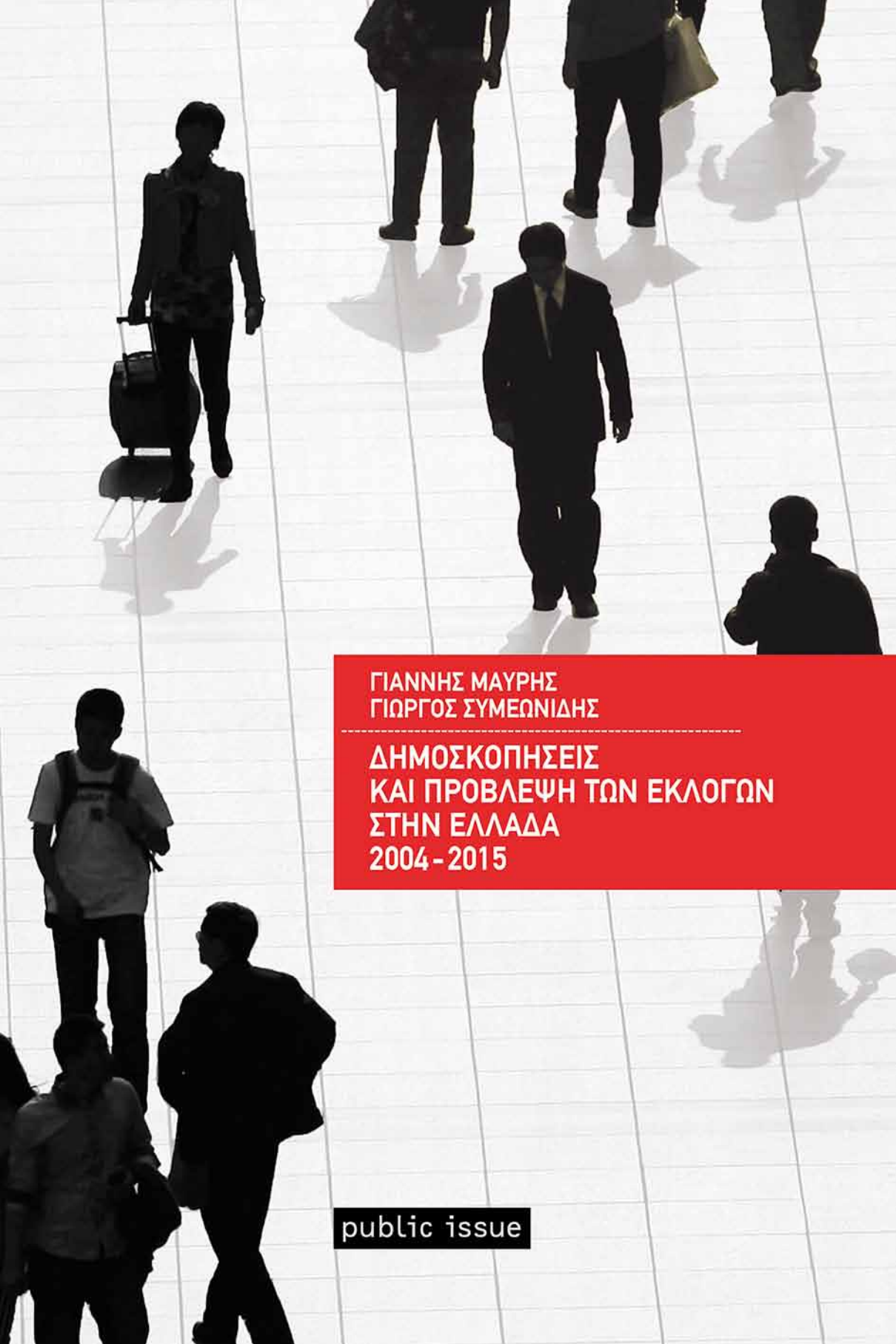

ΓΙΑΝΝΗΣ ΜΑΥΡΗΣ
ΓΙΩΡΓΟΣ ΣΥΜΕΩΝΙΔΗΣ

ΔΗΜΟΣΚΟΠΗΣΕΙΣ
ΚΑΙ ΠΡΟΒΛΕΨΗ ΤΩΝ ΕΚΛΟΓΩΝ
ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ
2004-2015

public issue

ΔΗΜΟΣΚΟΠΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΒΛΕΨΗ ΤΩΝ ΕΚΛΟΓΩΝ
ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ 2004 - 2015

ΓΙΑΝΝΗΣ ΜΑΥΡΗΣ
ΓΙΩΡΓΟΣ ΣΥΜΕΩΝΙΔΗΣ

ΔΗΜΟΣΚΟΠΗΣΕΙΣ
ΚΑΙ ΠΡΟΒΛΕΨΗ ΤΩΝ ΕΚΛΟΓΩΝ
ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ
2004 - 2015

PUBLIC ISSUE

2016

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

Ο Γιάννης Μαυρής σπούδασε οικονομικά και πολιτικές επιστήμες. Είναι διδάκτωρ πολιτικής επιστήμης του Πανεπιστημίου Αθηνών. Ίδρυσε την Public Issue το 2001. Είναι Πρόεδρος και Διευθύνων Σύμβουλος της Public Issue. Υπήρξε συνιδρυτής της VPRC και Διευθύνων Σύμβουλος της, στο χρονικό διάστημα 1994-2007 (www.mavris.gr).

Ο Γιώργος Συμεωνίδης σπούδασε μαθηματικά. Είναι κάτοχος μεταπτυχιακού διπλώματος (M. Sc.) στη στατιστική και την επιχειρησιακή έρευνα. Το ερευνητικό του ενδιαφέρον επικεντρώνεται στην ανάλυση στατιστικών υποδειγμάτων. Εργάζεται ως εκπαιδευτικός στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση.

Η συνεργασία των συγγραφέων χρονολογείται από το 2001.

© 2016, Γ. ΜΑΥΡΗΣ & Γ. ΣΥΜΕΩΝΙΔΗΣ

Οποιοσδήποτε μπορεί ελεύθερα να αναδημοσιεύσει την ύλη του βιβλίου σε έντυπη ή σε διαδικτυακή μορφή για μη κερδοσκοπικούς λόγους, με την προϋπόθεση ότι θα αναφέρει την πηγή και δεν θα δημιουργήσει παράγωγα έργα. Η αναδημοσίευση για κερδοσκοπικούς λόγους επιτρέπεται μόνο με έγγραφη άδεια των συγγραφέων.

ISBN: 978-960-99150-3-8

Το βιβλίο διατίθεται διαδικτυακά στη διεύθυνση <http://www.mavris.gr>.

ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ:

Public Issue

Βασ. Κωνσταντίνου 16, Αθήνα 116 35

T: +30 210 7575000, F: +30 210 7575100

W: www.publicissue.gr

E: info@publicissue.gr

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	15
ΑΡΚΤΙΚΟΛΕΞΑ	27

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

Η ΠΡΟΒΛΕΨΗ ΤΟΥ ΕΚΛΟΓΙΚΟΥ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΟΣ

1. ΒΟΥΛΕΥΤΙΚΕΣ ΕΚΛΟΓΕΣ 2004:

ΠΡΟΒΛΕΨΗ ΤΟΥ ΕΚΛΟΓΙΚΟΥ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΕΚΛΟΓΙΚΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ

1. Εισαγωγή	31
2. Οι τηλεφωνικές έρευνες για τη μέτρηση της πρόθεσης ψήφου	33
3. Οι μεταβλητές της ανάλυσης	34
4. Μεθοδολογία της ανάλυσης	37
5. Πρόβλεψη του εκλογικού αποτελέσματος με βάση την τηλεφωνική μέθοδο	46
6. Περιοδολόγηση και αποτίμηση της προεκλογικής περιόδου	48

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ 1

1. Η ταυτότητα των ερευνών	60
2. Υποδείγματα της ανάλυσης για την πρόθεση ψήφου	60
3. Μέθοδος πρόβλεψης του εκλογικού αποτελέσματος	61

2. ΠΡΟΕΚΛΟΓΙΚΕΣ ΕΡΕΥΝΕΣ ΔΗΜΟΤΙΚΩΝ/ΝΟΜΑΡΧΙΑΚΩΝ ΕΚΛΟΓΩΝ ΤΟΥ 2006 ΚΑΙ ΠΡΟΒΛΕΨΗ ΤΟΥ ΕΚΛΟΓΙΚΟΥ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΟΣ

1. Εισαγωγή	63
2. Παρουσίαση των ερευνών	63
3. Μέθοδος πρόβλεψης του εκλογικού αποτελέσματος	64
4. Αξιολόγηση των αποτελεσμάτων της πρόβλεψης	70

3. ΟΙ ΙΣΤΟΡΙΚΕΣ ΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΕΚΛΟΓΙΚΟΥ ΣΩΜΑΤΟΣ ΣΤΟΥΣ ΔΗΜΟΥΣ ΑΘΗΝΑΙΩΝ, ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ, ΠΕΙΡΑΙΑ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΥΠΕΡΝΟΜΑΡΧΙΑ ΑΘΗΝΩΝ-ΠΕΙΡΑΙΩΣ, ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ 1974-2006

1. Εισαγωγή	71
2. Σύνοψη εκλογική περιοδολόγηση της μεταπολιτευτικής περιόδου	71
3. Δημοτικές εκλογές στον Δήμο Αθηναίων, 1974-2006	75
4. Δημοτικές εκλογές στον Δήμο Θεσσαλονίκης, 1974-2006	77
5. Δημοτικές εκλογές στον Δήμο Πειραιά, 1974-2006	79
6. Νομαρχιακές εκλογές στην Υπερνομαρχία Αθηνών-Πειραιώς, 1994-2006	80

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ 3

82

4. Η ΠΡΟΒΛΕΨΗ ΤΟΥ ΕΚΛΟΓΙΚΟΥ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΟΣ ΚΑΙ Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΠΡΟΕΚΛΟΓΙΚΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ ΣΤΙΣ ΒΟΥΛΕΥΤΙΚΕΣ ΕΚΛΟΓΕΣ ΤΟΥ 2007

1. Εισαγωγή	85
2. Οι εκλογές του 2004 και του 2007 και η σημασία τους για τις ελληνικές δημοσκοπήσεις	85
3. Οι μεταβλητές της ανάλυσης	86
4. Μεθοδολογία: καινοτομίες και διαφορές	87
5. Αποτίμηση της πρόβλεψης του εκλογικού αποτελέσματος	90
6. Η επίδραση της προεκλογικής περιόδου του 2007	93
7. Περιοδολόγηση και αποτίμηση της προεκλογικής περιόδου του 2007	103
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ 4	110
1. Η ταυτότητα των ερευνών	110
2. Εκτίμηση σταθεράς (α) στα υποδείγματα των εξομαλυσμένων χρονοσειρών πρόθεσης ψήφου	110

5. Η ΠΡΟΒΛΕΨΗ ΤΩΝ ΕΚΛΟΓΩΝ ΔΕΥΤΕΡΗΣ ΤΑΞΗΣ ΜΕ ΧΡΗΣΗ ΥΠΟΔΕΙΓΜΑΤΩΝ ΓΡΑΜΜΙΚΗΣ ΠΑΛΙΝΔΡΟΜΗΣΗΣ ΚΑΙ ΠΡΟΕΚΛΟΓΙΚΩΝ ΔΗΜΟΣΚΟΠΗΣΕΩΝ

<i>Η περίπτωση των ελληνικών ευρωεκλογών του 2009</i>	113
1. Εισαγωγή	113
2. Ο ιδιότυπος χαρακτήρας των ευρωεκλογών	113
3. Οι δυσκολίες της πρόβλεψης των ευρωεκλογών	114
4. Τα υποδείγματα γραμμικής παλινδρόμησης	116
5. Ημερήσιες κυλιόμενες έρευνες	117
6. Μεθοδολογία της πρόβλεψης	121
7. Αποτίμηση της πρόβλεψης	130
8. Αποτίμηση των ημερήσιων κυλιόμενων ερευνών	133
9. Συμπεράσματα	136
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ 5	137
1. Η ταυτότητα των ερευνών	137
2. Υποδείγματα γραμμικής παλινδρόμησης	137

6. ΒΟΥΛΕΥΤΙΚΕΣ ΕΚΛΟΓΕΣ 2009:

ΠΩΣ ΔΙΑΜΟΡΦΩΘΗΚΕ ΤΟ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ ΤΗΣ 4ΗΣ ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ

<i>Αποτίμηση της πρόβλεψης και λόγοι για την υποεκτίμηση της διαφοράς ΠΑΣΟΚ-ΝΔ</i>	139
1. Εισαγωγή	139
2. Αποτίμηση της πρόβλεψης της Public Issue	139
3. Πότε μια πρόβλεψη πρέπει να θεωρείται επιτυχής;	142
4. Παράγοντες που οδήγησαν στην υποεκτίμηση της διαφοράς ΠΑΣΟΚ - ΝΔ	144
5. Αλλαγές στη μεθοδολογία της εκτίμησης της εκλογικής επιρροής	151
6. Η εκτίμηση εκλογικής επιρροής μετά και την ενσωμάτωση του εκλογικού αποτελέσματος	152

7. Περιοδολόγηση του εκλογικού κύκλου 2007-2009 και ερμηνεία του εκλογικού αποτελέσματος	152
8. Η επίδραση της προεκλογικής περιόδου	156
9. Συμπεράσματα	158
 ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ 6	162
Η ταυτότητα των ερευνών	162
 7. ΤΟ ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΒΑΡΟΜΕΤΡΟ ΤΗΣ PUBLIC ISSUE, 2004 - 2012	
Στις Συμπληγάδες των κομμάτων και της προπαγάνδας: ένας απολογισμός, με αφορμή το 100ό κύμα της έρευνας (3/2012)	163
1. Εισαγωγή	163
2. Καθιέρωση μέσα από αντιπαραθέσεις	164
3. Οι τρεις βασικές μεθοδολογικές καινοτομίες	175
4. Αποτίμηση της εκτίμησης της εκλογικής επιρροής	176
5. Επίλογος	182
 8. ΔΗΜΟΣΚΟΠΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΒΟΥΛΕΥΤΙΚΕΣ ΕΚΛΟΓΕΣ 2012:	
Ο ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΤΗΣ PUBLIC ISSUE	
1. Εισαγωγή	183
2. Οι δημοσκοπήσεις και οι εκλογές της 6ης Μαΐου	184
3. Το εκλογικό αποτέλεσμα της 17ης Ιουνίου και η δυναμική της προεκλογικής περιόδου	190
4. Η εκτίμηση της Public Issue για τις εκλογές του Ιουνίου 2012	195
5. Σύγκριση των προεκλογικών εκτιμήσεων Μαΐου-Ιουνίου της Public Issue, με την πρόβλεψη του <i>exit poll</i>	197
6. Αντί του <i>exit poll</i> , εναλλακτική πρόβλεψη, με βάση τα εκλογικά αποτελέσματα	202
7. Η μεθοδολογία εκτίμησης εκλογικής επιρροής της Public Issue για τις εκλογές του Μαΐου και του Ιουνίου 2012	203
8. Γιατί δεν εμπιστευόμαστε τη στάθμιση με την προηγούμενη ψήφο	211
9. Μεταξύ Μαΐου και Ιουνίου 2012: εκτίμηση εκλογικής επιρροής με ανάλυση χρονοσειρών ή με πολιτική στάθμιση; Δύο διαφορετικές ερμηνείες των ίδιων δεδομένων	215
 9. ΔΗΜΟΤΙΚΕΣ-ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΕΣ-ΕΥΡΩΕΚΛΟΓΕΣ 2014:	
ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΕΚΛΟΓΙΚΟ ΠΕΙΡΑΜΑ	
1. Ο χαρακτήρας των ευρωεκλογών του 2014	221
2. Η δυναμική των τοπικών εκλογών: ο «προκριματικός» γύρος	223
3. Ευρωεκλογές μετά τις δημοτικές: οι πιθανές επιπτώσεις στη συμμετοχή	224
4. Η εκτίμηση της Public Issue για τις ευρωεκλογές του 2014	224
5. Η πραγματική αποχή των ευρωεκλογών	231

10. ΒΟΥΛΕΥΤΙΚΕΣ ΕΚΛΟΓΕΣ ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 2015:

ΡΕΒΑΝΣ ΤΟΥ 2012 ΚΑΙ ΕΠΑΝΑΛΗΨΗ ΤΟΥ 2009

1. Περιοδολόγηση του εκλογικού κύκλου 2012-2015	233
2. Πώς διαμορφώθηκε το αποτέλεσμα της 25ης Ιανουαρίου	237
3. Αποτίμηση της εκτίμησης της Public Issue για τις εκλογές του 2015	238
4. Η εκτίμηση εκλογικής επιρροής μετά και την ενσωμάτωση του εκλογικού αποτελέσματος	238
5. Η σημασία των μη-προεκλογικών δημοσκοπήσεων	239
6. Η χρήση της πολιτικής στάθμισης στις εκλογές του 2015	239

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΠΡΟΒΛΕΨΗ ΚΑΤΑΝΟΜΗΣ ΤΩΝ ΒΟΥΛΕΥΤΙΚΩΝ ΕΔΡΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΕΚΛΟΓΙΚΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ

11. ΜΕΘΟΔΟΣ ΠΡΟΒΛΕΨΗΣ ΤΗΣ ΚΑΤΑΝΟΜΗΣ ΤΩΝ ΒΟΥΛΕΥΤΙΚΩΝ ΕΔΡΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΕΚΛΟΓΙΚΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ

<i>Η περίπτωση των ελληνικών βουλευτικών εκλογών της 7ης Μαρτίου 2004</i>	<i>249</i>
1. Εισαγωγή	249
2. Η πρόβλεψη των εδρών	250
3. Η πρόβλεψη του νέου εκλογικού χάρτη	261
4. Αποτίμηση της μεθόδου	263

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ 11	265
------------------------------	-----

12. Η ΕΚΛΟΓΙΚΗ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ ΤΗΣ 16ΗΣ ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 2007

Πρόβλεψη των περιφερειών του νέου εκλογικού χάρτη της χώρας	269
1. Εισαγωγή	269
2. Η πρόβλεψη του εκλογικού χάρτη	269
3. Αποτίμηση της μεθόδου	277

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ 12	280
------------------------------	-----

13. Η ΕΚΛΟΓΙΚΗ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ ΤΗΣ 4ΗΣ ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 2009

Πρόβλεψη των περιφερειών του νέου εκλογικού χάρτη της χώρας	283
Οι 7 «αμφίρροπες» περιφέρειες	284

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ**Η ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΕΚΤΙΜΗΣΗΣ ΕΚΛΟΓΙΚΗΣ ΕΠΙΡΡΟΗΣ****14. Η ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ PUBLIC ISSUE ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΚΤΙΜΗΣΗ
ΤΗΣ ΕΚΛΟΓΙΚΗΣ ΕΠΙΡΡΟΗΣ ΤΩΝ ΚΟΜΜΑΤΩΝ**

1. Σχέση δημοσκοπήσεων/εκλογικού αποτελέσματος	293
2. Θεωρία δημοσκοπήσεων και τρόποι απαλοιφής της μεροληψίας	295
3. Εκτίμηση της εκλογικής επιρροής με χρήση ανάλυσης χρονοσειρών	301
4. Τα υποδείγματα ανάλυσης των χρονολογικών σειρών	305
5. Εκτίμηση εκλογικής επιρροής με βάση τις βραχυχρόνιες τάσεις της πρόθεσης ψήφου (<i>vote estimate based on short-term voting intention trends</i>)	309
6. Εκτίμηση εκλογικής επιρροής με βάση τις μακροχρόνιες τάσεις της πρόθεσης ψήφου (<i>vote estimate based on long-term voting intention trends</i>)	322
7. Συνεκτίμηση βραχυχρόνιων και μακροχρόνιων τάσεων	333
8. Περιθώριο σφάλματος της συνδυαστικής εκτίμησης	336

ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟ**ΑΝΤΙΠΑΡΑΘΕΣΕΙΣ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΙΣ ΔΗΜΟΣΚΟΠΗΣΕΙΣ****ΚΑΙ ΤΗΝ ΠΡΟΒΛΕΨΗ ΤΟΥ ΕΚΛΟΓΙΚΟΥ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΟΣ, 2004-2015****15. ΤΕΚΜΗΡΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΤΙΠΑΡΑΘΕΣΗ ΣΤΙΣ ΒΟΥΛΕΥΤΙΚΕΣ
ΕΚΛΟΓΕΣ ΤΟΥ 2004**

1. Η ψαλίδα και οι αδιευκρίνιστοι. Σύγκριση των προεκλογικών δημοσκοπήσεων του 2000 και του 2004	341
2. Τεκμήριο 1: Επιστολή που απέστειλε, στις 27/1/2004, το ΔΣ του ΣΕΔΕΑ (πρόεδρος Δημήτρης Μαύρος/MRB) στην εταιρεία VPRC	343
3. Τεκμήριο 2: Επιστολή-απάντηση του Διευθύνοντα Συμβούλου της VPRC Γιάννη Μαυρή στον ΣΕΔΕΑ (29/1/2004)	345
4. Τεκμήριο 3: Δελτίο Τύπου (29/1/2004) που εξέδωσε ο ΣΚΑΪ (τότε μόνο ραδιοσταθμός), σε απάντηση του κυβερνητικού εκπροσώπου του ΠΑΣΟΚ, Χρήστου Πρωτόπαπα.	348
5. Τεκμήριο 4: Φύλλο της εφημερίδας <i>Η Καθημερινή</i> , 30/1/2004. Αφιέρωμα στην αντιπαράθεση, σχετικά με τις τηλεφωνικές δημοσκοπήσεις.	349
6. Τεκμήριο 5: Συνέντευξη του Γιάννη Μαυρή, Διευθύνοντα Συμβούλου της VPRC, στον ραδιοσταθμό ΣΚΑΪ 100,3 και την Έλλη Τριανταφύλλου (29/1/2004), σχετικά με τις δηλώσεις Πρωτόπαπα	350
7. Τεκμήριο 6: Μετεκλογικό δελτίο Τύπου της VPRC, πριν από τις ευρωεκλογές του 2004	352

16. ΤΕΚΜΗΡΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΤΙΠΑΡΑΘΕΣΗ**ΣΤΙΣ ΒΟΥΛΕΥΤΙΚΕΣ ΕΚΛΟΓΕΣ ΤΟΥ 2007**

1. Μια διαδικτυακή συζήτηση περί μεθοδολογίας μεταξύ
Αλέξανδρου Μελίδη, Γιάννη Μαυρή και Γιώργου Συμεωνίδη 353
2. Αναποφάσιμοι, ντέρμπι και άλλα παρόμοια... 363

17. ΤΕΚΜΗΡΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΤΙΠΑΡΑΘΕΣΗ**ΣΤΙΣ ΒΟΥΛΕΥΤΙΚΕΣ ΕΚΛΟΓΕΣ ΤΟΥ 2009**

1. Επιστολή-απάντηση του Γιάννη Μαυρή στον δημοσιογράφο
Γιάννη Πρετεντέρη (15/6/2009) 365
2. Περί προφητείας, μαντείας και δημοσκοπήσεων. Είναι δυνατή
η πρόβλεψη του εκλογικού αποτελέσματος; 369
3. Είναι η Gallup συνωμότης; 376

18. ΤΕΚΜΗΡΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΤΙΠΑΡΑΘΕΣΗ**ΣΤΙΣ ΒΟΥΛΕΥΤΙΚΕΣ ΕΚΛΟΓΕΣ ΤΟΥ 2012**

1. Τι είναι η εκτίμηση εκλογικής επιρροής της Public Issue.
Έξι ερωτήσεις και απαντήσεις. 377
2. Αντιπαράθεση με την Ελεγκτική Εταιρεία Δημοσκοπήσεων
του ΣΕΔΕΑ 382
3. Σωστό και Λάθος στις Εκλογές της 17ης Ιουνίου 412
4. Για γέλια... και για κλάματα: Απάντηση στον δημοσιογράφο
Γιάννη Πρετεντέρη 414

19. ΤΕΚΜΗΡΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΤΙΠΑΡΑΘΕΣΗ**ΣΤΙΣ ΒΟΥΛΕΥΤΙΚΕΣ ΕΚΛΟΓΕΣ ΤΟΥ ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 2015**

1. Εισαγωγή 417
2. Τεκμήρια 418
3. Επίλογος 428

20. ΑΠΟΤΙΜΗΣΗ ΚΑΙ ΤΕΚΜΗΡΙΑ ΓΙΑ ΤΙΣ ΒΟΥΛΕΥΤΙΚΕΣ**ΕΚΛΟΓΕΣ ΤΟΥ ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 2015**

Δημοσκοπήσεις και εκλογές 20ής Σεπτεμβρίου 2015.

Ο απολογισμός της Public Issue 429

1. Αξιολόγηση της εκτίμησης της Public Issue 429
 2. Διαστήματα εμπιστοσύνης. Τι μπορεί πραγματικά να μετρήσει
μια δημοσκόπηση 431
 3. Τα προβλήματα των δημοσκοπήσεων στην Ελλάδα 432
 4. Σύγκριση των προεκλογικών δημοσκοπήσεων: Δεν ήταν «όλες ίδιες» 434
 5. Η σημασία της προεκλογικής περιόδου 434
 6. Ο ρόλος των Μέσων Ενημέρωσης 434
- ΥΣΤΕΡΟΓΡΑΦΟ:** Κακόβουλες διαστρεβλώσεις, ανάξιες λόγου 436

ΜΕΡΟΣ ΠΕΜΠΤΟ
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ, ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ, ΕΥΡΕΤΗΡΙΑ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	441
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1	
ΕΝΝΟΙΕΣ ΚΑΙ ΟΡΙΣΜΟΙ	455
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2	
ΕΚΛΟΓΙΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ 2004-2015 ΚΑΙ ΕΚΤΙΜΗΣΕΙΣ	
ΤΗΣ PUBLIC ISSUE	495
Α. Εκτιμήσεις της Public Issue για τις βουλευτικές εκλογές, 2004-2015	496
Β. Εκτιμήσεις της Public Issue για τις ευρωεκλογές, 2004-2014	500
Γ. Εκτιμήσεις της Public Issue για τις δημοτικές/νομαρχιακές εκλογές του 2006	503
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 3	
EXIT POLL: ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΜΕΘΟΔΟΥ ΚΑΙ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΛΥΣΕΙΣ	505
ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΠΙΝΑΚΩΝ	509
ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ	515
ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΧΑΡΤΩΝ	519
ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΓΡΑΦΗΜΑΤΩΝ	521
ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΚΥΡΙΩΝ ΟΝΟΜΑΤΩΝ	523
ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΟΡΩΝ	529
ΓΕΝΙΚΟ ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ	539

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο παρών τόμος καλύπτει τρία διακριτά, πλην όμως άρρηκτα συνδεδεμένα μεταξύ τους, αντικείμενα: *Πρώτον*, τις θεωρητικές αφετηρίες και τη μεθοδολογία της πρόβλεψης του εκλογικού αποτελέσματος, με χρήση πολιτικών δημοσκοπήσεων. *Δεύτερον*, τη διαχρονική παρακολούθηση και ανάλυση της πολιτικής σκηνής και των εκλογικών τάσεων του κομματικού συστήματος της ύστερης Μεταπολίτευσης. *Τρίτον*, το συγκρουσιακό περιβάλλον και τις συνεχείς πολιτικές αντιπαραθέσεις, που είναι αδιαχώριστες από την εισαγωγή, την καθιέρωση της χρήσης και τη θεσμική ενσωμάτωση των δημοσκοπήσεων στο ελληνικό πολιτικό σύστημα, κατά την τελευταία δεκαετία.

Τα δημοσιευμένα και αδημοσίευτα κείμενα που περιλαμβάνονται στον παρόντα τόμο, καλύπτουν χρονικά την τελευταία δεκαετία (2004-2015). Καταθέτουν έναν θεωρητικό και όχι μόνον απολογισμό μιας 20ετούς διαδρομής και της μεθοδολογικής εμπειρίας που αποκτήθηκε, στο πλαίσιο της εταιρείας ερευνών Public Issue, κατά την περίοδο 2001-2015, και, προηγουμένως, από το 1994 (έως το 2007), στο πλαίσιο της VPRC. Είναι επίσης καρπός της μακροχρόνιας συνεργασίας των συγγραφέων, η αφετηρία της οποίας ανάγεται στο 2001.

Στα κείμενα του τόμου αποτυπώνεται η σταδιακή εξέλιξη της μεθοδολογίας της Public Issue, για την εκτίμηση της εκλογικής επιρροής των κομμάτων. Μέσα από την ερευνητική εμπειρία που αποκομίζεται, κάθε φορά, ύστερα από μια εκλογική αναμέτρηση, η μεθοδολογία αξιολογείται. Ο εντοπισμός των (διαφορετικών) λαθών και η διόρθωσή τους αποτελεί μια αέναη διαδικασία και, ταυτόχρονα, τον μόνο επιστημονικά ενδεδειγμένο δρόμο, που ενδέχεται να οδηγήσει στη βελτίωση της ακολουθούμενης μεθοδολογίας.

Η εξέλιξη της μεθοδολογίας για την πρόβλεψη του εκλογικού αποτελέσματος, δεν προέκυψε μόνο χάρη στην ερευνητική εμπειρία της Public Issue, αλλά και μέσα από έντονες αντιπαραθέσεις. Οι συχνές αντιπαραθέσεις, σχετικά με τις δημοσκοπήσεις, που χαρακτηρίζουν την ελληνική περίπτωση, δεν είναι καθόλου τυχαίες. Οφείλονται, αντιθέτως, στον ιδιαίτερα αυξημένο πολιτικό και ιδεολογικό ρόλο που απέκτησαν οι τελευταίες στην Ελλάδα, εξαιτίας της χειραγωγικής χρήσης τους από τα Μέσα Ενημέρωσης και τα πολιτικά κόμματα, στην εποχή της μέσης και της ύστερης Μεταπολίτευσης.

Μεθοδολογικές καινοτομίες στην εμπειρική πολιτική έρευνα

Τρεις μεθοδολογικές καινοτομίες αποτελούν τη συνεισφορά της Public Issue στη θεωρία και πρακτική των ελληνικών δημοσκοπήσεων: **1)** η καθιέρωση της τηλεφωνικής μεθόδου, το 2004, **2)** η εισαγωγή νέας μεθοδολογίας για την εκτίμηση εκλογικής επιρροής, με αντικατάσταση της παλαιότερης μεθόδου της στάθμισης από την ανάλυση χρονολογικών σειρών, και **3)** η αλλαγή του τρόπου παρουσίασης των δημοσκοπήσεων.

Διεθνώς, σχεδόν το σύνολο των ερευνών πρόθεσης ψήφου, παρουσιάζονται με τη μορφή *εκτίμησης εκλογικής επιρροής*, δηλαδή χωρίς τη λεγόμενη *αδιευκρίνιστη ψήφο* (αναποφάσιστοι, λευκά-άκυρα και αρνήσεις), που αποτελεί μια νοητή κατασκευή των δημοσκοπήσεων και μόνον. Με αυτόν τον τρόπο παρουσίασης, χωρίς αδιευκρίνιστες απαντήσεις, επιτυγχάνεται το βασικό ζητούμενο μιας δημοσκόπησης, δηλαδή η καταγραφή της επιρροής των κομμάτων, σε μια ενδεχόμενη εκλογική αναμέτρηση τη δεδομένη στιγμή. Επίσης, μόνον έτσι καθίσταται δυνατή η σύγκριση με τα πραγματικά εκλογικά αποτελέσματα και προστατεύεται το ευρύ κοινό από τη σύγχυση. Σύγχυση

που, σε διαφορετική περίπτωση, προκαλείται από τη σύγκριση ανόμοιων πραγμάτων: της δημοσκοπικής *ψαλίδας*, ανάμεσα στα ποσοστά των δύο πρώτων κομμάτων, με την πραγματική εκλογική διαφορά των δύο. Δυστυχώς, αυτή η σύγχυση, εξακολουθεί ακόμη και σήμερα να αναπαράγεται κατά κόρον στη χώρα μας.

Κατά κανόνα, στις περισσότερες χώρες, οι εταιρείες δημοσκοπήσεων δημοσιεύουν τα ποσοστά της εκλογικής επιρροής των κομμάτων στοργυλοποιημένα, στον πλησιέστερο ακέραιο αριθμό. Σε αντίθεση με τη διεθνή πρακτική, στην Ελλάδα, οι περισσότερες εταιρείες του κλάδου παρουσιάζουν τα ποσοστά της *πρόθεσης ψήφου* με ακρίβεια ενός δεκάτου της εκατοστιαίας μονάδας (0,1%)! Αυτός ο «ψευδοεπιστημονικός» τρόπος παρουσίασης δημιουργεί στην κοινή γνώμη μια παραπλανητική εντύπωση για την ακρίβεια των ερευνών και οδηγεί σε μια εσφαλμένη και ανώφελη υπερεκτίμηση των δυνατοτήτων που διαθέτει το εργαλείο, για να περιγράψει τις τάσεις του εκλογικού σώματος. Η εμμονή στην ακρίβεια των δεκαδικών ψηφίων οδηγεί πολλές φορές σε επισφαλή συμπεράσματα, ακόμα και για το ποιο κόμμα προηγείται. Με δεδομένο το δειγματοληπτικό σφάλμα (σε ένα δείγμα 1.000 ερωτώμενων υπολογίζεται σε περίπου +/- 3%), πόσο αξιόπιστη είναι η *εκτίμηση*, ότι ένα κόμμα προηγείται, όταν η διαφορά του από το δεύτερο κόμμα είναι μικρότερη του 1% ή πολλές φορές και μικρότερη του 0,5%;

Η Public Issue, ακολουθώντας τη διεθνή πρακτική, δημοσιοποιεί *εκτίμηση εκλογικής επιρροής* και παρουσιάζει τα ποσοστά των κομμάτων με ακρίβεια μισής εκατοστιαίας μονάδας. Η επιλογή της ακρίβειας της *μισής εκατοστιαίας μονάδας*, έναντι της *εκτίμησης* με ακέραια ποσοστά, βοηθά στην καλύτερη *εκτίμηση* της επιρροής, κυρίως των μικρότερων κομμάτων, για τα οποία έχει ιδιαίτερη σημασία η μεταβολή της επιρροής τους, κατά μισή εκατοστιαία μονάδα. Αυτή η μεθοδολογική επιλογή καθίσταται περισσότερο επιβεβλημένη τα τελευταία χρόνια, εξαιτίας της παρατηρούμενης κάμψης του εγχώριου δικομματισμού και του αυξανόμενου κατακερματισμού του κοινοπολιτικού συστήματος.

Δημοσκοπήσεις και Μέσα Ενημέρωσης

Παρόμοια προσπάθεια είναι δυνατόν να αναπτυχθεί και να αποδώσει, μακροπρόθεσμα, μόνον στο έδαφος που παρέχουν σταθερές συνεργασίες εταιρειών δημοσκοπήσεων με Μέσα Ενημέρωσης, που διεθνώς αποτελούν τον κανόνα. Στην περίπτωση του συγκεκριμένου εγχειρήματος, αυτό κατέστη δυνατό, χάρις σε δύο μακροχρόνιες –και για τα ελληνικά δεδομένα από τις μακροβιότερες– συνεργασίες με Μέσο Ενημέρωσης.

Αφετηρία του ερευνητικού εγχειρήματος υπήρξε η συνεργασία της εταιρείας VPRC, με την εφημερίδα *Τα Νέα* (1996-2002), υπό τη διεύθυνση του Λέοντα Καραπαναγιώτη. Στο πλαίσιο της, καθιερώθηκε για πρώτη φορά, στον μεταπολιτευτικό Τύπο, η συστηματική και όχι η σποραδική χρήση πολιτικών δημοσκοπήσεων. Το Βαρόμετρο, που καθιέρωσαν τα *Νέα* το 1996, με ευθύνη του καθηγητή Ηλία Νικολακόπουλου, διεξήγето έξι φορές το χρόνο, δύο σε πανελλαδική βάση και τέσσερις στο Πολεοδομικό Συγκρότημα της Πρωτεύουσας (*Τα Νέα*, 27/1/1996).

Τη διαδέχθηκε η συνεργασία με το συγκρότημα του ΣΚΑΪ/*Καθημερινής*, η οποία υπήρξε περισσότερο συστηματική και σαφώς ανθεκτικότερη, αφού διήρκεσε δώδεκα χρόνια. Η συνεργασία ξεκίνησε το 2002, αρχικά με το ραδιόφωνο του ΣΚΑΪ και την εφημερίδα *Η Καθημερινή*, επεκτάθηκε, εν συνεχεία και από την ίδρυσή της (2006), στην τηλεόραση του ΣΚΑΪ και τερματίστηκε το 2013. Στο πλαίσιο της, καθιερώθηκε για πρώτη φορά στην Ελλάδα, η χρήση των πανελλαδικών τηλεφωνικών δημοσκοπήσεων, σε μηνιαία βάση.

Στα πλαίσια ενός παρόμοιου απολογισμού, θα πρέπει να επισημανθεί, δυστυχώς, ότι και οι δύο συνεργασίες τερματίστηκαν, ουσιαστικά, για τον ίδιο λόγο: τη δυσαρ-

μονία, η οποία ανακλύπει αναπόφευκτα, κάποια στιγμή, ανάμεσα στην υφιστάμενη πολιτική του μέσου και τα αποτελέσματα των δημοσκοπήσεων. Όταν αυτά τα δύο δεν συγκλίνουν, τότε η συνεργασία μέσου/εταιρείας ερευνών δοκιμάζεται.

Οι δημοσκοπήσεις αποτελούν δημιούργημα του 20ού αιώνα. Από τη δεκαετία του 1930, που ο George Gallup καθιέρωσε τη νέα μέθοδο, μέχρι σήμερα, έχουν μεσολαβήσει οκτώ (8) δεκαετίες. Αλλά και στην Ελλάδα, από το 1946, όταν πραγματοποιήθηκαν οι πρώτες δειγματοληπτικές έρευνες από τη Συμμαχική Αποστολή για την παρακολούθηση των πρώτων μεταπολεμικών εκλογών (τη γνωστή AMFOGE) έχουν περάσει επτά (7) δεκαετίες.¹ Στην μεταπολεμική/προδικτατορική περίοδο, αλλά και στη Μεταπολίτευση, μέχρι το 1990, ο δημόσιος ρόλος τους παρέμενε περιορισμένος. Τομή θα αποτελέσει η έλευση της ιδιωτικής τηλεόρασης, που θα οδηγήσει, σταδιακά και σε συνδυασμό με άλλους μετασχηματισμούς του πολιτικού και κομματικού συστήματος, στη σημαντική ενίσχυση της θέσης τους.

Επιωμένο διαφορετικά, οι δημοσκοπήσεις αποτελούν μέρος της σύγχρονης (επαγγελματικοποιημένης) εκλογικής διαδικασίας, αφορώντας άμεσα τους εμπλεκόμενους φορείς της: πολιτικά κόμματα και πολιτικούς. Τα κύρια πολιτικά κόμματα διεξάγουν τις δικές τους (ιδιωτικές) δημοσκοπήσεις, κατά την προεκλογική (και μη-προεκλογική) περίοδο και λαμβάνουν υπ' όψιν τους τα αποτελέσματα όλων των δημοσιευμένων δημοσκοπήσεων *πρόθεσης ψήφου*, οποιεσδήποτε κι αν είναι οι αμφιβολίες σχετικά με την αξιοπιστία τους. Οι πολιτικοί κάνουν χρήση των διαφαινόμενων αλλαγών στις απόψεις του κοινού, για να ενθαρρύνουν τους υποστηρικτές τους ή να αποθαρρύνουν τους αντιπάλους τους. Η θεωρητική κριτική που έχει ασκηθεί, διεθνώς, στο εργαλείο των δημοσκοπήσεων, από την πολιτική επιστήμη και την κοινωνιολογία είναι εκτενής και ουσιαστική. Αρκετά πρώιμα, ο προβληματισμός για τα όρια του εργαλείου μεταφέρθηκε στην Ελλάδα, από το βιβλίο του Γιώργου Κατζουράκη: *Η Σφυγμομέτρηση, Μύθος της Κοινής Γνώμης και Ιδεολογική Επιβολή*, που κυκλοφόρησε το 1985 (Κατζουράκης 1985).

Είναι δεδομένο ότι οι δημοσκοπήσεις έχουν κυριαρχήσει στη σύγχρονη «γλώσσα» της πολιτικής. Συγκροτούν πλέον μια νέα μαζική πολιτική ιδεολογία, μέσα από την οποία γίνεται αντιληπτή η πολιτική διαδικασία (Champagne 1990). Με τις δημοσκοπήσεις κατασκευάζονται νέες αναλυτικές ιδεολογικές κατηγορίες κάθε άλλο παρά «ουδέτερες»: Η «εικόνα» του κόμματος, του πολιτικού αρχηγού, των στελεχών, ως μεγέθη ποσοτικά μετρήσιμα, που αποτυπώνουν και αξιολογούν τα κόμματα και τα οποία υπόκεινται στις διακυμάνσεις της συγκυρίας. Είναι φανερό, ότι η κριτική των δημοσκοπήσεων, από αυτήν την οπτική, και τα ανοικτά επιστημολογικά ζητήματα που τίθενται, π.χ. τι είναι η «κοινή γνώμη», εάν είναι δυνατή και σε τι συνίσταται η «μέτρησή» της, δεν είναι δυνατόν να αντιμετωπιστούν στα πλαίσια του παρόντος τόμου.

Μπορεί, ωστόσο, να επισημανθεί, ότι μεταξύ των εννοιολογικών κατηγοριών των δημοσκοπήσεων, η *πρόθεση ψήφου* διαφέρει. Σε διάκριση με άλλες περισσότερο αμφιλεγόμενες μεταβλητές των δημοσκοπήσεων, όπως π.χ. η «δημοτικότητα» του πρω-

1 Βλέπε αναλυτικότερα, σχετικά με την προϊστορία των ελληνικών δημοσκοπήσεων, το βιβλίο της Καίτης Μιχαλοπούλου *Στην Αυτοκρατορία των Ενδείξεων. Η Ιστορία της Δειγματοληπτικής Πρακτικής στην Ελλάδα*, ιδίως το τρίτο κεφάλαιο: «Ο αμερικανός φίλος: οι δειγματοληπτικές έρευνες των Συμμαχικών Αποστολών το 1946 (το δείγμα πληθυσμού για την Ελλάδα) και οι δειγματοληπτικές έρευνες του Ιδρύματος Rockefeller το 1948 στην Κρήτη» (Μιχαλοπούλου 2004, 183-298). Επίσης, για το ίδιο θέμα, Νικολακόπουλος 1995 και Μαυρίδης 1998.

θυπουργού, της κυβέρνησης ενός κόμματος ή ενός πολιτικού, η «ικανοποίηση» από την κυβέρνηση ή τη «Δημοκρατία» (δηλαδή το πολιτικό σύστημα ή τους θεσμούς) και πολύ περισσότερο, την απολύτως εφήμερη αξία των ερωτήσεων που κατασκευάζουν «σωρηδόν» οι δημοσκόποι, η *πρόθεση ψήφου* είναι η πλέον «πρακτική» και «χρηστική», στο βαθμό που «μετρά» τις κομματικές προτιμήσεις των εκλογέων, και η μόνη, η οποία υποβάλλεται κάθε φορά στη δοκιμασία της πραγματικότητας, δηλαδή τις εκλογές (την πράξη της ψήφου) και κρίνεται από αυτές.

Χωρίς καμία αμφιβολία, οι αιτίες για την προϊούσα απαξίωση των δημόσιων δημοσκοπήσεων στην Ελλάδα, δεν πρέπει να αναζητηθούν, πρωτίστως, στα (απολύτως υπαρκτά) μεθοδολογικά όρια ή τα ερευνητικά προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι δημοσκοπήσεις, ως συνέπεια του εξελισσόμενου κοινωνικού μετασχηματισμού στην εποχή του Μνημονίου, αλλά στη –σε μεγάλο βαθμό, αν και με σημαντικές αποχρώσεις– χειραγωγική χρήση τους, από τα Μέσα Ενημέρωσης. Τα όρια της (προβληματικής) συνεργασίας, ανάμεσα στις εταιρείες δημοσκοπήσεων και τα Μέσα Ενημέρωσης στην Ελλάδα καθορίστηκαν, από τη στενότητα και οργανική σχέση των δύο βασικών πόλων αυτής της τριγωνικής σχέσης, των Μέσων Ενημέρωσης και των πολιτικών κομμάτων.

Η ένταξη των δημοσκοπήσεων στην πολιτική και κομματική προπαγάνδα, αποτελεί, επίσης, αντικείμενο χωριστής διερεύνησης. Στο πλαίσιο της παρούσας ανάλυσης, ωστόσο, αυτό που πρέπει να επισημανθεί είναι, ότι η διάκριση προεκλογικών/μη-προεκλογικών δημοσκοπήσεων είναι καθοριστική, για να γίνει κατανοητή η λειτουργία των δημοσκοπήσεων, στα πλαίσια του ελληνικού πολιτικού συστήματος. Κατά τη διάρκεια του μεγαλύτερου τμήματος του εκάστοτε εκλογικού κύκλου, η ανοικτή κομματικοποίηση των Μέσων Ενημέρωσης –με ελάχιστες εξαιρέσεις– καθιστά, στην πραγματικότητα, σχεδόν αδύνατη τη διατήρηση ερευνητικής ανεξαρτησίας από τα Μέσα, στη δημοσίευση ερευνών πρόθεσης ψήφου. Αυτό συμβαίνει ιδίως κατά τη διάρκεια της μη-προεκλογικής περιόδου, διότι, τότε, καμία αντικειμενική αξιολόγηση, *σε σχέση με το πραγματικό εκλογικό αποτέλεσμα*, δεν υφίσταται. Μόνο στην προεκλογική περίοδο και βέβαια την ίδια την ημέρα των εκλογών, για λόγους αυτοπροστασίας του κύρους τους και της αξιοπιστίας τους, τα Μέσα Ενημέρωσης υποχρεώνονται να δημοσιεύουν, χωρίς «φίλτρα», αποτελέσματα δημοσκοπήσεων, έστω και εάν αυτά δεν εξυπηρετούν την πολιτική τους τοποθέτηση.

Δυστυχώς, αυτό το σημαντικό «εμπόδιο», δηλαδή το «τεστ πραγματικότητας» που οι εκλογές αποτελούν για τις δημοσκοπήσεις και τις έρευνες εξόδου (*exit polls*), υφίσταται μόνον στον ένα μήνα που διαρκεί η προεκλογική περίοδος, αλλά όχι στους υπόλοιπους (θεωρητικά 47), μιας κανονικής τετραετούς κυβερνητικής θητείας. Επομένως, στο μεγαλύτερο διάστημα, τα Μέσα Ενημέρωσης, κυρίως τα τηλεοπτικά, και οι δημοσιογράφοι, μπορούν να «παίζουν» πολιτικά με τις δημοσκοπήσεις, να «χτίζουν» εκστρατείες επικοινωνίας, όντας στο απυρόβλητο και χωρίς κανείς να είναι σε θέση να «αποδείξει» ποιος κάνει προπαγάνδα και ποιος όχι.

Η πρόβλεψη των εκλογών με τη χρήση δημοσκοπήσεων

Η μελέτη της διαχρονικής εξέλιξης πολλών φαινομένων (φυσικών, οικονομικών, κοινωνικών, κ.λπ.), διαφορετικών μεταξύ τους, αποτελεί βασικό αντικείμενο των αντίστοιχων επιστημών. Αναπόσπαστο μέρος αυτής της μελέτης αποτελεί η πρόβλεψη (*forecasting*) της μελλοντικής εξέλιξης του φαινομένου που αναλύεται. Πολλά παραδείγματα προβλέψεων είναι ευρύτερα γνωστά, όπως η πρόβλεψη του καιρού, οι προβλέψεις για τα σημαντικά οικονομικά μεγέθη, την εξέλιξη των τιμών των μετοχών, τον πληθυσμό, κ.ά. Στη σημερινή εποχή, ο οιοσδήποτε σχεδιασμός, είτε κρατικός, είτε ιδιωτικός είναι

αδιανότος χωρίς πρόβλεψη. Αυτή η επισήμανση εξηγεί και τη γρήγορη ανάπτυξη ενός ολόκληρου επιστημονικού κλάδου με αυτήν την εξειδίκευση.

Εύλογα, η εκλογική συμπεριφορά και οι εκλογές, ένα τόσο σημαντικό φαινόμενο της σύγχρονης ζωής, δεν θα μπορούσε να αποτελέσει εξαίρεση. Διεθνώς, σε αντίθεση με την ελληνική πραγματικότητα, η πρόβλεψη του εκλογικού αποτελέσματος αποτελεί, ένα –διαρκώς αυξανόμενο ενδιαφέροντος– αντικείμενο μελέτης της σύγχρονης πολιτικής επιστήμης.² Δίπλα και ανεξάρτητα από τους “pollsters” (δημοσκοπούς), έχουν αναδειχθεί εδώ και μια δεκαετία, ως αυτοτελής κατηγορία, και οι “forecasters”.

Η πρόβλεψη του εκλογικού αποτελέσματος βασίζεται σε στατιστικά υποδείγματα (μοντέλα), τα οποία είναι δυνατόν να χρησιμοποιούν, αποκλειστικά, μεταβλητές (ερωτήσεις) δημοσκοπήσεων, όπως η πρόθεση ψήφου, η κομματική ταύτιση, η δημοτικότητα της κυβέρνησης ή των πολιτικών προσώπων, κ.ά. Μπορεί ακόμη να συνδυάζουν δεδομένα δημοσκοπήσεων με πραγματικά εκλογικά αποτελέσματα, ακόμη και οικονομικούς δείκτες, π.χ., ο επίσιος ρυθμός της οικονομικής ανάπτυξης της χώρας, ο πληθωρισμός, η ανεργία, ενδεχομένως δείκτες καταναλωτικού κλίματος κ.ά. Πρόβλεψη εκλογικών αποτελεσμάτων διενεργείται σε όλες τις αναπτυγμένες χώρες, από πανεπιστημιακούς, αλλά και από τις εταιρείες δημοσκοπήσεων.

Στις ΗΠΑ, οι πρώτες απόπειρες επιστημονικής πρόβλεψης εκλογικού αποτελέσματος ξεκίνησαν πριν από σχεδόν 40 χρόνια (Campbell and Lewis-Beck 2008). Μόνο για τις προεδρικές εκλογές του 2008, δημοσιεύθηκαν συνολικά δεκαέξι (16) διαφορετικές προβλέψεις, από γνωστούς πολιτικούς επιστήμονες, όπως ο Alan Abramowitz, ο Michael Lewis-Beck, ο Jim Campbell, κ.ά. Στις προεδρικές του 2012, ο αριθμός των προβλέψεων, με βάση οικονομετρικά μοντέλα, έφθασε συνολικά τις 14, ενώ παρουσιάστηκαν και προβλέψεις βασισμένες σε μοντέλα δεικτών (index models). Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το υπόδειγμα των Armstrong και Graefe, που προβλέπει το αποτέλεσμα των προεδρικών εκλογών με βάση τα βιογραφικά σημειώματα των υποψηφίων! (Armstrong and Graefe 2011, Graefe and Armstrong 2010a, 2010b).³ Στις ΗΠΑ, βεβαίως, προβλέψεις εκλογικών αποτελεσμάτων πραγματοποιούν και όλες σχεδόν οι εταιρίες δημοσκοπήσεων. Στο κεφάλαιο 17.2 του παρόντος τόμου παρατίθενται, ενδεικτικά, οι προβλέψεις των σημαντικότερων αμερικανικών εταιριών για τις προεδρικές εκλογές του 2008.

Η προσπάθεια πρόβλεψης εκλογικών αποτελεσμάτων ξεκίνησε την τελευταία δεκαπενταετία και στις σημαντικότερες χώρες της Ευρώπης (Μ. Βρετανία, Γερμανία, Γαλλία και αλλού). Χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτελούν: η πρόβλεψη του David Sanders (2005), καθηγητή στο Πανεπιστήμιο του Essex, για τις βρετανικές βουλευτικές

2 Βλέπε, ενδεικτικά, μεταξύ πολλών, το Συμπόσιο της Αμερικανικής Εταιρείας Πολιτικής Επιστήμης (APSA), για την πρόβλεψη του αποτελέσματος των προεδρικών του 2008: *APSA Symposium: Forecasting the 2008 National Elections, PS: Political Science and Politics*, October 2008. Επίσης, το συμπόσιο που διοργάνωσαν το 2014 από κοινού, το ιστολόγιο για τη μελέτη της αμερικανικής πολιτικής (American Policy and Politics) του Πανεπιστημίου LSE, σε συνεργασία με το περιοδικό *Political Science & Politics*, της APSA, για τις προσεχείς (2016) προεδρικές εκλογές: *2014 Political Science and Politics Symposium on US Presidential Election Forecasting*. (<http://blogs.lse.ac.uk/usappblog/election-forecasting-symposium/>)

3 Για μια γενική παρουσίαση των υποδειγμάτων μοντέλων που χρησιμοποιήθηκαν στις αμερικανικές προεδρικές εκλογές του 2012, βλέπε την ιστοσελίδα <http://themonkeycage.org/2011/07/polly-the-parrot-is-back-for-forecasting-the-2012-u-s-presidential-election/>.

εκλογές του 2005, η πρόβλεψη του S. Fisher (2014), καθηγητή στο Πανεπιστήμιο της Οξφόρδης, για τις βουλευτικές εκλογές του 2015 στη Μ. Βρετανία, η πρόβλεψη των H. Norroth και T. Gschwend (2003), καθηγητών των πανεπιστημίων Stony Brook και Mannheim αντίστοιχα, για τις γερμανικές βουλευτικές εκλογές του 2002, η πρόβλεψη των P. Selb και S. Munzert (2013), καθηγητών του Πανεπιστημίου του Konstanz, για τις γερμανικές βουλευτικές εκλογές του 2013, καθώς και οι προβλέψεις του Antoine Auburger (2010), καθηγητή του Πανεπιστημίου της Σορβόνης και του Michael Lewis-Beck, καθηγητή του Πανεπιστημίου της Iowa, (Lewis-Beck, Bélanger, and Fauvelle-Aymar 2008), για τις γαλλικές προεδρικές εκλογές του 2007, όπως επίσης και των M. Foucault και R. Nadeau (2012) για τις γαλλικές προεδρικές του 2012.

Τέλος, αξίζει να αναφερθεί, ότι –χωρίς αυτό να θεωρηθεί διεθνής «συνωμοσία», όπως πιστεύουν ορισμένοι στην Ελλάδα!– προβλέψεις, με σαφώς μεγαλύτερο βαθμό δυσκολίας, επιχειρούνται και για τις ευρωεκλογές. Ενδεικτικά, για τα αποτελέσματα των προτελευταίων ευρωεκλογών του 2009, διενεργήθηκε πρόβλεψη, σε όλες τις 27 χώρες-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης (και την Ελλάδα), υπό την αιγίδα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, από τους Simon Hix, Nick Vivyan και Michael Marsh (2009). Τα υποδείγματα, στα οποία βασίσθηκαν, χρησιμοποιούν αποτελέσματα δημοσκοπήσεων και πραγματικά δεδομένα των προηγούμενων ευρωεκλογών του 2004. Το 2014, η προσπάθεια πρόβλεψης των ευρωεκλογών συνεχίστηκε. Οι Yves Bertoincini και Valentin Kreilinger (2013), του Ινστιτούτου Jacques Delors, πρόβλεψαν τη σύνθεση του Ευρωκοινοβουλίου, ήδη από τον Νοέμβριο του 2013.

Συνοψίζοντας, η *πρόβλεψη των εκλογικών αποτελεσμάτων* είναι παράγωγο επιστημονικών μεθόδων, που εφαρμόζονται σε όλο τον αναπτυγμένο κόσμο. Απαιτεί μακροχρόνια, επίπονη και συστηματική προσπάθεια και δεν αφορά αποκλειστικά τις δημοσκοπήσεις. Δεν αποτελεί ούτε «προφητεία», όπως υποστήριξε γνωστός Έλληνας επικοινωνιολόγος, ούτε «μαντεψιά», όπως υποστήριξε γνωστός Έλληνας δημοσιογράφος.

Όταν μια δημοσκόπηση πραγματοποιείται κατά τη διάρκεια του εκλογικού κύκλου, σε οποιαδήποτε άλλη στιγμή, εκτός της προεκλογικής περιόδου, η *εκτίμηση εκλογικής επιρροής*, που προκύπτει, συνιστά απλώς μια *διόρθωση της πρόθεσης ψήφου* των κομμάτων, *κατά τη χρονική στιγμή διεξαγωγής της έρευνας*. Από την άλλη, κατά τη διάρκεια της προεκλογικής περιόδου, η *εκτίμηση της εκλογικής επιρροής*, μπορεί να θεωρηθεί *πρόβλεψη του εκλογικού αποτελέσματος*, με την τρέχουσα σημασία του όρου, λόγω του χαρακτήρα των προεκλογικών ερευνών. Ωστόσο, είναι απαραίτητο να διευκρινισθεί, ότι μόνο η *εκτίμηση της εκλογικής επιρροής*, η οποία προκύπτει από τις τελευταίες προεκλογικές δημοσκοπήσεις, *εξαιτίας της χρονικής εγγύτητας προς την ημέρα των εκλογών* και βεβαίως υπό την προϋπόθεση ότι δεν υφίσταται περίοδος απαγόρευσης δημοσίευσης, όπως π.χ. συμβαίνει στις ΗΠΑ ή τη Μεγάλη Βρετανία, μπορεί να θεωρηθεί *πρόβλεψη (out of sample forecast)*, με την κυριολεκτική έννοια της λέξης, με την οποία χρησιμοποιείται ο όρος στη θεωρία των χρονολογικών σειρών (Worcester, Mortimore and Gosschalk 2001).

Στην Ελλάδα, δυστυχώς, δημιουργείται πολλές φορές σύγχυση, σχετικά με το εάν και πότε, μια δημοσκόπηση αποτελεί *πρόβλεψη*. Πολιτικοί και Μέσα Ενημέρωσης ερμηνεύουν ως *πρόβλεψη* των επερχόμενων εκλογών την απλή παρουσίαση των αποτελεσμάτων μιας έρευνας, χωρίς την *αδιευκρίνιστη ψήφο*, δηλαδή την *εκτίμηση της εκλογικής επιρροής*, όπως προκύπτει από την προβολή στα έγκυρα, ακόμα και όταν η έρευνα διεξάγεται πολλούς μήνες ή ακόμα και χρόνια πριν τις εκλογές. Από την άλλη πλευρά, υπάρχουν αρκετές εταιρείες του κλάδου που αρνούνται την προφανή ερμηνεία των προεκλογικών

δημοσκοπήσεων των τελευταίων ημερών της προεκλογικής περιόδου, ως προβλέψεις του εκλογικού αποτελέσματος, ακόμα και στην περίπτωση που δεν υφίσταται περίοδος απαγόρευσης. Συχνά δε, «κρύβονται» πίσω από τους «αναποφάσιστους», ώστε να είναι σε θέση να ισχυριστούν, εκ των υστέρων, ότι η «πρόβλεψή» τους –την οποία προεκλογικά αρνούνται, ακόμη και ως θεωρητική έννοια– υπήρξε επιτυχής!

*Η εγγενής πιθανότητα του λάθους και τα όρια της πρόβλεψης
με δημοσκοπήσεις*

Εξ ορισμού, σε κάθε πρόβλεψη εκλογικού αποτελέσματος υπάρχει περιθώριο λάθους, το οποίο, υποχρεωτικά, πρέπει να αναφέρεται. Αυτό οφείλεται, πρώτον, στην εγγενή αβεβαιότητα που συνοδεύει τις εκτιμήσεις κάθε στατιστικού υποδείγματος, που χρησιμοποιείται για την εκτίμηση της συμπεριφοράς του συνόλου ενός πληθυσμού, μέσω ενός δείγματος και, δεύτερον, στην αβεβαιότητα που προκαλείται από τη χρονική απόσταση, μεταξύ της πρόβλεψης και του γεγονότος που προβλέπεται.

Από το περιθώριο σφάλματος μιας πρόβλεψης κατασκευάζεται το αντίστοιχο διάστημα εμπιστοσύνης, το οποίο αποτελεί τον μοναδικό επιστημονικό τρόπο ερμηνείας των αποτελεσμάτων μιας δημοσκόπησης. Για παράδειγμα, όταν το ποσοστό ενός κόμματος εκτιμάται σε 33%, δεν σημαίνει ότι, σύμφωνα με τη δημοσκόπηση, το συγκεκριμένο κόμμα αναμένεται να λάβει ακριβώς 33%. Το πραγματικό συμπέρασμα της δημοσκόπησης είναι, ότι στις 95 από τις 100 περιπτώσεις, που θα παρατηρούνταν τα συγκεκριμένα, διαθέσιμα στοιχεία της έρευνας, το εν λόγω κόμμα αναμένεται να λάβει από 30% ως 36%. Επωμένο απλούστερα, με βάση τα στοιχεία της έρευνας και τη συγκεκριμένη μεθοδολογία πρόβλεψης που χρησιμοποιείται, το ποσοστό του κόμματος αναμένεται μεταξύ 30% και 36%, με πιθανότητα 95%. Το 33% είναι απλώς η κεντρική τιμή του εν λόγω διαστήματος εμπιστοσύνης. Δηλαδή, εκείνο για το οποίο μπορούμε να είμαστε σχετικά σίγουροι (με πιθανότητα 95%) είναι το εύρος του διαστήματος εντός του οποίου εκτιμάται ότι κυμαίνεται η εκλογική επιρροή ενός κόμματος και όχι η ακριβής τιμή του.

Το περιθώριο σφάλματος δεν πρέπει να αγνοείται στην αξιολόγηση της πρόβλεψης. Η παράβλεψη των διαστημάτων εμπιστοσύνης από την αποτίμηση των δημοσκοπήσεων στις πρόσφατες εκλογές του Σεπτεμβρίου 2015, οδήγησε πολλά Μέσα Ενημέρωσης στο απλουστευτικό και εν τέλει εσφαλμένο συμπέρασμα, ότι «όλες οι δημοσκοπήσεις απέτυχαν». Ωστόσο, το περιθώριο σφάλματος δεν μπορεί και να αποτελεί άλλοθι, για όποιον διενεργεί προβλέψεις. Εάν, π.χ., το διάστημα εμπιστοσύνης της πρόβλεψης για ένα κόμμα είναι 37%-40% και το πραγματικό ποσοστό του αποδειχθεί 39,9%, η πρόβλεψη σαφώς δεν μπορεί να θεωρείται επιτυχής. Από την άλλη πλευρά, το διάστημα εμπιστοσύνης αποκτά ιδιαίτερη σημασία για τα μικρότερα κόμματα. Αρκεί να σκεφθεί κανείς, ότι σε ένα δείγμα 1.000 ατόμων, η πρόβλεψη για την είσοδο ενός κόμματος στη Βουλή καθορίζεται από 2-3 άτομα! Η αναγκαία στρωγυλοποίηση των ποσοστών στη μισή εκατοστιαία μονάδα επιτρέπει το πρόβλημα.

Επίσης, κάθε πρόβλεψη στηρίζεται σε διαφορετική μεθοδολογία. Η σύγκλιση των προβλέψεων, που μπορεί να παρατηρηθεί σε κάποιες περιπτώσεις, παρά τις διαφορετικές μεθοδολογίες, δεν αποτελεί «συνωμοσία», ούτε οφείλεται σε «καρτέλ»(!). Είναι γνωστό, επιστημονικά, ότι πολλές φορές καταλήγει κανείς στο ίδιο συμπέρασμα από διαφορετικούς δρόμους.

Οι προβλέψεις των εκλογικών αποτελεσμάτων, όπως άλλωστε και πολλών άλλων φαινομένων, μπορεί κάλλιστα να αποδειχθούν εσφαλμένες, όχι όμως, αναγκαστικά, λόγω σκοπιμότητας! Ωστόσο, μπορεί η αποτυχία συγκεκριμένων προβλέψεων να νομιμοποιεί

τους «νεοσκοταδιστές», που απαξιώνουν την ίδια την έννοια της πρόβλεψης, ως μέρος της επιστημονικής πρακτικής; Λόγω της αποτυχίας των μετεωρολόγων να προβλέψουν, σε κάποιες περιπτώσεις τον καιρό, θα πρέπει να καταργηθεί και η πρόβλεψη του καιρού; Η αποτίμηση των προβλέψεων πρέπει να γίνεται νηφάλια και με στόχο τη διόρθωση και βελτίωση των μεθόδων που χρησιμοποιούνται. Αυτό συνιστά την μόνη αποδεκτή πρακτική, που επιβεβαιώνεται, άλλωστε, από τη διαρκή αναθεώρηση των προβλέψεων, σε όλους τους επιστημονικούς κλάδους και από όλους τους διεθνείς οργανισμούς.

Βεβαίως η πολιτική δεν είναι φυσικό φαινόμενο. Θα πρέπει να επισημανθεί σε αυτό το σημείο, ότι η πρόβλεψη του εκλογικού αποτελέσματος αντιμετωπίζει περισσότερο προβλήματα, σε σχέση με τις προβλέψεις των φυσικών φαινομένων. Στηρίζεται σε δημοσκοπήσεις, οι οποίες μετρούν τις προθέσεις και όχι τις πράξεις της ανθρώπινης συμπεριφοράς. Κάθε ερωτώμενος/η που συμμετέχει σε μια έρευνα έχει μια διαφορετική προσωπικότητα, προσλαμβάνει διαφορετικά τις ερωτήσεις και απαντά με διαφορετικά κίνητρα και επομένως με διαφορετικό βαθμό ειλικρίνειας. Επιπλέον, έχει τη δυνατότητα να αλλάξει γνώμη, μέχρι τη στιγμή που θα βρεθεί μπροστά στην κάλπη. Όταν είναι γνωστό, ότι ακόμα και οι μετρήσεις απλών φυσικών μεγεθών, όπως π.χ. η μέτρηση της θερμοκρασίας, υπόκεινται σε σημαντικά σφάλματα μέτρησης, πώς είναι δυνατόν κάποιος να απαιτεί «απόλυτη» ακρίβεια από τις δημοσκοπήσεις και τις προβλέψεις που απορρέουν από αυτές;

Ιστορικά, υπάρχουν αρκετές περιπτώσεις όπου οι δημοσκοπήσεις αποδείχθηκαν παντελώς άστοχες ή και εντελώς παραπλανητικές, με χαρακτηριστικότερα παραδείγματα τις αμερικανικές προεδρικές εκλογές του 1948 και του 1960, καθώς και τις βρετανικές βουλευτικές εκλογές του 1970, του 1992 και του 2015.

Στη μεταπολεμική περίοδο, πιο σημαντική περίπτωση αποτυχίας θεωρείται εκείνη των αμερικανικών προεδρικών εκλογών του 1948, όταν και οι τρεις μεγαλύτεροι οργανισμοί δημοσκοπήσεων της εποχής (Gallup, Roper, Crossley) προέβλεπαν «άνετη» νίκη του Ρεπουμπλικάνου υποψηφίου Thomas Dewey, επί του υποψηφίου των Δημοκρατικών Harry Truman, που τελικά κέρδισε τις εκλογές. Οι κλυδωνισμοί από την αποτυχία της νέας μεθόδου να προβλέψει σωστά το εκλογικό αποτέλεσμα ήταν τόσο σοβαροί, ώστε το αμερικανικό Συμβούλιο για την Έρευνα των Κοινωνικών Επιστημών (Social Science Research Council), για τη διερεύνηση των αιτιών του λάθους των δημοσκοπήσεων, συγκρότησε ειδική επιτροπή από επιφανείς πανεπιστημιακούς, μεταξύ των οποίων ο Frederick Mosteller. Στο πόρισμα της επιτροπής προτείνονται και οκτώ (8) διαφορετικά κριτήρια για τη μέτρηση της ακρίβειας των προεκλογικών δημοσκοπήσεων, που έμειναν γνωστά ως *μέτρα του Mosteller*.

Οι δυσχέρειες της πρόβλεψης στην Ελλάδα

Οι δημοσκοπήσεις αντιμετωπίζουν σήμερα, διεθνώς, σημαντικά μεθοδολογικά προβλήματα, απόρροια κοινωνικών και τεχνολογικών μετασχηματισμών, τα οποία περιορίζουν την προβλεπτική ικανότητά τους.

Ωστόσο, εκτός από το γενικότερο περιβάλλον, που ισχύει σε όλες ανεξαιρέτως τις χώρες της Ευρώπης και στις ΗΠΑ, οι δημοσκοπήσεις στην Ελλάδα και –κατ' επέκταση– οι προβλέψεις που στηρίζονται σε αυτές, αντιμετωπίζουν επιπρόσθετα προβλήματα, τόσο δομικά, όσο και συγκυριακά. Από τα σημαντικότερα προβλήματα, με μονιμότερο χαρακτήρα, που δυσχεραίνει σημαντικά την προβλεπτική ικανότητα του επιστημονικού εργαλείου είναι η εντελώς ακανόνιστη διάρκεια του εκλογικού κύκλου, που χαρακτηρίζει ιστορικά το ελληνικό πολιτικό σύστημα, ακόμη και στη μεταπολιτευ-

τική περίοδο, παρά τη σχετική σταθεροποίησή του, που παρατηρήθηκε μέχρι το 2007. Στην ίδια κατηγορία προβλημάτων ανήκει και η διαπιστωμένη ανεπάρκεια των επίσημων στατιστικών πηγών. Είναι χαρακτηριστικό, ότι ακόμα και το πραγματικό ύψος του δυνητικού εκλογικού σώματος (πολίτες άνω των 18 ετών, που διαθέτουν το εκλογικό δικαίωμα και διαμένουν σήμερα στη χώρα) παραμένει άγνωστο μέγεθος, δυσχεραίνοντας αφάνταστα το έργο των ελληνικών εταιρειών ερευνών.

Υπάρχουν όμως και προβλήματα που δημιουργεί η τρέχουσα πολιτική συγκυρία. Αυτά προκαλούνται εξαιτίας του ριζικού μετασχηματισμού που υπέστη και συνεχίζει να υφίσταται το ελληνικό κοιμματικό σύστημα, στην εποχή των Μνημονίων. Μπορεί η παγκόσμια οικονομική κρίση να επηρέασε τα περισσότερα εθνικά κοιμματικά συστήματα της Ευρώπης, σε ελάχιστες περιπτώσεις, όμως, οι πολιτικές επιπτώσεις της υπήρξαν τόσο βαθιές, όσο στην Ελλάδα. Η κατάρρευση του ιστορικού δικομματισμού το 2012 και η πρωτοφανής και συνεχιζόμενη εκλογική ρευστότητα, συνιστά μια βασική ιδιαιτερότητα του ελληνικού κοιμματικού συστήματος. Ως αποτέλεσμα της, δημιουργήθηκε μεγάλος αριθμός νέων κοιμμάτων, ενώ άλλα αναβαθμίστηκαν ή και εξαφανίστηκαν, κατά τη μνημονιακή περίοδο (Χρυσή Αυγή, Δράση, ΔΗΜΑΡ, ΔΗΣΥ, ΔΗΞΑΝ, ΑΝΕΛ, Κοινωνική Συμφωνία, ΚΙΔΗΣΟ, ΛΑΕ, Ένωση Κεντρώων). Τα περισσότερα από αυτά διεκδίκησαν με αξιώσεις την είσοδό τους στη Βουλή, με αποκορύφωμα τις τελευταίες εκλογές που ο αριθμός τους έφθασε τα 9!

Η μεταβολή του κοιμματικού συστήματος είναι διαρκής. Στις πρόσφατες εκλογές, του Σεπτεμβρίου 2015, σημειώθηκαν νέες σημαντικές αλλαγές, σε σχέση με τις εκλογές του Ιανουαρίου: Διασπάστηκε το κυβερνών κόμμα (ΣΥΡΙΖΑ) και ιδρύθηκε η ΛΑΕ, η ΔΗΜΑΡ συμπαράταχθηκε με το ΠΑΣΟΚ, ενώ το ΚΙΔΗΣΟ, ο ΛΑΟΣ και η ΤΕΛΕΙΑ, κόμματα που έλαβαν αθροιστικά 5,3% τον Ιανουάριο, δεν συμμετείχαν στις εκλογές.

Οι πολιτικές εξελίξεις είναι ιδιαίτερα πυκνές. Αποτέλεσμα είναι να μη διατίθεται επαρκής χρόνος, ώστε να καταγραφεί δημοσκοπικά η επίδρασή τους στο εκλογικό σώμα και –το κυριότερο– να αποκρυσταλλωθούν, εμπειρικά, οι νέες τάσεις. Ενδεικτικά αναφέρεται, ότι σε χρονικό διάστημα μόλις 2,5 μηνών, μεσολάβησαν μια σειρά εξαιρετικά σημαντικών γεγονότων. 1) Πριν από όλα ένα έκτακτο κορυφαίο πολιτικό γεγονός, προϊόν απόλυτου πολιτικού και εκλογικού αιφνιδιασμού, το δημοψήφισμα της 5ης Ιουλίου, που πυροδότησε πρωτοφανή και συμπυκνωμένη χρονικά πολιτική πόλωση. 2) Ακολούθησε η αλλαγή πολιτικής του κυβερνώντος κόμματος, κατά 180°. 3) Επιπλέον, μεταξύ του δημοψηφίσματος και των εκλογών της 20ής Σεπτεμβρίου, προκλήθηκε αλλαγή ηγεσίας στη ΝΔ (6/7/2015), υπογράφηκε η συμφωνία με τους δανειστές (12/7/2015), ψηφίστηκε, στο μέσον του καλοκαιριού, το 3ο Μνημόνιο (14/8/2015), παραιτήθηκε η κυβέρνηση Τσίπρα (20/8/2015) και διασπάστηκε ο ΣΥΡΙΖΑ. (Στις 24/8/2015 κατατέθηκε στον Άρειο Πάγο η αίτηση ίδρυσης της ΛΑΕ). 4) Τέλος, η ραγδαία και μοναδική, για τα ελληνικά δεδομένα, αύξηση της αποχής σε βουλευτικές εκλογές, δημιούργησε κρίσιμα ερωτηματικά, τόσο για το μέγεθος, όσο και για τη σύνθεση του εκλογικού σώματος.

Η συνεισφορά της Public Issue

Με δεδομένο το πλήθος και το μέγεθος των προβλημάτων, που αναφέρθηκαν, οι προβλέψεις της Public Issue, για τις εκλογικές αναμετρήσεις της δεκαετίας (2004-2015), μπορούν να θεωρηθούν, σε γενικές γραμμές, επιτυχείς, σύμφωνα με όλα τα διεθνή κριτήρια αξιολόγησης της ακρίβειας των δημοσκοπήσεων. Φυσικά, αυτό δεν σημαίνει ότι δεν υπήρξαν σφάλματα ή ότι δεν υπάρχει ανάγκη συνεχούς βελτίωσης της

χρησιμοποιούμενης μεθοδολογίας· η εν λόγω θέση, στην κοινωνική έρευνα, θεωρείται απολύτως αυτονόητος κανόνας.

Τον Νοέμβριο του 2015, πραγματοποιήθηκε το 150ό κύμα της μηνιαίας τηλεφωνικής έρευνας του Πολιτικού Βαρόμετρου (ΠΒ), που καθιέρωσε η Public Issue το 2004, σε συνεργασία με το συγκρότημα του ΣΚΑΪ/Καθημερινής. Ύστερα από έντεκα χρόνια, το ΠΒ έχει αναδειχθεί στο μακροβιότερο και συστηματικότερο ερευνητικό εργαλείο αποτύπωσης των πολιτικών εξελίξεων της ύστερης μεταπολιτευτικής περιόδου. Η χρονοσειρά των δημοσκοπήσεων του ΠΒ καλύπτει επτά βουλευτικές αναμετρήσεις (2004, 2007, 2009, 2012 Μάιος και Ιούνιος, 2015 Ιανουάριος και Σεπτέμβριος), τρεις ευρωεκλογικές (2004, 2009 και 2014) και τρεις νομαρχιακές/περιφερειακές/δημοτικές (2006, 2010 και 2014). Η ανάλυση των δημοσκοπήσεων του ΠΒ, ιδίως των προεκλογικών, δίδει τη δυνατότητα αποτύπωσης των τάσεων του εκλογικού σώματος, που διαμορφώθηκαν στην εγχώρια πολιτική σκηνή της πρόσφατης ιστορικής περιόδου. Καταγράφονται σε αυτές η άνοδος και η κυριαρχία της ΝΔ, στην περίοδο 2004-2007, η κατακόρυφη άνοδος του ΠΑΣΟΚ, το 2009, η κατάρρευση του μεταπολιτευτικού δικομματισμού, που προκάλεσε η υπαγωγή της χώρας στο Μνημόνιο και η διαδικασία ανάδειξης του ΣΥΡΙΖΑ σε κυρίαρχη πολιτική δύναμη, την τριετία 2012-2015.

Η ενιαία μεθοδολογία των 150 κυμάτων του ΠΒ επιτρέπει τη σύγκριση διαφορετικών μορφών εκλογικών αναμετρήσεων (π.χ. βουλευτικών και τοπικών), καθώς και τη μέτρηση της επίδρασης σημαντικών πολιτικών και οικονομικών γεγονότων στην εκλογική επιρροή των κομμάτων, όπως η επίδραση της αλλαγής ηγεσίας των κομμάτων (εκλογή Γ. Παπανδρέου στην ηγεσία του ΠΑΣΟΚ το 2004, εκλογή Α. Σαμαρά στην ηγεσία της ΝΔ το 2009 κ.λπ.).

Τέλος, η εκ των υστέρων εκτίμηση της εκλογικής επιρροής των κομμάτων, δηλαδή μετά την ενσωμάτωση των πραγματικών εκλογικών αποτελεσμάτων, στη χρονοσειρά των ερευνών, αποτελεί την πλέον ενδεδειγμένη μέθοδο καταγραφής και ερμηνείας των ιστορικών (μακροχρόνιων) τάσεων, που διαμόρφωσαν τις πολιτικές εξελίξεις της ύστερης Μεταπολίτευσης (2004-2015).

Διάρθρωση του τόμου και περιγραφή των μερών

Ο τόμος διαρθρώνεται σε τέσσερα (4) μέρη, τα οποία διατηρούν σχετική αυτοτέλεια. Τα δύο πρώτα μέρη του είναι αφιερωμένα στην *πρόβλεψη* του αποτελέσματος και της εκλογικής γεωγραφίας, που επιχειρήθηκε στις εκλογικές αναμετρήσεις της περιόδου της ύστερης Μεταπολίτευσης, από το 2004 μέχρι σήμερα (2015).

Το *πρώτο μέρος* περιλαμβάνει δέκα κεφάλαια που πραγματεύονται την προσπάθεια *πρόβλεψης του εκλογικού αποτελέσματος*, με χρήση δημοσκοπήσεων. Αποτελούν, στην ουσία, τον απολογισμό και την αξιολόγηση της μεθοδολογίας της, που η εταιρεία πραγματοποίησε ανελλιπώς από το 2004, ύστερα από κάθε εκλογική αναμέτρηση. Τα κεφάλαια για τις εκλογικές αναμετρήσεις της τελευταίας δεκαετίας (2004, 2007, 2009, 2012, 2015) συνιστούν μονογραφίες και μπορούν να διαβαστούν και αυτοτελώς.

Αναπόφευκτα, η χρονολογική παράθεση των κειμένων χαρακτηρίζεται από επαναλήψεις. Ωστόσο, κρίθηκε σκόπιμο να μην γίνει αυστηρή ενοποίηση των κειμένων, ούτως ώστε να διατηρηθεί και να αποτυπωθεί η εξέλιξη της σκέψης των συγγραφέων, σε συνάρτηση με τα διαφορετικά προβλήματα, που ανακύπτουν κάθε φορά, τις διαφορετικές μεροληψίες που αναπτύσσονται σε κάθε εκλογική αναμέτρηση, τα νέα ερεθίσματα που αναφύονται και τις απαντήσεις που δόθηκαν για την βελτίωση της μεθοδολογίας της εκλογικής πρόβλεψης.

Στο δεύτερο μέρος συγκεντρώθηκαν τρία κείμενα, που αφορούν την πρόβλεψη της κατανομής των βουλευτικών εδρών και του νικητή των εκλογών, στο επίπεδο των ελασσόνων εκλογικών περιφερειών (νομοί). Η πρόβλεψη των εδρών, επιχειρήθηκε στις εκλογικές αναμετρήσεις του 2004, του 2007 και του 2009, με τη βοήθεια και της χαρτογραφικής απεικόνισης. Μετά το 2009, η εταιρεία δεν επανέλαβε την πρόβλεψη της γεωγραφικής κατανομής των εδρών. Κυριότεροι λόγοι για αυτό αποτέλεσαν, αφενός η αλλαγή του εκλογικού νόμου, η οποία κατέστησε την κατανομή των εδρών απλό παράγωγο της εκτίμησης εκλογικής επιρροής και αφετέρου, η ριζική μεταβολή του κομματικού συστήματος, που είχε ως αποτέλεσμα, τη μεταβολή της σχέσης μεταξύ πανελλαδικών και περιφερειακών ποσοστών των κομμάτων.

Το τρίτο μέρος του τόμου είναι και το πλέον θεωρητικό. Σε αυτό, εκτίθεται ολοκληρωμένα η μεθοδολογία για την πρόβλεψη του εκλογικού αποτελέσματος, που ανέπτυξαν σταδιακά από το 2004 οι συγγραφείς, στηριζόμενοι στην έρευνα του Πολιτικού Βαρόμετρου και στην ερευνητική εμπειρία της εταιρείας Public Issue (και προηγουμένως της VPRC). Αναπτύσσεται, διεξοδικά, η έννοια της πρόβλεψης, και περιγράφονται, αναλυτικά, τα υποδείγματα που χρησιμοποιούνται. Η εν λόγω μεθοδολογία αναπτύχθηκε διαχρονικά, εμπλουτιζόμενη κάθε φορά, με βάση τα διαφορετικά δεδομένα που αναδείκνυε η εκάστοτε πολιτική πραγματικότητα.

Το τέταρτο μέρος του τόμου έχει διαφορετικό αντικείμενο. Συγκεντρώνει τεκμήρια από τις διενέξεις, που σφράγισαν, εξ αρχής, την ερευνητική δραστηριότητα της εταιρείας και τη δημοσίευση των δημοσκοπήσεών της.

Η παρούσα ανάλυση στοχεύει, πρωτίστως, να αποτελέσει συνεισφορά σε μια επιστημονική συζήτηση για τις δημοσκοπήσεις. Ωστόσο, η συμπερίληψη του τέταρτου μέρους κρίθηκε επιβεβλημένη, διότι η πρόβλεψη των εκλογών και η εξέλιξη της μεθοδολογίας της εταιρείας, που περιγράφεται διεξοδικά στα τρία πρώτα μέρη του βιβλίου, αποτελεί προϊόν διαρκούς διένεξης και όχι ακαδημαϊκής έρευνας. Οι αντιπαραθέσεις για τις δημοσκοπήσεις, επομένως, δεν αποτελούν φιλολογικό ζήτημα και αρκετές φορές χαρακτηρίστηκαν από πρωτοφανή σφοδρότητα. Δυστυχώς, δεν υπήρξαν γόνιμες, ούτε βελτίωσαν την πρόσληψη των δημοσκοπήσεων από το ευρύ κοινό. Υπήρξαν όμως χρήσιμες, για την αποσαφήνιση των θέσεων των συγγραφέων και την υπεράσπιση των μεθοδολογικών καινοτομιών που εισήγαγε η εταιρεία.

Τα τεκμήρια αφορούν τις αντιπαραθέσεις των συγγραφέων και της εταιρείας, με πολιτικά κόμματα και Μέσα Ενημέρωσης, πολιτικούς και δημοσιογράφους. Οι αντιπαραθέσεις με πολιτικά κόμματα προκαλούνται συστηματικά, κάθε φορά, που οι εκτιμήσεις των δημοσκοπήσεων δεν είναι ευνοϊκές για αυτά. Συχνά, οι αντιπαραθέσεις επεκτάθηκαν σε Μέσα Ενημέρωσης και δημοσιογράφους, που υποστηρίζουν τα συγκεκριμένα κόμματα.

Για τη διευκόλυνση του αναγνώστη, οι βασικές έννοιες και οι ορισμοί, που αναφέρονται στο κείμενο, κρίθηκε σκόπιμο να περιληφθούν σε ένα χρηστικό παράρτημα (Παράρτημα 1). Τα λήμματα, που παρατίθενται, καλύπτουν επιστημονικά τις περιοχές της θεωρίας των πιθανοτήτων, της στατιστικής, της θεωρίας χρονολογικών σειρών και της θεωρίας των δημοσκοπήσεων, ενώ παρατίθεται και μια σύντομη περιγραφή των στατιστικών ελέγχων που χρησιμοποιούνται, για την αξιολόγηση των υποδειγμάτων των χρονοσειρών *πρόθεσης ψήφου*. Επίσης, περιλαμβάνονται και ορισμοί εννοιών, οι οποίες ενώ υπολανθάνουν στο κείμενο, δεν αναφέρονται ευθέως. Στις περιπτώσεις των εννοιών και των ορισμών που επιχειρείται για πρώτη φορά η μεταφορά τους στην ελληνική γλώσσα ή δεν υφίσταται καθιερωμένος όρος, η μετάφρασή τους γίνεται με

ευθύνη των συγγραφέων. Αποτελεί δε απλώς μια προσωρινή πρόταση προς την επισημονική κοινότητα.

Στο Παράρτημα 2, περιλαμβάνονται όλες οι εκλογικές εκτιμήσεις που δημοσίευσε η εταιρεία, κατά τη διάρκεια της δραστηριότητάς της, σε σύγκριση με τα τελικά εκλογικά αποτελέσματα κάθε αναμέτρησης.

Το Παράρτημα 3, αναφέρεται στις δημοσκοπήσεις εξόδου (*exit polls*). Περιλαμβάνονται σε αυτό, συνοπτικά, τα βασικά σημεία κριτικής της μεθόδου, τα οποία διατύπωσε δημοσίως η εταιρεία, μετά από την εμπειρία εφαρμογής της συγκεκριμένης μεθόδου, στην περίοδο 1996-2007, τόσο στην Ελλάδα, όσο και στην Κύπρο. Για τους λόγους που αναλύονται, η εταιρεία επέλεξε το 2009 να μη συμμετάσχει στη διενέργεια του κοινού *exit poll* των βασικών τηλεοπτικών σταθμών και να πειραματιστεί με εναλλακτικές μεθόδους.

Ο τόμος ολοκληρώνεται με ένα αναλυτικό γενικό θεματικό ευρετήριο, καθώς και ευρετήριο κυρίων ονομάτων.

ΑΡΚΤΙΚΟΛΕΞΑ

AMFOGE	The Allied Mission to Observe the Greek Elections (1946)
APSA	American Political Science Association
DG ECFIN	Directorate-General for Economic and Financial Affairs
ESOMAR	European Society for Market Research
NCPP	The National Council on Public Polls
PI	Public Issue
PS	Political Science and Politics
WAPOR	World Association for Public Opinion Research
ANEA	Ανεξάρτητοι Έλληνες
ANTAPΣYA	Αντικαπιταλιστική Αριστερή Συνεργασία για την Ανατροπή
ΔΕΘ	Διεθνής Έκθεση Θεσσαλονίκης
ΔΗΚΚΙ	Δημοκρατικό Κοινωνικό Κίνημα
ΔΗΜ. ΣΥΜΠ.	Δημοκρατική Συμπράταξη (ΠΑΣΟΚ, ΔΗΜΑΡ)
ΔΗΜΑΡ	Δημοκρατική Αριστερά
ΔΗΞΑΝ	Δημιουργία Ξανά
ΔΗΣΥ	Δημοκρατική Συνεργασία
ΕΕ	Ευρωπαϊκή Ένωση
ΕΚ	Ένωση Κεντρώων
ΕΣΥΕ	Εθνική Στατιστική Υπηρεσία (τόρα ΕΛΣΤΑΤ)
ΕΦΣΥΝ	<i>Εφημερίδα των Συντακτών</i>
ΗΠΑ	Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής
ΙΟΒΕ	Ινστιτούτο Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών (του ΣΕΒ)
ΚΕΠ	Κίνημα Ελευθέρων Πολιτών (Αβραμόπουλος)
ΚΙΔΗΣΟ	Κίνημα Δημοκρατικού Σοσιαλισμού
ΚΚΕ	Κομμουνιστικό Κόμμα Ελλάδας
ΛΑΕ	Λαϊκή Ενότητα
ΛΑΟΣ	Λαϊκός Ορθόδοξος Συναγερμός
ΜΜΕ	Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας
ΝΔ	Νέα Δημοκρατία
ΝΕΠΟΦ	Νέο Πολιτικό και Οικονομικό Φόρουμ
ΠΑΜΑΚ	Πανεπιστήμιο Μακεδονίας
ΠΑΣΟΚ	Πανελλήνιο Σοσιαλιστικό Κίνημα
ΠΒ	Πολιτικό Βαρόμετρο
ΠΟΛΑΝ	Πολιτική Άνοιξη
ΠΣΠ	Πολεοδομικό Συγκρότημα Πρωτευούσης
ΣΕΔΕΑ	Σύλλογος Εταιρειών Δημοσκοπήσης και Έρευνας Αγοράς
ΣΥΝ	Συνασπισμός της Αριστεράς και της Προόδου
ΣΥΡΙΖΑ	Συνασπισμός Ριζοσπαστικής Αριστεράς
Υπερνομαρχία Α-Π	Υπερνομαρχία Αθηνών-Πειραιώς
ΥΠΕΣ	Υπουργείο Εσωτερικών
ΧΑ	Χρυσή Αυγή

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

Η πρόβλεψη του εκλογικού αποτελέσματος

1. Βουλευτικές εκλογές 2004: Πρόβλεψη του εκλογικού αποτελέσματος και επίδραση της προεκλογικής περιόδου

1. Εισαγωγή

Κατά τη διάρκεια της προεκλογικής περιόδου των ελληνικών βουλευτικών εκλογών της 7ης Μαρτίου 2004, η εταιρεία δημοσκοπήσεων Public Issue καθιέρωσε, για πρώτη φορά στην Ελλάδα, τη συστηματική παρακολούθηση της *πρόθεσης ψήφου* των εκλογέων, με τη χρήση της *τηλεφωνικής μεθόδου*. Από τις 19/1/2004 ως τις 5/3/2004, πραγματοποιήθηκαν, για λογαριασμό της εφημερίδας *Η Καθημερινή* και του ραδιοφωνικού σταθμού *ΣΚΑΪ 100,3*, συνολικά, δεκατρία «κύματα» ερευνών κοινής γνώμης. Οι έρευνες που υλοποιήθηκαν μετά τις 17/2/2004, δεν δημοσιοποιήθηκαν, λόγω της απαγόρευσης που επέβαλε ο εκλογικός νόμος.¹

Στην προεκλογική περίοδο του 2004, από τις εταιρείες δημοσκοπήσεων του κλάδου, επαναλαμβανόμενες τηλεφωνικές έρευνες για τη μέτρηση ψήφου, σε αραιότερα όμως χρονικά διαστήματα, πραγματοποίησε μόνον η εταιρεία RASS. Οι υπόλοιπες επέλεξαν, κατά βάση, την παρακολούθηση της *πρόθεσης ψήφου* με τη χρήση της *μεθόδου των προσωπικών συνεντεύξεων, πρόσωπο με πρόσωπο (face-to-face)*, που αποτελούσε παραδοσιακά, μέχρι τότε, τον κανόνα στην προεκλογική έρευνα. Οι τηλεφωνικές έρευνες που πραγματοποιήθηκαν από ορισμένες εταιρείες (MRB, Metron Analysis, Opinion) και περιείχαν ερώτηση σχετικά με την *πρόθεση ψήφου*, δημοσιοποιήθηκαν μόνον ως προς τα υπόλοιπα ευρήματά τους, αλλά όχι ως προς την *πρόθεση ψήφου*.

Αν και σε χώρες με μακροχρόνια ερευνητική παράδοση (ΗΠΑ, Μ. Βρετανία, Γαλλία, Γερμανία, κ.λπ.) η *τηλεφωνική μέθοδος* αποτελεί εδώ και δεκαετίες τον κανόνα στις προεκλογικές δημοσκοπήσεις, στην Ελλάδα, η εφαρμογή της προκάλεσε σφοδρές αντιδράσεις, που προήλθαν από τον χώρο των (τότε) κυβερνητικών στελεχών του ΠΑΣΟΚ και των φίλων Μέσων Ενημέρωσης. Ως αιτιολογία για αυτές τις αντιδράσεις προβλήθηκε η δήθεν «αναξιοπιστία» της *τηλεφωνικής μεθόδου*, έναντι της παραδοσιακά χρησιμοποιούμενης *μεθόδου των προσωπικών συνεντεύξεων*. Κατ' ουσίαν, όμως, πραγματικός στόχος ήταν να πληγεί η αξιοπιστία της εταιρείας και με αυτόν τον τρόπο να υπονομευθεί η «επίδραση» του αποτελέσματος της έρευνας, δηλαδή η διαφαινόμενη ήττα του ΠΑΣΟΚ. Μάλιστα, ο τότε κυβερνητικός εκπρόσωπος Χρήστος Πρωτόπαπας, έφθασε στο σημείο να καταγγείλει την *τηλεφωνική μέθοδο* καταμέτρησης της *πρόθεσης ψήφου*, ως «επιστημονικά επισφαλής και πολιτικά αναξιόπιστη»(!).² Και τούτο, λόγω της *επίδρασης συσπείρωσης υπέρ του*

1 Λεπτομέρειες για την ταυτότητα των ερευνών παρατίθενται στο Παράρτημα 1 του παρόντος κεφαλαίου.

2 Σχετικά με τη δήλωση και γενικότερα την πολιτική αντιπαράθεση για τις δημοσκοπήσεις και την προπαγάνδα, στις εκλογές του 2004, που υπήρξε σφοδρή, βλέπε το αφιέρωμα στην

ΓΡΑΦΗΜΑ 1.1

Βουλευτικές εκλογές 2004. Τελευταίο δημοσιευμένο κύμα του προεκλογικού Βαρόμετρου της Public Issue / VPRC (Η Καθημερινή, 19 Φεβρουαρίου 2004)

προπορευόμενου κόμματος (*bandwagon effect*) που θεωρήθηκε ότι είχε, στο πολιτικό κλίμα, το αποτέλεσμα των δημοσιοποιημένων ερευνών της, δηλαδή η μεγάλη και μη-αντιστρέψιμη διαφορά ΝΔ - ΠΑΣΟΚ. Το πρώτο δημοσιευμένο Προεκλογικό Βαρόμετρο της Public Issue στις 25/1/2004, έξι εβδομάδες πριν τις εκλογές, έδωσε διαφορά τεσσάρων (4) εκατοστιαίων μονάδων στην πρόθεση ψήφου υπέρ της ΝΔ³ και το τελευταίο, στις 19/2/2004, διαφορά πέντε μονάδων (ΝΔ 47% - ΠΑΣΟΚ 42% (Γράφημα 1.1)).⁴ Η διαφορά, αυτή παρέμεινε σχεδόν η ίδια, σε όλες τις δημοσιοποιημένες έρευνες της εταιρείας, μέχρι την έναρξη της απαγόρευσης.

ιστοσελίδα <http://www.mavris.gr/791/polls-2004-attack/>. Τα σημαντικότερα τεκμήρια της αντιπαράθεσης του 2004 περιλαμβάνονται στο κεφάλαιο 15 του παρόντος τόμου. Δυστυχώς, μελανό σημείο αποτέλεσε και η στάση του ΣΕΔΕΑ (βλέπε σχετικά την επιστολή που το ΔΣ του κλαδικού οργάνου [με Πρόεδρο τον Δημήτρη Μαύρο] είχε αποστείλει στον Γιάννη Μαυρή, Διευθύνοντα Σύμβουλο της VPRC, καθώς και την απάντηση του δεύτερου [15.2 Τεκμήριο 1 και 15.3 Τεκμήριο 2]).

3 Η Καθημερινή, 25/1/2004.

4 Η Καθημερινή, 19/2/2004.

Θα πρέπει να τονισθεί σε αυτό το σημείο, ότι στη σύντομη ιστορία των ελληνικών δημοσκοπήσεων, οι βουλευτικές εκλογές του 2004 αποτέλεσαν μια μελανή σελίδα και την πλέον ακραία –μέχρι τότε– περίπτωση χειραγωγικής χρήσης τους. Οι αντιδράσεις αυτές, που θα πρέπει να αποδοθούν στην κρισιμότητα της εκλογικής αναμέτρησης και την πιθανότητα εναλλαγής στην εξουσία που είχε διαφανεί, οδήγησαν στον πλήρη αποπροσανατολισμό του ζητήματος και εμπόδισαν τη διεξαγωγή μιας ασφαλώς απαραίτητης και νηφάλιας επιστημονικής συζήτησης, σχετικά με την αξιοπιστία των τηλεφωνικών ερευνών.

2. Οι τηλεφωνικές έρευνες για τη μέτρηση της πρόθεσης ψήφου

Η συζήτηση σχετικά με την αξιοπιστία της τηλεφωνικής μεθόδου και τη χρήση της στην πολιτική έρευνα έχει ξεκινήσει και αποκτά διαρκώς μεγαλύτερη σημασία στη διεθνή βιβλιογραφία, ήδη από τη δεκαετία του '90 (Curtice 1997, Morgan 1995, Summerhill and Taylor 1992, Worcester, Mortimore and Gosschalk 2001). Οι αδυναμίες της τηλεφωνικής μεθόδου αναλύονται στο Green, Krosnick and Holbrook (1992).

Η αναλυτική αξιολόγηση της τηλεφωνικής μεθόδου προφανώς ξεφεύγει από τους στόχους του παρόντος. Θα πρέπει, ωστόσο, να αναφερθούν συνοπτικά τρεις λόγοι, που συνιστούν πλεονεκτήματα της τηλεφωνικής μεθόδου, έναντι της παραδοσιακής μεθόδου των προσωπικών συνεντεύξεων, *πρόσωπο με πρόσωπο* (*face-to-face*, *f-t-f*) και οι οποίοι, αποτέλεσαν, για την Public Issue, το κίνητρο για την πειραματική εισαγωγή της μεθόδου στην εκλογική έρευνα: *Πρώτον*, με δεδομένη την έκρηξη των τεχνολογιών της επικοινωνίας, η τηλεφωνική κάλυψη των νοικοκυριών έχει γενικευθεί (και) στην Ελλάδα, ήδη από τις αρχές της δεκαετίας του 2000. Με την τηλεφωνική μέθοδο προσφέρεται πλέον η δυνατότητα μεγαλύτερης γεωγραφικής διασποράς στο δείγμα, αφού μπορούν να περιληφθούν σε αυτό περιοχές που, διαφορετικά, πολύ δύσκολα θα μπορούσαν να προσεγγισθούν από τους ερευνητές (σε μια *f-t-f* έρευνα). Κατά συνέπεια, οι τηλεφωνικές έρευνες οδηγούν σε *αντιπροσωπευτικότερα δείγματα*. (Το ζήτημα προϋποθέτει ασφαλώς και περαιτέρω διερεύνηση). *Δεύτερον*, ο μικρότερος χρόνος που απαιτείται για τη συλλογή των δεδομένων,⁵ τις καθιστά περισσότερο χρήσιμες για την καταγραφή της επίδρασης των *εξωγενών παρεμβολών*, π.χ. στην προεκλογική περίοδο του 2004 η υπόθεση Πάχτα, ή και των αιφνιδιαστικών μεταβολών της κοινής γνώμης. Επομένως, ενδείκνυνται περισσότερο (από τις *f-t-f* έρευνες) για την αποτύπωση της όποιας δυναμικής της προεκλογικής περιόδου. *Τρίτον*, ασφαλώς διόλου αμελητέα παράμετρο αποτελεί και το σημαντικά μικρότερο κόστος μιας τηλεφωνικής έρευνας (περίπου το 1/3 μιας αντίστοιχης *f-t-f*).

Από την άλλη πλευρά, σύμφωνα με τη σχετική βιβλιογραφία (Morgan 1995), οι τηλεφωνικές δημοσκοπήσεις εμφανίζουν και σημαντικά μειονεκτήματα: *Πρώτον*, Είναι πιθανό να υπερεκτιμάται η επιρροή του κόμματος που προηγείται, ιδίως στην περίπτωση που η πλειοψηφία του εκλογικού σώματος θεωρεί –ταυτόχρονα–

5 Ενδεικτικά, αναφέρεται ότι το τελευταίο δημοσιευμένο κύμα του προεκλογικού Βαρομέτρου της Public Issue πραγματοποιήθηκε σε δύο ημέρες, 16-17/2/2004, ενώ η *face-to-face* έρευνα της VPRC, τον Φεβρουάριο του 2004, διήρκεσε οκτώ (8) ημέρες (11-18/2/2004).

ότι το συγκεκριμένο κόμμα θα κερδίσει τις επόμενες εκλογές. (Αυτά τα δύο δεν είναι απαραίτητο να συμβαίνουν πάντοτε). Δεύτερον, είναι πιθανό να υπερεκτιμάται η επίδραση σημαντικών γεγονότων που τυχαίνει να συμβούν κατά τη διάρκεια μιας προεκλογικής περιόδου. Τρίτον, είναι επίσης πιθανό στις τηλεφωνικές έρευνες να καταγράφεται μεγαλύτερο ποσοστό *αδιευκρίνιστης ψήφου*, σε σχέση με τις *f-t-f* δημοσκοπήσεις, λόγω της μη-χρήσης βοηθητικού εποπτικού υλικού (ψηφοδελτίου και «κάλπης»).

Η απουσία στην τηλεφωνική δημοσκόπηση της λεγόμενης «κάλπης» και της «κάρτας-ψηφοδελτίου» με τα ονόματα των κομμάτων, αποτελεί μια ουσιαστική τεχνική διαφορά της τηλεφωνικής αποτύπωσης της *πρόθεσης ψήφου*, από την παραδοσιακή μέθοδο των προσωπικών συνεντεύξεων στα νοικοκυριά των ερωτώμενων. Ωστόσο, παρά το σχετικό πλεονέκτημα που παρέχει, θα πρέπει να διευκρινιστεί ότι η λεγόμενη *μέθοδος της «κάλπης»* αποτελεί ελληνική (αργότερα και κυπριακή) «εφεύρεση». Υιοθετήθηκε από τις εταιρείες δημοσκοπήσεων μετά το 1974, ως επίφαση διασφάλισης της μυστικότητας της ψήφου του ερωτώμενου. Αν όμως η χρήση της θεωρήθηκε για μεγάλο διάστημα αναγκαία, λόγω των ιδιαίτερων συνθηκών ανελευθερίας, που επικρατούσαν ιστορικά στην Ελλάδα, κατά τη μετεμφυλιακή περίοδο και τη δικτατορία, δεν παύει να αποτελεί ένα «τέχνασμα». Βασίζεται στην παραπλάνηση του ερωτώμενου, ο οποίος δεν γνωρίζει ότι το ψηφοδέλτιο που συμπληρώνει, προσωπικά, επισυνάπτεται –εκ των υστέρων– από τον ερευνητή ή την εταιρεία στο ατομικό του ερωτηματολόγιο, ούτως ώστε να είναι δυνατή η συσχέτιση της ψήφου του, με τις υπόλοιπες μεταβλητές της έρευνας. Επομένως, για λόγους επαγγελματικής δεοντολογίας και ηθικής, η *μέθοδος της «κάλπης»* επιβάλλεται να εγκαταλειφθεί οριστικά από τις εταιρείες του κλάδου.

3. Οι μεταβλητές της ανάλυσης

Από το σύνολο των μεταβλητών που χρησιμοποιήθηκαν στις τηλεφωνικές δημοσκοπήσεις του προεκλογικού Βαρόμετρου της Public Issue, στα πλαίσια της ανάλυσης που ακολουθεί χρησιμοποιούνται οι τέσσερις βασικότερες, που αποτελούν –κατά κανόνα– και τον «πυρήνα» των εκλογικών ερευνών (είτε δημοσκοπήσεων, είτε ακαδημαϊκών ερευνών). Συγκεκριμένα: **1)** η *πρόθεση ψήφου*, **2)** η *παράσταση νίκης*, **3)** ο *καταλληλότερος πρωθυπουργός για τη χώρα*, και **4)** η *καλύτερη κυβέρνηση για τη χώρα*.

Η αποτύπωση της *πρόθεσης ψήφου* έγινε με τη βοήθεια μιας διπλής ερώτησης που κατέγραφε αρχικά την *αυθόρμητη πρόθεση ψήφου* των ερωτώμενων (χωρίς υπόμνηση των πολιτικών κομμάτων)⁶ και εν συνεχεία, για το τμήμα εκείνων των ερωτώμενων που δήλωνε αυθόρμητα «αναποφάσιστος/η» την *πιθανότερη πρόθεση ψήφου*.⁷

6 Η ακριβής διατύπωση της ερώτησης έχει ως εξής: «Στις εκλογές που έρχονται, μπορείτε να μου πείτε ποιο κόμμα θα ψηφίσετε;» Από τον ερευνητή σημειώνεται μόνο μια (οποιαδήποτε) αυθόρμητη απάντηση.

7 Αντίστοιχα ερωτάται, «Και ποιο θα λέγατε ότι είναι πιο πιθανό να ψηφίσετε;» Από τον ερευνητή σημειώνεται μόνο μια (οποιαδήποτε) αυθόρμητη απάντηση.

Η δεύτερη ερώτηση δίδει τη δυνατότητα να διευκρινισθεί ένα τμήμα αυτής της κατηγορίας των ερωτωμένων. Από το συνδυασμό των δύο ερωτήσεων (*αυθόρμητης και πιθανότερης πρόθεσης ψήφου*), προέκυψε η (τελική) κατανομή της *αθροιστικής πρόθεσης ψήφου* των ερωτωμένων για τις εκλογές του Μαρτίου 2004, που χρησιμοποιείται στην ανάλυση.

Οι υπόλοιπες τρεις μεταβλητές-ερωτήσεις που χρησιμοποιούνται στην ανάλυση, αποτυπώνουν το πολιτικό κλίμα της αναμέτρησης (συνιστούν μεταβλητές πολιτικού κλίματος).

Η *παράσταση νίκης*,⁸ αποτελεί μια κρίσιμη (ίσως την κρίσιμότερη) παράμετρο του εκλογικού ανταγωνισμού, διότι αποτυπώνει ευκρινώς τις διαμορφωθείσες εντυπώσεις της κοινής γνώμης, σχετικά με το επερχόμενο εκλογικό αποτέλεσμα (Neumann 1993). Η Public Issue χρησιμοποίησε για πρώτη φορά σε δημοσκοπήσή της τη συγκεκριμένη μεταβλητή τον Ιούνιο του 1995. Νωρίτερα, την εν λόγω μεταβλητή χρησιμοποιούσε η εταιρεία MRB.⁹

Η μεταβλητή του *καταλληλότερου πρωθυπουργού*¹⁰ καθιερώθηκε στις δημόσιες δημοσκοπήσεις τον Σεπτέμβριο του 1996 στην Ελλάδα από την Public Issue (VPRC), με το Πολιτικό Βαρόμετρο των ΝΕΩΝ (Γράφημα 1.2). Στην έρευνα κοινής γνώμης, χρησιμοποιήθηκε για πρώτη φορά από τον Ηλία Νικολακόπουλο, σε αδημοσίευτες έρευνες της περιόδου 1987-1989, που πραγματοποιούσε η εταιρεία Media Plan, για σημαντικό παράγοντα της εποχής.¹¹ Η υιοθέτησή της έγινε από την αγγλοσαξονική βιβλιογραφία και στόχευε στη διερεύνηση της ενδεχόμενης επίδρασης που ασκούν στην ψήφο, οι πολιτικοί αρχηγοί των κομμάτων εξουσίας. Ένα κομματο-κεντρικό πολιτικό σύστημα, όπως το βρετανικό, προσφέρεται κατ' εξοχήν για τη μελέτη αυτής της επίδρασης (*leadership effect*), ύστερα μάλιστα και από την περίοδο που σφραγίσθηκε από την παρουσία της Μ. Thatcher. Στη βρετανική εκλογική έρευνα, η σημασία της πολιτικής ηγεσίας για την ψήφο έχει επισημανθεί από τη δεκαετία του '90 (Crew and King 1994). Ενώ η μελέτη της εικόνας των πολιτικών αρχηγών στη Βρετανία και η μέτρηση της πρωθυπουργικής δημοτικότητας από την Gallup ανάγεται στη δεκαετία του '60 (Butler and Stokes 1969, 448-467· Hudson 1984, 88· Clarke and Stewart 1995, 157), η χρήση του δείκτη του *καταλληλότερου πρωθυπουργού* για τη μέτρηση της πρωθυπουργικής απόδοσης καθιερώθηκε μεταγενέστερα (Gallup Political Index, στο Crew and King 1994, 130).

8 Μετράται με την ερώτηση: «Ανεξάρτητα από τις κομματικές σας προτιμήσεις, ποιο κόμμα πιστεύετε ότι θα κερδίσει στις εκλογές που έρχονται; Η Νέα Δημοκρατία, με μεγάλη διαφορά, το ΠΑΣΟΚ, με μεγάλη διαφορά, η Νέα Δημοκρατία, με μικρή διαφορά, το ΠΑΣΟΚ, με μικρή διαφορά;». Οι αυθόρμητες απαντήσεις «Κανένα από τα δύο» και «Άλλη απάντηση» κωδικοποιήθηκαν χωριστά.

9 Βλέπε σχετικά την παρουσίαση του Πολιτικού Βαρόμετρου των «ΝΕΩΝ», τον Μάιο του 1996 (*Τα Νέα*, 21/5/1996, σ. 9).

10 Χρησιμοποιήθηκε η διπολική εκδοχή της ερώτησης: «Ανεξάρτητα από τις κομματικές σας προτιμήσεις, εάν είχατε να επιλέξετε για πρωθυπουργό της χώρας, ανάμεσα στον κ. Γ. Παπανδρέου και στον κ. Κ. Καραμανλή, ποιος θα λέγατε ότι είναι ο καταλληλότερος, ο κ. Κ. Καραμανλής, ή ο κ. Γ. Παπανδρέου;» Οι αυθόρμητες απαντήσεις «Κανέναν από τους δύο» κωδικοποιήθηκαν χωριστά.

11 Βλέπε *Τα Νέα*, 8/6/2002.

ΓΡΑΦΗΜΑ 1.2

Η καθιέρωση της μεταβλητής του καταλληλότερου πρωθυπουργού στις δημόσιες ελληνικές δημοσκοπήσεις (Τα Νέα, 10 Σεπτεμβρίου 1996)

Η εισαγωγή μιας παρόμοιας μεταβλητής στην ελληνική εκλογική έρευνα κρίθηκε χρήσιμη για την αποτύπωση της πρωθυπουργικής ικανότητας των πολιτικών αρχηγών των δύο ισχυρότερων κομμάτων διακυβέρνησης, αλλά και λόγω της ολοένα αυξανόμενης προσωποποίησης της προεκλογικής εκστρατείας των πολιτικών κομμάτων (Karvonen 2010). Ήταν ενδεδειγμένη, για δύο λόγους: Αφενός, λόγω του (απόλυτα) δικομματικού χαρακτήρα του ελληνικού κομματικού συστήματος και, αφετέρου, της πρωθυπουργοκεντρικής δόμησης του ελληνικού πολιτικού συστήματος.

Στην ελληνική πραγματικότητα όμως, η μεταβλητή του καταλληλότερου πρωθυπουργού, κατέληξε, ιδίως κατά τη διάρκεια των ετών της διακυβέρνησης Σημίτη (1996-2004) να χρησιμοποιείται χειραγωγικά από τα Μέσα Ενημέρωσης, ίσως περισσότερο από οποιαδήποτε άλλη δημοσκοπική ερώτηση, κυρίως ως ισοδύναμο-αντίβαρο της πρόθεσης ψήφου. Πρόκειται βεβαίως για μια εντελώς λανθασμένη και αστήρικτη υπόθεση εργασίας. Αυτή η εκδοχή «πρόσληψής» της στην πρακτική των ελληνικών δημοσκοπήσεων και η κατά βάση παραπλανητική χρήση της δεν αναιρεί προφανώς, σε καμία περίπτωση, τη θεωρητική της σημασία.

Τέλος, η μεταβλητή της καλύτερης κυβέρνησης, συνιστά έναν δείκτη αποτίμησης της εικόνας κυβερνητικής επάρκειας των δύο κομμάτων διακυβέρνησης, από τον ερωτώμενο.¹²

Οι κατανομές των χρησιμοποιηθεισών μεταβλητών στα δεκατρία «κύματα» της έρευνας αποτυπώνονται στους Πίνακες 1.1 έως 1.5 και στα Διαγράμματα 1.1 έως 1.4.

¹² Μετράται με την ερώτηση: «Για το μέλλον του τόπου, τι είναι καλύτερο; Μία κυβέρνηση ΠΑΣΟΚ-Γιώργου Παπανδρέου, ή μια κυβέρνηση Νέας Δημοκρατίας-Κώστα Καραμανλής;» Οι αυθόρμητες απαντήσεις «Κανένα από τα δύο» κωδικοποιήθηκαν χωριστά.

Στον Πίνακα 1.1 παρουσιάζονται τα αστάθμιστα διευκρινισμένα στοιχεία (μετά την αφαίρεση των αναποφάσιστων και των αρνήσεων και της πρόθεσης αποχής) της *αυθόρμητης* (πρώτη στήλη) και της *πιθανότερης* (δεύτερη στήλη) *πρόθεσης ψήφου* για τα τέσσερα κόμματα της Βουλής, καθώς και (ομαδοποιημένα) για το σύνολο των μικρότερων κομμάτων (ΔΗΚΚΙ, ΛΑΟΣ, κ.λπ.) που καταγράφηκαν σε κάθε κύμα της τηλεφωνικής έρευνας.

Στον Πίνακα 1.2 και στο Διάγραμμα 1.1 παρουσιάζονται τα αστάθμιστα διευκρινισμένα στοιχεία της (τελικής) *αθροιστικής πρόθεσης ψήφου*. Στον Πίνακα 1.3 και στο Διάγραμμα 1.2 παρουσιάζονται τα αστάθμιστα στοιχεία της ερώτησης (μεταβλητής) της *παράστασης νίκης* για τη ΝΔ και το ΠΑΣΟΚ. Στον Πίνακα 1.4 και στο Διάγραμμα 1.3 παρουσιάζονται τα αστάθμιστα στοιχεία για τη μεταβλητή του *καταλληλότερου πρωθυπουργού*. Τέλος, στον Πίνακα 1.5 και στο Διάγραμμα 1.4 παρουσιάζονται τα αστάθμιστα στοιχεία της μεταβλητής για την *καλύτερη κυβέρνηση για τη χώρα*.

4. Μεθοδολογία της ανάλυσης

Στη Στατιστική, η έννοια της *αιτιοκρατικής τάσης* αναφέρεται στην ύπαρξη συστηματικής ανοδικής ή καθοδικής πορείας στη διαχρονική εξέλιξη ενός φαινομένου (*deterministic trend*, DeLurgio 1998). Με την ευρύτερη έννοια, ο όρος *τάση* (*pattern*) σημαίνει την ύπαρξη συστηματικής διαχρονικής εξέλιξης ενός φαινομένου που μπορεί να περιγραφεί από ένα μαθηματικό υπόδειγμα (ανεξάρτητα από την ύπαρξη ή μη *αιτιοκρατικής τάσης*). Σε διαφορετική περίπτωση, η διαχρονική εξέλιξη ενός φαινομένου συνίσταται σε τυχαίες μεταβολές γύρω από ένα μέσο όρο. Στα πλαίσια του παρόντος, η *τάση* χρησιμοποιείται με την αυστηρή στατιστική της έννοια, διότι μόνον αυτή μπορεί να περιγράψει την ύπαρξη ή την απουσία δυναμικής στη διάρκεια μιας προεκλογικής περιόδου.

Σε μια σειρά *κυλιόμενων δημοσκοπήσεων*, όπως αυτές του προεκλογικού Βαρόμετρου της Public Issue, υπάρχει πάντοτε το πρόβλημα, πότε μια μεταβολή ενός ποσοστού, μεταξύ δύο χρονικών στιγμών, οφείλεται σε πραγματική μεταβολή των στάσεων της κοινής γνώμης και πότε οφείλεται σε *δειγματοληπτικό σφάλμα*. Για το σκοπό αυτό οι Green, Gerber και De Boef (1999) προσάρμοσαν μια μέθοδο, γνωστή με το όνομα *εξομάλυνση Kalman* (*Kalman smoothing*) στη μελέτη *κυλιόμενων δημοσκοπήσεων*. Η μέθοδος αυτή διακρίνει την αληθινή μεταβολή από το *δειγματοληπτικό σφάλμα*, θεωρώντας ότι η αληθινή μεταβολή ερμηνεύεται με βάση ένα *αυτοπαλίνδρομο υπόδειγμα AR(1)*.

Η εν λόγω μέθοδος εφαρμόζεται ακόμα και όταν οι τιμές της σειράς δεν είναι χρονικά ισαπέχουσες, δηλαδή όταν υπάρχουν κενά (*missing values*), κάτι που, για λόγους πρακτικούς, συμβαίνει τις περισσότερες φορές και στις χρονοσειρές των δημοσκοπήσεων. Η μέθοδος *Kalman* υλοποιείται σε δύο στάδια. Αρχικά, χρησιμοποιείται το *φίλτρο του Kalman* (*Kalman filtering*), που μειώνει την επίδραση του *δειγματοληπτικού σφάλματος* σε κάθε έρευνα. Στη συνέχεια, κατασκευάζεται μια σειρά τιμών, με τη βοήθεια της μεθόδου *εξομάλυνσης Kalman* (*Kalman smoothing*) που ενσωματώνει το σύνολο της πληροφορίας όλων των διαθέσιμων ερευνών.¹³

13 Η αναλυτική περιγραφή της μεθόδου αναπτύσσεται στο τρίτο μέρος του παρόντος τόμου.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.1

**B2004: Αυθόρμητη και Πιθανότερη πρόθεση ψήφου
(αστάθμιστα στοιχεία – διευκρινισμένη ψήφος)**

ΗΜ/ΝΙΑ	N	Αυθόρμητη πρόθεση ψήφου						Πιθανότερη πρόθεση ψήφου				Εξομάλυνση με loess regression		Εξομάλυνση τυχαίου περίπατου	
		NΔ	ΠΑΣΟΚ	ΚΚΕ	ΣΥΝ	ΛΟΙΠΑ	N	NΔ	ΠΑΣΟΚ	NΔ	ΠΑΣΟΚ	NΔ	ΠΑΣΟΚ	NΔ	ΠΑΣΟΚ
19-20/1/04	823	46,4	44,5	5,3	1,5	2,3	80	35,2	51,8	34,4	51,4	35,3	51,4	35,3	46,6
21-22/1/04	823	47,1	43,1	4,4	2,4	3,0	83	32,6	51,3	34,2	50,0	35,3	50,0	35,3	46,4
26-27/1/04	825	52,8	37,6	4,6	2,5	2,5	86	34,9	43,5	33,5	46,9	35,3	46,9	35,3	45,6
28-29/1/04	843	52,0	38,9	3,6	3,1	2,4	102	33,1	43,7	33,3	45,6	35,3	45,6	35,3	45,4
2-3/2/04	835	46,2	44,7	3,9	2,7	2,5	71	30,6	45,3	34,0	43,9	35,3	43,9	35,3	44,9
4-5/2/04	859	46,1	43,1	4,3	3,3	3,2	66	34,3	43,2	34,3	44,0	35,3	44,0	35,3	44,7
9-10/2/04	846	49,5	40	6,4	1,6	2,5	59	41,1	41,1	36,4	44,8	35,3	44,8	35,3	44,3
11-12/2/04	912	49,1	41,5	4,7	2,0	2,7	68	32,0	46,3	37,6	45,1	35,3	45,1	35,3	44,2
16-17/2/04	904	49,0	41,7	4,6	2,1	2,6	79	41,7	47,0	37,1	43,9	35,3	43,9	35,3	43,9
24-25/2/04	879	50,1	39,6	5,1	2,4	2,8	25	34,0	40,3	36,6	41,2	35,3	41,2	35,3	42,9
26-27/2/04	879	50,1	39,6	5,1	2,4	2,8	25	34,0	40,3	37,7	40,2	35,3	40,2	35,3	42,7
1-2/3/04	900	47,6	42	3,5	3,4	3,5	30	40,7	36,8	42,4	37,7	35,3	37,7	35,3	42,2
3-4/3/04	893	48,9	39,6	4,4	3,3	2,8	32	49,1	35,8	44,4	37,0	35,3	37,0	35,3	42,0
5/3/04	603	49,4	41,1	3,0	2,7	2,8	37	25,9	38,9	45,5	36,6	35,3	36,6	35,3	42,0
Μέσος Όρος		48,9	41,2	4,5	2,5	2,7		35,7	43,2	37,2	43,5	35,3	43,5	35,3	44,1

ΠΗΓΗ: Public Issue, προεκλογικό Βαρόμετρο για τις βουλευτικές εκλογές του 2004 (13 «κύματα»)

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.2
B2004: Πρόθεση ψήφου (αστάθμιστα στοιχεία – διευκρινισμένη ψήφος)

		Πρόθεση ψήφου						Εξομάλυνση πρόθεσης ψήφου με loess regression						Εξομάλυνση πρόθεσης ψήφου με τυχαίο περίπαιτο					
ΗΜ/ΝΙΑ	N	ΝΔ	ΠΑΣΟΚ	ΚΚΕ	ΣΥΝ	ΛΟΙΠΑ	ΝΔ	ΠΑΣΟΚ	ΚΚΕ	ΣΥΝ	ΛΟΙΠΑ	ΝΔ	ΠΑΣΟΚ	ΚΚΕ	ΣΥΝ	ΛΟΙΠΑ			
19-20/1/04	903	45,3	45,3	4,9	1,9	2,6	46,2	44,6	4,7	2,1	2,9	47,1	43,3	4,6	2,7	3,4			
21-22/1/04	906	45,4	44	4,2	2,4	4	47,1	43,9	4,6	2,3	3,1	47,2	43,1	4,6	2,7	3,4			
26-27/1/04	911	50,7	38,3	4,9	2,9	3,2	48,6	41,8	4,3	2,8	3,4	47,5	41,8	4,6	2,8	3,4			
28-29/1/04	945	49,3	39,6	3,9	3,5	3,9	48,8	41,0	4,2	3,0	3,5	47,5	41,8	4,6	2,8	3,4			
2-3/2/04	906	44,8	44,7	3,5	3,1	3,7	47,8	41,4	4,2	3,2	3,5	47,4	42,1	4,6	2,8	3,4			
4-5/2/04	925	45,1	43,1	4,5	3,6	3,9	47,4	41,5	4,3	3,1	3,5	47,4	42,1	4,6	2,8	3,4			
9-10/2/04	905	48,7	40,1	6,5	1,9	2,8	47,1	41,9	4,5	2,9	3,1	47,6	41,5	4,6	2,8	3,4			
11-12/2/04	980	47,6	41,8	4,8	2,8	3	47,6	41,7	4,6	2,7	2,9	47,7	41,5	4,6	2,8	3,4			
16-17/2/04	983	48,4	42,1	4,6	2,3	2,6	48,3	41,1	4,9	2,6	3	47,8	41,3	4,6	2,8	3,4			
24-25/2/04	904	48,9	39,7	5,3	2,7	3,4	48,7	40,4	5,0	2,7	3,3	48,0	40,6	4,6	2,8	3,5			
26-27/2/04	904	48,9	39,7	5,3	2,7	3,4	48,6	40,4	4,8	2,9	3,4	48,1	40,5	4,6	2,8	3,5			
1-2/3/04	930	47,1	41,7	4	3,6	3,6	48,4	40,4	4,3	3,4	3,9	48,1	40,6	4,6	2,8	3,5			
3-4/3/04	925	48,9	39,4	4,2	3,5	4	48,3	40,5	4,0	3,6	4,1	48,1	40,5	4,6	2,8	3,6			
5/3/04	640	48,3	41	3,8	2,5	4,4	48,3	40,6	3,9	3,7	4,1	48,1	40,6	4,6	2,9	3,6			
Μέσος Όρος		47,7	41,5	4,6	2,8	3,5	47,9	41,5	4,5	2,9	3,4	47,7	41,5	4,6	2,8	3,5			

ΠΗΓΗ: Public Issue, προεκλογικό Βαρόμετρο για τις βουλευτικές εκλογές του 2004 (13 «κύματα»)

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.3

B2004: Παράσταση νίκης για τη ΝΔ και το ΠΑΣΟΚ (αστάθμιστα στοιχεία)

ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ	Παράσταση νίκης		Εξομάλυνση με loess regression		Εξομάλυνση τυχαίου περιπάτου	
	ΝΔ	ΠΑΣΟΚ	ΝΔ	ΠΑΣΟΚ	ΝΔ	ΠΑΣΟΚ
19-20/1/04	38,7	33,1	39,2	32,1	39,1	32,5
21-22/1/04	38,6	32,4	40,5	30,8	39,8	31,4
26-27/1/04	48,0	23,3	43,5	27,8	47,0	24,5
28-29/1/04	49,5	23,4	44,9	26,5	48,2	24,0
2-3/2/04	44,8	25,9	46,7	25,4	45,7	25,7
4-5/2/04	46,3	25,8	46,6	25,9	46,2	25,9
9-10/2/04	47,0	27,0	47,1	26,1	47,2	26,7
11-12/2/04	48,5	26,7	47,4	26,0	48,0	26,5
16-17/2/04	47,4	24,9	47,9	24,9	47,6	24,9
24-25/2/04	48,7	22,3	48,6	22,8	48,6	22,5
26-27/2/04	48,7	22,3	48,8	22,3	48,8	22,3
1-2/3/04	49,9	21,8	49,3	21,6	49,7	21,6
3-4/3/04	50,0	20,5	49,4	21,3	49,5	21,0
5/3/04	48,3	21,9	49,5	21,2	49,1	21,5
Μέσος Όρος	46,7	25,1	46,4	25,3	46,8	25,1

ΠΗΓΗ: Public Issue, προεκλογικό Βαρόμετρο για τις βουλευτικές εκλογές του 2004 (13 «κύματα»)

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.4

B2004: Καταλληλότερος πρωθυπουργός για τη χώρα (αστάθμιστα στοιχεία)

ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ	Καταλληλότερος πρωθυπουργός		Εξομάλυνση με loess regression		Εξομάλυνση τυχαίου περιπάτου	
	ΚΑΡΑΜΑΝΛΗΣ	ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ	ΚΑΡΑΜΑΝΛΗΣ	ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ	ΚΑΡΑΜΑΝΛΗΣ	ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ
19-20/1/04	33,8	47,8	34,6	46,3	34,5	46,6
21-22/1/04	34,7	45,9	35,1	45,9	35,2	45,9
26-27/1/04	39,0	42,5	36,1	45,3	38,3	44,0
28-29/1/04	40,3	43,3	36,5	45,0	38,8	44,2
2-3/2/04	34,5	47,5	36,9	45,3	35,9	46,1
4-5/2/04	35,8	46,5	36,7	45,6	36,1	46,0
9-10/2/04	37,1	44,8	37,9	45,5	37,8	45,1
11-12/2/04	40,6	44,9	38,6	45,2	39,3	44,9
16-17/2/04	39,8	45,2	38,9	43,9	39,5	44,5
24-25/2/04	38,1	41,3	38,6	42,1	38,4	41,9
26-27/2/04	38,1	41,3	38,9	41,5	38,6	41,2
1-2/3/04	39,5	41,7	40,2	40,1	39,7	40,6
3-4/3/04	39,7	37,5	40,7	39,7	40,5	39,5
5/3/04	43,6	40,2	41,3	39,5	41,3	39,7
Μέσος Όρος	38,2	43,6	37,9	43,6	38,1	43,6

ΠΗΓΗ: Public Issue, προεκλογικό Βαρόμετρο για τις βουλευτικές εκλογές του 2004 (13 «κύματα»)

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.5

B2004: Καλύτερη κυβέρνηση για τη χώρα: ΝΔ ή ΠΑΣΟΚ; (αστάθμιστα στοιχεία)

ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ	Καλύτερη κυβέρνηση		Εξομάλυνση με loess regression		Εξομάλυνση τυχαίου περιπάτου	
	ΝΔ	ΠΑΣΟΚ	ΝΔ	ΠΑΣΟΚ	ΝΔ	ΠΑΣΟΚ
19-20/1/04	34,5	36,4	35,2	35,0	35,4	35,1
21-22/1/04	35,3	34,4	35,7	34,8	36,0	34,5
26-27/1/04	40,3	30,7	36,7	34,7	38,8	32,9
28-29/1/04	40,1	33,0	37,1	34,6	38,9	33,4
2-3/2/04	35,9	36,8	37,7	34,9	37,0	35,4
4-5/2/04	35,9	36,1	37,7	35,2	37,0	35,4
9-10/2/04	39,2	33,5	38,9	35,5	39,1	34,7
11-12/2/04	40,8	35,8	39,6	35,5	39,9	35,1
16-17/2/04	40,6	36,1	39,8	34,4	40,1	35,0
24-25/2/04	38,7	31,9	39,1	32,8	39,0	32,7
26-27/2/04	38,7	31,9	39,0	32,6	38,8	32,3
1-2/3/04	38,2	32,5	39,2	32,2	38,8	32,3
3-4/3/04	39,0	32,1	39,3	32,1	39,2	32,2
5/3/04	40,7	32,2	39,4	32,1	39,5	32,2
Μέσος Όρος	38,4	33,8	38,2	34,0	38,4	33,8

ΠΗΓΗ: Public Issue, προεκλογικό Βαρόμετρο για τις βουλευτικές εκλογές του 2004 (13 «κύματα»)

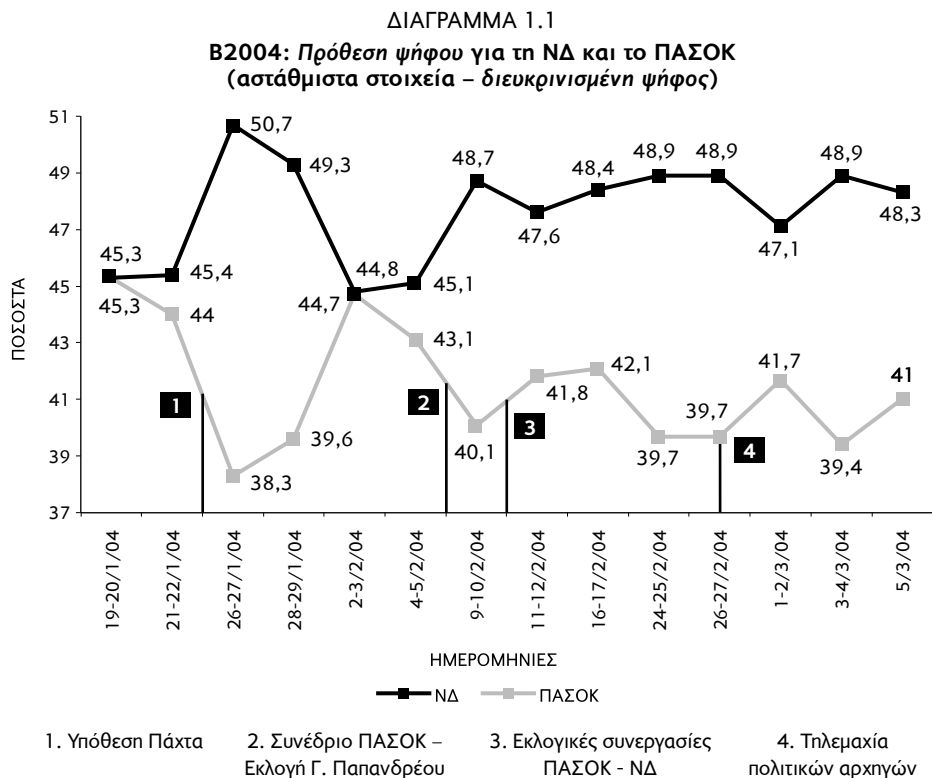
ΠΙΝΑΚΑΣ 1.6

Αξιολόγηση της πρόβλεψης του αποτελέσματος των βουλευτικών εκλογών του 2004 (αστάθμιστα στοιχεία – διευκρινισμένη ψήφος)

	ΠΡΟΨΕΧΗ ΨΗΦΟΥ								
	Εκλογές 2004 ⁽¹⁾	19/1 - 5/2/04 Τηλεφωνική έρευνα (6 κύματα)	9/2 - 5/3/04 Τηλεφωνική έρευνα (7 κύματα)	ΣΥΝΟΛΟ Τηλεφωνική έρευνα (13 κύματα) ⁽²⁾	ΑΠΟΚΛΙΣΗ Τηλεφωνικής έρευνας από εκλογικό αποτέ- λεσμα	Έρευνα face-to-face Φεβρουάριος 2004 ⁽³⁾	ΑΠΟΚΛΙΣΗ Έρευνας f-t-f από εκλογικό αποτέλεσμα	Τελευταία δημοσιευ- μένη εκτίμηση ⁽⁴⁾	ΑΠΟΚΛΙΣΗ εκτίμη- σης από εκλογικό αποτέλεσμα
ΝΔ	45,4	46,8	48,3	47,7	+2,3	45,8	+0,4	47	+1,6
ΠΑΣΟΚ	40,6	42,5	40,7	41,5	+0,9	42,2	+1,6	42	+1,4
ΚΚΕ	5,9	4,3	4,8	4,6	-1,3	4,7	-1,2	5	-0,9
ΣΥΝ	3,2	2,9	2,8	2,8	-0,4	2,8	-0,4	3	-0,2
Λοιπά κόμματα	4,9	3,5	3,4	3,4	-1,5	4,5	-0,4	3	-1,9
Μέση απόλυτη απόκλιση		1,3	1,2	1,3		0,8			1,2
Διαφορά ΝΔ - ΠΑΣΟΚ	4,8	4,3	7,6	6,2		3,6		5	

(1) Πραγματικό εκλογικό αποτέλεσμα. (2) Αθροιστικό αρχείο τηλεφωνικών ερευνών Βαρόμετρου VPRC, διευκρινισμένο δείγμα, N=12.667 άτομα. (3) Πανελλαδική έρευνα VPRC, με «κάληπ», στα νοικοκυριά των ερωτωμένων, δείγμα 1.222 άτομα, 11-18/2/2004. (4) Η Καθημερινή, Παρασκευή 20 Φεβρουαρίου 2004. Βλέπε και ΓΡΑΦΗΜΑ 1.1.

ΠΗΓΗ: Public Issue, προεκλογικό Βαρόμετρο για τις βουλευτικές εκλογές του 2004 (13 «κύματα»)

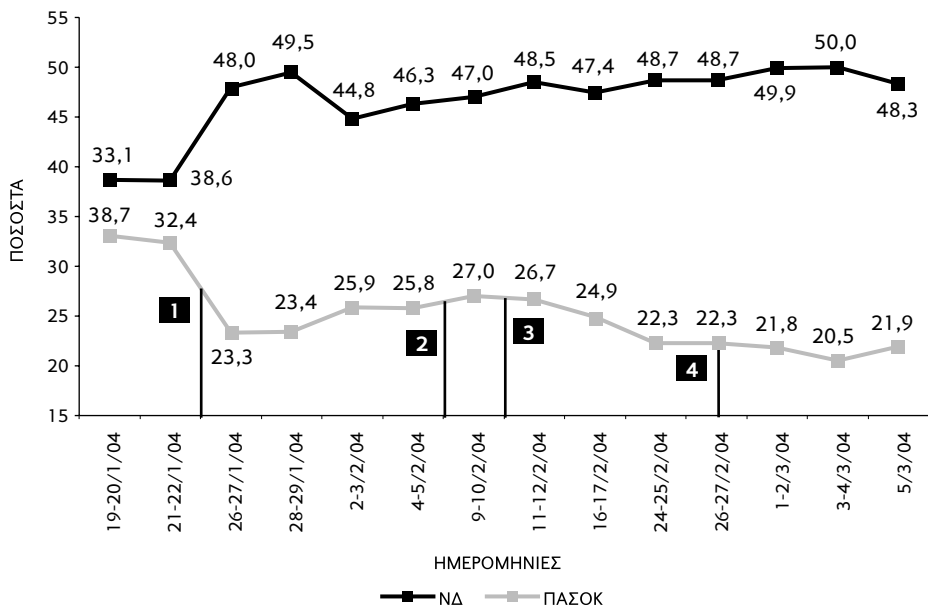

ΠΗΓΗ: Public Issue, προεκλογικό Βαρόμετρο για τις βουλευτικές εκλογές του 2004 (13 «κύματα»)

Λόγω του μικρού αριθμού διαθέσιμων παρατηρήσεων (μόνο δεκατρείς), οι εκτιμήσεις των παραμέτρων του AR(1) υποδείγματος είναι επισφαλείς. Για το λόγο αυτό, σε όλες τις μεταβλητές, εφαρμόσθηκε η εξομάλυνση *Kalman*, υποθέτοντας ότι η αληθινή μεταβολή της κοινής γνώμης ακολουθεί το υπόδειγμα του *τυχαίου περιπάτου χωρίς τάση* (*random walk without drift*). Αυτό σημαίνει πρακτικά, ότι η επόμενη τιμή της κάθε σειράς είναι η προηγούμενη, συν έναν τυχαίο παράγοντα. Η υπόθεση της μη-ύπαρξης *αυτοκρατικής τάσης* έγινε δεκτή, για να μη θεωρηθεί εκ των προτέρων, ότι μια μεταβλητή είχε μια συγκεκριμένη *τάση* (ανοδική ή καθοδική) κατά τη διάρκεια της προεκλογικής περιόδου. Η πρακτική αυτή είναι πολύ συνηθισμένη σε περιπτώσεις μικρού αριθμού παρατηρήσεων και θεωρείται, τότε, πιο αξιόπιστη (Green, Gerber and De Boef 1999· Green and Gerber 2003). Επειδή το 10ο «κύμα» της έρευνας, λόγω της αργίας της Καθαρής Δευτέρας, είχε διπλάσιο σχεδιασθέν δείγμα από τα υπόλοιπα, χωρίσθηκε, στα πλαίσια της ανάλυσης, σε δύο «κύματα» των 1.200 ατόμων, ώστε να μην επηρεάσει, λόγω του μεγέθους του, την *εξομάλυνση Kalman*. Τα αποτελέσματα της εξομάλυνσης με τα υποδείγματα *τυχαίου περιπάτου*, για τις τέσσερις μεταβλητές της ανάλυσης, περιλαμβάνονται στους Πίνακες 1.1-1.5. Η εξομάλυνση *τυχαίου περιπάτου* πραγματοποιήθηκε με τη βοήθεια του στατιστικού προγράμματος *Samplemiser 4.0*, που δημιούργησαν οι Green και Gerber (1999).

Εναλλακτικά, για την εξομάλυνση των σειρών των μεταβλητών χρησιμοποιήθηκε και μια επιπλέον τεχνική παλινδρόμησης, η *loess regression* (*Locally weighted scat-*

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1.2
B2004: Παράσταση νίκης για τη ΝΔ και το ΠΑΣΟΚ (αστάθμιστα στοιχεία)

1. Υπόθεση Πάχτα

2. Συνέδριο ΠΑΣΟΚ –
Εκλογή Γ. Παπανδρέου

3. Εκλογικές συνεργασίες
ΠΑΣΟΚ - ΝΔ

4. Τηλεμαχία
πολιτικών αρχηγών

ΠΗΓΗ: Public Issue, προεκλογικό Βαρόμετρο για τις βουλευτικές εκλογές του 2004 (13 «κύματα»)

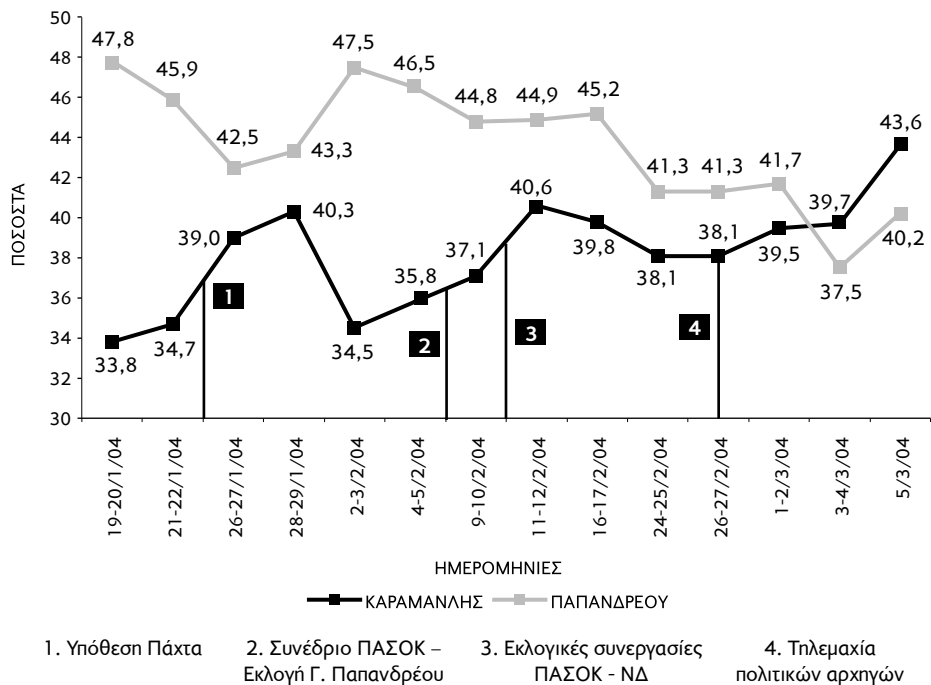
terplot smoothing), η οποία μπορεί να αποδοθεί στα ελληνικά ως «τοπική παλινδρόμηση εξομάλυνσης του γραφήματος». Η εν λόγω τεχνική εξομάλυνσης «ανακαλύπτει» τη συνάρτηση που περιγράφει τη διαχρονική μεταβολή μιας μεταβλητής με τοπικές παλινδρομήσεις, οι οποίες γίνονται για κάθε παρατήρηση ξεχωριστά, με βάση μόνον τις γειτονικές της παρατηρήσεις (Andersen 2003). Η τεχνική αυτή είναι αριθμητική και επομένως ιδιαίτερα χρήσιμη για την εύρεση της αληθινής μεταβολής των μεταβλητών, διότι το μικρό πλήθος των διαθέσιμων παρατηρήσεων κάνει αρκετά επισφαλή τα συμπεράσματα των υποδειγμάτων τυχαίου περιπάτου (που είναι στατιστικά υποδείγματα).¹⁴ Τα αποτελέσματα της τεχνικής εξομάλυνσης με τη παλινδρόμηση *loess* για τις διάφορες μεταβλητές της ανάλυσης αποτυπώνονται στους Πίνακες 1.1-1.5.¹⁵

Από τις δύο τεχνικές, η μεν εξομάλυνση *Kalman* έχει ως στόχο κυρίως την αφαίρεση του δειγματοληπτικού σφάλματος, η δε παλινδρόμηση *loess* προσπαθεί κυρίως να «ανακαλύψει» τάσεις, με την ευρύτερη έννοια, εξουδετερώνοντας τις ακραίες-

14 Η αναλυτική περιγραφή της τεχνικής αναπτύσσεται στο τρίτο μέρος. Βλέπε σχετικά το σημείο 5.6 του κεφαλαίου 14.

15 Για την εφαρμογή της παλινδρόμησης *loess* χρησιμοποιήθηκε το στατιστικό πρόγραμμα Eviews 3.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1.3
B2004: Καταλληλότερος πρωθυπουργός για τη χώρα (αστάθμιστα στοιχεία)

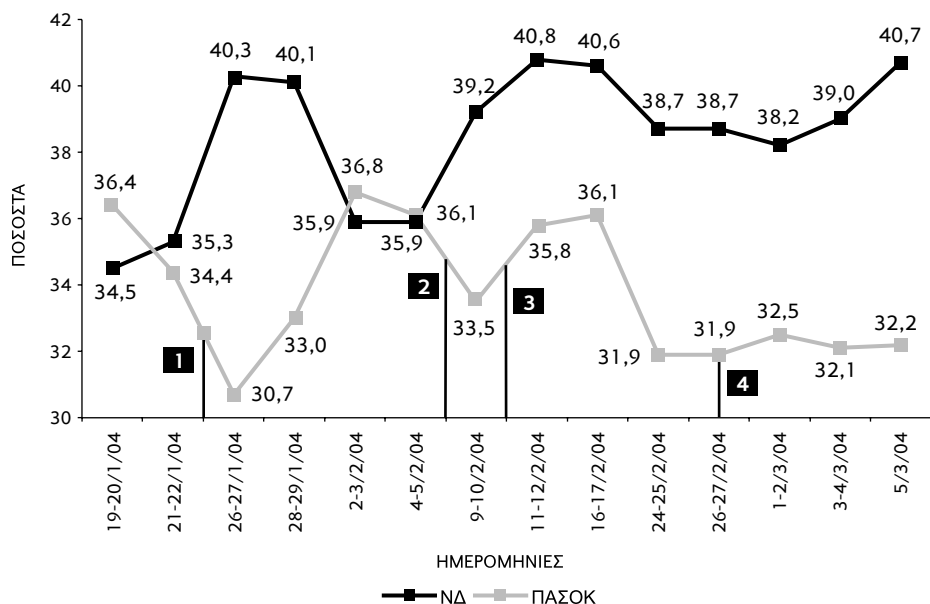
ΠΗΓΗ: Public Issue, προεκλογικό Βαρόμετρο για τις βουλευτικές εκλογές του 2004 (13 «κύματα»)

έκτροπες παρατηρήσεις (*outliers*), είτε αυτές οφείλονται σε αληθινά γεγονότα, είτε σε δειγματοληπτικά σφάλματα. Οι εξομαλυσμένες τιμές με τα υποδείγματα τυχαίου περιπάτου και της παλινδρόμησης *loess*, για όλες τις μεταβλητές, παρατίθενται στα Διαγράμματα 1.5-1.16.

Το πρώτο βασικό συμπέρασμα που προκύπτει είναι, ότι ως προς τις εξομαλυσμένες τιμές όλων των μεταβλητών και οι δύο τεχνικές εμφανίζουν μεγάλη ομοιότητα. Με άλλα λόγια, διαπιστώθηκε σύγκλιση των δύο τεχνικών ως προς την περιγραφή της διαχρονικής εξέλιξης (*pattern*) των υπό διερεύνηση μεταβλητών. (Βλέπε σχετικά την ομοιότητα ανάμεσα στα Διαγράμματα 1.5-1.8, 1.6-1.9, 1.7-1.10, 1.11-1.12, 1.13-1.14, 1.15-1.16). Γεγονός που καθιστά με τη σειρά του εξαιρετικά συνεκτικά τα συμπεράσματα της ανάλυσης.

Το δεύτερο συμπέρασμα συνοψίζεται στο γεγονός, ότι η εξομάλυνση του τυχαίου περιπάτου δεν μετέβαλε ιδιαίτερα τις τιμές των μεταβλητών (πλην της πρόθεσης ψήφου, Πίνακας 7). Ενδεικτικά, η μέση μεταβολή από κύμα σε κύμα της έρευνας για την πρόθεση ψήφου στη ΝΔ ήταν 1,7% και για το ΠΑΣΟΚ 2,2%, ενώ μετά την εξομάλυνση, η μέση μεταβολή περιορίστηκε, αντίστοιχα, μόλις σε 0,1% και 0,2%. Αντιθέτως, η μέση μεταβολή από κύμα σε κύμα για την παράσταση νίκης της ΝΔ ήταν 1,9% και για το ΠΑΣΟΚ 1,7%, ενώ, μετά την εξομάλυνση, η μέση μεταβολή παρέμεινε 1,3% και 1,3% αντίστοιχα. Συνεπώς, η πρόθεση ψήφου εξομαλύνθηκε εντονότερα, σε σύγκριση με τις υπόλοιπες μεταβλητές, κάτι που οδηγεί στο συμπέρασμα, ότι η πρόθεση

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1.4

B2004: Καλύτερη κυβέρνηση για τη χώρα: ΝΔ ή ΠΑΣΟΚ; (αστάθμιστα στοιχεία)

1. Υπόθεση Πάχτα

2. Συνέδριο ΠΑΣΟΚ –
Εκλογή Γ. Παπανδρέου3. Εκλογικές συνεργασίες
ΠΑΣΟΚ - ΝΔ4. Τηλεμαχία
πολιτικών αρχηγών**ΠΗΓΗ:** Public Issue, προεκλογικό Βαρόμετρο για τις βουλευτικές εκλογές του 2004 (13 «κύματα»)

ψήφου, σε σύγκριση με τις υπόλοιπες μεταβλητές επηρεάζεται περισσότερο από το δειγματοληπτικό σφάλμα. Επομένως, στην πραγματικότητα, ως μεταβλητή, η πρόθεση ψήφου είναι πολύ λιγότερο ευμετάβλητη, από ό,τι εμφανίζεται στα πρωτογενή δεδομένα των τηλεφωνικών δημοσκοπήσεων. Το συμπέρασμα αυτό δείχνει να επαληθεύεται και σε περιπτώσεις άλλων χωρών, όπως π.χ. οι ΗΠΑ (Green, Gerber and De Boef 1999).

Τέλος, ειδικά για την πρόθεση ψήφου, που αποτελεί και τη σημαντικότερη μεταβλητή, τόσο για την πρόβλεψη του εκλογικού αποτελέσματος όσο και την ανάλυση της προεκλογικής περιόδου, εκτιμήθηκε η ύπαρξη (στατιστικά σημαντικής) σταθεράς στα υποδείγματα των εξομαλυσμένων ποσοστών και, επομένως, η ύπαρξη αιτιοκρατικής τάσης (*deterministic trend*). Συμπληρωματικά, υπολογίσθηκαν οι συντελεστές συσχέτισης μεταξύ των τεσσάρων μεταβλητών για τη ΝΔ και το ΠΑΣΟΚ. Από τους συντελεστές προέκυψε ότι η μεταβλητή καλύτερη κυβέρνηση είναι εκείνη που συσχετίζεται περισσότερο από όλες με την πρόθεση ψήφου. Το προηγούμενο συμπέρασμα ενισχύεται από τη σύγκριση των μέσων όρων των σειρών των τριών μεταβλητών (μετά τη μετατροπή των αδιευκρίνιστων ποσοστών σε διευκρινισμένα) με το μέσο όρο της πρόθεσης ψήφου. Στην παράσταση νίκης καταγράφηκε ποσοστό 65% υπέρ της ΝΔ, στον καταλληλότερο πρωθυπουργό 42% υπέρ του Καραμανλή, ενώ στη μεταβλητή της καλύτερης κυβέρνησης καταγράφηκε ποσοστό 45,4% υπέρ της ΝΔ. Αντίστοιχα, για το ΠΑΣΟΚ καταγράφηκε ποσοστό 35% στην παράσταση νίκης, καταλληλότητα 48,3% για τον Γ. Παπανδρέου, αλλά 40,1% ποσοστό κυβερ-

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.7
B2004: Μέση ποσοστιαία μεταβολή από κύμα σε κύμα της έρευνας

	Πρωτογενής τιμή	Εξομαλυσμένη τιμή με τυχαίο περίπατο
Πρόθεση ψήφου		
ΝΔ	1,7	0,1
ΠΑΣΟΚ	2,2	0,2
ΚΚΕ	0,8	0
ΣΥΝ	0,6	0,02
Λοιπά κόμματα	0,5	0,02
Παράσταση νίκης		
ΝΔ	1,9	1,3
ΠΑΣΟΚ	1,7	1,3
Καταλληλότερος πρωθυπουργός		
Κ. Καραμανλής	2	1,1
Γ. Παπανδρέου	1,9	0,9
Καλύτερη κυβέρνηση		
ΝΔ	1,6	0,8
ΠΑΣΟΚ	1,8	0,7

ΠΗΓΗ: Public Issue, προεκλογικό Βαρόμετρο για τις βουλευτικές εκλογές του 2004 (13 «κύματα»)

νπτικής προτίμησης (καλύτερη κυβέρνηση). Κατά συνέπεια, ο δείκτης της κυβερνητικής προτίμησης αποδείχθηκε πολύ εγγύτερα στην πρόθεση ψήφου (ΝΔ 47,7% και ΠΑΣΟΚ 41,5%) από ό,τι οι υπόλοιποι και –κυρίως– προσέγγισε εξαιρετικά το τελικό αποτέλεσμα.¹⁶ Οι συγκεκριμένες μεταβλητές χρησιμοποιούνται συχνά σε υποδείγματα πολυμεταβλητής στατιστικής ανάλυσης που έχουν ως στόχο την ερμηνεία του εκλογικού αποτελέσματος και τη διατύπωση αιτιωδών σχέσεων μεταξύ των μεταβλητών. Μια παρόμοια προσέγγιση, βεβαίως, απαιτεί χωριστή διερεύνηση που ξεφεύγει από τα όρια του παρόντος.

5. Πρόβλεψη του εκλογικού αποτελέσματος με βάση την τηλεφωνική μέθοδο

Όπως ήδη επισημάνθηκε παραπάνω, το ζήτημα της εγκυρότητας της τηλεφωνικής μεθόδου για την πρόβλεψη του εκλογικού αποτελέσματος, αποτέλεσε αντικείμενο έντονης (πολιτικής) αντιπαράθεσης κατά την προεκλογική περίοδο. Εύλογα, η πρόθεση ψήφου σχεδόν μονοπώλησε το ενδιαφέρον του κοινού και των Μέσων Ενημέρωσης. Σε μια πρώτη απόπειρα αξιολόγησης των τηλεφωνικών ερευνών της Public Issue, το 2004, και της πρόβλεψης που προέκυψε με βάση αυτές, παρατίθενται στους Πίνακες 1.6 και 1.8 τα αποτελέσματά τους, συγκριτικά με το εκλογικό αποτέλεσμα.

¹⁶ Βλέπε αναλυτικότερα το σημείο 2, στο Παράρτημα του παρόντος κεφαλαίου.

Σε γενικές γραμμές, από τη σύγκριση προκύπτουν τα εξής:

α) Με βάση το *αθροιστικό αρχείο* και των δεκατριών «κυμάτων» (το διευκρινισμένο δείγμα ανήλθε συνολικά σε 12.667 άτομα), η προεκλογική τηλεφωνική έρευνα του Βαρομέτρου (χωρίς εξομάλυνση) υπερεκτίμησε τη ΝΔ κατά 2,3 μονάδες, το ΠΑΣΟΚ κατά 0,9 μονάδες, ενώ υποεκτίμησε το ΚΚΕ κατά 1,3 μονάδες, τον ΣΥΝ κατά 0,4 μονάδες και τα Λοιπά κόμματα κατά 1,5 μονάδες. Αντίθετα, η τελευταία *face-to-face* προεκλογική έρευνα της VPRC υπερεκτίμησε το ΠΑΣΟΚ κατά 1,6 μονάδες και υποεκτίμησε τα δύο μικρότερα κόμματα (ΚΚΕ, ΣΥΝ), κατά το ίδιο ποσοστό περίπου με τις τηλεφωνικές έρευνες, ενώ εκτίμησε καλύτερα τη ΝΔ (υπερεκτίμηση μόνο κατά 0,4 μονάδες – Πίνακας 1.6).

β) Η τηλεφωνική έρευνα που πραγματοποιήθηκε η *Public Issue/VPRC* την ημέρα των εκλογών, για λογαριασμό της *Καθημερινής*,¹⁷ αποδείχθηκε πολύ κοντά στο εκλογικό αποτέλεσμα, υπερεκτιμώντας ωστόσο το ποσοστό του δικομματισμού, περίπου κατά 3 εκατοστιαίες μονάδες (Πίνακας 1.8).¹⁸

γ) Σε σύγκριση με την *πρόβλεψη* του *αθροιστικού αρχείου* των τηλεφωνικών ερευνών, η *πρόβλεψη* (*forecast*) που προέκυψε με βάση τις τεχνικές εξομάλυνσης που εφαρμόστηκαν, έδωσε ουσιαστικά ισοδύναμα αποτελέσματα. Η *πρόβλεψη* των υποδειγμάτων των εξομαλυσμένων ποσοστών της *πρόθεσης ψήφου* για τις εκλογές του Μαρτίου δίδεται στον Πίνακα 1.8.¹⁹

δ) Η τελευταία δημοσιευμένη *εκτίμηση* της *Public Issue* για το εκλογικό αποτέλεσμα προσέγγισε με απόλυτη ακρίβεια τη διαφορά ΝΔ/ΠΑΣΟΚ, που αποτελούσε και το επίμαχο αντικείμενο της αντιπαράθεσης για τις δημοσκοπήσεις του 2004. Υπερεκτίμησε όμως σημαντικά το αθροιστικό ποσοστό του δικομματισμού, περίπου κατά 3 εκατοστιαίες μονάδες (Πίνακας 1.6).

Συνοψίζοντας, η *πρόβλεψη* των τηλεφωνικών ερευνών γενικά υπερεκτίμησε το εκλογικό ποσοστό της ΝΔ, περίπου από 2 έως 3 εκατοστιαίες μονάδες και αντιστοίχως υποεκτίμησε το ΚΚΕ, περίπου από 1 ως 2 μονάδες. Η *πρόβλεψη* για το ΠΑΣΟΚ και τον ΣΥΝ αποδείχθηκε αρκετά κοντά στα πραγματικά ποσοστά τους, με αποκλίσεις μικρότερες της μονάδας.

Μπορεί να υποθέσει κανείς, ότι η υπερεκτίμηση της ΝΔ στην *πρόβλεψη* που στηρίχθηκε στις τηλεφωνικές έρευνες και, αντίστοιχα, η υποεκτίμηση του ΚΚΕ οφείλονταν σε τρεις πιθανούς λόγους. *Πρώτον*, είναι γνωστό ότι στις τηλεφωνικές έρευνες το πρώτο κόμμα (στη συγκεκριμένη περίπτωση η ΝΔ) τείνει κατά κανόνα να υπερεκτιμάται. *Δεύτερον*, μπορεί να οφείλεται στο γεγονός, ότι η *ερώτηση πρόθεσης ψήφου* τέθηκε ανοικτά (χωρίς υπόμνηση των κυριοτέρων κομμάτων που ελάμβαναν μέρος στις εκλογές). Τεχνική, που ενδεχομένως να οδηγεί σε υπερεκτίμηση του δικομματισμού και, αντιστρόφως, σε υποεκτίμηση των μικρών κομμάτων (βλέπε και Πίνακα 1.6). *Τρίτον*, στην αντικειμενική αδυναμία του προεκλογικού Βαρομέτρου, να καταγράψει την άνοδο των μικρότερων κομμάτων που σημειώθηκε τις τελευταίες ημέρες της προεκλογικής περιόδου (το τελευταίο «κύμα» πραγματοποιήθηκε στις 5/3/2004, μόλις δύο ημέρες πριν από τις εκλογές).

17 Για την ταυτότητα της έρευνας, βλέπε το σημείο 1 στο Παράρτημα του παρόντος κεφαλαίου.

18 Βλέπε σχετικά: Γιάννης Μαυρής, «Ανάλυση προεκλογικού βαρομέτρου της VPRC», *Η Καθημερινή*, 9/3/2004.

19 Βλέπε σχετικά το σημείο 3, στο Παράρτημα του παρόντος κεφαλαίου.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.8

B2004: Πρόβλεψη εκλογικού αποτελέσματος με βάση τις τηλεφωνικές έρευνες της VPRC (αστάθμιστα στοιχεία – διευκρινισμένη ψήφος)

	Εκλογές 2004	Τηλεφωνικές έρευνες με εξομάλυνση Ioess. Πρόβλεψη	ΑΠΟΚΛΙΣΗ	Τηλεφωνικές έρευνες με εξομάλυνση τυχαίου περιπάτου. Πρόβλεψη	ΑΠΟΚΛΙΣΗ	Τηλεφωνική έρευνα την ημέρα των εκλογών	ΑΠΟΚΛΙΣΗ	Τηλεφωνική έρευνα την ημέρα των εκλογών (εξομάλυνση τυχαίου περιπάτου)	ΑΠΟΚΛΙΣΗ	Τηλεφωνική έρευνα την ημέρα των εκλογών (εξομάλυνση Ioess)	ΑΠΟΚΛΙΣΗ
ΝΔ	45,4	48,2	+2,8	48,1	+2,7	46,7	+1,3	47,4	+2	47,8	+2,4
ΠΑΣΟΚ	40,6	40,4	-0,2	40,5	-0,1	42,2	+1,6	41,3	+0,7	41,5	+0,9
ΚΚΕ	5,9	4	-1,9	4,6	-1,3	5	-0,9	4,6	-1,3	4	-1,9
ΣΥΝ	3,2	3,8	+0,6	2,8	-0,4	3,3	+0,1	3,1	-0,1	3,3	+0,1
Μέση απόλυτη απόκλιση			1,37		1,13		0,98		1		1,3
Διαφορά ΝΔ - ΠΑΣΟΚ	4,8	7,8		7,6		4,5		6,1		6,3	

ΠΗΓΗ: Public Issue, προεκλογικό Βαρόμετρο για τις βουλευτικές εκλογές του 2004 (13 «κύματα»)

Με βάση την έρευνα της ημέρας των εκλογών της Public Issue/VPRC²⁰, αποδείχθηκε ότι οι ψηφοφόροι της «τελευταίας στιγμής», όσοι, δηλαδή, αποφάσισαν για την ψήφο τους τις δύο τελευταίες ημέρες πριν τις εκλογές, ψήφισαν τα μικρότερα κόμματα σε ποσοστό μεγαλύτερο από το μέσο όρο: ΚΚΕ 7%, ΣΥΝ 9%, ΔΗΚΚΙ 7% (βλέπε και Πίνακα 1.1).

Παρά τα σημαντικά προβλήματα που προαναφέρθηκαν, η πρόβλεψη με βάση τα υποδείγματα των εξομαλυσμένων ποσοστών της πρόθεσης ψήφου των τηλεφωνικών ερευνών κρίνεται σε γενικές γραμμές αρκετά επιτυχής, αφού προέβλεψε ορθά τον νικητή, το μεγάλο μέγεθος της διαφοράς και την είσοδο του ΣΥΝ στη Βουλή.

6. Περιοδολόγηση και αποτίμηση της προεκλογικής περιόδου

Η συνεισφορά του προεκλογικού τηλεφωνικού Βαρόμετρου της Public Issue, δεν εξαντλείται μόνο στην *εκτίμηση* του εκλογικού αποτελέσματος, που πραγματοποιήθηκε σε μια, πολιτικά, εξαιρετικά κρίσιμη εκλογική αναμέτρηση. Μεγαλύτερη ση-

μασία έχει η δυνατότητα αποτίμησης της σημασίας και της επίδρασης της προεκλογικής περιόδου, που το Βαρόμετρο κατέστησε ερευνητικά εφικτή για πρώτη φορά.

Μέχρι τον Δεκέμβριο του 2003, το σύνολο των δημοσιοποιημένων δημοσκοπήσεων συνέκλινε στο συμπέρασμα, ότι το προβάδισμα της ΝΔ ήταν αδιαμφισβήτητο, η διαφορά πρώτου/δεύτερου κόμματος (η *ψαλίδα*) σταθεροποιημένη και η έκβαση των επερχόμενων εκλογών προδιαγεγραμμένη (Μαυρήs 2004α και 2004β). Η απόφαση του Κ. Σημίτη να εγκαταλείψει την ηγεσία του κυβερνώντος κόμματος και να κινήσει τη διαδικασία της διαδοχής του, ανατάραξε το παγιωμένο πολιτικό κλίμα και δημιούργησε μεταξύ των εκλογών του κόμματος, αλλά και στην ευρύτερη κοινή γνώμη, ισχυρές προσδοκίες για ανατροπή του καταγεγραμμένου πολιτικού συσχετισμού. Υπό αυτήν την εξέλιξη, η προεκλογική περίοδος απέκτησε ενδιαφέρον, στον βαθμό που το αποτέλεσμα των εκλογών θεωρήθηκε, από μια μεγάλη μερίδα του εκλογικού σώματος, εκ νέου «ανοικτό». Τέθηκε επομένως το ερώτημα, αν υπήρξε τελικά επίδραση της προεκλογικής περιόδου στο εκλογικό αποτέλεσμα. Και εάν ναι, ήταν ικανή αυτή η επίδραση να ανατρέψει τις παγιωμένες τάσεις του εκλογικού σώματος; Ή, τελικά, παρά τον ισχυρό επικοινωνιακό «θόρυβο» που δημιουργήθηκε αυτές παρέμειναν, όπως είχαν προδιαγραφεί πολύ καιρό πριν τις εκλογές; Τα κρίσιμα αυτά ερωτήματα που δεν αφορούν μόνον τη συγκεκριμένη εκλογική αναμέτρηση του 2004, αλλά αποτελούν ένα διαρκώς ανοικτό πεδίο συζήτησης στη μελέτη της εκλογικής συμπεριφοράς, θα επιχειρήσουμε να απαντήσουμε στα επόμενα.

Συνεκτιμώντας όλες τις μεταβλητές της ανάλυσης που χρησιμοποιήθηκαν, εξάγεται το συμπέρασμα, ότι το ΠΑΣΟΚ προσέγγισε στην *πρόθεση ψήφου* τη ΝΔ, δηλαδή μείωσε τη διαφορά του από αυτήν, μόνο στην αρχή της προεκλογικής περιόδου, χωρίς ωστόσο να την ανατρέψει ποτέ.

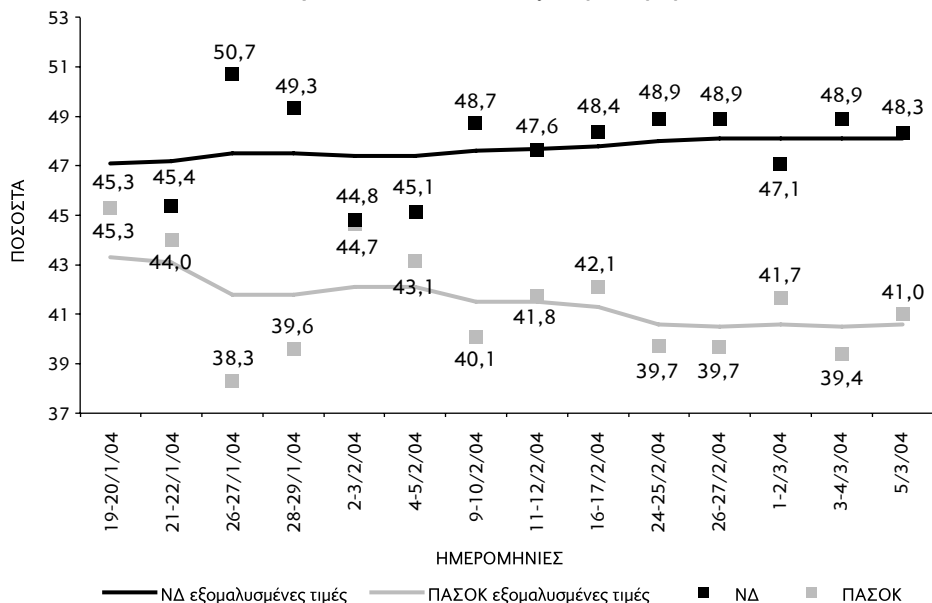
Η παραίτηση του Κ. Σημίτη και η δρομολόγηση της διαδικασίας της διαδοχής του από τον Γ. Παπανδρέου στην Προεδρία του ΠΑΣΟΚ (7/1/2004) λειτούργησε, αρχικά, ως *εξωγενής παρεμβολή*, που σχεδόν μηδένισε τη διαφορά μεταξύ ΝΔ-ΠΑΣΟΚ, αύξησε σημαντικά τη συσπείρωση του ΠΑΣΟΚ και επέδρασε καταλυτικά στο πολιτικό σκηνικό. Είναι ενδεικτικό, ότι το Δεκέμβριο του 2003, σε πανελλαδική έρευνα της VPRC στα νοικοκυριά, καταγράφηκε αστάθμιστο διευκρινισμένο ποσοστό *πρόθεσης ψήφου* για τη ΝΔ 45,4% και για το ΠΑΣΟΚ 36%, δηλαδή διαφορά 9,4%, ενώ σε παρεμφερή έρευνα του Ιανουαρίου 2004, η αντίστοιχη διαφορά είχε συρρικνωθεί μόλις σε 1,2% (τα αντίστοιχα ποσοστά ήταν 43% για τη ΝΔ και 41,8% για το ΠΑΣΟΚ).

Η παραίτηση Σημίτη (και οι προσδοκίες από την εκλογή Παπανδρέου που ακολούθησε), μπορεί να προκάλεσε αρχικά ένα «στιγμιαίο πολιτικό σοκ». Μπορεί επίσης να επιτάχυνε την ούτως ή άλλως αναμενόμενη λόγω εκλογών, συσπείρωση των οπαδών του ΠΑΣΟΚ, αλλά δεν είχε συνέχεια. Στην αρχή της τυπικής προεκλογικής περιόδου, η διαφορά μεταξύ των δύο κομμάτων είχε αρχίσει να διευρύνεται εκ νέου, προσεγγίζοντας, το διήμερο 19-20/1/2004, τις 1,9 μονάδες στην *αυθόρμητη πρόθεση ψήφου* και τις τέσσερις (4) μονάδες το διήμερο 21-22/1/2004 (Πίνακας 1.1).

Επομένως, στη φάση αυτή είχε σταματήσει πλέον η επίδραση της *εξωγενούς παρεμβολής* της παραίτησης και η διαφορά των δύο κομμάτων είχε ισορροπήσει περίπου στις τρεις (3) μονάδες. Στην *πρόθεση ψήφου* η διαφορά ήταν μηδενική το διήμερο 19-20/1/2004 και έφθασε τις 1,4 μονάδες το διήμερο 21-22/1/2004. Η εξομαλυσμένη διαφορά υπολογίσθηκε, με την παλινδρόμηση *loess* σε 1,6 και

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1.5

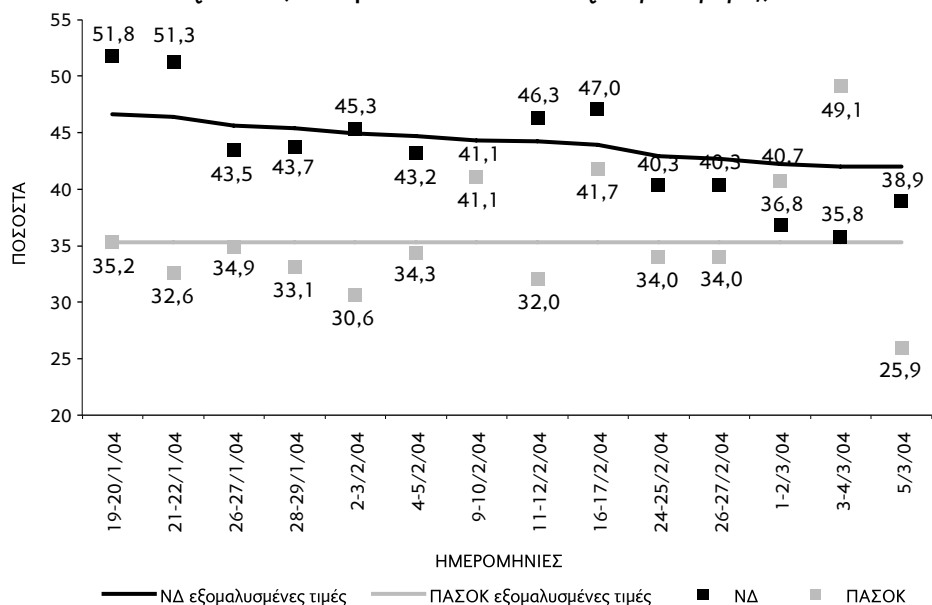
B2004: Πρόθεση ψήφου για τη ΝΔ και το ΠΑΣΟΚ με εξομάλυνση τυχαίου περιπάτου (αστάθμιστα στοιχεία – διευκρινισμένη ψήφος)

ΠΗΓΗ: Public Issue, προεκλογικό Βαρόμετρο για τις βουλευτικές εκλογές του 2004 (13 «κύματα»)

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1.6

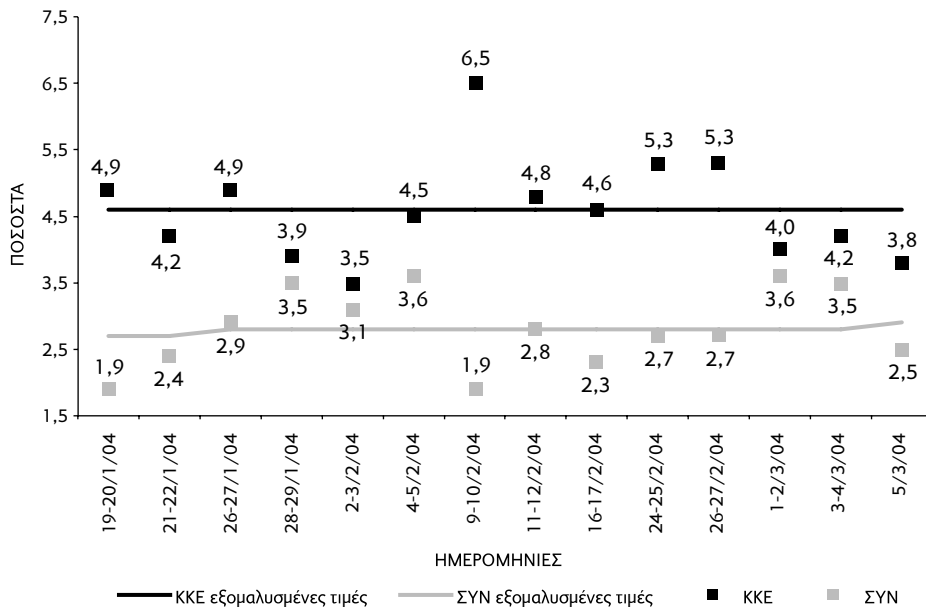
B2004: Πιθανότερη πρόθεση ψήφου για τη ΝΔ και το ΠΑΣΟΚ με εξομάλυνση τυχαίου περιπάτου (αστάθμιστα στοιχεία – διευκρινισμένη ψήφος)

ΠΗΓΗ: Public Issue, προεκλογικό Βαρόμετρο για τις βουλευτικές εκλογές του 2004 (13 «κύματα»)

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1.7

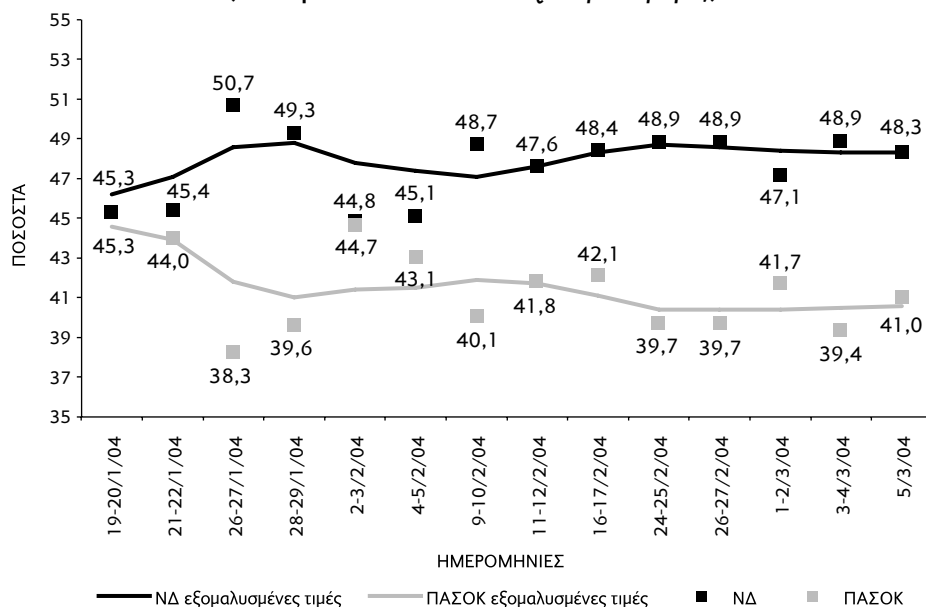
B2004: Πρόθεση ψήφου για το ΚΚΕ και τον ΣΥΝ με εξομάλυνση τυχαίου περιπάτου (αστάθμιστα στοιχεία – διευκρινισμένη ψήφος)

ΠΗΓΗ: Public Issue, προεκλογικό Βαρόμετρο για τις βουλευτικές εκλογές του 2004 (13 «κύματα»)

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1.8

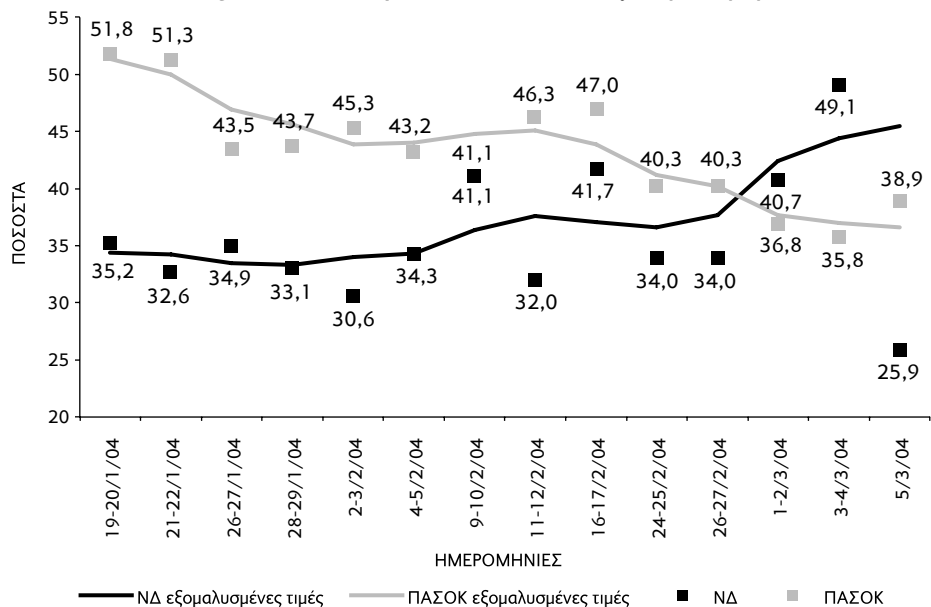
B2004: Πρόθεση ψήφου για τη ΝΔ και το ΠΑΣΟΚ με εξομάλυνση loess regression (αστάθμιστα στοιχεία – διευκρινισμένη ψήφος)

ΠΗΓΗ: Public Issue, προεκλογικό Βαρόμετρο για τις βουλευτικές εκλογές του 2004 (13 «κύματα»)

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1.9

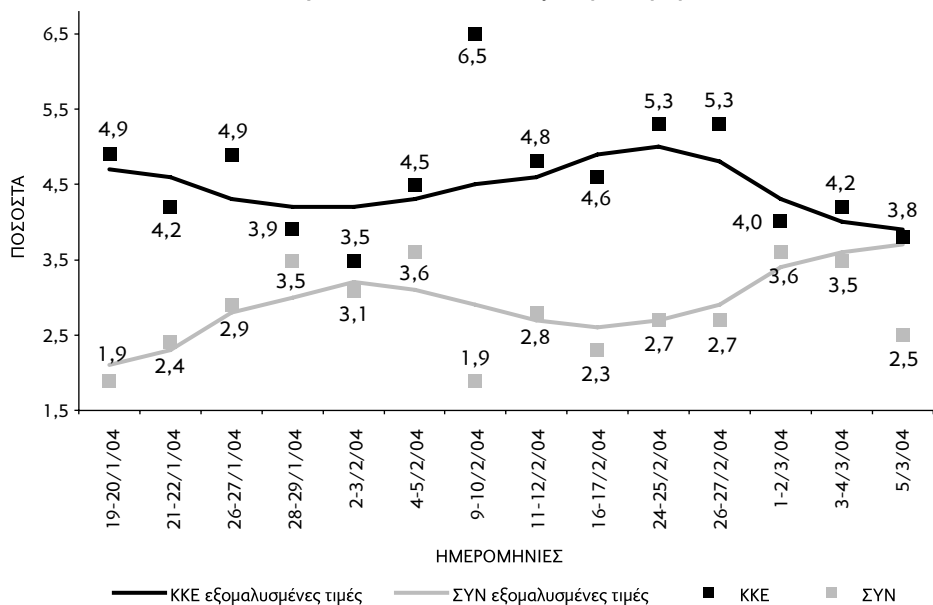
B2004: Πιθανότερη πρόθεση ψήφου για τη ΝΔ και το ΠΑΣΟΚ με εξομάλυνση loess regression (αστάθμιστα στοιχεία – διευκρινισμένη ψήφος)

ΠΗΓΗ: Public Issue, προεκλογικό Βαρόμετρο για τις βουλευτικές εκλογές του 2004 (13 «κύματα»)

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1.10

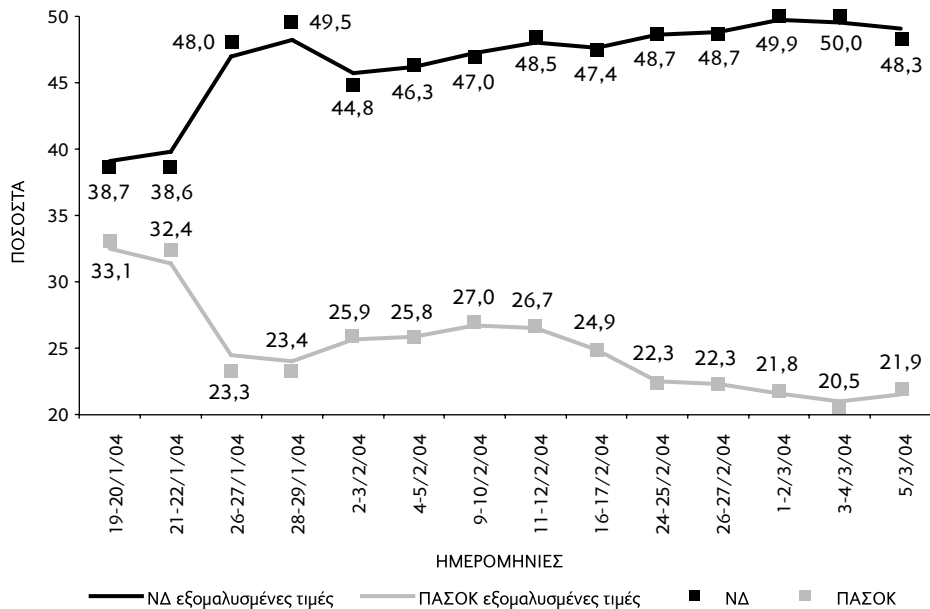
B2004: Πρόθεση ψήφου για το ΚΚΕ και τον ΣΥΝ με εξομάλυνση loess regression (αστάθμιστα στοιχεία – διευκρινισμένη ψήφος)

ΠΗΓΗ: Public Issue, προεκλογικό Βαρόμετρο για τις βουλευτικές εκλογές του 2004 (13 «κύματα»)

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1.11

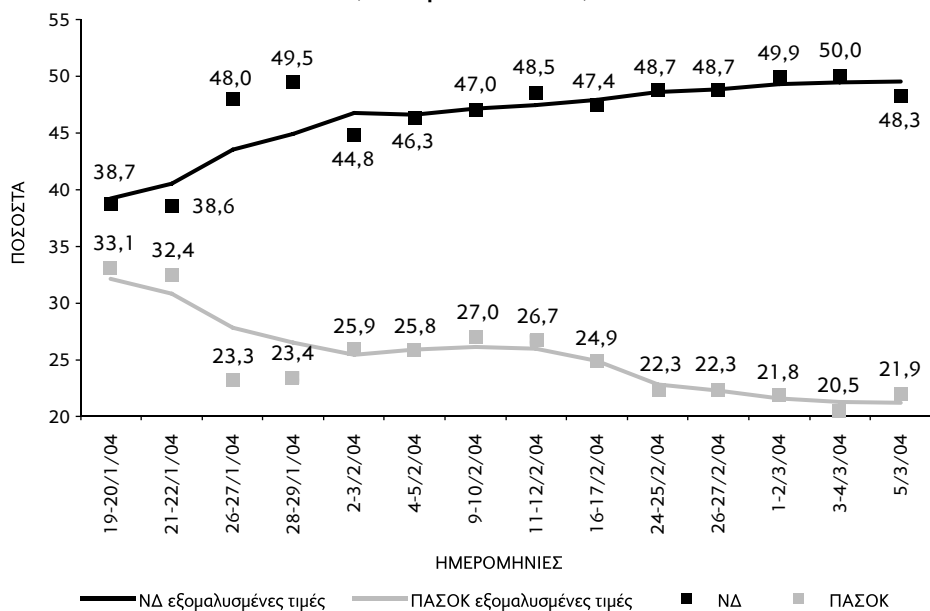
B2004: Παράσταση νίκης για τη ΝΔ και το ΠΑΣΟΚ με εξομάλυνση τυχαίου περιπάτου (αστάθμιστα στοιχεία)

ΠΗΓΗ: Public Issue, προεκλογικό Βαρόμετρο για τις βουλευτικές εκλογές του 2004 (13 «κύματα»)

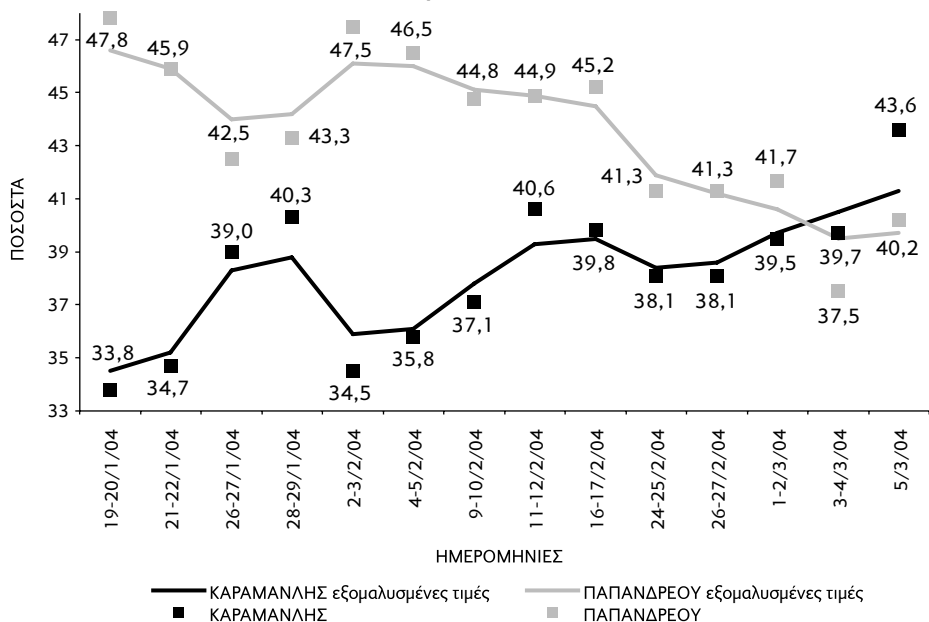
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1.12

B2004: Παράσταση νίκης για τη ΝΔ και το ΠΑΣΟΚ με εξομάλυνση loess regression (αστάθμιστα στοιχεία)

ΠΗΓΗ: Public Issue, προεκλογικό Βαρόμετρο για τις βουλευτικές εκλογές του 2004 (13 «κύματα»)

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1.13
B2004: Καταλληλότερος πρωθυπουργός για τη χώρα με εξομάλυνση τυχαίου περιπάτου (αστάθμιστα στοιχεία)

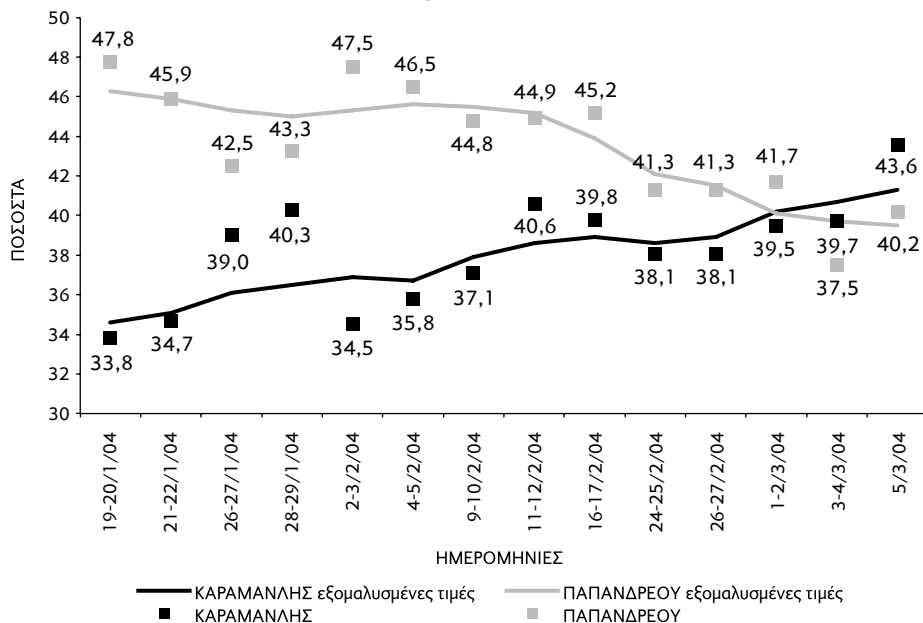
ΠΗΓΗ: Public Issue, προεκλογικό Βαρόμετρο για τις βουλευτικές εκλογές του 2004 (13 «κύματα»)

3,2 μονάδες αντίστοιχα, ενώ στην εξομάλυνση τυχαίου περιπάτου σε 3,8 και 4,1 μονάδες αντίστοιχα (Πίνακας 1.2).

Τα δύο κυριότερα γεγονότα της προεκλογικής περιόδου υπήρξαν η «υπόθεση Πάχτα» (22/1/2004) και η διαδικασία άμεσης εκλογής του νέου Προέδρου του ΠΑΣΟΚ (6-8/2/2004). Το πρώτο, δηλαδή μια φωτογραφική διάταξη υπέρ μιας ξενοδοχειακής επιχείρησης στη Χαλκιδική, που επεχείρησε ανεπιτυχώς να περάσει ο τότε υφυπουργός Οικονομίας στη Βουλή, επιτάχυνε την πτωτική πορεία του ΠΑΣΟΚ, ενώ το δεύτερο και κυρίως οι προσδοκίες από την εκλογή του νέου αρχηγού Γ. Παπανδρέου επιβράδυναν αυτήν την πτώση. Κατά τη διάρκεια της υπόθεσης Πάχτα, η διαφορά ΝΔ - ΠΑΣΟΚ αυξήθηκε σημαντικά, ενώ από τις 9-10/2/2004 και έπειτα, δηλαδή ύστερα από το Συνέδριο του ΠΑΣΟΚ, την εκλογή Γ. Παπανδρέου (8/2/2004) και την ανακοίνωση της προσχώρησης των Μάνου-Ανδριανόπουλου, σταθεροποιήθηκε η *τάση* διεύρυνσης της διαφοράς (Διαγράμματα 1.1, 1.5-1.6, 1.8-1.9 και Πίνακες 1.2, 1.6). Όπως διακρίνεται στα «κύματα» της έρευνας, με βάση τα δύο 15νήμερα της προεκλογικής περιόδου, από τις 9/2/2004 και μετά η *πρόθεση ψήφου* για τη ΝΔ και το ΠΑΣΟΚ καταγράφεται περίπου ταυτόσημη με τις εξομαλυσμένες τιμές της *πρόθεσης ψήφου* της 5/3/2004, δηλαδή δύο ημέρες πριν τις εκλογές. Επομένως, τόσο η πραγματοποίηση της αλλαγής ηγεσίας, υπό τους συγκεκριμένους όρους που υλοποιήθηκε, όσο και η επιλογή της «αμφίπλευρης» ιδεολογικής διεύρυνσης –εκ των υστέρων– αποδείχθηκαν, για το ΠΑΣΟΚ, τουλάχιστον αναποτελεσματικές και –το κυριότερο– υπονόμισαν περαιτέρω τη δυναμική που

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1.14

B2004: Καταλληλότερος πρωθυπουργός για τη χώρα με εξομάλυνση loess regression (αστάθμιστα στοιχεία)

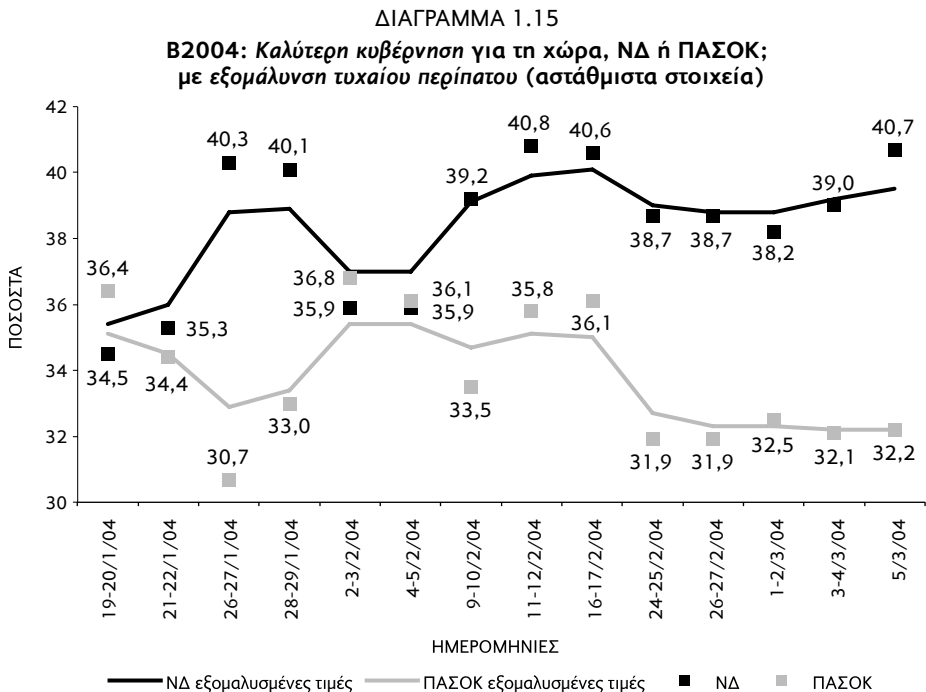

ΠΗΓΗ: Public Issue, προεκλογικό Βαρόμετρο για τις βουλευτικές εκλογές του 2004 (13 «κύματα»)

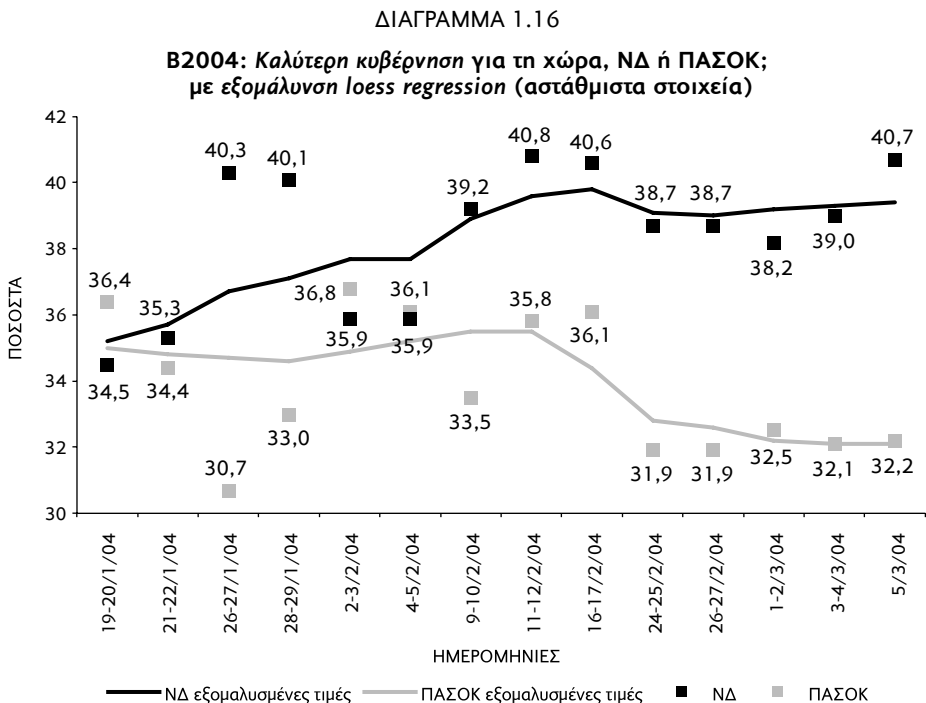
αναπτύχθηκε υπέρ του, με την παραίτηση Σημίτη. Στην ίδια κατεύθυνση φαίνεται να επέδρασε και η αποδυνάμωση της εικόνας του νέου αρχηγού, που σημειώθηκε μετά την εκλογή του (βλέπε παρακάτω). Από τις 16-17/2/2004 και ύστερα, υπήρξε περαιτέρω καθίζηση της απήχησης του ΠΑΣΟΚ, η οποία αποδεικνύεται από την μεταβολή όλων των δεικτών μεταξύ 16-17/2/2004 και 24-27/2/2004. Οι απώλειες στα εξομαλυσμένα ποσοστά με υποδείγματα τυχαίου περιπάτου υπολογίσθηκαν σε 0,7 μονάδες στην πρόθεση ψήφου, 2,4 στην παράσταση νίκης και 2,3 στην καλύτερη κυβέρνηση. Τέλος, ο Γ. Παπανδρέου κατέγραψε πτώση 2,6 μονάδων, ενώ στα εξομαλυσμένα ποσοστά με υποδείγματα παλινδρόμησης loess οι απώλειες ήταν αντίστοιχα 0,6, 2,1, 1,6 και 1,8 (Διαγράμματα 1.5, 1.8, 1.11-1.16).

Την τελευταία εβδομάδα της προεκλογικής εκστρατείας (1-7/3/2004) και μετά την τηλεμαχία (debate) των πολιτικών αρχηγών (26/2/2004), υπήρξε μια μείωση της διαφοράς μεταξύ ΠΑΣΟΚ και ΝΔ (η οποία διακρίνεται εντονότερα στην τεχνική της παλινδρόμησης loess). Η μείωση αυτή δεν παρατηρήθηκε και στους άλλους δείκτες, γεγονός που σημαίνει, ότι ενδεχομένως να επρόκειτο για μια τάση συσπείρωσης των οπαδών του ΠΑΣΟΚ, που έγινε την τελευταία στιγμή μπροστά στο φάσμα της ήττας (underdog effect). Σημαντική άνοδο την τελευταία εβδομάδα παρουσίασε και ο ΣΥΝ. Αυτή καταγράφηκε εντονότερα στην εξομάλυνση με την τεχνική της παλινδρόμησης loess. (Πίνακας 1.2, Διαγράμματα 1.7 και 1.10).

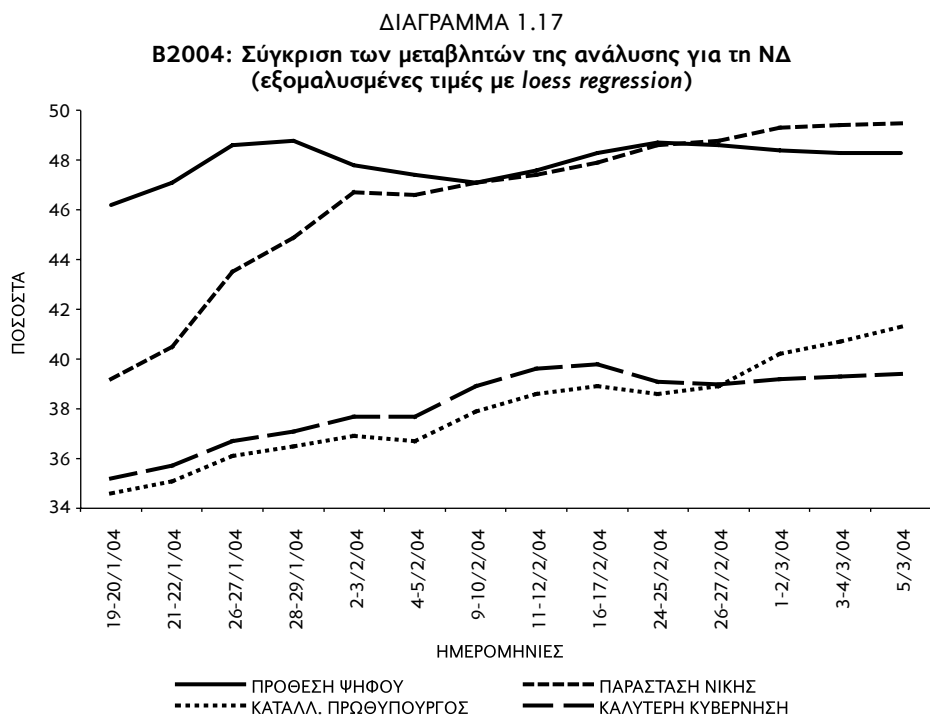
Αξίζει ακόμη να σημειωθεί, διότι ως προς αυτήν τη μεταβλητή υπήρξε εντονότερο ενδιαφέρον, ότι στον δείκτη πρωθυπουργικής ικανότητας, ο Κ. Καραμανλής

ΠΗΓΗ: Public Issue, προεκλογικό Βαρόμετρο για τις βουλευτικές εκλογές του 2004 (13 «κύματα»)

ΠΗΓΗ: Public Issue, προεκλογικό Βαρόμετρο για τις βουλευτικές εκλογές του 2004 (13 «κύματα»)

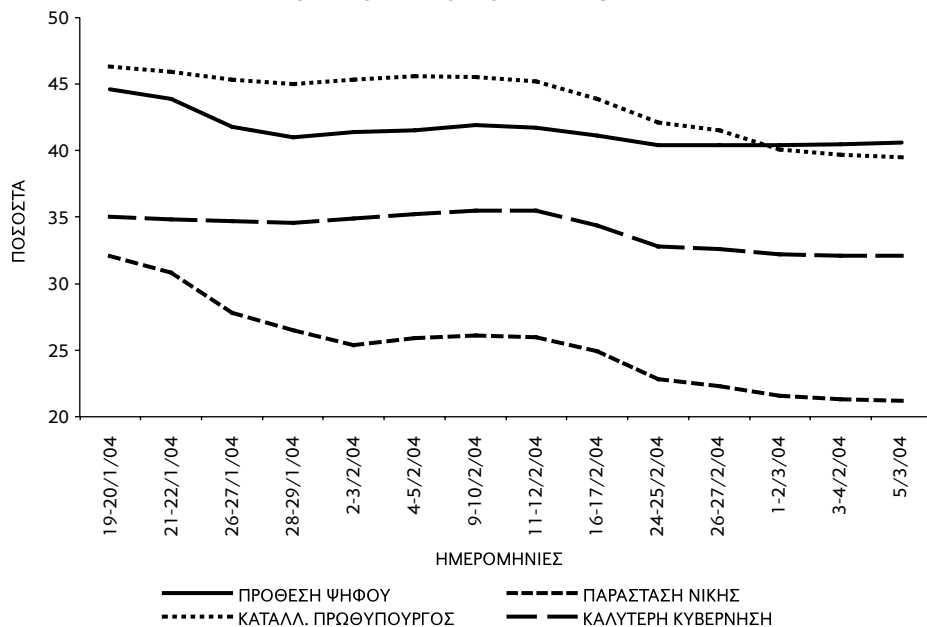

ΠΗΓΗ: Public Issue, προεκλογικό Βαρόμετρο για τις βουλευτικές εκλογές του 2004 (13 «κύματα»)

υπολειπόταν διαρκώς του Γ. Παπανδρέου, καθ' όλην την προεκλογική περίοδο, αλλά κατόρθωσε να τον ξεπεράσει, μόλις τρεις ημέρες πριν τις εκλογές. Είναι προφανές, ότι στη συνείδηση της ελληνικής κοινής γνώμης, κατά τη διάρκεια της προεκλογικής περιόδου του 2004, η εικόνα και η πρωθυπουργική ικανότητα του Κ. Καραμανλή ενισχύθηκε σημαντικά. Αντιστρόφως, η εικόνα του Γ. Παπανδρέου αποδυναμώθηκε αισθητά. Οι προσδοκίες που δημιούργησε η προοπτική της διαδοχής, δεν φαίνεται να διατηρήθηκαν το ίδιο έντονες και ύστερα από την εκλογή του νέου αρχηγού (8/2/2004) στην ηγεσία του κινήματος. Η κάμψη της εικόνας του, που ακολούθησε μετασυνεδριακά, ενδεχομένως να οφείλεται στη μερική διάψευση των προσδοκιών που αυτή η εκλογή είχε δημιουργήσει (Διαγράμματα 1.3, 1.13-1.14).

Επομένως, πώς αποτιμάται ποσοτικά η επίδραση στο εκλογικό αποτέλεσμα της εξαιρετικά πολωμένης προεκλογικής περιόδου του 2004; Με βάση τις τεχνικές εξομάλυνσης των δεδομένων του τηλεφωνικού Βαρόμετρου της Public Issue προκύπτει, ότι, συνολικά, κατά την προεκλογική περίοδο, η ΝΔ κέρδισε 1-2 μονάδες, το ΠΑΣΟΚ έχασε 2,5-4 μονάδες, ο ΣΥΝ κέρδισε 0-1,5 μονάδες, το ΚΚΕ έχασε 0-1 μονάδα και τα Λοιπά κόμματα κέρδισαν 0-1 μονάδα. Αναλυτικότερα, σχετικά με τις δύο τεχνικές που χρησιμοποιήθηκαν (βλέπε σημείο 4 του παρόντος) προκύπτουν τα εξής: 1) Από την εξομάλυνση των χρονοσειρών με τα υποδείγματα τυχαίου περιπάτου διαπιστώνεται, ότι από την αρχή ως το τέλος της προεκλογικής περιόδου η ΝΔ κέρδισε 1 ποσοστιαία μονάδα στην πρόθεση ψήφου, ο ΣΥΝ και τα Λοιπά κόμματα κέρδισαν από 0,2 μονάδες, το ΠΑΣΟΚ έχασε 2,7 μονάδες ενώ

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1.18
B2004: Σύγκριση των τιμών των μεταβλητών για το ΠΑΣΟΚ
 (εξομαλυσμένες τιμές με *loess regression*)

ΠΗΓΗ: Public Issue, προεκλογικό Βαρόμετρο για τις βουλευτικές εκλογές του 2004 (13 «κύματα»)

το ΚΚΕ παρέμεινε σταθερό. 2) Οι αντίστοιχες μεταβολές που προκύπτουν από την παλινδρόμηση *loess* είναι άνοδος 2,1, 1,6 και 1,2 μονάδων για ΝΔ, ΣΥΝ και Λοιπά κόμματα αντίστοιχως, πτώση 4 μονάδων για το ΠΑΣΟΚ και 0,8 μονάδων για το ΚΚΕ.

Ως προς τους υπόλοιπους δείκτες, η ΝΔ κέρδισε στην *παράσταση νίκης* 10 μονάδες και στην *καλύτερη κυβέρνηση* 4,1 μονάδες και αντίστοιχα το ΠΑΣΟΚ έχασε 10 μονάδες στην *παράσταση νίκης* και 2,9 στην *καλύτερη κυβέρνηση*. Τα ποσοστά που προκύπτουν από την παλινδρόμηση *loess* είναι 10,3 και 4,2 για τη ΝΔ, ενώ για το ΠΑΣΟΚ αντίστοιχα 10,9 και 2,9. Ο Κ. Καραμανλής κέρδισε 6,8 μονάδες στον δείκτη πρωθυπουργικής καταλληλότητας και, αντιθέτως, ο Γ. Παπανδρέου έχασε 6,9 μονάδες. (Τα αντίστοιχα ποσοστά από την παλινδρόμηση *loess* είναι 6,7 και 6,8). Επίσης, είναι σημαντικό ότι και για τα δύο κόμματα, ΝΔ και ΠΑΣΟΚ, η διαχρονική εξέλιξη όλων των μεταβλητών υπήρξε περίπου παράλληλη (Διαγράμματα 1.17 και 1.18).

Με βάση την ανάλυση που προηγήθηκε, προκύπτει, ότι σε όλη τη διάρκεια της προεκλογικής περιόδου, τόσο στην *πρόθεση ψήφου*, όσο και στις υπόλοιπες μεταβλητές, η ΝΔ παρουσίασε συνολικά μια ήπια ανοδική τάση. Αντιθέτως το ΠΑΣΟΚ παρουσίασε συνολικά μια έντονη καθοδική τάση. Η πορεία του ΚΚΕ ήταν ουσιαστικά σταθερή και η *πρόθεση ψήφου* προς αυτό δεν είχε τάση, ενώ η *πρόθεση ψήφου* για τον ΣΥΝ και τα λοιπά μικρά κόμματα παρουσίασε επίσης ήπια ανοδική τάση. Ειδικά για τον ΣΥΝ, η είσοδός του στη Βουλή ήταν αρχικά μη-προβλέψιμη, αφού η πορεία του

κυμάνθηκε σταθερά γύρω από το εκλογικό όριο του 3%. Όμως, όπως ειπώθηκε, την τελευταία εβδομάδα αναπτύχθηκε μια δυναμική υπέρ του κόμματος, η οποία και του εξασφάλισε την είσοδό του στη Βουλή.

Συμπερασματικά, μπορεί κανείς να ισχυρισθεί βάσιμα, ότι η νίκη της ΝΔ στις βουλευτικές εκλογές του Μαρτίου 2004 ήταν προβλέψιμη, πριν από την έναρξη της προεκλογικής περιόδου ή τουλάχιστον από την αρχή της και ιδίως μετά τις 9-10/2/2004. Το σημαντικό προβάδισμα της ΝΔ είχε παγιωθεί αρκετό καιρό πριν τις εκλογές. Από την άλλη πλευρά, η τελική διαφορά, 4,8%, που καταγράφηκε μεταξύ της ΝΔ και του ΠΑΣΟΚ, υπήρξε αποτέλεσμα μιας δυναμικής που αναπτύχθηκε σε όλη τη διάρκεια της προεκλογικής περιόδου, υπέρ της ΝΔ και εις βάρος του ΠΑΣΟΚ. Η αντίληψη περί «αμφίρροπης αναμέτρησης», που επιχειρήθηκε να επιβληθεί επικοινωνιακά, όχι μόνον ερχόταν σε κατάφωρη αντίθεση με το κοινό αίσθημα (την παράσταση νίκης της κοινής γνώμης), αλλά αποτελούσε κυριολεκτικά και αντιστροφή της πραγματικότητας. Η ψαλίδα, όχι μόνον δεν μειωνόταν υπέρ του ΠΑΣΟΚ, αλλά αντιθέτως αυξανόταν σε βάρος του. Τα πράγματα κινούνταν στην αντίθετη φορά, από εκείνη που πίστευε, ή απλώς διέδιδε σημαντική μερίδα της πολιτικής και δημοσιογραφικής ελίτ. Κατά συνέπεια, η προεκλογική περίοδος μπορεί να μην έκρινε το εκλογικό αποτέλεσμα, έκρινε όμως τη διαφορά πρώτου/δεύτερου κόμματος, που συνιστά πάντοτε μια κρίσιμη πολιτική παράμετρο.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ 1

1. Η ταυτότητα των ερευνών

Το προεκλογικό Βαρόμετρο του 2004 περιέλαβε συνολικά 13 «κύματα», από τις 19/1/2004 ως τις 5/3/2004. Οι έρευνες από τις 17/2/2004 και μετά δεν δημοσιεύθηκαν, λόγω της απαγόρευσης που επιβάλλει ο εκλογικός νόμος. Οι ημερομηνίες που έγινε κάθε έρευνα παρατίθενται στον Πίνακα 1.1. Κάθε «κύμα» αποτελούσε μια τηλεφωνική έρευνα με πληθυσμό-στόχο το σύνολο του πληθυσμού, 18 ετών και άνω (εκλογικό σώμα), στο σύνολο της χώρας. Το σχεδιασθέν μέγεθος του δείγματος ανήλθε για κάθε κύμα σε 1.200 άτομα. Εξαίρεση αποτελούν το 10ο «κύμα» (24-27/2/2004), το σχεδιασθέν δείγμα του οποίου ανήλθε σε 2.400 άτομα (λόγω της αργίας της Καθαράς Δευτέρας), καθώς και το τελευταίο «κύμα» (5/3/2004), που είχε σχεδιασθέν δείγμα 800 άτομα. Το πραγματοποιηθέν διευκρινισμένο μέγεθος δείγματος για κάθε έρευνα παρατίθεται επίσης στον Πίνακα 1.2. Το διευκρινισμένο δείγμα του *αθροιστικού αρχείου* των ερευνών ανήλθε σε 12.667 άτομα. Η κατανομή της διευκρινισμένης πρόθεσης ψήφου στο *αθροιστικό αρχείο* παρατίθεται στον Πίνακα 1.6. Για την επιλογή του δείγματος ακολουθήθηκε η μέθοδος της *πολυσταδιακής στρωματοποιημένης δειγματοληψίας*, με *στρώματα* όλες τις διοικητικές περιφέρειες της χώρας. Για τη δημιουργία των *χρονολογικών σειρών* το αποτέλεσμα κάθε «κύματος» αντιστοιχείται στη δεύτερη ημέρα του διήμερου, κατά το οποίο πραγματοποιήθηκε η αντίστοιχη έρευνα πεδίου. Η Έρευνα Ημέρας Εκλογών (7/3/2004 – 14ο κύμα του Βαρόμετρου) πραγματοποιήθηκε τηλεφωνικά, κατά τη διάρκεια της ψηφοφορίας (από 07:00-19:00), σε πανελλαδικό δείγμα 2.655 ατόμων, με την ίδια δειγματοληπτική μεθοδολογία.

2. Υποδείγματα της ανάλυσης για την πρόθεση ψήφου

Όλες οι εκτιμήσεις των υποδειγμάτων πραγματοποιήθηκαν με το στατιστικό πρόγραμμα SPSSWIN (V.11.0). Στον παρακάτω Πίνακα παρατίθενται τα αποτελέσματα της εκτίμησης ύπαρξης *αιτιοκρατικής τάσης (deterministic trend)* στα *υποδείγματα ARIMA(0,1,0)* των εξομαλυσμένων (με την εξομάλυνση τυχαίου περίπατου) ποσοστών της πρόθεσης ψήφου²¹.

	<i>a (σταθερά)</i>	<i>P - value</i>
ΠΑΣΟΚ	-0,06	0,04
ΝΔ	0,02	0,009
ΚΚΕ	0,00	-
ΣΥΝ	0,004	0,35
Λοιπά κόμματα	0,005	0,18

21 Για μια αναλυτική περιγραφή των υποδειγμάτων, βλέπε το κεφάλαιο 12 (σημείο 5.5.2) στο τρίτο μέρος του παρόντος τόμου.

Με βάση τον παραπάνω Πίνακα, το ΠΑΣΟΚ έχει στατιστικά σημαντική πτωτική τάση, η ΝΔ στατιστικά σημαντική ανοδική τάση, ενώ το ΚΚΕ, ο ΣΥΝ και τα Λοιπά κόμματα δεν έχουν στατιστικά σημαντική τάση. Είναι ιδιαίτερα σημαντικό, ότι ο ΣΥΝ περιγράφεται από ένα στάσιμο AR(1) υπόδειγμα (με $\gamma = 0,58$), ενώ το ΚΚΕ ήταν διαχρονικά σταθερό σε όλη την προεκλογική περίοδο, αν αφαιρεθεί το δειγματοληπτικό σφάλμα.

Οι εκτιμήσεις των παραμέτρων των AR(1) υποδειγμάτων των εξομαλυσμένων, με την παλινδρόμηση *loess*, τιμών της διευκρινισμένης πρόθεσης ψήφου, δίδονται στον Πίνακα που ακολουθεί.

	γ	Τυπικό σφάλμα	P - value	Μέσος	σ_u
ΠΑΣΟΚ	0,98	0,015	0,000	42,2	0,40
ΝΔ	0,90	0,05	0,000	47,8	0,38
ΚΚΕ	0,93	0,05	0,000	4,4	0,14
ΣΥΝ	0,97	0,03	0,000	2,9	0,15
Λοιπά κόμματα	0,96	0,04	0,000	3,4	0,14

Στον επόμενο Πίνακα παρατίθενται τα αποτελέσματα της εκτίμησης ύπαρξης αιτιοκρατικής τάσης (*deterministic trend*) στα υποδείγματα ARIMA(0,1,0) των εξομαλυσμένων (με την παλινδρόμηση *loess*) ποσοστών της πρόθεσης ψήφου.

	a (σταθερά)	P - value
ΠΑΣΟΚ	-0,08	0,09
ΝΔ	0,05	0,37
ΚΚΕ	-0,02	0,36
ΣΥΝ	0,04	0,08
Λοιπά κόμματα	0,03	0,15

Με βάση τους παραπάνω Πίνακες, το ΠΑΣΟΚ έχει πτωτική στατιστικά σημαντική τάση, η ΝΔ και το ΚΚΕ δεν έχουν σημαντική τάση και περιγράφονται από ένα στάσιμο AR(1) υπόδειγμα, ενώ ο ΣΥΝ και τα Λοιπά κόμματα έχουν στατιστικά σημαντική ανοδική τάση.

Στον παρακάτω Πίνακα φαίνονται οι συντελεστές συσχέτισης των τεσσάρων μεταβλητών για τη ΝΔ και το ΠΑΣΟΚ.

	Πρόθεση ψήφου στη ΝΔ	Πρόθεση ψήφου στο ΠΑΣΟΚ
Παράσταση νίκης	0,69	0,74
Καταλληλότερος πρωθυπουργός	0,68	0,77
Καλύτερη κυβέρνηση	0,84	0,85

3. Μέθοδος πρόβλεψης του εκλογικού αποτελέσματος

Η πρόβλεψη του εκλογικού αποτελέσματος, με βάση τις εξομαλυσμένες –με υποδείγ-

ματα τυχαίου περιπάτου– τιμές, έγινε με χρήση υποδειγμάτων $ARIMA(0,1,0)$, όπου υπάρχει στατιστικά σημαντική αιτιοκρατική τάση. Σε διαφορετική περίπτωση έγινε με αυτοπαλινδρόμο $AR(1)$ υποδείγματα. Όπου ο συντελεστής αυτοπαλινδρόμησης (γ) των υποδειγμάτων αυτών δεν είναι στατιστικά σημαντικός, ως πρόβλεψη ελήφθη ο μέσος όρος των εξομαλυσμένων τιμών. Η πρόβλεψη με βάση τις εξομαλυσμένες τιμές, από την παλινδρόμηση *loess*, προέκυψε με παρόμοιο τρόπο.

Επιπλέον, ως πρόβλεψη του εκλογικού αποτελέσματος για κάθε κόμμα, θεωρήθηκε η εξομαλυσμένη τιμή (και με τις δύο τεχνικές της ανάλυσης) της πρόθεσης ψήφου του κόμματος στην έρευνα της ημέρας των εκλογών, εάν αυτή θεωρηθεί ως το 14ο «κύμα» στη σειρά των κυλιόμενων ερευνών του προεκλογικού Βαρόμετρου.

2. Προεκλογικές έρευνες δημοτικών/νομαρχιακών εκλογών του 2006 και πρόβλεψη του εκλογικού αποτελέσματος

1. Εισαγωγή

Κατά τη διάρκεια της προεκλογικής περιόδου των δημοτικών και νομαρχιακών εκλογών του Οκτωβρίου του 2006, η Public Issue πραγματοποίησε τέσσερις έρευνες για τον Δήμο Αθηναίων, τον Δήμο Θεσσαλονίκης, τον Δήμο Πειραιά και την Υπερνομαρχία Αθηνών-Πειραιώς (Α-Π), για λογαριασμό του τηλεοπτικού και ραδιοφωνικού σταθμού ΣΚΑΪ και της εφημερίδας *Η Καθημερινή*. Κάθε έρευνα έγινε με χρήση της *τηλεφωνικής μεθόδου* σε τρία εβδομαδιαία «κύματα», τα οποία τερματίστηκαν στις 22/9/2006 για την Αθήνα, στις 25/9/2006 για τον Πειραιά, στις 26/9/2006 για την Υπερνομαρχία Α-Π και στις 27/9/2006 για τη Θεσσαλονίκη, δηλαδή δύο εβδομάδες πριν από τις εκλογές, εξαιτίας της σχετικής απαγόρευσης του εκλογικού νόμου. Τα αποτελέσματα των ερευνών παρατίθενται στους Πίνακες 2.1 έως 2.12. Μετά την ολοκλήρωση των τριών «κυμάτων» των προεκλογικών ερευνών, επιχειρήθηκε από την Public Issue, για πρώτη φορά στην Ελλάδα, η *πρόβλεψη του εκλογικού αποτελέσματος* των δημοτικών και νομαρχιακών εκλογών. Στην προκειμένη περίπτωση, ο όρος *πρόβλεψη* χρησιμοποιείται με την έννοια που έχει στη θεωρία των χρονολογικών σειρών, δηλαδή την *πρόβλεψη* της μελλοντικής τιμής μιας χρονολογικής σειράς, με δεδομένες τις προηγούμενες τιμές της (*out of sample forecast*).

Στη συνέχεια παρουσιάζονται τα κυριότερα συμπεράσματα που προέκυψαν από τις έρευνες και περιγράφεται η μέθοδος που χρησιμοποιήθηκε για την *πρόβλεψη του εκλογικού αποτελέσματος*. Τέλος, αποτιμάται η *πρόβλεψη* που επιχειρήθηκε.

2. Παρουσίαση των ερευνών

Από τις κατεχοχίν πολιτικές ερωτήσεις των ερευνών προκύπτουν ορισμένα σημαντικά συμπεράσματα. Αρχικά, οι κομματικές συσπειρώσεις παρέμειναν σε χαμηλά επίπεδα, ακόμα και δύο περίπου εβδομάδες πριν από την εκλογική αναμέτρηση. Από τους υποψηφίους που υποστηρίχθηκαν από τη ΝΔ, μόνο ο Ν. Κακλαμάνης (83% στο τελευταίο «κύμα») και ο Β. Παπαγεωργόπουλος (79% στο τελευταίο «κύμα») πέτυχαν υψηλή συσπείρωση, ενώ, αντίθετα, οι συσπειρώσεις του Χ. Αγραπίδη (50% στο τελευταίο «κύμα») και του Α. Ντινόπουλου (53% στο τελευταίο «κύμα») παρέμειναν χαμηλές (Πίνακες 2.5 έως 2.8). Αντίθετα, οι ψηφοφόροι του ΠΑΣΟΚ φαίνεται ότι συσπειρώθηκαν περισσότερο στους υποψηφίους που υποστήριξε το κόμμα τους: η Φ. Γεννηματά κατέγραψε συσπείρωση 84% στο τελευταίο «κύμα», ο Π. Φασούλας 73% και ο Κ. Σκανδαλίδης 71%, ενώ μόνο η Χ. Αράπογλου παρουσίασε χαμηλή συσπείρωση, μόλις 47% στο τελευταίο «κύμα» (Πίνακες 2.5 έως 2.8). Οι ψηφοφόροι των μικρότερων κομμάτων συσπειρώθηκαν σε ακό-

μα μικρότερο βαθμό. Ενδεικτικά αναφέρεται η χαμηλή συσπείρωση του Σ. Χαλβατζή στο τελευταίο «κύμα» (51%), του Α. Τοίπρα (47%), του Γ. Μαυρίκου (46%) και του Γ. Πανούση (37%) – (βλέπε Πίνακες 2.5 έως 2.8).

Αντίστοιχα, αρκετοί υποψήφιοι είχαν σημαντική επιρροή σε άλλους κομματικούς χώρους. Στην Αθήνα ο Ν. Κακλαμάνης συγκέντρωσε την προτίμηση του 11% των ψηφοφόρων του ΠΑΣΟΚ και του 22% των ψηφοφόρων του ΚΚΕ (Πίνακας 2.5). Στη Θεσσαλονίκη ο Β. Παπαγεωργόπουλος κέρδισε το 15% των ψηφοφόρων του ΠΑΣΟΚ, ενώ στον Πειραιά ο Π. Φασούλας ψηφίστηκε από το 19% των ψηφοφόρων της ΝΔ (Πίνακες 2.6 και 2.7). Τέλος, η Φ. Γεννηματά συγκέντρωσε την προτίμηση του 21% των ψηφοφόρων της ΝΔ, του 24% των ψηφοφόρων του ΚΚΕ και του 34% των ψηφοφόρων του ΣΥΝ (Πίνακας 2.8).

Από τα παραπάνω ευρήματα προκύπτει το συμπέρασμα, ότι οι επιλογές των συγκεκριμένων υποψηφίων έπαιξαν σημαντικό ρόλο στο αποτέλεσμα κάθε αναμέτρησης. Οι ψηφοφόροι των κομμάτων ψήφισαν πολύ πιο «χαλαρά» από τις βουλευτικές εκλογές και δεν δίστασαν να προτιμήσουν υποψηφίους από εντελώς αντίθετους πολιτικούς χώρους.

Οι τηλεφωνικές έρευνες, με βάση τα διευκρινισμένα ποσοστά της *πρόθεσης ψήφου*, υπερεκτίμησαν σε μεγάλο βαθμό το ποσοστό του υποψηφίου που προηγείτο, με εξαίρεση το ποσοστό του Π. Φασούλα στον Πειραιά. Είναι αξιοσημείωτο ότι η υπερεκτίμηση αυτή ήταν μεγαλύτερη όσο περισσότερο η κοινή γνώμη είχε προεξοφλήσει τη νίκη του αντίστοιχου υποψηφίου (βλέπε παρακάτω). Πράγματι, με βάση το τελευταίο «κύμα» των ερευνών, η απόκλιση της *πρόθεσης ψήφου* του υποψηφίου που προηγείτο από το πραγματικό εκλογικό αποτέλεσμα ήταν: 10,6% για τον Ν. Κακλαμάνη, 13,6% για τον Β. Παπαγεωργόπουλο, -1% για τον Π. Φασούλα και 10,2% για τη Φ. Γεννηματά (Πίνακες 2.1 έως 2.4). Ταυτόχρονα, η *παράσταση νίκης* που αποτυπώθηκε στο τελευταίο «κύμα» των ερευνών ήταν: 73% για τον Ν. Κακλαμάνη, 81% για τον Β. Παπαγεωργόπουλο, 50% για τον Π. Φασούλα και 55% για τη Φ. Γεννηματά (Πίνακες 2.9 έως 2.12).

Το σημαντικότερο, όμως, συμπέρασμα είναι ότι το σύνολο σχεδόν των υποψηφίων δεν παρουσίασε κάποια ανοδική ή καθοδική *τάση (deterministic trend)* στη διάρκεια των ερευνών, αν ληφθεί υπ' όψιν το *δειγματοληπτικό σφάλμα* κάθε έρευνας. Η άνοδος ή η πτώση του ποσοστού κάθε υποψηφίου από έρευνα σε έρευνα παρέμεινε, στις πιο πολλές περιπτώσεις, μέσα στα όρια του *δειγματοληπτικού σφάλματος (sampling error)*. Εξαίρεση αποτελεί η συνεχής άνοδος του Γ. Μαυρίκου στην Υπερνομαρχία Α-Π και του Β. Παπαγεωργόπουλου στη Θεσσαλονίκη, καθώς και η συνεχής πτώση του Α. Κουράκη στη Θεσσαλονίκη (Πίνακες 2.2 και 2.4).

3. Μέθοδος πρόβλεψης του εκλογικού αποτελέσματος

Η *πρόβλεψη του εκλογικού αποτελέσματος* που επιχείρησε η Public Issue στις δημοτικές και νομαρχιακές εκλογές του 2006 έγινε συνδυάζοντας τα εξής δεδομένα:

1) Τα διευκρινισμένα ποσοστά κάθε υποψηφίου στα τρία «κύματα» κάθε έρευνας. Με δεδομένη τη *μεροληψία* που προκαλεί η υπερεκτίμηση του υποψηφίου που προηγείται στις τηλεφωνικές έρευνες (Morgan 1995), τα ποσοστά διορθώθηκαν κατάλληλα, ώστε να αφαιρεθεί αυτή η *μεροληψία*. Η διόρθωση στηρίχθηκε σε υποδείγματα γραμμικής παλινδρόμησης, που ερμηνεύουν την απόκλιση της *πρόθε-*

σης ψήφου των δημοσκοπήσεων, από το πραγματικό εκλογικό αποτέλεσμα, με τη βοήθεια της μεταβλητής της παράστασης νίκης. Η εκτίμησή τους έγινε με βάση το σύνολο των πανελλαδικών ερευνών της Public Issue για την περίοδο 2004-2006 και της VPRC για την περίοδο 1995-2003.

2) Τις ιστορικές τάσεις (*patterns*) του εκλογικού σώματος στους τρεις μεγάλους Δήμους και στην Υπερνομαρχία Α-Π, με βάση τη διαχρονική εξέλιξη της επιρροής των κομμάτων και τη συμπεριφορά των εκλογέων στις προηγούμενες δημοτικές και νομαρχιακές εκλογές, από το 1974 ως το 2002. Οι ιστορικές τάσεις ανιχνεύθηκαν με τη βοήθεια κατάλληλων υποδειγμάτων ARIMA, η χρήση των οποίων είναι

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.1

Δ2006: Δήμος Αθηναίων
Πρόθεση ψήφου (αστάθμιστα στοιχεία – διευκρινισμένη ψήφος)

	ΠΡΟΘΕΣΗ ΨΗΦΟΥ ΤΗΛΕΦΩΝΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ			ΠΡΟΒΛΕΨΗ	ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ ΔΗΜΟΤΙΚΩΝ ΕΚΛΟΓΩΝ 2006
	1ο ΚΥΜΑ 4-6/9/06 Μέγεθος δείγματος: 750	2ο ΚΥΜΑ 15-16/9/06 Μέγεθος δείγματος: 801	3ο ΚΥΜΑ 22/9/06 Μέγεθος δείγματος: 800		
Ν. Κακλαμάνης	59,5	60,1	56,7	48-52	46,1
Κ. Σκανδαλίδης	26,4	25,8	26,4	31-35	28,8
Α. Τσίπρας	7,1	6,1	7,3	6,5-8,5	10,5
Σ. Χαλβατζής	6,6	6,6	8,5	6,5-8,5	8,9
Άλλος	0,4	1,4	1,1	1-3	5,7

ΠΗΓΗ: Public Issue, προεκλογικό Βαρόμετρο για τις δημοτικές εκλογές του 2006 στον Δήμο Αθηναίων (3 «κύματα»)

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.2

Δ2006: Δήμος Θεσσαλονίκης
Πρόθεση ψήφου (αστάθμιστα στοιχεία – διευκρινισμένη ψήφος)

	ΠΡΟΘΕΣΗ ΨΗΦΟΥ ΤΗΛΕΦΩΝΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ			ΠΡΟΒΛΕΨΗ	ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ ΔΗΜΟΤΙΚΩΝ ΕΚΛΟΓΩΝ 2006
	1ο ΚΥΜΑ 12-13/9/06 Μέγεθος δείγματος: 801	2ο ΚΥΜΑ 18/9/06 Μέγεθος δείγματος: 702	3ο ΚΥΜΑ 27/9/06 Μέγεθος δείγματος: 701		
Β. Παπαγεωργόπουλος	52,5	53,9	55,0	48-52	41,4
Χ. Αράπογλου	15,5	13,4	18,2	18,5-22,5	21,5
Ι. Μπουτάρης	14,0	15,7	15,0	13,5-17,5	16,5
Γ. Καρατζαφέρης	6,4	6,4	4,9	4-6	7,5
Α. Σαχίνης	6,7	7,1	3,5	4-6	7,4
Α. Κουράκης	4,3	3,3	2,8	2-4	4,5
Άλλος	0,6	0,2	0,4	0,5-1,5	1,2

ΠΗΓΗ: Public Issue, προεκλογικό Βαρόμετρο για τις δημοτικές εκλογές του 2006 στον Δήμο Θεσσαλονίκης (3 «κύματα»)

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.3
Δ2006: Δήμος Πειραιά
Πρόθεση ψήφου (αστάθμιστα στοιχεία – διευκρινισμένη ψήφος)

	ΠΡΟΘΕΣΗ ΨΗΦΟΥ ΤΗΛΕΦΩΝΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ			ΠΡΟΒΛΕΨΗ	ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ ΔΗΜΟΤΙΚΩΝ ΕΚΛΟΓΩΝ 2006
	1ο ΚΥΜΑ 6/9/06 Μέγεθος δείγματος: 780	2ο ΚΥΜΑ 20/9/06 Μέγεθος δείγματος: 703	3ο ΚΥΜΑ 25/9/06 Μέγεθος δείγματος: 719		
Π. Φασούλας	46,4	46,0	44,0	39-43	45,0
Χ. Αγραπίδης	35,6	30,7	32,8	32-36	32,3
Θ. Δρίτσας	6,7	6,8	7,2	5,5-7,5	6,6
Ε. Παντελάκη	2,6	5,5	2,9	4-6	6,1
Π. Μελάς	7,9	5,7	7,4	5,5-7,5	5,6
Ν. Λεγάκης	- (1)	5,3	4,9	4-6	3,1
Άλλος	0,8	0	0,9	1-3	1,3

(1) Στο πρώτο «κύμα» της έρευνας ο Ν. Λεγάκης δεν συμπεριλήφθηκε ως ξεχωριστή επιλογή.

ΠΗΓΗ: Public Issue, προεκλογικό Βαρόμετρο για τις δημοτικές εκλογές του 2006 στον Δήμο Πειραιά (3 «κύματα»)

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.4
Ν2006: Υπερνομαρχία Αθηνών-Πειραιώς
Πρόθεση ψήφου (αστάθμιστα στοιχεία – διευκρινισμένη ψήφος)

	ΠΡΟΘΕΣΗ ΨΗΦΟΥ ΤΗΛΕΦΩΝΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ			ΠΡΟΒΛΕΨΗ	ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ ΝΟΜΑΡΧΙΑ- ΚΩΝ ΕΚΛΟΓΩΝ 2006
	1ο ΚΥΜΑ 4-12/9/06 Μέγεθος δείγματος: 2.800	2ο ΚΥΜΑ 15-19/9/06 Μέγεθος δείγματος: 2.500	3ο ΚΥΜΑ 22-26/9/06 Μέγεθος δείγματος: 2.500		
Φ. Γεννηματά	55,7	57,1	53,5	42-46	43,3
Α. Ντινόπουλος	31,4	30,5	31,0	33,5-37,5	34,1
Γ. Μαυρίκος	4,3	5,6	6,9	8,5-10,5	10,5
Ι. Πανούσης	4,5	3,8	4,8	5-7	5,7
Ε. Παπαδόπουλος	3,4	2,5	2,6	2-4	3,9
Άλλος	0,8	0,5	1,3	1-3	2,5

ΠΗΓΗ: Public Issue, προεκλογικό Βαρόμετρο για τις νομαρχιακές εκλογές του 2006 στην Υπερνομαρχία Αθηνών-Πειραιώς (3 «κύματα»)

αρκετά συνηθισμένη στη διεθνή βιβλιογραφία για την ερμηνεία των χρονοσειρών πρόθεσης ψήφου και την πρόβλεψη του εκλογικού αποτελέσματος (Green, Palmquist and Schickler 1998· Sanders, 2004· Veiga and Veiga 2004· Lebo and Norpoth 2005). Από τα εν λόγω υποδείγματα προέκυψαν προβλέψεις του εκλογικού αποτελέσματος χωριστά για κάθε Δήμο και για την Υπερνομαρχία Α-Π.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.5
Δ2006: Δήμος Αθηναίων
Βαθμός κομματικής συσπείρωσης (αστάθμιστα στοιχεία)

	ΚΟΜΜΑΤΙΚΗ ΣΥΣΠΕΙΡΩΣΗ ⁽¹⁾				
	ΝΔ	ΠΑΣΟΚ	ΚΚΕ	ΣΥΝ	ΛΑΟΣ
Ν. Κακλαμάνης	83	11	22	15	50
Κ. Σκανδαλίδης	4	71	5	9	-
Α. Τσίπρας	2	4	5	47	8
Σ. Χαλβατζής	2	7	51	9	-
Άλλος	1	1	-	2	17
Αδιευκρίνιστη ψήφος	8	6	17	18	25

(1) Τα ποσοστά των κομματικών συσπειρώσεων προκύπτουν από την πρόθεση ψήφου των ερωτώμενων του τρίτου «κύματος» (22/9/2006), με βάση την (κατά δήλωση) ψήφο τους στις βουλευτικές εκλογές του 2004.
ΠΗΓΗ: Public Issue, προεκλογικό Βαρόμετρο για τις δημοτικές εκλογές του 2006 στον Δήμο Αθηναίων

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.6
Δ2006: Δήμος Θεσσαλονίκης
Βαθμός κομματικής συσπείρωσης (αστάθμιστα στοιχεία)

	ΚΟΜΜΑΤΙΚΗ ΣΥΣΠΕΙΡΩΣΗ ⁽¹⁾				
	ΝΔ	ΠΑΣΟΚ	ΚΚΕ	ΣΥΝ	ΛΑΟΣ
Β. Παπαγεωργόπουλος	79	15	19	4	42
Χ. Αράπογλου	2	47	15	27	-
Ι. Μπουτάρης	7	19	27	35	8
Γ. Καρατζαφέρης	3	2	-	-	42
Α. Σαχίνης	-	1	23	12	-
Α. Κουράκης	2	1	8	19	-
Άλλος	-	1	-	-	-
Αδιευκρίνιστη ψήφος	7	14	8	3	8

(1) Τα ποσοστά των κομματικών συσπειρώσεων προκύπτουν από την πρόθεση ψήφου των ερωτώμενων του τρίτου «κύματος» (27/9/2006), με βάση την (κατά δήλωση) ψήφο τους στις βουλευτικές εκλογές του 2004.
ΠΗΓΗ: Public Issue, προεκλογικό Βαρόμετρο για τις δημοτικές εκλογές του 2006 στον Δήμο Θεσσαλονίκης

3) Την εκτιμώμενη εκλογική επιρροή των κομμάτων στους τρεις μεγάλους Δήμους και στην Υπερνομαρχία Α-Π. Η *εκτίμηση* αυτή έγινε με τη βοήθεια *υποδειγμάτων γραμμικής παλινδρόμησης*, τα οποία συσχετίζουν την επιρροή ενός κόμματος σε μια εκλογική μονάδα (εκλογική περιφέρεια ή Δήμο) με την πανελλαδική επιρροή του ίδιου κόμματος. Η *εκτίμηση* των εν λόγω υποδειγμάτων έγινε με βάση τα πραγματικά εκλογικά αποτελέσματα των βουλευτικών εκλογών της περιόδου 1993 - 2004. Για την πανελλαδική επιρροή των κομμάτων, χρησιμοποιήθηκε η *εκτίμηση* του μηνιαίου Βαρομέτρου της Public Issue για τον Σεπτέμβριο του 2006.

4) Τέλος, ειδικά για την Υπερνομαρχία Α-Π χρησιμοποιήθηκαν οι *χρονοσειρές* της εκλογικής επιρροής των κομμάτων στη συγκεκριμένη γεωγραφική ενότητα, που προκύπτουν από το μηνιαίο Βαρόμετρο της Public Issue. Στις *χρονοσειρές* συμπεριλήφθηκαν οι έρευνες από τον Δεκέμβριο του 2005 μέχρι και τον Ιούλιο του 2006

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.7
Δ2006: Δήμος Πειραιά
Βαθμός κομματικής συσπείρωσης (αστάθμιστα στοιχεία)

	ΚΟΜΜΑΤΙΚΗ ΣΥΣΠΕΙΡΩΣΗ ⁽¹⁾				
	ΝΔ	ΠΑΣΟΚ	ΚΚΕ	ΣΥΝ	ΛΑΟΣ
Π. Φασούλας	19	73	50	27	18
Χ. Αγραπίδης	50	6	-	-	18
Θ. Δρίτσας	2	4	9	50	-
Ε. Παντελάκη	-	1	25	4	-
Π. Μελάς	10	1	3	-	27
Ν. Λεγάκης	4	3	3	-	-
Αδιευκρίνιστη ψήφος	15	12	10	19	37

(1) Τα ποσοστά των κομματικών συσπειρώσεων προκύπτουν από την πρόθεση ψήφου των ερωτώμενων του τρίτου «κύματος» (25/9/2006), με βάση την (κατά δήλωση) ψήφο τους στις βουλευτικές εκλογές του 2004.

ΠΗΓΗ: Public Issue, προεκλογικό Βαρόμετρο για τις δημοτικές εκλογές του 2006 στον Δήμο Πειραιά

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.8
Ν2006: Υπερνομαρχία Αθηνών-Πειραιώς
Βαθμός κομματικής συσπείρωσης (αστάθμιστα στοιχεία)

	ΚΟΜΜΑΤΙΚΗ ΣΥΣΠΕΙΡΩΣΗ ⁽¹⁾				
	ΝΔ	ΠΑΣΟΚ	ΚΚΕ	ΣΥΝ	ΛΑΟΣ
Φ. Γεννηματά	21	84	24	34	19
Α. Ντινόπουλος	53	4	6	4	26
Γ. Μαυρίκος	2	1	46	4	10
Ι. Πανούσης	1	1	2	37	-
Ε. Παπαδόπουλος	2	1	4	1	8
Άλλος	1	-	2	-	5
Αδιευκρίνιστη ψήφος	20	9	16	20	32

(1) Τα ποσοστά των κομματικών συσπειρώσεων προκύπτουν από την πρόθεση ψήφου των ερωτώμενων του τρίτου «κύματος» (22-26/9/2006) με βάση την (κατά δήλωση) ψήφο τους στις βουλευτικές εκλογές του 2004.

και οι τρεις προεκλογικές έρευνες του Σεπτεμβρίου του 2006. Οι παραπάνω έρευνες διορθώθηκαν κατάλληλα, ώστε να αφαιρεθεί η μεροληψία τους (με τη βοήθεια των υποδειγμάτων που προαναφέρθηκαν) και στη συνέχεια εξομαλύνθηκαν με τη βοήθεια του φίλτρου του *Kalman*, ώστε να μειωθεί η επίδραση του δειγματοληπτικού σφάλματος (Green, Gerber and De Boef 1999). Οι εξομαλυσμένες τιμές των χρονοσειρών αποτέλεσαν μια επιπλέον εκτίμηση του εκλογικού αποτελέσματος.

Το εγχείρημα της πρόβλεψης του εκλογικού αποτελέσματος υπήρξε ιδιαίτερα δύσκολο. Οι κυριότερες δυσκολίες που έπρεπε να αντιμετωπιστούν ήταν οι εξής: ο πολύ μικρός αριθμός «κυμάτων», μόλις τρία για κάθε περιοχή, στην ουσία απαγόρευε τη χρήση τεχνικών χρονολογικών σειρών για την ανάλυση της εξέλιξης της επιρροής κάθε υποψηφίου στην προεκλογική περίοδο. Επιπλέον, το γεγονός ότι οι έρευνες διακόπηκαν δύο και πλέον εβδομάδες πριν από τις εκλογές δεν επέτρεπε την ανίχνευση των τάσεων που ενδεχομένως αναπτύχθηκαν στην κοινή γνώμη, σε αυτό το διάστημα, ούτε βεβαίως των τυχόν τάσεων της τελευταίας στιγμής (*late*

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.9
Δ2006: Δήμος Αθηναίων
Παράσταση νίκης υποψηφίων δημάρχων

	ΠΑΡΑΣΤΑΣΗ ΝΙΚΗΣ		
	4-6/9	15-16/9	22/9
Ν. Κακλαμάνης	73	71	73
Κ. Σκανδαλίδης	6	7	7
Χωρίς γνώμη	21	22	20

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.10
Δ2006: Δήμος Θεσσαλονίκης
Παράσταση νίκης υποψηφίων δημάρχων

	ΠΑΡΑΣΤΑΣΗ ΝΙΚΗΣ		
	12-13/9	20/9	27/9
Β. Παπαγεωργόπουλος	79	82	81
Χ. Αράπογλου	6	5	4
Χωρίς γνώμη	15	13	15

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.11
Δ2006: Δήμος Πειραιά
Παράσταση νίκης υποψηφίων δημάρχων

	ΠΑΡΑΣΤΑΣΗ ΝΙΚΗΣ		
	6/9	20/9	25/9
Π. Φασούλας	47	50	50
Χ. Αγραπίδης	24	22	24
Χωρίς γνώμη	29	28	26

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.12
N2006: Υπερνομαρχία Αθηνών-Πειραιώς
Παράσταση νίκης υποψηφίων

	ΠΑΡΑΣΤΑΣΗ ΝΙΚΗΣ		
	4-12/9	15-19/9	22-26/9
Φ. Γεννηματά	51	52	55
Α. Ντινόπουλος	15	16	16
Χωρίς γνώμη	34	32	29

swings). Ακόμα, ο ιδιαίτερος χαρακτήρας κάθε δημοτικής ή νομαρχιακής αναμέτρησης, λόγω των διαφορετικών προσώπων που διεκδικούν κάθε φορά τη δημαρχία ή τη νομαρχία, καθιστά πολύ δύσκολη την πρόβλεψη του αποτελέσματος των εκλογών, με βάση τις προηγούμενες εκλογές, στις οποίες κατά τεκμήριο, οι υποψήφιοι είναι διαφορετικοί και αντιμετωπίζουν διαφορετικούς αντιπάλους. Τέλος, ειδικά προβλήματα έπρεπε να αντιμετωπιστούν στον Δήμο Πειραιά και στον Δήμο Θεσσαλονίκης. Στον Δήμο Πειραιά υπήρχε διάσπαση της ΝΔ (Αγραπίδης - Μελάς) και η ανεξάρτητη υποψηφιότητα Λεγάκη (που τελικά έλαβε 3,1%), χωρίς συγκεκριμένη κομματική αναφορά, ενώ στον Δήμο Θεσσαλονίκης υπήρχε διάσπα-

ση του ΠΑΣΟΚ (Αράπογλου - Μπουτάρης). Οι προβλέψεις που δόθηκαν τελικά, παρατίθενται στους Πίνακες 2.1 έως 2.4.

4. Αξιολόγηση των αποτελεσμάτων της πρόβλεψης

Το συμπέρασμα που προκύπτει από τη σύγκριση των *προβλέψεων* και των πραγματικών εκλογικών αποτελεσμάτων είναι ότι οι *προβλέψεις* αποδείχθηκαν ιδιαίτερα επιτυχημένες, λαμβάνοντας υπ' όψιν και τις δυσκολίες που προαναφέρθηκαν. Οι *προβλέψεις* επαληθεύθηκαν ως προς τον νικητή και την εκλογή του από τον Α' γύρο, με εξαίρεση την περίπτωση του Β. Παπαγεωργόπουλου. Επίσης, τα προβλεπόμενα ποσοστά αποδείχθηκαν πολύ κοντά στα πραγματικά, παρά τη μεγάλη *μεροληψία* των ερευνών. Εξαίρεση αποτέλεσε και πάλι η περίπτωση Παπαγεωργόπουλου. Με δεδομένη τη συνεχή ανοδική πορεία των ποσοστών του και τη συνεχή πτωτική πορεία των ποσοστών του Α. Κουράκη, στα τρία «κύματα» που προαναφέρθηκαν, την επιτυχημένη *πρόβλεψη* των ποσοστών της Χ. Αράπογλου και του Ι. Μπουτάρη, καθώς και την υπερεκτίμηση του ποσοστού του Β. Παπαγεωργόπουλου, με αντίστοιχη υποεκτίμηση των ποσοστών των Γ. Καρατζαφέρη, Α. Σαχίνη και Α. Κουράκη, μπορεί να εξαχθεί το συμπέρασμα ότι η αποτυχία της *πρόβλεψης* για τον Β. Παπαγεωργόπουλο οφείλεται εν μέρει στην αδυναμία των υποδειγμάτων να διορθώσουν τη *μεροληψία* των ερευνών και σε πιθανή *τάση* του εκλογικού σώματος, που εκδηλώθηκε τις δύο τελευταίες εβδομάδες και ανέτρεψε τα δεδομένα. Το ενδεχόμενο να υπήρξε πράγματι *τάση* που ανέτρεψε τη μέχρι τότε καταγεγραμμένη επιρροή των υποψηφίων ενισχύεται από το γεγονός, ότι την τελευταία εβδομάδα του Σεπτεμβρίου είδαν το φως της δημοσιότητας κατηγορίες που αφορούσαν στον γενικό γραμματέα του Δήμου Θεσσαλονίκης, στενό συνεργάτη του Δημάρχου, Μ. Λεμούσια, για εμπλοκή σε σκάνδαλα «αξιοποίησης» της δημοτικής περιουσίας. Η υπόθεση αυτή πήρε μεγάλη έκταση και παρέμεινε στη δημοσιότητα μέχρι τις εκλογές. Επομένως, το σοβαρό ενδεχόμενο να δημιουργήθηκε πτωτική *τάση* στα ποσοστά του Β. Παπαγεωργόπουλου ήταν αδύνατον να καταγραφεί στις δημοσκοπήσεις, αφού αυτές σταμάτησαν στις 27/9/2006.

Αξίζει να σημειωθεί η εξαιρετική επιτυχία στην *πρόβλεψη* του αποτελέσματος της Υπερνομαρχίας Α-Π. Η επιτυχία αυτή οφείλεται σε δύο βασικούς παράγοντες, που δεν υπήρχαν στις άλλες τρεις περιπτώσεις: *Πρώτον*, το μεγάλο μέγεθος της Υπερνομαρχίας Α-Π και η «σύγκλισή» της με τον εθνικό μέσο όρο επέτρεψαν στα υποδείγματα διόρθωσης της *μεροληψίας*, με βάση την *παράσταση* νίκης, να λειτουργήσουν καλύτερα, αφού αυτά τα υποδείγματα ήταν στηριγμένα σε στοιχεία πανελλαδικών ερευνών. Σε αυτό βοήθησε, επίσης, η μεγαλύτερη ομοιότητα των νομαρχιακών εκλογών με τις βουλευτικές, σε σχέση με τις δημοτικές εκλογές· *δεύτερον*, η *ανάλυση* μεγαλύτερης *χρονοσειράς* δεδομένων, από το μηνιαίο Βαρόμετρο της Public Issue, για τον ΣΚΑΪ 100,3, επέτρεψε τη χρήση μεθόδων *χρονολογικών σειρών* στην *πρόβλεψη* του εκλογικού αποτελέσματος.

Με βάση την ερευνητική εμπειρία που αποκτήθηκε στις δημοτικές και νομαρχιακές εκλογές του Οκτωβρίου του 2006, επιβεβαιώθηκε σε μεγάλο βαθμό η σημασία της χρήσης όσο το δυνατόν **πιο** *συστηματικής* *χρονοσειράς* *ερευνών* *πρόθεσης ψήφου*, αντί των μεμονωμένων και χρονικά διάσπαρτων παρατηρήσεων.

3. Οι ιστορικές τάσεις του εκλογικού σώματος στους Δήμους Αθηναίων, Θεσσαλονίκης, Πειραιά και στην Υπερνομαρχία Αθηνών-Πειραιώς, κατά την περίοδο 1974-2006

1. Εισαγωγή

Συνήθως, η μελέτη της διαχρονικής εξέλιξης της εκλογικής επιρροής των κομμάτων γίνεται σε εθνικό επίπεδο, ενώ η αναφορά στις χαμηλότερες βαθμίδες της αντιπροσωπείας τείνει να υποβαθμίζεται, αν και πολλές φορές αποδεικνύεται ιδιαιτέρως ενδιαφέρουσα για την εκλογική κοινωνιολογία.

Με αφορμή τις δημοτικές και νομαρχιακές εκλογές του Οκτωβρίου του 2006, επιχειρήθηκε η ανάλυση της εκλογικής επιρροής της ΝΔ και του ΠΑΣΟΚ, κατά την περίοδο 1974-2006, στους τρεις κεντρικούς και μεγαλύτερους δήμους της χώρας (Αθηναίων, Θεσσαλονίκης, Πειραιά), καθώς και στην Υπερνομαρχία Αθηνών-Πειραιώς (Α-Π). Ο λόγος είναι προφανής: αν και ο πληθυσμός των παραπάνω περιοχών αντιπροσωπεύει το 25,2% του συνολικού εκλογικού σώματος (1.791.271 ψηφίσαντες στις Ν2006), εντούτοις η πολιτική και η επικοινωνιακή σημασία του εκλογικού αποτελέσματος σε αυτές τις περιοχές είναι πολύ ευρύτερη και, κατά κανόνα, «σφραγίζει» τις εντυπώσεις που παράγει η εκλογική αναμέτρηση. Δεν αποτελεί υπερβολή η άποψη, ότι οι εκάστοτε δημοτικές/νομαρχιακές εκλογικές αναμετρήσεις «κερδίζονται ή χάνονται», κατά βάση, σε αυτές τις περιοχές.

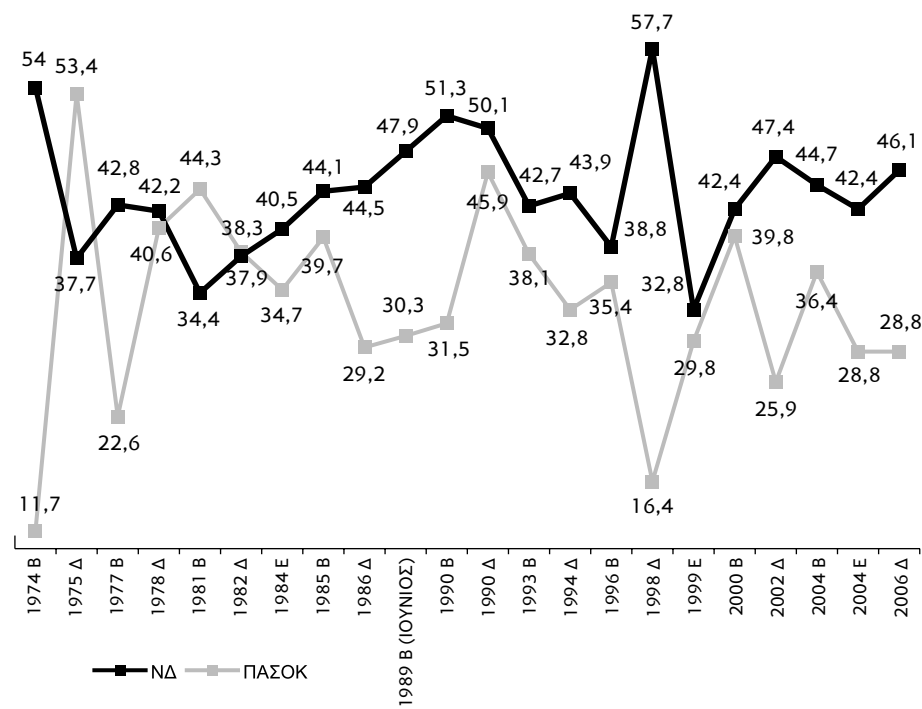
Κύριος στόχος της ανάλυσης που ακολουθεί είναι η εκλογική περιοδολόγηση της μεταπολιτευτικής περιόδου, η μελέτη της σχέσης δημοτικών/βουλευτικών εκλογών και η αξιολόγηση της επίδρασης των προσώπων στα αποτελέσματα των δημοτικών/νομαρχιακών εκλογών.

2. Σύντομη εκλογική περιοδολόγηση της μεταπολιτευτικής περιόδου

Όπως διακρίνεται στα Διαγράμματα 3.1 έως 3.4, η εξέλιξη της εκλογικής επιρροής της ΝΔ και του ΠΑΣΟΚ παρουσιάζει κυκλικότητα και στις τέσσερις υπό διερεύνηση περιοχές. Κάθε κύκλος μπορεί να αναλυθεί σε δύο υποπεριόδους (ανόδου/πτώσης).

Σε γενικές γραμμές, ο πρώτος κύκλος αρχίζει αμέσως μετά την καθεστωτική αλλαγή του 1974 και τελειώνει το 1990. Σε αυτόν τον κύκλο, η ΝΔ, ξεκινώντας με τα μοναδικά ποσοστά ρεκόρ για βουλευτικές εκλογές (54% στην Αθήνα, 50,6% στον Πειραιά και 56,1% στη Θεσσαλονίκη, το 1974), ακολούθησε διαρκώς πτωτική πορεία, φτάνοντας το 1981 στη μικρότερη εκλογική επίδοση της μεταπολιτευτικής περιόδου (Πίνακας 3.1). Στην ίδια περίοδο, το ΠΑΣΟΚ, ξεκινώντας από εξαιρετικά χαμηλά ποσοστά το 1974 (11,7% στην Αθήνα, 13,5% στον Πειραιά και 18,1% στη Θεσσαλονίκη), θα ακολουθήσει εντυπωσιακή ανοδική εξέλιξη και θα καταγράψει,

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3.1
Η εκλογική επιρροή ΝΔ - ΠΑΣΟΚ στον Δήμο Αθηναίων, 1974-2006

ΠΗΓΗ: Γ.Μ.-Γ.Σ., επεξεργασία εκλογικών αποτελεσμάτων

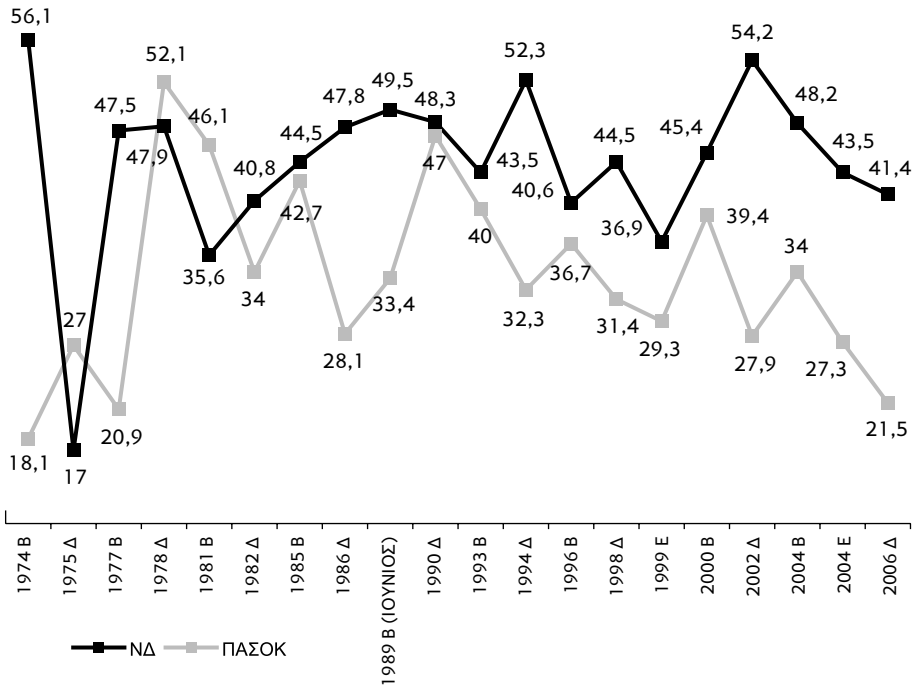
ΠΙΝΑΚΑΣ 3.1
Μέγιστη και ελάχιστη εκλογική επιρροή της ΝΔ (1981-2006)

	Βουλευτικές εκλογές	Δημοτικές εκλογές (Α΄ γύρος)	Νομαρχιακές εκλογές (Α΄ γύρος)	Σταθερή διαχρονική επιρροή
ΑΘΗΝΑ	51,3 (1990) 34,4 (1981)	57,7 (1998) 37,9 (1982)		42,3
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ	50,2 (1989Ν) 35,6 (1981)	54,2 (2002) 40,8 (1982)		42,1
ΠΕΙΡΑΙΑΣ	47,9 (1990) 31,2 (1981)	47,4 (2002) 26,7 (1994)		40,7
ΥΠΕΡΝΟΜΑΡΧΙΑ Α-Π	41,9 (1989) 29,5 (1981)		41,3 (1998) 26,7 (2002)	38,2

ΠΗΓΗ: Γ.Μ.-Γ.Σ., επεξεργασία εκλογικών αποτελεσμάτων

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3.2

Η εκλογική επιρροή ΝΔ - ΠΑΣΟΚ στον Δήμο Θεσσαλονίκης, 1974-2006

ΠΗΓΗ: Γ.Μ.-Γ.Σ., επεξεργασία εκλογικών αποτελεσμάτων

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.2

Μέγιστη και ελάχιστη εκλογική επιρροή του ΠΑΣΟΚ (1981-2006)

	Βουλευτικές εκλογές	Δημοτικές εκλογές (Α' γύρος)	Νομαρχιακές εκλογές (Α' γύρος)	Σταθερή διαχρονική επιρροή
ΑΘΗΝΑ	44,3 (1981) 30,3 (1989)	45,9 (1990) 16,4 (1998)		36,1
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ	46,1 (1981) 33,4 (1989)	47,0 (1990) 21,5 (2006)		34,9
ΠΕΙΡΑΙΑΣ	49,4 (1981) 36,7 (1990)	56,3 (1990) 27,5 (1998)		35,2
ΥΠΕΡΝΟΜΑΡΧΙΑ Α-Π	47,5 (1981) 34,9 (1989)		43,3 (2006) 35,4 (1998)	40,8

ΠΗΓΗ: Γ.Μ.-Γ.Σ., επεξεργασία εκλογικών αποτελεσμάτων

το 1981, το μεγαλύτερο ποσοστό που απέσπασε ποτέ σε βουλευτικές εκλογές μέχρι σήμερα [2006] (Πίνακας 3.2). Στη δεύτερη υποπερίοδο του πρώτου κύκλου, από το 1981 έως και το 1990, η εικόνα αντιστρέφεται. Η ΝΔ θα εμφανίσει συνεχή άνοδο και το ΠΑΣΟΚ συνεχή πτώση. Την περίοδο 1989-1990, εάν εξαιρεθούν οι «έκτακτες» εκλογές του 1974, η ΝΔ θα επιτύχει τα υψηλότερα ποσοστά της μεταπολιτευτικής περιόδου, και το ΠΑΣΟΚ, αντίστοιχα, τα χαμηλότερα (Πίνακες 3.1 και 3.2).

Ο δεύτερος κύκλος άρχισε το 1990 και ολοκληρώθηκε στον εκλογικό κύκλο 2004-2007. Από το 1990 έως και το 1999, η εξέλιξη της ΝΔ ήταν πτωτική. Αντίθετα, από το 1999 ακολούθησε ανοδική πορεία, η οποία τερματίστηκε στον εκλογικό κύκλο 2004-2007. Από την άλλη πλευρά, το ΠΑΣΟΚ, ύστερα από την εντυπωσιακή άνοδο που σημείωσε μεταξύ των βουλευτικών εκλογών του 1990 και του 1993 (αύξηση 6,6% στην Αθήνα, 6,6% στη Θεσσαλονίκη, 8,1% στον Πειραιά και 8,2% στην Υπερνομαρχία Α-Π), διήνυσε μια περίοδο σχετικής στασιμότητας, μέχρι το 2000, λόγω και της εμφάνισης του ΔΗΚΚΙ στα μέσα της δεκαετίας του 1990. Από το 2000 και ύστερα, εισήλθε σε πτωτική πορεία, η οποία επιβεβαιώθηκε και στις βουλευτικές εκλογές του 2007.

Μέχρι το 2006, η ΝΔ διατήρησε την εκλογική κυριαρχία στο Δήμο Αθηναίων, κερδίζοντας όλες τις εκλογικές αναμετρήσεις, εκτός των δημοτικών εκλογών του 1975 (όπου η υποψηφιότητα του Γιάννη Παπαθεοδώρου συσπείρωσε το σύνολο της Κεντροαριστεράς απέναντι στον Γεώργιο Πλυτά) και των βουλευτικών εκλογών του 1981, χωρίς, ωστόσο, σε αυτή την περίοδο να καταφέρει να κατακτήσει τη δημαρχία, παρά μόνο το 1986, με την εκλογή του Μιλτιάδη Έβερτ.

Στον Δήμο Θεσσαλονίκης, παρά το γεγονός ότι στις βουλευτικές εκλογές του 1974 συγκέντρωσε το υψηλότερο ποσοστό της μεταξύ των τριών δήμων (56,1%), η ΝΔ έχασε από τις δυνάμεις της Κεντροαριστεράς τη δημαρχία και στις τρεις πρώτες μεταπολιτευτικές δημοτικές αναμετρήσεις (Μ. Παπαδόπουλος 1975 και 1978, Θ. Γιαννούσης 1982 και Θ. Μαναβής 1982-1986), διατηρώντας, όμως, στην τρίτη αναμέτρηση (1982) το εκλογικό προβάδισμα. Θα κατορθώσει να την καταλάβει μόνο στα μέσα της δεκαετίας του 1980, με την εκλογή του Σωτήρη Κούβελα (1986). Εντούτοις, στο επίπεδο των βουλευτικών εκλογών, όπως και στην Αθήνα, διατήρησε την κυριαρχία, κερδίζοντας όλες τις εκλογικές αναμετρήσεις, εκτός από εκείνες του 1981 (Διάγραμμα 3.2).

Αντίθετα, στον Δήμο Πειραιά, η εξέλιξη της επιρροής της ΝΔ και του ΠΑΣΟΚ εμφάνισε μεγαλύτερες διακυμάνσεις, με αποτέλεσμα τα δύο κόμματα να μοιράζονται την κυριαρχία κατά περιόδους. Είναι μάλιστα αξιοσημείωτο ότι ο Δήμος Πειραιά ακολούθησε τη διαχρονική εξέλιξη της ΝΔ και του ΠΑΣΟΚ σε εθνικό επίπεδο, δηλαδή ο νικητής σε όλες τις βουλευτικές και ευρωεκλογικές αναμετρήσεις, σε πανελλαδικό επίπεδο, κέρδισε και τον Δήμο Πειραιά. Με αυτή την έννοια, το εκλογικό σώμα του Δήμου Πειραιά, εμπειρικά, μπορεί να θεωρηθεί μια «μικρογραφία» του συνολικού εκλογικού σώματος.

Σχετική ισορροπία εμφανίσθηκε, επίσης, στην Υπερνομαρχία Α-Π, όπου τα δύο μεγάλα κόμματα διακυβέρνησης κατέγραψαν σχετικά ισοδύναμη εκλογική επιρροή. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι και σε αυτή την περιοχή παρατηρήθηκε το φαινόμενο που εντοπίστηκε στον Δήμο Πειραιά. Με εξαίρεση τις ευρωεκλογές του 1999, ο νικητής σε όλες τις βουλευτικές και ευρωεκλογικές αναμετρήσεις, σε εθνικό επίπεδο, κέρδισε και την Υπερνομαρχία Αθηνών-Πειραιώς.

Με τη βοήθεια κατάλληλων υποδειγμάτων ανάλυσης χρονολογικών σειρών (ARIMA),

μπορεί να εκτιμηθεί η σταθερή διαχρονική επιρροή κάθε κόμματος στις βουλευτικές εκλογές, δηλαδή η διαχρονικά σταθερή εκλογική του βάση, γύρω από την οποία κυμαίνεται η επιρροή του στις βουλευτικές εκλογές, ανάλογα με τις ιστορικές τάσεις (*patterns*) και τα σημαντικά γεγονότα της περιόδου 1974-2006.¹ Στους Πίνακες 3.1 και 3.2 παρατίθενται τα σχετικά στοιχεία, αντίστοιχα, για τη ΝΔ και το ΠΑΣΟΚ. Οι τιμές αυτών των σταθερών επιβεβαιώνουν την εκλογική (κοινωνική) επικράτηση της ΝΔ στην Αθήνα και στη Θεσσαλονίκη, ανεξάρτητα από την αδυναμία εκλογής των υποψηφίων της στις αντίστοιχες δημαρχίες και τη σχετική ισορροπία, μεταξύ ΝΔ και ΠΑΣΟΚ, στην Υπερνομαρχία Α-Π. Τέλος, δείχνουν μια κυριαρχία της ΝΔ στον Πειραιά, παρά το γεγονός ότι η ΝΔ μοιράστηκε τις νίκες με το ΠΑΣΟΚ την περίοδο 1974-2006.

3. Δημοτικές εκλογές στον Δήμο Αθηναίων, 1974-2006

Οι δημοτικές εκλογές στον Δήμο Αθηναίων μπορούν να χωριστούν σε δύο περιόδους: στην πρώτη περίοδο (1974-1986), στην οποία περιλαμβάνονται οι αναμετρήσεις των ετών 1975, 1978, 1982 και 1986, οι δημοτικές εκλογές φαίνεται να συγκλίνουν με τις βουλευτικές. Ακολούθησαν τη γενική εξέλιξη της επιρροής των δύο κομμάτων και δεν επηρεάστηκαν σημαντικά από την επιλογή των υποψηφίων. Εξαίρεση αποτέλεσαν οι «έκτακτες» εκλογές του 1975, στις οποίες η υποψηφιότητα του Γιάννη Παπαθεοδώρου, όπως ήδη επισημάνθηκε, συσπείρωσε το σύνολο των δυνάμεων της τότε αντιπολίτευσης (Πίνακας 3.3).²

Αντίθετα, στη δεύτερη περίοδο (1990-2006), στην οποία περιλαμβάνονται οι αναμετρήσεις των ετών 1990, 1994, 1998, 2002 και 2006, οι δημοτικές εκλογές δείχνουν να αποκτούν διαφορετικό χαρακτήρα. Σε αυτή την περίοδο, η ΝΔ πέτυχε μια ομοιογενή αύξηση της επιρροής της (3,3%), σε σχέση με τη βουλευτική της επιρροή. Δηλαδή, το ποσοστό της ΝΔ σε αυτές τις εκλογικές αναμετρήσεις υπήρξε πάντα υψηλότερο, σε σύγκριση με το ποσοστό που θα λάμβανε τα αντίστοιχα έτη, εάν υπήρχε βουλευτική αναμέτρηση. Η σχέση βουλευτικών και δημοτικών/νομαρχιακών εκλογών υπολογίσθηκε με τη βοήθεια των *υποδειγμάτων ανάλυσης χρονολογικών σειρών (ARIMA)*.³ Ο χαρακτηρισμός «ομοιογενής» έγκειται στο γεγονός ότι αυτή η αύξηση ήταν η ίδια, ανεξάρτητα από την επιλογή του συγκεκριμένου υποψηφίου, με εξαίρεση τις εκλογές του 1998, όπου η υποψηφιότητα του Δημήτρη Αβραμόπουλου επέτρεψε στη ΝΔ να κερδίσει ποσοστό μεγαλύτερο και από αυτό ακόμα των εκλογών του 1974 (Πίνακες 3.1 και 3.3). Το ΠΑΣΟΚ, αντίθετα, επηρεάστηκε έντονα από την επιλογή των συγκεκριμένων υποψηφίων, αλλά και τις εκάστοτε συμμαχίες ή διασπάσεις του. Σε όλες τις δημοτικές αναμετρήσεις αυτής της περιόδου, με εξαίρεση το 1990, λόγω της ισχυρής υποψηφιότητας της Μελίνας Μερκούρη και της συμμαχίας με τον ενιαίο ΣΥΝ, το ποσοστό του ΠΑΣΟΚ υπήρξε πάντοτε χαμηλότερο από το εκτιμώμενο αντίστοιχο σε ενδεχόμενες βουλευτικές

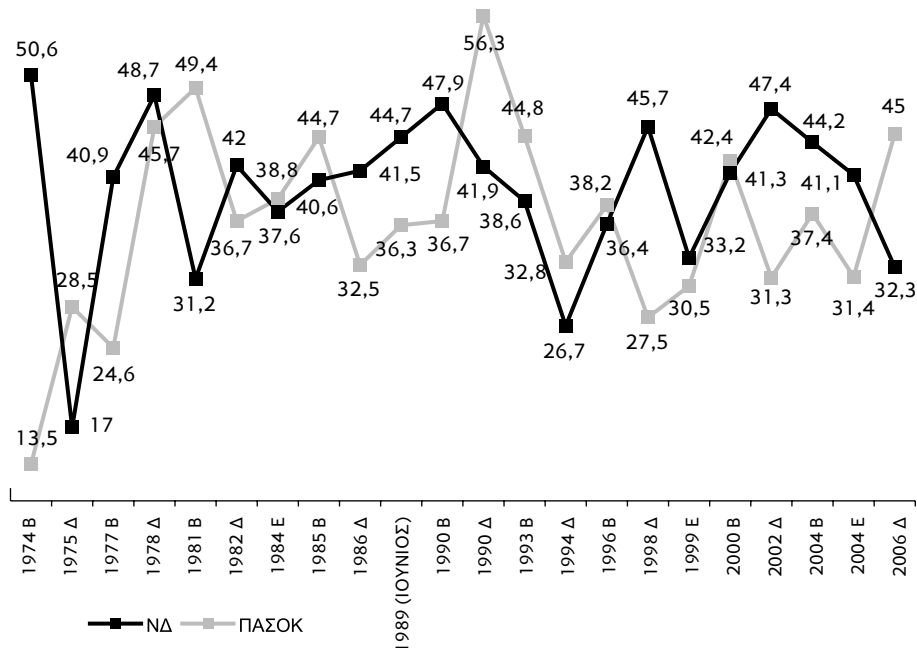
1 Βλέπε το Παράρτημα του παρόντος κεφαλαίου.

2 Βλέπε αναλυτικότερα: Γιάννης Μαυρής, «Η μάχη της Αθήνας, 1974-2002», *Τα Νέα*, 26 Οκτωβρίου, 2002.

3 Βλέπε το Παράρτημα του παρόντος κεφαλαίου.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3.3

Η εκλογική επιρροή ΝΔ - ΠΑΣΟΚ στον Δήμο Πειραιά, 1974-2006

ΠΗΓΗ: Γ.Μ.-Γ.Σ., επεξεργασία εκλογικών αποτελεσμάτων

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.3

Σχέση βουλευτικών-δημοτικών εκλογών στον Δήμο Αθηναίων, 1975-2006*

	ΥΠΟΨΗΦΙΟΙ ΜΕ ΣΤΗΡΙΞΗ ΝΔ		ΥΠΟΨΗΦΙΟΙ ΜΕ ΣΤΗΡΙΞΗ ΠΑΣΟΚ	
1975	Γ. Πλυτάς	-4,3	Γ. Παπαθεοδώρου	39,8
1978	Γ. Πλυτάς	-	Δ. Μπέης	-
1982	Τ. Τζανετάκης	-	Δ. Μπέης	-
1986	Μ. Έβερτ	-	Δ. Μπέης	-
1990	Α. Τρίτσης	3,3	Μ. Μερκούρη	12,8
1994	Δ. Αβραμόπουλος	3,3	Θ. Πάγκαλος	-4,8
1998	Δ. Αβραμόπουλος	16,1	Μ. Δαμανάκη	-19,3
2002	Ν. Μπακογιάννη	3,3	Χ. Παπουτσής	-13,9
2006	Ν. Κακλαμάνης	3,3	Κ. Σκανδαλίδης	-4,8

(*) Η ένδειξη «-» υποδηλώνει ότι δεν εκτιμήθηκε στατιστικά σημαντική επίδραση του αντίστοιχου υποψηφίου.

Στα γκρίζα πεδία σημειώνονται οι εκλεγέντες δήμαρχοι.

ΠΗΓΗ: Γ.Μ.-Γ.Σ., υποδείγματα χρονολογικών σειρών ARIMA

εκλογές. Ωστόσο, αυτή η πτώση ήταν διαφορετική σε κάθε δημοτική εκλογή και συναρτώμενη με τον εκάστοτε υποψήφιο (Πίνακες 3.2 και 3.3).

Όπως γίνεται φανερό από τον Πίνακα 3.3, η επιλογή Αβραμόπουλου (+16,1%) το 1998 υπήρξε για τη ΝΔ η πλέον επιτυχής μέχρι σήμερα [2006], ενώ, αντίστοιχα, η επιλογή της Μελίνας Μερκούρη (+12,8%), το 1990, σε συνδυασμό με τη συμμαχία με τον ενιαίο ΣΥΝ, μέχρι σήμερα [2006], η καλύτερη για το ΠΑΣΟΚ. Αντίθετα, για την αρνητική επίδραση της υποψηφιότητας του Χρήστου Παπουτσή, το 2002 (-13,9%), πρέπει να σημειωθεί ότι σε σημαντικό βαθμό οφείλεται στην ισχυρή υποψηφιότητα του Γιάννη Δημαρά (κατέγραψε ποσοστό 11,1%), ο οποίος υποστηρίχθηκε από το ΔΗΚΚΙ. Επίσης, η επιλογή της Μαρίας Δαμανάκη το 1998, παρά την υποστήριξη του ΣΥΝ, αποδείχθηκε καταστροφική για το ΠΑΣΟΚ, μειώνοντας την εκλογική του επιρροή κατά 19,3%, με αποτέλεσμα το ΠΑΣΟΚ να καταγράψει στις δημοτικές εκλογές του 1998 το χειρότερο αποτέλεσμα της μεταπολιτευτικής περιόδου (με εξαίρεση το 1974), μόλις 16,4%. Για τις δημοτικές εκλογές του 2006, το συμπέρασμα που προκύπτει είναι ότι η επιλογή του Νικήτα Κακλαμάνη, αφενός, επέδρασε θετικά στα ποσοστά της ΝΔ, σε ίδιο βαθμό με τις αντίστοιχες επιλογές της ΝΔ κατά τα έτη 1990, 1994 και 2002 (+3,3%) και, αφετέρου, βοήθησε σημαντικά στην εκλογή του υποψηφίου της από τον Α' γύρο. Αντίθετα, η επιλογή του Κώστα Σκανδαλίδη μείωσε την επιρροή του ΠΑΣΟΚ στον ίδιο βαθμό με την επιλογή του Θεόδωρου Πάγκαλου το 1994 (-4,8%), και είχε ως αποτέλεσμα την πτώση της επιρροής του ΠΑΣΟΚ κάτω από το 30%.

4. Δημοτικές εκλογές στον Δήμο Θεσσαλονίκης, 1974-2006

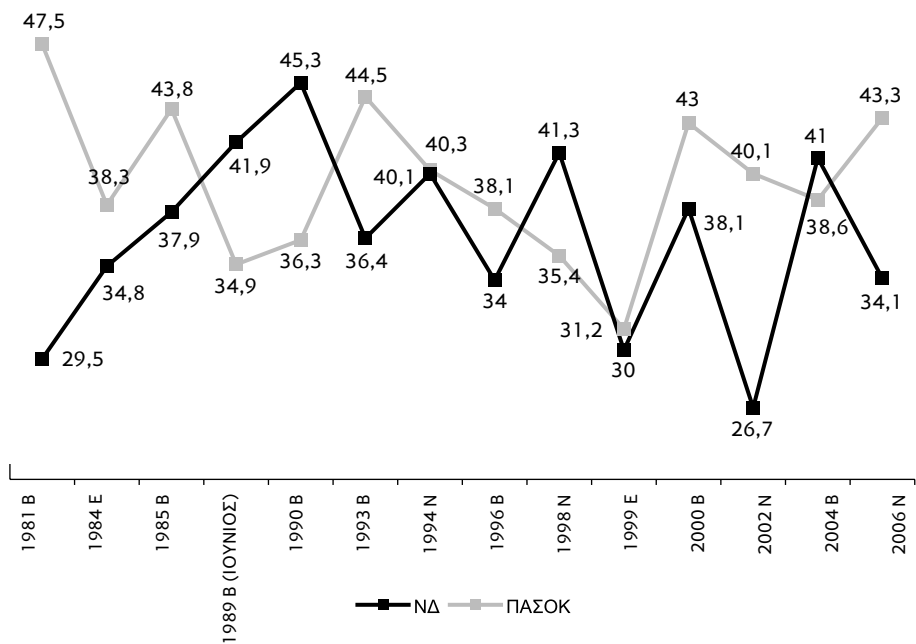
Οι μεταπολιτευτικές δημοτικές εκλογές στον Δήμο Θεσσαλονίκης μπορούν να διακριθούν, επίσης, στις ίδιες περιόδους με τις αντίστοιχες του Δήμου Αθηναίων. Στην πρώτη περίοδο (1974-1986), περιλαμβάνονται οι αναμετρήσεις των ετών 1975, 1978, 1982 και 1986. Οι πρώτες (1975) μπορούν να θεωρηθούν «έκτακτες» και αποκλίνουν αισθητά από τις βουλευτικές, λόγω των πολλαπλών υποψηφιοτήτων που εμφανίστηκαν και του κατακερματισμού του εκλογικού σώματος που καταγράφηκε. (Στις δημοτικές εκλογές του 1975 στον Δήμο Θεσσαλονίκης εμφανίστηκαν έξι υποψήφιοι: Β. Γωγώσης 12,3%, Κ. Τσίρος 17%, Μ. Παπαδόπουλος 27%, Σ. Πάσχος 16,9%, Δ. Ζάννας 24,3% και Γ. Πουτζικόγλου 2,5%).

Αξίζει να σημειωθεί ότι η δημοτική επιρροή της ΝΔ στις εκλογές του 1975 υπήρξε χαμηλότερη κατά 24,5% από την εκτιμώμενη (υποθετική) βουλευτική στην ίδια περίοδο (Πίνακας 3.4). Αντιθέτως, οι δημοτικές εκλογές του 1978, 1982 και 1986 υπήρξαν, σε γενικές γραμμές, παρόμοιες με τις βουλευτικές, και ακολούθησαν τη γενική εξέλιξη της επιρροής των δύο κομμάτων. Η δημοτική επιρροή της ΝΔ στις εκλογές του 1982 και του 1986 υπήρξε, σε ποσοστό 2,7%, υψηλότερη, από την εκτιμώμενη (υποθετική) βουλευτική, κατά τα αντίστοιχα έτη (Πίνακας 3.4).

Στη δεύτερη περίοδο (1990-2006), στην οποία περιλαμβάνονται οι αναμετρήσεις των ετών 1990, 1994, 1998, 2002 και 2006, οι δημοτικές εκλογές δείχνουν και στη Θεσσαλονίκη να διαφοροποιούνται. Η ΝΔ, μέχρι και το 2002, πέτυχε, όπως και στην Αθήνα, μια ομοιογενή αύξηση της δημοτικής επιρροής της (8,1%), σε σχέση με την αντίστοιχη βουλευτική. Δηλαδή, το ποσοστό της στις δημοτικές εκλογές υπήρξε πάντοτε υψηλότερο, ανεξάρτητα από το πρόσωπο του συγκεκρι-

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3.4

Η εκλογική επιρροή ΝΔ - ΠΑΣΟΚ στην Υπερνομαρχία Αθηνών-Πειραιώς, 1981-2006

ΠΗΓΗ: Γ.Μ.-Γ.Σ., επεξεργασία εκλογικών αποτελεσμάτων

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.4

Σχέση βουλευτικών-δημοτικών εκλογών στον Δήμο Θεσσαλονίκης, 1975-2006*

	ΥΠΟΨΗΦΙΟΙ ΜΕ ΣΤΗΡΙΞΗ ΝΔ		ΥΠΟΨΗΦΙΟΙ ΜΕ ΣΤΗΡΙΞΗ ΠΑΣΟΚ	
1975	Κ. Τσίρος	-24,5	Μ. Παπαδόπουλος	6,9
1978	Κ. Τσίρος	-	Μ. Παπαδόπουλος	18,7
1982	Σ. Κούβελας	2,7	Θ. Γιαννούσης / Θ. Μαναβής	-
1986	Σ. Κούβελας	2,7	Θ. Μαναβής	-
1990	Κ. Κοσμόπουλος	8,1	Δ. Φατούρος	12,2
1994	Κ. Κοσμόπουλος	8,1	Ν. Ακριτίδης	-7,1
1998	Β. Παπαγεωργόπουλος	8,1	Θ. Λαζαρίδης	-6,3
2002	Β. Παπαγεωργόπουλος	8,1	Σ. Βούγιας	-9,0
2006	Β. Παπαγεωργόπουλος	-2,1	Χ. Αράπογλου	-12,5

(*) Η ένδειξη «-» υποδηλώνει ότι δεν εκτιμήθηκε στατιστικά σημαντική επίδραση του αντίστοιχου υποψηφίου.

Στα γκρίζα πεδία σημειώνονται οι εκλεγέντες δήμαρχοι.

ΠΗΓΗ: Γ.Μ.-Γ.Σ., υποδείγματα χρονολογικών σειρών ARIMA

μένου υποψηφίου, σε σχέση με την εκτιμώμενη (υποθετική) βουλευτική της επιρροή. Τέλος, το 2006, η επιλογή του Βασίλη Παπαγεωργόπουλου είχε ως αποτέλεσμα τη μείωση της εκλογικής επιρροής της ΝΔ (Πίνακες 3.1 και 3.4).

Από την άλλη πλευρά, το ΠΑΣΟΚ, όπως και στον Δήμο Αθηναίων, επηρεάστηκε έντονα από την επιλογή των συγκεκριμένων υποψηφίων, αλλά και τις εκάστοτε συμμαχίες ή διασπάσεις του. Σε όλες τις δημοτικές αναμετρήσεις αυτής της περιόδου –με εξαίρεση εκείνη του Δημήτρη Φατούρου το 1990, λόγω και της συμμαχίας με τον ενιαίο ΣΥΝ– το ποσοστό του ΠΑΣΟΚ υπήρξε πάντοτε χαμηλότερο από το αντίστοιχο εκτιμώμενο σε ενδεχόμενες βουλευτικές εκλογές. Αυτή η πώση, όμως, είχε διαφορετικά χαρακτηριστικά, σε κάθε δημοτική αναμέτρηση, ανάλογα με τον εκάστοτε υποψήφιο (Πίνακες 3.2 και 3.4).

Όπως διακρίνεται στον Πίνακα 3.4, η υποψηφιότητα του Βασίλη Παπαγεωργόπουλου, το 2006, μείωσε την επιρροή της ΝΔ στη Θεσσαλονίκη κατά 2,1%, με πιθανότερες αιτίες τη φυσιολογική φθορά, ύστερα από οκτώ χρόνια στη δημαρχία της Θεσσαλονίκης (και σχεδόν μια εικοσαετία από την εκλογή του Σωτήρη Κούβελα το 1986), καθώς και το αρνητικό κλίμα που διαμορφώθηκε τις τελευταίες ημέρες της προεκλογικής περιόδου (με κατηγορίες για διαφθορά στο περιβάλλον του δημάρχου). Η επιλογή Παπαδόπουλου (+18,7%) το 1978 και Φατούρου (+12,2%), σε συνδυασμό με τη συμμαχία με τον ενιαίο ΣΥΝ, το 1990, υπήρξαν οι πλέον επιτυχείς μέχρι σήμερα [2006] για το ΠΑΣΟΚ, ενώ οι υποψηφιότητες του Νίκου Ακριτίδη (-7,1% το 1994), του Θρασύβουλου Λαζαρίδη (-6,3% το 1998) και του Σπύρου Βούγια (-9% το 2002) αποδείχθηκαν αποτυχημένες. Όμως, η χειρότερη επίδοση του ΠΑΣΟΚ παρατηρήθηκε το 2006 με την επιλογή της Χρύσας Αράπογλου (-12,5%). Σε σημαντικό βαθμό, αυτό το αποτέλεσμα οφείλεται στην υποψηφιότητα του Γιάννη Μπουτάρη (έλαβε ποσοστό 16,5%), η οποία, όπως αποδείχθηκε, διέσπασε τις δυνάμεις του ΠΑΣΟΚ στη Θεσσαλονίκη.

5. Δημοτικές εκλογές στον Δήμο Πειραιά, 1974-2006

Στον Δήμο Πειραιά, οι δημοτικές εκλογές παρουσιάζουν μεγάλες διαφοροποιήσεις σε όλη τη διάρκεια της μεταπολιτευτικής περιόδου. Στις πρώτες δημοτικές εκλογές της Μεταπολίτευσης, το 1975, έναν μόλις χρόνο μετά την καθεστωτική αλλαγή, το εκλογικό σκηνικό υπήρξε εξαιρετικά κατακερματισμένο: Το 1975, στον Δήμο Πειραιά εμφανίστηκαν οκτώ υποψήφιοι, εκ των οποίων οι πέντε κατέγραψαν ποσοστά, πάνω από 10%: Α. Βουλόμενος 28,5%, Γ. Κυριακάκος 17,3%, Π. Λεούσης 17%, Ι. Φιλιππάκος 13,5% και Σ. Μιχελής 11,2% (Μαυρής 1994γ). Η ΝΔ (Π. Λεούσης) κατέγραψε εκλογικό ποσοστό δημοτικής επιρροής μόλις 17% (Διάγραμμα 3.3). Μικρότερο, σύμφωνα με τη στατιστική *εκτίμηση*, κατά 21,5%, από αυτό που θα κέρδιζε σε ενδεχόμενες βουλευτικές εκλογές. Αντίθετα, το 1978, αν και το ΠΑΣΟΚ βρισκόταν ήδη σε άνοδο, η ΝΔ κατέγραψε ποσοστό δημοτικής επιρροής 48,7%, δηλαδή, πάλι σύμφωνα με τη στατιστική *εκτίμηση*, κατά 5,8% υψηλότερο από την εκτιμώμενη (υποθετική) βουλευτική της επιρροή.⁴

4 Για τις ανάγκες της ανάλυσης, ως εκλογική επιρροή της ΝΔ, θεωρείται το ποσοστό του Αριστείδη Σκυλίτση, αν και επισήμως η ΝΔ είχε αποφύγει να δώσει το χρίσμα.

Το 1982 και το 1986 οι δημοτικές εκλογές συνέκλιναν περισσότερο με τις βουλευτικές, χωρίς η επιλογή προσώπων να επηρεάσει σημαντικά το αποτέλεσμα τους (Πίνακας 3.5). Αντίθετα, οι δημοτικές εκλογές μετά το 1990 επηρεάστηκαν έντονα από τις επιλογές των υποψηφίων, αλλά και τις συμμαχίες και τις διασπάσεις των δύο μεγάλων κομμάτων (Πίνακες 3.1, 3.2 και 3.5). Από τον Πίνακα 3.5 προκύπτει ότι η επιλογή του Χαράλαμπου Κεφάλα, το 1994, μείωσε την επιρροή της ΝΔ κατά 11,2% (κυρίως λόγω της διάσπασης Αγραπίδη). Αντίθετα, η επιλογή του Χρήστου Αγραπίδη αποδείχθηκε η πλέον επιτυχής για τη ΝΔ μέχρι σήμερα [2006], καθώς αύξησε σε σημαντικό βαθμό (+5,8%) την επιρροή της το 1998 και το 2002. Το 2006, όμως, η υποψηφιότητα Αγραπίδη, ύστερα από οκτώ χρόνια στη δημαρχία του Πειραιά και υπό την επίδραση της διάσπασης Μελά (ο οποίος απέσπασε ποσοστό 5,6%), μείωσε κατά 11,2% την επιρροή της ΝΔ.

Το 1990, το ΠΑΣΟΚ ωφελήθηκε σε μεγάλο βαθμό από τη συμμαχία του με τον ενιαίο ΣΥΝ και την επιλογή του Στέλιου Λογοθέτη (+20%), αλλά έχασε δυνάμεις το 1994 (-2,3%), εξαιτίας της διάσπασής του (Λογοθέτης-Παπασπύρου). Επίσης, το ΠΑΣΟΚ έχασε σημαντικό μέρος της επιρροής του (-12,1%), λόγω των επιλογών του Χρήστου Φωτίου (1998) και του Μανώλη Μπεντενιώτη (2002), ενώ αντίθετα, το 2006, η επιλογή του Παναγιώτη Φασούλα αποδείχθηκε επιτυχής, καθώς αύξησε την επιρροή του κατά 10,7%, οδηγώντας στην άνευ επικράτησή του από τον Α΄ γύρο.

6. Νομαρχιακές εκλογές στην Υπερνομαρχία Αθηνών-Πειραιώς, 1994-2006

Κατά κανόνα, στις νομαρχιακές αναμετρήσεις της Υπερνομαρχίας Αθηνών-Πειραιώς, η επιλογή των προσώπων έπαιξε μικρότερο ρόλο από ό,τι στις δημοτικές εκλογές, με αποτέλεσμα, ως προς τον χαρακτήρα της εκλογικής αναμέτρησης, αυτές οι εκλογές να αποδειχθούν, γενικά, «πλησιέστερες» προς τις βουλευτικές (Μαυρής 2010β).

Στις δύο πρώτες νομαρχιακές αναμετρήσεις, το 1994 και το 1998, η ΝΔ έδειξε να συσπειρώνει το σύνολο των δυνάμεών της. Αντίθετα, η επιλογή των προσώπων, το 2002 και το 2006, επέδρασε αρνητικά στην επιρροή της ΝΔ (Πίνακες 3.1 και 3.6). Για το ΠΑΣΟΚ, οι εκλογές του 1994 και του 2002 αποδείχθηκαν, από την πλευρά της εκλογικής απήχησης, παρόμοιες με τις βουλευτικές, ενώ το 1998 και το 2006 η επιλογή των προσώπων έπαιξε σημαντικό ρόλο στη νομαρχιακή του επιρροή (Πίνακες 3.2 και 3.6).

Όπως διαφαίνεται στον Πίνακα 3.6, η επιλογή του Γιάννη Τζανετάκου, σε συνδυασμό με τη διάσπαση του Γιώργου Καρατζαφέρη (που απέσπασε ποσοστό 13,6%), είχε ιδιαίτερα υψηλό κόστος για τη ΝΔ το 2002, καθώς μείωσε τη δύναμή της κατά 15,3%, σε σχέση με ενδεχόμενες βουλευτικές εκλογές. Στις νομαρχιακές εκλογές του 2006, η επιλογή του Αργύρη Ντινόπουλου αποδείχθηκε επίσης αδύναμη, μειώνοντας την επιρροή της ΝΔ κατά 5,4%.

Αντίστοιχα, η επιλογή του Ευάγγελου Κουλουμπή, το 1998, μείωσε σημαντικά την επιρροή του ΠΑΣΟΚ (-6,8%). Ένα μέρος αυτής της απώλειας οφείλεται στην αρνητική δυναμική που προκάλεσε η διάσπαση του ΔΗΚΚΙ. Τέλος, η επιλογή της Φώφης Γεννηματά, το 2006, αποδείχθηκε η καλύτερη, μέχρι σήμερα [2006], για το ΠΑΣΟΚ, καθώς αύξησε την επιρροή του κατά 4,7%. Η αύξηση αυτή υπήρξε πο-

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.5

Σχέση βουλευτικών-δημοτικών εκλογών στον Δήμο Πειραιά, 1975-2006*

	ΥΠΟΨΗΦΙΟΙ ΜΕ ΣΤΗΡΙΞΗ ΝΔ		ΥΠΟΨΗΦΙΟΙ ΜΕ ΣΤΗΡΙΞΗ ΠΑΣΟΚ	
1975	Π. Λεούσης	-21,5	Α. Βουλόδημος	-
1978	Α. Σκυλίτσης ⁽¹⁾	5,8	Γ. Κυριακάκος	-
1982	Α. Σκυλίτσης ⁽¹⁾	-	Γ. Παπασπύρου	-
1986	Α. Ανδριανόπουλος	-	Γ. Παπασπύρου	-
1990	Σ. Παπαπολίτης	-	Σ. Λογοθέτης	20,0
1994	Χ. Κεφάλας	-11,2	Σ. Λογοθέτης	-2,3
1998	Χ. Αγραπίδης	5,8	Χ. Φωτίου	-12,1
2002	Χ. Αγραπίδης	5,8	Μ. Μπεντενιώτης	-12,1
2006	Χ. Αγραπίδης	-11,2	Π. Φασούλας	10,7

(*) Η ένδειξη «-» υποδηλώνει ότι δεν εκτιμήθηκε στατιστικά σημαντική επίδραση του αντίστοιχου υποψηφίου.

Στα γκρίζα πεδία σημειώνονται οι εκλεγέντες δήμαρχοι.

(1) Επισήμως, η ΝΔ κράτησε απέναντι στον Α. Σκυλίτση ουδέτερη στάση και δεν έδωσε χρίσμα.

ΠΗΓΗ: Γ.Μ.-Γ.Σ., υποδείγματα χρονολογικών σειρών ARIMA

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.6

Σχέση βουλευτικών-νομαρχιακών εκλογών στην Υπερνομαρχία Αθηνών-Πειραιώς, 1994-2006*

	ΥΠΟΨΗΦΙΟΙ ΜΕ ΣΤΗΡΙΞΗ ΝΔ		ΥΠΟΨΗΦΙΟΙ ΜΕ ΣΤΗΡΙΞΗ ΠΑΣΟΚ	
1994	Θ. Κατριβάνος	-	Ε. Κουλουμπής	-
1998	Θ. Κατριβάνος	-	Ε. Κουλουμπής	-6,8
2002	Γ. Τζανετάκος	-15,3	Φ. Γεννηματά	-
2006	Α. Ντινόπουλος	-5,4	Φ. Γεννηματά	4,7

(*) Η ένδειξη «-» υποδηλώνει ότι δεν εκτιμήθηκε στατιστικά σημαντική επίδραση του αντίστοιχου υποψηφίου.

Στα γκρίζα πεδία σημειώνονται οι εκλεγέντες νομάρχες.

ΠΗΓΗ: Γ.Μ.-Γ.Σ., υποδείγματα χρονολογικών σειρών ARIMA

λιτικά καθοριστική, καθώς οδήγησε σε επικράτηση του ΠΑΣΟΚ στην Υπερνομαρχία Α-Π από τον Α΄ γύρο, αλλά και αντιστάθμισε ως έναν βαθμό τις εντυπώσεις από τη γενικότερη εκλογική του καθίζηση.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ 3

Οι χρονολογικές σειρές που μελετήθηκαν σε αυτό το άρθρο είναι οι σειρές της εκλογικής επιρροής της ΝΔ και του ΠΑΣΟΚ στους τρεις Δήμους (Αθηναίων, Θεσσαλονίκης, Πειραιά) και στην Υπερνομαρχία Α-Π. Οι σειρές κατασκευάστηκαν από τα αποτελέσματα των βουλευτικών εκλογών των ετών 1974, 1977, 1981, 1985, 1989 (Ιούνιος), 1993, 1996, 2000 και 2004, των ευρωεκλογών των ετών 1984 και 1999 και των δημοτικών και νομαρχιακών (από το 1994) εκλογών (Α' γύρος) των ετών 1975, 1978, 1982, 1986, 1990, 1994, 1998, 2002 και 2006. Προκειμένου να μελετηθεί κάθε χρονολογική σειρά, πρέπει σε κάθε έτος να αντιστοιχηθεί μόνο μία τιμή. Συνεπώς, για τα έτη 1990 και 1994 χρησιμοποιήθηκαν τα αποτελέσματα των δημοτικών/νομαρχιακών εκλογών και όχι των αντίστοιχων βουλευτικών και ευρωεκλογών, επειδή κύριος στόχος ήταν η μελέτη των δημοτικών/νομαρχιακών εκλογών. Ειδικά για την Υπερνομαρχία Α-Π, για το 1990 χρησιμοποιήθηκαν οι βουλευτικές εκλογές, διότι οι νομαρχιακές εκλογές ξεκίνησαν το 1994.

Η ανάλυση των χρονολογικών σειρών των εκλογικών αποτελεσμάτων έγινε με χρήση στατιστικών υποδειγμάτων AR(2) της μορφής:

$$x_t = c + \sum \omega_i \text{EYP}\Omega_i + \sum \omega_j \Delta \text{HM}_j + \frac{\varepsilon_t}{(1 - \varphi_1 B - \varphi_2 B^2)}$$

όπου x_t είναι η βουλευτική επιρροή κάθε κόμματος. Στα υποδείγματα αυτά, οι ευρωεκλογές και οι δημοτικές/νομαρχιακές εκλογές θεωρούνται εξωγενείς παρεμβολές (*interventions*) και ενσωματώνονται με τη βοήθεια κατάλληλων ψευδομεταβλητών (*dummy variables*). Η επιλογή των AR(2) υποδειγμάτων στηρίχθηκε στην κυκλικότητα και στη στασιμότητα των χρονολογικών σειρών. Στο πλαίσιο των υποδειγμάτων ARIMA, με βάση τη διεθνή βιβλιογραφία (Lebo and Norpoth 2005), οι στάσιμες σειρές που παρουσιάζουν κυκλικότητα περιγράφονται από υποδείγματα της παραπάνω μορφής, των οποίων οι συντελεστές (φ_1 , φ_2) έχουν αντίθετα πρόσημα. Η στασιμότητα ελέγχθηκε με τη βοήθεια του στατιστικού ελέγχου του συντελεστή της αυτοπαλινδρόμησης φ_1 (DeLurgio 1998). Η εκτίμηση των υποδειγμάτων έγινε με τη χρήση του φίλτρου Kalman (*Kalman filtering*), καθώς οι σειρές έχουν ελλείπουσες τιμές (*missing values*), για όλα τα έτη στα οποία δεν υπήρχαν εκλογές (Hamilton 1994· Green, Gerber and De Boef 1999). Η αξιοπιστία των υποδειγμάτων υποδηλώνεται από τη στατιστική σημαντικότητα και τα κατάλληλα πρόσημα των φ_1 , φ_2 . Επιπλέον, τα σφάλματα ε_t δεν παρουσιάζουν αυτοσυσχέτιση και ακολουθούν την κανονική κατανομή.

Η μέτρηση της σχέσης βουλευτικών και δημοτικών/νομαρχιακών εκλογών, καθώς και η μέτρηση της επίδρασης της επιλογής συγκεκριμένων υποψηφίων στις δημοτικές/νομαρχιακές εκλογές έγινε με βάση την τιμή της αντίστοιχης ψευδομεταβλητής. Αν η τιμή της ψευδομεταβλητής αυτής είναι στατιστικά σημαντική, τότε η επιλογή του συγκεκριμένου υποψηφίου αυξάνει (αν είναι >0) ή μειώνει (αν είναι <0) την εκλογική επιρροή του αντίστοιχου κόμματος, σε σχέση με ενδεχόμενες βουλευτικές εκλογές στο ίδιο έτος.

Στο υπόδειγμα κάθε κόμματος, η σταθερά c εκφράζει την τιμή ισορροπίας προς την οποία συγκλίνει η *χρονολογική σειρά*, στη διαχρονική εξέλιξή της. Είναι η διαχρονικά σταθερή τιμή (ποσοστό εκλογικής δύναμης), γύρω από την οποία κυμαίνεται η επιρροή του στις βουλευτικές εκλογές, ανάλογα με τις ιστορικές *τάσεις* (*patterns*) και τα σημαντικά γεγονότα της περιόδου 1974-2006.

4. Η πρόβλεψη του εκλογικού αποτελέσματος και η σημασία της προεκλογικής περιόδου στις βουλευτικές εκλογές του 2007

1. Εισαγωγή

Αν και η *εκτίμηση της εκλογικής επιρροής*, με ποικίλες μεθόδους, είναι συννηθισμένη πρακτική σε όλες τις χώρες του κόσμου, στην Ελλάδα εφαρμόστηκε, για πρώτη φορά, από την Public Issue μόλις στις εκλογές του 2004 (Μαυρή και Συμεωνίδης 2005α). Στη διάρκεια του εκλογικού κύκλου του 2007, η εταιρεία βελτίωσε τη μεθοδολογία της *εκτίμησης*, εξελίσσοντας τις τεχνικές που χρησιμοποιήθηκαν κατά το 2004.

Κατά την προεκλογική περίοδο των βουλευτικών εκλογών της 16ης Σεπτεμβρίου 2007, η Public Issue πραγματοποίησε από τις 22/8/2007 έως τις 14/9/2007, για λογαριασμό της εφημερίδας *Η Καθημερινή* και του ραδιοτηλεοπτικού σταθμού ΣΚΑΪ, συνολικά δέκα «κύματα» τηλεφωνικών ερευνών. Οι έρευνες που υλοποιήθηκαν, μετά τις 30/8/2007, δεν δημοσιοποιήθηκαν, λόγω της απαγόρευσης που επέβαλλε τότε η διάταξη του νόμου για τις δημοσκοπήσεις (η οποία εν συνεχεία καταργήθηκε).

Στο παρόν κεφάλαιο, εκτίθεται, αρχικά, η μεθοδολογία που χρησιμοποιήθηκε για την *πρόβλεψη του εκλογικού αποτελέσματος* και ταυτόχρονα επιχειρείται η αποτίμηση της μεθόδου. Στη συνέχεια, αναλύονται οι *τάσεις*, με την ευρύτερη έννοια του όρου (*patterns*) που διαμορφώθηκαν κατά την προεκλογική περίοδο και αξιολογείται η επίδραση της προεκλογικής εκστρατείας στο εκλογικό αποτέλεσμα του 2007.

Για το σκοπό αυτό, χρησιμοποιήθηκε η μεταβλητή της *πρόθεσης ψήφου*, καθώς και ορισμένες άλλες βασικές μεταβλητές που, κατά κανόνα, συγκροτούν τον «πυρήνα» των εκλογικών ερευνών κοινής γνώμης: η *παράσταση νίκης*, ο *καταλληλότερος πρωθυπουργός* και η *καλύτερη κυβέρνηση* για τη χώρα.

2. Οι εκλογές του 2004 και του 2007 και η σημασία τους για τις ελληνικές δημοσκοπήσεις

Οι βουλευτικές εκλογές του 2004, εκτός από την πολιτική τους σημασία, αποδείχθηκαν κομβικές και για τον κλάδο των ελληνικών εταιρειών δημοσκοπήσεων. Κατά τη διάρκεια της προεκλογικής περιόδου, η Public Issue καθιέρωσε, για πρώτη φορά στην Ελλάδα, τη συστηματική παρακολούθηση της *πρόθεσης ψήφου* των εκλογέων, με τη χρήση της *τηλεφωνικής μεθόδου* (βλέπε κεφάλαιο 1 του παρόντος τόμου). Μετά τις εκλογές του 2004, σχεδόν το σύνολο των εταιρειών του κλάδου υιοθέτησε την *τηλεφωνική μέθοδο*, σε αντίθεση με τις εντονότερες ενστάσεις, που είχαν εκφραστεί αρχικά, ακόμη και από τους εκπροσώπους του κλάδου (ΣΕΔΕΑ). Ωστόσο, αρκετές εταιρείες εξακολούθησαν να διεξάγουν δημοσκοπήσεις και με την παραδοσιακή *μέθοδο (της «κάλπης»)*, γεγονός που αρκετές φορές συνέχισε να προκαλεί σύγχυση.

Παράλληλα με την αλλαγή της μεθόδου *δειγματοληψίας*, η Public Issue καθιέρωσε έναν, επίσης καινοφανή για τα τότε ελληνικά δεδομένα, τρόπο ανάλυσης και παρου-

οσίωσης των ερευνών της: την «*εκτίμηση της εκλογικής επιρροής*», δηλαδή την παρουσίαση των αποτελεσμάτων κάθε έρευνας, χωρίς την *αδιευκρίνιστη ψήφο*, ώστε να δίδεται σαφής εικόνα της επιρροής των κομμάτων και να επιτρέπεται η σύγκρισή της με τα πραγματικά εκλογικά αποτελέσματα. Στις εκλογές του 2004, η μεθοδολογία της *πρόβλεψης* στηρίχθηκε αποκλειστικά στην ανάλυση των ερευνών του προεκλογικού Βαρόμετρου, με τη βοήθεια τεχνικών *ανάλυσης χρονολογικών σειρών* (Μαυρή και Συμεωνίδης 2005α). Οι διαφοροποιήσεις αυτές προκάλεσαν σφοδρές και ανεπίτρεπτες επιθέσεις από το χώρο των κυβερνητικών στελεχών του ΠΑΣΟΚ και των φίλων Μέσων Ενημέρωσης. Μάλιστα, ο τότε κυβερνητικός εκπρόσωπος Χρήστος Πρωτόπαπας, κατά τη διάρκεια της καθημερινής ενημέρωσης των δημοσιογράφων, επιτέθηκε πολιτικά ευθέως στην εταιρεία χαρακτηρίζοντας τη μέθοδο *πρόβλεψης* «μεθοδολογικά αναξιόπιστη και πολιτικά επισφαλής».¹

Μετά τις εκλογές του 2004, η εταιρεία βελτίωσε τη μεθοδολογία της, στηρίζοντας πλέον τη μηνιαία *εκτίμηση εκλογικής επιρροής* στην ανάλυση της διαχρονικής εξέλιξης της επιρροής των κομμάτων και χρησιμοποιώντας, για το σκοπό αυτό, το σύνολο των ερευνών της (προεκλογικών και μη).

Με βάση τη μεθοδολογία της, η Public Issue διαφοροποιήθηκε από τις υπόλοιπες εταιρείες δημοσκοπήσεων, ως προς το εύρος της διαφοράς ΝΔ - ΠΑΣΟΚ, τόσο κατά τη διάρκεια του εκλογικού κύκλου του 2007, όσο και κατά τη διάρκεια της προεκλογικής περιόδου των εκλογών του Σεπτεμβρίου του 2007.² Και τούτο, διότι τα αποτελέσματα της εκτίμησής της οδηγούσαν στο συμπέρασμα, ότι η διαφορά μεταξύ των δύο μεγάλων κομμάτων ήταν αρκετά μεγαλύτερη από αυτή που εκτιμούσαν οι υπόλοιπες εταιρείες.

Το γεγονός αυτό είχε πάλι, ως συνέπεια, να δεχθεί η εταιρεία πολιτικές επιθέσεις. Ο τότε εκπρόσωπος Τύπου της αξιωματικής αντιπολίτευσης (του ΠΑΣΟΚ), Γιάννης Ραγκούσης, αμφισβήτησε για άλλη μία φορά την αξιοπιστία της εταιρείας, καλώντας την μάλιστα «να λογοδοτήσει την επαύριον των εκλογών στον ελληνικό λαό»(!). Ωστόσο, το εκλογικό αποτέλεσμα του 2007, όπως, άλλωστε, και αυτό του 2004, αποτέλεσε πλήρη δικαίωση της μεθοδολογίας της εταιρείας.³

3. Οι μεταβλητές της ανάλυσης

Η *πρόβλεψη του εκλογικού αποτελέσματος*, όπως και το 2004, βασίσθηκε στη χρονοσειρά της *πρόθεσης ψήφου*. Οι στατιστικές τεχνικές ανάλυσης της *πρόθεσης ψήφου*

1 Βλέπε τα ντοκουμέντα της σχετικής αντιπαράθεσης, καθώς και τη θέση του ΣΕΔΕΑ, στο κεφάλαιο 15 του παρόντος τόμου.

2 Βλέπε σχετικά, αντί πολλών, το άρθρο του Γρηγόρη Τζιοβάρα, στην εφημερίδα *Το Βήμα*: «Ο Πόλεμος των Προγνωστικών: 7 Εταιρείες, 7 Αποτελέσματα. Πού Συγκλίνουν και πού Αποκλίνουν τα Ευρήματα των Δημοσκοπήσεων που Διεξήχθησαν το Τελευταίο Δεκαπενθήμερο» (Κυριακή, 24 Ιουνίου 2007), που παρατίθεται στο Γράφημα 6, του κεφαλαίου 7.

3 Η χαρακτηριστική δήλωση Ραγκούσης βρίσκεται στην ιστοσελίδα <http://www.mavris.gr/916/polls-2007-attack/>. Για μια αναλυτική παρουσίαση του μηνιαίου Βαρόμετρου της Public Issue, καθώς και των τριών δημοσιευμένων «κυμάτων» του προεκλογικού Βαρόμετρου του 2007, βλέπε την ιστοσελίδα <http://www.publicissue.gr/category/pi/varometers/?myear=2007>.

όμως δεν μπορούν από μόνες τους να ανιχνεύσουν, πλήρως, τις *τάσεις* (*patterns*) που τυχόν αναπτύχθηκαν στη διάρκεια της προεκλογικής περιόδου. Για τούτο, εκτός της *πρόθεσης ψήφου*, χρησιμοποιήθηκαν και τρεις επιπλέον μεταβλητές που, κατά κανόνα, συνιστούν μαζί με την *πρόθεση ψήφου*, τον «πυρήνα» των εκλογικών ερευνών κοινής γνώμης (είτε δημοσκοπήσεων, είτε ακαδημαϊκών ερευνών). Συγκεκριμένα, πρόκειται για την *παράσταση νίκης*, τον *καταλληλότερο πρωθυπουργό* για τη χώρα και την *καλύτερη κυβέρνηση για τη χώρα*.

Η αποτύπωση της *πρόθεσης ψήφου* γίνεται με τη βοήθεια μιας διπλής ερώτησης που καταγράφει αρχικά την *αυθόρμητη πρόθεση ψήφου* των ερωτωμένων (χωρίς υπόμνηση των πολιτικών κομμάτων) και εν συνεχεία, για το τμήμα εκείνων των ερωτωμένων που δηλώνει αυθόρμητα «αναποφάσιστος/η», την *πιθανότερη πρόθεση ψήφου*.⁴ Η *παράσταση νίκης* αποτελεί ίσως την κρισιμότερη παράμετρο του εκλογικού ανταγωνισμού, διότι αποτυπώνει ευκρινώς τις διαμορφωθείσες εντυπώσεις της κοινής γνώμης σε ό,τι αφορά στο επερχόμενο εκλογικό αποτέλεσμα (Noelle-Neumann 1993). Ο *καταλληλότερος πρωθυπουργός* συνιστά τον πλέον ενδεδειγμένο δείκτη για την αποτύπωση της πρωθυπουργικής ικανότητας των δύο αρχηγών των κομμάτων διακυβέρνησης, αλλά και για την ολοένα αυξανόμενη προσωποποίηση της προεκλογικής εκστρατείας των πολιτικών κομμάτων (Karvonen 2010). Τέλος, η μεταβλητή της *καλύτερης κυβέρνησης* συνιστά έναν δείκτη αποτίμησης της εικόνας κυβερνητικής επάρκειας των δύο κομμάτων διακυβέρνησης, από τον/την ερωτώμενο/η.

4. Μεθοδολογία: καινοτομίες και διαφορές

1) Με τον όρο *εκτίμηση της εκλογικής επιρροής* εννοείται ο εκ νέου υπολογισμός των ποσοστών των κομμάτων (*repercentage*), ώστε τα αποτελέσματα κάθε έρευνας να είναι συγκρίσιμα με τα πραγματικά εκλογικά αποτελέσματα (δηλαδή, να μη συμπεριλαμβάνουν τη λεγόμενη *αδιευκρίνιστη ψήφο*). Η κατανομή της *αδιευκρίνιστης ψήφου* (περιλαμβάνει τις απαντήσεις, οι οποίες δεν αναφέρονται σε κάποιο κόμμα), που προκύπτει, δεν είναι αναλογική (απλή απαλοιφή), αλλά πραγματοποιείται με τη χρήση στατιστικών υποδειγμάτων. Κύριο χαρακτηριστικό της μεθοδολογίας είναι η κατάργηση της *στάθμισης του δείγματος με την προηγούμενη ψήφο* και η αντικατάστασή της, με τη μεθοδολογία της *ανάλυσης χρονολογικών σειρών* (*time series analysis*) της διαθέσιμης χρονοσειράς των ερευνών.

Σε αυτό το σημείο πρέπει να διευκρινιστεί, ότι η *εκτίμηση της εκλογικής επιρροής* των κομμάτων, κατά τη διάρκεια του εκλογικού κύκλου, που στηρίζεται σε μη-προεκλογικές δημοσκοπήσεις (δηλαδή σε εκείνες που πραγματοποιούνται πριν από την προκήρυξη των εκλογών), δεν συνιστά *πρόβλεψη εκλογικού αποτελέσματος* (*forecast*), αλλά μια διόρθωση της *πρόθεσης ψήφου* των κομμάτων, κατά τη χρονική στιγμή διεξαγωγής της έρευνας. Αλλά ακόμα και κατά τη διάρκεια της προεκλογικής περιόδου, όταν οι εκλογές αποτελούν πλέον πραγματικό και επικείμενο γεγονός, η *εκτίμηση εκλογικής επιρροής*, ενώ μπορεί να θεωρηθεί *πρόβλεψη του εκλογικού αποτελέσματος*, με την τρέχουσα σημασία, εντούτοις δεν συνιστά *πρόβλεψη*, με την

4 Για τις ακριβείς διατυπώσεις των ερωτήσεων που χρησιμοποιήθηκαν, βλέπε το κεφάλαιο 1 του παρόντος τόμου.

έννοια που έχει ο εν λόγω όρος στη θεωρία των χρονολογικών σειρών (βλέπε αναλυτικά το τέταρτο μέρος του παρόντος τόμου).

Η πρόβλεψη του εκλογικού αποτελέσματος για τις βουλευτικές εκλογές του 2007, έγινε συνδυάζοντας την ανάλυση των βραχυχρόνιων και των μακροχρόνιων τάσεων της πρόθεσης ψήφου.

Ο όρος βραχυχρόνιες τάσεις στη διαχρονική εξέλιξη της εκλογικής επιρροής ενός κόμματος περιγράφει τις τάσεις (*patterns*) που διαμορφώνονται κατά τη διάρκεια ενός εκλογικού κύκλου. Για τη μελέτη των βραχυχρόνιων τάσεων της επιρροής κάθε κόμματος, χρησιμοποιήθηκε η χρονολογική σειρά των διευκρινισμένων απαντήσεων στην ερώτηση πρόθεσης ψήφου, κατά τις μηνιαίες τηλεφωνικές έρευνες του Βαρόμετρου της Public Issue του εκλογικού κύκλου 2004-2007. Η ανάλυση των βραχυχρόνιων τάσεων έγινε ως εξής: αρχικά εφαρμόσθηκε, στη σειρά πρόθεσης ψήφου κάθε κόμματος, η μέθοδος εξομάλυνσης *Kalman* (*Kalman smoothing*). Η εξομάλυνση *Kalman* είναι μια μέθοδος που μειώνει την επίδραση του δειγματοληπτικού σφάλματος, σε κάθε έρευνα, και, επομένως, επιτρέπει τη διάκριση της πραγματικής μεταβολής από το δειγματοληπτικό σφάλμα, στη διαχρονική εξέλιξη των ποσοστών ενός κόμματος. Στη συνέχεια, οι σειρές των εξομαλυσμένων, με την μέθοδο *Kalman*, ποσοστών αναλύθηκαν με τη μεθοδολογία *Box-Jenkins*. Τα υποδείγματα χρονολογικών σειρών που κατασκευάσθηκαν, αποτέλεσαν συνδυασμό ενός υποδείγματος **ARIMA** (*AutoRegression Integrated Moving Averages*) και ψευδομεταβλητών (*dummy variables*), που περιγράφουν τις εκλογικές αναμετρήσεις του 2004 (βουλευτικές και ευρωεκλογές) και του 2006 (νομαρχιακές). Τα υποδείγματα αυτά χρησιμοποιήθηκαν ώστε να απαλειφθεί η όποια μεροληψία των δημοσκοπήσεων.

Ο όρος μακροχρόνιες τάσεις στη διαχρονική εξέλιξη της εκλογικής επιρροής ενός κόμματος περιγράφει τις τάσεις (*patterns*) που διαμορφώνονται σε ένα χρονικό διάστημα μεγαλύτερο του ενός εκλογικού κύκλου. Για τη μελέτη των μακροχρόνιων τάσεων της επιρροής κάθε κόμματος, χρησιμοποιήθηκε η χρονολογική σειρά των διευκρινισμένων απαντήσεων στην ερώτηση πρόθεσης ψήφου, της περιόδου 1995-2007 (VPRC, 1995-2003· Public Issue, 2004-2007). Μέχρι τον Δεκέμβριο του 2003, οι έρευνες είχαν πραγματοποιηθεί με προσωπικές συνεντεύξεις (*face to face*), ενώ από τον Ιανουάριο του 2004 και ύστερα με τηλεφωνικές συνεντεύξεις. Οι σειρές της πρόθεσης ψήφου κατασκευάσθηκαν σε τριμηνιαία βάση, λαμβάνοντας ως τιμή για κάθε τρίμηνο τον μέσο όρο των ερευνών του, και στη συνέχεια αναλύθηκαν, επίσης, με τη μεθοδολογία *Box-Jenkins*. Τα υποδείγματα χρονολογικών σειρών που κατασκευάσθηκαν, αποτέλεσαν συνδυασμό ενός υποδείγματος **ARIMA** (*AutoRegression Integrated Moving Averages*) και ψευδομεταβλητών (*dummy variables*), που περιγράφουν τις εξωγενείς παρεμβολές (*interventions*), οι οποίες επηρέασαν την εξέλιξη της επιρροής των κομμάτων στην υπό μελέτη περίοδο. Ως εξωγενείς παρεμβολές θεωρήθηκαν και όλες οι εκλογικές αναμετρήσεις της περιόδου 1996-2007.

Τόσο οι βραχυχρόνιες όσο και οι μακροχρόνιες τάσεις προσεγγίζουν το ίδιο ζητούμενο, δηλαδή την εκλογική επιρροή των κομμάτων, από διαφορετική οπτική γωνία. Επομένως, είναι πιθανό να μη δίδουν πάντοτε το ίδιο αποτέλεσμα και, κατά συνέπεια, οι εκτιμήσεις που προκύπτουν από τις βραχυχρόνιες και τις μακροχρόνιες τάσεις πρέπει να συνδυάζονται. Η πρόβλεψη του εκλογικού αποτελέσματος του 2007 που δημοσιοποίησε η Public Issue βασίσθηκε στον μέσο όρο των δύο επί μέρους προβλέψεων (που προέκυψαν από τις βραχυχρόνιες και τις μακροχρόνιες τάσεις). Γενικότερα, ο συνδυασμός πολλών και διαφορετικών προβλέψεων δίνει

συνήθως καλύτερα αποτελέσματα, μειώνοντας το μέσο τετραγωνικό σφάλμα της πρόβλεψης (*forecast mean squared error* – Cuzan, Armstrong and Jones 2005).

Τέλος, το περιθώριο σφάλματος της εκτίμησης (*margin of error of estimate*) για το ποσοστό ενός κόμματος, προκύπτει από τα αντίστοιχα υποδείγματα χρονολογικών σειρών, με τα οποία γίνεται η πρόβλεψη (υποδείγματα ARIMA και εξομάλυνση Kalman). Το περιθώριο σφάλματος της εκτίμησης δεν είναι το γνωστό δειγματοληπτικό σφάλμα (*sampling error*). Επιπρεάζεται από πολλούς παράγοντες, όπως: το μέγεθος του δείγματος κάθε έρευνας, το ποσοστό του κόμματος στη διευκρινισμένη ψήφο, η καλή προσαρμογή (*fitting*) των υποδειγμάτων στη χρονοσειρά των δεδομένων και το συγκεκριμένο υπόδειγμα ARIMA που επιλέγεται.

2) Το πρόβλημα της χρήσης της πολιτικής στάθμισης (στάθμιση με την προηγούμενη ψήφο ή την κοιμματική ταύτιση) είναι ένα από τα σημαντικότερα ζητήματα που απασχολούν, διεθνώς, την ακαδημαϊκή κοινότητα και τον κλάδο των εταιρειών δημοσκοπήσεων, όχι όμως και στην Ελλάδα. Αντιθέτως, μέχρι σήμερα [2007] στην εγχώρια πολιτική «αγορά» το υπό συζήτηση εδώ πρόβλημα έχει αποτελέσει μόνον αντικείμενο πολιτικής αντιπαράθεσης ή προπαγανδιστικής χρήσης, για την «επικοινωνιακή αντιμετώπιση» των δημοσκοπήσεων (βλέπε αναλυτικά το τρίτο μέρος του παρόντος τόμου). Περιληπτικά, μπορεί να αναφερθεί, ότι η μη-χρήση πολιτικής στάθμισης επελέγη από την Public Issue, διότι πολλοί ψηφοφόροι δεν απαντούν ειλικρινά στην ερώτηση τι ψήφισαν στις τελευταίες εκλογές. Συμβαίνει συχνά να προβάλλουν στο παρελθόν τις σημερινές τους προτιμήσεις, δηλαδή να «χρωματίζουν» τη σημερινή επιλογή τους ή να δηλώνουν (ψευδώς) ότι ψήφισαν τον νικητή των προηγούμενων εκλογών (*response bias*) ή απλώς να μη θυμούνται τι ψήφισαν στις προηγούμενες εκλογές (*false recall*). Είναι χαρακτηριστικό ότι μετά τη δολοφονία του Τζ. Κέννεντυ, τα 2/3 των Αμερικανών ψηφοφόρων δήλωσαν πως τον είχαν ψηφίσει στις εκλογές του 1960, ενώ είχε εκλεγεί με ποσοστό 49,6% (!) (Worcester, Mortimore and Gosschalk 2001). Τις τελευταίες δεκαετίες, η καθιέρωση πολλαπλών και διαφορετικού τύπου εκλογικών αναμετρήσεων, (π.χ. ευρωεκλογές, νομαρχιακές) έχει ενισχύσει περαιτέρω αυτή την τάση (Moon 1991· Boy and Chiché 1999). Ειδικότερα, στην Ελλάδα, όπως προκύπτει από τη χρονοσειρά των ερευνών της Public Issue, η εξέλιξη της προηγούμενης ψήφου ακολουθεί συστηματικά την ίδια διακύμανση με την εξέλιξη της πρόθεσης ψήφου, συνεπώς δεν έχει νόημα η διόρθωση της μεροληψίας της δεύτερης με βάση την πρώτη (Διαγράμματα 4.10 και 4.11).

Διεθνώς, η πολιτική στάθμιση έχει εγκαταλειφθεί εδώ και καιρό από αρκετές εταιρείες, όπως για παράδειγμα την Gallup στις ΗΠΑ, τη MORI και την Communicate Research στη Μ. Βρετανία και άλλες, ενώ οι εταιρείες που εξακολουθούν να τη χρησιμοποιούν (π.χ. η Zogby στις ΗΠΑ, η ICM στη Μ. Βρετανία) την εφαρμόζουν, αφενός, με τη βοήθεια εξειδικευμένων και πολύπλοκων τεχνικών και, αφετέρου, την αντιμετωπίζουν με έντονο σκεπτικισμό. Είναι χαρακτηριστική η επισήμανση του Nick Sparrow, διευθύνοντος συμβούλου της ICM, μετά τις βουλευτικές εκλογές του 2005, ότι η αξία της στάθμισης με την προηγούμενη ψήφο διαρκώς μειώνεται, καθώς όλο και λιγότεροι ψηφοφόροι δηλώνουν τι ψήφισαν στις προηγούμενες εκλογές (Sparrow 2005).

3) Διεθνώς, η ανάλυση της διαχρονικής εξέλιξης της επιρροής των κοιμμάτων με υποδείγματα χρονολογικών σειρών και η πρόβλεψη εκλογικών αποτελεσμάτων, με βάση αυτή την ανάλυση, χρησιμοποιείται πολύ συχνά, κυρίως, στην ακαδημαϊκή

πολιτική έρευνα (Sanders 2004· Dolado, Gonzalo and Mayoral 2003· Norpoth and Gschwend 2003· Lebo and Norpoth 2007· Clarke, Ho and Stewart 2000· Brown and Chappell 1999). Η εισαγωγή της στην Ελλάδα, όπως επίσης και οι υπόλοιπες βασικές μεθοδολογικές καινοτομίες της Public Issue (ο συνδυασμός των μακροχρόνιων και των βραχυχρόνιων τάσεων, η εξομάλυνση του δειγματοληπτικού σφάλματος των ερευνών και η μέτρηση της μεροληψίας των δημοσκοπήσεων με χρήση στατιστικών υποδειγμάτων) υπήρξαν αποτέλεσμα μιας συνεχούς και επίπονης προσπάθειας παρακολούθησης της σχετικής επιστημονικής συζήτησης, έγκαιρης εναρμόνισης με αυτή και εφαρμογής της στην πρακτική των ελληνικών δημοσκοπήσεων. Ενδεικτικά, το Ινστιτούτο Gallup χρησιμοποίησε την *εξομάλυνση Kalman* στη χρονοσειρά της *αποδοχής του Προέδρου (presidential approval)* που δημοσιεύει κάθε μήνα, για πρώτη φορά, μόλις τον Φεβρουάριο του 2006 (Blumenthal 2006), ενώ η Public Issue είχε αρχίσει να χρησιμοποιεί την εν λόγω μέθοδο ήδη από τις εκλογές του 2004 (Μαυράς και Συμεωνίδης 2005α).

4) Τέλος, στη μεθοδολογία που ακολουθήθηκε από την Public Issue σημαντική καινοτομία για τα ελληνικά δεδομένα του 2007 συνιστούσε, επίσης, και ο τρόπος παρουσίασης των αποτελεσμάτων των δημοσκοπήσεων, με τη δημοσίευση της εκλογικής επιρροής των κομμάτων σε κάθε έρευνα, αντί της παρουσίασης των αποτελεσμάτων με τη λεγόμενη *αδιευκρίνιστη ψήφο*, πρακτική που ακολουθούσαν οι υπόλοιπες εταιρείες του κλάδου.

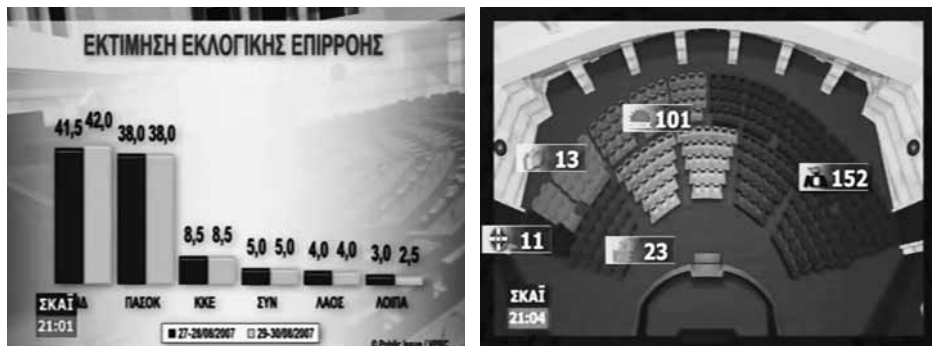
Σε αυτό το σημείο, θα πρέπει να τονιστεί ότι η λεγόμενη *αδιευκρίνιστη ψήφος* δεν συνιστά παρά μία ιδεολογική κατασκευή των δημοσκοπήσεων και όχι μια θεωρητική έννοια για την ερμηνεία της εκλογικής συμπεριφοράς. Οι υπόλοιπες εταιρείες προτιμούσαν (και οι περισσότερες εξακολουθούν), κατά κανόνα, να παρουσιάζουν τα αποτελέσματα των ερευνών τους περιλαμβάνοντας και την *αδιευκρίνιστη ψήφο*, τρόπος που, κατά τη γνώμη μας, μπορεί να περιορίζει τον «κίνδυνο έκθεσης» των εταιρειών, αλλά προκαλεί παρανοήσεις και σύγχυση. Η Public Issue επέλεξε τον συγκεκριμένο τρόπο δημοσίευσης των αποτελεσμάτων των ερευνών της, καθώς το βασικό ζητούμενο μιας δημοσκοπήσης είναι η καταγραφή-αποτύπωση της επιρροής των κομμάτων, σε μια ενδεχόμενη εκλογική αναμέτρηση. Όμως, στις εκλογές δεν υπάρχει *αδιευκρίνιστη ψήφος* αλλά, απλώς, ψήφος. Συνεπώς, οι εταιρείες δημοσκοπήσεων οφείλουν να προσπαθούν να εκτιμήσουν τη συμπεριφορά της *αδιευκρίνιστης ψήφου*. Διαφορετικά δεν μπορούν να δίνουν και σωστές *εκτιμήσεις* της εκλογικής επιρροής των κομμάτων. Επιπλέον, η δημοσίευση των στοιχείων μιας έρευνας, χωρίς την επεξεργασία της *αδιευκρίνιστης ψήφου*, δημιουργεί σύγχυση, διότι οδηγεί πολλές φορές σε σύγκριση αποτελεσμάτων εκλογών, με αποτελέσματα δημοσκοπήσεων (π.χ. σύγκριση της δημοσκοπικής *ψαλίδας* μεταξύ των δύο πρώτων κομμάτων με την πραγματική εκλογική τους διαφορά).

5. Αποτίμηση της πρόβλεψης του εκλογικού αποτελέσματος

Η επιτυχία των μεθόδων που χρησιμοποιούν οι εταιρείες δημοσκοπήσεων κρίνεται, σε όλο τον κόσμο, από τη σύγκριση των δημοσιευμένων προβλέψεών τους με το τελικό, πραγματικό εκλογικό αποτέλεσμα. Στο σημείο αυτό πρέπει να διευκρινιστεί, ότι τα σταθμισμένα ποσοστά *πρόθεσης ψήφου*, που δημοσιοποιούν οι περισ-

ΓΡΑΦΗΜΑ 4.1

B2007: Η τελευταία εκτίμηση εκλογικής επιρροής και εδρών της Public Issue/VPRC, πριν την απαγόρευση. Παρουσιάστηκε στο κεντρικό δελτίο ειδήσεων του ΣΚΑΪ (Παρασκευή, 31/8/2007).

σότερες εταιρείες δημοσκοπήσεων, δεν είναι τα πρωτογενή δεδομένα, αλλά αποτελούν και αυτά –εξ ορισμού– προϊόν στατιστικής επεξεργασίας (της στάθμισης). Συνεπώς, συνιστούν στην πραγματικότητα και αυτά εκτιμήσεις της εκλογικής επιρροής των κομμάτων, κατά τη χρονική στιγμή διεξαγωγής των ερευνών. Δυστυχώς, η αντίστοιχη συζήτηση αποφεύγεται συστηματικά στη χώρα μας, σε όλες τις εκλογικές αναμετρήσεις, και φυσικά δεν έγινε ούτε ύστερα από τις εκλογές της 16ης Σεπτεμβρίου του 2007. Στο πλαίσιο αυτό, θα είχε εξαιρετικό ενδιαφέρον η συγκριτική αξιολόγηση της μεθοδολογίας που χρησιμοποιούν οι διάφορες εταιρείες στην Ελλάδα.

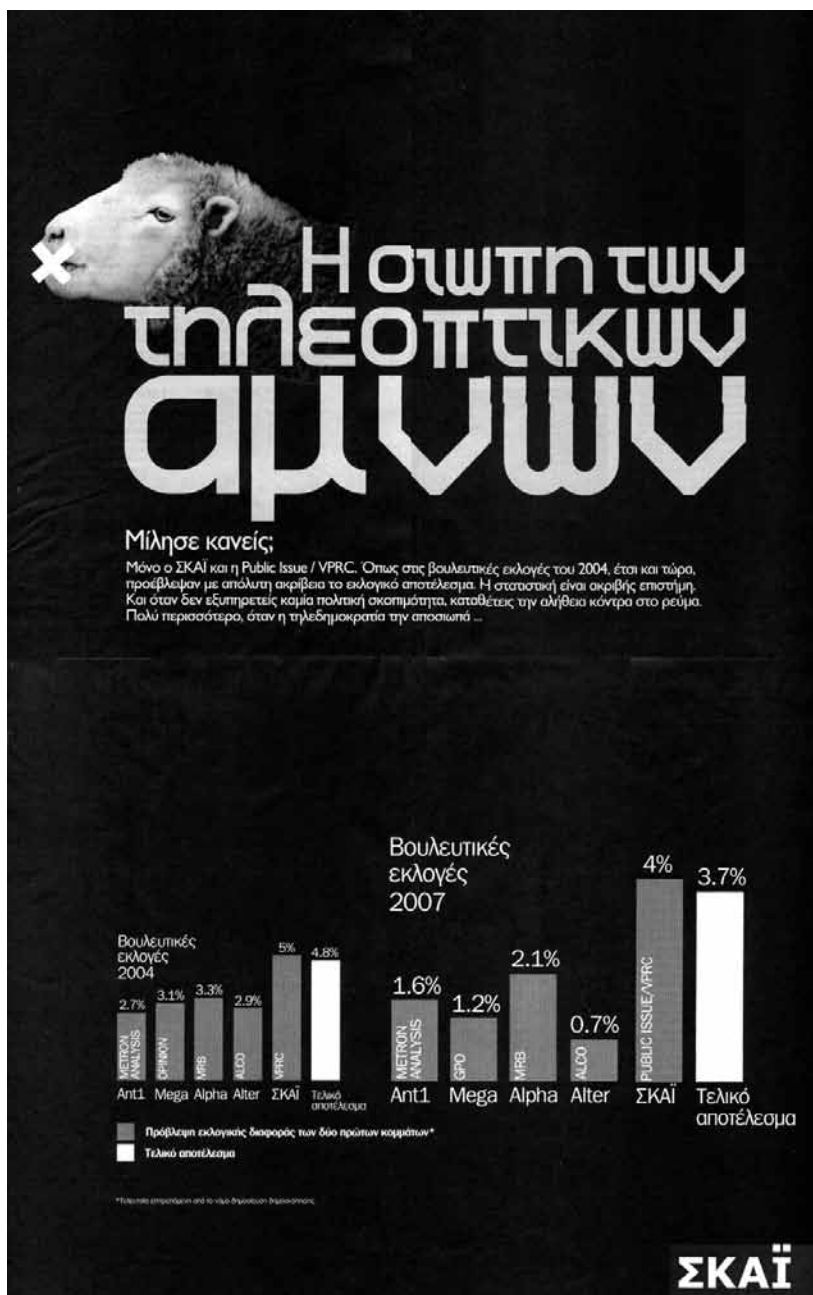
Η τελική δημοσιοποιημένη πρόβλεψη της Public Issue για τις βουλευτικές εκλογές του 2007, παρουσιάστηκε στο κεντρικό δελτίο ειδήσεων του ΣΚΑΪ (Παρασκευή, 31/8/2007, Γράφημα 4.1)⁵.

Η σύγκρισή της, με το πραγματικό εκλογικό αποτέλεσμα των βουλευτικών εκλογών του 2007, παρατίθεται στον Πίνακα 4.5. Μάλιστα, επειδή η πρόβλεψη υπήρξε απολύτως ακριβής, ο ΣΚΑΪ προχώρησε και σε διαφημιστική καταχώρηση με σχετική αφίσα, η οποία προκάλεσε ποικίλες αντιδράσεις (Γράφημα 4.2). Σύμφωνα με τον Πίνακα, αποδεικνύεται ότι η τελική πρόβλεψη υπήρξε απόλυτα ακριβής. Η μεθοδολογία που χρησιμοποιήθηκε, προέβλεψε με μεγάλη ακρίβεια τον νικητή των εκλογών, την είσοδο των πέντε κομμάτων στη Βουλή, το εύρος της διαφοράς μεταξύ των δύο μεγάλων κομμάτων, καθώς επίσης και τα ακριβή ποσοστά των κομμάτων. Μια εξίσου σημαντική, για την αξιοπιστία της μεθόδου, παρατήρηση είναι ότι το πραγματικό εκλογικό αποτέλεσμα βρίσκεται, σε όλα τα κόμματα, εντός του διαστήματος εμπιστοσύνης που προκύπτει από το περιθώριο σφάλματος της εκτίμησης.

5 Το video της τηλεοπτικής παρουσίασης της εκτίμησης βρίσκεται αναρτημένο στον ιστότοπο της Public Issue. Βλέπε σχετικά στη διεύθυνση <http://www.publicissue.gr/videogallery/>, «Προεκλογικό Βαρόμετρο βουλευτικών εκλογών Σεπτεμβρίου 2007 – 3ο κύμα – Τελευταία δημοσίευση πριν την απαγόρευση, Τηλεόραση ΣΚΑΪ: Κεντρικό Δελτίο Ειδήσεων (Παρασκευή, 31/8/2007).»

ΓΡΑΦΗΜΑ 4.2

Η αφίσα του ΣΚΑΪ για την επιτυχή πρόβλεψη του εκλογικού αποτελέσματος του 2007

Στον Πίνακα 4.6, παρατίθεται, επιπλέον, η σύγκριση των τελικών δημοσιοποιημένων δημοσκοπήσεων όλων των εταιρειών του κλάδου. Όπως μπορεί κανείς να διαπιστώσει, οι εταιρείες, οι οποίες στηρίχθηκαν στις «παραδοσιακές» μεθόδους ανάλυσης των δημοσκοπήσεων, όπως η *στάθμιση με την προηγούμενη ψήφο*, δεν μπόρεσαν να προβλέψουν το πραγματικό μέγεθος της διαφοράς μεταξύ ΝΔ - ΠΑΣΟΚ, ακόμη και μόλις δύο εβδομάδες πριν τις εκλογές. Αντίθετα, το μέγεθος της διαφοράς που εκτιμούσαν, σε συνδυασμό με τη μεγάλη *αδιευκρίνιστη ψήφο*, καλλιέργησαν στην κοινή γνώμη την εντύπωση πως η επικείμενη εκλογική αναμέτρηση ήταν «ντέρμπι». Σε κάποιες περιπτώσεις μάλιστα, η διαφορά παρουσιάζονταν σχεδόν μηδενική. Κατά συνέπεια, η σύγκριση των τελικών *προβλέψεων* επιβεβαίωσε πλήρως την προτεινόμενη μεθοδολογία της Public Issue.

6. Η επίδραση της προεκλογικής περιόδου του 2007

Η μέθοδος *πρόβλεψης του εκλογικού αποτελέσματος* που χρησιμοποιήθηκε από την Public Issue στηρίχθηκε, αφενός, στην ανάλυση των *τάσεων* της δεκαετίας (μακροχρόνιες *τάσεις*, 1995-2007) και, αφετέρου, στην ανάλυση των *τάσεων* του τρέχοντος εκλογικού κύκλου, 2004-2007 (βραχυχρόνιες *τάσεις*). Η εν λόγω μέθοδος δεν επέτρεψε να διερευνηθεί επαρκώς και η *αυτοτελής επίδραση της προεκλογικής περιόδου* (διάρκειας μόνον ενός μηνός, 17/8-16/9/2007), στο εκλογικό αποτέλεσμα. Για το σκοπό αυτό, κρίθηκε αναγκαίο να αναλυθούν με τη βοήθεια της *εξομάλυνσης Kalman* (*Kalman smoothing*), ξεχωριστά, οι παρατηρήσεις των τεσσάρων μεταβλητών (βλέπε για την περιγραφή τους παραπάνω σημείο 2) που προέρχονται αποκλειστικά από το προεκλογικό Βαρόμετρο (των 10 «κυμάτων»).

Λόγω του μικρού αριθμού παρατηρήσεων (μόνο δέκα), η *εξομάλυνση Kalman* εφαρμόστηκε σε όλες τις μεταβλητές, υποθέτοντας ότι η αληθινή μεταβολή της κοινής γνώμης ακολουθεί το υπόδειγμα του *τυχαίου περιπάτου χωρίς τάση* (*random walk without drift*).⁶ Αυτό πρακτικά σημαίνει ότι η επόμενη τιμή της κάθε σειράς είναι η προηγούμενη, συν έναν τυχαίο παράγοντα. Η υπόθεση της μη-ύπαρξης *αιτιοκρατικής τάσης* έγινε δεκτή για να μη θεωρηθεί, εκ των προτέρων, ότι μια μεταβλητή είχε μια συγκεκριμένη (ανοδική ή καθοδική) *τάση*, κατά τη διάρκεια της προεκλογικής περιόδου. Η πρακτική αυτή είναι πολύ συνηθισμένη σε περιπτώσεις μικρού αριθμού παρατηρήσεων και θεωρείται, τότε, πιο αξιόπιστη (Green, Gerber and De Boef, 1999· Green and Gerber, 2001).

Το πρώτο συμπέρασμα που προκύπτει από την παρατήρηση των εξομαλυσμένων τιμών των τεσσάρων μεταβλητών της ανάλυσης είναι ότι η *εξομάλυνση της πρόθεσης ψήφου* είναι εντονότερη σε σύγκριση με τις υπόλοιπες μεταβλητές. Γεγονός που σημαίνει ότι η *πρόθεση ψήφου*, σε σύγκριση με αυτές, επηρεάζεται περισσότερο από το *δειγματοληπτικό σφάλμα*. Επομένως, στην πραγματικότητα, ως μεταβλητή, η *πρόθεση ψήφου* είναι πολύ λιγότερο ευμετάβλητη από όσο εμφανίζεται στα *πρωτογενή δεδομένα* των τηλεφωνικών δημοσκοπήσεων. Το συμπέρασμα αυτό επιβεβαιώνεται και από την *εξομάλυνση των ίδιων μεταβλητών*, κατά την προεκλογική περίοδο του 2004 (βλέπε κεφάλαιο 1 του παρόντος τόμου).

6 Η αναλυτική περιγραφή της μεθοδολογίας εκτίθεται στο τρίτο μέρος του παρόντος τόμου.

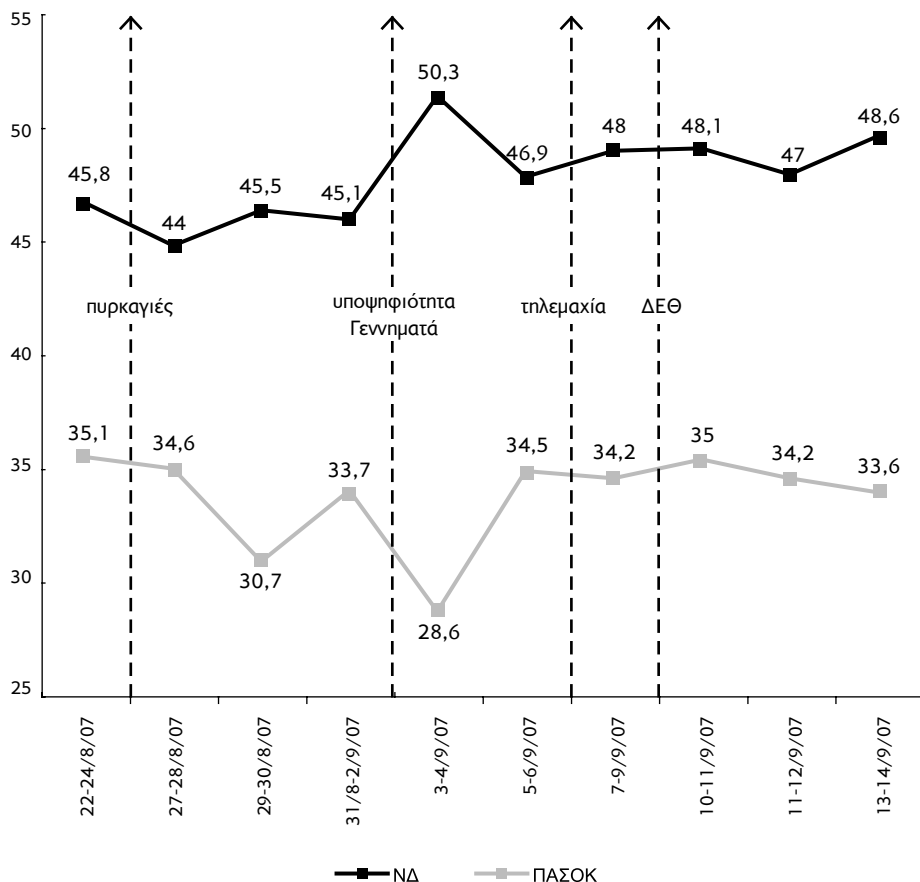
ΠΙΝΑΚΑΣ 4.1
Β2007: Πρόθεση ψήφου (αστάθμιστα στοιχεία – διευκρινισμένη ψήφος)

		Α. ΠΡΟΘΕΣΗ ΨΗΦΟΥ							Β. ΕΞΟΜΑΛΥΝΣΗ ΚΑΛΩΝ						
ΗΜ/ΝΙΑ	N	ΝΔ	ΠΑΣΟΚ	ΚΚΕ	ΣΥΡΙΖΑ	ΛΑΟΣ	ΛΟΙΠΑ	ΝΔ	ΠΑΣΟΚ	ΚΚΕ	ΣΥΡΙΖΑ	ΛΑΟΣ	ΛΟΙΠΑ		
22-24/8/07	801	45,8	35,1	7,6	4,7	4,2	2,6	45,9	33,7	8,4	5,7	3,9	2,5		
27-28/8/07	716	44,0	34,6	9,1	6,1	3,5	2,7	45,9	33,4	9,0	5,7	3,8	2,5		
29-30/8/07	732	45,5	30,7	10,5	5,7	4,4	3,2	46,2	33,1	9,2	5,7	3,8	2,5		
31/8-2/9/07	729	45,1	33,7	8,9	6,6	4,1	1,6	46,7	33,1	9,0	5,7	3,5	2,1		
3-4/9/07	765	50,3	28,6	9,7	5,9	3,1	2,4	47,2	33	8,8	5,7	3,2	2,1		
5-6/9/07	780	46,9	34,5	8,1	5,9	2,8	1,8	47,3	33,3	8,3	5,7	3,0	2,0		
7-9/9/07	766	48,0	34,2	6,3	5,7	3,3	2,5	47,5	33,6	7,5	5,7	3,0	1,9		
10-11/9/07	835	48,1	35,0	7,2	5,4	2,8	1,5	47,6	33,8	7,7	5,7	3,0	1,7		
11-12/9/07	810	47,0	34,2	7,9	5,7	3,8	1,4	47,6	33,8	7,8	5,7	3,0	1,6		
13-14/9/07	809	48,6	33,6	8,7	5,8	2,1	1,2	47,8	33,8	8,1	5,7	2,8	1,5		
ΣΥΝΟΛΟ (10 κύματα)	7.743	47,0	33,5	8,4	5,7	3,4	2,1								

ΠΗΓΗ: Public Issue, προεκλογικό Βαρόμετρο για τις βουλευτικές εκλογές του 2007 (10 «κύματα»)

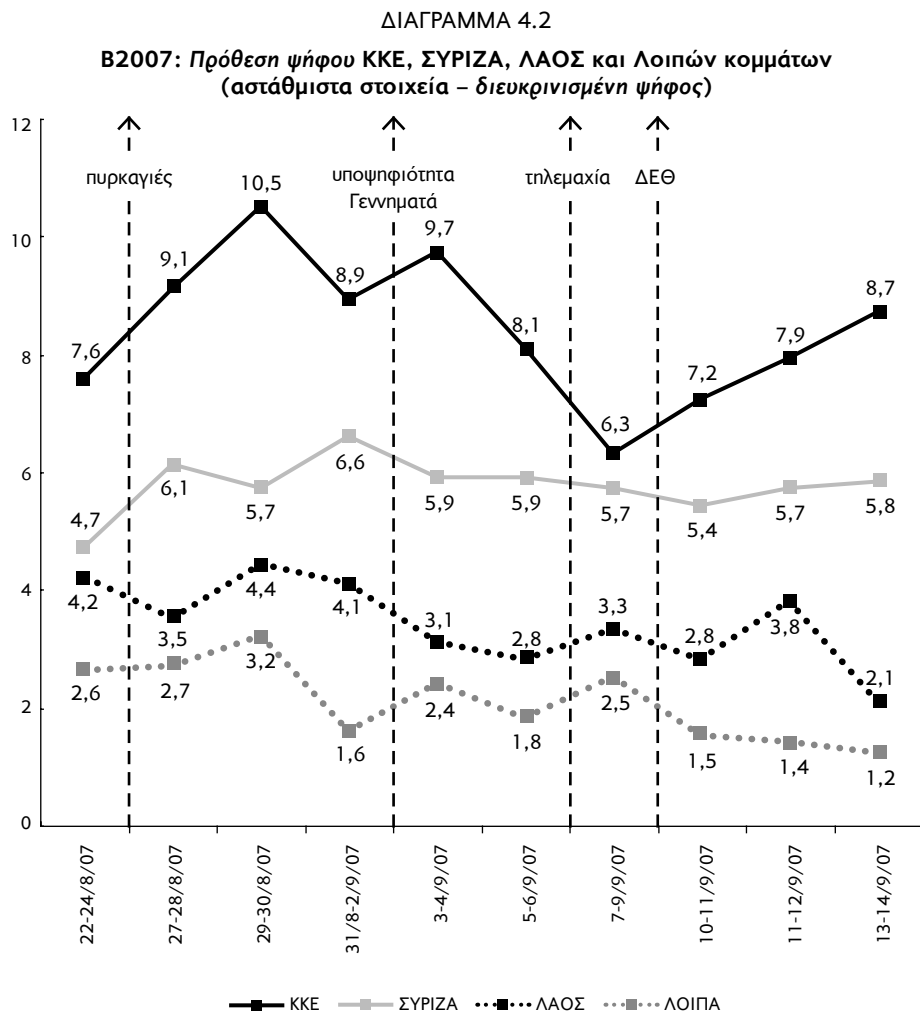
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.1

**B2007: Πρόθεση ψήφου ΝΔ και ΠΑΣΟΚ (αστάθμιστα στοιχεία
– διευκρινισμένη ψήφος)**

ΠΗΓΗ: Public Issue, προεκλογικό Βαρόμετρο για τις βουλευτικές εκλογές του 2007 (10 «κύματα»)

Από τις χρονολογικές σειρές των εξομαλυσμένων ποσοστών διαπιστώνεται ότι, από την αρχή ως το τέλος της προεκλογικής περιόδου, η ΝΔ έχασε στην παράσταση νίκης 6,5 μονάδες, ενώ στον δείκτη καλύτερης κυβέρνησης κέρδισε 2,6 μονάδες και, αντίστοιχα, το ΠΑΣΟΚ κέρδισε 1,3 μονάδες στον δείκτη παράσταση νίκης και 3,9 μονάδες στον δείκτη καλύτερης κυβέρνησης. Αντίστοιχα, στον δείκτη πρωθυπουργικής καταλληλότητας, ο Κ. Καραμανλής κέρδισε 2 μονάδες, ενώ ο Γ. Παπανδρέου κέρδισε, επίσης, 3,1 μονάδες (Πίνακες 4.2-4.4 και Διαγράμματα 4.5-4.7). Ως προς την πρόθεση ψήφου, η ΝΔ κέρδισε συνολικά κατά την προεκλογική περίοδο, περίπου 2 μονάδες, ενώ ο ΛΑΟΣ και τα Λοιπά κόμματα έχασαν περίπου από 1 μονάδα. Αντίθετα, το ΠΑΣΟΚ, το ΚΚΕ και ο ΣΥΡΙΖΑ, στη διάρκεια της προεκλογικής περιόδου, διατήρησαν ουσιαστικά σταθερές τις δυνάμεις τους (Πίνακας 4.1 και Διαγράμματα 4.3-4.4). Για την επιβεβαίωση του προαναφερθέντος συμπεράσματος, εκτιμήθηκε η ύπαρξη στατιστικά σημαντικής σταθεράς, στα υποδείγματα

ΠΗΓΗ: Public Issue, προεκλογικό Βαρόμετρο για τις βουλευτικές εκλογές του 2007 (10 «κύματα»)

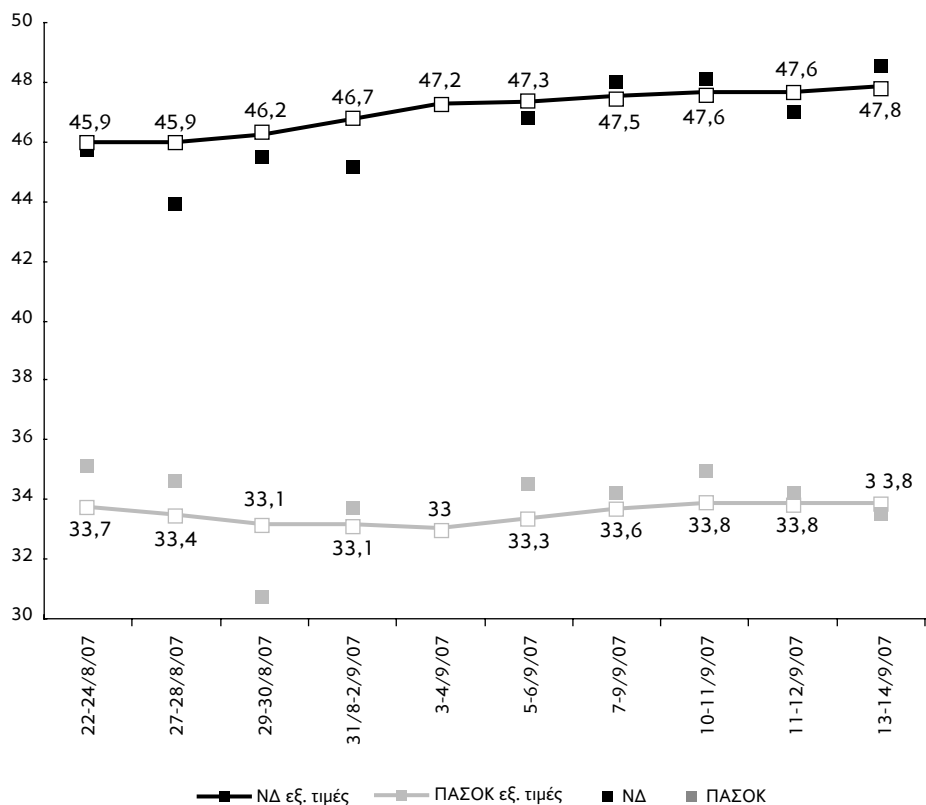
των εξομαλυσμένων ποσοστών της πρόθεσης ψήφου και, επομένως, η ύπαρξη αιτιοκρατικής τάσης (*deterministic trend*, DeLurgio 1998). Πράγματι, η ΝΔ παρουσίασε στατιστικά σημαντική ανοδική τάση, ο ΛΑΟΣ και τα Λοιπά κόμματα παρουσίασαν στατιστικά σημαντική πτωτική τάση, ενώ το ΠΑΣΟΚ, το ΚΚΕ και ο ΣΥΡΙΖΑ δεν είχαν στατιστικά σημαντική τάση.⁷

Τα δύο κυριότερα γεγονότα της προεκλογικής περιόδου αποτέλεσαν οι μεγάλες πυρκαγιές του Αυγούστου και η ανακοίνωση του ψηφοδελτίου Επικρατείας του ΠΑΣΟΚ, με επικεφαλής τη Φώφη Γεννηματά. Οι πυρκαγιές του Αυγούστου κλόβισαν συνολικά τον δικομματισμό, στην αρχή της προεκλογικής περιόδου, ενώ η

⁷ Βλέπε σχετικά το Παράρτημα του παρόντος κεφαλαίου.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.3

B2007: Πρόθεση ψήφου ΝΔ και ΠΑΣΟΚ με εξομάλυνση τυχαίου περιπάτου
(αστάθμιστα στοιχεία – διευκρινισμένη ψήφος)

ΠΗΓΗ: Public Issue, προεκλογικό Βαρόμετρο για τις βουλευτικές εκλογές του 2007 (10 «κύματα»)

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.2

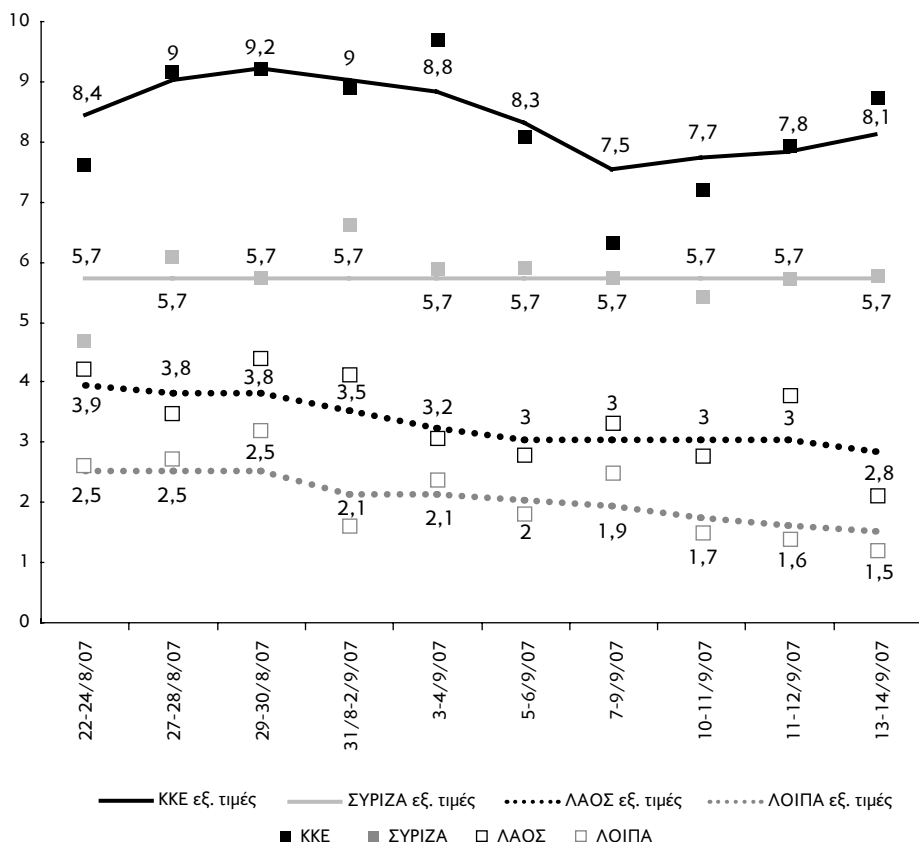
B2007: Παράσταση νίκης για ΝΔ - ΠΑΣΟΚ (αστάθμιστα στοιχεία)

ΗΜ/ΝΙΑ	ΠΑΡΑΣΤΑΣΗ ΝΙΚΗΣ		ΕΞΟΜΑΛΥΝΣΗ ΚΑΛΜΑΝ	
	ΝΔ	ΠΑΣΟΚ	ΝΔ	ΠΑΣΟΚ
22-24/8/07	61,7	12,5	61	13,5
27-28/8/07	43,1	19,5	44,4	18,2
29-30/8/07	53	18,4	52,5	18
31/8-2/9/07	55,8	16,1	55,7	16,3
3-4/9/07	57,5	15,4	57,2	15,6
5-6/9/07	54,5	15,2	54,7	15,4
7-9/9/07	55,4	15,4	55,3	15,5
10-11/9/07	54,5	16,5	54,9	16
11-12/9/07	57,3	16	56,8	15,8
13-14/9/07	54,3	14,4	54,5	14,8

ΠΗΓΗ: Public Issue, προεκλογικό Βαρόμετρο για τις βουλευτικές εκλογές του 2007 (10 «κύματα»)

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.4

Β2007: Πρόθεση ψήφου ΚΚΕ, ΣΥΡΙΖΑ, ΛΑΟΣ και Λοιπών κομμάτων
(αστάθμιστα στοιχεία – διευκρινισμένη ψήφος)

ΠΗΓΗ: Public Issue, προεκλογικό Βαρόμετρο για τις βουλευτικές εκλογές του 2007 (10 «κύματα»)

ανακοίνωση του ψηφοδελτίου Επικρατείας του ΠΑΣΟΚ σταθεροποίησε την ανάκαμψη της ΝΔ, καθήλωσε τα ποσοστά του ΠΑΣΟΚ και, γενικότερα, ενίσχυσε την κυριαρχία της ΝΔ.

Πιο συγκεκριμένα, οι πυρκαγιές, ενώ δεν επηρέασαν ουσιαστικά την πρωθυπουργική καταλληλότητα του Κ. Καραμανλή και του Γ. Παπανδρέου, μείωσαν τα ποσοστά της ΝΔ κατά 4,6 μονάδες στον δείκτη της καλύτερης κυβέρνησης και κατά 16,6 μονάδες στην παράσταση νίκης, αυξάνοντας, όμως, τα ποσοστά του ΠΑΣΟΚ μόνο κατά 0,6 μονάδες στον δείκτη της καλύτερης κυβέρνησης και κατά 4,7 μονάδες στην παράσταση νίκης. Στην πρόθεση ψήφου (πρωτογενή στοιχεία), η ΝΔ έχασε 1,8 μονάδες και το ΠΑΣΟΚ 0,5 μονάδες, ενώ στην εξομαλυσμένη πρόθεση ψήφου το ΠΑΣΟΚ έχασε 0,3 μονάδες και η ΝΔ ουσιαστικά δεν είχε απώλειες. Η πτώση των δύο κομμάτων διακυβέρνησης ωφέλησε κυρίως το ΚΚΕ, το οποίο είχε άνοδο 0,6 μονάδων στην εξομαλυσμένη πρόθεση ψήφου (Πίνακες 4.1-4.4 και Διαγράμματα 4.1-4.7).

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.3

B2007: Καταλληλότερος πρωθυπουργός για τη χώρα (αστάθμιστα στοιχεία)

ΗΜ/ΝΙΑ	ΚΑΤΑΛΛΗΛΟΤΕΡΟΣ ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΣ		ΕΞΟΜΑΛΥΝΣΗ KALMAN	
	ΚΑΡΑΜΑΝΛΗΣ	ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ	ΚΑΡΑΜΑΝΛΗΣ	ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ
22-24/8/07	46,9	24,5	47,2	25,1
27-28/8/07	44,8	25,5	47,3	25,5
29-30/8/07	48,5	25,3	47,9	25,7
31/8-2/9/07	48,8	26	48,6	26,2
3-4/9/07	51,1	26,2	49,1	26,6
5-6/9/07	49,4	27,3	49,1	27,1
7-9/9/07	48	26,8	49	27,7
10-11/9/07	49,8	30,1	49,1	28,4
11-12/9/07	49,1	29,8	49,2	28,5
13-14/9/07	49,3	27,3	49,2	28,2

ΠΗΓΗ: Public Issue, προεκλογικό Βαρόμετρο για τις βουλευτικές εκλογές του 2007 (10 «κύματα»)

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.4

B2007: Καλύτερη κυβέρνηση για τη χώρα: ΝΔ ή ΠΑΣΟΚ (αστάθμιστα στοιχεία)

ΗΜ/ΝΙΑ	ΚΑΛΥΤΕΡΗ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ		ΕΞΟΜΑΛΥΝΣΗ KALMAN	
	ΝΔ	ΠΑΣΟΚ	ΝΔ	ΠΑΣΟΚ
22-24/8/07	36,5	22,1	35,9	22,9
27-28/8/07	29,5	23,5	31,3	23,5
29-30/8/07	36,9	23,4	35,9	23,8
31/8-2/9/07	36,2	24,1	36,9	24,5
3-4/9/07	41,7	25,3	40,2	25,2
5-6/9/07	38,0	27,3	38,3	25,9
7-9/9/07	36,4	24,4	37,1	25,9
10-11/9/07	39,5	27,4	38,7	26,6
11-12/9/07	37,5	27,4	38,0	26,7
13-14/9/07	38,6	26,9	38,5	26,8

ΠΗΓΗ: Public Issue, προεκλογικό Βαρόμετρο για τις βουλευτικές εκλογές του 2007 (10 «κύματα»)

Από την άλλη πλευρά, η ανακοίνωση του ψηφοδελτίου Επικρατείας του ΠΑΣΟΚ με επικεφαλής τη Φ. Γεννηματά ωφέλησε συνολικά τη ΝΔ: στην εξομαλυσμένη πρόθεση ψήφου κέρδισε 0,5 μονάδες, στην καλύτερη κυβέρνηση 3,3 μονάδες και στην παράσταση νίκης 1,5 μονάδες, ενώ ο Κ. Καραμανλής κέρδισε 0,5 μονάδες στην πρωθυπουργική καταλληλότητα. Ταυτόχρονα, η εξομαλυσμένη πρόθεση ψήφου του ΠΑΣΟΚ έφτασε στη μικρότερη τιμή της προεκλογικής περιόδου (33%), ενώ έχασε 0,7 μονάδες στον ιδιαίτερα κρίσιμο δείκτη πολιτικού κλίματος, αυτόν της παράστασης νίκης. Επίσης, κέρδισε 0,7 μονάδες στην καλύτερη κυβέρνηση, ενώ ο Γ. Παπανδρέου κέρδισε 0,4 μονάδες στην πρωθυπουργική καταλληλότητα (Πίνακες 4.1-4.4

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.5

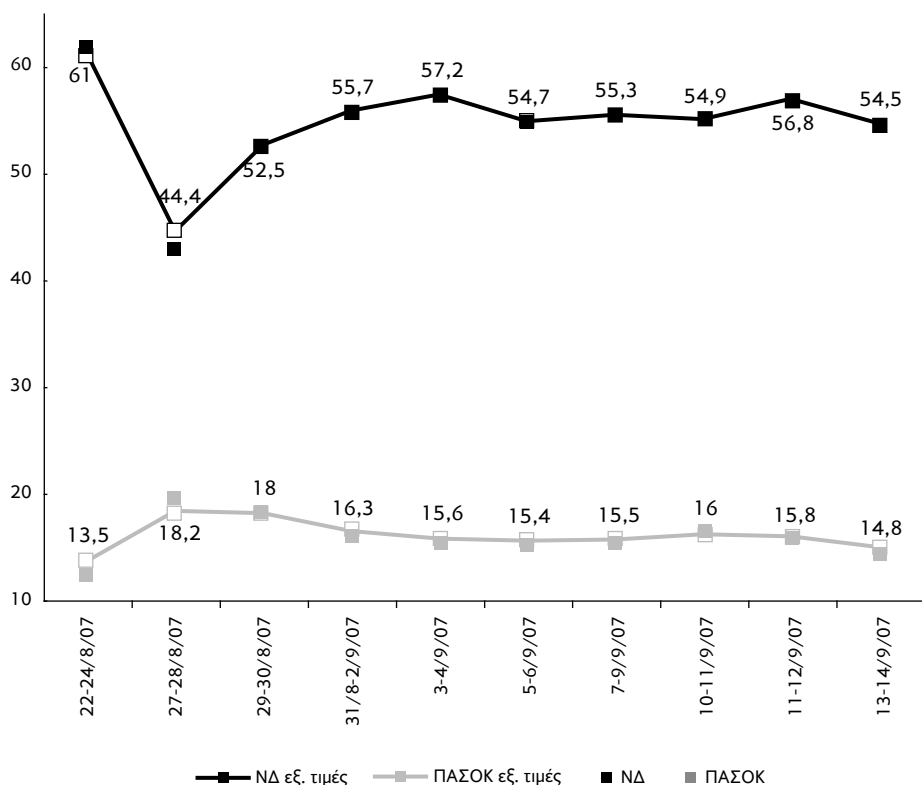
Αξιολόγηση της πρόβλεψης της Public Issue για το αποτέλεσμα των βουλευτικών εκλογών του 2007

	29-30/8/2007 Τελική δημοσιευμένη εκτίμηση ⁽¹⁾	Απόκλιση	Εκλογικό αποτέλεσμα 16/9/2007
ΝΔ	42 (±1,6)	+0,2	41,8
ΠΑΣΟΚ	38 (±1,4)	-0,1	38,1
ΚΚΕ	8,5 (±0,8)	+0,3	8,2
ΣΥΡΙΖΑ	5 (±0,8)	0	5,0
ΛΑΟΣ	4 (±1)	+0,2	3,8
Λοιπά κόμματα	2,5 (±1)	-0,6	3,1
Διαφορά ΝΔ - ΠΑΣΟΚ	4	+0,3	3,7
Μέση απόλυτη απόκλιση		0,2	

(1) Οι αριθμοί στην παρένθεση υποδεικνύουν το περιθώριο σφάλματος της εκτίμησης.

ΠΗΓΗ: Public Issue, προεκλογικό Βαρόμετρο για τις βουλευτικές εκλογές του 2007 (10 «κύματα»)

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.5

Β2007: Παράσταση νίκης για τη ΝΔ και το ΠΑΣΟΚ με εξομάλυνση τυχαίου περιπάτου (αστάθμιστα στοιχεία)

ΠΗΓΗ: Public Issue, προεκλογικό Βαρόμετρο για τις βουλευτικές εκλογές του 2007 (10 «κύματα»)

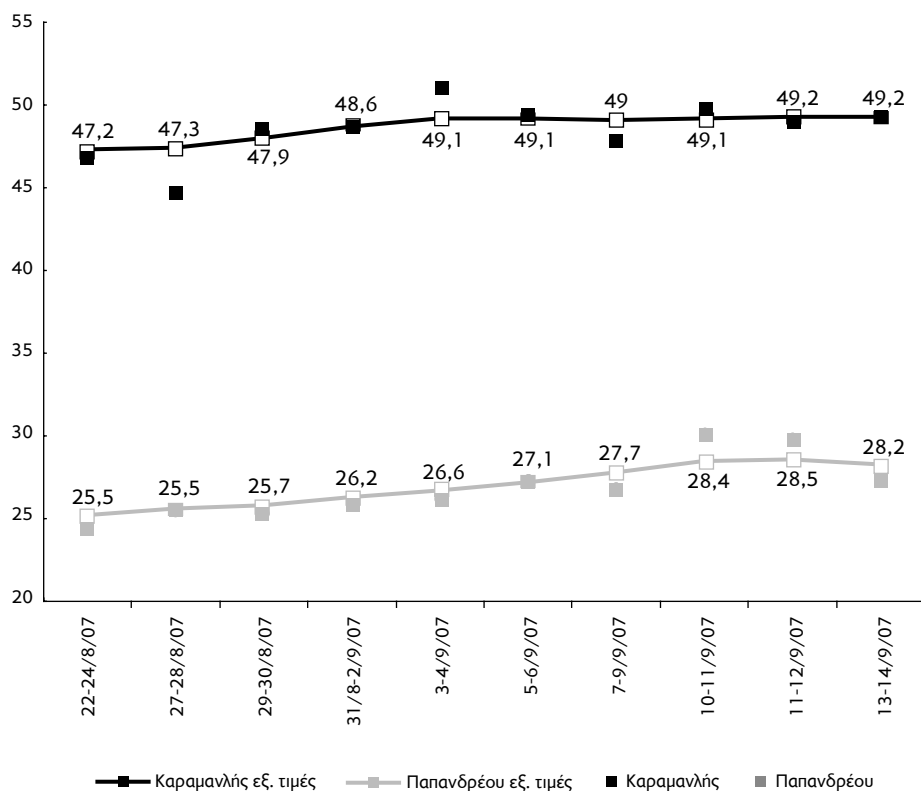
ΠΙΝΑΚΑΣ 4.6

B2007: Σύγκριση των τελευταίων δημοσιοποιημένων προεκλογικών δημοσκοπήσεων

	<i>Alco</i> (Alter) 31/8/07	<i>GPO</i> (Mega) 31/8/07	<i>MRB</i> (Alpha) 31/8/07	<i>Metron</i> Analysis (ANT1) 30/8/07	<i>Marc</i> (ΕΘΝΟΣ) 30/8/07	<i>Public</i> Issue (ΣΚΑΪ) 31/8/07	Εκλογές 16/9/07
ΝΔ	31,5	37,4	35,4	30,0	31,1	42,0	41,8
ΠΑΣΟΚ	30,8	36,0	33,3	28,4	30,8	38,0	38,1
ΚΚΕ	6,5	7,6	7,5	6,7	8,0	8,5	8,2
ΣΥΡΙΖΑ	3,7	4,2	4,7	4,8	4,3	5,0	5,0
ΛΑΟΣ	3,6	4,7	3,7	4,0	3,9	4,0	3,8
Λοιπά κόμματα	2,5	2,3	2,2	3,5	2,7	2,5	3,1
Αδιευκρίνιστη ψήφος	21,4	7,8	13,2	22,6	19,2		
Διαφορά ΝΔ - ΠΑΣΟΚ	0,7	1,4	2,1	1,6	0,3	4,0	3,7

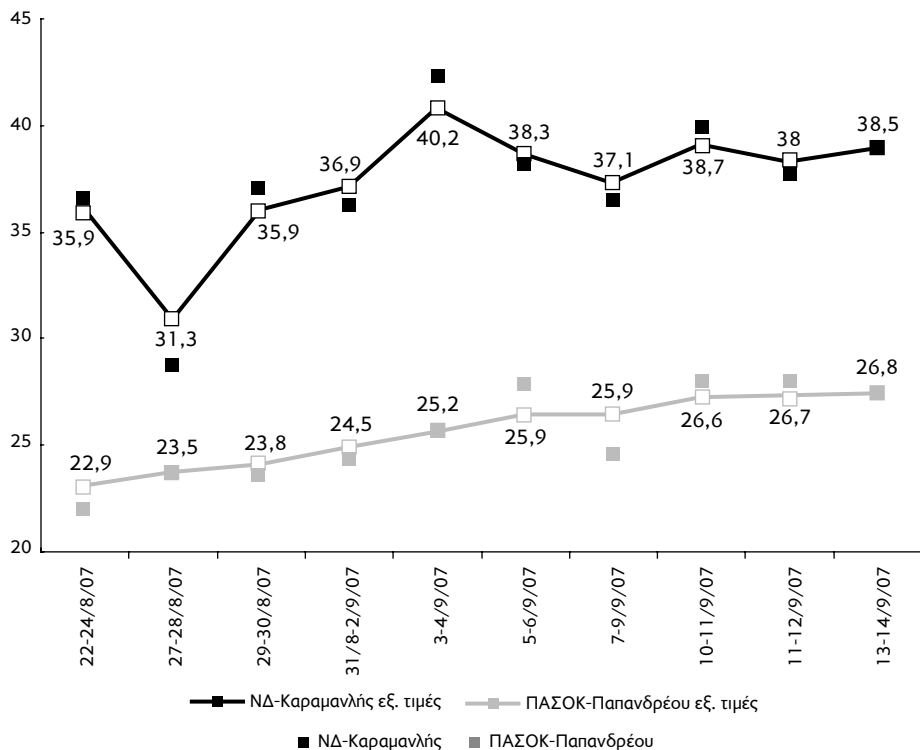
ΠΗΓΗ: el.wikipedia.org. Βουλευτικές εκλογές της 16ης Σεπτεμβρίου 2007

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.6

B2007: Καταλληλότερος πρωθυπουργός για τη χώρα με εξομάλυνση τυχαίου περιπάτου (αστάθμιστα στοιχεία)

ΠΗΓΗ: Public Issue, προεκλογικό Βαρόμετρο για τις βουλευτικές εκλογές του 2007 (10 «κύματα»)

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.7
B2007: Καλύτερη κυβέρνηση για τη χώρα με εξομαλυνση τυχαίου περιπάτου
 (αστάθμιστα στοιχεία)

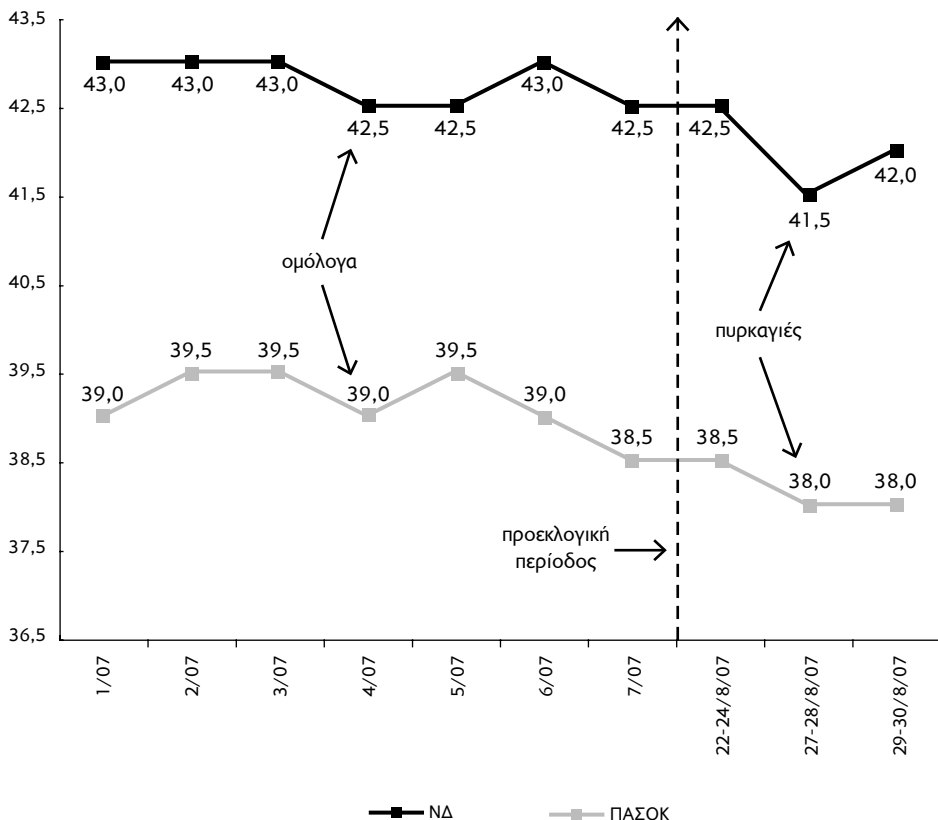

ΠΗΓΗ: Public Issue, προεκλογικό Βαρόμετρο για τις βουλευτικές εκλογές του 2007 (10 «κύματα»)

και Διαγράμματα 4.3-4.7). Αξίζει να σημειωθεί ότι στο 5ο «κύμα» του προεκλογικού Βαρόμετρου (3-4/9/2007), που ακολούθησε την ανακοίνωση του ψηφοδελτίου Επικρατείας του ΠΑΣΟΚ, η πρόθεση ψήφου (πρωτογενή στοιχεία) της ΝΔ έφτασε στη μέγιστη τιμή της προεκλογικής περιόδου (50,3%) και, αντίστοιχα, η πρόθεση ψήφου (πρωτογενή στοιχεία) του ΠΑΣΟΚ στη χαμηλότερη τιμή της προεκλογικής περιόδου (28,6%). Όμως, η κυριότερη επίδραση που άσκησε η ανακοίνωση του ψηφοδελτίου Επικρατείας του ΠΑΣΟΚ ήταν η σταθεροποίηση των τιμών των μεταβλητών της ανάλυσης. Πιο συγκεκριμένα: η ΝΔ σταθεροποίησε την εξομαλυσμένη πρόθεση ψήφου πάνω από το 47%, την παράσταση νίκης πάνω από το 55%, τον δείκτη της κυβερνητικής ικανότητας πάνω από το 37%, ενώ ο Κ. Καραμανλής σταθεροποίησε το μερίδιό του στον δείκτη πρωθυπουργικής καταλληλότητας, σε επίπεδα της τάξης του 49%. Αντίστοιχα, αποδυναμώθηκε η, σχετικά αναιμική, δυναμική ανόδου του ΠΑΣΟΚ, που είχε παρατηρηθεί μέχρι τότε, στον δείκτη κυβερνητικής ικανότητας και του Γ. Παπανδρέου στον δείκτη πρωθυπουργικής καταλληλότητας, περιορίζοντας τα ποσοστά του ΠΑΣΟΚ κάτω από το 27% και του Γ. Παπανδρέου κάτω από το 28%, στους δύο αντίστοιχους δείκτες. Ταυτόχρονα, τα ποσοστά του ΠΑΣΟΚ στην εξομαλυσμένη

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.8

B2007: Εκτίμηση εκλογικής επιρροής ΝΔ και ΠΑΣΟΚ
Ιανουάριος-Σεπτέμβριος 2007

ΠΗΓΗ: Public Issue, Πολιτικό Βαρόμετρο

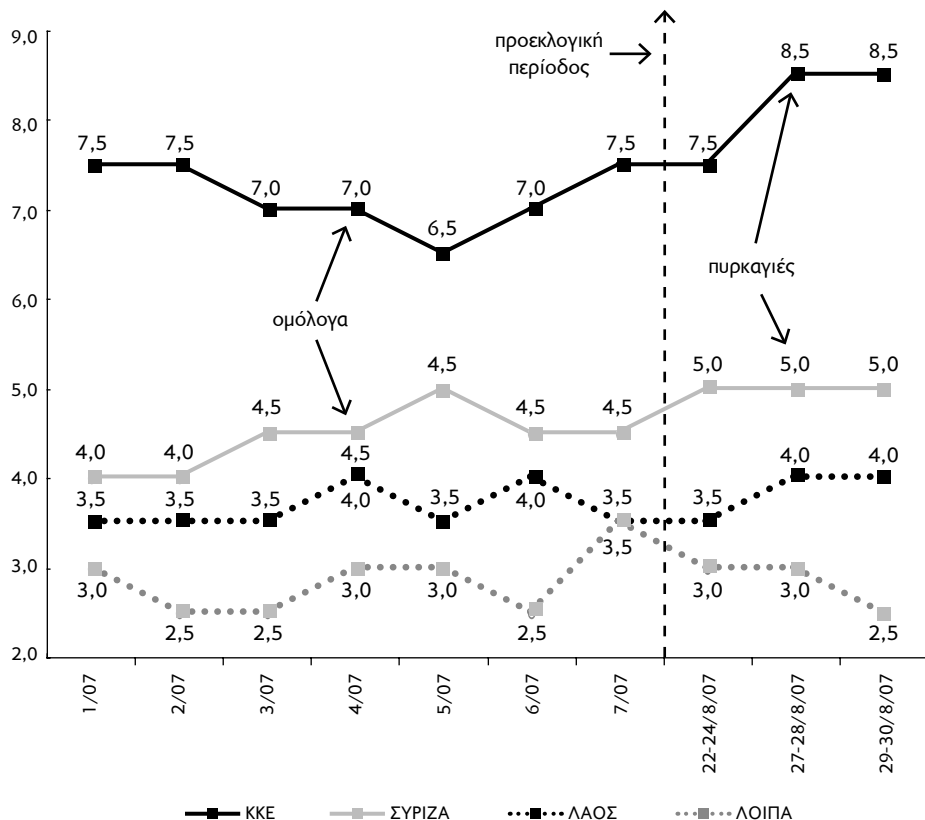
πρόθεση ψήφου καθηλώθηκαν κάτω από το 34%, ενώ και η παράσταση νίκης του περιορίστηκε σε επίπεδα της τάξης μόλις του 15% (Πίνακες 4.1-4.4 και Διαγράμματα 4.1-4.7).

7. Περιοδολόγηση και αποτίμηση της προεκλογικής περιόδου του 2007

Η συστηματική παρακολούθηση των τάσεων της κοινής γνώμης, με τη βοήθεια του προεκλογικού Βαρόμετρου της Public Issue, επιτρέπει τη διερεύνηση της εξέλιξης της επιρροής των κομμάτων κατά την προεκλογική περίοδο και της επίδρασης που άσκησε αυτή στο τελικό εκλογικό αποτέλεσμα του 2007.

Η ΝΔ και το ΠΑΣΟΚ υποδέχτηκαν το 2007 με αρκετά υψηλά ποσοστά εκλογικής επιρροής (43% και 39%, αντίστοιχα), αλλά και μια καθαρή υπεροχή της ΝΔ, της τάξης των 4 μονάδων. Η απαρχή του 2007 βρήκε τον δικομματισμό αρκετά

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.9
B2007: Εκτίμηση εκλογικής επιρροής υπόλοιπων κομμάτων
 Ιανουάριος-Σεπτέμβριος 2007

ΠΗΓΗ: Public Issue, Πολιτικό Βαρόμετρο

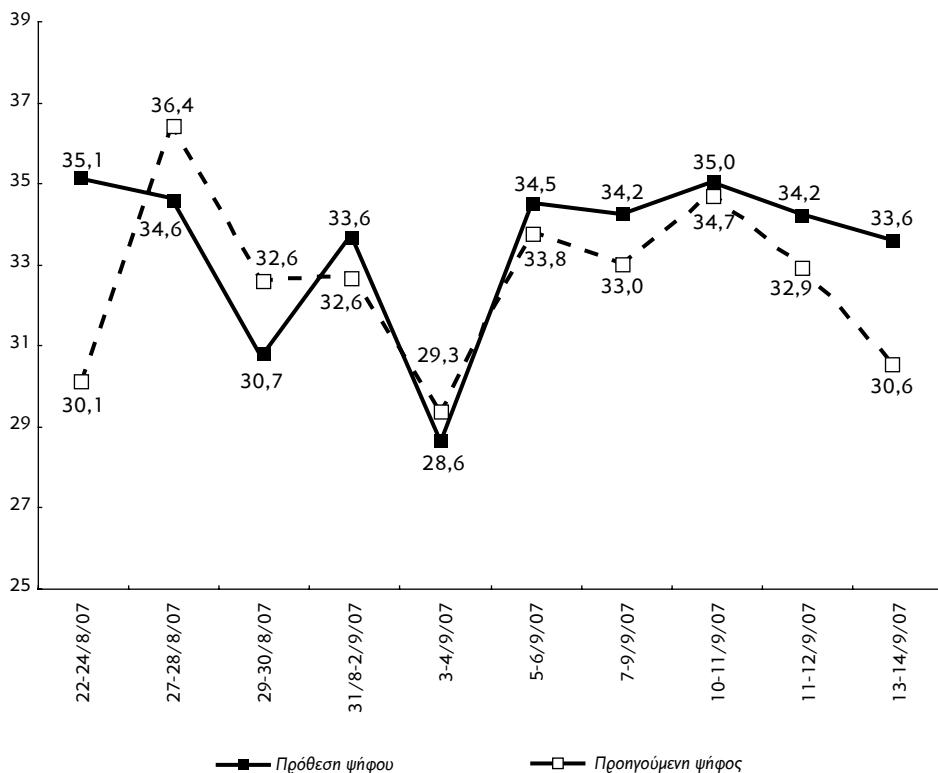
ισχυρό (με την αθροιστική επιρροή των δύο μεγάλων κομμάτων στο 82%). Αυτό συνέβη λόγω της ενίσχυσης των κομματικών ταυτίσεων, που επέφεραν οι νομαρχιακές εκλογές του Οκτωβρίου του 2006, και της παρατεταμένης προεκλογικής περιόδου, που ξεκίνησε αμέσως μετά (Μαυρήs 2010β). Το ενδεχόμενο πεντακομματικής Βουλής έμοιαζε πολύ πιθανό, καθώς η δύναμη του ΛΑΟΣ καταγράφονταν σταθερά πάνω από το 3% (Διαγράμματα 4.8 και 4.9).

Ωστόσο, η υπόθεση των ομολόγων την άνοιξη και η μεγάλη πυρκαγιά της Πάρνηθας, στις αρχές του καλοκαιριού, δημιούργησαν κλίμα δυσaréσκειας προς τα δύο κόμματα εξουσίας και ανέκοψαν τη δυναμική του δικομματισμού.⁸ Τον Ιούλιο του 2007, η επιρροή της ΝΔ υποχώρησε στο 42,5% και του ΠΑΣΟΚ στο 38,5%, ενώ η επιρροή του δικομματισμού μειώθηκε σε 81%. Είναι εντυπωσιακό το γεγονός, ότι η δυσaréσκεια του εκλογικού σώματος κατευθύνθηκε ισομερώς και προς

8 Βλέπε σχετικά το ειδικό ένθετο «ΣΚΑΪ/Βαρόμετρο», *Η Καθημερινή*, 22 Ιουλίου, 2007.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.10

B2007: Πρόθεση ψήφου και προηγούμενη ψήφος ΠΑΣΟΚ
(αστάθμιστα στοιχεία – διευκρινισμένη ψήφος)

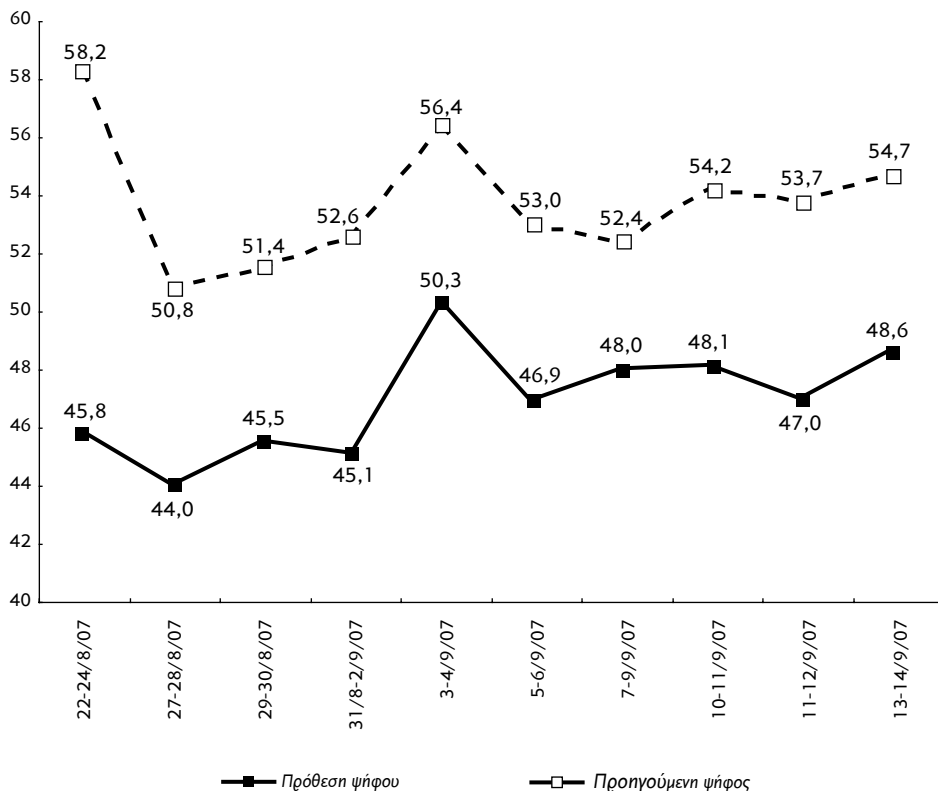
ΠΗΓΗ: Public Issue, προεκλογικό Βαρόμετρο για τις βουλευτικές εκλογές του 2007 (10 «κύματα»)

τα δύο μεγάλα κόμματα και όχι μόνο προς την κυβέρνηση. Από τη δυσaréσκεια ωφελήθηκαν το ΚΚΕ και τα μικρότερα κόμματα, που αύξησαν την επιρροή τους κατά μισή (0,5) και μια (1) μονάδα αντίστοιχα (Διαγράμματα 4.8 και 4.9).

Η έναρξη της τυπικής προεκλογικής περιόδου (17/8/2007) βρήκε τον δικομματισμό σε πτωτική φάση και τη ΝΔ να διατηρεί καθαρή υπεροχή έναντι του ΠΑΣΟΚ. Ωστόσο, οι πυρκαγιές του Αυγούστου προκάλεσαν νέο ισχυρό κλυδωνισμό. Η ΝΔ απώλεσε μία (1) μονάδα και το ΠΑΣΟΚ μισή (0,5) μονάδα, υποχωρώντας στο 41,5% και το 38%, αντίστοιχα. Το 41,5% αποτέλεσε το κατώτερο όριο εκλογικής επιρροής της τετραετίας για τη ΝΔ και είχε παρατηρηθεί ξανά τον Φεβρουάριο, τον Απρίλιο και τον Ιούνιο του 2006, κυρίως υπό την επίδραση της υπόθεσης των τηλεφωνικών υποκλοπών. Αξίζει, επίσης, να σημειωθεί, ότι το ΠΑΣΟΚ, ακόμη και στη χειρότερη στιγμή της κυβερνητικής θητείας της ΝΔ, όχι μόνο δεν κατάφερε να καρπωθεί τη δυσaréσκεια της κοινής γνώμης, αλλά απώλεσε και τμήμα της επιρροής του. Από αυτή την κρίση, κέρδη αποκόμισε κυρίως το ΚΚΕ, που αύξησε τη δύναμή του κατά μία (1) μονάδα, προσεγγίζοντας το 8,5%, και ο ΛΑΟΣ, που

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.11

B2007: Πρόθεση ψήφου και προηγούμενη ψήφος ΝΔ
(αστάθμιστα στοιχεία – διευκρινισμένη ψήφος)

ΠΗΓΗ: Public Issue, προεκλογικό Βαρόμετρο για τις βουλευτικές εκλογές του 2007 (10 «κύματα»)

αύξησε τη δύναμή του κατά μισή (0,5) μονάδα, σε 4% (Διαγράμματα 4.8 και 4.9).

Παρά το πρωτοφανές μέγεθος της καταστροφής που προκάλεσαν οι πυρκαγιές του Αυγούστου, η κρίση του δικομματισμού αποδείχθηκε συγκυριακή. Έτσι, η επιρροή της ΝΔ ανέβηκε και πάλι στο 42%, μετά το 3ο «κύμα» του προεκλογικού Βαρόμετρου, ενώ η επιρροή του ΠΑΣΟΚ σταθεροποιήθηκε στο 38%. Η ανάκαμψη της ΝΔ έγινε κυρίως εις βάρος της επιρροής των Λοιπών κομμάτων. Αντίθετα, το ΚΚΕ και ο ΛΑΟΣ φαίνεται πως κατόρθωσαν να κεφαλαιοποιήσουν τα κέρδη που είχαν μετά την έναρξη της προεκλογικής περιόδου.

Η ανακοίνωση του ψηφοδελτίου Επικρατείας του ΠΑΣΟΚ με επικεφαλής τη Φ. Γεννηματά και η σύγκρουση ΝΔ - ΠΑΣΟΚ, που ακολούθησε, αποτέλεσαν το δεύτερο κομβικό σημείο της προεκλογικής περιόδου. Το αποτέλεσμα αυτής της σύγκρουσης ήταν η παγίωση της ανάκαμψης της ΝΔ και η σταθεροποίηση της επιρροής της. Μετά το 5ο «κύμα» του προεκλογικού Βαρόμετρου αποδυναμώθηκε η όποια δυναμική ανόδου του ΠΑΣΟΚ στον δείκτη κυβερνητικής ικανότητας και του Γ. Παπανδρέου στον δείκτη πρωθυπουργικής καταλληλότητας, που υπήρχε μέχρι τότε,

με συνέπεια την καθήλωση των ποσοστών του ΠΑΣΟΚ. Το γενικότερο συμπέρασμα είναι, ότι από τις αρχές Σεπτεμβρίου και ύστερα σταθεροποιήθηκαν οι διαμορφωμένες τάσεις του εκλογικού σώματος και δεν σημειώθηκαν αξιόλογες μεταβολές στην εκλογική επιρροή των κομμάτων. Η επίδραση της *τηλεμαχίας* (*debate*) μεταξύ των πολιτικών αρχηγών και η παρουσία των δύο υποψηφίων πρωθυπουργών στη ΔΕΘ δεν δημιούργησε ιδιαίτερη δυναμική υπέρ κάποιου κόμματος.

Στο σημείο αυτό, θα πρέπει να εξεταστεί η άνοδος της ΝΔ και η αντίστοιχη πτώση του ΛΑΟΣ, που αποκαλύφθηκε από την *εξομάλυνση Kalman* του προεκλογικού Βαρόμετρου (βλέπε παραπάνω σημείο 6). Πώς μπορεί να ερμηνευτεί αυτή η μεταβολή, με βάση τα προηγούμενα συμπεράσματα; Σχετικά με αυτό το ζήτημα μπορούν να διατυπωθούν οι παρακάτω παρατηρήσεις:

Πρώτον, από τη σύγκριση των μέσων όρων των μεταβλητών της ανάλυσης, στους δύο μήνες της προεκλογικής περιόδου, προκύπτει ότι η αύξηση των ποσοστών της ΝΔ, κατά 3,1%, τον Σεπτέμβριο, σε σχέση με τον Αύγουστο, είναι δυσανάλογη συγκριτικά με τη γενικότερη βελτίωση της εικόνας της. Πιο συγκεκριμένα, η ΝΔ κέρδισε 3,8 μονάδες στον δείκτη κυβερνητικής αξιοπιστίας και 2,2 μονάδες στην *παράσταση νίκης*, ενώ ο Κ. Καραμανλής κέρδισε 2,2 μονάδες στον δείκτη πρωθυπουργικής καταλληλότητας. Η παρατήρηση αυτή αποκτά μεγαλύτερη σημασία, εάν ληφθεί υπ' όψιν ότι το ΠΑΣΟΚ, η επιρροή του οποίου παρέμεινε ουσιαστικά σταθερή τον Σεπτέμβριο, σε σχέση με τον Αύγουστο, βελτίωσε την εικόνα του, σχεδόν στον ίδιο βαθμό με τη ΝΔ, κερδίζοντας 3,2 μονάδες στον δείκτη κυβερνητικής αξιοπιστίας και ο Γ. Παπανδρέου αντίστοιχα 2,6 μονάδες στον δείκτη πρωθυπουργικής καταλληλότητας, ενώ η *παράσταση νίκης* της αξιωματικής αντιπολίτευσης μειώθηκε μόλις κατά 1,1% (Πίνακας 4.7).

Δεύτερον, το σημαντικότερο γεγονός του Σεπτεμβρίου, δηλαδή η ανακοίνωση του ψηφοδελτίου Επικρατείας του ΠΑΣΟΚ με επικεφαλής τη Φ. Γεννηματά, το οποίο οδήγησε σε παγίωση της υπεροχής της ΝΔ, ήταν στην ουσία μια σύγκρουση μεταξύ της ΝΔ και του ΠΑΣΟΚ, συνεπώς δεν θα μπορούσε να επηρεάσει, άμεσα, τον συσχετισμό μεταξύ ΝΔ και ΛΑΟΣ.

Τρίτον, οι πυρκαγιές του Αυγούστου είχαν δημιουργήσει, γενικότερα, ένα αρνητικό κλίμα για τον δικομματισμό, που δεν συνάδει με την ενίσχυση της ΝΔ εις βάρος του ΛΑΟΣ.

Τέταρτον, το κλίμα που καλλιεργήθηκε τις τελευταίες ημέρες της προεκλογικής περιόδου δημιούργησε στην κοινή γνώμη την αίσθηση της αμφίρροπης αναμέτρησης και της αμφιβολίας για την επίτευξη της αυτοδυναμίας της ΝΔ.

Οι προηγούμενες παρατηρήσεις, σε συνδυασμό με τη δεδομένη παραταξιακή συγγένεια της ΝΔ και του ΛΑΟΣ, οδηγούν στο συμπέρασμα ότι η πιθανότερη ερμηνεία της καταγραφείσας μεταβολής των ποσοστών της ΝΔ και του ΛΑΟΣ, κατά τη διάρκεια της προεκλογικής περιόδου, οφείλεται σε απόκρυψη της *πρόθεσης ψήφου* μέρους των ψηφοφόρων του ΛΑΟΣ.

Συμπερασματικά, η επίδραση της προεκλογικής περιόδου στο εκλογικό αποτέλεσμα ήταν πολύ μικρή. Όπως αποδεικνύεται από τη χρονοσειρά της επιρροής των κομμάτων μέσα στο 2007, το αποτέλεσμα των εκλογών ήταν ουσιαστικά διαμορφωμένο, αρκετό διάστημα πριν τις εκλογές, τουλάχιστον από τις αρχές του έτους. Η προεκλογική περίοδος εδραίωσε και σταθεροποίησε τη *δυσарέσκεια* του εκλογικού σώματος προς τα δύο μεγάλα κόμματα, η οποία είχε διαμορφωθεί, σταδιακά, στο πρώτο εξάμηνο του 2007. Όμως, σε καμία περίπτωση, δεν δημιούργησε κάποια ιδιαίτερη δυνα-

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.7

B2007: Σύγκριση των βασικών μεταβλητών κατά μήνα της προεκλογικής περιόδου

	22/8 - 2/9/07 ΜΕΣΟΣ ΟΡΟΣ (4 κύματα)	3/9 - 14/9 ΜΕΣΟΣ ΟΡΟΣ (6 κύματα)	ΜΕΤΑΒΟΛΗ
	ΠΡΟΘΕΣΗ ΨΗΦΟΥ		
ΝΔ	45,1	48,2	3,1
ΠΑΣΟΚ	33,5	33,4	-0,1
ΚΚΕ	9,0	8,0	-1,0
ΣΥΡΙΖΑ	5,8	5,7	-0,1
ΛΑΟΣ	4,1	3,0	-1,1
Λοιπά κόμματα	2,5	1,8	-0,7
Αδιευκρίνιστη ψήφος	28,1	22,7	-5,4
	ΚΑΤΑΛΛΗΛΟΤΕΡΟΣ ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΣ		
Κ. Καραμανλής	47,3	49,5	2,2
Γ. Παπανδρέου	25,3	27,9	2,6
	ΚΑΛΥΤΕΡΗ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ		
ΝΔ	34,8	38,6	3,8
ΠΑΣΟΚ	23,3	26,5	3,2
	ΠΑΡΑΣΤΑΣΗ ΝΙΚΗΣ		
ΝΔ	53,4	55,6	2,2
ΠΑΣΟΚ	16,6	15,5	-1,1

ΠΗΓΗ: Public Issue, προεκλογικό Βαρόμετρο για τις βουλευτικές εκλογές του 2007 (10 «κύματα»)

μική, που θα μπορούσε να μεταβάλλει ριζικά το πολιτικό σκηνικό. Συνεπώς, η νίκη της ΝΔ, και σε μεγάλο βαθμό η διαφορά της από το ΠΑΣΟΚ, ήταν προβλέψιμη αρκετό καιρό πριν τις εκλογές. Η εκλογική αναμέτρηση δεν υπήρξε ποτέ «ντέρμπι», παρά τις εκτιμήσεις σχεδόν του συνόλου των εταιρειών δημοσκοπήσεων.⁹

Λαμβάνοντας υπ' όψιν το μέγεθος και τη σημασία των σημαντικότερων γεγονότων, που συνέβησαν εντός του 2007 (υπόθεση ομολόγων, πυρκαγιές κ.λπ.), θα πρέπει να θεωρηθούν αξιοσημείωτες τόσο η αντοχή που επέδειξε η ΝΔ (η οποία, πάντως, έχασε περίπου 3,5 μονάδες σε σχέση με το 2004) όσο και η αδυναμία του ΠΑΣΟΚ να επωφεληθεί από τη δυσάρεσκεια του εκλογικού σώματος, αφού σε σχέση με το 2004, υποχώρησε περίπου 2,5 μονάδες. Από την άλλη πλευρά, ο δικοι-

9 Βλέπε σχετικά την προαναφερθείσα ανάλυση του Γρηγόρη Τζιοβάρτα: «7 εταιρείες, 7 αποτελέσματα», *Το Βήμα της Κυριακής*, ό.π.

ματισμός, σε αντίθεση με κάποιες βιαστικές εκτιμήσεις που διατυπώθηκαν κυρίως κατά την περίοδο των πυρκαγιών του Αυγούστου, διατηρήθηκε σε αρκετά υψηλά ποσοστά (το συνολικό άθροισμα των δύο μεγάλων κομμάτων έφτασε το 80%).

Συγκρίνοντας, τέλος, την επίδραση της προεκλογικής περιόδου των εκλογών του 2007, με την αντίστοιχη του 2004, προκύπτει το συμπέρασμα, ότι, και στις δύο περιπτώσεις, το εκλογικό αποτέλεσμα δεν επηρεάστηκε σε σημαντικό βαθμό από την προεκλογική εκστρατεία των κομμάτων. Το 2004, η προεκλογική περίοδος συνέβαλε στη διαμόρφωση της τελικής διαφοράς μεταξύ πρώτου/δεύτερου κόμματος. Η ΝΔ ανέπτυξε μια δυναμική, η οποία οδήγησε στη μεγάλη διαφορά (4,8 μονάδες) υπέρ της (βλέπε κεφάλαιο 1 του παρόντος τόμου). Αντίθετα, το 2007 η προεκλογική περίοδος δεν άλλαξε ουσιαστικά το συσχετισμό μεταξύ των δύο μεγάλων κομμάτων. Το ΠΑΣΟΚ, παρά τη σχετικά καλή του επίδοση στους επιμέρους δείκτες (*παράσταση νίκης, καλύτερη κυβέρνηση και καταλληλότερος πρωθυπουργός*), δεν μπόρεσε να αναπτύξει μια δυναμική που θα απειλούσε την κυριαρχία της ΝΔ. Από την άλλη πλευρά, η ΝΔ, παρά την ιδιαίτερα αρνητική συγκυρία, κατάφερε να διατηρήσει τις δυνάμεις της. Το γεγονός αυτό είναι αρκετά διδακτικό για τους αναλυτές της κοινής γνώμης, καθώς αποδεικνύει τη μικρή σημασία της προεκλογικής περιόδου, όταν υπάρχουν σταθερά διαμορφωμένες και κατασταλαγμένες τάσεις στο εκλογικό σώμα.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ 4

1. Η ταυτότητα των ερευνών

Το προεκλογικό Βαρόμετρο της Public Issue πραγματοποιήθηκε σε δέκα (10) «κύματα» από τις 22/8/2007 έως τις 14/9/2007. Οι έρευνες από τις 30/8/2007 και ύστερα δεν δημοσιεύθηκαν, λόγω της απαγόρευσης που επέβαλλε ο εκλογικός νόμος. Οι ημερομηνίες κατά τις οποίες υλοποιήθηκε κάθε έρευνα παρατίθενται στον Πίνακα 1 του παρόντος κεφαλαίου. Κάθε «κύμα» αποτελούσε μια τηλεφωνική έρευνα, με πληθυσμό-στόχο το σύνολο του πληθυσμού, 18 ετών και άνω (εκλογικό σώμα), στο σύνολο της χώρας. Το σχεδιασθέν μέγεθος του δείγματος ανήλθε για κάθε κύμα σε 1.000 άτομα. Το πραγματοποιηθέν διευκρινισμένο μέγεθος δείγματος για κάθε έρευνα παρατίθεται στον Πίνακα 4.1. Το διευκρινισμένο δείγμα του αθροιστικού αρχείου των ερευνών ανήλθε σε 7.743 άτομα. Η κατανομή της διευκρινισμένης πρόθεσης ψήφου στο αθροιστικό αρχείο παρατίθεται, επίσης, στον Πίνακα 4.1. Για την επιλογή του δείγματος ακολουθήθηκε η μέθοδος της πολυσταδιακής στρωματοποιημένης δειγματοληψίας, με στρώματα όλες τις διοικητικές περιφέρειες της χώρας. Για τη δημιουργία των χρονολογικών σειρών, το αποτέλεσμα κάθε κύματος αντιστοιχήθηκε στη δεύτερη ημέρα του διήμερου, κατά το οποίο πραγματοποιήθηκε η αντίστοιχη έρευνα πεδίου.

2. Εκτίμηση σταθεράς (a) στα υποδείγματα των εξομαλυσμένων χρονοσειρών πρόθεσης ψήφου

Στον πίνακα που ακολουθεί, παρατίθενται τα αποτελέσματα της εκτίμησης ύπαρξης αιτιοκρατικής τάσης (*deterministic trend*) στα υποδείγματα $ARIMA(0,1,0)$ των εξομαλυσμένων ποσοστών της πρόθεσης ψήφου.¹⁰

	a (σταθερά)	P - value
ΝΔ	0,090	0,010
ΠΑΣΟΚ	0,005	0,880
ΚΚΕ	-0,010	0,810
ΣΥΡΙΖΑ	0	–
ΛΑΟΣ	-0,050	0,024
Λοιπά κόμματα	-0,050	0,024

Με βάση τον παραπάνω πίνακα, η ΝΔ έχει στατιστικά σημαντική ανοδική *τάση*, ο ΛΑΟΣ και τα Λοιπά κόμματα έχουν στατιστικά σημαντική πτωτική *τάση*, ενώ το ΠΑΣΟΚ, το ΚΚΕ και ο ΣΥΡΙΖΑ δεν έχουν στατιστικά σημαντική *τάση*. Θα πρέπει να

¹⁰ Για μια αναλυτική περιγραφή των υποδειγμάτων, βλέπε το κεφάλαιο 12 (σημείο 5.5.2) στο τρίτο μέρος του παρόντος τόμου.

επισημανθεί, ότι το ΠΑΣΟΚ περιγράφεται από ένα στάσιμο AR(1) υπόδειγμα (με $\gamma = 0,89$), το ΚΚΕ περιγράφεται από ένα στάσιμο AR(1) υπόδειγμα (με $\gamma = 0,88$), ενώ η επιρροή του ΣΥΡΙΖΑ, μετά την αφαίρεση της επίδρασης του *δειγματοληπτικού σφάλματος*, αποδείχθηκε σταθερή, σε όλη την προεκλογική περίοδο.

Όλες οι *εκτιμήσεις* των υποδειγμάτων πραγματοποιήθηκαν με το στατιστικό πρόγραμμα SPSSWIN (V.11.0).

5. Η πρόβλεψη των εκλογών δεύτερης τάξης με χρήση υποδειγμάτων γραμμικής παλινδρόμησης και προεκλογικών δημοσκοπήσεων

Η περίπτωση των ελληνικών ευρωεκλογών του 2009

1. Εισαγωγή

Τον Ιούνιο του 2009, η νίκη του ΠΑΣΟΚ στις ευρωεκλογές αποτέλεσε καταλύτη για την επικράτησή του στις βουλευτικές εκλογές, που ακολούθησαν μόλις τέσσερις μήνες μετά. Ταυτόχρονα, οι ευρωεκλογές του 2009 υπήρξαν ιδιαίτερα σημαντικές και για τις ελληνικές δημοσκοπήσεις, δεδομένου ότι για πρώτη φορά καταργήθηκε η απαγόρευση δημοσίευσης ερευνών, κατά τις τελευταίες 15 ημέρες της προεκλογικής περιόδου. Στην προκειμένη περίπτωση, η απαγόρευση δημοσιοποίησης δημοσκοπήσεων περιορίστηκε σε μόλις 2 ημέρες. Ανταποκρινόμενη στο νέο θεσμικό πλαίσιο για τις προεκλογικές δημοσκοπήσεις και επιθυμώντας να αξιοποιήσει ερευνητικά την ευκαιρία που δόθηκε, η Public Issue εφάρμοσε, για πρώτη φορά στις δημοσκοπήσεις της, τη μέθοδο των *ημερήσιων κυλιόμενων ερευνών* (*rolling tracking polls*).¹

Παράλληλα και επίσης για πρώτη φορά σε ευρωεκλογική αναμέτρηση, επιχείρησε την *πρόβλεψη του εκλογικού αποτελέσματος*, συνδυάζοντας –σε αντίθεση με τις βουλευτικές εκλογές– τις προεκλογικές δημοσκοπήσεις, με κατάλληλα στατιστικά υποδείγματα γραμμικής παλινδρόμησης, τα οποία συσχετίζουν το αποτέλεσμα των ευρωεκλογών, με το αποτέλεσμα των προηγούμενων βουλευτικών εκλογών και την αναμενόμενη αποχή. Η χρήση βασικών μη-δημοσκοπικών μεταβλητών, στην προσπάθεια *πρόβλεψης του αποτελέσματος* των ευρωεκλογών, κρίθηκε επιβεβλημένη, εξαιτίας των σημαντικών προβλημάτων, που αντιμετωπίζουν οι προεκλογικές έρευνες για τις ευρωεκλογές.

2. Ο ιδιότυπος χαρακτήρας των ευρωεκλογών

Οι ευρωπαϊκές εκλογές συνιστούν μια ιδιόμορφη εκλογική διαδικασία, αρκετά διαφορετική από τις αντίστοιχες εκλογές για την ανάδειξη του Εθνικού Κοινοβουλίου, αλλά και από τις (βραχύβιες) νομαρχιακές εκλογές, που καθιερώθηκαν στην Ελλάδα το 1994 (Μαυρή 1994α, 1994β, 2003, 2005), αλλά καταργήθηκαν το 2010. Και τούτο, διότι δεν εκπληρούν τις δύο βασικές λειτουργίες που είναι σύμφυτες με το εκλογικό φαινόμενο, δηλαδή: α) το σχηματισμό κυβερνήσεων, και β) τη δια-

1 Στην Ελλάδα, η εν λόγω μέθοδος είχε υιοθετηθεί νωρίτερα από άλλες εταιρείες του κλάδου (π.χ. Metron Analysis).

μόρφωση της κρατικής πολιτικής. Αντιθέτως, στοχεύουν στην ανάδειξη του Ευρωπαϊκού κοινοβουλίου, ενός θεσμού που μέχρι σήμερα έχει παραμείνει απομακρυσμένος από τους πολίτες και σχεδόν άγνωστος σε αυτούς. Με βάση τη γενική (ορθή) πεποίθηση του εκλογικού σώματος, σχετικά με τον υποδεέστερο θεσμικό τους ρόλο, ενόψει του γεγονότος πως στις ευρωεκλογές «διακυβεύονται πολύ λιγότερα» από ό,τι στις εθνικές εκλογές, οι πρώτες διατηρούν περιορισμένη και πλέον φθίνουσα σημασία για το εκλογικό σώμα και τείνουν να θεωρούνται κατά κανόνα, όπως θεωρούνται από αρκετούς και οι τοπικές εκλογές, ως εκλογές *δεύτερης τάξης* (*second order elections*). Αυτό το γεγονός αντανακλάται τόσο στα φαινόμενα χαλάρωσης των κομματικών ταυτίσεων, όσο και στη μειωμένη συμμετοχή που σημειώνεται, κατά κανόνα, στις χώρες της ΕΕ. Δεδομένου ότι η ψήφος δεν έχει τις συνέπειες των εθνικών εκλογών και οι κομματικές ταυτίσεις εμφανίζονται λιγότερο ενεργοποιημένες, αποτελούν συνήθως δοκιμασία για την κυβέρνηση και ευκαιρία εκδήλωσης της υφιστάμενης κοινωνικής δυσάρεσκειας, για την αντιπολίτευση.

Ενώ οι ευρωεκλογές δεν εξυπηρετούν αυτές τις δύο βασικές λειτουργίες, έχουν αναδείξει, ως κύρια πλευρά τους μια τρίτη, τη λειτουργία της νομιμοποίησης (Reif and Schmitt 1980, Reif 1984a, 1985β, Niedermayer 1990, Perrineau and Ysmal 1995, Heath et al. 1996, Heath et al. 1997, Schmitt and Thomassen 2000, Franklin 2001a, 2001β). Ωστόσο, όπως δείχνει και η μακροχρόνια *τάση* κάμψης της συμμετοχής, και αυτή η λειτουργία τείνει να υπονομιευθεί.

Κατά κανόνα, οι ευρωεκλογές, ως εκλογές *δεύτερης τάξης*, τείνουν να αποτελούν το κατώτερο όριο της εκλογικής υποστήριξης των κομμάτων διακυβέρνησης, ενώ οι βουλευτικές το ανώτερο (Μαυρής 2003, 96). Η σύγκριση των ελληνικών νομαρχιακών, βουλευτικών και ευρωπαϊκών εκλογών επαληθεύει την υπόθεση για τον διακριτό χαρακτήρα των ευρωεκλογών.

Το παγιωμένο γενικό πλαίσιο διεξαγωγής των ευρωεκλογών έχει ως αποτέλεσμα, να προσδιορίζεται ο χαρακτήρας που λαμβάνουν κάθε φορά, σχεδόν αποκλειστικά, από την εγχώρια πολιτική συγκυρία και τη χρονική στιγμή του εθνικού εκλογικού κύκλου, με την οποία συμπίπτει η διεξαγωγή τους. Εάν, δηλαδή, προηγούνται, έπονται ή πραγματοποιούνται συγχρόνως με τις εθνικές εκλογές. Ως προς αυτήν την κρίσιμη παράμετρο, στην ιστορία της συγκεκριμένης μορφής εκλογικής αναμέτρησης, μεταξύ των επτά που έχουν πραγματοποιηθεί στην Ελλάδα από το 1981 μέχρι σήμερα [2009], μόνον οι ευρωεκλογές του 2004 ακολούθησαν βουλευτική αναμέτρηση. Από τις υπόλοιπες, δύο πραγματοποιήθηκαν ταυτοχρόνως (1981, 1989) και τέσσερις κατά τη διάρκεια του εκλογικού κύκλου (1984, 1994, 1999, 2009), κατά το αμέσως προηγούμενο –των αντίστοιχων εθνικών αναμετρήσεων– έτος.

Αυτό και μόνον το γεγονός της χρονικής απόστασης από τις εθνικές εκλογές τείνει να ενισχύσει, στην περίπτωση της ταυτόχρονης διεξαγωγής, ή να αποδυναμώσει, στην περίπτωση που διεξάγονται κατά τη διάρκεια του εκλογικού κύκλου, την «εκτονωτική» λειτουργία των ευρωεκλογών, αντιστοίχως, σε βάρος ή προς όφελος των κομματικών ταυτίσεων.

3. Οι δυσκολίες της πρόβλεψης των ευρωεκλογών

Εκτός από τον ιδιότυπο χαρακτήρα τους, που αποτελεί γενικά τον βασικό λόγο, η προσπάθεια *πρόβλεψης του αποτελέσματος* των ευρωεκλογών δεν μπορεί να στη-

ριχθεί σε μια συστηματική χρονοσειρά ερευνών *πρόθεσης ψήφου* ευρωεκλογών, αντίστοιχη π.χ. του Πολιτικού Βαρόμετρου (ΠΒ) της Public Issue για την εκλογική επιρροή των κομμάτων στις βουλευτικές εκλογές.

Οι προεκλογικές δημοσκοπήσεις για τις ευρωεκλογές είναι λιγότερο ακριβείς και θεωρούνται λιγότερο αξιόπιστες από τις αντίστοιχες έρευνες για τις εθνικές εκλογές. Αυτό συμβαίνει διότι οι ψηφοφόροι, όταν απαντούν σε δημοσκοπήσεις ευρωεκλογών, συνήθως έχουν στο μυαλό τους τις εθνικές εκλογές. Ακόμη, σημαντικός αριθμός εκλογέων, αν και δηλώνει *πρόθεση ψήφου*, τελικά δεν προσέρχεται στην κάλπη. Στις ευρωεκλογές, π.χ., του 2004 η πανευρωπαϊκή συμμετοχή έπεσε κάτω από 50%.

Ο βαθμός δυσκολίας της *πρόβλεψης* στις ευρωεκλογές του 2009 ήταν αυξημένος και για επιπρόσθετους λόγους:

Πρώτον, από τον Ιανουάριο του 2008, την ελληνική πολιτική σκηνή μονοπωλούσε η συζήτηση για την πρόωπη προσφυγή στην κάλπη των βουλευτικών εκλογών, επηρεάζοντας προφανώς καθοριστικά και την κοινή γνώμη. Κατά συνέπεια, η δημοσκοπική *πρόθεση ψήφου* για τις ευρωεκλογές αντανακλούσε, σε μεγάλο βαθμό, τη δημόσια συζήτηση και τις απόψεις των πολιτών σχετικά με τις βουλευτικές εκλογές.

Δεύτερον, οι «χαμηλοί τόνοι» που κρατούσε η κυβέρνηση Καραμανλή είχαν ως αποτέλεσμα τη σημαντική υποβάθμιση της προεκλογικής εκστρατείας και την καθυστερημένη έναρξη δημιουργίας προεκλογικού κλίματος. Ουσιαστικά, το πλαίσιο της ευρωεκλογικής αναμέτρησης αποσαφηνίσθηκε μόλις τις τελευταίες δύο εβδομάδες της προεκλογικής περιόδου, μειώνοντας σημαντικά την αξιοπιστία της καταγεγραμμένης *πρόθεσης ψήφου*.²

Τρίτον, υπήρχαν από νωρίς ενισχυμένες πιθανότητες υψηλής αποχής, οι οποίες επιβεβαιώθηκαν από τις προεκλογικές έρευνες των ευρωεκλογών. Χαρακτηριστικά, ενώ ο μέσος όρος της *αδιευκρίνιστης ψήφου* στις έρευνες του ΠΒ μειώθηκε στο 24,6%, κατά τον εκλογικό κύκλο 2007-2009, έναντι 29,8% στον εκλογικό κύκλο 2004-2007, ο μέσος όρος του ποσοστού των *αντιεκλογικών πρακτικών* (αποχή και Λευκό/Άκυρο) αυξήθηκε από 12,4% στον εκλογικό κύκλο 2004-2007, σε 14,2% στον εκλογικό κύκλο 2007-2009.³ Επομένως, η αποχή, ως ποσοστό επί της *αδιευκρίνιστης ψήφου*, αυξήθηκε από το 42% στο 58%.

Τέταρτον, από τα τέλη του 2008 είχε αρχίσει η αλματώδης αύξηση της επιρροής των Οικολόγων Πράσινων, μιας σχετικά νέας πολιτικής δύναμης, για τα μέχρι τότε εκλογικά δεδομένα, για την οποία οι ευρωεκλογές προδιαγράφονταν ως μια προνομιακή αναμέτρηση.

Προσπαθώντας να υπερβεί τις εγγενείς και μη δυσκολίες της *πρόβλεψης* των ευρωεκλογών, η Public Issue εφάρμοσε δύο καινοτομίες: **α)** Ανέπτυξε υποδείγματα «*πρόβλεψης των ευρωεκλογών*», με βάση τα πραγματικά αποτελέσματα των προηγούμενων ευρωεκλογών και βουλευτικών εκλογών, και **β)** για την καλύτερη παρα-

2 Βλέπε σχετικά: Γιάννης Μαυρής, «Βελτιωμένη η Εικόνα της Κυβέρνησης», *Η Καθημερινή*, 10 Μαΐου, 2009. Διαθέσιμο διαδικτυακά και στην ιστοσελίδα <http://www.mavris.gr/1111/varometro-may-2009-analysis/>.

3 Γιάννης Μαυρής, «Το Μήνυμα της Αποχής στις Φετινές Ευρωεκλογές», *Η Καθημερινή της Κυριακής*, 17 Μαΐου 2009. Διαθέσιμο διαδικτυακά και στην ιστοσελίδα <http://www.mavris.gr/1121/euro-analysis-1/>.

κολούθηση της εξέλιξης των τάσεων του εκλογικού σώματος, σχεδίασε, για πρώτη φορά, τα «κύματα» του αντίστοιχου προεκλογικού Βαρόμετρου, σε ημερήσια βάση.

4. Τα υποδείγματα γραμμικής παλινδρόμησης

Για την *πρόβλεψη του αποτελέσματος* των ευρωεκλογών του 2009 κατασκευάστηκαν στατιστικά υποδείγματα μόνον για τα κόμματα εκείνα, για τα οποία υπήρχαν διαθέσιμα στοιχεία από τις προηγούμενες ευρωεκλογικές αναμετρήσεις (ΠΑΣΟΚ, ΝΔ, ΚΚΕ και ΣΥΡΙΖΑ). Ως εξαρτημένη μεταβλητή κάθε υποδείγματος τέθηκε το εκλογικό ποσοστό του αντίστοιχου κόμματος στις ευρωεκλογές. Η *πρόβλεψη* του ποσοστού των Λοιπών κομμάτων (ΛΑΟΣ, Οικολόγοι Πράσινοι κ.λπ.) προέκυψε, αφαιρώντας από το 100, το συνολικό ποσοστό των τεσσάρων κομμάτων (ΠΑΣΟΚ, ΝΔ, ΚΚΕ και ΣΥΡΙΖΑ).

Οι ερμηνευτικές μεταβλητές για κάθε υπόδειγμα αναζητήθηκαν ανάμεσα στους παράγοντες, οι οποίοι καθορίζουν το αποτέλεσμα των ευρωεκλογών, σύμφωνα με τη διεθνή βιβλιογραφία (Hix, Marsh and Vivyan 2009, Manow 2005). Με βάση αυτή, οι παράγοντες που καθορίζουν συνήθως το ποσοστό ενός κόμματος στις ευρωεκλογές είναι: το ποσοστό του ίδιου κόμματος στις προηγούμενες βουλευτικές εκλογές, το χρονικό σημείο του εκλογικού κύκλου στο οποίο πραγματοποιούνται οι ευρωεκλογές, η εκλογική επιρροή του κόμματος σε ενδεχόμενες βουλευτικές εκλογές, κατά την περίοδο διεξαγωγής των ευρωεκλογών, το μέγεθος της αποχής και άλλες μεταβλητές, οι οποίες αναφέρονται σε παραμέτρους της θέσης του κόμματος στο υφιστάμενο κομματικό σύστημα (π.χ. η συμμετοχή στην κυβέρνηση, ο βαθμός θεσμοποίησης του κόμματος, η στάση του απέναντι στην ΕΕ κ.λπ.). Ως ερμηνευτικές μεταβλητές, στα προτεινόμενα στατιστικά υποδείγματα, επιλέχθηκαν, τελικά, οι ακόλουθες:

1) Το ποσοστό του κόμματος στις προηγούμενες βουλευτικές εκλογές.

2) Η εκτιμώμενη εκλογική επιρροή του κόμματος σε ενδεχόμενες βουλευτικές εκλογές, κατά την περίοδο διεξαγωγής των ευρωεκλογών. Για την *πρόβλεψη* των ευρωεκλογών του 2009 χρησιμοποιήθηκε η *εκτίμηση* που δημοσιοποίησε η Public Issue τον Μάιο του 2009, με βάση το ΠΒ (ΠΑΣΟΚ 40,5%, ΝΔ 35,5%, ΚΚΕ 7% και ΣΥΡΙΖΑ 8%).⁴

3) Ένας δείκτης συμμετοχής στις ευρωεκλογές, σε σχέση με τη συμμετοχή στις αμέσως προηγούμενες βουλευτικές εκλογές. Ο δείκτης αυτός υπολογίζεται από το πηλίκο του συνόλου των έγκυρων ψήφων στις ευρωεκλογές, προς το σύνολο των έγκυρων ψήφων στις αμέσως προηγούμενες βουλευτικές εκλογές.

Η χρήση της εκτιμώμενης βουλευτικής εκλογικής επιρροής κάθε κόμματος, αντί της απλής *πρόθεσης ψήφου*, προστατεύει το υπόδειγμα από τη *μεροληψία*, που ενδεχομένως υπάρχει στην *πρόθεση ψήφου*. Παράλληλα, η εκτιμώμενη βουλευτική επιρροή περιγράφει ορθότερα από την *πρόθεση ψήφου*, την επίδραση που ασκεί το χρονικό σημείο διεξαγωγής των ευρωεκλογών (δηλαδή η θέση τους στον εκάστοτε εκλογικό κύκλο), στο εκλογικό αποτέλεσμα (Manow 2005). Αυτή η θέση καθορίζεται από τη

4 Βλέπε αναλυτικότερα στην ιστοσελίδα <http://www.publicissue.gr/1117/varometro-may-2009/>.

χρονική απόσταση που χωρίζει μια ευρωεκλογική αναμέτρηση, τόσο από την προηγούμενη όσο και από την επόμενη βουλευτική αναμέτρηση. Από την άλλη πλευρά, «μεταφέρει» στην «*πρόβλεψη του αποτελέσματος των ευρωεκλογών*» την αβεβαιότητα, που συνοδεύει πάντοτε μια *εκτίμηση* της εκλογικής επιρροής των κομμάτων.

Ο μικρός αριθμός, μόλις έξι (6), των προηγούμενων ευρωεκλογών (1981, 1984, 1989, 1994, 1999 και 2004), στον οποίο βασίσθηκε, αναγκαστικά, η *πρόβλεψη του εκλογικού αποτελέσματος των ευρωεκλογών του 2009*, δεν επέτρεψε τη χρήση υποδειγμάτων που στηρίζονται αποκλειστικά σε *χρονολογικές σειρές*. Τα υποδείγματα γραμμικής παλινδρόμησης, που κατασκευάστηκαν, αποτελούν συνδυασμό *χρονολογικών σειρών και διαστρωματικών στοιχείων (time series-cross section data models)*, ενώ για κάθε ευρωεκλογική αναμέτρηση χρησιμοποιήθηκαν τα διαθέσιμα αποτελέσματα, σε επίπεδο ελάσσονος εκλογικής περιφέρειας. Με αυτό τον τρόπο, για κάθε κόμμα προέκυψαν 336 διαθέσιμες παρατηρήσεις (56 παρατηρήσεις για κάθε μία από τις 6 ευρωεκλογές που συμπεριλήφθηκαν στο αντίστοιχο υπόδειγμα). Δεδομένου ότι οι 56 ελάσσονες εκλογικές περιφέρειες παρουσιάζουν, ιστορικά στις 6 ευρωεκλογές, ανομοιογενή εκλογική συμπεριφορά, η χρήση απλώς και μόνον ενός σταθερού όρου *c* σε κάθε υπόδειγμα (*υπόθεση της ομοιογένειας – homogeneity*), θα οδηγούσε στη λεγόμενη *μεροληψία ετερογένειας (heterogeneity bias)*. Η αντιμετώπιση του εν λόγω προβλήματος και απαλοιφή της *μεροληψίας* επιτυγχάνεται με τη βοήθεια κατάλληλων *ψευδομεταβλητών* για κάθε εκλογική περιφέρεια και κάθε εκλογική αναμέτρηση (*fixed effect models*: Nielsen 1999, Auberger 2008).⁵

Η *πρόβλεψη των ευρωεκλογών του 2009* έγινε σε δύο στάδια. Σε πρώτο στάδιο και με βάση τα κατασκευασθέντα στατιστικά υποδείγματα, προβλέφθηκε το ποσοστό κάθε κόμματος, στις 56 ελάσσονες εκλογικές περιφέρειες. Σε δεύτερο στάδιο, προβλέφθηκε το πανελλαδικό ποσοστό κάθε κόμματος, ως ο σταθμισμένος μέσος όρος των επιμέρους περιφερειακών ποσοστών, λαμβάνοντας υπ' όψιν τη συμπεριφορά του εκλογικού σώματος, στις δύο τελευταίες (πριν το 2009) εκλογικές αναμετρήσεις, δηλαδή τις βουλευτικές εκλογές του 2007 και τις ευρωεκλογές του 2004.

Το βάρος κάθε περιφέρειας καθορίσθηκε αναλόγως του *πληθυσμού της (proportional to size)*, με βάση τον αριθμό των έγκυρων ψήφων, στις βουλευτικές εκλογές του 2007 και την υπόθεση ότι ο δείκτης κάλυψης συμμετοχής (στις ευρωεκλογές του 2009, σε σχέση με τις βουλευτικές του 2007), στη συγκεκριμένη περιφέρεια θα ήταν ίδιος, με τον δείκτη κάλυψης που παρατηρήθηκε στην ίδια περιφέρεια, το 2004 (στις ευρωεκλογές του Ιουνίου, σε σχέση με τις βουλευτικές του Μαρτίου). Με αυτόν τον τρόπο, ενσωματώθηκαν στην *πρόβλεψη*, τόσο η αύξηση της αποχής, που κατά κανόνα παρατηρείται στις ευρωεκλογές, συγκριτικά με τις βουλευτικές, όσο και η διαφοροποίηση της αποχής, που υφίσταται μεταξύ των επιμέρους εκλογικών περιφερειών.

5. Ημερήσιες κυλιόμενες έρευνες

Κατά τη διάρκεια της προεκλογικής περιόδου των ευρωεκλογών της 7ης Ιουνίου

5 Για μια λεπτομερέστερη περιγραφή των υποδειγμάτων, βλέπε Παράρτημα 5.2 του παρόντος κεφαλαίου.

2009, η Public Issue πραγματοποίησε, από τις 11/5/2009 ως τις 5/6/2009, για λογαριασμό της εφημερίδας *Η Καθημερινή* και του ραδιοφωνικού και τηλεοπτικού σταθμού ΣΚΑΪ, συνολικά 8 «κύματα» τηλεφωνικών ερευνών. Το σχεδιασθέν και το πραγματοποιηθέν μέγεθος του δείγματος ανήλθε για κάθε «κύμα» σε 1.000 άτομα. Με δεδομένη την άρση απαγόρευσης δημοσιοποίησης των αποτελεσμάτων των δημοσκοπήσεων μέχρι και δύο ημέρες πριν τις εκλογές, η Public Issue υιοθέτησε, όπως ήδη επισημάνθηκε, τη μεθοδολογία των *ημερήσιων κυλιόμενων ερευνών* (*rolling tracking polls*). Η συγκεκριμένη μέθοδος, χρησιμοποιείται ευρύτατα σε πολλές χώρες της Ευρώπης και ιδιαίτερα στις ΗΠΑ, κατά τη διάρκεια των προεκλογικών περιόδων. Κύριο χαρακτηριστικό της μεθόδου είναι ο σχεδιασμός του συνολικού δείγματος κάθε «κύματος», με τέτοιο τρόπο, ώστε το ημερήσιο δείγμα να είναι, κατά το δυνατόν, *αντιπροσωπευτικό του πληθυσμού*, δηλαδή να αποτελεί μια «μικρογραφία» του συνολικού δείγματος του «κύματος». Το ημερήσιο μέγεθος του δείγματος του προεκλογικού Βαρόμετρου ανήλθε σε 400 άτομα.

Η μέθοδος των *ημερήσιων κυλιόμενων ερευνών* δίνει τη δυνατότητα της συνεχούς παρακολούθησης της εξέλιξης των *τάσεων* (*patterns*) του εκλογικού σώματος και της ανίχνευσης ενδεχόμενων *τάσεων της τελευταίας στιγμής* (*late swings*). Αυτό το πλεονέκτημα εξισορροπεί τις όποιες αποκλίσεις μπορεί να παρουσιαστούν στην αντιπροσωπευτικότητα του ημερήσιου δείγματος. Άλλωστε, στις *ημερήσιες κυλιόμενες έρευνες*, η επεξεργασία των στοιχείων γίνεται συνήθως μέσω κατάλληλων τεχνικών, ώστε να ανιχνεύεται η πραγματική μεταβολή των προτιμήσεων του εκλογικού σώματος, μειώνοντας την επίδραση του *δειγματοληπτικού σφάλματος*. Τέτοιες τεχνικές είναι οι *κινητοί μέσοι* (*moving averages*) και η *εξομάλυνση Kalman* (*Kalman smoothing*). Η βασική διαφορά των δύο τεχνικών έγκειται στο γεγονός, ότι ενώ οι *κινητοί μέσοι* υπολογίζονται από ένα σταθερό αριθμό ημερήσιων ερευνών (συνήθως τρεις) στις οποίες αποδίδεται ίσο βάρος, οι *εξομαλυσμένες τιμές* με τη μέθοδο *Kalman* υπολογίζονται από το σύνολο των διαθέσιμων ημερήσιων ερευνών, στις οποίες αποδίδεται διαφορετικό βάρος, ανάλογα με το μέγεθος του δείγματός τους, τη χρονική τους απόσταση από την εκάστοτε τελευταία διαθέσιμη ημερήσια έρευνα και τη μεταβλητότητα της χρονοσειράς (Green, Gerber and De Boef 1999). Για την επεξεργασία του προεκλογικού Βαρόμετρου των ευρωεκλογών, επιλέχθηκε η χρήση της *εξομάλυνσης Kalman*, ακολουθώντας τη μεθοδολογία που χρησιμοποιείται και στην ανάλυση των τακτικών μηνιαίων Βαρόμετρων της εταιρείας, υποθέτοντας ότι η αληθινή μεταβολή της *πρόθεσης ψήφου* ακολουθεί το υπόδειγμα του *τυχαίου περιπάτου χωρίς τάση* (*random walk without drift*). Η υπόθεση της μη-ύπαρξης *αιτιοκρατικής τάσης* έγινε δεκτή για να μη θεωρηθεί, εκ των προτέρων, ότι η *πρόθεση ψήφου* ενός κόμματος είχε μια συγκεκριμένη (ανοδική ή καθοδική) *τάση*, κατά τη διάρκεια της προεκλογικής περιόδου.

Η επεξεργασία των *ημερήσιων κυλιόμενων ερευνών* έγινε σε τρία στάδια: Στο πρώτο στάδιο, αφαιρέθηκε από το ημερήσιο δείγμα το ποσοστό των ερωτώμενων, οι οποίοι δήλωσαν ότι θα απέχουν ή θα ψηφίσουν λευκό/άκυρο ή δεν απάντησαν στην ερώτηση της *πρόθεσης ψήφου*. Στο δεύτερο στάδιο, τα ποσοστά που προέκυψαν μετά την αφαίρεση της πρόθεσης αποχής και των αρνήσεων (δηλαδή το ποσοστό κάθε κόμματος, καθώς και το ποσοστό των αναποφάσιστων) *εξομαλύνθηκαν* με τη μέθοδο *Kalman*. Τέλος, στο τρίτο στάδιο, αφαιρέθηκε, από τα *εξομαλυσμένα ποσοστά*, το ποσοστό των αναποφάσιστων και προέκυψε, με αυτόν τον τρόπο, μια *εκτίμηση* της ημερήσιας εκλογικής επιρροής των κομμάτων. Στον Πίνακα 5.1,

ΠΙΝΑΚΑΣ 5.1

ΕΖ2009: Πρόβλεψη ψήφου στο ημερήσιο δείγμα (αστάθμιστα στοιχεία – αδιευκρίνιστη ψήφος)

ΗΜΕΡΑ	N	NΔ	ΠΑΣΟΚ	ΚΚΕ	ΣΥΡΙΖΑ	ΛΑΟΣ	ΟΙΚΟΛΟΓΟΙ ΠΡΑΣΙΝΟΙ	ΑΛΛΟ	ΑΝΑΠΟΦΑΣΙΣΤΟΙ	ΔΕΝ ΨΗΦΙΣΩ	ΛΕΥΚΟ /ΑΚΥΡΟ	ΔΕΝ ΓΝΩΡΙΖΩ/ ΔΕΝ ΑΠΑΝΤΩ
11/5/09	401	22,2	24,4	6,7	5	2,5	6,2	3,7	8,5	10,7	3,2	6,7
12/5/09	400	21	27,3	6,8	6	3,5	7,3	1,5	7	8	4,8	7
13/5/09	400	21,8	25,8	4,5	4,3	2,3	5,3	0,8	9,5	9,5	5	11,5
14/5/09	401	25,4	29,9	4	4,7	1,7	5,5	2	7,7	7,2	4,2	7,5
15/5/09	400	22	24,3	4	5,8	2,8	7,8	0,5	10,3	7,5	5,5	9,8
18/5/09	401	23,7	28,7	3,7	4,2	2,7	7	3,5	7,7	4,7	3,7	10,2
19/5/09	400	20	28	3,3	4,3	3,5	8,5	2	11	9,5	4	6
20/5/09	400	18	28,5	4,8	4	4	10,3	3	6,8	7,8	3,5	9,5
21/5/09	401	22,9	27,4	2	4	3,7	6,7	3,5	8	9,2	3,7	8,7
22/5/09	400	23,5	26,3	3,5	2,3	2,5	14	2	6,5	11,3	3	5,3
25/5/09	400	21,3	27,8	5,3	4,8	2,8	8,5	2,3	6,8	11,8	4	5
26/5/09	401	22,4	20,7	5,2	4,2	3,5	10	2,2	8	12,5	3,7	7,5
27/5/09	401	23,4	22,4	5,2	4,7	2,7	9,7	1,7	7,7	13	2,5	6,7
28/5/09	400	25	20,8	4,8	6	3	10,8	3	7,3	10	2,8	6,8
29/5/09	401	20,4	23,2	5	4,2	4	8	1,7	9,7	14,2	1,2	8,2
1/6/09	400	19,5	32	5,5	3,5	3	8,5	1,5	7	11	2	6,5
2/6/09	401	23,4	27,4	5,2	5,7	4,5	7,5	2,5	3,2	14	1,2	5,2
3/6/09	400	24,3	27,5	5,3	2,5	2,5	7	3,3	5,8	16	1,6	4,5
4/6/09	400	23,8	28,5	4,8	3,8	3	5,5	2,3	6,5	13,5	2,5	6
5/6/09	401	25,7	22,9	5	3,7	3,5	6,5	3,7	4,7	14	1	9,2

ΠΗΓΗ: Public Issue, προσεκλογικό Βαρόμετρο ευρωεκλογών 2009

ΠΙΝΑΚΑΣ 5.2

Ε2009: Πρόθεση ψήφου στο ημερήσιο δείγμα με εξομάλυνση τυχαίου περίπατου
(αστάθμιστα στοιχεία μετά την αφαίρεση της πρόθεσης αποχής και των αρνήσεων)

ΗΜΕΡΑ	N	NΔ	ΠΑΣΟΚ	ΚΚΕ	ΣΥΡΙΖΑ	ΛΑΟΣ	ΟΙΚΟΛΟΓΟΙ ΠΡΑΣΙΝΟΙ	ΑΛΛΟ	ΑΝΑΠΟΦΑΣΙΣΤΟΙ
11/5/09	318	28,2	32,8	7,1	6,0	3,8	8,2	3,3	10,6
12/5/09	322	28,2	33,5	6,9	6,0	3,8	8,3	2,7	10,6
13/5/09	297	28,3	34,1	6,3	5,9	3,8	8,1	2,6	10,9
14/5/09	324	28,3	34,5	5,9	5,9	3,8	8,2	2,6	10,8
15/5/09	310	28,3	33,8	5,6	5,8	3,8	8,9	2,8	11,0
18/5/09	326	28,1	34,7	4,9	5,6	3,9	9,8	2,4	10,6
19/5/09	322	28,1	34,7	4,8	5,5	3,9	10,6	1,8	10,6
20/5/09	318	28,1	34,7	4,8	5,5	3,9	11,3	1,6	10,1
21/5/09	314	28,2	34,2	4,5	5,4	3,9	11,6	2,4	9,8
22/5/09	322	28,3	33,4	4,8	5,4	3,9	12,7	2,0	9,5
25/5/09	318	28,5	31,9	5,9	5,5	3,9	12,0	2,9	9,4
26/5/09	306	28,6	30,2	6,1	5,5	3,9	12,2	3,9	9,6
27/5/09	311	28,7	29,6	6,3	5,5	3,9	12,1	4,3	9,6
28/5/09	323	28,8	29,4	6,3	5,5	3,9	11,9	4,7	9,5
29/5/09	306	28,8	30,8	6,4	5,5	4,0	11,3	3,6	9,6
1/6/09	322	28,9	35,2	6,5	5,3	4,0	10,1	2,1	7,9
2/6/09	318	29,1	34,0	6,5	5,3	4,0	9,5	4,5	7,1
3/6/09	313	29,2	34,7	6,5	5,2	4,0	9,0	4,2	7,2
4/6/09	313	29,3	34,4	6,5	5,2	4,0	8,5	4,9	7,2
5/6/09	304	29,4	33,3	6,5	5,2	4,0	8,5	6,0	7,1

ΠΗΓΗ: Public Issue, προεκλογικό Βαρόμετρο ευρωεκλογών 2009

ΠΙΝΑΚΑΣ 5.3

**Ε2009: Πρόθεση ψήφου στο ημερήσιο δείγμα με εξομάλυνση τυχαίου περιπάτου
(αστάθμιστα στοιχεία – διευκρινισμένη ψήφος)**

ΗΜΕΡΑ	N	ΝΔ	ΠΑΣΟΚ	ΚΚΕ	ΣΥΡΙΖΑ	ΛΑΟΣ	ΟΙΚΟΛΟΓΟΙ ΠΡΑΣΙΝΟΙ	ΑΛΛΟ
11/5/09	284	31,5	36,7	7,9	6,7	4,3	9,2	3,7
12/5/09	294	31,5	37,5	7,7	6,7	4,3	9,3	3,0
13/5/09	259	31,8	38,3	7,1	6,6	4,3	9,1	2,9
14/5/09	294	31,7	38,7	6,6	6,6	4,3	9,2	2,9
15/5/09	269	31,8	38,0	6,3	6,5	4,3	10,0	3,1
18/5/09	295	31,4	38,8	5,5	6,3	4,4	11,0	2,7
19/5/09	278	31,4	38,8	5,4	6,2	4,4	11,9	2,0
20/5/09	290	31,3	38,6	5,3	6,1	4,3	12,6	1,8
21/5/09	282	31,3	37,9	5,0	6,0	4,3	12,9	2,7
22/5/09	296	31,3	36,9	5,3	6,0	4,3	14,0	2,2
25/5/09	291	31,5	35,2	6,5	6,1	4,3	13,2	3,2
26/5/09	273	31,6	33,4	6,7	6,1	4,3	13,5	4,3
27/5/09	280	31,7	32,7	7,0	6,1	4,3	13,4	4,8
28/5/09	294	31,8	32,5	7,0	6,1	4,3	13,1	5,2
29/5/09	267	31,9	34,1	7,1	6,1	4,4	12,5	4,0
1/6/09	294	31,4	38,2	7,1	5,8	4,3	11,0	2,3
2/6/09	306	31,3	36,6	7,0	5,7	4,3	10,2	4,8
3/6/09	290	31,5	37,4	7,0	5,6	4,3	9,7	4,5
4/6/09	287	31,6	37,1	7,0	5,6	4,3	9,2	5,3
5/6/09	285	31,6	35,8	7,0	5,6	4,3	9,1	6,5

ΠΗΓΗ: Public Issue, προεκλογικό Βαρόμετρο ευρωεκλογών 2009

παράτιθενται τα πρωτογενή δεδομένα των ημερήσιων δειγμάτων (αδιευκρίνιστη ψήφος), στον Πίνακα 5.2, τα ποσοστά ύστερα από την αφαίρεση της πρόθεσης αποχής και των αρνήσεων και την εξομάλυνση με τη μέθοδο *Kalman*. Στον Πίνακα 5.3 και στα Διαγράμματα 5.1 και 5.2, παρουσιάζονται τα διευκρινισμένα εξομαλυσμένα ποσοστά, μετά και την αφαίρεση των αναποφάσιστων.

Λόγω της αναμενόμενης υψηλής αποχής, η παραπάνω διαδικασία εφαρμόστηκε επιπλέον και στο σύνολο των ερωτώμενων, οι οποίοι δήλωναν ότι είναι βέβαιοι ή σχεδόν βέβαιοι ότι θα ψηφίσουν (*Βέβαιοι ψηφοφόροι* – Πίνακες 5.4, 5.5, 5.6 και Διαγράμματα 5.3, 5.4).

6. Μεθοδολογία της πρόβλεψης

Η πρόβλεψη του αποτελέσματος των ευρωεκλογών στηρίχθηκε, αναγκαστικά, στο συνδυασμό της πρόβλεψης των στατιστικών υποδειγμάτων γραμμικής παλινδρόμησης και της εκτίμησης των ποσοστών των κομμάτων, με βάση τις ημερήσιες κυλιόμενες έρευνες.

Ο συνδυασμός των δύο μεθόδων ήταν επιβεβλημένος για δύο βασικούς λόγους: *Πρώτον*, στα στατιστικά υποδείγματα γραμμικής παλινδρόμησης των ευρωεκλογών χρησιμοποιήθηκε η *εκτίμηση εκλογικής επιρροής* των κομμάτων, σε ενδεχόμενες βουλευτικές εκλογές, με βάση το τακτικό Βαρόμετρο του Μαΐου 2009, το οποίο πραγματοποιήθηκε, αρκετά νωρίτερα, την πρώτη εβδομάδα του Μαΐου (4-5/5/2009). Επομένως, μια *πρόβλεψη*, που θα στηρίζονταν αποκλειστικά στα υποδείγματα παλινδρόμησης, δεν θα ήταν δυνατό να ενσωματώσει την ανάπτυξη τυχόν *τάσεων* στο εκλογικό σώμα, κατά τη διάρκεια της προεκλογικής περιόδου, ούτε να αξιοποιήσει τα αποτελέσματα των ερευνών της καθεαυτού *πρόθεσης ψήφου* για τις ευρωεκλογές. *Δεύτερον*, λόγω της έλλειψης παρατηρήσεων (εκλογικών αποτελεσμάτων) ήταν αδύνατον να κατασκευαστούν αντίστοιχα στατιστικά υποδείγματα για τους Οικολόγους Πράσινους και τον ΛΑΟΣ. Ωστόσο, η επιτυχία της *πρόβλεψης του αποτελέσματος* των ευρωεκλογών ήταν –αυτονόητα– άμεσα εξαρτώμενη από την *πρόβλεψη* των ποσοστών και αυτών των δύο κομμάτων.

Ο συνδυασμός των δύο μεθόδων στηρίχθηκε στις παρακάτω διαπιστώσεις:

1) Η εκλογική επιρροή των δύο κομμάτων διακυβέρνησης (ΠΑΣΟΚ, ΝΔ) ήταν υψηλότερη στην κατηγορία των *βέβαιων ψηφοφόρων*, σε σχέση με το σύνολο του εκλογικού σώματος, ενώ, αντίθετα, στην ίδια κατηγορία, τα ποσοστά των Οικολόγων Πράσινων καταγράφονταν αισθητά χαμηλότερα. Πιο συγκεκριμένα, συγκρίνοντας τα ποσοστά των κομμάτων στις 5/6/2009, τελευταία ημέρα των *κυλιόμενων ερευνών*, προκύπτει ότι το ποσοστό του ΠΑΣΟΚ μεταξύ των *βέβαιων ψηφοφόρων* ήταν κατά 0,9% υψηλότερο από το αντίστοιχο στο σύνολο του εκλογικού σώματος (Πίνακες 5.3, 5.6). Ταυτόχρονα, στους *βέβαιους ψηφοφόρους*, το ποσοστό της ΝΔ ήταν κατά 1,7% υψηλότερο από το αντίστοιχο στο σύνολο του εκλογικού σώματος. Από την άλλη πλευρά, το ποσοστό των Οικολόγων Πράσινων, μεταξύ των *βέβαιων ψηφοφόρων*, ήταν κατά 1,9% χαμηλότερο, σε σχέση με το ποσοστό που κατέγραφαν στο σύνολο του εκλογικού σώματος. Τα ποσοστά των υπόλοιπων κομμάτων δεν παρουσίαζαν αξιόλογες διαφορές (Πίνακες 5.3, 5.6 και Διαγράμματα 5.1-5.4).

2) Κατά τη διάρκεια της προεκλογικής περιόδου, δεν καταγράφηκαν σημαντικές *τάσεις (deterministic trends)* στην *πρόθεση ψήφου*. Πιο συγκεκριμένα, από τη σύγκριση της εκλογικής επιρροής των κομμάτων στην αρχή (11/5/2009) και στο τέλος (5/6/2009) των *ημερήσιων κυλιόμενων ερευνών* προκύπτουν τα εξής: Το ποσοστό της ΝΔ στο σύνολο του εκλογικού σώματος παρέμεινε σταθερό, ενώ το ποσοστό της στους *βέβαιους ψηφοφόρους* αυξήθηκε μόλις κατά 1%. Το ποσοστό του ΠΑΣΟΚ παρουσίασε έντονες διακυμάνσεις κατά τη διάρκεια της προεκλογικής περιόδου. Συνολικά, όμως, σημείωσε οριακές απώλειες, της τάξης του 0,9% στο σύνολο του εκλογικού σώματος και 1,2% στους *βέβαιους ψηφοφόρους*. Απώλειες σημείωσαν, επίσης, το ΚΚΕ και ο ΣΥΡΙΖΑ. Οι απώλειες του ΚΚΕ έφθασαν το 0,9% στο σύνολο του εκλογικού σώματος και το 1,3% μεταξύ των *βέβαιων ψηφοφόρων*, ενώ τα αντίστοιχα ποσοστά για τον ΣΥΡΙΖΑ υπολογίσθηκαν σε 1,1% και 0,9%. Η επιρροή του ΛΑΟΣ παρέμεινε σταθερή. Η επιρροή των Οικολόγων Πράσινων παρουσίαζε έντονες διακυμάνσεις. Στο πρώτο ήμισυ της προεκλογικής περιόδου, τα ποσοστά τους παρουσίαζαν συνεχή άνοδο, ενώ στη συνέχεια, και καθώς πλησίαζε η ημέρα των εκλογών, η επιρροή τους μειωνόταν, διαρκώς, φθάνοντας τελικά σε χαμηλότερα –ακόμη και σε σύγκριση με τα αρχικά τους– επίπεδα. Οι συνολικές τους απώλειες υπολογίσθηκαν, στο σύνολο του εκλογικού σώματος, μόλις σε 0,1% και μεταξύ των *βέβαιων ψηφοφόρων* σε 0,8% (Πίνακες 5.3, 5.6 και Διαγράμματα 5.1-5.4).

ΠΙΝΑΚΑΣ 5.4

Ε2009: Πρόθεση ψήφου στο ημερήσιο δείγμα – βέβαιτοι ψηφοφόροι
(αστάθιστα στοιχεία-αδιευκρίνιστη ψήφος. Βάση: Όσοι δηλώνουν βέβαιοι ότι θα ψηφίσουν στις επερχόμενες ευρωεκλογές)

ΗΜΕΡΑ	N	ΝΔ	ΠΑΣΟΚ	ΚΚΕ	ΣΥΡΙΖΑ	ΛΑΟΣ	ΟΙΚΟΛΟΓΟΙ ΠΡΑΣΙΝΟΙ	ΑΛΛΟ	ΑΝΑΠΟΦΑΣΙΣΤΟΙ	ΔΕΝ ψηφίζω	ΛΕΥΚΟ /ΑΚΥΡΟ	ΔΕΝ ΓΝΩΡΙΖΩ /ΔΕΝ ΑΠΑΝΤΩ
11/5/09	317	24,4	28,3	7,6	6,3	3,2	5,7	4,4	9,2	0,6	2,2	7,9
12/5/09	332	23,8	32,3	7	5,8	3,7	7,3	1,5	7,3	0	3	8,2
13/5/09	304	25,2	29,7	5,9	4,2	2,6	5,6	0,7	9,2	0	3,9	13,1
14/5/09	325	29,1	33,1	4,9	5,5	1,8	5,5	1,8	7,1	0,3	2,8	8
15/5/09	324	26,1	27,6	4	6,8	3,4	7,5	0,3	10,2	0	3,7	10,2
18/5/09	333	27	31,8	3,9	4,2	2,7	6,3	3,6	7,8	0	2,4	10,2
19/5/09	316	22,3	33,4	3,5	4,8	3,8	7,6	2,5	12,4	0,3	3,2	6,1
20/5/09	320	20,4	32	5,6	4,1	4,4	10	3,4	7,2	0	2,2	10,7
21/5/09	321	27,4	31,5	1,9	4	3,7	5,6	4	8,7	0,6	2,5	10
22/5/09	312	28,3	31,2	4,1	2,2	3,2	14	2,5	7	0	1,9	5,4
25/5/09	304	25,8	32,8	5,3	6	3,3	8,9	2	7,3	0,3	2	6,3
26/5/09	301	26,8	25,5	6,3	4,3	3,6	9,3	3	8,9	0,3	4	7,9
27/5/09	305	29,1	26,5	6,2	5,2	3,6	8,8	2,3	8,2	0	2,3	7,8
28/5/09	308	30,8	23,7	5,5	6,2	3,6	8,8	3,6	7,1	0	2,3	8,4
29/5/09	309	25	28,2	6,2	4,5	4,2	8,4	2,3	11,7	0	0,6	8,8
1/6/09	312	23,6	37,9	6,1	4,5	3,5	7,3	1,3	6,7	0	1,9	7,3
2/6/09	309	28,6	32,7	6,3	6,3	5,1	7,9	3,2	3,2	0	1,3	5,4
3/6/09	295	31,5	34,3	5,4	2,7	2,7	7,1	3,7	6,8	0,7	0,7	4,4
4/6/09	319	28,2	34,5	4,7	4,4	3,4	6	2,5	6,9	0	2,2	7,2
5/6/09	313	30,4	26,6	5,8	4,8	4,2	4,8	4,8	5,4	0,3	1,3	11,5

ΠΗΓΗ: Public Issue, προεκλογικό Βαρόμετρο ευρωεκλογών 2009

ΠΙΝΑΚΑΣ 5.5

E2009: Πρόθεση ψήφου στο ημερήσιο δείγμα με εξομάλυνση τυχαίου περιπάτου – βέβαιοι ψηφοφόροι
(αυτάβημισα στοιχεία μετά την αφαίρεση της πρόθεσης αποχής και των αρνήσεων.
Βάση: Όσοι δηλώνουν βέβαιοι ότι θα ψηφίσουν στις επερχόμενες ευρωεκλογές)

ΗΜΕΡΑ	N	ΝΔ	ΠΑΣΟΚ	ΚΚΕ	ΣΥΡΙΖΑ	ΛΑΟΣ	ΟΙΚΟΛΟΓΟΙ ΠΡΑΣΙΝΟΙ	ΑΛΛΟ	ΑΝΑΠΟΦΑΣΙΣΤΟΙ
11/5/09	282	29,1	34,2	7,1	5,9	3,9	7,2	2,8	9,8
12/5/09	294	29,2	35,0	6,9	5,8	3,9	7,4	2,1	9,7
13/5/09	253	29,3	35,2	6,5	5,8	3,9	7,3	2,2	9,8
14/5/09	289	29,4	35,4	6,0	5,8	3,9	7,4	2,3	9,8
15/5/09	278	29,4	34,8	5,6	5,7	3,9	7,8	2,8	10,0
18/5/09	291	29,2	35,9	4,9	5,4	3,9	8,4	2,3	10,0
19/5/09	285	29,1	36,0	4,7	5,3	3,9	8,9	2,0	10,1
20/5/09	279	29,2	35,9	4,8	5,2	3,9	9,5	1,9	9,6
21/5/09	279	29,4	35,4	4,4	5,2	3,9	9,6	2,7	9,4
22/5/09	289	29,6	34,5	4,7	5,1	3,9	10,4	2,7	9,1
25/5/09	278	29,9	33,0	5,8	5,3	3,9	10,0	3,2	8,9
26/5/09	264	30,1	31,5	6,1	5,3	3,9	9,9	4,1	9,1
27/5/09	274	30,3	30,8	6,3	5,3	3,9	9,7	4,7	9,0
28/5/09	275	30,4	30,5	6,3	5,3	3,9	9,5	5,2	8,9
29/5/09	280	30,3	31,8	6,4	5,3	3,9	9,2	4,1	9,0
1/6/09	284	30,5	36,3	6,3	5,2	3,9	8,2	2,4	7,2
2/6/09	288	30,7	35,9	6,3	5,2	3,9	7,9	3,6	6,5
3/6/09	278	30,9	35,8	6,2	5,1	3,9	7,5	3,9	6,7
4/6/09	289	31,0	35,5	6,1	5,1	3,9	7,1	4,5	6,8
5/6/09	272	31,1	34,2	6,2	5,2	3,9	6,7	6,0	6,7

ΠΗΓΗ: Public Issue, προεκλογικό Βαρόμετρο ευρωεκλογών 2009

ΠΙΝΑΚΑΣ 5. 6

E2009: Πρόθεση ψήφου στο ημερήσιο δείγμα με εξομάλυνση τυχαίου περιπάτου – βέβαιοι ψηφοφόροι (αστάθμιστα στοιχεία – διευκρινισμένη ψήφος. Βάση: Όσοι δηλώνουν βέβαιοι ότι θα ψηφίσουν στις επερχόμενες ευρωεκλογές).

ΗΜΕΡΑ	N	ΝΔ	ΠΑΣΟΚ	ΚΚΕ	ΣΥΡΙΖΑ	ΛΑΟΣ	ΟΙΚΟΛΟΓΟΙ ΠΡΑΣΙΝΟΙ	ΑΛΛΟ
11/5/09	253	32,3	37,9	7,9	6,5	4,3	8,0	3,1
12/5/09	270	32,3	38,8	7,6	6,4	4,3	8,2	2,3
13/5/09	225	32,5	39,0	7,2	6,4	4,3	8,1	2,4
14/5/09	266	32,6	39,2	6,7	6,4	4,3	8,2	2,5
15/5/09	245	32,7	38,7	6,2	6,3	4,3	8,7	3,1
18/5/09	265	32,4	39,9	5,4	6,0	4,3	9,3	2,6
19/5/09	246	32,4	40,0	5,2	5,9	4,3	9,9	2,2
20/5/09	256	32,3	39,7	5,3	5,8	4,3	10,5	2,1
21/5/09	251	32,5	39,1	4,9	5,7	4,3	10,6	3,0
22/5/09	267	32,6	38,0	5,2	5,6	4,3	11,4	3,0
25/5/09	256	32,8	36,2	6,4	5,8	4,3	11,0	3,5
26/5/09	237	33,1	34,7	6,7	5,8	4,3	10,9	4,5
27/5/09	249	33,3	33,8	6,9	5,8	4,3	10,7	5,2
28/5/09	253	33,4	33,5	6,9	5,8	4,3	10,4	5,7
29/5/09	243	33,3	34,9	7,0	5,8	4,3	10,1	4,5
1/6/09	263	32,9	39,1	6,8	5,6	4,2	8,8	2,6
2/6/09	278	32,8	38,4	6,7	5,6	4,2	8,4	3,9
3/6/09	258	33,1	38,4	6,6	5,5	4,2	8,0	4,2
4/6/09	267	33,3	38,1	6,5	5,5	4,2	7,6	4,8
5/6/09	255	33,3	36,7	6,6	5,6	4,2	7,2	6,4

ΠΗΓΗ: Public Issue, προεκλογικό Βαρόμετρο ευρωεκλογών 2009

ΠΙΝΑΚΑΣ 5.7

Αξιολόγηση της πρόβλεψης του εκλογικού αποτελέσματος της Public Issue στις ευρωεκλογές του 2009

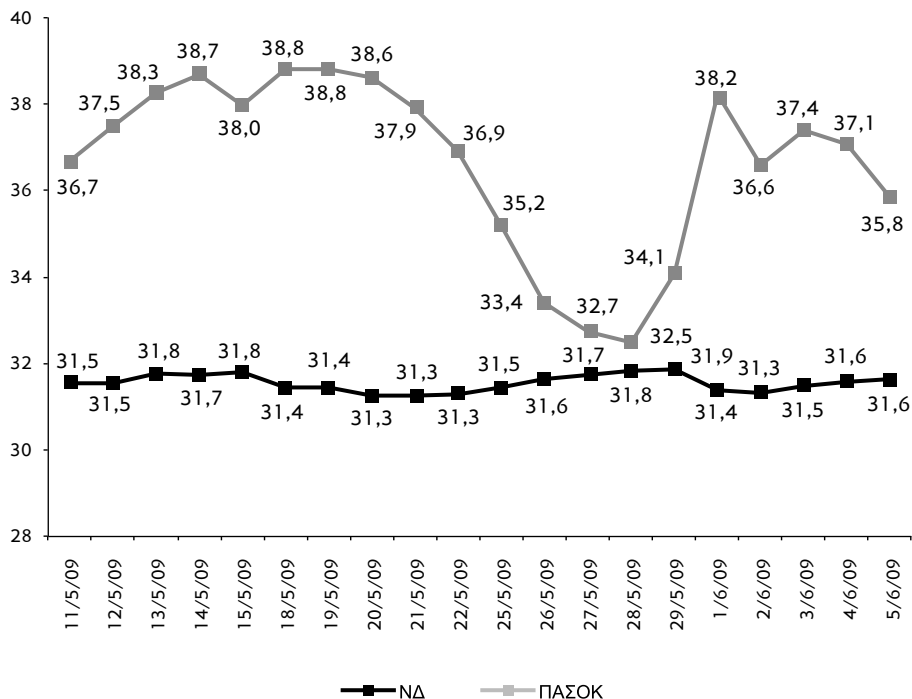
	Πρόβλεψη στατιστικών υποδειγμάτων	Πρόβλεψη 4/6/09	Περιθώριο σφάλματος (+/-)	Απόκλιση	Πρόβλεψη 5/6/09	Περιθώριο σφάλματος (+/-)	Απόκλιση	Εκλογές 7/6/09
ΝΔ	32,5	32	1,5	-0,3	32,5	1,5	0,2	32,3
ΠΑΣΟΚ	37	37	1,5	0,3	38	1,5	1,3	36,7
ΚΚΕ	8,5	7	1	-1,4	7	1	-1,4	8,4
ΣΥΡΙΖΑ	8	6	0,5	1,3	5,5	0,5	0,8	4,7
ΛΑΟΣ		5	0,5	-2,2	4,5	0,5	-2,7	7,2
Οικολόγοι Πράσινοι		7	1	3,5	7	1	3,5	3,5
Λοιπά κόμματα	14	6	0,5	-1,2	5,5	0,5	-1,7	7,2
Διαφ. ΠΑΣΟΚ - ΝΔ	4,5	5		0,6	5,5		1,1	4,4
Μέσο απόλυτο σφάλμα πρόβλεψης	1,5			1,5			1,7	

Σημείωση: Το περιθώριο σφάλματος της εκτίμησης είναι το μειωμένο δειγματοληπτικό σφάλμα μετά την εξομάλυνση των ποσοστών με τη μέθοδο Kalman (reduced sampling error).

ΠΗΓΗ: Public Issue, προεκλογικό Βαρόμετρο ευρωεκλογών 2009

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 5.1

Ε2009: Πρόθεση ψήφου ΠΑΣΟΚ και ΝΔ στο ημερήσιο δείγμα με εξομάλυνση τυχαίου περιπάτου (αστάθμιστα στοιχεία – διευκρινισμένη ψήφος)

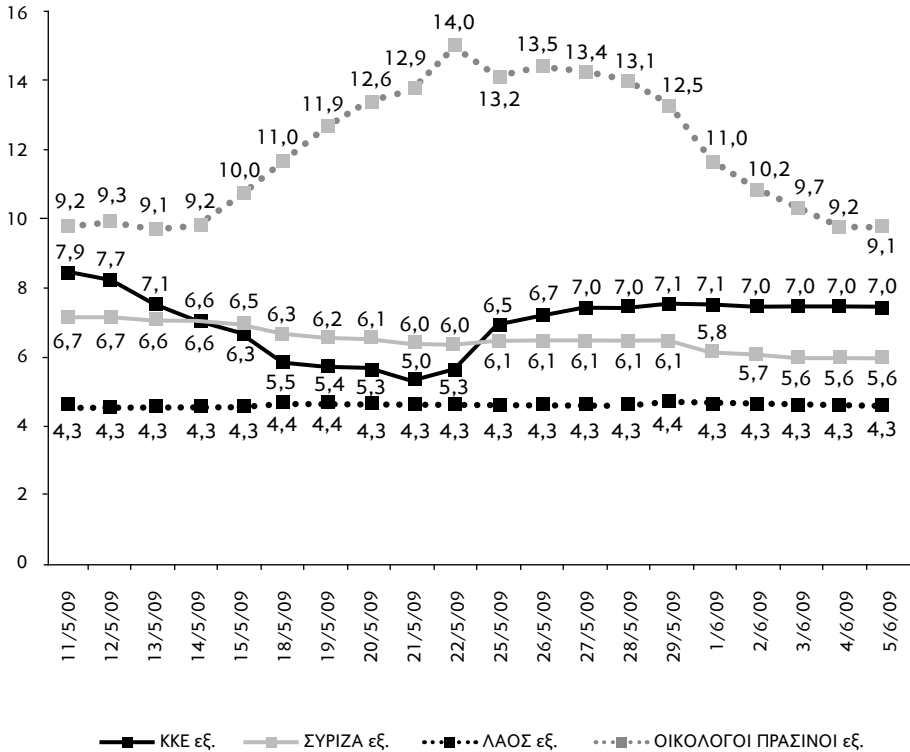

ΠΗΓΗ: Public Issue, προεκλογικό Βαρόμετρο ευρωεκλογών 2009

3) Τα διευκρινισμένα ποσοστά του ΠΑΣΟΚ και της ΝΔ, στις ημερήσιες κυλιόμενες έρευνες, παρουσίασαν αξιοσημείωτη σύγκλιση με τα προβλεπόμενα από τα στατιστικά υποδείγματα γραμμικής παλινδρόμησης ποσοστά των δύο κομμάτων. Με βάση τις κυλιόμενες ημερήσιες έρευνες, την τελευταία ημέρα της προεκλογικής περιόδου (5/6/2009), το ποσοστό της ΝΔ, υπολογίσθηκε για το σύνολο του εκλογικού σώματος σε 31,6% και για τους βέβαιους ψηφοφόρους σε 33,3%, ενώ με βάση την πρόβλεψη των στατιστικών υποδειγμάτων γραμμικής παλινδρόμησης ανερχόταν σε 32,5%. Αντίστοιχα, το ποσοστό του ΠΑΣΟΚ για το σύνολο του εκλογικού σώματος σε 35,8% και μεταξύ των βέβαιων ψηφοφόρων σε 36,7%, ενώ από την πρόβλεψη των στατιστικών υποδειγμάτων γραμμικής παλινδρόμησης σε 37%. Αντίθετα, το προβλεπόμενο από τα στατιστικά υποδείγματα αθροιστικό ποσοστό των κομμάτων της Αριστεράς (ΚΚΕ+ΣΥΡΙΖΑ) ήταν υψηλότερο, κατά περίπου 4%, από το αντίστοιχο ποσοστό των ημερήσιων κυλιόμενων ερευνών, ενώ το προβλεπόμενο από τα υποδείγματα γραμμικής παλινδρόμησης αθροιστικό ποσοστό των Λοιπών κομμάτων ήταν –κατ’ αναλογία– περίπου 4% χαμηλότερο από το αντίστοιχο ποσοστό των ημερήσιων κυλιόμενων ερευνών. Πιο συγκεκριμένα, τα δύο κόμματα της Αριστεράς συγκέντρωναν αθροιστικά 12,6%, στο σύνολο του εκλογικού σώματος

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 5.2

Ε2009: Πρόθεση ψήφου ΚΚΕ, ΣΥΡΙΖΑ, ΛΑΟΣ και Οικολόγων Πράσινων στο ημερήσιο δείγμα με εξομάλυνση τυχαίου περιπάτου (αστάθμιστα στοιχεία – διευκρινισμένη ψήφος)

ΠΗΓΗ: Public Issue, προεκλογικό Βαρόμετρο ευρωεκλογών 2009

και 12,2% στους βέβαιους ψηφοφόρους, όταν το αντίστοιχο ποσοστό στην πρόβλεψη των υποδειγμάτων ανέρχονταν σε 16,5%. Αυτή η απόκλιση ήταν αναμενόμενη. Η εντυπωσιακή όσο και πρωτοφανής δημοσκοπική άνοδος των Οικολόγων Πράσινων δεν μπορούσε να προβλεφθεί από τα στατιστικά υποδείγματα. Όπως ήδη επισημάνθηκε, η μη-συμμετοχή τους σε ικανό αριθμό προηγούμενων ευρωεκλογών καθιστούσε αδύνατη την κατασκευή ξεχωριστού υποδείγματος για το συγκεκριμένο κόμμα (Πίνακες 5.3, 5.6 και 5.7).

Σύμφωνα με τα προηγούμενα, η πρόβλεψη των στατιστικών υποδειγμάτων γραμμικής παλινδρόμησης θεωρήθηκε περισσότερο αξιόπιστη για το ΠΑΣΟΚ και τη ΝΔ, ενώ αντίθετα, η εκτίμηση της εκλογικής επιρροής από τις ημερήσιες κυλιόμενες έρευνες θεωρήθηκε περισσότερο αξιόπιστη για τα υπόλοιπα κόμματα. Σε όποιες περιπτώσεις κομμάτων κρίθηκε περισσότερο αξιόπιστη η εκτίμηση των ημερήσιων ερευνών, αυτή στηρίχθηκε κυρίως στα ποσοστά των κομμάτων μεταξύ των βέβαιων ψηφοφόρων, λόγω της αναμενόμενης υψηλής αποχής.

Ειδικά στην περίπτωση του ΛΑΟΣ, η πρόβλεψη προέκυψε διορθώνοντας την

ΠΙΝΑΚΑΣ 5.8

Ε2009: Σύγκριση των τελικών προεκλογικών εκτιμήσεων

	VPRC (tvxs.gr) 4/6/09	MRB (Ελεύθερος Τύπος) 4/6/09	Metron Analysis (ANT1) 5/6/09	Marc (Alpha) 5/6/09	Public Issue (ΣΚΑΪ) 5/6/09	Εκλογές 7/6/09
ΝΔ	32	31,5	30,9	32,3	32,5	32,3
ΠΑΣΟΚ	38	36	36,2	37,3	38	36,7
ΚΚΕ	8	9	8,2	8,7	7	8,4
ΣΥΡΙΖΑ	7	6	5,5	5,2	5,5	4,7
ΛΑΟΣ	5	6,5	5,8	5,5	4,5	7,2
Οικολόγοι Πράσινοι	5,5	6,5	8,3	6	7	3,5
Λοιπά κόμματα	4,5	4,5	5,2	5	5,5	7,2
Διαφορά ΠΑΣΟΚ - ΝΔ	6	4,5	5,3	5	5,5	4,4
Δικομματισμός	70	67,5	67,1	69,6	70,5	69
Μέση απόλυτη απόκλιση	1,6	1,4	1,7	1,1	1,7	
Απόκλιση ποσοστού Οικολόγων Πράσινων	2	3	4,8	2,5	3,5	

Σημείωση: Στον πίνακα δεν περιλαμβάνονται οι τελευταίες προεκλογικές δημοσκοπήσεις όσων εταιρειών δεν δημοσίευσαν εκτίμηση εκλογικού αποτελέσματος.

ΠΗΓΗ: [http://en.wikipedia.org/wiki/European_Parliament_election,_2009_\(Greece\)](http://en.wikipedia.org/wiki/European_Parliament_election,_2009_(Greece))

ΠΙΝΑΚΑΣ 5.9

Ε2009: Σύγκριση της πρόβλεψης της Public Issue και των προβλέψεων των δημοσκοπήσεων εξόδου (7/6/2009)

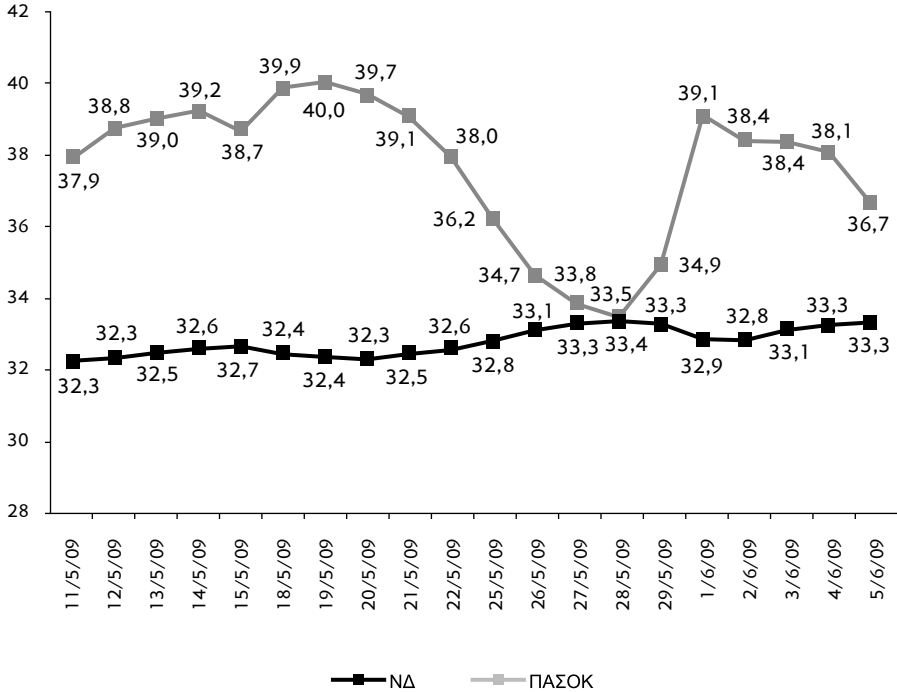
	VPRC (tvxs.gr)	ALCO (ALTER)	GPO (MEGA)	Kapa Research (ET3)	MRB (NET)	Metron Analysis (ANT1)	Marc (Alpha)	Public Issue (ΣΚΑΪ) 5/6/09	Εκλογές 7/6/09
ΝΔ	30,2 - 33,8	30 - 33	30,5 - 33	30,6	30 - 33	30,3 - 32,9	30 - 33	31 - 34	32,3
ΠΑΣΟΚ	36,1 - 39,9	36,3 - 39,3	37 - 39,5	37,7	36 - 39	36,7 - 39,3	37 - 40	36,5 - 39,5	36,7
ΚΚΕ	7,4 - 9,6	8 - 10	8,5 - 9,5	9	8 - 10	8 - 9,6	8 - 10	6 - 8	8,4
ΣΥΡΙΖΑ	5,5 - 7,5	4,7 - 6,3	5 - 6	5,5	5,8 - 7,2	4,3 - 5,5	4,7 - 6,7	5 - 6	4,7
ΛΑΟΣ	4,2 - 5,8	4,9 - 6,5	6 - 7	6,4	5,3 - 6,7	5,3 - 6,7	5,6 - 7,6	4 - 5	7,2
Οικολόγοι Πράσινοι	3,7 - 5,3	4,5 - 6	4 - 5	5,1	4,3 - 5,7	4,3 - 5,5	3,3 - 5,3	6 - 8	3,5

Σημείωση: Η πρόβλεψη της VPRC στηρίχθηκε σε τηλεφωνική έρευνα την ημέρα των εκλογών (7/6/2009).

ΠΗΓΗ: <http://elections.pblogs.gr/2009/06/efrwekloges-2009-ta-exit-polls-twn-19-00.html> και <http://archive.in.gr/news/europeanelections/gallery2.aspx>

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 5.3

Ε2009: Πρόθεση ψήφου ΠΑΣΟΚ και ΝΔ στο ημερήσιο δείγμα με εξομάλυνση τυχαίου περίπατου – βέβαιοι ψηφοφόροι (αστάθμιστα στοιχεία – διευκρινισμένη ψήφος. Βάση: Όσοι δηλώνουν βέβαιοι ότι θα ψηφίσουν στις επερχόμενες ευρωεκλογές).

ΠΗΓΗ: Public Issue, προεκλογικό Βαρόμετρο ευρωεκλογών 2009

πρόθεση ψήφου, με βάση την εκτιμώμενη από το τακτικό Βαρόμετρο της εταιρείας, μεροληψία των ερευνών. Η εν λόγω μεθοδολογική επιλογή κρίθηκε αναγκαία, αφενός διότι δεν υπήρχε ουσιαστική διαφορά μεταξύ της πρόθεσης ψήφου στο σύνολο των εκλογέων και στην κατηγορία των βέβαιων ψηφοφόρων και αφετέρου εξαιτίας της αδυναμίας να κατασκευαστεί υπόδειγμα γραμμικής παλινδρόμησης για το συγκεκριμένο κόμμα, λόγω έλλειψης των απαραίτητων εκλογικών δεδομένων.

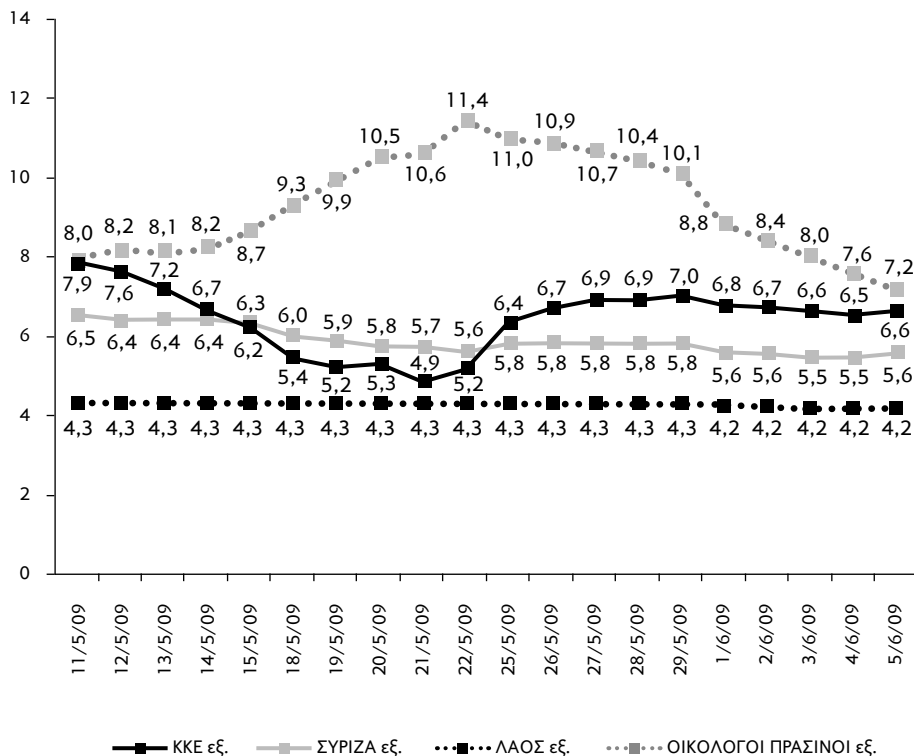
Η πρόβλεψη της Public Issue δημοσιοποιήθηκε την Πέμπτη 4/6/2009. Στηριζόταν στα στοιχεία των ημερήσιων κυλιόμενων ερευνών που είχαν συγκεντρωθεί, μέχρι και την Τετάρτη 3/6/2009.⁶ Την επόμενη ημέρα, Παρασκευή 5/6/2009, επικαιροποιήθηκε, ενσωματώνοντας και το ημερήσιο «κύμα» της Πέμπτης (Πίνακας 5.7).⁷

⁶ Η Καθημερινή, 5/6/2009. Βλέπε σχετικά και την ιστοσελίδα http://news.kathimerini.gr/4dcgi/_w_articles_politics_2_05/06/2009_317452.

⁷ Βλέπε σχετικά την ιστοσελίδα <http://www.publicissue.gr/1156/>.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 5.4

Ε2009: Πρόθεση ψήφου ΚΚΕ, ΣΥΡΙΖΑ, ΛΑΟΣ και Οικολόγων Πράσινων στο ημερήσιο δείγμα με εξομάλυνση τυχαίου περιπάτου – βέβαιτοι ψηφοφόροι (αστάθμιστα στοιχεία – διευκρινισμένη ψήφος. Βάση: Όσοι δηλώνουν βέβαιοι ότι θα ψηφίσουν στις επερχόμενες ευρωεκλογές).

ΠΗΓΗ: Public Issue, προεκλογικό Βαρόμετρο ευρωεκλογών 2009

7. Αποτίμηση της πρόβλεψης

Η πρόβλεψη αποδείχθηκε ιδιαίτερα επιτυχής. Τα ποσοστά των δύο κομμάτων διακυβέρνησης (ΠΑΣΟΚ και ΝΔ) προσεγγίστηκαν με εντυπωσιακή ακρίβεια. Η απόκλιση από το πραγματικό εκλογικό αποτέλεσμα δεν υπερβαίνει το 0,3% και στις δύο περιπτώσεις (Πίνακας 5.7), ενώ το μέσο απόλυτο σφάλμα ανήλθε σε 1,5%. Αντιθέτως, υπερεκτιμήθηκαν σημαντικά οι Οικολόγοι Πράσινοι κατά 3,5% και ο ΣΥΡΙΖΑ κατά 1,3% και, ταυτόχρονα, υποεκτιμήθηκαν ο ΛΑΟΣ κατά 2,2% και το ΚΚΕ κατά 1,4%. Οι αποκλίσεις που παρατηρήθηκαν στα ποσοστά των μικρότερων κομμάτων, οφείλονταν κυρίως στην αδυναμία πρόβλεψης του ποσοστού των Οικολόγων Πράσινων.

Θα πρέπει να σημειωθεί, ότι το πρόβλημα της υπερεκτίμησης των Οικολόγων Πράσινων, αποτέλεσε την αχίλλειο πτέρνα όλων, ανεξαιρέτως, των δημοσκοπήσεων των ευρωεκλογών του 2009, για αρκετούς λόγους.

Πρώτον, υπήρξε αλματώδης άνοδος ενός μικρού και νεοπαγούς κόμματος,⁸ η οποία μάλιστα –το σημαντικότερο–, συντελέσθηκε απότομα και «αιφνιδιαστικά», μέσα σε ελάχιστο χρονικό διάστημα (ουσιαστικά κατά τη διάρκεια της προεκλογικής περιόδου). Είναι χαρακτηριστικό, ότι ενώ στο «κύμα» του τακτικού Πολιτικού Βαρόμετρου του Μαΐου 2009 (4-5/5/2009), το ποσοστό των Οικολόγων Πράσινων στην πρόθεση ψήφου βουλευτικών εκλογών καταγραφόταν στο 5,2%, στο πρώτο ημερήσιο «κύμα» του προεκλογικού Βαρόμετρου (11/5/2009), δηλαδή μόλις μια εβδομάδα μετά, το ποσοστό πρόθεσης ψήφου στις ευρωεκλογές, εκτινάχθηκε στο 9,2% (Πίνακας 5.3).

Δεύτερον, η ρευστότητα της πρόθεσης ψήφου στους Οικολόγους Πράσινους αποδείχθηκε εξαιρετικά υψηλή. Στο τελευταίο ημερήσιο «κύμα» του προεκλογικού Βαρόμετρου (5/6/2009), η απόκλιση μεταξύ του ποσοστού τους, στο σύνολο του εκλογικού σώματος και στην κατηγορία των βέβαιων ψηφοφόρων, έφθασε το 3% (Πίνακες 5.3 και 5.6). Προκειμένου να γίνει αντιληπτή η σημασία της παραπάνω απόκλισης, αρκεί να σημειωθεί, ότι η υψηλότερη απόκλιση των αντίστοιχων ποσοστών στα υπόλοιπα κόμματα δεν υπερέβαινε το 1,5% (στην περίπτωση του ΠΑΣΟΚ).

Τρίτον, η έκταση της αποχής δεν ήταν δυνατόν να εκτιμηθεί εκ των προτέρων, με βάση τις διαθέσιμες δημοσκοπήσεις. Η αποχή στις ευρωεκλογές του 2009 υπήρξε πρωτοφανής στη μεταπολιτευτική εκλογική ιστορία της χώρας. Οι ψηφίσαντες ανήλθαν σε 5.261.036 πολίτες. Με την εξαίρεση των πρώτων μεταδικτατορικών εκλογών του 1974, πρόκειται για το μικρότερο εκλογικό σώμα, που καταγράφηκε σε εκλογική αναμέτρηση της περιόδου της Γ΄ Ελληνικής Δημοκρατίας. Η σύγκριση με τις βουλευτικές εκλογές του 2007, που είχαν προηγηθεί, είναι πράγματι εντυπωσιακή: Στις ευρωεκλογές, συμμετείχαν 2.095.000 λιγότεροι πολίτες. Αυτήν την εκπληκτική εξέλιξη, οι προεκλογικές δημοσκοπήσεις απέτυχαν, σε μεγάλο βαθμό, να την προσεγγίσουν. Στο τελευταίο ημερήσιο «κύμα», το ποσοστό πρόθεσης αποχής υποεκτιμάτο σημαντικά και μόλις 14% των ερωτηθέντων δήλωνε ότι θα απέχει (Πίνακας 5.1).

Τέταρτον, η έλλειψη χρονοσειράς εκλογικών δεδομένων για τους Οικολόγους Πράσινους, καθώς το εν λόγω κόμμα συμμετείχε σε ευρωεκλογές, για πρώτη φορά, το 2004 και σε βουλευτικές, το 2007. Αυτό το γεγονός δεν επέτρεψε την κατασκευή ενός αντίστοιχου στατιστικού υποδείγματος γραμμικής παλινδρόμησης και για τους Οικολόγους Πράσινους. Κατά συνέπεια, η πρόβλεψη του ποσοστού του συγκεκριμένου κόμματος μπορούσε να στηριχθεί, αποκλειστικά και μόνον, στο προεκλογικό Βαρόμετρο.

Πέμπτον, η κάθοδος στις ευρωεκλογές μιας πλειάδας διαφορετικών οικολογικών σχημάτων δημιουργούσε σύγχυση στους ερωτώμενους. Οι παραπάνω παράγοντες εξηγούν την αποτυχία του συνόλου των εταιρειών του κλάδου στην περίπτωση των Οικολόγων Πράσινων (Πίνακας 5.8).

⁸ Στις ευρωεκλογές του 2004, οι Οικολόγοι Πράσινοι έλαβαν 0,67% (40.873 ψήφους) και στις εθνικές εκλογές του 2007 1,05% (75.502 ψήφους). Αντιθέτως, στις ευρωεκλογές του 2009, έλαβαν 3,49% (178.960 ψήφους), δηλαδή, σε απόλυτο αριθμό ψήφων σχεδόν 5πλασίασαν την εκλογική τους επιρροή, σε σχέση με τις προηγούμενες ευρωεκλογές, και την υπερδιπλασίασαν σε σχέση με τις βουλευτικές.

Η επικαιροποιημένη πρόβλεψη της Public Issue (5/6/2009), διαφοροποιείται από την πρώτη, κυρίως ως προς τα ποσοστά των δύο κομμάτων διακυβέρνησης (ΠΑΣΟΚ και ΝΔ). Πιο συγκεκριμένα, σε σχέση με την αρχική πρόβλεψη, το ποσοστό της ΝΔ προβλεπόταν υψηλότερο κατά 0,5% και αντίστοιχα του ΠΑΣΟΚ κατά 1%, εις βάρος του ΣΥΡΙΖΑ (-0,5%), του ΛΑΟΣ (-0,5%) και των υπόλοιπων κομμάτων (-0,5%). Ωστόσο, ενώ η νεότερη πρόβλεψη ήταν ακριβέστερη για τη ΝΔ και τον ΣΥΡΙΖΑ, αποδείχθηκε λιγότερο ακριβής, τόσο για το ΠΑΣΟΚ όσο και για τον ΛΑΟΣ. Η αύξηση της προβλεπόμενης επιρροής της ΝΔ μπορεί να αποδοθεί στη συνεχιζόμενη (αν και οριακά) άνοδο των ποσοστών της, τόσο στο σύνολο των ψηφοφόρων, όσο και μεταξύ των βέβαιων ψηφοφόρων, στο «κύμα» της Πέμπτης 4/6/2009. Η αύξηση της προβλεπόμενης επιρροής του ΠΑΣΟΚ οφείλονταν στη σταθεροποίηση του ποσοστού του, κατά το διήμερο 3-4/6/2009, σε επίπεδα πάνω από το 37%, στο σύνολο του εκλογικού σώματος και κυρίως σε επίπεδα πάνω από το 38%, μεταξύ των βέβαιων ψηφοφόρων (Διαγράμματα 5.1, 5.3). Η απαγόρευση δημοσιοποίησης των αποτελεσμάτων των δημοσκοπήσεων, δύο ημέρες πριν τις εκλογές, δεν επέτρεψε στο υπόδειγμα να ενσωματώσει την πτώση των ποσοστών του ΠΑΣΟΚ και των Οικολόγων Πράσινων, που σημειώθηκε την Παρασκευή 5/6/2009 (Διαγράμματα 5.1 ως 5.4).⁹

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η σύγκριση της τελευταίας προεκλογικής πρόβλεψης της Public Issue (5/6/2009) με τις προβλέψεις των δημοσκοπήσεων εξόδου (*exit poll*) διαφόρων εταιρειών, οι οποίες δημοσιοποιήθηκαν στις 19:00, την ημέρα των εκλογών, αμέσως μετά το τέλος της ψηφοφορίας. Στο σημείο αυτό πρέπει να επισημανθεί, ότι ένα *exit poll*, που διεξάγεται: α) την ίδια την ημέρα των εκλογών, β) έξω από τα εκλογικά τμήματα, μετά την πράξη της ψήφου και, επιπλέον, γ) έχει πολλαπλάσιο δείγμα, σε σχέση με μια προεκλογική έρευνα, μπορεί –θεωρητικά– να προσεγγίσει ακριβέστερα το πραγματικό εκλογικό σώμα και κατ' επέκταση το πραγματικό εκλογικό αποτέλεσμα. Εντούτοις, παρά τα θεωρητικά πλεονεκτήματα των δημοσκοπήσεων εξόδου, η πρόβλεψη της Public Issue την Παρασκευή 5/6/2009, η οποία, σημειωτέον, στηρίχθηκε στις έρευνες της εταιρείας μέχρι και την Πέμπτη 4/6/2009, αποδείχθηκε εξίσου ακριβής με τις προβλέψεις των συνολικά έξι (6) *exit poll*, που πραγματοποιήθηκαν την Κυριακή 7/6/2009 (Πίνακας 5.9).¹⁰ Όπως εύκολα μπορεί να διαπιστώσει κανείς, η «πρόβλεψή» της για τα ποσοστά των δύο πρώτων κομμάτων (ΠΑΣΟΚ, ΝΔ) υπήρξε η ακριβέστερη, τόσο με κριτήριο τις σημειακές προβλέψεις, όσο και με βάση τα αντίστοιχα όρια των διαστημάτων εμπιστοσύνης. Αντίθετα, το εκλογικό ποσοστό του ΠΑΣΟΚ (36,7%) βρέθηκε εκτός των προβλεπόμενων ορίων του διαστήματος εμπιστοσύνης, σε δύο *exit poll* (της GPO και της MARC). Η αποτυχία της πρόβλεψης του ποσοστού του ΛΑΟΣ και των Οικολόγων Πράσινων υπήρξε σχεδόν καθολική, με την εξαίρεση της MARC, η οποία έδωσε διαστήματα για αυτά τα δύο κόμματα που περιλαμβάνουν, έστω και οριακά, τα πραγματικά τους ποσοστά.

Μετά τις ευρωεκλογές, και ενόψει των αναμενόμενων βουλευτικών εκλογών, η

9 Είναι αυτονόητο, ότι η πρόβλεψη με βάση ημερήσιες κυλιόμενες έρευνες, που δημοσιοποιείται μια δεδομένη ημέρα, περιλαμβάνει τα αποτελέσματα των ερευνών, μέχρι και την αμέσως προηγούμενή της.

10 Η πρόβλεψη της VPRC στηρίχθηκε σε τηλεφωνική έρευνα την ημέρα των εκλογών.

εταιρεία υπήρξε, εντελώς αδικαιολόγητα, το επίκεντρο μιας σειράς σφοδρών επιθέσεων που δέχθηκαν συνολικά οι δημοσκοπήσεις.¹¹ Ιδιαίτερη εντύπωση προκαλεί η ιδιότυπη «ασυλία» που απολαμβάνουν συστηματικά, παρά τις αστοχίες τους, κάποιες από τις εταιρείες του κλάδου, οι οποίες μάλιστα δημοσιοποιούν έρευνες σε κάποιους από τους δημοφιλέστερους τηλεοπτικούς σταθμούς της χώρας.

Όμως, σε αντίθεση με τις ελάχιστον σημασίας επικοινωνιακές επιθέσεις, οι ευρωεκλογές του 2009 αποτέλεσαν την πρώτη, από μια σειρά περιπτώσεων, κατά τις οποίες η πρόβλεψη του εκλογικού αποτελέσματος από την Public Issue, με βάση προεκλογικές δημοσκοπήσεις, υπήρξε στατιστικά ισοδύναμη, με την αντίστοιχη των *exit poll* (Μαυρή και Συμεωνίδης 2012). Αν και μια ενδελεχής σύγκριση της μεθοδολογίας των τηλεφωνικών προεκλογικών ερευνών και των δημοσκοπήσεων εξόδου υπερβαίνει τους σκοπούς του παρόντος, η παρατηρούμενη ισοδυναμία των δύο μεθόδων, στις εκλογικές αναμετρήσεις των τελευταίων ετών, εγείρει πολλά ερωτηματικά για τη χρησιμότητα των δεύτερων, τουλάχιστον όσον αφορά στην πρόβλεψη των εκλογικών αποτελεσμάτων.

8. Αποτίμηση των ημερήσιων κυλιόμενων ερευνών

Οι ημερήσιες κυλιόμενες έρευνες αποτελούν ένα σημαντικό εργαλείο ανίχνευσης των τάσεων (*patterns*) του εκλογικού σώματος, κατά τη διάρκεια της προεκλογικής περιόδου. Ταυτόχρονα, επιτρέπουν την καταγραφή της επίδρασης που ασκούν, ενίοτε, σημαντικά γεγονότα σε αυτήν. Στην περίπτωση των ευρωεκλογών του 2009, η πρόθεση ψήφου παρουσίασε έντονες διακυμάνσεις, οι οποίες σε μεγάλο βαθμό μειώθηκαν, μετά την εξομάλυνση των ποσοστών με τη μέθοδο *Kalman* (Πίνακες 5.1 έως 5.6). Το ΠΑΣΟΚ και οι Οικολόγοι Πράσινοι εμφάνισαν τη μεγαλύτερη διακύμανση, ενώ τα ποσοστά των υπόλοιπων κομμάτων δεν σημείωσαν, κατά την προεκλογική περίοδο, ιδιαίτερες μεταβολές (Διαγράμματα 5.1 έως 5.4). Στο διάστημα 20-28/5/2009, το ποσοστό του ΠΑΣΟΚ υποχώρησε θεαματικά, τόσο στο σύνολο των ερωτώμενων, όσο και μεταξύ των βέβαιων ψηφοφόρων. Αποτέλεσμα αυτής της ραγδαίας πτώσης ήταν η διαφορά ΠΑΣΟΚ - ΝΔ να καταγράφεται στο 0,7%, στο σύνολο του εκλογικού σώματος (32,5% έναντι 31,8% – Πίνακας 5.3) και να μηδενίζεται στην κατηγορία των βέβαιων ψηφοφόρων, μόλις δέκα ημέρες πριν τις εκλογές. Όμως, στις επόμενες δύο ημέρες, η διαφορά αποκαταστάθηκε και παρέμεινε περίπου στα ίδια επίπεδα, μέχρι και το τέλος της προεκλογικής περιόδου.

Το ποσοστό των Οικολόγων Πράσινων αυξανόταν διαρκώς στο πρώτο μισό της προεκλογικής περιόδου, ενώ αντίθετα μειωνόταν ραγδαία, όσο πλησίαζε η ημέρα των εκλογών. Στις 22/5/2009, οι Οικολόγοι Πράσινοι έφθασαν στο απώ-

11 Βλέπε χαρακτηριστικά: α) το άρθρο του Γιάννη Λούλη στον *Ελεύθερο Τύπο*, με τίτλο: «Το Φιάσκο των Δημοσκοπήσεων» (Πέμπτη, 11/6/2009), διαθέσιμο διαδικτυακά στην ιστοσελίδα <http://www.johnloulis.gr/default.asp?siteID=1&pageID=5&tablePageID=1&langID=1&entryID=438>, β) το αφιέρωμα του Νίκου Χασαπόπουλου στο *Βήμα*: «Το Βατερλό των Exit Polls» (Κυριακή, 14/6/2009), διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.tovima.gr/politics/article/?aid=273528>, και ιδίως γ) την αθήη επίθεση του Γιάννη Πρετεντέρη στο άρθρο του, υπό τον τίτλο: «Οι Συνωμότες!...» (Το *Βήμα*, 10/6/2009), διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.tovima.gr/opinions/article/?aid=272844>.

τατο σημείο της ανοδικής τους πορείας, σημειώνοντας την υψηλότερη επίδοση της προεκλογικής περιόδου: 14% στο σύνολο των ερωτώμενων και 11,4% μεταξύ των βέβαιων ψηφοφόρων.

Μπορεί άραγε οι μεταβολές που παρατηρούνται κατά την προεκλογική περίοδο να θεωρούνται πάντοτε πραγματικές ή μπορεί να οφείλονται (και) στο *δειγματοληπτικό σφάλμα* (*sampling error*); Στην περίπτωση που είναι πραγματικές, εκφράζουν μεταβολή της εκλογικής επιρροής των κομμάτων ή κάποια «στιγμιαία» *διακύμανση* που προκαλείται στις διαθέσεις των ψηφοφόρων, από κάποια γεγονότα της προεκλογικής περιόδου; Η απάντηση σε αυτά τα ερωτήματα μπορεί να δοθεί μόνο μέσω της σύγκρισης της εκλογικής επιρροής των κομμάτων πριν και κατά τη διάρκεια της προεκλογικής περιόδου, καθώς και της σύγκρισης με το τελικό εκλογικό αποτέλεσμα. Μόνο μια παρόμοια διαδικασία θα μπορούσε να αποσαφηνίσει την πραγματική επίδραση της προεκλογικής περιόδου στο εκλογικό αποτέλεσμα. Κάτι τέτοιο είναι αδύνατον στην περίπτωση των ευρωεκλογών, επειδή, εξ ορισμού, δεν είναι εφικτή μέτρηση *πρόθεσης ψήφου* ευρωεκλογών, πριν την προεκλογική περίοδο. Εντούτοις, μπορεί κανείς να παρατηρήσει τα ακόλουθα: Τα εξομαλυσμένα ποσοστά αποτυπώνουν την πραγματική μεταβολή της *πρόθεσης ψήφου* ενός κόμματος, αφαιρώντας εκείνο το μέρος της, που προκαλείται από το *δειγματοληπτικό σφάλμα*. Ταυτόχρονα, το *περιθώριο σφάλματος* των εξομαλυσμένων ποσοστών, που υπολογίζεται από το *υπόδειγμα χρονολογικών σειρών*, με το οποίο πραγματοποιείται η *εξομάλυνση Kalman*, είναι σαφώς μικρότερο από το αντίστοιχο *δειγματοληπτικό σφάλμα* των πρωτογενών δεδομένων. Στην πραγματικότητα, όμως, η μέθοδος *εξομάλυνσης Kalman* μειώνει την επίδραση του *δειγματοληπτικού σφάλματος*, αλλά δεν μπορεί να την εξαλείψει. Για την ακρίβεια, όταν μειώνεται το μέγεθος του δείγματος κάθε έρευνας, δηλαδή, όταν αυξάνεται το *δειγματοληπτικό σφάλμα* των πρωτογενών στοιχείων, τότε αυξάνεται και το *περιθώριο σφάλματος* των εξομαλυσμένων ποσοστών (όχι απαραίτητα αναλογικά). Η προηγούμενη διαπίστωση μπορεί να γίνει περισσότερο κατανοητή, με τη βοήθεια ορισμένων παραδειγμάτων. Στο τελευταίο ημερήσιο «κύμα» του προεκλογικού Βαρόμετρου, στις 5/6/2009 (με μέγεθος δείγματος μετά την αφαίρεση της αποχής και των αρνήσεων 323 άτομα) το πρωτογενές ποσοστό του ΠΑΣΟΚ έφθασε το 30,3%, ενώ εκείνο της ΝΔ το 33,9%. Το *δειγματοληπτικό σφάλμα* των δύο ποσοστών υπολογίζεται σε 5,3% και 5,4% αντίστοιχα. Η *εξομάλυνση* ανεβάζει το ποσοστό του ΠΑΣΟΚ στο 33,3% και μειώνει της ΝΔ στο 29,4%. Το *περιθώριο σφάλματος* του εξομαλυσμένου ποσοστού του ΠΑΣΟΚ είναι αισθητά μικρότερο από το *δειγματοληπτικό σφάλμα* του πρωτογενούς ποσοστού (2,8% έναντι 5,3%). Το *περιθώριο σφάλματος* του εξομαλυσμένου ποσοστού της ΝΔ μειώνει ακόμα περισσότερο το αντίστοιχο *δειγματοληπτικό σφάλμα* (2,4% έναντι 5,4%). Μετά την αφαίρεση των αναποφάσιστων, η *εκτίμηση της εκλογικής επιρροής* του ΠΑΣΟΚ γίνεται 35,8% και της ΝΔ 31,6%.

Εάν η διαδικασία της εξομάλυνσης εφαρμοσθεί με βάση τα οκτώ (8) συνολικά «κύματα» του προεκλογικού Βαρόμετρου και όχι τα ημερήσια δείγματα, προκύπτουν πολύ ενδιαφέρουσες συγκρίσεις. Στο τελευταίο «κύμα», που διεξήχθη στο διάστημα 3-5/6/2009 (με μέγεθος δείγματος μετά την αφαίρεση της αποχής και των αρνήσεων 770 άτομα), τα καταγεγραμμένα ποσοστά του ΠΑΣΟΚ και της ΝΔ ήταν 34,3% και 31,6%, ενώ το *δειγματοληπτικό σφάλμα* υπολογίζεται σε 3,4% και 3,3% αντίστοιχα. Το εξομαλυσμένο ποσοστό του ΠΑΣΟΚ είναι 34,1% (με *περιθώριο σφάλματος* 2,6%), ενώ εκείνο της ΝΔ φθάνει το 28,4% (με *περιθώριο σφάλματος*

0,8%). Αφαιρώντας τους αναποφάσιστους, η *εκτίμηση της εκλογικής επιρροής* του ΠΑΣΟΚ γίνεται, σε αυτή την περίπτωση, 36,8% και της ΝΔ 30,6%. Επομένως, αυξάνοντας το μέγεθος του δείγματος (από τα ημερήσια δείγματα στο σύνολο ενός «κύματος») ή ισοδύναμα μειώνοντας το *δειγματοληπτικό σφάλμα*, μειώνεται το *περιθώριο σφάλματος* των εξομαλυσμένων ποσοστών και κατά συνέπεια μειώνεται η αβεβαιότητα των *εκτιμήσεων* της εξομάλυνσης. Οι συνέπειες του μικρού μεγέθους του δείγματος μπορούν να γίνουν ακόμα πιο εμφανείς στην εξομάλυνση των ποσοστών του ημερήσιου «κύματος» στις 28/5/2009. Τα εξομαλυσμένα ποσοστά του ΠΑΣΟΚ και της ΝΔ (μετά την αφαίρεση των αναποφάσιστων) είναι 32,5% και 31,8% αντίστοιχα (Πίνακας 5.3), δίδοντας την εικόνα μιας πλήρως αμφίρροπης αναμέτρησης. Αντίθετα, τα εξομαλυσμένα ποσοστά του «κύματος» που πραγματοποιήθηκε στο διάστημα 27-29/5/2009 είναι 34,4% για το ΠΑΣΟΚ και 31,4% για τη ΝΔ. Δηλαδή, αλλάζοντας τη βάση της εξομάλυνσης (από ημερήσια δείγματα στο σύνολο ενός «κύματος») η εικόνα είναι εντελώς διαφορετική και πολύ πλησιέστερη στην πραγματικότητα, λαμβάνοντας υπ' όψιν το τελικό αποτέλεσμα και το πολύ μικρό χρονικό διάστημα μεταξύ της περιόδου διεξαγωγής των συγκεκριμένων ερευνών και της ημέρας των εκλογών.

Σύμφωνα με τα παραπάνω, το μικρό μέγεθος του δείγματος είναι μια πιθανή αιτία των έντονων διακυμάνσεων της *πρόθεσης ψήφου* στα ημερήσια δείγματα. Παράλληλα με το *δειγματοληπτικό σφάλμα*, η πραγματική μεταβολή των προτιμήσεων των ψηφοφόρων αποτελεί μια ακόμα πιθανή εξήγηση της μεγάλης μεταβλητότητας της *πρόθεσης ψήφου*.

Είναι όμως εξαιρετικά δύσκολο να προσδιοριστεί –εκ των προτέρων– εάν οι παρατηρούμενες διακυμάνσεις υποδηλώνουν πραγματική μεταβολή της εκλογικής επιρροής των κομμάτων ή οφείλονται σε «στιγμιαίες» μεταβολές, που προκαλούνται από την επίδραση κάποιων γεγονότων της προεκλογικής περιόδου. Για αυτό, όπως ήδη επισημάνθηκε, η σύγκριση της εκλογικής επιρροής πριν και κατά τη διάρκεια της προεκλογικής περιόδου, σε σχέση πάντοτε με το εκλογικό αποτέλεσμα, συνιστά ένα βασικό εργαλείο αποτίμησης των μεταβολών που συνέβησαν. Δυστυχώς, αυτή η ανάλυση μπορεί να πραγματοποιηθεί μόνον εκ των υστέρων, δηλαδή μετά την διεξαγωγή των εκλογών, γεγονός που πρέπει να καθιστά προσεκτικό κάθε ερευνητή που παρακολουθεί την εξέλιξη των *τάσεων* σε μια προεκλογική περίοδο.

Στην περίπτωση των ευρωεκλογών του 2009, συγκρίνοντας τις αρχικές και τελικές τιμές της *πρόθεσης ψήφου* στα διάφορα κόμματα, προκύπτει το συμπέρασμα, ότι δεν αναπτύχθηκαν σημαντικές *τάσεις (deterministic trends)* κατά την προεκλογική περίοδο, παρά τις έντονες διακυμάνσεις των ποσοστών των κομμάτων. Επιπλέον, η *πρόβλεψη* των στατιστικών *υποδειγμάτων γραμμικής παλινδρόμησης*, η οποία προηγήθηκε της προεκλογικής περιόδου και δεν στηρίχθηκε σε αυτήν, υπήρξε εξαιρετικά ακριβής για τα τρία από τα κόμματα που επιχειρήθηκε (πλην του ΣΥΡΙΖΑ). Συνεπώς, είναι περισσότερο πιθανό οι έντονες μεταβολές που καταγράφηκαν στην *πρόθεση ψήφου*, κατά τον προεκλογικό μήνα, να οφείλονται σε *δειγματοληπτικό σφάλμα* ή σε «στιγμιαίες», και επομένως άνευ ουσίας, μεταβολές της κοινής γνώμης. Αυτό το συμπέρασμα αναδεικνύει μια άλλη πτυχή της *πρόθεσης ψήφου*, που συχνά αγνοείται, από τους ερευνητές, τα Μέσα Ενημέρωσης και τα πολιτικά κόμματα. Το γεγονός, δηλαδή, ότι η μεταβλητή της *πρόθεσης ψήφου* συνιστά, σε μεγάλο βαθμό, μια μεταβλητή κλίματος, από την οποία πρέπει, με κατάλληλες μεθόδους, να «εξαχθεί» η πραγματική εκλογική επιρροή των κομμάτων.

9. Συμπεράσματα

Με βάση την εμπειρία που αποκτήθηκε από την προσπάθεια πρόβλεψης του αποτελέσματος των ευρωεκλογών του 2009 προέκυψαν οι ακόλουθες διαπιστώσεις: *Πρώτον*, από τη σύγκριση των εξομαλυσμένων ποσοστών των κομμάτων, κατά την τελευταία ημέρα της προεκλογικής περιόδου (5/6/2009), με το εκλογικό αποτέλεσμα προκύπτει ότι η *πρόθεση ψήφου* στην κατηγορία των *βέβαιων ψηφοφόρων* δεν έδωσε, σε τελική ανάλυση, ιδιαίτερα διαφορετικά αποτελέσματα, σε σχέση με το σύνολο του εκλογικού σώματος (Πίνακες 5.3 και 5.6). Πράγματι, τα ποσοστά του ΠΑΣΟΚ και των Οικολόγων Πράσινων στους βέβαιους ψηφοφόρους αποδείχτηκαν πλησιέστερα στο πραγματικό αποτέλεσμα. Από την άλλη πλευρά, η *πρόθεση ψήφου*, στο σύνολο του εκλογικού σώματος, προσέγγισε ακριβέστερα τα ποσοστά της ΝΔ και του ΚΚΕ. (Τα ποσοστά των υπόλοιπων κομμάτων στις δύο κατηγορίες συμπίπτουν). *Δεύτερον*, η επιτυχία των στατιστικών υποδείγμάτων γραμμικής παλινδρόμησης επιβεβαίωσε την σημασία της ενσωμάτωσης των προηγούμενων εκλογικών αποτελεσμάτων. Δεν πρέπει να διαφεύγει της προσοχής, ότι η στήριξη της πρόβλεψης αποκλειστικά και μόνον σε αποτελέσματα δημοσκοπήσεων είναι ιδιαίτερα επισφαλής. *Τρίτον*, τα στατιστικά υποδείγματα που αναπτύχθηκαν για την πρόβλεψη του αποτελέσματος των ευρωεκλογών συνδυάζουν την ανάλυση χρονολογικών σειρών (τις προηγούμενες ευρωεκλογές) με διαστρωματικά στοιχεία (τις ελάχιστονες εκλογικές περιφέρειες). Τέτοιου είδους υποδείγματα μπορούν να αποδειχθούν πολύ χρήσιμα στην πρόβλεψη του εκλογικού αποτελέσματος, ιδίως όταν δεν διατίθεται επαρκής χρονοσειρά δεδομένων.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ 5

1. Η ταυτότητα των ερευνών

Το προεκλογικό Βαρόμετρο της Public Issue πραγματοποιήθηκε σε οκτώ (8) «κύματα», από τις 11/5/2009 ως τις 5/6/2009. Κάθε «κύμα» αποτελούσε μια τηλεφωνική έρευνα, με πληθυσμό-στόχο το σύνολο του πληθυσμού, 18 ετών και άνω (εκλογικό σώμα), στο σύνολο της χώρας. Το σχεδιασθέν μέγεθος του δείγματος ανήλθε για κάθε «κύμα» σε 1.000 άτομα. Το συνολικό δείγμα κάθε «κύματος» διαχωρίστηκε με τέτοιο τρόπο, ώστε τα αντίστοιχα ημερήσια δείγματα να είναι, κατά το δυνατόν, αντιπροσωπευτικά του πληθυσμού, δηλαδή να αποτελούν «μικρογραφίες» του συνολικού δείγματος (συνολικά ελήφθησαν 20 ημερήσια δείγματα). Το πραγματοποιηθέν μέγεθος του δείγματος, μετά την αφαίρεση της πρόθεσης αποχής και των αρνήσεων, παρατίθεται στον Πίνακα 5.2. Το διευκρινισμένο μέγεθος δείγματος ανά ημέρα παρατίθεται στον Πίνακα 5.3. Το συνολικό δείγμα του *αθροιστικού αρχείου* των ερευνών (χωρίς την αποχή και τις αρνήσεις) ανέρχεται σε 6.305 άτομα, ενώ το συνολικό διευκρινισμένο δείγμα του *αθροιστικού αρχείου* των ερευνών σε 5.706 άτομα. Για την επιλογή του δείγματος ακολουθήθηκε η μέθοδος της *πολυσταδιακής στρωματοποιημένης δειγματοληψίας*, με *στρώματα* όλες τις διοικητικές περιφέρειες της χώρας.

2. Υποδείγματα γραμμικής παλινδρόμησης

α) Τα στατιστικά υποδείγματα της ΝΔ και του ΠΑΣΟΚ εκτιμήθηκαν χρησιμοποιώντας και τις έξι (6) προηγούμενες ευρωεκλογές [μέχρι το 2009]. Αντίθετα, για τα δύο κόμματα της Αριστεράς, τα στατιστικά υποδείγματα εκτιμήθηκαν, χρησιμοποιώντας μόνο τις 3 πλέον πρόσφατες [μέχρι το 2009] ευρωεκλογές (1994, 1999 και 2004). Αυτό συνέβη αναγκαστικά, λόγω της μεγάλης διαφοροποίησης που παρουσιάζει η εκλογική συμπεριφορά των ψηφοφόρων της Αριστεράς, στην περίοδο 1981-89 (δηλαδή στις τρεις πρώτες ευρωεκλογές), σε σχέση με την επόμενη περίοδο 1994-2004 (δηλαδή στις τρεις τελευταίες ευρωεκλογές). Στις τρεις πρώτες ευρωεκλογές η εκλογική κυριαρχία του ΠΑΣΟΚ πάνω στην Αριστερά υπήρξε καταλυτική. Ταυτόχρονα, μεταξύ των δύο περιόδων, διαφοροποιήθηκε σημαντικά και η κοιμματική εκπροσώπηση της Αριστεράς (ΚΚΕ, ΚΚΕ εσωτερικού και ενιαίος ΣΥΝ στην πρώτη, ΚΚΕ και ΣΥΝ/ΣΥΡΙΖΑ στη δεύτερη). Στο στατιστικό υπόδειγμα για τον ΣΥΡΙΖΑ χρησιμοποιούνται οι λογάριθμοι των αρχικών μεταβλητών.

β) Για την *εκτίμηση* του κατάλληλου υποδείγματος, σε κάθε κόμμα, ακολουθήθηκε η παρακάτω μεθοδολογία:

ι) Σε πρώτο στάδιο, το υπόδειγμα εκτιμήθηκε με τη *σταθμισμένη μέθοδο ελαχίστων τετραγώνων (WLS)*, ώστε να επιλεγεί η μορφή της *ετεροσκεδαστικότητας (heteroscedasticity)* των *σφαλμάτων*, με βάση την τιμή της *συνάρτησης πιθανοφάνειας (likelihood function)*. Τα υποδείγματα της ΝΔ και του ΚΚΕ είναι ομοσκεδαστικά. Στο υπόδειγμα του ΠΑΣΟΚ η μορφή της *ετεροσκεδαστικότητας* δίνεται από τη σχέση:

$$\sigma^2_{i,t} = \frac{\sigma^2}{\sqrt{\text{έγκυρα}}}$$

όπου $\sigma^2_{i,t}$ είναι η διακύμανση του σφάλματος του υποδείγματος για την i ελάσσονα εκλογική περιφέρεια στην t ευρωεκλογική αναμέτρηση ($i = 1...56$ και $t = 1...6$) και η μεταβλητή «έγκυρα» περιγράφει το σύνολο των εγκύρων ψήφων στις προηγούμενες βουλευτικές εκλογές και αποτελεί ένα μέτρο του μεγέθους των εκλογικών περιφερειών. Στο υπόδειγμα του ΣΥΡΙΖΑ η μορφή της *ετεροσκεδαστικότητας* δίνεται επίσης από τη σχέση

$$\sigma^2_{i,t} = \frac{\sigma^2}{\text{έγκυρα}}$$

ii) Σε δεύτερο στάδιο, το υπόδειγμα εκτιμήθηκε με τη *σταθμισμένη μέθοδο ελαχίστων τετραγώνων*, χρησιμοποιώντας ως συνάρτηση βάρους για κάθε παρατήρηση την

$$w_{i,t} = \frac{1}{\sigma^2_{i,t}}$$

όπου η $\sigma^2_{i,t}$ καθορίζεται από τη μορφή της *ετεροσκεδαστικότητας* που ανακαλύφθηκε στο πρώτο στάδιο. Η επιλογή των ερμηνευτικών μεταβλητών πραγματοποιήθηκε με τη μέθοδο της *σταδιακής παλινδρόμησης (stepwise method)*. Η χρήση της μεθόδου της *σταδιακής παλινδρόμησης*, αφενός αφαιρεί από το υπόδειγμα όσες *ψευδο-μεταβλητές (dummy variables)* εκλογικών αναμετρήσεων και περιφερειών δεν είναι στατιστικά σημαντικές (σε επίπεδο *σημαντικότητας* 5%) και αφετέρου προστατεύει, σε σημαντικό βαθμό, το υπόδειγμα από προβλήματα *πολυσυγγραμμικότητας (multicollinearity)*.

6. Βουλευτικές εκλογές 2009: Πώς διαμορφώθηκε το αποτέλεσμα της 4ης Οκτωβρίου

Αποτίμηση της πρόβλεψης και λόγοι για την υποεκτίμηση της διαφοράς ΠΑΣΟΚ-ΝΔ

1. Εισαγωγή

Οι βουλευτικές εκλογές του Οκτωβρίου 2009 υπήρξαν οι τρίτες κατά σειρά, μετά από εκείνες του 2004 και του 2007, που κάλυψε το Πολιτικό Βαρόμετρο της Public Issue. Η περίπτωση των εκλογών του 2009 παρουσίασε μια βασική διαφορά από τις δύο προηγούμενες. Οι βουλευτικές εκλογές διεξήχθησαν μόλις τέσσερις μήνες μετά τις ευρωεκλογές του Ιουνίου, σε αντίθεση, τόσο με το 2004, όταν οι ευρωεκλογές ακολούθησαν τότε χρονικά τις αντίστοιχες βουλευτικές, όσο και με το 2007, όταν δεν πραγματοποιήθηκαν ευρωεκλογές, εντός του αντίστοιχου εκλογικού κύκλου.

Συνεχίζοντας την προσπάθεια που είχε εγκαινιάσει στις ευρωεκλογές του Ιουνίου και προκειμένου να αποτυπώσει ακριβέστερα την εξέλιξη των *τάσεων* (με την ευρύτερη έννοια του όρου - *patterns*) του εκλογικού σώματος, η Public Issue χρησιμοποίησε, για πρώτη φορά τώρα σε βουλευτικές εκλογές, τη μέθοδο των *ημερήσιων κυλιόμενων ερευνών* (*rolling tracking polls*). Η μεθοδολογία στην οποία στηρίχθηκε η *πρόβλεψη* της εταιρείας ήταν ίδια με εκείνη που είχε χρησιμοποιηθεί και στις εκλογές του 2007.

2. Αποτίμηση της *πρόβλεψης* της Public Issue

Σε όλο τον κόσμο, η επιτυχία των δημοσκοπήσεων *πρόθεσης ψήφου* κρίνεται από τη σύγκριση των αποτελεσμάτων τους με το πραγματικό εκλογικό αποτέλεσμα. Ποια είναι όμως τα κατάλληλα κριτήρια, με τα οποία πραγματοποιείται αυτή η σύγκριση; Σε γενικές γραμμές, χρησιμοποιούνται δύο κατηγορίες κριτηρίων. Η πρώτη περιλαμβάνει απλά κριτήρια, κατανοητά από το ευρύ κοινό, όπως είναι π.χ. η επιτυχής *πρόβλεψη* του νικητή, της διαφοράς 1ου - 2ου κόμματος, της σειράς των κομμάτων ή του αριθμού των κομμάτων που θα εισέλθουν στη Βουλή. Η δεύτερη κατηγορία περιλαμβάνει περισσότερο αυστηρά και σύνθετα κριτήρια, όπως η σχέση του πραγματικού εκλογικού αποτελέσματος με τα όρια του διαστήματος εμπιστοσύνης, που δημιουργείται από το *περιθώριο σφάλματος* της χρησιμοποιούμενης μεθόδου *πρόβλεψης*, καθώς και τα γνωστά στη διεθνή βιβλιογραφία *μέτρα του Mosteller*. Σε αυτό το σημείο αξίζει να αναφερθεί, ότι η μέτρηση του σφάλματος των δημοσκοπήσεων αποτέλεσε αντικείμενο διερεύνησης ήδη από την πρώτη περίοδο ανάπτυξης της νέας μεθόδου, με αφορμή το «λάθος» των αμερικανικών προεδρικών εκλογών του 1948 (Mosteller 1949· βλέπε και παρακάτω).

ΓΡΑΦΗΜΑ 6.1

Η εκτίμηση της Public Issue για τις βουλευτικές εκλογές του 2009, στην εφημερίδα *Η Καθημερινή* (18/9/2009)

Η τελική πρόβλεψη της Public Issue, η οποία ανακοινώθηκε στις 17/9/2009 και δημοσιεύθηκε στην *Καθημερινή* την επομένη, 18/9/2009,¹ αποδείχθηκε επιτυχής ως προς το νικητή των εκλογών, την αυτοδυναμία του 1ου κόμματος, τη σειρά κατάταξης των κομμάτων, καθώς και τον αριθμό των κομμάτων που εισήλθαν στη Βουλή (Πίνακας 6.1). Το μέσο απόλυτο σφάλμα (*mean absolute error - Mosteller3*) είναι αρκετά μικρό (1%). Η εκτίμηση υπήρξε λιγότερο επιτυχής για τα δύο μεγάλα

1 Βλέπε σχετικά: http://news.kathimerini.gr/4dcgi/_w_articles_politics_2_18/09/2009_329813 και <http://www.publicissue.gr/1301/ektimisi-elections-2009/> (Γράφημα 6.1).

ΠΙΝΑΚΑΣ 6.1

Αξιολόγηση της πρόβλεψης της Public Issue για το αποτέλεσμα των βουλευτικών εκλογών του 2009

	17/9/09 Τελική δημοσιευμένη εκτίμηση	Περιθώριο σφάλματος (+/-)	Απόκλιση	Εδρες	Εκλογές 4/10/09
ΝΔ	35,5	1,5	2	97	33,5
ΠΑΣΟΚ	41,5	2	-2,4	153	43,9
ΚΚΕ	8,5	1	1	23	7,5
ΣΥΡΙΖΑ	4	1	-0,6	11	4,6
ΛΑΟΣ	6	1	0,4	16	5,6
Οικολόγοι Πράσινοι	2,5	0,5	0		2,5
Λοιπά κόμματα	2	0,5	-0,4		2,4
Διαφορά ΠΑΣΟΚ - ΝΔ	6		-4		10,4
Mosteller 3 (Μέση απόλυτη απόκλιση)			1		

ΠΙΝΑΚΑΣ 6.2

B2009: Σύγκριση των τελικών προεκλογικών εκτιμήσεων

	Alco (Alter) 18/9/09	VPRC (tvxs.gr) 15/9/09	MRB (newstime. gr) 16/9/09	Metron Analysis (ANT1) 18/9/09	Marc (Alpha) 18/9/09	Public Issue (ΣΚΑΐ) 17/9/09	Εκλογές 16/9/09
ΝΔ	35	34,5	35	35,6	34,8	35,5	33,5
ΠΑΣΟΚ	43	42,5	42	43,5	42,3	41,5	43,9
ΚΚΕ	8,4	8,5	8	7,6	8,2	8,5	7,5
ΣΥΡΙΖΑ	3,8	4	4	3,8	4,1	4	4,6
ΛΑΟΣ	6,3	5,5	6	5,6	6,2	6	5,6
Οικολόγοι Πράσινοι	2	2,5	2,5	2,5	2,3	2,5	2,5
Λοιπά κόμματα	2,5	2,5	2,5	2,4	2,1	2	2,4
Διαφορά ΠΑΣΟΚ - ΝΔ	8	8	7	7,9	7,5	6	10,4
Δικομματισμός	78	77	77	79,1	77,1	77	77,4
Mosteller 3 (Μέση απόλυτη απόκλιση)	0,8	0,6	0,7	0,5	0,7	1	

Σημείωση: Στον πίνακα δεν περιλαμβάνονται οι τελευταίες προεκλογικές δημοσκοπήσεις όσων εταιρειών δεν δημοσίευσαν εκτίμηση εκλογικού αποτελέσματος.

ΠΗΓΗ: http://en.wikipedia.org/wiki/greek_legislative_election_2009

κόμματα (ΠΑΣΟΚ, ΝΔ): το ΠΑΣΟΚ υποεκτιμήθηκε, κατά 2,4%, (41,5% έναντι 43,9%) και, αντίστροφα, η ΝΔ υπερεκτιμήθηκε, κατά 2% (35,5% έναντι 33,5%). Επομένως, δεν κατέστη δυνατό να προβλεφθεί σωστά η διαφορά 1ου - 2ου κόμματος, η οποία υποεκτιμήθηκε, τελικά, κατά 4,4% (6% έναντι 10,4%). Επίσης, τα πραγματικά εκλογικά αποτελέσματα των δύο μεγάλων κομμάτων διαπιστώθηκε ότι ήταν (οριακά) έξω από τα αντίστοιχα διαστήματα εμπιστοσύνης.

Αντίθετα, η *πρόβλεψη* της Public Issue υπήρξε ακριβέστερη για τα μικρότερα κόμματα: το ΚΚΕ υπερεκτιμήθηκε κατά 1% και ο ΛΑΟΣ κατά 0,4%, ενώ ο ΣΥΡΙΖΑ υποεκτιμήθηκε κατά 0,6%. Αυτή τη φορά, η *εκτίμηση* των Οικολόγων Πράσινων αποδείχθηκε απόλυτα ακριβής. Τέλος, και για τα 4 μικρότερα κόμματα, τα πραγματικά εκλογικά αποτελέσματα αποδείχθηκαν εντός των ορίων των αντίστοιχων διαστημάτων εμπιστοσύνης.

3. Πότε μια *πρόβλεψη* πρέπει να θεωρείται επιτυχής;

Μπορεί λοιπόν η *πρόβλεψη* του εκλογικού αποτελέσματος του 2009 να θεωρηθεί επιτυχής; Η υποεκτίμηση της τελικής διαφοράς ΠΑΣΟΚ - ΝΔ μπορεί να είναι προβληματική, αλλά δεν αναιρεί την επιτυχή *πρόβλεψη* των υπόλοιπων παραμέτρων της εκλογικής αναμέτρησης. Χωρίς, βεβαίως, αυτό να μειώνει το μέγεθος της αστοχίας της Public Issue, πρέπει σε αυτό το σημείο να επισημανθεί, ότι ενώ το σύνολο των εταιρειών του κλάδου προεξοφλούσε, γενικά, τη νίκη και την αυτοδυναμία του ΠΑΣΟΚ, απέτυχε, επίσης, να προβλέψει το μέγεθος της διαφοράς. Στην καλύτερη περίπτωση, η πραγματική διαφορά υποεκτιμήθηκε κατά 2,4% (Πίνακας 6.2).

Η υποεκτίμηση της διαφοράς ΠΑΣΟΚ - ΝΔ στις εκλογές του 2009 προσφέρει μια αφορμή για να επαναπροσδιορισθούν οι προσδοκίες τόσο των «ειδικών», όσο και της κοινής γνώμης από μια εκλογική *πρόβλεψη*. Η προσμονή της «απόλυτης ακρίβειας» από τις *εκτιμήσεις* των δημοσκοπήσεων δεν έχει βάση. Η απόλυτη ακρίβεια της *πρόβλεψης* του αποτελέσματος των εκλογών του 2007 από την Public Issue αποτελεί την εξαίρεση και όχι τον κανόνα. Σε μεγάλο βαθμό, οφείλεται στη μοναδική σταθερότητα του κομματικού συστήματος και των συνθηκών του κομματικού ανταγωνισμού στον συγκεκριμένο εκλογικό κύκλο (2004-2007), που δεν έχει εμφανιστεί άλλοτε και είναι εξαιρετικά δύσκολο, αν όχι απίθανο να εμφανισθεί πάλι στο μέλλον (Μαυρής και Συμεωνίδης 2010γ).

Σύμφωνα με τη μεθοδολογία της Public Issue, η *πρόβλεψη* του εκλογικού αποτελέσματος στηρίζεται στα αποτελέσματα των δημοσκοπήσεων *πρόθεσης ψήφου* και πραγματοποιείται με τη βοήθεια στατιστικών υποδειγμάτων. Είναι δε γνωστό, ότι η αβεβαιότητα που συνοδεύει τις *εκτιμήσεις* των παραμέτρων ενός στατιστικού υποδείγματος, που χρησιμοποιείται για να περιγράψει τη συμπεριφορά ενός πληθυσμού μέσω ενός δείγματος, είναι εγγενής και ενδέχεται –εξ ορισμού– να οδηγήσει σε σφάλμα. Επιπλέον, υπάρχουν και πολλοί άλλοι παράγοντες, που ενδέχεται να οδηγήσουν σε *σφάλματα*, όπως π.χ. τα *σφάλματα* στη μαθηματική εξειδίκευση (*specification*) των υποδειγμάτων. Παρόμοια προβλήματα αντιμετωπίζει και κάθε άλλη μεθοδολογία που χρησιμοποιείται για την *πρόβλεψη* εκλογικού αποτελέσματος.

Υπό αυτό το πρίσμα, η *πρόβλεψη* της Public Issue για τις βουλευτικές του 2009, μπορεί να κριθεί σχετικά επιτυχής. Και οι παντελώς απαξιωτικές κατηγορίες που απευθύνθηκαν κατά της εταιρείας, σχετικά με την ακρίβεια των εκτιμήσεών της, από δημοσιογράφους και κομματικά στελέχη, οφείλονταν είτε σε ανεπίτρεπτη για «επαγγελματίες της πολιτικής» άγνοια, είτε –το πιθανότερο– σε σκοπιμότητα.

Η 80χρονη ιστορία των δημοσκοπήσεων έχει σημαδευτεί από σοβαρές αποτυχίες στην *πρόβλεψη* του εκλογικού αποτελέσματος. Από τα περισσότερο γνωστά στη διεθνή βιβλιογραφία ιστορικά προηγουμένα λαθών, μπορούν να αναφερθούν ενδεικτικά ορισμένα χαρακτηριστικά:

α) Υπάρχουν περιπτώσεις, στις οποίες οι δημοσκοπήσεις απέτυχαν να προβλέψουν τον νικητή. Στη μεταπολεμική περίοδο, πιο σημαντική περίπτωση αποτυχίας θεωρείται εκείνη των αμερικανικών προεδρικών εκλογών του 1948, όταν και οι τρεις μεγαλύτεροι οργανισμοί δημοσκοπήσεων της εποχής (Gallup, Roper, Crossley) προέβλεπαν «άνετη» νίκη του Ρεπουμπλικάνου υποψηφίου Thomas Dewey, επί του υποψηφίου των Δημοκρατικών, Harry Truman, που τελικά κέρδισε τις εκλογές. Οι κλυδωνισμοί από την αποτυχία της νέας μεθόδου να προβλέψει σωστά το εκλογικό αποτέλεσμα ήταν τόσο σοβαροί, ώστε το αμερικανικό Συμβούλιο για την Έρευνα των Κοινωνικών Επιστημών (Social Science Research Council), συγκρότησε ειδική επιτροπή από επιφανείς πανεπιστημιακούς, μεταξύ των οποίων ο Frederick Mosteller, για τη διερεύνηση των αιτιών του λάθους (Mosteller, McCarthy, Marks and Truman 1949).

Άλλες περιπτώσεις όπου οι δημοσκοπήσεις αποδείχθηκαν εντελώς παραπλανητικές, είναι οι αμερικανικές προεδρικές εκλογές του 1960, καθώς και οι βρετανικές βουλευτικές εκλογές του 1970. Η αποτυχία των βρετανικών εταιρειών στις εκλογές του 1992, να προβλέψουν τη νίκη των Συντηρητικών, αποτέλεσε κομβικό σημείο στην ιστορία των βρετανικών δημοσκοπήσεων (Worcester 1992, Donsbach 1995, Curtice 1997). Η εταιρεία MORI, στην τελευταία της προεκλογική έρευνα, προέβλεπε νίκη των Εργατικών, με 39%, έναντι 38% των Συντηρητικών και η ICM προέβλεπε απόλυτη ισορροπία (38%-38%), ενώ στην πραγματικότητα επικράτησαν οι Συντηρητικοί, με 41,9%, έναντι 34,4% των Εργατικών.²

Επίσης, στις αμερικανικές προεδρικές εκλογές του 2004, η *δημοσκοπήση εξόδου* (*exit poll*), που διενεργήθηκε από το National Election Pool, απέτυχε να προβλέψει τη νίκη του Μπους, έναντι του Κέρι, δίνοντας στον πρώτο ποσοστό 48,2% και στον δεύτερο 50,8%, ενώ το πραγματικό αποτέλεσμα ήταν ακριβώς αντίστροφο (Baiman et al. 2005).

β) Πολλές φορές οι δημοσκοπήσεις έχουν αποτύχει να προβλέψουν τη διαφορά 1ου - 2ου κόμματος (την περίφημη *ψαλίδα*). Ως εγχείρημα, η *πρόβλεψη* της *ψαλίδας* είναι σε κάθε περίπτωση δυσκολότερη, καθώς αποτελεί παράγωγο της *πρόβλεψης* των επιμέρους ποσοστών των δύο πρώτων κομμάτων. Γεγονός, που συχνά αγνοείται από το ευρύ κοινό, αν και είναι γνωστό ότι το *διάστημα εμπιστοσύνης* της διαφοράς είναι διπλάσιο από τα αντίστοιχα των ποσοστών των δύο κομμάτων. Παράδειγμα παρόμοιου σφάλματος αποτελούν οι γερμανικές εκλογές του 2005. Η τελική *εκτίμηση* του Ινστιτούτου Allensbach έδινε 41,5% στους Χριστιανοδημοκράτες και 32,5% στους Σοσιαλδημοκράτες (διαφορά 9%) και η εταιρεία Forsa αντίστοιχα 42% και 33% (διαφορά επίσης 9%), ενώ στις κάλπες καταγράφηκε οριακή νίκη των Χριστιανοδημοκρατών (35,2% έναντι 34,2%, διαφορά 1%).³ Ακόμα και σε «εύκολες» αναμετρήσεις, όμως, δεν λείπουν τα σφάλματα. Το 2008, η Gallup προέβλεψε νίκη του Ομπάμα με 11% διαφορά έναντι του Μακέιν (55%-44%), ενώ η πραγματική διαφορά διαμορφώθηκε σε 7,2% (52,9%-45,7%).⁴

2 Οι προεκλογικές *εκτιμήσεις* των βρετανικών εταιρειών για τις εκλογές του 1992 βρίσκονται αναλυτικά στην ιστοσελίδα <http://ukpollingreport.co.uk/historical-polls/voting-intention-1987-1992>.

3 Βλέπε σχετικά στην ιστοσελίδα <http://www.wahlrecht.de/umfragen/archiv/2005.htm>.

4 Η τελική *πρόβλεψη* της Gallup για τις προεδρικές εκλογές του 2008 αναλύεται λεπτομε-

4. Παράγοντες που οδήγησαν στην υποεκτίμηση της διαφοράς ΠΑΣΟΚ - ΝΔ

4.1 Η εγγενής μεροληψία της μεθόδου των δημοσκοπήσεων

Σε μια δημοσκόπηση, η απόκλιση της πρόθεσης ψήφου ενός κόμματος από το πραγματικό εκλογικό αποτέλεσμα είναι δυνατόν να οφείλεται σε τρεις λόγους (Silver 2008): *Πρώτον*, σε πραγματική μεταβολή της πρόθεσης ψήφου, καθώς προσεγγίζουμε τις εκλογές, *δεύτερον*, σε δειγματοληπτικό σφάλμα (*sampling error*) και *τρίτον* στην εγγενή μεροληψία (*bias*) των δημοσκοπήσεων.

Μεροληψία ονομάζεται το συστηματικό σφάλμα (*systematic error*) στη μέτρηση της πρόθεσης ψήφου, το οποίο δεν μπορεί να απαλειφθεί με αύξηση του μεγέθους του δείγματος ή καθώς μειώνεται η χρονική απόσταση από την ημέρα των εκλογών. Μπορεί να οφείλεται σε πολλούς παράγοντες, είτε υποκειμενικούς (που αφορούν τον ερευνητή), όπως είναι: η συστηματική εξαίρεση (εκούσια ή ακούσια) συγκεκριμένων ομάδων του πληθυσμού από το δείγμα της έρευνας (μεροληψία επιλογής – *selection bias*), είτε αντικειμενικούς (ανεξάρτητους από τη βούληση του ερευνητή), όπως είναι: η άρνηση ή αποφυγή συμμετοχής στην έρευνα κάποιων ερωτώμενων, που ανήκουν σε συγκεκριμένες κοινωνικές ομάδες ή ψηφίζουν συγκεκριμένα κόμματα (μεροληψία μη-απάντησης – *non response bias*), καθώς και ανειλικρινείς απαντήσεις των ερωτώμενων ή –το σημαντικότερο– η απόκρυψη της ψήφου τους (μεροληψία απάντησης – *response bias*). Η μέτρηση και εν συνεχεία η διόρθωση της μεροληψίας είναι ένα από τα βασικότερα προβλήματα στην εκτίμηση της εκλογικής επιρροής και την πρόβλεψη του εκλογικού αποτελέσματος.

Σύμφωνα με τη μεθοδολογία της Public Issue, η εκτίμηση της εκλογικής επιρροής προκύπτει συνδυάζοντας δύο επιμέρους εκτιμήσεις: πρώτον, με βάση τις βραχυχρόνιες και, δεύτερον, με βάση τις μακροχρόνιες τάσεις της διαχρονικής εξέλιξης της πρόθεσης ψήφου. Θα πρέπει επίσης να διευκρινιστεί ότι η διόρθωση της μεροληψίας για τις δύο επιμέρους εκτιμήσεις γίνεται με διαφορετική μεθοδολογία. (Σχετικά με τη διάκριση βραχυχρόνιων/μακροχρόνιων τάσεων, βλέπε αναλυτικότερα το τρίτο μέρος του παρόντος τόμου). Θα πρέπει να προστεθεί ακόμη, ότι η μεροληψία δεν είναι πάντοτε σταθερή και είναι δυνατόν να μεταβάλλεται ακόμη και κατά τη διάρκεια του ίδιου εκλογικού κύκλου.

Διόρθωση της μεροληψίας στις βραχυχρόνιες τάσεις

Στην περίπτωση των βουλευτικών εκλογών του 2009, για την εκτίμηση που στηρίζεται στις βραχυχρόνιες τάσεις χρησιμοποιήθηκαν οι έρευνες του εκλογικού κύκλου 2007-2009. Οι προεκλογικές έρευνες του 2009 ενσωματώθηκαν στη χρονοσειρά των μηνιαίων ερευνών, θεωρώντας ως μηνιαία παρατήρηση για τον Σεπτέμβριο 2009, την κατανομή του αθροιστικού αρχείου (*aggregate data file*) του προεκλογικού Βαρομέτρου. Η διόρθωση της μεροληψίας, μετά την εξομάλυνση των πρωτογενών δεδομένων με τη μέθοδο Kalman (*Kalman smoothing*), έγινε χωριστά για κάθε κόμμα, χρησιμοποιώντας κατάλληλα υποδείγματα ARIMA. Στα εν λόγω υποδείγματα, ενσωματώθηκαν, με τη βοήθεια ψευδομεταβλητών (*dummy variables*),

τα πραγματικά αποτελέσματα των βουλευτικών εκλογών του 2007 και των ευρωεκλογών του 2009.

Οι συντελεστές αυτών των *ψευδομεταβλητών* μετρούν την απόκλιση των δύο παραπάνω εκλογικών αναμετρήσεων από τις τιμές της χρονοσειράς των ερευνών. Η διόρθωση της *μεροληψίας* στηρίχθηκε στις εκτιμημένες τιμές των δύο συντελεστών. Πιο συγκεκριμένα, για όλα τα υπόλοιπα κόμματα, πλην των δύο μεγάλων (ΝΔ, ΠΑΣΟΚ), στηρίχθηκε στην απόκλιση των τελευταίων βουλευτικών εκλογών (δηλαδή του 2007), από τις τιμές της χρονοσειράς των ερευνών.

Αντίθετα, στην περίπτωση των δύο κομμάτων διακυβέρνησης η διόρθωση στηρίχθηκε στις ευρωεκλογές. Ενώ στις εκλογές του 2007, το ποσοστό της ΝΔ στις δημοσκοπήσεις είχε αποδειχθεί συστηματικά υπερεκτιμημένο, αντίθετα, στις ευρωεκλογές του 2009, η απόκλιση του δημοσκοπικού της ποσοστού από το πραγματικό αποτέλεσμα αποδείχθηκε πολύ μικρή.⁵ Αντίστοιχα, στην περίπτωση του ΠΑΣΟΚ παρατηρήθηκε ότι ενώ στην *πρόθεση ψήφου* το 2007 είχε υποεκτιμηθεί συστηματικά, στις ευρωεκλογές του 2009, η προεκλογική *πρόθεση ψήφου* απείχε ελάχιστα από το εκλογικό αποτέλεσμα.

Με βάση αυτά τα δεδομένα (μείωση της *μεροληψίας*) και συνυπολογίζοντας την αλλαγή του πολιτικού κλίματος που είχε ήδη συντελεσθεί στις ευρωεκλογές του Ιουνίου με την ανατροπή της σειράς των κομμάτων υπέρ της αντιπολίτευσης (του ΠΑΣΟΚ), για πρώτη φορά μετά το 2000, η διόρθωση στηρίχθηκε στις ευρωεκλογές (βλέπε παρακάτω). Επιπλέον, δεν υπήρχαν λόγοι να αμφισβητηθεί η γνωστή διαφορά ευρωεκλογικής/βουλευτικής επιρροής της ΝΔ. Εύλογα, με βάση την ιστορική εμπειρία, το ποσοστό της ΝΔ στις επερχόμενες βουλευτικές εκλογές αναμενόταν υψηλότερο από τις ευρωεκλογές. Κάτι παρόμοιο είχε ισχύσει το 1981, το 1989 και το 2004, όταν οι ευρωεκλογές είχαν διεξαχθεί ταυτόχρονα ή με ελάχιστη χρονική απόσταση από τις αντίστοιχες βουλευτικές.

Διόρθωση της μεροληψίας στις μακροχρόνιες τάσεις

Για την *εκτίμηση* που στηρίζεται στις *μακροχρόνιες τάσεις*, χρησιμοποιήθηκε το σύνολο των διαθέσιμων ερευνών, από το 1996 ως και το 2009. Οι χρονοσειρές της *πρόθεσης ψήφου* κατασκευάστηκαν σε τριμηνιαία βάση, λαμβάνοντας ως τιμή για κάθε τρίμηνο, το μέσο όρο των ερευνών του τριμήνου. Στα υποδείγματα ενσωματώθηκαν τέσσερις (4) ολοκληρωμένοι εκλογικοί κύκλοι: 1993-1996, 1996-2000, 2000-2004 και 2004-2007. Η διόρθωση της *μεροληψίας* προϋποθέτει τον εντοπισμό της τυχόν ομοιότητας του τρέχοντος εκλογικού κύκλου (2007-2009), με κάποιον από τους προηγούμενους.

Αναλύοντας τους παράγοντες που καθορίζουν το εκάστοτε πολιτικό κλίμα (ποιο είναι το κυβερνών κόμμα, ποιο προηγείται στις δημοσκοπήσεις, ενδεχόμενη αλλαγή της ηγεσίας κ.ά.), εκτιμήθηκε ότι η περίοδος μεταξύ του φθινοπώρου του 2008 (ουσιαστικά μετά τη Διεθνή Έκθεση της Θεσσαλονίκης, 6-7/9/2008) και των εκλογών του 2009 παρουσίαζε σημαντική ομοιότητα με τον εκλογικό κύκλο 1993-1996. Οι κυριότερες ομοιότητες μεταξύ των δύο περιόδων υπήρξαν: **1)** η κυριαρχία του ΠΑΣΟΚ, και **2)** η μειωμένη επιρροή του δικομματισμού (ΠΑΣΟΚ, ΝΔ). Κατά συνέπεια, οι διορθώσεις της *μεροληψίας* των ερευνών βασίσθηκαν στις

5 Βλέπε σχετικά τα κεφάλαια 4 και 5 του παρόντος τόμου.

ΠΙΝΑΚΑΣ 6.3

Απόκλιση προεκλογικών Βαρόμετρων της Public Issue από τα πραγματικά εκλογικά αποτελέσματα στις βουλευτικές εκλογές 2004, 2007 και 2009
(αστάθμιστα στοιχεία – διευκρινισμένη ψήφος)

	ΕΚΛΟΓΕΣ 2004		ΕΚΛΟΓΕΣ 2007		ΕΚΛΟΓΕΣ 2009	
	Αθροιστικό αρχείο	Εκλογικό αποτέλεσμα	Αθροιστικό αρχείο	Εκλογικό αποτέλεσμα	Αθροιστικό αρχείο	Εκλογικό αποτέλεσμα
ΝΔ	47,7	45,5	47	41,8	32,5	33,5
ΠΑΣΟΚ	41,5	40,6	33,5	38,1	44,6	43,9
ΚΚΕ	4,6	5,9	8,4	8,1	7,3	7,5
ΣΥΡΙΖΑ	2,8	3,3	5,7	5	5,8	4,6
ΛΑΟΣ	1,5	2,2	3,4	3,4	5	5,6
Αριθμός κυμάτων	13		10		7	
N	12.667		7.743		5.615	
Mosteller 3 (Μέση απόλυτη απόκλιση)	1,1		3,7		0,7	

ΠΗΓΗ: Public Issue, προεκλογικά Βαρόμετρα για τις βουλευτικές εκλογές των ετών 2004, 2007, 2009

καταγεγραμμένες μεροληψίες των ερευνών, κατά τον εκλογικό κύκλο 1993-1996. Αυτή ήταν, άλλωστε, και η μοναδική ερευνητική εμπειρία που διέθετε ως προηγούμενο η εταιρεία, μέχρι εκείνη τη στιγμή.

Εκ του αποτελέσματος, αποδείχθηκε ότι η μεροληψία των ερευνών του εκλογικού κύκλου 2007-2009 ήταν τελικά μικρότερη από εκείνη των προηγούμενων κύκλων, ιδίως του εκλογικού κύκλου 2004-2007. Συγκεκριμένα, με βάση τα αθροιστικά αρχεία των προεκλογικών ερευνών κάθε αναμέτρησης, προκύπτει ότι η μέση απόλυτη απόκλιση του προεκλογικού Βαρόμετρου, από το πραγματικό εκλογικό αποτέλεσμα ανήλθε σε 1,1% το 2004, 3,7% το 2007 και μόλις 0,7% το 2009 (Πίνακας 6.3). Η πρόβλεψη της Public Issue, με τη μεθοδολογία που αναφέρθηκε, υπερεκτίμησε τη μεροληψία εις βάρος της ΝΔ και την αντίστοιχη υπέρ του ΠΑΣΟΚ, ενώ αντίθετα, σε γενικές γραμμές, υπολόγισε σωστά τα εκλογικά ποσοστά των υπόλοιπων κομμάτων (Πίνακας 6.1).

Προβλήματα και αστοχίες της διόρθωσης

α) Η προϋπάρχουσα εμπειρία εκλογικής έρευνας στην Ελλάδα είναι μικρή. Διεθνώς, τα αντίστοιχα στατιστικά υποδείγματα, που χρησιμοποιούνται, στηρίζονται κατά κανόνα σε ενσωμάτωση ικανού αριθμού (κανονικών) εκλογικών κύκλων. Για να γίνει κατανοητή η μεγάλη διαφορά που υφίσταται από την ερευνητική εμπειρία άλλων χωρών, αρκεί να αναφερθεί, ότι στην αμερικανική εκλογική έρευνα τα μοντέλα πρόβλεψης του εκλογικού αποτελέσματος των προεδρικών εκλογών του 2008, που χρησιμοποιούσαν τα δεδομένα της μεταπολεμικής περιόδου (1948-2004), ενσωματώνουν δεκατέσσερις (14) πλήρεις (τετραετείς) εκλογικούς κύκλους (Abramovitz 2008).

Στην Ελλάδα, αντίθετα, δημοσκοπήσεις και μάλιστα συστηματικές (πόσο μάλλον μηνιαίες) διατίθενται μόνον για έναν πολύ περιορισμένο αριθμό ολοκληρωμένων εκλογικών κύκλων. Η μεθοδολογία εκτίμησης της εκλογικής επιρροής που έχει

αναπτύξει η Public Issue στηρίζεται στην *ανάλυση χρονολογικών σειρών*. Επομένως, η επιτυχής εφαρμογή της μεθόδου εξαρτάται, σε μεγάλο βαθμό, από τον αριθμό των εκλογικών κύκλων που ενσωματώνονται στα αντίστοιχα υποδείγματα. Ωστόσο, στην περίπτωση των βουλευτικών εκλογών του 2009, ο αριθμός των ολοκληρωμένων εκλογικών κύκλων που ήταν δυνατόν να ενσωματωθούν στα υποδείγματα ήταν εξαιρετικά μικρός, μόλις τέσσερις. Επιπλέον, τα δεδομένα από τους δύο πρώτους εκλογικούς κύκλους (1993-1996, 1996-2000) δεν προέρχονταν από τηλεφωνικές έρευνες, αλλά από έρευνες *face-to-face*, γεγονός που δημιουργεί πρόσθετη μεθοδολογική δυσκολία στην εναρμόνισή τους. Ουσιαστικά, δηλαδή, στην καλύτερη περίπτωση, τα διαθέσιμα δεδομένα κάλυπταν μόλις δεκατέσσερα έτη, γεγονός που δημιούργησε σοβαρά προβλήματα, τόσο στην *εκτίμηση των βραχυχρόνιων*, όσο και στην *εκτίμηση των μακροχρόνιων τάσεων*: 1) Στην *εκτίμηση των βραχυχρόνιων τάσεων* καθιστούσε αδύνατη την ανάπτυξη υποδειγμάτων συσχέτισης της *μεροληψίας* των ερευνών, με μεταβλητές οι οποίες είναι πιθανόν να την επηρεάζουν σε σημαντικό βαθμό, όπως π.χ. το ποσοστό των αναποφάσιστων και η δημοσκοπική πρόθεση αποχής. 2) Στην *εκτίμηση των μακροχρόνιων τάσεων* δεν επέτρεψε την ενσωμάτωση στα υποδείγματα αρκετών και –το σημαντικότερο– διαφορετικού τύπου περιόδων πολιτικού κλίματος, στοιχείο που θα βοηθούσε σαφώς στην καλύτερη *εκτίμηση της μεροληψίας* των ερευνών.

β) Η πολύ μικρή χρονική απόσταση που μεσολάβησε μεταξύ των ευρωεκλογών του Ιουνίου και των βουλευτικών του Οκτωβρίου (μόλις 3 μήνες και μάλιστα οι δύο θερινοί, Ιούλιος-Αύγουστος) δεν επέτρεψε την κατανόηση της σημαντικής εκλογικής μεταβολής που συντελέσθηκε, λόγω του αποτελέσματος των ευρωεκλογών.

Το αποτέλεσμα του Ιουνίου του 2009 κατέγραψε την ήττα της ΝΔ, επιβεβαιώνοντας την αντιστροφή του κομματικού συσχετισμού. Το εκλογικό σώμα συνειδητοποίησε το γεγονός ότι η προοπτική απώλειας της κυβερνητικής εξουσίας ήταν υπαρκτή και επικείμενη. Αυτό «απελευθέρωσε» ένα τμήμα του και του επέτρεψε να μετατοπισθεί, εκλογικά, εγκαταλείποντας τη ΝΔ. Με άλλα λόγια, το αποτέλεσμα του Ιουνίου αποτελεί τυπική περίπτωση *επίδρασης υπέρ του προπορευόμενου κόμματος (bandwagon effect)*, δηλαδή του ΠΑΣΟΚ. Η απώλεια της πρώτης θέσης από το έως τότε κυβερνών κόμμα (ΝΔ) επηρέασε πραγματικά το εκλογικό σώμα. Δημιούργησε ένα κρίσιμο ρεύμα, που ενδυνάμωσε περαιτέρω την ήδη συντελεσθείσα μεταστροφή. Η *ψαλίδα* διευρύνθηκε αλματωδώς. Ωστόσο, η πραγματική επίδραση που άσκησε το αποτέλεσμα των ευρωεκλογών δεν έγινε κατανοητή, αλλά εκλήφθηκε ως *μεροληψία* των δημοσκοπήσεων, ενώ δεν ήταν. Ενώ τα *πρωτογενή στοιχεία της πρόθεσης ψήφου* (Πίνακες 6.4-6.6) κατέγραψαν, πράγματι, με μεγάλη ακρίβεια την άνοδο του ΠΑΣΟΚ και την πτώση της ΝΔ, το υπόδειγμα της *πρόβλεψης* υπερεκτίμησε τη ΝΔ και, αντίστροφα, υποεκτίμησε το ΠΑΣΟΚ.

Το αποτέλεσμα της ΝΔ στις ευρωεκλογές του 2009 δεν παρουσίασε κάποια στατιστικά σημαντική απόκλιση από τα ποσοστά της στις δημοσκοπήσεις του Πολιτικού Βαρόμετρου της Public Issue για τις βουλευτικές που ακολούθησαν. Κατά συνέπεια, το πραγματικό αποτέλεσμα των ευρωεκλογών (32,3%) θεωρήθηκε –ορθά– λογικό να ενσωματωθεί (ως απλή παρατήρηση, όπως οι υπόλοιπες) στη χρονοσειρά της *πρόθεσης ψήφου* βουλευτικών εκλογών για τη ΝΔ. Ταυτόχρονα, η μέση απόκλιση της ευρωεκλογικής από τη βουλευτική επιρροή της ΝΔ το 1981, το 1989 και το 2004, δηλαδή στις ιστορικά διαθέσιμες αντίστοιχες περιπτώσεις, που οι δύο εκλογικές αναμετρήσεις διεξήχθησαν ταυτόχρονα ή απείχαν μεταξύ τους λίγους μήνες,

ΠΙΝΑΚΑΣ 6.4

**Σύγκριση του τελευταίου κύματος του τακτικού Βαρόμετρου (9/2009)
με το αθροιστικό αρχείο του προεκλογικού Βαρόμετρου**

	Τελευταίο μη-προεκλογικό κύμα (7-8/9/09)	Αθροιστικό αρχείο ΠΒ (9/9-2/10/09)	Εκλογές 4/10/09
ΝΔ	33,5	32,5	33,5
ΠΑΣΟΚ	44,1	44,6	43,9
ΚΚΕ	7,3	7,3	7,5
ΣΥΡΙΖΑ	5	5,8	4,6
ΛΑΟΣ	7,3	5	5,6
Λοιπά κόμματα	2,8	4,8	4,9

ΠΗΓΗ: Public Issue, Πολιτικό Βαρόμετρο και προεκλογικό Βαρόμετρο για τις βουλευτικές εκλογές του 2009

ΠΙΝΑΚΑΣ 6.5

**B2009: Πρόθεση ψήφου στο ημερήσιο δείγμα
(αστάθμιστα στοιχεία – διευκρινισμένη ψήφος)**

ΗΜΕΡΑ	N	ΝΔ	ΠΑΣΟΚ	ΚΚΕ	ΣΥΡΙΖΑ	ΛΑΟΣ	ΟΙΚΟΛΟΓΟΙ	ΑΛΛΟ
9/9/09	153	32	44,4	9,8	3,3	3,9	3,3	3,3
10/9/09	316	35,2	35,2	8,6	8,3	6,7	4,4	1,6
11/9/09	304	31	44,2	6,6	5	7,6	2,6	3,0
14/9/09	312	30,7	46,6	8,9	4,5	6,1	2,2	1,0
15/9/09	322	31,8	45,8	8,4	4	5	3,4	1,6
16/9/09	308	30,8	49	7,1	2,6	6,5	1,9	2,1
17/9/09	332	30,5	48,6	6,6	5,1	5,4	1,8	2,0
18/9/09	316	27,9	48,6	7	6	5,7	2,2	2,6
21/9/09	331	29,3	47,7	6,9	7,3	5,1	2,4	1,3
22/9/09	318	35	41	7,3	6,6	4,4	4,4	1,3
23/9/09	339	32,4	44,5	5,9	7,7	4,7	2,4	2,4
24/9/09	325	36,7	42,3	6,2	7,1	3,1	4	0,6
25/9/09	330	38,8	39,1	7,9	6,7	3	3,6	0,9
28/9/09	322	34,5	46	7,1	4,7	5,3	1,9	0,5
29/9/09	313	33,8	43,9	8	6,1	4,1	2,2	1,9
30/9/09	318	31,7	45,1	7,2	6,6	4,1	2,5	2,8
1/10/09	329	30,8	47,3	6,1	4,6	6,4	3	1,8
2/10/09	333	31,9	43,7	7,5	7,5	2,4	4,8	2,2

ΠΗΓΗ: Public Issue, προεκλογικό Βαρόμετρο για τις βουλευτικές εκλογές του 2009

υπολογίσθηκε σε 3,6%. Επομένως, με βάση την υπόθεση εργασίας –που τελικά αποδείχθηκε εσφαλμένη– ότι η ίδια ιστορική σχέση επιρροής θα επαναλαμβάνονταν και στο νέο ζεύγος ευρωεκλογών/βουλευτικών 2009, αναμενόταν η βουλευτική επιρροή της ΝΔ να είναι υψηλότερη της ευρωεκλογικής.

ΠΙΝΑΚΑΣ 6.6

**B2009: Πρόθεση ψήφου στο ημερήσιο δείγμα με εξομάλυνση τυχαίου περιπάτου
(αστάθμιστα στοιχεία – διευκρινισμένη ψήφος)**

ΗΜΕΡΑ	N	ΝΔ	ΠΑΣΟΚ	ΚΚΕ	ΣΥΡΙΖΑ	ΛΑΟΣ	ΟΙΚΟΛΟΓΟΙ	ΑΛΛΟ
9/9/09	153	32,4	41,6	7,4	5,5	6	2,9	4,2
10/9/09	316	32,4	41,1	7,4	5,7	6	2,9	4,5
11/9/09	304	32,1	42,6	7,4	5,4	6,1	2,9	3,5
14/9/09	312	31,5	45,6	7,4	4,7	5,8	2,9	2,1
15/9/09	322	31,4	46,3	7,4	4,6	5,7	2,9	1,7
16/9/09	308	31,2	47,2	7,4	4,5	5,6	2,9	1,2
17/9/09	332	31,1	47,6	7,4	5,0	5,5	2,9	0,5
18/9/09	316	31,1	47,4	7,4	5,4	5,3	2,9	0,5
21/9/09	331	32,2	45,4	7,4	6,5	4,8	2,9	0,8
22/9/09	318	33,0	44,0	7,4	6,5	4,7	2,9	1,5
23/9/09	339	33,5	43,6	7,4	6,7	4,5	2,9	1,4
24/9/09	325	34,1	42,9	7,4	6,6	4,3	2,9	1,8
25/9/09	330	34,4	42,4	7,4	6,5	4,2	2,9	2,2
28/9/09	322	33,6	44,4	7,4	6,0	4,4	2,9	1,3
29/9/09	313	33,3	44,6	7,4	6,0	4,4	2,9	1,4
30/9/09	318	32,8	44,9	7,4	6,1	4,3	2,9	1,6
1/10/09	329	32,5	45,3	7,4	6,0	4,4	2,9	1,5
2/10/09	333	32,4	44,8	7,4	6,3	4,1	2,9	2,1

ΠΗΓΗ: Public Issue, προεκλογικό Βαρόμετρο για τις βουλευτικές εκλογές του 2009

Η πρωτοφανής, για τα ελληνικά εκλογικά δεδομένα, εντυπωσιακή σύγκλιση της επιρροής της ΝΔ στις ευρωεκλογές με την πρόθεση ψήφου των επερχόμενων βουλευτικών εκλογών του Οκτωβρίου, σε συνδυασμό με την γνωστή ιστορικά –μέχρι τότε– υστέρηση της δύναμης της ΝΔ στις ευρωεκλογές συγκριτικά με τις βουλευτικές, οδήγησε στο συμπέρασμα, ότι η ΝΔ υποεκτιμάτο στην πρόθεση ψήφου. Όμως, το 2009, περίπτωση μάλιστα κατά την οποία οι δύο εκλογικές αναμετρήσεις απείχαν επίσης λίγο μεταξύ τους (μόλις 4 μήνες), το ποσοστό της ΝΔ στις δύο αναμετρήσεις (βουλευτικές και ευρωεκλογές) αποδείχθηκε –για πρώτη φορά– ότι απέκλινε τελικά μόλις 1,2%. Η πραγματική «σύγκλιση» των δύο μορφών εκλογικής αναμέτρησης, στην περίπτωση της ΝΔ, θεωρήθηκε –εσφαλμένα– ως ένδειξη μεροληψίας, εις βάρος της ΝΔ και υπέρ του ΠΑΣΟΚ.

Τα προηγούμενα προβλήματα επηρέασαν την πρόβλεψη των εκλογών του 2009 πολύ περισσότερο από εκείνη του 2007. Αυτή η διαφορά οφείλεται στους εξής λόγους: Πρώτον, το πολιτικό κλίμα του εκλογικού κύκλου 2007-2009 υπήρξε πολύ περισσότερο αποσταθεροποιημένο και ρευστό, όχι μόνον σε σύγκριση με τον αντίστοιχο κύκλο του 2004-2007, αλλά ακόμα και με εκείνον του 1993-1996, περιόδου εκδήλωσης της πρώτης κρίσης του μεταπολιτευτικού δικομματισμού. Τα κύρια χαρακτηριστικά της διετίας 2007-2009 (νέα κρίση του δικομματισμού, αντιστροφή του συσχετισμού εκλογικής επιρροής κυβέρνησης/αντιπολίτευσης, κατά τη

διάρκεια του εκλογικού κύκλου, αλλά και διεξαγωγή εκλογών στο μέσο του εκλογικού κύκλου) συνδέτηκαν, συνδυαστικά, σε ένα πρωτόγνωρο πολιτικό τοπίο. Αντίθετα, ο εκλογικός κύκλος 2004-2007 υπήρξε η «φυσική συνέχεια» της νίκης της ΝΔ το 2004 και ως εκ τούτου αποτέλεσε μια εξαιρετικά σταθερή περίοδο. Δεύτερον, οι δύο εκλογικές αναμετρήσεις που πραγματοποιήθηκαν στο διάστημα του εκλογικού κύκλου 2004-2007 (ευρωεκλογές 2004 και νομαρχιακές 2006) απείχαν από τις βουλευτικές εκλογές του 2007 μεγάλο χρονικό διάστημα, γεγονός που, ερευνητικά, άφησε το περιθώριο για να διερευνηθεί επαρκώς η επίδρασή τους στο εκλογικό σώμα και να εκτιμηθεί ορθά η μεροληψία των δημοσκοπήσεων.

4.2 Σχέση μακροχρόνιων και βραχυχρόνιων τάσεων

Κύριο χαρακτηριστικό της μεθοδολογίας της Public Issue για την *εκτίμηση* της εκλογικής επιρροής των κομμάτων αποτελεί ο συνδυασμός των *βραχυχρόνιων* και των *μακροχρόνιων τάσεων* της πρόθεσης ψήφου, δηλαδή, στην περίπτωση των εκλογών του 2009, ο συνδυασμός των τάσεων που αναπτύχθηκαν εντός του εκλογικού κύκλου 2007-2009 και εκείνων που αναπτύχθηκαν σε ολόκληρη την περίοδο 1995-2009. Ο συνδυασμός αυτών των δύο τάσεων έγινε με τον απλό μέσο όρο των αντίστοιχων *εκτιμήσεων*, καθώς ο μικρός αριθμός των εκλογικών κύκλων, στους οποίους στηρίχθηκε αναγκαστικά η *εκτίμηση*, δεν επέτρεπε την απόδοση κατάλληλου βάρους σε καθεμιά από τις δύο μεθόδους, με βάση την καταγραφείσα ακρίβειά της στις προηγούμενες εκλογικές αναμετρήσεις.

Στις ευρωεκλογές του 2009, το ΠΑΣΟΚ υπερίσχυσε σε εκλογική αναμέτρηση της ΝΔ, για πρώτη φορά ύστερα από 9 χρόνια (από το 2000): η εν λόγω ανατροπή του κομματικού συσχετισμού είχε καταγραφεί, για πρώτη φορά στις δημοσκοπήσεις, μόλις πριν από 12 μήνες, το φθινόπωρο του 2008. Το ίδιο το εκλογικό αποτέλεσμα δημιούργησε νέα περαιτέρω δυναμική. Επομένως, η μετάβαση από την εποχή κυριαρχίας της ΝΔ στην εποχή κυριαρχίας του ΠΑΣΟΚ βρισκόταν σε εξέλιξη και τελούσε μάλιστα υπό την έντονη επίδραση των ευρωεκλογών. Οι βουλευτικές εκλογές που ακολούθησαν, απείχαν μόνον τέσσερις μήνες.

Εκ των υστέρων, γίνεται προφανές, ότι οι *βραχυχρόνιες τάσεις* είναι που καθόρισαν, σε μεγαλύτερο βαθμό από τις *μακροχρόνιες*, το εκλογικό αποτέλεσμα. Επομένως, έπρεπε να τους αποδοθεί μεγαλύτερο βάρος, σε αντίθεση από το ίσο που απέδιδε στις δύο *εκτιμήσεις* η μεθοδολογία της *εκτίμησης*. Προκειμένου να γίνει κατανοητή η ιδιαιτερότητα της αναμέτρησης του 2009, πρέπει να σημειωθεί, ότι η νίκη της ΝΔ στις εκλογές του 2007 υπήρξε το αποτέλεσμα μιας μακρόχρονης κυριαρχίας, της οποίας η αφετηρία ανάγεται στις αρχές του 2001 και κατά συνέπεια δεν είχε επηρεαστεί σημαντικά από τις *βραχυχρόνιες τάσεις*.

4.3 Αποχή

Ένας επιπλέον κρίσιμος παράγοντας, που επηρέασε το εκλογικό αποτέλεσμα υπήρξε η σημαντική αύξηση της αποχής. Ο αριθμός των ψηφισάντων στις βουλευτικές εκλογές του 2009 έφθασε τους 7.044.606, ενώ στις εκλογές του 2007 ήταν 7.355.026, δηλαδή υπήρξε μείωση κατά περίπου 310.000 ψηφοφόρους. Σύμφωνα με τα στοιχεία του Υπουργείου Εσωτερικών, το ύψος της αποχής ανήλθε στο 29,1%, έναντι 25,9% στις εκλογές του 2007. Καθώς η αποχή αυξάνεται σταθερά

στις τελευταίες εκλογικές αναμετρήσεις, αποτελεί πλέον μια σημαντική παράμετρο και δεν μπορεί να αγνοείται σε οποιαδήποτε προσπάθεια *πρόβλεψης*.

Το γεγονός ότι η αποχή δεν συμπεριλαμβάνεται στο υπόδειγμα της *πρόβλεψης*, αποτέλεσε έναν ακόμη παράγοντα που ενδεχομένως επέδρασε προσθετικά στην υποεκτίμηση του ΠΑΣΟΚ και στην υπερεκτίμηση της ΝΔ.

5. Αλλαγές στη μεθοδολογία της εκτίμησης της εκλογικής επιρροής

Για την αντιμετώπιση των προβλημάτων που ανέδειξε η περίπτωση των βουλευτικών εκλογών του 2009, η Public Issue προχώρησε στις ακόλουθες βελτιωτικές αλλαγές: *Πρώτον*, η διόρθωση της μεροληψίας στην εκτίμηση των *βραχυχρόνιων τάσεων* στηρίζεται πλέον σε στατιστικά υποδείγματα, που τη συσχετίζουν με το ποσοστό των αναποφάσιστων και τη (δημοσκοπική) πρόθεση αποχής, η οποία αποτελεί ένα, έστω και ατελές, μέτρο της *τάσης* αύξησης της πραγματικής αποχής (βλέπε αναλυτικότερα το τρίτο μέρος του παρόντος τόμου). *Δεύτερον*, το βάρος των *βραχυχρόνιων* και *μακροχρόνιων τάσεων* στη συνολική εκτίμηση δεν είναι πλέον ίδιο. Εφεξής, το βάρος καθεμιάς από τις δύο μεθόδους (*βραχυχρόνιες* και *μακροχρόνιες τάσεις*), στην εκτίμηση της εκλογικής επιρροής ενός κόμματος, προκύπτει από τη σχετική ακρίβεια που εμφανίζει διαχρονικά, στην *πρόβλεψη* του εκλογικού ποσοστού του συγκεκριμένου κόμματος.

Εάν η *πρόβλεψη* του εκλογικού αποτελέσματος επαναληφθεί με την αναθεωρημένη μεθοδολογία, τότε σύμφωνα με τις *βραχυχρόνιες τάσεις* της *πρόθεσης ψήφου*, η επιρροή του ΠΑΣΟΚ για τον Σεπτέμβριο του 2009 εκτιμάται σε **44,5%** και της ΝΔ σε **34,5%**, ενώ σύμφωνα με τις *μακροχρόνιες τάσεις* της *πρόθεσης ψήφου*, η επιρροή του ΠΑΣΟΚ σε **41,5%** και της ΝΔ σε **32,5%** (τρίτο τρίμηνο του 2009). Ο σταθμισμένος μέσος όρος των δύο επιμέρους εκτιμήσεων θα έδινε στο ΠΑΣΟΚ **43%** και στη ΝΔ **34%** (διαφορά 9%). Στη διορθωμένη εκτίμηση, το βάρος των *βραχυχρόνιων τάσεων* για το ΠΑΣΟΚ υπολογίσθηκε σε **60%** και για τη ΝΔ σε **70%**.

Όπως είναι φανερό, οι αλλαγές της μεθοδολογίας διορθώνουν, σε μεγάλο βαθμό, τα προβλήματα της *πρόβλεψης*. Η υποεκτίμηση του ΠΑΣΟΚ περιορίζεται σε **0,9%** (από 2,4%) και η υπερεκτίμηση της ΝΔ σε **0,5%** (από 2%). Η διορθωμένη εκτίμηση των *βραχυχρόνιων τάσεων* (44,5%) προσεγγίζει ακριβέστερα το ποσοστό του ΠΑΣΟΚ (43,9%) από εκείνη των *μακροχρόνιων τάσεων* (41,5%). Στην περίπτωση της ΝΔ, οι δύο εκτιμήσεις παρουσιάζονται ισοδύναμες. Η εκτίμηση των *βραχυχρόνιων τάσεων* (34,5%) υπερεκτιμά κατά 1% την εκλογική επίδοση της ΝΔ (33,5%), ενώ η εκτίμηση των *μακροχρόνιων τάσεων* (32,5%) υποεκτιμά το εκλογικό αποτέλεσμα κατά το ίδιο ποσοστό. Η μεγαλύτερη ακρίβεια των *βραχυχρόνιων τάσεων* στην εκτίμηση του ποσοστού του ΠΑΣΟΚ δεν αποτελεί έκπληξη, καθώς, όπως προαναφέρθηκε, οι *βραχυχρόνιες τάσεις* καθόρισαν σε μεγαλύτερο βαθμό από τις *μακροχρόνιες τάσεις* το εκλογικό αποτέλεσμα (βλέπε παραπάνω σημείο 4.2).

Η μικρή απόκλιση των προβλεπόμενων ποσοστών του ΠΑΣΟΚ και της ΝΔ, από τα πραγματικά, μετά τη βελτίωση της μεθοδολογίας, είναι απολύτως αναμενόμενα και αποδεκτά. Στη θεωρία των *χρονολογικών σειρών* είναι γνωστό ότι πάντοτε υφίσταται και ένα τμήμα της επόμενης τιμής (*innovation*), το οποίο δεν είναι δυνατόν να προβλεφθεί από το παρελθόν της χρονοσειράς (Durbin and Koopman 2001). Υπό αυτήν την έννοια, η διόρθωση μπορεί να θεωρηθεί επιτυχής, λαμβά-

νοντας υπ' όψιν και το περιθώριο σφάλματος της εκτίμησης ($\pm 1,5\%$ για το ΠΑΣΟΚ και $\pm 1\%$ για τη ΝΔ).

6. Η εκτίμηση εκλογικής επιρροής μετά και την ενσωμάτωση του εκλογικού αποτελέσματος

Εκτός από βελτιωτικές αλλαγές στη μεθοδολογία, η ενσωμάτωση των πραγματικών εκλογικών αποτελεσμάτων του 2009, στα υποδείγματα των χρονολογικών σειρών του ΠΑΣΟΚ και της ΝΔ, προσφέρει επιπλέον τη δυνατότητα να υπολογισθεί και μια διορθωμένη, εκ των υστέρων εκτίμηση της εκλογικής επιρροής των δύο κομμάτων. Αυτή η διορθωμένη εκτίμηση είναι ιδιαίτερα χρήσιμη για τη διερεύνηση της πραγματικής δυναμικής που διαμόρφωσε το εκλογικό αποτέλεσμα. Οι διορθωμένες εκτιμήσεις των βραχυχρόνιων τάσεων, για τα δύο κόμματα, παρατίθενται στο Διάγραμμα 6.1, οι αντίστοιχες εκτιμήσεις των μακροχρόνιων τάσεων στο Διάγραμμα 6.2 και οι συνδυασμένες εκτιμήσεις (σταθμισμένος μέσος όρος των δύο επιμέρους εκτιμήσεων) στο Διάγραμμα 6.3. Τέλος, στο Διάγραμμα 6.4, συγκρίνεται η διορθωμένη με τη δημοσιευμένη εκτίμηση για το ΠΑΣΟΚ και τη ΝΔ και καταγράφεται η επίδραση των αλλαγών της μεθοδολογίας στην ακρίβεια της πρόβλεψης.

Η εκ των υστέρων εκτίμηση της εκλογικής επιρροής για τον Σεπτέμβριο του 2009, παρουσιάζει πολύ μικρές αποκλίσεις από την αναθεωρημένη (βελτιωμένη) πρόβλεψη. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με τις βραχυχρόνιες τάσεις, υπολογίσθηκε σε 44% για το ΠΑΣΟΚ και 34,5% για τη ΝΔ (διαφορά 9,5%), ενώ η διορθωμένη εκτίμηση των μακροχρόνιων τάσεων, για το τρίτο τρίμηνο του 2009, σε 41,5% για το ΠΑΣΟΚ και 32,5% για τη ΝΔ (διαφορά 9%). Συνδυάζοντας τις δύο μεθόδους, η εκλογική επιρροή για τον Σεπτέμβριο του 2009 εκτιμήθηκε, πάντοτε εκ των υστέρων, σε 43% για το ΠΑΣΟΚ και 34% για τη ΝΔ (διαφορά 9%).

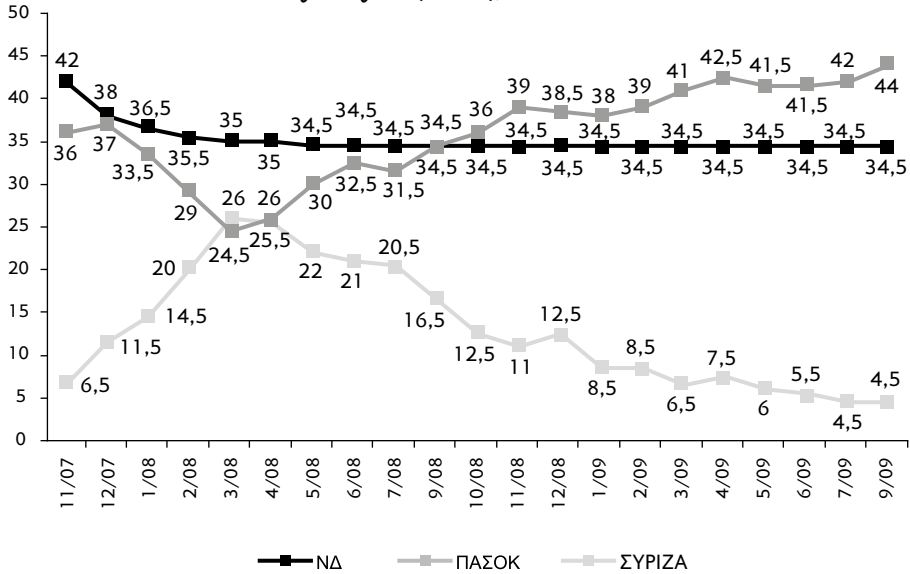
Συγκρίνοντας τη διορθωμένη –εκ των υστέρων– εκτίμηση εκλογικής επιρροής με εκείνες που δημοσιοποιούσε η Public Issue, προκύπτει ότι οι δημοσιευμένες εκτιμήσεις υπερεκτιμούσαν και τα δύο κόμματα, στο πρώτο μισό του εκλογικού κύκλου (9/2007 - 9/2008) (Διάγραμμα 6.4). Αυτή η υπερεκτίμηση μειώνεται διαρκώς, όσο προσεγγίζουμε τον Οκτώβριο του 2009, μήνα κατά τον οποίο αντιστράφηκε το πολιτικό κλίμα και το ΠΑΣΟΚ απέσπασε το προβάδισμα από τη ΝΔ. Αντιθέτως, στο δεύτερο μισό του εκλογικού κύκλου (10/2008 - 9/2009), οι δημοσιευμένες εκτιμήσεις της εταιρείας υποεκτιμούσαν το ΠΑΣΟΚ και υπερεκτιμούσαν ελαφρώς τη ΝΔ.

7. Περιοδολόγηση του εκλογικού κύκλου 2007-2009 και ερμηνεία του εκλογικού αποτελέσματος

Ο εκλογικός κύκλος 2007-2009 υπήρξε ιδιότυπος, όχι μόνο λόγω της μικρής του διάρκειας (διήρκεσε μόλις δύο χρόνια), αλλά και εξαιτίας των έντονων διακυμάνσεων του πολιτικού κλίματος. Παρατηρώντας την εξέλιξη της εκ των υστέρων εκτίμησης εκλογικής επιρροής των κομμάτων, μπορεί κανείς να διακρίνει στη διετία 2007-2009 δύο περιόδους. Η πρώτη άρχισε αμέσως μετά τις εκλογές του 2007 και ολοκληρώθηκε τον Ιούλιο του 2008. Κύριο χαρακτηριστικό της πρώτης περιόδου

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 6.1

*Εκ των υστέρων εκτίμηση της εκλογικής επιρροής.
Βραχυχρόνιες τάσεις, 2007-2009*

ΠΗΓΗ: Public Issue, Πολιτικό Βαρόμετρο

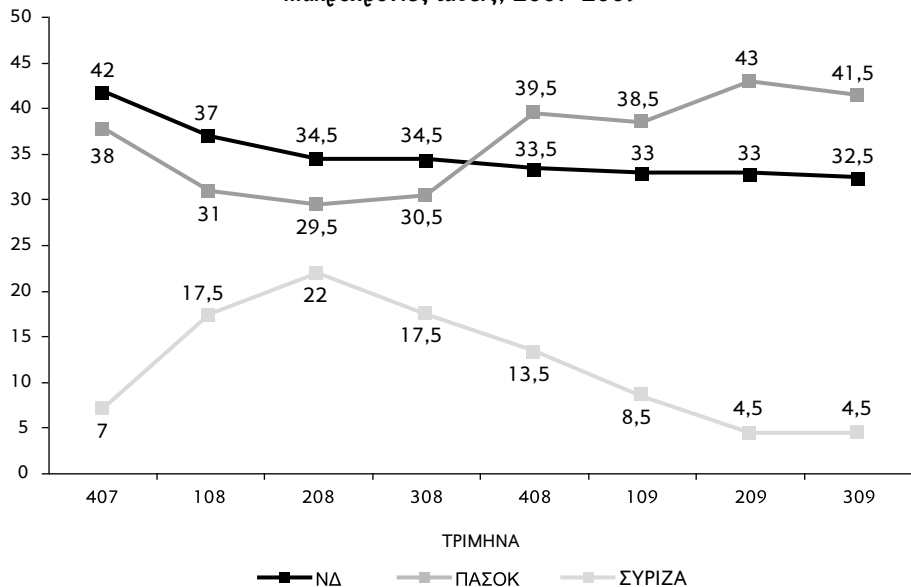
αποτελέσει η κάμψη του δικομματισμού, ιδίως του ΠΑΣΟΚ, η οποία συνοδεύτηκε από εκρηκτική άνοδο του ΣΥΡΙΖΑ (Διάγραμμα 6.3). Η εκλογική επιρροή του δικομματισμού συρρικνώθηκε σημαντικά, φθάνοντας στο ναδίρ την άνοιξη του 2008 (62,5% τον Απρίλιο του 2008 – Διάγραμμα 6.3). Στο ίδιο διάστημα, η εκλογική επιρροή του ΣΥΡΙΖΑ αυξήθηκε αλματωδώς, με αποκορύφωμα τον Απρίλιο του 2008, όταν και προσέγγισε το 24%, ποσοστό πρωτοφανές για τα έως τότε πολιτικά και εκλογικά δεδομένα. Η δεύτερη περίοδος άρχισε τον Σεπτέμβριο του 2008 και ολοκληρώθηκε σχεδόν ένα χρόνο μετά, με τις εκλογές του Οκτωβρίου 2009. Κατά τη διάρκεια του δεύτερου έτους του εκλογικού κύκλου, πραγματοποιήθηκε η ανατροπή του πολιτικού σκηνικού που αναδείχθηκε μετά τις εκλογές του 2004 και υπήρξε, σε γενικές γραμμές, σταθερό για μια πενταετία.

Στη διαδικασία ανατροπής του παλαιού και της διαμόρφωσης του νέου πολιτικού σκηνικού εμφανίζονται τρεις χρονικοί σταθμοί:

1) Τον Οκτώβριο του 2008, μετά την εμφάνιση του πρωθυπουργού Κ. Καραμανλή στη ΔΕΘ (6-7/9/2008), το ΠΑΣΟΚ ανέκρινε το προβάδισμα, σε δημοσκοπήσεις της Public Issue, για πρώτη φορά ύστερα από 8 χρόνια (τις εκλογές του 2000) και μάλιστα με σημαντική διαφορά (3,5% – Διάγραμμα 6.3). Είναι χαρακτηριστικό, ότι μόλις ένα μήνα πριν, το ΠΑΣΟΚ υστερούσε κατά 2% της ΝΔ (32,5%, έναντι 34,5%). Δηλαδή, η επιρροή του ΠΑΣΟΚ (37,5%) εκτινάχθηκε κατά 5%, σε σχέση με τον Σεπτέμβριο και κατά 10%, σε σχέση με τον Απρίλιο του ίδιου έτους, ενώ η αντίστοιχη της ΝΔ (34%) είχε καθηλωθεί από την άνοιξη του 2008 σε επίπεδα λίγο κάτω από

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 6.2

*Εκ των υστέρων εκτίμηση της εκλογικής επιρροής.
Μακροχρόνιες τάσεις, 2007-2009*

ΠΗΓΗ: Public Issue, Πολιτικό Βαρόμετρο

το 35% (Διαγράμματα 6.1, 6.2 και 6.3). Ο σημαντικότερος παράγοντας που οδήγησε σε αυτή την εντυπωσιακή ανατροπή υπήρξε η «υπόθεση της Μονής Βατοπεδίου».

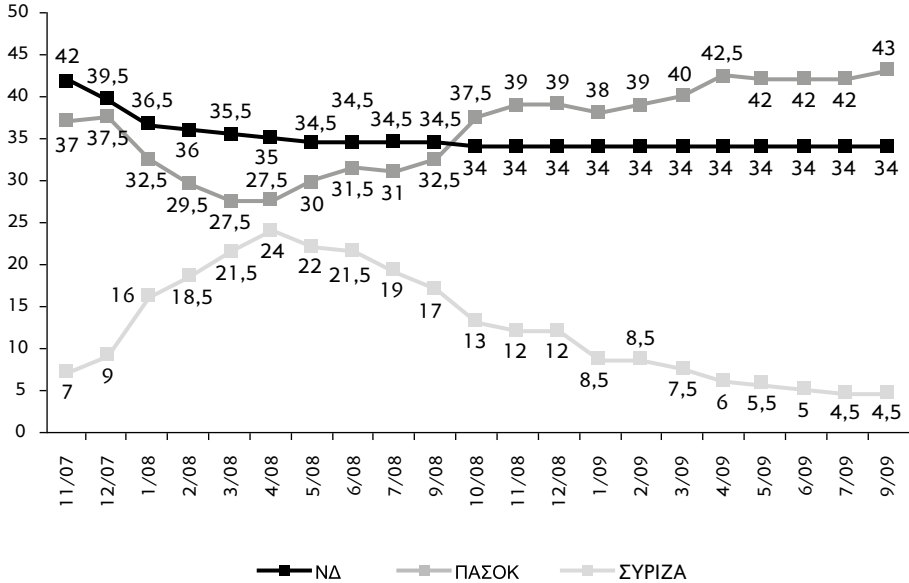
2) Τον Απρίλιο του 2009, το ΠΑΣΟΚ (42,5%) έσπασε το φράγμα του 40%, η διαφορά από τη ΝΔ –η γνωστή ψαλίδα– εκτοξεύθηκε στο 8,5% και άρχισε, για πρώτη φορά, να γίνεται ορατός ο στόχος της αυτοδυναμίας (Διάγραμμα 6.3). Η διαρκής άνοδος του ΠΑΣΟΚ ενισχύθηκε από την υπόθεση Παυλίδη, η οποία έφερε σε δεινή θέση την κυβέρνηση της ΝΔ. Σε αυτό το σημείο θα πρέπει να τονισθεί, ότι η εκτίμηση που δημοσιοποίησε η εταιρεία τον Απρίλιο του 2009, δικαιώθηκε πλήρως από το εκλογικό αποτέλεσμα του Οκτωβρίου. Σύμφωνα με αυτήν, το ποσοστό του ΠΑΣΟΚ είχε ήδη αγγίξει το 41,5% και εκείνο της ΝΔ είχε περιοριστεί σε 34% (διαφορά 7,5%).⁶ Ταυτόχρονα, η Public Issue ήταν η μόνη εταιρεία του κλάδου που κατάφερε να προβλέψει τόσο έγκαιρα, σχεδόν έξι μήνες πριν τη διεξαγωγή των εκλογών, το εύρος της διαφοράς μεταξύ ΠΑΣΟΚ και ΝΔ, καθώς και το ισχυρό ενδεχόμενο της αυτοδυναμίας του ΠΑΣΟΚ (Πίνακας 6.7).

Το εκτιμώμενο μέγεθος της διαφοράς προκάλεσε σφοδρές αντιδράσεις εκείνη την περίοδο. Χαρακτηριστικά, η εφημερίδα *Αυριανή* επιτέθηκε την Κυριακή 12 Απριλίου 2009, με πρωτοσέλιδο, το οποίο είχε τον γραφικό τίτλο: «Μαϊμουδιά

6 Το εν λόγω κύμα του Απριλίου 2009 του ΠΒ βρίσκεται στην ιστοσελίδα <http://www.publicissue.gr/1102/varometro-april-2009/>.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 6.3

**Εκ των υστέρων εκτίμηση της εκλογικής επιρροής.
Σταθμισμένος μέσος όρος βραχυχρόνιων και μακροχρόνιων τάσεων,
2007-2009**

ΠΗΓΗ: Public Issue, Πολιτικό Βαρόμετρο

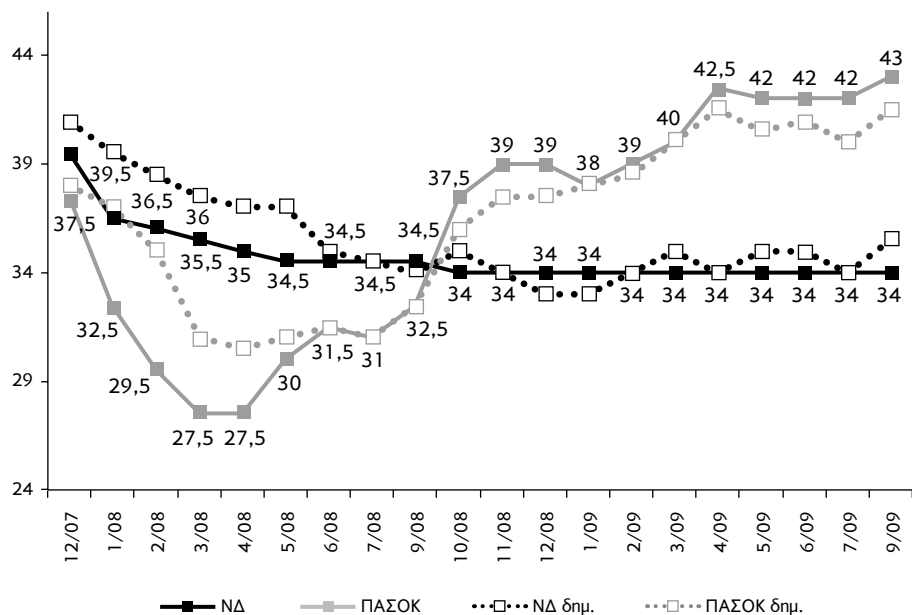
7,5 μονάδων από τον Αλαφούζο!!!» και υπέρτιτλο: «Εκβιάζει τον Καραμανλή και αποδομεί την κυβέρνηση με στημένα γκάλοπ».⁷

3) Τον Ιούνιο του 2009, το ΠΑΣΟΚ κέρδισε τις ευρωεκλογές, επιτυγχάνοντας, σε εκλογική αναμέτρηση, την πρώτη του νίκη μετά από τις βουλευτικές εκλογές του 2000. Η επίδραση της νίκης υπήρξε καταλυτική, καθώς επιβεβαίωσε εκλογικά το προβάδισμα του ΠΑΣΟΚ που είχε ήδη καταγραφεί στις δημοσκοπήσεις. Μετά τις ευρωεκλογές και την πιστοποίηση της κυριαρχίας του ΠΑΣΟΚ, σε συνδυασμό με τη μεγάλη δυσарέσκεια εις βάρος της κυβέρνησης, άρχισε μια απότομη περίοδος ανόδου του ΠΑΣΟΚ (επίδραση συσπείρωσης υπέρ του προπορευόμενου κόμματος – *bandwagon effect*), η οποία είχε ως αποτέλεσμα τη διαρκή αύξηση της διαφοράς του από τη ΝΔ. Η άνοδος του ΠΑΣΟΚ αποτυπώνεται κυρίως στην εκτίμηση των βραχυχρόνιων τάσεων (Διάγραμμα 6.1). Σύμφωνα με τις βραχυχρόνιες τάσεις, η εκλογική επιρροή του ΠΑΣΟΚ έφθασε το 42% τον Ιούλιο και το 44% τον Σεπτέμβριο, από 41,5% τον Ιούνιο. Αντίθετα, σύμφωνα με τις μακροχρόνιες τάσεις, η εκλογική επιρροή του ΠΑΣΟΚ υποχώρησε το τρίτο τρίμηνο (41,5%), σε σχέση με το δεύτερο (43% – Διάγραμμα 6.2). Όπως είναι φανερό, η επίδραση του εκλογικού αποτελέσματος των ευρωεκλογών στην

7 Το σχετικό πρωτοσέλιδο παρατίθεται στο κεφάλαιο 7 του παρόντος τόμου (Γράφημα 7.4).

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 6.4

Σύγκριση δημοσιευμένης και διορθωμένης εκτίμησης εκλογικής επιρροής, 2007-2009

ΠΗΓΗ: Public Issue, Πολιτικό Βαρόμετρο

εκλογική επιρροή του ΠΑΣΟΚ υπήρξε σημαντική, εάν ο χρονικός ορίζοντας μελέτης περιοριστεί στον εξαιρετικά σύντομο εκλογικό κύκλο 2007-2009. Εάν όμως ο χρονικός ορίζοντας διευρυνθεί, ώστε να συμπεριλάβει το σύνολο των μεταβολών της επιρροής του ΠΑΣΟΚ, από το 1995 και ύστερα, αυτή η επίδραση γίνεται αμελητέα. Συνδυάζοντας τις δύο μεθόδους, προκύπτει ότι η επίδραση της νίκης του ΠΑΣΟΚ στις ευρωεκλογές αύξησε κατά 1%, τόσο την επιρροή του ΠΑΣΟΚ, όσο και τη διαφορά του από τη ΝΔ (Διάγραμμα 6.3). Όπως προαναφέρθηκε, η δημοσιευμένη και η διορθωμένη εκτίμηση αποκλίνουν συστηματικά, σχεδόν σε όλο το δεύτερο έτος του σύντομου εκλογικού κύκλου. Ταυτόχρονα, τα πρωτογενή στοιχεία των ερευνών της Public Issue (χωρίς διόρθωση), μεταξύ των ευρωεκλογών και των βουλευτικών εκλογών, αποτύπωσαν ορθά την άνοδο του ΠΑΣΟΚ στην πρόθεση ψήφου (Πίνακες 6.3, 6.4 και 6.5). Εν κατακλείδι, η πραγματική εκλογική τάση, δηλαδή η αύξηση των ποσοστών του ΠΑΣΟΚ ερμηνεύθηκε, εσφαλμένα, ως μεροληψία υπέρ του ΠΑΣΟΚ και εις βάρος της ΝΔ.

8. Η επίδραση της προεκλογικής περιόδου

Κατά τη διάρκεια της προεκλογικής περιόδου των βουλευτικών εκλογών, η Public Issue πραγματοποίησε από τις 9/9/2009 ως και τις 2/10/2009, για λογαριασμό της εφημερίδας *Η Καθημερινή* και του Ρ/Τ σταθμού ΣΚΑΪ, συνολικά 7 «κύ-

ΠΙΝΑΚΑΣ 6.7
Σύγκριση δημοσκοπήσεων (Απρίλιος 2009)

	Alco (Πρώτο Θέμα) 4/4/09	GPO (mega) 27/4/09	Kapa Research (Βήμα) 18/4/09	Metron Analysis (Metron Forum) 3/4/09	Marc (Έθνος) 29/3/09	Public Issue (ΣΚΑΐ) 10/4/09	Εκλογές 16/9/09
ΝΔ	28,4	28	29,4	29,7	29,7	34	33,5
ΠΑΣΟΚ	33,4	32,6	33,9	34,4	34,8	41,5	43,9
ΚΚΕ	8,1	7,8	7,1	7,5	7,5	7	7,5
ΣΥΡΙΖΑ	5,6	7,2	6,1	6	6,5	8,5	4,6
ΛΑΟΣ	4,2	5,5	4,3	4,9	4,1	5	5,6
Λοιπά κόμματα	4,4	4,6	4,9	4	2,9	4	4,9
Αδιευκρίνιστη ψήφος	15,9	14,3	14,3	13,4	14,5	–	–
Διαφορά ΠΑΣΟΚ - ΝΔ	5	4,6	4,5	4,7	5,1	7,5	10,4
Έδρες ΠΑΣΟΚ	149	–	–	–	146	149-152*	160
Ποσοστό ΠΑΣΟΚ στη διευκρινισμένη ψήφο	39,7	38	39,6	39,7	40,7	41,5	43,9
Ποσοστό ΝΔ στη διευκρινισμένη ψήφο	33,8	32,6	34,3	34,2	34,7	34	33,5
Διαφορά ΠΑΣΟΚ - ΝΔ στη διευκρινισμένη ψήφο	5,9	5,4	5,3	5,5	6	7,5	10,4

(*) Ο αριθμός των εδρών δόθηκε σε συνάρτηση με την είσοδο ή μη των Οικολόγων Πράσινων στη Βουλή. Εάν οι Οικολόγοι Πράσινοι εισέρχονταν στη Βουλή, ο αριθμός των εδρών του ΠΑΣΟΚ εκτιμήθηκε σε 149 ενώ εάν δεν εισέρχονταν στη Βουλή, ο αριθμός των εδρών του ΠΑΣΟΚ εκτιμήθηκε σε 152.

Σημείωση: Η διευκρίνιση των ποσοστών της ΝΔ και του ΠΑΣΟΚ (πλην της Public Issue) έγινε από τους συγγραφείς.

ΠΗΓΗ: Αποδελτίωση ημερήσιου Τύπου

ματα» τηλεφωνικών ερευνών. Το σχεδιασθέν και το πραγματοποιηθέν μέγεθος του δείγματος ανήλθε για κάθε κύμα σε 1.000 άτομα. Εκτός από τον απολογισμό της πρόβλεψης του εκλογικού αποτελέσματος που δόθηκε από την εταιρεία, ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η μελέτη της αυτοτελούς επίδρασης της προεκλογικής περιόδου στα εκλογικά ποσοστά των κομμάτων. Για το σκοπό αυτό, αναλύεται ξεχωριστά η χρονοσειρά της πρόθεσης ψήφου του προεκλογικού Βαρόμετρου, με τη βοήθεια της εξομάλυνσης Kalman (Kalman smoothing, Green, Gerber and De Boef 1999· Μαυρή και Συμεωνίδης 2005, 2007). Η εξομάλυνση του προεκλογικού Βαρόμετρου πραγματοποιήθηκε, υποθέτοντας ότι η αληθινή μεταβολή της πρόθεσης ψήφου ακολουθεί το υπόδειγμα του τυχαίου περιπάτου χωρίς τάση (random walk without drift). Η υπόθεση της μη-ύπαρξης αιτιοκρατικής τάσης έγινε δεκτή για να μη θεωρηθεί, εκ των προτέρων, ότι η πρόθεση ψήφου ενός κόμματος είχε μια συγκεκριμένη (ανοδική ή καθοδική) τάση, κατά τη διάρκεια της προεκλογικής περιόδου.

Συνεχίζοντας την προσπάθεια που άρχισε στις ευρωεκλογές του ίδιου έτους, η εταιρεία χρησιμοποίησε, για πρώτη φορά σε βουλευτικές εκλογές, τη μεθοδολογία των ημερήσιων κυλιόμενων ερευνών (rolling tracking polls). Το συνολικό δείγμα κάθε

«κύματος» διαχωρίστηκε με τέτοιο τρόπο, ώστε τα αντίστοιχα ημερήσια δείγματα να είναι, κατά το δυνατόν, αντιπροσωπευτικά του πληθυσμού, δηλαδή να αποτελούν «μικρογραφίες» του συνολικού δείγματος. Το ημερήσιο μέγεθος του δείγματος του προεκλογικού Βαρόμετρου ανέρχονταν σε 400 άτομα. Στον Πίνακα 6.5, που παρατίθεται παραπάνω, περιλαμβάνονται τα πρωτογενή δεδομένα των ημερήσιων δειγμάτων (διευκρινισμένη ψήφος) και στον Πίνακα 6.6, τα αντίστοιχα εξομαλυσμένα ποσοστά.

Κατά την προεκλογική περίοδο, το ΠΑΣΟΚ παρουσίασε συνολικά ανοδική τάση, σημειώνοντας ταυτόχρονα σημαντικές διακυμάνσεις. Από 41,6% στο πρώτο ημερήσιο «κύμα» (9/9/2009) έφθασε το 44,8% δύο ημέρες πριν τις εκλογές (2/10/2009 – Διάγραμμα 6.5). Όμως, λαμβάνοντας υπ' όψιν τις συνολικότερες τάσεις που αναπτύχθηκαν μετά τις ευρωεκλογές, δεν προκύπτει σημαντική άνοδος εντός της προεκλογικής περιόδου. Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με την διορθωμένη εκτίμηση εκλογικής επιρροής, το ποσοστό του ΠΑΣΟΚ αυξήθηκε από 42% τον Ιούλιο σε 43% τον Σεπτέμβριο, ενώ εάν περιοριστούμε στις βραχυχρόνιες τάσεις, η επιρροή του ΠΑΣΟΚ αυξήθηκε από 42% τον Ιούλιο σε 44% τον Σεπτέμβριο. Αυτή η εκτίμηση προκύπτει θεωρώντας ως τιμή της χρονοσειράς πρόθεσης ψήφου, για τον Σεπτέμβριο, το ποσοστό του ΠΑΣΟΚ στο *αθροιστικό αρχείο* του προεκλογικού Βαρόμετρου (44,6% – Πίνακας 6.3). Ταυτόχρονα, το παρατηρηθέν ποσοστό του ΠΑΣΟΚ στο τελευταίο μη προεκλογικό «κύμα» του Πολιτικού Βαρόμετρου (7-8/9/2009) ανήλθε σε 44,1%, πολύ κοντά στο ποσοστό του *αθροιστικού αρχείου* (Πίνακας 6.4). Εάν η εκτίμηση επαναληφθεί, θεωρώντας αυτή τη φορά ως τιμή της χρονοσειράς πρόθεσης ψήφου, για τον Σεπτέμβριο, το 44,1%, η εκλογική επιρροή του ΠΑΣΟΚ, για τον ίδιο μήνα, εκτιμάται σε 43,5%, ενώ προσεγγίζει το 44,5%, με βάση αποκλειστικά τις βραχυχρόνιες τάσεις. Επομένως, η άνοδος της εκλογικής επιρροής του ΠΑΣΟΚ είχε συντελεστεί ουσιαστικά πριν την αρχή της προεκλογικής περιόδου. Η προεκλογική περίοδος των βουλευτικών του 2009 δεν επηρέασε σημαντικά ούτε τα ποσοστά των υπόλοιπων κομμάτων, πλην του ΛΑΟΣ (Διαγράμματα 6.5, 6.6 και Πίνακας 6.4). Σύμφωνα με τα παραπάνω, η επίδραση της προεκλογικής περιόδου υπήρξε μικρή, γεγονός που είχε παρατηρηθεί και στις προεκλογικές περιόδους των βουλευτικών εκλογών του 2004 και του 2007 (Μαυράς και Συμεωνίδης 2005α, 2010γ).

9. Συμπεράσματα

Το εγχείρημα πρόβλεψης του εκλογικού αποτελέσματος των βουλευτικών εκλογών του 2009 βρέθηκε αντιμέτωπο με τις ραγδαίες μεταβολές των τάσεων του εκλογικού σώματος, που σημειώθηκαν από το φθινόπωρο του 2008. Όπως αποδείχθηκε, η περίοδος που προηγήθηκε των εκλογών του 2009 υπήρξε η απαρχή μιας εξαιρετικά ταραχώδους τριετίας (2009-2012), κατά την οποία το μεταπολιτευτικό κοιμματικό σύστημα αποσταθεροποιήθηκε πλήρως.

Η τελική πρόβλεψη της εταιρείας υποεκτίμησε τη διαφορά ΠΑΣΟΚ - ΝΔ. Από την άλλη πλευρά, η εκτίμηση εκλογικής επιρροής δεν έχει μόνον ως στόχο την αποτύπωση της εκλογικής δυναμικής των κομμάτων, κατά την προεκλογική περίοδο, αλλά, επιπλέον, και την παρακολούθησή της σε ολόκληρη τη διάρκεια του αντίστοιχου εκλογικού κύκλου. Η μεθοδολογία που χρησιμοποίησε η Public Issue επέτρεψε την έγκαιρη ανίχνευση των τάσεων του εκλογικού σώματος. Οι εκτιμήσεις του

Οκτωβρίου 2008 και ιδίως του Απριλίου 2009 αποδείχθηκαν ιδιαίτερα ακριβείς, σε αντίθεση, μάλιστα, με την εσφαλμένη εκτίμηση περί «μικρότερης και μη παγιωμένης διαφοράς» που, σκοπίμως ή μη, καλλιέργησε συστηματικά η κυρίαρχη μερίδα των Μέσων Ενημέρωσης. Γενικότερα, η *ικανότητα των δημοσκοπήσεων να καταγράφουν έγκαιρα τις πραγματικές τάσεις του εκλογικού σώματος αποτελεί εξίσου σημαντική επιτυχία με τις ακριβείς προεκλογικές προβλέψεις.*

1) Από την αξιολόγηση των ερευνητικών δεδομένων της Public Issue, προκύπτει το συμπέρασμα, ότι τα πρωτογενή στοιχεία των ερευνών για τις βουλευτικές του 2009, υπήρξαν εξαιρετικά ακριβή (Πίνακες 6.3 και 6.4). Το ίδιο ίσχυσε ως ένα βαθμό και στους επόμενους εκλογικούς κύκλους, 2009-2012 και 2012-2015, παρά το εξαιρετικά ρευστό πολιτικό περιβάλλον και τις πρωτοφανείς μεταβολές στην εκλογική επιρροή των κομμάτων, που συντελέστηκαν. Η παρατήρηση αυτή είναι σημαντική, διότι σημαίνει ότι οι δημοσκοπήσεις, ακόμη και σε συνθήκες πρωτοφανούς εκλογικής ρευστότητας, παραμένουν ένα σχετικά αξιόπιστο εργαλείο καταγραφής των τάσεων της κοινής γνώμης.

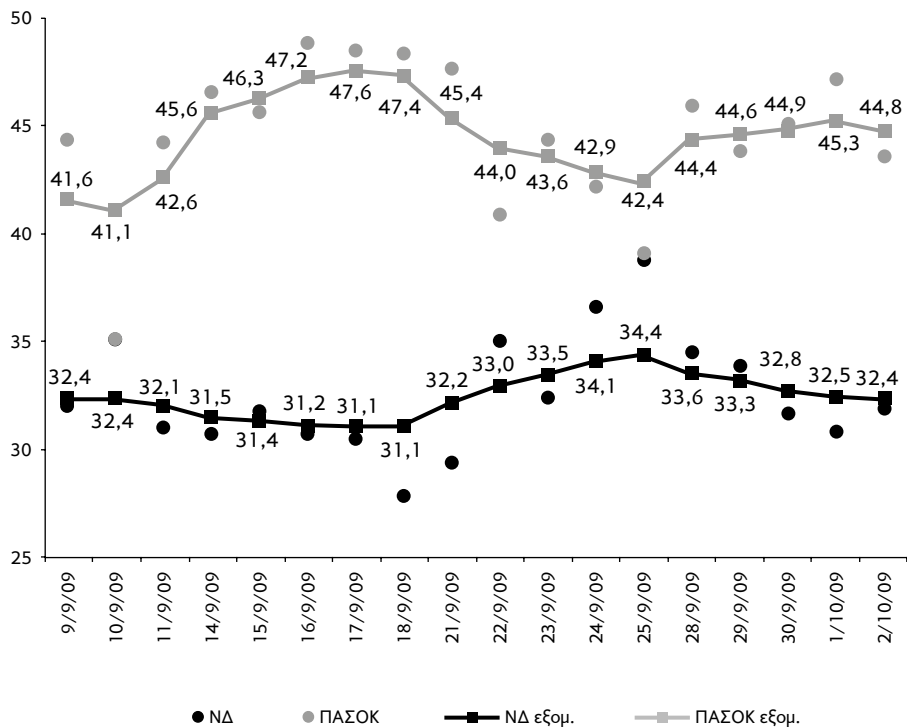
2) Ακόμη και η αναθεωρημένη (βελτιωμένη) πρόβλεψη παρουσιάζει αποκλίσεις (έστω και μικρές), από το πραγματικό εκλογικό αποτέλεσμα. Η τελευταία διαπίστωση αναδεικνύει τα όρια των μεθόδων εκτίμησης εκλογικής επιρροής (τόσο της μεθοδολογίας που χρησιμοποιεί η Public Issue, όσο και εκείνων που χρησιμοποιούνται από άλλες εταιρείες και ερευνητές). Αυτό οδηγεί στην ανάγκη να δίδεται μεγαλύτερη σημασία –από εκείνη που συνήθως αποδίδεται στην Ελλάδα– στο περιθώριο σφάλματος της εκτίμησης.

Στην περίπτωση της μεθοδολογίας της Public Issue, το περιθώριο σφάλματος εκφράζει την επίδραση των τριών σημαντικότερων παραγόντων, που μπορούν να επηρεάσουν την εκτίμηση, ακόμα και όταν το υπόδειγμα που χρησιμοποιείται είναι απόλυτα ορθό. Αυτοί οι παράγοντες είναι: η αβεβαιότητα που συνοδεύει τις εκτιμήσεις των παραμέτρων των χρησιμοποιούμενων στατιστικών υποδειγμάτων, τα *απρόβλεπτα γεγονότα (innovations)* που δεν μπορούν να ενσωματωθούν στα υποδείγματα και το *δειγματοληπτικό σφάλμα (sampling error)*. Πρέπει να γίνει ευρύτερα κατανοητό, ότι το *διάστημα εμπιστοσύνης* αποτελεί σαφώς ακριβέστερη εκτίμηση από τη σημειακή, η οποία είναι απλώς η πιθανότερη τιμή του αντίστοιχου διαστήματος. Αυτός ο μετριοπαθής τρόπος προσέγγισης είναι και επιστημονικά ορθότερος.

3) Η εξέλιξη της *πρόθεσης ψήφου* στο ΠΑΣΟΚ και στη ΝΔ, με βάση τα ημερήσια δείγματα του προεκλογικού Βαρόμετρου, χαρακτηρίζεται από έντονη *διακύμανση* των ποσοστών (ιδίως του ΠΑΣΟΚ), μέσα σε πολύ μικρά χρονικά διαστήματα, τόσο πριν όσο και μετά την εξομάλυνση (Πίνακες 6.5, 6.6 και Διάγραμμα 6.5). Αυτές οι έντονες μεταβολές, όχι μόνον είναι δύσκολο να ερμηνευτούν, αλλά μπορεί να προκαλέσουν και σύγχυση, όσον αφορά στην εξέλιξη της εκλογικής επιρροής των κομμάτων, κατά την προεκλογική περίοδο. Για παράδειγμα, στις 25/9/2009, δηλαδή περίπου δέκα ημέρες πριν τις εκλογές, τα διευκρινισμένα ποσοστά του ΠΑΣΟΚ και της ΝΔ ουσιαστικά ταυτίζονται, ενώ το ΠΑΣΟΚ προηγείται κατά 11,5%, ύστερα από μόλις τρεις ημέρες! Βέβαια, η εξομάλυνση βελτιώνει αισθητά την εικόνα, αμβλύνοντας το εύρος των ιδιαίτερα απότομων μεταβολών, όμως η έντονη *διακύμανση* της *πρόθεσης ψήφου* παραμένει. Με δεδομένη την αποδεδειγμένα μικρή επίδραση της συγκεκριμένης προεκλογικής περιόδου, πιθανές αιτίες για αυτό αποτελούν: **α)** το σχετικά μικρό μέγεθος του ημερήσιου δείγματος, και **β)** οι «στιγμιαίες» (και επομένως άνευ ουσίας) μεταβολές των διαθέσεων της κοινής γνώμης (βλέπε και το 5ο

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 6.5

B2009: Πρόθεση ψήφου ΠΑΣΟΚ και ΝΔ στο ημερήσιο δείγμα με εξομάλυνση τυχαίου περίπατου

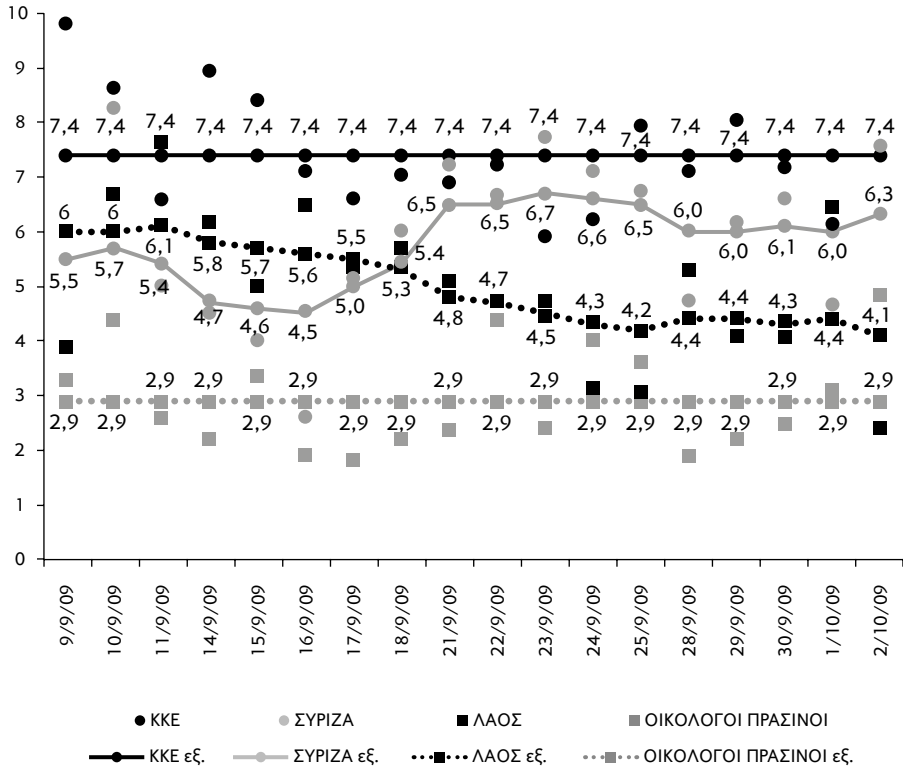
ΠΗΓΗ: Public Issue, προεκλογικό Βαρόμετρο για τις βουλευτικές εκλογές του 2009

κεφάλαιο του παρόντος τόμου). Γίνεται φανερό, ότι η παρακολούθηση της πρόθεσης ψήφου, σε ημερήσια βάση, αντιμετωπίζει σημαντικά προβλήματα, τουλάχιστον σε εκείνες τις περιπτώσεις κατά τις οποίες το μέγεθος του δείγματος είναι μικρό. Ιδίως δε, όταν η προεκλογική περίοδος δεν παρουσιάζει αξιόλογη δυναμική, κάτι όμως που μόνον εκ των υστέρων μπορεί, δυστυχώς, να διαπιστωθεί.

Τέλος, η μεθοδολογία των ημερήσιων κυλιόμενων ερευνών δεν φαίνεται να βελτιώνει σημαντικά ούτε και την ακρίβεια της πρόβλεψης. Εάν το τελευταίο εξομαλυσμένο ποσοστό της χρονοσειράς των ημερήσιων δειγμάτων (44,8% για το ΠΑΣΟΚ και 32,4% για τη ΝΔ – Πίνακας 6.6) διορθωθεί, με βάση το ποσοστό των αναποφάσιστων και τη δημοσκοπική πρόθεση αποχής, δηλαδή εάν εφαρμοσθεί η μεθοδολογία εκτίμησης των βραχυχρόνιων τάσεων στα ημερήσια δείγματα, τότε η πρόβλεψη για το ΠΑΣΟΚ τροποποιείται σε 43,5% και 34,5% για τη ΝΔ. Πρόκειται, επομένως, για ποσοστά που δεν βελτιώνουν την αναθεωρημένη πρόβλεψη των βραχυχρόνιων τάσεων (ΠΑΣΟΚ 44,5% και ΝΔ 34,5%).

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 6.6

B2009: Πρόθεση ψήφου ΚΚΕ, ΣΥΡΙΖΑ, ΛΑΟΣ και Οικολόγων Πράσινων στο ημερήσιο δείγμα με εξομάλυνση τυχαίου περιπάτου
(αστάθμιστα στοιχεία – διευκρινισμένη ψήφος)

ΠΗΓΗ: Public Issue, προεκλογικό Βαρόμετρο για τις βουλευτικές εκλογές του 2009

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ 6

Η ταυτότητα των ερευνών

Το προεκλογικό Βαρόμετρο της Public Issue για τις βουλευτικές εκλογές της 4/10/2009 πραγματοποιήθηκε σε επτά (7) «κύματα», από τις 9/9/2009 ως τις 2/10/2009. Οι έρευνες από τις 18/9/2009 και ύστερα δεν δημοσιεύθηκαν, λόγω της απαγόρευσης που επιβάλλει ο εκλογικός νόμος. Κάθε «κύμα» αποτελούσε μια τηλεφωνική έρευνα, με πληθυσμό-στόχο το σύνολο του πληθυσμού, 18 ετών και άνω (εκλογικό σώμα), στο σύνολο της χώρας. Το σχεδιασθέν μέγεθος του δείγματος ανήλθε για κάθε κύμα σε 1.000 άτομα. Το συνολικό δείγμα κάθε «κύματος» διαχωρίστηκε με τέτοιο τρόπο, ώστε τα αντίστοιχα ημερήσια δείγματα να είναι, κατά το δυνατόν, αντιπροσωπευτικά του πληθυσμού, δηλαδή να αποτελούν «μικρογραφίες» του συνολικού δείγματος. Το πραγματοποιηθέν διευκρινισμένο μέγεθος δείγματος ανά ημέρα παρατίθεται στον Πίνακα 6.5. Το διευκρινισμένο δείγμα του αθροιστικού αρχείου των ερευνών ανέρχεται σε 5.615 άτομα. Η κατανομή της διευκρινισμένης πρόθεσης ψήφου στο αθροιστικό αρχείο παρατίθεται στον Πίνακα 6.3. Για την επιλογή του δείγματος ακολουθήθηκε η μέθοδος της πολυσταδιακής στρωματοποιημένης δειγματοληψίας, με στρώματα όλες τις διοικητικές περιφέρειες της χώρας.

7. Το Πολιτικό Βαρόμετρο της Public Issue, 2004 - 2012

Στις Συμπληγάδες των κομμάτων και της προπαγάνδας: ένας απολογισμός, με αφορμή το 100ό κύμα της έρευνας (3/2012)

1. Εισαγωγή

Τον Μάρτιο του 2012, πραγματοποιήθηκε το 100ό κύμα της μηνιαίας τηλεφωνικής έρευνας του Πολιτικού Βαρόμετρου (ΠΒ),¹ με βάση το οποίο η Public Issue καθιέρωσε το 2004, για πρώτη φορά στην Ελλάδα, την *εκτίμηση εκλογικής επιρροής*. Με αυτή την ευκαιρία επιχειρήθηκε ένας απολογισμός της μεθοδολογίας, καθώς και των *εκτιμήσεων* που δημοσιοποίησε η εταιρεία, σε τρεις διαδοχικές βουλευτικές εκλογικές αναμετρήσεις (Β2004, Β2007, Β2009).²

Η Public Issue εγκαίνιασε τη συστηματική παρακολούθηση της *πρόθεσης ψήφου*, με τη χρήση της τηλεφωνικής μεθόδου, στις αρχές εκείνου του έτους και κατά τη διάρκεια της προεκλογικής περιόδου των βουλευτικών εκλογών (7/3/2004). Έκτοτε, το ΠΒ παρακολουθεί τη διαχρονική εξέλιξη των διαθέσεων του εκλογικού σώματος και έχει αποτυπώσει συστηματικά τις *τάσεις* της πολιτικής σκηνής, καλύπτοντας τρεις εκλογικούς κύκλους (2004-2007, 2007-2009, 2009-2012). Το συγκεκριμένο χρονικό διάστημα, που καλύπτει το ΠΒ, συμπίπτει ουσιαστικά με την περίοδο που μπορεί να περιγραφεί και ως «ύστερη Μεταπολίτευση». Μετά από μια οκταετία (2004-2012), το ΠΒ έχει αναδειχθεί πλέον στο μακροβιότερο και συστηματικότερο ερευνητικό εργαλείο τηλεφωνικής έρευνας, για την αποτύπωση του πολιτικού, οικονομικού και κοινωνικού κλίματος.³

1 Οι έρευνες ξεκίνησαν από το 2004, σε μηνιαία βάση, στην αρχή για λογαριασμό του ραδιοφωνικού, και στη συνέχεια του τηλεοπτικού σταθμού ΣΚΑΪ, καθώς και της εφημερίδας *Η Καθημερινή*. [ΣΣ: Η συνεργασία με το συγκρότημα του Φαλήρου διακόπηκε οριστικά τον Σεπτέμβριο του 2013].

2 Η αποτίμηση των *προβλέψεων* που πραγματοποίησε η εταιρεία στις υπόλοιπες εκλογικές αναμετρήσεις (δημοτικές και νομαρχιακές 2006, ευρωεκλογές 2009) αποτελεί αντικείμενο ξεχωριστής ανάλυσης, στο μέτρο που αυτές οι *προβλέψεις* δεν στηρίχθηκαν στα αποτελέσματα του Βαρόμετρου.

3 Στην ιστορία των ελληνικών δημοσκοπήσεων της μεταπολιτευτικής περιόδου, τόσο το τακτικό Ευρωβαρόμετρο, που διεξάγεται για λογαριασμό της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στην Ελλάδα από το 1980, όσο και η έρευνα «*Τάσεις*» της MRB, που διεξάγεται σε συνδρομητική βάση από τον Νοέμβριο του 1987, αν και καλύπτουν μεγαλύτερη χρονική διάρκεια, αφενός στηρίζονται σε προσωπικές (*face-to-face*) συνεντεύξεις και αφετέρου πραγματοποιούνται σε εξαμηνιαία βάση. Επίσης, η «*Έρευνα καταναλωτικής εμπιστοσύνης*» του IOBE/DG ECFIN είναι μεν μηνιαία τηλεφωνική, αλλά περιλαμβάνει μόνον δείκτες καταναλωτικού κλίματος.

2. Καθιέρωση μέσα από αντιπαράθεσεις

Η επιστημονική και δημοσιογραφική καθιέρωση του ΠΒ κάθε άλλο παρά ανώδυνη υπήρξε, το αντίθετο. Εξαρχής, βρέθηκε αρκετές φορές στο στόχαστρο δημοσιογραφικών επικρίσεων και πολιτικών επιθέσεων, που είχαν στόχο την απαξίωση και την αποδόμηση τόσο του εργαλείου, όσο και της ίδιας της εταιρείας. Η εξήγηση θα πρέπει να αναζητηθεί λιγότερο στον υφιστάμενο οικονομικό ανταγωνισμό μεταξύ των εταιρειών του κλάδου και περισσότερο στην άμεση εμπλοκή των δημοσκοπήσεων (και δημοσκοπών) στον κομματικό-πολιτικό ανταγωνισμό και τον πόλεμο της προπαγάνδας. «Πηγή του κακού» αποτέλεσε η αφετηριακή επιλογή της εταιρείας, η οποία έχει τηρηθεί απαρέγκλιτα μέχρι σήμερα, να μην επιτρέψει τη χειραγωγική χρήση των ερευνών της. Ας σημειωθεί, παρενθετικά, ότι αν και η ανοικτά χειραγωγική χρήση των δημοσκοπήσεων προϋπήρχε, άνηψε κυρίως στην περίοδο διακυβέρνησης Κ. Σημίτη και έφθασε στο απόγειό της το 2004 (Γράφημα 7.1 και Μαυρής 2006).⁴

Ουσιαστικά, οι οποιοσδήποτε επιστημονικές και μεθοδολογικές καινοτομίες που αποπειράθηκε να εισάγει η εταιρεία στην εμπειρική πολιτική έρευνα δεν προκάλεσαν επιστημονική συζήτηση, ούτε έγιναν αντικείμενο καλόπιστης κριτικής. Η άμεση εμπλοκή των δημοσκοπήσεων στο πολιτικό παιχνίδι, έχει ως αποτέλεσμα τον εγκλωβισμό τους στο «τρίγωνο» δημοσκοπήσεις, Μέσα Ενημέρωσης, πολιτικά κόμματα (Μαυρής 1998, 2003α). Ταυτόχρονα, απουσιάζει και η σοβαρή και συστηματική ακαδημαϊκή πολιτική έρευνα. Αυτοί οι δύο παράγοντες δεν επέτρεψαν να δημιουργηθούν ευνοϊκές συνθήκες, ούτως ώστε να υπάρξει μια γόνιμη επιστημονική συζήτηση, σχετικά με τα σημαντικά μεθοδολογικά προβλήματα που αντιμετωπίζει η έρευνα κοινής γνώμης και γενικότερα η κοινωνική έρευνα στην Ελλάδα. Κάτι τέτοιο, δεν κατέστη δυνατόν να συμβεί, ούτε μεταξύ των εταιρειών του κλάδου ούτε όμως και της ακαδημαϊκής κοινότητας.

2.1 Η τηλεφωνική μέθοδος και το ...ντέρμπι του 2007

Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτής της κατάστασης αποτελεί η διένεξη που υπήρξε, σχετικά με την *τηλεφωνική μέθοδο*. Αν και η *τηλεφωνική μέθοδος* αποτελεί εδώ και δύο δεκαετίες τον κανόνα στις δημοσκοπήσεις *πρόθεσης ψήφου*,⁵ όχι μόνο στις ΗΠΑ αλλά και στις περισσότερες χώρες της Ευρώπης, η καθιέρωσή της στην Ελλάδα, για πρώτη φορά το 2004, προκάλεσε –εντελώς αδικαιολόγητα– σφοδρές αντιδράσεις και

4 Αναλυτικά στοιχεία για τον «πόλεμο της προπαγάνδας» μέσω δημοσκοπήσεων, μπορεί να αναζητήσει κάθε ενδιαφερόμενος/η στην ηλεκτρονική διεύθυνση <http://www.mavris.gr/category/m/polls-and-propaganda/>. Ο αναγνώστης θα πρέπει να λάβει υπ' όψιν του, ότι τα τεκμήρια προπαγανδιστικής χρήσης των δημοσκοπήσεων που παρατίθενται, περιορίζονται ως προς δύο σημεία: 1) Λόγω ευκολίας αναπαραγωγής τους, αφορούν μόνον τον Τύπο, ενώ είναι η τηλεόραση που παίζει τον καθοριστικό ρόλο. 2) Προέρχονται μόνο από τον Τύπο της «Δημοκρατικής Παράταξης», αυτό όμως δεν σημαίνει ότι παρόμοια χρήση δεν γίνεται συστηματικά και από ΜΜΕ του συντηρητικού χώρου.

5 Είναι χαρακτηριστικό ότι, ήδη από το 1989, η εταιρεία Gallup εγκατέλειψε οριστικά την παλαιά *μέθοδο των συνεντεύξεων πρόσωπο με πρόσωπο*, για να στραφεί αποκλειστικά στις τηλεφωνικές έρευνες.

ΓΡΑΦΗΜΑ 7.1

Προπαγάνδα μέσω δημοσκοπήσεων στις εκλογές του 2004.
Πώς η διαφορά των πέντε μονάδων εμφανιζόταν ως... ντέρμπι.

ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 2004

12/2/2004

17/2/2004

17/2/2004

17/2/2004

ΓΡΑΦΗΜΑ 7.2

Προπαγάνδα μέσω δημοσκοπήσεων το 2006. Το ΠΑΣΟΚ εμφανίζεται να προηγείται στις δημοσκοπήσεις, ωστόσο θα χάσει με μεγάλη διαφορά τόσο τις δημοτικές/περιφερειακές του Οκτωβρίου 2006, όσο και τις βουλευτικές εκλογές του επόμενου έτους.

ΜΑΡΤΙΟΣ 2006

26/2/2006

17/3/2006

17/3/2006

17/3/2006

ΓΡΑΦΗΜΑ 7.3

Προπαγάνδα μέσω δημοσκοπήσεων στις εκλογές του 2007. Πώς η διαφορά των τεσσάρων μονάδων εμφανιζόταν τώρα ως... ισοπαλία.

ΙΟΥΝΙΟΣ 2007

15/6/2007

15/6/2007

ΓΡΑΦΗΜΑ 7.4

Εφημερίδα *Αυριανή* (12/4/2009)

απροκάλυπτες επιθέσεις, που προήλθαν τόσο από στελέχη του (τότε κυβερνώντος) ΠΑΣΟΚ όσο και από τα (τότε φιλοκυβερνητικά) Μέσα Ενημέρωσης. Ως αιτιολογία για αυτές τις αντιδράσεις προβλήθηκε η «αναξιопιστία» της *τηλεφωνικής μεθόδου*,⁶ έναντι της μέχρι τότε χρησιμοποιούμενης μεθόδου των προσωπικών συνεντεύξεων και κυρίως της γηγενούς πατέντας της «κάλπης». Μάλιστα, ο τότε κυβερνητικός εκπρόσωπος Χρήστος Πρωτόπαπας επιτέθηκε ευθέως στην εταιρεία χαρακτηρίζοντας την *τηλεφωνική μέθοδο* «μεθοδολογικά αναξιόπιστη και πολιτικά επισφαλής».

Αξίζει να αναφερθεί, ότι στη συγκεκριμένη εκλογική αναμέτρηση, οι υπόλοιπες εταιρείες δημοσκοπήσεων (με εξαίρεση τη RASS) έμειναν, κατά κανόνα, προσκολλημένες στη χρήση της μεθόδου των προσωπικών συνεντεύξεων. Όμως, μετά τις εκλογές του 2004, η επιτυχία της Public Issue στην *πρόβλεψη του εκλογικού αποτελέσματος* έγινε αφορμή να καμφθούν οι όποιες ενστάσεις και να εδραιωθεί η *τηλεφωνική μέθοδος*. Γεγονός, που με τη σειρά του οδήγησε σταδιακά το σύνολο των εταιρειών του κλάδου να την υιοθετήσει, τώρα σιωπηρά, σε αντίθεση με τις εντονότερες ενστάσεις, που είχαν εκφρασθεί αρχικά, ακόμη και από τους εκπροσώπους του κλάδου (ΣΕΔΕΑ).

Οι επιθέσεις κατά της μεθοδολογίας που χρησιμοποίησε η εταιρεία συνεχίστηκαν αμείωτες και κατά τη διάρκεια του επόμενου εκλογικού κύκλου, 2004-2007. Τώρα, οι *εκτιμήσεις* της εταιρείας βρέθηκαν στο στόχαστρο, διότι οι *τάσεις* του εκλογικού σώματος εξακολουθούσαν να ευνοούν την κυβέρνηση της ΝΔ και δεν είχαν μεταβληθεί, ακόμη, προς όφελος του ΠΑΣΟΚ, όπως προέβαλλαν τα φίλια του Μέσα. Από αυτήν την άποψη είναι χαρακτηριστική η προπαγανδιστική εκστρατεία, με στόχο να «αλλάξει το κλίμα» υπέρ του ΠΑΣΟΚ, ήδη από την άνοιξη του 2006 (Γράφημα 7.2). Η εκστρατεία ατόνησε, μετά το δυσμενές για την αντιπολίτευση εκλογικό αποτέλεσμα των δημοτικών/νομαρχιακών εκλογών του φθινοπώρου 2006, για να επαναληφθεί, ωστόσο, και πάλι λίγους μήνες μετά, το καλοκαίρι του 2007. Μόλις τρεις μήνες πριν τις βουλευτικές εκλογές του Σεπτεμβρίου, στις οποίες η ΝΔ επιβεβαίωσε την κυριαρχία της, η αναμέτρηση εμφανιζόταν ως «ισοπαλία» (Γράφημα 7.3 και παρακάτω).⁷

Αυτή τη φορά, κύριο στόχο των επικρίσεων κατά της Public Issue αποτέλεσε η κατάρνηση της μεθόδου της *στάθμισης των αποτελεσμάτων με τη μεταβλητή της προηγούμενης ψήφου*.⁸ Αποκορύφωμα, όμως, των καθεστωτικών πρακτικών για τον έλεγχο των δημοσκοπήσεων στις εκλογές του 2007, αποτέλεσε η ανοικτή επίθεση του τότε εκπροσώπου Τύπου του ΠΑΣΟΚ, Γιάννη Ραγκούση, ο οποίος μόλις δύο εβδομάδες πριν τις εκλογές του 2007 αμφισβήτησε και πάλι την αξιοπιστία της εταιρείας, καλώντας τη μάλιστα «να λογοδοτήσει την επαύριον των εκλογών στον ελληνικό λαό (!)».⁹

6 Μια σύντομη παράθεση των πλεονεκτημάτων και των μειονεκτημάτων της *τηλεφωνικής μεθόδου* υπάρχει στο Μαυρή και Συμεωνίδης 2005α.

7 Βλέπε το αφιέρωμα: *Η πολιτική αντιπαράθεση για τις Δημοσκοπήσεις* στις εκλογές του 2007, στην ιστοσελίδα <http://www.mavris.gr/916/polls-2007-attack/> και Μαυρή 2006. Επίσης, το κεφάλαιο 16 του παρόντος τόμου.

8 Βλέπε σχετικά τη διαδικτυακή αντιπαράθεση με τον Αλέξανδρο Μελίδη «περί μεθοδολογίας», που περιλαμβάνεται στον παρόντα τόμο (16.1). Αναφορά στα μειονεκτήματα της *πολιτικής στάθμισης* βρίσκεται στο Μαυρή και Συμεωνίδης 2010γ.

9 Ολόκληρη η σχετική δίλωση του Γιάννη Ραγκούση υπάρχει στην ιστοσελίδα <http://www.>

Παρά την εξαιρετικά επιτυχή *πρόβλεψη* του εκλογικού αποτελέσματος, στις εκλογές της 16ης Σεπτεμβρίου του 2007, οι επικρίσεις δεν τερματίστηκαν. Τον Απρίλιο του 2009, δηλαδή μόλις 1½ χρόνο μετά, εκδηλώθηκε νέα επίθεση, όταν η Public Issue εκτίμησε για πρώτη φορά –πέντε (5) μήνες πριν από την εκλογική συντριβή της ΝΔ– τη διαφορά μεταξύ ΠΑΣΟΚ και ΝΔ σε 7,5%, υπέρ του ΠΑΣΟΚ.¹⁰ Η *εκτίμηση* αυτή, που –σημειωτέον– δημοσιεύθηκε στη (συντηρητική) *Καθημερινή*,¹¹ αν και κατέγραψε εξαιρετικά έγκαιρα, όπως αποδείχθηκε τελικά, τη συντελεσθείσα μεταστροφή του εκλογικού σώματος υπέρ του ΠΑΣΟΚ, προκάλεσε θύελλα αντιδράσεων. Χαρακτηριστικότερο όλων των (έντυπων) επιθέσεων είναι το πρωτοσέλιδο της *Αυριανής*, την Κυριακή 12 Απριλίου 2009, υπό τον χαρακτηριστικό τίτλο: «Μαϊμούδιά 7,5 μονάδων από τον Αλαφούζο!!!» (βλέπε το πρωτοσέλιδο στο Γράφημα 7.4), με υπέρτιτλο: «Εκβιάζει τον Καραμανλή και αποδομεί την κυβέρνηση με στημένα γκάλοπ».¹² Η εφημερίδα επανήλθε στο θέμα με το κύριο άρθρο της, την επομένη (13/4/2009), αναφέροντας ότι στην «προχθεσινή “δημοσκόπηση” όπου, προσέξτε, κατ’ εκτίμηση ψήφου, η διαφορά του ΠΑΣΟΚ έναντι της Νέας Δημοκρατίας εκτινάσσεται στις 7,5 μονάδες! (...) τούτο συμβαίνει ενώ όλες οι προηγηθείσες έρευνες δεν δείχνουν τη διαφορά πάνω από 5 μονάδες [υπογράμμιση Γ.Μ.-Γ.Σ.], ενώ έχουν αποτιμηθεί θετικά και τα πρόσφατα μέτρα της κυβέρνησης στον τομέα της αστυνόμευσης».

2.2 Η αντιπαράθεση στις ευρωεκλογές του 2009

Ωστόσο, η πλέον ακραία και απολύτως άδικη επίθεση εκδηλώθηκε στις ευρωεκλογές του 2009.¹³ Όπως αποδείχθηκε, αυτό που δεν «συγχωρήθηκε» στην εταιρεία είναι η διαρκής άρνησή της να αποδεχθεί την χειραγωγική (προπαγανδιστική) χρήση των δημοσκοπήσεων και η «μη-διευκόλυνσή» της. Ας σημειωθεί, παρενθετικά, ότι οι ευρωεκλογές του 2009 ήταν από όλες τις απόψεις πρωτοφανείς. Ο ασαφής χαρακτήρας τους, η ανυπαρξία διακυβεύματος, η εξαιρετικά συντεταγμένη προεκλογική περίοδος και κυρίως η πρωτόγνωρη για τα μέχρι τότε ελληνικά δεδομένα αποχή (36%), δημιουργούσαν ασυνήθιστη ρευστότητα και καθιστούσαν τις εκλογικές εκτιμήσεις εξαιρετικά δύσκολες, δεδομένου ότι δεν υπήρχε προηγούμενη εκλογική εμπειρία για τα νέα φαινόμενα. (Το θέμα αναλύεται διεξοδικά στο 5ο κεφάλαιο του παρόντος τόμου).

Αφορμή τώρα στάθηκε κατά κύριο λόγο η υπερεκτίμηση –λόγω της αυξημένης

mavris.gr/916/polls-2007-attack/. Φυσικά, ο κ. Ραγκούσης ουδέποτε αισθάνθηκε την ανάγκη να επανορθώσει.

10 Η μεταστροφή υπέρ του ΠΑΣΟΚ είχε ξεκινήσει από τον Σεπτέμβριο του 2008, μετά την εμφάνιση του Κ. Καραμανλή στη ΔΕΘ. Το επίμαχο κύμα του Απριλίου 2009 του ΠΒ βρίσκεται στην ιστοσελίδα <http://www.publicissue.gr/1102/varometro-april-2009/>.

11 Η *Καθημερινή* της Κυριακής, 12/4/2009. Βλέπε σχετικά και την ιστοσελίδα http://news.kathimerini.gr/4dcgi/_w_articles_politics_2_12/04/2009_310955.

12 Το πρωτοσέλιδο της εφημερίδας, διατίθεται ηλεκτρονικά στην ιστοσελίδα <http://www.mavris.gr/1169/polls-2009-attack/>.

13 Βλέπε σχετικά το άρθρο του Γιάννη Λούλη, ο οποίος πρωτοστάτησε σε αυτήν την επίθεση, στον *Ελεύθερο Τύπο* με τίτλο: «Το φιάσκο των δημοσκοπήων» (Πέμπτη, 11/6/2009), <http://www.johnloulis.gr/default.asp?siteID=1&pageID=5&tablePageID=1&langID=1&entryID=438> και το αφιέρωμα του Ν. Χασαπόπουλου στο *Βήμα*: «Το Βατερλό των exit polls» (Κυριακή, 14/6/2009), <http://www.tovima.gr/politics/article/?aid=273528>.

αποχής– του ποσοστού των Οικολόγων Πράσινων,¹⁴ παρά το γεγονός ότι η επιρροή του συγκεκριμένου κόμματος αποτέλεσε πρόβλημα για όλες τις εταιρείες του κλάδου.¹⁵ Ενδεικτικό πάντως της σύγχυσης, αλλά και της δημοσιογραφικής προκατάληψης και αμετροπέειας είναι και το ακόλουθο: η Public Issue κατηγορήθηκε για την αποτυχία του... *exit poll* της, ενώ δεν είχε καν πραγματοποιήσει τέτοιο και ενώ είχε εξηγήσει εκτενώς και τους λόγους για τους οποίους δεν εμπιστευόταν τη συγκεκριμένη μέθοδο!

Στην επίθεση συμμετείχε επίσης πρωταγωνιστικά και ο δημοσιογράφος Γιάννης Πρετεντέρης, με το άρθρο του, υπό τον τίτλο: «Οι συνωμότες!...» (*Το Βήμα*, 10/6/2009).¹⁶ Στο εν λόγω άρθρο δεν αμφισβήτησε απλώς την επιστημονική αξιοπιστία της εταιρείας, αλλά άφησε σαφείς υπαινιγμούς για την ηθική της αξιοπιστία, κατηγορώντας τη για συνωμοσία (!). Τα επιχειρήματα που αναπτύχθηκαν στο σύνολο των εν λόγω δημοσιευμάτων ήταν τουλάχιστον αφελή. Αμφισβητήθηκε ακόμη και η δυνατότητα *πρόβλεψης του εκλογικού αποτελέσματος* (!), τη στιγμή που στη διεθνή βιβλιογραφία υπάρχει αχανές πλήθος αντίστοιχων *προβλέψεων*, τόσο από εταιρείες δημοσκοπήσεων, όσο και από ακαδημαϊκούς ερευνητές.

Τον Απρίλιο του 2009, υπήρξε, επίσης, σκόπιμη σύγχυση της *εκτίμησης* της Public Issue, η οποία αφορούσε σε βουλευτικές εκλογές, με το αποτέλεσμα των ευρωεκλογών, οι οποίες, όπως είναι γνωστό, αποτελούν εντελώς διαφορετικού τύπου εκλογική αναμέτρηση. Στην «επιχειρηματολογία» του Γ. Πρετεντέρη δόθηκε αναλυτική απάντηση.¹⁷ Επιπλέον, αντικρούστηκε και η ατεκμηρίωτη δοξασία, σχετικά με την «αδυναμία» δυνατότητας εκλογικής *πρόβλεψης*.¹⁸ Ούτε και σε αυτήν την τοποθέτηση έχει υπάρξει μέχρι σήμερα αντίλογος.

2.3 Μετά το πρώτο Μνημόνιο: Η περίπτωση του ιστότοπου Antinews

Στη φάση που ακολούθησε την ψήφιση του πρώτου Μνημονίου, το ιστορικό των επικρίσεων συνεχίστηκε, τώρα «από τα δεξιά», με αφορμή την *εκτίμηση* για την

14 Η *πρόβλεψη* της Public Issue για τις ευρωεκλογές του 2009 βρίσκεται στην ιστοσελίδα <http://www.publicissue.gr/1156/>. Στην τελευταία προεκλογική *εκτίμηση* που δόθηκε στη δημοσιότητα (5/6/2009), η εταιρεία εκτίμησε την επιρροή των Οικολόγων Πράσινων σε 7% (+/-1%). Το ποσοστό που έλαβαν τελικά ήταν 3,5%, ακριβώς το μισό. Ένα σημαντικό τμήμα των δυνητικών ψηφοφόρων τους, που δήλωνε *πρόθεση ψήφου*, τελικά προτίμησε την αποχή. Ο ίδιος παράγοντας, δηλαδή η αυξημένη αποχή, εξηγεί και την υποεκτίμηση –αντιστρόφως τώρα– της επιρροής του ΛΑΟΣ, ο οποίος έλαβε τελικά ποσοστό 7,2%, έναντι του εκτιμώμενου 4,5%.

15 Βλέπε τα αποτελέσματα των δημοσκοπήσεων για τις ευρωεκλογές του 2009 στο πέμπτο κεφάλαιο του παρόντος τόμου.

16 Βλέπε σχετικά: <http://www.tovima.gr/opinions/article/?aid=272844>.

17 Βλέπε σχετικά το άρθρο του Γ. Μαυρή: «Ο Δημοσιογράφος - Δημοσκόπος κ. Ι. Πρετεντέρης», στην ιστοσελίδα <http://www.publicissue.gr/1168/15062009/>. Η σύνοψη της απάντησης στάλθηκε και στο *Βήμα*, αλλά ουδέποτε δημοσιεύθηκε, λόγω «μεγέθους». Το εν λόγω άρθρο αναδημοσιεύεται στο κεφάλαιο 17.1 του παρόντος τόμου.

18 Βλέπε σχετικά το άρθρο των Γ. Μαυρή και Γ. Συμεωνίδη στην *Ελευθεροτυπία* της 5ης Ιουλίου 2009, με τίτλο «Μαντεία, Προφητεία ή Επιστήμη;» (<http://www.enet.gr/?i=news.el.article&id=60537>). Μια εκτενέστερη εκδοχή του παραπάνω άρθρου υπάρχει στην ιστοσελίδα <http://www.publicissue.gr/1193/provlepsi/>. Το άρθρο αναδημοσιεύεται στο κεφάλαιο 17.2 του παρόντος.

εκλογική επιρροή των κομμάτων, τον Μάρτιο του 2011.¹⁹ Σε αυτήν την επίθεση πρωτοστάτησε τώρα ο ιστότοπος *Antinews*, με υβριστικό δημοσίευμα, υπό τον τίτλο: «Σενάρια συγκυβέρνησης με τον Καρατζαφέρη ονειρεύεται ο Όμιλος Αλαφούζου» που αναρτήθηκε στις 10/3/2011.²⁰ Στις εν λόγω αναφορές, οι προβλέψεις της εταιρείας χαρακτηρίζονται αόριστα «μονίμως ανεπιτυχείς», γίνεται λόγος για «πίστη στη γραμμή του Μνημονίου»(!), ενώ, επιπλέον, η επίθεση προσωποποιείται, κάνοντας μνεία και στον «δημοσκόπο της μπαρούφας».

Οι συκοφαντικές επιθέσεις και ο «βρώμικος πόλεμος της προπαγάνδας», βέβαια, δεν συνιστούν και το ιδανικότερο περιβάλλον για μια ερευνητική προσπάθεια, όπως αυτή του ΠΒ, που φιλοδοξεί, δηλαδή, με βάση το ερευνητικό εργαλείο του Βαρόμετρου –και στο μέτρο του επιστημονικά εφικτού– να παρακολουθεί, αξιόπιστα και αμερόληπτα την εξέλιξη της πολιτικής σκηνής και των *τάσεων* του εκλογικού σώματος.

Η περίπτωση του *Antinews* δεν είναι βέβαια ούτε μοναδική ούτε η πλέον ακραία. Είναι όμως ενδεικτική και ως τέτοια αξίζει να αναλυθεί. Το συγκεκριμένο παράδειγμα αντιμετώπισης των ευρημάτων του ΠΒ είναι χαρακτηριστικό για την αντίληψη που κυριαρχεί στα περισσότερα Μέσα Ενημέρωσης στην Ελλάδα, σχετικά με τη χρήση των δημοσκοπήσεων, αλλά και την αντιμετώπισή τους, όταν αυτές δεν εξυπηρετούν την πολιτική γραμμή τους.

Για να υπάρξει μια ολοκληρωμένη και όχι αποσπασματική ή επιλεκτική εικόνα του ΠΒ, παρατίθεται στο πρώτο τμήμα του Γραφήματος 7.5 (7.5.1), η *εκτίμηση εκλογικής επιρροής* της ΝΔ και του ΠΑΣΟΚ για ολόκληρο το χρονικό διάστημα Ιανουαρίου 2011 - Μαρτίου 2012 (Γράφημα 7.5.1, εικόνα 1), καθώς και η αντίστοιχη του ΛΑΟΣ (Γράφημα 7.5.1, εικόνα 2). Στο δεύτερο τμήμα του Γραφήματος (7.5.2), παρατίθενται, κατά χρονική σειρά, οι αναφορές του *Antinews* στα ίδια αποτελέσματα.

Τον Μάρτιο του 2011, η ανάδειξη του μεταναστευτικού προβλήματος και η ενίσχυση της κοινωνικής ανασφάλειας, είχαν ως αποτέλεσμα την άνοδο των θεμάτων του «νόμου και της τάξης», στην ατζέντα των κοινωνικών προτεραιοτήτων, με πολιτικό επακόλουθο την εκλογική ενίσχυση του ΛΑΟΣ· τίποτα το απροσδόκητο και καθόλου αποκλειστικά ελληνικό φαινόμενο. Ωστόσο, η ερμηνεία που προτιμήθηκε ήταν διαφορετική. Κατά το *Antinews*, δεν επρόκειτο για πραγματική εκλογική άνοδο ενός ακροδεξιού κομματικού σχηματισμού, αλλά αντιθέτως για αποκλειστικά «σχεδιασμένη πολιτική παρέμβαση». Οι χαρακτηρισμοί αποδίδονταν από τον ανώνυμο σχολιαστή, «αξιωματικά», χωρίς προφανώς να αιτιολογούνται, λόγω της υψηλής –κατά τη γνώμη του– διαφοράς μεταξύ ΠΑΣΟΚ και ΝΔ (6,5%), που εκτιμάτο από το ΠΒ, χωρίς βέβαια κανένα επιστημονικό επιχείρημα, που να αμφισβητεί την ορθότητα της *εκτίμησης* (Γράφημα 7.5.2, εικόνα 1). Ωστόσο, τον Μάρτιο του 2011 δεν υπήρχε μεταστροφή υπέρ της ΝΔ. Η πολιτική μεταστροφή υπέρ της ΝΔ συντελέστηκε αργότερα και το ΠΒ την κατέγραψε αμέσως. Η Νέα Δημοκρατία πέρασε μπροστά τον Ιούνιο του 2011, με 31%, έναντι 27%, ενώ μέχρι τον προηγούμενο μήνα, δηλαδή Μάιο του 2011, το ΠΑΣΟΚ προηγείτο της ΝΔ με 32%, έναντι 29%.²¹

19 Το ΠΒ 3/2011 διατίθεται στην ιστοσελίδα <http://www.publicissue.gr/1670/varometro-mar-2011/>.

20 Βλέπε σχετικά την ιστοσελίδα <http://www.antinews.gr/2011/03/10/90255/>.

21 Βλέπε σχετικά ΠΒ 91, Ιούνιος 2011: <http://www.publicissue.gr/1782/varometro-june-2011/>.

Αυτό το σημαντικό γεγονός επισημάνθηκε στην παρουσίαση της έρευνας που δημοσίευσε η *Καθημερινή* (12/6/2011), με τίτλο: «Αλλαγή του σκηνικού, μπροστά η ΝΔ. Σύμφωνα με το Βαρόμετρο της Public Issue προηγείται με 31% έναντι 27% του ΠΑΣΟΚ.»²² Στο δε άρθρο του Γ. Μαυρή, με τίτλο: «Καταρρέει η επιρροή του ΠΑΣΟΚ και η εικόνα του Γ. Παπανδρέου», αναφέρεται: «Η κατάρρευση της εκλογικής επιρροής του κυβερνώντος κόμματος και της εικόνας του πρωθυπουργού οδηγούν σε ραγδαία ανατροπή του πολιτικού σκηνικού. Η εκλογική επιρροή του ΠΑΣΟΚ συνεχίζει για έναν ακόμη μήνα την ελεύθερη πτώση της. Μέσα σε 30 μόλις ημέρες το ΠΑΣΟΚ εμφανίζει απώλειες -5% και η εκλογική του επιρροή υπολογίζεται σε μόλις 27%, ενώ η πραγματική κοινωνική του επιρροή βρίσκεται κάτω από το 15% του συνολικού εκλογικού σώματος. Μόλις 1 στους 4 πολίτες (26%) πιστεύει ότι το ΠΑΣΟΚ θα καταφέρει να εξαντλήσει την 4ετία. Ας σημειωθεί, ότι η μείωση της εκλογικής του επιρροής υπήρξε συνεχής επί 9 μήνες, ενώ επιταχύνθηκε το τελευταίο 4μηνο (από τον Μάρτιο και ύστερα) με μέσο όρο μηνιαίων απωλειών, 2,75%. Καταφέρνει έτσι το ΠΑΣΟΚ να «επιστρέψει» στις απαρχές του, δηλαδή στα επίπεδα των εκλογών του 1977 (25,3%), όταν -εισβάλλοντας ορμητικά στην πολιτική σκηνή της Μεταπολίτευσης-, εδραιώθηκε στο εκλογικό σώμα, ως εναλλακτική λύση της διακυβέρνησης.»²³

Οι επικρίσεις κατά της εταιρείας επικεντρώθηκαν και στην *εκτίμηση* που αφορούσε την εκλογική επιρροή του ΛΑΟΣ, η οποία θεωρήθηκε «μαγειρεμένη». Κατά ειρωνικό τρόπο, η εξέλιξη των πραγμάτων δικαίωσε τελικά την *εκτίμηση* της δημοσκοπησης, διότι το «όνειρο» για το οποίο κατηγορήθηκε η έρευνα «έγινε πραγματικότητα» και ο ΛΑΟΣ τελικά πήρε μέρος στη συγκυβέρνηση(!). Ωστόσο, η συγκεκριμένη «ερμηνεία» επιβεβαιώνει για άλλη μια φορά την υπερεκτίμηση του ρόλου των δημοσκοπήσεων στην Ελλάδα, ασθένεια από την οποία πάσχουν αρκετοί πολιτικοί, όσο και δημοσιογράφοι.

Το άλλο σημαντικό γεγονός, που αποδεικνύει βέβαια την ερευνητική αυτονομία της εταιρείας και την έλλειψη οποιασδήποτε σκοπιμότητας είναι ότι, τον Νοέμβριο του 2011, το ΠΒ κατέγραψε, πρώτο μεταξύ των δημοσκοπήσεων της περιόδου, τη συνεχή πτώση του ΛΑΟΣ, λόγω της συμμετοχής του στη συγκυβέρνηση. Αυτό το στοιχείο και πολύ περισσότερο το γεγονός ότι αυτό επισημάνθηκε άμεσα και στην ανάλυση της Public Issue αποσιωπήθηκε χονδροειδώς (Γράφημα 7.5.1, εικόνα 2). Και όμως, το ΠΒ, όπως ακριβώς έδειξε την άνοδο του ΛΑΟΣ (λόγω της έξαρσης της εγκληματικότητας και της βίας) τον Μάρτιο του 2011 στο 9% (ΠΒ88),²⁴ έτσι ακριβώς έδειξε και την πτώση του στο 5%, τον Φεβρουάριο του επόμενου έτους (ΠΒ99).²⁵ Σήμερα [Σ.Σ. τον Απρίλιο του 2012], η Public Issue δέχεται την αντίστροφη μομφή, και μάλιστα προσωπικά από τον ίδιο τον αρχηγό του κόμματος, ότι δηλαδή σκοπίμως υποεκτιμά την επιρροή του ΛΑΟΣ...

Όπως ειπώθηκε, ήδη από τον Ιούνιο του 2011, το ΠΒ κατέγραψε τη νέα αλλαγή συσχετισμού υπέρ της ΝΔ. Φυσικά, οι βαρύτατες επικρίσεις που ο συγκεκριμέ-

22 Βλέπε σχετικά: http://news.kathimerini.gr/4dcgi/_w_articles_politics_2_12/06/2011_445634.

23 Η σχετική ανάλυση, βρίσκεται στη διεύθυνση <http://www.publicissue.gr/1784/var-analysis-june-2011/>.

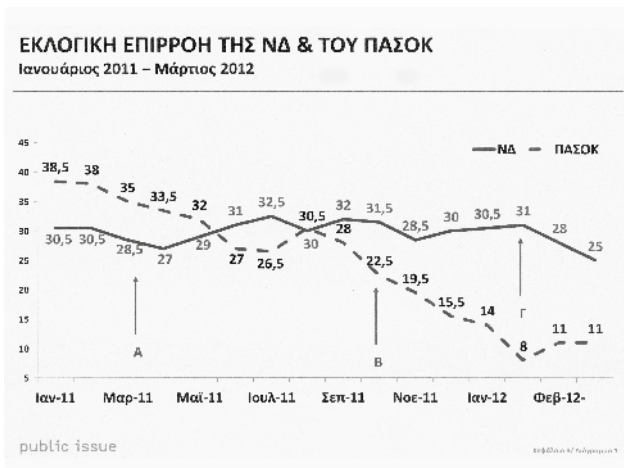
24 Βλέπε σχετικά: <http://www.publicissue.gr/1670/varometro-mar-2011/>.

25 Βλέπε σχετικά: <http://www.publicissue.gr/1954/varometro-feb-2012/>.

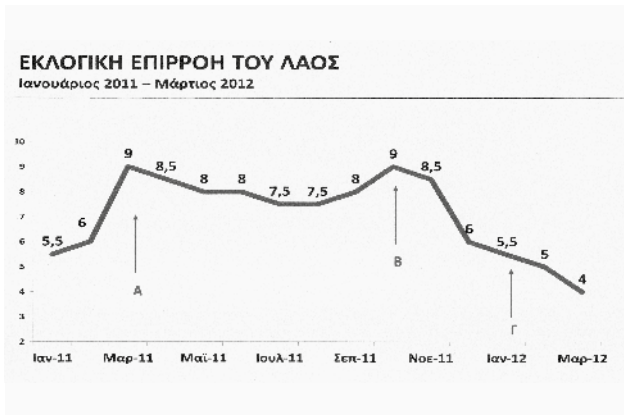
ΓΡΑΦΗΜΑ 7.5.1

Παράδειγμα επιλεκτικής χρήσης του Πολιτικού Βαρόμετρου από τον ιστότοπο *Antinews*, 2011-2012

1

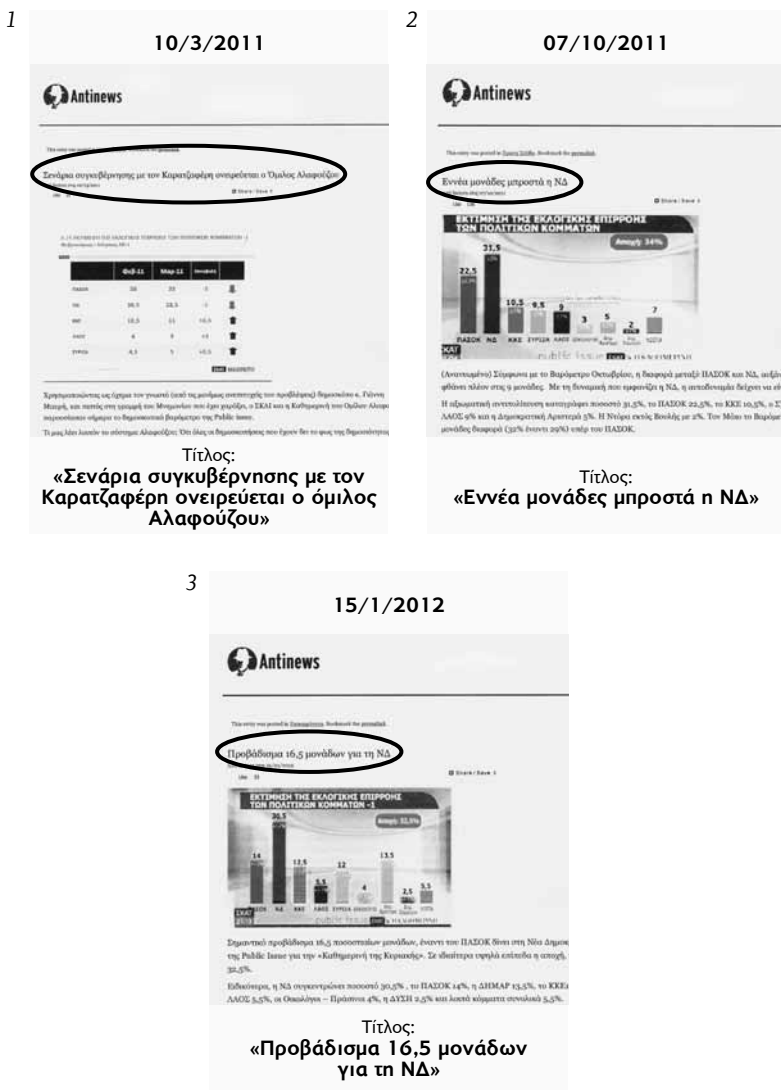
2

Η εξέλιξη της επιρροής ΝΔ-ΠΑΣΟΚ (Διάγραμμα 1) και ΛΑΟΣ (Διάγραμμα 2), όπως αποτυπώθηκε διαχρονικά στο Πολιτικό Βαρόμετρο, κατά τη διετία 2011-2012. Με βέλη σημειώνονται οι μετρήσεις του Βαρόμετρου, στις οποίες αναφέρεται το *Antinews*. Το ΠΑΣΟΚ προηγείται μέχρι τον Μάιο του 2011, ενώ ο ΛΑΟΣ καταγράφει το υψηλότερο ποσοστό του, στη μέτρηση του Μαρτίου. Από την άνοιξη του 2011, ο συσχετισμός μεταβάλλεται υπέρ της ΝΔ, ενώ η δύναμη του ΛΑΟΣ περιορίζεται διαρκώς από τον περασμένο Νοέμβριο, εξαιτίας της συμμετοχής του κόμματος στην κυβέρνηση Παπαδήμου.

ΓΡΑΦΗΜΑ 7.5.2

Παράδειγμα επιλεκτικής χρήσης του Πολιτικού Βαρόμετρου από τον ιστότοπο Antinews, 2011-2012

Η επιλεκτική χρήση του Βαρόμετρου, 2011-2012. Από την απαξίωση στην αποδοχή... Μάρτιος 2011: Το προβάδισμα του ΠΑΣΟΚ, έναντι της ΝΔ και η ενίσχυση του ΛΑΟΣ που καταγράφεται, γίνονται αφορμή να επικριθεί και να αμφισβητηθεί η αξιοπιστία όχι μόνο της εταιρείας, αλλά και προσωπικά του δημοσκόπου. Τίτλος: «Σενάρια συγκυβέρνησης με τον Καρατζαφέρη ονειρεύεται ο Αλαφούζος» (εικόνα 1). Οκτώβριος 2011 - Ιανουάριος 2012: Κανένα πρόβλημα αξιοπιστίας. Το προβάδισμα της ΝΔ έναντι του ΠΑΣΟΚ και το άνοιγμα της ψαλίδας υπέρ της που καταγράφεται στο Βαρόμετρο, συνιστούν πλέον έγκυρη είδηση και παρουσιάζονται χωρίς αμφισβητήσεις. Τίτλος: «Εννέα μονάδες μπροστά η ΝΔ» (10/11) και «Προβάδισμα 16,5 μονάδων για τη ΝΔ» (1/12) (εικόνας 2 και 3).

νος ιστότοπος απέδιδε προηγουμένως στην εταιρεία, δεν τον εμπόδισαν τώρα, να υιοθετήσει –πρακτικά μόλις λίγους μήνες μετά– την *εκτίμηση εκλογικής επιρροής*, στο βαθμό που αυτή ευνοούσε πλέον την πολιτική του γραμμή. Η στροφή του *Antinews* στην προβολή και ανάλυση των ερευνών της Public Issue, όταν οι *εκτιμήσεις* της τελευταίας μπορούσαν να εξυπηρετήσουν τις πολιτικές προτιμήσεις του συγκεκριμένου ιστότοπου, υπήρξε πράγματι αξιοσημείωτη (Γράφημα 7.5.2, εικόνες 2 και 3).²⁶

3. Οι τρεις βασικές μεθοδολογικές καινοτομίες

Από το συνοπτικό ιστορικό των διενέξεων που συνόδευσαν την τελευταία δεκαετία την ανάδειξη των δημοσκοπήσεων στην Ελλάδα και την εδραίωση του ΠΒ μεταξύ αυτών, γίνονται κατανοητές οι δυσκολίες που αντιμετωπίζει κάθε αντίστοιχη ερευνητική προσπάθεια. Ας μετατοπίσουμε τώρα τη συζήτηση σε άλλη, περισσότερο ουσιαστική βάση, και ας προσπαθήσουμε να αποτιμήσουμε την ερευνητική διαδρομή του ΠΒ. Συνοψίζοντας, από τις αρχές του 2004, η Public Issue²⁷ εισήγαγε τρεις βασικές καινοτομίες στην *εκτίμηση της εκλογικής επιρροής των κομμάτων*, που στηρίζεται στις έρευνες *πρόθεσης ψήφου*:

1) Την *ηλεκφωνική μέθοδο*, έναντι της έως τότε χρησιμοποιούμενης μεθόδου των ερευνών με προσωπικές συνεντεύξεις (*face-to-face*) και χρήση «κάλπης».

2) Την *κατάργηση της στάθμισης του δείγματος με την προηγούμενη ψήφο* και την αντικατάστασή της, με τη μεθοδολογία της *ανάλυσης χρονολογικών σειρών* (*time series analysis*).

3) Την *αλλαγή του τρόπου παρουσίασης των αποτελεσμάτων των δημοσκοπήσεων*, με τη δημοσίευση της *εκλογικής επιρροής των κομμάτων*, αντί της παρουσίασης των αποτελεσμάτων με τη λεγόμενη *αδιευκρίνιστη ψήφο*.

Με τον όρο *εκτίμηση εκλογικής επιρροής* (*vote estimate*) εννοείται ο επανυπολογισμός των ποσοστών των κομμάτων (*repercentage*), ώστε τα αποτελέσματα της δημοσκοπήσης να είναι συγκρίσιμα με τα πραγματικά εκλογικά αποτελέσματα (δηλαδή να μη συμπεριλαμβάνουν την *αδιευκρίνιστη ψήφο*). Η *εκτίμηση της εκλογικής επιρροής* επιτυγχάνεται συνδυάζοντας την ανάλυση των *βραχυχρόνιων τάσεων* (δηλαδή εντός του τρέχοντος εκλογικού κύκλου) και των *μακροχρόνιων τάσεων* (δηλαδή του συνόλου των ιστορικά διαθέσιμων ερευνών) της *πρόθεσης ψήφου*.²⁸

Η πρώτη υιοθέτηση και χρήση, ήδη από την προεκλογική περίοδο των εκλογών του 2004, της *εξομάλυνσης Kalman* συνιστά σημαντική μεθοδολογική καινοτομία της Public Issue. Πρόκειται για μια μέθοδο, που αναπτύχθηκε αρχικά στη μηχανική (*engineering*), προκειμένου να διαχωριστούν τα «σήματα» (*signals*) από τον «θόρυβο» (*noise*) (Green, Gerber and De Boef 1999) και στη συνέχεια η εφαρ-

26 Βλέπε σχετικά και τις ιστοσελίδες <http://www.antinews.gr/2011/10/07/126012/> και <http://www.antinews.gr/2012/01/15/143059/>.

27 Σε συνεργασία, τότε, με την εταιρεία VPRC.

28 Η αναλυτική παρουσίαση της μεθοδολογίας της Public Issue, σχετικά με την *εκτίμηση της εκλογικής επιρροής των κομμάτων*, καθώς και τη διάκριση *βραχυχρόνιων και μακροχρόνιων τάσεων*, γίνεται στο τρίτο μέρος του παρόντος τόμου.

μογή της επεκτάθηκε και σε άλλα γνωστικά αντικείμενα, π.χ. στα οικονομικά.²⁹ Στην πολιτική έρευνα, η *εξομάλυνση Kalman* άρχισε να χρησιμοποιείται από διακεκριμένους ακαδημαϊκούς, στις αρχές της δεκαετίας του '90 (Beck 1990). Αξίζει να σημειωθεί, ότι το Ινστιτούτο Gallup χρησιμοποίησε την *εξομάλυνση Kalman* στη μηνιαία χρονοσειρά της προεδρικής αποδοχής (presidential approval), για πρώτη φορά, τον Φεβρουάριο του 2006 (Blumenthal 2006). Η μέθοδος χρησιμοποιείται όλο και πιο συχνά στην προσπάθεια *πρόβλεψης εκλογικών αποτελεσμάτων*. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η ιδιαίτερα επιτυχής *πρόβλεψη* των Fisher, Ford, Jennings, Pickup και Wlezien (2011) για τις βρετανικές εκλογές του 2010.

3.1 Ο τρόπος παρουσίασης των αποτελεσμάτων

Ακολουθώντας τη διεθνή πρακτική, η Public Issue, επέλεξε να παρουσιάζει τα αποτελέσματα των ερευνών *πρόθεσης ψήφου*, με τη μορφή *εκτίμησης εκλογικής επιρροής*, δηλαδή χωρίς τη λεγόμενη *αδιευκρίνιστη ψήφο*.³⁰ Με αυτόν τον τρόπο παρουσίασης επιτυγχάνεται το βασικό ζητούμενο μιας δημοσκοπήσης, δηλαδή η καταγραφή της επιρροής των κομμάτων, σε μια ενδεχόμενη εκλογική αναμέτρηση. Επίσης, καθίσταται δυνατή η σύγκριση με τα πραγματικά εκλογικά αποτελέσματα. Έτσι, το ευρύ κοινό προστατεύεται από τη σύγχυση που προκαλεί, διαφορετικά, η σύγκριση της δημοσκοπικής *ψαλίδας*, με την πραγματική εκλογική διαφορά ανάμεσα στα ποσοστά των κομμάτων· σύγχυση που, δυστυχώς στη χώρα μας, συνεχίζει να αναπαράγεται κατά κόρον.

Ωστόσο, δεν πρέπει να διαφύγει της προσοχής, ότι κάθε υποκειμενική επέμβαση του ερευνητή στα δεδομένα μιας δημοσκοπήσης («διόρθωση») αποτελεί –αυτόνοητα– *εκτίμηση*. Επομένως, ακόμη και οι *σταθμίσεις* αποτελούν, αντικειμενικά, μια (απλούστερη) μορφή *εκτίμησης*, ενώ οι εταιρείες που δημοσιοποιούν σταθμισμένα στοιχεία, δηλαδή σχεδόν το σύνολο των ελληνικών εταιρειών, στην ουσία δίνουν *εκτιμήσεις*, ακόμη και αν δεν το ονομάζουν έτσι.

4. Αποτίμηση της εκτίμησης της εκλογικής επιρροής

4.1 Οι βουλευτικές εκλογές του 2004

Το 2004, η Public Issue επιχείρησε, για πρώτη φορά, να προβλέψει το αποτέλε-

²⁹ Η εφαρμογή της συγκεκριμένης τεχνικής εξομάλυνσης, σε δεδομένα δημοσκοπήσεων, παρουσιάστηκε διεξοδικά για πρώτη φορά στο Μαυρή και Συμεωνίδης 2005α. Η μέθοδος *Kalman* χρησιμοποιείται σε ένα ευρύ πεδίο εφαρμογών, από την προστασία των αεροπλάνων από ραδιοφωνικά σήματα, κατά τη διαδικασία προσγείωσης, μέχρι το σήμα της ψηφιακής τηλεόρασης. Στα οικονομικά, εφαρμόζεται στην *πρόβλεψη* μιας σειράς μεγεθών, όπως τα διεθνή αποθεματικά, το ΑΕΠ, οι αποδόσεις των μετοχών και οι συναλλαγματικές ισοτιμίες (Pasricha 2006). Για τη χρήση της μεθόδου στη μελέτη των διακυμάνσεων του πληθωρισμού στην Ελλάδα, βλέπε: Γκαργκάνας και Ταβλός (2002, 99-101).

³⁰ Για τον τρόπο παρουσίασης των ερευνών *πρόθεσης ψήφου* στην Ευρώπη και την Αμερική, βλέπε στην ιστοσελίδα <http://www.publicissue.gr/1193/provlepsi/>.

σμα των βουλευτικών εκλογών.³¹ Η μεθοδολογία της *πρόβλεψης* στηρίχθηκε μόνο στην ανάλυση των προεκλογικών ερευνών, με τη βοήθεια τεχνικών *ανάλυσης χρονολογικών σειρών*. Κύριο χαρακτηριστικό των *εκτιμήσεων* ήταν η μεγάλη διαφορά μεταξύ ΝΔ - ΠΑΣΟΚ, διαφορά που δεν άφηνε καμιά αμφιβολία για τον νικητή των εκλογών, παρά την προπαγανδιστική εκστρατεία που είχαν εξαπολύσει τα (τότε) φιλοκυβερνητικά Μέσα Ενημέρωσης (βλέπε Γράφημα 7.1).

Το εκτιμώμενο ποσοστό της ΝΔ κυμαινόταν, κατά τη διάρκεια της προεκλογικής περιόδου, από 46% ως 47% και εκείνο του ΠΑΣΟΚ, από 41% ως 42%.³² Αυτές οι *εκτιμήσεις* έφεραν την Public Issue σε ανοικτή αντιπαράθεση με το σύνολο των υπόλοιπων εταιρειών του κλάδου, οι οποίες έδιναν πολύ μικρότερη διαφορά, μεταξύ των δύο κομμάτων. Στις τελευταίες δημοσιοποιημένες έρευνες, πριν τη σχετική απαγόρευση, η διαφορά ΝΔ - ΠΑΣΟΚ κυμαίνονταν στις υπόλοιπες δημοσκοπήσεις από 2,9% (Metron Analysis) μέχρι 3,3% (MRB).³³ Επιπλέον, στις αναλύσεις των Μέσων, που συνόδευαν την παρουσίαση των ερευνών, η διαφορά μεταξύ των δύο μεγάλων κομμάτων εμφανιζόταν «να μειώνεται», καθώς πλησίαζε η ημέρα των εκλογών και δινόταν η εντύπωση του «εκλογικού θρίλερ», που δήθεν θα έκριναν οι περίφημοι «αναποφάσιστοι».

Ωστόσο, το αποτέλεσμα των εκλογών επιβεβαίωσε απολύτως την ορθότητα της *πρόβλεψης*. Η υπερεκτίμηση του δικομματισμού, όμως, αποδείχθηκε σοβαρή αδυναμία της. Βασικότερη αιτία γι' αυτό υπήρξε το γεγονός, ότι η *τηλεφωνική μέθοδος* εφαρμοζόταν για πρώτη φορά, και μάλιστα σε προεκλογική περίοδο. Κάτι που –λόγω της έλλειψης προηγούμενης εμπειρίας– δεν επέτρεπε την επιστημονική μέτρηση της *μεροληψίας* των τηλεφωνικών ερευνών.

4.2 Οι βουλευτικές εκλογές του 2007³⁴

Με βάση την εμπειρία που αποκτήθηκε στις εκλογές του 2004, η εταιρεία βελτίωσε τη μεθοδολογία της, στηρίζοντας πλέον την *εκτίμηση* στην ανάλυση της διαχρονι-

31 Σε αυτό το σημείο πρέπει να διευκρινισθεί, ότι ο όρος *πρόβλεψη* δεν χρησιμοποιείται με την τεχνική σημασία που έχει στη θεωρία των *χρονολογικών σειρών* (*forecasting*), καθώς η *πρόβλεψη* της εκλογικής επιρροής που δίνεται σε κάθε έρευνα δεν αποτελεί μια εκ των προτέρων *πρόβλεψη* του εκλογικού αποτελέσματος κατά την ημέρα των εκλογών, αλλά *εκτίμηση* της εκλογικής επιρροής των κομμάτων κατά τη χρονική περίοδο διεξαγωγής της έρευνας.

32 Το σύνολο των προεκλογικών *εκτιμήσεων* της Public Issue για τις εκλογές του 2004 βρίσκεται συγκεντρωμένο στο άρθρο της *Καθημερινής*: «Πολιτική Επιστράτευση των Εταιρειών Γκάλοπ» (Κυριακή, 14/3/2004). http://news.kathimerini.gr/4dcgi/_w_articles_politics_100042_14/03/2004_97321.

33 Βλέπε σχετικά το άρθρο του Γ. Μαυρή στην *Καθημερινή* (22/2/2004): «Η Ψαλίδα και οι Αδιευκρίνιστοι», που αναδημοσιεύεται στον παρόντα τόμο (κεφάλαιο 15.1). Διαθέσιμο ηλεκτρονικά και στην ιστοσελίδα <http://www.mavris.gr/707/psalida/>.

34 Για την τελευταία δημοσιευμένη προεκλογική *εκτίμηση* της Public Issue στις εκλογές του 2007 βλέπε την ιστοσελίδα <http://www.publicissue.gr/34/electoral-barometer-3rd-wave-august-2007/>. Η τηλεοπτική παρουσίαση της *εκτίμησης* (31/8/2007) υπήρχε στη διεύθυνση <http://www.skai.gr/player/tv/?mmid=58283>, αλλά έχει πλέον αφαιρεθεί. Τέλος, αναλυτικός κατάλογος των προεκλογικών δημοσκοπήσεων όλων των εταιρειών, για τις βουλευτικές εκλογές του 2007, είναι διαθέσιμος στην ιστοσελίδα <http://www.electionwatch.gr/index.php/surveys/>.

κής εξέλιξης της επιρροής των κομμάτων και χρησιμοποιώντας, για τον σκοπό αυτό, το σύνολο των διαθέσιμων ερευνών της. Η εν λόγω μεθοδολογία διαφοροποίησε περαιτέρω την Public Issue από τις υπόλοιπες εταιρείες δημοσκοπήσεων, ως προς την *εκτίμηση* για τη διαφορά ΝΔ - ΠΑΣΟΚ, σε όλη τη διάρκεια του εκλογικού κύκλου (Γράφημα 7.6),³⁵ αλλά και κατά τη διάρκεια της προεκλογικής περιόδου των εκλογών του Σεπτεμβρίου του 2007,³⁶ καθώς τα αποτελέσματα της *πρόβλεψης* οδηγούσαν στο συμπέρασμα, ότι η διαφορά μεταξύ των δύο μεγάλων κομμάτων ήταν αρκετά μεγαλύτερη από αυτή που εκτιμούσαν οι υπόλοιπες εταιρείες.

Και αυτή τη φορά, η προσπάθεια συσκότισης της πραγματικότητας σπρίχθηκε στη θεωρία του «ντέρμπι»: η αναμέτρηση θα κρινόταν στο «τέλος», και πάλι χάρη στην ψήφο των «αναποφάσιστων». Και όμως, ο κομματικός συσχετισμός που αποκάλυψε το εκλογικό αποτέλεσμα του 2007 αποδείχθηκε ίσως ο πλέον παγιωμένος, σε ολόκληρη τη μεταπολιτευτική περίοδο. Η τελική *πρόβλεψη* της Public Issue έδινε 42% στη ΝΔ και 38% στο ΠΑΣΟΚ,³⁷ ενώ αντίθετα, στις τελευταίες δημοσιευμένες δημοσκοπήσεις των υπόλοιπων εταιρειών η διαφορά μεταξύ ΝΔ - ΠΑΣΟΚ κυμαίνονταν από 0,3% (!) (MARC) ως 2,1% (MRB).³⁸ Ωστόσο, το εκλογικό αποτέλεσμα, περισσότερο ακόμη και από εκείνο του 2004, αποτέλεσε απόλυτη δικαίωση της μεθοδολογίας της εταιρείας. Παρόμοιας έκτασης επιβεβαίωση *πρόβλεψης*, μπορεί να εξηγηθεί μόνον λόγω της σταθερότητας των σχέσεων εκπροσώπησης και των κομματικών ταυτίσεων που χαρακτήριζε τον εκλογικό κύκλο 2004-2007.

4.3 Οι βουλευτικές εκλογές του 2009

Στον επόμενο εκλογικό κύκλο (2007-2009), η Public Issue κατέγραψε έγκαιρα την ανατροπή του πολιτικού σκηνικού και την ανάκαμψη του ΠΑΣΟΚ, που συντελέστηκε το φθινόπωρο του 2008, μετά τη ΔΕΘ. Σύμφωνα με την *εκτίμηση* του Οκτωβρίου του 2008, το ΠΑΣΟΚ προηγείτο ήδη της ΝΔ με 36%, έναντι 35%.³⁹ Τον Απρίλιο του 2009, η Public Issue εκτίμησε την *ψαλίδα* μεταξύ ΠΑΣΟΚ και ΝΔ σε

35 Βλέπε σχετικά, αντί πολλών, το ιδιαίτερο χρήσιμο για την ιστορική μνήμη, άρθρο του Γρηγόρη Τζιοβάρα, στην εφημερίδα το *Βήμα*: «Ο πόλεμος των προγνωστικών: 7 εταιρείες, 7 αποτελέσματα. Πού συγκλίνουν και πού αποκλίνουν τα ευρήματα των δημοσκοπήσεων που διεξήχθησαν το τελευταίο δεκαπενθήμερο» (Κυριακή, 24 Ιουνίου 2007). Στο άρθρο περιέχονται συγκριτικά στοιχεία για όλες τις έρευνες. Διαθέσιμο ηλεκτρονικά στην ιστοσελίδα: <http://www.mavris.gr/916/polls-2007-attack/>. Επίσης, τη συζήτηση με τη Σία Κοσιώνη, στο κεντρικό δελτίο ειδήσεων του ΣΚΑΪ (19/6/2007), με αφορμή τις αποκλίσεις στις δημοσιευμένες δημοσκοπήσεις, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: <http://www.mavris.gr/871/propaganda-polls/>.

36 Για μια εκτενή παρουσίαση του προεκλογικού Βαρόμετρου βλέπε: Μαυρή και Συμεωνίδης 2010γ.

37 Η τελική *πρόβλεψη* της Public Issue δημοσιοποιήθηκε στο δελτίο ειδήσεων του τηλεοπτικού σταθμού ΣΚΑΪ στις 31/8/2007. Βλέπε και: <http://www.mavris.gr/916/polls-2007-attack/>.

38 Για μια αναλυτική σύγκριση των τελευταίων προεκλογικών δημοσκοπήσεων βλέπε το σχετικό άρθρο του Γ. Συμεωνίδη στην ιστοσελίδα <http://www.publicissue.gr/53/derby/>, που αναδημοσιεύεται στον παρόντα τόμο (βλέπε κεφάλαιο 16.2).

39 Βλέπε σχετικά το ΠΒ 10/2008, στην ιστοσελίδα <http://www.publicissue.gr/846/barometer-2008-oct/>. Η συνοδευτική ανάλυση του Γ. Μαυρή, στην ιστοσελίδα: <http://www.publicissue.gr/859/25-days/>.

7,5% (41,5% έναντι 34%), προεξοφλώντας την άνετη επικράτηση του ΠΑΣΟΚ στις βουλευτικές εκλογές, όποτε και αν αυτές γίνονταν.⁴⁰ Η *εκτίμηση* προκάλεσε σφοδρές επικρίσεις (βλέπε παραπάνω το πρωτοσέλιδο της *Αυριανής*). Αξίζει να σημειωθεί ότι εκείνη την περίοδο η εταιρεία ήταν η μόνη που εκτιμούσε τη διαφορά μεταξύ των δύο μεγάλων κομμάτων σε αυτά τα επίπεδα, καθώς και το γεγονός, ότι η αυτοδυναμία του ΠΑΣΟΚ ήταν πολύ πιθανό ενδεχόμενο.

Η τελική *πρόβλεψη* της Public Issue για τις εκλογές του Οκτωβρίου 2009 έδινε 41,5% και 153 έδρες στο ΠΑΣΟΚ και 35,5% στη ΝΔ, δηλαδή διαφορά 6 ποσοστιαίων μονάδων, ενώ το ποσοστό των Οικολόγων Πράσινων εκτιμήθηκε στο 2,5%.⁴¹ Η αποτίμηση της *πρόβλεψης* δείχνει ότι, πράγματι, υπήρξε σφάλμα στην *εκτίμηση* του μεγέθους της διαφοράς, η οποία υποεκτιμήθηκε κατά 4,4 μονάδες (6, αντί της πραγματικής 10,4).

Οι βασικότερες αιτίες της υποεκτίμησης είναι δύο: *Πρώτον*, η μικρή χρονική απόσταση που μεσολάβησε μεταξύ των ευρωεκλογών και των βουλευτικών (Ιούνιος-αρχές Οκτωβρίου) δεν επέτρεψε να γίνει αντιληπτή η σημαντική επίδραση που άσκησε το αποτέλεσμα των ευρωεκλογών στο εκλογικό σώμα. Στην ουσία, λόγω της πρόωρης προκήρυξης των βουλευτικών εκλογών, μεταξύ των δύο εκλογικών αναμετρήσεων, πραγματοποιήθηκαν μόνον δύο κύματα του τακτικού Πολιτικού Βαρόμετρου.⁴² Ως αποτέλεσμα, η επίδραση της εκλογικής μεταβολής που κατέγραψε η ευρωεκλογική κάλπη, υπέρ του ΠΑΣΟΚ (*bandwagon effect*), δεν αξιολογήθηκε έγκαιρα, αλλά αντιθέτως, θεωρήθηκε *μεροληψία* των ερευνών εις βάρος της ΝΔ, δεδομένου ότι ελήφθη υπ' όψιν μόνον η μέχρι τότε καταγραφείσα απόκλιση της (πραγματικής) ευρωεκλογικής από τη βουλευτική επιρροή της. Η μέση απόκλιση της πρώτης από τη δεύτερη, το 1981, το 1989 και το 2004, δηλαδή στις 3 περιπτώσεις που οι δύο αναμετρήσεις (ευρωεκλογές, βουλευτικές) πραγματοποιήθηκαν ταυτόχρονα ή απείχαν μεταξύ τους λίγους μήνες, υπολογίσθηκε σε 3,6%, ενώ στην περίπτωση του 2009 ανήλθε μόλις σε 1,2%.

Δεύτερον, ο περιορισμένος αριθμός των διαθέσιμων εκλογικών κύκλων (μόλις τέσσερις), στους οποίους στηρίχθηκε αναγκαστικά η *πρόβλεψη*, επέβαλε την εσφαλμένη –όπως αποδείχθηκε– υπόθεση της ίσης βαρύτητας στις *βραχυχρόνιες* και στις *μακροχρόνιες* τάσεις, που χρησιμοποιούνται συνδυαστικά για τη συνολική *εκτίμηση*. (Διεξοδικότερη ανάλυση της σχέσης *βραχυχρόνιων/μακροχρόνιων* τάσεων πραγματοποιείται στο τρίτο μέρος του παρόντος τόμου).

Γενικεύοντας, εάν αφαιρεθεί ο βαρύς πέπλος της επικοινωνιακής εντύπωσης, η τελική *πρόβλεψη* μπορεί να κριθεί επιτυχής, με βάση μια σειρά κριτηρίων, που γίνονται εύκολα αποδεκτά στα πλαίσια μιας οποιασδήποτε ακαδημαϊκής συζήτησης για τις δημοσκοπήσεις, όχι όμως και στο κανιβαλικό πλαίσιο της ελληνικής πολιτικής και τηλεοπτικής σκηνής. Συγκεκριμένα, η *εκτίμηση* πρόβλεψε με επιτυ-

40 Η έρευνα δημοσιεύθηκε στην *Καθημερινή* της Κυριακής (12/4/2009). Βλέπε σχετικά στην ιστοσελίδα http://news.kathimerini.gr/4dcgi/_w_articles_politics_2_12/04/2009_310955.

41 Η *εκτίμηση* της Public Issue δημοσιεύτηκε στην *Καθημερινή*, την Παρασκευή 18/9/2009. Βλέπε σχετικά στην ιστοσελίδα http://news.kathimerini.gr/4dcgi/_w_articles_politics_2_18/09/2009_329813.

42 Για την κάλυψη των βουλευτικών εκλογών του 2009 από την Public Issue, βλέπε την ιστοσελίδα <http://www.publicissue.gr/category/pi/elections-2009/>.

χία τον νικητή, τη σειρά των κομμάτων, καθώς και τον αριθμό των κομμάτων που εξασφάλισαν κοινοβουλευτική εκπροσώπηση, ενώ το μέσο απόλυτο σφάλμα της πρόβλεψης, για τα 5 κόμματα της Βουλής, ανέρχεται μόλις σε 1,3%. Η αποτυχία των εταιρειών δημοσκοπήσεων να προβλέψουν με ακρίβεια τα εκλογικά αποτελέσματα είναι συχνή και δεν αποτελεί προφανώς αποκλειστικά ελληνικό φαινόμενο. Αξίζει να αναφερθούν μερικές από αυτές: α) Οι δημοσκοπήσεις το 1992 στη Μεγάλη Βρετανία και το *exit poll* που διενεργήθηκε το 2004 από το National Election Pool, στις προεδρικές εκλογές των ΗΠΑ, απέτυχαν να προβλέψουν τον νικητή των εκλογών. β) Η γνωστότερη και πιο έγκυρη εταιρεία δημοσκοπήσεων στον κόσμο, η Gallup, δημοσίευσε στις 31/10/2010, μόλις 2 ημέρες πριν τις αμερικανικές βουλευτικές εκλογές, την εκτίμησή της για το εκλογικό αποτέλεσμα: 55% για τους Ρεπουμπλικάνους και 40% για τους Δημοκρατικούς. Το αποτέλεσμα αυτό θα έδινε 272 έδρες στους Ρεπουμπλικάνους, τη μεγαλύτερη πλειοψηφία από το 1920! Το πραγματικό αποτέλεσμα ήταν 49,7% για τους Ρεπουμπλικάνους και 44,7% για τους Δημοκρατικούς, ενώ οι Ρεπουμπλικάνοι ελέγχουν πλέον 239 έδρες.⁴³

4.4 Βελτίωση της μεθοδολογίας μετά τις βουλευτικές εκλογές του 2009

Προσπαθώντας να διορθώσει τα νέα προβλήματα που προέκυψαν από την πρωτόγνωρη εκλογική εμπειρία του 2009, η Public Issue αναθεώρησε εκ νέου τη μεθοδολογία της. [ΣΣ. Οι αλλαγές που περιγράφονται εδώ ίσχυσαν μέχρι τις εκλογές του 2012]. Οι πιο σημαντικές βελτιωτικές αλλαγές στις οποίες προχώρησε είναι:

Πρώτον, η διόρθωση της μεροληψίας στηρίχθηκε πλέον σε στατιστικά υποδείγματα, που συσχετίζουν τη μεροληψία με το μέγεθος της αδιευκρίνιστης ψήφου.

Δεύτερον, εφεξής, το βάρος των βραχυχρόνιων και μακροχρόνιων τάσεων στη συνολική εκτίμηση ελάμβανε υπ' όψιν του το πολιτικό κλίμα της εκάστοτε περιόδου, με βάση και τη σχετική ακρίβεια των δύο επιμέρους εκτιμήσεων στις προηγούμενες εκλογικές αναμετρήσεις.

Ταυτόχρονα, η δραματική ρευστοποίηση του πολιτικού κλίματος, μετά την υπογραφή του Μνημονίου, κατέστησε αναγκαίες μια σειρά από σημαντικές αλλαγές και στον τρόπο παρουσίασης της μηνιαίας εκτίμησης της εκλογικής επιρροής των κομμάτων:

Πρώτον, αναβαθμίστηκε η προβολή της σημασίας του περιθωρίου σφάλματος της εκτίμησης και των διαστημάτων εμπιστοσύνης που προκύπτουν από αυτό.

Δεύτερον, λόγω της μεγάλης αβεβαιότητας για το ύψος της συμμετοχής που υπήρχε στις παραμονές των βουλευτικών εκλογών του 2012, η Public Issue καθιέρωσε, παράλληλα, και τη δημοσίευση εκτίμησης για την επίδραση της αποχής στην εκλογική επιρροή των κομμάτων.

Τρίτον, λόγω της αδυναμίας ακριβούς εκτίμησης του αριθμού των κομμάτων της επόμενης Βουλής, η εταιρεία καθιέρωσε, επιπρόσθετα, τη δημοσίευση της εκτίμησης του αριθμού των εδρών, που θα εξασφάλιζε κάθε κόμμα, σε ενδεχόμενες

43 Βλέπε και το σχόλιο του Γ. Συμεωνίδη στον ιστότοπο της Public Issue («Είναι η Gallup συνωμότης;», <http://www.publicissue.gr/1562/gallup/>), που αναδημοσιεύεται στον παρόντα τόμο (κεφάλαιο 17.3).

βουλευτικές εκλογές. Και αυτό, σε συνάρτηση με τον αριθμό των κομμάτων που ήταν πιθανό να εκπροσωπηθούν στην επόμενη Βουλή.⁴⁴

5. Επίλογος

Ο αριθμός των 100 κυμάτων του ΠΒ που συμπληρώθηκαν τον Μάρτιο του 2012 δικαίωσαν την ερευνητική διαδρομή και τις αρχές της Public Issue. Η συνέχεια, η συνέπεια και η αξιοπιστία καταξίωσαν το ΠΒ, ως ένα σημαντικό εργαλείο αποτύπωσης των πολιτικών εξελίξεων της ύστερης μεταπολιτευτικής περιόδου. Το 2004 και το 2007, «εναντίον του ρεύματος», εκτιμήθηκε ορθά το μεγάλο προβάδισμα της ΝΔ. Επίσης, το 2009, παρά το σφάλμα της υποεκτίμησης της διαφοράς α/β κόμματος, προεξοφλήθηκε έγκαιρα, η εκλογική νίκη του ΠΑΣΟΚ με μεγάλη διαφορά.

Οι εκλογές του 2009 αποτέλεσαν σημαντικό δίδαγμα. Η αστοχία της *πρόβλεψης* του μεγέθους της διαφοράς υπενθύμισε τα όρια των προσδοκιών που αναπτύσσονται για τις *προβλέψεις* των δημοσκοπήσεων. Η πιθανότητα σφάλματος υπάρχει σε κάθε απόπειρα *πρόβλεψης*. Συνεπώς, οι *προβλέψεις* πρέπει να αντιμετωπίζονται σαν αυτό που πραγματικά είναι: αποτέλεσμα μιας διαρκούς επιστημονικής προσπάθειας και όχι «μαγεία» ή «προφητεία». Παράλληλα, η μελέτη της εξέλιξης της εκλογικής επιρροής των κομμάτων, κατά τη διετία 2007 - 2009, έφερε στο προσκήνιο ένα από τα σημαντικότερα ζητούμενα των *εκτιμήσεων*, που στηρίζονται στις δημοσκοπήσεις: Η ικανότητα των δημοσκοπήσεων να καταγράφουν έγκαιρα τις πραγματικές *τάσεις* του εκλογικού σώματος αποτελεί εξίσου σημαντική επιτυχία με τις προεκλογικές *προβλέψεις*. Αυτό το συμπέρασμα αποκτά σήμερα ιδιαίτερη σημασία, καθώς διανύουμε μια περίοδο μετασχηματισμού του κομματικού συστήματος και το πολιτικό σκηνικό μεταβαίνει ταχύτατα σε ένα νέο σημείο ισορροπίας. Κάτω από αυτές τις συνθήκες, η προσπάθεια αντικειμενικής καταγραφής των *τάσεων* του εκλογικού σώματος αποτελεί συμβολή στο δημοκρατικό δικαίωμα των πολιτών για ελεύθερη και αξιόπιστη πληροφόρηση.

44 Βλέπε ενδεικτικά την αναθεωρημένη παρουσίαση του Βαρόμετρου στην ιστοσελίδα <http://www.publicissue.gr/1944/varometro-dec-2011/>.

8. Δημοσκοπήσεις και βουλευτικές εκλογές 2012: ο απολογισμός της Public Issue

1. Εισαγωγή

Οι «διπλές» βουλευτικές εκλογές του Μαΐου-Ιουνίου 2012 αποτέλεσαν ακόμη μεγαλύτερη και εντελώς διαφορετική δοκιμασία για τις ελληνικές δημοσκοπήσεις, από εκείνη του 2009. Τα προβλήματα που ανέκυψαν είναι πολλά. Το πιθανότερο είναι ότι αυτά τα προβλήματα θα εξακολουθήσουν να υφίστανται, ίσως δε και να ενταθούν. Τα φαινόμενα της αυξανόμενης και εν πολλοίς απρόβλεπτης αποχής, καθώς και της *απόκρυψης της ψήφου*, που προέκυψαν σε διάφορες εκδοχές, θα δυσχεραίνουν πιθανότατα και στο μέλλον την προβλεπτική ικανότητα των ελληνικών δημοσκοπήσεων.

Κυρίως, όμως, σε συνθήκες γενικευμένης εκλογικής ρευστότητας, αλλά και ιδεολογικής-πολιτικής πόλωσης, το ζήτημα της απαγόρευσης δημοσίευσης, κατά το τελευταίο δεκαπενθήμερο της προεκλογικής περιόδου, αναδείχθηκε σε καθοριστικό. Εκτός από την κατάρνηση του δημοκρατικού δικαιώματος των πολιτών στην ενημέρωση και την ωμή προπαγάνδα που αυτή εξέθρεψε, ακυρώνοντας στην πράξη την ισχύουσα νομοθετική ρύθμιση, αυτή τη φορά η απαγόρευση έπληξε σοβαρά και την αξιοπιστία των δημοσκοπήσεων.

Σε αντίθεση με την εμπειρία των προηγούμενων εκλογικών αναμετρήσεων, τόσο τον Μάιο, όσο και τον Ιούνιο, οι ισχυρές τάσεις που αναπτύχθηκαν κατά τη διάρκεια των τελευταίων δύο εβδομάδων και οι οποίες αποτυπώθηκαν στις προεκλογικές έρευνες, λόγω της απαγόρευσης, δεν κατέστη δυνατό να δημοσιοποιηθούν εγκαίρως. Εάν αυτό το πρόβλημα δεν επιλυθεί [ΣΣ. Η 15νθήμερη απαγόρευση δημοσίευσης δημοσκοπήσεων σε βουλευτικές εκλογές καταργήθηκε τον Ιανουάριο του 2015], τότε εγείρονται πλέον σοβαρά ερωτηματικά για το εάν υφίστανται πλέον, πραγματικά, οι δημοκρατικές προϋποθέσεις για τη διεξαγωγή και τη δημοσίευση δημοσκοπήσεων. Ταυτοχρόνως, γίνεται πιθανότερο το ενδεχόμενο να περιορισθεί αναγκαστικά η χρήση τους στην ιδιωτική σφαίρα (*private polling*).

Η ανάλυση που ακολουθεί έχει διπλό στόχο. Αφενός, να απαντηθούν οι (καλοπροαίρετες και κακοπροαίρετες) επικρίσεις, που δέχθηκε η Public Issue για την *εκτίμηση* του Ιουνίου του 2012 και, αφετέρου, να διερευνηθούν τα πραγματικά λάθη που ανέκυψαν στην *εκτίμηση* των *τάσεων* του εκλογικού σώματος, που διαμορφώθηκαν ανάμεσα στις δύο εκλογικές αναμετρήσεις. Συνεχίζοντας την προσπάθεια που άρχισε με την καθιέρωση του Πολιτικού Βαρόμετρου το 2004, επιχειρείται η αποτίμηση των προεκλογικών ερευνών (όπως άλλωστε συνέβη και στις προηγούμενες εκλογές) και, επιπλέον, δίδονται στη δημοσιότητα τα *πρωτογενή στοιχεία* του συνόλου των δημοσκοπήσεων που πραγματοποίησε η εταιρεία, κατά τη διάρκεια των δύο προεκλογικών περιόδων. Ξεκαθαρίζεται τι ακριβώς έκανε η Public Issue στις εκλογές του Ιουνίου και τι όχι και αναπτύσσεται, λεπτομερώς, η μεθοδολογία που χρησιμοποιήθηκε. Τέλος, θεωρώντας τον διάλογο και την αντιπαράθεση επιχειρημάτων, τόσο μεταξύ των εταιρειών του κλάδου όσο και μεταξύ των εταιρειών και της ακαδημαϊκής κοινότητας, αυτόνομο εργαλείο για την προώ-

θση της επιστημονικής συζήτησης, κατατίθεται η άποψη της εταιρείας για την πολιτική στάθμιση και επιχειρείται η σύγκριση της εφαρμογής της με την εναλλακτική μεθοδολογία της ΠΙ, στην περίπτωση των «διπλών» εκλογών του 2012.

2. Οι δημοσκοπήσεις και οι εκλογές της 6ης Μαΐου

Η χρονική περίοδος που ακολούθησε τον σχηματισμό της κυβέρνησης Παπαδήμου (11/11/2011) χαρακτηρίστηκε από εξαιρετικά έντονες μεταβολές. Η εκλογική επιρροή του ΠΑΣΟΚ κατέρρευσε με πολύ γρήγορο ρυθμό, ενώ εκείνη της ΝΔ δεν παρουσίασε ιδιαίτερη δυναμική. Η δύναμη του τρίτου κυβερνητικού εταίρου, του ΛΑΟΣ, υποχώρησε επίσης ραγδαία.

Ταυτόχρονα, η ΔΗΜΑΡ αναδείχθηκε σε έναν ισχυρό πόλο υποδοχής των δυσареστημένων ψηφοφόρων του ΠΑΣΟΚ. Το ρευστό πολιτικό σκηνικό συμπληρώθηκε από την πρωτοφανή –για τα ελληνικά δεδομένα– πρόθεση αποχής των πολιτών σε βουλευτικές εκλογές, η οποία καταγράφηκε στο σύνολο των δημοσκοπήσεων. Η προκήρυξη των εκλογών, στις 12/4/2012, σηματοδότησε μόνον τυπικά την έναρξη της προεκλογικής περιόδου, διότι, άτυπα, η προεκλογική εκστρατεία είχε αρχίσει ουσιαστικά από τα τέλη Φεβρουαρίου, όταν είχε ήδη προεξοφληθεί το ενδεχόμενο των πρόωγων εκλογών. Κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου, το κοιμματικό σύστημα αποσταθεροποιήθηκε περαιτέρω με την εκρηκτική άνοδο του νεοπαγούς κόμματος των ΑΝΕΛ (εις βάρος κυρίως της ΝΔ) και της Χρυσής Αυγής, την ταχεία πτώση της ΔΗΜΑΡ και την ενίσχυση του ΣΥΡΙΖΑ (Διαγράμματα 8.1 και 8.2).

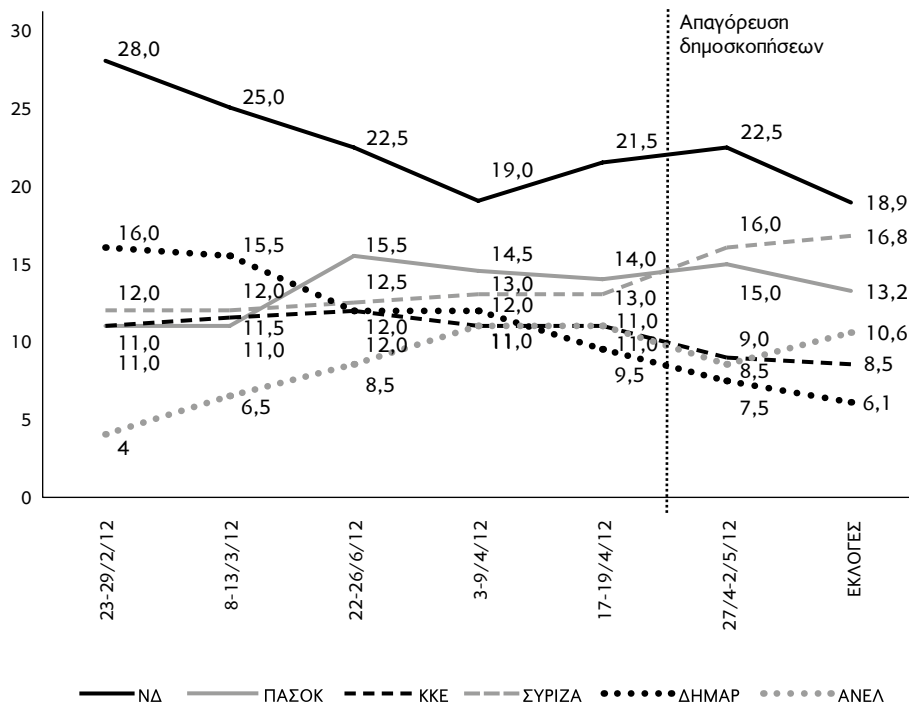
Με δεδομένη την αδυναμία του 1ου κόμματος (ΝΔ) να προσεγγίσει το επίπεδο εκλογικής επιρροής που θα του εξασφάλιζε την αυτοδυναμία, το αθροιστικό ποσοστό του δικομματισμού (ΝΔ και ΠΑΣΟΚ) αναδείχθηκε πολύ γρήγορα ως το σημαντικότερο διακύβευμα της επικείμενης εκλογικής αναμέτρησης. Σύμφωνα με το Πολιτικό Βαρόμετρο της Public Issue, το ποσοστό του δικομματισμού μειώνονταν διαρκώς από τις αρχές του 2012, ενώ κατά τη διάρκεια της επίσημης προεκλογικής περιόδου έγινε φανερό, ότι πολύ δύσκολα θα υπερέβαινε το 35%. Το ποσοστό του ΠΑΣΟΚ εμφανίζονταν καθηλωμένο, λίγο κάτω από το 15%, παρά την πρόσκαιρη δυναμική που δημιουργήσε η εκλογή Βενιζέλου στην ηγεσία του. Η πτωτική τάση της εκλογικής επιρροής του ΠΑΣΟΚ, σε συνδυασμό με την ανοδική τάση του ΣΥΡΙΖΑ, από τις αρχές Απριλίου, άφηνε ανοικτό ακόμη και το ενδεχόμενο, να κερδίσει τελικά ο ΣΥΡΙΖΑ τη δεύτερη θέση από το ΠΑΣΟΚ (Διάγραμμα 8.1).

Στην τελευταία δημοσιοποιημένη εκτίμηση, που παρουσιάστηκε στον ΣΚΑΪ και στην Καθημερινή, στις 20/4/2012,¹ η εκλογική επιρροή της ΝΔ εκτιμήθηκε σε 21,5%, του ΠΑΣΟΚ σε 14% και του ΣΥΡΙΖΑ σε 13%. Είναι ιδιαίτερα σημαντικό το γεγονός, ότι η ΠΙ ήταν η μόνη από τις εταιρείες του κλάδου (μαζί με την VPRC) που εκτιμούσε, 15 ημέρες πριν τις εκλογές, τη διαφορά μεταξύ ΠΑΣΟΚ - ΣΥΡΙΖΑ, σε τόσο χαμηλά επίπεδα. Η τελευταία προεκλογική δημοσκόπηση της ΠΙ εμφάνισε το μικρότερο μέσο απόλυτο σφάλμα, από όλες τις δημοσκοπήσεις που δημοσιοποιήθηκαν το διήμερο 19-20/4/2012 (μαζί με την έρευνα της Metron Analysis – Πίνακας 8.1). Αλλά και με βάση την εκλογική διαφορά ΠΑΣΟΚ/ΣΥΡΙΖΑ, η τελική εκτίμηση

1 Βλέπε σχετικά: <http://www.publicissue.gr/2002/varometro-apr-2012-3o-ektakto-kyma/>.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 8.1

B2012 - Μάιος: Προεκλογική εκτίμηση της εκλογικής επιρροής ΝΔ, ΣΥΡΙΖΑ, ΠΑΣΟΚ, ΚΚΕ, ΑΝΕΛ και ΔΗΜΑΡ

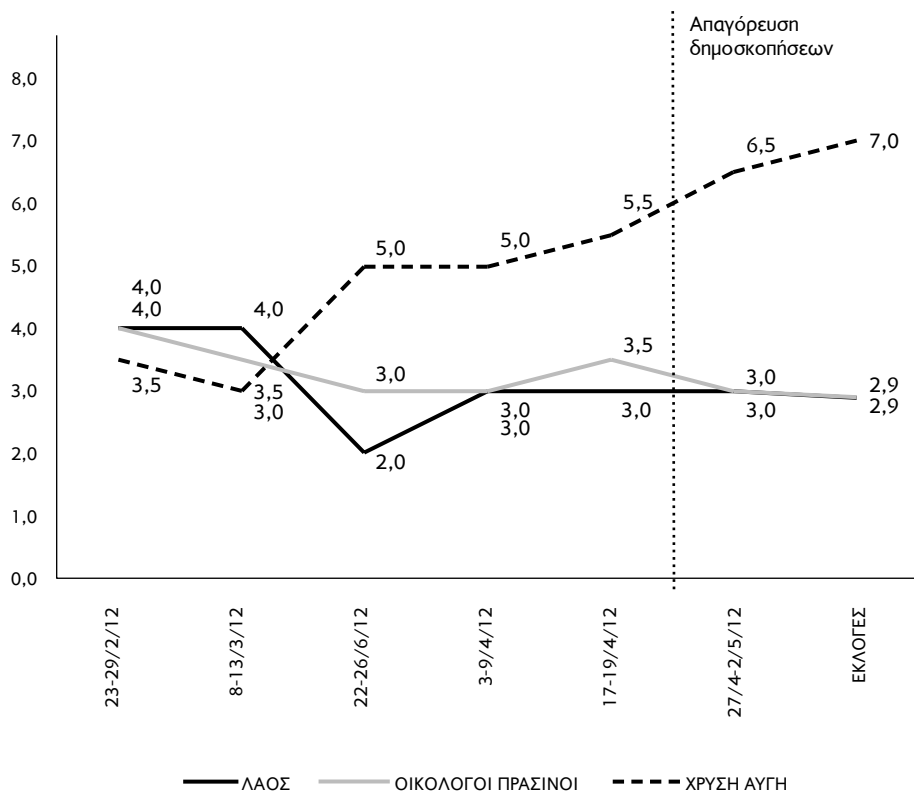
ΠΗΓΗ: Public Issue, Πολιτικό Βαρόμετρο

της υπήρξε η ακριβέστερη. Την ημέρα των εκλογών (6/5/2012), όπως ακριβώς και στην περίπτωση των εκλογών του Ιουνίου που ακολούθησαν, η εταιρεία έδωσε στη δημοσιότητα την τελευταία («κρυφή») προεκλογική έρευνα, που πραγματοποίησε κατά το διάστημα της απαγόρευσης (27/4-2/5/2012). Η *εκτίμηση* που προέκυψε από αυτήν την έρευνα, ήταν ότι ο ΣΥΡΙΖΑ (16%) είχε πλέον περάσει το ΠΑΣΟΚ (15%), ενώ η ΝΔ (22,5%) παρέμενε σταθερά στην πρώτη θέση. Παρά τις όποιες αποκλίσεις από το τελικό εκλογικό αποτέλεσμα, οι έρευνες της εταιρείας κατέγραψαν με επιτυχία τις *τάσεις (patterns)* που αναπτύχθηκαν κατά την προεκλογική περίοδο και οι *εκτιμήσεις* που δημοσιοποίησε αποδείχθηκαν ιδιαίτερα εύστοχες, λαμβάνοντας υπ' όψιν και τις πρωτοφανείς ανακατατάξεις που σημειώθηκαν στο πολιτικό σκηνικό.

Οι εκλογές του Μαΐου αποτέλεσαν έναν ακόμη κρίκο, ίσως τον σημαντικότερο, στην αλυσίδα της χειραγωγικής χρήσης των δημοσκοπήσεων στην Ελλάδα. Αυτή τη φορά, το ποσοστό του δικομματισμού υπήρξε ο κυριότερος στόχος της προπαγάνδας. Πολλά Μέσα Ενημέρωσης και αρκετοί αναλυτές, ακόμη και διακεκριμένοι πανεπιστημιακοί, με την αρωγή, δυστυχώς, και ορισμένων εταιρειών του κλάδου, χρησιμοποιούσαν συστηματικά τις δημοσκοπήσεις προκειμένου να δημιουργήσουν την εντύπωση, ότι τα δύο παραδοσιακά κόμματα διακυβέρνησης (ΝΔ και ΠΑΣΟΚ) θα κατάφερναν άνετα να σχηματίσουν κυβέρνηση συνεργασίας. Ταυτόχρονα,

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 8.2

B2012 - Μάιος: Προεκλογική εκτίμηση της εκλογικής επιρροής ΛΑΟΣ, Οικολόγων Πράσινων και Χρυσής Αυγής

ΠΗΓΗ: Public Issue, Πολιτικό Βαρόμετρο

προκειμένου να δοθεί η εντύπωση της άνετης κοινοβουλευτικής πλειοψηφίας των δύο μεγάλων κομμάτων, το ποσοστό του ΠΑΣΟΚ παρουσιάζονταν σημαντικά υπερεκτιμημένο, ενώ αντίστοιχα εκείνο του ΣΥΡΙΖΑ υποεκτιμημένο (Γράφημα 8.1).

Χαρακτηριστικό του κλίματος που είχε καλλιεργηθεί είναι το άρθρο του δημοσιογράφου Γιάννη Πρετεντέρη «Υπάρχει Σχέδιο;», δημοσιευμένο στην εφημερίδα *Τα Νέα*, τη Δευτέρα 5 Μαρτίου 2012. Στο συγκεκριμένο άρθρο, ο γνωστός σχολιαστής αναφέρεται απαξιωτικά σε εκείνες τις δημοσκοπήσεις που εμφάνιζαν το ποσοστό του δικομματισμού, και ιδίως του ΠΑΣΟΚ, σε χαμηλά επίπεδα, φθάνοντας μάλιστα στο σημείο να ειρωνευθεί τις εκτιμήσεις που προεξοφλούσαν μια πολυκομματική Βουλή: «Κανονικά, αν κυκλοφορούσε μια δημοσκόπηση που έλεγε ότι στην επόμενη Βουλή θα μπουν εννέα κόμματα (μεταξύ των οποίων ο Καμμένος, η Χρυσή Αυγή, ίσως και η 4η Αυγούστου – αν υπάρχει ακόμη...), θα έπρεπε να ανησυχήσουμε πολύ. Προτείνω να μην ανησυχήσουμε καθόλου». Λίγο παρακάτω, επιτίθεται στην Public Issue αναφέροντας: «Είναι αυτά σοβαρά πράγματα; Όχι δεν είναι – για τον ίδιο λόγο που δεν είναι σοβαρό να καταγράφεται εκτίμηση εκλογικής επιρροής κομμάτων τα οποία

ΓΡΑΦΗΜΑ 8.1

Προπαγάνδα μέσω δημοσκοπήσεων στις βουλευτικές εκλογές του Μαΐου 2012

ΕΘΝΟΣ
ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ 24-25/3/12

Αλλάζει το κλίμα
η εκλογή Βενιζέλου στο ΠΑΣΟΚ

Αναμένεται η εκλογή Βενιζέλου στο ΠΑΣΟΚ. Η εκλογή Βενιζέλου στο ΠΑΣΟΚ θα αλλάξει το κλίμα της εκλογής. Η εκλογή Βενιζέλου στο ΠΑΣΟΚ θα αλλάξει το κλίμα της εκλογής.

ΑΝΑΜΕΝΩΝ ΕΤΙ ΚΑΙ ΜΕ ΚΑΠΝΟΥΣ

ΤΑ ΓΚΡΙΖΑ ΚΟΣΤΟΥΣΙΑ ΤΩΝ ΚΑΡΤΙΝΙΣΤΩΝ

ΚΑΠΕΤΑΝΙΟΥ ΤΟΥ ΓΑΥΚΟΥ ΝΕΡΟΥ

Η ΤΡΟΛΙΑ ΕΝΝΕΥΣΕΝ ΤΟΠΟΛΟΓΙΑ

ΣΟΦΙΑ ΔΑΡΔΑΝΙΩΤΗ

Το περιοδικό για μεγάλα κέρδη από το στοίχημα

ΕΘΝΟΣ

ΑΝΔΡΕΑΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ
Τελευταίο αντίο με τη τραγουδιού του

Η ΕΞΥΓΙΩΣΗ ΤΟΥ ΑΝΗ
Αναβολή και αποδοκιμασίες

ΤΙ ΔΕΙΧΝΕΙ ΤΟ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟ ΓΚΑΛΟΠ ΠΡΙΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΚΛΟΓΙΚΗ ΑΝΑΜΕΤΡΙΣΗ

ΚΛΕΙΝΕΙ Η ΨΑΛΙΔΑ
Σε «χαμηλές πτήσεις» ΠΑΣΟΚ - ΝΔ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ
ΠΡΟΒΕΣΗ ΨΗΦΟΥ %

46,4%
24,9%

ΠΑΣΟΚ 17,8%
ΝΔ 15,5%
ΣΥΡΙΖΑ 10,2%
ΑΝΕΛΛΑ 9,2%
ΔΗΜΑΡΧΙΑ 8,8%
ΚΙΣΕΝ 5,2%
ΑΔΕ 4,2%
ΑΝΕΛΛΑ 1,1%

ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΟ ΒΑΛΩΝΑΙ - ΚΑΛΙΒΑΝΕ
ΝΕΕΣ ΔΙΑΡΡΟΕΣ ΑΠΟ ΤΑ ΨΗΦΟΔΕΛΤΙΑ ΤΗΣ ΝΔ

ΠΟΡΕΙΑ ΡΑΙΣΤΙΝΗ
Αφύλακτοι οι θησαυροί της Πινωκόθικης

ΤΡΑΝΣΕΞ
Πόλεμος για τις μειώσεις των μισθών

ΒΑΤΜΕΛΑΚΕΣ
Βελούδινο διαζύγιο με Βολβέρδε

TA NEA
www.ta-nea.gr

Η ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΔΗΜΟΣΚΟΠΗΣΗ ΤΗΣ KAPA RESEARCH ΓΙΑ «ΤΑ ΝΕΑ»

59%
25,5%
19,1%
77%

Προξενικό ΠΑΣΟΚ-ΝΔ
ετοιμάζουν οι ψηφοφόροι

Ηλεκτρονικός πόλεμος για τα φάρμακα

ΤΟ ΔΙΔΑΓΜΑ

Βογγιάς Βενιζέλος: Δεν είμαστε δοσμένοι
Χρειαζόμαστε σπινθηρίσματα για να αναγεννηθούμε

REVMA

ΠΙΝΑΚΑΣ 8.1

Σύγκριση των τελευταίων δημοσιοποιημένων προεκλογικών δημοσκοπήσεων των βουλευτικών εκλογών της 6ης Μαΐου 2012

ΕΤΑΙΡΕΙΑ	ΜΕΣΟ	ΗΜ/ΝΙΑ ΔΗΜ/ΣΗΣ	ΠΑΣΟΚ	ΝΔ	ΚΚΕ	ΣΥΡΙΖΑ	ΛΑΟΣ	ΟΙΚ	ΔΗΜΑΡ	ΔΗΣΥ	ΑΝΕΛ	ΧΑ	ΝΔ+ ΠΑΣΟΚ	ΜΕΣΟ ΣΦΑΙΡΑ
PULSE	Ποντίκι	19/4/2012	15	22	10,5	11	3	3,5	8,5	3	10	5,5	37	1,83
VPRC	Επίκαιρα	19/4/2012	14,5	22	11,5	13	3,5	2,5	10	1,5	9	5	36,5	2,08
MRB	REAL FM	20/4/2012	14,5	23	9,8	11,9	3,1	4	8,2	3	9,3	5,6	37,5	1,81
MARC	Έθνος	20/4/2012	17,8	21,9	9,2	11	4,2	3,2	8,8	3	10,4	5,2	39,7	2,08
Kapa Research	Τα Νέα	20/4/2012	19,1	25,5	10,6	9,1	4	3,6	5,4	3,8	7,7	5,2	44,6	3,07
RASS	Ελ. Τύπος	20/4/2012	17,1	24,1	8,7	10,3	3,4	3,8	8,4	3,2	9,4	4,3	41,2	2,4
Metron Analysis	Crisis Monitor	20/4/2012	15,1	20,1	9,9	11	3,8	4,3	8,8	2,7	10,3	6,2	35,2	1,65
ALCO	NET	20/4/2012	16,5	23	8,7	9,8	3,7	3,3	8,2	2,9	10,3	4,8	39,5	2,07
Public Issue	ΣΚΑΪ	20/4/2012	14	21,5	11	13	3	3,5	9,5	2	11	5,5	35,5	1,63
GPO	MEGA	20/4/2012	19,5	25,6	10,7	9,8	4,7	3,1	7,9	3,5	9,7	5,5	45,1	2,93
ΕΚΛΟΓΕΣ		06/5/2012	13,2	18,9	8,5	16,8	2,9	2,9	6,1	2,6	10,6	7	32,1	

Σημείωση: Η εταιρεία GPO δημοσίευσε μόνο τα αδιευκρίνιστα ποσοστά των κομμάτων. Τα ποσοστά που περιλαμβάνονται στον Πίνακα 8.1 υπολογίζονται με αναλογική κατανομή της αδιευκρίνιστης ψήφου.

ΠΗΓΗ: http://en.wikipedia.org/wiki/Opinion_polling_for_the_Greek_legislative_elections_2012

ΠΙΝΑΚΑΣ 8.2

Σύγκριση των των τελευταίων δημοσιοποιημένων προεκλογικών δημοσκοπήσεων των βουλευτικών εκλογών της 17ης Ιουνίου 2012

ΕΤΑΙΡΕΙΑ	ΜΕΣΟ	ΗΜ/ΝΙΑ ΔΗΜ/ΣΗΣ	ΝΔ	ΣΥΡΙΖΑ	ΠΑΣΟΚ	ΑΝΕΛ	ΚΚΕ	ΧΑ	ΔΗΜΑΡ	ΔΗΣΑΝ	ΛΟΙΠΑ	ΝΔ+ ΣΥΡΙΖΑ	ΚΟΜΜΑΤΑ ΣΤΗ ΒΟΥΛΗ	ΜΕΣΟ ΣΦΑΛΜΑ
Kapa Research	Ta Nέα	01/6/2012	30,3	27,4	11,5	6,2	6,6	5,9	5,1	1,7	5,1	57,7	2,9	0,93
ALCO	NewsIt.gr	30/5/2012	28,4	25,7	14,2	7,3	5,7	5,0	5,9	2,5	5,3	54,1	2,7	1,07
RASS	Ελ. Τύπος	01/6/2012	30,0	27,4	13,7	6,6	5,9	4,1	6,1	2,7	3,4	57,4	2,6	1,09
MARC	ALPHA	01/6/2012	28,8	27,0	13,9	7,0	6,2	4,5	5,9	2,7	4,0	55,8	1,8	1,00
MRB	Real.gr	30/5/2012	27,6	26,0	14,6	7,1	4,7	5,4	6,6	3,3	4,7	53,6	1,6	1,07
GPO	MEGA	30/5/2012	26,6	25,1	15,3	8,4	6,7	4,8	5,8	3,0	4,3	51,7	1,5	1,67
Metron Analysis	ANT1	01/6/2012	27,1	26,4	13,4	6,9	5,2	4,7	8,0	3,6	4,7	53,5	0,7	1,29
PULSE	Ποντίκι	30/5/2012	27,0	27,0	14,5	7,5	5,5	5,5	5,5	3,0	4,5	54	0,0	1,04
VPRC	Ενίκαιρα	30/5/2012	26,5	30,0	12,5	7,5	5,5	4,5	7,5	2,0	4,0	56,5	-3,5	1,33
Public Issue	ΣΚΑΪ/Καθ.	01/6/2012	25,5	31,5	13,5	5,5	5,5	4,5	7,5	2,5	4,0	57	-6,0	2,00
DATA RC	pelop.gr	31/5/2012	28,4	25,6	13,9	7	5,7	5,4	6,2	2,8	5	54	2,8	1,00
ΕΚΛΟΓΕΣ		17/6/2012	29,7	26,9	12,3	7,5	4,5	6,9	6,3	1,6	4,5	56,6	2,8	7

Σημείωση: Οι εταιρείες Kapa Research, ALCO, RASS, GPO και DATA RC δημοσίευσαν μόνο τα αδιευκρίνιστα ποσοστά των κομμάτων. Τα ποσοστά που περιλαμβάνονται στον Πίνακα 8.2 υπολογίζονται με αναλογική κατανομή της αδιευκρίνιστης ψήφου.

ΠΗΓΗ: http://en.wikipedia.org/wiki/Opinion_polling_for_the_Greek_legislative_elections,_2012

ουδείς ξέρει αν υπάρχουν, ούτε αν θα κατεβούν στις εκλογές». Και πού αποδίδει τα αποτελέσματα των συγκεκριμένων δημοσκοπήσεων; «Υπάρχουν συμφέροντα που εμφανώς προωθούν τον κατακερματισμό και τη διάλυση της χώρας». Στη συνέχεια, αντιστρέφοντας πλήρως την πραγματικότητα, κατηγορεί ευθέως την Public Issue ότι συμπεριέχει σε σχέδιο αποσταθεροποίησης της χώρας (!), με αφορμή την *εκτίμηση της εκλογικής επιρροής του ΠΑΣΟΚ στο 8%, τον Φεβρουάριο του 2012*.²

Η προπαγάνδα μέσω των δημοσκοπήσεων κορυφώθηκε 15 ημέρες πριν τις εκλογές. Στις τελευταίες προεκλογικές δημοσκοπήσεις που δημοσιεύθηκαν, πριν την απαγόρευση, 3 εταιρείες εκτιμούσαν το ποσοστό του δικομματισμού σε επίπεδα πάνω από το 40% (GPO 45,1%, Kapa Research 44,6% και Rass 41,2%), ενώ άλλες 2 οριακά κάτω από το 40% (MARC 39,7%, ALCO 39,5% – Πίνακας 8.1). Οι ίδιες εταιρείες εκτιμούσαν το ποσοστό του ΠΑΣΟΚ από 16,5% ως 19,5% και το αντίστοιχο του ΣΥΡΙΖΑ από 9,1% ως 11%.³

Το εκλογικό αποτέλεσμα διέψευσε οικτρά την προπαγάνδα. Σε κάποιες περιπτώσεις, τα ποσοστά των δύο μεγάλων κομμάτων υπερεκτιμήθηκαν ταυτόχρονα πάνω από 5%, ενώ το εκλογικό ποσοστό του ΣΥΡΙΖΑ αποδείχθηκε σχεδόν υπερδιπλάσιο από το εκτιμημένο! Πώς μπορεί να εξηγηθεί η τεράστια απόκλιση των εν λόγω *εκτιμήσεων* από το πραγματικό αποτέλεσμα; Οι *τάσεις* που διαμορφώθηκαν στο εκλογικό σώμα, κατά την περίοδο της απαγόρευσης, δεν μπορούν σε καμία περίπτωση να ερμηνεύσουν αυτήν την απόκλιση. Ποια είναι η απάντηση εκείνων των σχολιαστών που ειρωνεύονταν το ενδεχόμενο εισόδου στη Βουλή «του Καμμένου και της Χρυσής Αυγής», που κατέγραφαν οι δημοσκοπήσεις, ύστερα από τα εντυπωσιακά ποσοστά των δύο αυτών κομμάτων στις «διπλές» εκλογές του 2012; Απολύτως καμία. Η αποτυχία των περισσότερων εταιρειών που συνεργάζονται με τα ισχυρότερα Μέσα Ενημέρωσης απλά αποσιωπήθηκε εντελώς, όπως άλλωστε και η επιτυχία της Public Issue. Η προκήρυξη των εκλογών του Ιουνίου έδωσε τη δυνατότητα να αποφευχθεί η αποτίμηση των προεκλογικών δημοσκοπήσεων του Μαΐου και επέτρεψε σε πολλά Μέσα Ενημέρωσης να συγκαλύψουν τις ευθύνες τους για την ωμή προπαγάνδα της προεκλογικής περιόδου.

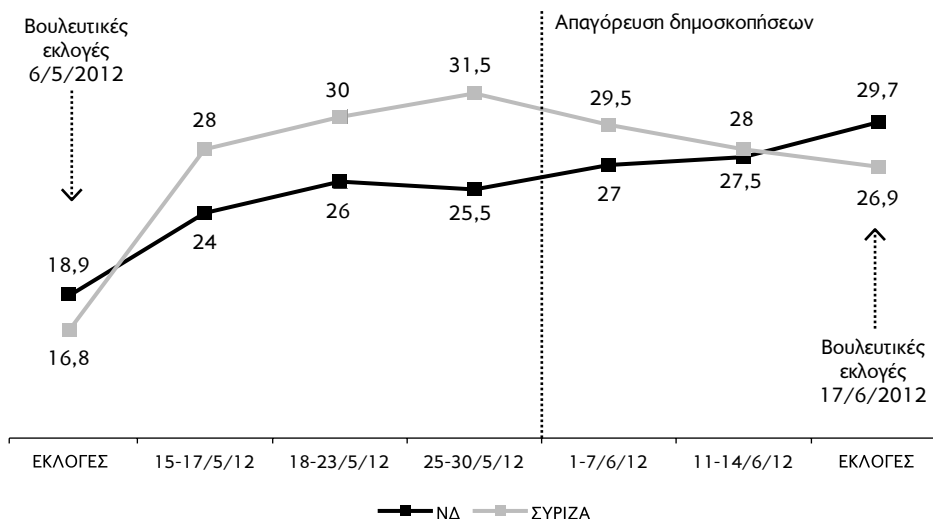
3. Το εκλογικό αποτέλεσμα της 17ης Ιουνίου και η δυναμική της προεκλογικής περιόδου

Το αποτέλεσμα των εκλογών της 17ης Ιουνίου του 2012 δεν ήταν σε καμία περίπτωση δεδομένο εξ αρχής. Αντιθέτως, η έκβαση της αναμέτρησης παρέμεινε ανοικτή μέχρι και την τελευταία στιγμή. Η επίδραση της προεκλογικής περιόδου στο εκλογικό αποτέλεσμα δεν είναι κάθε φορά η ίδια. Υπάρχουν εκλογικές αναμετρήσεις, όπως π.χ. του 2004 ή του 2007, αλλά και του 2015, στις οποίες αποδείχθηκε

2 Βλέπε σχετικά στην ιστοσελίδα <http://www.tanea.gr/printed/tanea/article?premium=1&d=20120305&aid=23171871>.

3 Η εταιρεία GPO δημοσίευσε μόνο τα αδιευκρίνιστα ποσοστά των κομμάτων. Τα αναφερόμενα ποσοστά υπολογίστηκαν από τους συγγραφείς. Πάντως, αξίζει να αναφερθεί, ότι το αδιευκρίνιστο ποσοστό του ΠΑΣΟΚ (14,5%) υπερβαίνει ακόμη και το εκλογικό του ποσοστό, ενώ το ποσοστό του ΣΥΡΙΖΑ (7,3%) είναι εξαιρετικά χαμηλό.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 8.3

B2012 - Ιούνιος: Προεκλογική εκτίμηση της εκλογικής επιρροής ΝΔ και ΣΥΡΙΖΑ

ΠΗΓΗ: Public Issue, προεκλογικό Βαρόμετρο, δημοσιευμένες και αδημοσίετες έρευνες, 15 Μαΐου - 14 Ιουνίου 2012

ότι, σε μεγάλο βαθμό, το εκλογικό αποτέλεσμα είχε από καιρό αποκρυσταλλωθεί και, κατά συνέπεια, η επίδραση της προεκλογικής εκστρατείας των πολιτικών κομμάτων δεν διαδραμάτισε ουσιαστικό ρόλο (Μαυρή και Συμεωνίδης 2005α & 2010γ). Στην περίπτωση των εκλογών της 17ης Ιουνίου του 2012 συνέβη το ακριβώς αντίθετο. Η δυναμική της προεκλογικής περιόδου αποδείχθηκε η μεγαλύτερη που έχει παρατηρηθεί ιστορικά μέχρι σήμερα, σαφώς μεγαλύτερη από την αντίστοιχη, που παρατηρήθηκε και στις πρώτες εκλογές του Μαΐου. Οι εξελίξεις των δύο τελευταίων εβδομάδων υπήρξαν ραγδαίες, συνεχίστηκαν μέχρι και την ημέρα των εκλογών και επηρέασαν καθοριστικά το αποτέλεσμα. Σε πλήρη αντίθεση με μια φιλολογία που αναπτύχθηκε μετεκλογικά, για να συγκαλύψει τη χειραγωγική χρήση των δημοσκοπήσεων, το τελικό εκλογικό αποτέλεσμα, δηλαδή η ήττα του ΣΥΡΙΖΑ, προέκυψε από τη δυναμική που διαμορφώθηκε σε αυτό το κρίσιμο χρονικό διάστημα των τελευταίων δεκαπέντε ημερών. Οι συνολικές απώλειες του ΣΥΡΙΖΑ, ο οποίος προηγήθηκε σημαντικά της ΝΔ, αμέσως μετά τις εκλογές της 6ης Μαΐου, εκτιμώνται σε 4,5 μονάδες (Διάγραμμα 8.3).

Κάθε καλόπιστος αναγνώστης θα δεχθεί, πως το γεγονός ότι η ΝΔ κέρδισε τελικά τις εκλογές, σε καμιά περίπτωση δεν αποδεικνύει –αυτομάτως– και ότι προηγήθηκε, και μάλιστα «σταθερά», σε όλο το προηγούμενο διάστημα. Άλλωστε, αυτό επιβεβαιώνεται από τις σημαντικές αποκλίσεις που παρατηρήθηκαν μεταξύ των δημοσκοπήσεων των διαφόρων εταιρειών, κατά το τελευταίο –προ της απαγόρευσης– «κύμα» αποκλίσεις, βεβαίως, που δεν θα πρέπει να αγνοθούν ή να αποσιωπηθούν σε μια επιστημονική συζήτηση αποτίμησής τους (Πίνακας 8.2). Από το σύνολο των έντεκα (11) τελευταίων προεκλογικών δημοσκοπήσεων, που

δημοσιοποιήθηκαν στα Μέσα Ενημέρωσης πριν από την έναρξη της απαγόρευσης, δύο (Public Issue και VPRC) έδωσαν προβάδισμα του ΣΥΡΙΖΑ, μία (Pulse) έδωσε απόλυτη ισοπαλία, μία (Metron Analysis) διαφορά μικρότερη της μονάδας υπέρ της ΝΔ, τρεις (GPO, MRB, MARC) διαφορά μικρότερη των δύο μονάδων και μόνον τέσσερις (DATA RC, RASS, Alco, Kara Research) διαφορά μεγαλύτερη των δύο μονάδων.

Με βάση τις έρευνες της Public Issue προκύπτει, ότι μετά τις εκλογές του Μαΐου και ως συνέχεια της δυναμικής του εκλογικού αποτελέσματος, εμφανίσθηκε ένα ισχυρότατο πολυσυλλεκτικό εκλογικό ρεύμα προς τον ΣΥΡΙΖΑ, κυρίως εις βάρος του ΚΚΕ, αλλά και εις βάρος των δεξιών αντιμνημονιακών κομμάτων (ΑΝΕΛ και Χρυσή Αυγή)· ένα κλασικό φαινόμενο εκλογικής παλίνρροιας: πρώτα πλημμυρίδα (31,5%), ύστερα άμπωτη (26,9%).⁴ Το ρεύμα υπήρξε ανοδικό στο πρώτο διάστημα της προεκλογικής περιόδου και συγκεκριμένα, από την επαύριον των εκλογών της 6ης Μαΐου μέχρι και την ανακοίνωση του προγράμματος του ΣΥΡΙΖΑ (1/6/2012) και εν συνεχεία έντονα καθοδικό, επί 2½ εβδομάδες, ενδεχομένως μέχρι και την ημέρα των εκλογών (Διάγραμμα 8.3). Η άλλη όψη αυτής της εκλογικής κάμψης του ΣΥΡΙΖΑ είναι η επανασυσπείρωση που κατόρθωσαν να επιτύχουν οι υπόλοιποι μικρότεροι αντιμνημονιακοί κομματικοί σχηματισμοί (ιδίως ΑΝΕΛ και Χρυσή Αυγή – Διαγράμματα 8.4 και 8.5, Πίνακας 8.3).

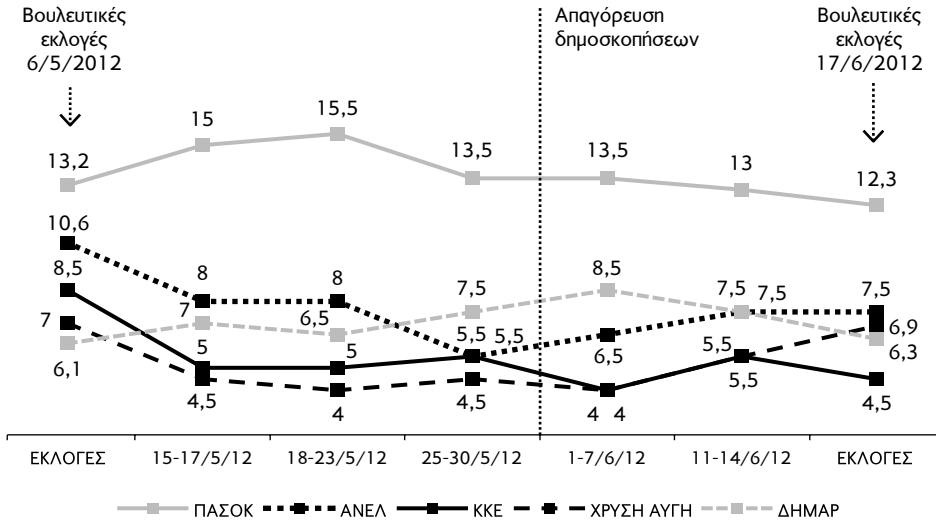
Ο πρωταρχικός λόγος για την αντιστροφή της εκλογικής δυναμικής του ΣΥΡΙΖΑ θα πρέπει να αναζητηθεί στην πρωτοφανή εκστρατεία φόβου που αναπτύχθηκε εναντίον του, όταν διαφάνηκε το ενδεχόμενο εκλογικής του νίκης (Mavris 2012). Η συντεταγμένη κινδυνολογία, αφορούσε τις καταθέσεις, τους μισθούς και τις συντάξεις, τις ελλείψεις σε φάρμακα και καύσιμα, κ.λπ., που θα προέκυπταν σε αυτήν την περίπτωση. Από την άλλη πλευρά, η επικοινωνιακή εκστρατεία της ΝΔ κινήθηκε στις αποχρώσεις του «γκρίζου». Η πίεση που ασκήθηκε από το εσωτερικό και το εξωτερικό, με βάση το δίλημμα «ευρώ ή δραχμή», αποδείχθηκε αποτελεσματική. Ταυτόχρονα, το πρόγραμμα του ΣΥΡΙΖΑ, ιδίως τα σημεία που αφορούσαν την αστυνόμευση και την αντιμετώπιση των μεταναστών, απομάκρυνε μια μερίδα συντηρητικών αντιμνημονιακών ψηφοφόρων, οι οποίοι μετά την αρχική ευφορία του Μαΐου είχαν μεταστραφεί υπέρ του. Συνυπολογίζοντας και την επίδραση της αυξημένης αποχής (νέοι, ετεροδημότες), που φαίνεται ότι λειτούργησε επίσης εις βάρος του, ο ΣΥΡΙΖΑ, όπως ήδη αναφέρθηκε, απώλεσε συνολικά 4,5 μονάδες και η εκλογική του επιρροή συρρικνώθηκε τελικά στο 26,9%.⁵

Ταυτοχρόνως, αποδεικνύεται ότι, στο τελευταίο 15νήμερο, υπήρξε και άνοδος της επιρροής της ΝΔ (περίπου 2%), η οποία μέχρι το τρίτο δεκαήμερο του Μαΐου παρέμενε καθηλωμένη. Η ΝΔ από το 25,5% έφθασε την τελευταία Πέμπτη, πριν από

4 Βλέπε σχετικά την ανάλυση του Γιάννη Μαυρή: «Σωστό και Λάθος στις Εκλογές της 17ης Ιουνίου», στην εφημερίδα *Η Καθημερινή της Κυριακής* (24/6/2012), που αναδημοσιεύεται στο κεφάλαιο 18 του παρόντος τόμου. Διαθέσιμη ηλεκτρονικά στην ιστοσελίδα <http://www.mavris.gr/3192/sosto-lathos-ekloges-iouniou-2012/>.

5 Μια σημαντική ένδειξη της επίδρασης της αποχής εις βάρος του ΣΥΡΙΖΑ αποτελεί η διαφοροποίηση της ψήφου ομοδημοτών/ετεροδημοτών. Η ΝΔ έλαβε στους ομοδημότες 31% και στους ετεροδημότες 25%. Αντιθέτως, ο ΣΥΡΙΖΑ έλαβε στους ομοδημότες 26% και στους ετεροδημότες 30%, προηγήθηκε δηλαδή της ΝΔ κατά 5 εκατοστιαίες μονάδες (ΠΗΓΗ: Public Issue, *αθροιστικό αρχείο* προεκλογικού Βαρόμετρου Ιουνίου 2012, N = 5.862 άτομα).

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 8.4

B2012-Ιούνιος: Προεκλογική εκτίμηση της εκλογικής επιρροής ΠΑΣΟΚ, ΑΝΕΛ, ΚΚΕ, ΧΑ και ΔΗΜΑΡ

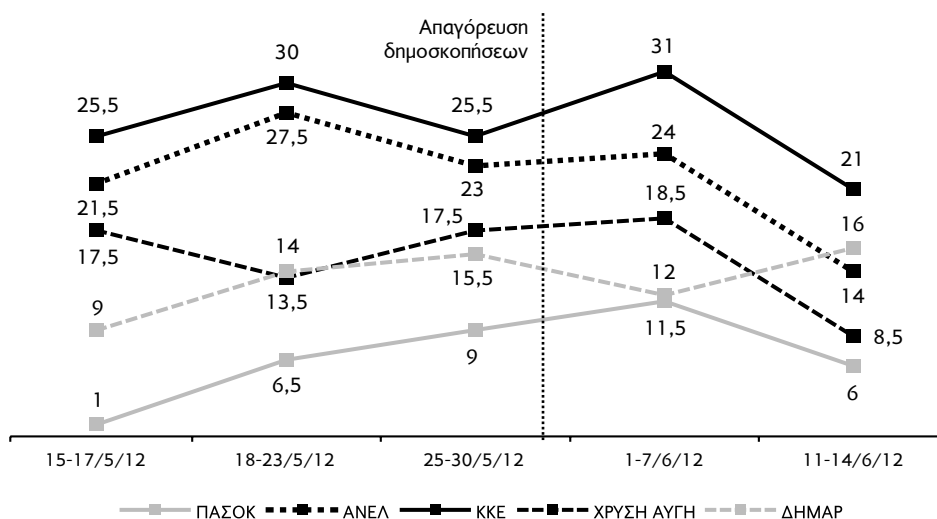
ΠΗΓΗ: Public Issue, προεκλογικό Βαρόμετρο, δημοσιευμένες και αδημοσίετες έρευνες, 15 Μαΐου - 14 Ιουνίου 2012

τις εκλογές, το 27,5% (Διάγραμμα 8.3). Σε μεγάλο βαθμό, η άνοδος της ΝΔ τις τελευταίες δύο εβδομάδες οφείλεται και αυτή στο «φόβο» που κυριάρχησε στο εκλογικό σώμα και πήρε τη μορφή της *ψήφου τακτικής* (*tactical voting*). Είναι χαρακτηριστικό, ότι 2 στους 10 ψηφοφόρους της (περίπου 5% του εκλογικού σώματος) την ψήφισαν «για να παραμείνουμε στο ευρώ», ενώ περίπου 2,5% του εκλογικού σώματος «για να μην υπάρξει χάος και αναρχία» (8% των ψηφοφόρων της). Είναι, επίσης, ενδεικτικό ότι το 10% των ψηφοφόρων της δήλωσε ως αιτιολογία για την επιλογή ψήφου, ότι θα την ψήφιζε «για να μην κερδίσει ο ΣΥΡΙΖΑ» (Διάγραμμα 8.6).

Ωστόσο, το μέγεθος του ρεύματος από τη ΔΗΜΑΡ και το ΠΑΣΟΚ προς τη ΝΔ και, κατά συνέπεια, το μέγεθος της ανόδου της ΝΔ υποεκτιμήθηκε, διότι τόσο στις προεκλογικές δημοσκοπήσεις, όσο βεβαίως και στο *exit poll* υπήρξε *απόκρυψη ψήφου*. Ένα τμήμα των εκλογέων που τελικά ψήφισαν τη ΝΔ, δεν το δήλωναν στις έρευνες. (Βλέπε αναλυτικά παρακάτω τον εκ των υστέρων υπολογισμό της *μεροληψίας* των προεκλογικών δημοσκοπήσεων). Δυστυχώς, όμως, η *απόκρυψη ψήφου* στις δημοσκοπήσεις, φαινόμενο σύνθηρες και διαπιστωμένο διεθνώς ήδη από τη δεκαετία του 1930, μπορεί να μετρηθεί επακριβώς, μόνον εκ των υστέρων, δηλαδή μόνο με βάση το εκλογικό αποτέλεσμα. Όσοι υποστηρίζουν ότι η ΝΔ είχε εξαρχής «καθαρό προβάδισμα», υποστηρίζουν στην ουσία ότι τα γεγονότα του τελευταίου δεκαπενθήμερου δεν έπαιξαν ουσιαστικό ρόλο στη διαμόρφωση του τελικού αποτελέσματος· επομένως, η προεκλογική περίοδος δεν άσκησε σημαντική επίδραση στο τελικό εκλογικό αποτέλεσμα. Θέση, που προφανώς προσκρούει στην κοινή λογική, αλλά και που αντιφάσκει με τις πλειοψηφικές *εκτιμήσεις* των περισσότερων

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 8.5

B2012 - Ιούνιος: Μετατοπίσεις των ψηφοφόρων Μαΐου 2012 από ΠΑΣΟΚ, ΑΝΕΛ, ΚΚΕ, ΧΑ και ΔΗΜΑΡ προς τον ΣΥΡΙΖΑ

ΠΗΓΗ: Public Issue, προεκλογικό Βαρόμετρο, δημοσιευμένες και αδημοσίευτες έρευνες, 15 Μαΐου - 14 Ιουνίου 2012

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 8.6

B2012 - Ιούνιος: Γιατί ψήφισαν το κόμμα προτίμησης

- Είναι το καλύτερο / Το εμπιστεύομαι: **18%**
- Για να μείνουμε στο Ευρώ: **18%**
- Για την αντιμετώπιση της κρίσης / Για να βγούμε από το αδιέξοδο: **10%**
- Για να μη βγει το αντίπαλο κόμμα: **10%**
- Με εκφράζει το πρόγραμμά της: **8%**
- Για να έχουμε πολιτική σταθερότητα / Να μην υπάρχει χάος-αναρχία: **8%**

- Για αλλαγή / Είναι κάτι νέο: **38%**
- Απογοήτευση-απόρριψη Δικομματισμού: **19%**
- Για καλύτερες μέρες / Εμπνέει ελπίδα για το μέλλον / Για να διορθωθούν τα πράγματα: **10%**
- Κατά του Μνημονίου: **9%**
- Για την αντιμετώπιση της κρίσης / Για να βγούμε από το αδιέξοδο: **5%**
- Δεν είναι διεφθαρμένο-διαπλεκόμενο: **5%**

ΠΗΓΗ: Public Issue, Πολιτικό Βαρόμετρο, αυθόρμητες απαντήσεις των ψηφοφόρων της ΝΔ και του ΣΥΡΙΖΑ

αναλυτών, που (ορθά) διαπίστωναν, προεκλογικά, την πρωτοφανή ρευστότητα της ψήφου, την (πραγματική) αποσταθεροποίηση των κομματικών ταυτίσεων κ.λπ. Άλλωστε, η ρευστότητα της ψήφου προκύπτει και με βάση τα στοιχεία των exit poll, τόσο του Μαΐου όσο και του Ιουνίου. Είναι αποκαλυπτικό της πρωτοφανούς εκλογικής αβεβαιότητας, ότι σε σύγκριση με το 17% των εκλογέων στις εκλογές του 2009,

που αποφάσισαν για την ψήφο τους το τελευταίο 15νθήμερο ή και την ημέρα των εκλογών, τον Μάιο του 2012, το αντίστοιχο ποσοστό εμφανίσθηκε υπερδιπλάσιο, 41%. Τον δε Ιούνιο, 14% (έναντι 10,9% το 2009) αποφάσισε την ημέρα των εκλογών, 1 στους 8 εκλογείς (12%) την τελευταία εβδομάδα και σχεδόν 4 στους 10 (37%) στο διάστημα των τελευταίων 15-30 ημερών, που μεσολάβησαν μεταξύ των δύο αναμετρήσεων (βλέπε Πίνακα 8.9 παρακάτω). Κυρίως, όμως, η θέση περί «μπ-επιρροής» των γεγονότων της προεκλογικής περιόδου, συγκαλύπτει το μέγεθος και τον αποφασιστικό ρόλο της εκστρατείας φόβου που έλαβε χώρα.

4. Η εκτίμηση της Public Issue για τις εκλογές του Ιουνίου 2012

Η τελευταία εκτίμηση της Public Issue, από τις τρεις δημοσιευμένες πριν την απαγόρευση, παρουσιάσθηκε στον ΣΚΑΪ και στην *Καθημερινή* την 1/6/2012.⁶ Στην εν λόγω εκτίμηση η Public Issue υπολόγισε την επιρροή του ΣΥΡΙΖΑ σε 31,5% και της ΝΔ σε 25,5%, αποτυπώνοντας τις τάσεις που είχαν διαμορφωθεί στο εκλογικό σώμα μέχρι εκείνη τη στιγμή. Αποτελούσε εκτίμηση της εκλογικής επιρροής τη δεδομένη στιγμή και σε καμία περίπτωση πρόβλεψη (*forecast*) του τελικού εκλογικού αποτελέσματος. Όπως έχει τονισθεί πάρα πολλές φορές πρόκειται για δύο σαφώς διαφορετικά πράγματα.⁷

Την ημέρα των εκλογών, αμέσως μετά το κλείσιμο της κάλπης και πριν γίνει γνωστό το εκλογικό αποτέλεσμα (19:00), η Public Issue έδωσε στη δημοσιότητα και τις δύο τελευταίες («κρυφές») προεκλογικές έρευνες, που πραγματοποίησε κατά το διάστημα της απαγόρευσης. Σε αυτές αποτυπώνεται η διαχρονική εξέλιξη των προτιμήσεων του εκλογικού σώματος, όπως αυτή είχε καταγραφεί στα ερευνητικά δεδομένα της εταιρείας, μετά την έναρξη της απαγόρευσης.⁸ Η πρώτη «κρυφή» μέτρηση (1-7/6/2012) έδειξε σημαντική μείωση της διαφοράς (σε 2,5 μονάδες), ακόμη υπέρ του ΣΥΡΙΖΑ (29,5%-27%), ενώ η επόμενη (11-14/6/2012), την Πέμπτη πριν τις εκλογές, ότι η διαφορά έχει σχεδόν εκμηδενιστεί στο 0,5% (28%, έναντι 27,5% – Διάγραμμα 8.3). Όπως αποδείχθηκε, εκ των υστέρων, η συγκεκριμένη τάση συνεχίσθηκε στην ίδια κατεύθυνση, γεγονός που οδήγησε και στο τελικό αποτέλεσμα. Επομένως, με βάση το τελευταίο κύμα, το δημοσκοπικό ποσοστό του ΣΥΡΙΖΑ που προέκυψε (28%), αποκλίνει από το τελικό αποτέλεσμα μόλις 1,1%, ενώ το ποσοστό της ΝΔ (27,5%), κατά 2,2%. Αυτά είναι τα πραγματικά δεδομένα και αυτές είναι οι πραγματικές αποκλίσεις από το εκλογικό αποτέλεσμα, δηλαδή το πραγματικό «λάθος».

6 Βλέπε σχετικά: <http://www.publicissue.gr/2026/varometro-3o-kyma-mai-2012/>.

7 Βλέπε σχετικά το επεξηγηματικό σημείωμα «Τι είναι η εκτίμηση εκλογικής επιρροής», στην ιστοσελίδα <http://www.publicissue.gr/1965/vote-estimation-faq/>. Αναδημοσιεύεται στο κεφάλαιο 18.1 του παρόντος τόμου.

8 Το βίντεο της εκλογικής εκπομπής του ΣΚΑΪ (17/6/2012), βρίσκεται αναρτημένο στον ιστότοπο της Public Issue σε δύο μέρη. Βλέπε σχετικά στη διεύθυνση <http://www.publicissue.gr/videogallery/>, «Εκλογές Ιουνίου 1012, Τηλεόραση ΣΚΑΪ: Εκλογική Εκπομπή, Μέρος 1ο και Μέρος 2ο (17/6/2012)»· επίσης, «Μετεκλογική εκπομπή – Αδημοσίευτα κύματα Πολιτικού Βαρόμετρου, Ιούνιος 1012, Τηλεόραση ΣΚΑΪ: Κεντρικό Δελτίο Ειδήσεων (18/6/2012)· τέλος, την ιστοσελίδα της εταιρείας: <http://www.publicissue.gr/2038/epidراسi-apagorefsis/>.

Επομένως, η κριτική που αναπτύχθηκε κατά της εταιρείας, κυρίως στα social media, σχετικά με την αποτυχία *πρόβλεψης* της διαφοράς πρώτου/δεύτερου κόμματος, «από δήθεν +6 μονάδες (υπέρ του ΣΥΡΙΖΑ) σε -3 μονάδες (υπέρ της ΝΔ)», –με επίκληση μάλιστα των μαθηματικών και της στατιστικής!–, όχι μόνον δεν ευσταθούσε, αλλά υπέκρυπτε σαφώς και σκοπιμότητα. Αντικείμενο των δημοσκοπήσεων είναι γνωστό ότι αποτελεί, πρωτίστως, η *εκτίμηση* των ποσοστών επιρροής των κομμάτων και όχι η μεταξύ τους διαφορά, η οποία άλλωστε είναι παράγωγο, ακριβώς, αυτής της *εκτίμησης*. Επιπλέον, η διαφορά μεταξύ των δύο πρώτων κομμάτων συνιστά μέτρο ακρίβειας των δημοσκοπήσεων, κυρίως σε αμιγώς δικομματικά συστήματα, όπως π.χ. στις ΗΠΑ, όπου το άθροισμα των δύο μεγάλων κομμάτων υπερβαίνει συνήθως το 95% και σαφώς δεν μπορεί να θεωρηθεί κατάλληλο μέτρο στην περίπτωση των εκλογών του Ιουνίου, στις οποίες αντικείμενο *εκτίμησης* υπήρξε η *εκτίμηση* των ποσοστών τουλάχιστον επτά (7) κομμάτων! Το πρόβλημα των ισχυρών εντυπώσεων, που δημιουργήθηκαν με την τελευταία δημοσιοποιημένη δημοσκόπηση της Public Issue, οφείλεται αποκλειστικά στις δυσμενείς επιπτώσεις της ισχύουσας απαγόρευσης, που υπήρξαν μεγαλύτερες από κάθε άλλη φορά. Προφανώς, εάν δεν ίσχυε η απαγόρευση δημοσίευσης και οι έρευνες των δύο τελευταίων εβδομάδων είχαν δημοσιευθεί κανονικά, δεν θα είχε ανακύψει παρόμοιο πρόβλημα. Δεν θα είχαν δημιουργηθεί εντυπώσεις σε αυτήν την έκταση και δεν θα είχε αντιστραφεί και στρεβλωθεί τόσο πολύ η πραγματικότητα. Η ευθύνη που αποδόθηκε στην εταιρεία οφείλεται αποκλειστικά και μόνον σε μια απολύτως εσφαλμένη αλλά και ακραία –ακόμη και για τα διεθνή δεδομένα– νομοθετική ρύθμιση.

4.1 Γιατί η Public Issue δημοσίευσε προεκλογικές έρευνες την ημέρα των εκλογών

Το γεγονός ότι οι δύο αδημοσίευτες («κρυφές») έρευνες της PI, που έδειχναν την συντελεσθείσα ραγδαία μεταβολή, παρουσιάστηκαν στον ΣΚΑΪ, την ημέρα των εκλογών, αμέσως μετά το κλείσιμο της κάλπης και πριν ακόμη γίνει γνωστό το εκλογικό αποτέλεσμα,⁹ όχι απλώς δεν κατάφερε να μετριάσει τις αρνητικές εντυπώσεις, αλλά αντιθέτως μάλλον τις ενίσχυσε. Και τούτο, διότι η δημοσιοποίηση των τελευταίων προεκλογικών ερευνών παρερμηνεύθηκε. Αν και επρόκειτο για προεκλογικές έρευνες που αποτύπωναν τον συσχετισμό μέχρι και την Πέμπτη (14/6/2012), τα ποσοστά των κομμάτων που κατέγραφαν θεωρήθηκαν από το κοινό «αποτέλεσμα *exit poll*», και επομένως *πρόβλεψη του εκλογικού αποτελέσματος*. Οι «κρυφές» προεκλογικές έρευνες δόθηκαν στη δημοσιότητα για λόγους επιστημονικούς, δεοντολογικούς και ευθύνης απέναντι στο κοινό. Θεωρήθηκε αυτονόητο (απολύτως εσφαλμένα όπως αποδείχθηκε), ότι οι έρευνες που είχαν πραγματοποιηθεί κατά τη διάρκεια της απαγόρευσης έπρεπε να παρουσιασθούν, έστω αναγκαστικά εκ των υστέρων, για να πληροφορηθεί η κοινή γνώμη πώς είχε εξελιχθεί η εκλογική αναμέτρηση. Αυτή η επιλογή έγινε με τη λογική ότι όσα στοιχεία διέθετε η εταιρεία θεώρησε δεοντολογικά ορθό να τα δώσει στη δημοσιότητα. Την ίδια πρακτική, άλλωστε, είχε ακολουθήσει η Public Issue και στο παρελθόν, τόσο στις εκλογές του 2009, όσο και στις εκλογές του Μαΐου, μόλις ένα μήνα πριν, δηλαδή σε όλες

9 Βλέπε για απόδειξη τα σχετικά τεκμήρια στην προηγούμενη υποσημείωση.

τις περιπτώσεις κατά τις οποίες η εταιρεία δεν πραγματοποίησε αυτοτελώς ή δεν συμμετείχε σε δημοσκόπηση εξόδου (*exit poll*).

5. Σύγκριση των προεκλογικών εκτιμήσεων Μαΐου-Ιουνίου της Public Issue, με την πρόβλεψη του *exit poll*

Την Κυριακή 17 Ιουνίου, στις 7 μμ, αμέσως μετά το κλείσιμο της κάλπης, παρουσιάστηκαν στην ελληνική τηλεόραση δύο διαφορετικές εκτιμήσεις. Η πρώτη δημοσιοποιήθηκε από τους τηλεοπτικούς σταθμούς MEGA, ANT1, ALPHA και NET και βασίσθηκε στην κοινή δημοσκόπηση εξόδου (*exit poll*). Η δεύτερη εκτίμηση της Public Issue δημοσιοποιήθηκε από τον ΣΚΑΪ¹⁰ και βασίσθηκε σε αδημοσίευτη προεκλογική έρευνά της (αποτελούσε κύμα του Πολιτικού Βαρόμετρου σε ενισχυμένο δείγμα 1.200 ατόμων) και όχι σε *exit poll*, που άλλωστε δεν πραγματοποίησε ποτέ η εταιρεία.

Από το 2007, η ΠΙ είχε σταματήσει να χρησιμοποιεί δημοσκοπήσεις εξόδου, λόγω των σοβαρών μειονεκτημάτων που έχουν διαπιστωθεί στη μέθοδο και του υψηλού πλην όμως άσκοπου κινδύνου που ενέχει. Το κοινό *exit poll* των τηλεοπτικών σταθμών καθιερώθηκε στις ευρωεκλογές του 2009, χωρίς ωστόσο, η ΠΙ να συμμετάσχει, για τους λόγους που εξαρχής είχε διευκρινίσει. Παρά το γεγονός, λοιπόν, ότι στις τέσσερις τελευταίες εκλογικές αναμετρήσεις (Ε2009, Β2009, Β2012Μ, Β2012Ι) η εταιρεία δεν έχει πραγματοποιήσει δημοσκοπήσεις εξόδου, εντούτοις, ακόμη και σήμερα [ΣΣ. 2012] –δηλαδή σχεδόν 4 χρόνια μετά– αυτό δεν έχει γίνει αντιληπτό, όχι μόνον από ένα μεγάλο τμήμα του τηλεοπτικού κοινού, αλλά ακόμη και από σημαντική μερίδα του πολιτικού προσωπικού της χώρας, καθώς και των δημοσιογράφων. Αντιθέτως, μάλιστα, η πεποίθηση του τηλεοπτικού κοινού ότι το βράδυ των εκλογών όλοι οι αριθμοί που δημοσιοποιούνται «είναι *exit poll*» είναι τόσο ισχυρή, ώστε δεν επέτρεψε να αναδειχθεί η διαφορά εκτίμησης/*exit poll*, ούτε φυσικά το γεγονός ότι η πρώτη στηριζόταν σε προεκλογική έρευνα. Η σύγχυση αυτή αποδείχθηκε, εν τέλει, επικοινωνιακά καταστροφική.

Ωστόσο, ακόμη και αν η εκτίμηση της Public Issue βασιζόταν σε προεκλογική έρευνα, από πλευρά στατιστικής ακρίβειας (όχι πολιτικών εντυπώσεων), δεν διέφερε ουσιαστικά από την πρόβλεψη του κοινού *exit poll* των λοιπών τηλεοπτικών σταθμών, καθώς και στις δύο περιπτώσεις εκτιμήθηκε, ότι το αποτέλεσμα θα ήταν οριακό και εν πολλοίς απρόβλεπτο, στα πλαίσια της στατιστικής. Θα πρέπει να σημειωθεί σε αυτό το σημείο, ότι η προεκλογική τηλεφωνική έρευνα πραγματοποιήθηκε σε δείγμα 1.200 ατόμων, και το διεθνώς αποδεκτό δειγματοληπτικό σφάλμα είναι $\pm 2,9\%$, ενώ το *exit poll* σε (υπερεξαπλάσιο) δείγμα 7.709 ατόμων-ψηφοφόρων¹¹ και για αυτό το μέγεθος δείγματος, το δειγματοληπτικό σφάλμα είναι $\pm 1,2\%$. Στους λόγους προτίμησης της τηλεφωνικής έρευνας, έναντι του *exit poll* συγκαταλέγονται σίγουρα και οι οικονομικοί: το κόστος του *exit poll* είναι περίπου 12-15πλάσιο μιας προεκλογικής τηλεφωνικής έρευνας.

¹⁰ Όπ.π.

¹¹ Βλέπε σχετικά: http://www.metronanalysis.gr/access/poll/downloadpdf.asp?poll=pub1664_expol.

ΠΙΝΑΚΑΣ 8.3

B2012: Πρόθεση ψήφου, Ιανουάριος-Ιούνιος 2012
(αστάθμιστα στοιχεία – διευκρινισμένη ψήφος)

ΗΜ/ΝΙΑ	N	NΔ	ΣΥΡΙΖΑ	ΠΑΣΟΚ	ΚΚΕ	ΔΗΜΑΡ	ΑΝΕΛ	ΧΑ
5-11/1/12	592	30,5	11,7	13,6	12,7	15,3	-	0,8
1-3/2/12	609	31,0	12,2	7,1	12,3	19	-	3
23-29/2/12	612	27,3	12,9	10,9	10,6	16,2	4,6	3,3
8-13/3/12	638	22,7	13,3	11	11,4	16	6,4	3,1
22-26/3/12	717	20,2	13,7	16,6	11	12,7	8,6	5,2
3-9/4/12	839	18,5	14,1	14,1	10,1	12,3	11,2	5,1
17-19/4/12	901	20,1	13,9	12,8	9,7	10,3	11,3	6,4
27/4-2/5/12	900	21,0	17,4	14	8,1	8,3	9,4	6,7
Εκλογές 6/5/2012		18,9	16,8	13,2	8,5	6,1	10,6	7
15-17/5/12	844	24,9	28,0	15,8	4,7	7,9	7,2	3,2
18-23/5/12	1027	26,2	30,4	16,2	4,7	7,5	7,1	2,9
25-30/5/12	1027	25,5	31,5	13,4	5,3	9,4	4,8	4
1-7/6/12	990	27,6	29,4	13,7	3,2	10,4	5,6	3,6
11-14/6/12	1013	27,5	27,8	12,9	5,3	7,7	7,3	5,5
Εκλογές 17/6/2012		29,7	26,9	12,3	4,5	6,3	7,5	6,9

ΠΗΓΗ: Public Issue, Πολιτικό Βαρόμετρο

ΠΙΝΑΚΑΣ 8. 4

B2012: Πρόθεση ψήφου, Ιανουάριος-Ιούνιος 2012.
Εξομαλυσμένα ποσοστά με τη μέθοδο Kalman, μετά και την ενσωμάτωση των
εκλογικών αποτελεσμάτων (αστάθμιστα στοιχεία – διευκρινισμένη ψήφος)

ΗΜ/ΝΙΑ	N	NΔ	ΣΥΡΙΖΑ	ΠΑΣΟΚ	ΚΚΕ	ΔΗΜΑΡ	ΑΝΕΛ	ΧΑ
5-11/1/12	592	30,3	11,9	12,8	12,5	15,2		0,9
1-3/2/12	609	30,0	12,3	8,3	12	17,4		2,8
23-29/2/12	612	27,1	12,9	10,6	11,2	16,3	4,7	3,2
8-13/3/12	638	23,2	13,3	11,6	11,2	15,4	6,5	3,4
22-26/3/12	717	20,6	13,7	15,3	10,8	13,1	8,5	4,9
3-9/4/12	839	19,1	14,1	14,1	10,1	12,1	10,5	5,2
17-19/4/12	901	20,1	14,2	13,1	9,5	10,2	10,7	6,2
27/4-2/5/12	900	20,4	17,1	13,7	8,5	8,1	9,5	6,7
Εκλογές 6/5/2012		18,9	16,8	13,2	8,5	6,1	10,6	7
15-17/5/12	844	23,6	26,2	15,1	5,8	7,5	7,8	4
18-23/5/12	1027	25,6	29,7	15,5	5	7,8	7	3,2
25-30/5/12	1027	25,9	30,8	13,9	4,9	9,1	5,2	3,9
1-7/6/12	990	27,3	29,4	13,6	3,9	9,6	5,8	4
11-14/6/12	1013	27,9	27,9	12,9	4,8	7,8	7,1	5,4
Εκλογές 17/6/2012		29,7	26,9	12,3	4,5	6,3	7,5	6,9

ΠΗΓΗ: Public Issue, Πολιτικό Βαρόμετρο

ΠΙΝΑΚΑΣ 8. 5

Εκ των υστέρων υπολογισμός της μεροληψίας των προεκλογικών ερευνών της Public Issue, για τις εκλογές του Μαΐου-Ιουνίου 2012

	ΙΟΥΝΙΟΣ 2012			ΜΑΪΟΣ 2012		
	Πρόβλεψη εξομάλυνσης (17/6/12)	Εκλογικό αποτέλεσμα (17/6/12)	Μεροληψία (17/6/12)	Πρόβλεψη εξομάλυνσης (6/5/12)	Εκλογικό αποτέλεσμα (6/5/12)	Μεροληψία (6/5/12)
ΝΔ	27,8	29,7	-1,9	21,1	18,9	2,2
ΣΥΡΙΖΑ	27,1	26,9	0,2	17,1	16,8	0,3
ΠΑΣΟΚ	13,1	12,3	0,8	13,8	13,2	0,6
ΑΝΕΛ	7,4	7,5	-0,1	8,9	10,6	-1,7
Χρυσή Αυγή	5,2	6,9	-1,7	6,4	7	-0,6
ΔΗΜΑΡ	7,9	6,3	1,6	8,1	6,1	2
ΚΚΕ	5,1	4,5	0,6	8,5	8,5	0
ΛΑΟΣ	1,4	1,6	-0,2	2,6	2,9	-0,3
Οικολόγοι Πράσινοι	1,4	0,9	0,5	3,5	2,9	0,6
Λοιπά κόμματα	3,7	3,4	0,3	10	13,1	-3,1

ΠΗΓΗ: Public Issue, Πολιτικό Βαρόμετρο

ΠΙΝΑΚΑΣ 8. 6

B2012 - Ιούνιος: Διευκρινισμένη πρόθεση ψήφου, προεκλογικές έρευνες βουλευτικών εκλογών Μαΐου - Ιουνίου 2012.
«Διόρθωση» με χρήση πολιτικής στάθμισης.

ΗΜ/ΝΙΑ	N	ΝΔ	ΣΥΡΙΖΑ	ΠΑΣΟΚ
2β/2012	612	26,6	11,8	11,5
3α/2012	638	24,9	11,4	10,4
3β/2012	717	20,4	12,4	17,4
4α/2012	839	19,6	12,7	14,1
4β/2012	901	21,1	12,8	13,0
4γ/2012	900	21,5	17,2	13,8
Εκλογές 6/5/2012		18,9	16,8	13,2
5α 2012	844	27,4	25,1	14,5
5β 2012	1027	28	28,2	14,6
5γ 2012	1027	27,8	28,5	13,2
6α 2012	990	28,9	27,7	13,2
6β 2012	1013	28,5	25,2	13,1
Εκλογές 17/6/2012		29,7	26,9	12,3

ΠΗΓΗ: Public Issue, Πολιτικό Βαρόμετρο

ΠΙΝΑΚΑΣ 8.7
**Σύγκριση της εκτίμησης της Public Issue με την πρόβλεψη του exit poll,
 Μάιος-Ιούνιος 2012 (7 μμ)**

	ΙΟΥΝΙΟΣ			ΜΑΪΟΣ		
	Εκτίμηση PI	Exit poll	Εκλογικό αποτέλεσμα	Εκτίμηση PI	Exit poll	Εκλογικό αποτέλεσμα
ΝΔ	25-30	27,5-30,5	29,7	20,5-24,5	17-20	18,9
ΣΥΡΙΖΑ	25-31	27-30	26,9	14-18	15,5-18,5	16,8
ΠΑΣΟΚ	11-15	10-12	12,3	13-17	14-17	13,2
ΚΚΕ	4-7	5-6	4,5	7,5-10,5	7,5-9,5	8,5
ΑΝΕΛ	6-9	6-7,5	7,5	7-10	10-12	10,6
ΔΗΜΑΡ	6-9	5,5-6,5	6,3	6-9	4,5-6,5	6,1
Χρυσή Αυγή	4-7	6-7,5	6,9	5-8	6-8	7
ΛΑΟΣ	-	-	-	2-4	2,5-3,5	2,9
Οικολόγοι Πράσινοι	-	-	-	2-4	2,5-3,5	2,9

ΠΗΓΗ: http://en.wikipedia.org/wiki/Opinion_polling_for_the_Greek_legislative_elections,_2012

Η απλή σύγκριση των δύο εκτιμήσεων (της τελευταίας προεκλογικής έρευνας της Public Issue και του κοινού exit poll των τηλεοπτικών σταθμών) δίνεται στον Πίνακα 8.7 και είναι αποκαλυπτική. Αρχικά, μπορεί κανείς να παρατηρήσει ότι το πραγματικό αποτέλεσμα ήταν εντός του εκτιμώμενου από την Public Issue διαστήματος εμπιστοσύνης σε όλα τα κόμματα. Αντίθετα, η πρόβλεψη του exit poll απέτυχε τόσο στην περίπτωση του ΠΑΣΟΚ όσο και του ΚΚΕ, ενώ, έστω και οριακά, απέτυχε να προβλέψει και το ποσοστό του ΣΥΡΙΖΑ.

Ο ισχυρισμός, ότι η Public Issue εκτιμούσε τον Ιούνιο «νίκη του ΣΥΡΙΖΑ», είναι επιστημονικά αβάσιμος. Οποιοσδήποτε γνωρίζει στοιχειώδη στατιστική αντιλαμβάνεται, πως το ουσιαστικό συμπέρασμα της εκτίμησης ήταν «ισοπαλία» μεταξύ ΝΔ και ΣΥΡΙΖΑ, δηλαδή αδυναμία να εκτιμηθεί ο νικητής των εκλογών, με τα στοιχεία που ήταν διαθέσιμα μέχρι και την Πέμπτη (14/6/2012). Επιπλέον, οι καλοπροαίρετοι αναγνώστες μπορούν πολύ εύκολα να διαπιστώσουν το γεγονός, ότι η εκτίμηση για «απόλυτο ντέρμπι», τονίσθηκε ιδιαίτερα και επανειλημμένα, κατά τη διάρκεια της εκλογικής εκπομπής.¹²

Πέραν των εντυπώσεων, σε μια επιστημονική συζήτηση έχει νόημα το ακόλουθο ερώτημα: Εάν το προβάδισμα της ΝΔ ήταν τόσο σταθερό και παγιωμένο τις δύο τελευταίες εβδομάδες της προεκλογικής περιόδου, όπως υποστήριξαν ορισμένοι, γιατί το exit poll, που έγινε την ίδια την ημέρα των εκλογών, απέτυχε επίσης να προβλέψει την άνετη νίκη της ΝΔ, δίνοντας προβάδισμα μόλις 0,5% αντί του πραγματικού 2,8%; Επί της ουσίας, δηλαδή, το αποτέλεσμα του exit poll δεν έδινε κάτι διαφορετικό από μια προεκλογική τηλεφωνική έρευνα. Το «προβάδισμα» της ΝΔ κατά 0,5%, δεν προεξοφλούσε σε καμιά περίπτωση τη νίκη της ΝΔ, όπως

12 Βλέπε το σχετικό βίντεο της παρουσίασης, ό.π.

ΠΙΝΑΚΑΣ 8.8

Πρόβλεψη κατά την ημέρα των εκλογών, με βάση την επίσημη ροή ανακοίνωσης των εκλογικών αποτελεσμάτων, Μάιος-Ιούνιος 2012

	ΙΟΥΝΙΟΣ ΩΡΑ: 20:40 16% ΤΩΝ ΕΚΛΟΓΙΚΩΝ ΤΜΗΜΑΤΩΝ			ΜΑΪΟΣ ΩΡΑ: 21:10 6% ΤΩΝ ΕΚΛΟΓΙΚΩΝ ΤΜΗΜΑΤΩΝ		
	Πρόβλεψη ΡΙ με βάση εκλογικά αποτελέσματα	Περιθώριο σφάλματος	Εκλογικό αποτέλεσμα	Πρόβλεψη ΡΙ με βάση εκλογικά αποτελέσματα	Περιθώριο σφάλματος	Εκλογικό αποτέλεσμα
ΝΔ	29,5	1,0	29,7	20,4	0,5	18,9
ΣΥΡΙΖΑ	27,0	1,0	26,9	16,2	0,5	16,8
ΠΑΣΟΚ	12,4	1,0	12,3	14,2	0,5	13,2
ΚΚΕ	4,5	0,5	4,5	8,6	0,2	8,5
ΑΝΕΛ	7,4	0,5	7,5	10,1	0,2	10,6
ΔΗΜΑΡ	6,2	0,5	6,3	5,8	0,2	6,1
Χρυσή Αυγή	6,9	0,5	6,9	7	0,2	7
Οικολόγοι Πράσινοι	0,9	0,5	0,9	2,8	0,2	2,9
ΛΑΟΣ	1,6	0,5	1,6	2,9	0,2	2,9
ΔΗΞΑΝ	1,5	0,5	1,5	-	-	-
Λοιπά κόμματα	2,1		1,9	12		12,5
Αποχή	38,7		37,5	38		34,9

Σημείωση: Τα ποσοστά των ΑΝΕΛ και της ΔΗΜΑΡ, τον Μάιο, είναι τα παρατηρηθέντα ποσοστά στο δείγμα των εκλογικών τμημάτων που είχε συγκεντρωθεί μέχρι τις 21:10 και δεν προέρχονται από υποδείγματα παλινδρόμησης, όπως των υπόλοιπων κομμάτων, καθώς αυτά τα δύο κόμματα δεν είχαν συμμετάσχει στις εκλογές του 2009.

ΠΗΓΗ: Γ.Μ.-Γ.Σ., επεξεργασία εκλογικών αποτελεσμάτων

ΠΙΝΑΚΑΣ 8.9

Χρόνος απόφασης ψήφου, 2009-2012. Στοιχεία exit poll τηλεοπτικών σταθμών

Πότε πήρατε την απόφαση για το τι ψηφίσατε:	6/2012**	5/2012*	10/2009*
Σήμερα	14	19,5	10,9
Τις τελευταίες 15 ημέρες*/ Την τελευταία εβδομάδα**	12	20,8	5,8
Εδώ και καιρό*/Την προτελευταία εβδομάδα/Με την προκήρυξη των εκλογών**	37	31,8	34
Ψηφίζω πάντα το ίδιο	37	24,8	46,2
ΔΑ		3,1	3,1

ΠΗΓΗ: (*) MRB, www.mrb.gr (**) Metron Analysis, Exit poll βουλευτικών εκλογών 17/6/2012, www.metronanalysis.gr

αντίστοιχα και το «προβάδισμα» του ΣΥΡΙΖΑ κατά 0,5%, δεν προεξοφλούσε σε καμιά περίπτωση τη νίκη του. Και όμως, οι επιθέσεις για «αστοχία» στράφηκαν αποκλειστικά στην *εκτίμηση* της ΡΙ, ενώ αντίθετα οι «αστοχίες» του *exit poll* πέρασαν απαρατήρητες ή και συγκαλύφθηκαν.

Αυτή η ιδιότυπη αντιπαράθεση προεκλογικής *εκτίμησης/exit poll* σημειώθηκε, με τις ίδιες ακριβώς συνθήκες, και στις εκλογές της 6ης Μαΐου 2012. Η στατιστική ακρίβεια των δύο *εκτιμήσεων* υπήρξε και τότε απόλυτα συγκρίσιμη. Η προεκλογική *εκτίμηση* της ΡΙ απέτυχε μόνο στην περίπτωση της ΝΔ και των ΑΝΕΛ (οριακά), ενώ η *πρόβλεψη* του *exit poll* απέτυχε στην περίπτωση του ΠΑΣΟΚ. Παρά τη σχετική υπερεκτίμηση της ΝΔ, οι *εκτιμήσεις* της ΡΙ (στην τελευταία δημοσιευμένη έρευνά της και την ημέρα των εκλογών) κρίνονται πολύ επιτυχείς, λαμβάνοντας υπ' όψιν και την έγκαιρη αποτύπωση της ανοδικής *τάσης* του ΣΥΡΙΖΑ, σε αντίθεση με τις τελευταίες προεκλογικές *εκτιμήσεις* των εταιρειών που πραγματοποίησαν και το *exit poll*, οι οποίες υπερεκτίμησαν σημαντικά το συνολικό ποσοστό του δικομματισμού (ΝΔ - ΠΑΣΟΚ), υποεκτιμώντας αντίστοιχα το ποσοστό του ΣΥΡΙΖΑ (Πίνακες 8.1 και 8.7).

6. Αντί του *exit poll*, εναλλακτική πρόβλεψη, με βάση τα εκλογικά αποτελέσματα

Την ημέρα της ψηφοφορίας, τόσο στις εκλογές του Μαΐου, όσο και σε αυτές του Ιουνίου, αντί της επισφαλούς μεθόδου του *exit poll*, η Public Issue εφάρμοσε μια εναλλακτική μέθοδο για την *πρόβλεψη* του *εκλογικού αποτελέσματος* και της αποχής, στηριγμένη στα επίσημα εκλογικά αποτελέσματα. Αυτή ήταν στην πραγματικότητα και η μοναδική *πρόβλεψη* που η Public Issue πραγματοποίησε την ημέρα των εκλογών. Τον Μάιο, η *πρόβλεψη* δόθηκε στις 21:10, ενώ τον Ιούνιο στις 20:40, δηλαδή σε λιγότερο από 2 ώρες μετά το κλείσιμο της κάλπης.

Με δεδομένη, πλέον, την ταχύτητα επεξεργασίας και διάθεσης των επίσημων εκλογικών αποτελεσμάτων, όσο και την καθιέρωση της επίσημης *εκτίμησης* του Υπουργείου και της Singular Logic, γεννάται εύλογα το ερώτημα εάν αξίζει να διακινδυνεύουν σε αυτό το βαθμό την αξιοπιστία τους, τόσο οι εταιρείες δημοσκοπήσεων, όσο και οι τηλεοπτικοί σταθμοί για μια *πρόβλεψη*, η οποία μπορεί κάλλιστα να δοθεί με απόλυτη ασφάλεια μόλις 1-2 ώρες αργότερα.

Η *πρόβλεψη* της ΡΙ δεν στηρίχθηκε σε αποτελέσματα δημοσκοπήσεων ή σε *exit poll*, αλλά αποκλειστικά στα πραγματικά εκλογικά αποτελέσματα. Λόγω της γνωστής σύγχυσης που δημιουργήθηκε δυστυχώς και αυτή η σημαντική καινοτομία πέρασε εντελώς απαρατήρητη ή εκλήφθηκε και αυτή ως «*exit poll*» ή ακόμη χειρότερα, θεωρήθηκε «διόρθωση» της προεκλογικής *εκτίμησης*!

Η συγκεκριμένη μέθοδος *πρόβλεψης* στηρίζεται στα πρώτα εκλογικά αποτελέσματα, όπως αυτά ανακοινώνονται ανά εκλογικό τμήμα (και όχι σε προεπιλεγμένο δείγμα, όπως η επίσημη *εκτίμηση* με το σύστημα SRT), με βάση την ακόλουθη μεθοδολογία: Το σύνολο της επικράτειας χωρίζεται σε 1.034 *συστάδες*, που είναι οι 1.034 (πρώην) καποδιστριακοί δήμοι. Τα εκλογικά τμήματα ενός δήμου, για τα οποία έχει ανακοινωθεί το αποτέλεσμα τους, συνιστούν ένα δείγμα του συγκεκριμένου δήμου και οι δήμοι, για τους οποίους διατίθεται ένα –έστω και– προσωρινό αποτέλεσμα, συγκροτούν δείγμα του συνόλου των καποδιστριακών δήμων της χώρας. Γνωρίζοντας τα αποτελέσματα των παραπάνω δήμων στις προηγούμενες

εκλογές είναι δυνατόν να προβλεφθούν τα αποτελέσματα των νέων εκλογών, με τη βοήθεια υποδειγμάτων γραμμικής παλινδρόμησης. Το ακριβές δειγματοληπτικό σχήμα που χρησιμοποιείται είναι μια δισταδιακή, κατά συστάδες δειγματοληψία, συνδυαζόμενη με στρωματοποίηση. Συστάδες αποτελούν οι 1.034 καποδιστριακοί δήμοι και εντός κάθε δήμου τα εκλογικά τμήματα. Το σύνολο των δήμων χωρίζεται σε τρία στρώματα, με βάση τον πληθυσμό τους.

Η πρόβλεψη με βάση τα εκλογικά αποτελέσματα είναι η πλέον ασφαλής. Η μέθοδος δίνει πολύ ακριβή αποτελέσματα, ακόμα και όταν έχουν ανακοινωθεί τα αποτελέσματα μόλις του 5% του συνόλου των εκλογικών τμημάτων. Οι προβλέψεις που δόθηκαν τόσο τον Μάιο όσο και τον Ιούνιο, παρατίθεται στον Πίνακα 8.8 και αποδείχθηκαν απολύτως επιτυχείς.¹³

7. Η μεθοδολογία εκτίμησης εκλογικής επιρροής της Public Issue για τις εκλογές του Μαΐου και του Ιουνίου 2012

7.1 Η μεθοδολογία της Public Issue

Η μεθοδολογία για την εκτίμηση της εκλογικής επιρροής των κομμάτων, που η Public Issue εξελίσσει συστηματικά από το 2004, στηρίζεται στην ανάλυση χρονολογικών σειρών. Συνδυάζει δε την ανάλυση των βραχυχρόνιων και των μακροχρόνιων τάσεων της πρόθεσης ψήφου.¹⁴

Για τις πρώτες εκλογές της 6ης Μαΐου, η Public Issue πραγματοποίησε συνολικά έξι (6) «κύματα» του ΠΒ.¹⁵ Με βάση την προαναφερθείσα μεθοδολογία, η εταιρεία έδωσε στη δημοσιότητα την τελευταία εκτίμησή της πριν από την απαγόρευση, την Παρασκευή 20 Απριλίου 2012,¹⁶ η οποία αποδείχθηκε σε γενικές

13 Βλέπε την παρουσίαση της πρόβλεψης Ιουνίου, με βάση τη ροή των επίσημων εκλογικών αποτελεσμάτων, στο βίντεο της εκλογικής εκπομπής του ΣΚΑΪ (17/6/2012). Το βίντεο βρίσκεται αναρτημένο στην ηλεκτρονική διεύθυνση <http://www.publicissue.gr/videogallery/>, «Εκλογές Ιουνίου 1012, Τηλεόραση ΣΚΑΪ: Εκλογική Εκπομπή, Μέρος 2ο (17/6/2012)». Για την αντίστοιχη πρόβλεψη του Μαΐου, βλέπε την ιστοσελίδα <http://www.skai.gr/news/politics/article/202296/ekloges-2012-pto-komma-i-nd-deutero-o-suriza/>.

14 Για μια αναλυτική παρουσίαση της μεθοδολογίας της Public Issue, σχετικά με την εκτίμηση της εκλογικής επιρροής των κομμάτων βλέπε: <http://www.publicissue.gr/publicissue/varometro-methodology/> και «Τι είναι η εκτίμηση εκλογικής επιρροής της Public Issue», στην ιστοσελίδα <http://www.publicissue.gr/1965/vote-estimation-faq>. (Αναδημοσιεύεται στο κεφάλαιο 18.1)· Μαυρής και Συμεωνίδης 2005α, 2010γ. Επίσης, το τρίτο μέρος του παρόντος τόμου.

15 Οι δημοσιευμένες προεκλογικές έρευνες της PI για τις εκλογές του Μαΐου 2012 είναι οι ακόλουθες: ΠΒ 100, 1ο έκτακτο κύμα - Β' 15νθήμερο Φεβρουαρίου 2012 (<http://www.publicissue.gr/1956/varometro-feb-2012-1o-ektakto-kyma/>)· ΠΒ 101, Μάρτιος 2012 (<http://www.publicissue.gr/1963/varometro-mar-2012/>)· ΠΒ 102, 2ο έκτακτο κύμα - Β' 15νθήμερο Μαρτίου 2012 (<http://www.publicissue.gr/1967/varometro-mar-2012-2o-ektakto-kyma/>)· ΠΒ 103, Απρίλιος 2012 (<http://www.publicissue.gr/1999/varometro-apr-2012/>)· ΠΒ 104, 3ο έκτακτο κύμα - Β' 15νθήμερο Απριλίου 2012 (<http://www.publicissue.gr/2002/varometro-apr-2012-3o-ektakto-kyma/>).

16 ΠΒ 104, όπ.π.

γραμμές ακριβής. Σύμφωνα με αυτήν, ο δικομματισμός (ΝΔ και ΠΑΣΟΚ) δεν θα υπερέβαινε το 35%, η ΝΔ μόλις ξεπερνούσε το 20% και το ενδεχόμενο να καταλάβει ο ΣΥΡΙΖΑ τη δεύτερη θέση παρέμενε ανοικτό (Πίνακας 8.1).¹⁷

Στις επαναληπτικές εκλογές της 17ης Ιουνίου, η ΠΙ πραγματοποιεί πέντε (5) εβδομαδιαία «κύματα» του ΠΒ. Τα τρία πρώτα δημοσιοποιήθηκαν πριν την απαγόρευση (1/6/2012),¹⁸ ενώ τα δύο τελευταία, που διενεργήθηκαν κατά τη διάρκειά της, δημοσιοποιήθηκαν την ημέρα των εκλογών, μετά το κλείσιμο της κάλπης, στον τηλεοπτικό σταθμό ΣΚΑΪ (Διαγράμματα 8.3, 8.4).

Αυτή τη φορά, αναγκαστικά, η εκτίμηση εκλογικής επιρροής βασίσθηκε, αποκλειστικά, στις βραχυρόνιες τάσεις,¹⁹ κυρίως λόγω του «έκτακτου» χαρακτήρα της συγκεκριμένης εκλογικής αναμέτρησης, αλλά και επειδή οι δεύτερες εκλογές πραγματοποιήθηκαν στο ίδιο τρίμηνο με τις εκλογές του Μαΐου. Η διόρθωση της μεροληψίας των ερευνών του Ιουνίου στηρίχθηκε σε ένα στατιστικό υπόδειγμα (γραμμικής παλινδρόμησης), που συσχετίζει την απόκλιση της πρόθεσης ψήφου του εκάστοτε 1ου κόμματος από τα πραγματικά εκλογικά αποτελέσματα, με το ποσοστό των αναποφάσιστων και των αρνήσεων στην ερώτηση της πρόθεσης ψήφου. Για την εκτίμηση του υποδείγματος χρησιμοποιήθηκαν τα δεδομένα από όλες τις εκλογικές αναμετρήσεις (βουλευτικές και ευρωεκλογές), που διεξήχθησαν από το 2004 ως και τις εκλογές του Μαΐου 2012. Επιπλέον, ελήφθησαν υπ' όψιν οι αποκλίσεις που παρατηρήθηκαν ανάμεσα στις προεκλογικές έρευνες του Μαΐου και το πραγματικό εκλογικό αποτέλεσμα. Οι διορθώσεις των πρωτογενών δεδομένων που προέκυψαν από την παραπάνω μεθοδολογία υπήρξαν σχετικά μικρές, εξαιτίας κυρίως του χαμηλού ποσοστού των αναποφάσιστων και των αρνήσεων που καταγράφηκε στις έρευνες. Οι εκτιμήσεις της Public Issue, όπως υπολογίσθηκαν προεκλογικά, παρουσιάζονται στα Διαγράμματα 8.3 και 8.4.

7.2 «Εκ των υστέρων» υπολογισμός της μεροληψίας των προεκλογικών ερευνών και διόρθωση της εκτίμησης εκλογικής επιρροής

Λόγω της ισχύουσας απαγόρευσης, οι εντυπώσεις που δημιουργήθηκαν από τη μεγάλη απόκλιση της τελευταίας δημοσιοποιημένης δημοσκοπήσης της ΠΙ, σε σχέση με το εκλογικό αποτέλεσμα, υπήρξαν ιδιαίτερα αρνητικές. Ωστόσο, το πραγματικό επιστημονικό και μεθοδολογικό πρόβλημα που χρήζει απάντησης εντοπίζεται αλλού: Στην πραγματική μεροληψία των δημοσκοπήσεων, τόσο στις εκλογές του Μαΐου, όσο και του Ιουνίου, που διαπιστώθηκε με βάση τα δύο εκλογικά αποτελέσματα. Με αυτήν τη μεροληψία ασχολείται αυτό το τμήμα του άρθρου.

Με τον όρο «μεροληψία» εννοείται η συστηματική απόκλιση (υπερεκτίμηση ή

17 Μάλιστα, μεταξύ των δέκα δημοσιοποιημένων δημοσκοπήσεων του Μαΐου παρουσίασε το μικρότερο μέσο σφάλμα. Αντιθέτως, η τελευταία δημοσιοποιημένη έρευνα της ΠΙ, τον Ιούνιο, παρουσίασε το μεγαλύτερο μέσο σφάλμα.

18 Οι δημοσιευμένες προεκλογικές έρευνες της ΠΙ για τις εκλογές του Ιουνίου 2012 είναι οι ακόλουθες: ΠΒ 106, 1ο κύμα (<http://www.publicissue.gr/2017/varometro-mai-2012/>), ΠΒ 107, 2ο κύμα (<http://www.publicissue.gr/2024/varometro-2o-kyma-mai-2012/>), ΠΒ 108, 3ο κύμα (<http://www.publicissue.gr/2026/varometro-3o-kyma-mai-2012/>).

19 Σχετικά με την έννοια των βραχυρόνιων τάσεων, βλέπε αναλυτικότερα: <http://www.publicissue.gr/publicissue/varometro-methodology/>, επίσης, Norpoth and Gschwend 2003.

υποεκτίμηση) του ποσοστού ενός κόμματος στην πρόθεση ψήφου, από την πραγματική εκλογική του επιρροή, η οποία δεν μειώνεται με την όποια αύξηση του δείγματος ή καθώς προσεγγίζουμε χρονικά στις εκλογές.²⁰ Με αυτή την έννοια, η πραγματική μεροληψία των ερευνών κοινής γνώμης μπορεί να μετρηθεί με ακρίβεια, (δυστυχώς) μόνον εκ των υστέρων, δηλαδή μετά τη διεξαγωγή κάθε εκλογικής αναμέτρησης.

Με βάση των –εκ των υστέρων– υπολογισμό της μεροληψίας μπορεί να προκύψει και μια διορθωμένη, εκ των υστέρων εκτίμηση εκλογικής επιρροής. Η διόρθωση της εκτίμησης εκλογικής επιρροής επιτυγχάνεται αφού απαλειφθεί η μεροληψία των ερευνών και γίνεται εφικτή αφού ενσωματωθούν στη χρονοσειρά της πρόθεσης ψήφου κάθε κόμματος τα πραγματικά εκλογικά αποτελέσματα.

Η εκ των υστέρων διόρθωση της εκτίμησης εκλογικής επιρροής της ΝΔ και του ΣΥΡΙΖΑ, ιδίως κατά την προεκλογική περίοδο του Ιουνίου, είναι εξαιρετικά χρήσιμη, για να αξιολογηθούν οι δημοσιευμένες εκτιμήσεις της Public Issue, αλλά κυρίως προκειμένου να διερευνηθεί η δυναμική της προεκλογικής περιόδου και ο τρόπος που διαμορφώθηκε τελικά το εκλογικό αποτέλεσμα.

Ο εν λόγω υπολογισμός της μεροληψίας των προεκλογικών ερευνών της ΡΙ για τις εκλογές του Μαΐου και του Ιουνίου πραγματοποιήθηκε με τη βοήθεια της μεθόδου εξομάλυνσης *Kalman* (*Kalman smoothing*). Η εξομάλυνση *Kalman* χρησιμοποιείται σε μια σειρά κυλιόμενων δημοσκοπήσεων, για τη διάκριση της πραγματικής μεταβολής του ποσοστού ενός κόμματος στην πρόθεση ψήφου, μεταξύ δύο χρονικών στιγμών, από τις μεταβολές που οφείλονται σε δειγματοληπτικό σφάλμα. Αυτή η διάκριση επιτυγχάνεται, θεωρώντας ότι η αληθινή μεταβολή περιγράφεται από ένα αυτοπαλίνδρομο υπόδειγμα *AR*(1) (Green, Gerber and De Boef 1999, Μαυρή και Συμεωνίδης 2010γ). Προκειμένου να μεγιστοποιηθεί η αξιοπιστία του υπολογισμού της μεροληψίας, η εξομάλυνση εφαρμόστηκε στο σύνολο των διαθέσιμων ερευνών, από τον Ιούνιο του 2011, μέχρι τις εκλογές του Ιουνίου 2012. Με αυτόν τον τρόπο εξασφαλίστηκε ο απαιτούμενος αριθμός παρατηρήσεων για την εφαρμογή της εξομάλυνσης (πάνω από 20), ενώ ταυτόχρονα η μέτρηση της μεροληψίας των δημοσκοπήσεων και στις δύο προεκλογικές περιόδους (Μαΐου και Ιουνίου) στηρίχθηκε σε μια σχετικά συνεκτική, ως προς το πολιτικό κλίμα, περίοδο (6/11-6/12). Στη χρονοσειρά της πρόθεσης ψήφου κάθε κόμματος ενσωματώθηκαν τα δύο εκλογικά αποτελέσματα (της 6ης Μαΐου και της 17ης Ιουνίου). Τα εκλογικά αποτελέσματα θεωρήθηκαν «δημοσκοπήσεις» με εξαιρετικά μεγάλο μέγεθος δείγματος και, συνεπώς, με εξαιρετικά χαμηλό (σχεδόν μηδενικό) δειγματοληπτικό σφάλμα. Στη συνέχεια και με βάση την εξομαλυσμένη τιμή του τελευταίου κύματος του προεκλογικού Βαρόμετρου (για τις εκλογές του Μαΐου το τελευταίο κύμα ολοκληρώθηκε την Τετάρτη 2 Μαΐου 2012 και για τις εκλογές του Ιουνίου, αντίστοιχα, την Πέμπτη 14 Ιουνίου 2012), υπολογίστηκε, για κάθε κόμμα, η προβολή για τις τρεις (3) επόμενες ημέρες, άρα η πρόβλεψη της τιμής της χρονοσειράς για την Κυριακή των εκλογών (6/5/2012 και 17/6/2012 αντίστοιχα), σύμφωνα με το αντίστοιχο εκτιμημένο υπόδειγμα (*out of sample forecast*). Η διαφορά του πραγμα-

20 Είναι γνωστό, ότι η μεροληψία των ερευνών έχει πολλές πιθανές αιτίες, όπως π.χ. σφάλματα στη δειγματοληψία (*sampling bias*), μη-απάντηση (*non response bias*), απόκρυψη της πραγματικής γνώμης, εκ μέρους τμήματος των ερωτώμενων (*response bias*) κ.λπ.

τικού εκλογικού αποτελέσματος από την προαναφερθείσα προβολή που προκύπτει με την προτεινόμενη μέθοδο, αποτελεί ένα μέτρο της *μεροληψίας* των ερευνών, για κάθε κόμμα. Η μέθοδος υπολογισμού της *μεροληψίας* που χρησιμοποιείται αναλύεται διεξοδικά από τους Fisher, Ford, Jennings, Pickup και Wlezien (2010).

Στον Πίνακα 8.3 παρουσιάζονται τα *πρωτογενή δεδομένα* (δηλαδή χωρίς καμία απολύτως διόρθωση) τόσο των δημοσιευμένων όσο και των αδημοσίευστων ερευνών (κατά την περίοδο απαγόρευσης Μαΐου-Ιουνίου) της Public Issue, από τις αρχές του 2012 μέχρι σήμερα. Στον Πίνακα 8.4 και στα Διαγράμματα 8.7 και 8.8 αποτυπώνονται οι αντίστοιχες εξομαλυσμένες τιμές, μετά την ενσωμάτωση των αποτελεσμάτων των δύο εκλογικών αναμετρήσεων (Μαΐου, Ιουνίου). Τέλος, στον Πίνακα 8.5, παρατίθενται οι υπολογισμοί της *μεροληψίας* των προεκλογικών ερευνών, για κάθε κόμμα, τόσο για τις εκλογές της 6ης Μαΐου, όσο και για τις εκλογές της 17ης Ιουνίου.

Με βάση τον εκ των υστέρων υπολογισμό της *μεροληψίας* των προεκλογικών ερευνών του Μαΐου, προκύπτει ότι η *πρόθεση ψήφου* στη ΝΔ υπερεκτιμήθηκε κατά περίπου 2% (2,2%), ενώ και η *πρόθεση ψήφου* στο ΠΑΣΟΚ, υπερεκτιμήθηκε κατά περίπου 0,5% (0,6% – Πίνακας 8.5). Σημαντική υπερεκτίμηση σημειώθηκε στην *πρόθεση ψήφου* στη ΔΗΜΑΡ (2%), ενώ υπερεκτιμήθηκαν και τα ποσοστά των Οικολόγων (0,6%) και –οριακά– του ΣΥΡΙΖΑ (0,3%). Αντίθετα, υποεκτιμήθηκε η *πρόθεση ψήφου* στους ΑΝΕΛ κατά περίπου 1,5% (1,7%), στη Χρυσή Αυγή περίπου 0,5% (0,6%) και στα μικρότερα κόμματα περίπου 3%. Από τα προηγούμενα αποτελέσματα προκύπτει, ότι στις εκλογές του Μαΐου παρατηρήθηκε σημαντική υποεκτίμηση κυρίως των νεοπαγών κομμάτων (ΑΝΕΛ, ΔΗΞΑΝ και ΔΗΣΥ), καθώς και των κομματικών σχηματισμών στα «άκρα» του πολιτικού φάσματος (Χρυσή Αυγή και ΑΝΤΑΡΣΥΑ), ενώ αντίθετα, υπερεκτιμήθηκαν τα «παραδοσιακά» κόμματα.

Όσον αφορά τον εκ των υστέρων υπολογισμό της *μεροληψίας* των προεκλογικών ερευνών, τον Ιούνιο, τα σημαντικότερα συμπεράσματα που προκύπτουν σχετικά με την *πρόθεση ψήφου* (η *μεροληψία* αφορά την πρόθεση και όχι την *εκτίμηση*), είναι τα ακόλουθα:

α) Η *πρόθεση ψήφου* στη ΝΔ υποεκτιμήθηκε περίπου κατά 2% (1,9%), ενώ αντιστρόφως υπερεκτιμήθηκε η *πρόθεση ψήφου* στο ΠΑΣΟΚ, κατά περίπου 1% (0,8%) και στη ΔΗΜΑΡ, κατά περίπου 1,5% (1,6% – Πίνακας 8.5). Το φαινόμενο αυτής της υποεκτίμησης/υπερεκτίμησης οφείλεται σε *απόκρυψη ψήφου*, μιας μερίδας κεντροαριστερών ψηφοφόρων, κυρίως της ΔΗΜΑΡ και του ΠΑΣΟΚ, που στην πραγματικότητα, χωρίς να το δηλώνει, ψήφισε τη ΝΔ, «για να παραμείνουμε στο ευρώ» ή «για να μη βγει ο ΣΥΡΙΖΑ» (*tactical voting*, βλέπε και Διάγραμμα 8.6). Σημειωτέον, ότι *απόκρυψη ψήφου* αυτής της μορφής, δηλαδή δημοσκοπική υποεκτίμηση του κόμματος που προηγούνταν στην *παράσταση νίκης*,²¹ η οποία δεν αποτελεί σύννηθες φαινόμενο στην εκλογική ιστορία της χώρας, ήταν εξαιρετικά δύσκολο να «ανιχνευθεί» στις προεκλογικές έρευνες (όπως βεβαίως και στο *exit poll*), πολύ δε περισσότερο να διορθωθεί προεκλογικά με στατιστικές τεχνικές. Ενδεχομένως, ένα μέρος της υποεκτίμησης της ΝΔ μπορεί να οφείλεται και στη μη αναμενόμενη αύξηση της αποχής (νέοι, ετεροδημότες). Σε αυτό το σημείο πρέπει να αναφερθεί,

21 Στο τελευταίο κύμα του προεκλογικού Βαρόμετρου, που ολοκληρώθηκε στις 14/6/2012, το 57% των ερωτώμενων εκτιμούσε ότι η ΝΔ θα κέρδιζε τις εκλογές, έναντι 35% που εκτιμούσε ότι νικητής των εκλογών θα ήταν ο ΣΥΡΙΖΑ.

ότι τα διαθέσιμα δεδομένα πριν τις εκλογές (υπερεκτίμηση της ΝΔ στις εκλογές του Μαΐου, έντονος διπολισμός και ευρύ προβάδισμα της ΝΔ στην *παράσταση νίκης*), συνηγορούσαν περισσότερο υπέρ της πιθανότητας να υπάρχει υπερεκτίμηση της *πρόθεσης ψήφου* στη ΝΔ. Η υπόθεση αυτή αποδείχθηκε τελικά εσφαλμένη.

β) Στις εκλογές του Ιουνίου, η *πρόθεση ψήφου* στη Χρυσή Αυγή υποεκτιμήθηκε, επίσης σε σημαντικό βαθμό (1,7%, Πίνακας 8.5), ενώ κάτι παρόμοιο δεν είχε παρατηρηθεί σε τόσο έντονο βαθμό στις πρώτες εκλογές του Μαΐου, γεγονός που έχει σαφώς πολιτική σημασία, διότι αφορά στο σημαντικό βαθμό κοινωνικής νομιμοποίησης του συγκεκριμένου κόμματος. Η *απόκρυψη* της «ακροδεξιάς» *ψήφου* είναι συνηθισμένο φαινόμενο σε πολλές χώρες της Ευρώπης (π.χ. Γαλλία). Επομένως, δεν αποτελεί έκπληξη, λαμβάνοντας υπ' όψιν και το γενικότερο αρνητικό κλίμα για τη Χρυσή Αυγή, που κυριάρχησε στο σύνολο των Μέσων Ενημέρωσης, κατά τη δεύτερη προεκλογική περίοδο.

γ) Δεν παρουσιάστηκε, αντίθετα, *μεροληψία* στους δύο μεγαλύτερους πόλους της «αντιμνημονιακής» *ψήφου*, δηλαδή τον ΣΥΡΙΖΑ και τους ΑΝΕΛ (0,1% – Πίνακας 8.5).

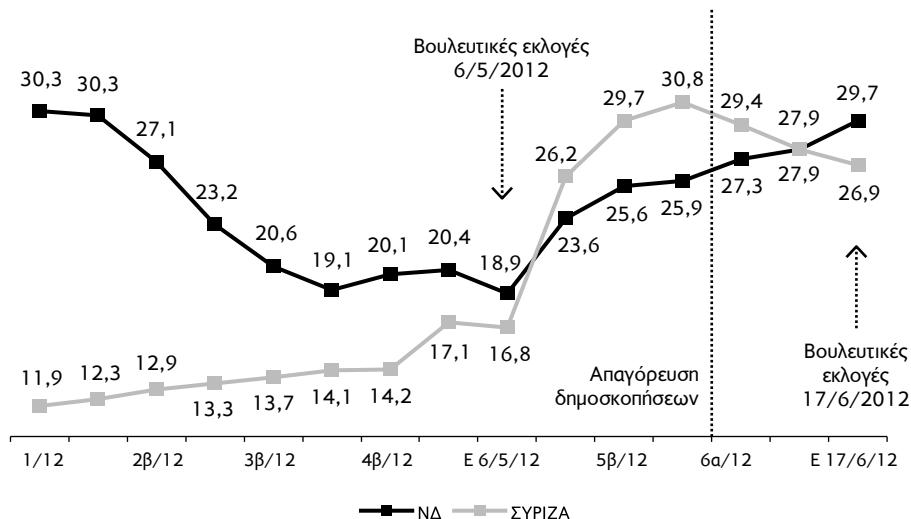
Το σημαντικότερο μειονέκτημα της μεθοδολογίας της εξομάλυνσης είναι ότι δεν μπορεί να προσδιορίσει τη χρονική αφετηρία εμφάνισης των *μεροληψιών* που υπολογίστηκαν, ούτε να ανιχνεύσει την όποια διαχρονική εξέλιξή τους. Συνεπώς, η *εκ των υστέρων* διόρθωση της *εκτίμησης εκλογικής επιρροής* είναι δυνατή μόνον υποθέτοντας, ότι η *μεροληψία* των δημοσκοπήσεων διατηρήθηκε σταθερή σε όλη τη διάρκεια της προεκλογικής περιόδου. Η διορθωμένη *εκ των υστέρων εκτίμηση της εκλογικής επιρροής* των κομμάτων προκύπτει, εάν από την τιμή που υπολογίστηκε με την *εξομάλυνση Kalman* (Πίνακας 8.4), αφαιρέσουμε τη *μεροληψία* των δημοσκοπήσεων, την οποία υποθέτουμε σταθερή (Πίνακας 8.5).

Η *εκ των υστέρων* διόρθωση της *εκτίμησης της εκλογικής επιρροής* του ΣΥΡΙΖΑ και του ΠΑΣΟΚ, κατά την προεκλογική περίοδο του Μαΐου, παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον. Όπως έχει ήδη αναφερθεί, η συντριπτική πλειοψηφία των εταιρειών του κλάδου, με εξαίρεση την Public Issue και την VPRC, προεξοφλούσε την κατάληψη της δεύτερης θέσης από το ΠΑΣΟΚ, ακόμη και 15 ημέρες πριν τις εκλογές. Είναι χαρακτηριστικό, ότι 5 εταιρείες (Kapa Research, GPO, RASS, MARC και ALCO) εκτιμούσαν τη διαφορά μεταξύ των δύο κομμάτων σε πάνω από 5% (Πίνακας 8.1). Υποθέτοντας τη σταθερότητα της *μεροληψίας* των δημοσκοπήσεων σε όλη τη διάρκεια της προεκλογικής περιόδου, προκύπτει, ότι στις εκλογές του Μαΐου ο ΣΥΡΙΖΑ (13,8%) προηγούνταν του ΠΑΣΟΚ (13,5%), έστω και οριακά, από την πρώτη προεκλογική έρευνα του Απριλίου (3-9/4/2012). Στις 20/4/2012, τελευταία ημέρα δημοσίευσης δημοσκοπήσεων, η εκλογική επιρροή του ΣΥΡΙΖΑ εκτιμάται –εκ των υστέρων– σε 13,9%, έναντι 12,5% του ΠΑΣΟΚ (διαφορά 1,4%). Συνεπώς, ακόμη και η τελευταία δημοσιοποιημένη *εκτίμηση* της Public Issue, η οποία ήταν η ακριβέστερη για τα δύο κόμματα, υποεκτιμούσε τον ΣΥΡΙΖΑ κατά περίπου 1% και υπερεκτιμούσε το ΠΑΣΟΚ κατά περίπου 1,5%. Το συμπέρασμα αυτό μεγάλωνει περαιτέρω τον προβληματισμό για τη μεθοδολογία, βάσει της οποίας προέκυψαν οι προεκλογικές *εκτιμήσεις* της πλειοψηφίας των εταιρειών δημοσκοπήσεων.

Όσον αφορά στις εκλογές του Ιουνίου και με δεδομένη την ανοδική *τάση* της ΝΔ και την πτωτική *τάση* του ΠΑΣΟΚ και της ΔΗΜΑΡ, κατά τις δύο τελευταίες εβδομάδες της προεκλογικής περιόδου, είναι περισσότερο πιθανό το ενδεχόμενο η *απόκρυψη ψήφου* για τη ΝΔ να εμφανίστηκε σε αυτό το χρονικό διάστημα και να

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 8.7

B2012: Πρόθεση ψήφου ΝΔ και ΣΥΡΙΖΑ με «εκ των υστέρων» εξομάλυνση Καίμαν, Ιανουάριος - Ιούνιος 2012 (αστάθμιστα στοιχεία – διευκρινισμένη ψήφος)

ΠΗΓΗ: Public Issue, Πολιτικό Βαρόμετρο

εντάθηκε ιδίως κατά την τελευταία εβδομάδα, παρά να διατηρήθηκε σταθερή, καθ' όλη τη διάρκεια της προεκλογικής περιόδου. Επομένως, φαίνεται ότι, εξαιτίας αυτής της απόκρυψης, το εκλογικό ρεύμα από τη ΔΗΜΑΡ και το ΠΑΣΟΚ προς τη ΝΔ υποεκτιμήθηκε στις δύο «κρυφές» έρευνες της ΡΙ.²²

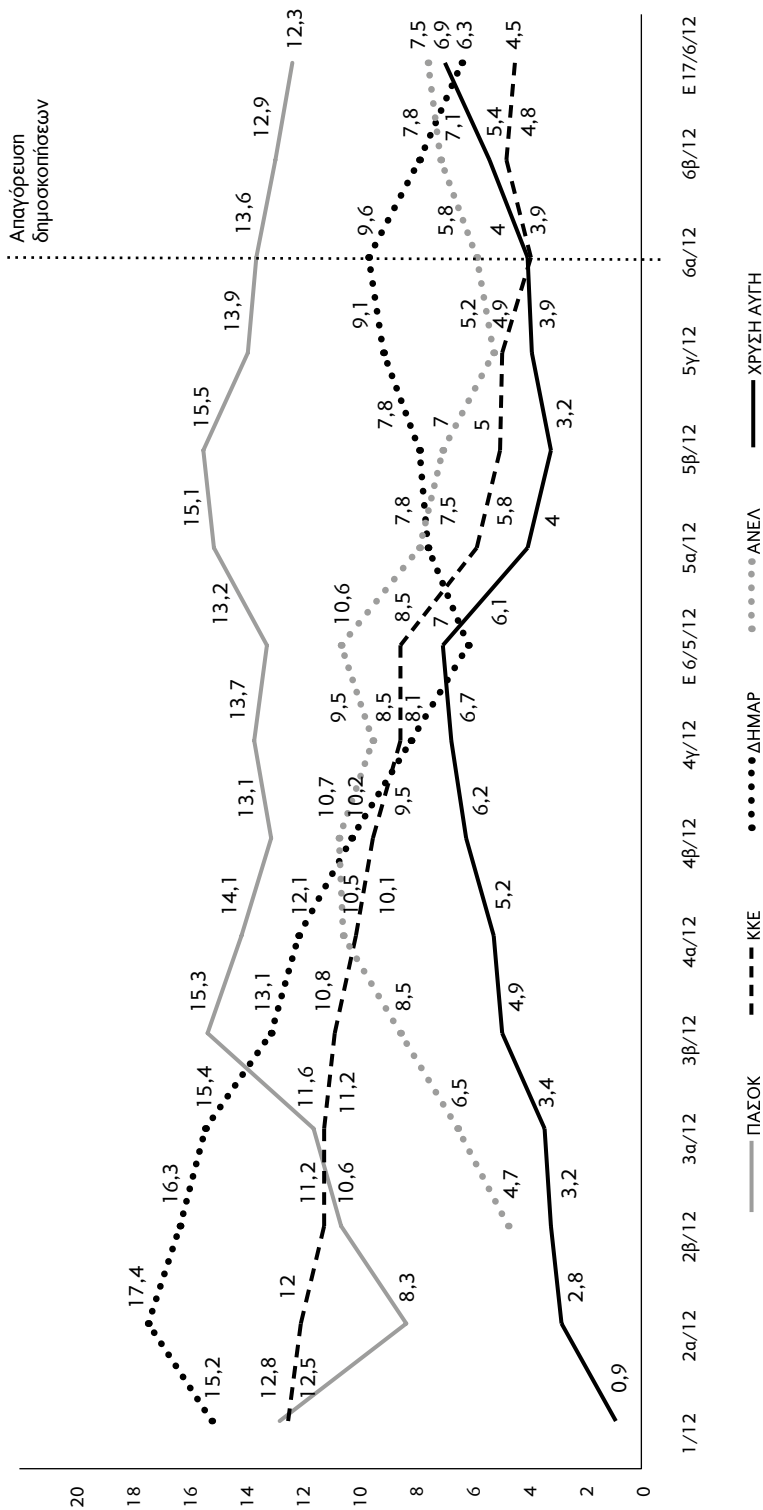
Η εκλογική επιρροή της ΝΔ και του ΣΥΡΙΖΑ, την Παρασκευή 1/6/2012, τελευταία ημέρα δημοσίευσης αποτελεσμάτων δημοσκοπήσεων, εκτιμάται –εκ των υστέρων– σε 27,8% και 30,6% αντίστοιχα (βλέπε συνδυαστικά Πίνακες 8.4 και 8.5). Η διαφορά, δηλαδή, υπέρ του ΣΥΡΙΖΑ, αντί των 6 που δόθηκε προεκλογικά, διορθώνεται σε περίπου 3 μονάδες. Με την ίδια μέθοδο, η εκτίμηση της εκλογικής επιρροής της ΝΔ και του ΣΥΡΙΖΑ για την Πέμπτη 14/6/2012, δηλαδή τρεις ημέρες πριν τις εκλογές, διορθώνεται σε 29,8% και 27,7% αντίστοιχα. Κατά συνέπεια, αν υπολογισθεί εκ των υστέρων και αφαιρεθεί η μεροληψία των ερευνών, τότε η διαφορά μεταβάλλεται σε 2 μονάδες υπέρ της ΝΔ, αντί της μισής μονάδας υπέρ του ΣΥΡΙΖΑ που είχε εκτιμηθεί προεκλογικά.

Ειπωμένο διαφορετικά, τα δύο βασικά συμπεράσματα των δημοσιοποιημένων προεκλογικών εκτιμήσεων της Public Issue, εξακολουθούν να ισχύουν και μετά την ενσωμάτωση του πραγματικού αποτελέσματος στη χρονοσειρά των στοιχείων των ερευνών: 1) Δεκαπέντε ημέρες πριν τις εκλογές, η ΡΙ είχε εκτιμήσει ότι ο ΣΥΡΙΖΑ προηγούνταν καθαρά της ΝΔ. Σύμφωνα με τον «εκ των υστέρων» διορθωμένο υπολογισμό της εκλογικής επιρροής των δύο κομμάτων, προκύπτει ότι δύο εβδο-

²² Δεν γνωρίζουμε, εάν αυτό παρατηρήθηκε και στα αντίστοιχα πρωτογενή στοιχεία που διαθέτουν οι υπόλοιπες εταιρείες δημοσκοπήσεων, διότι αυτά δεν δόθηκαν ποτέ στη δημοσιότητα.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 8.8

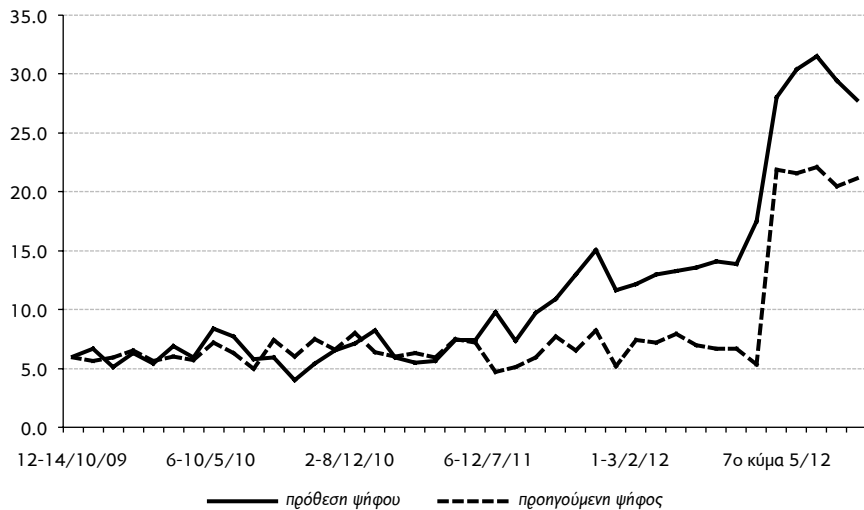
B2012: Πρόθεση ψήφου ΠΑΣΟΚ, ΚΚΕ, ΔΗΜΑΡ, ΑΝΕΛ και ΧΑ. Διόρθωση με εκ των υστέρων εξομάλυνση Kalman
Ιανουάριος - Ιούνιος 2012 (αστάθμιστα στοιχεία – διευκρινισμένη ψήφος)

ΠΗΓΗ: Public Issue, Πολιτικό Βαρόμετρο

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 8.9

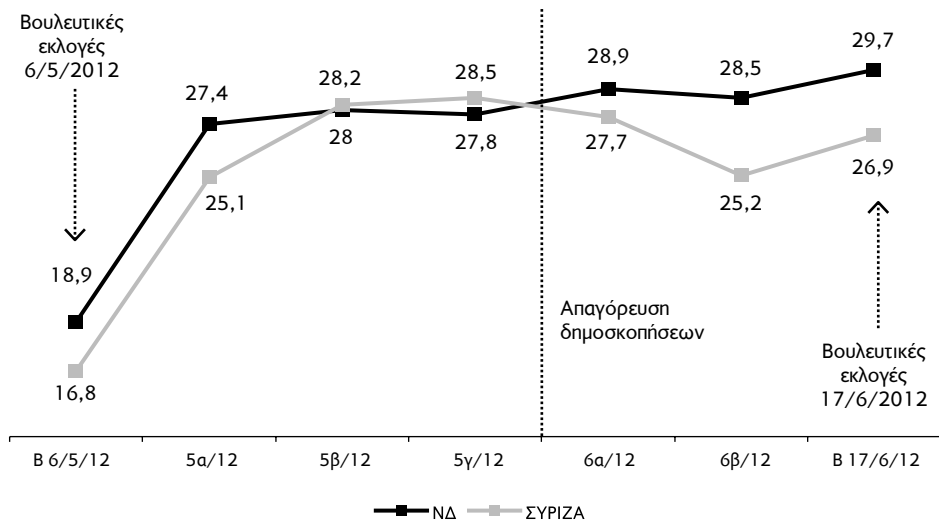
Πρόθεση ψήφου και προηγούμενη ψήφος ΣΥΡΙΖΑ, 2009-2012
(αστάθμιστα στοιχεία – διευκρινισμένη ψήφος)

ΠΗΓΗ: Public Issue, Πολιτικό Βαρόμετρο, Οκτώβριος 2009 - Ιούνιος 2012

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 8.10

Πρόθεση ψήφου ΝΔ και ΣΥΡΙΖΑ, Μάιος-Ιούνιος 2012
Διόρθωση των δεδομένων του Πολιτικού Βαρόμετρου, με πολιτική στάθμιση

ΠΗΓΗ: Public Issue, Πολιτικό Βαρόμετρο, Μάιος 2012 - Ιούνιος 2012

μάδες πριν τις εκλογές ο ΣΥΡΙΖΑ διατηρούσε, πράγματι, διακριτό προβάδισμα, έναντι της ΝΔ (περίπου 3 μονάδες, έναντι των 6 που είχε εκτιμηθεί αρχικά), γεγονός που δεν ανατρέπει την προεκλογική εκτίμησή της. 2) Από τα στοιχεία που δημοσιοποίησε η εταιρεία την Κυριακή των εκλογών, σύμφωνα με τον συσχετισμό, που αποτύπωναν οι έρευνες μέχρι και την Πέμπτη (14/6/2012), προέκυπτε αντιστροφή του κλίματος, εκτιμάτο ότι η εκλογική αναμέτρηση ήταν «ντέρμπι» και το αποτέλεσμα της εν πολλοίς απρόβλεπτο. Η *εκ των υστέρων εκτίμηση της εκλογικής επιρροής των δύο κομμάτων*, υπολογίζει πράγματι τη διαφορά σε περίπου 2 μονάδες υπέρ της ΝΔ. Ωστόσο, το σχετικά μικρό μέγεθος της διαφοράς, σε συνδυασμό με τα *περιθώρια σφάλματος των δύο εκτιμήσεων* ($\pm 2\%$ για τη ΝΔ και $\pm 2,5\%$ για τον ΣΥΡΙΖΑ) επαληθεύουν –και εκ των υστέρων– το προεκλογικό συμπέρασμα της εταιρείας, σχετικά με την αβεβαιότητα της έκβασης της εκλογικής αναμέτρησης. Με βάση τα διαθέσιμα δημοσκοπικά δεδομένα, τρεις ημέρες πριν τις εκλογές, δεν θα μπορούσε να υπάρξει ασφαλής πρόβλεψη του εκλογικού αποτελέσματος, ακόμα και εάν η μεροληψία των ερευνών ήταν εκ των προτέρων γνωστή.

Συνοπτικά, η τελευταία δημοσιεύτη προεκλογική εκτίμηση της ΠΙ για το εκλογικό αποτέλεσμα (ΣΥΡΙΖΑ 28% και ΝΔ 27,5%), υπερεκτίμησε τον ΣΥΡΙΖΑ, κατά περίπου 1% και υποεκτίμησε τη ΝΔ, κατά περίπου 2,5%. Η πτωτική τάση του ΣΥΡΙΖΑ, που συνεχίστηκε και μετά την Πέμπτη (14/6/2012), ημέρα που ολοκληρώθηκε το τελευταίο «κύμα» του προεκλογικού Βαρόμετρου, ερμηνεύει την απόκλιση στην εκτίμηση της επιρροής του ΣΥΡΙΖΑ. Αντίθετα, η υποεκτίμηση της ΝΔ οφείλεται σε συστηματική μεροληψία, η οποία δεν μπορούσε να ανιχνευθεί εκ των προτέρων.

8. Γιατί δεν εμπιστευόμαστε τη στάθμιση με την προηγούμενη ψήφο

Το πρόβλημα της χρήσης της πολιτικής στάθμισης (στάθμιση με την προηγούμενη ψήφο στην Ευρώπη ή την κομματική αυτοτοποθέτηση στις ΗΠΑ) είναι ένα από τα σημαντικότερα ζητήματα που απασχολούν, διεθνώς, την ακαδημαϊκή κοινότητα και τον κλάδο των δημοσκοπήσεων.

Η πολιτική στάθμιση έχει εγκαταλειφθεί εδώ και καιρό από πολλές γνωστές εταιρείες, όπως, π.χ. η Gallup και η Public Policy Polling στις ΗΠΑ, η Ipsos MORI στη Μ. Βρετανία, και άλλες, ενώ οι εταιρείες που εξακολουθούν να τη χρησιμοποιούν (π.χ. η Zogby στις ΗΠΑ και η ICM στη Μ. Βρετανία), αφενός την εφαρμόζουν με τη βοήθεια εξειδικευμένων και πολύπλοκων τεχνικών και, αφετέρου, την αντιμετωπίζουν με έντονο σκεπτικισμό. Είναι χαρακτηριστική η παρατήρηση του N. Sparrow, διευθύνοντος συμβούλου της ICM, μετά τις βουλευτικές εκλογές του 2005, ότι η αξία της *στάθμισης με την προηγούμενη ψήφο* διαρκώς μειώνεται, καθώς όλο και λιγότεροι ψηφοφόροι δηλώνουν τι ψήφισαν στις προηγούμενες εκλογές (Sparrow 2005).

Αντιθέτως, στη χώρα μας η *στάθμιση με την προηγούμενη ψήφο* θεωρείται «επιστημονικό θέσφατο» και αποτελεί την πιο διαδεδομένη στατιστική τεχνική «διόρθωσης» των πρωτογενών στοιχείων της πρόθεσης ψήφου και συνεπώς εκτίμησης της εκλογικής επιρροής των κομμάτων. Ταυτόχρονα, ο τρόπος που χρησιμοποιείται συνιστά τον κατεξοχήν ψευδοεπιστημονικό μηχανισμό χειραγώγησης των δημοσκοπήσεων και υπαγωγής τους σε πολιτικές σκοπιμότητες.

Η Public Issue έχει εγκαταλείψει την πολιτική στάθμιση από το 2004 και, αντίθετα, έχει αναπτύξει μια μεθοδολογία που στηρίζεται στην *ανάλυση χρονολογικών σει-*

ρών (*time series analysis*) της διαθέσιμης χρονοσειράς των ερευνών. Η χρήση της *στάθμισης με την προηγούμενη ψήφο* απορρίφθηκε, διότι αρκετοί ψηφοφόροι δεν απαντούν ανεπηρέαστοι ή ειλικρινώς στην ερώτηση τι ψήφισαν στις τελευταίες εκλογές. Συμβαίνει συχνά να «χρωματίζουν» τις παλιότερες επιλογές τους, με βάση τη σημερινή κομματική προτίμησή τους, δηλαδή να απαντούν ότι ψήφισαν στις προηγούμενες εκλογές, εκείνο το κόμμα που προτίθενται να ψηφίσουν στις επόμενες εκλογές ή να δηλώνουν (ψευδώς) ότι ψήφισαν τον νικητή (των προηγούμενων εκλογών) ή απλώς να μη θυμούνται τι ψήφισαν στις προηγούμενες εκλογές (Moon 1991, Boy and Chiche 1999). Για αυτόν τον εκ των υστέρων «χρωματισμό» της κομματικής προτίμησης, είναι χαρακτηριστικό το γεγονός, ότι μετά τη δολοφονία του Τζ. Κέννεντυ (1963) τα 2/3 των Αμερικανών ψηφοφόρων δήλωσαν πως τον είχαν ψηφίσει στις εκλογές του 1960 (!), ενώ στην πραγματικότητα είχε εκλεγεί με ποσοστό 49,6% (Worcester, Mortimore and Gosschalk 2001). Η καθιέρωση τις τελευταίες δεκαετίες της Μεταπολίτευσης πολλαπλών και διαφορετικού τύπου εκλογικών αναμετρήσεων, π.χ. ευρωεκλογές, νομαρχιακές, περιφερειακές, έχει ενισχύσει περαιτέρω αυτήν την *τάση*.

Διεθνώς, οι περισσότερες εταιρείες που σταθμίζουν με την *προηγούμενη ψήφο* υπερβαίνουν τα προβλήματα της μεθόδου που προαναφέρθηκαν, προσπαθώντας να εκτιμήσουν το «φυσιολογικό» ποσοστό *εσφαλμένης ανάκλησης* (*false recall*), δηλαδή το ποσοστό των ψηφοφόρων, οι οποίοι δηλώνουν ότι ψήφισαν διαφορετικό κόμμα από εκείνο που όντως ψήφισαν στην πραγματικότητα. Στη συνέχεια, το ποσοστό-στόχος της *στάθμισης*, για κάθε κόμμα, υπολογίζεται από το σταθμισμένο μέσο όρο της πραγματικής και της δειγματικής *προηγούμενης ψήφου*. Το βάρος της πραγματικής *προηγούμενης ψήφου* ονομάζεται *συντελεστής στάθμισης*. Η γνωστή βρετανική εταιρεία ICM χρησιμοποιεί π.χ. ως *συντελεστής στάθμισης* το 0,75.²³ Η διαδικασία της *στάθμισης* αποτελεί ένα πολύ σημαντικό «σκοτεινό σημείο» των ελληνικών δημοσκοπήσεων, καθώς οι εταιρείες που σταθμίζουν με την *προηγούμενη ψήφο* δεν δημοσιοποιούν ποτέ τον *συντελεστής στάθμισης* που χρησιμοποιούν, επιτείνοντας περαιτέρω τις αμφιβολίες για τον τρόπο χρήσης της *πολιτικής στάθμισης*.

Η χρήση της *πολιτικής στάθμισης* προϋποθέτει, ότι η *προηγούμενη ψήφος*, που στην πραγματικότητα βασίζεται σε μια υποκειμενική δήλωση γνώμης, είναι μια «δημογραφική» μεταβλητή, όπως π.χ. το φύλο ή η ηλικία. Το ποσοστό κάθε κόμματος, δηλαδή, θα έπρεπε να μεταβάλλεται τυχαία, γύρω από το πραγματικό αποτέλεσμα των προηγούμενων εκλογών. Σε όρους *χρονολογικών σειρών*, η απόκλιση της δειγματικής από την πραγματική *προηγούμενη ψήφο* θα έπρεπε να συνιστά *λευκό θόρυβο* (*white noise*). Σε αυτήν την περίπτωση, η *πολιτική στάθμιση* θα μπορούσε να διορθώσει τη *μεροληψία* που οφείλεται σε μια ενδεχόμενη «υπερεκπροσώπηση» ή «υποεκπροσώπηση» ενός κόμματος, στο δείγμα μιας έρευνας (*sampling bias*). Η *πολιτική στάθμιση* μπορεί να χρησιμοποιηθεί ακόμα και όταν η *προηγούμενη ψήφος* ενός κόμματος κυμαίνεται γύρω από μια σταθερή, αλλά διαφορετική από το πραγματικό αποτέλεσμα, τιμή, δηλαδή όταν παρατηρείται *διαχρονικά συστηματική «υπερεκπροσώπηση» ή «υποεκπροσώπηση»* αυτού του κόμματος στα δείγματα των ερευνών. Απαραίτητη προϋπόθεση αποτελεί η δυνατότητα διάκρισης της *συστηματικής μεροληψίας δειγματοληψίας* (*sampling bias*), από την *εσφαλμένη ανάκληση*

23 Βλέπε σχετικά την ιστοσελίδα <http://ukpollingreport.co.uk/faq-weighting>.

(*false recall*) της προηγούμενης ψήφου, που είναι μια μορφή μεροληψίας απάντησης (*response bias*). Όμως, είναι συχνότερο το φαινόμενο, η εξέλιξη της προηγούμενης ψήφου να ακολουθεί συστηματικά την ίδια διακύμανση με την εξέλιξη της πρόθεσης ψήφου. Αυτό συμβαίνει γιατί, όπως ήδη επισημάνθηκε, οι ψηφοφόροι τείνουν να προβάλλουν και στο παρελθόν τις σημερινές κομματικές προτιμήσεις τους. Πρόκειται για ένα φαινόμενο που έχει περιγράψει επαρκώς η κοινωνική ψυχολογία. Σε αυτήν την περίπτωση, η προηγούμενη ψήφος «χρωματίζεται», εμπεριέχει δηλαδή μεροληψία (την προβολή και στο παρελθόν των σημερινών προτιμήσεων). Επομένως, δεν είναι δυνατόν να διορθωθεί η όποια μεροληψία της πρόθεσης ψήφου, με μια μεταβλητή που συστηματικά με αυτήν. Το μόνο αποτέλεσμα θα ήταν να «ακυρωθούν» (και κατά συνέπεια να «συσκοτισθούν») οι πραγματικές τάσεις που εμφανίζονται στην ίδια την πρόθεση ψήφου.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτού του φαινομένου αποτελεί η ψήφος στον ΣΥΡΙΖΑ. Στο Διάγραμμα 8.9 παρατίθεται η εξέλιξη της πρόθεσης ψήφου και της προηγούμενης ψήφου για τον ΣΥΡΙΖΑ στις έρευνες της Public Issue, από τις εκλογές του 2009 μέχρι τον Ιούνιο του 2012. Όπως είναι φανερό, οι δύο μεταβλητές κινούνται σχεδόν παράλληλα, ενώ ο σχετικός συντελεστής συσχέτισης φθάνει το 91%! Επομένως, η διόρθωση της πρόθεσης ψήφου στον ΣΥΡΙΖΑ με τη βοήθεια της προηγούμενης ψήφου στερείται νοήματος.

Προκειμένου να γίνει καλύτερα αντιληπτή η αδυναμία της πολιτικής στάθμισης να διορθώσει με επιτυχία τις όποιες μεροληψίες των ερευνών, μπορεί να μελετηθεί η επίδραση που θα είχε η στάθμιση στην πρόθεση ψήφου των τριών προηγούμενων εκλογικών αναμετρήσεων του 2004, του 2007 και του 2009, για τις οποίες διατίθενται δεδομένα δημοσκοπήσεων, από το Πολιτικό Βαρόμετρο της ΠΙ. Θα χρησιμοποιηθεί για αυτό το εκάστοτε *αθροιστικό αρχείο* των προεκλογικών «κυμάτων» (το σύνολο των ερευνών), που πραγματοποιήθηκαν, κατά τη διάρκεια της αντίστοιχης προεκλογικής περιόδου. Το 2004, το αστάθμιστο ποσοστό της ΝΔ, που προέκυψε από το *αθροιστικό αρχείο* των 13 κυμάτων του προεκλογικού Βαρόμετρου υπολογίστηκε σε 47,7% και του ΠΑΣΟΚ σε 41,5%. Τα αντίστοιχα σταθμισμένα ποσοστά θα έδιναν 50,7% και 37,8% αντίστοιχα, δηλαδή θα απέκλιναν πολύ περισσότερο από το πραγματικό εκλογικό αποτέλεσμα του 2004 (ΝΔ 45,4% και ΠΑΣΟΚ 40,6%), σε σχέση με την αστάθμιστη ψήφο! Παρόμοια εικόνα παρουσιάζεται και το 2009. Το αστάθμιστο ποσοστό του ΠΑΣΟΚ στα 7 «κύματα» του προεκλογικού Βαρόμετρου ήταν 44,6% και της ΝΔ 32,5%. Και σε αυτήν την περίπτωση, τα σταθμισμένα ποσοστά των δύο κομμάτων (46,2% και 31,2% αντίστοιχα) θα αποτελούσαν χειρότερες εκτιμήσεις του εκλογικού αποτελέσματος του 2009 (ΠΑΣΟΚ 43,9% και ΝΔ 33,5%).

Ιδιαίτερη σημασία έχει η περίπτωση του 2007, καθώς το κόμμα που προηγείτο στην πρόθεση ψήφου (η ΝΔ με 47% έναντι 33,5% του ΠΑΣΟΚ), υπερεκτιμούνταν και στην προηγούμενη ψήφο, όπως ακριβώς συνέβαινε και με τον ΣΥΡΙΖΑ, κατά την τελευταία προεκλογική περίοδο του Ιουνίου 2012. Ταυτόχρονα, το 2007, το ΠΑΣΟΚ υποεκτιμούνταν τόσο στην πρόθεση όσο και στην προηγούμενη ψήφο, ενώ οι δύο μεταβλητές (πρόθεση ψήφου και προηγούμενη ψήφος) συσχετίζονταν έντονα (περί το 60%) και στα δύο κόμματα. Το 2007, η στάθμιση θα «υπερδιόρθωνε» την πρόθεση ψήφου, μειώνοντας τη διαφορά ΝΔ - ΠΑΣΟΚ σε μόλις 2,3% (ΝΔ 41,3% και ΠΑΣΟΚ 39%), ενώ το πραγματικό αποτέλεσμα ήταν ΝΔ 41,8% και ΠΑΣΟΚ 38,1% και η πραγματική διαφορά 3,7%. Η έντονη συσχέτιση των δύο μεταβλητών αποδεικνύει ότι η υπερεκτίμηση της ΝΔ και η υποεκτίμηση του ΠΑΣΟΚ στην

ΠΙΝΑΚΑΣ 8.10

**Διευκρινισμένη πρόθεση ψήφου, προεκλογικές έρευνες 2004, 2007, 2009.
«Διόρθωση» με χρήση πολιτικής στάθμισης.**

		ΝΔ	ΠΑΣΟΚ
Βουλευτικές 2004	Πρόθεση ψήφου (αστάθμιστη)	47,7	41,5
	Πρόθεση ψήφου (σταθμισμένη)	50,7	37,8
	Εκλογικό αποτέλεσμα	45,5	41,6
Βουλευτικές 2007	Πρόθεση ψήφου (αστάθμιστη)	47	33,5
	Πρόθεση ψήφου (σταθμισμένη)	41,3	39
	Εκλογικό αποτέλεσμα	41,8	38,1
Βουλευτικές 2009	Πρόθεση ψήφου (αστάθμιστη)	32,5	44,6
	Πρόθεση ψήφου (σταθμισμένη)	31,2	46,2
	Εκλογικό αποτέλεσμα	33,5	43,9

ΠΗΓΗ: Public Issue, προεκλογικά Βαρόμετρα για τις βουλευτικές εκλογές των ετών 2004, 2007, 2009

προηγούμενη ψήφο οφείλονταν σε αυτήν ακριβώς τη συσχέτιση, επρόκειτο δηλαδή για *μεροληψία απάντησης* (*response bias*). Το πολιτικό κλίμα εκείνης της συγκυρίας (πλήρης κυριαρχία της ΝΔ, που ήταν ταυτόχρονα νικητής των προηγούμενων εκλογών και κυβερνητικό κόμμα) ευνοούσε τη *μεροληψία απάντησης* υπέρ της ΝΔ, τόσο στην πρόθεση, όσο και στην προηγούμενη ψήφο. Η ερμηνεία της υπερεκτίμησης της ΝΔ και της υποεκτίμησης του ΠΑΣΟΚ στην προηγούμενη ψήφο των δειγμάτων των δημοσκοπήσεων εκείνης της περιόδου ως *μεροληψία δειγματοληψίας* (*sampling bias*), αγνοώντας τη *συνδιακύμανση πρόθεσης/προηγούμενης ψήφου*, θα οδηγούσε στην «*υπερδιόρθωση*» της πρόθεσης ψήφου. Θεωρώντας την υπερεκτίμηση της ΝΔ στην προηγούμενη ψήφο ως πρόβλημα της *δειγματοληψίας*, οδηγείται κανείς στο εσφαλμένο συμπέρασμα, ότι τα δείγματα περιείχαν περισσότερους νεοδημοκράτες ψηφοφόρους (του 2004), από ό,τι έπρεπε. Κατά συνέπεια, η *στάθμιση* θα δημιουργούσε λιγότερο αντιπροσωπευτικά δείγματα, τα οποία θα περιείχαν λιγότερους –από την πραγματικότητα– ψηφοφόρους, που το 2004 ψήφισαν τη ΝΔ.

Στην περίπτωση του ΣΥΡΙΖΑ, τον Ιούνιο του 2012, ενώ η προηγούμενη ψήφος ήταν υπερεκτιμημένη, είτε λόγω *μεροληψίας δειγματοληψίας*, είτε λόγω *μεροληψίας απάντησης*, δεν υπήρχαν, αντίστοιχα, ενδείξεις, ότι και η πρόθεση ψήφου ήταν επίσης υπερεκτιμημένη. Ο ΣΥΡΙΖΑ δεν ήταν ο νικητής των προηγούμενων εκλογών, ούτε κυριαρχούσε απόλυτα στο πολιτικό σκηνικό, όπως η ΝΔ το 2007.²⁴ Ταυτόχρονα, η έντονη *συνδιακύμανση* των δύο μεταβλητών αφαιρούσε κάθε δυνατότητα αξιοποίησης της *στάθμισης*.

Συμπερασματικά, η *πολιτική στάθμιση* αποτελεί μια στατιστική τεχνική με αρκετά προβλήματα. Εάν ο στόχος των ερευνητών είναι η επιστημονική βελτίωση της

²⁴ Ενδεικτικό του γεγονότος ότι ο ΣΥΡΙΖΑ δεν κυριαρχούσε στο πολιτικό σκηνικό, σε αντίθεση με τη ΝΔ το 2007, αποτελεί το ευρύ προβάδισμα της ΝΔ στην *παράσταση νίκης*. Βλέπε και υποσημείωση 21.

ποιότητας των δεδομένων και όχι η προπαγάνδα, τότε η χρήση της δεν φέρνει, τις περισσότερες φορές, τα επιθυμητά αποτελέσματα και συνεπώς δεν μπορούμε να την εμπιστευτούμε ως μια αξιόπιστη μέθοδο διόρθωσης της μεροληψίας των δημοσκοπήσεων.

9. Μεταξύ Μαΐου και Ιουνίου 2012: εκτίμηση εκλογικής επιρροής με ανάλυση χρονοσειρών ή με πολιτική στάθμιση; Δύο διαφορετικές ερμηνείες των ίδιων δεδομένων

Το μοναδικό δεδομένο που δεν επιδέχεται καμία αμφισβήτηση είναι προφανώς η πραγματική εκλογική μεταβολή μεταξύ Μαΐου και Ιουνίου 2012. Η ΝΔ από 18,9% βρέθηκε στο 29,6% και ο ΣΥΡΙΖΑ από το 16,8% στο 26,9%. Η μεταξύ των δύο εκλογικών αναμετρήσεων εξέλιξη των *τάσεων* (*patterns*) του εκλογικού σώματος, εάν δηλαδή προηγήθηκε διαρκώς η ΝΔ, εάν η εκλογική δύναμη των δύο κομμάτων ακολούθησε ευθεία ή τεθλασμένη γραμμή, δεν θα μπορέσει ποτέ να αποδειχθεί. Επομένως, ανεξάρτητα από το ζήτημα ποια δημοσκοπήσιον προσέγγισε ακριβέστερα ή απλά δικαιώθηκε από το εκλογικό αποτέλεσμα και για ποιους λόγους (επιστημονικής μεθόδου, πολιτικής διαχείρισης ή τυχαία), το σημαντικό ερώτημα, δηλαδή πώς εξελίχθηκε στην πραγματικότητα η εκλογική αναμέτρηση μένει ανοικτό, πιθανότατα μόνο για τους ιστορικούς και τους πολιτικούς επιστήμονες. Διαφορετικά ειπωμένο, επιδέχεται μόνον λογικές ερμηνείες και αποδείξεις.

Ποια ήταν η χρονική εξέλιξη των *τάσεων* του εκλογικού σώματος μεταξύ των δύο εκλογικών αναμετρήσεων του 2012; Εάν χρησιμοποιηθεί η μέθοδος της *στάθμισης με την προηγούμενη ψήφο* στα *πρωτογενή δεδομένα* των πέντε προεκλογικών «κυμάτων» του Βαρόμετρου της Public Issue, προκύπτει μια εντελώς διαφορετική, αλλά καθόλου πειστική ερμηνεία για το πώς διαμορφώθηκε το τελικό αποτέλεσμα των εκλογών της 17ης Ιουνίου (Διάγραμμα 8.10), από εκείνη που προκύπτει εάν αντί για τη *στάθμιση* χρησιμοποιηθεί η μέθοδος της *εξομάλυνσης των χρονοσειρών της πρόθεσης ψήφου* (Διάγραμμα 8.7). Η «δικαίωση» (αυτή τη φορά) της μεθόδου της *στάθμισης* από το τελικό εκλογικό αποτέλεσμα δεν αποτελεί απόδειξη, ούτε ικανοποιητική ερμηνεία, στα πλαίσια όχι μιας επικοινωνιακής αντιπαράθεσης, αλλά μιας επιστημονικής συζήτησης.

Σύμφωνα με τη δεύτερη μέθοδο διόρθωσης, δηλαδή την εξομάλυνση των χρονοσειρών της *πρόθεσης ψήφου*, μετά τις εκλογές του Μαΐου εμφανίστηκε ένα ισχυρότατο πολυσυλλεκτικό εκλογικό ρεύμα προς τον ΣΥΡΙΖΑ. Το ρεύμα υπήρξε ανοδικό μέχρι και τις 30 Μαΐου, εκτοξεύοντας το ποσοστό του ΣΥΡΙΖΑ περίπου στο 31% (Διάγραμμα 8.7). Στο ίδιο διάστημα, η εκλογική επιρροή της ΝΔ αυξήθηκε, επίσης, αλλά λιγότερο έντονα, προσεγγίζοντας το 26%. Εν συνεχεία, η *τάση* ανόδου του ΣΥΡΙΖΑ διακόπηκε και άρχισε μια καθοδική πορεία, η οποία συνεχίστηκε σε όλη την περίοδο του τελευταίου 15νθημέρου (που συμπίπτει με την περίοδο απαγόρευσης δημοσίευσης των δημοσκοπήσεων), μέχρι την ημέρα των εκλογών, συρρικνώνοντας το εκλογικό ποσοστό του ΣΥΡΙΖΑ στο 26,9%. Ταυτόχρονα, στο τελευταίο 15νθήμερο υπήρξε άνοδος της επιρροής της ΝΔ, η οποία απορροφώντας ένα κρίσιμο ποσοστό, κυρίως από τη ΔΗΜΑΡ και το ΠΑΣΟΚ, προσέγγισε εκλογικά το 29,7% (Πίνακας 8.4 και Διάγραμμα 8.7).

Εάν, όμως, διορθώσουμε τα ίδια *πρωτογενή στοιχεία*, που διαθέτουμε, με την

πρώτη μέθοδο, δηλαδή την *πολιτική στάθμιση*, τότε το εύρος των μεταβολών των ποσοστών των δύο κομμάτων μεταξύ των δύο εκλογών (Μαΐου-Ιουνίου) δείχνει να υπήρξε πολύ μικρότερο (Πίνακας 8.6 και Διάγραμμα 8.10). Πιο συγκεκριμένα, στα πέντε (5) «κύματα» του Βαρόμετρου της ΡΙ, η ΝΔ κυριάνθηκε από 27,4% ως 28,5 % και ο ΣΥΡΙΖΑ από 25,1% ως 28,5%. Ο ΣΥΡΙΖΑ εμφανίζεται να αύξησε την επιρροή του, στο πρώτο μισό της προεκλογικής περιόδου, αλλά με μικρότερη δυναμική και να υποχώρησε στη συνέχεια. Παράλληλα, η ΝΔ φαίνεται να παρέμεινε ουσιαστικά στάσιμη, σε όλη την προεκλογική περίοδο. Είναι ιδιαίτερα σημαντικό, ότι ακόμα και σύμφωνα με την *εκτίμηση* που προέρχεται από τη *στάθμιση*, ο ΣΥΡΙΖΑ *προηγείτο* οριακά της ΝΔ με 28,5%, έναντι 27,8%, στην τελευταία έρευνα της ΡΙ, πριν την έναρξη της σχετικής απαγόρευσης. Πρέπει επίσης να επισημανθεί, ότι η ερμηνεία που προκύπτει από τη διόρθωση των *πρωτογενών δεδομένων* της ΡΙ, με χρήση της *πολιτικής στάθμισης*, είναι παρόμοια με εκείνη των περισσότερων εταιρειών του κλάδου, που στηρίζουν παραδοσιακά τις *εκτιμήσεις* τους σε κάποιας μορφής *στάθμιση*. Σε πολλές μάλιστα από αυτές, η ΝΔ είχε εξαρχής καθαρό προβάδισμα, το οποίο διατηρήθηκε σχεδόν σταθερό καθ' όλη τη διάρκεια της προεκλογικής περιόδου.

Προκύπτουν, επομένως, δύο σαφώς αντιθετικές ερμηνευτικές προσεγγίσεις της εκλογικής δυναμικής. Με δεδομένη τη διαφορά, γεννάται το ερώτημα ποια από τις δύο μπορεί να θεωρηθεί ακριβέστερη και περισσότερο πειστική, για την περιγραφή της πραγματικής εξέλιξης; Πάνω σε αυτό το ερώτημα μπορεί κανείς να παρατηρήσει τα εξής:

1) Η υπερεκτίμηση του ΣΥΡΙΖΑ στην *προηγούμενη ψήφο* δεν μπορεί να θεωρηθεί απόδειξη «υπερ-εκπροσώπησης» ψηφοφόρων του ΣΥΡΙΖΑ στα δείγματα των προεκλογικών ερευνών (δηλαδή απόδειξη *μεροληψίας δειγματοληψίας*). Η έντονη συσχέτιση της *πρόθεσης ψήφου* με την *προηγούμενη ψήφο*, σε συνδυασμό με την εντυπωσιακή αύξηση της επιρροής του ΣΥΡΙΖΑ, ακόμα και αν έχασε τελικά τις εκλογές, καθιστά πολύ πιθανό το ενδεχόμενο η υπερεκτίμησή του στην *προηγούμενη ψήφο* να οφείλεται σε προβολή στο παρελθόν (εκλογές της 6ης Μαΐου) της *πρόθεσης ψήφου* (για τις εκλογές της 17ης Ιουνίου). Επιπλέον, η υπερεκτίμηση του ΣΥΡΙΖΑ στην *προηγούμενη ψήφο* ανήλθε, κατά μέσο όρο, σε 4,6%, κατά την προεκλογική περίοδο του Ιουνίου, ενώ κατά τη διάρκεια του εκλογικού κύκλου 2009 - 2012 (Μάιος) σε 1,9% και στο δεύτερο εξάμηνο του 2012, δηλαδή μετά τις εκλογές του Ιουνίου, σε μόλις 0,9%. Δηλαδή, το πρωτοφανές μέγεθος της υπερεκτίμησης της *προηγούμενης ψήφου* συνόδευε την εκρηκτική άνοδο του ΣΥΡΙΖΑ στην *πρόθεση ψήφου*. Το γεγονός αυτό ενισχύει τον ισχυρισμό, ότι η υπερεκτίμηση του ΣΥΡΙΖΑ στην *προηγούμενη ψήφο* οφείλεται, κατά κύριο λόγο, σε *μεροληψία απάντησης*. Σε τελική ανάλυση, η ίδια η *πρόθεση ψήφου* αποτελεί τη σημαντικότερη απόδειξη περί μη «υπερ-εκπροσώπησης» του ΣΥΡΙΖΑ στα προεκλογικά δείγματα. Σύμφωνα με τον υπολογισμό της *μεροληψίας* των προεκλογικών ερευνών, προκύπτει ότι ο ΣΥΡΙΖΑ δεν υπερεκτιμήθηκε στην *πρόθεση ψήφου* (Πίνακας 8.5). Πώς είναι λοιπόν δυνατόν να υπερ-εκπροσωπείται στην *προηγούμενη ψήφο*;

2) Η *στάθμιση* θα οδηγούσε σε σημαντική υποεκτίμηση και των δύο πρώτων κομμάτων. Εάν εφαρμοστεί η *στάθμιση* στα στοιχεία της ΡΙ, τότε το (σταθμισμένο) ποσοστό της ΝΔ στο τελευταίο «κύμα» του προεκλογικού Βαρόμετρου, τρεις ημέρες πριν τις εκλογές, υπολογίζεται σε 28,5% (υποεκτίμηση 1,2% – Διάγραμμα 8.10), γεγονός που σημαίνει ότι η *στάθμιση* δεν μπορούσε να διορθώσει πλήρως την υποεκτίμηση της ΝΔ, που διαπιστώθηκε στα *πρωτογενή δεδομένα*. Ακόμα με-

γαλύτερη (1,7%) είναι η υποεκτίμηση του ΣΥΡΙΖΑ. Το σταθμισμένο ποσοστό του ανέρχεται μόλις σε 25,2%, γεγονός που αποδεικνύει ότι δεν υπήρξε πραγματική «υπερ-εκπροσώπηση» του ΣΥΡΙΖΑ στην προηγούμενη ψήφο. Από την άλλη πλευρά, η τελευταία προεκλογική εκτίμηση της ΠΙ για την εκλογική επιρροή του ΣΥΡΙΖΑ ήταν 28% (βλέπε Διάγραμμα 8.3), αρκετά πλησιέστερα στην πραγματική του δύναμη (26,9%), σε σχέση με το εκτιμώμενο ποσοστό που θα έδινε θεωρητικά η στάθμιση (25,2%). Αντίστοιχα, η προεκλογική εκτίμηση για τη ΝΔ ήταν 27,5% (Διάγραμμα 8.3, υποεκτίμηση 2,2%). Όπως είναι φανερό, η ΝΔ υποεκτιμάται και με τις δύο μεθόδους, γεγονός που υποδηλώνει ότι η εις βάρος της μεροληψία δεν οφειλόνταν σε δήθεν «υπο-εκπροσώπηση» στην προηγούμενη ψήφο.

Σε αυτό το σημείο πρέπει να τονισθεί, ότι η αξιολόγηση των εκτιμήσεων που προκύπτουν από τις δημοσκοπήσεις με βάση τη διαφορά (ψαλίδα) μεταξύ των δύο εκάστοτε πρώτων κομμάτων (από το 2012, ΝΔ και ΣΥΡΙΖΑ) είναι πολλές φορές παραπλανητική.²⁵ Η διαφορά των ποσοστών ΝΔ και ΣΥΡΙΖΑ, εάν εφαρμοστεί η στάθμιση (3,3%), είναι πράγματι πολύ κοντά στην πραγματική μεταξύ τους διαφορά (2,8%). Αυτό όμως δεν σημαίνει ότι η εκτίμηση της εκλογικής επιρροής των κομμάτων με βάση τη στάθμιση θα ήταν σωστή, καθώς θα υποεκτιμούσε σημαντικά και τα δύο κόμματα και, ταυτόχρονα, θα υποεκτιμούσε συνολικά και τον «νέο δικομματισμό» (ΝΔ και ΣΥΡΙΖΑ) κατά περίπου 3%.

3) Εάν η ερμηνεία του εκλογικού αποτελέσματος που προκύπτει από τη στάθμιση, τόσο από τα στοιχεία της Public Issue, όσο κυρίως από εκείνα των άλλων εταιρειών, ήταν σωστή, αν δηλαδή η ΝΔ είχε ένα «άνετο και σταθερό» προβάδισμα, τουλάχιστον κατά το τελευταίο 15νθήμερο, γιατί το *exit poll*, που έγινε την ίδια την ημέρα των εκλογών, απέτυχε να προβλέψει την (στην πραγματικότητα) άνετη νίκη της ΝΔ;

Απλούστατα, επειδή η μεροληψία που ίσχυε στις προεκλογικές έρευνες (απόκρυψη ψήφου για τη ΝΔ) ίσχυε το ίδιο, αν όχι και σε μεγαλύτερο βαθμό και στη δημοσκόπηση εξόδου.²⁶

4) Εάν το κριτήριο δεν είναι η νομιμοποίηση της χειραγωγικής χρήσης των δημοσκοπήσεων, τότε η αξιολόγηση της μεθοδολογίας των διαφόρων εταιρειών δεν μπορεί να γίνει αποσπασματικά, αναλύοντας μόνο το αποτέλεσμα των εκλογών της 17ης Ιουνίου και αγνοώντας εκείνο των εκλογών της 6ης Μαΐου, των οποίων άλλωστε οι τελευταίες εκλογές αποτέλεσαν τη συνέχεια και, ουσιαστικά, τον «δεύτερο γύρο». Υπενθυμίζεται, ότι τα βασικά συμπεράσματα της εκτίμησης της ΠΙ, 15 ημέρες πριν τις εκλογές της 6ης Μαΐου, αποδείχθηκαν σωστά: Ο δικομματισμός (ΝΔ και ΠΑΣΟΚ) εκτιμήθηκε ότι θα περιοριζόταν στο 35%, η ΝΔ μόλις θα ξεπερνούσε το 20% και το ενδεχόμενο ο ΣΥΡΙΖΑ να καταλάμβανε την δεύτερη θέση ήταν ανοικτό (βλέπε Πίνακα 8.1). Αυτή η επιτυχής εκτίμηση πραγματοποιήθηκε με την ίδια μεθοδολογία με την οποία πραγματοποιήθηκε και η «άστοχη» εκτίμηση των εκλογών της 17ης Ιουνίου. Γιατί ξαφνικά η μεθοδολογία έπαψε να είναι σωστή; Μήπως τελικά το πραγματικό πρόβλημα είναι ότι η δυναμική που καθόρισε

25 Ειδικά για την Ελλάδα, λόγω του ισχύοντος εκλογικού συστήματος, η διαφορά α/β κόμματος, παρότι σημαντική πολιτικά δεν έχει πρακτική σημασία, αφού το πρώτο κόμμα για να εισπράξει το bonus των 50 εδρών, αρκεί να λάβει μια ψήφο παραπάνω.

26 Από αυτήν την άποψη, θα άξιζε να δοθούν στη δημοσιότητα τα *πρωτογενή στοιχεία* του *exit poll*.

το αποτέλεσμα των εκλογών της 17ης Ιουνίου υπήρξε πολύ εντονότερη, σε σχέση με τις «πρώτες» εκλογές, με αποτέλεσμα η σχετική απαγόρευση να δημιουργεί την εντύπωση της «αποτυχίας»;

Οι περισσότερες εταιρείες που χρησιμοποιούν τη *στάθμιση* δεν προσέγγισαν ικανοποιητικά το αποτέλεσμα της 6ης Μαΐου. Δημοσκοπήση που δημοσιεύθηκε την Παρασκευή 20/4/2012, 15 ημέρες πριν τις εκλογές του Μαΐου, εκτιμούσε ότι η επόμενη Βουλή (του Μαΐου) θα ήταν 10κομματική, η ΝΔ θα ελάμβανε ποσοστό 25,5 (έλαβε 18,9), το ΠΑΣΟΚ 19,1 (έναντι 13,2) και ο ΣΥΡΙΖΑ 9,1 (έναντι 16,8).²⁷ Γιατί, επομένως, πρέπει να γίνει αποδεκτό ότι η *στάθμιση* αποτελεί την καταλληλότερη μέθοδο *εκτίμησης*;

5) Όσοι υποστηρίζουν ότι η ΝΔ είχε «εξαρχής» καθαρό προβάδισμα, ισχυρίζονται στην ουσία ότι τα γεγονότα του τελευταίου δεκαπενθήμερου δεν έπαιξαν κανένα ρόλο στη διαμόρφωση του τελικού αποτελέσματος. Αυτός ο ισχυρισμός όμως θα πρέπει και να αποδειχθεί.

6) Κατά την προεκλογική περίοδο του Ιουνίου, η χρήση της *στάθμισης* από τις περισσότερες εταιρείες του κλάδου αναδεικνύει, τέλος, ένα σοβαρό ζήτημα δεοντολογίας. Στο 3ο κύμα του προεκλογικού Βαρόμετρου της ΠΙ (τελευταίο δημοσιοποιημένο) η διαφορά των αστάθμιστων ποσοστών ΣΥΡΙΖΑ - ΝΔ ήταν 6%, ενώ η αντίστοιχη διαφορά των σταθμισμένων ποσοστών μόλις 0,7% (Πίνακες 8.3 και 8.6).

Στο 4ο κύμα (πρώτο «κρυφό»), η διαφορά των αστάθμιστων δεδομένων υποχώρησε στο 1,8%, όμως, η διαφορά των σταθμισμένων ποσοστών έφθασε το -1,2%. Επίσης, στο 5ο και τελευταίο κύμα του Βαρόμετρου το οριακό προβάδισμα του ΣΥΡΙΖΑ (0,3%) στα αστάθμιστα στοιχεία μετατρέπονταν σε ευρύ (3,3%) προβάδισμα της ΝΔ. Επομένως, η εφαρμογή της *στάθμισης* από την ΠΙ θα μετέβαλε δραστικά την εικόνα για την εκλογική επιρροή των κομμάτων, που προκύπτει από τα *πρωτογενή δεδομένα*. Στην πρώτη περίπτωση θα εκμηδένιζε τη διαφορά των δύο πρώτων κομμάτων, ενώ στη δεύτερη (κυρίως) και στην τρίτη περίπτωση θα αντίστροφε τη σειρά των κομμάτων. Όταν όμως οι στατιστικές τεχνικές που χρησιμοποιούνται στην επεξεργασία των δεδομένων (όπως π.χ. η *στάθμιση*) έχουν ως αποτέλεσμα τα δημοσιευμένα στοιχεία να διαφέρουν τόσο πολύ από τα πρωτογενή, η ESOMAR συστήνει στα μέλη της τη δημοσίευση και των *πρωτογενών δεδομένων*.²⁸

Με δεδομένη τη μεγάλη απόκλιση πρωτογενών και σταθμισμένων στοιχείων της ΠΙ παρουσιάζει εξαιρετικό ενδιαφέρον η δημοσιοποίηση, έστω και εκ των υστέρων, των *πρωτογενών στοιχείων* των ερευνών όλων των εταιρειών που χρησιμοποιούσαν τη *στάθμιση*, προκειμένου να καταλήξουν στις *εκτιμήσεις* που δημοσιοποίησαν, τόσο στις εκλογές του Μαΐου, όσο και σε εκείνες του Ιουνίου. Ποιο κόμμα προηγούνταν στα *πρωτογενή στοιχεία*, δηλαδή πριν τη *στάθμιση*; Η *στάθμιση* άλλαξε τη σειρά των κομμάτων, όπως θα συνέβαινε και στις έρευνες της ΠΙ, αν

27 Βλέπε σχετικά: <http://www.tanea.gr/ellada/article/?aid=4712857>.

28 «It is also important to indicate whether the results quoted have been adjusted by weighting or other statistical methods and is recommended that the raw data is made available wherever the findings reported differ substantially from the raw data collected in the field», ESOMAR/WAPOR, *Guide to Opinion Polls and Published Surveys*, 2009:18. Διαθέσιμο διαδικτυακά στην ιστοσελίδα http://www.esomar.org/uploads/public/knowledge-and-standards/codes-and-guidelines/WAPOR-ESOMAR_Guidelines.pdf.

εφαρμόζε την ίδια μέθοδο; Και αν πράγματι η *στάθμιση* επέδρασε σημαντικά στα *πρωτογενή στοιχεία*, γιατί στις περιπτώσεις που συνέβη κάτι παρόμοιο δεν ακολουθήθηκε η οδηγία της ESOMAR;

Εν κατακλείδι, το πραγματικό σφάλμα στην προεκλογική *εκτίμηση* της Public Issue υπήρξε η υποεκτίμηση της ΝΔ. Αυτή η υποεκτίμηση δεν διορθώνεται ούτε με τη *στάθμιση*, ενώ παρατηρήθηκε ακόμα και στο κοινό *exit poll*, το οποίο εμφανίζει –αναπόφευκτα– και αυτό, ως μέθοδος, τις ίδιες αδυναμίες με τις προεκλογικές δημοσκοπήσεις. Ταυτόχρονα, το εκτιμώμενο ποσοστό του ΣΥΡΙΖΑ που θα προέκυπτε, εάν εφαρμόζοταν η *στάθμιση* στην τελευταία προεκλογική έρευνα της ΡΙ, παρουσιάζει μεγαλύτερη απόκλιση από το εκλογικό αποτέλεσμα, τόσο σε σχέση με την *εκτίμηση* που δημοσιοποίησε η εταιρεία την ημέρα των εκλογών, όσο και από το ίδιο το αστάθμιστο ποσοστό. Επιπλέον, λαμβάνοντας υπ’ όψιν τις θεωρητικές αδυναμίες της *στάθμισης* και την επιτυχία της *εκτίμησης* της ΡΙ τον Μάιο, καταλήγουμε στο συμπέρασμα, ότι η ερμηνεία της διαμόρφωσης του εκλογικού αποτελέσματος του Ιουνίου, που προκύπτει από την εξομάλυνση των χρονοσειρών *πρόθεσης ψήφου* είναι πειστικότερη από εκείνη που προκύπτει, εάν χρησιμοποιηθεί η *πολιτική στάθμιση*.

Σε αντίθεση με την προεκλογική περίοδο του Ιουνίου, τον Μάιο οι δύο προσεγγίσεις (*εξομάλυνση Kalman* και *πολιτική στάθμιση*) συγκλίνουν και ερμηνεύουν σχεδόν με τον ίδιο τρόπο τη διαμόρφωση του αποτελέσματος της 6ης Μαΐου (Πίνακες 8.4 και 8.6 – Διαγράμματα 8.7 και 8.8). Τον Μάιο, στην τελευταία –προ της απαγόρευσης– προεκλογική δημοσκόπηση της ΡΙ, το ποσοστό του δικομματισμού βρισκόταν κάτω από το 35%. Με την *εξομάλυνση* υπολογίσθηκε σε περίπου 34,5%, ενώ με τη *στάθμιση* σε 34%. Στην ίδια έρευνα, η εκλογική επιρροή του ΣΥΡΙΖΑ προσέγγιζε το 14%, με βάση την *εξομάλυνση*, ενώ σύμφωνα με τη *στάθμιση* περίπου το 13%. Στο ΠΑΣΟΚ οι δύο μέθοδοι συνέκλιναν στο 13%. Στο τελευταίο «κύμα» του προεκλογικού Βαρόμετρου, που ολοκληρώθηκε στις 2/5/2012, τα ποσοστά των κομμάτων που υπολογίζονται διορθώνοντας τα *πρωτογενή στοιχεία*, τόσο με την *εξομάλυνση Kalman*, όσο και με τη *στάθμιση*, συνέκλιναν επίσης σε μεγάλο βαθμό. Επομένως, η χρήση της *πολιτικής στάθμισης* δεν μπορεί να ερμηνεύσει την απόκλιση των προεκλογικών *εκτιμήσεων* της Public Issue, από εκείνες της πλειοψηφίας των υπόλοιπων εταιρειών του κλάδου.

Συγκρίνοντας την εξέλιξη της εκλογικής επιρροής των κομμάτων, κατά τις δύο προεκλογικές περιόδους Μαΐου και Ιουνίου, προκύπτει το συμπέρασμα, ότι οι δύο συγκεκριμένες προεκλογικές περίοδοι ως προς το πολιτικό κλίμα υπήρξαν εντελώς διαφορετικές, τόσο σε σχέση με όλες τις προηγούμενες που παρακολούθησε διαχρονικά το Βαρόμετρο της ΡΙ (2004, 2007, 2009), όσο και μεταξύ τους. Στις «διπλές» εκλογές του 2012, αναπτύχθηκαν έντονες *τάσεις*, οι οποίες επέδρασαν καταλυτικά στα εκλογικά αποτελέσματα. Στην περίπτωση των εκλογών του Μαΐου, οι σημαντικότερες μεταβολές πραγματοποιήθηκαν *πριν* την επίσημη έναρξη της προεκλογικής περιόδου και πάντως πριν την περίοδο της απαγόρευσης, γεγονός που επέτρεψε στις προεκλογικές δημοσκοπήσεις να τις αποτυπώσουν έγκαιρα και αξιόπιστα. Αντίθετα, στην περίπτωση του Ιουνίου, η ένταση της προεκλογικής περιόδου κορυφώθηκε *κατά τη διάρκεια της απαγόρευσης*, με αποτέλεσμα οι δημοσιευμένες δημοσκοπήσεις να μην μπορέσουν να καταγράψουν τις μεταβολές που συντελέστηκαν σε αυτή την περίοδο και κυρίως την ανοδική *τάση* της ΝΔ, η οποία έκρινε και το αποτέλεσμα.

9. Δημοτικές-περιφερειακές-ευρωεκλογές 2014: το ελληνικό εκλογικό πείραμα

Τον Μάιο του 2014 διεξήχθησαν, για πρώτη φορά στην Ελλάδα, τριπλές εκλογές (δημοτικές-περιφερειακές-ευρωεκλογές) με εντελώς διακριτό χαρακτήρα και διακύβευμα. Ο συνδυασμός αυτών των εκλογικών αναμετρήσεων υπήρξε πρωτόγνωρος για τα ελληνικά δεδομένα. Ο σχεδιασμός της συγκυβέρνησης ΝΔ και ΠΑΣΟΚ αποσκοπούσε στο «φιλτράρισμα» της κοινωνικής δυσαρέσκειας, μέσω της δεδομένης υπεροχής τους, έναντι του ΣΥΡΙΖΑ, στις αυτοδιοικητικές εκλογές. Ωστόσο, ο σχεδιασμός αυτός, αν και περιόρισε αισθητά την έκταση της εκλογικής διαμαρτυρίας, δεν πέτυχε. Ο ΣΥΡΙΖΑ κατάφερε να επικρατήσει με σημαντική διαφορά (3,9%). Η νίκη του στις ευρωεκλογές αποδείχθηκε καταλύτης πολιτικών εξελίξεων, που οδήγησαν, ακριβώς 8 μήνες μετά, στην εντυπωσιακή του επικράτηση στις βουλευτικές εκλογές του 2015.

1. Ο χαρακτήρας των ευρωεκλογών του 2014

Η διεξαγωγή τριπλών εκλογών (δημοτικές, περιφερειακές, ευρωεκλογές), οι οποίες μάλιστα αφορούν διαφορετικές βαθμίδες της πολιτικής (Δήμος, Περιφέρεια, Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο) και, κατά συνέπεια, εντελώς διαφορετικό θεσμικό αντικείμενο και πεδίο αρμοδιοτήτων, δεν έχει ιστορικό προηγούμενο στην Ελλάδα. Η χρονική σύμπτωση των τριών διαφορετικών αναμετρήσεων, σε συνδυασμό με μια σειρά αλλαγών στο θεσμικό πλαίσιο των εκλογών, καθιστούν τις εκλογές του 2014 μια πρωτόγνωρη και «έκτακτη» εκλογική διαδικασία. Ένα εκλογικό «υβρίδιο» που οδηγεί στην υποβάθμιση και τον εκφυλισμό της εκλογικής διαδικασίας, στη ριζική αποδυνάμωση της αντιπροσωπευτικής δημοκρατίας.

1.1 Η τριπλή αναμέτρηση

Η απόφαση, με πρόταση της Επιτροπής Συνταγματικών Υποθέσεων του Ευρωκοινοβουλίου, για επίσηυση των όγδων ευρωεκλογών του 2014, λόγω της απευθείας εκλογής του προέδρου της ΕΕ από το Ευρωκοινοβούλιο, είχε ως αποτέλεσμα τη χρονική επίσηυση της διεξαγωγής τους, από τις 5-8 Ιουνίου, στις 22-25 Μαΐου,¹ μήνα κατά τον οποίο, παραδοσιακά, δεν διεξάγονται εκλογές στην Ελλάδα. Ύστερα από αρκετές ταλαντεύσεις, σχετικά με την αναβολή των τοπικών εκλογών, η κυβέρνηση οριστικοποίησε μεν τη διεξαγωγή τους, μαζί με τις ευρωεκλογές, όπως προέβλεπε άλλωστε και ο νόμος για τον Καλλικράτη, που ψηφίσθηκε το 2010 (νόμος Ραγκούση), με μια όμως ουσιώδη διαφορά: Όχι την πραγματικά ταυτόχρονη

1 Απόφαση Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, 14 Ιουνίου 2013, ΟΙΕΥ, 21/6/2013-L169/69.

διεξαγωγή τους, αλλά τη μετακίνηση του Α' γύρου των τοπικών εκλογών, στις 18 Μαΐου, μία εβδομάδα νωρίτερα από τις ευρωεκλογές (25 Μαΐου). Αυτή η ανοικτά χειραγωγική «ρύθμιση», ψηφίσθηκε μόλις στις 20 Φεβρουαρίου του 2014, με άσχετη τροπολογία (1157/63/7.2.2014) στον νόμο 4239/2014(Α43).

Ενώ στο παρελθόν υπήρξε ταυτόχρονη διεξαγωγή βουλευτικών εκλογών και ευρωεκλογών (1981, 1989), ο συνδυασμός των δημοτικών-περιφερειακών εκλογών με τις ευρωεκλογές και μάλιστα με αυτή τη διαδοχική σειρά δεν είχε ξαναδοκιμασθεί. Στην Ελλάδα της Μεταπολίτευσης, οι ευρωεκλογές (με εξαίρεση τις πρώτες του 1981) πραγματοποιήθηκαν πάντοτε Ιούνιο, ενώ οι τοπικές εκλογές πραγματοποιήθηκαν πάντοτε Οκτώβριο (επίσης με εξαίρεση τις πρώτες του 1975). Η μετακίνηση των ημερομηνιών είχε ως αποτέλεσμα τη διεξαγωγή της πολλαπλής εκλογικής αναμέτρησης τον πλέον «ακατάλληλο» για εκλογές μήνα, τον Μάιο, κατά τον οποίο όχι μόνον δεν είχαν διεξαχθεί ποτέ στο παρελθόν στην Ελλάδα, ούτε οι δημοτικές ούτε οι ευρωεκλογές, αλλά για σοβαρούς οικονομικούς και κοινωνικούς λόγους, είχε αποφευχθεί ιστορικά και η διεξαγωγή των βουλευτικών εκλογών, ώστε να μην υπονομεύεται η κοινωνική συμμετοχή σε αυτές.

1.2 Ανατροπή του θεσμικού πλαισίου

Οι αλλαγές στο θεσμικό πλαίσιο των εκλογών δεν περιορίστηκαν μόνο στο εξαιρετικά κρίσιμο και καθόλου ουδέτερο ζήτημα της ταυτόχρονης διεξαγωγής τους. Ενδεικτικά αναφέρονται: **1)** η συντόμηση της προθεσμίας για μεταβολές στους εκλογικούς καταλόγους (μεταδημοτεύσεις και εγγραφή στους ειδικούς εκλογικούς καταλόγους των ετεροδημοτών) μέχρι τις 14 Μαρτίου 2014 (4242/2014 (Α50)/Άρθρο 16). **2)** Η συντόμηση της προεκλογικής περιόδου των περιφερειακών και δημοτικών εκλογών, από 4 σε 2 μήνες (4242/2014 (Α50)/Άρθρο 17) και στη συνέχεια σε 30 ημέρες (4249/2014 (Α73)/Άρθρο 128). **3)** Η κατάργηση του δικαιώματος ψήφου των ομογενών και των μεταναστών (4244/2014 (Α60)/Άρθρο 4). **4)** Η καθιέρωση του σταυρού προτίμησης στις ευρωεκλογές, που ενίσχυσε κατακόρυφα τον ρόλο των Μέσων Ενημέρωσης στην προεκλογική εκστρατεία (4255/2014, Α89). **5)** Η παροχή δυνατότητας διπλασιασμού των υποψηφίων δημοτικών συμβούλων και των θεματικών αντιπεριφερειάρχων, από 3 σε 6 (4257/2014, Α93). Με αυτόν τον τρόπο ευνοούνταν πολιτικά, απέναντι στους νέους ή πρωτοεμφανιζόμενους υποψηφίους, που επιχειρούσαν να εισέλθουν στο προσκήνιο της τοπικής πολιτικής, οι παλαιοί αξιωματούχοι («ανεξάρτητοι» και μη), που εξακολουθούσαν να ελέγχουν τους πόρους και τους μηχανισμούς των Δήμων και των Περιφερειών. Όπως είναι φανερό, οι παραπάνω αλλαγές είχαν ως στόχο να πριμοδοτήσουν ανοικτά την αποχή, με στόχο την «απαλλαγή» των κυβερνώντων από το εκλογικό σώμα και την εξουδετέρωση της κοινωνικής δυσανεμίας. Επιπλέον, συρρίκνωναν δραστικά την προεκλογική αντιπαράθεση των πολιτικών δυνάμεων και προωθούσαν τη διαδικασία της «αποδημοκρατικοποίησης» δηλαδή της αναίρεσης της μεταπολιτευτικής αντιπροσώπευσης.

1.3 Χρυσή Αυγή

Κομβικής σημασίας ζήτημα υπήρξε και η διαχείριση της υπόθεσης της Χρυσής Αυγής. Ο αρχικός σχεδιασμός της κυβέρνησης περιλάμβανε τη μεθόδευση για

τον εκλογικό αποκλεισμό της (όπως και των πιθανών διάδοχων σχημάτων της) και στόχευε στην αντιμετώπιση-ουδετεροποίηση του κοινωνικού της ακροατηρίου, που, σύμφωνα με τις δημοσκοπήσεις της περιόδου, αντιπροσώπευε, περί το 1/10 του εκλογικού σώματος. Τελικά, το Α΄ τμήμα του Αρείου Πάγου ενέκρινε τη συμμετοχή της στις περιφερειακές εκλογές (απόφαση της 3ης Μαΐου) και τις ευρωεκλογές (απόφαση της 11ης Μαΐου), λίγες μόλις ημέρες πριν την πραγματοποίησή τους. Ωστόσο, η συμμετοχή ενός κόμματος στην εκλογική διαδικασία, του οποίου ο αρχηγός και μεγάλο μέρος του στελεχικού του δυναμικού βρίσκονταν στη φυλακή, υπήρξε μια ακόμη πρωτόγνωρη και σημαντική παράμετρος του ιδιότυπου χαρακτήρα των ευρωεκλογών του 2014.

2. Η δυναμική των τοπικών εκλογών: ο «προκριματικός» γύρος

Οι αλλαγές στο χρόνο και στο θεσμικό πλαίσιο διεξαγωγής των ευρωεκλογών και των αυτοδιοικητικών εκλογών προσέδωσαν στις εκλογές του Μαΐου το χαρακτήρα μιας ιδιόμορφης εκλογικής αναμέτρησης, όχι της ίδιας σε 2 γύρους, αλλά ουσιαστικά 2 διαδοχικών. Μιας ενιαίας εκλογικής διαδικασίας σε δύο στάδια: Α΄ Κυριακή: δημοτικές-περιφερειακές – Β΄ Κυριακή: ευρωεκλογές, όπου η πρώτη αναμέτρηση είχε ως στόχο να λειτουργήσει ως «προπαρασκευαστική» και «προκριματική» της δεύτερης. Η πολιτική στόχευση αυτής της μεθόδευσης ήταν προφανής: να λειτουργήσει προς όφελος των συγκυβερνώντων κομμάτων του παλαιού δικομματισμού (ΝΔ, ΠΑΣΟΚ). Εάν ο χρόνος διεξαγωγής των διαφορετικών εκλογικών αναμετρήσεων παρέμενε ο ίδιος που ίσχυε και στην περίοδο της κοινοβουλευτικής ομαλότητας (προ του 2010), δηλαδή εάν οι αυτοδιοικητικές εκλογές πραγματοποιούνταν τον Οκτώβριο του 2014, εύκολα γίνεται αντιληπτό, σε πόσο δυσμενή θέση θα μπορούσαν να βρεθούν τα κυβερνώντα κόμματα. Δύο χρόνια μετά τη βουλευτική αναμέτρηση του 2012, οι ευρωεκλογές του Ιουνίου (ή έστω του Μαΐου), θα αποτύπωναν ευδιάκριτα την κοινωνική δυσαρέσκεια και τον κομματικό συσχετισμό δυνάμεων που «φωτογράφιζαν» και οι δημοσκοπήσεις. Οι πιθανότητες να δημιουργηθεί μια δυναμική, παρεμφερής με εκείνη που αντιμετώπισε και ο Κ. Καραμανλής στις ευρωεκλογές του καλοκαιριού του 2009, η οποία οδήγησε 3 μήνες μετά στη θορυβώδη πτώση του, ήταν μεγάλες. Αυτό ακριβώς το εχθρικό πεδίο μάχης θέλησε να αποφύγει η κυβέρνηση.

Τα κόμματα του παλιού δικομματικού συστήματος εξακολουθούσαν να ελέγχουν, επίσημα ή ανεπίσημα, τη συντριπτική πλειοψηφία των απερχόμενων αξιωματούχων στους 325 Καλλικρατικούς Δήμους, καθώς και το σύνολο των 13 Περιφερειών (το 2010, το ΠΑΣΟΚ εξέλεξε 8 και η ΝΔ 5 περιφερειάρχες) και τους αντίστοιχους διοικητικούς μηχανισμούς τους.

Αυτό ακριβώς το δυσμενές για την αξιωματική αντιπολίτευση πεδίο επεδίωξε να αξιοποιήσει η συγκυβέρνηση. Η αυτοτελής δυναμική του «α΄ γύρου» της διπλής διαδικασίας, όπου τα «πρόσωπα» παίζουν σημαντικό ρόλο και οι αξιωματούχοι (δήμαρχοι, περιφερειάρχες) των παλιών κομμάτων διατηρούσαν το πλεονέκτημα, αναμένονταν να επηρεάσει, τη Β΄ Κυριακή, το αποτέλεσμα της κρισιμότερης εκλογικής αναμέτρησης, εκείνης των ευρωεκλογών, η οποία άλλωστε δεν επιτρέπει πολλαπλές «αναγνώσεις». Επιδίωξη της κυβερνητικής στρατηγικής ήταν να καταστήσει την πρώτη αναμέτρηση προκριματική, «βαλβίδα» ή «φίλτρο» και ανάχωμα,

ΠΙΝΑΚΑΣ 9.1

Δημοτικές-περιφερειακές εκλογές 2010: Συμμετοχή α' και β' γύρου

	ΨΗΦΙΣΑΝΤΕΣ	ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ (%) ⁽²⁾
Α' Κυριακή	6.003.007	71,3
Β' Κυριακή	4.437.353 ⁽¹⁾	52,7
Μεταβολή	-1.565.654	

(1) Δεδομένου ότι ένας αριθμός Δημάρχων (συνολικά 104) και δύο (2) Περιφερειάρχες (Κρήτης και Νοτίου Αιγαίου) είχαν εκλεγεί από τον Α' γύρο, οι ψηφίσαντες της Β' Κυριακής υπολογίζονται με βάση το άθροισμα των ατόμων-εκλογέων που ψήφισαν στον Β' γύρο, είτε για τις δημοτικές είτε (και) για τις περιφερειακές εκλογές.

(2) Εκτίμηση PI, με βάση τα στοιχεία πληθυσμού της Eurostat.

ΠΗΓΗ: Public Issue, επεξεργασία εκλογικών αποτελεσμάτων

για την εκτόνωση της κοινωνικής δυσарέσκειας. Και τούτο, διότι θεωρούνταν δεδομένο ότι στον δεύτερο γύρο, ένα σημαντικό τμήμα του εκλογικού σώματος θα απείχε, εκούσια ή ακούσια.

3. Ευρωεκλογές μετά τις δημοτικές: οι πιθανές επιπτώσεις στη συμμετοχή

Στην τριπλή εκλογική διαδικασία του Μαΐου, η συμμετοχή τη δεύτερη Κυριακή συνιστούσε έναν αποφασιστικό παράγοντα για την έκβαση της σημαντικότερης αναμέτρησης των ευρωεκλογών. Πιθανή μεγάλη μείωση της προσέλευσης, μεταξύ των δύο γύρων, θα μπορούσε να αποβεί καθοριστική για το αποτέλεσμα της. Το προηγούμενο ιστορικό δεδομένο, δηλαδή ο αριθμός των ψηφισάντων στις δημοτικές-περιφερειακές του 2010, αποδεικνύει ότι η συμμετοχή στην επαναληπτική εκλογή περιορίσθηκε, δραστικά, κατά 1,5 εκατομμύριο ψηφοφόρους: από 6 εκ. στον α' γύρο, σε μόλις 4,4 εκ. στον β' γύρο (Πίνακας 9.1). Αυτό σημαίνει, πρακτικά, ότι 1 στους 4 εκλογείς (26%) του α' γύρου δεν θέλησε ή δεν κατάφερε να ψηφίσει και στον β' γύρο. Ο αριθμός των εκλογέων στις περιοχές που εκπλήρωσαν το εκλογικό τους καθήκον, δηλαδή εξέλεξαν και δήμαρχο και περιφερειάρχη, από την πρώτη Κυριακή, ανέρχονταν μόνο σε 293.000 άτομα. (Πρόκειται για 34 δήμους στις περιφέρειες Κρήτης και Ν. Αιγαίου). Επομένως, οι υπόλοιποι 1.273.000 εκλογείς, δηλαδή ο ένας στους 5 ψηφοφόρους, είτε για λόγους πολιτικούς (κοινοματικών προτιμήσεων) είτε κοινωνικούς είτε οικονομικούς, επέλεξαν, εκουσίως ή ακουσίως, την αποχή. Επιπλέον, για ένα σημαντικό τμήμα των ετεροδημοτών, η μετάβαση στον τόπο καταγωγής για τον β' γύρο των δημοτικών και τις ευρωεκλογές, θα απαιτούσε, μετά το Πάσχα και τον α' γύρο, 3η μετακίνηση μέσα σε ένα μήνα.

4. Η εκτίμηση της Public Issue για τις ευρωεκλογές του 2014

Μέσα σε αυτό, το αντικειμενικά δυσχερέστατο –για την εκλογική έρευνα– πλαίσιο, η Public Issue πραγματοποίησε 2 «κύματα» αμιγώς προεκλογικών ερευνών

ΠΙΝΑΚΑΣ 9.2
Ε2014: Σύγκριση των τελευταίων δημοσιοποιημένων προεκλογικών δημοσκοπήσεων

ΕΤΑΙΡΕΙΑ	ΜΕΣΟ	ΗΜ/ΝΙΑ ΔΗΜΟΣ/ΣΗΣ	ΣΥΡΙΖΑ	ΝΔ	ΧΑ	ΠΟΤΑΜΙ	ΚΚΕ	ΑΝΕΛ	ΠΑΣΟΚ/ ΕΛΙΑ	ΔΗΜΑΡ	ΛΟΠΑ	ΜΕΣΟ ΣΦΑΛΜΑ	ΔΙΑΦΟΡΑ ΣΥΡΙΖΑ-ΝΔ
ALCO	protothema.gr	23/5/14	30,0	25,8	9,6	7,2	6,0	4,1	6,6	2,2	8,5	1,98	4,2
GPO	newpost.gr	23/5/14	26,1	25,0	9,6	7,9	6,3	3,9	7,9	2,8	10,5	1,33	1,1
MRB	STAR	24/5/14	29,0	25,6	9,2	8,1	5,9	3,6	7,0	2,6	9,0	1,84	3,4
Metron Analysis	ANT1	22/5/14	30,6	26,5	8,5	8,6	4,0	3,5	8,2	2,5	7,6	2,51	4,1
Kapa Research	ΒΗΜΑ	18/5/14	29,7	24,6	9,4	8,8	6,9	4,3	6,7	1,5	8,1	2,02	5,1
PULSE	Το Ποντίκι	22/5/14	27,5	24,5	9,5	7,5	6,5	4,5	7,5	2,5	10,0	1,42	3
Palmos Analysis	tvxs.gr	23/5/14	30,8	26,1	8,8	7,8	4,5	4,0	5,9	2,5	9,6	2,36	4,7
RASS	ΠΑΡΑΠΟΛΙΤΙΚΑ	22/5/14	28,5	25,4	10,3	9,1	6,9	4,3	6,1	1,7	7,7	2,24	3,1
MARC	ALPHA	23/5/14	28,2	24,1	10,0	6,9	6,3	4,6	6,4	2,7	10,8	1,49	4,1
VPRC	ΕΠΙΚΑΙΡΑ	14/5/14	28,0	24,0	8,0	8,0	7,0	5,0	5,0	3,0	12,0	1,84	4
E-Voice	paraskhnio.gr	16/5/14	26,0	27,1	7,1	7,4	8,3	4,2	8,6	1,9	9,4	2,09	-1,1
Public Issue	ΕΦ. ΣΥΝΤΑΚΤΩΝ	23/5/14	30,0	27,5	8,0	6,5	6,5	3,0	8,5	2,5	7,5	2,31	2,5
Public Issue	publicissue.gr	23/5/14	28,5	27,0	8,5	6,0	6,5	3,5	9,5	2,5	8,0	2,09	1,5
Εκλ. αποτέλεσμα			26,6	22,7	9,4	6,6	6,1	3,5	8,0	1,2	15,9		3,9

ΠΗΓΗ: [http://en.wikipedia.org/wiki/European_Parliament_election_2014_\(Greece\)](http://en.wikipedia.org/wiki/European_Parliament_election_2014_(Greece))

για τις ευρωεκλογές του 2014. Η συλλογή δεδομένων του α' «κύματος» διεξήχθη στο διάστημα 19-22/5/2014 και η αντίστοιχη *εκτίμηση* ευρωεκλογικής επιρροής δημοσιεύθηκε στην *Εφημερίδα των Συντακτών* την Παρασκευή 23/5/2014². Προκειμένου να διερευνηθούν οι πιθανές *τάσεις της τελευταίας στιγμής (late swing)*, η έρευνα συνεχίστηκε και την Παρασκευή, με τέτοιο τρόπο, ώστε τα δεδομένα που συλλέχτηκαν στο διάστημα 21-23/5/2014³ να συνιστούν ένα δεύτερο ξεχωριστό «κύμα». Η επικαιροποιημένη *εκτίμηση* ανακοινώθηκε το βράδυ της Παρασκευής (23/5/2014) στην ιστοσελίδα της εταιρείας⁴.

4.1 Μεθοδολογία της εκτίμησης

Το 2009, η PI, προσπαθώντας να «προβλέψει» το εκλογικό αποτέλεσμα των ευρωεκλογών, εφάρμοσε δύο καινοτομίες: **α)** Ανέπτυξε υποδείγματα γραμμικής παλινδρόμησης για την *πρόβλεψη* των ευρωεκλογών, με βάση τα πραγματικά αποτελέσματα των προηγούμενων ευρωεκλογών και βουλευτικών εκλογών, και **β)** για την καλύτερη παρακολούθηση της εξέλιξης των *τάσεων (patterns)* του εκλογικού σώματος, σχεδίασε, για πρώτη φορά, τα «κύματα» του αντίστοιχου προεκλογικού Βαρόμετρου, σε ημερήσια βάση.⁵ Η ανατροπή του πολιτικού σκηνικού μετά τις «διπλές» εκλογές του 2012, κατέστησε αδύνατη την εφαρμογή των *υποδειγμάτων γραμμικής παλινδρόμησης* στις ευρωεκλογές του 2014. Ήταν φανερό, ότι η εκλογική κατάρρευση του ΠΑΣΟΚ και η ανάδειξη του ΣΥΡΙΖΑ ως δεύτερου πόλου ενός νέου, σημαντικά εξασθενημένου συγκριτικά με το παρελθόν, δικομματισμού, δημιούργησαν μια νέα σχέση βουλευτικής και ευρωεκλογικής επιρροής, κυρίως για τα συγκεκριμένα δύο κόμματα, αλλά δευτερευόντως και για τα υπόλοιπα. Ταυτόχρονα, το νέο, ριζικά διαφορετικό θεσμικό πλαίσιο, η χρονική ταύτιση ευρωεκλογών και περιφερειακών εκλογών, αλλά και το γενικότερο πολιτικό κλίμα, δεν επέτρεπαν την αυτόνομη καταγραφή της *πρόθεσης ψήφου* των ευρωεκλογών για επαρκές χρονικό διάστημα.

Προκειμένου να υπερβεί τις συγκεκριμένες δυσκολίες, η PI πρόσθεσε στο τακτικό Πολιτικό Βαρόμετρο και την ερώτηση της *πρόθεσης ψήφου* των ευρωεκλογών, από τον Μάρτιο του 2014. Η *εκτίμηση* της ευρωεκλογικής επιρροής των κομμάτων στηρίχθηκε στην *εξομάλυνση Kalman* της χρονοσειράς, που προέκυψε από την *πρόθεση ψήφου* των ερευνών του τακτικού Πολιτικού Βαρόμετρου (7/2012 ως και 2/2014), την *πρόθεση ψήφου* των ευρωεκλογών στο τακτικό Πολιτικό Βαρόμετρο (3/2014 - 5/2014) και τις δύο αμιγώς προεκλογικές έρευνες του Μαΐου.

4.2 Αποτίμηση της εκτίμησης

Οι δύο *εκτιμήσεις* της PI, καθώς και οι τελευταίες δημοσκοπήσεις των υπόλοιπων

2 Βλέπε σχετικά το πρωτοσέλιδο της *Εφημερίδας των Συντακτών*, 23-25 Μαΐου 2014. Επίσης, την ιστοσελίδα http://www.eklogika.gr/gallops/PublicIssue-EtS_23-5-14.

3 Βλέπε σχετικά στην ιστοσελίδα <http://www.publicissue.gr/3394/european-elections-2014-wave-1/>.

4 Βλέπε σχετικά στην ιστοσελίδα <http://www.publicissue.gr/3425/european-elections-2014-wave-2/>.

5 Βλέπε σχετικά το κεφάλαιο 5 του παρόντος τόμου.

εταιρειών παρατίθενται στον Πίνακα 9.2. Με βάση το κριτήριο του μέσου απόλυτου σφάλματος (*Mosteller 3*), τόσο η πρώτη εκτίμηση της ΠΙ, όσο και η επικαιροποιημένη εκτίμηση, κρίνονται σχετικά ικανοποιητικές. Ωστόσο, συγκρίνοντας την ακρίβεια της εκτίμησης των ευρωεκλογών του 2014 με την αντίστοιχη των ευρωεκλογών του 2009, μπορεί κανείς να διαπιστώσει, ότι η ερευνητική προσπάθεια του 2009 ήταν συγκριτικά περισσότερο επιτυχής (το μέσο απόλυτο σφάλμα της πρόβλεψης του αποτελέσματος το 2009 υπολογίζεται σε 1,5%). Στην περίπτωση του 2014, σημαντικότερο πρόβλημα αποτέλεσε η υπερεκτίμηση των δύο πρώτων κομμάτων, ιδίως της ΝΔ και η αντίστοιχη υποεκτίμηση του αθροιστικού ποσοστού των μικρότερων δεξιών κομμάτων (κυρίως του ΛΑΟΣ).

Οι αιτίες των προβλημάτων της εκτίμησης μπορούν να ταξινομηθούν σε δύο κατηγορίες. Η πρώτη περιλαμβάνει τα μεθοδολογικά προβλήματα. Οι προεκλογικές δημοσκοπήσεις για τις ευρωεκλογές είναι λιγότερο ακριβείς και θεωρούνται γενικά λιγότερο αξιόπιστες από τις αντίστοιχες έρευνες για τις εθνικές εκλογές. Η αδυναμία εφαρμογής υποδειγμάτων γραμμικής παλινδρόμησης, ο πολύ μικρός αριθμός –μόλις 2– αμιγώς προεκλογικών δημοσκοπήσεων και η αναγκαστική ενοποίηση σε μια χρονοσειρά διαφορετικού τύπου μεταβλητών πρόθεσης ψήφου επέτειναν αυτή τη φορά τις ήδη σημαντικές δυσκολίες της πρόβλεψης του αποτελέσματος των ευρωεκλογών. Ωστόσο, η απλή παρατήρηση των εκτιμήσεων του συνόλου των εταιρειών φανερώνει ότι τα προβλήματα ήταν κοινά για ολόκληρο τον κλάδο. Ο ΣΥΡΙΖΑ υπερεκτιμήθηκε από όλες τις εταιρείες, πλην της E-Voice και της GPO, οι οποίες υποεκτίμησαν το ποσοστό του. Η μέση υπερεκτίμηση των υπόλοιπων εταιρειών εκτιμάται σε 2,6% (Πίνακας 9.2). Η ΝΔ υπερεκτιμήθηκε από το σύνολο των εταιρειών του κλάδου, με τη μέση υπερεκτίμηση να φθάνει το 2,9%. Αντίστοιχα, η μέση υποεκτίμηση των Λοιπών κομμάτων προσεγγίζει το 7% (6,8%). Συνεπώς, είναι φανερό, ότι ο σημαντικότερος λόγος της υπερεκτίμησης των δύο κομμάτων του «νέου» δικομματισμού από την ΠΙ πρέπει να αναζητηθεί αλλού.

Τι μετρούσαν πραγματικά οι προεκλογικές δημοσκοπήσεις;

Η πρωτοφανής πολιτική μεθόδευση, να διεξαχθούν οι ευρωεκλογές όχι μαζί με τον α' γύρο, αλλά με τον β' γύρο των αυτοδιοικητικών εκλογών, είχε ως αποτέλεσμα, η πρόθεση ψήφου ευρωεκλογών σε κάθε δημοσκόπηση που διεξήχθη μέχρι και μια εβδομάδα πριν τις ευρωεκλογές, να αφορά, στην πραγματικότητα, όχι τις επόμενες, αλλά τις μεθεπόμενες εκλογές. Ανάμεσα στη δημοσκόπηση και την ημέρα των ευρωεκλογών μεσολαβούσε ένα πραγματικό εκλογικό γεγονός, ο α' γύρος των δημοτικών και περιφερειακών εκλογών (την Κυριακή 18/5/2014). Είναι δε γνωστό, ότι ένα πραγματικό εκλογικό αποτέλεσμα έχει πάντοτε τη δική του πολιτική δυναμική (μικρότερη ή μεγαλύτερη), η οποία δεν ήταν εκ των προτέρων γνωστή και συνεπώς οι απαντήσεις των ερωτώμενων δεν μπορούσαν αντικειμενικά να την αποτυπώσουν. Επομένως, ο χαρακτήρας των προεκλογικών δημοσκοπήσεων πριν και μετά τον α' γύρο των αυτοδιοικητικών εκλογών ήταν διαφορετικός. Αυτό το γεγονός έχει ιδιαίτερη σημασία για την εκτίμηση του αποτελέσματος, καθώς, όπως έχει αναφερθεί πολλές φορές στο παρελθόν, η μεθοδολογία της εταιρείας στηρίζεται στην *ανάλυση χρονοσειράς δεδομένων*.

Η σύγχυση που προκλήθηκε στη συνείδηση των πολιτών, λόγω της ταυτόχρονης διεξαγωγής τόσο διαφορετικών και με τόσο διαφορετικό θεσμικό αντικείμενο αναμετρήσεων, υπήρξε μεγάλη και προκάλεσε ακόμη περισσότερα προβλήματα.

ΠΙΝΑΚΑΣ 9.3

Σύγκριση εκτιμήσεων εκλογικής επιρροής βουλευτικών εκλογών και ευρωεκλογών,
Απρίλιος - Μάιος 2014

	ΑΠΡΙΛΙΟΣ 2014			ΜΑΪΟΣ 2014		
	Εκτίμηση εκλογικής επιρροής	Αδιευκρίνιστη πρόθεση ευρωεκλογών	Διευκρινισμένη πρόθεση ευρωεκλογών	Εκτίμηση εκλογικής επιρροής	Αδιευκρίνιστη πρόθεση ευρωεκλογών	Διευκρινισμένη πρόθεση ευρωεκλογών
ΣΥΡΙΖΑ	29	19,5	30,7	29	18,5	29,8
ΝΔ	27,5	16,5	26	29	18	29

ΠΗΓΗ: Public Issue, Πολιτικό Βαρόμετρο

Ένας μεγάλος αριθμός ερωτώμενων απαντούσε στην ερώτηση της πρόθεσης ψήφου ευρωεκλογών δηλώνοντας το κόμμα που θα ψήφιζε σε ενδεχόμενες βουλευτικές εκλογές, έχοντας επίσης στο μυαλό του την κομματική προέλευση του υποψήφιου που σκόπευε να ψηφίσει στον α΄ ή στον β΄ γύρο των περιφερειακών και δημοτικών εκλογών. Μια απλή σύγκριση της εκτίμησης εκλογικής επιρροής βουλευτικών εκλογών, με τη διευκρινισμένη πρόθεση ψήφου ευρωεκλογών, όπως αυτές αποτυπώνονται στο τακτικό Πολιτικό Βαρόμετρο Απριλίου και Μαΐου 2014, είναι αποκαλυπτική. Τα ποσοστά του ΣΥΡΙΖΑ και της ΝΔ σε ενδεχόμενες βουλευτικές εκλογές τον Απρίλιο και ιδίως τον Μάιο αποκλίνουν ελάχιστα από τα διευκρινισμένα ποσοστά της πρόθεσης ψήφου ευρωεκλογών (Πίνακας 9.3)⁶. Επιπλέον, η διευκρινισμένη πρόθεση ψήφου του ΣΥΡΙΖΑ και της ΝΔ στις δύο αμιγώς προεκλογικές έρευνες της ΡΙ είναι επίσης πολύ κοντά στην εκτιμώμενη βουλευτική επιρροή του Μαΐου (Πίνακες 9.3, 9.4). Επομένως, το σημαντικότερο πρόβλημα που αντιμετώπισαν οι δημοσκοπήσεις στις ευρωεκλογές του 2014 υπήρξε η σύγχυση που προκάλεσε η ταυτόχρονη διεξαγωγή διαφορετικής μορφής εκλογικών αναμετρήσεων.

4.3 Η μεροληψία των προεκλογικών δημοσκοπήσεων των ευρωεκλογών

Σύμφωνα με το *αθροιστικό αρχείο (aggregate data file)* των προεκλογικών ερευνών της ΡΙ, ο ΣΥΡΙΖΑ υπερεκτιμήθηκε κατά 3,4%, ενώ η ΝΔ κατά 5,2% και ο δικομματισμός, αθροιστικά, κατά 8,6% (Πίνακας 9.4). Στην περίπτωση του ΣΥΡΙΖΑ πρέπει να επισημανθεί, ότι η σχέση βουλευτικής/ευρωεκλογικής επιρροής φαίνεται να είναι παρόμοια με την αντίστοιχη του ΠΑΣΟΚ, μέχρι και το 2009. Η τεκμηρίωση της συγκεκριμένης παρατήρησης απαιτεί περαιτέρω ανάλυση, με τη βοήθεια υποδειγμάτων γραμμικής παλινδρόμησης, που υπερβαίνει τους στόχους της παρούσας ανάλυσης. Από την άλλη πλευρά, η υπερεκτίμηση της ΝΔ προκαλεί ιδιαίτερη εντύπωση, με δεδομένο το προβάδισμα του ΣΥΡΙΖΑ στις δημοσκοπήσεις και το

6 Βλέπε σχετικά στις ιστοσελίδες <http://www.publicissue.gr/3344/pol-con-may-2014/> και <http://www.publicissue.gr/3266/pol-con-apr-2014/>.

ΠΙΝΑΚΑΣ 9.4

Απόκλιση του προεκλογικού Βαρόμετρου της Public Issue από το πραγματικό εκλογικό αποτέλεσμα, στις ευρωεκλογές 2004, 2009 και 2014 (αστάθμιστα στοιχεία – διευκρινισμένη ψήφος)

	2004			2009			2014		
	Αθροιστικό αρχείο	Εκλογικό αποτέλεσμα	Απόκλιση	Αθροιστικό αρχείο	Εκλογικό αποτέλεσμα	Απόκλιση	Αθροιστικό αρχείο	Εκλογικό αποτέλεσμα	Απόκλιση
ΝΔ	53,7	43	+10,7	31,6	32,3	-0,7	27,9	22,7	+5,2
ΠΑΣΟΚ	31,2	34	-2,8	36,8	36,7	+0,1	9,8	8	+1,8
ΚΚΕ	6,6	9,5	-2,9	6,6	8,4	-1,8	6,3	6,1	+0,2
ΣΥΡΙΖΑ	5,3	4,2	+1,1	6,2	4,7	+1,5	30	26,6	+3,4
ΛΑΟΣ	1,7	4,1	-2,4	4,3	7,2	-2,9	1,7	2,7	-1
Οικολόγοι Πράσινοι				11,3	3,5	+7,8	0,9	0,9	-
Χρυσή Αυγή							5,5	9,4	-4,9
ΑΝΕΛ							2,8	3,5	-0,7
ΔΗΜΑΡ							2,3	1,2	+1,1
Ποτάμι							6,6	6,6	-

ΠΗΓΗ: Public Issue, Προεκλογικό Βαρόμετρο, για τις ευρωεκλογές των ετών 2004, 2009, 2014

ΠΙΝΑΚΑΣ 9.5

Υπολογισμός της πραγματικής αποχής στις ευρωεκλογές, 2004-2014

	Ψηφίσαντες	Πραγματικό ποσοστό αποχής ⁽¹⁾
2004	6.283.637	23,6
2009	5.261.036	36,1
2014	5.941.825	29,5

(1) Εκτίμηση PI, με βάση τα στοιχεία πληθυσμού της Eurostat

ΠΗΓΗ: Public Issue, επεξεργασία εκλογικών αποτελεσμάτων

γεγονός ότι βρίσκονταν στην κυβέρνηση, κατά την περίοδο διεξαγωγής των ευρωεκλογών. Όπως έχει ήδη αναφερθεί, η σύγχυση διαφορετικής μορφής εκλογικών αναμετρήσεων αποτελεί τη σημαντικότερη αιτία για την αυξημένη *μεροληψία* των προεκλογικών ερευνών του 2014. Ειδικά στην περίπτωση της ΝΔ, η υπερεκτίμηση της επιρροής της μπορεί να ερμηνευθεί, σε συνδυασμό με την υποεκτίμηση των υπόλοιπων «μικρότερων» δεξιών σχηματισμών. Πράγματι, η συνολική υποεκτίμηση της ΧΑ, των ΑΝΕΛ και του ΛΑΟΣ προσεγγίζει το 7,5%, ποσοστό που υπερκαλύπτει την υπερεκτίμηση της ΝΔ (Πίνακας 9.4). Όπως είναι φανερό, στην κάλπη των ευρωεκλογών καταγράφηκε μια «κρυφή» και προϋπάρχουσα, έντονη «δεξιά διαμαρτυρία», η οποία δεν ανιχνεύθηκε στις δημοσκοπήσεις, σε όλη της την έκταση. Μια σημαντική μερίδα δεξιών ψηφοφόρων απόκρυβε συστηματικά την πρόθεσή της να διαμαρτυρηθεί στις ευρωεκλογές εναντίον της κυβερνητικής πολιτικής, καταψηφίζοντας τη ΝΔ. Τα έντονα διλήμματα που έθεσε προεκλογικά η ΝΔ και η ψυχολογική πίεση που άσκησε στους ψηφοφόρους της είχαν ως αποτέλεσμα, ένα ποσοστό τους, που ήθελε να εκφράσει τη διαμαρτυρία του στις ευρωεκλογές, αλλά θα ψήφιζε πιθανότατα τη ΝΔ σε ενδεχόμενες βουλευτικές εκλογές, να αποτυπώνεται στις προεκλογικές δημοσκοπήσεις περισσότερο την κοιμητική του ταύτιση και λιγότερο την *πρόθεση ψήφου* του. Πέραν της *απόκρυψης ψήφου*, η υπερεκτίμηση της ΝΔ και η υποεκτίμηση των υπόλοιπων δεξιών κομμάτων είναι πιθανό να οφείλεται, σε κάποιο βαθμό, και σε μετακίνηση ψηφοφόρων την τελευταία στιγμή, καθώς, σύμφωνα με το 2ο «κύμα» του προεκλογικού Βαρόμετρου, την τελευταία ημέρα της προεκλογικής περιόδου (Παρασκευή 23/5/2014) σημειώθηκε οριακή υποχώρηση της ΝΔ και άνοδος της ΧΑ και των ΑΝΕΛ (Πίνακας 9.2).

Η σημαντική *μεροληψία* των ερευνών στις ευρωεκλογές του 2014 αποδείχθηκε διαφορετικής μορφής από εκείνη που καταγράφηκε σε προηγούμενες. Στις ευρωεκλογές του 2004, η σημαντικότερη *μεροληψία* καταγράφηκε στην επιρροή της ΝΔ. Λόγω της *μετεκλογικής επίδρασης συσπείρωσης (honeymoon effect)*, που προκάλεσε η θριαμβευτική νίκη της στις βουλευτικές εκλογές (είχαν διεξαχθεί μόλις 3 μήνες πριν), η επιρροή της υπερεκτιμήθηκε, περίπου, κατά 11 μονάδες (Πίνακας 9.4). Στις ευρωεκλογές του 2009, η ευρωεκλογική επιρροή των δύο μεγάλων κομμάτων (ΠΑΣΟΚ, ΝΔ) προσεγγίσθηκε με αξιοσημείωτη ακρίβεια. Μοναδικό πρόβλημα αποτέλεσε, για λόγους που έχουν αναλυθεί επαρκώς, η υπερεκτίμηση των Οικολόγων Πράσινων και η επακόλουθη υποεκτίμηση του ΛΑΟΣ⁷.

5. Η πραγματική αποχή των ευρωεκλογών

Η ταυτόχρονη διεξαγωγή των ευρωεκλογών, με τον β' γύρο των δημοτικών και περιφερειακών εκλογών, επέδρασε τελικά ως αντισταθμιστικός παράγων στην ιστορικά παρατηρούμενη *τάση* αυξανόμενης αποχής, μεταξύ πρώτου και δεύτερου γύρου των αυτοδιοικητικών εκλογών. Το αυξημένο ενδιαφέρον των πολιτών ανέκοψε αυτό το ρεύμα και, συγκριτικά με το 2010, λειτούργησε υπέρ της αύξησης της συμμετοχής, στη δεύτερη εκλογική αναμέτρηση της 25ης Μαΐου. Ο αριθμός των ψηφισάντων στις ευρωεκλογές του 2014 ανέρχεται σε 5.941.825 άτομα (Πίνακας 9.5), ενώ οι ψηφίσαντες του α' γύρου των περιφερειακών εκλογών ανήλθαν σε 6.091.121⁸. Όπως προκύπτει άμεσα, η αποχή των ευρωεκλογών, σε σχέση με εκείνη του α' γύρου των περιφερειακών εκλογών, αυξήθηκε κατά μόλις 149.296 ψηφοφόρους. Το ποσοστό αποχής στις ευρωεκλογές του 2014 υπολογίζεται σε 29,5%, 6,6% χαμηλότερο από το αντίστοιχο των ευρωεκλογών του 2009. Συνεπώς, ο σχεδιασμός της κυβέρνησης να περιορίσει τις εκλογικές της απώλειες στις ευρωεκλογές, μέσω αυξημένης αποχής στην εκλογική αναμέτρηση δεν φαίνεται να την ωφέλησε. Τουναντίον, η αυξημένη συμμετοχή στον β' γύρο των δημοτικών και περιφερειακών εκλογών, λόγω της ταυτόχρονης διεξαγωγής τους με τις ευρωεκλογές, αποτέλεσε έναν επιπλέον παράγοντα που οδήγησε στην απώλεια κρίσιμων πολιτικά Περιφερειών (π.χ. περιφέρεια Αττικής) και Δήμων (π.χ. Αθηναίων).

8 Βλέπε σχετικά την ιστοσελίδα <http://ekloges-prev.singularlogic.eu/may2014/dn/public/index.html#%7B%22page%3A%22main%7D%7D>.

10. Βουλευτικές εκλογές Ιανουαρίου 2015: ρεβάνς του 2012 και επανάληψη του 2009

Οι εκλογές της 25ης Ιανουαρίου αναδείχθηκαν σε γεγονός ιστορικής σημασίας για την εγχώρια πολιτική σκηνή, ενώ δεν είναι μικρότερη και η διεθνής απήχυσή τους. Η νίκη του ΣΥΡΙΖΑ τερμάτισε μια μακρά περίοδο 40 ετών (1975-2015) διακυβέρνησης της χώρας από τα κόμματα του παραδοσιακού δικομματισμού (ΝΔ/ΠΑΣΟΚ).

1. Περιοδολόγηση του εκλογικού κύκλου 2012-2015

1.1 Η ρεβάνς του 2012

Το 2015 αποτέλεσε τη ρεβάνς του 2012 και παράγωγο της σφοδρής πολιτικής σύγκρουσης που κατέγραψαν οι «διπλές» εκλογές εκείνου του έτους. Ωστόσο, η αναμέτρηση της 25ης Ιανουαρίου εμφανίζει περισσότερες ομοιότητες με τις εκλογές του 2009 (πριν από το Μνημόνιο), παρά με τις διπλές «έκτακτες» εκλογές του 2012, όταν αποδομήθηκε το προηγούμενο κομματικό σύστημα. Πράγματι, τόσο με βάση τη χρονοσειρά των δημοσιευμένων μηνιαίων *εκτιμήσεων* της Public Issue, που περιλαμβάνονται στο Πολιτικό Βαρόμετρο, όσο και με βάση την «εκ των υστέρων» *εκτίμηση* (βλέπε παρακάτω), τεκμηριώνεται το συμπέρασμα, ότι το εκλογικό αποτέλεσμα υπήρξε προϊόν ενός προϋπάρχοντος ισχυρού ρεύματος, που σε καμία περίπτωση δεν σχηματίσθηκε τις τελευταίες ημέρες της αναμέτρησης. Αντιθέτως, αυτή η *τάση* είχε διαμορφωθεί πολλούς μήνες πριν και, όπως αποδείχθηκε, δεν ήταν και αναστρέψιμη.

Διαψεύδοντας τις αναλύσεις που επέμεναν να συγκαλύπτουν την πραγματικότητα, μιλώντας για δήθεν «κινούμενη άμμο» και «αδυναμία *προβλέψεων*», οι βασικές *τάσεις* του εκλογικού σώματος είχαν αποκρυσταλλωθεί αρκετά νωρίτερα από τις εκλογές και κατά συνέπεια, το εκλογικό αποτέλεσμα, ως προς τις βασικές *τάσεις* του, ήταν απολύτως προβλέψιμο (Διαγράμματα 10.1, 10.2). Η προπαγανδιστική απόπειρα των κομμάτων της συγκυβέρνησης (ΝΔ και ΠΑΣΟΚ) να καλλιεργηθεί η εντύπωση, ότι η δημοσκοπική διαφορά είναι «μικρή» (2%-3%) και, επομένως, ότι η έκβαση της αναμέτρησης παρέμενε «ανοικτή», υπήρξε ανεπιτυχής και δεν απέδωσε. Επιπλέον, η δημοσκοπική *παράσταση νίκης*, που όπως είναι γνωστό αποτελεί μια εξαιρετικά κρίσιμη παράμετρο του εκλογικού ανταγωνισμού, παγιωμένη ήδη από τον Ιούνιο του 2014, αποδεικνύει καθαρά, ότι πολύ νωρίς αυτό το γεγονός είχε γίνει απολύτως αντιληπτό από την κοινωνική πλειοψηφία (Διάγραμμα 10.4).

1.2 Ευρωεκλογές 2014: σημείο μη-επιστροφής

Στη διαδικασία ανατροπής του συσχετισμού των πολιτικών δυνάμεων του 2012,

οι ευρωεκλογές του Μαΐου 2014 αποτέλεσαν σημείο μη-επιστροφής. Με την πολλαπλή προσπάθεια χειραγώγησης της αναμέτρησης (τριπλές κάλπες, μεταφορά της ημερομηνίας των εκλογών σε «ακατάλληλο» χρόνο, ποικίλες αλλαγές του εκλογικού νόμου κ.λπ.) επιχειρήθηκε το «φιλτράρισμα του εκλογικού σώματος» και η μερική «απόσβεση» της κοινωνικής δυσαρέσκειας. Παρόλα αυτά, η ήττα των κομμάτων της συγκυβέρνησης τελικά δεν αποφεύχθηκε, ενώ η αποδοκιμασία της ΝΔ δεν περιορίστηκε μόνον στα αριστερά, αλλά καταγράφηκε και στα δεξιά (ψήφος «δεξιάς διαμαρτυρίας»). Με το προβάδισμα του ΣΥΡΙΖΑ στις ευρωεκλογές του Μαΐου, κατά τέσσερις μονάδες, αποτυπώθηκε για πρώτη φορά η μεταστροφή που είχε συντελεστεί στη διετία 2012-2014 και η οποία, έκτοτε, παγιώθηκε (Διαγράμματα 10.1, 10.2).

Οι ευρωεκλογές, όχι μόνον την πιστοποίησαν, αλλά άσκησαν και αυτοτελή επίδραση, συσπειρώνοντας περαιτέρω τους ψηφοφόρους, γύρω από την ανερχόμενη αντιπολίτευση. Η κοινή γνώμη διαπίστωσε, με βάση πλέον την ίδια την πραγματικότητα και όχι τις δημοσκοπήσεις, ότι η αντιπολίτευση κερδίζει και η κυβέρνηση χάνει. Το φαινόμενο είναι γνωστό στην εκλογική έρευνα και απολύτως συμβατό με την ελληνική εκλογική ιστορία. Μια ανατροπή του συσχετισμού κομματικών δυνάμεων, σε τυχόν ενδιάμεση εκλογική αναμέτρηση, λειτουργεί εν συνεχεία, πολλαπλασιαστικά, υπέρ του «νικητή» (*bandwagon effect*). Πράγματι, η έρευνα Ιουλίου 2014 του Πολιτικού Βαρόμετρου κατέγραψε την εντυπωσιακή δυναμική του αποτελέσματος των ευρωεκλογών. Η δημοσκοπική διαφορά (η *ψαλίδα*) εκτοξεύθηκε στο 7,5% (Διάγραμμα 10.2).

1.3 Επανάληψη του 2009

Οι βουλευτικές εκλογές του 2015 παρουσιάζουν σημαντική αναλογία με εκείνες του 2009. Το καλοκαίρι του 2009, η απόφαση του Κ. Καραμανλή να αποφύγει την ταυτόχρονη με τις ευρωεκλογές διεξαγωγή των βουλευτικών εκλογών αποδείχθηκε μοιραίο πολιτικό σφάλμα. Η ΝΔ έχασε τις ευρωεκλογές του Ιουνίου με διαφορά 4,35%. Μόλις 4 μήνες μετά, τον Οκτώβριο του 2009, η αντικυβερνητική δυσαρέσκεια είχε μετατραπεί σε εκλογική χιονοστιβάδα, η οποία οδήγησε το ΠΑΣΟΚ σε εκλογικό θρίαμβο και το κυβερνητικό κόμμα σε συντριβή. Η «μικρή» διαφορά των ευρωεκλογών εκτοξεύθηκε στις βουλευτικές του Οκτωβρίου του 2009, σε 10,4% (43,9%-33,5%).

Στις ευρωεκλογές του 2014, ο εκλογικός καταποντισμός της ΝΔ και του ΠΑΣΟΚ όχι μόνον δεν αποφεύχθηκε τελικά, αλλά υπήρξε και εντυπωσιακός. Τα δύο κόμματα έχασαν αθροιστικά 828.000 ψήφους. Γεγονός που ανέδειξε τον ΣΥΡΙΖΑ πρώτο κόμμα, με προβάδισμα 3,85%. Κατ' ευθεία αναλογία με το 2009, η δυναμική του αποτελέσματος των ευρωεκλογών του 2014 λειτούργησε τώρα υπέρ του ΣΥΡΙΖΑ. Οκτώ μήνες μετά, η εκλογική διαφορά αποδείχθηκε 8,5 μονάδες (36,3%-27,8%).

1.4 Ο δρόμος προς τις εκλογές

Στις αρχές του φθινοπώρου του 2014, τέσσερις μήνες μετά τις ευρωεκλογές, είχε ήδη σταθεροποιηθεί ένα ισχυρό εκλογικό ρεύμα, υπέρ της αντιπολίτευσης, το οποίο ενισχύθηκε περαιτέρω εξαιτίας της γενικευμένης αποδοκιμασίας της κυ-

βερνητικής φορολογικής πολιτικής. Τον Σεπτέμβριο του 2014, η οφθαλμοφανής εκλογική άνοδος του ΣΥΡΙΖΑ είχε φέρει το κόμμα της αξιωματικής αντιπολίτευσης σε επίπεδα επιρροής της τάξης του 35,5% (Διάγραμμα 10.2). Αντιθέτως, η ΝΔ είχε συρρικνωθεί στα επίπεδα του 26,5%, με αποτέλεσμα η *ψαλίδα* να έχει διευρυνθεί στο 9%.¹ Σε αυτό το σημείο, σημειώνεται παρενθετικά, ότι η έγκαιρη διάγνωση της ανατροπής του εκλογικού συσχετισμού (Γράφημα 10.1) είχε προκαλέσει, τότε, την αποκάλυψη επίθεσης της κυβερνητικής εκπροσώπου Σ. Βούλιτση, η οποία είχε κατηγορήσει την Public Issue για προπαγάνδα!²

Κατά το τρίμηνο 9-11/2014, η ΝΔ επέτυχε την αύξηση της συσπείρωσής της, σε κάποιο βαθμό, χωρίς ωστόσο να κατορθώσει να μειώσει τη διαφορά της από τον ΣΥΡΙΖΑ, καθώς η αξιωματική αντιπολίτευση αύξανε επίσης με αργό, αλλά σταθερό ρυθμό, τη δική της επιρροή. Η πλήρης αποτυχία της κυβερνητικής στρατηγικής στο ζήτημα της προεδρικής εκλογής (οι τρεις άγονες ψηφοφορίες διεξήχθησαν στις 17, 23 και 29 Δεκεμβρίου 2014) και η αποκάλυψη του δυσώδους παρασκηνίου για την απόπειρα εξαγοράς βουλευτών, είχαν ως αποτέλεσμα την ανακοπή της όποιας ανοδικής δυναμικής της ΝΔ. Σύμφωνα με την «εκ των υστέρων» *εκτίμηση* (βλέπε παρακάτω), λίγο μετά την προκήρυξη των εκλογών, δηλαδή στην εκκίνηση της προεκλογικής περιόδου, ο συσχετισμός ΣΥΡΙΖΑ-ΝΔ καταγράφηκε σε 37%-28,5% και η *ψαλίδα* στο 8,5%. Στο σημείο αυτό αξίζει να σημειωθεί ότι η δημοσιευμένη *εκτίμηση* της Public Issue, σύμφωνα με την τακτική έρευνα Ιανουαρίου του Πολιτικού Βαρόμετρου, εκτιμούσε τη διαφορά ΣΥΡΙΖΑ-ΝΔ σε 8%, όσο ακριβώς αποδείχθηκε τελικά και στην κάλπη (Διαγράμματα 10.1,10.2,10.3).³

1.5 Προεκλογική περίοδος

Η τρομοκρατική επίθεση στο Παρίσι (7/1/2015) επέτρεψε στη ΝΔ, ως ένα σημείο, να μετατοπίσει την πολιτική ατζέντα, από το ζήτημα της μνημονιακής πολιτικής και της διαπραγμάτευσης του χρέους, στην ευνοϊκότερη για αυτήν περιοχή της «ασφάλειας» και της μεταναστευτικής πολιτικής, δηλαδή τα «αδύνατα σημεία» στη ρητορική της αντιπολίτευσης.

Υπό την επίδραση του τρομοκρατικού χτυπήματος στη Γαλλία και με τη βοήθεια της εκστρατείας εκφοβισμού του εκλογικού σώματος στην προοπτική εκλογικής νίκης του ΣΥΡΙΖΑ, η ΝΔ πέτυχε, κατά τη 2η εβδομάδα της προεκλογικής περιόδου, να αυξήσει τη συσπείρωσή της και να μειώσει οριακά τη διαφορά της από τον ΣΥΡΙΖΑ. Αυτή η περιορισμένη συσπείρωση, όμως, αποδείχθηκε συγκυριακή («στιγμιαία») και δεν διατηρήθηκε. Στο τέλος, η απόστασή της από τον ΣΥΡΙΖΑ (η πραγματική *ψαλίδα*, 8,5%), επανήλθε στα επίπεδα που είχε καταγραφεί δημοσκοπικά, ήδη από την αρχή της προεκλογικής αναμέτρησης (Διαγράμματα 10.1,10.2,10.3).

1 Η μηνιαία *εκτίμηση* της Public Issue που προκάλεσε την αντιπαράθεση, δημοσιεύθηκε στην *Εφημερίδα των Συντακτών*, στο φύλλο της 27-28 Σεπτεμβρίου 2014. Για το Πολιτικό Βαρόμετρο Σεπτεμβρίου 2014, βλέπε: <http://www.publicissue.gr/10265/pol-con-sep-2014/>.

2 Τα τεκμήρια της σχετικής αντιπαράθεσης περιλαμβάνονται στο κεφάλαιο 19 του ανά χειρας τόμου.

3 Βλέπε επίσης Public Issue, Έρευνα Πολιτικής Συγκυρίας, κύμα 1, Ιανουάριος 2015, στην ιστοσελίδα <http://www.publicissue.gr/10765/pol-con-jan-2015/>.

ΓΡΑΦΗΜΑ 10.1

Η μηνιαία εκτίμηση εκλογικής επιρροής της Public Issue (Σεπτέμβριος 2014), που προκάλεσε για πολλοστή φορά μέσα στη δεκαετία, την αποκάλυπτη επίθεση της κυβερνητικής εκπροσώπου (τώρα) της ΝΔ. Μόλις 4 μήνες πριν από την εκλογική νίκη του ΣΥΡΙΖΑ, τον Ιανουάριο του 2015, η Σοφία Βούλτεψη, με δηλώσεις της στους ραδιοσταθμούς ΣΚΑΪ και Real FM, αμφισβήτησε τη μεγάλη διαφορά (11 μονάδες) που έδινε η δημοσκόπηση και κατηγόρησε την εταιρεία για προσπάθεια προπαγανδιστικής «επιβολής».

2. Πώς διαμορφώθηκε το αποτέλεσμα της 25ης Ιανουαρίου

Με βάση τις τελευταίες προεκλογικές δημοσκοπήσεις, οι *εκτιμήσεις* των περισσότερων εταιρειών μπορούν να κριθούν ως επιτυχείς (Πίνακας 10.1). Ωστόσο, η εξέλιξη της εκλογικής επιρροής των κομμάτων, που διαμόρφωσε το εκλογικό αποτέλεσμα δεν είναι δυνατό να αποδειχθεί. Επομένως, ανεξάρτητα από την ακρίβεια των τελικών *εκτιμήσεων* των διαφόρων εταιρειών, παραμένει ανοικτό το ερώτημα πώς εξελίχθηκε στην πραγματικότητα η εκλογική αναμέτρηση.

Παρατηρώντας την εξέλιξη της *πρόθεσης ψήφου*, σύμφωνα με τις δημοσκοπήσεις κάθε εταιρείας, προκύπτουν δύο ισχυρά διαφορετικές ερμηνείες.⁴ Σύμφωνα με την πρώτη, που προκύπτει από τις δημοσκοπήσεις των περισσότερων εταιρειών του κλάδου, η αναμέτρηση υπήρξε αμφίρροπη μέχρι και τις τελευταίες ημέρες πριν τις εκλογές. Στην αρχή της προεκλογικής περιόδου, η διαφορά ΣΥΡΙΖΑ-ΝΔ κυμαίνονταν από 2% ως 4%, ανάλογα με την εταιρεία, συνεπώς το αποτέλεσμα των εκλογών δεν είχε κριθεί, εφόσον η συμπεριφορά των «αναποφάσιστων» δεν ήταν –για άλλη μια φορά– «προβλέψιμη»... Και, «ξαφνικά», την τελευταία εβδομάδα, η «*ψαλίδα* άνοιξε» και ο ΣΥΡΙΖΑ πέτυχε ευρεία νίκη, επειδή «οι αναποφάσιστοι αποφάσισαν», επιτέλους, να ψηφίσουν τον αναμενόμενο νικητή. Υπήρξε, μάλιστα, εταιρεία, η οποία συστηματικά, με σχεδόν καθημερινές δημοσιεύσεις «άνοιξε» την *ψαλίδα*, από 3,6% σε 7,6%, μέσα σε 17 ημέρες!

Σύμφωνα με τη δεύτερη ερμηνεία, που προκύπτει από τις δημοσκοπήσεις της Public Issue και της Palmos Analysis, το αποτέλεσμα των εκλογών είχε κριθεί, ήδη από το φθινόπωρο του 2014. Ο ΣΥΡΙΖΑ εισήλθε στην προεκλογική περίοδο, με μεγάλη διαφορά περίπου 8 μονάδων, από τη ΝΔ. Στη συνέχεια, και υπό την επίδραση της τρομοκρατικής επίθεσης στο Παρίσι και της εκστρατείας εκφοβισμού του εκλογικού σώματος, η διαφορά μειώθηκε, χωρίς ποτέ ωστόσο να απειληθεί σοβαρά το σημαντικό προβάδισμα του ΣΥΡΙΖΑ. Την τελευταία εβδομάδα, η διαφορά επανήλθε στα αρχικά της επίπεδα, καθώς η όποια επίδραση των γεγονότων της Γαλλίας άρχισε να αμβλύνεται και έγινε πλέον φανερό, ότι η εκστρατεία του φόβου δεν μπορούσε να ανατρέψει το παγιωμένο προβάδισμα της αξιωματικής αντιπολίτευσης.

Με δεδομένη τη διαφορά των δύο ερμηνειών, γεννάται το ερώτημα ποια από τις δύο μπορεί να θεωρηθεί ακριβέστερη και περισσότερο πειστική, για την περιγραφή της πραγματικής εξέλιξης. Όσοι υποστηρίζουν ότι το αποτέλεσμα των εκλογών κρίθηκε την τελευταία εβδομάδα υποστηρίζουν στην ουσία, ότι η πρωτοφανής κοινωνική δυσарέσκεια μετά από 5 χρόνια μνημονικής διακυβέρνησης και η νίκη ενός αριστερού κόμματος –για πρώτη φορά στην Ελλάδα– σε μια εκλογική αναμέτρηση (ευρωεκλογές 2014) δεν ήταν επαρκείς παράγοντες διαμόρφωσης ενός ισχυρού πλειοψηφικού ρεύματος, το οποίο, κατά την εκτίμησή τους, δημιουργήθηκε μόλις... την τελευταία εβδομάδα της προεκλογικής περιόδου. Ταυτόχρονα, ισχυρίζονται ότι η τρομοκρατική επίθεση στη Γαλλία και η προσπάθεια εκφοβισμού της κοινής γνώμης, μέσω της αναζωπύρωσης της συζήτησης για το Grexit, δεν βοήθησαν καθόλου τη ΝΔ να μειώσει την *ψαλίδα*, αλλά αντίθετα, βοήθησαν στην

4 Βλέπε σχετικά: http://en.wikipedia.org/wiki/Opinion_polling_for_the_Greek_legislative_election,_2015.

ενίσχυση του προβαδίσματος του ΣΥΡΙΖΑ! Θέσεις, που προφανώς προσκρούουν στην κοινή λογική, αλλά και που αγνοούν τα ιστορικά προηγούμενα τόσο του 2009 (επίδραση της νίκης της αντιπολίτευσης στις ευρωεκλογές, στο αποτέλεσμα των βουλευτικών που ακολούθησαν), όσο και του 2012 (επίδραση του εκφοβιστικού διλήμματος «ευρώ ή δραχμή», που τέθηκε από το εσωτερικό και το εξωτερικό της χώρας).

3. Αποτίμηση της εκτίμησης της Public Issue για τις εκλογές του 2015

Σε γενικές γραμμές, κατά τη διάρκεια της προεκλογικής περιόδου, η εκτίμηση εκλογικής επιρροής είναι δυνατόν να θεωρηθεί πρόβλεψη του εκλογικού αποτελέσματος, με την τρέχουσα σημασία του όρου. Ωστόσο, μόνο η εκτίμηση εκλογικής επιρροής, η οποία προκύπτει από την τελευταία προεκλογική δημοσκόπηση και, φυσικά, υπό την προϋπόθεση ότι δεν υφίσταται περίοδος απαγόρευσης, μπορεί να θεωρηθεί πρόβλεψη, με την κυριολεκτική έννοια του όρου, όπως αυτός χρησιμοποιείται στη θεωρία χρονολογικών σειρών (Worcester, Mortimore and Gosschalk 2001).

Η τελική εκτίμηση της Public Issue για τις εκλογές του 2015, ανακοινώθηκε την Παρασκευή 23/1/2015⁵ και δημοσιεύθηκε στην ηλεκτρονική έκδοση της εφημερίδας Αυγή. Η εκτίμηση αποδείχθηκε επιτυχής ως προς τον νικητή των εκλογών, την οριακή μη-αυτοδυναμία του ΣΥΡΙΖΑ και τον αριθμό των κομμάτων που εισήλθαν στη Βουλή (Πίνακας 10.1). Το μέσο απόλυτο σφάλμα υπολογίσθηκε σε μόλις 0,8%, ενώ και η διαφορά ΣΥΡΙΖΑ-ΝΔ προσεγγίσθηκε με σχετική ακρίβεια (6%, έναντι 8,5% της πραγματικής εκλογικής διαφοράς).

4. Η εκτίμηση εκλογικής επιρροής μετά και την ενσωμάτωση του εκλογικού αποτελέσματος

Η ενσωμάτωση των πραγματικών εκλογικών αποτελεσμάτων του 2015, στα υποδείγματα των χρονολογικών σειρών του ΣΥΡΙΖΑ και της ΝΔ, προσφέρει τη δυνατότητα να υπολογισθεί μια διορθωμένη, εκ των υστέρων εκτίμηση της εκλογικής επιρροής των δύο κομμάτων.⁶

Η με αυτόν τον τρόπο διορθωμένη εκτίμηση είναι ιδιαίτερα χρήσιμη για τη διερεύνηση της πραγματικής δυναμικής που διαμόρφωσε το εκλογικό αποτέλεσμα. Οι διορθωμένες εκτιμήσεις των βραχυχρόνιων τάσεων, για τα δύο κόμματα, παρατίθενται στο Διάγραμμα 10.2.

Συγκρίνοντας τη διορθωμένη –εκ των υστέρων– εκτίμηση, με εκείνες που δημοσιοποίησε η Public Issue, δεν προκύπτουν σημαντικές αποκλίσεις. Το μεγαλύτερο πρόβλημα της δημοσιευμένης εκτίμησης εντοπίζεται στη συστηματική υπερεκτίμηση

5 Βλέπε σχετικά: <http://www.publicissue.gr/10953/pol-con-jan-w4-2015/> και <http://www.avgi.gr/article/5251598/sugklinoun-oles-oi-teleutaies-dimoskopiseis-eurutati-i-niki-tou-suriza>.

6 Για τη χρήση της έννοιας της εκ των υστέρων εκτίμησης εκλογικής επιρροής στις Β2009, βλέπε το κεφάλαιο 6.6 και για τις Β2012, το κεφάλαιο 8.6.2.

της ΝΔ, κατά περίπου 1%-2% σε όλη τη διάρκεια της προεκλογικής περιόδου και, σε μικρότερο βαθμό, στην υποεκτίμηση του ΣΥΡΙΖΑ κατά 1%, στο τελευταίο 15νθήμερο πριν τις εκλογές. Αντίστοιχη υπερεκτίμηση της ΝΔ είχε παρατηρηθεί και στις ευρωεκλογές του 2014, πιθανότατα για τους ίδιους λόγους (βλέπε κεφάλαιο 9).

Επιπλέον, σύμφωνα με τη δημοσιευμένη *εκτίμηση*, η εκλογική επιρροή της ΝΔ σημείωσε άνοδο, κατά το πρώτο 15νθήμερο της προεκλογικής περιόδου ενώ, στη συνέχεια, η εκλογική της επιρροή υποχώρησε, εκ νέου, στα επίπεδα του Δεκεμβρίου του 2014. Επομένως, στο πρώτο μισό της προεκλογικής περιόδου, η *ψαλίδα* ΣΥΡΙΖΑ-ΝΔ παρουσίασε συγκυριακά –και με διάρκεια μια εβδομάδα– πτώση, χωρίς ωστόσο να περιοριστεί ποτέ σε επίπεδα κάτω από 5%, ενώ επανήλθε σε υψηλότερα επίπεδα, κατά την τελευταία προεκλογική εβδομάδα. Αντίθετα, σύμφωνα με την «εκ των υστέρων» *εκτίμηση*, η εκλογική επιρροή της ΝΔ διατηρήθηκε ουσιαστικά σταθερή, σε όλη τη διάρκεια της προεκλογικής περιόδου. Η εξομάλυνση των *πρωτογενών ποσοστών* των δύο κομμάτων, όπως πραγματοποιήθηκε κατά τη διάρκεια της προεκλογικής περιόδου και πριν την ενσωμάτωση του εκλογικού αποτελέσματος, επιβεβαιώνει τη δημοσιευμένη *εκτίμηση*. Η αδυναμία, τόσο της δημοσιευμένης, όσο και της «εκ των υστέρων» *εκτίμησης*, να εκτιμήσουν με απόλυτη ακρίβεια την εκλογική δύναμη της ΝΔ οφείλεται, κατά πάσα πιθανότητα, στην αδυναμία του υποδείγματος διόρθωσης της *μεροληψίας* της ΝΔ, να απαλείψει πλήρως την υπέρ της *μεροληψία*.

5. Η σημασία των μη-προεκλογικών δημοσκοπήσεων

Στη διεθνή βιβλιογραφία, η συστηματική αξιολόγηση της επιτυχίας των εταιρειών δημοσκοπήσεων δεν στηρίζεται αποκλειστικά στην τελική *εκτίμηση* που δημοσιοποιεί η καθεμιά, αλλά σε ένα σύνολο δημοσκοπήσεων που έχουν διεξαχθεί σε ένα εύλογο χρονικό διάστημα πριν τις εκλογές, το οποίο επιλέγεται ανάλογα με τις συνθήκες του εκλογικού ανταγωνισμού κάθε χώρας (Silver 2008). Η ικανότητα των δημοσκοπήσεων να καταγράφουν έγκαιρα και αξιόπιστα τις *τάσεις* του εκλογικού σώματος αποτελεί εξίσου, αν όχι περισσότερο, σημαντική επιτυχία από την απόλυτη ακρίβεια των προεκλογικών *εκτιμήσεων*. Κάτω από αυτό το πρίσμα, αποκτά ιδιαίτερη σημασία η σύγκριση των δημοσκοπήσεων που δημοσιεύθηκαν στις αρχές του φθινοπώρου του 2014 (Πίνακας 10.2). Η Public Issue και η Palpos Analysis υπήρξαν οι μόνες που εκτιμούσαν τη διαφορά ΣΥΡΙΖΑ-ΝΔ σε μη-αναστρέψιμα επίπεδα και, ταυτόχρονα, άφηναν ανοικτό το ενδεχόμενο αυτοδυναμίας της αξιωματικής αντιπολίτευσης. Οι περισσότερες εταιρείες του κλάδου, ευθυγραμμισμένες με την επιχειρηματολογία των κομμάτων της συγκυβέρνησης, έδιναν πολύ μικρότερες διαφορές. Στην προσπάθεια απόκρυψης και διαστρέβλωσης της πραγματικότητας συνέβαλε και η πρακτική πολλών εταιρειών στη δημοσιοποίηση *εκτιμήσεων*, χωρίς την κατανομή της *αδιευκρίνιστης ψήφου*, η οποία εμφάνιζε τη διαφορά ΣΥΡΙΖΑ-ΝΔ ακόμη μικρότερη.

6. Η χρήση της πολιτικής στάθμισης στις εκλογές του 2015

Η διαμάχη για το ζήτημα της χρήσης της πολιτικής στάθμισης με την προηγούμενη

ψήφο ξεκίνησε το 2004, όταν η Public Issue την κατάργησε και την αντικατέστησε με μια μεθοδολογία που στηρίζεται στην *ανάλυση χρονολογικών σειρών*. Παρά τη διεξοδική έκθεση των απόψεων της εταιρείας και την επισήμανση των προφανών αδυναμιών της *στάθμισης*, δεν κατέστη, μέχρι σήμερα, δυνατή μια επιστημονική συζήτηση, σχετικά με αυτό το ζήτημα. Ενδεχομένως, η περίπτωση των εκλογών του Ιουνίου του 2012 να αποτέλεσε για πολλούς «δικαίωση» της μεθόδου της *στάθμισης*, παραβλέποντας την αποτυχία πολλών εταιρειών που τη χρησιμοποιούν να εκτιμήσουν σωστά το αποτέλεσμα των εκλογών του Μαΐου του ίδιου έτους.

Οι εκλογές του 2015 προσφέρουν μια επιπλέον δυνατότητα σύγκρισης της *πολιτικής στάθμισης* με την *ανάλυση χρονολογικών σειρών*. Στον Πίνακα 10.3 παρατίθενται οι *εκτιμήσεις* που δημοσιοποίησε η Public Issue προεκλογικά (4 «κύματα»), συγκριτικά με τις *εκτιμήσεις* που θα προέκυπταν από τη *στάθμιση* των δεδομένων των συγκεκριμένων δημοσκοπήσεων με την *προηγούμενη ψήφο* (των βουλευτικών του 2012). Όπως είναι φανερό, η *πολιτική στάθμιση* αποδεικνύεται για άλλη μια φορά εξαιρετικά προβληματική. Εάν χρησιμοποιηθεί, η *εκτίμηση* για το ποσοστό του ΣΥΡΙΖΑ θα έφθανε το 42,7%, στο πρώτο «κύμα», ενώ στο 4ο «κύμα» το 40,1% (υπερεκτίμηση 3,8%) και η διαφορά του από τη ΝΔ το 13,8%! Αντίθετα, η τελική δημοσιευμένη *εκτίμηση* της Public Issue για τον ΣΥΡΙΖΑ ήταν 35% (υποεκτίμηση 1,3%) και η εκτιμώμενη διαφορά του από τη ΝΔ ήταν 6% (υποεκτίμηση 2,5%). Συνεπώς, η *πολιτική στάθμιση* θα υπερεκτιμούσε σε μεγάλο βαθμό τον ΣΥΡΙΖΑ, εξαιτίας της «υποεκπροσώπησης» του στην *προηγούμενη ψήφο*. Όπως αποδεικνύεται από το εκλογικό αποτέλεσμα, η υποεκτίμηση του ΣΥΡΙΖΑ στην *ψήφο* των εκλογών του 2012 δεν οφείλονταν σε πρόβλημα της *δειγματοληψίας* (*sampling bias*), αλλά σε *μεροληψία απάντησης*, λόγω του δυσμενούς κλίματος για το κόμμα της αξιωματικής αντιπολίτευσης που επικρατούσε στα περισσότερα ΜΜΕ.

ΠΙΝΑΚΑΣ 10.1

B2015: Σύγκριση των τελευταίων δημοσιοποιημένων προεκλογικών δημοσκοπήσεων

ΕΤΑΙΡΕΙΑ	ΜΕΣΟ	ΗΜ/ΝΙΑ ΔΗΜΟ/ΣΗΣ	ΣΥΡΙΖΑ	ΝΔ	ΧΑ	ΠΟΤΑΜΙ	ΚΚΕ	ΑΝΕΛ	ΠΑΣΟΚ	ΚΙΔΗΣΟ	ΛΟΙΠΑ	ΜΕΣΟ ΣΦΑΛΜΑ	ΣΥΡΙΖΑ -ΝΔ
ALCO	NEPIT	23/1/15	37,6	30,0	6,2	6,2	4,2	4,1	5,1	2,6	4,0	0,91	7,6
GPO	MEGA	23/1/15	37,0	29,6	5,6	5,5	5,4	3,9	5,5	3,2	4,3	0,89	7,4
MRB	STAR	23/1/15	35,9	30,0	6,3	7,5	5,2	3,7	4,6	2,8	4,0	0,87	5,9
Metron Analysis	parapolitika.gr	23/1/15	36,5	30,0	6,0	7,0	5,0	3,5	4,5	2,5	5,0	0,73	6,5
Kapa Research	tovima.gr	23/1/15	35,5	32,3	6,1	5,5	5,0	2,9	5,3	2,8	4,6	1,20	3,2
PULSE	action24	23/1/15	36,0	30,5	6,5	7,0	5,0	4,0	6,0	3,0	2,0	1,24	5,5
Palmos Analysis	tvxs.gr	23/1/15	36,5	25,5	6,5	7,5	6,0	4,0	4,5		9,5	1,14	11
Interview	Βεργίνα TV	23/1/15	36,6	29,6	6,7	6,1	4,7	2,7	4,7	1,9	7,0	0,78	7
ΠΑΜΑΚ	ΣΚΑΐ	23/1/15	36,0	28,5	6,5	7,5	6,0	4,0	5,5	1,5	4,5	0,80	7,5
RASS	ΕΠΕΝΔΥΣΗ	21/1/15	34,5	29,2	5,6	7,0	5,9	4,2	4,7	2,8	6,1	0,69	5,3
Ε. ΠΙΑΝΑΣ	makeleio.gr	22/1/15	33,9	31,0	6,1	5,8	5,0	4,3	6,0	3,0	4,9	1,11	2,9
MARC	ALPHA	22/1/15	36,8	28,7	6,9	7,0	4,9	3,4	4,4	2,6	5,3	0,67	8,1
Metrisi	provocateur.gr	22/1/15	34,7	32,5	5,8	5,7	4,6	2,9	5,3	2,6	5,9	1,20	2,2
ProRata	Στο Κόκκινο	20/1/15	36,0	27,5	6,5	7,5	6,0	4,0	5,5	2,0	5,0	0,64	8,5
E-Voice	newpost.gr	20/1/15	33,3	29,6	6,1	7,1	6,0	4,3	5,1	2,5	6,0	0,82	3,7
Public Issue	Avgi.gr	23/1/15	35,0	29,0	6,5	7,5	6,0	3,5	5,0	2,5	5,0	0,80	6
Εκλογικό αποτέλεσμα			36,3	27,8	6,3	6,1	5,5	4,8	4,7	2,5	6,0		8,5

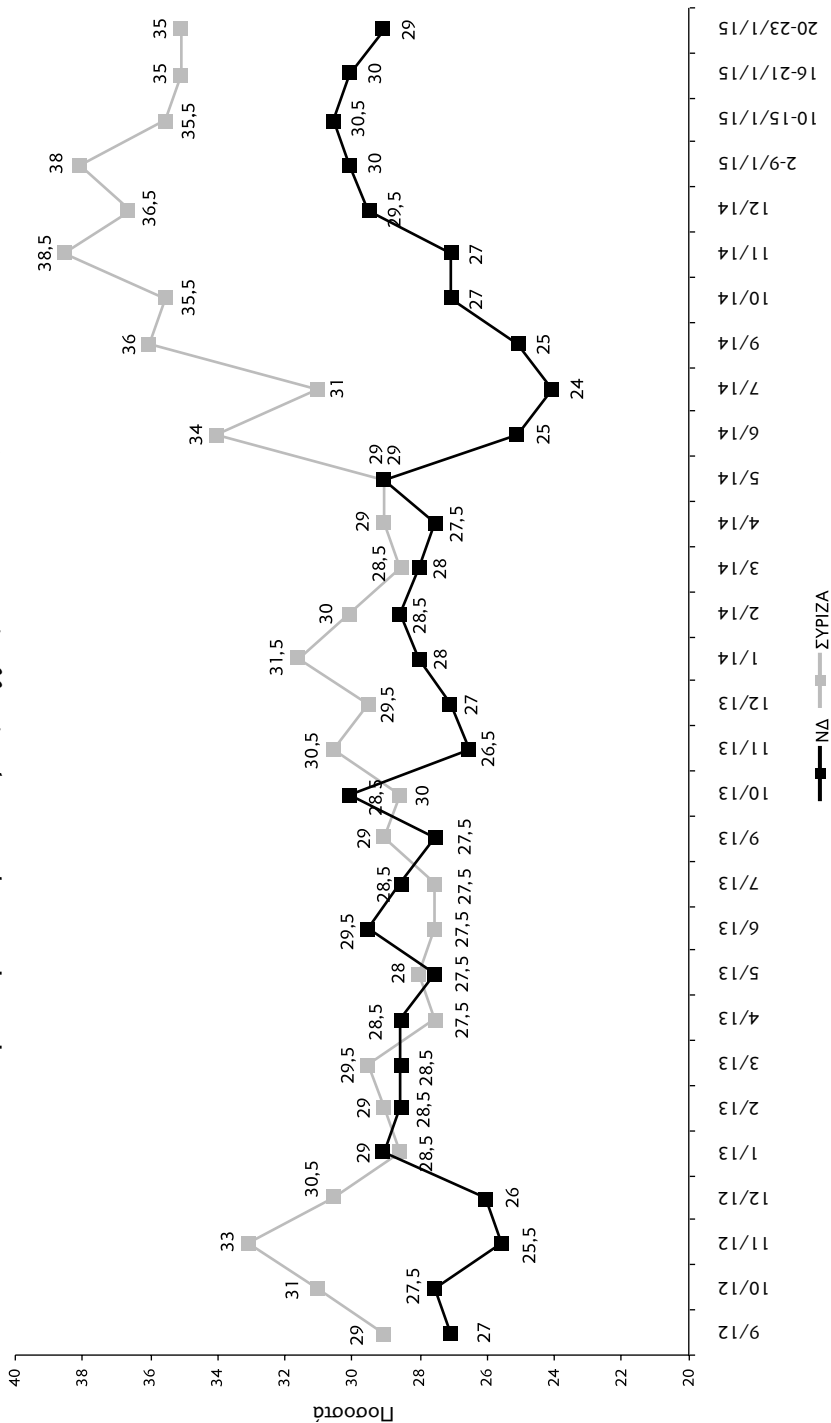
ΠΗΓΗ: http://en.wikipedia.org/wiki/Opinion_polling_for_the_Greek_legislative_election_2015

ΠΙΝΑΚΑΣ 10.2
Σύγκριση των δημοσκοπήσεων του φθινοπώρου 2014 (Σεπτέμβριος)

ΕΤΑΙΡΕΙΑ	ALCO	MRB	METRON ANALYSIS	ΠΑΜΑΚ	RASS	E-VOICE	PALMOS ANALYSIS	PUBLIC ISSUE	ΕΚΛΟΓΙΚΟ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ
ΜΕΣΟ	Πρώτο Θέμα	Real News	Παραπολιτικά	ΣΚΑΪ	Το Παρόν	Παρασκήνιο	twxs	Εφημερίδα των Συντακτών	
	ΗΜ/ΝΙΑ ΔΗΜΟ/ΣΗΣ	21/9/14	13/9/14	17/9/14	21/9/14	6/9/14	31/8/14	27/9/2014	
	ΣΥΡΙΖΑ	28,0	31,0	24,0	25,8	20,2	35	36,0	36,3
	ΝΔ	23,8	27,4	18,0	22,0	17,7	25	25,0	27,8
	Χρυσή Αυγή	6,7	7,1	6,5	6,7	7,1	11,5	7,5	6,3
	Ποτάμι	4,6	6,4	5,5	4,7	3,9	2,5	9,5	6,1
	ΚΚΕ	4,7	7,5	5,5	5,5	6,5	5	6,5	5,5
	ΑΝΕΛ	5,3	4,0	3,0	3,2	2,4	4	4,0	4,8
	ΠΑΣΟΚ	4,6	6,2	5,5	4,2	4,8	4,5	5,5	4,7
	Αδιευκρίνιστη ψήφος	15,7	-	21,0	20,9	27,3	-	-	
	Διαφορά ΣΥΡΙΖΑ - ΝΔ	4,2	3,6	6	3,8	2,5	10	11	8,5
	Ποσοστό ΣΥΡΙΖΑ στη διευκρινισμένη ψήφο	33,2	31	30,5	32,6	28,6	35	36	
	Ποσοστό ΝΔ στη διευκρινισμένη ψήφο	28,2	27,4	23	27,8	25,0	25	25	
	Διαφορά ΣΥΡΙΖΑ - ΝΔ στη διευκρινισμένη ψήφο	5	3,6	7,5	4,8	3,6	10	11	

ΠΗΓΗ: http://en.wikipedia.org/wiki/Opinion_polling_for_the_Greek_legislative_election_2015

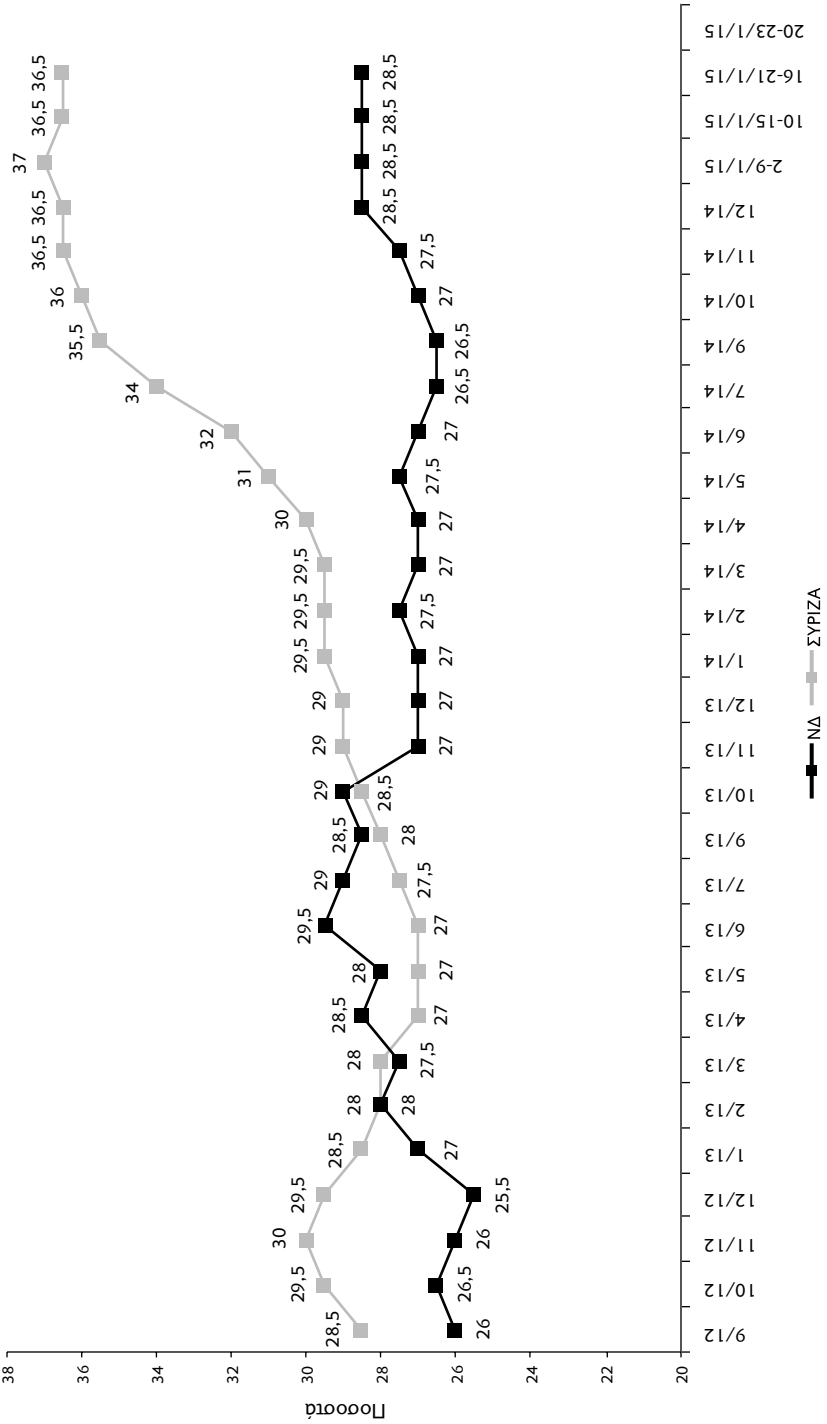
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 10.1
Δημοσιευμένη εκτίμηση εκλογικής επιρροής ΣΥΡΙΖΑ και ΝΔ, 2012-2015

ΠΗΓΗ: Public Issue, Πολιτικό Βαρόμετρο

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 10.2

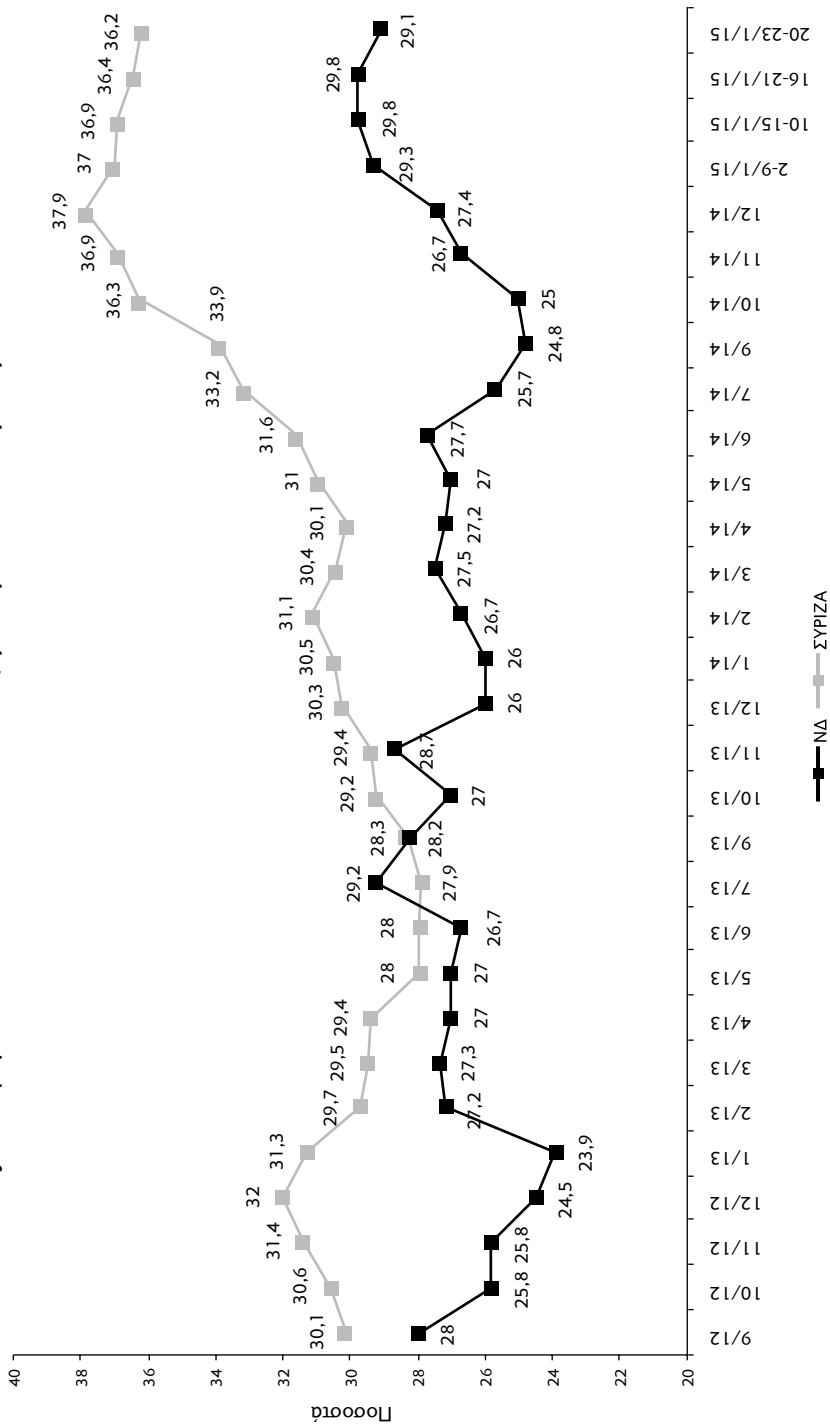
Εκ των υστέρων εκτίμηση εκλογικής επιρροής ΣΥΡΙΖΑ και ΝΔ. Βραχυχρόνιες τάσεις, 2012-2015

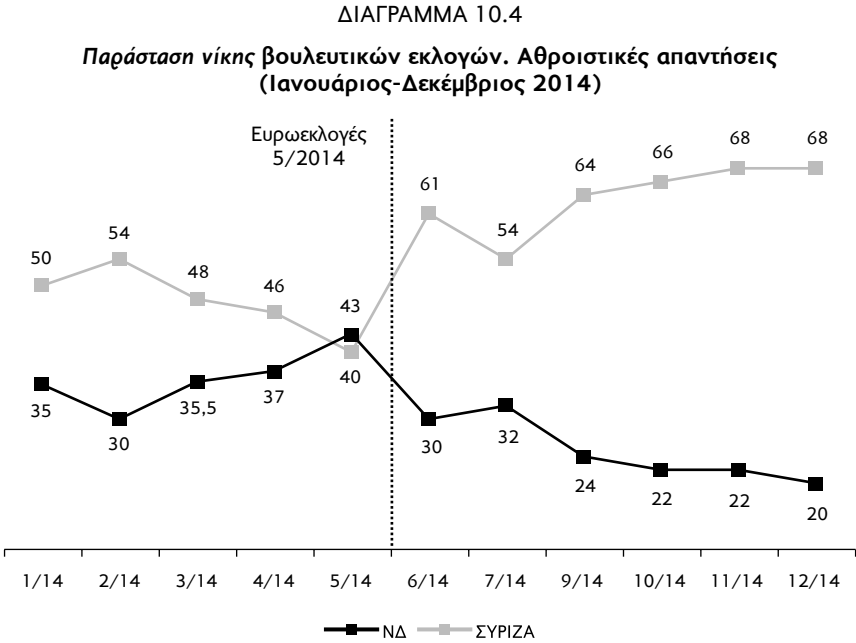
ΠΗΓΗ: Public Issue, Πολιτικό Βαρόμετρο

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 10.3

Πρόθεση ψήφου ΣΥΡΙΖΑ και ΝΔ, 2012-2015. Εξομαλυσμένα ποσοστά με τη μέθοδο Kalman

ΠΗΓΗ: Public Issue, Πολιτικό Βαρόμετρο

ΠΗΓΗ: Public Issue, Πολιτικό Βαρόμετρο

ΠΙΝΑΚΑΣ 10.3
Β2015: Σύγκριση προεκλογικής εκτίμησης εκλογικής επιρροής και «διόρθωσης»
με χρήση πολιτικής στάθμισης (διευκρινισμένη πρόθεση ψήφου)

ΗΜ/ΝΙΑ	Δημοσιευμένη εκτίμηση εκλογικής επιρροής		Διευκρινισμένη πρόθεση ψήφου (στάθμιση με την προηγούμενη ψήφο)	
	ΣΥΡΙΖΑ	ΝΔ	ΣΥΡΙΖΑ	ΝΔ
2-9/1/15	38	30	42,7	26,5
10-15/1/15	35,5	30,5	39,6	29,6
16-21/1/15	35	30	39,5	26,3
20-23/1/15	35	29	40,1	26,3
Εκλογικό αποτέλεσμα	36,3	27,8	36,3	27,8

ΠΗΓΗ: Public Issue, προεκλογικό Βαρόμετρο για τις βουλευτικές εκλογές του 2015

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

Πρόβλεψη κατανομής των βουλευτικών εδρών
και των εκλογικών περιφερειών

11. Μέθοδος πρόβλεψης της κατανομής των βουλευτικών εδρών και των εκλογικών περιφερειών

Η περίπτωση των ελληνικών βουλευτικών εκλογών της 7ης Μαρτίου 2004¹

1. Εισαγωγή

Η πρόβλεψη του εκλογικού αποτελέσματος αποτελεί κλασικό αντικείμενο της εκλογικής έρευνας. Εκτός από τις προεκλογικές δημοσκοπήσεις και τις δημοσκοπήσεις εξόδου (*exit polls*), που αποτελούν και την πιο δημοφιλή και συνήθη μέθοδο, πρόβλεψη του αποτελέσματος είναι δυνατόν να πραγματοποιηθεί και με χρήση χρονοσειρών προηγούμενων εκλογικών ή και οικονομικών-κοινωνικών δεδομένων.²

Μια παράμετρος της πρόβλεψης του εκλογικού αποτελέσματος, που έχει απασχολήσει λιγότερο τη βιβλιογραφία, αφορά τη «μετάφραση» της πρόβλεψης για την κατανομή της ψήφου, σε πρόβλεψη της κατανομής των βουλευτικών εδρών ή του συσχετισμού των κομματικών δυνάμεων στις επιμέρους εκλογικές περιφέρειες. Ενώ στις περιπτώσεις χωρών με αμιγώς αναλογικά εκλογικά συστήματα, μια παρόμοια επέκταση της πρόβλεψης δεν έχει προφανώς ιδιαίτερο νόημα (Crewe 1990, 14), στις υπόλοιπες περιπτώσεις, όπου η κατανομή των εδρών υπόκειται σε «στρέβλωση» από το εκλογικό σύστημα, διατηρεί τη σημασία της, εξασφαλίζει πληρέστερη πληροφόρηση και εμπλουτίζει την πρόβλεψη του εκλογικού αποτελέσματος και τις προβλεπόμενες πολιτικές του επιπτώσεις. Αυτή η πλευρά της πρόβλεψης αποτελεί και το αντικείμενο του δεύτερου μέρους του ανά χείρας τόμου. Η μέθοδος που περιγράφεται, εφαρμόστηκε για πρώτη φορά, με επιτυχία, στις ελληνικές βουλευτικές εκλογές της 7ης Μαρτίου 2004.

1 Τα βασικά συμπεράσματα της πρόβλεψης της κατανομής των βουλευτικών εδρών και των εκλογικών περιφερειών του 2004 παρουσιάστηκαν σε δύο άρθρα στην εφημερίδα *Η Καθημερινή της Κυριακής*. Βλέπε σχετικά: Γιάννης Μαυρής και Γιώργος Συμεωνίδης, «Τα σενάρια των εδρών στις 7 Μαρτίου», *Η Καθημερινή της Κυριακής*, 29 Φεβρουαρίου, 2004 και Γιάννης Μαυρής και Γιώργος Συμεωνίδης, «Ο Νέος Εκλογικός Χάρτης της Χώρας», *Η Καθημερινή της Κυριακής*, 7 Μαρτίου, 2004.

2 Α) Για μία επισκόπηση των μεθόδων πρόβλεψης του εκλογικού αποτελέσματος, βλέπε: Budge and Farlie (1983)· Δρυμιώτης και Νικολακόπουλος (1989)· Crewe (1990)· Lewis-Beck and T. Rice (1992). Β) Για την πρόβλεψη εκλογικού αποτελέσματος με χρήση χρονολογικών σειρών οικονομικών στοιχείων, βλέπε: Crewe (1990)· Lewis-Beck and Rice (1992)· Fair (1996)· Marsh, M. (1998)· Brown and Chappell (1999). Γ) Για την πρόβλεψη του εκλογικού αποτελέσματος, με χρήση χρονολογικών σειρών των προηγούμενων αποτελεσμάτων, βλέπε: Norpoth and Gschwend (2003). Δ) Για την πρόβλεψη του εκλογικού αποτελέσματος, με χρήση χρονολογικών σειρών δημοσκοπήσεων, βλέπε: Dolado, Gonzalo and Mayoral (2003). Ε) Για την πρόβλεψη του εκλογικού αποτελέσματος, με χρήση των προηγούμενων προηγούμενων εκλογικών αποτελεσμάτων, βλέπε: Κουνιάς και Συμεωνίδης (1997).

2. Η πρόβλεψη των εδρών

Από την ιστορική παρατήρηση της κοιμματικής επιρροής κατά ελάσσονα και μείζονα εκλογική περιφέρεια, στις εκλογικές αναμετρήσεις της δεκαετίας του '90 (1993, 1996, 2000), προκύπτει το συμπέρασμα ότι, κατά κανόνα, ανάμεσα στο εθνικό ποσοστό κάθε κόμματος (το ποσοστό στο σύνολο της επικράτειας) και στα ποσοστά που λαμβάνει κατά περιφέρεια, υφίσταται μια συστηματική σχέση. Η σχέση αυτή μπορεί να εκτιμηθεί με τη βοήθεια υποδειγμάτων απλής γραμμικής παλινδρόμησης που δημιουργούνται, ένα για κάθε ελάσσονα και μείζονα περιφέρεια, από τις παραπάνω αναφερόμενες εκλογικές αναμετρήσεις.³

Με βάση τις τηλεφωνικές προεκλογικές δημοσκοπήσεις της Public Issue, εκτιμήθηκε το αναμενόμενο εθνικό ποσοστό κάθε κόμματος.⁴ Εν συνεχεία, από την προβλεπόμενη –με βάση το υπόδειγμα γραμμικής παλινδρόμησης– περιφερειακή κατανομή της ψήφου, για τις εκλογές της 7ης Μαρτίου 2004, επιχειρήθηκε, αφενός η πρόβλεψη του αριθμού των εδρών που θα λάμβανε κάθε κόμμα, και αφετέρου ο «νικητής» (το πρώτο κόμμα στη σειρά κατάταξης) στις 56 ελάσσονες εκλογικές περιφέρειες (ο νέος εκλογικός χάρτης της χώρας).

Ο υπολογισμός των εδρών, για κάθε κόμμα, έγινε με τη βοήθεια μιας εφαρμογής του αλγόριθμου του τότε ισχύοντος εκλογικού νόμου (Ν.1907/1993, νόμος Κούβελα).⁵ Για την κατασκευή του αλγόριθμου ελήφθησαν υπ' όψιν τα ακόλουθα:

α) Χρησιμοποιήθηκε η ανακατανομή των εδρών κατά ελάσσονα εκλογική περιφέρεια, που προέκυψε από τη μεταβολή του νόμιμου πληθυσμού της χώρας, σύμφωνα με την απογραφή πληθυσμού της ΕΣΥΕ του 2001. **β)** Τα ποσοστά κάθε κόμματος στο επίπεδο των ελασσόνων (νομών) και μειζόνων εκλογικών περιφερειών, που χρησιμοποιήθηκαν στον αλγόριθμο, υπολογίστηκαν με βάση τα υποδείγματα γραμμικής παλινδρόμησης που προαναφέρθηκαν. **γ)** Κατ' εξαίρεση, για τον ΛΑΟΣ, για τον οποίο δεν διατίθεντο στοιχεία προηγούμενης εκλογικής συμπεριφοράς, έγινε δεκτή η υπόθεση της ίσης ποσοστιαίας εκλογικής επιρροής, σε όλες τις μείζονες και ελάσσονες περιφέρειες. Η υπόθεση αυτή, παρότι δεν ήταν απολύτως ορθή,

3 Βλέπε σχετικά το Παράρτημα του παρόντος κεφαλαίου.

4 Κατά τη διάρκεια της προεκλογικής περιόδου του 2004 (από 21/2 έως 20/2/2004) και μέχρι την έναρξη της απαγόρευσης δημοσιοποίησης αποτελεσμάτων δημοσκοπήσεων (21/2/2004), η Public Issue πραγματοποίησε συνολικά εννέα κύματα τηλεφωνικών ερευνών για λογαριασμό της εφημερίδας *Η Καθημερινή* και του Ρ/Σ ΣΚΑΪ 100,3. Η τελική δημοσιοποιημένη *εκτίμηση* της Public Issue, με βάση το *αθροιστικό αρχείο* των ερευνών (N=8.364 άτομα) προέβλεπε: 47% για τη ΝΔ, 42% για το ΠΑΣΟΚ (διαφορά πρώτου/δεύτερου κόμματος 5%), 5% για το ΚΚΕ, 3% για τον ΣΥΝ, 1% για τον ΛΑΟΣ, 1% για το ΔΗΚΚΙ και 1% για τα λοιπά κόμματα. Βλέπε σχετικά: *Η Καθημερινή*, «Η ακτινογραφία του Βαρόμετρου», 20 Φεβρουαρίου 2004, σελ. 4.

5 Η εφαρμογή με τον αλγόριθμο του εκλογικού νόμου που χρησιμοποιήθηκε, ελάμβανε ως δεδομένα: α) τα πανελλαδικά ποσοστά των κομμάτων, β) τα αντίστοιχα ποσοστά των κομμάτων ανά μείζονα και ελάσσονα περιφέρεια και γ) τον αριθμό των έγκυρων ψηφοδελτίων και των ψήφων κάθε κόμματος σε κάθε ελάσσονα περιφέρεια. Ως αριθμός έγκυρων ψηφοδελτίων, χρησιμοποιήθηκε εκείνος του 2000, για κάθε ελάσσονα περιφέρεια, υποθέτοντας ότι η όποια μεταβολή της συμμετοχής στις εκλογές του 2004 θα ήταν αναλογική. Τα ποσοστά των κομμάτων, ανά μείζονα και ελάσσονα περιφέρεια, χρησιμοποιήθηκαν για την *εκτίμηση* παλινδρομικών μοντέλων που περιγράφονται στο Παράρτημα του παρόντος κεφαλαίου.

ήταν επιβεβλημένη, διότι η εφαρμογή του αλγόριθμου προϋπέθετε ως δεδομένα και τα ποσοστά του ΛΑΟΣ. Είχε δε μικρή επίδραση στην *πρόβλεψη*, λόγω της τάξης μεγέθους του εκλογικού ποσοστού του συγκεκριμένου κόμματος (2,2%). Ωστόσο, στην πραγματικότητα, όπως έδειξε το εκλογικό αποτέλεσμα, το ΛΑΟΣ δεν παρούσισε γεωγραφικά ισοκατανεμημένη επιρροή. Αντιθέτως, εμφάνισε αξιοσημείωτες διακυμάνσεις.⁶ **δ)** Η συμμετοχή στις εκλογές του Μαρτίου 2004, θεωρήθηκε ότι δεν θα αλλοίωνε σημαντικά το πληθυσμιακό μέγεθος των επιμέρους εκλογικών περιφερειών. Εκτιμήθηκε, δηλαδή, ότι η όποια μεταβολή της συμμετοχής, σε σχέση με το 2000, θα ήταν αναλογική. **ε)** Τέλος, λόγω έλλειψης διαθέσιμων στοιχείων, εξαιρέθηκαν από την ανάλυση οι εκλογείς κάτοικοι εξωτερικού. Δεν εκτιμήθηκε δηλαδή η επίδραση (του μικρού αριθμού) των Ελλήνων ομογενών του εξωτερικού που προσήλθαν στις κάλπες.

Η *πρόβλεψη* της κατανομής των εδρών στηρίχθηκε σε τρεις παραμέτρους: *Πρώτον*, στο εκτιμώμενο αθροιστικό ποσοστό των δύο κομμάτων διακυβέρνησης (το ποσοστό του δικομματισμού), *δεύτερον*, στην αναμενόμενη μεταξύ τους διαφορά (την *ψαλίδα* πρώτου/δεύτερου κόμματος) και *τρίτον*, στον αριθμό των κομμάτων της νέας Βουλής, των κομμάτων δηλαδή, που θα ξεπερνούσαν το όριο 3% που θέτει ο εκλογικός νόμος για την είσοδο στη Βουλή («κατώφλι»). Σχετικά με αυτές τις τρεις παραμέτρους έγιναν οι ακόλουθες παραδοχές, οι οποίες βασίσθηκαν στα διαθέσιμα δεδομένα των προεκλογικών δημοσκοπήσεων: **1)** Το ποσοστό του δικομματισμού εκτιμήθηκε ότι θα κυμαίνονταν από 87% έως 90% (Πίνακες 11.1-11.4). **2)** Ως όρια για τα ποσοστά των κομμάτων ελήφθησαν, για το μεν ποσοστό του ΠΑΣΟΚ, το διάστημα 41-43,5%, για το δε ποσοστό της ΝΔ, το διάστημα 45-48%. **3)** Ως προς τη διαφορά πρώτου/δεύτερου κόμματος, εξετάσθηκαν τρία υποθετικά σενάρια, με τη διαφορά ΝΔ - ΠΑΣΟΚ να κυμαίνεται από 3 έως 6 εκατοστιαίες μονάδες υπέρ της ΝΔ. Περιπτώσεις νίκης της ΝΔ με διαφορά μικρότερη από 3 μονάδες δεν εξετάσθηκαν, διότι σε μια τέτοια περίπτωση θα ίσχυαν, απλώς σε μεγαλύτερο βαθμό, τα συμπεράσματα των υπόλοιπων περιπτώσεων. Εξετάσθηκαν όμως, αφενός ως «ακραία», η περίπτωση νίκης της ΝΔ, με διαφορά μεγαλύτερη των 6 εκατοστιαίων μονάδων (Πίνακας 11.5) και αφετέρου ως «οριακές» περιπτώσεις, τόσο η υποθετική περίπτωση οριακής νίκης της ΝΔ, όσο και η περίπτωση οριακής νίκης του ΠΑΣΟΚ (Πίνακας 11.6). **4)** Σχετικά με τον αναμενόμενο αριθμό κομμάτων στη νέα Βουλή, εξετάσθηκαν ως περισσότερο πιθανά ενδεχόμενα, οι περιπτώσεις τριομματικής, τετρακομματικής ή πεντακομματικής Βουλής, για τους ακόλουθους λόγους: *Πρώτον*, η εκπροσώπηση του ΚΚΕ θεωρήθηκε δεδομένη και αποκλείσθηκε το θεωρητικό ενδεχόμενο μη εκπροσώπησης του συγκεκριμένου κόμματος. *Δεύτερον*, με βάση τις προεκλογικές έρευνες κοινής γνώμης θεωρήθηκε περισσότερο πιθανό ενδεχόμενο να μην εκπροσωπηθεί στη νέα Βουλή το ΔΗΚΚΙ,

6 Ο ΛΑΟΣ, με πανελλαδικό ποσοστό 2,2%, εμφάνισε τα υψηλότερα ποσοστά επιρροής του στα Πολυεδομικά Συγκροτήματα Θεσσαλονίκης - Αθηνών (4,4% στην Α΄ Θεσσαλονίκης, 3,1% στην Α΄ Αθηνών και Α΄ Πειραιώς, 3,3% στη Β΄ Πειραιώς και 3,2% στο Υπ. Αττικής), καθώς και σε ορισμένους νομούς της Βόρειας Ελλάδας (Β΄ Θεσσαλονίκης 3,7%, Πέλλας 3,4%, Κιλκίς 3%, Ημαθίας 3,6%, Πιερίας 2,8%). Αντιθέτως, συγκέντρωσε εξαιρετικά χαμηλά ποσοστά (κάτω από 1%) σε αρκετούς από τους νησιωτικούς νομούς της χώρας (Λευκάδα 0,7%, Ζάκυνθος 0,8%, Χίος 0,6%, Λασιθί 0,5%, Ηράκλειο 0,5%, Ρέθυμνο 0,8%), στην Ηλεία (0,9%) και την Αιτωλοακαρνανία (0,8%).

ΠΙΝΑΚΑΣ 11.1

B2004: Πρόβλεψη εδρών - Σενάρια εδρών με άθροισμα δικομματισμού 87%

			ΠΟΣΟΣΤΑ							ΕΔΡΕΣ				
	Σενάρια	Διαφορά ΝΔ ΠΑΣΟΚ	ΝΔ	ΠΑΣΟΚ	ΚΚΕ	ΣΥΝ	ΛΑΟΣ	ΔΗΚΚΙ	ΝΔ	ΠΑΣΟΚ	ΚΚΕ	ΣΥΝ	ΛΑΟΣ	
1	4κομματική Βουλή	5%	46	41	5	3	<3	<3	166	118	10	6		
2		4%	45,5	41,5	5	3	<3	<3	163	121	10	6		
3		4%	45,5	41,5	5,5	3	<3	<3	162	121	11	6		
4		3%	45	42	5	3	<3	<3	159	125	10	6		
5	4κομματική Βουλή	5%	46	41	5,5	<3	3	<3	166	117	11		6	
6		4%	45,5	41,5	5,5	<3	3	<3	162	121	11		6	
7		3%	45	42	5,5	<3	3	<3	159	124	11		6	
8	5κομματική Βουλή	5%	46	41	5,5	3	3	<3	165	112	11	6	6	
9		4%	45,5	41,5	5,5	3	3	<3	160	117	11	6	6	
10		3%	45	42	5,5	3	3	<3	158	119	11	6	6	

ΠΗΓΗ: Public Issue

ΠΙΝΑΚΑΣ 11.2

B2004: Πρόβλεψη εδρών - Σενάρια εδρών με άθροισμα δικομματισμού 88%

			ΠΟΣΟΣΤΑ						ΕΔΡΕΣ					
	Σενάρια	Διαφορά ΝΔ ΠΑΣΟΚ	ΝΔ	ΠΑΣΟΚ	ΚΚΕ	ΣΥΝ	ΛΑΟΣ	ΔΗΚΚΙ	ΝΔ	ΠΑΣΟΚ	ΚΚΕ	ΣΥΝ	ΛΑΟΣ	ΔΗΚΚΙ
1	4κομματική Βουλή	6%	47	41	5	3	<3	<3	167	117	10	6		
2		5%	46,5	41,5	5	3	<3	<3	165	119	10	6		
3		4%	46	42	5	3	<3	<3	162	122	10	6		
4		4%	46	42	5,5	5	<3	<3	161	122	11	6		
5		3%	45,5	42,5	5	3	<3	<3	160	124	10	6		
6	3κομματική Βουλή	6%	47	41	5,5	<3	<3	<3	169	120	11			
7		5%	46,5	41,5	5,5	<3	<3	<3	162	127	11			
8		4%	46	42	5,5	<3	<3	<3	162	127	11			
9		3%	45,5	42,5	5,5	<3	<3	<3	158	131	11			

ΠΗΓΗ: Public Issue

όπως και έγινε. Τρίτον, ως προς τον ΣΥΝ και τον ΛΑΟΣ εξετάσθηκαν, τόσο το ενδεχόμενο εκπροσώπησής τους στη νέα Βουλή, όσο και το αντίθετο. Στην περίπτωση του ΣΥΝ, η διερεύνηση και των δύο πιθανοτήτων ήταν επιβεβλημένη, διότι με βάση την πλειοψηφία των δημοσιευμένων δημοσκοπήσεων το αναμενόμενο ποσοστό του κόμματος κυμαίνονταν περί το 3%. Επομένως, υπήρχε σοβαρό ενδε-

ΠΙΝΑΚΑΣ 11.3

B2004: Πρόβλεψη εδρών - Σενάρια εδρών με άθροισμα δικομματισμού 89%

	Σενάρια	Διαφορά ΝΔ ΠΑΣΟΚ	ΠΟΣΟΣΤΑ						ΕΔΡΕΣ					
			ΝΔ	ΠΑΣΟΚ	ΚΚΕ	ΣΥΝ	ΛΑΟΣ	ΔΗΚΚΙ	ΝΔ	ΠΑΣΟΚ	ΚΚΕ	ΣΥΝ	ΛΑΟΣ	ΔΗΚΚΙ
1	4 κομματική Βουλή	6%	47,5	41,5	5	3	<3	<3	165	119	10	6		
2		5%	47	42	5	3	<3	<3	164	120	10	6		
3		4%	46,5	42,5	5	3	<3	<3	161	123	10	6		
4		3%	46	43	5	3	<3	<3	158	126	10	6		
5	3 κομματική Βουλή	6%	47,5	41,5	5	<3	<3	<3	167	123	10			
6		5%	47	42	5	<3	<3	<3	165	125	10			
7		4%	46,5	42,5	5	<3	<3	<3	163	127	10			
8		3%	46	43	5	<3	<3	<3	160	130	10			

ΠΗΓΗ: Public Issue

ΠΙΝΑΚΑΣ 11.4

B2004: Πρόβλεψη εδρών - Σενάρια εδρών με άθροισμα δικομματισμού 90%

	Σενάρια	Διαφορά ΝΔ ΠΑΣΟΚ	ΠΟΣΟΣΤΑ						ΕΔΡΕΣ					
			ΝΔ	ΠΑΣΟΚ	ΚΚΕ	ΣΥΝ	ΛΑΟΣ	ΔΗΚΚΙ	ΝΔ	ΠΑΣΟΚ	ΚΚΕ	ΣΥΝ	ΛΑΟΣ	ΔΗΚΚΙ
1	3 κομματική Βουλή	6%	48	42	4,5	<3	<3	<3	168	123	9			
2		5%	47,5	42,5	4,5	<3	<3	<3	166	125	9			
3		4%	47	43	4,5	<3	<3	<3	165	126	9			
4		3%	46,5	43,5	4,5	<3	<3	<3	161	130	9			
5	3 κομματική Βουλή	6%	48	42	5	<3	<3	<3	167	123	10			
6		5%	47,5	42,5	5	<3	<3	<3	164	126	10			
7		4%	47	43	5	<3	<3	<3	163	127	10			
8		3%	46,5	43,5	5	<3	<3	<3	159	131	10			
9	4 κομματική Βουλή	6%	48	42	4,5	3	<3	<3	167	118	9	6		
10		5%	47,5	42,5	4,5	3	<3	<3	164	121	9	6		
11		4%	47	43	4,5	3	<3	<3	163	122	9	6		
12		3%	46,5	43,5	4,5	3	<3	<3	158	127	9	6		
13	4 κομματική Βουλή	6%	48	42	5	3	<3	<3	165	119	10	6		
14		5%	47,5	42,5	5	3	<3	<3	162	122	10	6		
15		4%	47	43	5	3	<3	<3	161	123	10	6		
16		3%	46,5	43,5	5	3	<3	<3	158	126	10	6		

ΠΗΓΗ: Public Issue

ΠΙΝΑΚΑΣ 11.5
B2004: Πρόβλεψη εδρών - «Ακραία» σενάρια

	Αθροισμα Δικομμα- τισμού	Διαφορά ΝΔ ΠΑΣΟΚ	ΠΟΣΟΣΤΑ						ΕΔΡΕΣ					
			ΝΔ	ΠΑΣΟΚ	ΚΚΕ	ΣΥΝ	ΛΑΟΣ	ΔΗΚΚΙ	ΝΔ	ΠΑΣΟΚ	ΚΚΕ	ΣΥΝ	ΛΑΟΣ	ΔΗΚΚΙ
1	91	6	48,5	42,5	4,5	3	<3	<3	166	119	9	6		
2	90,5	6,5	48,5	42	4,5	3	<3	<3	168	117	9	6		
3	90,5	6,5	48,5	42	4,5	<3	<3	<3	169	122	9			
4	90,5	5,5	48	42,5	5	<3	<3	<3	165	125	10			
5	90,5	5,5	48	42,5	4,5	3	<3	<3	165	120	9	6		
6	90	7	48,5	41,5	4,5	3	<3	<3	169	116	9	6		
7	89,5	6,5	48	41,5	5	<3	<3	<3	169	121	10			

ΠΗΓΗ: Public Issue

ΠΙΝΑΚΑΣ 11.6
B2004: Πρόβλεψη εδρών - «Οριακά» σενάρια

	Σενάρια	ΠΟΣΟΣΤΑ						ΕΔΡΕΣ					
		ΝΔ	ΠΑΣΟΚ	ΚΚΕ	ΣΥΝ	ΛΑΟΣ	ΔΗΚΚΙ	ΝΔ	ΠΑΣΟΚ	ΚΚΕ	ΣΥΝ	ΛΑΟΣ	ΔΗΚΚΙ
1	Νίκη ΝΔ	44	44	4,5	3	<3	<3	151	134	9	6		
2	Νίκη ΝΔ	44	44	4,5	<3	3	<3	152	133	9		6	
3	Νίκη ΝΔ	44	44	5	3	<3	<3	150	134	10	6		
4	Νίκη ΝΔ	44	44	5	<3	3	<3	151	133	10		6	
5	Νίκη ΝΔ	45	45	4,5	3	<3	<3	152	133	9	6		
6	Νίκη ΝΔ	45	45	4,5	<3	<3	<3	153	138	9			
7	Νίκη ΠΑΣΟΚ	44	44,5	5	3	<3	<3	129	155	10	6		
8	Νίκη ΠΑΣΟΚ	45	45,5	4,5	<3	<3	<3	137	154	9			

ΠΗΓΗ: Public Issue

χόμενο, η τελική εκλογική του επιρροή να καθορισθεί από ρεύμα της «τελευταίας στιγμής». Από την άλλη, στην περίπτωση του ΛΑΟΣ, η διερεύνηση και των δύο ενδεχόμενων ήταν επιβεβλημένη για διαφορετικούς λόγους. Συγκεκριμένα, δεν μπορούσε να αποκλεισθεί η θεωρητική περίπτωση υποεκτίμησης, λόγω απόκρυψης στις δημοσκοπήσεις της πρόθεσης ψήφου μερίδας των ψηφοφόρων του, τάση που διεθνώς έχει παρατηρηθεί επανειλημμένα στην περίπτωση ακραίων κομματικών σχηματισμών (Boy and Chiche 1999). Τα σημαντικότερα σενάρια εκλογικών συσχετισμών και τα αντίστοιχα αποτελέσματά τους σε έδρες, που προέκυψαν από το συνδυασμό των τριών παραγόντων, αποτυπώνονται στους Πίνακες 11.1-11.7.

ΠΙΝΑΚΑΣ 11.7

B2004: Πρόβλεψη εδρών - Σενάρια με βάση τις προεκλογικές δημοσκοπήσεις

	Σενάρια	ΠΟΣΟΣΤΑ						ΕΔΡΕΣ					
		ΝΔ	ΠΑΣΟΚ	ΚΚΕ	ΣΥΝ	ΛΑΟΣ	ΔΗΚΚΙ	ΝΔ	ΠΑΣΟΚ	ΚΚΕ	ΣΥΝ	ΛΑΟΣ	ΔΗΚΚΙ
1	Πρόβλεψη εκλογικού αποτελέσματος Public Issue	47	42	5	3	<3	<3	164	120	10	6		
2	Εκτίμηση πρόθεσης ψήφου 22 δημοσκοπήσεων ⁽¹⁾ (Δρεττάκης)	45	41,3	5,9	3,2	<3	<3	163	119	12	6		

(1) Μανώλης Δρεττάκης, «Μια συνθετική ανάλυση των 22 δημοσκοπήσεων», *Η Καθημερινή*, 22 Φεβρουαρίου 2004.

ΠΗΓΗ: Public Issue

ΠΙΝΑΚΑΣ 11.8

B2004: Πρόβλεψη ενδεχόμενων απωλειών ΠΑΣΟΚ σε εκλογικές περιφέρειες, με βάση υποθετικά σενάρια για το εκλογικό αποτέλεσμα

	Απώλειες ΠΑΣΟΚ σε Περιφέρειες	Διαφορά ΝΔ - ΠΑΣΟΚ	Δύναμη % ΝΔ ΠΑΣΟΚ		Συσχετισμός Περιφερειών ΝΔ - ΠΑΣΟΚ
1	Α΄ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ	1%			
2	ΗΜΑΘΙΑΣ		45	44	34-22
3	ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ				
4	ΚΟΡΙΝΘΙΑΣ				
5	ΑΙΤΩΛ/ΝΙΑΣ	2%			
6	ΖΑΚΥΝΘΟΥ		45	43	37-19
7	ΣΑΜΟΥ				
8	ΓΡΕΒΕΝΩΝ	3%	45	42	
9	ΚΕΡΚΥΡΑΣ				40-16
10	ΛΕΥΚΑΔΑΣ		46	43	
11	ΛΕΣΒΟΥ	4%	45	41	42-14
12	ΒΟΙΩΤΙΑΣ				
13	ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ		47	43	43-13
14	ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΑΣ	5%			44-12
15	Β΄ ΑΘΗΝΩΝ		46	41	45-11
16	ΕΥΒΟΙΑΣ	6%	47	41	46-10
			48	42	

ΠΗΓΗ: Public Issue

ΠΙΝΑΚΑΣ 11.9

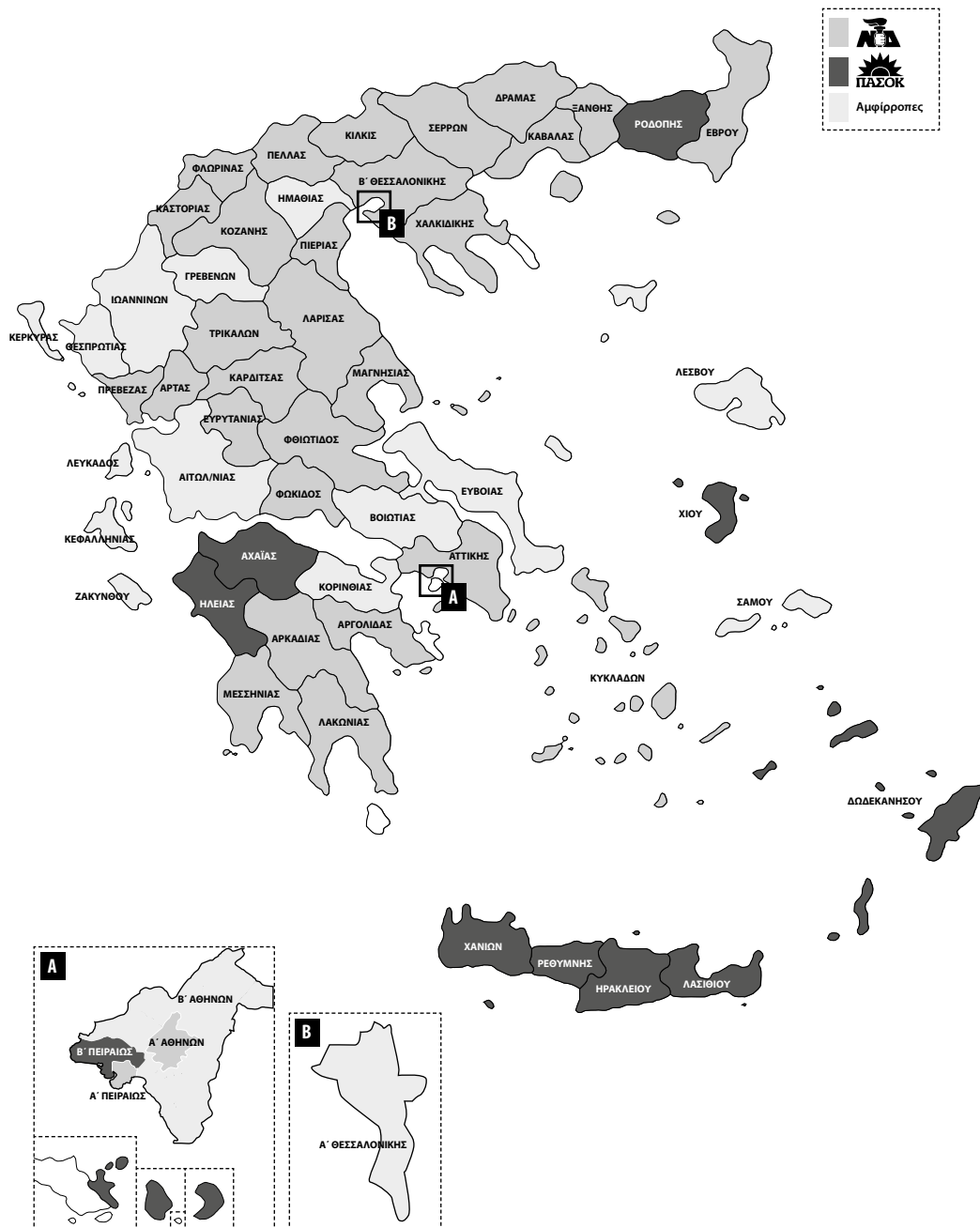
**B2004: Πρόβλεψη του νικητή στις ελάσσονες εκλογικές περιφέρειες.
Σενάρια εκλογικού χάρτη, με βάση τη διαφορά α΄/β΄ κόμματος.**

		ΣΕΝΑΡΙΑ			
		ΧΑΡΤΗΣ 11.1	ΧΑΡΤΗΣ 11.2	ΧΑΡΤΗΣ 11.3	ΧΑΡΤΗΣ 11.4
A/A	ΕΚΛ. ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ	ΑΜΦΙΡΡΟΠΕΣ	1-2%	3-4%	5-6%
1	ΕΒΡΟΥ	ΝΔ	ΝΔ	ΝΔ	ΝΔ
2	ΡΟΔΟΠΗΣ	ΠΑΣΟΚ	ΠΑΣΟΚ	ΠΑΣΟΚ	ΠΑΣΟΚ
3	ΞΑΝΘΗΣ	ΝΔ	ΝΔ	ΝΔ	ΝΔ
4	ΔΡΑΜΑΣ	ΝΔ	ΝΔ	ΝΔ	ΝΔ
5	ΚΑΒΑΛΑΣ	ΝΔ	ΝΔ	ΝΔ	ΝΔ
6	Α΄ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ	αμφίρροπη	ΝΔ	ΝΔ	ΝΔ
7	Β΄ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ	ΝΔ	ΝΔ	ΝΔ	ΝΔ
8	ΣΕΡΡΩΝ	ΝΔ	ΝΔ	ΝΔ	ΝΔ
9	ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ	ΝΔ	ΝΔ	ΝΔ	ΝΔ
10	ΚΙΛΚΙΣ	ΝΔ	ΝΔ	ΝΔ	ΝΔ
11	ΠΕΛΛΗΣ	ΝΔ	ΝΔ	ΝΔ	ΝΔ
12	ΗΜΑΘΙΑΣ	αμφίρροπη	ΝΔ	ΝΔ	ΝΔ
13	ΠΙΕΡΙΑΣ	ΝΔ	ΝΔ	ΝΔ	ΝΔ
14	ΦΛΩΡΙΝΗΣ	ΝΔ	ΝΔ	ΝΔ	ΝΔ
15	ΚΟΖΑΝΗΣ	ΝΔ	ΝΔ	ΝΔ	ΝΔ
16	ΚΑΣΤΟΡΙΑΣ	ΝΔ	ΝΔ	ΝΔ	ΝΔ
17	ΓΡΕΒΕΝΩΝ	αμφίρροπη	ΠΑΣΟΚ	ΝΔ	ΝΔ
18	ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	αμφίρροπη	ΝΔ	ΝΔ	ΝΔ
19	ΑΡΤΗΣ	ΝΔ	ΝΔ	ΝΔ	ΝΔ
20	ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ	αμφίρροπη	ΠΑΣΟΚ	ΝΔ	ΝΔ
21	ΠΡΕΒΕΖΗΣ	ΝΔ	ΝΔ	ΝΔ	ΝΔ
22	ΛΑΡΙΣΗΣ	ΝΔ	ΝΔ	ΝΔ	ΝΔ
23	ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ	ΝΔ	ΝΔ	ΝΔ	ΝΔ
24	ΤΡΙΚΑΛΩΝ	ΝΔ	ΝΔ	ΝΔ	ΝΔ
25	ΚΑΡΔΙΤΣΗΣ	ΝΔ	ΝΔ	ΝΔ	ΝΔ
26	ΚΕΡΚΥΡΑΣ	αμφίρροπη	ΠΑΣΟΚ	ΝΔ	ΝΔ
27	ΛΕΥΚΑΔΟΣ	αμφίρροπη	ΠΑΣΟΚ	ΝΔ	ΝΔ
28	ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΑΣ	αμφίρροπη	ΠΑΣΟΚ	ΠΑΣΟΚ	ΝΔ
29	ΖΑΚΥΝΘΟΥ	αμφίρροπη	ΝΔ	ΝΔ	ΝΔ
30	ΑΙΤΩΛ/ΝΑΝΙΑΣ	αμφίρροπη	ΝΔ	ΝΔ	ΝΔ
31	ΑΧΑΪΑΣ	ΠΑΣΟΚ	ΠΑΣΟΚ	ΠΑΣΟΚ	ΠΑΣΟΚ
32	ΗΛΕΙΑΣ	ΠΑΣΟΚ	ΠΑΣΟΚ	ΠΑΣΟΚ	ΠΑΣΟΚ
33	ΦΘΙΩΤΙΔΟΣ	ΝΔ	ΝΔ	ΝΔ	ΝΔ
34	ΕΥΡΥΤΑΝΙΑΣ	ΝΔ	ΝΔ	ΝΔ	ΝΔ
35	ΦΩΚΙΔΟΣ	ΝΔ	ΝΔ	ΝΔ	ΝΔ
36	ΒΟΙΩΤΙΑΣ	αμφίρροπη	ΠΑΣΟΚ	ΝΔ	ΝΔ
37	ΕΥΒΟΙΑΣ	αμφίρροπη	ΠΑΣΟΚ	ΠΑΣΟΚ	ΝΔ
38	Α΄ ΑΘΗΝΩΝ	ΝΔ	ΝΔ	ΝΔ	ΝΔ
39	Β΄ ΑΘΗΝΩΝ	αμφίρροπη	ΠΑΣΟΚ	ΠΑΣΟΚ	ΝΔ
40	Α΄ ΠΕΙΡΑΙΩΣ	ΝΔ	ΝΔ	ΝΔ	ΝΔ
41	Β΄ ΠΕΙΡΑΙΩΣ	ΠΑΣΟΚ	ΠΑΣΟΚ	ΠΑΣΟΚ	ΠΑΣΟΚ
42	ΑΤΤΙΚΗΣ	ΝΔ	ΝΔ	ΝΔ	ΝΔ
43	ΚΟΡΙΝΘΙΑΣ	αμφίρροπη	ΝΔ	ΝΔ	ΝΔ
44	ΑΡΓΟΛΙΔΟΣ	ΝΔ	ΝΔ	ΝΔ	ΝΔ
45	ΑΡΚΑΔΙΑΣ	ΝΔ	ΝΔ	ΝΔ	ΝΔ
46	ΜΕΣΣΗΝΙΑΣ	ΝΔ	ΝΔ	ΝΔ	ΝΔ
47	ΛΑΚΩΝΙΑΣ	ΝΔ	ΝΔ	ΝΔ	ΝΔ
48	ΛΕΣΒΟΥ	αμφίρροπη	ΠΑΣΟΚ	ΝΔ	ΝΔ
49	ΧΙΟΥ	ΠΑΣΟΚ	ΠΑΣΟΚ	ΠΑΣΟΚ	ΠΑΣΟΚ
50	ΣΑΜΟΥ	αμφίρροπη	ΝΔ	ΝΔ	ΝΔ
51	ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΝΔ	ΝΔ	ΝΔ	ΝΔ
52	ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ	ΠΑΣΟΚ	ΠΑΣΟΚ	ΠΑΣΟΚ	ΠΑΣΟΚ
53	ΧΑΝΙΩΝ	ΠΑΣΟΚ	ΠΑΣΟΚ	ΠΑΣΟΚ	ΠΑΣΟΚ
54	ΡΕΘΥΜΝΗΣ	ΠΑΣΟΚ	ΠΑΣΟΚ	ΠΑΣΟΚ	ΠΑΣΟΚ
55	ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ	ΠΑΣΟΚ	ΠΑΣΟΚ	ΠΑΣΟΚ	ΠΑΣΟΚ
56	ΛΑΣΙΘΙΟΥ	ΠΑΣΟΚ	ΠΑΣΟΚ	ΠΑΣΟΚ	ΠΑΣΟΚ
ΚΕΡΔΗ ΝΔ ΣΕ ΕΔΡΕΣ			+7	+6	+3
ΣΥΣΧΕΤΙΣΜΟΣ ΕΔΡΩΝ			37-19	43-13	46-10

ΣΥΝΟΛΟ	ΝΔ	30
	ΠΑΣΟΚ	10
	Αμφίρροπες	16

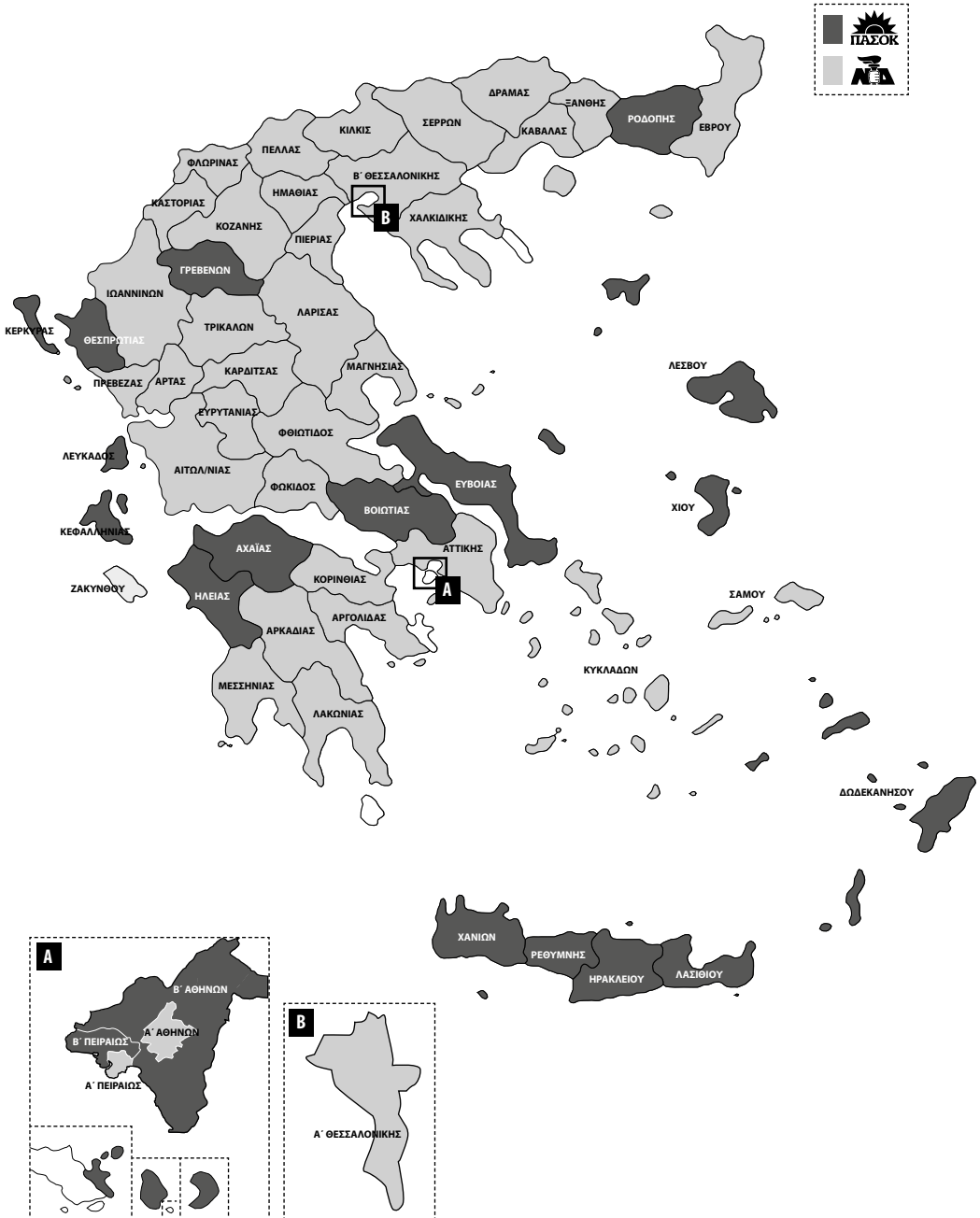
ΧΑΡΤΗΣ 11.1

**Β2004: Πρόβλεψη περιφερειών με βάση τα εκτιμώμενα όρια εκλογικής επιρροής:
 ΝΔ (45%-48%), ΠΑΣΟΚ (41%-43,5%)
 (πρώτο κόμμα κατά ελάχιστονα εκλογική περιφέρεια)**

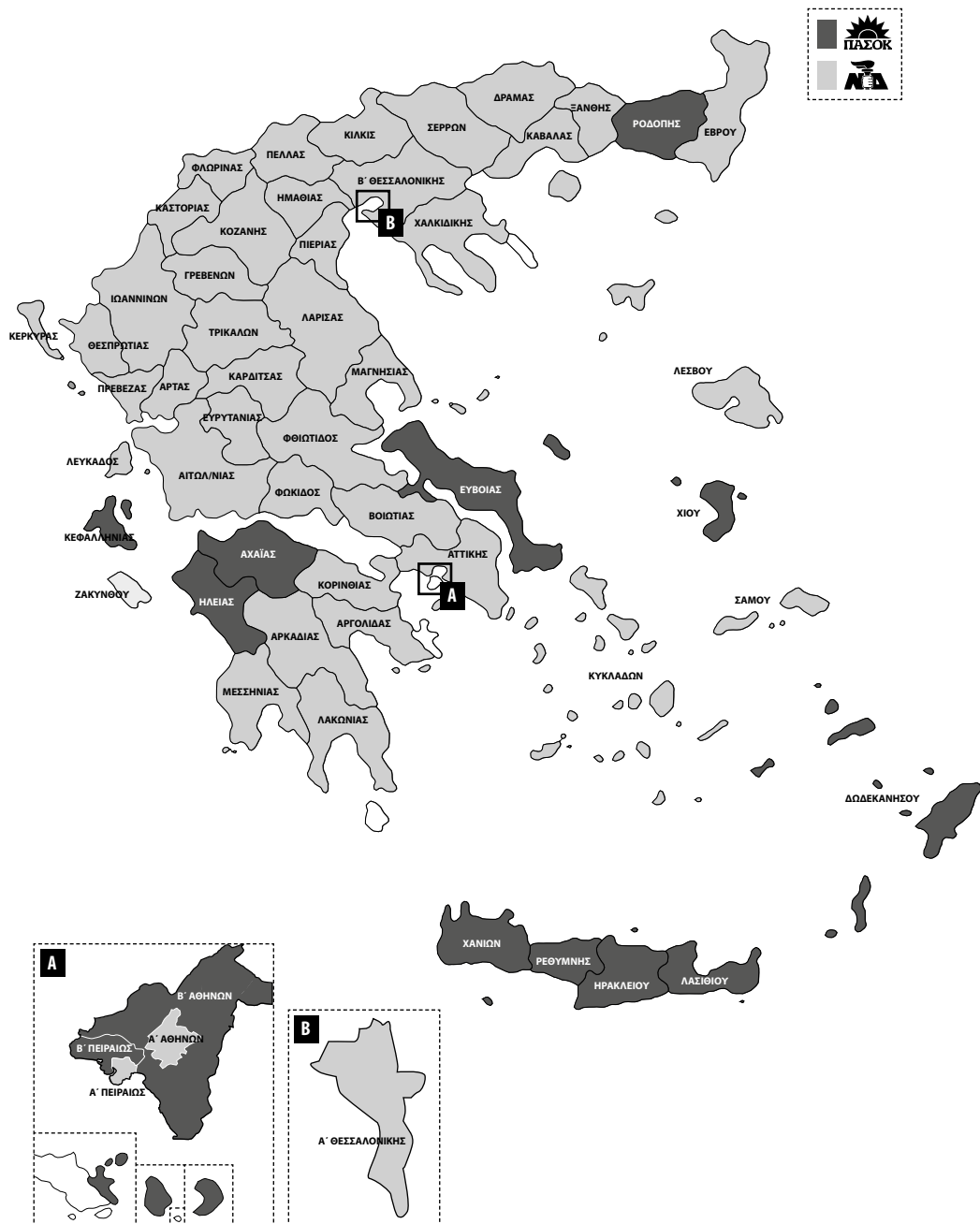
ΧΑΡΤΗΣ 11.2

**B2004: Πρόβλεψη περιφερειών - Σενάριο διαφοράς ΝΔ-ΠΑΣΟΚ, 1%-2%
(πρώτο κόμμα κατά ελάχιστονα εκλογική περιφέρεια)**

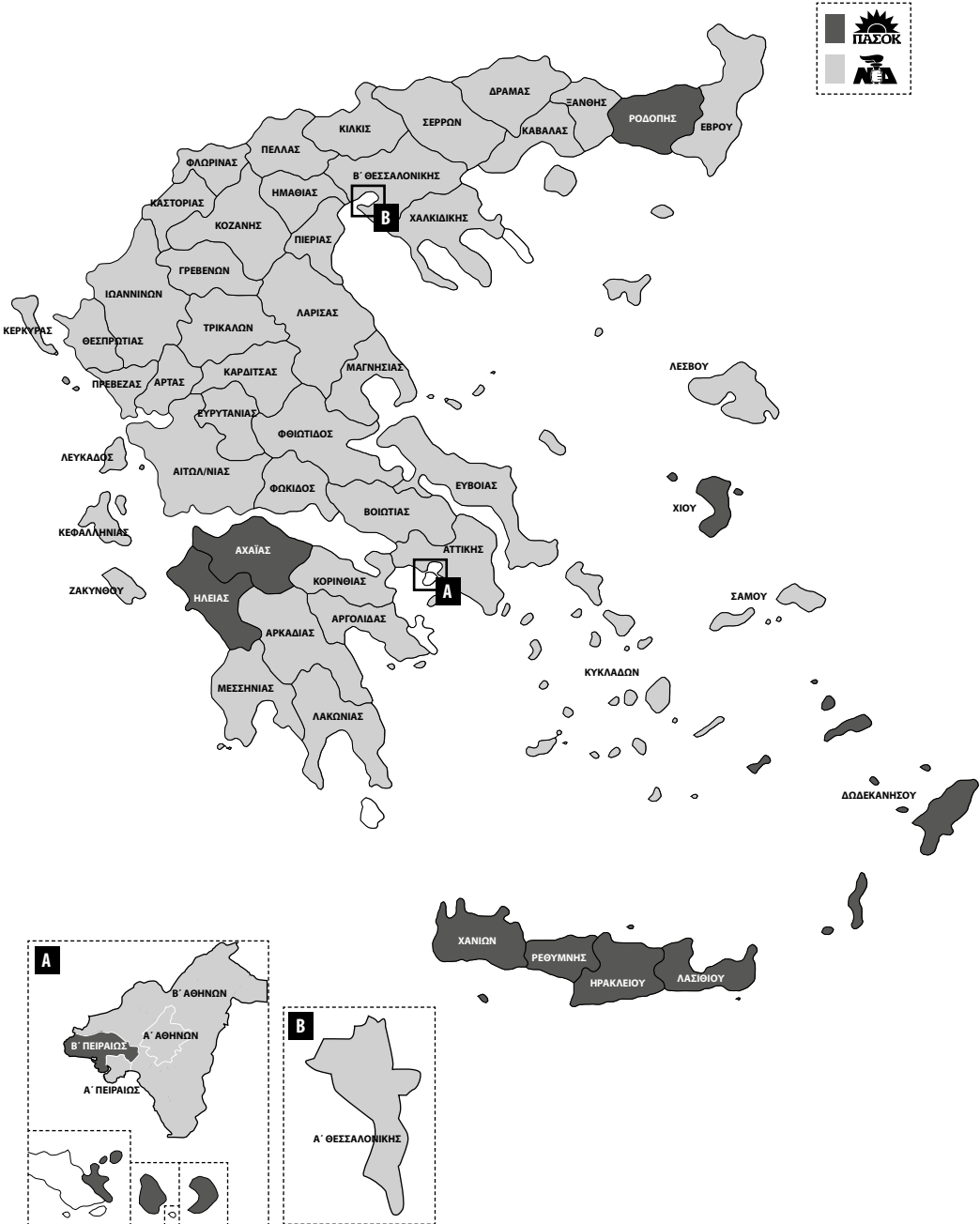
ΧΑΡΤΗΣ 11.3

B2004: Πρόβλεψη περιφερειών - Σενάριο διαφοράς ΝΔ-ΠΑΣΟΚ, 3%-4% (πρώτο κόμμα κατά ελάχιστονα εκλογική περιφέρεια)

ΧΑΡΤΗΣ 11.4

**B2004: Πρόβλεψη περιφερειών - Σενάριο διαφοράς ΝΔ-ΠΑΣΟΚ, 5%-6%
(πρώτο κόμμα κατά ελάχιστο εκλογική περιφέρεια)**

3. Η πρόβλεψη του νέου εκλογικού χάρτη

Από τα αναμενόμενα πανελλαδικά ποσοστά των δύο προπορευόμενων κομμάτων (ΝΔ 45-48% και ΠΑΣΟΚ 41-43,5%) –με βάση τα υποδείγματα γραμμικής παλινδρόμησης– εκτιμήθηκαν αρχικά οι περιφέρειες που –εκτός απροόπτου– θα διατηρούσαν τα δύο μεγάλα κόμματα. Αυτές οι («σίγουρες») εκλογικές περιφέρειες, που αποτελούν και τα ιστορικά προπύργια των δύο κομμάτων, υπολογίσθηκαν σε 30 για τη ΝΔ και 10 για το ΠΑΣΟΚ, ενώ στις υπόλοιπες 16 εκλογικές περιφέρειες η αναμέτρηση κρίθηκε ως αμφίρροπη (Πίνακες 11.8-11.9 και Χάρτης 11.1). Οι περιφέρειες που πιθανόν να «άλλαζαν χέρια», δηλαδή εκείνες που θα έχανε το ΠΑΣΟΚ, εκτιμήθηκαν από 4 (ελάχιστο) έως 16 (μέγιστο) (Πίνακας 11.8). Ως επακόλουθο, ο συσχετισμός ΝΔ/ΠΑΣΟΚ στις ελάχιστον περιφέρειες, σε σύγκριση με 30/26, που ήταν το 2000,⁷ εκτιμήθηκε από 34/22 έως 45/11, υπέρ της ΝΔ και στην ακραία υποθετική περίπτωση, που η διαφορά πρώτου/δεύτερου κόμματος προσέγγιζε τις 6 εκατοστιαίες μονάδες, σε 46/10. Το ΠΑΣΟΚ, ακόμη και στην πλέον απαισιόδοξη περίπτωση για αυτό, θεωρήθηκε πιθανότερο ότι θα κρατούσε την κυριαρχία του σε 9-11 περιφέρειες, που αποτελούν, ιστορικά, όπως ήδη ειπώθηκε, τα εκλογικά του προπύργια. Σε αυτήν την ομάδα περιφερειών, περιελήφθησαν οι 4 νομοί της Κρήτης (Χανιά, Ρέθυμνο, Ηράκλειο, Λασιθί), τα Δωδεκάνησα, η Αχαΐα, η Ροδόπη, λόγω της μουσουλμανικής μειονότητας,⁸ η Χίος, η Β΄ Πειραιώς, η Ηλεία και η Εύβοια (Πίνακας 11.9 και Χάρτης 11.1).

Με βάση την αναμενόμενη διαφορά ΝΔ-ΠΑΣΟΚ εξετάσθηκαν τρία (3) πιθανά σενάρια.

3.1 Σενάριο διαφοράς 1-2%

Σύμφωνα με το πρώτο σενάριο, εκτιμήθηκε πως, αν η διαφορά ΝΔ - ΠΑΣΟΚ περιοριζόταν μόνον σε μια έως δύο εκατοστιαίες μονάδες, τότε θα «άλλαζαν χέρια» υπέρ της ΝΔ 4 έως 7 περιφέρειες, εκ των οποίων τέσσερις είχε κερδίσει το 2000 οριακά το ΠΑΣΟΚ. Αναλυτικά, πρόκειται για την Α΄ Θεσσαλονίκης, στην οποία το ΠΑΣΟΚ είχε προηγηθεί το 2000 κατά 0,25%, την Ημαθία (0,13% υπέρ του ΠΑΣΟΚ το 2000), τα Ιωάννινα (1,42%) και την Κορινθία (0,19%). Σε αυτά τα επίπεδα διαφοράς, θεωρήθηκε ακόμη πιθανό, ότι το ΠΑΣΟΚ θα έχανε επιπρόσθετα, την Αιτωλοακαρνανία (1,76%) και τις μονοεδρικές Ζάκυνθο (1,19%) και Σάμο (1,12%) (Πίνακας 11.8 και Χάρτης 11.2).

3.2 Σενάριο διαφοράς 3-4%

Σύμφωνα με το δεύτερο υπό διερεύνηση σενάριο, εκτιμήθηκε ότι αν η διαφορά ΝΔ - ΠΑΣΟΚ κυμαινόταν από 3% έως 4%, τότε θα «άλλαζαν χέρια» συνολικά από 9 έως 13 περιφέρειες. Εκτός από τις περιφέρειες του πρώτου σεναρίου (1-2%) προστέθηκαν τώρα: τα Γρεβενά (3,87% υπέρ του ΠΑΣΟΚ το 2000), που η ΝΔ είχε

7 Στις εκλογές του 2000, η ΝΔ, αν και έλαβε μικρότερο ποσοστό από το ΠΑΣΟΚ, κέρδισε περισσότερες περιφέρειες, συγκεκριμένα 30, έναντι 26 του ΠΑΣΟΚ.

8 Πρόβλεψη, που τελικά δεν ίσχυσε.

κερδίζει και το 1990, η Κέρκυρα (2,19% επίσης υπέρ του ΠΑΣΟΚ το 2000), η Βοιωτία (3,9%), η Λευκάδα (4%), η Λέσβος (4,2%), την οποία επίσης είχε κερδίσει η ΝΔ και το 1990 οριακά (+1%), αλλά και στις νομαρχιακές του 2002, καθώς και η Θεσπρωτία (3,9% υπέρ του ΠΑΣΟΚ το 2000). Σε αυτό το σενάριο (δηλαδή διαφοράς 3%-4% μεταξύ ΝΔ - ΠΑΣΟΚ), ο συσχετισμός περιφερειών (Νομών) εκτιμήθηκε ότι θα διαμορφωνόταν σε 43-13 υπέρ της ΝΔ (Πίνακας 11.8 - Χάρτης 11.3). Με βάση τη στατιστική ανάλυση έγινε η *πρόβλεψη*, ότι η ΝΔ θα εξασφάλιζε σχετικά εύκολα τη Λευκάδα, αν η διαφορά της από το ΠΑΣΟΚ παρέμενε στις 4 μονάδες, αλλά το ίδιο θα μπορούσε να συμβεί και με 3%, υπό την προϋπόθεση ότι το ποσοστό της θα προσέγγιζε πανελλαδικά τουλάχιστον το 46%. Τέλος, η Θεσπρωτία εμφάνιζε τις λιγότερες πιθανότητες ανατροπής σε βάρος του ΠΑΣΟΚ, μεταξύ των έξι περιφερειών αυτής της κατηγορίας.

3.3 Σενάριο διαφοράς 5-6%

Αν η *ψαλίδα* ΝΔ - ΠΑΣΟΚ «άνοιγε» σε 5%-6%, δηλαδή, αν η ΝΔ προσέγγιζε εκλογική επιρροή αντίστοιχη με εκείνη του 1990 (46,9%) και το ποσοστό της κυμαίνονταν από 46% έως 48%, ενώ του ΠΑΣΟΚ από 41% έως 42%, τότε εκτιμήθηκε ότι το ΠΑΣΟΚ θα έχανε συνολικά 14-16 περιφέρειες. Δηλαδή, εκτός από τις προηγούμενες, θα έχανε επιπλέον: τη μονοεδρική Κεφαλλονιά, την Εύβοια (που είχε κερδηθεί οριακά από τη ΝΔ το 1990) και τη μαζικότερη και εξαιρετικά κρίσιμη εκλογική περιφέρεια της Β' Αθηνών, η οποία κατά κανόνα ακολουθεί το εθνικό ρεύμα. Ειδικά για τη Β' Αθηνών, θα πρέπει να σημειωθεί ότι, σύμφωνα με τη συγκεκριμένη μέθοδο, ο νικητής στην περιφέρεια προβλέπεται, όχι μόνον με βάση το πανελλαδικό ποσοστό των δύο κομμάτων, αλλά και από τη διαφορά τους. Εκτιμήθηκε, επομένως, ότι για να κατακτήσει η ΝΔ τη μεγαλύτερη εκλογική περιφέρεια της χώρας (κάτι που είχε να συμβεί από το 1990), θα έπρεπε η πανελλαδική διαφορά της από το ΠΑΣΟΚ να προσεγγίσει το 6%. Αν η διαφορά της περιοριζόταν σε 5%, τότε θα διατηρούσε πιθανότητες νίκης, μόνον υπό την προϋπόθεση ότι το ΠΑΣΟΚ θα βρίσκονταν πανελλαδικά κάτω από το 42%. Αν το ΠΑΣΟΚ συγκρατούνταν σε αυτά τα επίπεδα πανελλαδικής επιρροής (42%), θεωρήθηκε αρκετά πιθανό ότι θα διατηρούσε και την πρωτοκαθεδρία του στην εν λόγω περιφέρεια (Χάρτης 11.4). Τέλος, το ΠΑΣΟΚ θα μπορούσε να χάσει την Ηλεία (η «17η πιθανή απώλεια»), κάτι που επίσης είχε να συμβεί από το 1990, μόνον εάν η ΝΔ προσέγγιζε το 47%-48% και η διαφορά της από το ΠΑΣΟΚ προσέγγιζε «ακραία» επίπεδα, π.χ. 7%, δηλαδή το ΠΑΣΟΚ καθελώνονταν στο 40%-41%.

3.4 Οι οκτώ (8) μονοεδρικές περιφέρειες

Από τις οκτώ (8) μονοεδρικές περιφέρειες της χώρας, εκτιμήθηκε ότι η ΝΔ θα εξασφάλιζε άνετα την Ευρυτανία και τη Φωκίδα, ακόμη και με μείωση του πανελλαδικού της ποσοστού του 2000. Σε περίπτωση μικρής πανελλαδικής αύξησης της επιρροής της (π.χ. +2%), θα κέρδιζε άλλες δύο: τη Σάμο και τη Ζάκυνθο. Αυστάθμητος παράγων για την τελευταία ήταν η μεγάλη αύξηση του εκλογικού σώματος της περιφέρειας, σε σχέση με το 2000, που προέκυψε από την αναθεώρηση των εκλογικών καταλόγων (31,8%, 4η μεγαλύτερη), η οποία θα μπορούσε να αλλοιώσει σημαντικά τη σύνθεση του παλαιού εκλογικού σώματος στην οποία

είχε βασισθεί η στατιστική *πρόβλεψη*. Με μεγαλύτερη πανελλαδική αύξηση, π.χ. 3 εκατοστιαίες μονάδες σε σχέση με το 2000 και διαφορά από το ΠΑΣΟΚ 3%, εκτιμήθηκε ότι η ΝΔ θα κέρδιζε τα Γρεβενά και τη Λευκάδα, ενώ δυσκολότερα θα μπορούσε να κερδίσει τη Θεσπρωτία (έπρεπε να προσεγγίσει το 47-48% και διαφορά 4% – Πίνακας 11.8) και κυρίως την Κεφαλλονιά, που προβλέφθηκε ότι θα συνέβαινε, μόνον αν η διαφορά ΝΔ - ΠΑΣΟΚ προσέγγιζε τις 5 εκατοστιαίες μονάδες, π.χ. 47-42, ή 46-41.

4. Αποτίμηση της μεθόδου

Η *πρόβλεψη* του εκλογικού αποτελέσματος που επιχειρήθηκε, υπήρξε ιδιαίτερα ακριβής, τόσο ως προς την κατανομή των βουλευτικών εδρών, όσο και ως προς τον αριθμό των εκλογικών περιφερειών που κέρδισε κάθε ένα από τα δύο μεγάλα κόμματα.

1) Στον Πίνακα 11.10 που ακολουθεί, παρατίθενται συγκριτικά η κατανομή των εδρών στη νέα Βουλή, που προέκυψε από το εκλογικό αποτέλεσμα της 7ης Μαρτίου και η *πρόβλεψη* που προκύπτει από το 1ο σενάριο (4κομματικής Βουλής και διαφοράς ΝΔ - ΠΑΣΟΚ 5%) του Πίνακα 11.1, (σενάρια με υποθετικό άθροισμα δικομματισμού 87%).⁹

ΠΙΝΑΚΑΣ 11.10

Σύγκριση κατανομής βουλευτικών εδρών, με βάση το εκλογικό αποτέλεσμα της 7ης Μαρτίου και την *πρόβλεψη* της Public Issue

	ΕΚΛΟΓΕΣ 7/3/04	ΠΡΟΒΛΕΨΗ	ΑΠΟΚΛΙΣΗ
ΝΔ	165	166	+1
ΠΑΣΟΚ	117	118	+1
ΚΚΕ	12	10	-2
ΣΥΝ	6	6	0

ΠΗΓΗ: Public Issue

Η μικρή απόκλιση της προβλεπόμενης από την πραγματική κατανομή οφείλεται στην υποεκτίμηση του ποσοστού του ΚΚΕ στο σενάριο αυτό (5%, έναντι 5,9% που ήταν το πραγματικό του ποσοστό). Οι 2 (δύο) λιγότερες έδρες που προέβλεψε το σενάριο για το ΚΚΕ (10, έναντι 12) αύξησαν αντίστοιχα, κατά μία, τις έδρες της ΝΔ και του ΠΑΣΟΚ. Επίσης, πολύ κοντά στην πραγματική κατανομή των εδρών αποδείχθηκε και το 2ο σενάριο του Πίνακα 11.7, που στηρίχθηκε στην *εκτίμηση* της *πρόθεσης ψήφου* που υπολόγισε ο Μανώλης Δρεπάκης, βάσει του μέσου όρου των 22 δημοσιευμένων προεκλογικών δημοσκοπήσεων με χρήση «κάλπης».

2) Η *πρόβλεψη* υπήρξε ιδιαίτερα ακριβής και ως προς τον εκτιμηθέντα συσχετισμό επικράτησης πρώτου/δεύτερου κόμματος (ΝΔ/ΠΑΣΟΚ) στις ελάχιστονες

⁹ Το πραγματικό ποσοστό του δικομματισμού στις βουλευτικές εκλογές του 2004 προσέγγισε τελικά το 85,9%.

περιφέρειες. Με διαφορά 5%, η μέθοδος προέβλεψε επικράτηση της ΝΔ σε 45 ελάσσονες περιφέρειες και του ΠΑΣΟΚ σε 11 (Πίνακας 11.8), όπως ακριβώς συνέβη. Επιπλέον, από τις 15 περιφέρειες, που εκτιμήθηκε ότι η ΝΔ θα κέρδιζε από το ΠΑΣΟΚ, κέρδισε τελικά τις 14. Μοναδική εξαίρεση αποτέλεσε η Ζάκυνθος, της οποίας η ιδιαιτερότητα είχε επισημανθεί. Ακόμα, τα χρησιμοποιηθέντα υποδείγματα απέτυχαν να προβλέψουν τη νίκη της ΝΔ στη Ροδόπη, εξαιτίας της αδυναμίας τους να ενσωματώσουν τη συμπεριφορά της μουσουλμανικής μειονότητας.¹⁰ Ιδιαίτερη επιτυχία αποτελεί η *πρόβλεψη* της νίκης της ΝΔ στη Β' Αθηνών, στην περίπτωση της οποίας επαληθεύθηκε πλήρως η πραγματοποιηθείσα ανάλυση.

Ως τελικό συμπέρασμα μπορεί να ειπωθεί, ότι τόσο η *πρόβλεψη* της κατανομής των βουλευτικών εδρών, όσο και του νικητή στις ελάσσονες και μείζονες εκλογικές περιφέρειες, με βάση τα αποτελέσματα των προηγούμενων εκλογών, είναι εφικτή, με σχετική ασφάλεια. Το πολύ μικρό πλήθος παρατηρήσεων που διατίθενται, δεν φαίνεται να αποτελεί εμπόδιο στην προκειμένη περίπτωση, διότι η εκλογική συμπεριφορά αποδεικνύεται κοινωνικό φαινόμενο που επιδεικνύει διαχρονική σταθερότητα.

¹⁰ Αντίθετα με τα δημοσιογραφικώς αναμενόμενα, το εκλογικό αποτέλεσμα του 2004 κατέγραψε μαζική μεταστροφή της μουσουλμανικής μειονότητας προς τη ΝΔ, αποτέλεσμα ίσως και των σχετικών πρωτοβουλιών της ΝΔ και του αρχηγού της (επίσκεψη Κ. Καραμανλή στην Τουρκία, διαμεσολάβηση για τη σύσφιξη των σχέσεων του κόμματος του κ. Ερντογάν με το Ευρωπαϊκό Λαϊκό Κόμμα, κ.λπ.).

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ 11

Για την πρόβλεψη του αποτελέσματος των βουλευτικών εκλογών του Μαρτίου 2004, για κάθε ελάσσονα ή μείζονα εκλογική περιφέρεια της χώρας χρησιμοποιήθηκε ένα υπόδειγμα απλής γραμμικής παλινδρόμησης, της μορφής:

$$Y_t = a + bX_t + \varepsilon_t$$

όπου Y_t είναι το ποσοστό ενός κόμματος στις βουλευτικές εκλογές σε μια ελάσσονα ή μείζονα εκλογική περιφέρεια και X_t είναι το πανελλαδικό ποσοστό του ίδιου κόμματος στις ίδιες βουλευτικές εκλογές. Για την εκτίμηση του υποδείγματος κάθε ελάσσονος ή μείζονος περιφέρειας χρησιμοποιήθηκαν 3 παρατηρήσεις, που προκύπτουν από τις προηγούμενες βουλευτικές εκλογές του 1993, του 1996 και του 2000. Η επιλογή των συγκεκριμένων αναμετρήσεων στηρίχθηκε στην (απλή) υπόθεση ότι αυτές, επειδή κάλυπταν την τελευταία δεκαετία, είχαν μεγαλύτερη συνάφεια με τις εκλογές του Μαρτίου 2004, σε σχέση με τις παλαιότερες.

Σε ένα υπόδειγμα της παραπάνω μορφής, ο συντελεστής b εκφράζει τη μεταβολή στο αναμενόμενο ποσοστό ενός κόμματος σε μια περιφέρεια, η οποία προκαλείται από μια μεταβολή του πανελλαδικού ποσοστού αυτού του κόμματος κατά 1%. Σημαντική πληροφορία δίνει και ο συντελεστής $Beta$ (δείκτης ευαισθησίας), ο οποίος ορίζεται ως εξής:

$$Beta = b \frac{S_x}{S_y}$$

όπου S_x και S_y είναι οι δειγματικές τυπικές αποκλίσεις των X_t , Y_t . Ο δείκτης ευαισθησίας υποδηλώνει τη μεταβολή στο αναμενόμενο ποσοστό ενός κόμματος σε μια περιφέρεια, σε μονάδες τυπικής απόκλισης του Y_t , η οποία προκαλείται από μια μεταβολή του πανελλαδικού ποσοστού του ίδιου κόμματος, κατά μια μονάδα τυπικής απόκλισης του X_t και ταυτίζεται με τον δειγματικό συντελεστή συσχέτισης των δύο μεταβλητών (DeLurgio 1998).

Ο εν λόγω δείκτης επιτρέπει να συγκριθεί το μέγεθος της επίδρασης που ασκεί το πανελλαδικό ποσοστό ενός κόμματος, στα ποσοστά των επιμέρους περιφερειών. Συνιστά, επομένως, ένα μέτρο της επίδρασης της πανελλαδικής μεταβολής της δύναμης των κομμάτων στη δύναμή τους, σε κάθε εκλογική περιφέρεια. Όσο μεγαλύτερος είναι ο δείκτης ευαισθησίας, για μια ελάσσονα ή μείζονα περιφέρεια, τόσο μεγαλύτερη βεβαιότητα υφίσταται για την αξιοπιστία της πρόβλεψης, που λαμβάνεται για το ποσοστό της ίδιας περιφέρειας. Όταν ο δείκτης ευαισθησίας για μια ελάσσονα περιφέρεια ή μείζονα περιφέρεια είναι αρνητικός, τότε αυτή η περιφέρεια δεν ακολουθεί την πανελλαδική τάση του κόμματος. Οι δείκτες ευαισθησίας για τις μείζονες και τις ελάσσονες περιφέρειες, που προέκυψαν για τα 4 κόμματα, με βάση τα εκλογικά αποτελέσματα των βουλευτικών εκλογών του 1993, του 1996 και του 2000, παρατίθενται στους Πίνακες 11.11-11.12. Τα κυριότερα συμπεράσματα που προκύπτουν είναι:

1) Όλοι οι δείκτες ευαισθησίας είναι θετικοί, εκτός από τον δείκτη του ΠΑΣΟΚ για τις περιφέρειες της Ροδόπης και της Καστοριάς. Αυτό σημαίνει, ότι σχεδόν όλες

ΠΙΝΑΚΑΣ 11.11

B2004: Δείκτες ευαισθησίας για τις μείζονες εκλογικές περιφέρειες

ΜΕΙΖΩΝ ΕΚΛ. ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ	ΝΔ	ΠΑΣΟΚ	ΚΚΕ	ΣΥΝ
ΑΝ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	0,74	0,20	0,96	0,97
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	1,00	0,99	0,96	1,00
ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	0,94	0,96	0,99	1,00
ΗΠΕΙΡΟΣ	1,00	0,95	1,00	0,99
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	0,99	0,95	1,00	1,00
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	0,98	0,97	1,00	0,99
ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ	0,98	0,99	0,98	0,98
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	1,00	0,97	1,00	0,99
ΑΤΤΙΚΗ	0,94	0,95	1,00	1,00
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	0,98	0,98	0,97	0,99
ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	1,00	1,00	0,92	1,00
ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	1,00	0,97	0,97	0,97
ΚΡΗΤΗ	0,87	0,95	0,98	0,99

ΠΗΓΗ: Γ.Μ.-Γ.Σ., επεξεργασία εκλογικών αποτελεσμάτων

οι εκλογικές περιφέρειες ακολουθούν τις πανελλαδικές τάσεις για όλα σχεδόν τα κόμματα.

2) Για τη ΝΔ, 42 ελάχιστονες εκλογικές περιφέρειες έχουν δείκτη ευαισθησίας πάνω από 90%, ενώ ο αντίστοιχος αριθμός για το ΠΑΣΟΚ ανέρχεται σε 46 περιφέρειες, για το ΚΚΕ σε 47 και για τον ΣΥΝ σε 55.

3) Για τη ΝΔ, ο μικρότερος δείκτης ευαισθησίας παρουσιάζεται στην περιφέρεια Ξάνθης (μόλις 19%) και ακολουθούν οι περιφέρειες Χανίων (59%), Ευρυτανίας (61%), Α΄ Αθηνών (63%), Ροδόπης (68%), Λευκάδας (72%), Λασιθίου (74%) και Καστοριάς (78%).

4) Αντίστοιχα, για το ΠΑΣΟΚ, ο μικρότερος δείκτης ευαισθησίας παρουσιάζεται στην περιφέρεια Ξάνθης (μόλις 0,5%!) και ακολουθούν οι περιφέρειες Φλώρινας (11%) και Α΄ Αθηνών (53%).

5) Για το ΚΚΕ, ο μικρότερος δείκτης ευαισθησίας παρουσιάζεται στις περιφέρειες Φλώρινας (58%) και Γρεβενών (76%), ενώ ο ΣΥΝ δεν έχει σε καμιά περιφέρεια δείκτη ευαισθησίας κάτω από 80%.

6) Οι δείκτες της ΝΔ και του ΠΑΣΟΚ για τη Ροδόπη είναι αρκετά μικροί, 68% και 79% αντίστοιχα, γεγονός που εξηγεί την αδυναμία των υποδείγματων να προβλέψουν σωστά τον νικητή σε αυτήν την περιφέρεια.

Συνοψίζοντας, οι περισσότερες εκλογικές περιφέρειες –μείζονες και ελάχιστονες– παρουσιάζουν τάσεις παρόμοιες με την γενική πανελλαδική τάση του κάθε κόμματος, γεγονός που οδηγεί με τη σειρά του στο συμπέρασμα, ότι παρά τις επιμέρους διαφορές στα ποσοστά των κομμάτων στις διάφορες εκλογικές περιφέρειες, υπάρχει μεγάλη ομοιογένεια στην εκλογική συμπεριφορά των περιφερειών.

Τέλος, στον Πίνακα 11.13 που ακολουθεί, εμφανίζονται οι προβλέψεις για τα ποσοστά των κομμάτων που έδωσαν τα υποδείγματα γραμμικής παλινδρόμησης για κάθε ελάχιστο περιφέρεια, χρησιμοποιώντας ως πανελλαδικό ποσοστό για κάθε κόμμα την τελική πρόβλεψη της Public Issue (βλέπε υποσ. 136).

ΠΙΝΑΚΑΣ 11.12

B2004: Δείκτες ευαισθησίας για τις ελάσσονες εκλογικές περιφέρειες

ΕΚΛΟΓΙΚΕΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ	ΝΔ	ΠΑΣΟΚ	ΚΚΕ	ΣΥΝ
ΕΒΡΟΥ	0,885	0,960	0,891	0,999
ΡΟΔΟΠΗΣ	0,676	-0,787	0,995	0,894
ΞΑΝΘΗΣ	0,191	0,005	0,798	0,994
ΔΡΑΜΑΣ	0,981	0,986	0,920	0,994
ΚΑΒΑΛΑΣ	1,000	0,979	0,956	1,000
Α΄ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ	0,966	0,991	0,937	0,977
Β΄ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ	0,991	0,975	0,995	0,999
ΣΕΡΡΩΝ	0,974	0,923	0,964	0,990
ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ	0,984	0,987	0,998	1,000
ΚΙΑΚΙΣ	0,998	0,999	0,993	1,000
ΠΕΛΛΗΣ	0,984	0,935	0,995	0,952
ΗΜΑΘΙΑΣ	0,998	0,960	0,919	1,000
ΠΙΕΡΙΑΣ	0,996	0,850	0,997	0,998
ΦΛΩΡΙΝΗΣ	0,925	0,108	0,579	0,981
ΚΟΖΑΝΗΣ	0,990	0,998	0,997	0,998
ΚΑΣΤΟΡΙΑΣ	0,780	-0,698	0,891	0,974
ΓΡΕΒΕΝΩΝ	0,926	0,937	0,759	0,986
ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	1,000	0,925	0,937	0,952
ΑΡΤΗΣ	0,971	0,940	0,989	0,962
ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ	0,971	0,880	1,000	0,995
ΠΡΕΒΕΖΗΣ	0,979	0,998	0,974	0,994
ΛΑΡΙΣΗΣ	0,972	0,941	0,999	0,997
ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ	0,964	0,990	0,999	0,965
ΤΡΙΚΑΛΩΝ	0,993	0,969	0,837	0,999
ΚΑΡΔΙΤΣΗΣ	0,997	0,866	0,988	0,980
ΚΕΡΚΥΡΑΣ	0,887	0,960	1,000	0,995
ΛΕΥΚΑΔΟΣ	0,717	0,990	0,945	0,993
ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΑΣ	0,847	0,999	0,962	0,972
ΖΑΚΥΝΘΟΥ	0,820	0,925	0,883	0,999
ΑΙΤΩΛ/ΝΑΝΙΑΣ	0,999	0,992	0,923	0,996
ΑΧΑΪΑΣ	0,982	0,995	0,984	0,993
ΗΛΕΙΑΣ	0,848	0,994	0,992	0,916
ΦΘΙΩΤΙΔΟΣ	0,997	0,905	0,918	0,985
ΕΥΡΥΤΑΝΙΑΣ	0,610	0,933	0,995	0,994
ΦΩΚΙΔΟΣ	0,999	0,982	1,000	1,000
ΒΟΙΩΤΙΑΣ	0,988	0,938	0,984	1,000
ΕΥΒΟΙΑΣ	0,998	0,975	0,986	0,929
Α΄ ΑΘΗΝΩΝ	0,628	0,536	0,934	0,948
Β΄ ΑΘΗΝΩΝ	0,967	0,951	1,000	0,999
Α΄ ΠΕΙΡΑΙΩΣ	0,978	0,983	0,987	1,000
Β΄ ΠΕΙΡΑΙΩΣ	0,965	1,000	0,996	1,000
ΑΤΤΙΚΗΣ	0,981	0,998	1,000	0,985
ΚΟΡΙΝΘΙΑΣ	0,997	0,986	0,927	0,998
ΑΡΓΟΛΙΔΟΣ	0,926	0,996	0,927	0,997
ΑΡΚΑΔΙΑΣ	0,983	0,913	0,977	0,985
ΜΕΣΣΗΝΙΑΣ	0,945	0,839	0,960	0,987
ΛΑΚΩΝΙΑΣ	0,996	0,934	0,992	1,000
ΛΕΣΒΟΥ	0,996	0,957	0,885	0,999
ΧΙΟΥ	0,997	0,872	0,993	1,000
ΣΑΜΟΥ	0,973	1,000	0,977	0,989
ΚΥΚΛΑΔΩΝ	1,000	0,958	0,877	0,922
ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ	0,999	0,974	1,000	0,996
ΧΑΝΙΩΝ	0,590	0,951	0,997	1,000
ΡΕΘΥΜΝΗΣ	0,898	0,944	0,929	0,995
ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ	0,997	0,932	1,000	0,976
ΛΑΣΙΘΙΟΥ	0,743	0,977	0,832	0,955

ΠΗΓΗ: Γ.Μ.-Γ.Σ., επεξεργασία εκλογικών αποτελεσμάτων

ΠΙΝΑΚΑΣ 11.13

B2004: Πρόβλεψη της επιρροής των κομμάτων, κατά ελάχισσα εκλογική περιφέρεια

ΕΚΛΟΓΙΚΕΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ	ΝΔ	ΠΑΣΟΚ	ΚΚΕ	ΣΥΝ
	47	42	5	3
ΕΒΡΟΥ	48,26	42,46	2,55	1,01
ΡΟΔΟΠΗΣ	40,32	47,83	1,96	3,92
ΞΑΝΘΗΣ	47,95	39,17	1,71	1,43
ΔΡΑΜΑΣ	53,39	39,63	1,95	1,47
ΚΑΒΑΛΑΣ	50,47	40,78	4,05	2,21
Α΄ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ	46,04	39,68	5,80	3,74
Β΄ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ	52,94	38,36	4,79	2,17
ΣΕΡΡΩΝ	60,59	36,37	3,40	1,63
ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ	55,21	38,99	2,58	2,06
ΚΙΛΚΙΣ	57,28	35,35	5,78	1,72
ΠΕΛΛΗΣ	54,77	40,10	2,98	1,55
ΗΜΑΘΙΑΣ	49,36	42,90	4,78	2,01
ΠΙΕΡΙΑΣ	53,10	41,57	3,80	1,91
ΦΛΩΡΙΝΗΣ	57,86	41,85	2,94	1,47
ΚΟΖΑΝΗΣ	51,27	41,21	3,86	1,99
ΚΑΣΤΟΡΙΑΣ	62,00	37,02	2,39	1,54
ΓΡΕΒΕΝΩΝ	48,86	45,85	6,19	1,72
ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	48,58	44,18	5,51	2,87
ΑΡΤΗΣ	52,09	37,39	4,42	2,54
ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ	47,51	46,77	2,75	2,48
ΠΡΕΒΕΖΗΣ	50,22	40,98	5,10	2,73
ΛΑΡΙΣΗΣ	49,90	40,06	7,88	2,35
ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ	47,48	40,92	6,15	3,37
ΤΡΙΚΑΛΩΝ	48,97	42,47	6,90	1,71
ΚΑΡΔΙΤΣΗΣ	53,96	40,34	6,29	1,91
ΚΕΡΚΥΡΑΣ	46,21	42,02	6,69	3,25
ΛΕΥΚΑΔΟΣ	43,63	41,83	9,74	4,03
ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΑΣ	42,07	41,58	10,11	2,70
ΖΑΚΥΝΘΟΥ	46,65	42,57	8,97	2,53
ΑΙΤΩΛ/ΝΑΝΙΑΣ	47,66	44,22	4,54	1,59
ΑΧΑΪΑΣ	41,91	47,89	4,62	2,07
ΗΛΕΙΑΣ	45,93	47,30	2,38	2,06
ΦΘΙΩΤΙΔΟΣ	53,57	43,25	3,31	1,76
ΕΥΡΥΤΑΝΙΑΣ	50,06	45,20	1,75	1,20
ΦΩΚΙΔΟΣ	52,49	39,61	4,09	1,87
ΒΟΙΩΤΙΑΣ	46,74	45,09	4,89	2,51
ΕΥΒΟΙΑΣ	45,55	45,55	3,63	2,31
Α΄ ΑΘΗΝΩΝ	45,21	36,82	5,58	5,97
Β΄ ΑΘΗΝΩΝ	40,09	40,19	7,52	5,30
Α΄ ΠΕΙΡΑΙΩΣ	47,73	39,15	4,73	3,80
Β΄ ΠΕΙΡΑΙΩΣ	37,29	42,35	8,92	4,22
ΑΤΤΙΚΗΣ	46,37	39,42	4,71	3,08
ΚΟΡΙΝΘΙΑΣ	48,95	43,95	2,06	2,12
ΑΡΓΟΛΙΔΟΣ	53,63	39,81	2,46	2,18
ΑΡΚΑΔΙΑΣ	50,25	44,93	3,03	2,08
ΜΕΣΣΗΝΙΑΣ	56,20	39,16	3,56	1,98
ΛΑΚΩΝΙΑΣ	60,54	33,83	2,82	1,56
ΛΕΣΒΟΥ	43,07	40,86	12,44	3,37
ΧΙΟΥ	43,25	46,73	3,52	2,73
ΣΑΜΟΥ	39,74	36,47	13,21	4,37
ΚΥΚΛΑΔΩΝ	50,47	42,36	2,05	2,32
ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ	44,70	51,55	2,01	1,96
ΧΑΝΙΩΝ	37,41	51,89	4,48	2,96
ΡΕΘΥΜΝΗΣ	42,98	51,32	2,37	2,36
ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ	32,42	57,80	3,00	2,63
ΛΑΣΙΘΙΟΥ	34,72	59,07	1,55	2,28

ΠΗΓΗ: Public Issue

12. Η εκλογική γεωγραφία της 16ης Σεπτεμβρίου 2007

Πρόβλεψη των περιφερειών του νέου εκλογικού χάρτη της χώρας¹

1. Εισαγωγή

Κατά κανόνα, ανάμεσα στο εθνικό εκλογικό ποσοστό κάθε κόμματος (το ποσοστό στο σύνολο της επικράτειας) και τα ποσοστά που λαμβάνει κατά περιφέρεια, υφίσταται μια συστηματική σχέση. Σε γενικές γραμμές, η εκλογική επιρροή ενός κόμματος στις περισσότερες ελάχιστονες εκλογικές περιφέρειες, φαίνεται να ακολουθεί την πανελλαδική τάση του. Γεγονός που οδηγεί, με τη σειρά του, στο συμπέρασμα ότι, παρά τις διαφορές στα ποσοστά των κομμάτων στις επιμέρους εκλογικές περιφέρειες, υπάρχει μεγάλη ομοιογένεια στην εκλογική συμπεριφορά των περιφερειών.

Το προηγούμενο συμπέρασμα προκύπτει από την ιστορική παρατήρηση της κομματικής επιρροής, κατά ελάχιστον εκλογική περιφέρεια, στις τέσσερις τελευταίες εκλογικές αναμετρήσεις (1993, 1996, 2000 και 2004). Επομένως, υπό ορισμένες προϋποθέσεις, με βάση το αναμενόμενο εθνικό ποσοστό κάθε κόμματος, είναι δυνατόν να προβλεφθεί ο νικητής, στις 56 εκλογικές περιφέρειες της χώρας, αλλά και η αναμενόμενη εκλογική επιρροή κάθε κόμματος κατά περιφέρεια.

Η εν λόγω στατιστική μέθοδος εφαρμόστηκε, για πρώτη φορά, στις ελληνικές βουλευτικές εκλογές του 2004 και προέβλεψε με επιτυχία τον νικητή στις 54 από τις 56 εκλογικές περιφέρειες. Η μέθοδος απέτυχε να προβλέψει τον νικητή στη Ροδόπη και στη Ζάκυνθο, δύο περιφέρειες στις οποίες ίσχυσαν ειδικές συνθήκες, απρόβλεπτες από ένα στατιστικό υπόδειγμα: στη Ροδόπη, παραδοσιακά, λόγω της εκλογικής συμπεριφοράς της μουσουλμανικής μειονότητας, και στη Ζάκυνθο, λόγω της μεγάλης αύξησης του εκλογικού σώματος, που προέκυψε από την αναθεώρηση των εκλογικών καταλόγων (Μαυρή και Συμεωνίδης 2005β). Η προτεινόμενη μέθοδος εφαρμόστηκε, επίσης με επιτυχία, και στις ελληνικές βουλευτικές εκλογές του Σεπτεμβρίου 2007.

2. Η πρόβλεψη του εκλογικού χάρτη

Η συστηματική σχέση ανάμεσα στο εθνικό εκλογικό ποσοστό κάθε κόμματος και τα ποσοστά που λαμβάνει κατά ελάχιστον περιφέρεια μπορεί να εκτιμηθεί με τη

1 Τα βασικά συμπεράσματα της παρούσας μελέτης παρουσιάστηκαν σε άρθρο στην εφημερίδα *Η Καθημερινή της Κυριακής*. Βλέπε σχετικά: Γιάννης Μαυρή και Γιώργος Συμεωνίδης, «Τέσσερα Σενάρια για τον Χάρτη των Εκλογών», *Η Καθημερινή της Κυριακής*, 7 Σεπτεμβρίου, 2007.

ΠΙΝΑΚΑΣ 12.1

B2007: Πρόβλεψη νικητή σε ένδεκα (11) «αμφίρροπες» ελάχισσες εκλογικές περιφέρειες, με βάση υποθετικά σενάρια για το εκλογικό αποτέλεσμα*

Εκτίμηση διαφοράς ΝΔ - ΠΑΣΟΚ (Σενάρια)	ΠΟΣΟΣΤΟ %		Περιφέρειες που προβλέπεται να διατηρήσει σίγουρα η ΝΔ	Περιφέρειες που ενδέχεται να διατηρήσει η ΝΔ	Συσχετισμός περιφερειών ΝΔ - ΠΑΣΟΚ
	ΝΔ	ΠΑΣΟΚ			
1% - 2%	41%-42%	39%-40%		Κέρκυρας Ιωαννίνων	Από 36-20 έως 38-18
3%	41%-43%	38%-40%	Κέρκυρας Ιωαννίνων	Κεφαλληνίας Θεσπρωτίας	Από 38-18 έως 40-16
4%	42%-43%	38%-39%	Λέσβου Κεφαλληνίας Θεσπρωτίας	Βοιωτίας Β' Αθηνών Λευκάδας Γρεβενών Ζακύνθου	Από 41-15 έως 46-10
> 4%	42,5%- 43,5%	37,5%- 38,5%	Βοιωτίας Β' Αθηνών	Λευκάδας Γρεβενών Ζακύνθου Εύβοιας	Από 43-13 έως 47-9

(*) Στις εκλογές του 2004 ο συσχετισμός περιφερειών ήταν 45/11 υπέρ της ΝΔ.

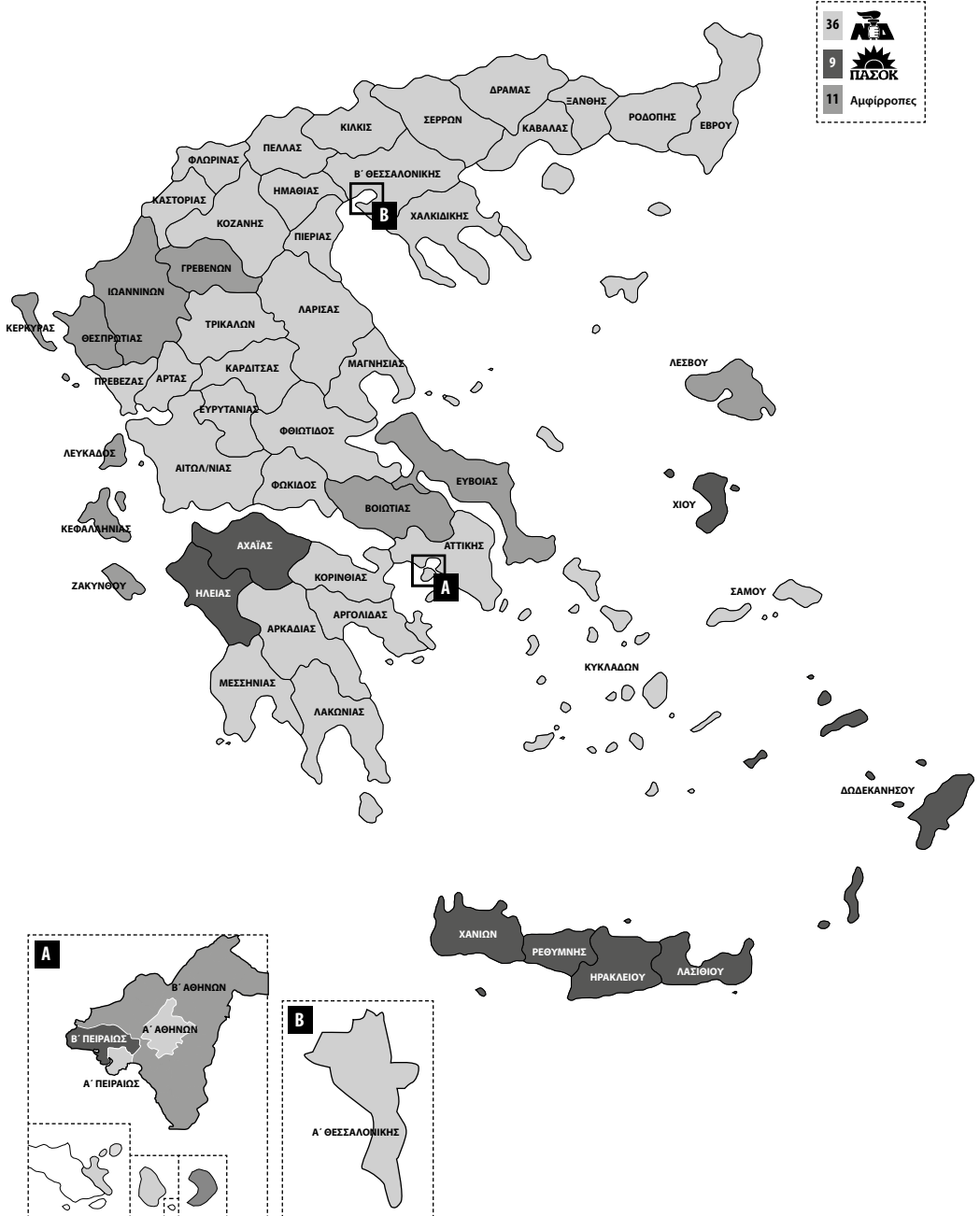
βοήθεια υποδειγμάτων απλής γραμμικής παλινδρόμησης, που κατασκευάζονται, ένα για κάθε ελάχισσα περιφέρεια,² από τις παραπάνω αναφερόμενες εκλογικές αναμετρήσεις. Εν συνεχεία, με βάση την πρόβλεψη της Public Issue,³ εκτιμήθηκε και το αναμενόμενο ποσοστό κάθε κόμματος, κατά ελάχισσα περιφέρεια, ενώ, παράλληλα, επιχειρήθηκε και η πρόβλεψη του «νικητή» (του πρώτου κόμματος στη σειρά κατάταξης), στις 56 ελάχισσες εκλογικές περιφέρειες (ο εκλογικός χάρτης της χώρας). Έχει ιδιαίτερη σημασία να τονιστεί, ότι, σε αντίθεση με την κατανομή των κοινοβουλευτικών εδρών, ο εκλογικός χάρτης εξαρτάται, αποκλειστικά, από τη διαφορά μεταξύ των δύο μεγαλύτερων κομμάτων. Κατά συνέπεια, τα σενάρια

2 Βλέπε σχετικά το Παράρτημα του παρόντος κεφαλαίου.

3 Κατά τη διάρκεια της προεκλογικής περιόδου του 2007, από 22/8/2007 και μέχρι την έναρξη της απαγόρευσης δημοσιοποίησης αποτελεσμάτων δημοσκοπήσεων, την 1/9/2007, η Public Issue πραγματοποίησε μια σειρά τηλεφωνικών προεκλογικών ερευνών, για λογαριασμό του Ρ/Σ ΣΚΑΪ και της εφημερίδας *Η Καθημερινή*. Η τελική δημοσιοποιημένη εκτίμηση της Public Issue προέβλεπε: **42%** για τη ΝΔ, **38%** για το ΠΑΣΟΚ (διαφορά πρώτου/δεύτερου κόμματος **4%**), **8,5%** για το ΚΚΕ, **5%** για τον ΣΥΝ, **4%** για τον ΛΑΟΣ και **2,5%** για τα λεγόμενα «Λοιπά» κόμματα. Η εκτίμηση στην ιστοσελίδα: <http://www.publicissue.gr/34/electoral-barometer-3rd-wave-august-2007/>. Η τηλεοπτική παρουσίαση της εκτίμησης στον ΣΚΑΪ είναι αναρτημένη στην ιστοσελίδα <http://www.publicissue.gr/videogallery/>, «Προεκλογικό Βαρόμετρο βουλευτικών εκλογών Σεπτεμβρίου 2007, 3ο Κύμα – Τελευταία δημοσίευση πριν την απαγόρευση, Τηλεόραση ΣΚΑΪ: Κεντρικό Δελτίο Ειδήσεων (Παρασκευή, 31/8/2007).»

ΧΑΡΤΗΣ 12.1

**B2007: Πρόβλεψη περιφερειών με βάση τα εκτιμώμενα όρια εκλογικής επιρροής:
 ΝΔ (41%-43,5%), ΠΑΣΟΚ (37,5%-40%)
 (πρώτο κόμμα κατά ελάσσονα εκλογική περιφέρεια)**

εκλογικής γεωγραφίας που εξετάστηκαν στηρίχθηκαν, αποκλειστικά, σε υποθέσεις για το μέγεθος της λεγόμενης *ψαλίδας*, μεταξύ ΝΔ και ΠΑΣΟΚ.

Στις εκλογές του 2004, η ΝΔ είχε επικρατήσει του ΠΑΣΟΚ σε 41 περιφέρειες, έναντι 15. Με βάση τα υποδείγματα γραμμικής παλινδρόμησης και εκτιμώντας ως βέβαιη τη νίκη της ΝΔ, αρχικά, εκτιμήθηκαν οι εκλογικές περιφέρειες που –εκτός απροόπτου– θα διατηρούσαν τα δύο μεγάλα κόμματα. Αυτές ανέρχονταν σε 36 για τη ΝΔ και 9 για το ΠΑΣΟΚ. Είναι αξιοσημείωτο και απολύτως ενδεικτικό της σταθερότητας του κομματικού συσχετισμού, κατά τον εκλογικό κύκλο 2004-2007, ότι 45 περιφέρειες προβλεπόταν ότι δεν θα «αλλάξουν χέρια», αφού ο αναμενόμενος νικητής ήταν ο ίδιος με το 2004. Στις υπόλοιπες 11 εκλογικές περιφέρειες, η αναμέτρηση εκτιμήθηκε ως «αμφίρροπη». Πρόκειται για τις περιφέρειες: Γρεβενών, Ιωαννίνων, Θεσπρωτίας, Κέρκυρας, Λευκάδας, Κεφαλληνίας, Ζακύνθου, Βοιωτίας, Εύβοιας, Β' Αθηνών και Λέσβου (Πίνακας 12.1 και Χάρτης 12.1). Από τις 11 «αμφίρροπες» περιφέρειες, το 2004 η ΝΔ είχε κερδίσει τις 9 και το ΠΑΣΟΚ τις 2 (Ζάκυνθο και Εύβοια). Το 2007, με βάση την αναμενόμενη διαφορά ΝΔ - ΠΑΣΟΚ, εξετάστηκαν τέσσερα (4) πιθανά σενάρια.

2.1 Σενάριο διαφοράς 1-2%

Σύμφωνα με το πρώτο σενάριο, εκτιμήθηκε, με σχετική βεβαιότητα, ότι αν η διαφορά ΝΔ - ΠΑΣΟΚ περιοριζόταν σε 1-2 εκατοστιαίες μονάδες, τότε η ΝΔ θα έχανε και τις 11 «αμφίρροπες» περιφέρειες (Πίνακας 12.1 και Χάρτης 12.2). Σε αυτή την περίπτωση, η ΝΔ θα μπορούσε να διατηρήσει, οριακά, ανάλογα με το ακριβές ποσοστό των δύο κομμάτων, τα Ιωάννινα (5,54% υπέρ της ΝΔ το 2004, εφόσον η διαφορά ΝΔ - ΠΑΣΟΚ έφτανε το 2%) και την Κέρκυρα (3% υπέρ της ΝΔ το 2004). Με βάση αυτό το σενάριο, ο συσχετισμός περιφερειών ΝΔ - ΠΑΣΟΚ εκτιμήθηκε από 36-20 έως 38-18 υπέρ της ΝΔ.

2.2 Σενάριο διαφοράς 3%

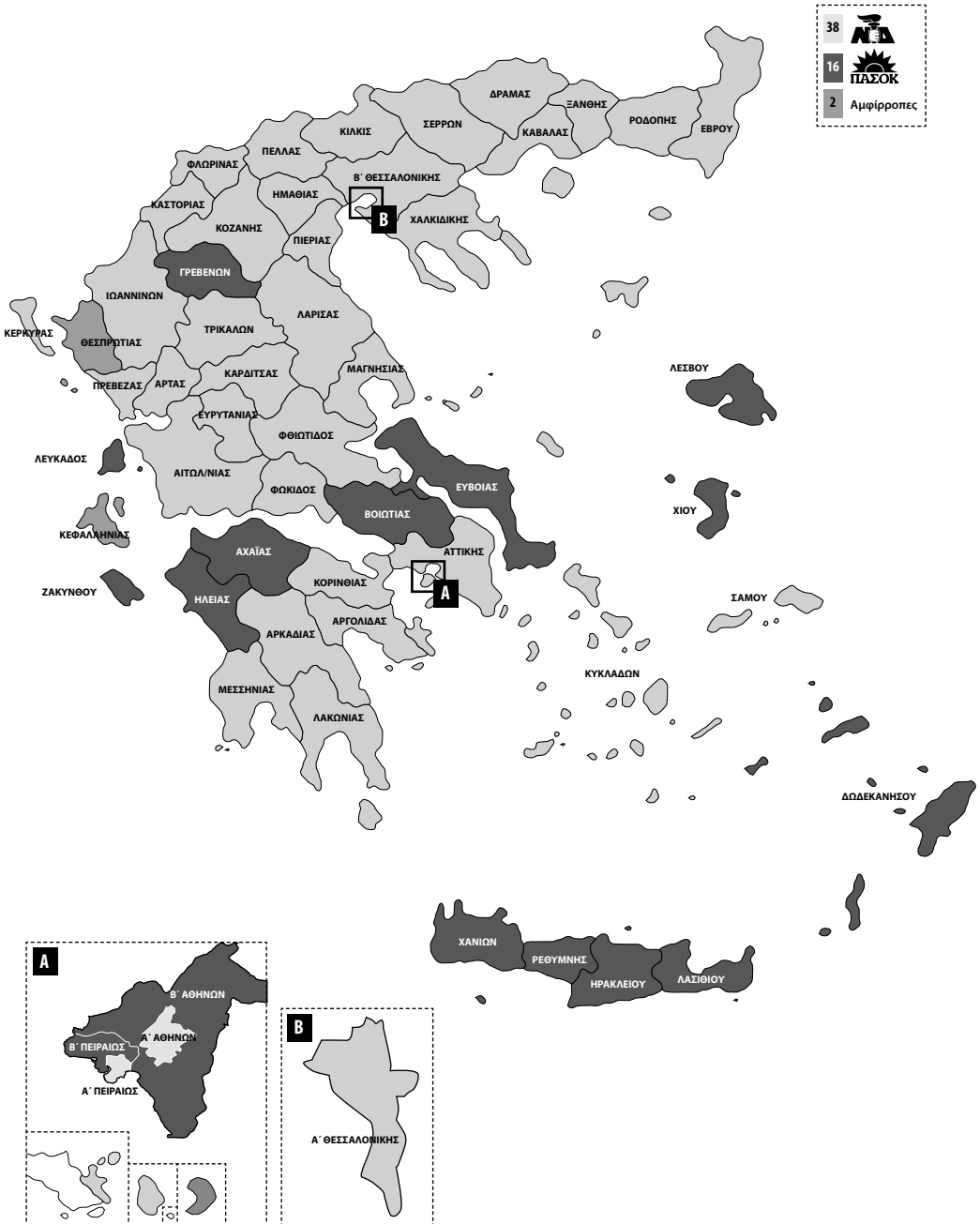
Σύμφωνα με το δεύτερο σενάριο, εκτιμήθηκε ότι αν η διαφορά ΝΔ - ΠΑΣΟΚ προσέγγιζε το 3%, τότε η ΝΔ θα διατηρούσε, σε κάθε περίπτωση, την Κέρκυρα και τα Ιωάννινα (Πίνακας 12.1 και Χάρτης 12.3). Εκτός από τις παραπάνω περιφέρειες και υπό ορισμένες προϋποθέσεις θα μπορούσε, επιπλέον, να διατηρήσει οριακά την Κεφαλλονιά (3,18% υπέρ της ΝΔ το 2004), αν το πανελλαδικό της ποσοστό ξεπερνούσε το 42,5%, και τη Θεσπρωτία (5,13% υπέρ της ΝΔ το 2004), αν το πανελλαδικό της ποσοστό ξεπερνούσε το 42%. Σε αυτό το σενάριο, ο συσχετισμός περιφερειών αναμενόταν να διαμορφωθεί, από 38-18 έως 40-16 υπέρ της ΝΔ.

2.3 Σενάριο διαφοράς 4%

Σύμφωνα με το τρίτο σενάριο, εκτιμήθηκε ότι εάν η *ψαλίδα* ΝΔ - ΠΑΣΟΚ «άνοιγε» σε 4%, τότε η ΝΔ θα διατηρούσε, σε κάθε περίπτωση, επιπλέον των παραπάνω περιφερειών, τη Λέσβο (2,56% υπέρ της ΝΔ το 2004), την Κεφαλλονιά και τη Θεσπρωτία (Πίνακας 12.1 και Χάρτης 12.4). Ακόμη, εκτιμήθηκε ότι θα μπορούσε, ανάλογα με το ακριβές ποσοστό των δύο κομμάτων, να διατηρήσει οριακά και τις περιφέρειες: Βοιωτίας (1,82% υπέρ της ΝΔ το 2004), Β' Αθηνών (0,75% υπέρ της

ΧΑΡΤΗΣ 12.3

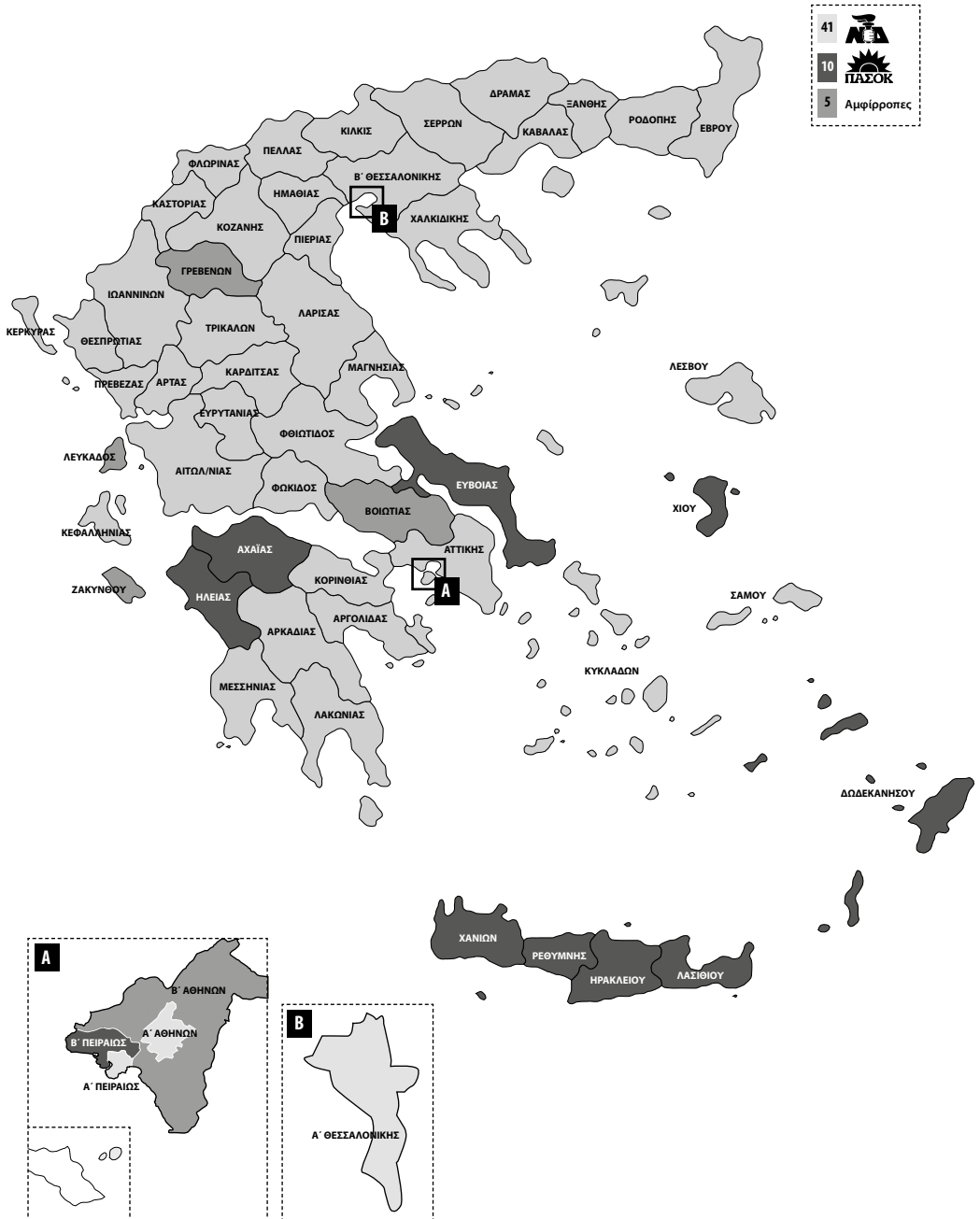
**B2007: Πρόβλεψη περιφερειών - Σενάριο διαφοράς ΝΔ-ΠΑΣΟΚ, 3%
(πρώτο κόμμα κατά ελάχιστονα εκλογική περιφέρεια)**

ΠΗΓΗ: Public Issue

ΧΑΡΤΗΣ 12.4

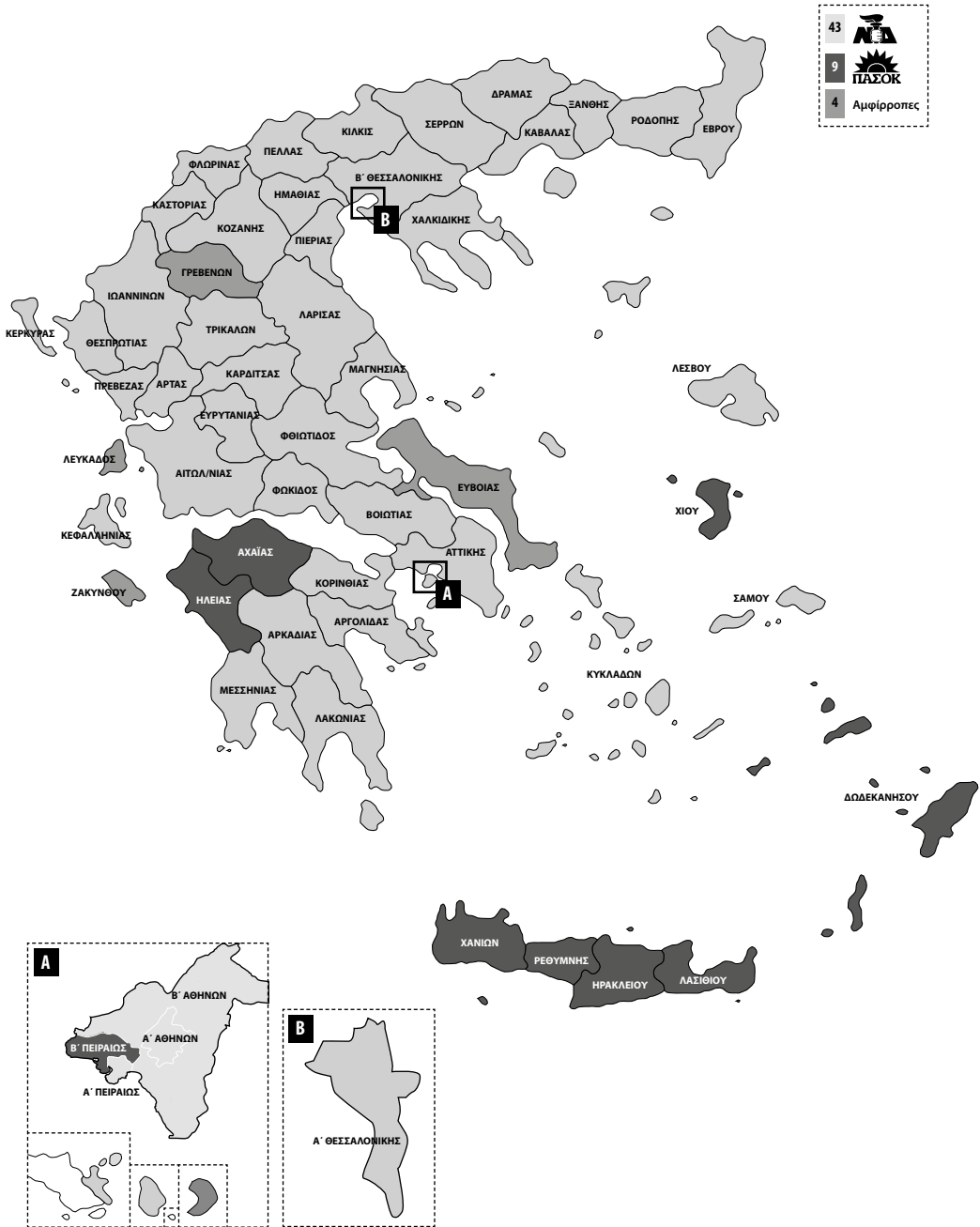
**B2007: Πρόβλεψη περιφερειών - Σενάριο διαφοράς ΝΔ-ΠΑΣΟΚ, 4%
(πρώτο κόμμα κατά ελάχιστονα εκλογική περιφέρεια)**

ΠΗΓΗ: Public Issue

ΧΑΡΤΗΣ 12.5

**B2007: Πρόβλεψη περιφερειών - Σενάριο διαφοράς ΝΔ-ΠΑΣΟΚ, >4%
(πρώτο κόμμα κατά ελάχιστονα εκλογική περιφέρεια)**

ΝΔ το 2004), Λευκάδας (3,38% υπέρ της ΝΔ το 2004) και Γρεβενών (3,08% υπέρ της ΝΔ το 2004), αν το πανελλαδικό ποσοστό της προσέγγιζε το 43%. Επίσης, εκτιμήθηκε ότι η ΝΔ ήταν δυνατό να κερδίσει από το ΠΑΣΟΚ οριακά και τη Ζάκυνθο (0,16% υπέρ του ΠΑΣΟΚ το 2004). Επομένως, ο συσχετισμός των περιφερειών, σε αυτό το σενάριο, αναμενόταν να κυμανθεί από 41-15 έως 46-10 υπέρ της ΝΔ.

2.4 Σενάριο διαφοράς > 4%

Σύμφωνα με το τέταρτο σενάριο, εκτιμήθηκε πως αν η διαφορά ΝΔ - ΠΑΣΟΚ υπερέβαινε τις 4 μονάδες, η ΝΔ θα διατηρούσε, εκτός των προαναφερθεισών περιφερειών, τη Β' Αθηνών και τη Βοιωτία (Πίνακας 12.1 και Χάρτης 12.5). Ακόμη, θα ήταν δυνατό, ανάλογα με το ακριβές ποσοστό των δύο κομμάτων, να διατηρήσει οριακά τη Λευκάδα και τα Γρεβενά, ενώ θα μπορούσε, ενδεχομένως, να αποσπάσει από το ΠΑΣΟΚ τη Ζάκυνθο και την Εύβοια (0,34% υπέρ του ΠΑΣΟΚ το 2004). Στην περίπτωση αυτή, ο συσχετισμός των περιφερειών εκτιμήθηκε ότι θα κυμαίνονταν από 43-13 έως 47-9 υπέρ της ΝΔ.

3. Αποτίμηση της μεθόδου

Η *πρόβλεψη* του εκλογικού χάρτη, η οποία επιχειρήθηκε, αποδείχθηκε αρκετά ακριβής. Με διαφορά 4% (τέταρτο σενάριο), το υπόδειγμα προέβλεψε επικράτηση της ΝΔ σε 41 έως 46 περιφέρειες και του ΠΑΣΟΚ σε 10 έως 15 (Πίνακας 12.1) ενώ η πραγματική κατανομή των εκλογικών περιφερειών ήταν τελικά 43-13 υπέρ της ΝΔ (Μαυρής και Συμεωνίδης 2007). Από τις 45 περιφέρειες που εκτιμήθηκε ότι θα διατηρούσαν τα δύο μεγάλα κόμματα, διατήρησαν τελικά τις 39. Η *εκτίμηση* απέτυχε να προβλέψει την επικράτηση της ΝΔ στη Χίο και στο Ρέθυμνο και την επικράτηση του ΠΑΣΟΚ στην Ξάνθη, στη Ροδόπη, στην Αιτωλοακαρνανία και στην Ευρυτανία. Αντίθετα, η ανάλυση επιβεβαιώθηκε, πλήρως, στις 11 «αμφίρροπες» περιφέρειες. Η ΝΔ διατήρησε, όπως είχε προβλεφθεί, την Κέρκυρα, τα Ιωάννινα, τη Λέσβο, την Κεφαλονιά και τη Θεσπρωτία, ενώ το ΠΑΣΟΚ διατήρησε την Εύβοια. Από τις περιφέρειες που είχε εκτιμηθεί ότι η ΝΔ θα μπορούσε να διατηρήσει, οριακά, ανάλογα με το ακριβές ποσοστό των δύο κομμάτων (Βοιωτία, Β' Αθηνών, Λευκάδα, Γρεβενά), η ΝΔ διατήρησε, πράγματι, τη Βοιωτία (ΝΔ 40,98 / ΠΑΣΟΚ 40,45), τη Β' Αθηνών (ΝΔ 35,27 / ΠΑΣΟΚ 34,05), τη Λευκάδα (ΝΔ 42,52 / ΠΑΣΟΚ 37,59) και τα Γρεβενά (ΝΔ 45,48 / ΠΑΣΟΚ 39,72). Τέλος, το ΠΑΣΟΚ διατήρησε τη Ζάκυνθο (ΝΔ 38,1 / ΠΑΣΟΚ 42,3), γεγονός που –σύμφωνα με τη στατιστική *πρόβλεψη*– ήταν και το πιθανότερο να συμβεί.

Οι πιθανότερες αιτίες για την αποτυχία της *πρόβλεψης* στις έξι προαναφερθείσες περιφέρειες είναι δύο:

Πρώτον, το μέγεθος της συσχέτισης μεταξύ του εθνικού ποσοστού κάθε κόμματος και του ποσοστού που λαμβάνει κατά περιφέρεια. Όταν ο *δείκτης ευαισθησίας*,⁴ δηλαδή το μέτρο του μεγέθους της συσχέτισης πανελλαδικού και περιφερειακού ποσοστού κάθε κόμματος, είναι μικρότερος του 90%, τότε η *πρόβλεψη* του υπο-

4 Για τον ακριβή ορισμό του *δείκτη ευαισθησίας*, βλέπε το Παράρτημα του παρόντος κεφαλαίου.

δείγματος είναι αρκετά επισφαλής. Είναι χαρακτηριστικό ότι η τιμή του δείκτη για τη ΝΔ υπολογίσθηκε στην Ξάνθη μόλις 0,353, στην Ευρυτανία 0,852 και στη Ροδόπη 0,897, ενώ ο δείκτης ευαισθησίας για το ΠΑΣΟΚ, στη Χίο 0,788 και στο Ρέθυμνο 0,902. Η μέθοδος γίνεται ακόμη πιο επισφαλής, όταν ο δείκτης ευαισθησίας είναι αρνητικός.

Δεύτερον, η βασική υπόθεση της μεθόδου είναι ότι η μεταβολή του ποσοστού του κόμματος σε μια περιφέρεια, ανάμεσα σε δύο εκλογικές αναμετρήσεις, ακολουθεί την *τάση* του πανελλαδικού ποσοστού του ίδιου κόμματος. Όταν η υπόθεση αυτή, για διάφορους λόγους, δεν ισχύει, τότε η *πρόβλεψη* του υποδείγματος καθίσταται αναξιόπιστη. Η παραβίαση αυτής της υπόθεσης μπορεί να διαπιστωθεί, εκ των προτέρων, από το πρόσημο του δείκτη ευαισθησίας. Όταν ο δείκτης ευαισθησίας είναι αρνητικός για μια περιφέρεια, τότε αυτή η περιφέρεια δεν ακολουθεί την πανελλαδική *τάση* του κόμματος και, συνεπώς, η *πρόβλεψη* του υποδείγματος δεν είναι αξιόπιστη. Στο υπόδειγμα της παρούσας ανάλυσης αυτό συνέβη μόνο σε δύο περιπτώσεις, στην Ξάνθη και στη Ροδόπη, για τις οποίες ο δείκτης ευαισθησίας του ΠΑΣΟΚ είναι αρνητικός (-0,301 και -0,684, αντίστοιχα· βλέπε τον Πίνακα 12.2 του Παραρτήματος).⁵ Αναλύοντας τα εκλογικά αποτελέσματα⁶ εκ των υστέρων, μπορεί κανείς να διαπιστώσει ότι η ΝΔ, παρά την πανελλαδική πτώση της, ανέβασε την επιρροή της, συγκριτικά με το 2004, στο Ρέθυμνο, στη Χίο και στη Μεσσηνία. Αντίστοιχα, το ΠΑΣΟΚ, του οποίου το πανελλαδικό ποσοστό, επίσης, μειώθηκε, ανέβασε τα ποσοστά του, σε σχέση με το 2004, στην Ξάνθη, στη Ροδόπη, στην Αιτωλοακαρνανία, στην Ευρυτανία, στην Καβάλα, στο Κιλκίς, στην Άρτα και στη Χαλκιδική.⁷

Συμπερασματικά, η προτεινόμενη μέθοδος *πρόβλεψης* σημείωσε στις εκλογές του 2007 μικρότερη επιτυχία από ό,τι στις εκλογές του 2004. Ενώ το 2004 πρόβλεψε με επιτυχία τον νικητή σε 54 από τις 56 περιφέρειες (πλην της Ζακύνθου και της Ροδόπης), το 2007 πρόβλεψε τον νικητή σε 50 από τις 56 περιφέρειες. Η εν λόγω διαφορά οφείλεται στον αριθμό των περιφερειών που δεν ακολούθησαν, τελικά, την πανελλαδική *τάση* των δύο κομμάτων. Πιο συγκεκριμένα, το 2004, για κάθε κόμμα, μόνο μία περιφέρεια (η Φλώρινα για τη ΝΔ και η Ζάκυνθος για το ΠΑΣΟΚ) δεν ακολούθησε την πανελλαδική *τάση* του κόμματος (ανοδική για τη ΝΔ, πτωτική για το ΠΑΣΟΚ). Αντίθετα, το 2007, ο αριθμός των περιφερειών που δεν ακολούθησαν την πανελλαδική *τάση* των δύο κομμάτων ανήλθε σε τρεις (3) για τη ΝΔ (Χίος, Ρέθυμνο και Μεσσηνία) και οκτώ (8) για το ΠΑΣΟΚ (Ξάνθη, Ροδόπη, Ευρυτανία, Αιτωλοακαρνανία, Καβάλα, Κιλκίς, Άρτα και Χαλκιδική).

5 Οι τιμές των *δεικτών ευαισθησίας* σε αυτές τις δύο περιφέρειες φανερώνουν την αδυναμία της στατιστικής μεθόδου που χρησιμοποιείται, να ενσωματώσει τη συμπεριφορά της μουςουλμανικής μειονότητας.

6 Βλέπε αναλυτικότερα: *Η Καθημερινή*, «Εκλογές 2007. Πλήρη αποτελέσματα και πίνακες. Ειδική έκδοση», 18 Σεπτεμβρίου 2007.

7 Οι παράγοντες που οδήγησαν στην απόκλιση αυτών των περιφερειών από την πανελλαδική *τάση* των κομμάτων είναι σε κάθε περιφέρεια διαφορετικοί. Αφορούν στις ιδιαιτερότητες της τοπικής κοινωνίας και είναι απρόβλεπτοι από οποιοδήποτε στατιστικό υπόδειγμα. Για παράδειγμα, τέτοιοι παράγοντες που πιθανόν επηρέασαν το εκλογικό αποτέλεσμα είναι: η απόρριψη από το ΠΑΣΟΚ της υποψηφιότητας Νεονάκη στο Ρέθυμνο, τα εσωκομματικά προβλήματα του ΠΑΣΟΚ στη Χίο και η δήλωση εθνικού αυτοπροσδιορισμού του μειονοτικού υποψήφιου της ΝΔ Αχμέτ Ιλχάν στη Ροδόπη.

Ως τελικό συμπέρασμα μπορεί να ειπωθεί ότι η *πρόβλεψη* του νικητή στις ελάχιστες εκλογικές περιφέρειες, με βάση τα αποτελέσματα των προηγούμενων εκλογών, είναι εφικτή με σχετική ασφάλεια. Το πολύ μικρό πλήθος παρατηρήσεων (ιστορικών εκλογικών δεδομένων) που διατίθενται δεν φαίνεται να αποτελεί εμπόδιο, στην προκειμένη περίπτωση. Και τούτο διότι, ως κοινωνικό φαινόμενο, η εκλογική συμπεριφορά επιδεικνύει, διαχρονικά, σχετική σταθερότητα. Αντίθετα, σημαντικό πρόβλημα αποτελεί η απόκλιση της εκλογικής συμπεριφοράς μιας περιφέρειας από τον πανελλαδικό μέσο όρο. Όσο πιο ομοιογενείς είναι οι εκλογικές περιφέρειες τόσο πιο αξιόπιστη καθίσταται η *πρόβλεψη* της μεθόδου.

Σε γενικές γραμμές, η εκλογική επιρροή ενός κόμματος στις περισσότερες ελάχιστες εκλογικές περιφέρειες φαίνεται να ακολουθεί την πανελλαδική *τάση* του. Γεγονός που οδηγεί, με τη σειρά του, στη διαπίστωση, ότι παρά τις διαφορές στα ποσοστά των κομμάτων στις επιμέρους εκλογικές περιφέρειες, υπάρχει μεγάλη ομοιογένεια στην εκλογική συμπεριφορά των περιφερειών.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ 12

Προκειμένου να εκτιμηθεί το τελικό αποτέλεσμα των βουλευτικών εκλογών του Σεπτεμβρίου 2007, για κάθε ελάσσονα εκλογική περιφέρεια της χώρας, χρησιμοποιήθηκε ένα υπόδειγμα απλής γραμμικής παλινδρόμησης, της μορφής:

$$Y_t = a + bX_t + \varepsilon_t$$

όπου Y_t είναι το ποσοστό ενός κόμματος στις βουλευτικές εκλογές, σε μια ελάσσονα εκλογική περιφέρεια, και X_t είναι το πανελλαδικό ποσοστό του ίδιου κόμματος, στις ίδιες βουλευτικές εκλογές. Για κάθε ελάσσονα περιφέρεια χρησιμοποιήθηκαν τέσσερις (4) παρατηρήσεις, που προκύπτουν από τις προηγούμενες βουλευτικές εκλογές του 1993, του 1996, του 2000 και του 2004. Η επιλογή των συγκεκριμένων αναμετρήσεων στηρίχθηκε στην (απλή) υπόθεση, ότι το σύνολο των τεσσάρων εκλογικών αναμετρήσεων καλύπτει μια, σχετικά, συνεκτική περίοδο και, ταυτόχρονα, περιλαμβάνει εκλογές κυριαρχίας του ΠΑΣΟΚ (1993, 1996), αμφίρροπες εκλογές (2000), αλλά και εκλογές κυριαρχίας της ΝΔ (2004). Επιπλέον, περιλαμβάνει εκλογές κυριαρχίας του δικομματισμού (1993, 2000, 2004), αλλά και εκλογές κρίσης του δικομματισμού (1996).

Σε ένα υπόδειγμα της παραπάνω μορφής, ο συντελεστής b εκφράζει τη μεταβολή στο αναμενόμενο ποσοστό ενός κόμματος σε μια περιφέρεια, η οποία προκαλείται από μια μεταβολή του πανελλαδικού ποσοστού αυτού του κόμματος κατά 1%. Σημαντική πληροφορία δίνει και ο συντελεστής $Beta$ (δείκτης ευαισθησίας), ο οποίος ορίζεται ως εξής:

$$Beta = b \frac{S_x}{S_y}$$

όπου S_x και S_y είναι οι δειγματικές τυπικές αποκλίσεις των X_t , Y_t . Ο δείκτης ευαισθησίας υποδηλώνει τη μεταβολή στο αναμενόμενο ποσοστό ενός κόμματος σε μια περιφέρεια, σε μονάδες τυπικής απόκλισης του Y_t , η οποία προκαλείται από μια μεταβολή του πανελλαδικού ποσοστού του ίδιου κόμματος, κατά μια μονάδα τυπικής απόκλισης του X_t και ταυτίζεται με τον δειγματικό συντελεστή συσχέτισης των δύο μεταβλητών (DeLurgio 1998).

Ο εν λόγω δείκτης επιτρέπει να συγκριθεί το μέγεθος της επίδρασης που ασκεί το πανελλαδικό ποσοστό ενός κόμματος, στα ποσοστά των επιμέρους περιφερειών. Συνιστά, επομένως, ένα μέτρο της επίδρασης της πανελλαδικής μεταβολής της δύναμης των κομμάτων στη δύναμή τους, σε κάθε εκλογική περιφέρεια. Όσο μεγαλύτερος είναι ο δείκτης ευαισθησίας, για μια ελάσσονα ή μείζονα περιφέρεια, τόσο μεγαλύτερη βεβαιότητα υφίσταται για την αξιοπιστία της πρόβλεψης, που λαμβάνεται για το ποσοστό της ίδιας περιφέρειας. Όταν ο δείκτης ευαισθησίας για μια ελάσσονα περιφέρεια ή μείζονα περιφέρεια είναι αρνητικός, τότε αυτή η περιφέρεια δεν ακολουθεί την πανελλαδική τάση του κόμματος, γεγονός που προκαλεί αντίστοιχη αύξηση ή μείωση του ποσοστού του κόμματος στην περιφέρεια. Οι δείκτες ευαισθησίας, για τις ελάσσονες περιφέρειες, που προέκυψαν για τα 2 κόμματα, με βάση τα

ΠΙΝΑΚΑΣ 12.2

B2007: Δείκτες ευαισθησίας για τις ελάχιστονες εκλογικές περιφέρειες

ΕΚΛΟΓΙΚΕΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ	ΝΔ	ΠΑΣΟΚ
ΕΒΡΟΥ	0,920	0,961
ΡΟΔΟΠΗΣ	0,897	-0,684
ΞΑΝΘΗΣ	0,354	-0,301
ΔΡΑΜΑΣ	0,993	0,988
ΚΑΒΑΛΑΣ	0,998	0,987
Α΄ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ	0,985	0,990
Β΄ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ	0,992	0,985
ΣΕΡΡΩΝ	0,985	0,953
ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ	0,990	0,989
ΚΙΛΚΙΣ	0,969	0,919
ΠΕΛΛΗΣ	0,978	0,921
ΗΜΑΘΙΑΣ	0,998	0,975
ΠΙΕΡΙΑΣ	0,996	0,911
ΦΛΩΡΙΝΗΣ	0,861	0,441
ΚΟΖΑΝΗΣ	0,995	0,948
ΚΑΣΤΟΡΙΑΣ	0,862	0,408
ΓΡΕΒΕΝΩΝ	0,968	0,920
ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	1,000	0,924
ΑΡΤΗΣ	0,989	0,922
ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ	0,982	0,880
ΠΡΕΒΕΖΗΣ	0,982	0,943
ΛΑΡΙΣΗΣ	0,985	0,952
ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ	0,986	0,993
ΤΡΙΚΑΛΩΝ	0,995	0,980
ΚΑΡΔΙΤΣΗΣ	0,998	0,920
ΚΕΡΚΥΡΑΣ	0,954	0,960
ΛΕΥΚΑΔΟΣ	0,892	0,967
ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΑΣ	0,948	0,998
ΖΑΚΥΝΘΟΥ	0,894	0,875
ΑΙΤΩΛ/ΝΑΝΙΑΣ	0,990	0,995
ΑΧΑΪΑΣ	0,994	0,974
ΗΛΕΙΑΣ	0,942	0,955
ΦΘΙΩΤΙΔΟΣ	0,997	0,913
ΕΥΡΥΤΑΝΙΑΣ	0,852	0,928
ΦΩΚΙΔΟΣ	0,999	0,932
ΒΟΙΩΤΙΑΣ	0,995	0,961
ΕΥΒΟΙΑΣ	0,999	0,978
Α΄ ΑΘΗΝΩΝ	0,819	0,604
Β΄ ΑΘΗΝΩΝ	0,986	0,962
Α΄ ΠΕΙΡΑΙΩΣ	0,992	0,989
Β΄ ΠΕΙΡΑΙΩΣ	0,987	0,978
ΑΤΤΙΚΗΣ	0,991	0,983
ΚΟΡΙΝΘΙΑΣ	0,994	0,990
ΑΡΓΟΛΙΔΟΣ	0,969	0,992
ΑΡΚΑΔΙΑΣ	0,990	0,821
ΜΕΣΣΗΝΙΑΣ	0,974	0,902
ΛΑΚΩΝΙΑΣ	0,981	0,941
ΛΕΣΒΟΥ	0,998	0,972
ΧΙΟΥ	0,991	0,788
ΣΑΜΟΥ	0,965	0,963
ΚΥΚΛΑΔΩΝ	1,000	0,968
ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ	0,996	0,962
ΧΑΝΙΩΝ	0,868	0,907
ΡΕΘΥΜΝΗΣ	0,955	0,902
ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ	0,924	0,958
ΛΑΣΙΘΙΟΥ	0,912	0,708

ΠΗΓΗ: Γ.Μ.-Γ.Σ., επεξεργασία εκλογικών αποτελεσμάτων

εκλογικά αποτελέσματα των βουλευτικών εκλογών του 1993, του 1996, του 2000 και του 2004 παρατίθενται στον Πίνακα 12.2, που ακολουθεί.

Τα κυριότερα συμπεράσματα που προκύπτουν από τον Πίνακα 12.2 είναι:

1) Όλοι οι δείκτες *ευαισθησίας* είναι θετικοί, εκτός από τον δείκτη του ΠΑΣΟΚ για τις περιφέρειες της Ροδόπης και της Ξάνθης. Αυτό σημαίνει ότι σχεδόν όλες οι εκλογικές περιφέρειες ακολουθούν τις πανελλαδικές *τάσεις* για τα δύο μεγάλα κόμματα.

2) Για τη ΝΔ, 47 εκλογικές περιφέρειες έχουν *δείκτη ευαισθησίας* πάνω από 90%, ενώ ο αντίστοιχος αριθμός για το ΠΑΣΟΚ ανέρχεται σε 46 περιφέρειες.

3) Για τη ΝΔ, ο μικρότερος *δείκτης ευαισθησίας* παρουσιάζεται στην περιφέρεια Ξάνθης (μόλις 35,4%) και ακολουθούν οι περιφέρειες Α΄ Αθηνών (81,9%), Ευρυτανίας (85,2%), Φλώρινας (86,1%), Καστοριάς (86,2%), Χανίων (86,8%), Λευκάδας (89,2%), Ζακύνθου (89,4%) και Ροδόπης (89,7%).

4) Αντίστοιχα, για το ΠΑΣΟΚ, με εξαίρεση την Ξάνθη και τη Ροδόπη, ο μικρότερος *δείκτης ευαισθησίας*, παρουσιάζεται στην περιφέρεια Καστοριάς (μόλις 40,8%) και ακολουθούν οι περιφέρειες Φλώρινας (44,1%), Α΄ Αθηνών (60,4%), Λασιθίου (70,8%), Χίου (78,8%), Αρκαδίας (82,1%), Ζακύνθου (87,5%) και Θεσπρωτίας (88%).

13. Η εκλογική γεωγραφία της 4ης Οκτωβρίου 2009

Πρόβλεψη των περιφερειών του νέου εκλογικού χάρτη της χώρας¹

Ένα από τα πιο ενδιαφέροντα επιμέρους αντικείμενα της πρόβλεψης εκλογικών αποτελεσμάτων αποτελεί η πρόβλεψη της εκλογικής γεωγραφίας, δηλαδή η πρόβλεψη του κόμματος που θα επικρατήσει σε κάθε ελάσσονα εκλογική περιφέρεια. Από την εκλογική αναμέτρηση του 2004, η Public Issue ξεκίνησε μια προσπάθεια πρόβλεψης της εκλογικής γεωγραφίας, με βάση στατιστικά υποδείγματα, τα οποία στηρίζονται στη συστηματική σχέση που υφίσταται ανάμεσα στο εθνικό ποσοστό κάθε κόμματος (το ποσοστό στο σύνολο της επικράτειας) και τα ποσοστά που λαμβάνει κατά περιφέρεια. Στις εκλογές του 2004, αυτή η στατιστική μέθοδος προέβλεψε με επιτυχία τον νικητή στις 54 από τις 56 εκλογικές περιφέρειες, ενώ στις εκλογές του 2007, το νικητή στις 50 από τις 56 εκλογικές περιφέρειες.² Παρά τη σημαντική επιτυχία των *προβλέψεων*, η αποτίμηση της μεθόδου ανέδειξε αρκετές αδυναμίες, που οφείλονται κυρίως στο μέγεθος της συσχέτισης του πανελλαδικού και του περιφερειακού ποσοστού κάθε κόμματος.

Η βελτιωμένη *πρόβλεψη* της εκλογικής γεωγραφίας που επιχειρήθηκε για τρίτη φορά στις βουλευτικές εκλογές του 2009 (Πίνακας 13.1 και Χάρτης 13.1), στηρίχθηκε σε δύο στατιστικά υποδείγματα. Το πρώτο υπόδειγμα, προβλέπει το εκλογικό ποσοστό ενός κόμματος, σε κάθε ελάσσονα περιφέρεια, με βάση το ποσοστό του κόμματος στις προηγούμενες βουλευτικές εκλογές στην ίδια περιφέρεια και το ποσοστό του κόμματος στις προεκλογικές δημοσκοπήσεις. Το υπόδειγμα εκτιμήθηκε χρησιμοποιώντας το σύνολο των διαθέσιμων [μέχρι το 2009] βουλευτικών εκλογών, από το 1996 μέχρι και το 2007. Η δημοσκοπική επιρροή του κόμματος για τις εκλογές του 2009, προέκυψε από το *αθροιστικό αρχείο* των ερευνών του προεκλογικού Βαρόμετρου της Public Issue. Το δεύτερο υπόδειγμα προβλέπει την εκλογική επιρροή ενός κόμματος, σε μια ελάσσονα περιφέρεια, με βάση το αναμενόμενο εθνικό ποσοστό του κόμματος και την υφιστάμενη συστηματική σχέση, ανάμεσα στο εθνικό ποσοστό του και τα επιμέρους ποσοστά, που λαμβάνει κατά περιφέρεια. Οι δείκτες *ευαισθησίας*, που χρησιμοποιούνται, υπολογίστηκαν με βάση το σύνολο των μεταπολιτευτικών βουλευτικών αναμετρήσεων, από το 1974 μέχρι και το 2007. Ως αναμενόμενο πανελλαδικό ποσοστό κάθε κόμματος θεωρήθηκε, εκείνο που προέκυψε από τη δημοσιευμένη *πρόβλεψη του εκλογικού αποτελέσματος* της Public Issue για τις εκλογές της 4ης Οκτωβρίου του 2009³.

1 Οι σχετικές *προβλέψεις* δημοσιεύθηκαν στην ιστοσελίδα της Public Issue, την Παρασκευή 2 Οκτωβρίου 2009. Βλέπε σχετικά: <http://www.publicissue.gr/1309/eklogiki-geograf-2009/>.

2 Βλέπε αναλυτικότερα τα δύο προηγούμενα κεφάλαια (11 και 12) του παρόντος τόμου.

3 Η τελική *πρόβλεψη* της Public Issue, η οποία ανακοινώθηκε στις 17/9/2009 και δημοσιεύθηκε στην

Για την πρόβλεψη του νικητή, σε κάθε ελάχισονα εκλογική περιφέρεια, ακολουθήθηκε η παρακάτω μέθοδος: Αρχικά, με βάση το πρώτο υπόδειγμα, κατασκευάστηκαν τα διαστήματα εμπιστοσύνης (95%) των ποσοστών του ΠΑΣΟΚ και της ΝΔ, για κάθε ελάχισονα εκλογική περιφέρεια. Στις περιπτώσεις εκείνες, κατά τις οποίες το διάστημα εμπιστοσύνης του κόμματος, που προβλεπόταν να κερδίσει την περιφέρεια δεν είχε τομή με το διάστημα εμπιστοσύνης του δεύτερου κόμματος, η πρόβλεψη θεωρήθηκε ασφαλής.

Στις υπόλοιπες περιπτώσεις, χρησιμοποιήθηκε η πρόβλεψη του δεύτερου υποδείγματος: Το «διάστημα πρόβλεψης» για το ποσοστό του πρώτου και του δεύτερου κόμματος (ΠΑΣΟΚ και ΝΔ), σε κάθε εκλογική περιφέρεια, προέκυψε με βάση το περιθώριο σφάλματος της πανελλαδικής πρόβλεψης και τον αντίστοιχο περιφερειακό δείκτη ευαισθησίας. Εάν τα «διαστήματα πρόβλεψης» των δύο κομμάτων δεν είχαν τομή, η πρόβλεψη του νικητή θεωρήθηκε και πάλι ασφαλής. Σε αντίθετη περίπτωση, η αναμέτρηση κρίθηκε «αμφίρροπη».

Στις εκλογές του 2007, η ΝΔ κέρδισε 43 περιφέρειες, έναντι 13 του ΠΑΣΟΚ. Με βάση τη στατιστική πρόβλεψη που προέκυψε από τα παραπάνω δύο υποδείγματα, το ΠΑΣΟΚ αναμενόταν το 2009 να κερδίσει 36 εκλογικές περιφέρειες, η ΝΔ 13, ενώ στις υπόλοιπες 7 εκλογικές περιφέρειες η αναμέτρηση εκτιμήθηκε ως αμφίρροπη (Εβρος, Β' Θεσσαλονίκης, Πιερία, Φθιώτιδα, Α' Αθηνών, Αρκαδία, Κυκλάδες – Πίνακας 13.1). Οι 36 περιφέρειες μπορούν να διακριθούν σε δύο κατηγορίες. Η πρώτη περιλαμβάνει τις 13 περιφέρειες, που είχε κερδίσει το ΠΑΣΟΚ και το 2007 (Ροδόπη, Ξάνθη, Ζάκυνθος, Αιτωλοακαρνανία, Αχαΐα, Ηλεία, Ευρυτανία, Εύβοια, Β' Πειραιώς, Δωδεκάνησα, Χανιά, Ηράκλειο και Λασιθί). Η δεύτερη περιλαμβάνει 23 περιφέρειες, που είχε κερδίσει η ΝΔ το 2007 (Καβάλα, Α' Θεσσαλονίκης, Πέλλα, Ημαθία, Γρεβενά, Ιωάννινα, Θεσπρωτία, Πρέβεζα, Λάρισα, Μαγνησία, Τρίκαλα, Καρδίτσα, Κέρκυρα, Λευκάδα, Κεφαλλονιά, Βοιωτία, Β' Αθηνών, Α' Πειραιώς, Αττική, Κορινθία, Λέσβος, Χίος, Ρέθυμνο).

Η ΝΔ αναμενόταν να διατηρήσει 13 περιφέρειες (Δράμα, Σέρρες, Χαλκιδική, Κιλκίς, Φλώρινα, Κοζάνη, Καστοριά, Άρτα, Φωκίδα, Αργολίδα, Λακωνία, Μεσσηνία, Σάμος). Όπως είναι φανερό, οι περισσότερες από αυτές αποτελούν τα ιστορικά της προπύργια. Αντίθετα, το ΠΑΣΟΚ αναμενόταν να κερδίσει περιφέρειες, στις οποίες κατά την προηγούμενη δεκαετία (από τις εκλογές του 2000 και ύστερα) είχε κυριαρχήσει η ΝΔ, όπως η Καβάλα, η Πέλλα, η Πρέβεζα, η Λάρισα, η Μαγνησία, τα Τρίκαλα, η Καρδίτσα, η Α' Πειραιώς και η Αττική.

Οι 7 «αμφίρροπες» περιφέρειες

Για τις 7 περιφέρειες όπου η αναμέτρηση εκτιμήθηκε ως «αμφίρροπη», με βάση το δεύτερο υπόδειγμα, διατυπώθηκαν οι εξής παρατηρήσεις:

Έβρος: Κρίθηκε πιθανότερο να καταλήξει στη ΝΔ. Το ΠΑΣΟΚ θα μπορούσε να κερδίσει την περιφέρεια, εάν επικρατούσε πανελλαδικά με διαφορά τουλάχιστον

Καθημερινή την επομένη, 18/9/2009 προέβλεπε 41,5% για το ΠΑΣΟΚ και 35,5% για τη ΝΔ. Βλέπε σχετικά: http://news.kathimerini.gr/4dcgi/_w_articles_politics_2_18/09/2009_329813 και <http://www.publicissue.gr/1301/ektimisi-elections-2009/>.

7% από τη ΝΔ και το (εθνικό) ποσοστό του υπερέβαινε το 41,5%.

Β' Θεσσαλονίκης: Θεωρήθηκε πιθανότερο να καταλήξει στο ΠΑΣΟΚ. Η ΝΔ θα μπορούσε να κερδίσει την περιφέρεια, εάν έχανε το πολύ με πανελλαδική διαφορά 4,5% από το ΠΑΣΟΚ και το ποσοστό της υπερέβαινε το 36%.

Πιερία: Με βάση τα στατιστικά υποδείγματα εκτιμήθηκε ότι ήταν εξίσου πιθανό να καταλήξει στο ΠΑΣΟΚ και στη ΝΔ.

Φθιώτιδα: Κρίθηκε πιθανότερο να καταλήξει στο ΠΑΣΟΚ. Η ΝΔ θα μπορούσε να κερδίσει την περιφέρεια, εάν έχανε το πολύ με διαφορά 4,5% από το ΠΑΣΟΚ και το ποσοστό της υπερέβαινε το 36%.

Α' Αθηνών: Θεωρήθηκε πιθανότερο να καταλήξει στη ΝΔ. Το ΠΑΣΟΚ θα μπορούσε να κερδίσει την περιφέρεια, εάν είχε πανελλαδική διαφορά τουλάχιστον 6,5% από τη ΝΔ και το ποσοστό του υπερέβαινε το 41%.

Αρκαδία: Εκτιμήθηκε ότι ήταν πιθανότερο να καταλήξει στο ΠΑΣΟΚ. Η ΝΔ θα μπορούσε να κερδίσει την περιφέρεια με ποσοστό 35%, εάν η διαφορά της από το ΠΑΣΟΚ περιοριζόταν το πολύ έως 5,5% και με 36%, εάν η διαφορά της από το ΠΑΣΟΚ περιοριζόταν έως 5%.

Κυκλάδες: Κρίθηκε πιθανότερο να καταλήξει στη ΝΔ. Το ΠΑΣΟΚ θα μπορούσε να κερδίσει την περιφέρεια, εάν το ποσοστό του υπερέβαινε το 42%. Θα μπορούσε να κερδίσει την περιφέρεια με 41,5%, εάν η διαφορά του από τη ΝΔ ξεπερνούσε το 6% και με 41%, εάν η διαφορά του από τη ΝΔ ξεπερνούσε το 6,5%.

Απολογισμός της πρόβλεψης

Όπως αναφέρθηκε ήδη, η μέθοδος πρόβλεψε επικράτηση του ΠΑΣΟΚ σε 36 περιφέρειες, της ΝΔ σε 13, ενώ σε 7 η αναμέτρηση κρίθηκε «αμφίρροπη». Τελικά, το ΠΑΣΟΚ κέρδισε και τις 36, που αναμένονταν να κερδίσει. Από τις 13 περιφέρειες, που εκτιμήθηκε ότι θα διατηρούσε η ΝΔ, επικράτησε μόνον στις 5: τις Σέρρες, την Καστοριά, την Αργολίδα, τη Μεσσηνία και τη Λακωνία. Στις υπόλοιπες 8 (Δράμα, Χαλκιδική, Κιλκίς, Φλώρινα, Κοζάνη, Άρτα, Φωκίδα και Σάμος) επικράτησε το ΠΑΣΟΚ. Αξίζει να σημειωθεί, ότι στις 4 από αυτές (Δράμα, Χαλκιδική, Κιλκίς και Φωκίδα), η νίκη του ΠΑΣΟΚ υπήρξε απολύτως οριακή. Στη Δράμα, το ΠΑΣΟΚ κέρδισε με 41,6%, έναντι 41,3% της ΝΔ, στη Χαλκιδική, με 41%, έναντι 40,5%, στο Κιλκίς με 40,9%, έναντι 39,9% και στη Φωκίδα με 40,2%, έναντι 39,7%.

Η ανάλυση επιβεβαιώθηκε πλήρως και στις 7 αμφίρροπες περιφέρειες. Το ΠΑΣΟΚ κέρδισε τελικά τις 6 από αυτές (Εβρος, Β' Θεσσαλονίκης, Φθιώτιδα, Α' Αθηνών, Αρκαδία και Κυκλάδες). Η ΝΔ κέρδισε με πολύ μικρή διαφορά την Πιερία από το ΠΑΣΟΚ (42,3% έναντι 41,4%), επιβεβαιώνοντας πλήρως την εκτίμηση, ότι η αναμέτρηση θα ήταν οριακή.

Συνολικά, η μέθοδος πρόβλεψε με επιτυχία τον νικητή σε 48 από τις 56 εκλογικές περιφέρειες. Αντίθετα, απέτυχε να προβλέψει την επικράτηση του ΠΑΣΟΚ σε 8 περιφέρειες. Οι σημαντικότερες αιτίες αυτής της αποτυχίας είναι δύο: *Πρώτον*, η υποεκτίμηση, από την ΡΙ, της διαφοράς ΠΑΣΟΚ-ΝΔ, κάτι που ωστόσο δεν αφορά το υπόδειγμα *πρόβλεψης* των περιφερειών,⁴ και *δεύτερον*, το μέγεθος της συσχέτισης μεταξύ του εθνικού ποσοστού κάθε κόμματος και του ποσοστού που λαμβάνει κατά περιφέρεια.

4 Βλέπε αναλυτικότερα το κεφάλαιο 6 του παρόντος τόμου.

1) Τα «διαστήματα πρόβλεψης» για τα ποσοστά των κομμάτων, που προκύπτουν από το δεύτερο υπόδειγμα, στηρίζονται, σε μεγάλο βαθμό, στην *πρόβλεψη του εκλογικού αποτελέσματος*, σε πανελλαδικό επίπεδο. Η *πρόβλεψη* του νικητή στο επίπεδο της ελάχιστος εκλογικής περιφέρειας, είναι στην ουσία παράγωγο της γενικής (εθνικής) εκλογικής *πρόβλεψης*. Προφανώς, όταν η εθνική *πρόβλεψη* αποκλίνει αισθητά από το πραγματικό εκλογικό αποτέλεσμα, όπως συνέβη στις βουλευτικές εκλογές του 2009, είναι φυσικό να προκαλούνται σημαντικές αστοχίες και στην *πρόβλεψη* του νικητή κάθε επιμέρους εκλογικής περιφέρειας. Υπενθυμίζεται, ότι η επιτυχία της *πρόβλεψης* του εκλογικού αποτελέσματος στις εκλογές του 2004 και του 2007, βοήθησε καθοριστικά την *πρόβλεψη* της εκλογικής γεωγραφίας στις αντίστοιχες αναμετρήσεις.

2) Όπως επισημάνθηκε στα προηγούμενα, στις εκλογικές αναμετρήσεις του 2004 και του 2007, όταν ο δείκτης *ευαισθησίας*, δηλαδή το μέτρο του μεγέθους της συσχέτισης πανελλαδικού και περιφερειακού ποσοστού κάθε κόμματος, είναι μικρότερος του 90%, τότε η *πρόβλεψη* του υποδείγματος είναι αρκετά επισφαλής. Πράγματι, το 2009, σε 6 από τις 8 περιφέρειες, στις οποίες η μέθοδος απέτυχε να προβλέψει τον νικητή, ο δείκτης *ευαισθησίας* της ΝΔ βρέθηκε αρκετά χαμηλός. Στη Σάμο, υπολογίσθηκε σε μόλις 18%, στην Αρτα σε 34%, στη Δράμα σε 35%, στη Φλώρινα σε 45%, στη Χαλκιδική σε 47% και στην Κοζάνη σε 80% (Πίνακας 13.2).

Ειδικά για την *πρόβλεψη* με βάση το πρώτο υπόδειγμα, η οποία εφαρμόστηκε για πρώτη φορά στις εκλογές του 2009, θα πρέπει να επισημανθεί ότι αντιμετώπισε παρόμοια προβλήματα. Από τα προβλεπόμενα ποσοστά, ανά περιφέρεια, κατασκευάστηκε μια πανελλαδική *πρόβλεψη* του ποσοστού των δύο μεγαλύτερων κομμάτων, υποθέτοντας –με βάση τον αριθμό των έγκυρων– ότι το βάρος κάθε περιφέρειας στο σύνολο της χώρας, θα παρέμενε σταθερό, μεταξύ των εκλογών του 2007 και του 2009. Όμως, η αντίστοιχη *πρόβλεψη* (ΠΑΣΟΚ 40,5% - ΝΔ 35%) υποεκτίμησε, επίσης, τη διαφορά μεταξύ των δύο κομμάτων. Επιπλέον, η τομή των διαστημάτων εμπιστοσύνης πρώτου και δεύτερου κόμματος, σε 21 περιφέρειες, περιόρισε σημαντικά την προβλεπτική ικανότητα του υποδείγματος.

Εν κατακλείδι, η σχετική αστοχία της *πρόβλεψης* της εκλογικής γεωγραφίας στις εκλογές του 2009, οφείλεται κατά κύριο λόγο στην υποεκτίμηση της διαφοράς ΠΑΣΟΚ - ΝΔ, που χρησιμοποιήθηκε ως υπόθεση και όχι σε αδυναμία των ίδιων των υποδείγματων.

ΠΙΝΑΚΑΣ 13.1

B2009: Πρόβλεψη του νικητή στις ελάσσονες εκλογικές περιφέρειες

A/A	ΕΚΛΟΓΙΚΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ	ΝΙΚΗΤΗΣ ΣΤΙΣ Β2007	ΠΡΟΒΛΕΨΗ ΝΙΚΗΤΗ ΣΤΙΣ Β2009
1	ΕΒΡΟΥ	ΝΔ	αμφίρροπη
2	ΡΟΔΟΠΗΣ	ΠΑΣΟΚ	ΠΑΣΟΚ
3	ΞΑΝΘΗΣ	ΠΑΣΟΚ	ΠΑΣΟΚ
4	ΔΡΑΜΑΣ	ΝΔ	ΝΔ
5	ΚΑΒΑΛΑΣ	ΝΔ	ΠΑΣΟΚ
6	Α΄ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ	ΝΔ	ΠΑΣΟΚ
7	Β΄ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ	ΝΔ	αμφίρροπη
8	ΣΕΡΡΩΝ	ΝΔ	ΝΔ
9	ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ	ΝΔ	ΝΔ
10	ΚΙΛΚΙΣ	ΝΔ	ΝΔ
11	ΠΕΛΛΗΣ	ΝΔ	ΠΑΣΟΚ
12	ΗΜΑΘΙΑΣ	ΝΔ	ΠΑΣΟΚ
13	ΠΙΕΡΙΑΣ	ΝΔ	αμφίρροπη
14	ΦΛΩΡΙΝΗΣ	ΝΔ	ΝΔ
15	ΚΟΖΑΝΗΣ	ΝΔ	ΝΔ
16	ΚΑΣΤΟΡΙΑΣ	ΝΔ	ΝΔ
17	ΓΡΕΒΕΝΩΝ	ΝΔ	ΠΑΣΟΚ
18	ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	ΝΔ	ΠΑΣΟΚ
19	ΑΡΤΗΣ	ΝΔ	ΝΔ
20	ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ	ΝΔ	ΠΑΣΟΚ
21	ΠΡΕΒΕΖΗΣ	ΝΔ	ΠΑΣΟΚ
22	ΛΑΡΙΣΗΣ	ΝΔ	ΠΑΣΟΚ
23	ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ	ΝΔ	ΠΑΣΟΚ
24	ΤΡΙΚΑΛΩΝ	ΝΔ	ΠΑΣΟΚ
25	ΚΑΡΔΙΤΣΗΣ	ΝΔ	ΠΑΣΟΚ
26	ΚΕΡΚΥΡΑΣ	ΝΔ	ΠΑΣΟΚ
27	ΛΕΥΚΑΔΟΣ	ΝΔ	ΠΑΣΟΚ
28	ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΑΣ	ΝΔ	ΠΑΣΟΚ
29	ΖΑΚΥΝΘΟΥ	ΠΑΣΟΚ	ΠΑΣΟΚ
30	ΑΙΤΩΛ/ΝΑΝΙΑΣ	ΠΑΣΟΚ	ΠΑΣΟΚ
31	ΑΧΑΪΑΣ	ΠΑΣΟΚ	ΠΑΣΟΚ
32	ΗΛΕΙΑΣ	ΠΑΣΟΚ	ΠΑΣΟΚ
33	ΦΘΙΩΤΙΔΟΣ	ΝΔ	αμφίρροπη
34	ΕΥΡΥΤΑΝΙΑΣ	ΠΑΣΟΚ	ΠΑΣΟΚ
35	ΦΩΚΙΔΟΣ	ΝΔ	ΝΔ
36	ΒΟΙΩΤΙΑΣ	ΝΔ	ΠΑΣΟΚ
37	ΕΥΒΟΙΑΣ	ΠΑΣΟΚ	ΠΑΣΟΚ
38	Α΄ ΑΘΗΝΩΝ	ΝΔ	αμφίρροπη
39	Β΄ ΑΘΗΝΩΝ	ΝΔ	ΠΑΣΟΚ
40	Α΄ ΠΕΙΡΑΙΩΣ	ΝΔ	ΠΑΣΟΚ
41	Β΄ ΠΕΙΡΑΙΩΣ	ΠΑΣΟΚ	ΠΑΣΟΚ
42	ΑΤΤΙΚΗΣ	ΝΔ	ΠΑΣΟΚ
43	ΚΟΡΙΝΘΙΑΣ	ΝΔ	ΠΑΣΟΚ
44	ΑΡΓΟΛΙΔΟΣ	ΝΔ	ΝΔ
45	ΑΡΚΑΔΙΑΣ	ΝΔ	αμφίρροπη
46	ΜΕΣΣΗΝΙΑΣ	ΝΔ	ΝΔ
47	ΛΑΚΩΝΙΑΣ	ΝΔ	ΝΔ
48	ΛΕΣΒΟΥ	ΝΔ	ΠΑΣΟΚ
49	ΧΙΟΥ	ΝΔ	ΠΑΣΟΚ
50	ΣΑΜΟΥ	ΝΔ	ΝΔ
51	ΚΥΚΛΑΔΩΝ	ΝΔ	αμφίρροπη
52	ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ	ΠΑΣΟΚ	ΠΑΣΟΚ
53	ΧΑΝΙΩΝ	ΠΑΣΟΚ	ΠΑΣΟΚ
54	ΡΕΘΥΜΝΗΣ	ΝΔ	ΠΑΣΟΚ
55	ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ	ΠΑΣΟΚ	ΠΑΣΟΚ
56	ΛΑΣΙΘΙΟΥ	ΠΑΣΟΚ	ΠΑΣΟΚ

ΠΑΣΟΚ	36
ΝΔ	13
Αμφίρροπες	7
ΣΥΝΟΛΟ*	56

* Στις Β2007, ο συσχετισμός νομών ήταν 43-13 υπέρ της ΝΔ.

ΠΗΓΗ: Public Issue

ΠΙΝΑΚΑΣ 13.2

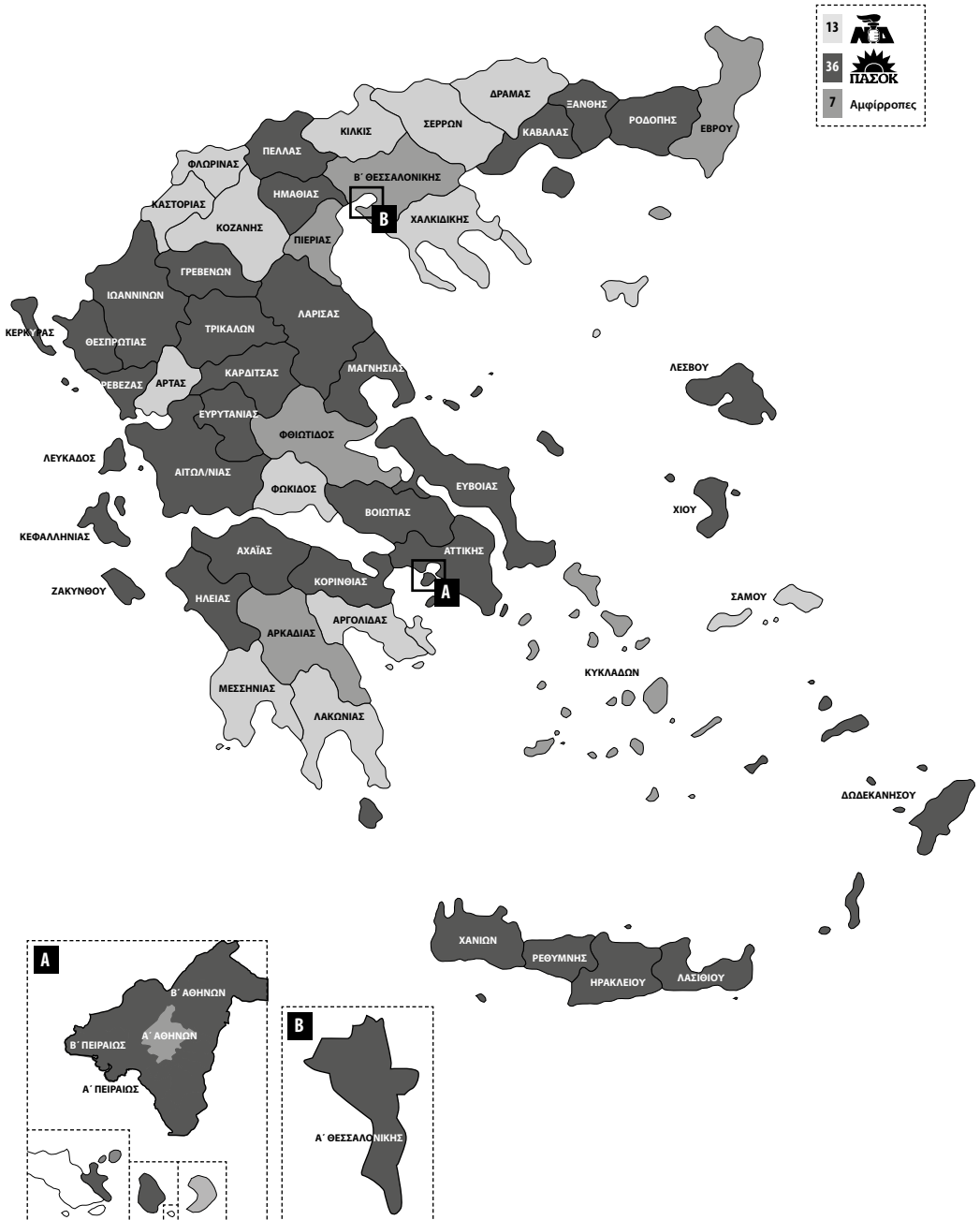
Β2009: Δείκτες ευαισθησίας για τις ελάσσονες εκλογικές περιφέρειες

ΕΚΛΟΓΙΚΕΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ	ΝΔ	ΠΑΣΟΚ
ΕΒΡΟΥ	0,815	0,973
ΡΟΔΟΠΗΣ	0,231	0,585
ΞΑΝΘΗΣ	0,503	0,414
ΔΡΑΜΑΣ	0,347	0,958
ΚΑΒΑΛΑΣ	0,970	0,982
Α΄ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ	0,908	0,995
Β΄ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ	0,952	0,942
ΣΕΡΡΩΝ	0,795	0,931
ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ	0,669	0,983
ΚΙΛΚΙΣ	0,930	0,858
ΠΕΛΛΗΣ	0,930	0,921
ΗΜΑΘΙΑΣ	0,883	0,975
ΠΙΕΡΙΑΣ	0,733	0,988
ΦΛΩΡΙΝΗΣ	0,451	0,878
ΚΟΖΑΝΗΣ	0,800	0,979
ΚΑΣΤΟΡΙΑΣ	0,395	0,968
ΓΡΕΒΕΝΩΝ	0,828	0,970
ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	0,673	0,975
ΑΡΤΗΣ	0,342	0,933
ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ	0,897	0,972
ΠΡΕΒΕΖΗΣ	0,742	0,892
ΛΑΡΙΣΗΣ	0,724	0,991
ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ	0,813	0,994
ΤΡΙΚΑΛΩΝ	0,758	0,987
ΚΑΡΔΙΤΣΗΣ	0,504	0,984
ΚΕΡΚΥΡΑΣ	0,726	0,915
ΛΕΥΚΑΔΟΣ	0,558	0,922
ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΑΣ	0,929	0,966
ΖΑΚΥΝΘΟΥ	0,513	0,915
ΑΙΤΩΛ/ΝΑΝΙΑΣ	0,744	0,972
ΑΧΑΪΑΣ	0,823	0,974
ΗΛΕΙΑΣ	0,656	0,979
ΦΘΙΩΤΙΔΟΣ	0,908	0,992
ΕΥΡΥΤΑΝΙΑΣ	0,706	0,949
ΦΩΚΙΔΟΣ	0,960	0,989
ΒΟΙΩΤΙΑΣ	0,925	0,979
ΕΥΒΟΙΑΣ	0,950	0,992
Α΄ ΑΘΗΝΩΝ	0,829	0,942
Β΄ ΑΘΗΝΩΝ	0,797	0,956
Α΄ ΠΕΙΡΑΙΩΣ	0,743	0,979
Β΄ ΠΕΙΡΑΙΩΣ	0,585	0,983
ΑΤΤΙΚΗΣ	0,640	0,964
ΚΟΡΙΝΘΙΑΣ	0,763	0,993
ΑΡΓΟΛΙΔΟΣ	0,681	0,990
ΑΡΚΑΔΙΑΣ	0,786	0,957
ΜΕΣΣΗΝΙΑΣ	0,704	0,981
ΛΑΚΩΝΙΑΣ	0,197	0,944
ΛΕΣΒΟΥ	0,634	0,932
ΧΙΟΥ	0,252	0,952
ΣΑΜΟΥ	0,183	0,898
ΚΥΚΛΑΔΩΝ	0,654	0,986
ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ	0,775	0,989
ΧΑΝΙΩΝ	0,651	0,977
ΡΕΘΥΜΝΗΣ	0,736	0,953
ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ	0,868	0,990
ΛΑΣΙΘΙΟΥ	0,327	0,909

ΠΗΓΗ: Γ.Μ.-Γ.Σ., επεξεργασία εκλογικών αποτελεσμάτων

ΧΑΡΤΗΣ 13.1

B2009: Πρόβλεψη του νικητή στις 56 ελάσσονες εκλογικές περιφέρειες (πρώτο κόμμα κατά εκλογική περιφέρεια)

ΠΗΓΗ: Public Issue

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ

Η μεθοδολογία της εκτίμησης εκλογικής επιρροής

14. Η μεθοδολογία της Public Issue για την εκτίμηση της εκλογικής επιρροής των κομμάτων

1. Σχέση δημοσκοπήσεων/εκλογικού αποτελέσματος

1.1 Τα όρια των δημοσκοπήσεων: Εγγενής μεροληψία και ανάγκη επιστημονικής διόρθωσης

Εξ ορισμού, κάθε δημοσκόπηση πραγματοποιείται με στόχο την καταγραφή της εκλογικής δύναμης των κομμάτων, κατά τη δεδομένη χρονική στιγμή διεξαγωγής της. Η πρωτογενής *πρόθεση ψήφου* μιας δημοσκόπησης, όπως ακριβώς καταγράφεται στα δεδομένα της έρευνας, χωρίς οποιαδήποτε επεξεργασία των ερευνητών, αποτελεί πάντοτε μια σχετική προσέγγιση της πραγματικότητας και σχεδόν ποτέ ή πολύ σπάνια συμπίπτει αριθμητικά με το πραγματικό εκλογικό αποτέλεσμα.

Αυτό συμβαίνει επειδή οι δημοσκοπήσεις, ως ερευνητική μέθοδος, όπως είναι γνωστό, εμφανίζουν εγγενείς αδυναμίες και σημαντικές *μεροληψίες*. Τα *πρωτογενή δεδομένα (raw data)* μιας εμπειρικής ποσοτικής έρευνας *πρόθεσης ψήφου* δεν αποτυπώνουν σχεδόν ποτέ «από μόνα τους» την εκλογική πραγματικότητα. Επομένως, η ανάγκη για επιστημονική επεξεργασία των δεδομένων των δημοσκοπήσεων, από τους ερευνητές, καθίσταται αυτονόητα απαραίτητη. (Σε αυτό το σημείο θα πρέπει να διευκρινισθεί ότι αναφερόμαστε αποκλειστικά στην επιστημονική επεξεργασία των αποτελεσμάτων δημοσκοπήσεων και παρακάμπτουμε το ζήτημα της χειραγωγικής επέμβασης, που ιδίως στην Ελλάδα γίνεται κατά κόρον, με σκοπό την προπαγανδιστική χρήση των δημοσκοπήσεων).

Η απόκλιση της *πρόθεσης ψήφου* από την πραγματική δύναμη των κομμάτων συμβαίνει ανεξάρτητα από το εάν πρόκειται για τυπικά «προεκλογική δημοσκόπηση» (pre-election poll), δηλαδή εάν διεξάγεται μετά την επίσημη προκήρυξη των εκλογών, είτε και για «μη-προεκλογική», δηλαδή για δημοσκόπηση, η οποία έχει διεξαχθεί κατά τη διάρκεια του εκλογικού κύκλου. Στη δεύτερη περίπτωση, είναι προφανές ότι η απόκλιση ανάμεσα στην *πρόθεση ψήφου* και την πραγματική δύναμη των κομμάτων υφίσταται λογικά σε μεγαλύτερο βαθμό, *καθότι οι μη-προεκλογικές δημοσκοπήσεις διεξάγονται σε χρονική απόσταση από το πραγματικό γεγονός των εκλογών*.

Γενικότερα, στη θεωρία των δημοσκοπήσεων, η διάκριση προεκλογικών / μη-προεκλογικών ερευνών είναι ιδιαίτερα σημαντική. Κατά τη μη προεκλογική περίοδο, η ερώτηση της *πρόθεσης ψήφου* είναι καθαρά υποθετική, ενώ και η χρονική απόσταση της περιόδου διεξαγωγής κάθε έρευνας, από την ημέρα των εκλογών, είναι αρκετά μεγάλη, τουλάχιστον στο μεγαλύτερο μέρος του εκλογικού κύκλου. Ο χαρακτήρας των προεκλογικών δημοσκοπήσεων (δηλαδή εκείνων που πραγματοποιούνται μετά την επίσημη προκήρυξη των εκλογών) είναι διαφορετικός, καθώς η ερώτηση της *πρόθεσης ψήφου* αναφέρεται τώρα σε ένα πραγματικό και επικείμενο γεγονός.

1.2 Έννοιες και ορισμοί

1.2.1 Η πρόθεση ψήφου

Η εννοιολογική κατηγορία της πρόθεσης ψήφου (*voting intentions*) κατασκευάζεται με βάση τη σχετική ερώτηση που περιλαμβάνει το μεθοδολογικό εργαλείο κάθε δημοσκοπήσης, δηλαδή το ερωτηματολόγιο. Αποτελεί *κατηγορική μεταβλητή* (*categorical variable*), και λαμβάνει τις ακόλουθες δυνατές τιμές: *πρόθεση ψήφου σε οποιοδήποτε κόμμα*, «*αναποφάσιστος/η*», «*δεν θα ψηφίσω*», «*λευκό/άκυρο*» και «*δεν γνωρίζω/δεν απαντώ*». Εξυπακούεται, ότι δύο κατηγορίες της συγκεκριμένης μεταβλητής («*αναποφάσιστος/η*» και «*δεν γνωρίζω/δεν απαντώ*») αποτελούν «*νοητική κατασκευή*» των δημοσκοπήσεων και δεν υπάρχουν στην πραγματική κάλπη.

Από αυτήν την πρωτογενή μεταβλητή προκύπτουν και οι παράγωγές της, οι οποίες αναφέρονται στη διάκριση *διευκρινισμένης/αδιευκρινίστης ψήφου*:

α) *Αδιευκρίνιστη ψήφος* (*total of undecideds, abstainers and refusals*) ονομάζεται το συνολικό ποσοστό των ερωτώμενων που δηλώνουν «*πρόθεση αποχής*» («*δεν θα ψηφίσω*»), τις *εκδοχές της αντικομματικής ψήφου*, («*θα ψηφίσω λευκό/άκυρο*»), «*αναποφάσιστοι*» («*δεν έχω αποφασίσει*»), είτε αρνούνται να δηλώσουν επιλογή ψήφου («*δεν γνωρίζω/δεν απαντώ*»).

β) *Διευκρινισμένη ψήφος* (*total responses naming a party*) ονομάζεται το συνολικό ποσοστό των ερωτώμενων που δηλώνουν *πρόθεση ψήφου* για οποιοδήποτε κόμμα.

1.2.2 Τα σφάλματα των δημοσκοπήσεων

Κατά κανόνα, η συνολική απόκλιση της *διευκρινισμένης πρόθεσης ψήφου* που παρατηρείται σε μια δημοσκόπηση, από το πραγματικό εκλογικό αποτέλεσμα των επερχόμενων εκλογών είναι δυνατόν να οφείλεται σε τρεις λόγους: *Πρώτον*, σε πραγματική μεταβολή της εκλογικής επιρροής των κομμάτων, καθώς πλησιάζει η ημερομηνία των εκλογών. *Δεύτερον*, στο *δειγματοληπτικό σφάλμα*. *Τρίτον*, σε πιθανή *μεροληψία*, η οποία με τη σειρά της είναι δυνατόν να προκύπτει είτε από τη μεθοδολογία που ακολουθείται, είτε από την ίδια τη συμπεριφορά των ερωτώμενων (Silver 2008). Κατά συνέπεια, το συνολικό *σφάλμα* (*total error*) μιας δημοσκόπησης υπολογίζεται ως εξής:

$$\text{Συνολικό σφάλμα} = \text{Πραγματική μεταβολή} + \text{δειγματοληπτικό σφάλμα} + \text{μεροληψία}$$

Το «*διευκρινισμένο*» ποσοστό ενός κόμματος, στο δείγμα μιας δημοσκόπησης (p), αποτελεί μια *εκτιμήτρια* του πραγματικού ποσοστού του εν λόγω κόμματος, στο σύνολο του πληθυσμού αναφοράς, δηλαδή του εκλογικού σώματος (P). Υποθέτοντας ότι το p είναι *αμερόληπτη εκτιμήτρια* του P , δηλαδή $E(p) = P$, το *τυπικό σφάλμα της εκτίμησης* ταυτίζεται με την *τυπική απόκλιση* του p . Σε αυτή την περίπτωση, το *τυπικό σφάλμα της εκτίμησης* ονομάζεται *δειγματοληπτικό σφάλμα* (*sampling error*) και αποτελεί τη μοναδική πηγή *σφάλματος* στην προσπάθεια εκτίμησης του P . Όμως, για τους λόγους που αναφέρθηκαν, το *δειγματικό ποσοστό ενός κόμματος* σπάνια αποτελεί *αμερόληπτη εκτιμήτρια* της πραγματικής του δύναμης στο εκλογικό σώμα.

1.2.3 Η έννοια της μεροληψίας (*bias*)

Στη θεωρία της *δειγματοληψίας*, ο όρος *μεροληψία* (*bias*) αναφέρεται στην *τάση* μιας *εκτιμήτριας συνάρτησης* να αποκλίνει, συστηματικά, από την αντίστοιχη

παράμετρο του πληθυσμού, ανεξαρτήτως του μεγέθους του δείγματος (Freedman 2013). Στην προκειμένη περίπτωση, *μεροληψία της πρόθεσης ψήφου* ονομάζεται το *συστηματικό σφάλμα* (*systematic error*) –που μπορεί να συνίσταται σε υπερεκτίμηση ή υποεκτίμηση του ποσοστού ενός κόμματος στη μέτρηση της *πρόθεσης ψήφου*–, το οποίο δεν μπορεί να απαλειφθεί με αύξηση του μεγέθους του δείγματος ή καθώς μειώνεται η χρονική απόσταση από την ημέρα των εκλογών. Με αυτή την έννοια, η *μεροληψία* μπορεί να μετρηθεί με ακρίβεια, μόνον εκ των υστέρων (*ex post*), δηλαδή μόνο μετά τη διεξαγωγή της εκλογικής αναμέτρησης. Ωστόσο, ενώ κάτι τέτοιο είναι εξαιρετικά χρήσιμο επιστημονικά, είναι μάλλον «άχρηστο» στα κόμματα και τα Μέσα Ενημέρωσης.

Η *μεροληψία* είναι εγγενής στη μέθοδο των δημοσκοπήσεων και διακρίνεται σε δύο βασικές κατηγορίες: τη *μεροληψία δειγματοληψίας* (*sampling bias*) και τη *μεροληψία απάντησης* (*response bias*, Freedman 2013). Η *μεροληψία δειγματοληψίας* διακρίνεται με τη σειρά της, σε δύο κατηγορίες: **α)** τη *μεροληψία επιλογής* (*selection bias*) και **β)** τη *μεροληψία μη-απάντησης* (*non response bias*). Η *μεροληψία επιλογής* προκαλείται από τη συστηματική εξαίρεση (εκούσια ή ακούσια) συγκεκριμένων ομάδων του πληθυσμού από το δείγμα της έρευνας. Ενδεικτικά, οι τηλεφωνικές έρευνες είναι αρκετά δύσκολο και ακριβό να συμπεριλάβουν στο δείγμα ένα μέρος του πληθυσμού που περιλαμβάνεται στις ομάδες του κοινωνικού αποκλεισμού, όπως νοικοκυριά που δεν διαθέτουν τηλέφωνο ή και, σε μια διαφορετική περίπτωση, άτομα που διαθέτουν μόνο κινητό τηλέφωνο. Η *μεροληψία μη-απάντησης* προκαλείται από την άρνηση ή αποφυγή συμμετοχής στην έρευνα κάποιων ερωτώμενων, που ενδέχεται να ανήκουν σε συγκεκριμένες κοινωνικές ομάδες, π.χ. όσοι έχουν μέσο ή ανώτερο μορφωτικό επίπεδο είναι συνήθως προθυμότεροι να συμμετέχουν σε μια τηλεφωνική δημοσκόπηση, ενώ λιγότερο πρόθυμοι εμφανίζονται όσοι ψηφίζουν συγκεκριμένα κόμματα, π.χ. στην περίοδο της πρώιμης Μεταπολίτευσης οι ψηφοφόροι του ΚΚΕ και σήμερα οι ψηφοφόροι της Χρυσής Αυγής.

Από την άλλη πλευρά, η *μεροληψία απάντησης* προκαλείται από τις ανειλικρινείς απαντήσεις των ερωτώμενων ή –το σημαντικότερο– την *απόκρυψη της ψήφου* τους (π.χ. «δεν απαντώ», «είμαι αναποφάσιτος/η», Neumann 1993). Θα πρέπει να τονιστεί, ότι η *μεροληψία* δεν είναι πάντοτε ούτε της ίδιας μορφής, ούτε σταθερή και είναι δυνατόν να μεταβάλλεται ακόμη και κατά τη διάρκεια του ίδιου εκλογικού κύκλου· γεγονός που καθιστά τον υπολογισμό της ακόμη δυσχερέστερο.

2. Θεωρία δημοσκοπήσεων και τρόποι απαλοιφής της μεροληψίας

2.1 Η έννοια της εκτίμησης εκλογικής επιρροής (*vote estimate*)

Η ύπαρξη εγγενούς σφάλματος στις δημοσκοπήσεις καθιστά απαραίτητη την επιστημονική διόρθωση των εμπειρικών δεδομένων που παράγονται από τις δημοσκοπήσεις. Με τον όρο *εκτίμηση εκλογικής επιρροής* (*vote estimate*) εννοείται ο εκ νέου υπολογισμός των ποσοστών των κομμάτων (*repercentage*), εξαιρώντας τις μη-διευκρινισμένες απαντήσεις των ερωτώμενων (δηλαδή τις επιλογές: «δεν θα ψηφίσω», «λευκό/άκυρο» «αναποφάσιτος/η» και «δεν απαντώ»), ώστε τα αποτελέσματα κάθε δημοσκόπησης να είναι συγκρίσιμα με τα εκλογικά αποτελέσματα. Αυτό συμβαίνει, επειδή η λεγόμενη *αδιευκρίνιστη ψήφος*, όπως ήδη επισημάν-

θηκε, δεν υπάρχει στην πραγματικότητα και δεν καταγράφεται ποτέ στην κάλπη των εκλογών. Αποτελεί μια νομτική επινόηση, η οποία «κατασκευάζεται» από την ερώτηση πρόθεσης ψήφου των δημοσκοπήσεων. Η εκτίμηση διαφέρει σημαντικά από μια απλή παράθεση αποτελεσμάτων δημοσκοπήσεων. Αυτονόητα,¹ ενώ βασίζεται στα πρωτογενή δεδομένα των δημοσκοπήσεων, είναι αποτέλεσμα δευτερογενούς επεξεργασίας, βάσει σύνθετων στατιστικών τεχνικών. Οι στατιστικές τεχνικές που χρησιμοποιούνται, επεμβαίνουν στα πρωτογενή δεδομένα προσπαθώντας, όχι προφανώς να τα «αλλοιώσουν», αλλά να περιορίσουν τις εγγενείς αδυναμίες της μεθόδου και να βελτιώσουν την αποτύπωση της εκλογικής πραγματικότητας.

Σε αυτό το σημείο, θα πρέπει να διευκρινιστεί, ότι η εκτίμηση εκλογικής επιρροής της Public Issue δεν ταυτίζεται με τη διευκρινισμένη ψήφο (*valid vote*). Η κατανομή (*allocation*) της *αδιευκρίνιστης ψήφου*, που προκύπτει, δεν είναι αναλογική. Δεν γίνεται, δηλαδή, με απλή απαλοιφή των «αδιευκρίνιστων» απαντήσεων, αλλά στηρίζεται στην *ανάλυση χρονολογικών σειρών* (*time series analysis*) και πραγματοποιείται με τη χρήση κατάλληλων στατιστικών υποδειγμάτων, ώστε να απαλειφθεί η *μεροληψία* και να περιοριστεί, κατά το δυνατόν, η επίδραση του *δειγματοληπτικού σφάλματος*. Η εκτίμηση εκλογικής επιρροής δεν συνιστά *πρόβλεψη* (*forecast*) του εκλογικού αποτελέσματος. Η διαφορά μεταξύ των δύο εννοιών είναι πολύ σημαντική και για αυτόν τον λόγο θα πρέπει να αναλυθεί περισσότερο.

2.2 Έννοιες και ορισμοί

2.2.1 Πρόβλεψη (*forecast*) της τιμής μιας χρονοσειράς

Στη θεωρία των χρονολογικών σειρών, ο όρος *πρόβλεψη* (*forecast*) της τιμής μιας χρονολογικής σειράς χρησιμοποιείται, όταν η προβλεπόμενη τιμή βρίσκεται *πέρα* από το χρονικό διάστημα που καλύπτουν οι παρατηρήσεις της (*unknown future value*). Στην περίπτωση αυτή, η συγκεκριμένη τιμή δεν χρησιμοποιείται στην εκτίμηση του υποδείγματος (*out of sample forecast* – DeLurgio 1998). Δηλαδή, η *πρόβλεψη* της τιμής μιας χρονοσειράς αποτελεί «*προβολή*» (*projection*), στο μέλλον, της συστηματικής συμπεριφοράς (*pattern*), η οποία παρατηρείται στη διαχρονική εξέλιξη της, τόσο στο παρελθόν, όσο και στο παρόν.

2.2.2 Προσαρμογή (*fitting*) της τιμής μιας χρονοσειράς

Με τον όρο *προσαρμογή* (*fitting*) της τιμής μιας σειράς δεδομένων εννοείται η *πρόβλεψη* που προκύπτει για την τιμή αυτή, μέσω ενός υποδείγματος, όταν το υπόδειγμα εκτιμάται ενσωματώνοντας και (αυτήν) τη συγκεκριμένη τιμή (*in sample forecast*).

Επομένως, με βάση τους παραπάνω ορισμούς και διευκρινίσεις, η εκτίμηση της εκλογικής επιρροής, η οποία δίδεται σε κάθε δημοσκόπηση της Public Issue, στηρίζεται στην *προσαρμογή* (*fitting*) που προκύπτει από ένα κατάλληλο υπόδειγμα

1 Ορισμένες φορές λόγω άγνοιας, αλλά περισσότερες φορές λόγω σκοπιμότητας, η έννοια της εκτίμησης εκλογικής επιρροής κατηγορήθηκε από διατεταγμένους δημοσιογράφους και αναλυτές ότι δήθεν «δεν στηρίζεται σε δημοσκοπήσεις»(!) και επομένως αποτελεί προϊόν αυθαίρετης επιλογής. Ο εν λόγω ισχυρισμός είναι αυταπόδεικτα φαιδρός και για τούτο δεν θα μας απασχολήσει.

χρονολογικών σειρών, και ΔΕΝ συνιστά μια πρόβλεψη (*forecast*) του εκλογικού αποτελέσματος, αλλά μια διόρθωση της διευκρινισμένης πρόθεσης ψήφου των κομμάτων, κατά τη χρονική στιγμή διεξαγωγής της έρευνας (βλέπε και παρακάτω σημείο 4.1.7 του παρόντος κεφαλαίου).

2.2.3 Εκτίμηση εκλογικής επιρροής με βάση προεκλογικές και μη-προεκλογικές έρευνες

Με βάση τα προηγούμενα καθώς και τη διάκριση προεκλογικών/μη-προεκλογικών ερευνών (βλέπε σχετικά σημείο 1.1 του παρόντος κεφαλαίου), η εκτίμηση της εκλογικής επιρροής, σε μη-προεκλογική περίοδο, δεν αποτελεί, κατά καμία έννοια, πρόβλεψη του εκλογικού αποτελέσματος. Από την άλλη, κατά τη διάρκεια της προεκλογικής περιόδου, η εκτίμηση της εκλογικής επιρροής, μπορεί να θεωρηθεί πρόβλεψη του εκλογικού αποτελέσματος, με την τρέχουσα σημασία του όρου, λόγω του χαρακτήρα των προεκλογικών ερευνών. Ωστόσο, είναι απαραίτητο να διευκρινισθεί, ότι μόνο η εκτίμηση της εκλογικής επιρροής, η οποία προκύπτει από τις τελευταίες προεκλογικές δημοσκοπήσεις και βεβαίως υπό την προϋπόθεση ότι δεν υφίσταται περίοδος απαγόρευσης δημοσίευσης, όπως συμβαίνει π.χ. στις ΗΠΑ ή τη Μεγάλη Βρετανία, μπορεί να θεωρηθεί πρόβλεψη, με την κυριολεκτική έννοια, με την οποία χρησιμοποιείται ο όρος στη θεωρία των χρονολογικών σειρών (Worcester, Mortimore and Gosschalk 2001). Αρκετές φορές, η εκτίμηση εκλογικής επιρροής παρερμηνεύεται ως πρόβλεψη του εκλογικού αποτελέσματος, είτε λόγω σύγχυσης των εννοιών της προσαρμογής και της πρόβλεψης, είτε τις περισσότερες φορές, επειδή η ίδια η «διευκρίνιση» των αποτελεσμάτων μιας δημοσκοπήσης, δηλαδή η κατανομή της αδιευκρίνιστης ψήφου (με απλή απαλοιφή ή με κάποια πιο σύνθετη τεχνική), θεωρείται εσφαλμένα πρόβλεψη.²

2.2.4 Στρογγυλοποίηση και ακρίβεια των εκτιμημένων ποσοστών

Διεθνώς, οι εταιρείες δημοσκοπήσεων δημοσιεύουν, κατά κανόνα, τα ποσοστά της εκλογικής επιρροής των κομμάτων στρογγυλοποιημένα, στον πλησιέστερο ακέραιο αριθμό.³ Σε αντίθεση με τη διεθνή πρακτική, στην Ελλάδα, οι περισσότερες εταιρείες του κλάδου παρουσιάζουν τα ποσοστά της πρόθεσης ψήφου με ακρίβεια ενός δεκάτου της εκατοστιαίας μονάδας (0,1%)! Αυτός ο «ψευδοεπιστημονικός» τρόπος παρουσίασης δημιουργεί στην κοινή γνώμη μια παραπλανητική εντύπωση για την ακρίβεια των ερευνών και οδηγεί σε μια εσφαλμένη και ανώφελη υπερεκτίμηση των δυνατοτήτων που διαθέτει το εργαλείο των δημοσκοπήσεων, για να περιγράφει τις τάσεις του εκλογικού σώματος. Όταν είναι γνωστό, ότι σε ένα δείγμα 1.000 ερωτώμενων, το δειγματοληπτικό σφάλμα υπολογίζεται σε περίπου +/- 3%, τι

2 Στην Ελλάδα, θα πρέπει να προστεθεί και η φαιδρή περίπτωση της αμφισβήτησης της ίδιας της έννοιας της εκτίμησης εκλογικής επιρροής, όταν αυτή δεν υπηρετεί ή δεν συμβαδίζει με την κομματική προπαγάνδα.

3 Βλέπε ενδεικτικά τις ιστοσελίδες <http://ukpollingreport.co.uk/>, <http://www.pollingreport.com/2008.htm> και <http://www.wahlrecht.de/umfragen/index.htm> για τον τρόπο που παρουσιάζουν τις έρευνές τους διάφορες εταιρείες δημοσκοπήσεων στη Μ. Βρετανία, τις ΗΠΑ και τη Γερμανία αντίστοιχα. Επιπλέον, πολλές ενώσεις εταιρειών δημοσκοπήσεων συνιστούν στα μέλη τους αυτήν την πρακτική. Βλέπε ενδεικτικά τη σελίδα της αμερικάνικης ένωσης NCPD <http://www.ncpp.org/?q=node/34>. Ανάκτηση 14/12/2013.

νόημα έχει ο ισχυρισμός, πως το «X» κόμμα έχει επιρροή, για παράδειγμα, 34,7%; Μια στρογγυλοποίηση στο 34,5% ή ακόμα και στο 35% θα ήταν αρκετή, για να αποδώσει την εκλογική επιρροή του συγκεκριμένου κόμματος, όπως (και όσο) αυτή μπορεί να προσεγγισθεί από μια δημοσκόπηση. Επιπλέον, η εμμονή στην ακρίβεια των δεκαδικών ψηφίων οδηγεί πολλές φορές σε επισφαλή συμπεράσματα, ακόμα και για το ποιο κόμμα προηγείται. Με δεδομένο το *δειγματοληπτικό σφάλμα*, πόσο αξιόπιστη είναι η *εκτίμηση*, ότι ένα κόμμα προηγείται, όταν η διαφορά του από το δεύτερο κόμμα είναι μικρότερη του 1% ή πολλές φορές και μικρότερη του 0,5%;

Η Public Issue, ακολουθώντας τη διεθνή πρακτική, παρουσιάζει τα ποσοστά των κομμάτων στην *εκτίμηση της εκλογικής επιρροής*, με ακρίβεια μισής εκατοστιαίας μονάδας. Η επιλογή της ακρίβειας της μισής εκατοστιαίας μονάδας, έναντι της *εκτίμησης* με ακέραια ποσοστά, βοηθά στην καλύτερη *εκτίμηση* της επιρροής, κυρίως των μικρότερων κομμάτων, για τα οποία έχει ιδιαίτερη σημασία η μεταβολή της επιρροής τους, κατά μισή εκατοστιαία μονάδα. Η *τάση* κατακερματισμού του κομματικού συστήματος, από το 2010, καθιστά αυτήν τη μεθοδολογική διαφοροποίηση ακόμη πιο απαραίτητη.

2.3 Η χρήση της πολιτικής στάθμισης

2.3.1 Η χρήση της πολιτικής στάθμισης ιστορικά

Ιστορικά, η *στάθμιση* αποτέλεσε τη βασική τεχνική «διόρθωσης» των *πρωτογενών δεδομένων* μιας δειγματοληπτικής έρευνας κοινής γνώμης (Crespi 1988, Worcester 1991, Moon 1999). Η *στάθμιση (weighting)* των αποτελεσμάτων μιας έρευνας γίνεται με μεταβλητές των οποίων οι πληθυσμιακές τιμές είναι γνωστές. Η *στάθμιση* διακρίνεται σε δύο κατηγορίες: τη *δημογραφική* και την *πολιτική*. Η *δημογραφική στάθμιση* πραγματοποιείται με δημογραφικές μεταβλητές (π.χ. το φύλο, την ηλικία ή την εκπαίδευση των ερωτώμενων) και καθίσταται εφικτή, όταν διατίθενται από τις επίσημες στατιστικές υπηρεσίες της χώρας αξιόπιστα και επικαιροποιημένα στοιχεία σχετικά με τον *πληθυσμό*.⁴ (Ως γνωστόν, η Ελλάδα δεν περιλαμβάνεται σε αυτήν την κατηγορία χωρών).

Η *πολιτική στάθμιση* πραγματοποιείται με τη μεταβλητή της *προηγούμενης ψήφου (past vote)*, βάσει του επίσημου αποτελέσματος των εκάστοτε τελευταίων βουλευτικών εκλογών, ή σπανιότερα –κυρίως στις ΗΠΑ– με την κομματική αυτοτοποθέτηση (*party identification*). Τα στατιστικά στοιχεία που απαιτούνται στη *στάθμιση με την προηγούμενη ψήφο* είναι ιδιαίτερα αξιόπιστα και κυρίως ευκολότερα διαθέσιμα, ακόμη και σε χώρες με καθυστερημένα ή υπανάπτυκτα συστήματα στατιστικής τεκμηρίωσης, όπως η Ελλάδα.

Παλιότερα, η *πολιτική στάθμιση* αποτελούσε την πιο διαδεδομένη μέθοδο βελτίωσης των πρωτογενών αποτελεσμάτων των δημοσκοπήσεων. Ωστόσο, επειδή εμφανίζει σημαντικά μεθοδολογικά προβλήματα, τις τελευταίες τρεις δεκαετίες τείνει πλέον να εγκαταλειφθεί διεθνώς από αρκετές γνωστές εταιρίες του κλάδου, με χαρακτηριστικότερα παραδείγματα την Gallup στις ΗΠΑ,⁵ από το 1989, και την

4 Αυτό βεβαίως δεν σημαίνει ότι όλα τα διαθέσιμα ή χρησιμοποιούμενα στοιχεία είναι απογραφικά.

5 Βλέπε σχετικά: http://www.mysterypollster.com/main/2005/03/disclosing_part.html.

Ipsos/MORI στη Μ. Βρετανία.⁶ Ιδίως σε εποχές αυξημένης εκλογικής ρευστότητας και αποδυνάμωσης του δεσμού των πολιτών με τα κόμματα, όπως η σημερινή, η μέθοδος της *στάθμισης*, αντί να βελτιώσει την ακρίβεια των *εκτιμήσεων*, μπορεί –αντίθετα– να την επιδεινώσει επικίνδυνα. Παρόλο που συνήθως στην Ελλάδα το ζήτημα συσκοτίζεται σκοπίμως, πρέπει να τονισθεί ότι και η *στάθμιση με την προηγούμενη ψήφο συνιστά, επίσης, εκτίμηση εκλογικής επιρροής, ακόμα και αν στα αποτελέσματα περιλαμβάνεται η αδιευκρίνιστη ψήφος*.

Στη χώρα μας, η *στάθμιση με την προηγούμενη ψήφο* θεωρείται «επιστημονικό θέσφατο» και εξακολουθεί να αποτελεί την πιο διαδεδομένη στατιστική τεχνική «διόρθωσης» των *πρωτογενών στοιχείων της πρόθεσης ψήφου*. Ταυτόχρονα, ο τρόπος που χρησιμοποιείται αποτελεί τον κατεξοχήν ψευδο-επιστημονικό μηχανισμό χειραγώγησης των δημοσκοπήσεων και υπαγωγής τους σε πολιτικές σκοπιμότητες.

2.3.2 Τα μεθοδολογικά προβλήματα της πολιτικής στάθμισης

Η χρήση της *στάθμισης με την προηγούμενη ψήφο* αντιμετωπίζει σημαντικά προβλήματα, διότι αρκετοί ψηφοφόροι δεν απαντούν ανεπιδέως ή ειλικρινά στην ερώτηση «τι ψήφισαν στις τελευταίες εκλογές» (Moon 1999, 193-195). Συμβαίνει συχνά να «χρωματίζουν» τις παλιότερες επιλογές τους, με βάση τη σημερινή κομματική προτίμησή τους, δηλαδή να απαντούν ότι ψήφισαν στις προηγούμενες εκλογές εκείνο το κόμμα που προτίθενται να ψηφίσουν στις επόμενες εκλογές, ή να δηλώνουν (ψευδώς) ότι ψήφισαν τον νικητή (των προηγούμενων εκλογών), ή απλώς να μη θυμούνται τι ψήφισαν στις προηγούμενες εκλογές (Boy and Chiché 1999). Είναι χαρακτηριστικό, ότι μετά τη δολοφονία του Τζ. Κέννεντυ τα 2/3 των Αμερικανών ψηφοφόρων δήλωσαν πως τον είχαν ψηφίσει στις εκλογές του 1960 (!), ενώ στην πραγματικότητα είχε εκλεγεί με ποσοστό 49,6% (Worcester, Mortimore and Gosschalk 2001). Επιπλέον, η αξία της *στάθμισης με την προηγούμενη ψήφο* διαρκώς μειώνεται, καθώς όλο και λιγότεροι ψηφοφόροι δηλώνουν τι ψήφισαν στις προηγούμενες εκλογές (Sparrow 2005). Η καθιέρωση πολλαπλών και διαφορετικού τύπου εκλογικών αναμετρήσεων, π.χ. ευρωεκλογές, νομαρχιακές, περιφερειακές, κατά τις τελευταίες δεκαετίες έχει ενισχύσει περαιτέρω αυτήν την *τάση* (Moon 1999, Boy and Chiché 1999).

Λαμβάνοντας υπ' όψιν τα προαναφερθέντα προβλήματα, οι περισσότερες εταιρείες που σταθμίζουν με την *προηγούμενη ψήφο* προσπαθούν να εκτιμήσουν το «φυσιολογικό» ποσοστό *εσφαλμένης ανάκλησης (false recall)*, δηλαδή το ποσοστό των ψηφοφόρων, οι οποίοι δηλώνουν ότι ψήφισαν διαφορετικό κόμμα από εκείνο που όντως ψήφισαν στην πραγματικότητα. Στη συνέχεια, το ποσοστό-στόχος της *στάθμισης*, για κάθε κόμμα, υπολογίζεται από το σταθμισμένο μέσο όρο της πραγματικής και της δειγματικής *προηγούμενης ψήφου*. Το βάρος της πραγματικής *προηγούμενης ψήφου* ονομάζεται *συντελεστής στάθμισης (weighting factor)*. Η γνωστή βρετανική εταιρεία ICM χρησιμοποιεί π.χ. ως *συντελεστή στάθμισης* το 0,75.⁷ Σε αντίθεση με τη διεθνή πρακτική, η διαδικασία της *στάθμισης* αποτελεί ένα πολύ

Ανάκτηση 14/12/2013.

6 Βλέπε σχετικά: <http://www.britishpollingcouncil.org/andrew-cooper.pdf>. Ανάκτηση 14/12/2013.

7 Βλέπε σχετικά: <http://ukpollingreport.co.uk/faq-weighting>.

σημαντικό «σκοτεινό σημείο» των ελληνικών δημοσκοπήσεων, καθώς οι εταιρείες που σταθμίζουν με την προηγούμενη ψήφο δεν δημοσιοποιούν ποτέ τον συντελεστή στάθμισης που χρησιμοποιούν, επιτείνοντας περαιτέρω τις αμφιβολίες για τον τρόπο χρήσης της πολιτικής στάθμισης.

Η χρήση της στάθμισης με την προηγούμενη ψήφο προϋποθέτει, ότι η εν λόγω μεταβλητή, που στην πραγματικότητα βασίζεται σε μια υποκειμενική δήλωση γνώμης, είναι δημογραφική, όπως π.χ. το φύλο ή η ηλικία. Το ποσοστό κάθε κόμματος, δηλαδή, θα έπρεπε να μεταβάλλεται τυχαία, γύρω από το πραγματικό αποτέλεσμα των προηγούμενων εκλογών. Σε όρους χρονολογικών σειρών, η απόκλιση της δειγματικής από την πραγματική προηγούμενη ψήφο θα έπρεπε να συνιστά λευκό θόρυβο (*white noise*). Σε αυτήν την περίπτωση, η πολιτική στάθμιση θα μπορούσε να διορθώσει την απόκλιση της κατανομής του δείγματος από την αναλογική στρωματοποιημένη δειγματοληψία (όπου τα στρώματα καθορίζονται από τα κόμματα που συμμετείχαν στις αμέσως προηγούμενες βουλευτικές εκλογές), δηλαδή μια ενδεχόμενη «υπερεκπροσώπηση» ή «υποεκπροσώπηση» ενός κόμματος, στο δείγμα μιας έρευνας.

Η πολιτική στάθμιση μπορεί να χρησιμοποιηθεί ακόμα και όταν η προηγούμενη ψήφος ενός κόμματος κυμαίνεται γύρω από μια σταθερή, αλλά διαφορετική από το πραγματικό αποτέλεσμα, τιμή, δηλαδή όταν παρατηρείται διαχρονικά συστηματική μεροληψία δειγματοληψίας (*sampling bias*) εξαιτίας της συστηματικής «υπερεκπροσώπησης» ή «υποεκπροσώπησης» αυτού του κόμματος στα δείγματα των ερευνών. Απαραίτητη προϋπόθεση αποτελεί η δυνατότητα διάκρισης αυτής της συστηματικής μεροληψίας από την εσφαλμένη ανάκληση (*false recall*) της προηγούμενης ψήφου, που είναι μια μορφή μεροληψίας απάντησης (*response bias*). Γενικότερα, η πολιτική στάθμιση μπορεί να είναι αποτελεσματική μόνο στην περίπτωση που η προηγούμενη ψήφος είναι σταθερή, κατά τη διάρκεια ενός εκλογικού κύκλου ή μεταβάλλεται πολύ αργά και ανεξάρτητα της πρόθεσης ψήφου.⁸

Όμως, είναι συχνότερο το φαινόμενο, η εξέλιξη της προηγούμενης ψήφου να ακολουθεί συστηματικά την ίδια διακύμανση με την εξέλιξη της πρόθεσης ψήφου και κατά συνέπεια να παρουσιάζει έντονη μεταβλητότητα. Αυτό συμβαίνει γιατί, όπως ήδη επισημάνθηκε, οι ψηφοφόροι τείνουν να προβάλλουν και στο παρελθόν τις σημερινές κομματικές προτιμήσεις τους. Πρόκειται για ένα φαινόμενο που έχει περιγράψει επαρκώς η κοινωνική ψυχολογία. Σε αυτήν την περίπτωση, η προηγούμενη ψήφος «χρωματίζεται», εμπεριέχει δηλαδή μεροληψία (την προβολή και στο παρελθόν των σημερινών προτιμήσεων). Επομένως, δεν είναι δυνατόν να διορθωθεί η όποια μεροληψία της πρόθεσης ψήφου, με μια μεταβλητή που συμμεταβάλλεται με αυτήν. Το μόνο αποτέλεσμα θα ήταν να «ακυρωθούν» (και κατά συνέπεια να «συσκοτισθούν») οι πραγματικές τάσεις που εμφανίζονται στην ίδια την πρόθεση ψήφου. Η έντονη σχέση επικάλυψης της πρόθεσης με την προηγούμενη ψήφο, η οποία αποτυπώνεται στον συντελεστή συσχέτισης (*correlation coefficient*) των δύο μεταβλητών, έχει παρατηρηθεί επανειλημμένα στη διαχρονική εξέλιξη της επιρροής των κομμάτων κατά την περίοδο που καλύπτει το Πολιτικό Βαρόμετρο της Public Issue. Χαρακτηριστικά αναφέρεται, ότι η συσχέτιση πρόθεσης/προηγούμενης ψήφου προσέγγισε το 59% για τη ΝΔ και το 56% για το ΠΑΣΟΚ, κατά τον εκλογικό κύκλο 2004-2007, ενώ η αντίστοιχη συσχέτιση για τον ΣΥΡΙΖΑ

8 Βλέπε σχετικά: <http://ukpollingreport.co.uk/faq-weighting>.

ανήλθε σε 79%, κατά τον εκλογικό κύκλο 2007-2009 και σε 91% για τον εκλογικό κύκλο 2009-2012.⁹

Συμπερασματικά, η πολιτική στάθμιση αποτελεί μια στατιστική τεχνική με αρκετά προβλήματα. Εάν ο στόχος των ερευνών είναι η επιστημονική βελτίωση της ποιότητας των δεδομένων και όχι η προπαγάνδα, τότε η χρήση της δεν φέρνει, τις περισσότερες φορές, τα επιθυμητά αποτελέσματα και συνεπώς δεν μπορούμε να την εμπιστευθούμε ως μια αξιόπιστη μέθοδο διόρθωσης της μεροληψίας των δημοσκοπήσεων.

3. Εκτίμηση της εκλογικής επιρροής με χρήση ανάλυσης χρονοσειρών

3.1 Χρήση της ανάλυσης χρονοσειρών στη θεωρία δημοσκοπήσεων

Εκτός από την παραδοσιακή μέθοδο διόρθωσης, με τη χρήση της πολιτικής στάθμισης, διόρθωση των πρωτογενών δεδομένων μιας δημοσκόπησης μπορεί να επιτευχθεί με νεότερες και περισσότερο εξελιγμένες στατιστικές τεχνικές, όπως η ανάλυση χρονολογικών σειρών (*time series analysis*), η λογιστική παλινδρόμηση (*logistic regression*), η διακριτική ανάλυση (*discriminant analysis*) κ.λπ. Η Public Issue έχει εγκαταλείψει την πολιτική στάθμιση από το 2004 και, αντίθετα, έχει αναπτύξει μια μεθοδολογία που στηρίζεται στην ανάλυση χρονολογικών σειρών (*time series analysis*) της διαθέσιμης χρονοσειράς των ερευνών. Ένα βασικό πλεονέκτημα της δεύτερης μεθόδου (και ταυτόχρονα βασικό μειονέκτημα της πολιτικής στάθμισης), το οποίο την καθιστά σαφώς και περισσότερο αξιόπιστη, αποτελεί το γεγονός, ότι η εκτίμηση για την εκλογική επιρροή κάθε κόμματος, στηρίζεται, όχι αποκλειστικά και μόνον σε μια έρευνα (την τρέχουσα κάθε φορά), αλλά σε όλες τις διαθέσιμες μηνιαίες πολιτικές δημοσκοπήσεις της Public Issue, που έχουν γίνει μέχρι σήμερα (περισσότερες από 130).

3.2 Εκλογικός κύκλος και διάκριση βραχυχρόνιων και μακροχρόνιων τάσεων

3.2.1 Η έννοια του εκλογικού κύκλου

Εκλογικός κύκλος (*electoral cycle*) ονομάζεται το χρονικό διάστημα που μεσολαβεί μεταξύ δύο διαδοχικών εκλογικών αναμετρήσεων. Στην Ελλάδα, παραδοσιακά, η συνταγματική πρόβλεψη (άρθρο 53§1) καθορίζει ότι ο εκλογικός κύκλος είναι 4ετής. Όμως, στην πραγματικότητα, ο ελληνικός εκλογικός κύκλος χαρακτηρίζεται από σημαντική αστάθεια (Πίνακας 14.1). Η αστάθεια αυτή δυσκολεύει σημαντικά την ανάπτυξη υποδειγμάτων ερμηνείας και πρόβλεψης της εκλογικής συμπεριφοράς.

3.2.2 Η διάκριση βραχυχρόνιων/μακροχρόνιων τάσεων

Βραχυχρόνιες τάσεις (*short-term voting intention trends*): Ο όρος βραχυχρόνιες τάσεις, στη διαχρονική εξέλιξη της εκλογικής επιρροής ενός κόμματος, περιγράφει τις τάσεις, με την ευρύτερη έννοια του όρου (*patterns*), που διαμορφώνονται κατά τη διάρκεια ενός συγκεκριμένου εκλογικού κύκλου.

9 Βλέπε σχετικά τα κεφάλαια 4 και 8 του παρόντος τόμου.

Μακροχρόνιες τάσεις (long-term voting intention trends): Ο όρος *μακροχρόνιες τάσεις*, στη διαχρονική εξέλιξη της εκλογικής επιρροής ενός κόμματος, περιγράφει τις *τάσεις*, με την ευρύτερη έννοια του όρου (*patterns*), που διαμορφώνονται σε ένα χρονικό διάστημα, πέραν του ενός εκλογικού κύκλου.

Σε πρώτη φάση, η *εκτίμηση της εκλογικής επιρροής* πραγματοποιείται, παράλληλα, σε δύο ανεξάρτητα επίπεδα: **α)** των *βραχυχρόνιων* και **β)** των *μακροχρόνιων* τάσεων της πρόθεσης ψήφου. Σε δεύτερη φάση, οι δύο ανεξάρτητες *εκτιμήσεις* που βασίζονται στις *βραχυχρόνιες τάσεις* και τις *μακροχρόνιες τάσεις* της πρόθεσης ψήφου συνδυάζονται, ώστε να υπολογισθεί η τελική *εκτίμηση*.

Οι *βραχυχρόνιες* και οι *μακροχρόνιες τάσεις* προσεγγίζουν το ίδιο αντικείμενο, δηλαδή την εκλογική επιρροή των κομμάτων. Ωστόσο, αναφέρονται σε διαφορετικό επίπεδο ανάλυσης της κοινής γνώμης.¹⁰

Οι *βραχυχρόνιες τάσεις* διαμορφώνονται από την τρέχουσα πολιτική συγκυρία, επηρεάζονται από την πολιτική ατζέντα και τη θεματολογία των Μέσων Ενημέρωσης. Αφορούν το επίπεδο των απόψεων της κοινής γνώμης που είναι ευμετάβλητες. Αντανακλούν το αποτέλεσμα της επίδρασης παραγόντων, όπως ο ρόλος των προσώπων (των υποψηφίων) και η τρέχουσα οικονομική κατάσταση (Stokes 1966). Επιπλέον, η επίδραση των *βραχυχρόνιων τάσεων* μπορεί να στηριχθεί στην παρατήρηση, ότι η επιλογή των ψηφοφόρων σε κάθε εκλογική αναμέτρηση αποτελεί μια –εκ των υστέρων– αξιολόγηση της απόδοσης της εκάστοτε κυβέρνησης (*retrospective voting*: Key 1964, Kramer 1971, Fiorina 1981). Ταυτόχρονα, η επιλογή των ψηφοφόρων καθορίζεται και από τις προσδοκίες που δημιουργούν συνολικά τα προγράμματα και οι πολιτικές των κομμάτων που συμμετέχουν σε μια εκλογική αναμέτρηση (*prospective voting*).

Αντίθετα, οι *μακροχρόνιες τάσεις* παραπέμπουν σε περισσότερο αργόσυρτες, πολιτικές και ιδεολογικές διεργασίες, που διαμορφώνονται σε μακρύτερο χρόνο. Είναι το αποτέλεσμα της επίδρασης αλλαγών των βασικών πολιτικών-κομματικών ταυτίσεων που ολοκληρώνονται σε χρονικά διαστήματα μεγαλύτερα από ένα συγκεκριμένο εκλογικό κύκλο (Converse 1966).¹¹ Κατά τους Brown και Chappell (1999), οι *μακροχρόνιες τάσεις* επηρεάζονται από τους ιστορικά «θεμελιώδεις» καθοριστικούς παράγοντες των εκλογικών αποτελεσμάτων (“fundamental” historical determinants). Τέτοιοι θεωρούνται π.χ. τα προηγούμενα εκλογικά αποτελέσματα, ο χρόνος παραμονής της κυβέρνησης στην εξουσία, η διαχρονική εξέλιξη βασικών οικονομικών μεγεθών (ΑΕΠ, ανεργία) κ.λπ. Η επίδραση των μακροχρόνιων κομματικών ταυτίσεων στα εκλογικά αποτελέσματα είναι επαρκώς θεμελιωμένη στη διεθνή βιβλιογραφία (βλέπε ενδεικτικά: Campbell et al. 1960, Norpoth 1978, Falter and Rattinger 1982, Norpoth and Gschwend 2003, Lewis-Beck et al. 2008).

¹⁰ Με βάση τη διάκριση που εισήγαγε ο ιδρυτής της βρετανικής εταιρείας δημοσκοπήσεων MORI, Robert Worcester (2000), οι έρευνες κοινής γνώμης είναι δυνατόν να μετρήσουν απόψεις-γνώμες (*views-opinions*), στάσεις (*attitudes*) και αξίες-κοσμοαντιλήψεις (*values-world views*) (Μαυρίης 1999, 13).

¹¹ Βλέπε σχετικά: <http://www.icpsr.umich.edu/icpsrweb/instructors/setups/voting.jsp>. Ανάκτηση 2/7/2014.

ΠΙΝΑΚΑΣ 14.1
**Η διάρκεια εκλογικού κύκλου στην Ελλάδα,
 1974-2012**

Εκλογικός κύκλος	Διάρκεια (σε μήνες)
1974-1977	36
1977-1981	46
1981-1985	43
1985-6/1989	48
7/1989-11/1989	4
12/1989-4/1990	4
1990-1993	42
1993-1996	35
1996-2000	42
2000-2004	46
2004-2007	42
2007-2009	24
2009-2012	31

ΠΗΓΗ: Public Issue

3.2.3 Η συνδυαστική χρήση βραχυχρόνιων/μακροχρόνιων τάσεων

Οι δύο διαφορετικές αυτές προσεγγίσεις είναι αναμενόμενο να μη δίνουν πάντα το ίδιο αποτέλεσμα και επομένως πρέπει να συνεκτιμώνται οι αντίστοιχες επιμέρους εκτιμήσεις ώστε να προκύψει τελικά μια ακριβής εκτίμηση. Ο συνδυασμός των δύο αυτών διαφορετικών προσεγγίσεων –τρέχουσας πολιτικής συγκυρίας και αργόσυρτων πολιτικών και ιδεολογικών διεργασιών– δεν είναι νέος στη διεθνή βιβλιογραφία. Έχει επιχειρηθεί στο παρελθόν από αρκετούς ερευνητές και οδηγεί σε αρκετά ακριβείς προβλέψεις (Brown and Chappell 1999, Norpoth and Gschwend 2003).

Σε πολλά υποδείγματα πρόβλεψης εκλογικών αποτελεσμάτων χρησιμοποιούνται μεταβλητές που αναφέρονται τόσο στο επίπεδο των βραχυχρόνιων, όσο και των μακροχρόνιων τάσεων. Χαρακτηριστικά αναφέρεται το υπόδειγμα “time for change” που κατασκεύασε ο Α. Abramowitz (2008) για την πρόβλεψη των αμερικανικών προεδρικών εκλογών, στο οποίο χρησιμοποιεί το ποσοστό αποδοχής (approval rating) του εκάστοτε Προέδρου (από την έρευνα του Ινστιτούτου Gallup τον Ιούνιο του έτους των εκλογών) και τον αριθμό των εκλογικών κύκλων (terms) που ο εν λόγω Πρόεδρος βρίσκεται στην κυβέρνηση.¹² Επίσης, στο υπόδειγμα του J. Campbell χρησιμοποιούνται προεκλογικές δημοσκοπήσεις σε επίπεδο Πολιτειών (state level polls) και η απόκλιση κάθε Πολιτείας από τον εθνικό μέσο όρο, με βάση τις προηγούμενες εκλογικές αναμετρήσεις, καθώς και άλλοι δείκτες που εκφράζουν τη διαχρονική δύναμη κάθε κόμματος ανά Πολιτεία (Campbell 1996).

Η διάκριση των βραχυχρόνιων/μακροχρόνιων τάσεων στη μεθοδολογία της Public

12 Βλέπε σχετικά: <http://www.washingtonpost.com/blogs/ezra-klein/files/2012/08/abramowitz.pdf>.

Issue προέκυψε σταδιακά. Στις εκλογές του 2004, η *πρόβλεψη του εκλογικού αποτελέσματος* στηρίχθηκε αποκλειστικά στις *βραχυχρόνιες τάσεις*. Από τον εκλογικό κύκλο 2004-2007 καθιερώθηκε η ανάπτυξη διαφορετικών υποδειγμάτων για τις *βραχυχρόνιες* και τις *μακροχρόνιες τάσεις* και ο συνδυασμός των αντίστοιχων *εκτιμήσεων*. Η μεθοδολογία του συνδυασμού των δύο επιμέρους *εκτιμήσεων* εξελίχθηκε επίσης σταδιακά (βλέπε αναλυτικότερα σημείο 7.2 του παρόντος κεφαλαίου).

3.3 Η κατασκευή των χρονοσειρών πρόθεσης ψήφου της Public Issue

Η μέτρηση της *πρόθεσης ψήφου* η οποία ξεκίνησε το 1995, στηρίχθηκε αρχικά σε πανελλαδικές πολιτικές δημοσκοπήσεις, με τη μέθοδο των *προσωπικών συνεντεύξεων πρόσωπο με πρόσωπο (face-to-face)* και χρήση της λεγόμενης «*κάλπης*». Οι δημοσκοπήσεις της δεκαετίας του '90, μέχρι και τον Δεκέμβριο του 2003, διεξάγονταν σε άτακτα χρονικά διαστήματα (κατά κανόνα τρίμηνο). Αντίθετα, από το 2004, όταν η Public Issue καθιέρωσε τη χρήση της *τηλεφωνικής μεθόδου* στη μέτρηση της *πρόθεσης ψήφου*, οι δημοσκοπήσεις πραγματοποιούνται τακτικά κάθε μήνα.

Η *συχνότητα παρατηρήσεων (sampling frequency)*, δηλαδή ο αριθμός των παρατηρήσεων που λαμβάνονται στη μονάδα του χρόνου, αποτελεί κρίσιμο μέγεθος στη μελέτη των *χρονολογικών σειρών*, διότι καθορίζει το χρονικό διάστημα μεταξύ δύο παρατηρήσεων. Από τη *φασματική ανάλυση (spectral analysis)* των *χρονολογικών σειρών* είναι γνωστό ότι, για τη μελέτη της επίδρασης *βραχυχρόνιων κυμάτων*, το χρονικό διάστημα μεταξύ δύο παρατηρήσεων πρέπει να είναι αρκούτως μικρό. Αντίστροφα, για την ανεύρεση *ενδεχόμενων τάσεων (deterministic trends)* ή *μακροχρόνιων κυκλικών κυμάτων* απαιτείται μεγάλος αριθμός παρατηρήσεων και σχετικά μεγάλο διάστημα μεταξύ τους (αραιότερη *συχνότητα παρατηρήσεων*, Olshausen 2010).

Σύμφωνα με τα παραπάνω, η ανίχνευση των *βραχυχρόνιων* και των *μακροχρόνιων τάσεων* της *πρόθεσης ψήφου* καθορίζεται από δύο βασικά χαρακτηριστικά: το *μήκος* της αντίστοιχης χρονοσειράς και την *απόσταση* μεταξύ δύο διαδοχικών παρατηρήσεων (δημοσκοπήσεων). Όσο περισσότερο μικραίνει η χρονική απόσταση μεταξύ δύο ερευνών, τόσο περισσότερο οι μεταβολές της χρονοσειράς καθορίζονται από τις *βραχυχρόνιες τάσεις*. Αντίθετα, η ανίχνευση των *μακροχρόνιων τάσεων* προϋποθέτει μια σχετικά μεγάλη απόσταση μεταξύ των ερευνών.

Με δεδομένη τη συχνότητα διεξαγωγής των ερευνών του Πολιτικού Βαρόμετρου της Public Issue, κάθε μήνα, κατασκευάζονται δύο διακριτές χρονοσειρές: **Α.** Για τη μελέτη των *βραχυχρόνιων τάσεων*, κατασκευάζεται η *χρονολογική σειρά* των «*διευκρινισμένων*» απαντήσεων στην ερώτηση *πρόθεσης ψήφου*, σε μηνιαία βάση, αποκλειστικά από τις έρευνες που διεξάγονται κατά τη διάρκεια του τρέχοντος εκλογικού κύκλου. **Β.** Για τη μελέτη των *μακροχρόνιων τάσεων*, κατασκευάζεται η *χρονολογική σειρά* των «*διευκρινισμένων*» απαντήσεων στην ερώτηση *πρόθεσης ψήφου*, σε τριμηνιαία βάση, από το σύνολο των διαθέσιμων ερευνών της εταιρείας. Κάθε τριμηνιαία παρατήρηση της χρονοσειράς υπολογίζεται από το μέσο όρο των δημοσκοπήσεων που διεξήχθησαν κατά τη διάρκεια του συγκεκριμένου τριμήνου. Η χρονοσειρά που δημιουργείται με αυτόν τον τρόπο, θεωρείται κατάλληλη για την ανάλυση των *μακροχρόνιων τάσεων*, αφενός επειδή καλύπτει το μεγαλύτερο δυνατό χρονικό διάστημα και αφετέρου διότι η χρονική απόσταση μεταξύ των ερευνών κρίνεται αρκετά μεγάλη (1 τρίμηνο).

Στην τριμηνιαία χρονοσειρά *πρόθεσης ψήφου* ενός κόμματος, ο μέσος όρος των

δημοσκοπήσεων, που διεξήχθησαν σε ένα τρίμηνο, λαμβάνεται ως τιμή του συγκεκριμένου τριμήνου, ακόμα και στην περίπτωση που αναπτύσσεται μια σημαντική τάση κατά τη διάρκειά του. Η εν λόγω επιλογή αμβλύνει την επίδραση της συγκεκριμένης τάσης στα ποσοστά του κόμματος. Αυτή η σχετική «συντηρητική» προσέγγιση είναι συναφής με τη λογική της εκτίμησης, βάσει των μακροχρόνιων τάσεων, καθώς μια τάση που αναπτύσσεται, κατά τη διάρκεια ενός τριμήνου, πρέπει να αντιμετωπίζεται επιφυλακτικά, μέχρι να παρατηρηθεί (και να επιβεβαιωθεί) η εξέλιξή της στα επόμενα τρίμηνα. Όμως, στην περίπτωση που, κατά τη διάρκεια ενός τριμήνου, συμβεί μια εξωγενής παρεμβολή (*intervention* – βλέπε τον ορισμό στο σημείο 4.1.4 του παρόντος κεφαλαίου), η οποία μεταβάλλει το επίπεδο τιμών των ποσοστών ενός κόμματος (*level shift*), τότε η τιμή του τριμήνου για το κόμμα αυτό υπολογίζεται από το μέσο όρο των ερευνών, μετά τη συγκεκριμένη εξωγενή παρεμβολή. Παράδειγμα τέτοιου είδους εξωγενούς παρεμβολής αποτελεί η κατακόρυφη πτώση των ποσοστών της ΝΔ, κατά τη διάρκεια του 1ου τριμήνου του 2012, η οποία έλαβε χώρα λόγω της ίδρυσης των ΑΝΕΛ.

Η ενοποίηση της παλαιότερης χρονοσειράς τριμηνιαίας πρόθεσης ψήφου (που καλύπτει χρονικά την περίοδο 1995-2003) με τη νεότερη και πλέον συστηματική χρονοσειρά μηνιαίων παρατηρήσεων από το 2004, έπρεπε να επιλύσει, μεθοδολογικά, και το ζήτημα της διαφορετικής μεθόδου (*face-to-face*/τηλεφωνικής). Η λύση που προκρίθηκε είναι η ενσωμάτωση της αλλαγής μεθόδου στα υποδείγματα των μακροχρόνιων τάσεων της πρόθεσης ψήφου ως εξωγενούς παρεμβολής (βλέπε αναλυτικά σημείο 6.4 του παρόντος κεφαλαίου).

4. Τα υποδείγματα ανάλυσης των χρονολογικών σειρών

4.1 Έννοιες και ορισμοί της ανάλυσης χρονοσειρών

4.1.1 Στοχαστική διαδικασία

Στοχαστική διαδικασία (*stochastic process*) ονομάζεται μια συλλογή τυχαίων μεταβλητών X_t , $t \in T$, που περιγράφει τη διαχρονική εξέλιξη ενός φαινομένου (φυσικού, οικονομικού, πολιτικού κ.λπ.). Η τυχαία μεταβλητή X_t εκφράζει την τιμή του φαινομένου τη χρονική στιγμή t . Εάν το σύνολο T των τιμών της παραμέτρου t είναι ένα διάστημα της μορφής $[0, +\infty]$, τότε η στοχαστική διαδικασία είναι συνεχούς χρόνου, ενώ εάν είναι το σύνολο των ακεραίων αριθμών $\{0, 1, 2, \dots\}$, τότε η στοχαστική διαδικασία είναι διακριτού χρόνου. Η ύπαρξη συστηματικής διαχρονικής εξέλιξης (*pattern*), στις τιμές μιας στοχαστικής διαδικασίας, είναι δυνατόν να περιγραφεί από ένα μαθηματικό υπόδειγμα.

4.1.2 Χρονολογική σειρά

Χρονολογική σειρά $\{x_t\}$ ονομάζεται μια δειγματοληπτική διαδρομή (*single realization*: Hamilton 1994, 43) μιας στοχαστικής διαδικασίας $\{X_t, t \in T\}$ και αποτελεί ένα σύνολο παρατηρήσεων που παράγονται από την αντίστοιχη στοχαστική διαδικασία, σε μια συγκεκριμένη χρονική περίοδο. Συχνά, όταν δεν υπάρχει κίνδυνος να δημιουργηθεί σύγχυση, μια στοχαστική διαδικασία αναφέρεται και ως χρονολογική σειρά.

Στην περίπτωση μας, η μεταβλητή X_t εκφράζει το σύνολο των δυνατών τιμών

του διευκρινισμένου ποσοστού ενός κόμματος σε μια δημοσκόπηση, που πραγματοποιείται τη χρονική στιγμή t . Η τιμή x_t είναι το παρατηρηθέν διευκρινισμένο ποσοστό του εν λόγω κόμματος στη συγκεκριμένη δημοσκόπηση. Οι στοχαστικές διαδικασίες και οι αντίστοιχες χρονολογικές σειρές είναι διακριτού χρόνου. Συνεπώς, μια χρονολογική σειρά $\{x_t\}$ δημιουργείται από τα διευκρινισμένα ποσοστά που καταγράφει ένα κόμμα σε ένα σύνολο δημοσκοπήσεων που διεξάγονται σε ένα συγκεκριμένο χρονικό διάστημα. Στην περίπτωση των βραχυχρόνιων τάσεων, η χρονική απόσταση μεταξύ δύο διαδοχικών παρατηρήσεων μιας χρονοσειράς είναι ένας μήνας, ενώ στις μακροχρόνιες τάσεις είναι ένα τρίμηνο.

4.1.3 Η διάκριση μεταξύ αυστηρώς και ασθενώς στάσιμης χρονοσειράς

Μια στοχαστική διαδικασία X_t ονομάζεται αυστηρώς στάσιμη (*strictly stationary*) όταν η από κοινού κατανομή των τυχαίων μεταβλητών $X_t, X_{t+j_1}, X_{t+j_2}, \dots, X_{t+j_n}$ εξαρτάται μόνο από τα χρονικά διαστήματα που χωρίζουν τις χρονικές στιγμές $(j_1, j_2, \dots, j_n)$ και όχι από τη χρονική στιγμή t . Η στοχαστική διαδικασία X_t ονομάζεται ασθενώς στάσιμη όταν $E(X_t) = \mu, \forall t$ και $\text{Cov}(X_t, X_{t+k}) = \gamma_k$, δηλαδή όταν ο μέσος της διαδικασίας παραμένει διαχρονικά σταθερός και η συνδιακύμανση είναι ανεξάρτητη της χρονικής στιγμής t και συνάρτηση μόνο του χρονικού διαστήματος k . Όταν μια διαδικασία είναι ασθενώς στάσιμη, η διακύμανση $V(X_t) = \sigma^2$, δηλαδή είναι επίσης ανεξάρτητη της χρονικής στιγμής t . Στον παρόντα τόμο, όπου αναφέρεται η ιδιότητα της στασιμότητας εννοείται η ασθενής στασιμότητα.

4.1.4 Εξωγενής παρεμβολή

Εξωγενής παρεμβολή (*intervention*) ονομάζεται ένα πραγματικό γεγονός που επηρεάζει εξωγενώς τη διαχρονική εξέλιξη μιας χρονολογικής σειράς X_t . Ενσωματώνεται σε ένα υπόδειγμα χρονολογικών σειρών με τη βοήθεια ψευδομεταβλητών (*dummy variables*). Σε μια χρονολογική σειρά πρόθεσης ψήφου, παρόμοια γεγονότα μπορεί να αποτελούν οι εκλογικές αναμετρήσεις, η αλλαγή ηγεσίας ενός κόμματος (π.χ. η εκλογή του Κ. Σημίτη στην ηγεσία του ΠΑΣΟΚ το 1996), η ίδρυση ενός νέου κόμματος (π.χ. των ΑΝΕΛ το 2012), η αλλαγή του εκλογικού νόμου, σημαντικές ή έκτακτες πολιτικές, οικονομικές ή κοινωνικές εξελίξεις, φυσικά φαινόμενα (π.χ. οι πυρκαγιές του 2007) κ.λπ. Οι σημαντικότερες κατηγορίες εξωγενών παρεμβολών είναι οι έκτροπες παρατηρήσεις (*outliers*), οι παροδικές μεταβολές (*temporary changes*) και οι δομικές μεταβολές (*structural breaks*). Οι έκτροπες παρατηρήσεις είναι σπάνιες παρατηρήσεις, εξαιρετικά υψηλές ή χαμηλές, που δεν είναι ενδεικτικές των προηγούμενων ή των επόμενων τιμών (π.χ. η υπόθεση των υποκλοπών, την άνοιξη του 2006). Η επίδρασή τους είναι στιγμιαία, δηλαδή διαρκεί για μια περίοδο t . Οι παροδικές μεταβολές περιγράφουν την επίδραση γεγονότων που μεταβάλλουν προσωρινά, προς τα πάνω ή προς τα κάτω, το επίπεδο των τιμών της χρονοσειράς, π.χ. η επίδραση συσπείρωσης υπέρ του προπορευόμενου κόμματος (*bandwagon effect*), που δημιουργήθηκε λόγω της εκλογικής νίκης του ΠΑΣΟΚ στις ευρωεκλογές του 2009. Η επίδρασή τους διαρκεί για περιορισμένο αριθμό περιόδων t .

Τέλος, οι δομικές μεταβολές περιγράφουν την επίδραση εξαιρετικά σημαντικών γεγονότων (π.χ. η υπογραφή του Μνημονίου, τον Μάιο του 2010) που μεταβάλλουν μόνιμα, προς τα πάνω ή προς τα κάτω, το επίπεδο των τιμών της χρονοσειράς. Η επίδρασή τους διαρκεί για όλες τις περιόδους t , που ακολουθούν τη χρονική αφετηρία της συγκεκριμένης εξωγενούς παρεμβολής.

4.1.5 Υποδείγματα ARIMA (AutoRegressive Integrated Moving Averages)

Ένα υπόδειγμα της μορφής:

$$(1 - B)^d X_t = c + \frac{(1 - \theta_1 B - \dots - \theta_q B^q)}{(1 - \phi_1 B - \dots - \phi_p B^p)} \varepsilon_t$$

όπου X_t μια στοχαστική διαδικασία και ε_t ο διαταρακτικός όρος, ονομάζεται υπόδειγμα $ARIMA(p, d, q)$. Στην περίπτωση κατά την οποία, διάφορες εξωγενείς παρεμβολές επιδρούν στην διαχρονική εξέλιξη της στοχαστικής διαδικασίας, το υπόδειγμα $ARIMA(p, d, q)$ παίρνει τη μορφή:

$$(1 - B)^d X_t = c + (1 - B)^d \text{ dummy variables} + \frac{(1 - \theta_1 B - \dots - \theta_q B^q)}{(1 - \phi_1 B - \dots - \phi_p B^p)} \varepsilon_t$$

Ως ψευδομεταβλητές εννοούνται οι κατάλληλες διχοτόμες μεταβλητές (με τιμές 0,1), που περιγράφουν τις εξωγενείς παρεμβολές (DeLurgio 1998).

Ένα υπόδειγμα $ARIMA(p, 0, 0)$ ονομάζεται αυτοπαλινδρόμο p -τάξης και συμβολίζεται $AR(p)$. Περιγράφεται από τη σχέση:

$$X_t = c + \frac{\varepsilon_t}{(1 - \phi_1 B - \dots - \phi_p B^p)}$$

Ειδικά όταν $p=1$, ο συντελεστής ϕ_1 ονομάζεται συντελεστής αυτοπαλινδρόμησης.

Όταν η στοχαστική διαδικασία είναι στάσιμη, τότε $d=0$. Όταν $d>0$, τότε η στοχαστική διαδικασία είναι μη-στάσιμη. Σε αυτήν την περίπτωση, εάν $c=0$, τότε η διαδικασία έχει στοχαστική τάση (stochastic trend), ενώ εάν $c \neq 0$, τότε η διαδικασία έχει αιτιοκρατική τάση (deterministic trend).

Μια διαδικασία με στοχαστική τάση δεν έχει διαχρονικά σταθερό μέσο. Όμως, όταν $d=1$, έχει τοπικά σταθερό μέσο, ενώ όταν $d=2$ δεν έχει ούτε τοπικά σταθερό μέσο, αλλά έχει τοπικά σταθερή κλίση.

Μια διαδικασία με αιτιοκρατική τάση δεν έχει επίσης διαχρονικά σταθερό μέσο. Όταν $d=1$, η αντίστοιχη χρονολογική σειρά μπορεί να εκφραστεί ως ένα πολυώνυμο 1ου βαθμού (ευθεία) και έχει διαχρονικά σταθερή κλίση. Όταν $d=2$, μπορεί να εκφραστεί ως πολυώνυμο 2ου βαθμού (παραβολή). Γενικότερα, η διαχρονική εξέλιξη της αντίστοιχης χρονολογικής σειράς χαρακτηρίζεται από μια συστηματική ανοδική ή καθοδική πορεία.

Σε ένα υπόδειγμα γραμμικής παλινδρόμησης ή χρονολογικών σειρών, η διαδικασία των σφαλμάτων ε_t ονομάζεται διαταρακτικός όρος (disturbance term). Ο διαταρακτικός όρος θεωρείται πάντα ότι είναι μια τελείως τυχαία διαδικασία (purely random process ή white noise), δηλαδή έχει μέσο 0 ($E(\varepsilon_t) = 0$), σταθερή διακύμανση ($V(\varepsilon_t) = \sigma^2$) και οι όροι της είναι μεταξύ τους ασυσχέτιστοι ($Cov(\varepsilon_t, \varepsilon_{t+k}) = 0$). Η τιμή ε_t του διαταρακτικού όρου, για μια δεδομένη περίοδο t (εβδομάδα, μήνας, τρίμηνο κ.λπ.), περιγράφει την επίδραση των απρόβλεπτων, από τη δυναμική της χρονοσειράς, γεγονότων (innovations), που συμβαίνουν κατά τη διάρκεια της περιόδου t . Εάν επιπλέον κάθε ε_t ακολουθεί την κανονική κατανομή, η διαδικασία ε_t ονομάζεται κανονικός λευκός θόρυβος (Gaussian white noise process). Οι τιμές $\hat{\varepsilon}_t = X_t - \hat{X}_t$, οι οποίες υπολογίζονται μετά την εκτίμηση των παραμέτρων του υποδείγματος, αποτελούν εκτιμήσεις των ε_t .

και ονομάζονται *κατάλοιπα* (*residuals*). Η δειγματική τυπική απόκλιση των καταλοίπων ονομάζεται *τυπικό σφάλμα των καταλοίπων* (*residual standard error-RSE*) και αποτελεί εκτιμήτρια της τυπικής απόκλισης του διαταρακτικού όρου.

4.1.6 Τυχαίος περίπατος

Ο τυχαίος περίπατος (*random walk*) είναι η απλούστερη μορφή μιας μη-στάσιμης στοχαστικής διαδικασίας. Προκύπτει ως ειδική περίπτωση των υποδειγμάτων ARIMA, όταν $d=1$ και $p=q=0$. Αν $c=0$ τότε ονομάζεται τυχαίος περίπατος χωρίς τάση (*random walk without drift*), ενώ αν $c \neq 0$, ονομάζεται τυχαίος περίπατος με τάση (*random walk with drift*). Όταν μια σειρά αποτελεί τυχαίο περίπατο χωρίς τάση, τότε η επόμενη τιμή της είναι η προηγούμενη, συν έναν τυχαίο παράγοντα, ενώ όταν αποτελεί τυχαίο περίπατο με τάση, η επόμενη τιμή της έχει μια σταθερή αύξηση ή μείωση (ανάλογα με το πρόσημο του c), σε σχέση με την προηγούμενη (DeLurgio 1998).

4.1.7 Η διάκριση μεταξύ πρόβλεψης και προσαρμογής

Στη θεωρία των χρονολογικών σειρών, μια εκτιμήτρια της X_{t+m} , με βάση τις τιμές των τυχαίων μεταβλητών $X_t, X_{t-1}, \dots$ ονομάζεται *πρόβλεψη* (*forecast*) της X_{t+m} και συμβολίζεται με $\hat{X}_t(m)$. Μια σημαντική διάκριση των προβλέψεων της στοχαστικής διαδικασίας X_t προκύπτει με βάση το εάν η αντίστοιχη τιμή x_t περιλαμβάνεται ή όχι στο σύνολο των παρατηρήσεων. Όταν το υπόδειγμα εκτιμάται χωρίς την τιμή x_t , τότε η εκτιμήτρια $\hat{X}_{t-1}(1)$ ονομάζεται *πρόβλεψη* της τιμής της τυχαίας μεταβλητής X_t (*out of sample forecast* – DeLurgio 1998). Εάν όμως, το υπόδειγμα εκτιμάται χρησιμοποιώντας και την τιμή x_t (*in sample forecast*), η αντίστοιχη πρόβλεψη $\hat{X}_{t-1}(1)$ που προκύπτει ονομάζεται *προσαρμογή* (*fitting*). Η πρόβλεψη μπορεί να επεκταθεί σε μεγαλύτερο χρονικό ορίζοντα ($m > 1$), ενώ η προσαρμογή υπολογίζεται μόνο για $m=1$. Στην παρούσα ανάλυση, ο όρος *πρόβλεψη* αποδίδεται, χάριν συντομίας, ως *forecast*, αντί του ακριβέστερου *out of sample forecast*.

Σε αυτό το σημείο θα πρέπει να επισημανθεί, εκ νέου, ότι η εκτίμηση εκλογικής επιρροής, η οποία δημοσιεύεται σε κάθε δημοσκόπηση της Public Issue, στηρίζεται στην προσαρμογή (*fitting*) της χρονοσειράς της πρόθεσης ψήφου και όχι στην πρόβλεψη (*forecast*) των μελλοντικών τιμών της (βλέπε και παραπάνω, σημείο 2.2.2 του παρόντος κεφαλαίου).

4.1.8 Σφάλμα πρόβλεψης

Σε ένα υπόδειγμα γραμμικής παλινδρόμησης ή ένα υπόδειγμα χρονολογικών σειρών, σφάλμα πρόβλεψης ονομάζεται η διαφορά $e = X - \hat{X}$, όπου X είναι η εξαρτημένη μεταβλητή του υποδείγματος και $\hat{X}$ η πρόβλεψή της από το υπόδειγμα. Το σφάλμα πρόβλεψης υπολογίζεται, τόσο στη διαδικασία της προσαρμογής (*fitting*), όσο και στη διαδικασία της πρόβλεψης (*forecasting*). Στην πρώτη περίπτωση, τα σφάλματα πρόβλεψης των παρατηρήσεων του δείγματος ταυτίζονται με τον διαταρακτικό όρο και εκτιμώνται από τα κατάλοιπα.

Μέσο τετραγωνικό σφάλμα της πρόβλεψης (*Forecast Mean Squared Error-FMSE*) ονομάζεται ο αριθμός $E(e^2)$. Υποθέτοντας ότι $E(e) = 0$, τότε $E(e^2) = V(e)$, δηλαδή το μέσο τετραγωνικό σφάλμα της πρόβλεψης ταυτίζεται με τη διακύμανση των σφαλμάτων πρόβλεψης. Η τετραγωνική ρίζα του μέσου τετραγωνικού σφάλματος της πρόβλεψης ονομάζεται *τυπικό σφάλμα της πρόβλεψης* (*Forecast Standard Error-FSE*). Υποθέτοντας ότι τα e ακολουθούν την κανονική κατανομή, μπορεί να κατασκευαστεί, για κάθε

πρόβλεψη $\hat{X}$, το αντίστοιχο διάστημα εμπιστοσύνης (*confidence interval*), με συντελεστή εμπιστοσύνης (*confidence level*) 95%. Το εν λόγω διάστημα είναι της μορφής ($\hat{X} \pm 2FSE$). Στη διαδικασία της προσαρμογής, το μέσο τετραγωνικό σφάλμα της πρόβλεψης ταυτίζεται με τη διακύμανση του διαταρακτικού όρου και το τυπικό σφάλμα της πρόβλεψης με την τυπική απόκλιση του διαταρακτικού όρου. Στη διαδικασία της προσαρμογής, ο αριθμός $2FSE$ ονομάζεται περιθώριο σφάλματος της εκτίμησης (*margin of error of estimate*), ενώ στη διαδικασία της πρόβλεψης ο αριθμός $2FSE$ ονομάζεται περιθώριο σφάλματος της πρόβλεψης (*margin of error of forecast*).

5. Εκτίμηση εκλογικής επιρροής με βάση τις βραχυχρόνιες τάσεις της πρόθεσης ψήφου (*vote estimate based on short-term voting intention trends*)

5.1 Συνοπτική περιγραφή και εξέλιξη της μεθόδου της *Public Issue* για τη διόρθωση της μεροληψίας

Η μεθοδολογία διόρθωσης της μεροληψίας των ερευνών εξελίχθηκε, από το 2004, έτος καθιέρωσης του Πολιτικού Βαρόμετρου, μέχρι σήμερα. Στις βουλευτικές εκλογές του 2004 δεν υπήρξε διόρθωση. Αρχικά (2004-2009), η διόρθωση στηρίχθηκε αποκλειστικά στις αποκλίσεις των προεκλογικών ερευνών, από τα εκλογικά αποτελέσματα. Στη συνέχεια (2009-2012), βασίσθηκε σε ένα υπόδειγμα μεροληψίας του «εκάστοτε 1ου κόμματος», δηλαδή του κόμματος που προηγούνταν στα πρωτογενή στοιχεία των δημοσκοπήσεων σε κάθε εκλογικό κύκλο, συνδυαστικά με τις μεροληψίες που υπολογίζονται από τη σύγκριση των προεκλογικών ερευνών, με τα αποτελέσματα των αντίστοιχων εκλογών. Μετά τις «διπλές» εκλογές του 2012, η διόρθωση στηρίζεται σε διαφορετικά στατιστικά υποδείγματα, για όσα κόμματα είναι εφικτό, καθώς η αύξηση των διαθέσιμων εκλογικών αποτελεσμάτων, κατέστησε δυνατή την εκτίμηση των παραμέτρων των υποδειγμάτων.

Η εκτίμηση της επιρροής των κομμάτων, με βάση τις βραχυχρόνιες τάσεις, πραγματοποιείται σε δύο στάδια. Στο πρώτο στάδιο, τα ποσοστά των κομμάτων διορθώνονται, ώστε να απαλειφθεί η μεροληψία της πρόθεσης ψήφου. Στο δεύτερο στάδιο, στη διορθωμένη σειρά πρόθεσης ψήφου κάθε κόμματος εφαρμόζεται η μέθοδος εξομάλυνσης *Kalman* (*Kalman smoothing*). Η εξομαλυσμένη τιμή της πρόθεσης ψήφου ενός κόμματος για τον τρέχοντα μήνα, που προκύπτει μετά και το δεύτερο στάδιο, αποτελεί την εκτίμηση εκλογικής επιρροής του συγκεκριμένου κόμματος, με βάση τις βραχυχρόνιες τάσεις. Γενικά, η απαλοιφή της μεροληψίας και η εξομάλυνση μπορούν να συνδυασθούν με διάφορους τρόπους. Η προσέγγιση που επιλέγεται, προκρίνει την απαλοιφή της μεροληψίας πριν την ανάλυση των δεδομένων, μέσω της μεθόδου *Kalman*, που ακολουθούν οι Green, Gerber και De Boef (1999).

5.2 Μέθοδος απαλοιφής της μεροληψίας με βάση τις βραχυχρόνιες τάσεις

Η εγγενής μεροληψία των δημοσκοπήσεων είναι δυνατόν να μετρηθεί μόνον με βάση τις αμιγώς προεκλογικές έρευνες (βλέπε σχετικά σημείο 1.2.3 του παρόντος κεφαλαίου). Το συνολικό σφάλμα των προεκλογικών ερευνών, δηλαδή η απόκλιση

της πρόθεσης ψήφου από το εκλογικό αποτέλεσμα, καθορίζεται, εκτός από τη μεροληψία, από το δειγματοληπτικό σφάλμα και την πραγματική μεταβολή των προτιμήσεων του εκλογικού σώματος. Όμως, το μεγάλο μέγεθος του δείγματος του *αθροιστικού αρχείου* (*aggregate data file*) των προεκλογικών δημοσκοπήσεων, σε συνδυασμό με τη μικρή χρονική απόστασή τους από τις εκλογές, οδηγεί στο συμπέρασμα, ότι αυτοί οι δύο παράγοντες επηρεάζουν σε μικρό βαθμό το *συνολικό σφάλμα*. Επομένως, το *σφάλμα* οφείλεται κατά κύριο λόγο στη μεροληψία της πρόθεσης ψήφου.

Ο υπολογισμός της μεροληψίας της πρόθεσης ψήφου ενός κόμματος, που υιοθέτησε σταδιακά η Public Issue, στηρίζεται σε *υποδείγματα γραμμικής παλινδρόμησης* (*linear regression models*: Yamane 1970, Johnston 1972, Hamilton 1994). Τα εν λόγω υποδείγματα χρησιμοποιούν ως εξαρτημένη μεταβλητή το *συνολικό σφάλμα* των προεκλογικών δημοσκοπήσεων και ως ανεξάρτητες μεταβλητές: α) το ποσοστό των ερωτώμενων, οι οποίοι στην ερώτηση της πρόθεσης ψήφου δηλώνουν αυθόρμητα «αναποφάσιστοι» ή αποφεύγουν να απαντήσουν (*undecideds and refusals*), και β) το ποσοστό των ερωτώμενων που δηλώνουν (αυθόρμητα) ότι θα απέχουν ή ότι θα ψηφίσουν «λευκό/άκυρο» (*abstainers*).

Η εκτίμηση των υποδειγμάτων γίνεται χρησιμοποιώντας δεδομένα από όλες τις εκλογικές αναμετρήσεις (βουλευτικών εκλογών και ευρωεκλογών) από το 1996 μέχρι σήμερα [2012], για τις οποίες η Public Issue και, πριν το 2001 η VPRC, διεξήγαγε προεκλογικές δημοσκοπήσεις. Θα πρέπει να διευκρινισθεί, ότι τα στατιστικά υποδείγματα υπολογισμού της μεροληψίας είναι δυνατόν να εκτιμηθούν μόνο για τα τέσσερα «μακροβιότερα» κόμματα (ΝΔ, ΣΥΡΙΖΑ, ΠΑΣΟΚ και ΚΚΕ), για τα οποία διατίθενται στοιχεία, σε βάθος χρόνου (εκλογικά αποτελέσματα και αποτελέσματα δημοσκοπήσεων, από το 1996 και ύστερα).

Το μέγεθος της μεροληψίας της πρόθεσης ψήφου ενός κόμματος, σε οποιαδήποτε δημοσκόπηση, υπολογίζεται χρησιμοποιώντας το αντίστοιχο για κάθε κόμμα εκτιμημένο υπόδειγμα, με βάση τα ποσοστά των αναποφάσιστων, των αρνήσεων και της πρόθεσης αποχής, που καταγράφονται στη συγκεκριμένη έρευνα. Στη συνέχεια, τα ποσοστά των κομμάτων διορθώνονται, με απαλοιφή της μεροληψίας που υπολογίστηκε.

Για τα υπόλοιπα κόμματα, για τα οποία δεν είναι εφικτή η εκτίμηση της μεροληψίας, μέσω υποδείγματος (λόγω έλλειψης διαχρονικών στοιχείων), η απαλοιφή της στηρίζεται στην απόκλιση της πρόθεσης ψήφου από το πραγματικό εκλογικό αποτέλεσμα, που παρατηρήθηκε στις προεκλογικές έρευνες των τελευταίων βουλευτικών εκλογών. Σε περίπτωση που εντός του τρέχοντος εκλογικού κύκλου έχει πραγματοποιηθεί κάποια εκλογική αναμέτρηση (ευρωεκλογές ή περιφερειακές εκλογές), τότε λαμβάνεται υπ' όψιν, επιπλέον, και το *συνολικό σφάλμα* των προεκλογικών ερευνών, που τυχόν διενεργήθηκαν πριν από τη συγκεκριμένη αναμέτρηση. Η συγκεκριμένη διόρθωση χρησιμοποιείται μόνο υπό την παραδοχή, ότι το πολιτικό κλίμα του τρέχοντος εκλογικού κύκλου προσομοιάζει σχετικά, με εκείνο του προηγούμενου. Σε διαφορετική περίπτωση, τα *πρωτογενή στοιχεία* των εν λόγω κομμάτων χρησιμοποιούνται αναγκαστικά χωρίς διόρθωση.

5.3 Υποδείγματα και τεχνικές για την απαλοιφή της μεροληψίας

Τα υποδείγματα υπολογισμού της μεροληψίας της πρόθεσης ψήφου που χρησιμοποιούνται είναι της μορφής:

$$y_i = a + bx_i + cz_i + \text{dummies} + \varepsilon_i$$

όπου y_i είναι η απόκλιση του πραγματικού εκλογικού αποτελέσματος από την πρόθεση ψήφου ενός κόμματος κατά την αμιγώς προεκλογική περίοδο των αντίστοιχων εκλογών, x_i είναι το ποσοστό όσων δηλώνουν «αναποφάσιμοι» ή δεν απαντούν (*undecideds and refusals*) και z_i το ποσοστό που δηλώνει ότι θα απέχει ή θα ψηφίσει «λευκό/άκυρο» (*abstainers*).

Με τον όρο «*dummies*» περιγράφεται μια ομάδα *ψευδομεταβλητών*, οι οποίες διαχωρίζουν: **α)** τη μορφή της εκλογικής αναμέτρησης (βουλευτικές ή ευρωεκλογές), **β)** τις ευρωεκλογές του 2004 που διεξήχθησαν υπό την επίδραση του φαινομένου της *μετεκλογικής επίδρασης συσπείρωσης* (*honeymoon effect*), που προκλήθηκε εξαιτίας της νίκης της ΝΔ στις βουλευτικές εκλογές του ίδιου έτους), **γ)** τις τηλεφωνικές από τις μη-τηλεφωνικές έρευνες (1996 και 2000), **δ)** τις εκλογικές αναμετρήσεις που διεξήχθησαν όταν το αντίστοιχο κόμμα προηγείτο στην αστάθμιστη *διευκρινισμένη πρόθεση ψήφου* των προεκλογικών δημοσκοπήσεων της Public Issue, και **ε)** τις εκλογικές αναμετρήσεις που διεξήχθησαν όταν το αντίστοιχο κόμμα βρισκόταν στην κυβέρνηση. Η διαδικασία ε_i θεωρείται *κανονικός λευκός θόρυβος*.

Οι μεταβλητές y_i , x_i και z_i , για κάθε εκλογική αναμέτρηση, υπολογίζονται με βάση το *αθροιστικό αρχείο* των «κυμάτων» του αντίστοιχου προεκλογικού Βαρόμετρου. Ειδικά για τις δύο εκλογικές αναμετρήσεις του 2012 (Μαΐου και Ιουνίου), ο υπολογισμός των μεταβλητών y_i , x_i και z_i , στηρίχθηκε αποκλειστικά στην τελευταία προεκλογική δημοσκόπηση της Public Issue, λόγω των έντονων *τάσεων* που αναπτύχθηκαν κατά τη διάρκεια των αντίστοιχων προεκλογικών περιόδων. Τα εκτιμώμενα υποδείγματα παρουσιάζονται στον Πίνακα 14.2.

Αξιολόγηση των υποδειγμάτων

Τα εν λόγω υποδείγματα κρίνονται ως πολύ ικανοποιητικά. Τα $\bar{R}^2$ είναι υψηλά και τα *σφάλματα* ακολουθούν την *κανονική κατανομή*. Οι συντελεστές των x_i και z_i είναι στατιστικά σημαντικοί, σε επίπεδο τουλάχιστον 10% (*μονοκατάληκτοι έλεγχοι*). Ο μικρός αριθμός εκλογικών αναμετρήσεων, στον οποίο αναγκαστικά στηρίζεται η *εκτίμηση*, αποτελεί το σημαντικότερο μειονέκτημα των υποδειγμάτων. Ωστόσο, η διαχρονική σταθερότητα των τιμών των εκτιμημένων παραμέτρων αμβλύνει σημαντικά τις επιπτώσεις του συγκεκριμένου μειονεκτήματος. Η σταθερότητα των τιμών των παραμέτρων ελέγχθηκε, αφαιρώντας διαδοχικά τις προεκλογικές έρευνες κάθε εκλογικής αναμέτρησης και εν συνεχεία εκτιμώντας τα υποδείγματα, ενσωματώνοντας κάθε φορά μόνο τις υπόλοιπες αναμετρήσεις (*Jackknife test* DeSart and Holbrook 2008).

5.4 Αξιολόγηση και προβλήματα της απαλοιφής της μεροληψίας

Τα στατιστικά υποδείγματα και η απόκλιση της *πρόθεσης ψήφου* από το πραγματικό εκλογικό αποτέλεσμα των τελευταίων βουλευτικών εκλογών διορθώνουν τη *μεροληψία* των ερευνών. Τα βασικά χαρακτηριστικά της διόρθωσης της *μεροληψίας* είναι: *Πρώτον*, η συνήθης «διόρθωση» της *μεροληψίας* με τη βοήθεια της *στάθμισης με την προηγούμενη ψήφο*, προϋποθέτει ότι το μεγαλύτερο μέρος της *μεροληψίας* οφείλεται σε *μεροληψία δειγματοληψίας* (βλέπε σημείο 2.3.2 του παρόντος κεφαλαίου). Ο σωστός σχεδιασμός της επιλογής του δείγματος και η όσο το δυνατόν καλύτερη

δειγματοληψία μειώνουν την πιθανότητα εμφάνισης τέτοιου είδους μεροληψίας, ενώ, ταυτόχρονα, η έντονη συσχέτιση πρόθεσης και προηγούμενης ψήφου, που συνήθως παρατηρείται, καθώς και η επίδραση διαφόρων άλλων μεροληψιών στην προηγούμενη ψήφο (π.χ. η τάση των ερωτώμενων να δηλώνουν ότι ψήφισαν τον νικητή), περιορίζουν τη δυνατότητά της να διορθώνει την όποια μεροληψία δειγματοληψίας. Γενικότερα, δεν υπάρχει κάποια κοινά παραδεκτή μέθοδος για τη διόρθωση της μεροληψίας δειγματοληψίας (Worcester, Mortimore and Gosschalk 2001). Από την άλλη πλευρά, σύμφωνα με τα προηγούμενα στατιστικά υποδείγματα, ένα μέρος του συνολικού σφάλματος στην πρόθεση ψήφου ενός κόμματος, κατά την προεκλογική περίοδο, μπορεί να ερμηνευθεί από τα ποσοστά των αναποφάσιστων, όσων δεν απάντησαν στην πρόθεση ψήφου και όσων δηλώνουν ότι «δεν θα ψηφίσουν». Όπως είναι φυσικό, αυτό το τμήμα του σφάλματος αποτελεί ένα μέτρο της μεροληψίας απάντησης. Ταυτόχρονα, η ενσωμάτωση στα υποδείγματα παραγόντων, όπως η μορφή της εκλογικής αναμέτρησης, η μέθοδος δειγματοληψίας, η συμμετοχή στην κυβέρνηση και το προβάδισμα στις προεκλογικές έρευνες, μέσω των κατάλληλων ψευδομεταβλητών, διορθώνει, σε κάποιο βαθμό, και τη μεροληψία δειγματοληψίας. Συνεπώς, τα στατιστικά υποδείγματα δεν μπορούν να διορθώσουν το σύνολο της μεροληψίας αλλά, κυρίως, τη μεροληψία απάντησης.

Επιπλέον, τα στατιστικά υποδείγματα ενσωματώνουν τη μεροληψία, η οποία καταγράφηκε σε διαφορετικούς εκλογικούς κύκλους, δηλαδή σε διαφορετικές περιόδους πολιτικού κλίματος. Άρα, οι διορθώσεις της μεροληψίας, μέσω των υποδειγμάτων, λαμβάνουν υπ' όψιν τις μεροληψίες που προκλήθηκαν στις δημοσκοπήσεις από την πολιτική και εκλογική συμπεριφορά των πολιτών σε ένα αρκετά μεγάλο χρονικό διάστημα (από το 1996 μέχρι σήμερα). Βέβαια, μια παρόμοια προσέγγιση δεν μπορεί να διορθώσει μια μορφή μεροληψίας που θα παρουσιαζόταν για πρώτη φορά στον τρέχοντα εκλογικό κύκλο.

Δεύτερον, η διόρθωση της μεροληψίας με βάση τις προεκλογικές έρευνες των αμέσως προηγούμενων βουλευτικών εκλογών μπορεί να διορθώσει το σύνολο της μεροληψίας. Όμως, όταν η διόρθωση της μεροληψίας δεν στηρίζεται σε στατιστικά υποδείγματα, η αξιοπιστία της μειώνεται σημαντικά.

Εφαρμογή της μεθόδου κατά τη μη-προεκλογική περίοδο

Η εφαρμογή της διόρθωσης της μεροληψίας, με βάση τις προεκλογικές έρευνες και στις περιπτώσεις των μη-προεκλογικών περιόδων κρίνεται επιβεβλημένη, στο μέτρο που στόχος της μεθόδου είναι να εκτιμηθεί η εκλογική επιρροή των κομμάτων, με βάση την πρόθεση ψήφου μιας δημοσκοπήσης, ανεξάρτητα από τη χρονική στιγμή διεξαγωγής της έρευνας. Αιτιολογείται δε από τις εξής διαπιστώσεις: Πρώτον, οι προεκλογικές έρευνες είναι οι μόνες που μπορούν να συγκριθούν άμεσα με το εκλογικό αποτέλεσμα. Δεύτερον, το ποσοστό των αναποφάσιστων και της πρόθεσης αποχής σε διαφορετικές προεκλογικές περιόδους εμφανίζει έντονη μεταβλητότητα, δηλαδή, οι δύο μεταβλητές δεν παρουσιάζουν ομοιόμορφη συμπεριφορά σε όλες τις προεκλογικές περιόδους, γεγονός που υποδηλώνει ότι αυτές οι δύο μεταβλητές αποτυπώνουν, σε σημαντικό βαθμό, το πολιτικό κλίμα του εκάστοτε εκλογικού κύκλου. Τρίτον, τα ποσοστά των αναποφάσιστων και της πρόθεσης αποχής στις προεκλογικές και στις αντίστοιχες μη-προεκλογικές περιόδους μεταβάλλονται αναλογικά. Όταν το ποσοστό των αναποφάσιστων (ή της πρόθεσης αποχής) αυξάνεται (μειώνεται) σε μια προεκλογική περίοδο, τότε και το ποσοστό

ΠΙΝΑΚΑΣ 14.2
Υποδείγματα υπολογισμού της μεροληψίας της πρόθεσης ψήφου

	ΝΔ	ΣΥΡΙΖΑ	ΠΑΣΟΚ	ΚΚΕ
a	-6,1 (0,019)*	-1,3 (0,156)	7,1 (0,016)	-0,4 (0,467)
b	0,37 (0,077)	0,07 (0,131)	-0,54 (0,008)	Χ
c	Χ	0,14 (0,038)	-0,24 (0,069)	0,09 (0,194)
Ευρωεκλογές	Χ	Χ	2,5 (0,035)	-2,9 (0,002)
Μη-τηλεφωνικές έρευνες	Χ	2,7 (0,009)	-10,4 (0,007)	Χ
1ο κόμμα	2,9 (0,126)	Χ	1,8 (0,061)	Χ
Κυβερνών κόμμα	Χ	-1,1** (0,027)	4,5 (0,009)	-0,6** (0,177)
Μετεκλογική ευφορία 2004	6,3 (0,011)	Χ	Χ	Χ
$\bar{R}^2$	0,92	0,75	0,96	0,79
Έλεγχος κανονικότητας Kolmogorov-Smirnov	0,52 (0,95)	0,75 (0,62)	0,48 (0,97)	0,53 (0,94)
Αριθμός εκλογικών αναμετρήσεων (n)	9	9	9	9

* Οι τιμές στην παρένθεση είναι τα αντίστοιχα *p-values* (δικατάληκτοι έλεγχοι).

** Στην περίπτωση του ΣΥΡΙΖΑ και του ΚΚΕ, η *ψευδομεταβλητή* του «κυβερνώντος κόμματος» υπολογίζει την επίδραση στη μεροληψία των συγκεκριμένων κομμάτων, της συμμετοχής του ΠΑΣΟΚ στην κυβέρνηση.

Χ Η αντίστοιχη μεταβλητή δεν είναι στατιστικά σημαντική.

των αναποφάσιστων (ή της πρόθεσης αποχής) της μη-προεκλογικής περιόδου του ίδιου εκλογικού κύκλου έχει παρατηρηθεί ότι παρουσιάζει αύξηση (μείωση), κατά τον ίδιο σχεδόν βαθμό, σε σχέση με τους υπόλοιπους εκλογικούς κύκλους. Η αναλογικότητα των τιμών των δύο μεταβλητών αποδεικνύει την ομοιότητα του πολιτικού κλίματος της προεκλογικής και της μη-προεκλογικής περιόδου εντός του ίδιου εκλογικού κύκλου.

Κατά συνέπεια, υφίσταται μια σχέση ανάμεσα στη μεροληψία των δημοσκοπήσεων κατά την προεκλογική και τη μη-προεκλογική περίοδο του ίδιου εκλογικού κύκλου (Πίνακας 14.3). Η χρήση των προτεινόμενων υποδειγμάτων γίνεται μόνον υπό τη θεωρητική υπόθεση ότι οι *συντελεστές τους παραμένουν σταθεροί μεταξύ προεκλογικής και μη-προεκλογικής περιόδου*. Ειπωμένο διαφορετικά, η σχέση ανάμεσα στο ποσοστό των αναποφάσιστων και της πρόθεσης αποχής και τη μεροληψία των δημοσκοπήσεων, κατά τη διάρκεια της προεκλογικής περιόδου ενός εκλογικού κύκλου, μπορεί να περιγράψει και τη σχέση ανάμεσα στο ποσοστό των αναποφάσιστων και της πρόθεσης αποχής και τη μεροληψία των δημοσκοπήσεων, κατά τη διάρκεια και της μη-προεκλογικής περιόδου του ίδιου εκλογικού κύκλου.

ΠΙΝΑΚΑΣ 14.3
Αδιευκρίνιστη ψήφος κατά εκλογικό κύκλο

Εκλογικός κύκλος	ΑΝΑΠΟΦΑΣΙΣΤΟΙ & ΑΡΝΗΣΕΙΣ		ΠΡΟΘΕΣΗ ΑΠΟΧΗΣ & ΑΝΤΙΚΟΜΜΑΤΙΚΗ ΨΗΦΟΣ	
	Μη-προεκλογική περίοδος	Προεκλογική περίοδος	Μη-προεκλογική περίοδος	Προεκλογική περίοδος
2004-2007	17,2	18,5*	12,3	6,3*
2007-2009	10,5	11,9*	14,1	8*
2009-2012	9,9	15,6**	29,1	11,1**

* Τα ποσοστά των προεκλογικών περιόδων των βουλευτικών εκλογών του 2007 και του 2009 προέρχονται από το *αθροιστικό αρχείο* των κυμάτων του αντίστοιχου προεκλογικού βαρόμετρου.

** Τα ποσοστά της προεκλογικής περιόδου των βουλευτικών εκλογών του 2012 (Μάιος) προέρχονται από την τελευταία προεκλογική δημοσκόπηση της Public Issue.

ΠΗΓΗ: Public Issue

5.5 Η μέθοδος εξομάλυνσης Kalman (*Kalman filtering and smoothing*)

Η μέθοδος της εξομάλυνσης *Kalman* χρησιμοποιείται σε μια σειρά κυλιόμενων δημοσκοπήσεων (*tracking polls*), για να μειώσει την επίδραση του δειγματοληπτικού σφάλματος σε κάθε έρευνα και επομένως επιτρέπει τη διάκριση της πραγματικής μεταβολής ενός ποσοστού, που συντελείται μεταξύ δύο χρονικών στιγμών, από τη μεταβολή που οφείλεται σε δειγματοληπτικό σφάλμα (Green, Gerber and De Boef 1999, Holleque 2010).

5.5.1 Η προϊστορία της μεθόδου

Η μέθοδος *Kalman* εφαρμόστηκε αρχικά στη μηχανική, προκειμένου να διαχωριστούν τα «σήματα» (signals) από το «θόρυβο» (noise), αλλά επεκτάθηκε γρήγορα σε ένα ευρύ πεδίο εφαρμογών, που περιλαμβάνει από την προστασία των αεροπλάνων από τα παράσιτα των ραδιοφωνικών συχνοτήτων, κατά τη διαδικασία της προσγείωσης, μέχρι το σήμα της ψηφιακής τηλεόρασης (Strang 1986· Harvey 1989, 23· Green, Gerber and De Boef 1999).

Στα οικονομικά, εφαρμόζεται για την πρόβλεψη μιας σειράς μεγεθών, όπως τα διεθνή αποθεματικά, το ΑΕΠ, οι αποδόσεις των μετοχών ή οι συναλλαγματικές ισοτιμίες (Pasricha 2006). Στην Ελλάδα, η μέθοδος έχει χρησιμοποιηθεί, μεταξύ άλλων, και στη μελέτη των διακυμάνσεων του πληθωρισμού (Γκαργκάνας και Ταβλάς 2002, 99-101).

Στην πολιτική έρευνα, η εξομάλυνση *Kalman* άρχισε να χρησιμοποιείται από διακεκριμένους ακαδημαϊκούς, στις αρχές της δεκαετίας του '90 (Beck 1990), ενώ στην Ελλάδα, η συγκεκριμένη μέθοδος εφαρμόστηκε για πρώτη φορά σε δεδομένα δημοσκοπήσεων από την Public Issue το 2004 (βλέπε κεφάλαιο 1 του παρόντος τόμου· επίσης, Μαυρή και Συμεωνίδης 2005). Αξίζει να σημειωθεί, ότι το Ινστιτούτο Gallup χρησιμοποίησε την εξομάλυνση *Kalman* στη μηνιαία χρονοσειρά της προεδρικής αποδοχής (presidential approval), για πρώτη φορά, τον Φεβρουάριο του 2006 (Blumenthal 2006). Η μέθοδος χρησιμοποιείται όλο και πιο συχνά

στην προσπάθεια πρόβλεψης εκλογικών αποτελεσμάτων. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η ιδιαίτερα επιτυχής πρόβλεψη που επιχειρήθηκε στις βρετανικές εκλογές του 2010, από τους Fisher, Ford, Jennings, Pickup και Wlezien (2011).

5.5.2 Θεωρητικό υπόβαθρο της μεθόδου

Η εν λόγω μέθοδος προέρχεται από τη θεωρία των υποδειγμάτων του χώρου καταστάσεων (*state-space models*), σύμφωνα με την οποία ένα δυναμικό σύστημα αποτελείται από δύο μέρη: τις παρατηρούμενες και τις μη-παρατηρούμενες συνιστώσες (*observed and unobserved components*: Commandeur and Koopman 2007). Στα πλαίσια αυτής της θεωρίας, αν ξ_t είναι το πραγματικό ποσοστό ενός κόμματος τη χρονική στιγμή t και X_t είναι το παρατηρούμενο ποσοστό με βάση μια δημοσκοπήση, τότε, $X_t = \xi_t + \varepsilon_t$, όπου ε_t το δειγματοληπτικό σφάλμα. Η πραγματική μεταβολή του ξ_t θεωρείται ότι περιγράφεται από ένα αυτοπαλίνδρομο $AR(1)$ υπόδειγμα της μορφής

$$\xi_t = a + \gamma \xi_{t-1} + u_t$$

όπου u_t ο διαταρακτικός όρος.

Η μέθοδος *Kalman* χρησιμοποιείται για τον υπολογισμό των $\hat{\xi}_t$, δηλαδή την εκτίμηση του πραγματικού ποσοστού του κόμματος σε κάθε χρονική στιγμή t και εφαρμόζεται ακόμα και όταν οι τιμές της χρονοσειράς δεν είναι χρονικά ισαπέχουσες, δηλαδή όταν υπάρχουν ελλείπουσες τιμές (*missing values* – Green, Gerber and De Boef 1999). Το $AR(1)$ υπόδειγμα που περιγράφει την πραγματική μεταβολή του ξ_t είναι δυνατόν να ανήκει σε μια από τις παρακάτω περιπτώσεις:

A) Αν το $\gamma < 1$, τότε η χρονοσειρά των πραγματικών ποσοστών ξ_t είναι *στάσιμη*.

B) Αν $\gamma = 1$ και $a = 0$, τότε η χρονοσειρά των πραγματικών ποσοστών ξ_t είναι *τυχαίος περίπατος χωρίς τάση* (*random walk without drift*), δηλαδή είναι *μη-στάσιμη* και η επόμενη τιμή της είναι η προηγούμενη, συν έναν τυχαίο παράγοντα.

Γ) Αν $\gamma = 1$ και $a \neq 0$, τότε η χρονοσειρά των πραγματικών ποσοστών ξ_t είναι *τυχαίος περίπατος με τάση* (*random walk with drift*), δηλαδή είναι *μη-στάσιμη* και η επόμενη τιμή της έχει μια σταθερή αύξηση ή μείωση (ανάλογα με το πρόσημο του a), σε σχέση με την προηγούμενη (DeLurgio 1998).

5.5.3 Αλγόριθμος της μεθόδου

Η μέθοδος εξομάλυνσης *Kalman* εφαρμόζεται στα διορθωμένα από τη μεροληψία διευκρινισμένα ποσοστά ενός κόμματος στην πρόθεση ψήφου και πραγματοποιείται σε τρία βήματα: 1ο την εκτίμηση των παραμέτρων, 2ο το φίλτρο *Kalman* (*Kalman filtering*) και 3ο την εξομάλυνση *Kalman* (*Kalman smoothing*).

1. Εκτίμηση των παραμέτρων: Όπως είναι γνωστό, μια χρονοσειρά μπορεί να επηρεασθεί επιπλέον και από εξωγενείς παρεμβολές (*interventions*), όπως είναι οι παροδικές μεταβολές (*temporary changes*), οι δομικές μεταβολές (*structural breaks*) και οι έκτροπες παρατηρήσεις (*outliers*). Στα πλαίσια των υποδειγμάτων του χώρου καταστάσεων, οι παροδικές μεταβολές και οι έκτροπες τιμές δεν αποτελούν σημαντικό πρόβλημα, καθώς στόχος της μεθόδου είναι η ανίχνευση των πραγματικών μεταβολών της εκλογικής επιρροής του κόμματος και όχι η αναζήτηση της καταλληλότερης μαθηματικής εξειδίκευσης (*specification*) του υποδείγματος, που ερμηνεύει την εξέλιξη της χρονοσειράς των ποσοστών του. Επιπλέον, ακόμα και εάν υπάρχουν

τέτοιου είδους εξωγενείς παρεμβολές, η επίδρασή τους μπορεί να ενσωματωθεί στο υπόδειγμα, τουλάχιστον εν μέρει, μέσω του διαταρακτικού όρου u_t και της διακύμανσής του σ_u^2 . (Μέσω του διαταρακτικού όρου και της διακύμανσής του, ενσωματώνονται στο υπόδειγμα τα απρόβλεπτα γεγονότα (*innovations*), που επιδρούν στη δυναμική εξέλιξη της χρονοσειράς).

Αντίθετα, οι δομικές μεταβολές καθώς και οι παροδικές μεταβολές (με μεγάλη χρονική διάρκεια) μπορούν να προκαλέσουν σημαντικά προβλήματα στην εκτίμηση των παραμέτρων του υποδείγματος (Green, Gerber and De Boef 1999). Συνεπώς, η ύπαρξη τέτοιου είδους εξωγενών παρεμβολών στη χρονοσειρά των ποσοστών του κόμματος διερευνάται πριν την εκτίμηση των παραμέτρων. Για το σκοπό αυτό, κάθε πιθανή εξωγενής παρεμβολή περιγράφεται από κατάλληλες ψευδομεταβλητές (*dummy variables*) και στη συνέχεια, ελέγχεται η στατιστική σημαντικότητα των αντίστοιχων συντελεστών. Όπως είναι φυσικό, η επιτυχής ενσωμάτωση των εξωγενών παρεμβολών, που ενδεχομένως επιδρούν στη χρονοσειρά της πρόθεσης ψήφου του κόμματος, εξαρτάται από την ορθή μαθηματική εξειδίκευσή τους (*specification*).

Οι παράμετροι του υποδείγματος α , γ , σ_u^2 και οι συντελεστές των ψευδομεταβλητών (εφόσον έχουν ανιχνευθεί εξωγενείς παρεμβολές) εκτιμώνται ταυτόχρονα από τις υπάρχουσες παρατηρήσεις, με τη μέθοδο της μέγιστης πιθανοφάνειας (Hamilton 1994). Μετά την εκτίμηση των παραμέτρων, η στασιμότητα της χρονοσειράς ελέγχεται με το κριτήριο του συντελεστή αυτοπαλινδρόμησης (DeLurgio 1998). Η χρονοσειρά των ποσοστών του κόμματος, όταν είναι μη-στάσιμη, θεωρείται τυχαίος περίπατος χωρίς τάση (θέτοντας $\gamma=1$ και $\alpha=0$), ώστε η εξομάλυνση να μην επηρεασθεί από την υπόθεση ύπαρξης μιας μόνιμης ανοδικής ή καθοδικής τάσης (*deterministic trend*). Σε αυτή την περίπτωση, οι υπόλοιπες παράμετροι του υποδείγματος επανεκτιμώνται.

Η εκτίμηση του συνόλου των παραμέτρων του υποδείγματος απαιτεί τουλάχιστον 20 παρατηρήσεις, ενώ η ακρίβεια των εκτιμήσεων, και ιδίως του γ , κρίνεται ικανοποιητική, όταν διαθέτουμε 25 παρατηρήσεις. Σε διαφορετική περίπτωση, π.χ. όταν αναλύονται αποκλειστικά οι έρευνες της τυπικής προεκλογικής περιόδου, το υπόδειγμα που περιγράφει την αληθινή μεταβολή του ξ_t θεωρείται ο τυχαίος περίπατος χωρίς τάση (Green, Gerber and De Boef 1999). Στην αρχή κάθε εκλογικού κύκλου δεν υπάρχει επαρκής αριθμός παρατηρήσεων για την εκτίμηση των παραμέτρων του υποδείγματος. Προκειμένου λοιπόν να συμπληρωθεί ο απαιτούμενος αριθμός παρατηρήσεων, η χρονική περίοδος εφαρμογής της μεθόδου Kalman, αναγκαστικά, διευρύνεται χρονικά προς τα πίσω, περιλαμβάνοντας και έρευνες που διεξήχθησαν στον προηγούμενο εκλογικό κύκλο. Το σύνολο των δημοσκοπήσεων που χρησιμοποιούνται για την εκτίμηση των παραμέτρων του υποδείγματος (*estimation sample*) επιλέγονται ώστε να συνιστούν, κατά το δυνατό, μια ομοιογενή περίοδο πολιτικού κλίματος. Στη συνέχεια, και για κάθε μήνα, αφαιρείται η εκάστοτε πρώτη παρατήρηση και προστίθεται η έρευνα του τρέχοντος μήνα, έως ότου η περίοδος εξομάλυνσης περιλαμβάνει μόνο δημοσκοπήσεις του διανυόμενου εκλογικού κύκλου. Κατά τη διάρκεια της περιόδου που η περίοδος εξομάλυνσης περιλαμβάνει και έρευνες του προηγούμενου εκλογικού κύκλου, εκτιμάται η επίδραση του εκλογικού αποτελέσματος στη χρονοσειρά της πρόθεσης ψήφου. Εάν η αλλαγή του εκλογικού κύκλου είναι στατιστικά σημαντική, τότε ενσωματώνεται στο υπόδειγμα ως εξωγενής παρεμβολή.

2. *Φίλτρο Kalman (Kalman filtering)*. Στο βήμα αυτό, οι τιμές της χρονοσειράς των διευκρινισμένων ποσοστών του κόμματος φιλτράρονται, ώστε να «μειωθεί» η

επίδραση του *δειγματοληπτικού σφάλματος*. Το φιλτράρισμα των ποσοστών του κόμματος επιτυγχάνεται δημιουργώντας μια νέα χρονοσειρά, με αφητηρία την πρώτη δημοσκοπηση. Η φιλτραρισμένη τιμή (ποσοστό) μιας δημοσκοπησης υπολογίζεται από το σταθμισμένο μέσο όρο της προηγούμενης φιλτραρισμένης τιμής και του ποσοστού που έλαβε το κόμμα στη συγκεκριμένη δημοσκοπηση. Το βάρος του ποσοστού στη συγκεκριμένη δημοσκοπηση μειώνεται, όσο αυξάνεται το *δειγματοληπτικό της σφάλμα* και αυξάνεται, όσο αυξάνεται η *διακύμανση* του *διαταρακτικού όρου* σ_u^2 . Αντίστροφα, το βάρος της προηγούμενης φιλτραρισμένης τιμής αυξάνεται, όσο αυξάνεται το *δειγματοληπτικό σφάλμα* της τρέχουσας δημοσκοπησης και μειώνεται, όσο αυξάνεται η *διακύμανση* του *διαταρακτικού όρου* σ_u^2 . Με αυτόν τον τρόπο, δημιουργείται διαδοχικά «προς τα εμπρός» (forward) η χρονοσειρά των φιλτραρισμένων ποσοστών, μέχρι και την τρέχουσα δημοσκοπηση. Με βάση το *φίλτρο Kalman*, η φιλτραρισμένη τιμή της τρέχουσας δημοσκοπησης προκύπτει από το σταθμισμένο μέσο όρο του ποσοστού του κόμματος στην τρέχουσα έρευνα και των ποσοστών του σε όλες τις προηγούμενες έρευνες. Το ακριβές βάρος κάθε δημοσκοπησης, σε αυτόν τον μέσο, καθορίζεται από το μέγεθος του δείγματός της, τη χρονική της απόσταση από την τρέχουσα έρευνα και τη μεταβλητότητα των προτιμήσεων του εκλογικού σώματος, δηλαδή τις τιμές των γ και σ_u^2 . Όσο περισσότερο αυξάνεται το μέγεθος του δείγματος μιας δημοσκοπησης και όσο περισσότερο μειώνεται η χρονική της απόσταση από την τρέχουσα, τόσο περισσότερο το ποσοστό του κόμματος στη συγκεκριμένη δημοσκοπηση καθορίζει τη φιλτραρισμένη τιμή της τρέχουσας έρευνας. Η απόκλιση των φιλτραρισμένων τιμών από τα διευκρινισμένα ποσοστά του κόμματος, δηλαδή το «μέγεθος» της εξομάλυνσης που επιφέρει το *φίλτρο Kalman* στη χρονοσειρά *πρόθεσης ψήφου*, αυξάνεται, όσο αυξάνονται η τιμή του γ και τα *δειγματοληπτικά σφάλματα* των δημοσκοπήσεων και όσο μειώνεται η *διακύμανση* του *διαταρακτικού όρου* σ_u^2 .

3. *Εξομάλυνση Kalman (Kalman smoothing)*. Στο βήμα αυτό ακολουθεί η διαδικασία της εξομάλυνσης (smoothing), η οποία στηρίζεται στις φιλτραρισμένες τιμές. Η διαδικασία αυτή είναι αναδρομική. Ξεκινώντας από την τελευταία φιλτραρισμένη τιμή (η οποία αντιστοιχεί στην τρέχουσα δημοσκοπηση) και πηγαίνοντας προς τα πίσω (backward), εξομαλύνει τις φιλτραρισμένες τιμές. Η εξομάλυνση υλοποιείται με τέτοιο τρόπο, ώστε όσο χειρότερα μια φιλτραρισμένη τιμή προβλέπει την επόμενη της, τόσο μεγαλύτερη είναι η εξομάλυνση που δέχεται.

Συνοπτικά, ο αλγόριθμος της μεθόδου *Kalman* λειτουργεί ως εξής: Αρχικά μειώνεται η επίδραση του *δειγματοληπτικού σφάλματος* σε όλες τις διαθέσιμες έρευνες, από την πρώτη μέχρι και την τρέχουσα δημοσκοπηση. Σε αυτό το βήμα, το φιλτράρισμα του ποσοστού μιας συγκεκριμένης έρευνας πραγματοποιείται, ενσωματώνοντας το σύνολο της πληροφορίας όλων των προηγούμενων από αυτήν ερευνών (*φίλτρο Kalman*). Στη συνέχεια, εξομαλύνεται προς τα πίσω το σύνολο των φιλτραρισμένων τιμών, αρχίζοντας από τη φιλτραρισμένη τιμή της τρέχουσας και φθάνοντας μέχρι τη φιλτραρισμένη τιμή της πρώτης διαθέσιμης δημοσκοπησης (*εξομάλυνση Kalman*). Με αυτό τον τρόπο, η φιλτραρισμένη και η εξομαλυσμένη τιμή της τρέχουσας δημοσκοπησης ταυτίζονται.

Γενικότερα, το *φίλτρο Kalman* χρησιμοποιείται ώστε να εκτιμηθεί η πραγματική εκλογική επιρροή ενός κόμματος, σε μια δεδομένη χρονική στιγμή, ενώ η *εξομάλυνση Kalman* είναι κατάλληλη, ώστε να εκτιμηθεί –εκ των υστέρων– η δυναμική που οδήγησε σε αυτήν.

5.5.4 Περιθώριο σφάλματος φιλτραρισμένων και εξομαλυσμένων τιμών

Τα φιλτραρισμένα και τα εξομαλυσμένα ποσοστά ενός κόμματος αποτελούν *προσαρμογές (fitted values)* των διορθωμένων από τη *μεροληψία* ποσοστών του συγκεκριμένου κόμματος, μέσω ενός υποδείγματος του χώρου καταστάσεων. Συνεπώς, αποτελούν *εκτιμήσεις* της πραγματικής εκλογικής επιρροής του κόμματος. Όπως λοιπόν συμβαίνει σε κάθε είδους *εκτίμηση*, υπάρχει μια αβεβαιότητα για την ακρίβειά τους. Η εν λόγω αβεβαιότητα για τις φιλτραρισμένες τιμές υπολογίζεται από το αντίστοιχο *περιθώριο σφάλματος (margin of error)*. Το *περιθώριο σφάλματος* των φιλτραρισμένων τιμών ισούται με το διπλάσιο της τετραγωνικής ρίζας της *διακύμανσης των σφαλμάτων πρόβλεψης* των φιλτραρισμένων τιμών. Ενσωματώνει την αβεβαιότητα που προκαλείται στη δυναμική εξέλιξη της χρονοσειράς της εκλογικής επιρροής, εξαιτίας του *διαταρακτικού όρου* και την αβεβαιότητα που προκαλείται από το *δειγματοληπτικό σφάλμα*. Η αύξηση της *διακύμανσης του διαταρακτικού όρου* σ_u^2 και των *δειγματοληπτικών σφαλμάτων* των ερευνών προκαλούν αύξηση του *περιθωρίου σφάλματος* των φιλτραρισμένων τιμών. Επιπλέον, όσο μεγαλώνει το πλήθος των διαθέσιμων δημοσκοπήσεων και ταυτόχρονα, το ποσοστό του κόμματος «κινείται» προς την ίδια κατεύθυνση (αυξάνεται διαρκώς, μειώνεται διαρκώς ή διατηρείται στάσιμο), τόσο μειώνεται το *περιθώριο σφάλματος* των φιλτραρισμένων τιμών. Τα *περιθώρια σφάλματος* των εξομαλυσμένων τιμών υπολογίζονται από τα *περιθώρια σφάλματος* των φιλτραρισμένων. Η διαδικασία αυτή είναι αναδρομική. Αρχίζοντας από το *περιθώριο σφάλματος* της τελευταίας εξομαλυσμένης τιμής (η οποία αντιστοιχεί στην τρέχουσα δημοσκόπηση) και πηγαίνοντας προς τα πίσω (*backward*), υπολογίζονται τα *περιθώρια σφάλματος* όλων των εξομαλυσμένων τιμών. Τα *περιθώρια σφάλματος* των εξομαλυσμένων τιμών αποτελούν τα *περιθώρια σφάλματος* των *εκτιμήσεων εκλογικής επιρροής* του κόμματος, με βάση τις *βραχυχρόνιες τάσεις*.

Το *δειγματοληπτικό σφάλμα* εκφράζει την αβεβαιότητα των πρωτογενών ποσοστών (μετά την απαλοιφή της *μεροληψίας*), ενώ το *περιθώριο σφάλματος* εκφράζει την αβεβαιότητα των φιλτραρισμένων και των εξομαλυσμένων τιμών. Το *περιθώριο σφάλματος* των φιλτραρισμένων και των εξομαλυσμένων τιμών είναι μικρότερο από το *δειγματοληπτικό σφάλμα* των αντίστοιχων πρωτογενών ποσοστών. Π.χ. το ποσοστό της ΝΔ στη *διευκρινισμένη πρόθεση ψήφου* στην έρευνα που πραγματοποιήθηκε το διήμερο 4-5/2/2004 ήταν 45,1%. Με δεδομένο το μέγεθος του διευκρινισμένου δείγματος (925 άτομα), το *δειγματοληπτικό σφάλμα* που αντιστοιχεί στο ποσοστό της ΝΔ είναι 3,2%. Μετά την εφαρμογή της μεθόδου *Kalman*, το εξομαλυσμένο ποσοστό της ΝΔ είναι 47,4%, με *περιθώριο σφάλματος* μόλις 1,2%.

5.5.5 Αξιολόγηση της μεθόδου εξομάλυνσης Kalman

Οι εξομαλυσμένες τιμές των χρονοσειρών για τον τρέχοντα μήνα, άρα και οι *εκτιμήσεις εκλογικής επιρροής*, επηρεάζονται από τα διάφορα γεγονότα που συμβαίνουν κατά τη διάρκεια του συγκεκριμένου μήνα, καθώς η τιμή της τρέχουσας δημοσκόπησης ενσωματώνει την τιμή του *διαταρακτικού όρου* u_t . Η εν λόγω ιδιότητα των *εκτιμήσεων* συνάδει με τον χαρακτήρα των *βραχυχρόνιων τάσεων*, καθώς η μηνιαία εκλογική επιρροή των κομμάτων, με βάση τις *βραχυχρόνιες τάσεις*, είναι λογικό να επηρεάζεται από τα γεγονότα που συνέβησαν τον συγκεκριμένο μήνα. Από την άλλη πλευρά, δεν επηρεάζονται σημαντικά από το *δειγματοληπτικό σφάλμα*, αφού η *εξομάλυνση Kalman* μειώνει σε μεγάλο βαθμό την επίδρασή του στις χρονοσειρές της μηνιαίας *πρόθεσης ψήφου*.

Η μέθοδος *Kalman* μπορεί να εφαρμοσθεί ακόμα και εάν υπάρχουν ελλείπουσες τιμές (*missing values*) στη χρονοσειρά των ποσοστών ενός κόμματος. Μια από τις μεθόδους για να αντιμετωπισθεί αυτό το πρόβλημα είναι η αντιστοίχιση σε κάθε ελλείπουσα τιμή μιας εικονικής «δημοσκοπήσης» με εξαιρετικά μικρό μέγεθος δείγματος, ώστε το αντίστοιχο *δειγματοληπτικό σφάλμα* να είναι πολύ μεγάλο. Με αυτό τον τρόπο, οι εικονικές «δημοσκοπήσεις» δεν επηρεάζουν τις φιλτραρισμένες και τις εξομαλυσμένες τιμές, επειδή λόγω του μεγάλου *δειγματοληπτικού σφάλματος*, ο αλγόριθμος της μεθόδου θα τους αποδώσει μηδενικό βάρος (Green, Gerber and De Boef 1999).

Η μέθοδος της *εξομάλυνσης Kalman* εφαρμόζεται στα διευκρινισμένα ποσοστά των κομμάτων και όχι στα αδιευκρίνιστα. Οι κυριότεροι λόγοι που οδηγούν σε αυτή την επιλογή είναι: *Πρώτον*, το συνολικό μέγεθος του δείγματος (που περιλαμβάνει και την *αδιευκρίνιστη ψήφο*) είναι περίπου ίδιο σε κάθε έρευνα, με αποτέλεσμα, σε αυτή την περίπτωση, η μέθοδος να μην καταφέρνει να εξομαλύνει σε σημαντικό βαθμό τα ποσοστά των κομμάτων. Αντιθέτως, το μέγεθος του διευκρινισμένου δείγματος μεταβάλλεται σημαντικά από κύμα σε κύμα. *Δεύτερον*, οι εν λόγω μεταβολές του μεγέθους του διευκρινισμένου δείγματος, επιτρέπουν στο υπόδειγμα την ενσωμάτωση της αβεβαιότητας που προκαλείται από το ύψος της διευκρίνισης στην ερώτηση της *πρόθεσης ψήφου*. Δηλαδή, όσο μεγαλώνει ο αριθμός των ερωτώμενων που διευκρινίζουν την *πρόθεση ψήφου* τους σε μια δημοσκόπηση, τόσο μειώνεται το *δειγματοληπτικό της σφάλμα* και κατά συνέπεια μεγαλώνει το βάρος της συγκεκριμένης δημοσκόπησης στη διαδικασία της εξομάλυνσης. Αντίθετα, οι δημοσκοπήσεις με χαμηλή διευκρίνιση, άρα και μεγαλύτερη αβεβαιότητα, έχουν μικρότερο βάρος στη διαδικασία της εξομάλυνσης.

Οι προεκλογικές έρευνες ενσωματώνονται στη χρονοσειρά των δημοσκοπήσεων που πραγματοποιούνται πριν από την έναρξη της προεκλογικής περιόδου, δημιουργώντας μια ενιαία χρονοσειρά, με το σύνολο των ερευνών του εκλογικού κύκλου. Αυτή η ενσωμάτωση μπορεί να πραγματοποιηθεί με δύο τρόπους: *Πρώτον*, προσαρμόζοντας το χρονικό διάστημα μεταξύ των μη-προεκλογικών ερευνών (μήνας) σε εκείνο των προεκλογικών (δεκαπενθήμερο, εβδομάδα ή ακόμα και διήμερο). Η συγκεκριμένη προσαρμογή δεν επηρεάζει την *εκτίμηση* των παραμέτρων του υποδείγματος και την εφαρμογή του αλγόριθμου εξομάλυνσης, χάρη στη δυνατότητα εφαρμογής της μεθόδου σε χρονοσειρές με *ελλείπουσες τιμές*. *Δεύτερον*, στην περίπτωση κατά την οποία οι προεκλογικές δημοσκοπήσεις δεν εμφανίζουν σε γενικές γραμμές σημαντική *τάση* (με την τρέχουσα σημασία του όρου), είναι δυνατό να ενσωματωθούν στη χρονοσειρά των δημοσκοπήσεων του εκλογικού κύκλου, μέσω του *αθροιστικού αρχείου* τους. Ο πρώτος τρόπος επελέγη στις «διπλές» εκλογές του 2012, ενώ ο δεύτερος στις εκλογές του 2007 και του 2009.

Οι προεκλογικές έρευνες είναι πυκνότερες, έναντι των μη-προεκλογικών, και χρονικά συγκεντρωμένες στο τέλος του εκλογικού κύκλου, με αποτέλεσμα να μην επηρεάζονται σημαντικά, κατά τη διαδικασία της εξομάλυνσης, από τη δυναμική της μη-προεκλογικής περιόδου. Ακόμα και στην περίπτωση ενσωμάτωσης των προεκλογικών ερευνών, μέσω του *αθροιστικού τους αρχείου*, η κατανομή της επιρροής των κομμάτων σε αυτό επηρεάζεται πολύ λιγότερο, κατά τη διαδικασία της εξομάλυνσης, από τις προηγούμενες έρευνες, ενώ αντίθετα τις επηρεάζει σημαντικά, λόγω του μεγαλύτερου μεγέθους του δείγματος του *αθροιστικού αρχείου*, σε σχέση με τα δείγματα των μη-προεκλογικών ερευνών. Επομένως, οι προεκλογικές έρευνες έχουν μεγαλύτερο βάρος στην *εξομάλυνση Kalman*, σε σχέση με τις μη-

προεκλογικές, και κατά συνέπεια καθορίζουν σε μεγάλο βαθμό την εκτίμηση εκλογικής επιρροής των κομμάτων (με βάση τις βραχυχρόνιες τάσεις), κατά τη διάρκεια της προεκλογικής περιόδου. Η συγκεκριμένη μεθοδολογική προσέγγιση συνάδει απόλυτα με τον ιδιαίτερο χαρακτήρα των προεκλογικών ερευνών και τη σημασία τους στην πρόβλεψη του εκλογικού αποτελέσματος.

5.5.6 Εφαρμογή της εξομάλυνσης Kalman στις βουλευτικές εκλογές του Ιουνίου 2012

Οι βουλευτικές εκλογές του Ιουνίου 2012 διεξήχθησαν ένα μήνα μετά την εκλογική αναμέτρηση του Μαΐου. Κατά τη διάρκεια της δεύτερης προεκλογικής περιόδου, η Public Issue πραγματοποίησε πέντε (5) προεκλογικές έρευνες. Όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως, ο απαιτούμενος αριθμός παρατηρήσεων-δημοσκοπήσεων για την εκτίμηση των παραμέτρων του υποδείγματος κάθε κόμματος είναι τουλάχιστον είκοσι (20). Προκειμένου να αντιμετωπιστεί αυτό το πρόβλημα, η περίοδος εξομάλυνσης διευρύνθηκε χρονικά προς τα πίσω, περιλαμβάνοντας το σύνολο των δημοσκοπήσεων του Πολιτικού Βαρόμετρου, από τον Ιούνιο του 2011 και, ταυτόχρονα, ενσωματώθηκε το εκλογικό αποτέλεσμα του Μαΐου 2012, ως μια δημοσκόπηση με σχεδόν μηδενικό δειγματοληπτικό σφάλμα. Με αυτόν τον τρόπο κατασκευάζεται χρονοσειρά που περιλαμβάνει συνολικά 22 παρατηρήσεις. Η επιλογή του Ιουνίου 2011, ως αφετηρίας της περιόδου εξομάλυνσης, στηρίχθηκε στο γεγονός, ότι ο συγκεκριμένος μήνας υπήρξε ο πρώτος, κατά τη διάρκεια του εκλογικού κύκλου 2009-2012, στον οποίο η ΝΔ προηγήθηκε του ΠΑΣΟΚ. Συνεπώς, η περίοδος 6/2011-6/2012 θεωρήθηκε ομοιογενής, ως προς το πολιτικό κλίμα, καθώς κατά τη διάρκειά της η ΝΔ υπήρξε σταθερά 1ο κόμμα, με εξαίρεση το α' 15νθήμερο της προεκλογικής περιόδου, όπου προηγείτο με σημαντική διαφορά ο ΣΥΡΙΖΑ. Παράλληλα, η συγκεκριμένη περίοδος περιλάμβανε την άνοδο του ΣΥΡΙΖΑ και της ΧΑ, τη ραγδαία πτώση του ΠΑΣΟΚ και την εμφάνιση των ΑΝΕΛ, γεγονότα που διαμόρφωσαν το αποτέλεσμα του Μαΐου και κρίθηκε ότι θα επηρέαζαν και το αποτέλεσμα των εκλογών του Ιουνίου. Τα εκτιμημένα υποδείγματα εξομάλυνσης Kalman για την περίοδο 6/2011-6/2012, παρατίθενται στον Πίνακα 14.4.

5.6 Τοπική Παλινδρόμηση Εξομάλυνσης του Γραφήματος (LOcally wEighted Scatterplot Smoothing – Loess regression)

Κατά την περίοδο 2004-2007, για την επιβεβαίωση των αποτελεσμάτων της εξομάλυνσης Kalman, η Public Issue χρησιμοποίησε επικουρικά και την Τοπική Παλινδρόμηση Εξομάλυνσης του Γραφήματος (LOcally wEighted Scatterplot Smoothing – Loess regression). Ωστόσο, εξαιτίας των προβλημάτων που παρουσιάζει, δεν χρησιμοποιήθηκε μετά τις εκλογές του 2007.

5.6.1 Περιγραφή της τεχνικής

Η τεχνική της παλινδρόμησης loess είναι μια τεχνική εξομάλυνσης, η οποία ανακαλύπτει τη συνάρτηση που περιγράφει τη συστηματική διαχρονική πορεία (pattern) των τιμών μιας μεταβλητής με τη βοήθεια τοπικών παλινδρομήσεων, μιας για κάθε παρατήρηση, οι οποίες πραγματοποιούνται με βάση μόνο τις γειτονικές της παρατηρήσεις.

Οι τοπικές παλινδρομήσεις εκτιμώνται με τη μέθοδο των σταθμισμένων ελαχί-

ΠΙΝΑΚΑΣ 14.4

Υποδείγματα εξομάλυνσης Kalman για τις εκλογές του Ιουνίου 2012

	ΝΔ	ΣΥΡΙΖΑ	ΠΑΣΟΚ	ΚΚΕ	ΔΗΜΑΡ	ΑΝΕΛ	ΧΑ
Μέσος ($\alpha/(1-\gamma)$)	26,7	17	16,5	9,1	9,2	7,8	3,3
γ	0,89 (0,06)*	0,92 (0,04)	0,95 (0,04)	0,94 (0,05)	0,94 (0,03)	0,63 (0,20)	0,89 (0,09)
σ_u^2	4,04 (1,26)	7,09 (4,83)	3,17 (1,30)	1,08 (0,62)	2,29 (0,52)	2,12 (0,70)	1,17 (0,61)
Συνάρτηση πιθανοφάνειας (loglikelihood)	-36,83	-42,11	-36,23	-25,76	-31,38	-15,48	-23,25

* Οι τιμές στην παρένθεση είναι τα τυπικά σφάλματα των εκτιμημένων παραμέτρων.

στων τετραγώνων (WLS). Βασικές παράμετροι της τεχνικής αυτής είναι: **1)** Η έκταση (span), δηλαδή ο αριθμός των παρατηρήσεων που χρησιμοποιούνται σε κάθε τοπική παλινδρόμηση. Συνήθως εκφράζεται ως το ποσοστό των τιμών γύρω από μια παρατήρηση που χρησιμοποιούνται στην τοπική παλινδρόμηση της συγκεκριμένης παρατήρησης. **2)** Ο βαθμός του πολυωνύμου κάθε τοπικής παλινδρόμησης. **3)** Η συνάρτηση βάρους των παρατηρήσεων στη μέθοδο των σταθμισμένων ελαχίστων τετραγώνων. Αρχικά, οι τοπικές παλινδρομήσεις εκτιμώνται χρησιμοποιώντας τα τοπικά βάρη (local weights). Στη συνέχεια, από τα κατάλοιπα των αρχικών παλινδρομήσεων υπολογίζονται τα βάρη αντίστασης (resistance weights). Προκειμένου να μειωθεί η επίδραση των ακραίων-έκτροπων παρατηρήσεων (outliers), οι τοπικές παλινδρομήσεις επαναλαμβάνονται χρησιμοποιώντας τα λεγόμενα δυναμικά βάρη (robustness weights), τα οποία αποτελούν ένα συνδυασμό των αρχικών τοπικών βαρών και των βαρών αντίστασης. Τα τοπικά βάρη υπολογίζονται από την «τρικυβική» συνάρτηση βάρους και τα βάρη αντίστασης από τη «διτεράγωνη» συνάρτηση βάρους.

Η επιλογή της έκτασης και του βαθμού του πολυωνύμου γίνεται με τέτοιο τρόπο ώστε να επιτευχθεί μια ισορροπία μεταξύ μεροληψίας και διακύμανσης. Πιο συγκεκριμένα, η επιλογή μικρής έκτασης έχει ως αποτέλεσμα η καμπύλη των εξομαλυσμένων ποσοστών να έχει πολύ «θόρυβο», δηλαδή μεγάλη διακύμανση και άρα μικρή μεροληψία. Αντίθετα, η επιλογή μεγάλης έκτασης οδηγεί σε «υπερεξομάλυνση» (oversmoothing) των πρωτογενών ποσοστών, συνεπώς η καμπύλη των εξομαλυσμένων ποσοστών έχει μεγάλη μεροληψία και μικρή διακύμανση (Andersen 2003). Ταυτόχρονα, όσο μεγαλώνει ο βαθμός του πολυωνύμου, τόσο μικραίνει η μεροληψία και τόσο μεγαλώνει η διακύμανση. Στις περιπτώσεις εφαρμογής της παλινδρόμησης loess επιλέχθηκε έκταση (span) = 0,5 και γραμμικά πολυώνυμα.

5.6.2 Αδυναμίες και προβλήματα της τεχνικής

Η εξομάλυνση της χρονοσειράς των δεδομένων (ποσοστών) με την παλινδρό-

μηση *loess* αντιμετωπίζει ορισμένα σημαντικά προβλήματα. Στην περίπτωση κατά την οποία διαθέτουμε μικρό αριθμό παρατηρήσεων (δημοσκοπήσεων), κοντά στην τελευταία (τρέχουσα) παρατήρηση, τότε η καμπύλη της εξομάλυνσης «κινείται» προς την κατεύθυνση της τελευταίας δημοσκοπήσης. Δηλαδή, ουσιαστικά, η τελευταία δημοσκόπηση δεν εξομαλύνεται. Από την άλλη πλευρά, στην περίπτωση κατά την οποία διαθέτουμε μεγάλο αριθμό παρατηρήσεων (δημοσκοπήσεων) κοντά στην τελευταία (τρέχουσα) παρατήρηση, τότε η καμπύλη της εξομάλυνσης ακολουθεί, σε μεγάλο βαθμό, την *τάση* που προϋπήρχε της τρέχουσας δημοσκόπησης, «αγνοώντας» την ενδεχόμενη μεταβολή που πιθανόν σηματοδοτεί αυτή. Ακόμα και εάν η τρέχουσα δημοσκόπηση αποτελεί πράγματι την αφετηρία μιας νέας περιόδου, η εξομάλυνση «πείθεται» για την αλλαγή στην *τάση* της χρονοσειράς, μόνο μετά την προσθήκη ικανού αριθμού παρατηρήσεων (Blumenthal and Lewis 2010). Συμπερασματικά, υπάρχει σημαντική αβεβαιότητα για την εξομαλυσμένη τιμή της τρέχουσας δημοσκόπησης. Αντίθετα, στην *εξομάλυνση Kalman*, παρόμοιου είδους προβλήματα παρουσιάζονται σε πολύ μικρότερο βαθμό. Οι σημαντικότεροι λόγοι αυτής της διαφοροποίησης των δύο μεθόδων είναι: Πρώτον, στόχος της μεθόδου *Kalman* είναι η εξομάλυνση των πρωτογενών ποσοστών, μέσω της μείωσης του δειγματοληπτικού σφάλματος και όχι μέσω της συνάρτησης που περιγράφει τη διαχρονική πορεία τους, όπως συμβαίνει με την *παλινδρόμηση loess*. Δεύτερον, η *εξομάλυνση Kalman* στηρίζεται σε υποδείγματα χρονολογικών σειρών, δηλαδή σε στατιστικές μεθόδους, ενώ η *παλινδρόμηση loess* στη μέθοδο ελαχίστων τετραγώνων, που είναι μια αριθμητική μέθοδος.

6. Εκτίμηση εκλογικής επιρροής με βάση τις μακροχρόνιες τάσεις της πρόθεσης ψήφου (*vote estimate based on long-term voting intention trends*)

6.1 Υπόδειγμα ARIMA (*AutoRegression Integrated Moving Averages model*)

Η χρονοσειρά της τριμηνιαίας πρόθεσης ψήφου κάθε κόμματος αναλύεται με την κλασική μεθοδολογία *Box-Jenkins* (Box and Jenkins 1971). Το στατιστικό υπόδειγμα που κατασκευάζεται για την *ανάλυση της χρονοσειράς* κάθε κόμματος αποτελεί συνδυασμό ενός υποδείγματος *ARIMA* (*AutoRegression Integrated Moving Averages model*) και διαφόρων εξωγενών παρεμβολών (*interventions*, βλέπε σημείο 4 του παρόντος κεφαλαίου), που επιδρούν στην εξέλιξη της επιρροής των κομμάτων. Επομένως, τα υποδείγματα που χρησιμοποιούνται είναι *ARIMA(p,d,q)* της μορφής

$$(1 - B)^d x_t = c + (1 - B)^d \text{ dummy variables} + \frac{(1 - \theta_1 B - \dots - \theta_q B^q)}{(1 - \phi_1 B - \dots - \phi_p B^p)} \varepsilon_t$$

Ως *ψευδομεταβλητές (dummy variables)* εννοούνται οι κατάλληλες διχοτόμες μεταβλητές (με τιμές 0,1), που περιγράφουν τις εξωγενείς παρεμβολές (DeLurgio 1998). Η διαδικασία ε_t θεωρείται κανονικός λευκός θόρυβος. Τα υποδείγματα εκτιμώνται με τη μέθοδο της μέγιστης πιθανοφάνειας (Hamilton 1994). Υποδείγματα *μακροχρόνιων τάσεων* της πρόθεσης ψήφου εκτιμώνται μόνο για εκείνα τα κόμματα (ΝΔ, ΣΥΡΙΖΑ, ΠΑΣΟΚ και ΚΚΕ), για τα οποία διατίθενται στοιχεία δημοσκοπήσεων σε βάθος χρόνου (από το 1995 και ύστερα).

6.2 Η σημασία των εξωγενών παρεμβολών (*interventions*)

Η ενσωμάτωση εξωγενών παρεμβολών στα υποδείγματα ARIMA θεωρήθηκε επιβεβλημένη, αφενός, επειδή κατά τη διάρκεια της μακράς περιόδου που καλύπτουν οι χρονοσειρές έχουν συμβεί σημαντικά γεγονότα που επέδρασαν στα ποσοστά των κομμάτων και, αφετέρου, για να καταστεί δυνατή η προσαρμογή γραμμικών υποδειγμάτων (όπως είναι τα υποδείγματα ARIMA) σε χρονολογικές σειρές, οι οποίες δεν ακολουθούν την κανονική κατανομή (Asikainen 2003, Byers et al. 2000, Proietti 2002).

Ωστόσο, η χρήση εξωγενών παρεμβολών πρέπει να γίνεται με ιδιαίτερη προσοχή. Οι κυριότεροι λόγοι γι' αυτό είναι: *Πρώτον*, τα υποδείγματα που κατασκευάζονται πρέπει να είναι φειδωλά (*parsimonious models*), δηλαδή να έχουν τις λιγότερες δυνατές ερμηνευτικές μεταβλητές, καθώς τα υποδείγματα με πολλές ερμηνευτικές μεταβλητές, ενώ ελαχιστοποιούν το άθροισμα των τετραγώνων των σφαλμάτων (*sum of squared errors*), κατά τη διαδικασία της προσαρμογής (*fitting*), δεν ελαχιστοποιούν το αντίστοιχο άθροισμα, κατά τη διαδικασία της πρόβλεψης (*forecasting* – DeLurgio 1998). *Δεύτερον*, ένα υπόδειγμα με πολλές ερμηνευτικές μεταβλητές έχει λίγους βαθμούς ελευθερίας (*degrees of freedom*). Η μείωση των βαθμών ελευθερίας μεγαλώνει το τυπικό σφάλμα των εκτιμητριών των παραμέτρων, οδηγώντας αρκετές φορές τους ελέγχους στατιστικής σημαντικότητας (*t-test*) στην εσφαλμένη απόρριψη αρκετών μεταβλητών από το υπόδειγμα. *Τρίτον*, η ερμηνεία της διαχρονικής εξέλιξης της πρόθεσης ψήφου επηρεάζεται σε σημαντικό βαθμό από την ενσωμάτωση πολλών εξωγενών παρεμβολών στα υποδείγματα ARIMA. Όταν η εξέλιξη της πρόθεσης ψήφου σε ένα κόμμα και σε μια χρονική περίοδο ερμηνεύεται, σε μεγάλο βαθμό, από εξωγενείς παρεμβολές, τότε οι μεταβολές των ποσοστών του εν λόγω κόμματος, που συμβαίνουν κατά τη διάρκεια της συγκεκριμένης περιόδου, δεν θεωρούνται αποτέλεσμα της πραγματικής στοχαστικής διαδικασίας, η οποία «γεννά» τις τιμές της αντίστοιχης χρονοσειράς (*underlying stochastic process*), αλλά αντίθετα αποτέλεσμα των εξωγενών παρεμβολών. Επομένως, η ενσωμάτωση πολλών εξωγενών παρεμβολών στα υποδείγματα ARIMA μειώνει την επίδραση της εγγενούς δυναμικής των χρονοσειρών στη διαχρονική εξέλιξη της πρόθεσης ψήφου και στην πρόβλεψη των μελλοντικών της τιμών.

Εκτός από τους «μαθηματικούς λόγους», η ενσωμάτωση μιας εξωγενούς παρεμβολής στο υπόδειγμα ARIMA ενός κόμματος πρέπει να αιτιολογείται και «πολιτικά». Ιδιαίτερη προσοχή στον εντοπισμό εξωγενών παρεμβολών δίδεται στους δύο πρώτους μήνες κάθε τριμήνου, διότι πριν την ολοκλήρωσή του δεν είναι δυνατό να υπολογισθεί με ακρίβεια η τριμηνιαία πρόθεση ψήφου των κομμάτων.

Γενικότερα, η χρήση εξωγενών παρεμβολών έχει ως στόχο την καλύτερη δυνατή προσαρμογή (*fitting*) των υποδειγμάτων ARIMA στα πρωτογενή στοιχεία. Η απόκλιση των πραγματικών τιμών (*actual values*) της πρόθεσης ψήφου ενός κόμματος από τις «προσαρμοσμένες» (*fitted values*), κατά τη διάρκεια μιας χρονικής περιόδου, δεν αποτελεί πάντοτε πρόβλημα και δεν οφείλει να οδηγήσει υποχρεωτικά στη χρήση μιας εξωγενούς παρεμβολής για την απαλοιφή της. Μια τέτοιου είδους απόκλιση, όταν δεν είναι ιδιαίτερα μεγάλη, μπορεί να οφείλεται στην επίδραση των γεγονότων (*innovations*), που δεν προβλέπονται από την εγγενή δυναμική της αντίστοιχης χρονοσειράς, η οποία καθορίζεται από τη στοχαστική διαδικασία που «παράγει» τα πρωτογενή στοιχεία. Ακόμα, οι μακροχρόνιες τάσεις της εκλογικής επιρροής των κομμάτων,

τις οποίες άλλωστε προσπαθούν να εκτιμήσουν τα υποδείγματα *ARIMA*, μπορούν, από τη φύση τους, να αποκλίνουν σε κάποιο βαθμό από την πρόθεση ψήφου μιας συγκεκριμένης περιόδου.

Εν κατακλείδι, οι εξωγενείς παρεμβολές που ενσωματώνονται σε κάθε υπόδειγμα *ARIMA* επιλέγονται με κριτήριο, αφενός τη στατιστική σημαντικότητα και αφετέρου τη μεγιστοποίηση συνολικά της ερμηνευτικής ικανότητας του υποδείγματος, με βάση το γνωστό στατιστικό κριτήριο του *Akaike* (DeLurgio 1998).

6.3 Η ενσωμάτωση των πραγματικών εκλογικών αποτελεσμάτων των εκλογών της περιόδου 1996-2012 στη χρονοσειρά των μακροχρόνιων τάσεων

Οι εκλογικές αναμετρήσεις ενσωματώνονται στις χρονοσειρές πρόθεσης ψήφου ως εξωγενείς παρεμβολές, αντιστοιχίζοντας μια ψευδομεταβλητή σε κάθε εκλογική αναμέτρηση. Με αυτόν τον τρόπο περιγράφεται η διαφορά τους από τις δημοσκοπήσεις. Συγκεκριμένα, στις χρονοσειρές πρόθεσης ψήφου της *Public Issue* έχουν ενσωματωθεί τα εκλογικά αποτελέσματα από όλες τις αναμετρήσεις (βουλευτικές εκλογές, ευρωεκλογές, νομαρχιακές/περιφερειακές) που έχουν πραγματοποιηθεί στην Ελλάδα από το 1996 και ύστερα: 1) Οι βουλευτικές εκλογές του 1996, του 2000, του 2004, του 2007, του 2009 και του Ιουνίου 2012. 2) Οι ευρωεκλογές του 1999, του 2004 και του 2009. 3) Οι νομαρχιακές του 1998, του 2002 και του 2006. 4) Τέλος, οι περιφερειακές εκλογές του 2010.¹³ Τα πραγματικά εκλογικά αποτελέσματα λαμβάνονται ως τιμές των αντίστοιχων τριμήνων.

Είναι προφανές, ότι τα πραγματικά εκλογικά αποτελέσματα –τα οποία συνιστούν αντικειμενική απογραφική εκλογική πληροφορία– αλληλεπιδρούν με τα αποτελέσματα των δημοσκοπήσεων, συνεπώς η παρεμβολή των εκλογικών αναμετρήσεων στις σειρές πρόθεσης ψήφου βοηθά σημαντικά στην πληρέστερη ερμηνεία και των δύο.

6.4 Εκτιμώμενες εξωγενείς παρεμβολές της περιόδου 1996-2012

Τα σημαντικότερα γεγονότα που εκτιμώνται ως εξωγενείς παρεμβολές κατά την περίοδο 1996-2012 παρατίθενται στον Πίνακα 14.5. Ο συμβολισμός των τριμήνων π.χ. 296, 396, κοκ, που ακολουθείται, σημαίνει 2ο τρίμηνο του 1996, 3ο τρίμηνο του 1996 κ.λπ. Η τιμή 1 στις στήλες των κομμάτων σημαίνει ότι τα ποσοστά του αντίστοιχου κόμματος επηρεάστηκαν θετικά από την εξωγενή παρεμβολή, ενώ η τιμή -1 σημαίνει ότι επηρεάστηκαν αρνητικά. Η διάρκεια της εκτιμώμενης επίδρασης της εξωγενούς παρεμβολής στην εκλογική επιρροή ενός κόμματος υποδηλώνεται από τον αριθμό των τριμήνων μέσα στην παρένθεση.

6.5 Προεκλογικές έρευνες και μακροχρόνιες τάσεις

Οι προεκλογικές έρευνες των βουλευτικών εκλογών δεν ενσωματώνονται στις χρονοσειρές των μακροχρόνιων τάσεων της πρόθεσης ψήφου. Η συγκεκριμένη επιλογή

¹³ Τα εκλογικά αποτελέσματα καθώς και η μεθοδολογία υπολογισμού της επιρροής των κομμάτων στις νομαρχιακές και τις περιφερειακές εκλογές παρατίθενται στο Παράρτημα 2.

είναι συνεπής με την έννοια της εκλογικής επιρροής, με βάση τις μακροχρόνιες τάσεις, καθώς αυτές δεν επηρεάζονται από την προεκλογική περίοδο. Οι τιμές των χρονοσειρών για ένα τρίμηνο στο οποίο πραγματοποιήθηκαν βουλευτικές εκλογές, πριν τη διεξαγωγή τους και επομένως πριν γίνει γνωστό το εκλογικό αποτέλεσμα, προκύπτουν από το μέσο όρο των ερευνών που έχουν πραγματοποιηθεί σε αυτό το τρίμηνο, πριν την έναρξη της τυπικής προεκλογικής περιόδου. Σε περίπτωση που δεν υπάρχουν διαθέσιμες μη-προεκλογικές δημοσκοπήσεις για το τρίμηνο διεξαγωγής των βουλευτικών εκλογών, οι τιμές των χρονοσειρών υπολογίζονται από την πρόβλεψη (*one-period-ahead forecast*) των αντίστοιχων υποδείγματων ARIMA για το εν λόγω τρίμηνο. Οι προεκλογικές έρευνες άλλων εκλογικών αναμετρήσεων (π.χ. ευρωεκλογών) δεν ενσωματώνονται στις χρονοσειρές, αφού οι έρευνες του Πολιτικού Βαρόμετρου της Public Issue αναφέρονται σε βουλευτικές εκλογές.

6.6 Δειγματοληπτικό σφάλμα και μακροχρόνιες τάσεις

Το δειγματοληπτικό σφάλμα δεν θεωρείται ότι επηρεάζει σημαντικά τις μακροχρόνιες τάσεις της πρόθεσης ψήφου. Το ύψος του δειγματοληπτικού σφάλματος στο τριμηνιαίο ποσοστό ενός κόμματος είναι αρκετά μικρό, λόγω του μεγάλου μεγέθους του δείγματος. Επιπλέον, η ενδεχόμενη επίδραση του δειγματοληπτικού σφάλματος μιας τριμηνιαίας παρατήρησης στην εξέλιξη της πρόθεσης ψήφου αμβλύνεται σημαντικά, όσο μεγαλώνει το χρονικό διάστημα στο οποίο εκτείνονται οι παρατηρήσεις.

6.7 Τα εκτιμημένα υποδείγματα μετά την ενσωμάτωση των εκλογών του 2012

Στον πίνακα 14.6 παρατίθενται τα εκτιμημένα υποδείγματα μετά την ενσωμάτωση των αποτελεσμάτων των εκλογών του Ιουνίου 2012. Για το λόγο που εξηγήθηκε, τα υποδείγματα ARIMA των μακροχρόνιων τάσεων της πρόθεσης ψήφου εκτιμήθηκαν μόνο για τέσσερα βασικά κόμματα της περιόδου 1996-2012: ΝΔ, ΠΑΣΟΚ, ΚΚΕ και ΣΥΡΙΖΑ. Για την εκτίμηση των υποδειγμάτων χρησιμοποιήθηκαν συνολικά 69 τριμηνιαίες παρατηρήσεις. Οι 33 τελευταίες παρατηρήσεις των χρονολογικών σειρών, για τα τρίμηνα από το 204 ως και το 412 προκύπτουν από τηλεφωνικές έρευνες που πραγματοποιήθηκαν μετά τις εκλογές του Μαρτίου 2004.¹⁴

6.7.1 Παρατηρήσεις

1. Ο αριθμός των ψευδομεταβλητών που χρησιμοποιούνται στα υποδείγματα είναι: 12 για τη ΝΔ, 12 για το ΠΑΣΟΚ, 9 για το ΚΚΕ και 9 για τον ΣΥΡΙΖΑ. Ωστόσο, ο αριθμός των εξωγενών παρεμβολών που επέδρασαν στην πρόθεση ψήφου των κομμάτων είναι πολύ μεγαλύτερος (Πίνακας 14.5). Δηλαδή, αρκετές φορές,

14 Η τιμή για το 304 τρίμηνο περιλαμβάνει την έρευνα του Οκτωβρίου 2004. Η τιμή για το 404 τρίμηνο είναι ο μέσος όρος των 2 ερευνών του Νοεμβρίου και του Δεκεμβρίου 2004. Η τιμή για το 407 τρίμηνο είναι ο μέσος όρος των 2 ερευνών του Νοεμβρίου και του Δεκεμβρίου 2007. Η τιμή για το 112 τρίμηνο είναι ο μέσος όρος των 5 πρώτων ΜΗ προεκλογικών ερευνών του 2012 (1 τον Ιανουάριο, 2 τον Φεβρουάριο και 2 τον Μάρτιο), εκτός από τη ΝΔ που είναι μόνο η τιμή του 2ου κύματος του Μαρτίου, λόγω της επίδρασης της ίδρυσης των Ανεξάρτητων Ελλήνων. Η τιμή για τα υπόλοιπα τρίμηνα είναι ο μέσος όρος των ερευνών των αντίστοιχων τριμήνων.

ΠΙΝΑΚΑΣ 14.5

Εξωγενείς παρεμβολές της περιόδου 1996- 2012

ΤΡΙΜΗΝΟ	ΕΞΩΓΕΝΗΣ ΠΑΡΕΜΒΟΛΗ	ΝΔ	ΠΑΣΟΚ	ΚΚΕ	ΣΥΡΙΖΑ
396	Βουλευτικές εκλογές 1996	1	1	-1	-1
496	Μετεκλογική επίδραση συσπείρωσης εκλογών 1996	-1	1	X	X
496	Αγροτικές κινητοποιήσεις – Απεργία καθηγητών μέσης εκπαίδευσης	X	X	1(2)	1
297	Εκλογή Καραμανλή στην ηγεσία της ΝΔ	1(2)	X	-1	-1
497	Ανάληψη των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004	-1	1(2)	X	X
198	Εκπαιδευτική μεταρρύθμιση Αρσένη	X	X	1	-1
298	Επίδραση «κυρίαρχου ρεύματος» ^α	1(46)	X	X	X
498	Νομαρχιακές εκλογές 1998	1	1	1	-1
199	Υπόθεση Οτσαλάν	-1	-1	1	X
299	Ευρωεκλογές 1999	-1	X	1	-1
399	Άνοδος χρηματιστηρίου	-1(4)	1(4)	X	-1(3)
100	Βουλευτικές εκλογές 2000	1	X	-1	-1
400	Ναύαγιο «Σάμινα»	X	X	1	X
101	Ίδρυση ΚΕΠ (κόμμα Αβραμόπουλου)	-1	-1(2)	X	-1
402	Νομαρχιακές εκλογές 2002	1	1	1	1
104	Βουλευτικές εκλογές 2004	X	1	-1	X
204	Ευρωεκλογές 2004	-1	1	X	-1
204	Μετεκλογική επίδραση συσπείρωσης εκλογών 2004	1(2)	-1(2)	X	X
204	Άνοδος της Αριστεράς (δομική μεταβολή)	X	X	1(33)	1(33)
204	Επίδραση αλλαγής μεθόδου (face-to-face/ τηλεφωνικής) ^β	1(4)	-1(10)	X	X
304	Ευφορία λόγω των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004	1(2)	-1(2)	X	-1(2)
206	Υπόθεση υποκλοπών	-1	1	1	X
406	Νομαρχιακές εκλογές 2006	1	1	-1	-1
207	Πυρκαγιά της Πάρνηθας	X	X	X	1
307	Βουλευτικές εκλογές 2007	X	1	-1	-1
407	Άνοδος της επιρροής του ΣΥΡΙΖΑ/πτώση της επιρροής του ΚΚΕ	X	X	-1(5)	1(5)
108	Α΄ κάμψη δικομματισμού (ΝΔ + ΠΑΣΟΚ) ^γ	-1(3)	-1(3)	X	1(5)
408	Άνοδος της επιρροής του ΠΑΣΟΚ	X	1(10)	-1(10)	X
408	Πτώση της επιρροής της ΝΔ (δομική μεταβολή)	-1(15)	X	X	X
209	Ευρωεκλογές 2009	X	-1	1	X
309	Επίδραση συσπείρωσης ευρωεκλογών 2009 (bandwagon effect)	X	1(6)	X	X
309	Βουλευτικές εκλογές 2009	X	X	X	X

409	Επίδραση «κυρίαρχου ρεύματος» ^α	-1(7)	X	X	1(6)
409	Μετεκλογική επίδραση συσπείρωσης εκλογών 2009	-1(2)	1(4)	X	X
210	Υπογραφή Μνημονίου	-1(2)	-1(2)	1(9)	1
310	Ίδρυση ΔΗΜΑΡ	X	X	X	-1
410	Περιφερειακές εκλογές 2010	1	-1	X	-1
211	Πτώση της επιρροής του ΠΑΣΟΚ (δομική μεταβολή)	X	-1(5)	1(5)	1(5)
411	Β' κάμψη του δικομματισμού (δομική μεταβολή) ^δ	-1(3)	-1(3)	X	1(3)
212	Βουλευτικές εκλογές 2012 (Ιούνιος)	1	X	-1	1

α. Με τον όρο *επίδραση «κυρίαρχου ρεύματος»* εννοείται η *τάση* που αναπτύσσεται συχνά στους ψηφοφόρους των κομμάτων που κυριαρχούν στο πολιτικό σκηνικό, κατά τη διάρκεια μιας συγκεκριμένης περιόδου, να δηλώνουν με μεγαλύτερη προθυμία την *πρόθεση ψήφου* τους σε μια δημοσκοπήση ή/και η αντίστοιχη *τάση* των ψηφοφόρων των κομμάτων που η επιρροή τους μειώνεται, να είναι λιγότερο πρόθυμοι να δηλώσουν την προτίμησή τους. Από τον Ιούνιο του 1995 μέχρι και το 1ο τρίμηνο του 1998, το «κυρίαρχο ρεύμα», που καθόριζε η κυριαρχία του ΠΑΣΟΚ, επιδρούσε εις βάρος της ΝΔ στις δημοσκοπήσεις της Public Issue. Από το 2ο τρίμηνο του 1998, μέχρι και τις βουλευτικές εκλογές του 2009, δεν παρατηρήθηκε στατιστικά σημαντική *επίδραση* του «κυρίαρχου ρεύματος» στα ποσοστά της ΝΔ. Μετά τις εκλογές του 2009 και μέχρι το 2ο τρίμηνο του 2011, η *επίδραση* του «κυρίαρχου ρεύματος» εις βάρος της ΝΔ επανήλθε, λόγω της συντριπτικής ήττας που υπέστη στη συγκεκριμένη αναμέτρηση.

β. Η επίδραση της αλλαγής μεθόδου (από *face-to-face* σε τηλεφωνικές έρευνες) ενσωματώνει ταυτόχρονα και την *επίδραση* του «κυρίαρχου ρεύματος» στην *πρόθεση ψήφου*, λόγω της ευρείας νίκης της ΝΔ στις βουλευτικές εκλογές του 2004.

γ. Η πρώτη εκλογική κάμψη του δικομματισμού, στην υπό διερεύνηση περίοδο, υπήρξε αποτέλεσμα της κυβερνητικής κρίσης, που προκάλεσε η υπόθεση Ζαχόπουλου και της κρίσης στο ΠΑΣΟΚ, εξαιτίας της εκλογικής του ήττας το 2007.

δ. Η δεύτερη εκλογική κάμψη του δικομματισμού άρχισε με την πτώση της κυβέρνησης Παπανδρέου (11/2011) και ολοκληρώθηκε με την κατάρρευση του παραδοσιακού πολιτικού σκηνικού στις «διπλές» εκλογές του 2012.

X Η αντίστοιχη *εξωγενής παρεμβολή* δεν επηρέασε το συγκεκριμένο κόμμα.

μια *ψευδομεταβλητή* χρησιμοποιείται για την περιγραφή περισσότερων *εξωγενών παρεμβολών*, εφόσον αυτές έχουν ίσο μέγεθος επίδρασης στην επιρροή ενός κόμματος. Π.χ. η *μετεκλογική επίδραση συσπείρωσης* των εκλογών (*honeymoon effect*) του 1996, η υπόθεση Οτσαλάν και η άνοδος του χρηματιστηρίου το καλοκαίρι του 1999 είχαν ίση επίδραση, -4,1% σύμφωνα με το εκτιμημένο υπόδειγμα, στην επιρροή της ΝΔ. Η συγκεκριμένη μεθοδολογική επιβολή κρίθηκε αναγκαία προκειμένου τα υποδείγματα να είναι *φειδωλά* (*parsimonious models* – βλέπε και σημείο 6.2 του παρόντος κεφαλαίου).

2. Για την αναλυτική περιγραφή και ερμηνεία των *στατιστικών ελέγχων*, βλέπε σχετικά το Παράρτημα 1.

6.7.2 Ερμηνεία των υποδειγμάτων

Τα *υποδείγματα* που επιλέχθηκαν είναι $ARIMA(1,1,0)$ χωρίς σταθερά για τη ΝΔ, $AR(2)$ για το ΠΑΣΟΚ, $AR(1)$ για το ΚΚΕ και $ARIMA(0,1,1)$ χωρίς σταθερά για τον ΣΥΡΙΖΑ. Από τις ιδιότητες των παραπάνω υποδειγμάτων προκύπτει ότι η ΝΔ και ο

ΠΙΝΑΚΑΣ 14.6

Υποδείγματα μακροχρόνιων τάσεων της πρόθεσης ψήφου

	ΝΔ	ΠΑΣΟΚ	ΚΚΕ	ΣΥΡΙΖΑ
d (βαθμός ολοκλήρωσης)	1	0	0	1
Εκτιμητής του Whittle	1,19 (0,15)	0,501 (0,17)	X	0,83 (0,12)
Έλεγχος στασιμότητας Ng-Perron	-0,47 (-1,98)	-2,68 (-1,98)	X	-0,92 (-1,98)
Συντελεστής ϕ_1 σε υπόδειγμα AR(1)	0,97 (0,03)	0,70 (0,11)	0,29 (0,14)	0,92 (0,05)
c	X	35,1 (0,000)*	6,1 (0,000)	X
ϕ_1	-0,32 (0,028)	1,11 (0,000)	0,29 (0,042)	X
ϕ_2	X	-0,45 (0,001)	X	X
θ_1	X	X	X	0,40 (0,002)
Βουλευτικές εκλογές	4,5 (0,000)	5,7 (0,000)	-0,7 (0,001)	-1 (0,018)
Βουλευτικές εκλογές 2012 (Ιούνιος)	X	X	-7,3 (0,000)	20,4 (0,000)
Ευρωεκλογές	-8,1 (0,000)	2,9 (0,000)	1,5 (0,015)	-2,2 (0,000)
Νομαρχιακές εκλογές	0,8 (0,000)	6,5 (0,000)	1,1 (0,000)	1,5 (0,000)
Νομαρχιακές εκλογές 2006	X	X	-2,4 (0,000)	-3,6 (0,000)
Μεταβολή «κυρίαρχου ρεύματος»	4,4 (0,000)	X	X	X
Άνοδος χρηματιστηρίου	X	7,7 (0,000)	X	X
Ίδρυση ΚΕΠ (κόμμα Αβραμόπουλου)	-5,5 (0,000)	-7,6 (0,000)	X	X
Ανάληψη των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004	-5,8 (0,000)	5,2 (0,000)	X	X
Εκλογή Καραμανλή στην ηγεσία της ΝΔ	17,4 (0,000)	X	X	X
Υπόθεση Οτσαλάν	X	-4,3 (0,000)	X	X
Μετεκλογική επίδραση συσπείρωσης εκλογών 1996	X	3,4 (0,000)	X	X
Μετεκλογική επίδραση συσπείρωσης εκλογών 2004	2,4 (0,000)	-1 (0,000)	X	X
Ευφορία λόγω των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004	3,7 (0,000)	-2,6 (0,010)	X	X
Άνοδος της Αριστεράς	X	X	3,4 (0,000)	3,4 (0,000)

Επίδραση αλλαγής μεθόδου (<i>face-to-face/ τηλεφωνικής</i>)	3,4 (0,000)	-2 (0,000)	X	X
Υπόθεση υποκλοπών	-2,4 (0,000)	X	X	X
Άνοδος της επιρροής του ΣΥΡΙΖΑ/πτώση της επιρροής του ΚΚΕ	X	X	-1,3 (0,000)	X
A´ κάμψη δικομματισμού (ΝΔ + ΠΑΣΟΚ)	X	X	X	10,7 (0,000)
B´ κάμψη του δικομματισμού (ΝΔ + ΠΑΣΟΚ)	X	-3,3 (0,036)	X	X
Εξωγενείς παρεμβολές με ανοδική επίδραση	X	X	1,1 (0,000)	3,9 (0,000)
Εξωγενείς παρεμβολές με πτωτική επίδραση	-4,1 (0,000)	X	-1,8 (0,003)	-2,2 (0,000)
Τυπική απόκλιση καταλοίπων	1,2	1,2	0,6	0,8
Κριτήριο AIC	-359,6	-359,9	-458,7	-406,8
Έλεγχος κανονικότητας Kolmogorov-Smirnov	0,55 (0,92)	0,77 (0,60)	0,49 (0,97)	0,61 (0,85)
Έλεγχος αυτοσυσχέτισης Box-Ljung	12,8 (0,69)	22,1 (0,14)	16,7 (0,40)	15,4 (0,49)
Έλεγχος μηδενικού μέσου σφαλμάτων	0,9 (2)	0,02 (2)	0,13 (2)	1,1 (2)
Έλεγχος για ARCH επιδράσεις	0,24 (3,84)	1,90 (3,84)	1,14 (3,84)	0,14 (3,84)

* Οι τιμές στην παρένθεση είναι τα αντίστοιχα *p-values* (δικατάληκτοι έλεγχοι).

X Η αντίστοιχη μεταβλητή δεν είναι στατιστικά σημαντική σε επίπεδο 5% (μονοκατάληκτοι έλεγχοι).

ΣΥΡΙΖΑ έχουν σειρές μη-στάσιμες, με *στοχαστική τάση* (*stochastic trend*), γεγονός που σημαίνει, ότι η εξέλιξη της επιρροής τους δεν είναι διαρκώς ανοδική ή πτωτική, αλλά χαρακτηρίζεται από διάφορες περιόδους (ανοδικές, πτωτικές ή σταθερότητας) μεταβλητού μήκους. Επίσης είναι σημαντικό, ότι για τα δύο αυτά κόμματα δεν υπάρχει κάποιος διαχρονικά σταθερός μέσος προς τον οποίο έχουν την *τάση να συγκλίνουν* (*non-mean reverting*). Από την άλλη πλευρά, η διακύμανσή τους είναι χρονικά εξαρτημένη και άπειρη. Η συμπεριφορά της *διακύμανσης* των χρονοσειρών της ΝΔ και του ΣΥΡΙΖΑ δεν έρχεται σε αντίθεση με το γεγονός, ότι όλες οι σειρές *πρόθεσης ψήφου* είναι φραγμένες, επειδή οι τιμές τους βρίσκονται στο διάστημα 0%-100%. Η αργή ταχύτητα των μεταβολών των σειρών *πρόθεσης ψήφου* εξασφαλίζει ότι οι τιμές τους τελικά δεν ξεπερνούν τα φυσικά τους όρια (Erikson, Mackuen and Stimson 2002, 29).

Η σειρά του ΠΑΣΟΚ είναι *στάσιμη με μεγάλη μνήμη*, δηλαδή ένα *απρόβλεπτο γεγονός* (*innovation*) επιδρά για μεγάλο διάστημα στην εξέλιξή της, αλλά ταυτόχρονα έχει την *τάση να συγκλίνει στον διαχρονικά σταθερό μέσο της* (*mean reverting*). Το ΠΑΣΟΚ περιγράφεται από ένα AR(2) υπόδειγμα με δύο παραμέτρους αντίθετου πρόσημου, γεγονός που σημαίνει ότι η διαχρονική του εξέλιξη παρουσιάζει κυκλικότητα, με τους κύκλους να μην έχουν σταθερό μήκος. Στάσιμη συμπεριφορά, χωρίς όμως κυκλικότητα, παρουσιάζει επίσης το ΚΚΕ.

6.8 Μέθοδος απαλοιφής της μεροληψίας με βάση τις μακροχρόνιες τάσεις

Οι συντελεστές των *ψευδομεταβλητών* που χρησιμοποιούνται για την ενσωμάτωση των βουλευτικών εκλογών στο υπόδειγμα ARIMA ενός κόμματος (ως εξωγενείς παρεμβολές) υπολογίζουν την απόκλιση των αποτελεσμάτων των βουλευτικών εκλογών από τις τιμές της χρονοσειράς της τριμηνιαίας πρόθεσης ψήφου, για το συγκεκριμένο κόμμα, κατά τη διάρκεια του τριμήνου διεξαγωγής των εκλογών. Δηλαδή, η τιμή του συντελεστή της *ψευδομεταβλητής* μιας βουλευτικής αναμέτρησης για ένα κόμμα μετρά την απόκλιση, ανάμεσα στο πραγματικό εκλογικό αποτέλεσμα και την *προσαρμογή* (*fitted value*) της πρόθεσης ψήφου για το τρίμηνο των εκλογών, που θα έδινε το αντίστοιχο υπόδειγμα. Πιο συγκεκριμένα, αν ο συντελεστής της *ψευδομεταβλητής* μιας εκλογικής αναμέτρησης είναι θετικός (αρνητικός) και στατιστικά σημαντικός, τότε η πρόθεση ψήφου υπερεκτιμά (υποεκτιμά) την εκλογική επιρροή του κόμματος, κατά τη διάρκεια του τριμήνου διεξαγωγής των εκλογών (Πίνακας 14.7).

Η απόκλιση των εκλογικών αποτελεσμάτων από την πρόθεση ψήφου ενός κόμματος μετρά το *συνολικό σφάλμα* των δημοσκοπήσεων, το οποίο καθορίζεται από την πραγματική μεταβολή της εκλογικής επιρροής, το *δειγματοληπτικό σφάλμα* και τη *μεροληψία της πρόθεσης ψήφου* (βλέπε παραπάνω σημείο 1.2.2 του παρόντος κεφαλαίου). Όμως, για τον υπολογισμό των τιμών των συντελεστών των *ψευδομεταβλητών* των βουλευτικών εκλογών λαμβάνεται υπ' όψιν η υφιστάμενη δυναμική της χρονοσειράς, άρα η πραγματική μεταβολή της πρόθεσης ψήφου, καθώς αυτοί οι συντελεστές συνεκτιμώνται με τους συντελεστές των υπόλοιπων μεταβλητών του υποδείγματος. Με δεδομένη και τη μικρή επίδραση του *δειγματοληπτικού σφάλματος*, στις μακροχρόνιες τάσεις της πρόθεσης ψήφου, η εν λόγω απόκλιση αποτελεί ένα μέτρο της *μεροληψίας της πρόθεσης ψήφου*, κατά το τρίμηνο διεξαγωγής των εκλογών. Αξίζει να σημειωθεί, ότι, σε αντίθεση με τον υπολογισμό της *μεροληψίας* στις βραχυχρόνιες τάσεις, η μέθοδος υπολογισμού της *μεροληψίας* στις μακροχρόνιες, μπορεί να μετρήσει το σύνολο της *μεροληψίας*, και όχι μόνο τη *μεροληψία απάντησης*.

Η συγκεκριμένη μέθοδος υπολογίζει τη *μεροληψία* των ερευνών, κατά τη διάρκεια του τριμήνου διεξαγωγής των βουλευτικών εκλογών. Πώς μπορεί να υπολογισθεί η *μεροληψία* κατά τη διάρκεια του υπόλοιπου εκλογικού κύκλου; Όπως είναι φυσικό, υπάρχουν διάφορες περίοδοι πολιτικού κλίματος, εντός ενός εκλογικού κύκλου, οι οποίες επηρεάζουν τη *μεροληψία της πρόθεσης ψήφου*. Η τιμή της *ψευδομεταβλητής* μιας βουλευτικής αναμέτρησης καθορίζει τη *μεροληψία της πρόθεσης ψήφου* κατά τη διάρκεια του αντίστοιχου εκλογικού κύκλου. Αν για ένα κόμμα, στην προσπάθεια *προσαρμογής* του βέλτιστου υποδείγματος, η *ψευδομεταβλητή* παίρνει την τιμή 1 μόνο κατά το τρίμηνο διεξαγωγής των εκλογών, δηλαδή μόνο όταν το πραγματικό εκλογικό αποτέλεσμα αντικαθιστά την πρόθεση ψήφου για το συγκεκριμένο τρίμηνο, τότε ο συντελεστής της *ψευδομεταβλητής* μπορεί να θεωρηθεί ότι μετρά τη *μεροληψία* σε όλη τη διάρκεια του εκλογικού κύκλου, αφού η πρόθεση ψήφου των δημοσκοπήσεων σε όλη τη διάρκεια του εκλογικού κύκλου διαφέρει ομοιόμορφα από το εκλογικό αποτέλεσμα (λαμβάνοντας υπ' όψιν και τη δυναμική της αντίστοιχης χρονοσειράς). Αντίθετα, όταν για ένα κόμμα, στην προσπάθεια *προσαρμογής* του βέλτιστου υποδείγματος, η *ψευδομεταβλητή* παίρνει την τιμή 1, σε έναν αριθμό τριμήνων του εκλογικού κύκλου, τότε οι δημοσκοπήσεις που διεξήχθησαν κατά τη διάρκεια αυτών των τριμήνων δεν έχουν κάποια *μεροληψία*, δηλαδή η πρόθεση ψήφου θεωρείται ισοδύναμη με το εκλογικό αποτέλεσμα σε αυτήν την

περίοδο. Οι έρευνες που πραγματοποιήθηκαν στα υπόλοιπα τρίμηνα του εκλογικού κύκλου θεωρούνται ότι έχουν την ίδια *μεροληψία*, η οποία μπορεί να υπολογισθεί από τον συντελεστή της *ψευδομεταβλητής*.

Ο υπολογισμός της *μεροληψίας* που περιγράφηκε μπορεί να εφαρμοσθεί μόνο μετά τη διεξαγωγή των βουλευτικών εκλογών. Όμως, προκειμένου να εκτιμηθεί η εκλογική επιρροή των κομμάτων πριν τις εκλογές πρέπει να υπολογισθεί η *μεροληψία της πρόθεσης ψήφου*, πριν την διεξαγωγή τους και, επομένως, πριν γίνει γνωστό το εκλογικό αποτέλεσμα. Σε αυτή την περίπτωση, η διόρθωση της *μεροληψίας* για κάθε κόμμα στηρίζεται στην ομοιότητα του τρέχοντος εκλογικού κύκλου με κάποιον από τους προηγούμενους –ήδη ενσωματωμένους στο αντίστοιχο υπόδειγμα ARIMA– εκλογικούς κύκλους. Οι παράμετροι που χρησιμοποιούνται για τη σύγκριση του πολιτικού κλίματος μεταξύ του τρέχοντος εκλογικού κύκλου και των προηγούμενων είναι οι ακόλουθοι: 1) Ποιο ή ποια κόμματα συμμετέχουν στην κυβέρνηση. 2) Ο αριθμός των εκλογικών κύκλων που τα συγκεκριμένα κόμματα βρίσκονται στην κυβέρνηση. 3) Ο αριθμός των κομμάτων που εκπροσωπούνται στη Βουλή. 4) Το ύψος του ποσοστού που συγκέντρωσαν τα δύο πρώτα κόμματα στις αμέσως προηγούμενες βουλευτικές εκλογές. 5) Ενδεχόμενη αλλαγή ηγεσίας στα κυβερνητικά κόμματα (π.χ. η διαδοχή του Κ. Σημίτη από τον Γ. Παπανδρέου στην ηγεσία του ΠΑΣΟΚ, κατά τον εκλογικό κύκλο 2000-2004) ή αλλαγή ηγεσίας στο κόμμα της αξιωματικής αντιπολίτευσης (π.χ. η διαδοχή του Κ. Καραμανλή από τον Α. Σαμαρά, κατά τον εκλογικό κύκλο 2009-2012). Τέλος, 6) Ενδεχόμενη αλλαγή του προπορευόμενου κόμματος στην πρόθεση ψήφου, κατά τη διάρκεια του εκλογικού κύκλου (π.χ. η αντιστροφή μεταξύ ΠΑΣΟΚ και ΝΔ, στον εκλογικό κύκλο 2009-2012).

Για την επιλογή του εκλογικού κύκλου, στον οποίο θα στηριχθεί η διόρθωση της *μεροληψίας*, λαμβάνονται υπ' όψιν και οι τιμές που παίρνουν οι *ψευδομεταβλητές* των προηγούμενων βουλευτικών εκλογών, στη διαδικασία *προσαρμογής* του βέλτιστου υποδείγματος για κάθε κόμμα.

Το μέγεθος της απόκλισης των πραγματικών αποτελεσμάτων των εκλογικών αναμετρήσεων των έξι (6) εκλογικών κύκλων της υπό διερεύνηση περιόδου, από τις τιμές της χρονοσειράς των ερευνών, κατά τη διάρκεια του τριμήνου διεξαγωγής των εκλογών, παρουσιάζεται στον Πίνακα 14.7. Στην περίπτωση των βουλευτικών εκλογών, η εν λόγω απόκλιση αποτελεί ένα μέτρο της *μεροληψίας της πρόθεσης ψήφου*, κατά το τρίμηνο διεξαγωγής των εκλογών, και κατ' επέκταση, κατά το συγκεκριμένο εκλογικό κύκλο. Για τους υπόλοιπους τύπους εκλογικών αναμετρήσεων, που ενσωματώνονται στο υπόδειγμα (ευρωεκλογές, νομαρχιακές/περιφερειακές), οι αποκλίσεις που υπολογίζονται, εκφράζουν την ενδεχόμενη διαφοροποίηση της εκλογικής συμπεριφοράς του συγκεκριμένου τύπου αναμέτρησης (π.χ. των ευρωεκλογών) από τις βουλευτικές.

Υπό την επίδραση του «κυρίαρχου ρεύματος», οι ψηφοφόροι της ΝΔ απέκρυπταν συστηματικά την *πρόθεση ψήφου* τους, κατά τη διάρκεια των περιόδων 1995-1998 και 2009-2011 (βλέπε σημείο 6.4 του παρόντος κεφαλαίου). Η *μεροληψία απάντησης*, λόγω της συγκεκριμένης συμπεριφοράς των ψηφοφόρων της ΝΔ, μείωνε συστηματικά την καταγεγραμμένη επιρροή της κατά 4,4% (Πίνακες 14.6 και 14.7.1). Σε μια αντίστροφη περίπτωση, η ευρεία εκλογική νίκη της ΝΔ στις βουλευτικές εκλογές του 2004 είχε ως αποτέλεσμα τη δημιουργία ενός «κυρίαρχου ρεύματος» υπέρ της ΝΔ και εις βάρος του ΠΑΣΟΚ, κατά τη διετία 2004-2006 (βλέπε σημείο

6.4 του παρόντος κεφαλαίου). Σύμφωνα με τα υποδείγματα *ARIMA*, η μεροληψία απάντησης που προκάλεσε η νίκη της ΝΔ το 2004, υπολογίζεται σε +3,4% για τη ΝΔ και -2% για το ΠΑΣΟΚ. Στο σημείο αυτό θα πρέπει να διευκρινισθεί ότι η συγκεκριμένη μεροληψία απάντησης δεν συμπίπτει με την εκτιμώμενη σταθερή μεροληψία του εκλογικού κύκλου (Πίνακες 14.7.1 και 14.7.2).

6.9 Εκτίμηση εκλογικής επιρροής και διαδικασία προσαρμογής (*fitting*)

Οι εκτιμήσεις της εκλογικής επιρροής των κομμάτων με βάση τις μακροχρόνιες τάσεις, για κάθε τρίμηνο, προκύπτουν από τις προσαρμογές (*fitted values*) για το συγκεκριμένο τρίμηνο των αντίστοιχων υποδειγμάτων *ARIMA*. Από τις προσαρμογές αφαιρείται η μεροληψία της πρόθεσης ψήφου.

Οι εξωγενείς παρεμβολές που ενσωματώνονται στα υποδείγματα μπορούν να διακριθούν σε δύο κατηγορίες. Στην πρώτη ανήκουν εκείνες, οι οποίες περιγράφουν μεταβολές του επιπέδου των τιμών των χρονοσειρών (*level shifts*) και στη δεύτερη εκείνες, οι οποίες περιγράφουν την επίδραση συγκυριακών γεγονότων. Χαρακτηριστικά παραδείγματα εξωγενών παρεμβολών της πρώτης κατηγορίας είναι οι δομικές μεταβολές (*structural breaks*) ή και άλλες επιδράσεις, που προκαλούνται από διάφορες αιτίες, όπως η μετεκλογική επίδραση συσπείρωσης (*honeymoon effect*) ή η επίδραση συσπείρωσης υπέρ της κυβέρνησης (*rally effect*), λόγω π.χ. ενός εθνικού προβλήματος. Παραδείγματα εξωγενών παρεμβολών της δεύτερης κατηγορίας αποτελούν οι πρόσκαιρες άνοδοι και πτώσεις που οφείλονται σε γεγονότα, όπως π.χ. η υπόθεση των υποκλοπών τον Φεβρουάριο του 2006, η ευφορία που προκάλεσαν οι Ολυμπιακοί αγώνες της Αθήνας το καλοκαίρι του 2004 κ.λπ. Προκειμένου να εκτιμηθεί η εκλογική επιρροή των κομμάτων αφαιρείται από τις προσαρμογές των υποδειγμάτων *ARIMA* η επίδραση των εξωγενών παρεμβολών της δεύτερης κατηγορίας. Η συγκεκριμένη επιλογή είναι συνεπής με την έννοια της εκλογικής επιρροής, με βάση τις μακροχρόνιες τάσεις, καθώς αυτές δεν επηρεάζονται από συγκυριακά γεγονότα.

Η χρήση των προσαρμογών των υποδειγμάτων *ARIMA*, ως εκτίμηση εκλογικής επιρροής, αποτελεί μεθοδολογική επιλογή με σημαντικά πλεονεκτήματα: Πρώτον, οι προσαρμογές (*fitted values*) του τρέχοντος τριμήνου πλεονεκτούν, έναντι των αντίστοιχων προβλέψεων (*forecasts*), επειδή ενσωματώνουν στην εκτίμηση της εκλογικής επιρροής και την πληροφορία των δημοσκοπήσεων που πραγματοποιήθηκαν το συγκεκριμένο τρίμηνο. Δεύτερον, όπως είναι γνωστό, η προσαρμογή ενός υποδείγματος *ARIMA* τη χρονική περίοδο t (μήνας, τρίμηνο κ.λπ.) δεν επηρεάζεται από τον διαταρακτικό όρο (*disturbance term*) του ε_t . Ο διαταρακτικός όρος ε_t περιγράφει την επίδραση στην τιμή της χρονοσειράς για την περίοδο t που ασκούν τα απρόβλεπτα, από τη μέχρι εκείνη τη στιγμή δυναμική της χρονοσειράς, γεγονότα (*innovations*), που συμβαίνουν κατά τη διάρκεια της περιόδου t . Συνεπώς, οι εκτιμήσεις της εκλογικής επιρροής για ένα τρίμηνο, οι οποίες προκύπτουν από τις προσαρμογές, δεν επηρεάζονται από τα απρόβλεπτα γεγονότα που συμβαίνουν αυτό το τρίμηνο. Αυτή η βασική ιδιότητα των προσαρμογών συνάδει με τον χαρακτήρα των μακροχρόνιων τάσεων, καθώς η εκλογική επιρροή των κομμάτων σε ένα τρίμηνο, με βάση τις μακροχρόνιες τάσεις, είναι λογικό να μην επηρεάζεται από τα απρόβλεπτα γεγονότα του συγκεκριμένου τριμήνου. Τρίτον, είναι αξιοσημείωτο, ότι η ενσωμάτωση των αποτελεσμάτων των προηγούμενων εκλογικών αναμετρήσεων στις χρονοσειρές της

πρόθεσης ψήφου έχει ως αποτέλεσμα, οι εκτιμήσεις εκλογικής επιρροής να στηρίζονται στην αλληλεπίδραση των εκλογών και των δημοσκοπήσεων.

6.10 Περιθώριο σφάλματος των προσαρμογών

Οι εκτιμήσεις της εκλογικής επιρροής των κομμάτων αποτελούν προσαρμογές (*fitted values*) της τριμηνιαίας πρόθεσης ψήφου, μέσω κατάλληλων υποδειγμάτων ARIMA. Όπως συμβαίνει σε κάθε εκτίμηση, υπάρχει μια αβεβαιότητα για την ακρίβεια των προσαρμογών και κατά συνέπεια των συγκεκριμένων εκτιμήσεων. Η εν λόγω αβεβαιότητα υπολογίζεται από το αντίστοιχο περιθώριο σφάλματος (*margin of error*). Το περιθώριο σφάλματος των εκτιμήσεων ισούται με το διπλάσιο της τετραγωνικής ρίζας της διακύμανσης των σφαλμάτων πρόβλεψης των προσαρμογών των υποδειγμάτων ARIMA. Ενσωματώνει την αβεβαιότητα που προκαλείται στη δυναμική εξέλιξη των χρονοσειρών της πρόθεσης ψήφου, εξαιτίας του διαταρακτικού όρου ε_t , και την αβεβαιότητα που προκαλείται από την εκτίμηση των παραμέτρων των υποδειγμάτων από τις διαθέσιμες παρατηρήσεις.

Το μέγεθος της απόκλισης των πραγματικών αποτελεσμάτων των εκλογικών αναμετρήσεων των έξι (6) εκλογικών κύκλων της υπό διερεύνηση περιόδου, από τις τιμές της χρονοσειράς των ερευνών, κατά τη διάρκεια του τριμήνου διεξαγωγής των εκλογών παρατίθεται στον πίνακα 14.7.

7. Συνεκτίμηση βραχυχρόνιων και μακροχρόνιων τάσεων

Όπως έχει ήδη επισημανθεί, οι βραχυχρόνιες και οι μακροχρόνιες τάσεις προσεγγίζουν το ίδιο αντικείμενο, δηλαδή την εκλογική επιρροή των κομμάτων. Οι δύο διαφορετικές αυτές προσεγγίσεις είναι αναμενόμενο να μη δίδουν πάντοτε το ίδιο αποτέλεσμα και, επομένως, πρέπει να συνεκτιμώνται οι αντίστοιχες επιμέρους εκτιμήσεις, ώστε να προκύπτει μια, κατά τεκμήριο, ακριβέστερη.

Ο συνδυασμός διαφορετικών εκτιμήσεων μπορεί να κατασκευάσει μια εκτίμηση με μικρότερο κατά μέσο όρο σφάλμα, από τις επιμέρους εκτιμήσεις (Cuzan, Armstrong and Jones 2005, DeLurgio 1998). Το προηγούμενο συμπέρασμα αποτελεί και τη βασική ιδέα, στην οποία στηρίζεται ο συνδυασμός των δύο μεθόδων (βραχυχρόνιων-μακροχρόνιων τάσεων).

7.1 Μεθοδολογία

Η συνεκτίμηση βραχυχρόνιων και μακροχρόνιων τάσεων γίνεται υπολογίζοντας τον σταθμισμένο μέσο όρο της μηνιαίας εκτίμησης που προκύπτει από τις δύο μεθόδους και μπορεί να εφαρμοσθεί μόνο για όσα κόμματα είναι δυνατόν να υπολογισθεί εκτίμηση εκλογικής επιρροής και με βάση τις μακροχρόνιες τάσεις. Ως μηνιαία εκτίμηση, με βάση τις μακροχρόνιες τάσεις, θεωρείται η εκτίμηση του τριμήνου, στο οποίο ανήκει ο αντίστοιχος μήνας.

Η συνδυαστική χρήση των δύο εκτιμήσεων θεωρείται κατάλληλη μέθοδος, μόνον όταν αυτές είναι ανεξάρτητες μεταξύ τους και, ταυτόχρονα, τα βάρη που επιλέγονται, οδηγούν σε μια συνεκτίμηση, με μικρότερο μέσο τετραγωνικό σφάλμα από τα αντίστοιχα κάθε επιμέρους εκτίμησης (DeLurgio 1998). Η ανεξαρτησία των δύο

ΠΙΝΑΚΑΣ 14.7

Η μεροληψία των δημοσκοπήσεων κατά εκλογικό κύκλο, 1996-2012. Εκτιμώμενη απόκλιση των πραγματικών εκλογικών αποτελεσμάτων από τις τιμές της χρονοσειράς των ερευνών, κατά τη διάρκεια του τριμήνου διεξαγωγής των εκλογών

14.7.1 ΝΔ						
	EK 1993-1996	EK 1996-2000	EK 2000-2004	EK 2004-2007	EK 2007-2009	EK 2009-2012
Βουλευτικές	-4,4 (1996)*	X (2000)	X (2004)	X (2007)	X (2009)	X (2012I)
Ευρωεκλογές		4,4 (1999)		8,1 (2004)	X (2009)	
Νομαρχιακές/περιφερειακές		-0,9 (1998)	-0,9 (2002)	-0,9 (2006)		-4,4 (2010)

14.7.2 ΠΑΣΟΚ						
	EK 1993-1996	EK 1996-2000	EK 2000-2004	EK 2004-2007	EK 2007-2009	EK 2009-2012
Βουλευτικές	-5,7 (1996)	X (2000)	- 5,7 (2004)	- 2,9 (2007)	X (2009)	X (2012I)
Ευρωεκλογές		X (1999)		-2,9 (2004)	5,7 (2009)	
Νομαρχιακές/περιφερειακές		-5,7 (1998)	-6,5 (2002)	-6,5 (2006)		5,7(2010)

14.7.3 ΚΚΕ						
	EK 1993-1996	EK 1996-2000	EK 2000-2004	EK 2004-2007	EK 2007-2009	EK 2009-2012
Βουλευτικές	0,7 (1996)	0,7 (2000)	0,7 (2004)	0,7 (2007)	- (2009)	- (2012I)
Ευρωεκλογές		-1,5 (1999)		X (2004)	-0,7 (2009)	
Νομαρχιακές/περιφερειακές		-1,1 (1998)	-1,1 (2002)	2,4 (2006)		X (2010)

14.7.4 ΣΥΡΙΖΑ						
	EK 1993-1996	EK 1996-2000	EK 2000-2004	EK 2004-2007	EK 2007-2009	EK 2009-2012
Βουλευτικές	2,2 (1996)	1 (2000)	X (2004)	2,2 (2007)	X (2009)	X (2012I)
Ευρωεκλογές		2,2 (1999)		2,2 (2004)	X (2009)	
Νομαρχιακές/περιφερειακές		1 (1998)	-1,5 (2002)	3,6 (2006)		2,2 (2010)

* Θετικό πρόσημο σημαίνει *υπερεκτίμηση* του ποσοστού του αντίστοιχου κόμματος στην *πρόθεση ψήφου* και αρνητικό πρόσημο σημαίνει *υποεκτίμηση*.

X Η αντίστοιχη εκλογική αναμέτρηση δεν είχε στατιστικά σημαντική επίδραση στη χρονοσειρά της *πρόθεσης ψήφου* του συγκεκριμένου κόμματος.

μεθόδων εξασφαλίζεται από τα διαφορετικά μήκη (ένας εκλογικός κύκλος στις βραχυχρόνιες τάσεις, πολλοί εκλογικοί κύκλοι στις μακροχρόνιες) και από τις διαφορετικές χρονικές αποστάσεις των παρατηρήσεων (μήνας-τρίμηνο) των χρονοσειρών πρόθεσης ψήφου. Επιπλέον, είναι αναμενόμενο τα υποδείγματα διαφορετικής φύσης –υποδείγματα του χώρου καταστάσεων στις βραχυχρόνιες και υποδείγματα ARIMA στις μακροχρόνιες τάσεις– να δίνουν ανεξάρτητες εκτιμήσεις.

Τα βάρη των δύο εκτιμήσεων στον σταθμισμένο μέσο τους είναι διαφορετικά για κάθε κόμμα και η επιλογή τους γίνεται ως εξής: Αρχικά, υπολογίζονται οι προβλέψεις (*forecasts*) που δίδουν οι δύο μέθοδοι, σε όλες τις προηγούμενες βουλευτικές εκλογές. Η πρόβλεψη για κάθε εκλογική αναμέτρηση, προκύπτει αφαιρώντας το πραγματικό εκλογικό αποτέλεσμα της εν λόγω αναμέτρησης, από τα αντίστοιχα υποδείγματα. Στη συνέχεια, υπολογίζεται το μέσο τετραγωνικό σφάλμα των προβλέψεων κάθε μεθόδου, με βάση το σύνολο των προηγούμενων βουλευτικών εκλογών. Η συνδυαστική πρόβλεψη (*combined forecast*), για καθεμία από τις προηγούμενες εκλογικές αναμετρήσεις, αποτελεί τον σταθμισμένο μέσο όρο των επιμέρους προβλέψεων, στον οποίο το βάρος κάθε πρόβλεψης είναι αντιστρόφως ανάλογο του μέσου τετραγωνικού σφάλματος της αντίστοιχης μεθόδου. Πιο συγκεκριμένα, εάν FMSE1 (*Forecast Mean Squared Error*) και FMSE2 είναι αντίστοιχα τα μέσα τετραγωνικά σφάλματα των προβλέψεων των δύο μεθόδων (των βραχυχρόνιων και των μακροχρόνιων τάσεων αντίστοιχα), το βάρος της πρώτης είναι $FMSE2/(FMSE1+FMSE2)$ και της δεύτερης $FMSE1/(FMSE1+FMSE2)$. Τα βάρη που υπολογίζονται σύμφωνα με αυτόν τον τρόπο είναι: 0,70 για τις βραχυχρόνιες και 0,30 για τις μακροχρόνιες τάσεις για τη ΝΔ και τον ΣΥΡΙΖΑ, 0,60 για τις βραχυχρόνιες και 0,40 για τις μακροχρόνιες τάσεις για το ΠΑΣΟΚ και 0,25 για τις βραχυχρόνιες και 0,75 για τις μακροχρόνιες τάσεις για το ΚΚΕ. Το μέσο τετραγωνικό σφάλμα της συνδυαστικής πρόβλεψης, που υπολογίζεται με τα παραπάνω βάρη, είναι για κάθε κόμμα μικρότερο από τα αντίστοιχα των προβλέψεων των δύο μεθόδων. Ταυτόχρονα, είναι μικρότερο και από το μέσο τετραγωνικό σφάλμα εκείνου του συνδυασμού, ο οποίος θα απέδιδε ίσο βάρος (0,5) σε κάθε επιμέρους πρόβλεψη. Η συνδυαστική εκτίμηση, που δίδεται κάθε μήνα, αποτελεί τον σταθμισμένο μέσο όρο των δύο επιμέρους εκτιμήσεων (βραχυχρόνιες-μακροχρόνιες τάσεις), χρησιμοποιώντας τα βάρη που υπολογίστηκαν με την παραπάνω μέθοδο.

Σε αυτό το σημείο πρέπει να εξηγηθούν οι λόγοι που οδηγούν στην επιλογή των κατάλληλων βαρών της συνδυαστικής εκτίμησης, από τις προβλέψεις των δύο μεθόδων για τις προηγούμενες εκλογές και όχι από τις αντίστοιχες προσαρμογές (*fitted values*): Πρώτον, όπως είναι φυσικό, η εκτίμηση εκλογικής επιρροής πραγματοποιείται πάντοτε πριν τις εκλογές, όταν δεν είναι γνωστό –εκ των προτέρων– το πραγματικό αποτέλεσμα, δηλαδή πριν καταστεί δυνατή η ακριβής μέτρηση, της μεροληψίας της πρόθεσης ψήφου. Επομένως, η διόρθωση της μεροληψίας, τόσο στις βραχυχρόνιες, όσο και στις μακροχρόνιες τάσεις, στηρίζεται αναγκαστικά στην ανάλυση των προηγούμενων εκλογικών αναμετρήσεων. Δεύτερον, όταν στο τρίμηνο στο οποίο πραγματοποιούνται οι βουλευτικές εκλογές δεν υπάρχουν διαθέσιμες μη-προεκλογικές δημοσκοπήσεις, οι τιμές των χρονοσειρών της τριμηνιαίας πρόθεσης ψήφου, που χρησιμοποιούνται στις μακροχρόνιες τάσεις, υπολογίζονται από την πρόβλεψη (*one-period-ahead forecast*) των αντίστοιχων υποδειγμάτων ARIMA. Σε αυτήν την περίπτωση, δεν είναι δυνατό να υπολογισθούν εκτιμήσεις εκλογικής επιρροής των κομμάτων για το συγκεκριμένο τρίμηνο. Αντίθετα, υπολογίζεται η πρόβλεψη του εκλογικού αποτελέσματος, με βάση τις μακροχρόνιες τάσεις, η οποία

ενσωματώνεται στη συνδυαστική *εκτίμηση*, κατά τη διάρκεια της προεκλογικής περιόδου. Κατά συνέπεια, ορισμένα σημεία της μεθοδολογίας της *εκτίμησης* εκλογικής *επιρροής* περιέχουν αναγκαστικά σε σημαντικό βαθμό χαρακτήρα *πρόβλεψης*. Η εν λόγω διαπίστωση καθιστά αναγκαία τη χρήση των *προβλέψεων* των δύο μεθόδων στην επιλογή των κατάλληλων βαρών του συνδυασμού τους.

7.2 Διαχρονική εξέλιξη της μεθοδολογίας

Από το 2004, έτος καθιέρωσης του Πολιτικού Βαρόμετρου της Public Issue, μέχρι σήμερα, η μεθοδολογία της συνδυαστικής χρήσης των δύο *εκτιμήσεων* εξελίχθηκε σημαντικά. Στις βουλευτικές εκλογές του 2004, η *πρόβλεψη* του εκλογικού *αποτελέσματος* στηρίχθηκε, αποκλειστικά, στις *βραχυχρόνιες τάσεις*. Στην περίοδο 2004-2009, η συνδυαστική *εκτίμηση* υπολογίζονταν από τον απλό μέσο όρο των δύο *εκτιμήσεων*, αποδίδοντας ίδιο βάρος στις *βραχυχρόνιες* και στις *μακροχρόνιες τάσεις*.

Κατά τη διάρκεια του εκλογικού κύκλου 2009-2012 και για την *πρόβλεψη* του εκλογικού *αποτελέσματος* του Μαΐου 2012, το βάρος κάθε μεθόδου υπολογίστηκε λαμβάνοντας υπ' όψιν το ισχύον πολιτικό κλίμα και τη σχετική ακρίβεια που είχε εμφανίσει στο παρελθόν, κάθε μέθοδος, στην *πρόβλεψη* των προηγούμενων εκλογικών *αποτελεσμάτων*.¹⁵ Πρέπει να σημειωθεί, ότι το βάρος των δύο μεθόδων υπήρξε το ίδιο για όλα τα κόμματα.

Στις εκλογές του Ιουνίου 2012, η *πρόβλεψη* του εκλογικού *αποτελέσματος* στηρίχθηκε αποκλειστικά στις *βραχυχρόνιες τάσεις*, λόγω του «έκτακτου» χαρακτήρα της συγκεκριμένης εκλογικής αναμέτρησης, αλλά και επειδή οι εκλογές του Ιουνίου πραγματοποιήθηκαν στο ίδιο τρίμηνο με εκείνες του Μαΐου. Μετά τις εκλογές του 2012, οι δύο *εκτιμήσεις* λαμβάνουν διαφορετικό βάρος για κάθε κόμμα.

Όταν κατά τη διάρκεια της προεκλογικής περιόδου αναπτύσσεται εμφανής και ισχυρή *τάση* (με την τρέχουσα σημασία του όρου), ανοδική ή καθοδική, για ορισμένα κόμματα, όπως π.χ. συνέβη με τη ΝΔ και τον ΣΥΡΙΖΑ στις εκλογές του Ιουνίου 2012, τότε η *εκτίμηση* της εκλογικής *επιρροής* των συγκεκριμένων κομμάτων στηρίζεται αποκλειστικά στις *βραχυχρόνιες τάσεις*. Προκειμένου κατά την προεκλογική περίοδο, να τεκμηριωθεί στατιστικά η ύπαρξη παρόμοιας *τάσης* για κάποιο κόμμα, διενεργείται έλεγχος για τον εντοπισμό τυχόν *εξωγενούς παρεμβολής* στη χρονοσειρά των *μακροχρόνιων τάσεων* της *πρόθεσης ψήφου* του συγκεκριμένου κόμματος.

8. Περιθώριο σφάλματος της συνδυαστικής εκτίμησης

8.1 Ορισμός

Γενικά, κάθε *εκτίμηση* μιας παραμέτρου ενός πληθυσμού (π.χ. μέσος όρος, ποσοστό κ.λπ.), που προκύπτει από στατιστικές μεθόδους, περιέχει μια εγγενή αβεβαιότητα. Η σημειακή *εκτίμηση* της εκλογικής *επιρροής* ενός κόμματος είναι αναμενόμενο να

¹⁵ Βλέπε σχετικά και την αξιολόγηση της *πρόβλεψης* για τις βουλευτικές εκλογές του 2009, στο κεφάλαιο 6 του παρόντος τόμου.

αποκλίνει, σε κάποιο βαθμό, από την πραγματική του εκλογική επιρροή. Το περιθώριο σφάλματος της εκτίμησης (*margin of error of estimate*) της εκλογικής επιρροής ενός κόμματος υπολογίζει τη μέγιστη αναμενόμενη, κατά μέσο όρο, απόκλιση της εκτιμημένης εκλογικής του επιρροής από την πραγματική, σε μια σειρά δειγματοληπτικών πραγματοποιήσεων (*sample realizations*) της χρονοσειράς πρόθεσης ψήφου του κόμματος και αποτελεί ένα μέτρο της αβεβαιότητας της σημειακής εκτίμησης. Με βάση το περιθώριο σφάλματος της εκτίμησης ενός κόμματος κατασκευάζεται το αντίστοιχο διάστημα εμπιστοσύνης (*confidence interval*), με συντελεστή εμπιστοσύνης (*confidence level*) 95%. Η πραγματική εκλογική επιρροή του κόμματος εκτιμάται, ότι βρίσκεται εντός των ορίων του διαστήματος εμπιστοσύνης που υπολογίζεται στο 95% των περιπτώσεων, που θα παρατηρούνταν η διαθέσιμη χρονοσειρά πρόθεσης ψήφου του κόμματος. Το διάστημα εμπιστοσύνης αποτελεί σαφώς ακριβέστερη εκτίμηση από τη σημειακή, η οποία είναι απλώς η πιθανότερη τιμή του εν λόγω διαστήματος.

8.2 Υπολογισμός του περιθωρίου σφάλματος της συνδυαστικής εκτίμησης

Η διακύμανση των σφαλμάτων πρόβλεψης της συνδυαστικής εκτίμησης, δηλαδή του σταθμισμένου μέσου όρου των δύο επιμέρους εκτιμήσεων (βραχυχρόνιες-μακροχρόνιες τάσεις) δίδεται από τον τύπο:

$$\sigma^2 = (w_1^2 \sigma_1^2 + w_2^2 \sigma_2^2)$$

όπου σ_1^2 είναι η διακύμανση των σφαλμάτων πρόβλεψης των εκτιμήσεων με βάση τις βραχυχρόνιες τάσεις, σ_2^2 είναι η διακύμανση των σφαλμάτων πρόβλεψης των εκτιμήσεων με βάση τις μακροχρόνιες τάσεις και w_1, w_2 είναι τα αντίστοιχα βάρη των δύο επιμέρους εκτιμήσεων. Υπενθυμίζεται ότι σ_1^2 είναι η διακύμανση των σφαλμάτων πρόβλεψης των εξομαλυσμένων τιμών, με βάση τη μέθοδο Kalman και σ_2^2 είναι η διακύμανση των σφαλμάτων πρόβλεψης των προσαρμογών των υποδειγμάτων ARIMA. Το περιθώριο σφάλματος της εκτίμησης ισούται με το διπλάσιο της τετραγωνικής ρίζας του σ^2 (DeLurgio 1998).

Το περιθώριο σφάλματος της εκτίμησης προκύπτει από τα υποδείγματα χρονολογικών σειρών, στα οποία στηρίζεται η εκτίμηση και δεν είναι το γνωστό δειγματοληπτικό σφάλμα (*sampling error*). Η τιμή του για ένα κόμμα καθορίζεται από: **α)** το μέγεθος του διευκρινισμένου δείγματος και το ποσοστό του κόμματος στη διευκρινισμένη ψήφο, στο σύνολο των δημοσκοπήσεων της χρονοσειράς της μηνιαίας πρόθεσης ψήφου που χρησιμοποιείται στις βραχυχρόνιες τάσεις, **β)** τη διακύμανση του διαταρακτικού όρου των υποδειγμάτων που προσαρμόζονται στα δεδομένα (υποδείγματα του χώρου καταστάσεων για τις βραχυχρόνιες τάσεις και υποδείγματα ARIMA για τις μακροχρόνιες τάσεις), **γ)** τη συγκεκριμένη μαθηματική εξειδίκευση (*specification*) των υποδειγμάτων, και **δ)** τις εκτιμημένες τιμές των παραμέτρων των υποδειγμάτων.

Το περιθώριο σφάλματος αποτυπώνει την επίδραση των τριών σημαντικότερων παραγόντων, οι οποίοι μπορούν να επηρεάσουν την εκτίμηση, ακόμα και όταν το υπόδειγμα που χρησιμοποιείται είναι απολύτως ορθό. Αυτοί οι παράγοντες είναι: **α)** Η αβεβαιότητα που συνοδεύει τις εκτιμήσεις των παραμέτρων των στατιστικών υποδειγμάτων. **β)** Τα γεγονότα που δεν μπορούν να προβλεφθούν από τη δυναμική της χρονοσειράς (*innovations*). **γ)** Το δειγματοληπτικό σφάλμα, το οποίο επη-

ρεάζει την εκτίμηση με βάση τις βραχυχρόνιες τάσεις, παρά την εξομάλυνση των πρωτογενών δεδομένων.

Τέλος, θα πρέπει να σημειωθεί, ότι το περιθώριο σφάλματος της συνδυαστικής εκτίμησης είναι αισθητά μικρότερο από το γνωστό δειγματοληπτικό σφάλμα για δύο λόγους. Αφενός διότι το περιθώριο σφάλματος των εξομαλυσμένων (με την εξομάλυνση *Kalman*) τιμών είναι μικρότερο από το δειγματοληπτικό σφάλμα και αφετέρου επειδή ο κατάλληλος συνδυασμός των δύο επιμέρους εκτιμήσεων μειώνει περαιτέρω το περιθώριο σφάλματος.

ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟ

Αντιπαραθέσεις σχετικά με τις δημοσκοπήσεις
και την πρόβλεψη του εκλογικού αποτελέσματος,
2004-2015

15. Τεκμήρια για την αντιπαράθεση στις βουλευτικές εκλογές του 2004

1. Η ψαλίδα και οι αδιευκρίνιστοι. Σύγκριση των προεκλογικών δημοσκοπήσεων του 2000 και του 2004¹

ΓΙΑΝΝΗΣ ΜΑΥΡΗΣ

Η σύγκριση των σημερινών δημοσκοπήσεων με τις αντίστοιχες του 2000 είναι ιδιαίτερα χρήσιμη και διαφωτιστική. Όπως είναι γνωστό, στις εκλογές του 2000, η διαφορά πρώτου/δεύτερου κόμματος υπήρξε οριακή υπέρ του ΠΑΣΟΚ (1,1 εκατοστιαίες μονάδες). Εντούτοις, τον Μάρτιο του 2000, στις τελευταίες έξι δημοσκοπήσεις εταιρειών-μελών του ΣΕΔΕΑ (του Συνδέσμου Εταιρειών Ερευνών Αγοράς και Δημοσκοπήσεων), τόσο η σειρά των κομμάτων, όσο και η τάξη μεγέθους της διαφοράς αποτυπώθηκε με εντυπωσιακή ακρίβεια: από 0,3 (MRB), έως 1,2 (VPRC) υπέρ του ΠΑΣΟΚ (βλέπε σχετικό πίνακα). Παρά τα όσα λέγονται από εκείνους που διαθέτουν προφανώς ασθενή μνήμη, αυτή η *τάση* που καταγράφηκε σε όλες τις δημοσκοπήσεις δεν ανατράπηκε στις τελευταίες δύο εβδομάδες της προεκλογικής περιόδου που ακολούθησαν, αντιθέτως, επαληθεύθηκε από το εκλογικό αποτέλεσμα. Αξίζει να σημειωθεί, επίσης, ότι τα επίπεδα της λεγόμενης *αδιευκρίνιστης ψήφου* (αναποφάσιστοι, λευκό/άκυρο, αποχή, αρνήσεις), είχαν κυμανθεί, σύμφωνα με τον πίνακα, από 11% (VPRC), έως 18,8% (MRB), χωρίς, ωστόσο, αυτό να προκαλέσει «καταιγίδα» αναλύσεων, σχετικά με τις προθέσεις των «αναποφάσιστων» και την πιθανότητα να ανατραπεί το εκλογικό αποτέλεσμα.

Αντιθέτως, σήμερα, στις αντίστοιχες τελευταίες έξι δημοσκοπήσεις («με κάλπη») των ιδίων εταιρειών μελών του ΣΕΔΕΑ, καταγράφεται διακριτή διαφορά μεταξύ των δύο κομμάτων, που κυμαίνεται από 2,9% (Alko, Metron), μέχρι 4,2% (VPRC) υπέρ της ΝΔ. Επιπλέον, η *αδιευκρίνιστη ψήφος* καταγράφεται σε εξαιρετικά χαμηλά επίπεδα: από 8,1% (VPRC), μέχρι 10,8% (Metron). Σε σύγκριση με το 2000, αυτό συνεπάγεται εντυπωσιακή μείωση που κυμαίνεται από 28% έως 44%! Αν αυτό δεν οφείλεται σε μεθοδολογικό πρόβλημα των ερευνών «με κάλπη» (αυτή η συζήτηση θα πρέπει να ξεκινήσει μετά τις εκλογές), τότε οι αναλυτές που εντυφούν στους «αναποφάσιστους» και στις μύχιες προθέσεις των ταλαντευόμενων πολιτών οφείλουν μια εξήγηση: Σήμερα, με διαφορά πρώτου/δεύτερου κόμματος από 2,9% έως 4,2% και *αδιευκρίνιστη ψήφο* μόνον από 8,1% έως 10,8% έχουμε μεγαλύτερη ρευστότητα και αβεβαιότητα για το εκλογικό αποτέλεσμα, από ό,τι το 2000, όταν η διαφορά πρώτου/δεύτερου κόμματος κυμαινόταν οριακά, από 0,4% έως 1,1%, και ταυτοχρόνως η *αδιευκρίνιστη ψήφος* των ερευνών από 11% έως 18,8%;

1 Δημοσιεύθηκε στην εφημερίδα *Η Καθημερινή της Κυριακής*, 22 Φεβρουαρίου 2004.

ΠΙΝΑΚΑΣ 15.1
Σύγκριση των προεκλογικών δημοσκοπήσεων 2000-2004

ΕΚΛΟΓΕΣ 2000						
Εταιρεία	Alko	Metron Analysis	Kapa Research	MRB	Opinion	VPRC
Πελάτης	Έθνος	Έθνος	Το Βήμα	Συνδρομητική	Ελευθεροτυπία	Τα Νέα
Χρόνος διεξαγωγής	6-15/3	1-11/3	9-16/3	7-17/3	14-20/3	4-21/3
Διαφορά ΠΑΣΟΚ - ΝΔ	0,6	0,9	0,4	0,3	0,4	1,2
Αδιευκρίνιστη ψήφος (%)	18,6	17,2	12,5	18,8	17,3	11,0
ΕΚΛΟΓΕΣ 2004						
Εταιρεία	Alko	Metron Analysis	Kapa Research	MRB	Opinion	VPRC/Public Issue
Πελάτης	Alter	Συνδρομητική	EPT	Συνδρομητική	Ελευθεροτυπία	Η Καθημερινή
Χρόνος διεξαγωγής	9-15/2	4-18/2	12-18/2	10-16/2	11-18/2	11-17/2
Διαφορά ΠΑΣΟΚ - ΝΔ	-2,9	-2,9	-3,1	-3,3	-3,1	-4,2
Αδιευκρίνιστη ψήφος (%)	10,5	10,8	7,5	9,5	11,0	8,1

2. Τεκμήριο 1: Επιστολή που απέστειλε, στις 27/1/2004, το ΔΣ του ΣΕΔΕΑ (πρόεδρος Δημήτρης Μαύρος/MRB) στην εταιρεία VPRC

Επιστολή που απέστειλε, στις 27/1/2004, το ΔΣ του ΣΕΔΕΑ (πρόεδρος Δημήτρης Μαύρος/MRB) στην εταιρεία VPRC και στην εφημερίδα *Η Καθημερινή*, «εγκαλώντας» τον Γιάννη Μαυρή για τη χρήση της τηλεφωνικής μεθόδου που αμφισβητούσε και ο τότε κυβερνητικός εκπρόσωπος. Διαθέσιμη και διαδικτυακά στην ιστοσελίδα: <http://www.mavris.gr/791/polls-2004-attack/>. Βλέπε: «Η επιστολή του προέδρου του ΣΕΔΕΑ, Δημήτρη Μαύρου στην εταιρεία, με κοινοποίηση στον διευθυντή της *Καθημερινής*, Α. Καρακούση.»

Κύριο
Γιάννη Μαυρή
Διευθύνοντα Σύμβουλο VPRC
Λυκαβηττού 17
Αθήνα

Αθήνα, 27 Ιανουαρίου 2004

Κύριε Μαυρή,

Η εταιρία σας δημοσίευσε σε κυριακάτικο φύλο [sic!] εφημερίδας, 25.1.2004, έρευνα πρόθεσης ψήφου η οποία διενεργήθηκε τηλεφωνικά το χρονικό διάστημα 19 έως 22 Ιανουαρίου 2004.

Όπως πολύ καλά γνωρίζετε, σύμφωνα με το άρθρο 4.2.5 του κώδικα δεοντολογίας του ΣΕΔΕΑ, δεν συνιστάται η δημοσιοποίηση αποτελεσμάτων έρευνας για την πρόθεση ψήφου που έχει διενεργηθεί τηλεφωνικά.

Εφόσον παρά τούτα δημοσιοποιηθούν τέτοια στοιχεία, ο κώδικας αναφέρει ρητά ότι πρέπει να πληρούνται οι προϋποθέσεις του πιο πάνω άρθρου και ειδικότερα να αναγράφονται στην ταυτότητα της έρευνας η οποία συνοδεύει κάθε είδους δημοσίευση τα κάτωθι:

- Ποσοστά μη επαφής
- Ποσοστά ακαταλληλότητας ερωτώμενων,
- Ποσοστά άρνησης συνέντευξης,
- Καθώς και η επισήμανση: **«Στην έρευνα δεν χρησιμοποιήθηκε η μέθοδος της κάλπης, που είναι κατά τεκμήριο ακριβέστερη ως προς την αποτύπωση της δύναμης των κομμάτων»**

Η ταυτότητα της έρευνας η οποία δημοσιεύθηκε δεν συμπεριλάμβανε τίποτα από τα παραπάνω. Επιπλέον δημοσιεύθηκαν γραφήματα για επί μέρους αναλύσεις στα οποία δεν αναφερόταν [sic!] οι βάσεις επί των οποίων υπολογίσθηκαν τα ποσοστά με αποτέλεσμα να δημιουργείται σύγχυση για το τι ακριβώς αντιπροσωπεύουν τα ποσοστά αυτά και σε πιο [sic!] δείγμα αναφέρονται.

Ο ΣΕΔΕΑ στο πλαίσιο της συζήτησης που διεξάγεται για τη θεσμοθέτηση κανόνων δημοσίευσης αποτελεσμάτων δημοσκοπήσεων πιστεύει ότι πρώτοι από όλους οι ερευνητικοί οργανισμοί έχουν την ευθύνη να διασφαλίζουν ότι τα δημοσιεύόμενα στοιχεία πληρούν τους κώδικες δεοντολογίας, ιδιαίτερα κατά τη διάρκεια προεκλογικής περιόδου.

Παίρνοντας υπόψη μας όλα τα παραπάνω, περιμένουμε η εταιρία σας να επανέλθει άμεσα στο θέμα και να δημοσιεύσει τις απαραίτητες διευκρινήσεις στην ταυτότητα της έρευνας όπως επίσης και να εξηγήσει ότι η τηλεφωνική έρευνα δεν χρησιμοποιεί τη μέθοδο της κάλπης.

Επίσης προτείνουμε το θέμα της τηλεφωνικής έρευνας να επανέλθει ως συζήτηση περί της μεθοδολογίας και του τρόπου παρουσιάσής της, **μέσα στο πλαίσιο του ΣΕΔΕΑ**, έτσι ώστε να διαφυλάξουμε την αξιοπιστία και την εγκυρότητα των αποτελεσμάτων των δημοσκοπήσεων.

Είμαστε σίγουροι ότι η αντίδρασή σας θα είναι η πρέπει και θα συμβάλλετε έτσι στην ακριβή τήρηση των κανόνων δεοντολογίας με γνώμονα το δημόσιο συμφέρον.

Το Δ.Σ. του ΣΕΔΕΑ

Κοινοποίηση: Α. Καρακούση, Διευθύντῃ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗΣ

FROM : SEDEA FAX NO. : 7470696 Jan. 31 2004 01:12PM P5/5

 ΣΕΔΕΑ
ΣΥΝΕΛΕΥΣΗ ΕΤΑΙΡΕΙΩΝ ΔΙΕΡΕΥΝΩΣΕΩΝ & ΕΡΕΥΝΩΝ ΑΓΟΡΑΣ
ASSOCIATION OF PUBLIC MARKET & OPINION RESEARCH COMPANIES

Κύριο
Γιάννη Μαυρί,
Διευθύνοντα Σύμβουλο VPRC
Λυκαβηττού 17
Αθήνα

Αθήνα, 27 Ιανουαρίου 2004

Κύριε Μαυρί,

Η εταιρία σας δημοσίευσε σε κυριακάτικο φύλλο εφημερίδας, 25.1.2004, έρευνα πρόθεσης ψήφου η οποία διενεργήθηκε τηλεφωνικά το χρονικό διάστημα 19 έως 22 Ιανουαρίου 2004.

Όπως πολύ καλά γνωρίζετε, σύμφωνα με το άρθρο 4.2.5 του κώδικα δεοντολογίας του ΣΕΔΕΑ, δεν συνιστάται η δημοσιοποίηση αποτελεσμάτων έρευνας για την πρόθεση ψήφου που έχει διενεργηθεί τηλεφωνικά.

Εφόσον παρόντα δημοσιοποιήσουν τέτοια στοιχεία, ο κώδικας αναφέρει ρητά ότι πρέπει να πληρούνται οι προϋποθέσεις του πιο πάνω άρθρου και ειδικότερα να αναγράφονται στην ταυτότητα της έρευνας η οποία συνοδεύει κάθε είδους δημοσίευση τα κάτωθι:

- Ποσοστό μη ελαφής,
- Ποσοστό ακαταλληλότητας ερωτώμενων,
- Ποσοστό άρνησης συνέντευξης,
- Καθώς και η επήρση: «Στην έρευνα δεν χρησιμοποιήθηκε η μέθοδος της κάλπης, που είναι κατά τεκμήριο ακριβέστερη ως προς την αποτύπωση της δύναμης των κομμάτων»

Η ταυτότητα της έρευνας η οποία δημοσιεύθηκε δεν συμπεριλάμβανε τίποτα από τα παραπάνω. Επιπλέον δημοσιεύθηκαν γραφήματα για επί μέρους αναλύσεις στα οποία δεν αναφέρονταν οι βάσεις επί των οποίων υπολογίσθηκαν τα ποσοστά με αποτέλεσμα να δημιουργείται σύγχυση για το τι ακριβώς αντιπροσωπεύουν τα ποσοστά αυτά και σε πιο δείγμα αναφέρονται.

Ο ΣΕΔΕΑ στο πλαίσιο της συζήτησης που διεξάγεται για τη θεσμοθέτηση κανόνων δημοσίευσης αποτελεσμάτων δημοσκοπήσεων πιστεύει ότι πρώτοι από όλους οι ερευνητικοί οργανισμοί έχουν την ευθύνη να διασφαλίζουν ότι τα δημοσιευόμενα στοιχεία πληρούν τους κώδικες δεοντολογίας, ιδιαίτερα κατά τη διάρκεια προεκλογικής περιόδου.

Παίρνοντας υπόψη μας όλα τα παραπάνω, περιμένουμε η εταιρία σας να επανέλθει άμεσα στο θέμα και να δημοσιεύσει τις απαραίτητες διευκρινήσεις στην ταυτότητα της έρευνας όπως επίσης και να εξηγήσει ότι η τηλεφωνική έρευνα δεν χρησιμοποιεί τη μέθοδο της κάλπης.

Επίσης προτείνουμε το θέμα της τηλεφωνικής έρευνας να επανέλθει ως συζήτηση περί της μεθοδολογίας και του τρόπου παρουσιάσής της, **μέσα στο πλαίσιο του ΣΕΔΕΑ**, έτσι ώστε να διαφυλάξουμε την αξιοπιστία και την εγκυρότητα των αποτελεσμάτων των δημοσκοπήσεων.

Είμαστε σίγουροι ότι η αντίδρασή σας θα είναι η πρέπει και θα συμβάλλετε έτσι στην ακριβή τήρηση των κανόνων δεοντολογίας με γνώμονα το δημόσιο συμφέρον.

Το Δ.Σ. του ΣΕΔΕΑ

Κοινοποίηση : Α. Καρακούση, Διευθύντῃ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗΣ

ΜΙΚΗΛΑΚΟΠΟΥΛΟΥ 99, 115 27 ΑΘΗΝΑ ΤΗΛ.: 77.73.144 FAX 74.70.696 • 96 ΜΙΚΗΛΑΚΟΠΟΥΛΟΥ ΣΤ. 115 27 ΑΘΗΝΑΣ

3. Τεκμήριο 2: Επιστολή-απάντηση του Διευθύνοντα Συμβούλου της VPRC Γιάννη Μαυρή στον ΣΕΔΕΑ (29/1/2004)

Προς: ΣΕΔΕΑ
 Υπόψη: ΠΡΟΕΔΡΟ ΤΟΥ ΣΕΔΕΑ
 ΜΕΛΗ Δ.Σ. ΣΕΔΕΑ
 Κοινοποίηση: Α. Καρακούση,
 Διευθυντή ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗΣ
 Ημ/νία: 29 Ιανουαρίου 2004

Αξιότιμε Πρόεδρε του ΣΕΔΕΑ / Αγαπητά μέλη του Δ.Σ.,

Σχετικά με την επιστολή την οποία απευθύνετε στη VPRC και κοινοποιήσατε στην εφημερίδα ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ έχουμε να παρατηρήσουμε τα εξής:

1) Όπως γνωρίζετε, η εταιρεία VPRC δραστηριοποιείται κατεξοχήν στο πεδίο της πολιτικής και εκλογικής έρευνας. Ως εκ τούτου, ενδιαφέρεται ιδιαιτέρως για την αξιοπιστία των δημοσκοπήσεων και κυρίως των πολιτικών - εκλογικών ερευνών πρόθεσης ψήφου. Γνωρίζετε, επίσης, ότι κατά τη διάρκεια της δεκαετούς δραστηριότητάς μας, τόσο οι προεκλογικές έρευνες όσο και οι δημοσκοπήσεις εξόδου που έχουμε πραγματοποιήσει, τουλάχιστον έως σήμερα, έχουν επιβεβαιωθεί πλήρως. Κατά τη γνώμη μας δε, αυτή η επιβεβαίωση από την πραγματικότητα του εκλογικού αποτελέσματος συνιστά και την πλέον τεκμηριωμένη υπεράσπιση της αξιοπιστίας τόσο του κλάδου των δημοσκοπήσεων όσο βεβαίως και των ερευνητικών οργανισμών που τις πραγματοποιούν.

2) Μας προκαλεί εντύπωση το γεγονός, ότι σε μια εποχή όπου τα βασικά προβλήματα των δημοσκοπήσεων, δηλαδή η χρήση τους από τα πολιτικά κόμματα και τα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας και η «άτυπη» θέση τους στο πολιτικό σύστημα είναι ανοικτά και περισσότερο οξυμένα παρά ποτέ, το ΔΣ επιλέγει να προτάξει ένα ζήτημα μεθοδολογίας (η επιλογή της μεθόδου συλλογής των δεδομένων), ως εάν όλα τα υπόλοιπα ζητήματα να έχουν λυθεί, ή έστω να ευρίσκονται σε ικανοποιητικά επίπεδα. Αλλά και σε σχέση με την επιλογή μεθοδολογίας, που συνιστά πρόβλημα ασφαλώς υποδεέστερο σε σύγκριση με το μείζον ζήτημα της χειραγωγικής χρήσης, δεν θα έπρεπε πρωτίστως να αναδείξουμε το θέμα των **σταθμίσεων**, που υπόκειται αποκλειστικά και –χωρίς έλεγχο– στη διακριτική ευχέρεια των ερευνητών και το οποίο επηρεάζει καθοριστικά τα αποτελέσματα των ερευνών; Δεν είναι αληθές, ότι η στάθμιση που επιλέγεται από τις εταιρείες αποτελεί ουσιαστική παρέμβαση στα πρωτογενή δεδομένα με ασυγκρίτως μεγαλύτερη επίδραση από ό,τι μπορεί να αποδώσει κανείς στη μέθοδο συλλογής των δεδομένων (τηλεφωνική, ή επιτόπια πρόσωπο με πρόσωπο); Ειλικρινά, θα θέλαμε να ακούσουμε την άποψη των μελών του ΔΣ, σχετικά με αυτό. Ή μήπως δεν υπάρχει πρόβλημα επειδή δεν προβλέπεται στον κώδικα;

3) Για τη δημοσιοποίηση της ταυτότητας της έρευνας στο φύλλο της ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗΣ της 25/1/2004 και σε ό,τι αφορά στο καθαρώς τυπικό σκέλος της δημοσίευσής της, αναγνωρίζουμε συγκεκριμένα λάθη που έγιναν εκ παραδρομής, π.χ. η αναφορά της εφημερίδας ότι η τηλεφωνική έρευνα πραγματοποιήθηκε με κάλλη (!), ή η αναφορά των βάσεων, τις οποίες η εταιρεία πάντοτε παραδίδει στους πελάτες της, αν και όπως γνωρίζετε από την εμπειρία σας, συνήθως για αυτά δεν ευθύνεται ο ερευνητικός οργανισμός.

4) Ωστόσο, επειδή η τυπολατρία δεν είναι πάντοτε ο καλύτερος σύμβουλος, επιτρέψτε μας να υπογραμμίσουμε επί της ουσίας των τηλεφωνικών ερευνών πρόθεσης ψήφου τα ακόλουθα. Πιστεύουμε ότι με αυτόν τον τρόπο ανταποκρινόμαστε και στην πρόσκληση του Δ.Σ. να ανοίξει η συζήτηση περί μεθοδολογίας στα πλαίσια του ΣΕΔΕΑ. Ο κώδικας δεοντολογίας του ΣΕΔΕΑ (άρθρο 4.2.5), ο οποίος αποτελεί μετάφραση του αντίστοιχου της ESOMAR (1983 και 1993, παράγραφος 5.2.5), δεν απαγορεύει (κάτι τέτοιο βεβαίως εκτός από άχρηστο, θα ήταν και αδιανόητο), απλώς αναφέρει ότι «δεν συνιστάται η δημοσιοποίηση αποτελεσμάτων πρόθεσης ψήφου». Κατ' αρχήν, θα πρέπει να υπενθυμίσουμε στο Δ.Σ. ότι η εν λόγω κατεύθυνση υιοθετήθηκε από την ESOMAR στον κώδικα του 1983 και παρέμεινε στην αναθεώρησή του το 1993. Ο **μοναδικός** λόγος για τον οποίο περιελήφθη τότε η προαναφερθείσα διάταξη είναι εξαιρετικά απλός και, εάν δεν αναφερθεί, δημιουργεί παραπλανητικές εντυπώσεις. Προ εικοσαετίας, το ποσοστό τηλεφωνικής κάλυψης σε αρκετές χώρες (και την Ε.Ε.) δεν ήταν καθολικό. Ορθώς, επομένως, η ESOMAR πρότεινε τότε (και δεν διέτασσε), να αποφεύγεται η χρήση τηλεφωνικής πρόθεσης ψήφου, εάν η εγχώρια τηλεφωνική κάλυψη **δεν ήταν υψηλότερη από 85%**, διότι σε αυτήν την περίπτωση, ενδεχομένως θα υπήρχε πιθανότητα παραγωγής μη-αντιπροσωπευτικών δειγμάτων, δεδομένου ότι οι μη-κάτοχοι τηλεφώνου (π.χ. περισσότεροι φτωχοί στρώματα του πληθυσμού, κάτοικοι αγροτικών ή απομακρυσμένων περιοχών, κ.λπ.) ήταν πιθανόν να ψηφίζουν διαφορετικά από τους κατόχους. Σήμερα, μετά είκοσι και πλέον έτη, η επανάσταση των τηλεπικοινωνιών έχει καταστήσει την χρήση τηλεφώνου καθολική. Βάσει των παραπάνω και αφού η ίδια η εξέλιξη των πραγμάτων έχει τροποποιήσει τα υφιστάμενα δεδομένα, θεωρούμε ότι οι διατάξεις του Κώδικα Δεοντολογίας του ΣΕΔΕΑ, σχετικά με τις τηλεφωνικές δημοσκοπήσεις είναι εκ των πραγμάτων παρωχημένες και θα έπρεπε εγκαίρως το Δ.Σ. να έχει ξεκινήσει τις σχετικές συζητήσεις για την αναθεώρησή του. Η φράση του Κώδικα Δεοντολογίας «δεν συνιστάται η δημοσιοποίηση αποτελεσμάτων έρευνας για την πρόθεση ψήφου που έχει διενεργηθεί τηλεφωνικά» έχει εκ των πραγμάτων καταστεί μη-ουσιαστική.

5) Αυτός, άλλωστε είναι και ο λόγος για τον οποίο η χρήση των τηλεφωνικών ερευνών πρόθεσης ψήφου τείνει διεθνώς να γενικευθεί. Δεν μπορεί να παραγνωρισθεί το γεγονός ότι οι μεγαλύτεροι παγκοσμίως ερευνητικοί οργανισμοί, στις ΗΠΑ και στην Ευρώπη, όπως η Gallup, η Harris, η MORI, η NOP, η SOFRES, η BVA, η IPSOS, η IFOP κ.ά. χρησιμοποιούν συστηματικά, ή και αποκλειστικά, ακόμα και στα exit polls την τηλεφωνική μέθοδο πρόθεσης ψήφου. Νομίζουμε, ότι το Δ.Σ. όφειλε να το γνωρίζει.

6) Πέραν όμως τούτου, η δημοσιοποίηση μιας έρευνας δεν αφορά μόνο το σκέλος της παρουσίασής της στον Τύπο. Αφορά ασφαλώς και τη χρήση της, για λογαριασμό ιδιωτών πελατών. Όλοι γνωρίζουμε, ότι οι περισσότερες ελληνικές εταιρείες δημοσκοπήσεων πραγματοποιούν σήμερα τηλεφωνικές έρευνες εκλογικού χαρακτήρα, με πρόθεση ψήφου, τόσο για κόμματα και μεμονωμένους πολιτικούς, όσο και για διάφορους άλλους φορείς. Ρωτούμε ευθέως το Δ.Σ.: Αυτές οι έρευνες είναι περισσότερο αξιόπιστες από εκείνες που δημοσιοποιούνται; Δεν πρέπει το Δ.Σ., αν επιμένει στην ίδια λογική, να «προστατεύσει» τους πολιτικούς πελάτες του κλάδου από «αντενδεικνυόμενες» τηλεφωνικές έρευνες πρόθεσης ψήφου, που παραδίδονται από εταιρείες - μέλη του;

7) Γιατί η επιφύλαξη ως προς τις τηλεφωνικές έρευνες πρέπει να αφορά μόνον στην πρόθεση ψήφου και δεν ισχύει και για άλλες πολιτικές μεταβλητές που χρησιμοποιούνται, όπως η 'παράσταση νίκης', ο 'καταλληλότερος πρωθυπουργός', η 'καλύτερη κυβέρνηση' κ.λπ., οι οποίες μάλιστα παρουσιάζονται στον Τύπο ως ισοδύναμες της πρόθεσης ψήφου και δημιουργούν (χειραγωγικά) αντίστοιχες ή και μεγαλύτερες εντυπώσεις; Ποια είναι η ποιοτική διαφορά ανάμεσα στην ερώτηση της πρόθεσης ψήφου και στις υπόλοιπες ερωτήσεις;

8) Υπογραμμίζουμε, επίσης, ότι η καλλιεργηθείσα στον Τύπο, τα ΜΜΕ και την αγορά κριτική στην αξιοπιστία των τηλεφωνικών ερευνών είναι υπερβολική και αναχρονιστική. Τις αδικεί κατάφωρα και σε καμία περίπτωση δεν θα έπρεπε ο ΣΕΔΕΑ να την ενισχύσει, κυρίως μεσοσύσης της προεκλογικής περιόδου, στο μέτρο που όλοι μας είμαστε υποχρεωμένοι πλέον να τις χρησιμοποιούμε, αν θέλουμε να παρακολουθήσουμε μια ταχύτατα μεταβαλλόμενη πολιτική πραγματικότητα.

9) Τέλος, με την ευκαιρία αυτής της επιστολής θα θέλαμε, να θέσουμε σε συζήτηση και το ζήτημα των προεκλογικών δημοσκοπήσεων που πραγματοποιούνται στα νοικοκυριά των ερωτωμένων: α) Η ανάγκη να παρουσιάζονται αναλυτικά σε κάθε τηλεφωνική έρευνα τα ποσοστά μη-επαφής, ακαταλληλότητας ερωτωμένων, άρνησης συνέντευξης, κ.λπ., κατά τη γνώμη μας θα πρέπει να επεκταθεί και στις face-to-face έρευνες. Γιατί οι τελευταίες πρέπει να μείνουν έξω από αυτόν τον έλεγχο, όταν μάλιστα γνωρίζουμε ότι η χρήση των σχετικών ερευνών έχει αναδείξει πλέον οργανικά προβλήματα στη συλλογή των δεδομένων και στη δειγματοληψία; β) Η μέθοδος της κάλπης εξακολουθεί να συνιστά προφανώς ένα δοκιμασμένο ερευνητικό εργαλείο, ωστόσο δεν είναι πλέον καθόλου βέβαιον, ότι «είναι κατά τεκμήριο ακριβέστερη ως προς την αποτύπωση της δύναμης των κομμάτων». Αν συνέβαινε κάτι τέτοιο, τότε η δύναμη των κομμάτων (τόσο στην προηγούμενη ψήφο όσο και στην πρόθεση) θα προέκυπτε έγκυρα από τα αστάθμιστα στοιχεία. Γνωρίζουμε ότι κάτι τέτοιο δεν συμβαίνει, αφού οι ταυτότητες των ερευνών όλων των εταιρειών μας πληροφορούν για σταθμίσεις είτε με βάση δημογραφικά στοιχεία είτε με βάση την προηγούμενη ψήφο.

Με εκτίμηση,

Γιάννης Μαυρός
Διευθύνων Σύμβουλος VPRC

4. Τεκμήριο 3: Δελτίο Τύπου (29/1/2004) που εξέδωσε ο ΣΚΑΪ (τότε μόνο ραδιοσταθμός), σε απάντηση του κυβερνητικού εκπροσώπου του ΠΑΣΟΚ, Χρήστου Πρωτόπαπα.

ΔΕΛΤΙΟ ΤΥΠΟΥ

Νέο Φάληρο, 29-1-2004

Από την προηγούμενη εβδομάδα, ο ΣΚΑΙ 100,3 ξεκίνησε τη μετάδοση μιας πρωτοποριακής παρακολούθησης των πολιτικών εξελίξεων, το «Βαρόμετρο του Σκαΐ». Το Βαρόμετρο αποσκοπεί στην καταγραφή των τάσεων που διαπερνούν την κοινή γνώμη με ιδιαίτερο όμως βάρος στη μέτρηση των άμεσων αντιδράσεων, όπως καταγράφονται σε κάθε στιγμή της προεκλογικής περιόδου.

Η απήχηση του Βαρόμετρου στους ακροατές του Σκαΐ, στους αναλυτές και γενικότερα σε όσους ασχολούνται με την παρακολούθηση των εξελίξεων ήταν άμεση και σημαντική.

Η κατάρτιση του Βαρόμετρου διεξάγεται σε συνεργασία με την εταιρία πολιτικών και εκλογικών ερευνών V-PRC, η οποία διαθέτει υπερδεκαετή εμπειρία στον τομέα. Η δημοσιοποίηση των αποτελεσμάτων γίνεται κάθε Πέμπτη από τις 9 ως τις 11 το πρωί. Τα πλήρη αποτελέσματα και οι αντίστοιχοι πίνακες δημοσιεύονται την ίδια μέρα στη δικτυακή σελίδα www.skairadio.gr.

Η προσπάθεια αυτή για μια συστηματική, άρτια και με πλήρη διαφάνεια έρευνα των τάσεων της κοινής γνώμης υπέστη σήμερα μια απρόκλητη επίθεση από τον κυβερνητικό εκπρόσωπο.

Με δικαιολογία τη δημοσιοποίηση των αποτελεσμάτων που προκύπτουν ως προς την εκτίμηση της πρόθεσης ψήφου, ο εκπρόσωπος επιχειρεί να αναμειχθεί στην ελεύθερη λειτουργία των μέσων ενημέρωσης με προφανή σκοπό να υποτάξει κάθε φωνή που δεν είναι στην παρούσα φάση, αρεστή στην κυβέρνηση. Η αποκάλυψη και αντιδεοντολογική αυτή παρέμβαση, δείγμα απώλειας ψυχραιμίας, απορρίπτεται. Καλούμε τον κ. εκπρόσωπο να συνεχίσει να παρακολουθεί με το ίδιο ενδιαφέρον το Βαρόμετρο του Σκαΐ 100,3.

Ως προς τα «επιχειρήματα» που χρησιμοποίησε ο κ. εκπρόσωπος, παρατηρούμε τα εξής:

- ❑ Οι τηλεφωνικές έρευνες είναι ο κανόνας και όχι η εξαίρεση. Για όλα τα ερωτήματα, προφανώς και γι αυτό της πρόθεσης ψήφου. Σε όλες τις χώρες και από τους μεγαλύτερους παγκοσμίως ερευνητικούς οργανισμούς στην Ευρώπη και στις Ηνωμένες Πολιτείες (Gallup, Harris, Mori, NOP, Sofres, BVA, Ipsos, κ.λπ.) χρησιμοποιούν συστηματικά ή αποκλειστικά, ακόμη και στα exit polls την τηλεφωνική μέθοδο πρόθεσης ψήφου.
- ❑ Οι προβλέψεις δεοντολογίας του ΣΕΔΕΑ και της ESOMAR (όπως ισχύουν από το 1983) συνιστούν – χωρίς προφανώς να απαγορεύουν – την χρήση τηλεφωνικών ερευνών όταν η τηλεφωνική κάλυψη μιας χώρας δεν είναι υψηλότερη από το 85%. Κάτι τέτοιο δεν ισχύει πλέον στην Ελλάδα και, επομένως, δεν υπάρχει κανένα πραγματικό εμπόδιο για τις τηλεφωνικές έρευνες.
- ❑ Η τηλεφωνική έρευνα επιτρέπει την άμεση καταγραφή των απόψεων της κοινής γνώμης, κοντά στα γεγονότα που την επηρεάζουν και είναι, για το λόγο αυτόν, επιβεβλημένες ιδιαίτερα όταν οι εξελίξεις είναι συνεχείς και συνταρακτικές, όπως ακριβώς συνέβη στην περίπτωση της «τροπολογίας Πάχα». Αντιθέτως, η μέθοδος της «κάλισης», λόγω της τεχνικής δυσκολίας της αλλά και του υψηλού κόστους μπορεί εύκολα να οδηγήσει σε εσφαλμένα συμπεράσματα καθώς απέχει, κατά κανόνα, 15 ημέρες από τα γεγονότα την επίδραση των οποίων επιχειρεί να μετρήσει/
- ❑ Είναι τέλος γνωστό ότι όλες οι εταιρίες και όλα τα ΜΜΕ διενεργούν τηλεφωνικές έρευνες με πρόθεση ψήφου, τα αποτελέσματα των οποίων κυκλοφορούν στα δημοσιογραφικά γραφεία, τα πολιτικά κόμματα και άλλους ενδιαφερομένους. Δεν αντιλαμβάνομαστε γιατί ο κ. εκπρόσωπος επιδιώκει να είναι οι πολίτες οι μόνοι που δεν θα γνωρίζουν τα αποτελέσματα για την πρόθεση της δικής τους ψήφου!

6. Τεκμήριο 5: Συνέντευξη του Γιάννη Μαυρή, Διευθύνοντα Συμβούλου της VPRC, στον ραδιοσταθμό ΣΚΑΪ 100,3 και την Έλλη Τριανταφύλλου (29/1/2004), σχετικά με τις δηλώσεις Πρωτόπαπα

«Γ. ΜΑΥΡΗΣ: Όταν οι δημοσκοπήσεις δεν “συμφέρουν”, υπάρχουν επιθέσεις»

Ο Γιάννης Μαυρής, Διευθύνων Σύμβουλος της VPRC, μίλησε στην Έλλη Τριανταφύλλου αναφορικά με τις δηλώσεις του Χ. Πρωτόπαπα σχετικά με το Πολιτικό Βαρόμετρο του ΣΚΑΪ 100,3

ΔΗΜ.: Ο κύριος Πρωτόπαπας δήλωσε ότι η πρόθεση ψήφου σε τηλεφωνική δημοσκόπηση δεν είναι πολιτικά αξιόπιστη, επιστημονικά τεκμηριωμένη και αποδίδει απλά μια ρευστή ένδειξη. Ήθελα το πρώτο σας σχόλιο.

ΜΑΥΡ.: Καταρχήν δεν πρόκειται για κάτι καινούργιο. Όσοι ασχολούνται με τις δημοσκοπήσεις τα τελευταία χρόνια, τα τελευταία δέκα χρόνια, ξέρουν πολύ καλά ότι τα αποτελέσματα των δημοσκοπήσεων κάποιον συμφέρουν και κάποιον δεν συμφέρουν. Ε, από αυτόν που δεν τον συμφέρουν δέχονται επιθέσεις. Είναι μια πάγια... είναι σύμφυτο στο επάγγελμα των δημοσκόπων αυτό το πράγμα. Βεβαίως τώρα το θέμα της αμφισβήτησης της μεθόδου, θεωρώ ότι είναι ένα βήμα ίσως επικίνδυνο, διότι αφενός μεν δεν προκύπτει από πουθενά... ξέρετε, ο κώδικας δεοντολογίας του ΣΕΔΕΑ δεν λέει ότι απαγορεύονται οι τηλεφωνικές... λέει ότι δεν συνιστάται η χρήση τους και μπορώ να σας πω και το λόγο για τον οποίο όταν φτιάχτηκε αυτός ο κώδικας πριν από δέκα χρόνια, υπήρχε αυτή η διάταξη...

ΔΗΜ.: Και να μας πείτε τι γίνεται και σε άλλες χώρες του εξωτερικού.

ΜΑΥΡ.: Ήδη η Ελλάδα στο θέμα των δημοσκοπήσεων είναι δακτυλοδεικτούμενη από τους διεθνείς οργανισμούς που ασχολούνται με το θέμα και τις διεθνείς επιτροπές και τα ιδρύματα για την προστασία της πληροφόρησης των πολιτών. Ο νόμος που ισχύει στην Ελλάδα –και έχει ψηφιστεί πρόσφατα από την ελληνική Βουλή– απαγορεύει την πραγματοποίηση –όχι καν τη δημοσίευση ερευνών– την πραγματοποίηση ερευνών στο διάστημα των 15 ημερών, είναι πρωτοφανές σε παγκόσμια χρονικά. Βέβαια δεν έχει εφαρμοστεί, δεν μπορούσε να εφαρμοστεί και επιτρέπει μόνο στα κόμματα να κάνουν έρευνες. Αυτό λοιπόν είναι το πρωτοφανές νομικό έτσι... πλαίσιο που ισχύει στην Ελλάδα, που εκθέτει διεθνώς τη χώρα... και επιτέλους πρέπει να ξεκινήσει αυτή η κουβέντα, γιατί δεν μπορούμε να την συγκαλύπτουμε, τώρα συζητάμε ότι...

ΔΗΜ.: Και δεν μπορούμε και κατά τα λοιπά να επικαλούμαστε τη δεοντολογία, όπως έκανε σήμερα ο κυβερνητικός εκπρόσωπος.

ΜΑΥΡ.: Βεβαίως. Να σας πω για το θέμα των τηλεφωνικών ερευνών. Νομίζω ότι όποιος στοιχειωδώς παρακολουθεί τα διεθνή τεκταινόμενα θα ήξερε, ότι είναι ο κανόνας οι τηλεφωνικές έρευνες διεθνώς και στην Αμερική και στην Ευρώπη, δηλαδή... δε νομίζω δηλαδή ότι εμείς είμαστε καλύτεροι από την ΓΚΑΛΟΠ, την εταιρεία που έχει συνδεθεί με την εισαγωγή των δημοσκοπήσεων στον κόσμο από τον Μεσοπόλεμο, η οποία ΓΚΑΛΟΠ από το 1989 κάνει μόνο τηλεφωνικές δημοσκοπήσεις και για... εκλογικές.

Επιπλέον θα έλεγα, ότι όποιος μπαίνει στον κόπο να ανοίξει θέμα μεθοδολογίας πρέπει να το τεκμηριώνει, γιατί όταν κατηγορείς πια τις τηλεφωνικές μεθόδους... ξέρετε ότι ολόκληρος ο κλάδος των ερευνών αγοράς χρησιμοποιεί τηλεφωνικές έρευνες.

Αυτοί οι οποίοι απέδωσαν στις δημοσκοπήσεις μεγαλύτερη σημασία από αυτή που είχαν, και αναφέρονται στα πολιτικά κόμματα, όταν χρησιμοποιούν τις δημοσκοπήσεις για να δημιουργήσουν εντυπώσεις και όχι σαν εργαλείο δουλειάς, για να χειραγωγούν την κοινή γνώμη, τότε δεν σκέπτονται ότι αποδίδουν στις δημοσκοπήσεις και ενισχύουν τη θέση τους και τη σημασία που έχουν

για το κοινό και αυτό είναι μπούμερανγκ σε εποχές που δεν συμφέρουν τα αποτελέσματα. Άρα λοιπόν όποιοι επιχειρήσαν να κομματικοποιήσουν και να χειραγωγήσουν τις δημοσκοπήσεις, τώρα ενδεχομένως θα βρεθούν μπροστά στην αντίθεση... να μην τους ευνοούν τα αποτελέσματα και να προσπαθούν να τις αμφισβητήσουν.

Μέχρι τώρα είχαμε συνηθίσει να αμφισβητούνται τα αποτελέσματα των ερευνών. Εγώ δεν καταλαβαίνω τη φράση του εκπροσώπου «πολιτικά αναξιόπιστες δημοσκοπήσεις». Οι δημοσκοπήσεις δεν είναι οργανώσεις βάσης, δεν είναι κόμματα. Οι δημοσκοπήσεις είναι... μπορείς να κατηγορήσεις μία έρευνα ότι είναι πολιτικά αναξιόπιστη; Μια εμπειρική κοινωνική έρευνα; Βεβαίως μπορείς να αμφισβητήσεις την επιστημονική της αρτιότητα αλλά αυτό όποιος θέλει να το αμφισβητήσει, να το κάνει ευθέως και να ανοίξουμε επιτέλους αυτή τη συζήτηση, να δούμε και να ξαναδούμε κιόλας τι έχουν δώσει οι δημοσκοπήσεις τα τελευταία χρόνια, τι έδωσαν στις εκλογές του 2000, τι έδιναν το '96, τι έδιναν στις δημοτικές. Ξέρετε είναι πολύ χρήσιμη αυτή η κουβέντα αλλά νομίζω ότι δεν προάγεται σε αυτή την εποχή με αυτόν τον τρόπο.

7. Τεκμήριο 6: Μετεκλογικό δελτίο Τύπου της VPRC, πριν από τις ευρωεκλογές του 2004

Μετεκλογικό δελτίο Τύπου της VPRC, πριν από τις ευρωεκλογές του 2004, που πραγματοποιήθηκαν μόλις δύο μήνες μετά τις βουλευτικές. Τώρα, τα προβλήματα των τηλεφωνικών δημοσκοπήσεων, ως δια μαγείας είχαν εξαφανισθεί.

ΔΕΛΤΙΟ ΤΥΠΟΥ της εταιρείας Δημοσκοπήσεων VPRC

5/5/2004

Μόλις μερικές εβδομάδες πριν, ο κ. Χρήστος Πρωτόπαπας, με την ιδιότητα του κυβερνητικού εκπροσώπου είχε αποδοκιμάσει κατά τη διάρκεια της καθημερινής ενημέρωσης των δημοσιογράφων την τηλεφωνική δημοσκόπηση πρόθεσης ψήφου της VPRC (Βαρόμετρο ΣΚΑΪ/ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗΣ), ως "μεθοδολογικά επισφαλής και πολιτικά αναξιόπιστη", διαστρεβλώνοντας σκοπίμως και τη θέση του ΣΕΔΕΑ. Ο κ.Πρωτόπαπας αρνήθηκε τότε να ανακαλέσει δημοσίως την προσβλητική, άδικη και ατεκμηρίωτη θέση του, που διατυπώθηκε μάλιστα υπό κυβερνητική ιδιότητα. Χθες το βράδυ (Τρίτη 4 Μαΐου), όμως, ο ίδιος πολιτικός, παραβρέθηκε και σχολίασε σε εκπομπή του ANTENNA δημοσκόπηση με τηλεφωνική πρόθεση ψήφου και μάλιστα για τις ευρωεκλογές, οι οποίες κατά τεκμήριο χαρακτηρίζονται από μεγαλύτερη ρευστότητα ψήφου. Εάν οι προ διμήνου ενστάσεις του για την "αναξιοπιστία" και την "επισφάλεια" των τηλεφωνικών δημοσκοπήσεων έχουν αρθεί, δεν θα έπρεπε τουλάχιστον να το δηλώσει; Λυπούμαστε, αλλά η μνήμη μας δεν είναι ασθενής.

16. Τεκμήρια για την αντιπαράθεση στις βουλευτικές εκλογές του 2007

1. Μια διαδικτυακή συζήτηση περί μεθοδολογίας μεταξύ Αλέξανδρου Μελίδη, Γιάννη Μαυρή και Γιώργου Συμεωνίδη

Πραγματοποιήθηκε στην ιστοσελίδα του Αλέξανδρου Μελίδη, <http://almelidis.wordpress.com/2007/04/>, με αφορμή την ανάλυση του Βαρόμετρου Απριλίου 2007 της Public Issue/VPRC, από τον Γιάννη Μαυρή, στην εφημερίδα
Η Καθημερινή της Κυριακής. Στη συζήτηση παρένεβη και ο Γιώργος Συμεωνίδης.

ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΜΕΤΑΞΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΜΕΛΙΔΗ,
ΓΙΑΝΝΗ ΜΑΥΡΗ ΚΑΙ ΓΙΩΡΓΟΥ ΣΥΜΕΩΝΙΔΗ

1.1 Η ανάλυση του Γιάννη Μαυρή στην εφημερίδα Η Καθημερινή της Κυριακής, 15 Απριλίου 2007, δημοσιευμένη με τίτλο: «Παρά τη Δυσαρέσκεια η Διαφορά Παραμένει Μεταξύ ΝΔ-ΠΑΣΟΚ»

1.1.1 Κάμψη του δικομματισμού

Μετά την άνοδο του δικομματισμού, που σημειώθηκε λόγω των Δ/Ν εκλογών κατά το Β' εξάμηνο του 2006, το Βαρόμετρο του Απριλίου καταγράφει μικρή πτώση της επιρροής των δύο κομμάτων διακυβέρνησης, που δεν αποκλείεται, ωστόσο, να αποδειχθεί συγκυριακή. Η αποδυνάμωση των δύο «μεγάλων», φαίνεται σήμερα να συντελείται προς όφελος του ΛΑΟΣ και του Συνασπισμού, όχι όμως και του ΚΚΕ. Επίσης, προς όφελος της αντικομματικής ψήφου, γεγονός που υποδηλώνεται από την ενίσχυση των «λοιπών» μικρών κομμάτων, αλλά και την αυξημένη προτίμηση προς το λευκό και το άκυρο.

1.1.2 Δυσαρέσκεια χωρίς μεταστροφή

Παρά τα ευρέως λεγόμενα, ο εκλογικός συσχετισμός (η διαφορά) μεταξύ των δύο μεγάλων κομμάτων, δεν φαίνεται να μεταβάλλεται ουσιαστικά. Μετατοπίζεται απλώς σε χαμηλότερα επίπεδα (ΝΔ 42,5%, ΠΑΣΟΚ 39%), λόγω της ταυτόχρονης καθίζησής τους. Με βάση την παρούσα μέτρηση της πρόθεσης ψήφου, η εκτίμηση της Public Issue/VPRC για τη διαφορά παραμένει στις 3,5 εκατοστιαίες μονάδες, αν και –θα πρέπει να τονιστεί άλλη μια φορά– η διαφορά δεν θα είναι το σημαντικότερο ζήτημα στην επερχόμενη εκλογική αναμέτρηση.

Ο κυριότερος λόγος για αυτό είναι η αδυναμία του ΠΑΣΟΚ να εισπράξει τη γενικότερη φθορά της Κυβέρνησης, αλλά και την ειδικότερη ζημία, που υπέστη στην υπόθεση των ασφαλιστικών ταμείων. Η (ευρεία) δυσαρέσκεια από την κυβερνητική πολιτική δεν μορφοποιείται σε εκλογικό ρεύμα υπέρ της αντιπολίτευσης, όπως βιάζονται να προεξοφλήσουν ορισμένα μέσα ενημέρωσης, αλλά «εκτονώνεται» προς τους μικρότερους κομματικούς σχηματισμούς, ή οδηγεί σε ρευστοποίηση της ψήφου.

Είναι εντυπωσιακό, ότι τόσο η εικόνα (η δημοτικότητα) του ΠΑΣΟΚ (-5%), όσο και η εικόνα του αρχηγού του (-4%) καταγράφουν στο παρελθόν δίμηνο μεγαλύτερες απώλειες, από την αντί-

στοιχη της ΝΔ (-1%) και του πρωθυπουργού (-1%). Από αυτήν την πλευρά, είναι χαρακτηριστική και ιδιαίτερος χρήσιμη για την αξιολόγηση της επίδρασής της, η σύγκριση της πρόσφατης κρίσης των ταμείων, με εκείνη των υποκλοπών (Φεβρουάριος 2006). Είναι φανερό, ότι σε αντίθεση με την τελευταία, που είχε πλήξει καίρια όχι μόνον την κυβερνητική και κομματική δημοτικότητα (-11%, 2/06), αλλά και την ίδια την πρωθυπουργική εικόνα (-6%, 2/06), η πρόσφατη κρίση δεν «άγγιξε» σε αντίστοιχο βαθμό τίποτα από τα δύο.

1.1.3 Ψήφος διαμαρτυρίας και «συγκοινωνούντα δοχεία»

Από την άλλη πλευρά, τόσο η εικόνα (δημοτικότητα) του ΛΑΟΣ, όσο και του ΣΥΝ σημείωσαν στο περασμένο δίμηνο θεαματική βελτίωση (+5%). Γεγονός, που αντανακλάται και στη σταθεροποίηση (ΣΥΝ), ή και ενίσχυση (ΛΑΟΣ) της εκλογικής τους επιρροής. Η πτωτική τάση του ΛΑΟΣ, που είχε παρατηρηθεί από τον Οκτώβριο, δείχνει να ανακόπτεται. Το ίδιο συμβαίνει και με τον Συνασπισμό. Η ενίσχυσή του, τους τελευταίους δύο μήνες, συνδέεται άμεσα τόσο με την τρέχουσα ριζοσπαστικοποίηση της περιόδου, που παράγει η κρίση του εκπαιδευτικού μηχανισμού, όσο και με την επίθεση που δέχθηκε, η οποία τον ανέδειξε πολιτικά. Είναι προφανές, ότι ο Συνασπισμός κεφαλαιοποιεί τώρα τη στάση του κόμματος κατά τη διάρκεια των πρόσφατων κινητοποιήσεων. Ταυτοχρόνως, το γεγονός ότι τείνει να υπάρξει εξισορρόπηση δυνάμεων μεταξύ ΣΥΝ και ΚΚΕ, ανοίγει, μετά από πολλά χρόνια, ένα νέο γύρο στη μάχη για την ηγεμονία στην Αριστερά.

Με βάση τα σημερινά δεδομένα, διαμορφώνονται ευδιάκριτα δύο ζεύγη «συγκοινωνούντων δοχείων»: το πρώτο αφορά τις διαρροές της Νέας Δημοκρατίας προς τον ΛΑΟΣ, και το δεύτερο τις διαρροές του ΠΑΣΟΚ προς τον ΣΥΝ. Η ψήφος στον ΛΑΟΣ, είναι περισσότερο ευμετάβλητη, έχει χαρακτήρα λιγότερο αποκρυσταλλωμένης πολιτικής, ή ιδεολογικής μετατόπισης και περισσότερο τυπικής κοινωνικής «ψήφου δυσαρέσκειας» από την κυβέρνηση. Εξαρτάται, επομένως, σε μεγάλο βαθμό από τη συγκυρία και τις διακυμάνσεις της. Αν η κυβέρνηση δεν απωλέσει την πρωτοβουλία των κινήσεων μέχρι τις εκλογές, ενδέχεται να συρρικνωθεί, ή και να απορροφηθεί. Άλλωστε, κάτι παρόμοιο έδειξε να συμβαίνει κατά το προηγούμενο διάστημα, που ακολούθησε τις νομαρχιακές εκλογές και την εκλογική αποτυχία του ΛΑΟΣ. Η ψήφος (αριστερής) διαμαρτυρίας στον ΣΥΝ έχει διαφορετικό χαρακτήρα. Είναι σαφώς πιο πολιτική και ιδεολογικά φορτισμένη. Και για τούτο, μάλλον πιο δύσκολα αντιμετωπίσιμη από το ΠΑΣΟΚ, δεδομένου ότι προϋποθέτει την αποσαφήνιση της νέας στρατηγικής και φυσιογνωμίας του δεύτερου.

1.2 Αρχικό σχόλιο του Αλέξανδρου Μελίδη, Δευτέρα 16 Απριλίου 2007

1.2.1 Δημοσκοπήσεις και μεθοδολογική διαφάνεια με αφορμή μια γραμματική προσέγγιση

Υπάρχουν τρόποι για να σκεφτεί κανείς πάνω σε μια δημοσκόπηση και στην ανάλυση που προτείνει η εταιρεία ή και ο ερευνητής που την έκαναν. Μια πολιτική δημοσκόπηση μπορεί κανείς να την προσεγγίσει πολιτικά, επικοινωνιακά, μεθοδολογικά αλλά και γραμματικά. Στον τελευταίο τρόπο, τον γραμματικό, θέλω να σταθώ μια και είχα πάντα λόγους να πιστεύω πως είναι εξόχως αποκαλυπτικός για τους υπόλοιπους τρεις.

Αφορμή στάθηκε η ανάλυση του Βαρόμετρου της Public Issue/VPRC από τον Γιάννη Μαυρή. Λέει λοιπόν μέσω της εφημερίδας Η Καθημερινή: “Παρά τα ευρέως λεγόμενα, ο εκλογικός συσχετισμός (η διαφορά) μεταξύ των δύο μεγάλων κομμάτων δεν φαίνεται να μεταβάλλεται ουσιαστικά. Μετατοπίζεται απλώς σε χαμηλότερα επίπεδα (Ν.Δ. 42,5%, ΠΑΣΟΚ 39%), λόγω της ταυτόχρονης καθίζησής τους. Με βάση την παρούσα μέτρηση της πρόθεσης ψήφου, η εκτίμηση της Public Issue/VPRC για τη διαφορά παραμένει στις 3,5 εκατοστιαίες μονάδες”.

Από την προεκλογική περίοδο των βουλευτικών του 2004 η συγκεκριμένη εταιρεία έχει μια απο-

κλειστική μεθοδολογική επιλογή. Σε αντίθεση με την πρακτική του συνόλου των υπολοίπων εταιρειών, δεν δίνει στην δημοσιότητα το σταθμισμένο αποτέλεσμα της πρόθεσης ψήφου αλλά την εκτίμηση εκλογικής επιρροής. Η διαφορά ανάμεσα στην εκτίμηση εκλογικής επιρροής και την πρόθεση ψήφου είναι η μεταχείριση της αδιευκρίνιστης ψήφου του εκάστοτε δείγματος από τον ερευνητή. Στη μεν πρόθεση ψήφου οι πίνακες των εταιρειών περιλαμβάνουν αδιευκρίνιστη ψήφο (αναποφάσιστοι, άλλο κόμμα, άκυρο, λευκό, δεν απαντώ). Στη δε εκτίμηση, τα ποσοστά της αδιευκρίνιστης ψήφου επιμερίζονται στα μεγαλύτερα κόμματα και στα λοιπά. Ο επιμερισμός γίνεται βάσει μιας φόρμουλας αναγωγής η οποία όσο παραμένει ασαφής τόσο δικαιολογεί, αν μη τι άλλο, την καχυποψία.

Πίσω στην γραμματική προσέγγιση. Η διατύπωση πως “ο εκλογικός συσχετισμός (η διαφορά) μεταξύ των δύο μεγάλων κομμάτων δεν φαίνεται να μεταβάλλεται ουσιαστικά” δηλώνει σαφώς πως η διαφορά μεταβλήθηκε αλλά οριακά. Πόσο οριακά έκλεισε η ψαλίδα δεν το μαθαίνουμε όμως. Γιατί μεσολαβούσης της αναγωγής “η εκτίμηση της Public Issue/VPRC για τη διαφορά παραμένει στις 3,5 εκατοστιαίες μονάδες”. Η διαφορά λοιπόν μεταβάλλεται οριακά αλλά αυτό δεν φαίνεται πουθενά στους πίνακες. Η διατήρηση της διαφοράς, λόγω της αναγωγής, είναι που τροφοδοτεί την θεματολογία των ΜΜΕ με ό,τι αυτό συνεπάγεται για την αξιοπιστία του δημόσιου διαλόγου και το κύρος του κλάδου των ερευνών.

Η μεθοδολογική διαφάνεια είναι θέμα σημαντικό για να αντιμετωπιστούν οι υποψίες ότι στην Ελλάδα οι δημοσκοπήσεις χειραγωγούνται πολιτικά.

1.3 Απάντηση του Γιάννη Μαυρή, Δευτέρα 16 Απριλίου 2007

1) Για να ξεπεράσουμε το “γραμματικό” πρόβλημα, επαναδιατυπώνω τη φράση στην οποία στηρίζεται το επιχείρημα: ο εκλογικός συσχετισμός μεταξύ των δύο μεγάλων κομμάτων δεν μεταβάλλεται. Αυτό το αυτονόητο συμπέρασμα, προκύπτει από την απλή ανάγνωση των αριθμητικών δεδομένων. Η διαφορά μεταξύ ΝΔ και ΠΑΣΟΚ, στη μέτρηση του Βαρόμετρου του ΣΚΑΪ (που αναδημοσίευσε συνοπτικά η Καθημερινή [15/4/2007]), εκτιμάται τον Απρίλιο σε 3,5, όσο ακριβώς ήταν και τον Μάρτιο. Επομένως, όταν γράφω ότι “φαίνεται”, εννοώ απλούστατα ότι φαίνεται(!), ότι είναι ορατή δια γυμνού οφθαλμού, είναι οφθαλμοφανής.

Τώρα, πώς και από πού ο Α. Μελίδης συνάγει ότι “κάτι άλλο κρύβεται πίσω” από τα γραφόμενά μου, ως να πρόκειται περί *lapsus*, μόνο ο ίδιος το ξέρει. Πιστεύω, ότι αυτό που θέλει είναι να αμφισβητήσει την αξιοπιστία της έρευνας, η οποία του δημιουργεί “τουλάχιστον καχυποψία”. Και αυτό, όχι για λόγους “γραμματικούς”(!), όπως επικαλείται, αλλά καθαρά για πολιτικούς και επικοινωνιακούς. Όμως, το αξίωμα: “Όταν δεν μας αρέσει, ή δεν μας συμφέρει μια δημοσκόπηση, προσπαθούμε να απαξιώσουμε τον φορέα που την έχει πραγματοποιήσει”, κάθε άλλο παρά την “αξιοπιστία του δημόσιου διαλόγου και το κύρος του κλάδου των ερευνών” προάγει. Αντιθέτως, είναι βαθύτατα αντιδημοκρατικό και προπαγανδιστικό. Αν εκλαμβάνει την επιθυμία του (η “διαφορά μεταβάλλεται”) για πραγματικότητα, είναι αποκλειστικά δικό του πρόβλημα.

2) “Από την προεκλογική περίοδο των βουλευτικών του 2004 η συγκεκριμένη εταιρεία έχει μια αποκλειστική μεθοδολογική επιλογή. Σε αντίθεση με την πρακτική του συνόλου των υπολοίπων εταιρειών, δεν δίνει στην δημοσιότητα το σταθμισμένο αποτέλεσμα της πρόθεσης ψήφου αλλά την εκτίμηση εκλογικής επιρροής.”

ΑΠΑΝΤΗΣΗ:

α) Γιατί δεν αναφέρει ο συντάκτης, ότι αυτή η μεθοδολογική επιλογή ήταν η μόνη που προσέγγισε τη μεγάλη διαφορά των εκλογών του 2004, όταν σχεδόν το σύνολο των υπολοίπων εταιρειών εκτιμούσαν ότι η “ψαλίδα κλείνει”;

β) Γιατί δεν αναφέρεται ότι και τον Οκτώβριο του 2006, η εν λόγω προσέγγιση, αποτύπωσε

και πάλι ορθότερα τον εκλογικό συσχετισμό, μεταξύ των δύο κομμάτων, όπως αυτός καταγράφεται στον Α΄ γύρο των νομαρχιακών εκλογών; Όταν μάλιστα, οι εταιρείες που επικαλείται έδιναν μόλις μερικούς μήνες πριν (το Μάρτιο του 2006) “ισοδυναμία” και κάποιες προβάδισμα του ΠΑΣΟΚ; Σε ποια περίπτωση υπάρχει ωμή προπαγανδιστική χρήση των δημοσκοπήσεων;

γ) Δεν δίνεται στη δημοσιότητα το σταθμισμένο αποτέλεσμα της πρόθεσης ψήφου, διότι απλούστατα η Public Issue/VPRC δεν χρησιμοποιεί τη μέθοδο της στάθμισης (με την προηγούμενη ψήφο). Για την ακρίβεια την έχει εγκαταλείψει, εδώ και 3 χρόνια, ως επιστημονικά μη-αξιόπιστη και επισφαλής, όπως έχει αποδειχθεί επαρκώς στη σχετική βιβλιογραφία. Η στάθμιση, ιδίως όπως χρησιμοποιείται στην Ελλάδα, αποτελεί τον κατεξοχήν ψευδοεπιστημονικό μηχανισμό χειραγώγησης των δημοσκοπήσεων και υπαγωγής τους σε πολιτικές σκοπιμότητες.

3) “Η διαφορά ανάμεσα στην εκτίμηση εκλογικής επιρροής και την πρόθεση ψήφου είναι η μεταχείριση της αδιευκρίνιστης ψήφου του εκάστοτε δείγματος από τον ερευνητή. Στη μεν πρόθεση ψήφου οι πίνακες των εταιρειών περιλαμβάνουν αδιευκρίνιστη ψήφο (αναποφάσιστοι, άλλο κόμμα, άκυρο, λευκό, δεν απαντώ). Στη δε εκτίμηση, τα ποσοστά της αδιευκρίνιστης ψήφου επιμερίζονται στα μεγαλύτερα κόμματα και στα λοιπά. Ο επιμερισμός γίνεται βάσει μιας φόρμουλας αναγωγής η οποία όσο παραμένει ασαφής τόσο δικαιολογεί, αν μη τι άλλο, την καχυποψία.”

ΑΠΑΝΤΗΣΗ:

α) Επιλέγουμε την εκτίμηση, γιατί αυτή είναι πιο κατανοητή και μπορεί να συγκριθεί ευθέως με το (πραγματικό) εκλογικό αποτέλεσμα. Στις εκλογές, δεν υπάρχει ούτε “αδιευκρίνιστη” ψήφος, ούτε “αναποφάσιστοι”. Η δημοσκόπηση, ως μέθοδος πρόβλεψης του εκλογικού αποτελέσματος πρέπει να δίνει στους πολίτες αυτήν την πληροφορία. Το πρόβλημα της αδιευκρίνιστης ψήφου, “οφείλουν” να το λύσουν επιστημονικά οι εταιρείες, αντί να κρύβονται πίσω από αυτό.

β) Προσωπικά συμφωνώ να δίδονται στη δημοσιότητα τα αστάθμιστα στοιχεία των δημοσκοπήσεων (και της αδιευκρίνιστης ψήφου). Θα μπορούσε να αποτελέσει ένα μέτρο διαφάνειας. Όμως, υπό τις σημερινές συνθήκες, θεωρώ ότι θα προκληθεί, τουλάχιστον για ένα μεγάλο διάστημα, σοβαρή σύγχυση.

γ) Για την εκτίμηση της εκλογικής επιρροής των κομμάτων, που δίνεται κάθε μήνα στη δημοσιότητα, χρησιμοποιούνται, από το 2003, τεχνικές ανάλυσης της χρονοσειράς της μεταβλητής της πρόθεσης ψήφου (μέχρι στιγμής υπάρχουν 52 παρατηρήσεις). Συγκεκριμένα, χρησιμοποιούνται: η τεχνική Kalman (filtering and smoothing), η τοπική παλινδρόμηση εξομάλυνσης του γραφήματος (loess regression), καθώς και τα στατιστικά υποδείγματα ARIMA και MARIMA. Για μια πρώιμη περιγραφή της χρησιμοποιούμενης μεθοδολογίας, καθώς και των αναλυτικών στοιχείων, βλέπε Μαυρή και Συμεωνίδης 2005α.

1.4 Ανταπάντηση του Αλέξανδρου Μελίδη στον Γιάννη Μαυρή, Τρίτη 17 Απριλίου 2007

Όπως καταλαβαίνουμε όλοι άλλο πράγμα σημαίνει να γράφει κανείς «ο εκλογικός συσχετισμός μεταξύ των δύο κομμάτων δεν μεταβάλλεται» και άλλο ότι «δεν φαίνεται να μεταβάλλεται ουσιαστικά». Η επαναδιατύπωση του κ. Μαυρή στο σχόλιό του όντως στηρίζει απόλυτα τους πίνακες με τα δημοσιευμένα δεδομένα. Κάτι που δεν ισχύει με την αρχική διατύπωση στην ανάλυσή του στην Καθημερινή. Εκεί όπου ‘η απλή ανάγνωση των αριθμητικών δεδομένων’, με τη διαφορά αμετάβλητη από το προηγούμενο Βαρόμετρο, δεν ταιριάζει και πολύ με την φράση ‘δεν φαίνεται να μεταβάλλεται ουσιαστικά’. Αυτή η φράση μπορεί κάλλιστα να προϊδεάσει τον αναγνώστη για οριακή, έστω στατιστικά αμελητέα, μεταβολή του συσχετισμού δυνάμεων. Υποθέτω ότι θα ζητήσει διόρθωση και από την εφημερίδα βάσει της συγκεκριμένης επαναδιατύπωσης.

Αναφέρθηκα στην ποιότητα του δημόσιου διαλόγου και στο κύρος του κλάδου στον οποίο εργάζεται ο κύριος Μαυρής λέγοντας πως πλήττονται από τα ελλιπή στοιχεία και τις ατυχείς, όπως αποδείχθηκε, διατυπώσεις όχι βέβαια γιατί ασπάζομαι το 'αξίωμα', όπως έσπευσε να μου καταλογίσει. Τι είναι στα αλήθεια αντιδημοκρατικό και προπαγανδιστικό; Η αιτιολογημένη αμφισβήτηση που αξιώνει και λαμβάνει απάντηση ή η εύκολη μετάθεση μιας φράσης μου περί ποιότητας του διαλόγου σε εντελώς άλλο πλαίσιο χάριν ρητορικής σκοπιμότητας. Οι δημοσκοπήσεις καλώς και κακώς έχουν πολλές εγγενείς χρήσεις και επίκτητες καταχρήσεις. Σε αυτές, ακόμα τουλάχιστον, δεν συγκαταλέγεται το να βγάζουν πρωταθλητές κόμματα, κυβερνήσεις και προσωπικότητες για να είναι αρεστές σε κάποιους και δυσάρεστες σε άλλους. Σε αυτό τουλάχιστον συμφωνούμε.

Δεν ανέφερα για την εύστοχη πρόβλεψη αποτελεσμάτων στο παρελθόν γιατί αφορά την προβολή της εταιρείας η οποία είναι δικό του θέμα. Και τότε πάντως, όπως μέχρι σήμερα άλλωστε, δεν φρόντισε να κάνει κάτι να μας διαφωτίσει βήμα - βήμα για τη μεθοδολογία που ακολουθεί κάθε φορά, γιατί;

Η αιτία πως η εκτίμηση εκλογικής επιρροής είναι περισσότερο κατανοητή από την πρόθεση ψήφου μάλλον υποτιμά την αντιληπτική ικανότητα ακόμα και του ευρύτερου κοινού των δημοσκοπήσεων. Θα αρκούσε να επισημάνει κανείς πως ακόμα και ο λιγότερο εξοικειωμένος –μη 'ειδικός'– αναγνώστης κατανοεί επαρκώς έννοιες όπως η πρόθεση ψήφου και οι αναποφάσιμοι με τέτοιο κορεσμό από την υπερπαραγωγή και προβολή δημοσκοπήσεων.

Η βιβλιογραφία βρίθεται από ανταγωνιστικές μεθοδολογικές προσεγγίσεις σε κάθε ερευνητικό πεδίο των κοινωνικών επιστημών αλλά ευτυχώς στερείται από οριστικές αποφάνσεις. Αν η στάθμη με την προηγούμενη ψήφο έχει 'αποδειχθεί επαρκώς μη αξιόπιστη και επιστημονικά επισφαλής' δυστυχώς δεν το γνωρίζω ακόμα. Σε κάθε περίπτωση, έχω βάσιμους λόγους να θεωρώ ότι η αξιοπιστία της μεθόδου συναρτάται από το αν η έρευνα και η ανάλυση ψήφου στηρίζονται αποκλειστικά σε αυτή ή τη χρησιμοποιούν σε συνδυασμό και με άλλες σταθμίσεις. Όπως συμβαίνει με τις δημοσκοπήσεις της ICM στον *Guardian*. Δείτε την αναλυτική παρουσίαση του τρόπου υπολογισμού της πρόθεσης ψήφου.

Έρχομαι σε ό,τι θεωρώ σημαντικότερο να μείνει από αυτή τη συζήτηση. Πρώτον, οι εταιρίες δημοσκοπήσεων στην Ελλάδα οφείλουν να ξαναδούν, μαζί φυσικά με την πολιτεία, το θεσμικό πλαίσιο και τη δεοντολογία διεξαγωγής και δημοσίευσης ερευνών. Δεύτερον, μέχρι να γίνει κάτι τέτοιο το σωστό είναι να δίνετε στη δημοσιότητα πλήρη στοιχεία για κάθε έρευνα, όπως για παράδειγμα συμβαίνει εδώ. Στην περίπτωση μας κ. Μαυρή το σωστό είναι να αρχίσετε να συμπεριλαμβάνετε τα αστάθμιστα στοιχεία στους πίνακές σας, όπως βλέπετε ότι συμβαίνει εδώ.¹ Όχι σε αυτούς που δημοσιεύονται στην εφημερίδα, αλλά σε εκείνους που πρέπει να διατηρείτε στον διαδικτυακό σας κόμβο. Για τη σύγχυση που κάποιες φορές θα προκληθεί από ασυμφωνίες μεταξύ αστάθμιστης πρόθεσης ψήφου και εκτίμησης εκλογικής επιρροής πιστεύω πως ο κ. Μαυρήs έχει την αναγκαία επαγγελματική και επιστημονική επάρκεια να την ξεδιαλύνει. Προσωπικά, μεταξύ της αδιαφάνειας που νομιμοποιεί ακόμα και άδικες επιθέσεις και της προσωρινής σύγχυσης προτιμώ την τελευταία. Η δημοσίευση των αστάθμιστων είναι η σωστή επιλογή για τη διαφάνεια και τη σφαιρική ενημέρωση των πολιτών και των 'ειδικών'.

1 Η αρχική διεύθυνση δεν υφίσταται πλέον. Αντ' αυτής βλέπε σχετικά: www.icmresearch.com/pdfs/2007_july_guardian_poll.pdf. Ανάκτηση από ΓΜ-ΓΣ, 12/12/2013.

1.5 Ανταπάντηση του Γιάννη Μαυρή στον Αλέξανδρο Μελίδη, Πέμπτη 19 Απριλίου 2007

1.5.1 Περί έκφρασης

Δυστυχώς, ο Α. Μελίδης επιμένει ακατανότητα, σε μια ανούσια λεπτομέρεια, που αφορά απλή αριθμητική. Όταν αναφέρω, σχετικά με τη διαφορά των δύο κομμάτων, συγκεκριμένο αριθμό (3,5%), ο οποίος επισημαίω ότι παραμένει αμετάβλητος μεταξύ Μαρτίου και Απριλίου, πώς είναι δυνατόν, να συμπεραίνει τόσο αυθαίρετα «μπορεί κάλλιστα να προΐδεάσει τον αναγνώστη για οριστική, έστω στατιστικά αμελητέα, μεταβολή του συσχετισμού δυνάμεων». Αρνούμαι να πιστέψω ότι αυτή του η εμμονή, ιδίως μάλιστα μετά τη διευκρίνισή μου, οφείλεται σε μη-κατανόηση. Ένα απλό σχήμα λόγου που χρησιμοποιώ («φαίνεται ότι δεν αλλάζει»), μόνο και μόνο για λόγους λεκτικής μετριοπάθειας (πάντοτε προσπαθώ να αμβλύνω τον αξιωματικό λόγο στην παρουσίαση αποτελεσμάτων δημοσκοπήσεων, και όχι να απολυτοποιώ τα όποια συμπεράσματα, διότι αντιθέτως με ό,τι φαντασιώνεται) ο Α.Μ., γνωρίζω πολύ καλά τη σχετική σημασία των δημοσκοπήσεων και τα όρια της μεθόδου).

Συμφωνώ, ότι το κύρος του κλάδου των δημοσκοπήσεων πλήττεται από τα ελλipή στοιχεία, σχετικά με την ταυτότητα των δημοσκοπήσεων. Ποιος ευθύνεται, όμως, για αυτό; Οι εταιρείες και ο Σύλλογος Εταιρειών Δημοσκοπήσεων και Ερευνών Αγοράς (ΣΕΔΕΑ, www.sedea.gr), ή τα Μέσα Ενημέρωσης, που κακοποιούν βάνουσα τις έρευνες για λόγους προπαγάνδας; Οι κώδικες δεοντολογίας, σχετικά με τη δημοσίευση των αποτελεσμάτων, υπάρχουν και είναι επαρκέστατοι (βλέπε σχετικά www.sedea.gr). Δυστυχώς, τηρούνται μονομερώς από τις εταιρείες και όχι από τα Μέσα. Πιστεύει, αλήθεια, ο Α.Μ., ότι είναι το ζήτημα απλώς θέμα «βούλησης» του κάθε μεμονωμένου ερευνητή; Μόνο ως ειρωνεία μπορεί να εκληφθεί το γεγονός ότι ο Α.Μ. καταχωρεί την απάντησή του, στην κατηγορία άρθρων με τίτλο: «μιντιακή υπευθυνότητα» (!).

1.5.2 Περί ευστοχίας

Η εύστοχη πρόβλεψη αποτελεσμάτων στο παρελθόν, κυρίως το 2004, αλλά –προσθέτω– και πολύ πρόσφατα (στις νομαρχιακές του περασμένου Οκτωβρίου 2006, δηλαδή μόλις πριν από 6 μήνες) οφείλεται στη μέθοδο που ακολουθούμε. Ο Α.Μ. λέει ότι δεν αναφέρεται στην ευστοχία των προβλέψεών μας, γιατί αυτό είναι «προβολή της εταιρείας»! Μα συγγνώμη, για τι συζητάμε; Δεν είναι η δουλειά μιας εταιρείας δημοσκοπήσεων και ενός δημοσκόπου η παραγωγή ορθών εκτιμήσεων για το εκλογικό αποτέλεσμα; Από την απόκλιση αυτών των εκτιμήσεων από το εκάστοτε εκλογικό δεν κρίνεται η αξιοπιστία του και προφανώς το επαγγελματικό του μέλλον κάθε φορά; Καταπιάνεται, όμως, ο Α.Μ. και μάλιστα εκτενώς, με τη δική μου γραμματική «αστοχία». Γιατί δεν καταπιάνεται τότε με την αποδεδειγμένη (και χονδροειδή) «αστοχία» των δημοσκοπήσεων, που στις βουλευτικές εκλογές του 2004 έδιναν «ντέρμπι», ή εκείνες που τον Μάρτιο του 2006 έδιναν προβάδισμα στην αντιπολίτευση, ή ακόμη και στις πρόσφατες δημοτικές εκλογές του Οκτωβρίου 2006 που έδιναν π.χ. τον Κ. Σκανδαλίδη στον Β΄ γύρο; Τον προκαλώ ευθέως να απαντήσει.

1.5.3 Περί μεθοδολογίας και στάθμισης

Αν και απάντησα σχετικά, εξακολουθεί να επιμένει ότι δήθεν δεν έχουμε δημοσιεύσει στοιχεία για τη μεθοδολογία. Ξαναλέω: Ο τόμος της VPRC, τον οποίο αναφέρω στην απάντησή μου, με την αναλυτική τεκμηρίωση της μεθοδολογίας που ακολουθείται για την εκτίμηση της εκλογικής επιρροής των κομμάτων, έχει ήδη δημοσιευτεί από το 2004. Γιατί επιμένει να παραποιεί την πραγματικότητα; Αν αγνοεί τη δημοσίευση που υπάρχει εδώ και 3 χρόνια είναι δικό του πρόβλημα ενημέρωσης, όχι δικό μου. Λίγη μετριοπάθεια (όχι λεκτική, ουσιαστική) θα ήταν χρήσιμη.

Για το θέμα της στάθμισης με την προηγούμενη ψήφο (είμαι απολύτως σαφής, όπως αρέσει

στον Α.Μ.) διευκρίνισα, ότι η *Public Issue*/VPRC έχει σταματήσει να χρησιμοποιεί αυτήν τη μέθοδο, εδώ και 3 χρόνια, ακριβώς λόγω των προβλημάτων που έχει παρουσιάσει και τα οποία έχουν επισημανθεί εκτενώς στη διεθνή βιβλιογραφία. Επειδή η στάθμιση έχει αποδειχθεί επισφαλής, «τείνει» (εδώ με την έννοια του Α.Μ.) να εγκαταλειφθεί διεθνώς από αρκετές εταιρείες. Ακριβώς αυτές τις επιφυλάξεις, με τις οποίες συμφωνώ, επισημαίνει και η μεθοδολογία της ICM που ο ίδιος παραπέμπει.² Βλέπε επίσης για το ίδιο θέμα, αντί πολλών, Moon 1999. Όμως, ούτε και αυτή η σαφέστατη μεθοδολογική διευκρίνιση «φαίνεται» να αρέσει στον Α.Μ. Είλικρινά δεν κατανοώ τη θέση του. Ομολογεί ο ίδιος ότι δεν «έχει άποψη για τη στάθμιση». Έχει όμως μεγάλη ευκολία να καταδικάσει, ή να αμφισβητήσει μια επιστημονική μέθοδο, που βασίζεται στη στατιστική ανάλυση χρονοσειρών, για την οποία διατίθεται σημαντική τεκμηρίωση στη διεθνή βιβλιογραφία, όχι μόνο της πολιτικής επιστήμης, αλλά και των οικονομικών, και η οποία, μάλιστα, αποδείχθηκε περισσότερο αξιόπιστη από τη στάθμιση, αφού προέβλεψε με μεγαλύτερη ακρίβεια το εκλογικό αποτέλεσμα του 2004 και του 2006, όταν οι προβλέψεις άλλων εταιρειών, βασισμένων στη στάθμιση με την προηγούμενη ψήφο, απέτυχαν παταγωδώς.

Ως προς τη δημοσίευση των αστάθμιστων στοιχείων, προσωπικά, συμφωνώ. Το έχω προτείνει, μάλιστα πρόσφατα και στον ΣΕΔΕΑ. Ωστόσο, σε αυτό το ζήτημα, η γνώμη των περισσότερων εταιρειών του κλάδου παραμένει αρνητική και για τούτο ο ΣΕΔΕΑ δεν έχει λάβει μέχρι σήμερα απόφαση για σχετική οδηγία.

1.5.4 Το κουνούπι και η καμήλα

Πολύ φοβούμαι ότι ο Α.Μ. ρίχνει τα βέλη του σε λάθος κατεύθυνση. Αναρωτιέμαι, τι είδους αξιολόγηση κάνει, όταν αναγορεύει σε μείζον θέμα μια σκιαμαχία για τις λέξεις, αλλά αποσιωπά εντελώς και δεν βρίσκει τίποτα να πει για το θλιβερό όργιο προπαγανδιστικής χρήσης των δημοσκοπήσεων, που έχουμε παρακολουθήσει τα τελευταία 3 χρόνια, από τα Μέσα Ενημέρωσης. Η άποψή μου για το θέμα είναι γνωστή και δημόσια. Μέχρι σήμερα έχει παραμείνει χωρίς απάντηση.³

Για αυτούς τους βάσιμους λόγους, «τείνω να πιστέψω», λοιπόν, ότι η κριτική του Α.Μ. δεν είναι ούτε καλόπιστη, ούτε αμερόληπτη. Ο ουσιαστικός επιστημονικός και πολιτικός διάλογος για τις δημοσκοπήσεις δεν ανοίγει με κριτικές για δήθεν «γραμματικά ολισθήματα». Η κριτική των δημοσκοπήσεων συνιστά ένα μείζον και αμιγώς πολιτικό πρόβλημα. Και όποιος επικαλείται τον εκσυγχρονισμό της πολιτικής αντιπαράθεσης, δεν μπορεί να συγκαλύπτει και να νομιμοποιεί με τη στάση του τη χειραγωγική τους χρήση.

1.6 Από Αλέξανδρο Μελίδη, αντί απάντησης στον Γιάννη Μαυρή, Παρασκευή, 20 Απριλίου 2007

Αντί της απάντησης που έγραψα και είχα σκοπό να δημοσιεύσω για το σχόλιο του Γ.Μ. θα συνοψίσω τη μεταξύ μας συζήτηση επιχειρώντας να καταγράψω πού συμφωνούμε και πού απομένει να συμφωνήσουμε στο μέλλον. Θεωρώ αυτό πολύ πιο παραγωγικό για την ουσία του όλου θέματος. Θα είναι και πιο ενδιαφέρον, για όσους το παρακολουθούν, από το να διάβαζαν ένα κείμενο ανασκευής ρητορικών σχημάτων και δεκτικών σχολίων.

2 Η αρχική σελίδα δεν υφίσταται πλέον. Αντ' αυτής, βλέπε σχετικά: <http://www.icmresearch.com/guardian-march-poll-03-03-07>. Ανάκτηση Γ.Μ.-Γ.Σ., 12/12/2013.

3 Βλέπε σχετικά, Γ. Μαυρή: «Προπαγάνδα Μέσω Δημοσκοπήσεων», *Η Καθημερινή*, 19/11/2006). [Διαθέσιμο διαδικτυακά στην ιστοσελίδα <http://www.mavris.gr/42/propaganda-via-the-polls/>].

1.6.1 Σημεία συμφωνίας

1. Στα ΜΜΕ αναλογεί η μερίδα του λέοντος για τη στρεβλή παρουσίαση των δημοσκοπήσεων. Η μιντιακή υπευθυνότητα στο σκέλος που αφορά τις δημοσκοπήσεις, και όχι μόνο, είναι ένα μεγάλο ζητούμενο που αναζητά ακόμα διεκδίκηση.

2. Η χρησιμοποιούμενη μεθοδολογία ουδέποτε αμφισβητήθηκε. Το θέμα μας εδώ ήταν η διαφάνεια.

3. Ασφαλώς και η επίμαχη φράση «δεν φαίνεται να μεταβάλλεται ουσιαστικά» είναι σταγόνα στον ωκεανό μπροστά σε όσα συχνά λέγονται, γράφονται και κυρίως μεθοδεύονται παρασκηνιακά.

1.6.2 Σημεία που απομένει να συμφωνήσουμε

Θεωρώ προκαταβολικά αυτονόητο πως τα παρακάτω σημεία ισχύουν, τηρουμένων των αναλογιών, και για τις υπόλοιπες εταιρείες.

1. Στην εποχή του διαδικτύου η μεθοδολογική διαφάνεια για μια εταιρεία δημοσκοπήσεων δεν σταματά στις εκδόσεις της. Ο πολίτης μιας δημοκρατίας χρειάζεται, τη στιγμή που διαβάξει αναλύσεις οπουδήποτε, να μπορεί να ανατρέξει στην ιστοσελίδα της εταιρείας και να πληροφορηθεί με τρόπο ευσύνητο τη συγκεκριμένη μεθοδολογία που ακολουθεί η εκάστοτε έρευνα. Αυτή είναι μια ολοκληρωμένη λύση μεθοδολογικής διαφάνειας και περιμένω από τον Γ.Μ. κάποια στιγμή να την υιοθετήσει.

2. Το ίδιο περίπου ισχύει και για τα αστάθμιστα στοιχεία. Χαίρομαι που έχει εισηγηθεί σχετικά στον ΣΕΔΕΑ. Η προσωρινή σύγκυση και η μη έκδοση καθολικής οδηγίας από τον ΣΕΔΕΑ προς όλες τις εταιρείες δεν πρέπει να συνεχίσουν να αναστέλλουν μια κίνηση που, αν μη τι άλλο, θα ωφελήσει τα μέγιστα τη διαφάνεια. Επομένως, περιμένω κάποια στιγμή να δούμε τους πίνακες και τις δημόσιες αναλύσεις της VPRC πλήρως ενημερωμένες με τα αστάθμιστα δεδομένα.

1.7 Σχόλιο Γιάννη Μαυρή, 21 Απριλίου 2007

Συμφωνώ και με τα δύο υπόλοιπα σημεία που συνοψίζει ο Α.Μ. Είναι πραγματικά παράλειψή μας, όχι όμως σκόπιμη.

1.8 Παρέμβαση του Γιώργου Συμεωνίδη, 26 Απριλίου 2007

1.8.1 Μεθοδολογία

Η μέθοδος που χρησιμοποιεί η Public Issue/VPRC για την εκτίμηση της εκλογικής επιρροής των κομμάτων στηρίζεται σε δύο γενικές αρχές.

1. Γίνεται με βάση τις διευκρινισμένες απαντήσεις κάθε έρευνας, χωρίς τη χρήση στάθμισης, δημογραφικής ή πολιτικής (προηγούμενη ψήφος, κομματική ταύτιση [party id] κ.λπ.). Η μη-χρήση δημογραφικής στάθμισης επελέγη διότι, όπως αποδείχθηκε διεθνώς τα τελευταία χρόνια, δεν αλλάζει σε σημαντικό βαθμό τα αποτελέσματα των ερευνών, βλέπε π.χ. την ανάλυση του Nick Sparrow, διευθύνοντος συμβούλου της ICM, για τις βρετανικές εκλογές του 2005 (Sparrow 2005). Η μη-χρήση πολιτικής στάθμισης επελέγη διότι πολλοί ψηφοφόροι δεν απαντούν ειλικρινά στην ερώτηση τι ψήφισαν στις τελευταίες εκλογές ή προβάλλουν στο παρελθόν τις τωρινές τους προτιμήσεις ή απλώς δεν θυμούνται τι ψήφισαν στις προηγούμενες εκλογές. Ειδικότερα στην Ελλάδα, όπως προκύπτει από τη χρονοσειρά των ερευνών της Public Issue/VPRC, η εξέλιξη της προηγούμενης ψήφου είναι συστηματικά ίδια με την εξέλιξη της πρόθεσης ψήφου, συνεπώς δεν έχει νόημα η διόρθωση της μεροληψίας της πρόθεσης ψήφου με μια μεταβλητή που ακολουθεί συστηματικά τη διαχρονική εξέλιξή της. Η πολιτική στάθμιση έχει εγκαταλειφθεί και διεθνώς από πολλές εταιρείες όπως η Gallup, η MORI, η Communicate Research και άλλες, ενώ οι εταιρείες που εξακολουθούν να τη χρησιμοποιούν (π.χ., η Zogby, η ICM και άλλες) αφενός την εφαρμόζουν με τη βοήθεια

εξειδικευμένων και πολύπλοκων τεχνικών και αφετέρου την αντιμετωπίζουν με έντονο σκεπτικισμό, π.χ. βλέπε την ανάλυση του *Sparrow* που προαναφέρθηκε. Για μια τεκμηρίωση των προβλημάτων της πολιτικής στάθμισης, βλέπε ενδεικτικά το λήμμα «Weighting by party» στην ιστοσελίδα www.mysterypollster.com⁴ και το άρθρο των Worcester, Mortimore και Gosschalk (2001).

2. Στηρίζεται στην ανάλυση της διαχρονικής εξέλιξης της δύναμης των κομμάτων συνδυάζοντας τις βραχυχρόνιες και τις μακροχρόνιες τάσεις της εξέλιξης αυτής. Για τις βραχυχρόνιες τάσεις χρησιμοποιούνται όλες οι μετεκλογικές έρευνες του Βαρόμετρου της VPRC και για τις μακροχρόνιες τάσεις το σύνολο των ερευνών της VPRC από το 1995 ως σήμερα. Για την ανάλυση των χρονολογικών σειρών εφαρμόζονται οι τεχνικές της εξομάλυνσης του Kalman, η loess regression και ARIMA υποδείγματα. Επίσης χρησιμοποιείται η σύγκριση των δημοσκοπήσεων με τα πραγματικά εκλογικά αποτελέσματα προκειμένου να μετρηθεί και να διορθωθεί η μεροληψία των ερευνών. Για την εφαρμογή των τεχνικών αυτών στην ανάλυση των αποτελεσμάτων των δημοσκοπήσεων υπάρχει τεράστια βιβλιογραφία. Ενδεικτικά μόνο αναφέρουμε τα άρθρα D. Green, A. Gerber και S. De Boef (1999) και Sanders (2004).

Η Public Issue/VPRC, προκειμένου να βελτιώνει διαρκώς τις μεθόδους της, παρακολουθεί τις διεθνείς εξελίξεις στο χώρο των δημοσκοπήσεων, τόσο τις βελτιώσεις των μεθόδων των μεγαλύτερων εταιρειών όσο και την αρθρογραφία σπουδαίων ακαδημαϊκών (π.χ., D. Sanders, H. Clarke, D. Green, G. King και άλλων). Πολλές φορές μάλιστα καινοτομεί στις μεθόδους της. Χαρακτηριστικά αναφέρουμε ότι η Public Issue/VPRC χρησιμοποιεί την τεχνική εξομάλυνσης του Kalman από τις αρχές του 2004, όταν η Gallup ξεκίνησε να τη χρησιμοποιεί τον Φεβρουάριο του 2006 (βλέπε το λήμμα «Gallup & the Samplemiser» στη σελίδα www.mysterypollster.com).⁵

1.8.2 Παρουσίαση των ερευνών

Η Public Issue/VPRC από το 2004 έχει επιλέξει να δημοσιεύει την εκτίμηση της εκλογικής επιρροής των κομμάτων και όχι τα πρωτογενή αστάθμιστα στοιχεία κάθε έρευνας. Ο λόγος είναι απλός. Το ζητούμενο μιας δημοσκόπησης είναι η δύναμη των κομμάτων σε μια ενδεχόμενη εκλογική αναμέτρηση. Όμως στις εκλογές δεν υπάρχει αδιευκρίνιστη ψήφος. Συνεπώς πρέπει να γίνεται εκτίμηση της συμπεριφοράς της αδιευκρίνιστης ψήφου ώστε να γίνει σωστή εκτίμηση της εκλογικής επιρροής των κομμάτων. Αυτό γίνεται σε όλο τον κόσμο. ΟΛΕΣ οι εταιρείες δημοσιεύουν τις εκτιμήσεις της εκλογικής επιρροής των κομμάτων σε κάθε έρευνά τους. Στην Ελλάδα όλες οι υπόλοιπες εταιρείες επιλέγουν να δίνουν τα αποτελέσματα των ερευνών τους ενσωματώνοντας και την αδιευκρίνιστη ψήφο. Όμως τα δημοσιευμένα στοιχεία όλων των ερευνών δεν είναι τα πρωτογενή στοιχεία αλλά αποτέλεσμα στατιστικής επεξεργασίας (στάθμισης κ.λπ.), χωρίς μάλιστα πολλές φορές να αναφέρεται αυτό. Για ποιο λόγο κάνουν την επεξεργασία αυτή; Μα για να προσεγγίσουν καλύτερα τις πραγματικές προτιμήσεις της κοινής γνώμης. Τότε γιατί η στατιστική επεξεργασία μένει ανολοκλήρωτη; Αν πρόκειται να μην καταλήξουμε σε κάποιο συμπέρασμα για την εκλογική επιρροή των κομμάτων τότε γιατί δεν αφήνουμε τα στοιχεία κάθε έρευνας χωρίς καμιά επεξεργασία; Και γιατί είναι θεμιτή και αξιόπιστη η επεξεργασία αυτή και όχι οι τεχνικές που εφαρμόζει η Public Issue/VPRC όταν μάλιστα εκτίμησαν καλύτερα από όλες τις άλλες τεχνικές τα αποτελέσματα των βουλευτικών εκλογών του 2004;

Η δημοσίευση των στοιχείων μίας έρευνας χωρίς την εκτίμηση της εκλογικής επιρροής δημιουργεί σύγχυση διότι οδηγεί πολλές φορές σε σύγκριση αποτελεσμάτων εκλογών με αποτελέσμα-

4 http://www.mysterypollster.com/main/2004/09/weighting_by_pa.html.
Ανάκτηση 12/12/2013.

5 http://www.mysterypollster.com/main/2006/02/gallup_the_samp.html.
Ανάκτηση 12/12/2013.

τα δημοσκοπήσεων (π.χ., σύγκριση της «ψαλίδας» μεταξύ των κομμάτων με την πραγματική εκλογική τους διαφορά). Συχνά μάλιστα χρησιμεύει για να κρύψει την αποτυχία των δημοσκοπήσεων αυτών. Η συμπεριφορά των περιφημων αναποφάσιστων αποτελεί άλλοθι για οποιοδήποτε εκλογικό αποτέλεσμα. Το τελευταίο διάστημα βλέπουμε να χρησιμοποιείται ένα κακέκτυπο της μεθοδολογίας της *Public Issue/VPRC*. Π.χ. στα Νέα, στις 6-4-2007 δημοσιεύτηκε μια ανάλυση των πιθανών εδρών στις επόμενες εκλογές με βάση το εκλογικό αποτέλεσμα που προκύπτει από απλή αναγωγή των δημοσκοπήσεων μερικών εταιρειών. Πώς ξαφνικά είναι αξιόπιστη μια ανάλυση που στηρίζεται σε απλή αναγωγή των αποτελεσμάτων όταν είναι αναξιόπιστη και επισφαλής η ανάλυση της *Public Issue/VPRC*, η οποία έχει πίσω της πληθώρα τεχνικών και διεθνούς βιβλιογραφίας;

Κατά τη γνώμη μου η επιστημονικά ορθή παρουσίαση των ερευνών περιλαμβάνει τα πρωτογενή αστάθμιστα στοιχεία και την εκτίμηση της εκλογικής επιρροής συνοδευμένη με μια αναλυτική εξήγηση της μεθοδολογίας της κάθε εταιρείας.

1.8.3 Συμπεράσματα

Με βάση την ανάλυση της *Public Issue/VPRC*, παρά τα γεγονότα της επικαιρότητας που μπορεί να επηρεάζουν την κοινή γνώμη, η εκλογική επιρροή των κομμάτων είναι σχεδόν σταθερή από τις αρχές του 2006 και μετά. Δηλαδή η επίδραση των γεγονότων αυτών δεν ήταν, μέχρι τώρα, τόσο σημαντική ώστε να αλλάξει ουσιαστικά τον συσχετισμό δυνάμεων των κομμάτων. Η εκτίμησή μας είναι ότι η ΝΔ, υπό την επίδραση της εκάστοτε συγκυρίας, κινείται από το 42% ως το 43% και το ΠΑΣΟΚ από το 38,5% ως το 39,5%.

1.9 Σχόλιο Αλέξανδρου Μελίδη, 27 Απριλίου 2007

“Η επιστημονικά ορθή παρουσίαση των ερευνών περιλαμβάνει τα πρωτογενή αστάθμιστα στοιχεία και την εκτίμηση της εκλογικής επιρροής συνοδευμένη με μια αναλυτική εξήγηση της μεθοδολογίας της κάθε εταιρείας.”

Συμφωνώ και όπως ήδη είπαμε εδώ περιμένω κάποια στιγμή στο σύντομο μέλλον τους πίνακες και τις αναλύσεις σας με πλήρη ενημέρωση.

2. Αναποφάσιστοι, ντέρμπι και άλλα παρόμοια...⁶

ΓΙΩΡΓΟΣ ΣΥΜΕΩΝΙΔΗΣ

Η επιτυχία των δημοσκοπήσεων *πρόθεσης ψήφου* κρίνεται, σε όλο τον κόσμο, από τη σύγκριση των αποτελεσμάτων τους με το πραγματικό εκλογικό αποτέλεσμα. Για κάποιους ανεξήγητους λόγους μια τέτοια συζήτηση αποφεύγεται συστηματικά στη χώρα μας σε όλες τις τελευταίες εκλογικές αναμετρήσεις και φυσικά δεν έχει γίνει ούτε μετά τις εκλογές της 16ης Σεπτεμβρίου.

Η Public Issue από τις εκλογές του 2004 εισήγαγε τρεις βασικές καινοτομίες στις έρευνες *πρόθεσης ψήφου*: την τηλεφωνική μέθοδο (παράλληλα με την εταιρεία RASS), την κατάργηση της *στάθμισης* και την αντικατάστασή της με μια μεθοδολογία που στηρίζεται στην *ανάλυση της χρονοσειράς* των ερευνών της⁷ και τέλος την παρουσίαση των αποτελεσμάτων κάθε έρευνας μετά την αναγωγή τους σε εκλογικό αποτέλεσμα (δηλαδή χωρίς την *αδιευκρίνιστη ψήφο* που παρουσιάζεται σε κάθε δημοσκόπηση). Αν και οι καινοτομίες αυτές είναι συνηθισμένες πρακτικές σε όλες τις χώρες του κόσμου, στην Ελλάδα προκάλεσαν σφοδρές αντιδράσεις και επιθέσεις από πολιτικούς (όπως π.χ. ο τότε κυβερνητικός εκπρόσωπος κ. Πρωτόπαπας) και ΜΜΕ. Παρά την επιτυχία των προεκλογικών ερευνών το 2004, οι επιθέσεις συνεχίστηκαν και στην τελευταία προεκλογική περίοδο από διάφορα στελέχη του ΠΑΣΟΚ (π.χ. από τον κ. Αθανασάκη και τον κ. Ραγκούση) ενώ υπήρξε και συστηματική αποσιώπηση των ερευνών της Public Issue από πολλά ΜΜΕ.

ΠΙΝΑΚΑΣ 16.1

Βουλευτικές εκλογές 2007 - Σύγκριση των τελευταίων δημοσιοποιημένων προεκλογικών δημοσκοπήσεων

	<i>Alco</i> (Alter) 31/8	<i>GPO</i> (Mega) 31/8	<i>MRB</i> (Alpha) 31/8	<i>Metron Analysis</i> (ANT1) 30/8	<i>Marc</i> (Εθνος) 30/8	<i>Public Issue</i> (ΣΚΑΪ) 30/8	Εκλογές 16/9
ΝΔ	31,5	37,4	35,4	30,0	31,1	42,0	41,8
ΠΑΣΟΚ	30,8	36	33,3	28,4	30,8	38,0	38,1
ΚΚΕ	6,5	7,6	7,5	6,7	8,0	8,5	8,2
ΣΥΡΙΖΑ	3,7	4,2	4,7	4,8	4,3	5,0	5,0
ΛΑΟΣ	3,6	4,7	3,7	4,0	3,9	4,0	3,8
Λοιπά κόμματα	2,5	2,3	2,2	3,5	2,7	2,5	3,1
<i>Αδιευκρίνιστη ψήφος</i>	21,4	7,8	13,2	22,6	19,2		
Διαφορά ΝΔ - ΠΑΣΟΚ	0,7	1,4	2,1	1,6	0,3	4,0	3,7

ΠΗΓΗ: Public Issue, Electionwatch 2007, <http://www.electionwatch.gr/index.php/surveys/>

⁶ Δημοσιεύθηκε τη Δευτέρα 1 Οκτωβρίου 2007, στον ιστότοπο της Public Issue (<http://www.publicissue.gr/53/derby/>).

⁷ Για μια αναλυτικότερη παρουσίαση της μεθοδολογίας της Public Issue βλέπε: Μαυρίδης και Συμεωνίδης 2005α, καθώς και το micro site της Public Issue, <http://www.electionwatch.gr>.

Η σύγκριση των τελευταίων δημοσιευμένων προεκλογικών ερευνών με το πραγματικό εκλογικό αποτέλεσμα, όπως αποτυπώνεται στον παραπάνω πίνακα, δικαιώνει πλήρως τη μεθοδολογία της Public Issue, η οποία προέβλεψε με εντυπωσιακή ακρίβεια το εκλογικό αποτέλεσμα, και δημιουργεί πολλά ερωτηματικά και αμφιβολίες για τις μεθόδους και τον τρόπο παρουσίασης που χρησιμοποιούν οι υπόλοιπες εταιρείες.

Πώς εξηγείται τόσο μεγάλη διαφορά στο μέγεθος της *αδιευκρίνιστης ψήφου*; Πώς μια εταιρεία την προσδιορίζει στο 7,8% και μια άλλη στο 21,4%; Η ΝΔ είχε ποσοστά από 30% ως 37,4% και το ΠΑΣΟΚ από 28,4% ως 36%. Πώς εξηγείται τόσο μεγάλη διαφορά στα ποσοστά των μεγάλων κομμάτων; Πώς μπορεί να ερμηνευθεί το γεγονός ότι τα ποσοστά των μικρών κομμάτων ήταν πολύ κοντά στα πραγματικά ενώ των μεγάλων είχαν τόσο μεγάλη απόκλιση; Για να συμβεί κάτι τέτοιο πρέπει το σύνολο των αναποφάσιστων και γενικότερα της *αδιευκρίνιστης ψήφου* να μοιράστηκε εξ ολοκλήρου μεταξύ ΝΔ και ΠΑΣΟΚ, γεγονός που δεν προκύπτει από τα *exit polls*.⁸

Πώς η διαφορά ΝΔ-ΠΑΣΟΚ, που 15 ημέρες πριν τις εκλογές ήταν κάτω από 2% (για κάποιες εταιρείες μάλιστα ήταν μόλις 0,3% ή 0,7%), έγινε σχεδόν 4% στις εκλογές; Ποια ήταν εκείνα τα τόσο σημαντικά γεγονότα που αύξησαν τόσο πολύ τη διαφορά μέσα σε 15 ημέρες; Θα ήταν πολύ ενδιαφέρον να έδιναν οι εταιρείες αυτές στη δημοσιότητα όσες έρευνες πραγματοποίησαν στις τελευταίες 15 ημέρες για να διαπιστώσουμε ποια ήταν η δυναμική που κατέγραψαν στο διάστημα αυτό. Εξηγήσεις του τύπου ότι «αν γίνει η αναγωγή της *αδιευκρίνιστης ψήφου* φαινόταν η μεγάλη διαφορά» είναι άνευ αξίας όταν λέγονται μετά τις εκλογές. Γιατί δεν έγινε προεκλογικά; Θα ήταν επίσης πολύ ενδιαφέρον να δώσουν οι εταιρείες στη δημοσιότητα τις *σταθμίσεις* που χρησιμοποίησαν για να δώσουν τα αποτελέσματα αυτά.

Σύμφωνα με το Πολιτικό Βαρόμετρο, που διενεργείται από το 2004 για τον ΣΚΑΪ και την *Καθημερινή*, η διαφορά ΝΔ-ΠΑΣΟΚ από τις αρχές του 2006 μέχρι τις εκλογές κυμάνθηκε από 2% (τον Φεβρουάριο του 2006, υπό την επίδραση των υποκλοπών) ως 4,5% (τον Δεκέμβριο του 2006). Το αποτέλεσμα των εκλογών ήταν λοιπόν σχεδόν προδιαγεγραμμένο. Από πού λοιπόν προέκυπτε ο χαρακτηρισμός του ντέρμπι; Τι εικόνα θα μπορούσε να σχηματίσει ένας πολίτης από μια έρευνα που του έλεγε, ότι 15 ημέρες πριν τις εκλογές σχεδόν το 20% των ψηφοφόρων ήταν *αδιευκρίνιστο* και μάλιστα θα μπορούσε να κατευθυνθεί προς οποιαδήποτε πλευρά, άρα δεν μπορούμε να έχουμε καμιά *εκτίμηση* για τις εκλογές; Χρειάζεται δημοσκόπηση για να δώσουμε στον απλό πολίτη αυτή την πληροφορία;

Εν κατακλείδι, οι μέθοδοι και ο τρόπος παρουσίασης που χρησιμοποιούνται σχεδόν από το σύνολο των εταιρειών δημοσκοπήσεων πρέπει να επανεξεταστούν. Αν και δεν υπάρχουν αλάνθαστες τεχνικές είναι σίγουρο ότι υπάρχουν κατάλληλοι μέθοδοι διενέργειας και επεξεργασίας δημοσκοπήσεων που μπορούν να πληροφορούν σωστά τον πολίτη.

8 Για παράδειγμα, σύμφωνα με το *exit poll* της Public Issue, μόνο το 68% όσων αποφάσισαν τις τελευταίες 2 ημέρες πριν από τις εκλογές ψήφισε ΝΔ και ΠΑΣΟΚ. Βλέπε σχετικά: http://www.publicissue.gr/wp-content/gallery/special_edition_2007_1/resize-of-1819_arthro.jpg.

17. Τεκμήρια για την αντιπαράθεση στις βουλευτικές εκλογές του 2009

1. Επιστολή-απάντηση του Γιάννη Μαυρή στον δημοσιογράφο Γιάννη Πρετεντέρη (15/6/2009)

Η επιστολή-απάντηση στον Γ. Πρετεντέρη στάλθηκε στο Βήμα, αλλά δεν δημοσιεύθηκε λόγω «χώρου». Αναρτήθηκε στην προσωπική ιστοσελίδα του Γιάννη Μαυρή, στις 15 Ιουνίου 2009.¹

1.1 Ο Δημοσιογράφος-Δημοσκόπος κ. Πρετεντέρης

1.1.1 Απάντηση του Γιάννη Μαυρή

Με το σημείωμά του στο Βήμα, υπό το συκοφαντικό τίτλο: «Οι...συνωμότες!» (10/6/09)², ο κ. Πρετεντέρης αναφέρεται με απαξιώτικο τρόπο στην εκτίμηση Απριλίου, του μηνιαίου Πολιτικού Βαρόμετρου της Public Issue. Μόνος του εκτίθεται ανεπανόρθωτα, διαστρεβλώνοντας σκόπιμα και απροκάλυπτα την πραγματικότητα. Η υπεροψία του και οι εξυπνακισμοί δεν μας αφορούν. Οι χονδροειδείς του ανακρίβειες, όμως, δεν μπορούν να μείνουν αναπάντητες:

1.1.2 Διαστρεβλώσεις

Πρόκειται για εκτίμηση εκλογικής επιρροής, τη δεδομένη χρονική στιγμή, όχι εκτίμηση του τελικού «εκλογικού αποτελέσματος». Η διαφορά είναι μεγάλη και το γνωρίζει. Ωστόσο, είτε από άγνοια, είτε από πρόθεση τη συσκοτίζει.

Η εκτίμηση του περασμένου Απριλίου αφορούσε τις βουλευτικές εκλογές και όχι τις ευρωεκλογές! Αποσιωπά, δηλαδή, το γεγονός ότι πρόκειται για το τακτικό Πολιτικό Βαρόμετρο της PI, το οποίο δημοσιεύεται ανελλιπώς, τη δεύτερη εβδομάδα κάθε μήνα, από το 2004 και του οποίου, μάλιστα, είναι και τακτικός παραλήπτης!

Στο Βαρόμετρο Απριλίου 2009³, εκτιμούσαμε, πράγματι, ότι η διαφορά ΠΑΣΟΚ-ΝΔ –αυτονόητα σε περίπτωση εθνικών εκλογών τον Απρίλιο– θα ήταν 7,5%. Σε σύγκριση με τον προηγούμενο Μάρτιο (40%-35%, βλέπε Βαρόμετρο Μαρτίου⁴), η διαφορά των δύο κομμάτων είχε τώρα διευρυνθεί (από 5% προηγουμένως). Υπενθυμίζουμε, ότι η μέτρηση του Απριλίου πραγματοποιήθηκε κατά την περίοδο της κορύφωσης της υπόθεσης Παυλίδη (στις 6/4/2009 έγινε στη Βουλή η συζήτηση για τη σύσταση προανακριτικής επιτροπής). Συνεπώς, το αποτέλεσμα της κατέγραφε, σε μεγάλο βαθμό, την επίδραση αυτής της υπόθεσης στην εκλογική επιρροή των κομμάτων, ουσιαστικά την περαιτέρω, λόγω συγκυρίας, επιδείνωση της εικόνας της Κυβέρνησης.

Ωστόσο, το ακριβώς επόμενο τακτικό Βαρόμετρο Μαΐου (δημοσιεύθηκε στις 10/5/2009,

1 Βλέπε σχετικά: <http://www.mavris.gr/3246/pretenteris/>.

2 Βλέπε σχετικά: <http://www.tovima.gr/opinions/article/?aid=272844>.

3 Βλέπε σχετικά: <http://www.publicissue.gr/1102/varometro-april-2009/>.

4 Βλέπε σχετικά: <http://www.publicissue.gr/1084/varometro-march-2009/>.

ακριβώς ένα μήνα μετά)⁵, ο δημοσιογράφος-δημοσκόπος έκρινε σκόπιμο, απλώς..., να το αγνοήσει! Αποσιωπώ εσκεμμένα, την τελευταία εκτίμηση του Μαΐου, η οποία έδινε στο ΠΑΣΟΚ 40,5% και στη ΝΔ 35%, μείωνε, δηλαδή, τη διαφορά των δύο κομμάτων σε 5,5%. Η σμίκρυνση της διαφοράς μεταξύ των δύο κομμάτων που ακολούθησε μετά το Πάσχα επισημάνθηκε και εξηγήθηκε στην παρουσίαση του Βαρόμετρου⁶. Αυτή ήταν η εκτιμώμενη βουλευτική επιρροή των δύο κομμάτων και η μεταξύ τους διαφορά, στην αφετηρία της προεκλογικής περιόδου των φετινών ευρωεκλογών.

1.1.3 Σχετικά με την εκτίμηση του εκλογικού αποτελέσματος

Στον κ. Πρετεντέρη (και σε αρκετούς άλλους), δεν αρέσει η «εκτίμηση εκλογικής επιρροής» που έχουμε καθιερώσει και δίνουμε από το 2004 τακτικά στη δημοσιότητα⁷. Απολύτως σίγουρος ότι κατέχει (και αυτό) το αντικείμενο, μίλησε επανειλημμένα και απαξιωτικά, για «μαντεψιές». Βέβαια, όταν οι «μαντεψιές» μας τον συνέφεραν πολιτικά, δεν δίστασε καθόλου να τις χρησιμοποιήσει επανειλημμένα (βλέπε, ενδεικτικά, π.χ. τις αναφορές του στις 22/1/08⁸, 25/3/08⁹, 11/6/08¹⁰). Αν και η μεθοδολογία που ακολουθούμε για την εκτίμηση, είναι αποτέλεσμα επίπονης και μακροχρόνιας επιστημονικής προσπάθειας, προφανώς, δεν μπήκε ποτέ στον κόπο να την κοιτάξει. Λυπούμαστε, ειλικρινά, που δεν αρέσει στον κ. Πρετεντέρη. Όσο, όμως, η μεθοδός μας συνεχίζει να επαληθεύεται και μάλιστα στο έπακρο, όπως έχει αποδειχθεί το 2004¹¹, και το 2007¹², θα εξακολουθούμε να τη χρησιμοποιούμε και να τη βελτιώνουμε.

Δεν ξέρουμε σε τι μεθόδους στηρίζεται ο πολυπράγμων κ. Πρετεντέρης, αλλά είναι σίγουρο ότι δεν φημίζεται για τις πετυχημένες εκτιμήσεις του. Μήπως δεν είναι εκείνος που το 2004 και το 2007 έκανε «ντέρμπι», εκλογές που κρίθηκαν με 5% και 4% διαφορά, αντιστοίχως; Για να σταχυολογήσουμε μόνο από το 2007, δεν έγραφε στις 1/4/07¹³ ότι: «αυτό που πριν από έναν μήνα έδειχνε για περίπατο, τώρα αρχίζει να μοιάζει με ντέρμπι»; Στις 28/8/07¹⁴, ότι: «πλανιέται και η υποψία ότι η ΝΔ αρχίζει να χάνει τις εκλογές» και μόλις δύο εβδομάδες πριν τις εκλογές, στις 30/8/07, ότι: «η ΝΔ έχει αρχίσει να χάνει τις εκλογές και απομένει να δούμε αν το ΠΑΣΟΚ θα μπορέσει να τις κερδίσει»; Ακόμη και στις 2/9/07¹⁵, δηλαδή λίγες ημέρες πριν τις εκλογές, αναρωτιόταν «αν θα βγάλουν κυβέρνηση οι εκλογές», διότι: «αυτό το 41,5%-42% δεν μοιάζει σήμερα αυτονόητο για καμία από τις δύο μεγάλες παρατάξεις». Μήπως τελικά μόνο οι δικές του «εκτιμήσεις» αποδείχτηκαν «επισημασμένες και εκτός πραγματικότητας»;

Η άποψη ότι η εκτίμηση εκλογικού αποτελέσματος είναι επισφαλής και δεν συνηθίζεται διεθνώς είναι τουλάχιστον αστεία. Αντίθετα, σχεδόν το σύνολο των εταιρειών δημοσκοπήσεων, καθώς και πολλοί καταξιωμένοι ακαδημαϊκοί και πανεπιστημιακοί ιδρύματα πραγματοποιούν στην Αμερική

5 Βλέπε σχετικά: <http://www.publicissue.gr/1117/varometro-may-2009/>.

6 Ό.π.

7 Βλέπε σχετικά: <http://www.publicissue.gr/publicissue/varometro-methodology/>.

8 Βλέπε σχετικά: <http://www.tovima.gr/opinions/article/?aid=225673>.

9 Βλέπε σχετικά: <http://www.tovima.gr/opinions/article/?aid=231931>.

10 Βλέπε σχετικά: <http://www.tovima.gr/opinions/article/?aid=239444>.

11 Βλέπε σχετικά: <http://www.publicissue.gr/wp-content/uploads/2008/09/elections2004.jpg>.

12 Βλέπε σχετικά: <http://www.publicissue.gr/34/electoral-barometer-3rd-wave-august-2007/#2>.

13 Βλέπε σχετικά: <http://www.tovima.gr/politics/article/?aid=179982>.

14 Βλέπε σχετικά: <http://www.tovima.gr/opinions/article/?aid=211408>.

15 Βλέπε σχετικά: <http://www.tovima.gr/relatedarticles/article/?aid=183342&ct=86&dt=02/09/2007>.

και στην Ευρώπη προβλέψεις του αποτελέσματος των εκάστοτε εκλογών (πιθανότατα και αυτοί χωρίς την άδεια του κ. Πρετεντέρη).

1.1.4 Εκτιμήσεις και γαργάρες στις ευρωεκλογές

Γράφει, σχετικά με τις ευρωεκλογές: «γελάω, για παράδειγμα, όταν γνωστές εταιρείες έκαναν γαργάρα από την Κυριακή και μετά διάφορες αστείες “προγνώσεις ψήφου”, τις οποίες παρουσίαζαν το τελευταίο διάστημα με βαρυσήμαντο ύφος προφήτη και μάντη ταυτοχρόνως». Για να μιλάει έτσι, προφανώς –τώρα ως δημοσιογράφος– νιώθει επιβεβαιωμένος από τις δικές του εκτιμήσεις για τις ευρωεκλογές. Προφανώς έχει ξεχάσει τι έλεγε και νομίζει ότι και οι υπόλοιποι κάνουμε το ίδιο. Όμως στις 29/1/09¹⁶ έγραφε: «Το ματσάκι έγινε ντέρμπι. Και το ΠΑΣΟΚ είναι υποχρεωμένο να παλέψει με νύχια και με δόντια τις εκλογές, αν θέλει να τις κερδίσει», ενώ στις 17/3/09¹⁷ σχολιάζοντας δημοσκοπήσεις για τις ευρωεκλογές υποστήριξε ότι: «Τέτοιες δημοσκοπικές διαφορές [2-2,5 μονάδες] υπέρ του δεύτερου κόμματος των προηγούμενων εκλογών [ΠΑΣΟΚ] δεν διασφαλίζουν στην κάλπη όχι την αυτοδυναμία, αλλά ούτε καν την πρωτιά». Σημειώνω, σε αντιπαράθεση με τους ευσεβείς πόθους του δημοσιογράφου-δημοσκόπου, ότι στους ίδιους μήνες, η εκτίμηση εκλογικής επιρροής της Public Issue ήταν στο Βαρόμετρο Φεβρουαρίου, 38,5%-34%, υπέρ του ΠΑΣΟΚ (διαφορά 4,5%) και στο Βαρόμετρο Μαρτίου (40%-35%, διαφορά 5%).

Την Παρασκευή 5/6/09, παρουσιάζοντας στην εκπομπή του την τελευταία δημοσκόπηση (σε δείγμα 3.200 ατόμων), δίνει ταυτοχρόνως δύο «εκτιμήσεις» πρόθεσης ψήφου: α) στο σύνολο των ερωτηθέντων του δείγματος και β) στους βέλαιους ότι θα ψηφίσουν (Mega TV, 5/6/2009). Με βάση την πρώτη, το ΠΑΣΟΚ προηγείτο της ΝΔ με 30,3%, έναντι 26,2%, δηλαδή με διαφορά 4,1%. Στην ίδια εκτίμηση, μάλιστα, η αδιευκρίνιστη ψήφος ανερχόταν στο 15,9%. Στη δεύτερη εκτίμηση, επί των βεβαίων, το ΠΑΣΟΚ προηγείτο της ΝΔ με 36,1%, έναντι 31,5%, δηλαδή με διαφορά 4,6% και αδιευκρίνιστη ψήφο 6,7%. Οι δύο εκτιμήσεις παρουσιάστηκαν ισοδύναμα, χωρίς να προκρίνεται καμιά από τις δύο. Έτσι, ο δημοσιογράφος-δημοσκόπος ήταν εξασφαλισμένος για όλα τα εκλογικά ενδεχόμενα. Μετεκλογικά, εντούτοις, για να αποδείξει ότι «κάρφωσε» το αποτέλεσμα (προφανώς καλύτερα από τους «συνωμότες» δημοσκόπους του συρμού), όχι μόνον αποσιωπά την μία εκ των δύο δημοσκοπικών εκτιμήσεων, αλλά και συγκρίνει εσφαλμένα την πραγματική διαφορά στο εκλογικό αποτέλεσμα (4,4%), με μια διαφορά στην πρόθεση ψήφου (εννοείται στη 2η εκδοχή της), παρότι αυτή περιλάμβανε και την αδιευκρίνιστη ψήφο. Φυσικά, *à la carte* επιλογή αποτελεσμάτων, δεν αποτελεί το καλύτερο παράδειγμα δημοσιογραφικής και δημοσκοπικής δεοντολογίας, για την παρουσίαση των δημοσκοπήσεων.

Μετά από αυτά, αποτελεί απλώς πταίσμα, πως, επίσης εσκεμμένα, αποσιωπά εντελώς και την εκτίμησης μας για τις ευρωεκλογές, η οποία δημοσιοποιήθηκε στις 4/5/09 και έδινε στο ΠΑΣΟΚ 37% και στη ΝΔ 32% (διαφορά 5%), καθώς και την αναθεώρησή της, η οποία δημοσιοποιήθηκε στις 5/5/09 και έδινε στο ΠΑΣΟΚ 38% και στη ΝΔ 32,5% (διαφορά 5,5%).

1.1.5 Ευρωεκλογές και βουλευτικές

Επί της ουσίας, το εκλογικό αποτέλεσμα της 7ης Ιουνίου (36,6%-32,2%) επιβεβαιώνει την εκτίμηση που κάνει η Public Issue για τη βουλευτική εκλογική επιρροή των δύο μεγάλων κομμάτων, τον Μάιο του 2009 (40,5%-35%). Η σχέση βουλευτικής επιρροής και ευρωεκλογικής επιρροής των κομμάτων μπορεί να μελετηθεί με πολλούς τρόπους και έχει αποτελέσει αντικείμενο έρευνας στη διεθνή βιβλιογραφία (χωρίς την άδεια του κ. Πρετεντέρη). Η παραπάνω σχέση μπορεί να

16 Βλέπε σχετικά: <http://www.tovima.gr/opinions/article/?aid=252817>.

17 Βλέπε σχετικά: <http://www.tovima.gr/opinions/article/?aid=259699>.

διαπιστωθεί και με ένα πολύ απλό τρόπο: τη σύγκριση της εκλογικής επιρροής των δύο κομμάτων στις δύο περιπτώσεις, στις οποίες οι βουλευτικές εκλογές και οι ευρωεκλογές πραγματοποιήθηκαν ταυτόχρονα, το 1981 και το 1989. Από την απλή παρατήρηση των αποτελεσμάτων προκύπτει, ότι η εκλογική επιρροή του ΠΑΣΟΚ είναι στις βουλευτικές, κατά μέσο όρο, 5,5%, υψηλότερη από την αντίστοιχη επιρροή του στις ευρωεκλογές, ενώ η αντίστοιχη της ΝΔ 4,5% υψηλότερη.

Ο ίδιος ο δημοσιογράφος-δημοσκόπος γνωρίζει πολύ καλά τη διαφορά βουλευτικών/ευρωεκλογών. Π.χ. στις 17/3/09¹⁸, σχολίαζε στη στήλη του: «Για ενδεχόμενες βουλευτικές εκλογές το ΠαΣοΚ έχει ένα σταθερό δημοσκοπικό προβάδισμα 3-4 μονάδων με απόκλιση δεκαδικών. Για τις ευρωεκλογές, το ίδιο προβάδισμα είναι 2-2,5 μονάδες». Προς τι λοιπόν οι φωνασκίες του; Τώρα που η διαφορά στις ευρωεκλογές αποδείχθηκε 4,4%, πόση μπορεί να είναι άραγε η διαφορά σε ενδεχόμενες βουλευτικές;

Το πάθος του κ. Πρετεντέρη για τις δημοσκοπήσεις είναι γνωστό και μεγάλο. Ίσως, μάλιστα, μπορεί να συγκριθεί και με το άλλο του, εκείνο για το ποδόσφαιρο. Ως γνήσιος ποδοσφαιρόφιλος, γνωρίζει τις βλαβερές συνέπειες του φαινομένου του χουλιγκανισμού στον αθλητισμό και στην πολιτική. Ας βοηθήσει, τουλάχιστον, να αποτραπεί η επέκτασή του και στις δημοσκοπήσεις.

18 Βλέπε σχετικά: <http://www.tovima.gr/opinions/article/?aid=259699>.

2. Περί προφτείας, μαντείας και δημοσκοπήσεων. Είναι δυνατή η πρόβλεψη του εκλογικού αποτελέσματος;¹⁹

Απάντηση στις επικρίσεις για την πρόβλεψη του εκλογικού αποτελέσματος²⁰

ΓΙΑΝΝΗ ΜΑΥΡΗ & ΓΙΩΡΓΟΥ ΣΥΜΕΩΝΙΔΗ

2.1 Εισαγωγή: γιατί οι επικρίσεις

Με αφορμή τις ευρωεκλογές της 7ης Ιουνίου, οι επιστημονικές τεχνικές που εφαρμόζουν ορισμένες εταιρείες δημοσκοπήσεων για την *εκτίμηση* (πρόβλεψη) της εκλογικής επιρροής των κομμάτων δέχθηκαν εντονότατες, αλλά εντελώς αβάσιμες επικρίσεις από μερίδα του Τύπου και επαγγελματιών της πολιτικής. Τα κίνητρα αυτής της επίθεσης είναι αμιγώς πολιτικά. Πραγματικός στόχος είναι, απλά και μόνο, να αμφισβητηθούν, τα ίδια τα αποτελέσματα των *προβλέψεων*, τα οποία δεν κρίνονται συμφέροντα από ορισμένους κύκλους. Και, δευτερευόντως, να «αποδομηθεί» η υποτιθέμενη επιρροή των δημοσκοπήσεων στην κοινή γνώμη, διότι η «βεβαιότητα» με την οποία περιβάλλεται η *πρόβλεψη*, ασκεί επίδραση στους ψηφοφόρους και επηρεάζει, δήθεν, το εκλογικό αποτέλεσμα. Με την ίδια λογική, θα μπορούσε κάποιος να ισχυρισθεί, ότι μια κεντρική τράπεζα, που προβλέπει άνοδο του πληθωρισμού, έχει και την ευθύνη, αν η πρόβλεψή της επαληθευθεί. Αυτού του τύπου η «κριτική» δεν είναι καινούργια. Βλέπουμε, σήμερα, να επαναλαμβάνεται, η ίδια τακτική υπονόμησης των «μη-ευνοϊκών» δημοσκοπήσεων, που είχε χρησιμοποιηθεί και παλιότερα: Για να αμφισβητήσω το αποτέλεσμα μιας δημοσκόπησης, αμφισβητώ τη μέθοδό της. Στη δεκαετία του '90, π.χ., το δείγμα 1.000 ατόμων κατηγορείτο ως «μικρό», ή το 2004, η *τηλεφωνική μέθοδος* (που εν τέλει επικράτησε πλήρως) χαρακτηριζόταν «αναξιόπιστη» και «επισφαλής»!

2.2 Η πρόβλεψη των εκλογών

Η μελέτη της διαχρονικής εξέλιξης πολύ διαφορετικών φαινομένων (φυσικών, οικονομικών, κοινωνικών, κ.λπ.) αποτελεί βασικό αντικείμενο των αντίστοιχων επιστημών. Αναπόσπαστο μέρος αυτής της μελέτης αποτελεί η *πρόβλεψη* (*forecasting*) της μελλοντικής εξέλιξης του φαινομένου που αναλύεται. Πολλά παραδείγματα *προβλέψεων* είναι ευρύτερα γνωστά, όπως η πρόβλεψη του καιρού, οι προβλέψεις για τα σημαντικά οικονομικά μεγέθη, την εξέλιξη των τιμών των μετοχών, τον πληθυσμό, κ.ά. Στη σημερινή εποχή, τόσο ο κρατικός, όσο και ο ιδιωτικός σχεδιασμός είναι αδιανόητοι χωρίς *πρόβλεψη*.

19 Μια συνοπτικότερη εκδοχή του παρόντος άρθρου δημοσιεύθηκε στην *Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία* (5/7/2009).

20 Αναρτήθηκε στον ιστότοπο της Public Issue, την Τετάρτη, 8 Ιουλίου 2009 <http://www.publicissue.gr/1193/provlepsi/>.

Εύλογα, η εκλογική συμπεριφορά και οι εκλογές, ένα τόσο σημαντικό φαινόμενο της σύγχρονης ζωής, δεν θα μπορούσε να αποτελέσει εξαίρεση. Σε αντίθεση με την ελληνική πραγματικότητα, η *πρόβλεψη του εκλογικού αποτελέσματος* αποτελεί, διεθνώς, ένα –διαρκώς αυξανόμενου ενδιαφέροντος– αντικείμενο μελέτης της σύγχρονης πολιτικής επιστήμης. Βλέπε, ενδεικτικά, αντί πολλών, το τελευταίο συμπόσιο της Αμερικανικής Εταιρείας Πολιτικής Επιστήμης - APSA, για την *πρόβλεψη του αποτελέσματος των προεδρικών του 2008: APSA Symposium: Forecasting the 2008 National Elections*, PS: Political Science and Politics, October 2008.²¹

Η *πρόβλεψη του εκλογικού αποτελέσματος* βασίζεται σε στατιστικά υποδείγματα (μοντέλα), τα οποία είναι δυνατόν να χρησιμοποιούν μεταβλητές (ερωτήσεις) δημοσκοπήσεων, όπως η *πρόθεση ψήφου*, η *κομματική ταύτιση*, η δημοτικότητα της κυβέρνησης, ή των πολιτικών προσώπων, κ.ά., πραγματικά εκλογικά αποτελέσματα, ακόμη και οικονομικούς δείκτες, π.χ., ο ετήσιος ρυθμός της οικονομικής ανάπτυξης της χώρας, ο πληθωρισμός, η ανεργία, ενδεχομένως δείκτες καταναλωτικού κλίματος κ.ά. *Πρόβλεψη εκλογικών αποτελεσμάτων* διενεργείται σε όλες τις αναπτυγμένες χώρες, από πανεπιστημιακούς, αλλά και από τις εταιρείες δημοσκοπήσεων. Δίπλα και ανεξάρτητα από τους “pollsters” (δημοσκόπους), έχουν αναδειχθεί εδώ και μια δεκαετία, ως αυτοτελής κατηγορία και οι “forecasters”.

2.3 Η πρόβλεψη των εκλογών στις ΗΠΑ

Στις ΗΠΑ, οι πρώτες απόπειρες επιστημονικής *πρόβλεψης εκλογικού αποτελέσματος* ξεκίνησαν πριν από 30 περίπου χρόνια. Μόνο για τις προεδρικές εκλογές του 2008, δημοσιεύθηκαν συνολικά 16 διαφορετικές *προβλέψεις*, από γνωστούς ακαδημαϊκούς, όπως ο Alan Abramovitz, ο Michael Lewis-Beck, ο Jim Campbell, κ.ά. (Πίνακας 1).

Προβλέψεις εκλογικών αποτελεσμάτων, στις ΗΠΑ, πραγματοποιούν, όμως, και όλες σχεδόν οι εταιρείες δημοσκοπήσεων. Παρατίθενται, ενδεικτικά, οι *προβλέψεις* των σημαντικότερων αμερικανικών εταιρειών για τις προεδρικές εκλογές του 2008 (Πίνακας 2).

2.4 Η πρόβλεψη των εκλογών στην Ευρώπη

Η προσπάθεια *πρόβλεψης εκλογικών αποτελεσμάτων* ξεκίνησε την τελευταία δεκαετία και στην Ευρώπη (Μ. Βρετανία, Γερμανία, Γαλλία και αλλού).

Χαρακτηριστικά αναφέρουμε την *πρόβλεψη* του D. Sanders, καθηγητή του Πανεπιστημίου του Essex, για τις βρετανικές βουλευτικές εκλογές του 2005,²² την *πρόβλεψη* των H. Norpoth και T. Gschwend, καθηγητών των πανεπιστημίων Stony Brook και Mannheim αντίστοιχα, για τις γερμανικές βουλευτικές εκλογές του 2002,²³ καθώς και τις *προβλέψεις* των A. Auberger, καθηγητή του Πανεπιστημίου

21 Βλέπε σχετικά: http://www.apsanet.org/content_58382.cfm. Ανάκτηση 12/12/2013.

22 Βλέπε σχετικά: www.informaworld.com/index/713727976.pdf.

23 Βλέπε σχετικά: http://www.primarymodel.com/Press_files/BTW02GPS.pdf.

ΠΙΝΑΚΑΣ 17.1

Η πρόβλεψη του εκλογικού αποτελέσματος στις ΗΠΑ.
Παρουσίαση 16 ακαδημαϊκών μοντέλων για τις προεδρικές εκλογές του 2008.
(Ποσοστό % των Ρεπουμπλικάνων επί του αθροιστικού ποσοστού Δημοκρατικών και
Ρεπουμπλικάνων – two party votes)

Ημερομηνία δημοσίευσης	Μοντέλο πρόβλεψης	% Ρεπουμπλικάνων
10/31/2008	Bread and Peace model (Douglas Hibbs)	46,3
10/30/2008	Ray Fair	48,1
11/02/2008	DeSart and Holbrook	46,1
10/21/2008	PollyIssues (Graefe and Armstrong)	47,5
10/18/2008	Stephen Haynes and Joe Stone	48,0
10/10/2008	Jerome and Jerome	46,7
10/15/2008	Jim Campbell	48,9
08/28/2008	Michael Lewis-Beck and Charles Tien	49,9
09/05/2008	Tom Holbrook	44,3
06/30/2008	Brad Lockerbie	41,8
08/27/2008	Time-for-change (Alan I. Abramowitz)	45,7
08/02/2008	The fiscal model (Alfred Cuzan and Charles M. Bundrick)	48,0
08/28/2008	Christopher Wlezien and Robert S. Erikson	47,8
07/28/2008	Carl Klarner	47,0
01/15/2008	The primary model (Helmut Norpoth)	49,9
08/30/2007	"The Keys to the White House" (Alan Lichtman)	46,0
11/4/2008	Εκλογικό αποτέλεσμα	46,3

ΠΗΓΗ: <http://pollyvote.forecastingprinciples.com/index.php/who-is-polly/pollycomp-models.html>

της Σορβόνης²⁴ και M. Lewis-Beck, καθηγητή στο Πανεπιστήμιο της Iowa²⁵ για τις γαλλικές προεδρικές εκλογές του 2007.

Τέλος, αξίζει να αναφερθεί, ότι –χωρίς αυτό να θεωρηθεί διεθνής «συνωμοσία»!– προβλέψεις για τα αποτελέσματα των πρόσφατων ευρωεκλογών, σε όλες τις 27 χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης (και την Ελλάδα) διενεργήθηκαν, υπό την αιγίδα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, και για τις 27 χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Συγκεκριμένα, η πρόβλεψη του αποτελέσματος των ευρωεκλογών, διενεργήθηκε από τους καθηγητές Simon Hix, Nick Vivyan (LSE) και Michael Marsh (Trinity College Dublin). Τα υποδείγματα στα οποία στηρίχθηκαν χρησιμοποιούν αποτελέσματα δημοσκοπήσεων και των προηγούμενων ευρωεκλογών.²⁶

24 Βλέπε σχετικά: www.palgrave-journals.com/fp/journal/v6/n1/full/8200135a.html.

25 Βλέπε σχετικά: «Forecasting the 2007 French Presidential Election: Segolene Royal and the Iowa Model», *French Politics*, 2008, 6, (106-115), <http://www.palgrave-journals.com/fp/journal/v6/n2/pdf/fp20082a.pdf>.

26 Βλέπε σχετικά: <http://www.predict09.eu/default/en-us.aspx>.

ΠΙΝΑΚΑΣ 17.2

Η πρόβλεψη του εκλογικού αποτελέσματος στις ΗΠΑ. Οι προβλέψεις των εταιρειών δημοσκοπήσεων για τις προεδρικές εκλογές του 2008.

<i>Εταιρεία</i>	<i>Ομπάμα</i>	<i>Μακέιν</i>
Gallup	55,0	44,0
TIPP	51,5	44,3
Zogby	54,1	42,7
Ipsos/McClatchy	53,0	46,0
CNN/Opinion Research CP	53,0	46,0
Pew Research Center	52,0	46,0
Εκλογικό αποτέλεσμα	52,9	45,7

ΠΗΓΗ: <http://www.pollingreport.com/wh08gen.htm>

2.5 Δημοσκοπήσεις και εκτιμήσεις εκλογικής επιρροής

Ποια είναι όμως η σχέση δημοσκοπήσεων και εκτίμησης της εκλογικής επιρροής; Εξ ορισμού, κάθε δημοσκόπηση πραγματοποιείται με στόχο την καταγραφή της εκλογικής δύναμης των κομμάτων, κατά τη δεδομένη χρονική στιγμή διεξαγωγής της.

Όμως, είναι γνωστό, πριν από όλα σε εκείνους που τις πραγματοποιούν, ότι οι δημοσκοπήσεις, ως μέθοδος, εμφανίζουν σημαντικές και εγγενείς αδυναμίες και μεροληψίες. Τα πρωτογενή δεδομένα τους δεν αποτυπώνουν από «μόνα τους» την εκλογική πραγματικότητα. Αυτή η διαπίστωση επιβάλλει την εκτίμηση της εκλογικής επιρροής, δηλαδή τη δευτερογενή επεξεργασία των δεδομένων των δημοσκοπήσεων. Με τον όρο εκτίμηση της εκλογικής επιρροής εννοείται ο επανυπολογισμός των ποσοστών των κομμάτων (*repercentage*), χωρίς τη λεγόμενη *αδιευκρίνιστη ψήφο*, ώστε τα αποτελέσματα κάθε δημοσκόπησης να είναι συγκρίσιμα με τα εκλογικά αποτελέσματα. Η εκτίμηση διαφέρει σημαντικά από μια απλή παράθεση αποτελεσμάτων δημοσκοπήσεων. Ενώ βασίζεται (όχι αποκλειστικά) σε αυτές, είναι αποτέλεσμα περισσότερο περίπλοκων τεχνικών. Οι στατιστικές τεχνικές, που χρησιμοποιούνται, επεμβαίνουν «διορθωτικά» στα πρωτογενή δεδομένα, προσπαθώντας να περιορίσουν τις εγγενείς αδυναμίες της μεθόδου και να βελτιώσουν την αποτύπωση της εκλογικής πραγματικότητας. Παρόμοιες τεχνικές είναι οι απλές σταθμίσεις (π.χ., με την προηγούμενη ψήφο), ή και περισσότερο σύνθετες, όπως η *ανάλυση χρονολογικών σειρών* κ.λπ. Διεθνώς, αρκετές εταιρείες, με χαρακτηριστικότερα παραδείγματα την Gallup στις ΗΠΑ²⁷ και την Ipsos/MORI στη Μ. Βρετανία,²⁸ δεν χρησιμοποιούν, πλέον, την πολιτική *στάθμιση*, λόγω των πολλών προβλημάτων που αυτή παρουσιάζει.

27 Βλέπε σχετικά: <http://www.slate.com/id/2108778> και http://www.mysterypollster.com/main/2005/03/disclosing_part.html.

28 Βλέπε σχετικά: <http://www.britishpollingcouncil.org/andrew-cooper.pdf> και <http://uk.pollingreport.co.uk/blog/faq-weighting>.

ΠΙΝΑΚΑΣ 17.3
Η εκτίμηση της εκλογικής επιρροής στη Μ. Βρετανία

Ημερομηνία διεξαγωγής	Δείγμα	Εταιρεία / Εφημερίδα	Συντηρητικοί %	Εργατικοί %	Φιλελεύθεροι %	Λοιποί %	Εργ-Συν %
15-16/4/09	1.007	Marketing Sciences/Sunday Telegraph	43	26	21	10	-17
17-19/4/09	1.005	ICM/Guardian	40	30	19	11	-10
17-19/4/09	1.011	Ipsos MORI	41	28	22	9	-13
22-23/4/09	1.896	YouGov/Telegraph	45	27	18	10	-18
23-24/4/09	1.855	YouGov/Sunday People	45	27	17	11	-18
24-26/4/09	1.003	ComRes/Independent	45	26	17	12	-19

ΠΗΓΗ: <http://www.ipsos-mori.com/content/voting-intentions-westminster-all-companies-polls-.ashx#2009>

2.6 Η παρουσίαση των δημοσκοπήσεων διεθνώς

Στις περισσότερες χώρες, σχεδόν το σύνολο των εταιρειών δημοσκοπήσεων, παρουσιάζει τα αποτελέσματα των ερευνών *πρόθεσης ψήφου*, με τη μορφή *εκτίμησης εκλογικής επιρροής*. Με αυτόν τον τρόπο παρουσιάζεται επιτυχάνεται το βασικό ζήτημα μιας δημοσκόπησης, δηλαδή η καταγραφή της επιρροής των κομμάτων, σε μια ενδεχόμενη εκλογική αναμέτρηση. Επίσης, καθίσταται δυνατή η σύγκριση με τα πραγματικά εκλογικά αποτελέσματα, προστατεύοντας το ευρύ κοινό από τη σύγχυση που προκαλεί, διαφορετικά, η σύγκριση της δημοσκοπικής *ψαλίδας* ανάμεσα στα ποσοστά των δύο πρώτων κομμάτων, με την πραγματική εκλογική τους διαφορά. Σύγχυση, που δυστυχώς αναπαράγεται κατά κόρον στη χώρα μας. Σχετικά με την παρουσίαση δημοσκοπήσεων στις χώρες της Ευρώπης παρατίθενται, προς απόδειξη, οι *εκτιμήσεις εκλογικής επιρροής* των γνωστότερων βρετανικών (Πίνακας 3), και των αντίστοιχων γερμανικών (Πίνακας 4) εταιρειών.

Παγκοσμίως, αυτός ο τρόπος είναι απόδειξη σοβαρότητας και εγκυρότητας των ερευνών. Στην Ελλάδα, απορρίπτεται ως «προφητεία», ή ακόμα χειρότερα, αποχρώσα ένδειξη «συνωμοσίας»!

Ωστόσο, δεν πρέπει να διαφύγει της προσοχής, ότι κάθε υποκειμενική επέμβαση του ερευνητή στα δεδομένα μιας δημοσκόπησης («διόρθωση») αποτελεί –αυτονόητα– *εκτίμηση*. Επομένως, ακόμη και οι *σταθμίσεις* αποτελούν, αντικειμενικά, μια (απλούστερη) μορφή *εκτίμησης*, ενώ οι εταιρείες που δημοσιοποιούν σταθμισμένα στοιχεία, δηλαδή σχεδόν το σύνολο των ελληνικών εταιρειών, στην ουσία δίνουν *εκτιμήσεις*, ακόμη και αν δεν το ονομάζουν έτσι.

2.7 «Μαντεία», «προφητεία», ή επιστήμη;

Εν κατακλείδι, η *πρόβλεψη των εκλογικών αποτελεσμάτων* είναι παράγωγο επιστημονικών μεθόδων, που εφαρμόζονται σε όλο τον κόσμο. Απαιτεί μακροχρόνια, επίπονη και συστηματική προσπάθεια και δεν αφορά αποκλειστικά τις δημοσκο-

πήσεις. Δεν αποτελεί ούτε «προφητεία», όπως υποστήριξε γνωστός επικοινωνιολόγος, ούτε «μαντεψιά», όπως υποστήριξε γνωστός δημοσιογράφος.

Εξ ορισμού, σε κάθε *πρόβλεψη εκλογικού αποτελέσματος* υπάρχει περιθώριο λάθους, το οποίο, υποχρεωτικά, πρέπει να αναφέρεται. Αυτό οφείλεται, πρώτον, στην εγγενή αβεβαιότητα που συνοδεύει τις εκτιμήσεις κάθε στατιστικού προδείγματος, που χρησιμοποιείται για την εκτίμηση της συμπεριφοράς του συνόλου ενός πληθυσμού, μέσω ενός δείγματος και, δεύτερον, στην αβεβαιότητα που προκαλείται από τη χρονική απόσταση (όταν αυτή υπάρχει), μεταξύ της *πρόβλεψης* και του γεγονότος που προβλέπεται. Το περιθώριο λάθους ούτε μπορεί να αγνοείται στην αξιολόγηση της *πρόβλεψης*, ούτε όμως μπορεί και να αποτελεί άλλοθι, για όποιον διενεργεί *προβλέψεις*. Εάν, π.χ., το *διάστημα εμπιστοσύνης* της *πρόβλεψης* για ένα κόμμα είναι 37%-40% και το πραγματικό ποσοστό του αποδειχθεί 39,9%, η *πρόβλεψη* σαφώς δεν μπορεί να θεωρείται επιτυχής.

Επίσης, κάθε *πρόβλεψη* στηρίζεται σε διαφορετική μεθοδολογία. Η σύγκλιση των *προβλέψεων*, που μπορεί να παρατηρηθεί σε κάποιες περιπτώσεις, παρά τις διαφορετικές μεθοδολογίες, δεν αποτελεί «συνωμοσία», ούτε οφείλεται σε «καρτέλ»(!). Είναι γνωστό, επιστημονικά, ότι πολλές φορές καταλήγουμε στο ίδιο συμπέρασμα από διαφορετικούς δρόμους.

Οι *προβλέψεις των εκλογικών αποτελεσμάτων*, όπως άλλωστε και πολλών άλλων φαινομένων, μπορεί κάλλιστα να αποδειχθούν εσφαλμένες, όχι όμως, αναγκαστικά, λόγω σκοπιμότητας! Μπορεί, εντούτοις, η αποτυχία συγκεκριμένων *προβλέψεων* να νομιμοποιεί τους νεοσκοταδιστές, που απαξιώνουν τη ίδια την έννοια της *πρόβλεψης*, ως μέρος της επιστημονικής πρακτικής; Λόγω της αποτυχίας των μετεωρολόγων να προβλέψουν, σε κάποιες περιπτώσεις, τον καιρό, θα πρέπει να καταργηθεί και η *πρόβλεψη* του καιρού; (Δεν υπονοούμε βέβαια ότι η πολιτική είναι φυσικό φαινόμενο). Σε καμία περίπτωση. Η αποτίμηση των *προβλέψεων* πρέπει να γίνεται «νηφάλια» και με στόχο τη διόρθωση και βελτίωση των μεθόδων που χρησιμοποιούνται. Αυτό συνιστά τη μόνη αποδεκτή πρακτική, που επιβεβαιώνεται, άλλωστε, από τη διαρκή αναθεώρηση των *προβλέψεων*, σε όλους τους επιστημονικούς κλάδους και από όλους τους διεθνείς οργανισμούς.

2.8 Η μεθοδολογία της *Public Issue*

Ακολουθώντας, απλώς, τη διεθνή πρακτική, η *Public Issue* έχει καθιερώσει, από τις εκλογές του 2004 και ύστερα, την *εκτίμηση εκλογικής επιρροής* (*vote estimate*), την οποία δημοσιεύει ανελλιπώς τη δεύτερη εβδομάδα κάθε μήνα. Με την αυστηρή σημασία του όρου, δεν αποτελεί *πρόβλεψη* (*forecasting*). Η μεθοδολογία την οποία ακολουθεί, στηρίζεται στην *ανάλυση χρονολογικών σειρών*, καταργώντας την ξεπερασμένη *στάθμιση με την προηγούμενη ψήφο*.²⁹

Παρόμοιες εκτιμήσεις, δεν βασίζονται ποτέ μόνο σε μια δημοσκόπηση, τη φωτογραφία «μιας στιγμής», αλλά λαμβάνουν υπ' όψιν τους το σύνολο των (χρονικά) διαθέσιμων δημοσκοπήσεων, δηλαδή τη χρονοσειρά των παρατηρήσεων που έχει συγκεντρωθεί. Από αυτήν την άποψη, και αντίθετα από ό,τι θεωρούν οι επικριτές της, μια *εκτίμηση*, που βασίζεται στην *ανάλυση μιας χρονοσειράς* δημοσκοπήσεων,

29 Βλέπε σχετικά: <http://www.publicissue.gr/publicissue/varometro-methodology>.

ΠΙΝΑΚΑΣ 17.4
Η εκτίμηση της εκλογικής επιρροής στη Γερμανία

Εταιρεία	Allensbach	Emnid	Forsa	Forsch'gr. Wahlen	GMS	Infratest dimap
Κόμμα	19/5/2009	10/6/2009	9/6/2009	12/6/2009	14/5/2009	11/6/2009
CDU/CSU	36,5%	35%	36%	37%	35%	36%
SPD	26,0%	25%	24%	25%	28%	25%
GRÜNE	10,5%	12%	11%	11%	11%	13%
FDP	13,5%	14%	14%	13%	14%	14%
DIE LINKE	9,5%	10%	10%	8%	9%	9%
Λοιπά κόμματα	4,0%	4%	5%	6%	3%	3%

ΠΗΓΗ: <http://www.wahlrecht.de/umfragen/index.htm>

είναι πολύ περισσότερο «μετριοπαθής» και πολύ λιγότερο «ριψοκίνδυνη», από μια δημοσκοπήση. Και τούτο, διότι δεν λαμβάνει υπ' όψιν της μόνο μια τυχαία δημοσκοπήση, η οποία επηρεάζεται κάθε φορά σημαντικά από την τρέχουσα συγκυρία, αλλά ολόκληρο το παρελθόν του υπό εξέταση φαινομένου, όπως αυτό καταγράφεται στη «μνήμη» της χρονοσειράς.

3. Είναι η Gallup συνωμότης;³⁰

ΓΙΩΡΓΟΣ ΣΥΜΕΩΝΙΔΗΣ

Μετά τις ευρωεκλογές του 2009 οι δημοσκοπήσεις δέχθηκαν μια σφοδρή επίθεση και αμφισβητήθηκε σε μεγάλο βαθμό η αξιοπιστία τους. Ιδιαίτερα έντονη ήταν η επίθεση που δέχθηκε η Public Issue. Μια σειρά δημοσιευμάτων αμφισβήτησε τη δυνατότητα *εκτίμησης* της εκλογικής επιρροής των κομμάτων, παρουσιάζοντας τις *εκτιμήσεις* ως «προφητείες», και παρομοίωσαν τους δημοσκόπους με τον μάντι Κάλχα. Κάποια άλλα δημοσιεύματα προχώρησαν ακόμα περισσότερο εμφανίζοντας την Public Issue ως συνωμότη! Στις παραπάνω προκλήσεις απαντήσαμε διεξοδικά αποδεικνύοντας την άγνοια όσων αμφισβητούν την *εκτίμηση της εκλογικής επιρροής* ως μέθοδο ανάλυσης και παρουσίασης των δημοσκοπήσεων.³¹

Όμως, οι πρόσφατες εκλογές για τη Βουλή των Αντιπροσώπων στις ΗΠΑ μας δίνουν την ευκαιρία να επανέλθουμε σε αυτό το ζήτημα. Στο διάστημα που προηγήθηκε των εκλογών, υπήρξε πληθώρα *προβλέψεων* και *εκτιμήσεων* για το εκλογικό αποτέλεσμα, από ακαδημαϊκούς, αναλυτές και τις εταιρείες δημοσκοπήσεων, σε πείσμα της ελληνικής αντίληψης ότι οι εκλογές δεν αποτελούν αντικείμενο *πρόβλεψης*. Η γνωστότερη και πιο έγκυρη εταιρεία δημοσκοπήσεων, η Gallup, δημοσίευσε στις 31/10/2010, μόλις 2 ημέρες πριν τις εκλογές, την εκτίμησή της για το εκλογικό αποτέλεσμα: 55% για τους Ρεπουμπλικάνους και 40% για τους Δημοκρατικούς.³² Το αποτέλεσμα αυτό θα έδινε 272 έδρες στους Ρεπουμπλικάνους, τη μεγαλύτερη πλειοψηφία από το 1920! Το πραγματικό αποτέλεσμα ήταν 49,7% για τους Ρεπουμπλικάνους και 44,7% για τους Δημοκρατικούς, ενώ οι Ρεπουμπλικάνοι ελέγχουν πλέον 239 έδρες.

Όπως ήταν φυσικό, η αποτυχία της Gallup προκάλεσε πολλά σχόλια και ήδη από πολλούς αναλυτές, όπως π.χ. ο καθηγητής πολιτικής επιστήμης, Alan Abramowitz, έχουν διατυπωθεί κάποιες εξηγήσεις για αυτήν την αποτυχία.³³ Η πιθανότερη εξήγηση είναι, ότι το υπόδειγμα με το οποίο η Gallup προσπαθεί να ανιχνεύσει τους «πιθανούς ψηφοφόρους» (likely voters) δεν μπόρεσε αυτή τη φορά να εκτιμήσει σωστά τη σύνθεση του εκλογικού σώματος, καθώς ο υπερβολικός ενθουσιασμός των Ρεπουμπλικάνων για την επερχόμενη νίκη τους είχε ως αποτέλεσμα να εμφανίζονται στις δημοσκοπήσεις προθυμότεροι να συμμετέχουν στην εκλογική διαδικασία, σε σχέση με τους Δημοκρατικούς. Παρά την αποτυχία της *πρόβλεψης* της Gallup, πολύ μεγαλύτερης από την όποια αποτυχία των ελληνικών δημοσκοπήσεων για τις ευρωεκλογές και τις περυσινές βουλευτικές εκλογές, δεν βρέθηκε κανείς στις ΗΠΑ να αμφισβητήσει την εγκυρότητα της εταιρείας ή τη δυνατότητα *πρόβλεψης του εκλογικού αποτελέσματος*. Μήπως λοιπόν και η Gallup είναι «προφήτης»; Ή μήπως τελικά είναι συνωμότης;

30 Δημοσιεύθηκε την Τετάρτη, 10 Νοεμβρίου 2010, στον ιστότοπο της Public Issue, <http://www.publicissue.gr/1562/gallup/>.

31 Βλέπε σχετικά: «Απάντηση στις επικρίσεις για την *πρόβλεψη του εκλογικού αποτελέσματος*», <http://www.publicissue.gr/1193/provlepsi/>.

32 Η *εκτίμηση* της Gallup βρίσκεται στην ιστοσελίδα <http://www.gallup.com/poll/144125/Republicans-Appear-Poised-Win-Big-Tuesday.aspx>. Ανάκτηση 12/12/2013.

33 Βλέπε σχετικά: http://www.huffingtonpost.com/alan-abramowitz/bad-night-for-congression_b_778126.html. Ανάκτηση 12/12/2013.

18. Τεκμήρια για την αντιπαράθεση στις βουλευτικές εκλογές του 2012

1. Τι είναι η εκτίμηση εκλογικής επιρροής της Public Issue. Έξι ερωτήσεις και απαντήσεις.¹

Η μεθοδολογία εκτίμησης της εκλογικής επιρροής που χρησιμοποιεί η Public Issue έχει παρουσιασθεί αναλυτικά σε πολλές περιπτώσεις². Παρόλα αυτά, λόγω της πολιτικής ρευστότητας, που καταγράφεται στις έρευνες κοινής γνώμης, είναι χρήσιμο να διευκρινισθούν ορισμένα ζητήματα, σχετικά με το τι ακριβώς σημαίνει ο όρος εκτίμηση εκλογικής επιρροής.

1.1 Τι είναι η εκτίμηση εκλογικής επιρροής;

Με τον όρο *εκτίμηση της εκλογικής επιρροής* εννοείται ο επανυπολογισμός των ποσοστών των κομμάτων (*repercentage*), ώστε τα αποτελέσματα της έρευνας να είναι συγκρίσιμα με τα πραγματικά εκλογικά αποτελέσματα και να μη συμπεριλαμβάνουν τις αδιευκρίνιστες απαντήσεις των ερωτώμενων (π.χ. «αναποφάσιστος/η», «δεν απαντώ»). Αυτό συμβαίνει, γιατί η λεγόμενη *αδιευκρίνιστη ψήφος*, όπως είναι γνωστό, δεν καταγράφεται ποτέ στην κάλπη των εκλογών, αλλά «κατασκευάζεται» από την ερώτηση *πρόθεσης ψήφου* των δημοσκοπήσεων. Η κατανομή της *αδιευκρίνιστης ψήφου* (δηλαδή όσων δεν διευκρίνισαν την *πρόθεση ψήφου* τους) που προκύπτει δεν είναι αναλογική. Δεν γίνεται δηλαδή με απλή απαλοιφή των αδιευκρίνιστων απαντήσεων (μία χρήσιμη εμπειρική πρακτική, που ακολουθείται από άλλες εταιρείες), αλλά πραγματοποιείται με τη χρήση στατιστικών υποδειγμάτων.

Κύριο χαρακτηριστικό της μεθοδολογίας που ακολουθεί η Public Issue είναι η *κατάργηση της στάθμισης του δείγματος με την προηγούμενη ψήφο* και η αντικατάστασή της, με τη μεθοδολογία της *ανάλυσης χρονολογικών σειρών* (*time series analysis*), της διαθέσιμης χρονοσειράς των ερευνών. Ένα βασικό πλεονέκτημα της νέας μεθοδολογίας είναι ότι η *εκτίμηση για την εκλογική επιρροή* κάθε κόμματος, στηρίζεται σε όλες τις διαθέσιμες έρευνες του Βαρόμετρου, που έχουν γίνει μέχρι σήμερα (πάνω από 100) και όχι μόνον σε μια έρευνα (την τρέχουσα κάθε φορά). Παλιότερα, η *στάθμιση των αποτελεσμάτων με βάση την προηγούμενη ψήφο* αποτελούσε την πιο διαδεδομένη μέθοδο βελτίωσης των αποτελεσμάτων των δημοσκοπήσεων. Ωστόσο, επειδή εμφανίζει σημαντικές μεθοδολογικές αδυναμίες τείνει πλέον να εγκαταλειφθεί. Ιδίως σε εποχές αυξημένης εκλογικής ρευστότητας και αποδυνάμωσης του δεσμού των πολιτών με τα κόμματα, όπως η σημερινή, η μέθοδος της

1 Αναρτήθηκε στην ιστοσελίδα της εταιρείας, Παρασκευή, 16 Μαρτίου 2012.

2 Για μια αναλυτική παρουσίαση της μεθοδολογίας της Public Issue για την *εκτίμηση της εκλογικής επιρροής των κομμάτων*, βλέπε σχετικά <http://www.publicissue.gr/publicissue/varo-metro-methodology/>· επίσης, Μαυρίδης και Συμεωνίδης 2007.

στάθμισης μπορεί –αντίθετα– να επιδεινώσει επικίνδυνα, αντί να βελτιώσει την ακρίβεια των εκτιμήσεων.

1.2 Η εκτίμηση εκλογικής επιρροής ΔΕΝ προβλέπει εκ των προτέρων το εκλογικό αποτέλεσμα

Κάτι που συχνά παρερμηνεύεται είναι το εξής: Η *εκτίμηση της εκλογικής επιρροής* που δίνεται σε κάθε έρευνα δεν αποτελεί μια «εκ των προτέρων πρόβλεψη του τελικού εκλογικού αποτελέσματος» (που θα καταγραφεί την ημέρα των εκλογών), αλλά *εκτίμηση της εκλογικής επιρροής των κομμάτων*, κατά την χρονική στιγμή διεξαγωγής της έρευνας. Συνεπώς, ο όρος *εκτίμηση* δεν αποτελεί *πρόβλεψη (forecasting)*, με την αυστηρά επιστημονική σημασία που έχει ο όρος στη θεωρία των χρονολογικών σειρών.³ Το πρόβλημα της *πρόβλεψης του εκλογικού αποτελέσματος*, προβάλλοντας στο μέλλον τα ευρήματα των ερευνών, που διεξάγονται με κάποια χρονική απόσταση από την ημέρα των εκλογών, είναι γνωστό στη διεθνή βιβλιογραφία και αντιμετωπίζεται με τη βοήθεια ειδικών υποδειγμάτων.⁴

1.3 Ποια είναι η σχέση της εκτίμησης με τα πρωτογενή στοιχεία;

Εξ ορισμού, κάθε δημοσκόπηση πραγματοποιείται με στόχο την καταγραφή της εκλογικής δύναμης των κομμάτων, κατά τη δεδομένη χρονική στιγμή διεξαγωγής της. Όμως, είναι γνωστό, ότι οι δημοσκοπήσεις, ως μέθοδος, εμφανίζουν εγγενείς αδυναμίες και σημαντικές μεροληψίες. Τα *πρωτογενή δεδομένα* μιας έρευνας δεν αποτυπώνουν πάντοτε, από «μόνα τους», την εκλογική πραγματικότητα. Αυτή η διαπίστωση καθιστά απαραίτητη την *εκτίμηση της εκλογικής επιρροής*, δηλαδή την επιστημονική επεξεργασία των δεδομένων των δημοσκοπήσεων, από τους ερευνητές. Η *εκτίμηση* διαφέρει σημαντικά από μια απλή παράθεση αποτελεσμάτων δημοσκοπήσεων. Ενώ βασίζεται (αυτονόητα) στα *πρωτογενή δεδομένα* των δημοσκοπήσεων, είναι αποτέλεσμα περισσότερο περίπλοκων τεχνικών. Οι στατιστικές τεχνικές που χρησιμοποιούνται, επεμβαίνουν «διορθωτικά» στα *πρωτογενή δεδομένα*, προσπαθώντας να περιορίσουν τις εγγενείς αδυναμίες της μεθόδου και να βελτιώσουν την αποτύπωση της εκλογικής πραγματικότητας. Δυστυχώς, στην Ελλάδα η επιστημονική συζήτηση για την *εκτίμηση*, ή την *πρόβλεψη του εκλογικού αποτελέσματος*, θεωρείται εκ προοιμίου συνώνυμο της «λαθροχειρίας» ή της «χειραγώγησης»!

Παρόμοιες τεχνικές είναι και οι απλές *σταθμίσεις* (π.χ. με την προηγούμενη ψήφο), ή και περισσότερο σύνθετες τεχνικές, όπως η *ανάλυση χρονολογικών σειρών* κ.λπ. Διεθνώς, αρκετές εταιρείες, με χαρακτηριστικότερα παραδείγματα την Gallup στις ΗΠΑ⁵ και την Ipsos/MORI στη Μ. Βρετανία,⁶ δεν χρησιμοποιούν, πλέον, την *πολιτική στάθμιση*, λόγω των πολλών προβλημάτων που αυτή παρουσιάζει. Σε κάθε

3 Για μια διεξοδική ανάλυση της διαφοράς των δύο εννοιών βλέπε το κεφάλαιο: «Fitting versus Forecasting», στο DeLurgio (1998, 51-56).

4 Ενδεικτικά, βλέπε το υπόδειγμα των Robert Erikson και Christopher Wlezien (2008). Επίσης, τη μεθοδολογία του Nate Silver στο δημοφιλές blog FiveThirtyEight, που αναλύεται διεξοδικά στην ιστοσελίδα <http://fivethirtyeight.blogs.nytimes.com/methodology/>.

5 Βλέπε σχετικά: http://www.mysterypollster.com/main/2005/03/disclosing_part.html.

6 Βλέπε σχετικά: <http://www.britishpollingcouncil.org/andrew-cooper.pdf>.

περίπτωση, πρέπει να τονισθεί ότι και η *στάθμιση με την προηγούμενη ψήφο*, μέθοδος που χρησιμοποιούν αρκετές εταιρείες του κλάδου, συνιστά, επίσης, *εκτίμηση*, ακόμα και αν στα αποτελέσματα περιλαμβάνεται η *αδιευκρίνιστη ψήφος*, χωρίς μάλιστα να γίνονται ποτέ γνωστοί οι ακριβείς *συντελεστές της στάθμισης*.

1.4 Γιατί δεν δημοσιοποιούνται τα πρωτογενή στοιχεία;

Στις περισσότερες χώρες, και πάντως σε όλες τις αναπτυγμένες δημοκρατίες, σχεδόν το σύνολο των εταιρειών δημοσκοπήσεων, παρουσιάζει τα αποτελέσματα των ερευνών *πρόθεσης ψήφου*, με τη μορφή *εκτίμησης εκλογικής επιρροής*.⁷ Με αυτόν τον τρόπο παρουσίασης επιτυγχάνεται το βασικό ζητούμενο μιας δημοσκόπησης, δηλαδή η καταγραφή της επιρροής των κομμάτων, σε μια ενδεχόμενη εκλογική αναμέτρηση. Επίσης, καθίσταται δυνατή η σύγκριση με τα πραγματικά εκλογικά αποτελέσματα, προστατεύοντας το ευρύ κοινό από τη σύγχυση που προκαλεί, διανοητικά, η σύγκριση της «δημοσκοπικής» διαφοράς ανάμεσα στα ποσοστά των κομμάτων, με την πραγματική εκλογική τους διαφορά. Σύγχυση, που δυστυχώς αναπαράγεται κατά κόρον στη χώρα μας.

Κάθε πολίτης δεν είναι βέβαιο ότι έχει τη δυνατότητα να ελέγξει την ορθότητα των στατιστικών τεχνικών που χρησιμοποιεί η κάθε εταιρεία για να καταλήξει στην εκτίμησή της. Επιπλέον δε, είναι γνωστό ότι, πέραν των στατιστικών τεχνικών επεξεργασίας των δεδομένων, υπάρχουν και αρκετές άλλες πηγές σφάλματος σε μια δημοσκόπηση, όπως η *μεροληψία στην επιλογή του δείγματος (selection bias)*,⁸ η *μεροληψία μη-απόκρισης (non response bias)*,⁹ η *μεροληψία απάντησης (response bias)*,¹⁰ επιδράσεις που οφείλονται στο ερωτηματολόγιο (order effect, theme effect) κ.λπ. Η ύπαρξη τέτοιου είδους *σφαλμάτων* στις έρευνες είναι εξίσου δύσκολο με τις στατιστικές τεχνικές να ελεγχθεί από τον μέσο πολίτη. Συνεπώς, η απλή παράθεση των *πρωτογενών δεδομένων* δεν θα πρόσφερε κάτι περισσότερο στην αντικειμενική πληροφόρηση της κοινής γνώμης. Αντιθέτως, είναι πιθανότερο ότι θα δημιουργούσε μεγαλύτερη σύγχυση. Σε τελική ανάλυση, η μεθοδολογία της *εκτίμησης*, που χρησιμοποιεί κάθε εταιρεία, κρίνεται στην πράξη από τη σύγκριση των *εκτιμήσεων* της με το πραγματικό εκλογικό αποτέλεσμα και δεν μπορεί, σε καμιά περίπτωση, να αποτελεί αντικείμενο νομικών ρυθμίσεων.

1.5 Για ποια κόμματα δίνεται εκτίμηση εκλογικής επιρροής;

Η μεθοδολογία που χρησιμοποιεί η Public Issue για την *εκτίμηση της εκλογικής επιρροής* προϋποθέτει την ύπαρξη χρονοσειράς είκοσι (20) τουλάχιστον μηνιαίων

7 Βλέπε αναλυτικότερα το άρθρο των Γ. Μαυρή και Γ. Συμεωνίδη: «Περί προφητείας, μαντείας & δημοσκοπήσεων. Είναι δυνατή η πρόβλεψη του εκλογικού αποτελέσματος;». Διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση <http://www.publicissue.gr/1193/provlepsi/>.

8 Π.χ. οι τηλεφωνικές έρευνες αδυνατούν να συμπεριλάβουν στο δείγμα ένα μέρος του πληθυσμού που έχει μόνο κινητό τηλέφωνο.

9 Π.χ. όσοι έχουν μέσο ή ανώτερο μορφωτικό επίπεδο είναι συνήθως προθυμότεροι να συμμετέχουν σε μια τηλεφωνική δημοσκόπηση.

10 Κάποιες φορές οι ερωτώμενοι απαντούν στερεοτυπικά ή πολιτικώς ορθά σε ορισμένες ερωτήσεις.

παρατηρήσεων. Η προϋπόθεση αυτή πληρούται σήμερα μόνο για τα παρακάτω κόμματα: ΠΑΣΟΚ, ΝΔ, ΚΚΕ, ΛΑΟΣ, ΣΥΡΙΖΑ, Οικολόγοι Πράσινοι και ΔΗΜΑΡ. Τα πρώτα πέντε είναι αυτά που εκπροσωπήθηκαν στην τελευταία Βουλή του 2009. Το ποσοστό των Οικολόγων μετράται συστηματικά από τον Νοέμβριο του 2007 (σύνολο 52 παρατηρήσεις -3/2012) και της ΔΗΜΑΡ από τον Ιούλιο του 2010 (σύνολο 21 παρατηρήσεις -3/2012). Τα εκτιμώμενα ποσοστά παρουσιάζονται με στρογγυλοποίηση των ποσοστών, με ακρίβεια μισής εκατοστιαίας μονάδας. Το *περιθώριο σφάλματος της εκτίμησης* που δίδεται, προκύπτει από τα *υποδείγματα χρονολογικών σειρών* (Kalman, ARIMA), με τα οποία πραγματοποιείται η *εκτίμηση* και δεν πρόκειται για το γνωστό *δειγματοληπτικό σφάλμα* (sampling error). Το *διάστημα εμπιστοσύνης* για κάθε κόμμα δίνει τα όρια της εκλογικής του επιρροής, κατά τον τρέχοντα μήνα, στο 95% των περιπτώσεων.

Η εκλογική δύναμη των υπόλοιπων κομμάτων, για τα οποία δεν διατίθεται επαρκής χρονοσειρά παρατηρήσεων, προκύπτει από το διευκρινισμένο ασάθμιστο ποσοστό, επίσης στρογγυλοποιημένο με ακρίβεια μισής εκατοστιαίας μονάδας. Το ποσοστό όσων κομμάτων υπερβαίνουν το 1% δίδεται αυτοτελώς, ενώ εκείνων που είναι μικρότερο από 1% περιλαμβάνεται στην κατηγορία «Λοιπά κόμματα». Σε αυτήν την περίπτωση, τα αντίστοιχα *περιθώρια σφάλματος* δεν υπολογίζονται από κάποιο υπόδειγμα *ανάλυσης χρονοσειρών*, λόγω αδυναμίας *εκτίμησης* για τα εν λόγω κόμματα, αλλά από το *δειγματοληπτικό σφάλμα*.

1.6 Γιατί τα ποσοστά είναι στρογγυλοποιημένα;

Σε όλο τον κόσμο, κατά κανόνα, οι εταιρείες δημοσκοπήσεων δημοσιεύουν τα ποσοστά της εκλογικής επιρροής των κομμάτων στρογγυλοποιημένα στον πλησιέστερο ακέραιο αριθμό.¹¹ Σε αντίθεση με τη διεθνή πρακτική, στην Ελλάδα, οι εταιρείες του κλάδου παρουσιάζουν τα ποσοστά της *πρόθεσης ψήφου* με ακρίβεια ενός δεκάτου της εκατοστιαίας μονάδας (0,1%). Αυτός ο τρόπος παρουσίασης δημιουργεί στην κοινή γνώμη μια παραπλανητική αίσθηση για την ακρίβεια των ερευνών και οδηγεί σε μια ανώφελη υπερεκτίμηση των δυνατοτήτων των δημοσκοπήσεων να περιγράφουν τις *τάσεις* του εκλογικού σώματος. Όταν είναι γνωστό, ότι σε ένα δείγμα 1.000 ερωτώμενων το *δειγματοληπτικό σφάλμα* είναι περίπου +/- 3%, τι νόημα έχει ο ισχυρισμός, πως το «τάδε» κόμμα έχει επιρροή, για παράδειγμα, 34,7%; Μια στρογγυλοποίηση στο 34,5% ή ακόμα και στο 35% είναι αρκετή για να αποδώσει την εκλογική επιρροή του κόμματος, όπως (και όσο) αυτή μπορεί να προσεγγισθεί από μια δημοσκόπηση. Επιπλέον, η εμμονή στην ακρίβεια των δεκαδικών ψηφίων οδηγεί πολλές φορές σε επισφαλή συμπεράσματα, ακόμα και για το ποιο κόμμα προηγείται. Με δεδομένο το *δειγματοληπτικό σφάλμα*, πόσο αξιόπιστη είναι η *εκτίμηση*, ότι ένα κόμμα προηγείται, όταν η διαφορά του από το δεύτερο

11 Βλέπε ενδεικτικά τις ιστοσελίδες <http://ukpollingreport.co.uk/>, <http://www.pollingreport.com/2008.htm> και <http://www.wahlrecht.de/umfragen/index.htm>, για τον τρόπο που παρουσιάζουν τις έρευνές τους διάφορες εταιρείες στη Μ. Βρετανία, στις ΗΠΑ και τη Γερμανία αντίστοιχα. Επιπλέον, πολλές ενώσεις εταιρειών δημοσκοπήσεων συνιστούν στα μέλη τους αυτήν την πρακτική. Βλέπε ενδεικτικά τη σελίδα της αμερικάνικης ένωσης NCPD <http://www.ncpp.org/?q=node/34>.

κόμμα είναι μικρότερη του 1% ή πολλές φορές και μικρότερη του 0,5%;

Η Public Issue, ακολουθώντας τη διεθνή πρακτική, παρουσιάζει τα ποσοστά των κομμάτων στην *εκτίμηση της εκλογικής επιρροής* σε κάθε μηνιαίο Βαρόμετρο με ακρίβεια μισής εκατοστιαίας μονάδας. Η επιλογή της ακρίβειας της μισής εκατοστιαίας μονάδας, έναντι της *εκτίμησης* με ακέραια ποσοστά, βοηθά στην καλύτερη *εκτίμηση* της επιρροής, κυρίως των μικρότερων κομμάτων, για τα οποία έχει ιδιαίτερη σημασία η μεταβολή της επιρροής τους, κατά μισή εκατοστιαία μονάδα.

2. Αντιπαράθεση με την Ελεγκτική Εταιρεία Δημοσκοπήσεων του ΣΕΔΕΑ

Εισαγωγή

Την επαύριον των εκλογών του Ιουνίου 2012 η Public Issue δέχθηκε μια αποκάλυπτη πολιτική επίθεση, η οποία εκδηλώθηκε κυρίως από το Διαδίκτυο, με στόχο την επιστημονική της απαξίωση και την επαγγελματική της υπονόμευση. Αφορμή στάθηκε η τελευταία δημοσιοποιημένη εκτίμησή της 15 ημέρες πριν τις εκλογές, σύμφωνα με την οποία ο ΣΥΡΙΖΑ προηγείτο έξι μονάδες. Λόγω της ισχύουσας 15νθήμερης απαγόρευσης, η εταιρεία δεν μπόρεσε να δημοσιοποιήσει τις εκτιμήσεις των τελευταίων εβδομάδων, που κατέγραφαν την εκμηδένιση της διαφοράς, με αποτέλεσμα να χρεωθεί «παταγώδη αποτυχία».

Η επίθεση κατά της εταιρείας ξεκίνησε από λαθρόβιες ιστοσελίδες του Διαδικτύου, με ανώνυμα σχόλια αλλά, εν συνεχεία, έλαβε τη μορφή «αιτήματος ελέγχου» της εταιρείας, για τη δήθεν «αστοχία» της. Δυστυχώς, αυτή η επίθεση βρήκε πρόθυμο αρωγό τον ΣΕΔΕΑ και την «Ελεγκτική Εταιρεία Δημοσκοπήσεων», ένα όργανο που θεσπίστηκε τυπικά με τον νόμο περί δημοσκοπήσεων του 2007, αλλά στην πραγματικότητα και στα εννέα χρόνια λειτουργίας του ουδέποτε επιτέλεσε τον έλεγχο για τον οποίο συγκροτήθηκε. Όπως έχουμε επισημάνει πολλές φορές, πρόκειται για ρύθμιση, όχι μόνον άκρως προβληματική, αλλά κυρίως –όπως αποδείχθηκε– ανεφάρμοστη, για εγγενείς λόγους.

Στα 9 χρόνια (2015) εφαρμογής του νόμου περί δημοσκοπήσεων, έχουν δημοσιοποιηθεί περισσότερες από 1.500 δημοσκοπήσεις, τις οποίες η Ελεγκτική Επιτροπή, βάσει του νόμου, θα έπρεπε να έχει ελέγξει υποχρεωτικά. Ωστόσο, οι περιπτώσεις διενέργειας ελέγχων, που πραγματοποίησε, είναι ελάχιστες και μετρώνται στα δάκτυλα του ενός χεριού. Με αυτόν τον τρόπο η λειτουργία της ακυρώθηκε από την ίδια στην πράξη. Σημαντικό μερίδιο ευθύνης για την ανεπιτυχή λειτουργία της εν λόγω Επιτροπής έχει τόσο ο Πρόεδρός της, καθηγητής Ηλίας Νικολακόπουλος, όσο και τα υπόλοιπα μέλη της.

Αλλά η στάση που τήρησε η Επιτροπή στην περίπτωση του 2012 υπήρξε περισσότερο προβληματική. Χωρίς να γίνει ο στοιχειώδης έλεγχος της ταυτότητας και των ενδεχόμενων κινήτρων ή να τηρηθούν οι στοιχειώδεις εγγυήσεις για την προστασία των ερευνητικών οργανισμών, από κακόβουλες ενέργειες, αποδέχθηκε, καταχρηστικά και με ανεπίτρεπτη «ευκολία», το «δήθεν αίτημα ελέγχου», ανοίγοντας έτσι τους ασκούς του Αϊόλου.

Από το σύνολο των εταιρειών του κλάδου που δημοσιεύουν δημοσκοπήσεις (πάνω από 50), οι περισσότερες από τις οποίες συγκροτήθηκαν για να αναλαμβάνουν έργα του Δημοσίου, είτε είναι μέλη του ΣΕΔΕΑ και της ESOMAR, είτε όχι, είτε πληρούν τις τυπικές προϋποθέσεις του νόμου, είτε όχι, είτε λειτουργούν αδιαφανώς είτε όχι, η Επιτροπή «επέλεξε» ως πλέον προβληματική που «χρήζει ελέγχου» την Public Issue!

Το θέμα που τέθηκε με αυτόν τον τρόπο δεν αναφέρεται βεβαίως ούτε στην επιστημονική αρτιότητα της διενέργειας δημοσκοπήσεων, ούτε στη δεοντολογία για τη δημοσίευσή τους ή ακόμη τη σοβαρή και απαραίτητη διερεύνηση του ενδεχόμενου «λάθους». Έδωσε όμως την αφορμή να καταγραφεί με σαφήνεια, η απάντηση της εταιρείας στις χυδαίες συκοφαντίες και τη λασπολογία που δέχθηκε.

Επιπλέον, –και το σημαντικότερο– να διατυπωθεί η κριτική στις παθογένειες της «ρύθμισης», καθώς και στη λειτουργία και τους κινδύνους που εγκυμονούσε η στάση της Επιτροπής.

Ωστόσο, το αντικειμενικό γεγονός της *de facto* κατάργησης της Ελεγκτικής Επιτροπής, δεν εμπόδισε τις απόπειρες επικοινωνιακής (=προπαγανδιστικής) χρήσης της, από κόμματα ή τις εκάστοτε κυβερνήσεις, κατά συγκεκριμένων εταιρειών, και –το χειρότερο– την απόπειρα να καθιερωθεί ένας εκφοβιστικός μηχανισμός «προληπτικής λογοκρισίας» για τις «μη-συμμορφούμενες» εταιρείες. Το γεγονός ότι αυτή η απόπειρα απέτυχε παταγωδώς, δεν αναιρεί προφανώς ούτε την πολιτική σημασία της διένεξης, ούτε βεβαίως και επιλύει το πρόβλημα της θεσμικής ρύθμισης, σχετικά με το ρόλο των δημοσκοπήσεων. Ας σημειωθεί, παρενθετικά, ότι σε μικρότερη κλίμακα, αλλά με περισσότερο χονδροειδή τρόπο, αντίστοιχη απόπειρα επιχειρήθηκε και το φθινόπωρο του 2014 (σχετικά στο επόμενο κεφάλαιο). Για αυτούς τους λόγους και, αποστασιοποιημένα πλέον, η μελέτη της συγκεκριμένης περίπτωσης καταχρηστικής και εξαμβλωματικής εφαρμογής της ρύθμισης εις βάρος μιας εταιρείας, αξίζει να διευρυνθεί (ως *case study*), για όποιον βεβαίως ενδιαφέρεται ουσιαστικά για το ζήτημα της αντιμετώπισης της καταχρηστικής και χειραγωγικής χρήσης των δημοσκοπήσεων.

Οι επιστολές με τις οποίες η εταιρεία απάντησε στην Επιτροπή και στον κ. Νικολακόπουλο (εσφαλμένα) δεν είχαν δοθεί στη δημοσιότητα το 2012. Ωστόσο, ο «πολίτης» που προσέφυγε τότε, ζητώντας τον έλεγχο της *Public Issue*, ενώ στη συνέχεια απέσυρε προσχηματικά το «αίτημα ελέγχου», εντούτοις, δημοσιοποίησε μονομερώς την εμπιστευτική αλληλογραφία του με την Επιτροπή στο Διαδίκτυο· γεγονός για το οποίο η εταιρεία είχε τότε, αμέσως, ενημερώσει γραπτώς τον ΣΕ-ΔΕΑ και την Ελεγκτική Επιτροπή, χωρίς όμως αυτοί να προβούν σε καμία ενέργεια ή διαμαρτυρία.

Η διαδικασία που ακολουθήθηκε υπήρξε άκρως αποκαλυπτική για τα κενά στη λειτουργία της Ελεγκτικής Επιτροπής και τους κινδύνους που εγκυμονεί. Ο εν λόγω «πολίτης», παραβιάζοντας κάθε έννοια δεοντολογίας και καταργώντας, με τη δημοσιοποίησή της, την εμπιστευτικότητα της αλληλογραφίας του με την Επιτροπή, εξέθεσε την τελευταία, για τον ελλιπή και πρόχειρο τρόπο με τον οποίο νομιμοποίησε ένα παντελώς αστήρικτο και πολιτικά υποκινούμενο «αίτημα». Αποκαλύφθηκε, έτσι, ο πραγματικός σκοπός της απόπειρας χρήσης της Ελεγκτικής. Όταν έγινε φανερό ότι το «αίτημα ελέγχου» ήταν ουσιαστικά παράτυπο και καταχρηστικό, ο «πολίτης» με τη διασπορά των κατασκευασμένων φημών στο Διαδίκτυο, επεδίωξε –εκ του ασφαλούς– να δώσει συνέχεια στην πολιτικών κινήτρων συκοφαντική εκστρατεία κατά της εταιρείας.

Τα τεκμήρια της αντιπαράθεσης με την Ελεγκτική Δημοσκοπήσεων και τον «πολίτη» δίδονται με χρονολογική σειρά. Ο καθένας μπορεί να εξαγάγει τα συμπεράσματά του.

2.1 Τεκμήριο 1: «Ανώνυμο» σχόλιο σε ιστοσελίδα (17/6/2012)

«Ανώνυμο» σχόλιο σε ιστοσελίδα (17/6/2012), το οποίο σχολιάζει και ο πολίτης «favlos» (Νίκος Οικονομόπουλος), ο οποίος εν συνεχεία θα προσφύγει κατά της εταιρείας, με βάση και το σχόλιο!

17/6/2012 22:31 από alyk56

Τα παρακάτω τα γράφω σαν απλός ακροατής του ραδιοφώνου του Σκάι, χωρίς να έχω κάποιες άλλες ιδιότητες ή σκοπιμότητες ή να υπονωώ τίποτε άλλο, παρά μόνον για να εκφράσω την απορία μου για ορισμένα γεγονότα και δημοσκοπήσεις - εκτιμήσεις του ραδιοσταθμού αυτού, που απεδείχθησαν εντελώς “λάθος”.

Η Public Issue (χρόνια συνεργάτης Καθημερινής και Σκάι) από πολλές μέρες τώρα καθαρά και ολοφάνερα έδινε δημοσκοπήσεις - εκτιμήσεις υπέρ του ΣΥΡΙΖΑ με διαφορές 6 τουλάχιστον μονάδων.

Κόντρα σε όλες τις φανερές δημοσκοπήσεις (όταν επιτρέπονταν), όλων των άλλων εταιρειών ήταν η μόνη εταιρεία που με φορτικότητα προσπαθούσε να πείσει για την πρώτη θέση που είχε ο ΣΥΡΙΖΑ και μάλιστα ο διευθυντής της κ. Μαυρής εξηγούσε με “πειστικότητα” τον λόγο που ο συσπασμός συνέγιε τα στρώματα των εκλογών.

Στην “μυστική” εκτίμηση του Σκάι - Public Issue στις 6-8/6/2012 ο ΣΥΡΙΖΑ προηγούνταν με διαφορά πάνω από 6%. Η “εκτίμηση” αυτή έριξε 15% το ΧΑΑ και κάνοντας τον γύρο του πλανήτη όλα ανεξαιρέτως τα χρηματιστήρια σε όλο τον κόσμο. Σήμερα κιόλας, κόντρα σε όλα τα πρώτα exit polls που εμφάνιζαν την ΝΔ οριακά μπροστά Σκάι και Public Issue έδιναν μπροστά τον ΣΥΡΙΖΑ με 1%. Τελευταίος με μισή ώρα διαφορά ο Σκάι και ο κ. Μαυρής παρουσίασαν την τελική εκτίμηση για διαφορά της ΝΔ με 1%.

Επίσης ΟΛΟΙ μα ΟΛΟΙ οι δημοσιογράφοι της Καθημερινής, της τηλεόρασης και του ραδιοφώνου του Σκάι μιλούσαν μέρες τώρα με την βεβαιότητα σχηματισμού κυβέρνησης του ΣΥΡΙΖΑ. Μάλιστα πέραν κάθε δεοντολογίας παρουσίαζαν στα δελτία των 14.00 (κα Ακριβοπούλου) πρώτα τις απόψεις του Τσίπρα και μετά Σαμαρά και υπολοίπων. Τελικά όλα απεδείχθησαν “λανθασμένα”. Χρειάζεται μήπως να δοθεί κάποια συγγνώμη από το συγκρότημα; <http://www.capital.gr/gmessages/showTopic.asp?id=3102433>

Για όλα τα παραπάνω αιτούμαι την έρευνα από μέρους σας, ως αρμόδια αρχή, για την συγκεκριμένη τελευταία έρευνα της Public Issue που δημοσίευσε την τελευταία ημέρα που επιτρέπεται από την νομοθεσία και ζητώ να μάθω αν τηρήθηκαν τα αποδεκτά επιστημονικά στοιχεία που εσείς έχετε προσδιορίσει ως τέτοια.

Οικονομόπουλος Νίκος

ΝΕΠΟΦ

Νέο Πολιτικό και Οικονομικό Φόρουμ

<http://favlos.capitalblogs.gr>

<http://www.neoforum.gr/>

Θεματικές συζητήσεις - Capital.gr <http://www.capital.gr/gmessages/showTopic.asp?id=3102433>

Capital.gr Συζητήσεις Capital Tax Forex Capital Auto Tech Blogs Capital TV CapitalHealth

Capital.gr

ΕΙΔΗΣΕΙΣ	ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ	ΕΡΓΑΛΕΙΑ	ΤΕΧΝ. ΑΝΑΛΥΣΗ	ΑΓΟΡΕΙΣ	ΘΕΜΕΛΙΩΔΗ	ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΕΣ	ΦΑ
----------	------------	----------	---------------	---------	-----------	-------------	----

Σύμβολο Ελλάδα Εικόνα μετοχής [+](#) ΓΑ RT 15:29 634,

15:00 Ο Πάνος Τσακλόγλου αναλαμβάνει πρόεδρος του ΣΟΕ

Συζητήσεις της εταιρίας Αρχική σελίδα Όλο το μηνύματα Συζητήσεις άλλης εταιρίας: Μετάφραση
Θεματικές συζητήσεις | Μετοχικές συζητήσεις | [RSS](#) | Συζητήσεις για την εταιρεία [Αναζήτηση](#)

Άλλα θέματα

Έκρυσαν σκοπιμότητα οι "λανθασμένες" δημοσκοπήσεις Σκάι - Public Issue; [Πίσω](#)

17/6/2012 22:31 από : alyk56

Το παρακάτω το γράφω σαν ανόητο ακροατής του ραδιοφώνου του Σκάι, χωρίς να έχω κάποιες άλλες ιδιότητες ή σκοπιμότητες ή να υπονοώ τίποτε άλλο, παρά μόνον για να εκφράσω την απορία μου για ορισμένα γεγονότα και δημοσκοπήσεις - εκτιμήσεις του ραδιοσταθμού αυτού, που απεδείχθησαν εντελώς "λάθος".

Η Public Issue (χρόνια ανεργικής Καθημερινής και Σκάι) από πολλές μέρες τώρα καθορά και ολοφάνερα έδινε δημοσκοπήσεις - εκτιμήσεις υπερ του ΣΥΡΙΖΑ με διαφορές 6 τουλάχιστον μονάδων.

Κάντρα σε όλες τις φανερές δημοσκοπήσεις (όταν επετρέπονταν), όλων των άλλων εταιρειών ήταν η μόνη εταιρεία που με φορτιστικότητα προσπαθούσε να πείσει για την πρώτη θέση που είχε ο ΣΥΡΙΖΑ και μάλιστα ο διευθυντής της κ. Μαυρίδης εγγυούσε με "πιστότητα" τον λόγο που ο συνασπισμός ανέλαβε τα στρώματα των εκλογών.

Στην "μυστική" εκτίμηση του Σκάι - public Issue στις 6-8/6/2012 ο ΣΥΡΙΖΑ προηγούνταν με διαφορά πάνω από 6%. Η "εκτίμηση" αυτή έριξε 15% το ΧΑΑ και κάνοντας τον γύρο του πλανήτη όλα ανεξαιρέτως τα χρηματιστήρια σε όλο τον κόσμο.

Σήμερα κύλας, κάντρα σε όλα τα πρώτα exit polls που εμφανίζουν την ΝΔ οριακά μπροστά Σκάι και public Issue έδιναν μπροστά τον ΣΥΡΙΖΑ με 1%. Τελευταίος με μισή ώρα διαφορά ο Σκάι και ο κ.Μαυρίδης παρουσίασαν την τελική εκτίμηση για διαφορά της ΝΔ με 1%.

Επίσης ΟΛΟΙ μΟ ΟΛΟΙ οι δημοσιογράφοι της Καθημερινής, της τηλεόρασης και του ραδιοφώνου του Σκάι μίλούσαν μέρες τώρα με την βεβαιότητα σχηματισμού κυβέρνησης του ΣΥΡΙΖΑ. Μάλιστα πήραν κάθε δεοντολογίας παρουσιάζον στα δελτία των 14.00 (κα Ακρίβοπούλου) πρώτα τις απόψεις του Τσίπρα και μετά Σαμαρά και υπολοίπων.

Τελικά όλα απεδείχθησαν "λανθασμένα". Χρειάζεται μήνυμα να δοθεί κάποια συνάντη από το συγκρότημα;

Αξιολογήστε το μήνυμά: 37 ψήφοι

Απάντηση [↑](#) Σελίδα 1 από 5 **1** 2 3 4 5 > »

= talbot 17/6/2012 22:36 (14)

Απόλυτα ορθή περιγραφή.
Δεν χρειάζεται συγγνώμη εκ μέρους τους.

Απόλυση της public issue,αλλοιώς οι πολίτες θα οδηγηθούμε στην εξίσωση Μαυρίδης=Αλαφούδης

= fanvios 17/6/2012 22:44 (11)

οι περισσότερες δημοσκοπήσεις εξυπηρετούν συμφέροντα και ακολουθούν το χρήματα
το είπαμε και καλύτερα

Ανέβασμα
Μπορείτε να γράψετε
Νέες λίστα
18/5/2011
συγκεκριμένο
υπόγραφο ...
Επιλεγμένο
Από σήμερα
του Capital
Αυτόματη
Το Capital
που «μεταφ

Προβολή ή
γράφουμε
Στις μετοχές
σε μια συγκ

1 of 3 4/7/2012 15:24

2.2 Τεκμήριο 2: E-mail του Ν. Οικονομόπουλου, δύο ημέρες μετά (19/6/2012) προς τον ΣΕΔΕΑ

E-mail του Ν. Οικονομόπουλου, δύο ημέρες μετά (19/6/2012) προς τον ΣΕΔΕΑ, το οποίο προωθείται από τον τελευταίο στην εταιρεία. Σε αυτό, το «ανώνυμο» σχόλιο χρησιμοποιείται τώρα... ως επιχείρημα.

Yiannis Mavris

From: SEDEA [sedea@ath.forthnet.gr]
Sent: Τρίτη, 19 Ιουνίου 2012 14:51
To: Yiannis Mavris
Subject: FW: έλεγχος Public Issue

Αγαπητέ κύριε Μαυρή,
 Σας προωθώ email που αφορά στην εταιρεία σας.

Από τη Γραμματεία,

ΣΕΔΕΑ
 Τηλεφωνία: 0110-39 48000
 e-mail: sedea@ath.forthnet.gr, WS: www.sedea.gr

 Δεν ταίριαζε αυτό το email
 γιατί προστάτευσε το παρελθόν.

-----Original Message-----
From: Nikos Oikonomopoulos [mailto:favlos118@gmail.com]
Sent: Tuesday, June 19, 2012 12:59 AM
To: sedea@ath.forthnet.gr
Subject: έλεγχος Public Issue

Είναι αξιοπερίεργο και χρήζει έρευνας πως μια (1) εταιρεία η Public Issue είχε διαφοροποιηθεί πλήρως από τις υπόλοιπες εταιρείες και έβλεπε το κόμμα Σύριζα συνεχώς να προηγείται με μεγάλη διαφορά από τα υπόλοιπα κόμματα ενώ όλοι οι άλλοι έβλεπαν τουλάχιστον ντέρμπι.

Διάβασα σε φόρουμ ανθρώπους που επηρεάστηκαν να κάνουν ακόμα και οικονομικές κινήσεις με αφορμή την έρευνα που έδινε νικητή τον Σύριζα και μάλιστα με διαφορά.

Παραθέτω μια περίπτωση
<http://www.capital.gr/gmessages/showTopic.asp?id=3102433>

Ζητώ λοιπόν να ερευνηθεί η εταιρεία Public Issue και να δούμε αν ήταν τα αποτελέσματα βασισμένα σε επιστημονική έρευνα

Οικονομόπουλος Νίκος

ΝΕΦΟΦ

Νέο Πολιτικό και Οικονομικό Φόρουμ

<http://favlos.capitalblogs.gr>

<http://www.neoforum.gr/>

6978 666400

2.3 Τεκμήριο 3: Η από 3/7/2012 επιστολή του ΣΕΔΕΑ (πρόεδρος Σπ. Ζαβιτσάνος) και της Ελεγκτικής Δημοσκοπήσεων

Η από 3/7/2012 επιστολή του ΣΕΔΕΑ (πρόεδρος Σπ. Ζαβιτσάνος) και της Ελεγκτικής Δημοσκοπήσεων (πρόεδρος Η. Νικολακόπουλος), με την οποία γίνεται δεκτό το αίτημα ελέγχου που υπέβαλε ο εκπρόσωπος του ΝΕΠΟΦ, Νίκος Οικονομόπουλος, παρότι δεν τηρήθηκαν οι στοιχειώδεις τυπικές και ουσιαστικές προϋποθέσεις και παρότι δεν είχε προηγηθεί κανένας έλεγχος για να διαπιστωθεί εάν υφίσταται έννομο συμφέρον του προσφεύγοντος.

Επιστολή της Αστικής μη Κερδοσκοπικής Εταιρείας «Ελεγκτική Δημοσκοπήσεων» σχετικά με την αίτηση ελέγχου δημοσκοπήσεων

Προς
κ. Γιάννη Μαυρή
Public Issue ΑΕ
Βασ. Κων/νου 16
Αθήνα
Αθήνα, 3 Ιουλίου 2012

Αξιότιμε κ. Μαυρή,

Σας διαβιβάζουμε το αίτημα ελέγχου που υπέβαλε στην Ελεγκτική Δημοσκοπήσεων ο Νικόλαος Οικονομόπουλος και παρακαλούμε για τις θέσεις σας επί των ισχυρισμών του αιτούντος.

Υπενθυμίζουμε ότι η Ελεγκτική Δημοσκοπήσεων, κατά πάγια πρακτική, αμέσως μετά την υποβολή του αιτήματος ελέγχου, το διαβιβάζει προς την εταιρεία που διενέργησε την έρευνα της οποίας τον έλεγχο ζητά ο αιτών, προκειμένου να διατυπώσει τις θέσεις της. Η απάντηση της εταιρείας σας θα διαβιβαστεί στον αιτούντα ο οποίος θα κληθεί εν συνεχεία να δηλώσει εάν επιθυμεί την διενέργεια του ελέγχου ή εάν η απάντηση της εταιρείας ικανοποίησε το αίτημά του.

Σας ενημερώνουμε σε κάθε περίπτωση ότι η Επιτροπή έκρινε κατά το άρθρο 5.3 του Κανονισμού ότι το εν λόγω αίτημα πρέπει να εξεταστεί περαιτέρω –σε περίπτωση που ο αιτών επιμένει σε αυτό– και για το λόγο αυτό επισυνάπτουμε σύμβαση σύμφωνα με το άρθρο 6 του Κανονισμού την οποία παρακαλούμε να υπογράψετε και να αποστείλετε υπογεγραμμένη εις 4πλουν στην Ελεγκτική Δημοσκοπήσεων, εφόσον σας ζητηθεί.

Για την συνεργασία σας ευχαριστούμε.

Με εκτίμηση

Σπύρος Ζαβιτσάνος
Διαχειριστής

Ηλίας Νικολακόπουλος
Πρόεδρος Επιτροπής Ελέγχου Ελεγκτικής Δημοσκοπήσεων

2.4 Τεκμήριο 4: Το αίτημα ελέγχου της Public Issue που υπέβαλε ο εκπρόσωπος του ΝΕΠΟΦ.

Το αίτημα ελέγχου της Public Issue που υπέβαλε ο εκπρόσωπος του ΝΕΠΟΦ, Ν. Οικονομόπουλος (3/7/2012):

Αίτηση ελέγχου συγκεκριμένης δημοσκοπήσης

Προς
ΕΛΕΓΚΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΔΗΜΟΣΚΟΠΗΣΕΩΝ
Υπ' όψιν προέδρου
κ. Ηλία Νικολακόπουλου

Ημερομηνία: 3/7/2012

Η τελευταία δημοσκόπηση της εταιρείας Public Issue που δόθηκε στην δημοσιότητα την Παρασκευή 1/6/2012 <http://www.publicissue.gr/2026/varometro-3o-kyma-mai-2012/> εκτιμά ότι η διαφορά υπέρ του κόμματος Σύριζα είναι σημαντική και απέχει από τον δεύτερο που κατά την εν λόγω εταιρεία ήταν η Νέα Δημοκρατία, ενώ παράλληλα όλες οι υπόλοιπες εταιρείες του χώρου – πλην άλλης μίας που θα αναφερθώ στη συνέχεια – που βέβαια πιθανολογώ ότι χρησιμοποιούν τους ίδιους κανόνες έρευνας και ρωτούν Έλληνες που βρίσκονται πάνω κάτω στην ίδια πνευματική, αντιληπτική και οικονομική κατάσταση με αυτούς που χρησιμοποίησε και η εταιρεία Public Issue, έδιναν αποτελέσματα που σε γενικές γραμμές έβλεπαν πιθανό νικητή των εκλογών τη Νέα Δημοκρατία με 1-2 μονάδες διαφορά από τον δεύτερο Σύριζα.

Η άλλη εταιρεία που έδινε και αυτή πρωτιά στον Σύριζα ήταν η VPRC που και αυτή έδινε νικητή τον Σύριζα με ποσοστά στο 30% ενώ έβλεπε δεύτερη τη ΝΔ με 26,5% (με +/- 2,9%) (Επίκαιρα)

Μια προσεκτικότερη ματιά στις δύο εταιρείες αποκαλύπτει την σχέση που έχει ο ιδιοκτήτης της Public Issue κ. Μαυρής με την εταιρεία VPRC που ήταν μέχρι το 2007 ενώ τώρα απ' ό,τι βρήκα στο διαδίκτυο διατηρεί μετοχική σχέση. <http://www.mavris.gr/830/press-release/>

Για να πάω το θέμα ακόμα παραπέρα και να αμφισβητήσω εντονότερα τα 'επιστημονικά' στοιχεία της τελευταίας δημοσκόπησης της Public Issue ψάχνοντας στο διαδίκτυο βρήκα συνέντευξη του ιδιοκτήτη της εταιρείας κ. Μαυρή στην [ΣΣ. κυπριακή!] εφημερίδα Φιλελεύθερος που 'ονειρεύεται' κύριους σεισμούς όσον αφορά στην εκλογική νίκη Σύριζα στις 17/6 μετά τον προσεισμό της 6/5 πάλι όσον αφορά στα αποτελέσματα του Σύριζα. <http://www.mavris.gr/3165/interview-philelefttheros-20-05-2012/>

Αυτά όλα δείχνουν τουλάχιστον μια μεροληψία στα μάτια μου ως πολίτη, γιατί ας πούμε δεν θυμάμαι να έχω δει τον Πρόεδρο της ΕΛΕΓΚΤΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΔΗΜΟΣΚΟΠΗΣΕΩΝ που αιτούμαι έλεγχο κ. Νικολακόπουλο να μιλάει για σεισμούς και άλλα όμορφα παρά την συνεχή όχληση τις ημέρες των εκλογών από όλους για να 'διαρρεύσει' στοιχεία.

Τέλος να αναφέρω ότι ακόμα και την ημέρα των εκλογών η ίδια εταιρεία –Public Issue– όταν ανακοινώθηκαν τα πρώτα exit poll έβγαζε πάλι μόνον αυτή νικητή τον Σύριζα ενώ όλες οι άλλες έδιναν ντέρμπι με πιθανό νικητή τη ΝΔ με μισή περίπου μονάδα.

Μάλιστα πήρε πίσω την πρόβλεψη μόνο όταν τα πραγματικά αποτελέσματα του ΥΠΕΣ έδειχναν καθαρά υπεροχή της ΝΔ και πλήρη αναντιστοιχία με τα συμπεράσματα της Public Issue.

Αργότερα είδα ότι η εν λόγω εταιρεία ισχυρίστηκε ότι δεν έκανε exit poll και αυτά ήταν έρευνες που έκανε κατά την διάρκεια του 15νθημέρου που ισχύει η απαγόρευση!

Δηλαδή αν αυτό ισχύει έχουμε μια εταιρεία να δημοσιεύει ακριβώς την ώρα που όλοι βγάζουν τα πρώτα exit poll τα δικά της στοιχεία που αφορούσαν σε παρελθόντα χρόνο, χωρίς καν να το αναφέρει και όποιος κάνοντας ζάπινγκ από κανάλι σε κανάλι έβλεπε μόνο αυτά τα αποτελέσματα να διαφέρουν από ΟΛΑ τα υπόλοιπα λες και το δείγμα που είχε χρησιμοποιηθεί σύμφωνα με τα επιστημονικά δεδομένα που οφείλουν όλες οι εταιρείες να τηρούν, ήταν άλλο για την Public Issue και άλλο για τις υπόλοιπες εταιρείες.

Αν θέλετε να βγάλετε από πάνω σας μια υφέρπουσα φήμη ότι οι εταιρείες δημοσκοπήσεων ακολουθούν την γραμμή του χρήματος πρέπει να ελεγχθεί η επιστημονική ακρίβεια της συγκεκριμένης έρευνας και να πάρετε θέση άμεσα αφήνοντας κατά μέρος κάθε κακώς εννοούμενη συναδελφική αλληλεγγύη.

Για την άκριτη χρήση των δημοσκοπήσεων της Public Issue και την αποδοχή από τα μέσα που αυτή συνεργάζεται, Σκάι - Καθημερινή, δεν είστε αρμόδιοι αλλά θα σας παραθέσω κείμενο χρήστη στο φόρουμ του capital.gr που αναφέρει τα παρακάτω για το όλο θέμα:

17/6/2012 22:31 από alyk56 [ΣΣ. Πρόκειται για το Τεκμήριο 2.1]

Τα παρακάτω τα γράφω σαν απλός ακροατής του ραδιοφώνου του Σκάι, χωρίς να έχω κάποιες άλλες ιδιότητες ή σκοπιμότητες ή να υπονωώ τίποτε άλλο, παρά μόνον για να εκφράσω την απορία μου για ορισμένα γεγονότα και δημοσκοπήσεις - εκτιμήσεις του ραδιοσταθμού αυτού, που απεδείχθησαν εντελώς "λάθος".

Η Public Issue (χρόνια συνεργάτης Καθημερινής και Σκάι) από πολλές μέρες τώρα καθαρά και ολοφάνερα έδινε δημοσκοπήσεις - εκτιμήσεις υπέρ του ΣΥΡΙΖΑ με διαφορές 6 τουλάχιστον μονάδων.

Κόντρα σε όλες τις φανερές δημοσκοπήσεις (όταν επιτρέπονταν), όλων των άλλων εταιρειών ήταν η μόνη εταιρεία που με φορτικότητα προσπαθούσε να πείσει για την πρώτη θέση που είχε ο ΣΥΡΙΖΑ και μάλιστα ο διευθυντής της κ. Μαυρή εξηγούσε με "πειστικότητα" τον λόγο που ο συνασπισμός συνέχιζε τα στρώματα των εκλογών.

Στην "μυστική" εκτίμηση του Σκάι - Public Issue στις 6-8/6/2012 ο ΣΥΡΙΖΑ προηγούνταν με διαφορά πάνω από 6%. Η "εκτίμηση" αυτή έριξε 15% το ΧΑΑ και κάνοντας τον γύρο του πλανήτη όλα ανεξαιρέτως τα χρηματιστήρια σε όλο τον κόσμο. Σήμερα κιόλας, κόντρα σε όλα τα πρώτα exit polls που εμφάνιζαν την ΝΔ οριακά μπροστά Σκάι και Public Issue έδιναν μπροστά τον ΣΥΡΙΖΑ με 1%. Τελευταίος με μισή ώρα διαφορά ο Σκάι και ο κ. Μαυρή παρουσίασαν την τελική εκτίμηση για διαφορά της ΝΔ με 1%.

Επίσης ΟΛΟΙ μα ΟΛΟΙ οι δημοσιογράφοι της Καθημερινής, της τηλεόρασης και του ραδιοφώνου του Σκάι μιλούσαν μέρες τώρα με την βεβαιότητα σχηματισμού κυβέρνησης του ΣΥΡΙΖΑ. Μάλιστα πέραν κάθε δεοντολογίας παρουσίαζαν στα δελτία των 14.00 (κα Ακριβοπούλου) πρώτα τις απόψεις του Τσίπρα και μετά Σαμαρά και υπολοίπων. Τελικά όλα απεδείχθησαν "λανθασμένα". Χρειάζεται μήπως να δοθεί κάποια συνγνώμη από το συγκρότημα; <http://www.capital.gr/gmessages/showTopic.asp?id=3102433>

Για όλα τα παραπάνω αιτούμαι την έρευνα από μέρους σας, ως αρμόδια αρχή, για την συγκεκριμένη τελευταία έρευνα της Public Issue που δημοσίευσε την τελευταία ημέρα που επιτρέπεται από την νομοθεσία και ζητώ να μάθω αν τηρήθηκαν τα αποδεκτά επιστημονικά στοιχεία που εσείς έχετε προσδιορίσει ως τέτοια.

Οικονομόπουλος Νίκος

ΝΕΠΟΦ

Νέο Πολιτικό και Οικονομικό Φόρουμ

<http://favlos.capitalblogs.gr>

<http://www.neoforum.gr/>

2.6 Τεκμήριο 6: Η Διακήρυξη του «Νέου Πολιτικού και Οικονομικού Φόρουμ»

Η Διακήρυξη του «Νέου Πολιτικού και Οικονομικού Φόρουμ» (ΝΕΠΟΦ), του πολιτικού φορέα, που κατά δήλωση εκπροσωπούσε ο αιτούμενος τον έλεγχο της Public Issue blogger “favlos” (κατά κόσμον Ν. Οικονομόπουλος).

ΝΕ.Π.Ο.Φ.

Ιδρύουμε το Νέο Πολιτικό & Οικονομικό φόρουμ με προοπτική να μετεξελιχθεί σε κόμμα που να προτάσσει τα αυτονόητα.

Το ΝΕΠΟΦ είναι φορέας ανοικτός σε όλους, επεμβαίνει όπου μπορεί, προτείνοντας λύσεις με λίγα και απλά λόγια.

ΕΚΛΟΓΕΣ 17 Ιουνίου 2012

Οι Βουλευτικές εκλογές της 6/5/2012 άλλαξαν το δικομματικό σκηνικό των τελευταίων δεκαετιών και ανέδειξαν τουλάχιστον δέκα κόμματα με ικανά ποσοστά, ενώ εφτά από αυτά πέρασαν το όριο του 3% αποκτώντας βουλευτική εκπροσώπηση και λόγο στις εξελίξεις.

Η προβλεπόμενη από το σύνταγμα διαδικασία δεν έδωσε κυβέρνηση, αναδεικνύοντας έτσι ένα πρόβλημα που υπάρχει στην πολιτική κουλτούρα, του σχηματισμού δηλαδή κυβερνήσεων μέσω συνεργασιών.

Η αδυναμία αυτή μάλιστα διογκώνεται ακόμα περισσότερο αν υπολογιστεί ότι ο ισχύων εκλογικός νόμος δίνει πενήντα έδρες στο πρώτο κόμμα, βοηθώντας έτσι την δημιουργία κυβέρνησης με σαφώς λιγότερους εταίρους. Δηλαδή τα πράγματα θα ήταν πολύ χειρότερα αν υπήρχε η από χρόνια ζητούμενη, κυρίως από τα μικρά κόμματα, απλή αναλογική, όπου εκεί θα ήταν απαραίτητη η συνεννόηση περισσότερων πολιτικών σχηματισμών.

Η έλλειψη λοιπόν κουλτούρας σχηματισμού κυβερνήσεων μέσω συνεργασιών, τα δεκάδες σημεία που αυτάρεσκα προτάσσουν μερικά κόμματα ως κόκκινες γραμμές ώστε να πουν το πολυπόθητο ναι, σε ενδεχόμενη συνεργασία αλλά και ο φόβος ανάληψης πολιτικών ευθυνών, προσβλέποντας περισσότερο στο πολιτικό τους αύριο παρά στην λύση του Εθνικού προβλήματος μέσω δημιουργίας βιώσιμης κυβέρνησης, δημιουργούν ένα ξεκάθαρο σκηνικό για τις επιλογές μας στις εκλογές της 17/6/2012.

Τα κόμματα που πέρασαν το 3% και εισήλθαν στην βραχύβια προηγούμενη βουλή, εκτιμούμε ότι έχουν τα παρακάτω χαρακτηριστικά, αρχίζοντας από το τελευταίο σε δύναμη και προχωρώντας προς το πρώτο.

Η Δημοκρατική Αριστερά (ΔΗΜΑΡ) κόμμα που εκπροσωπεί σαφώς την σύγχρονη Ευρωπαϊκή Αριστερά, χωρίς να έχει κάνει την οριστική ρήξη με το παρελθόν και τις ιδεολογίες που περιορίζουν την δυναμική ενός αριστερού κόμματος, μετατρέποντάς το σε δύναμη εξουσίας, προτάσσει ως δύναμή της την αξιοπιστία του ηγέτη της κ. Κουβέλη αλλά και την, μέχρι ‘παρεξηγήσεως’, απουσία εύκολων συνθημάτων που θα της έδιναν εκλογικά οφέλη. Υπάρχει όμως ανάγκη να απαγκιστρωθεί από το παρελθόν και να καταλάβει ότι δεν υπάρχει λόγος να απολογείται στους πρώην συντρόφους του Σύριζα και ότι οι Έλληνες ψηφοφόροι απαιτούν και του δίνουν ρόλο ρυθμιστή, προσβλέποντας σε αυτόν και στα χαρακτηριστικά που έχει.

Η Χρυσή Αυγή (ΧΑ) καθαρόαιμο κόμμα της άκρας λαϊκής δεξιάς που προτάσσει καθαρά το σύνθημα ‘έξω όλοι οι ξένοι’, σύνθημα που βρίσκει ακροατήριο μέσω του προβλήματος της εγκληματικότητας αλλά και μέσω της πραγματικής παρουσίας της στα μέρη του προβλήματος, κερδίζο-

ντας έτσι μέρος της νεολαίας αλλά και αρκετούς μεγαλύτερης ηλικίας που αισθάνονται ότι υπάρχει βοήθεια, αφού η συντεταγμένη πολιτεία είναι απούσα και ο βραχίονας που είναι εντεταλμένος να τους προστατεύει, η αστυνομία, έχει πετάξει λευκή πετσέτα και έχει αναγνωρίσει-παραδεχτεί αρκετά άβυσσες στο κέντρο της Αθήνας αλλά και αλλού, περιορίζοντας την αστυνόμευση στους Έλληνες, βοηθώντας ως εισπρακτικός μηχανισμός του κράτους παρά ως αστυνομία πόλεων στο πλευρό των Ελλήνων φορολογούμενων.

Πολιτικά προτιμούμε καθαρόαιμους πολιτικούς σχηματισμούς και εκπροσώπους τάσεων, ειδικά των άκρων, παρά να είναι καμουφλαρισμένοι και ενσωματωμένοι σε μαζικά πολυσυλλεκτικά κόμματα.

Δηλαδή καλύτερα να υπάρχει η χρυσή αυγή μόνη της παρά να στεγάζεται στα δεξιά κόμματα.

Υπάρχει για ένα συγκεκριμένο ρόλο που δεν μπορεί να αναλάβει ένα κόμμα αρχών και αστικής δημοκρατίας. Φυσικά οι πρακτικές της και η όλη 'σκηνική' της παρουσία είναι η επένδυση του βασικού συνθήματος 'έξω οι ξένοι' και απευθύνεται αποκλειστικά στους ψηφοφόρους που το ενστερνίζονται, τραβώντας τους πίσω με θεαματικές ενέργειες όταν αντιλαμβάνονται ότι αυτοί τείνουν να φύγουν και να ψηφίσουν άλλο κόμμα.

Το Κ.Κ.Ε. ίσως το τελευταίο παγκοσμίως κομμουνιστικό κόμμα που παραμένει προσηλωμένο στις βασικές αρχές του κομμουνισμού, ζει σε έναν δικό του ασάλευτο χρόνο που περιλαμβάνει αέργους που είναι μέλη του κόμματος, διαχειρίζεται μια, από τον δικό του θεό, εντολή ιδιοκτησίας των εργατών στην Ελλάδα και είναι το κόμμα που δεν θα ήθελε να αλλάξει απολύτως τίποτα.

Ίσως στην παρούσα συγκυρία η μοναδική του χρησιμότητα είναι, παραμένοντας ασάλευτο και με παγιωμένη την αντίληψη ότι δεν συνεργάζεται με κανένα, ότι συγκρατεί ένα αρκετά κρίσιμο ποσοστό ψηφοφόρων που ενδεχομένως με άλλη ηγεσία και πολιτική βούληση να ανίχνευαν την πιθανότητα να υποστηρίξουν τον λαϊκό-λαϊκίστικο πόλο της 'αριστεράς' που είναι ο Σύριζα.

Οι Ανεξάρτητοι Έλληνες, το κόμμα του κ. Καμμένου, είναι καταγγελτικό κόμμα, βασισμένο στην προσωπική διαμάχη του κ. Καμμένου με τον κ. Σαμαρά.

Πέρα από αυτό, βασίζεται σε ακραίες ιστορίες συνωμοσίας που και βάση να είχαν δεν είναι της στιγμής να λυθούν, ενώ δεν αποτελεί κυβερνητική λύση και ζητάει μετεκλογικά εγγυήσεις ανέφικτες ώστε να συνεργαστεί, οπότε καταλήγει να είναι χαμένη ψήφος.

Οι ψηφοφόροι του προέρχονται κυρίως από τα λαϊκά δεξιά στρώματα που η κρίση οδήγησε στην εξαθλίωση και είδαν στο πρόσωπο του αρχηγού του κόμματος και στην ρητορική του μια δεξιά πατριωτική αντιμνημονιακή φωνή που θα τους εκπροσωπήσει.

Το κόμμα αυτό πέρα από τον αντιμνημονιακό, καταγγελτικό του λόγο οφείλει την άνοδό του και στην γενικευμένη χρήση των δικτύων επικοινωνίας.

Προβλέπουμε ότι θα είναι κόμμα μικρού χρονικού ορίζοντα αφού οι αντιφάσεις και ο συνωμοσιολογικός χαρακτήρας του ιδρυτή του θα φανεί σε όλη την έκταση όταν κάτσει η σκόνη και τα πράγματα πάρουν λογικότερες διαστάσεις.

Το ΠΑΣΟΚ είναι στην ουσία ο κεντρικός αρνητικός 'ήρωας' της κρίσης χρέους που ζούμε και έχει τελευταία μεταβληθεί σε κρίση Εθνικής ύπαρξης.

Η νέα ηγεσία υπό τον κ. Βενιζέλο σαφώς δεν είναι, δεν θέλει και τελικά δεν αντιπροσωπεύει το παλιό, γνωστό ως βαθύ ΠΑΣΟΚ που έχει μετακομίσει στον αντικαταστάτη του τον Σύριζα, παίρνοντας από το ΠΑΣΟΚ, ποσοστά, ανθρώπους, συνθήματα και την θέση που αυτό είχε στον παλαιό δικομματισμό.

Η φυγή άφησε πίσω αρκετά βαρίδια που ακόμα δεν τόλμψε να θίξει ο νέος του αρχηγός, μεταξύ αυτών το τραγικότερο πρόσωπο όλων των εποχών για την Ελλάδα, τον πρώην πρωθυπουργό Γιώργο Παπανδρέου αλλά και άλλα στελέχη που βαρύνονται για την γιγάντωση του κομματισμού, του πελατειακού κράτους και της σοβιετικού τύπου γραφειοκρατίας που ήταν είναι και θα είναι η μεγαλύτερη πληγή της Ελληνικής κοινωνίας.

Θετικό σημείο ο Ευρωπαϊκός προσανατολισμός και η υπόσχεση Βενιζέλου ότι η επόμενη ημέρα θα φέρει ένα νέο κεντροδεξιό σοσιαλιστικό σχήμα απαλλαγμένο από τα λάθη του παρελθόντος και με νέο όνομα.

Ο Σύριζα τώρα είναι αυτός που κινεί τα πράγματα, ωθεί τις καταστάσεις συνεχώς από ακραίες σε ακόμα πιο ακραίες, δημιουργώντας αντίρροπες δυνάμεις, προκαλεί πόλωση και διχασμό που η Ελληνική κοινωνία είχε να δει από την δεκαετία του 1940.

Η συνεισφορά του στην σύγχρονη Ελληνική πολιτική σκηνή είναι εξόχως σημαντική αφού δι-αλεκτικά, για να χρησιμοποιήσουμε μια αρχαία μεν εννοιολογικά λέξη που όμως δανείστηκαν οι θεωρητικοί του μαρξισμού-κομμουνισμού και έφτασε να σημαίνει την εύρεση και σύνθεση της αλήθειας μέσω των συγκρούσεων και αντιφάσεων, διαλεκτικά λοιπόν είναι η δύναμη που κατα-λύει, δοκιμάζει αποδομεί το παλιό αλλά δυστυχώς η συνεισφορά του περιορίζεται σε αυτό, απλά υπηρετώντας την ιστορική αναγκαιότητα που εμφανίστηκε απαιτώντας αλλαγή, χρησιμοποιώντας το όχημα του σύριζα να την εκφράσει.

Έγραφα δυστυχώς πιο πάνω γιατί η πραγματική δομή και υπόσταση του οχήματος, του Σύριζα δηλαδή, που ώθησε όλο το πολιτικό σκηνικό σε αλλαγή και σύγκρουση δεν έχει την απαιτούμενη βαρύτητα ώστε η δυσμενής συγκυρία της κρίσης να μεταβληθεί σε ένα είδος κάθαρσης και δημι-ουργίας μιας νέας κατάστασης που θα οδηγούσε την Ελλάδα στις επόμενες δεκαετίες.

Η πραγματική υπόσταση αυτού του συνασπισμού συνιστωσών είναι η εκ νέου αναβίωση του παλιού δίπολου ΝΔ-ΠΑΣΟΚ που τώρα θα είναι ΣΥΡΙΖΑ-ΝΔ με σκοπό να συνεχιστεί απρόσκοπτα το κομματικό-πελατειακό κράτος, αδιαφορώντας αν ανήκει στην ευρωζώνη, αδιαφορώντας αν το νόμισμα θα είναι το ευρώ ή το δραχμή ή το δηνάριο.

Αυτό αποδεικνύεται από την προσχώρηση μαζικά όλου του βαθέως ΠΑΣΟΚ στον Σύριζα με ταχύτατους ρυθμούς, απειλώντας το ΠΑΣΟΚ με άνευ προηγουμένου συρρίκνωση που οδήγησε την ηγεσία μέσω των τοπικών οργανώσεων κυρίως, να προσπαθήσει να αφυπνίσει τους ψηφοφόρους που δεν προσήλθαν στην προηγούμενη εκλογική αναμέτρηση ώστε οι διαρροές προς τον σύριζα να καλυφθούν από αυτούς.

Τέλος να ειπωθεί συνοπτικά ότι ο Σύριζα μπορεί υπό προϋποθέσεις να προσφέρει στην Ελλη-νική κοινωνία αν μπορέσει να κάνει με ταχύτητα τα άλματα που είναι απαραίτητα, ώστε από ένα ακτιβιστικό κόμμα αριστερού προσανατολισμού με δεκάδες τάσεις και συνιστώσες που εκλογικά αγωνιούσε αν θα μπει στην Ελληνική βουλή να μετατραπεί τάχιιστα σε αστικό κόμμα εξουσίας με χαρακτηριστικά Ευρωπαϊκά, ξεκάθαρες απόψεις και ρήξη με τον ακτιβιστικό χαρακτήρα του. Να καταφέρει δηλαδή να εκφράσει σε λίγους μήνες κάτι διαφορετικό από αυτό που είχε να διαχειριστεί ως τώρα που ήταν οι ψηφοφόροι των συνιστωσών και να συναντήσει το μεγάλο ρεύμα που τον ανέσυρε από την αφάνεια και έχει όμως άλλα χαρακτηριστικά από αυτά που εξέφραζε.

Αυτό απαιτεί χρόνο και δημιουργεί το παράδοξο, αν ψηφιστεί και κληθεί τώρα να κυβερνήσει είναι πολύ πιθανό να καεί και να οδηγήσει όλο αυτό το ρεύμα που τον ακολούθησε, απογοητευμένο στα άκρα της πολιτικής ζωής.

Τελευταίο στην ανάλυση αλλά πρώτο στις πρόσφατες εκλογές είναι το κόμμα της Νέας Δημο-κρατίας, παραδοσιακό κόμμα της κεντροδεξιάς, καταφύγιο των νοικοκυraίων που όμως βαρύνεται με παραδοσιακά λάθη στην άσκηση της πολιτικής και ειδικότερα στην ενδοτικότητα και συμπό-ρευση με το ΠΑΣΟΚ στην τελευταία αλλά κρίσιμη περίοδο της διαπραγμάτευσης για το δεύτερο μνημόνιο.

Βέβαια είναι το κόμμα που οδήγησε την Ελλάδα στην Ευρωπαϊκή Ένωση και μαζί με το ΠΑΣΟΚ πρόσφερε μέχρι το 2010 μια ευημερία που δεν είχε προηγούμενο στον σύγχρονο Ελληνικό πολιτικό βίο και συνδυάστηκε τα τελευταία χρόνια πριν την κρίση με την υιοθέτηση του σκληρότερου νομί-σματος στον κόσμο χωρίς όμως να λάβει ούτε η ΝΔ ούτε το ΠΑΣΟΚ τα απαραίτητα μέτρα ώστε η ευημερία ή τουλάχιστον η ανάπτυξη να έχει διάρκεια και να βασίζεται σε πραγματική παραγωγή και

2.7 Τεκμήριο 7: Η επιστολή που απέστειλε η Public Issue στον Πρόεδρο του ΣΕΔΕΑ Σπύρο Ζαβιτσάνο και στον Πρόεδρο της Ελεγκτικής Δημοσκοπήσεων

Η επιστολή που απέστειλε η Public Issue στον Πρόεδρο του ΣΕΔΕΑ Σπύρο Ζαβιτσάνο και στον Πρόεδρο της Ελεγκτικής Δημοσκοπήσεων, Ηλία Νικολακόπουλο, σε απάντηση της κοινοποίησης του καταχρηστικού αιτήματος ελέγχου (6/7/2012).

Ανοικτή επιστολή της Public Issue προς την «Ελεγκτική Δημοσκοπήσεων» και την Επιτροπή Ελέγχου

Προς: κ. Σπύρο Ζαβιτσάνο
Διαχειριστή Ελεγκτικής Δημοσκοπήσεων
κ. Ηλία Νικολακόπουλο
Πρόεδρο Επιτροπής Ελέγχου
Υπερείδου 7, 105 58 Αθήνα

Κοινοποιούμενη στα μέλη του ΣΕΔΕΑ
Ημ/νία: 6/7/2012

Ανοικτή επιστολή προς την Ελεγκτική Δημοσκοπήσεων και την Επιτροπή Ελέγχου

Αξιότιμοι κ.κ. Ζαβιτσάνε και Νικολακόπουλε,

Η επιστολή του κ. Ν. Οικονομόπουλου που μου διαβίβάσατε στις 3/7/2012, ελέγχεται κατ' αρχήν ως προς την τυπική της νομιμότητα, καθότι δεν περιλαμβάνει τα προβλεπόμενα από το άρθρο 5.1 εδάφιο 1 του Κανονισμού υποχρεωτικά στοιχεία του αιτούντος, καθώς και ως προς το εκπρόθεσμο αυτής.

Επί της ουσίας, συνιστά απρόκλητο λίβελο, βρίθκει αναληθειών και δυσφημιστικών διατυπώσεων, για τις οποίες η Public Issue κι εγώ προσωπικά επιφυλασσόμαστε για την άσκηση κάθε νομίμου δικαιώματός μας. Με την επιστολή δεν αποδίδεται συγκεκριμένο ελάττωμα, ως προς την επιστημονική αρτιότητα της έρευνας της Public Issue, ώστε να προκύπτει ανάγκη ελέγχου. Αντ' αυτού, ως «επιχείρημα» για να αιτιολογηθεί το αίτημα του ελέγχου, χρησιμοποιούνται προσωπικές απόψεις μου, συνεντεύξεις και θέσεις, τις οποίες έχω διατυπώσει δημοσίως, παρατιθέμενες μάλιστα με ανοίκειο τρόπο (π.χ. «ο κ. Μαυρής 'ονειρεύεται' σεισμούς»).

Η εν λόγω επιστολή και το από 19/6/2012 μήνυμα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου του ιδίου προσώπου, που επίσης μου έχετε προωθήσει, δεν περιορίζονται μόνον στην τελευταία δημοσιευμένη προεκλογική έρευνα της Public Issue, αλλά ταυτοχρόνως, μέσω αυτών, επιχειρείται «εφ' όλης της ύλης» απαξίωση και μείωση του κύρους, τόσο της Public Issue όσο και εμού προσωπικά. Είναι σαφές από το όλο ύφος της επιστολής, ότι αυτή υπερβαίνει το αναγκαίο πλαίσιο, για την εκπλήρωση του ζητούμενου ελέγχου, αφού περιλαμβάνει, επιπλέον, απαράδεκτες κρίσεις, και προσβλητικές αιχμές, που αφορούν την προσωπική, επιστημονική και επαγγελματική μου δραστηριότητα.

Επίσης, περιλαμβάνει αξιολογικές κρίσεις για την επαγγελματική συνεργασία της Public Issue με τον τηλεοπτικό και ραδιοφωνικό σταθμό ΣΚΑΪ και την εφημερίδα Καθημερινή, οι οποίες είναι παντελώς άσχετες με το αντικείμενο της Επιτροπής.

Δεν κατανοώ, λοιπόν, πώς η Επιτροπή έκρινε ως κατ' αρχήν αποδεκτή μια επιστολή, η οποία βασίζεται σε ανώνυμα διαδικτυακά σχόλια και περιέχει απαξιωτικές μομφές, οι οποίες δεν σχετί-

ζονται καθ' οποιονδήποτε τρόπο με τη διενέργεια και τα δεδομένα της συγκεκριμένης έρευνας και οι οποίες σε καμία περίπτωση δεν δικαιολογούνται από τη φύση και τον χαρακτήρα του αιτήματος ελέγχου μιας έρευνας κοινής γνώμης.

Ποιους συγκεκριμένους λόγους έκρινε βάσιμους η Επιτροπή, κατά το άρθρο 5.2 του Κανονισμού, για να στοιχειοθετηθεί το αίτημα ελέγχου και μάλιστα εκπρόθεσμα;

Με ποια λογική και κριτήρια, η Επιτροπή υιοθέτησε, ουσιαστικά, την «επιχειρηματολογία» που εκτίθεται σε αυτήν την επιστολή, στο μέτρο που δεν την επέστρεψε στον αποστολέα της, ζητώντας του να περιορισθεί στα προβλεπόμενα από τον κανονισμό;

Αντιθέτως, στην από 3/7/2012 επιστολή σας, αναφέρετε ότι: «σε κάθε περίπτωση, η Επιτροπή έκρινε κατά το άρθρο 5.3 του Κανονισμού ότι το εν λόγω αίτημα πρέπει να εξετασθεί περαιτέρω». Επομένως, η Επιτροπή, με το να κρίνει, εκ προοιμίου, ότι συντρέχει περίπτωση ελέγχου (και να κοινοποιεί, προκαταβολικά μάλιστα, προσχέδιο συμφωνητικού), προτού περατωθεί τυπικά η προβλεπόμενη από τον Κανονισμό προκαταρκτική διαδικασία, χωρίς καν να αναμένει τις εξηγήσεις τις οποίες η ίδια ζήτησε, δείχνει ότι αποδέχεται τις ατεκμηρίωτες και κακόβουλες γενικεύσεις του κ. Οικονομόπουλου και, παράλληλα, υιοθετεί τις εν λόγω αιτιάσεις του, προτού ακουστούν οι απόψεις μας. Υπό αυτά τα δεδομένα, φοβούμαι ότι εγείρονται εύλογα ερωτηματικά, ως προς τα εχέγγυα αμεροληψίας, σε περίπτωση τυχόν ελέγχου.

Ο εν λόγω κύριος παραιτεί την Επιτροπή: «Αν θέλετε να βγάλετε από πάνω σας μια υφέρπουσα φήμη ότι οι εταιρείες δημοσκοπήσεων ακολουθούν την γραμμή του χρήματος πρέπει να ελεγχθεί η επιστημονική ακρίβεια της συγκεκριμένης έρευνας και να πάρετε θέση άμεσα αφήνοντας κατά μέρος κάθε κακώς εννοούμενη συναδελφική αλληλεγγύη». Προκαλεί κατάπληξη το γεγονός ότι η Επιτροπή όχι μόνον δεν έκρινε σκόπιμο να τοποθετηθεί η ίδια επί της μομφής του υπογράφοντα, αλλά αφήνει να αιωρείται αναπάντητη μια τέτοια αυθαίρετη γενίκευση και τόσο απαξιωτική κρίση, που θίγει ομολογουμένως το σύνολο των εταιρειών του κλάδου.

Κατά τη γνώμη μου, το μείζον ερώτημα που ανακύπτει είναι το εξής: Ο λόγος, για τον οποίο η Επιτροπή αποδέχεται εκ προοιμίου, όπως φαίνεται, το αίτημα ελέγχου είναι επειδή η επίμαχη προεκλογική έρευνα εμφανίζει «μεγάλη» απόκλιση από το τελικό εκλογικό αποτέλεσμα, όπως υποστηρίζει ο κ. Οικονομόπουλος; Εάν ναι, δεν τίθεται, για τον ίδιο ακριβώς λόγο, θέμα ελέγχου όσων προεκλογικών δημοσκοπήσεων των εκλογών της 6ης Μαΐου παρουσίασαν αντίστοιχες ή και μεγαλύτερες αποκλίσεις, οι οποίες σε αρκετές περιπτώσεις υπερβαίνουν τις 5 εκατοστιαίες μονάδες;

Η Public Issue έδωσε στη δημοσιότητα την ημέρα των εκλογών, μετά το κλείσιμο της κάλπης και πριν γίνει γνωστό το εκλογικό αποτέλεσμα (19:00), τις δύο τελευταίες προεκλογικές έρευνες, που πραγματοποιήσε κατά το διάστημα της απαγόρευσης. Σε αυτές αποτυπώνεται η διαχρονική εξέλιξη των προτιμήσεων του εκλογικού σώματος, όπως καταγράφονται στα ερευνητικά δεδομένα της εταιρείας.¹² Με βάση το τελευταίο κύμα (11-14/6/2012), το ποσοστό του ΣΥΡΙΖΑ που προέκυψε (28%), αποκλίνει από το τελικό αποτέλεσμα μόλις 1%, ενώ το ποσοστό της ΝΔ (27,5%), κατά 2,5%. Αυτά είναι τα πραγματικά δεδομένα, που θεωρώ ότι είναι εν γνώσει της Επιτροπής. Εάν αγνοηθεί αυτό το κρίσιμο στοιχείο και δεν υπάρξει επ' αυτού ξεκάθαρη τοποθέτηση της Επιτροπής, δημιουργείται επικίνδυνο προηγούμενο, με συναίνεση της Επιτροπής.

Είναι προφανές, ότι το πρόβλημα των ισχυρών εντυπώσεων που δημιουργήθηκαν με τη συγκεκριμένη δημοσκοπήση οφείλεται αποκλειστικά στις δυσμενείς επιπτώσεις της ισχύουσας απαγό-

12 Βλέπε σχετικά το video της εκπομπής του ΣΚΑΪ (17/6/2012), στην ηλεκτρονική διεύθυνση <http://www.publicissue.gr/videogallery/>, «Εκλογές Ιουνίου 2012, Τηλεόραση ΣΚΑΪ: Εκλογική Εκπομπή, Μέρος 1ο (17/6/2012)»: επίσης, τη σχετική ιστοσελίδα της εταιρείας <http://www.publicissue.gr/2038/epidراسi-apagorefsis/>.

ρευσης, που υπήρξαν μεγαλύτερες από κάθε άλλη φορά. Εάν οι έρευνες των δύο τελευταίων εβδομάδων είχαν δημοσιοποιηθεί, είναι προφανές ότι δεν θα είχε δημιουργηθεί παρόμοιο πρόβλημα. Ένας ιδιώτης ενδέχεται να χρησιμοποιεί σκοπίμως τις δημιουργηθείσες εντυπώσεις. Μπορεί επίσης να μην αντιλαμβάνεται τις πραγματικές αιτίες του προβλήματος ή και να μην τις αξιολογεί. Η Επιτροπή, όμως, δεν επιτρέπεται να παραβλέπει αυτό το μείζον ζήτημα και να κρίνει με παρόμοια κριτήρια. Ενώ θα έπρεπε να καταδείξει την αποκλειστική ευθύνη της απαγόρευσης, για το επικοινωνιακό κλίμα και τις εντυπώσεις που δημιουργήθηκαν, δείχνει να παρακάμπει το πρόβλημα και αντ' αυτού ζητεί εξηγήσεις από την Public Issue, η οποία υπήρξε στην πραγματικότητα και σε τελική ανάλυση κραυγαλέο θύμα της.

Ο υπογράφων την επιστολή εμφανίζεται στο διαδίκτυο, υπό το παρωνύμιο «favlos».¹³ Ο ίδιος δηλώνει εκπρόσωπος νεοσύστατης πολιτικής κίνησης, υπό την επωνυμία «Νέο Πολιτικό και Οικονομικό Φόρουμ» (ΝΕ.Π.Ο.Φ.), η οποία, κατά την διατύπωση του σχετικού «μανιφέστου» της, αποτελεί «οιονεί» πολιτικό κόμμα.¹⁴ Σημειώνεται ότι ο υπογράφων έλαβε ανοικτά πολιτική θέση και εξέφρασε ευθέως κομματικές προτιμήσεις, ενόψει των εκλογών της 17ης Ιουνίου:

«Ο Σύριζα τώρα είναι αυτός που κινεί τα πράγματα, ωθεί τις καταστάσεις συνεχώς από ακραίες σε ακόμα πιο ακραίες, δημιουργώντας αντίρροπες δυνάμεις, προκαλεί πόλωση και διχασμό που η Ελληνική κοινωνία είχε να δει από την δεκαετία του 1940. (...) χωρίς περιστροφές και αναλύσεις ψηφίζουμε: Φιλοευρωπαϊκή κυβέρνηση και κόμματα, ώστε να είμαστε μέσα στις Ευρωπαϊκές εξελίξεις αλλά παράλληλα να δώσουμε χρόνο στους νέους πολιτικούς σχηματισμούς να ανδρωθούν και να μην καεί το σύνολο των πολιτικών δυνάμεων που υπάρχουν στην Ελλάδα. Εκφραστές χωρίς κόκκινες γραμμές για την Ευρώπη και το ευρώ είναι η ΝΔ το ΠΑΣΟΚ και η ΔΗΜΑΡ».¹⁵

Μήπως, εντέλει, το αίτημα ελέγχου εκπορεύεται από τις ανωτέρω θέσεις, που ο ίδιος εξέφρασε προεκλογικά;

Επιπλέον, υπό την αναφερόμενη επαγγελματική του ιδιότητα, ως «επαγγελματίας του χρηματιστηρίου-επενδυτής» και «Αντιπρόεδρος του Συνδέσμου Επενδυτών και Διαδικτύου – ΣΕΔ»¹⁶ μας προσάπτει, ότι δήθεν κατά την περίοδο της απαγόρευσης δημοσκοπήσεων κάποιοι «επενδυτές» υπέστησαν ζημία από χρηματιστηριακές κινήσεις που βασίστηκαν σε φήμες, σχετικές με αποτελέσματα ερευνών της εταιρείας μας. Μάλιστα, ο ίδιος επικαλείται «άποψη», διακινούμενη στο διαδίκτυο από ανώνυμο χρήστη, ο οποίος ισχυρίζεται ότι δημοσκόπηση της Public Issue (ανύπαρκτη στην πραγματικότητα) ευθύνεται τάχα για την πώση του ΧΑΑ κατά 15% και την υποχώρηση όλων ανεξαιρέτως των χρηματιστηρίων παγκοσμίως!!!¹⁷ Αξιολόγησε, άραγε ως σοβαρό τον εν λόγω ισχυρισμό η Επιτροπή;

Κατόπιν αυτών, γεννάται το εύλογο ερώτημα πού ακριβώς εντοπίζεται από την Επιτροπή το ένομο συμφέρον του κ. Ν. Οικονομόπουλου, το οποίο βάσει του Κανονισμού αποτελεί προϋπόθεση για να γίνει αποδεκτό το αίτημα ελέγχου της έρευνας και μάλιστα εκπρόθεσμα;

Εάν γίνει δεκτό, ότι γενικόλογες, αόριστες και προσχηματικές αναφορές, προσωπικές αιχμές, φήμες, συνδυαζόμενες με ανώνυμα σχόλια αλιευμένα από το διαδίκτυο, αρκούν άνευ ετέρου για την ενεργοποίηση του θεσμικού πλαισίου ελέγχου δημοσιευμένων δημοσκοπήσεων, τότε ανοίγουν κυριολεκτικά οι «ασκοί του Αιόλου». Στην περίπτωση αυτή, πολύ φοβόμαι μήπως η Επιτροπή

13 Βλέπε σχετικά την ιστοσελίδα <http://favlos.capitalblogs.gr/>.

14 Βλέπε σχετικά: <http://www.neoforum.gr/nepof/NEPOF.pdf>.

15 Βλέπε το σχετικό εδάφιο στο <http://favlos.capitalblogs.gr/listArticles.asp>.

16 Βλέπε σχετικά την ιστοσελίδα <http://favlos.capitalblogs.gr/showBio.asp?blid=31> και αλλού: http://www.sed.gr/cms/front_content.php?idcat=8.

17 Βλέπε σχετικά: <http://www.capital.gr/gmessages/showTopic.asp?id=3102433>.

μετατραπεί σε πεδίο «ξεκαθαρίσματος λογαριασμών» οικονομικού ή κυρίως πολιτικού χαρακτήρα.

Παρόμοιες ενέργειες δημιουργούν προηγούμενο για την καταστράτηγηση του υπάρχοντος θεσμικού πλαισίου και αφήνουν εντελώς έκθετο σε κάθε αθέμιτη, κακόβουλη ή πολιτικά σκόπιμη προσφυγή το σύνολο των εταιρειών του κλάδου που δραστηριοποιούνται στις πολιτικές δημοσκοπήσεις.

Προτίθεται να απαντήσω επί της επιστολής του κ. Ν. Οικονομόπουλου, με αυτοτελές αναλυτικό υπόμνημα, για να καταρριφθούν όλοι οι εκεί διαλαμβανόμενοι ισχυρισμοί.

Απαραίτητη προϋπόθεση για τούτο αποτελεί η προηγούμενη γνωστοποίηση των αναλυτικών στοιχείων του συγκεκριμένου κυρίου, όπως ακριβώς επιτάσσει το άρθρο 5.1 του Κανονισμού, τα οποία η Επιτροπή όφειλε να ζητήσει κατά την παραλαβή της επιστολής του. Τα εν λόγω στοιχεία (πέραν ενός αριθμού κινητού τηλεφώνου) δεν περιλαμβάνονται ούτε στη επιστολή, ούτε στο σχέδιο συμφωνητικού που σπεύσατε να διαβιβάσετε.

Με εκτίμηση,

Γιάννης Μαυρής

Πολιτικός Επιστήμονας, Ph.D.

Πρόεδρος & Δ/Σ Public Issue A.E.

2.8 Τεκμήριο 8: Οι διευκρινίσεις της Ελεγκτικής Δημοσκοπήσεων, στην επιστολή-απάντηση της Public Issue (9/7/2012)

« ΕΛΕΓΚΤΙΚΗ ΔΗΜΟΣΚΟΠΗΣΕΩΝ »

ΕΛΕΓΚΤΙΚΗ ΔΗΜΟΣΚΟΠΗΣΕΩΝ ΚΑΙ ΕΡΕΥΝΩΝ ΚΟΙΝΗΣ ΓΝΩΜΗΣ - Αστική μη Κερδοσκοπική Εταιρεία

Προς
κ. Γιάννη Μαυρή
PUBLIC ISSUE ΑΕ
Βασ. Κων/νου 16
Αθήνα

Αθήνα, 09 Ιουλίου 2012

Αξιότιμε κ. Μαυρή,

Την 27.6.2012 συνήλθε η Επιτροπή Ελέγχου της Ελεγκτικής Δημοσκοπήσεων προκειμένου να κρίνει το αίτημα ελέγχου που υπεβλήθη από τον Νικόλαο Οικονομόπουλο και αφορά την δημοσιοποιηθείσα την 1.6.2012 έρευνα της εταιρείας σας.

Το αίτημα εξετάστηκε, κατ' αρχάς, σύμφωνα με το άρθρο 5.3 του Κανονισμού. Κρίναμε ότι πρέπει να γίνει δεκτό, παρά το εκπρόθεσμο, σύμφωνα με τον Κανονισμό, της υποβολής του δεδομένου ότι στηρίζεται σε στοιχεία της πρόσφατης εκλογικής αναμέτρησης (της 17.6.2012). Τόσο εμείς, όσο και τα λοιπά μέλη της Επιτροπής Ελέγχου θεωρούμε ότι τα εν λόγω αιτήματα πρέπει να εξετάζονται με ευρύτητα πνεύματος λόγω του ότι στο Ν 3603/2007 δεν υπάρχουν ανάλογοι περιορισμοί (προθεσμία, αίτηση, κλπ).

Ουδείς εξ ημών υιοθετεί όσα ο αιτών αναφέρει στην επιστολή του. Έχοντας ωστόσο υπ' όψη όσα ορίζει ο νόμος, θεωρούμε ότι για λόγους διασφάλισης του κύρους της Ελεγκτικής Δημοσκοπήσεων οφείλουμε να ανταποκριθούμε στα αιτήματα ελέγχου, ιδίως στις περιπτώσεις που ο αιτών επιμένει σε αυτά.

Η Επιτροπή έκρινε περαιτέρω ότι προκειμένου να προχωρήσει ο έλεγχος ο αιτών πρέπει να γνωστοποιήσει τα πλήρη στοιχεία του σύμφωνα με το άρθρο 5.1 του Κανονισμού και να προκαταβάλει στην εταιρεία το ποσό των 500, 00 ευρώ σύμφωνα με το άρθρο 6 του Κανονισμού. Στο πλαίσιο αυτό, και για να μην θεωρηθεί ότι η Ελεγκτική Δημοσκοπήσεων ή η Επιτροπή Ελέγχου κωλυσιεργούν απεστάλει στον αιτούντα και σε εσάς σχέδιο συμβάσεως το οποίο θα υπογραφεί, όπως αναφέρεται στην επιστολή μας, εφόσον ο αιτών αποστείλει τα στοιχεία που αναφέρονται ανωτέρω και προκαταβάλει το οριζόμενο στον Κανονισμό ποσό.

Σας ενημερώνουμε ότι μέχρι σήμερα 09/07/2012, ο αιτών δεν έχει ανταποκριθεί στην επιστολή μας.

Με τιμή,

Ηλίας Νικολακόπουλος

Πρόεδρος Επιτροπής Ελέγχου

Υπερείδου 7, 105 58 Αθήνα
Τηλ: 210 33 18 065, Fax: 210 32 13 570, Email: sedea@ath.forthnet.gr

2.9 Τεκμήριο 9: Αναλυτικό υπόμνημα της Public Issue προς την Ελεγκτική Δημοσκοπήσεων, σχετικά με τους ισχυρισμούς του αιτούμενου τον έλεγχό της (4/7/2012)

Προς την Ελεγκτική Δημοσκοπήσεων και την Επιτροπή Ελέγχου
ΑΠΑΝΤΗΣΗ ΕΠΙ ΤΩΝ ΙΣΧΥΡΙΣΜΩΝ ΤΟΥ κ. Ν. ΟΙΚΟΝΟΜΟΠΟΥΛΟΥ
Αξιότιμοι κ.κ. Ζαβιτσάνε και Νικολακόπουλε,

Είναι εν γνώσει της Public Issue και εμού, ότι ελάχιστα σημεία της επιστολής του κ. Ν. Οικονομόπουλου, την οποία μου διαβιβάσατε, χρήζουν διευκρινιστικής απάντησης, στο πλαίσιο της ισχύουσας θεσμικής ρύθμισης για τον έλεγχο των δημοσκοπήσεων. Η επιστολή, επί της ουσίας απρόκλητος συκοφαντικός λίβελος, βρίθκει αναληθειών και δυσφημιστικών διατυπώσεων, για τις οποίες η Public Issue κι εγώ προσωπικά επιφυλασσόμαστε για την άσκηση κάθε νομίμου δικαιώματός μας.

Ζητώ επί τούτου να μου χορηγήσετε τα πλήρη στοιχεία του εν λόγω κυρίου, τα οποία η Επιτροπή όφειλε κατά τον κανονισμό να έχει ζητήσει και λάβει κατά την παραλαβή της επιστολής του. Συγκεκριμένα, ζητώ να μου αποστείλετε τα κατά το άρθρο 5.1 πλήρη στοιχεία της αίτησης, τα οποία κατά παράβαση του κανονισμού δεν περιλαμβάνει η επιστολή.

Απαντώ σημείο-προς-σημείο επί της επιστολής του κ. Ν. Οικονομόπουλου, για να καταρριφθούν όλοι οι σε αυτήν διαλαμβανόμενοι ισχυρισμοί, εις βάρος της Public Issue και εις βάρος του προσώπου μου.

1. ΕΠΙΣΤΟΛΗ: «Η τελευταία δημοσκόπηση της εταιρείας Public Issue που δόθηκε στην δημοσιότητα την Παρασκευή 1/6/2012 <http://www.publicissue.gr/2026/varometro-3o-kyma-mai-2012/> εκτιμά ότι η διαφορά υπέρ του κόμματος Σύριζα είναι σημαντική και απέχει από τον δεύτερο που κατά την εν λόγω εταιρεία ήταν η Νέα Δημοκρατία, ενώ παράλληλα όλες οι υπόλοιπες εταιρείες του χώρου –πλην άλλης μίας που θα αναφερθώ στη συνέχεια– που βέβαια πιθανολογώ ότι χρησιμοποιούν τους ίδιους κανόνες έρευνας και ρωτούν Έλληνες που βρίσκονται πάνω κάτω στην ίδια πνευματική, αντιληπτική και οικονομική κατάσταση με αυτούς που χρησιμοποίησε και η εταιρεία Public Issue, έδιναν αποτελέσματα που σε γενικές γραμμές έβλεπαν πιθανό νικητή των εκλογών τη Νέα Δημοκρατία με 1-2 μονάδες διαφορά από τον δεύτερο Σύριζα.»

ΑΠΑΝΤΗΣΗ:

1α. Κατ' αρχήν, η σύγκριση των τελευταίων δημοσκοπήσεων που επιχειρείται, δεν γίνεται με οποιαδήποτε διεθνώς αποδεκτά κριτήρια μιας επιστημονικής-στατιστικής αξιολόγησης ή χρησιμοποιώντας κάποιους από τους σχετικούς δείκτες. Αντιθέτως, είναι απολύτως μεροληπτική και τα κριτήριά της είναι εμφανώς πολιτικά. Επιπλέον, προσπαθεί να δημιουργήσει την ψευδή εντύπωση, ότι δήθεν η δημοσκόπηση της Public Issue έρχεται σε αντίθεση με το σύνολο των υπολοίπων εταιρειών (με εξαίρεση εκείνη της VPRC). Η πραγματικότητα εντούτοις, διαφέρει σημαντικά: Από το σύνολο των έντεκα (11) τελευταίων προεκλογικών δημοσκοπήσεων που δημοσιοποιήθηκαν από Μέσα Ενημέρωσης, πριν την έναρξη της απαγόρευσης, δύο (Public Issue και VPRC) έδωσαν προβάδισμα του ΣΥΡΙΖΑ, **μία** (Pulse) έδωσε απόλυτη ισοπαλία, **μία** (Metron Analysis) διαφορά μικρότερη της μονάδας υπέρ της ΝΔ, **τρεις** (GPO, MRB, MARC) διαφορά μικρότερη των δύο μονάδων και μόνον οι υπόλοιπες **τέσσερις** (DATA RC, RASS, Alco, Kara) διαφορά μεγαλύτερη των δύο μονάδων.

1β. Η εκτίμηση της εν λόγω δημοσκόπησης δεν αποτελεί πρόβλεψη εκλογικού αποτελέσμα-

τος, αλλά εκτίμηση εκλογικής επιρροής των κομμάτων τη δεδομένη χρονική στιγμή διεξαγωγής της και, συγκεκριμένα, το διάστημα 25-30/6/2012.¹⁸ Μάλιστα, με βάση την επιστημονική και στατιστική αποτίμηση του εκλογικού αποτελέσματος, που πραγματοποίησε η Public Issue μετεκλογικά, επιβεβαιώνεται απολύτως η ορθότητα της εν λόγω προεκλογικής εκτίμησης. Ο συσχετισμός δυνάμεων μεταβλήθηκε κατά τη διάρκεια των δύο τελευταίων εβδομάδων της προεκλογικής περιόδου εις βάρος του ΣΥΡΙΖΑ και υπέρ της ΝΔ. Η συγκεκριμένη τάση αποτυπώθηκε στα δύο επόμενα εβδομαδιαία κύματα του Πολιτικού Βαρόμετρου, τα οποία λόγω της απαγόρευσης δεν ήταν δυνατόν να δημοσιοποιηθούν, αλλά δόθηκαν στη δημοσιότητα την ημέρα των εκλογών στον ΣΚΑΪ, μετά το κλείσιμο της κάλπης και πριν τη γνωστοποίηση του εκλογικού αποτελέσματος (βλέπε σχετικά, τεκμήριο 1). Επιπλέον, αναλυτικότερη εξήγηση σχετικά με τη δυναμική της προεκλογικής περιόδου δίδεται στο άρθρο: «Σωστό και λάθος στις εκλογές της 17ης Ιουνίου», που δημοσιεύθηκε στην ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ, στις 24/6/2012.¹⁹

1γ. Γιατί ο κ. Οικονομόπουλος, που δηλώνει «αμερόληπτος», δεν επέδειξε την ίδια ευαισθησία και για την επιστημονική ακρίβεια εκείνων των δημοσκοπήσεων, που μόλις 2 μήνες πριν, δηλαδή πριν από τις εκλογές της 6ης Μαΐου, εμφάνισαν πολύ μεγαλύτερες αποκλίσεις από το εκλογικό αποτέλεσμα και σε αρκετές περιπτώσεις **μεγαλύτερες από 5%**;

1δ. Δεν είναι αληθής ο ισχυρισμός ότι: «όλες οι υπόλοιπες εταιρείες του χώρου – πλην άλλης μίας που θα αναφερθώ στη συνέχεια – που βέβαια πιθανολογώ ότι χρησιμοποιούν τους ίδιους κανόνες έρευνας». Η πραγματικότητα είναι ότι υπάρχουν σοβαρές μεθοδολογικές διαφορές μεταξύ των εταιρειών, οι οποίες εξηγούν πλήρως τις διαφορές στα αποτελέσματα και οι οποίες είτε αγνοούνται, είτε αποσιωπώνται στην επιστολή. Η βασικότερη αφορά τη χρήση ή μη-χρήση της πολιτικής στάθμισης. Σημαντική μεθοδολογική διαφοροποίηση υπάρχει ακόμη και με την εταιρεία VPRC, την οποία ο κ. Ν. Οικονομόπουλος αγνοεί ή συσκοτίζει. Ακόμη, σημαντικές διαφορές μεταξύ των εταιρειών αφορούν στο ερωτηματολόγιο. Η φράση: «ερωτούν Έλληνες που βρίσκονται πάνω κάτω στην ίδια πνευματική, αντιληπτική και οικονομική κατάσταση με αυτούς που χρησιμοποίησε και η εταιρεία Public Issue» πέρα από το γεγονός ότι είναι συντακτικά αδόκιμη, συσκοτίζει αυτό το μείζον ζήτημα (του wording) και της χρήσης διαφορετικών ερωτηματολογίων. Οι ίδιοι άνθρωποι, «της ίδιας αντιληπτικής ικανότητας», όταν ερωτώνται με διαφορετικό τρόπο, απαντούν διαφορετικά.

2. ΕΠΙΣΤΟΛΗ: «Μια προσεκτικότερη ματιά στις δύο εταιρείες αποκαλύπτει την σχέση που έχει ο ιδιοκτήτης της Public Issue κ. Μαυρής με την εταιρεία VPRC που ήταν μέχρι το 2007 ενώ τώρα απ'ότι βρήκα στο διαδίκτυο διατηρεί μετοχική σχέση.»

ΑΠΑΝΤΗΣΗ:

Αναφέρεται σε επίσημη δημόσια ανακοίνωση, <http://www.mavris.gr/830/press-release/>, που έχω αναρτήσει στο προσωπικό μου site από το 2007, δηλαδή εδώ και πέντε (5) χρόνια!

18 Βλέπε σχετικά τη δημοσιευθείσα ταυτότητα της έρευνας, στην ιστοσελίδα <http://www.publicissue.gr/2038/epidراسi-apagorefsis/>. Επίσης, το σχετικό video της εκλογικής εκπομπής του ΣΚΑΪ (17/6/2012), στην ηλεκτρονική διεύθυνση <http://www.publicissue.gr/video-gallery/>, «Εκλογές Ιουνίου 2012, Τηλέοραση ΣΚΑΪ: Εκλογική Εκπομπή, Μέρος 1ο (17/6/2012)».

19 Βλέπε σχετικά: <http://www.publicissue.gr/2045/sosto-lathos-ekloges-iouniou-2012/>.

Επομένως, τα περί «αποκαλύψεων» αποσκοπούν μόνον στη δημιουργία εντυπώσεων, διότι ουσιαστικά δεν υφίσταται καμία παρατυπία, ούτε αυτό το γεγονός συσχετίζεται με τη συγκεκριμένη έρευνα της Public Issue.

3. ΕΠΙΣΤΟΛΗ: «Για να πάω το θέμα ακόμα παραπέρα και να αμφισβητήσω εντονότερα τα 'επιστημονικά' στοιχεία της τελευταίας δημοσκόπησης της Public Issue ψάχνοντας στο διαδίκτυο βρήκα συνέντευξη²⁰ του ιδιοκτήτη της εταιρείας κ. Μαυρή στην εφημερίδα Φιλελεύθερος που 'ονειρεύεται' κύριους σεισμούς όσον αφορά στην εκλογική νίκη Σύριζα στις 17/6 μετά τον προσεισμό της 6/5 πάλι όσον αφορά στα αποτελέσματα του Σύριζα.»

ΑΠΑΝΤΗΣΗ:

Θεωρώ εντελώς απαράδεκτο το παραπάνω τμήμα της επιστολής. Ο καθένας έχει δικαίωμα να διαφωνεί, να κρίνει απαξιωτικά ή να αξιολογεί με τον τρόπο του την αρθρογραφία μου. Η πολιτική ανάλυση ή ο σχολιασμός εκλογικών αποτελεσμάτων, όμως, είναι **αδιανόητο και επικίνδυνο** να αποτελεί λόγο ή κριτήριο για τον έλεγχο μιας έρευνας. Το θέμα αυτό είναι παντελώς άσχετο με τις θεσμικές διαδικασίες ελέγχου του κλάδου και **εκφεύγει απολύτως** των αρμοδιοτήτων της Ελεγκτικής. Εάν κάτι τέτοιο γίνει αποδεκτό, δημιουργεί προηγούμενο, που ανοίγει το δρόμο στη δημιουργία κλίματος για την επιβολή λογοκρισίας στην παρουσίαση των δημοσκοπήσεων, εάν αυτές δεν είναι σε κάποιους αρεστές, ή δεν ευνοούν τις κομματικές τους προτιμήσεις.

4. ΕΠΙΣΤΟΛΗ: «Αυτά όλα δείχνουν τουλάχιστον μια μεροληψία στα μάτια μου ως πολίτη, γιατί ας πούμε δεν θυμάμαι να έχω δει τον Πρόεδρο της ΕΛΕΓΚΤΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΔΗΜΟΣΚΟΠΗΣΕΩΝ που αιτούμαι έλεγχο κ. Νικολακόπουλο να μιλάει για σεισμούς και άλλα όμορφα παρά την συνεχή όχληση τις ημέρες των εκλογών από όλους για να 'διαρρεύσει' στοιχεία.»

ΑΠΑΝΤΗΣΗ:

Το ανοίκειο ύφος της διατύπωσης είναι προφανές. Το σχόλιο αφορά τον κ. Νικολακόπουλο.

5. ΕΠΙΣΤΟΛΗ: «Τέλος να αναφέρω ότι ακόμα και την ημέρα των εκλογών η ίδια εταιρεία –Public Issue– όταν ανακοινώθηκαν τα πρώτα exit poll έβγαζε πάλι μόνον αυτή νικητή τον Σύριζα ενώ όλες οι άλλες έδιναν ντέρμπι με πιθανό νικητή τη ΝΔ με μισή περίπου μονάδα.»

ΑΠΑΝΤΗΣΗ:

5α. Αναφέρεται στο exit poll (παρεμπιπτόντως, δεν έγιναν πολλά αλλά μόνον ένα κοινό) και δεν αφορά την επίμαχη προεκλογική έρευνα της Public Issue. Επομένως, είναι **εκτός αντικειμένου**.

5β. Είναι **απολύτως ψευδές** ότι την ημέρα των εκλογών της 17ης Ιουνίου, η Public Issue διενήργησε exit poll και ότι έκανε πρόβλεψη εκλογικού αποτελέσματος, με βάση δημοσκοπήσεις. Στην πραγματικότητα, παρουσίασε τις δύο προεκλογικές, μη-δημοσιευθείσες δημοσκοπήσεις της, που διεξήχθησαν κατά το δεκαπενθήμερο της απαγόρευσης.

5γ. Ο ισχυρισμός ότι «έβγαζε πάλι μόνον αυτή νικητή τον Σύριζα ενώ όλες οι άλλες έδιναν ντέρμπι με πιθανό νικητή τη ΝΔ με μισή περίπου μονάδα» είναι επίσης **απολύτως ψευδής**. Στην

²⁰ Βλέπε σχετικά: <http://www.mavris.gr/3165/interview-phialeleftheros-20-05-2012/>.

τελευταία προεκλογική μέτρηση που η *Public Issue* είχε στη διάθεσή της (μέχρι την Πέμπτη 14/6/12) προέκυψε ότι προηγείται ο ΣΥΡΙΖΑ με μισή μονάδα. Μάλιστα, με βάση τα διαστήματα εμπιστοσύνης της έρευνας που παρουσίασε, διακρίνεται σαφέστατα η μεγάλη αλληλοεπικάλυψη των διαστημάτων εμπιστοσύνης των δύο πρώτων κομμάτων (25-31% για τον ΣΥΡΙΖΑ και 25-30% για τη ΝΔ).

Στατιστικά παρόμοια υπήρξε και η εικόνα που δόθηκε από το κοινό exit poll των υπόλοιπων εταιρειών. Κατά συνέπεια, **αποδεικνύεται απολύτως ψευδής και δυσφημιστικός ο ισχυρισμός, ότι «η *Public Issue* έβγαζε νικητή των εκλογών τον Σύριζα».** Μάλιστα, εγώ ο ίδιος χαρακτήρισα την αναμέτρηση ως «**απόλυτο ντέρμπι**».²¹

Ο κ. Οικονομόπουλος, από άγνοια ή σκοπιμότητα συσκοτίζει το πραγματικό γεγονός ότι: στατιστικά, η προεκλογική εκτίμηση της *Public Issue* αποδείχθηκε ορθότερη του exit poll.

6. ΕΠΙΣΤΟΛΗ: «Μάλιστα πήρε πίσω την πρόβλεψη μόνο όταν τα πραγματικά αποτελέσματα του ΥΠΕΣ έδειχναν καθαρά υπεροχή της ΝΔ και πλήρη αναντιστοιχία με τα συμπεράσματα της *Public Issue*».

ΑΠΑΝΤΗΣΗ:

Είναι **απολύτως ψευδής, άκρως μειωτικός και συκοφαντικός** ο ισχυρισμός, ότι η *Public Issue* «πήρε πίσω την πρόβλεψη», που άλλωστε δεν είχε κάνει μέχρι εκείνη τη στιγμή. Ο κ. Οικονομόπουλος εξακολουθεί να συγχέει είτε από άγνοια είτε από σκοπιμότητα δύο εντελώς διαφορετικά πράγματα: Την τελευταία προεκλογική έρευνα, με την –εντελώς διαφορετικής φύσης– πρόβλεψη εκλογικού αποτελέσματος, που βασίζεται στα ίδια τα εκλογικά αποτελέσματα.

Μάλιστα, η *Public Issue* έδωσε πρώτη, στις 20:40, την (μοναδική) πρόβλεψή της, που στηρίζεται σε αυτήν την καινοτομική επεξεργασία των πραγματικών εκλογικών αποτελεσμάτων και με επιτυχία προέβλεψε τον νικητή και τη διαφορά.²²

7. ΕΠΙΣΤΟΛΗ: «Αργότερα είδα ότι η εν λόγω εταιρεία ισχυρίστηκε ότι δεν έκανε exit poll και αυτά ήταν έρευνες που έκανε κατά την διάρκεια του 15νθημέρου που ισχύει η απαγόρευση! Δηλαδή αν αυτό ισχύει έχουμε μια εταιρεία να δημοσιεύει ακριβώς την ώρα που όλοι βγάζουν τα πρώτα exit poll τα δικά της στοιχεία που αφορούσαν σε παρελθόντα χρόνο, χωρίς καν να το αναφέρει και όποιος κάνοντας ζάπινγκ από κανάλι σε κανάλι έβλεπε μόνο αυτά τα αποτελέσματα να διαφέρουν από ΟΛΑ τα υπόλοιπα λες και το δείγμα που είχε χρησιμοποιηθεί σύμφωνα με τα επιστημονικά δεδομένα που οφείλουν όλες οι εταιρείες να τηρούν, ήταν άλλο για την *Public Issue* και άλλο για τις υπόλοιπες εταιρείες.»

ΑΠΑΝΤΗΣΗ:

7α. Επίσης απολύτως ψευδής και δυσφημιστικός είναι και ο ισχυρισμός ότι η εταιρεία

²¹ Για το σχετικό αποδεικτικό στοιχείο, βλέπε ό.π., υποσημείωση 1.

²² Για την πρόβλεψη του εκλογικού αποτελέσματος του Ιουνίου 2012, η οποία δεν βασίζεται ούτε σε δημοσκοπήση, ούτε σε exit poll, αλλά στη ροή των επίσημων εκλογικών αποτελεσμάτων, βλέπε το βίντεο με το β' μέρος της εκλογικής εκπομπής του ΣΚΑΪ (17/6/2012). Το βίντεο βρίσκεται αναρτημένο στην ηλεκτρονική διεύθυνση <http://www.publicissue.gr/videogallery/>, «Εκλογές Ιουνίου 2012, Τηλεόραση ΣΚΑΪ: Εκλογική Εκπομπή, Μέρος 2ο (17/6/2012)».

ισχυρίστηκε «αργότερα ή εκ των υστέρων» ότι «δεν έκανε exit poll». Η Public Issue έχει σταματήσει να πραγματοποιεί exit poll από το 2007 και έχει επανειλημμένα επιχειρηματολογήσει δημοσίως σχετικά με αυτό. Τα τελευταία τέσσερα (4) χρόνια, γίνονται σχετικές ανακοινώσεις, κάθε φορά που υπάρχει εκλογική αναμέτρηση. Το ίδιο δε έγινε και τον περασμένο Μάιο και τον Ιούνιο. Είτε ο κ. Οικονομόπουλος απλώς το αγνοεί, είτε επιμένει σκοπίμως να το αμφισβητεί, για να δημιουργήσει εντυπώσεις.

7β. Επίσης ψευδώς και απολύτως συκοφαντικά ισχυρίζεται ότι δήθεν δεν αναφέρεται ότι τα στοιχεία που παρουσιάστηκαν είναι παρελθόντος χρόνου. Οι ημερομηνίες διεξαγωγής της έρευνας (11-14/6/2012) διακρίνονται ευκρινέστατα στις κάρτες της τηλεοπτικής παρουσίασης και, επιπλέον, τονίσθηκαν από εμένα προσωπικά, επανειλημμένα, κατά τη διάρκεια της συζήτησης, την βραδιά των εκλογών.²³

7γ. Κανένας νόμος και κανένας δεοντολογικός κανόνας δεν απαγορεύει στους τηλεοπτικούς σταθμούς να παρουσιάζουν την ημέρα των εκλογών, μετά το κλείσιμο της κάλπης, και άλλες έρευνες, εκτός από exit poll.

8. ΕΠΙΣΤΟΛΗ: «Αν θέλετε να βγάλετε από πάνω σας μια υφέρπουσα φήμη ότι οι εταιρείες δημοσκοπήσεων ακολουθούν την γραμμή του χρήματος πρέπει να ελεγχθεί η επιστημονική ακρίβεια της συγκεκριμένης έρευνας και να πάρετε θέση άμεσα αφήνοντας κατά μέρος κάθε κακώς εννοούμενη συναδελφική αλληλεγγύη».

ΑΠΑΝΤΗΣΗ:

Η προηγούμενη διατύπωση και η σαφής υπονόηση μεροληπτικής τακτικής μας ή και ενδεχόμενου χρηματισμού μας συνιστά **ακραία συκοφαντική και δυσφημιστική εκδήλωση**. Γιατί ο κ. Οικονομόπουλος δεν ζητάει από τα πολιτικά κόμματα να δώσουν στη δημοσιότητα τα ονόματα των εταιρειών δημοσκοπήσεων, με τις οποίες συνεργάστηκαν στις εκλογές του Μαΐου και του Ιουνίου, ώστε να γνωρίζουν πράγματι οι πολίτες τη «γραμμή του χρήματος» που ακολουθήθηκε και να κρίνουν εάν υπάρχει πρόβλημα ασυμβίβαστου και δεοντολογίας;

9. ΕΠΙΣΤΟΛΗ: «Για την άκριτη χρήση των δημοσκοπήσεων της Public Issue και την αποδοχή από τα μέσα που αυτή συνεργάζεται, Σκάι - Καθημερινή, δεν είστε αρμόδιοι αλλά θα σας παραθέσω κείμενο χρήστη στο φόρουμ του capital.gr που αναφέρει τα παρακάτω για το όλο θέμα:

17/6/2012 22:31 από **alyk56**

Τα παρακάτω τα γράφω σαν απλός ακροατής του ραδιοφώνου του Σκάι, χωρίς να έχω κάποιες άλλες ιδιότητες ή σκοπιμότητες ή να υπονοώ τίποτε άλλο, παρ'ά μόνον για να εκφράσω την απορία μου για ορισμένα γεγονότα και δημοσκοπήσεις - εκτιμήσεις του ραδιοσταθμού αυτού, που απεδείχθησαν εντελώς "λάθος".

Η Public Issue (χρόνια συνεργάτης Καθημερινής και Σκάι) από πολλές μέρες τώρα καθαρά και ολοφάνερα έδινε δημοσκοπήσεις-εκτιμήσεις υπέρ του ΣΥΡΙΖΑ με διαφορές 6 τουλάχιστον μονάδων.

²³ Βλέπε προηγούμενη υποσημείωση.

Κόντρα σε όλες τις φανερές δημοσκοπήσεις (όταν επιτρέπονταν), όλων των άλλων εταιρειών ήταν η μόνη εταιρεία που με φορτικότητα προσπαθούσε να πείσει για την πρώτη θέση που είχε ο ΣΥΡΙΖΑ και μάλιστα ο διευθυντής της κ. Μαυρής εξηγούσε με “πειστικότητα” τον λόγο που ο συνασπισμός συνένειμε τα στρώματα των εκλογέων.

Στην “μυστική” εκτίμηση του Σκάι - Public Issue στις 6-8/6/2012 ο ΣΥΡΙΖΑ προηγούνταν με διαφορά πάνω από 6%. Η “εκτίμηση” αυτή έριξε 15% το ΧΑΑ και κάνοντας τον γύρο του πλανήτη όλα ανεξαιρέτως τα χρηματιστήρια σε όλο τον κόσμο. Σήμερα κιόλας, κόντρα σε όλα τα πρώτα exit polls που εμφάνιζαν την ΝΔ οριακά μπροστά Σκάι και Public Issue έδιναν μπροστά τον ΣΥΡΙΖΑ με 1%. Τελευταίος με μισή ώρα διαφορά ο Σκάι και ο κ. Μαυρής παρουσίασαν την τελική εκτίμηση για διαφορά της ΝΔ με 1%.

Επίσης ΟΛΟΙ μα ΟΛΟΙ οι δημοσιογράφοι της Καθημερινής, της τηλεόρασης και του ραδιοφώνου του Σκάι μιλούσαν μέρες τώρα με την βεβαιότητα σχηματισμού κυβέρνησης του ΣΥΡΙΖΑ. Μάλιστα πέραν κάθε δεοντολογίας παρουσίαζαν στα δελτία των 14.00 (κα Ακριβοπούλου) πρώτα τις απόψεις του Τσίπρα και μετά Σαμαρά και υπολοίπων.

Τελικά όλα αποδείχθηκαν “λανθασμένα”. Χρειάζεται μήπως να δοθεί κάποια συγγνώμη από το συγκρότημα; <http://www.capital.gr/gmessages/showTopic.asp?id=3102433>

ΑΠΑΝΤΗΣΗ:

9α. Η συκοφαντική μομφή του κ. Οικονομόπουλου κατά του ΣΚΑΪ και της ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗΣ, σχετικά με την εκ μέρους τους δήθεν «άκριτη χρήση δημοσκοπήσεων» έχουν διαβιβαστεί στα θιγόμενα Μέσα, για τις σχετικές ενέργειες.

9β. Η επιστολή αναφέρεται και μάλιστα συκοφαντικά και δυσφημιστικά στην επαγγελματική συνεργασία της Public Issue με τον ΣΚΑΪ και την ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ. Δεν κατανοούμε γιατί χρησιμοποιείται αυτό ως επιχείρημα και πώς αυτό συνδέεται με το αίτημα ελέγχου της συγκεκριμένης έρευνας.

9γ. Τα όσα αναφέρει επικαλούμενος σχόλιο ενός ανώνυμου (και ενδεχομένως ανύπαρκτου) χρήστη είναι **χονδροειδώς ανακριβή, ψευδή και συκοφαντικά**. Συγκεκριμένα:

«Στην “μυστική” εκτίμηση του Σκάι - Public Issue στις 6-8/6/2012 ο ΣΥΡΙΖΑ προηγούνταν με διαφορά πάνω από 6%. Η “εκτίμηση” αυτή έριξε 15% το ΧΑΑ και κάνοντας τον γύρο του πλανήτη όλα ανεξαιρέτως τα χρηματιστήρια σε όλο τον κόσμο.»

Η Public Issue ουδέποτε έδωσε «μυστική εκτίμηση στις 6-8/6/2012 στην οποία ο ΣΥΡΙΖΑ προηγείτο με διαφορά και μάλιστα πάνω από 6 μονάδες» (!!). **Μόνος και αποκλειστικός υπεύθυνος για την διασπορά φημών και προπαγάνδας, με επίκληση «μυστικών δημοσκοπήσεων» είναι η ισχύουσα απαγόρευση.**

«Σήμερα κιόλας, κόντρα σε όλα τα πρώτα exit polls που εμφάνιζαν την ΝΔ οριακά μπροστά Σκάι και Public Issue έδιναν μπροστά τον ΣΥΡΙΖΑ με 1%.»

Είναι απολύτως ψευδές και συκοφαντικό. Η Public Issue δεν πραγματοποίησε exit poll και δεν έδωσε εκτίμηση εκλογικού αποτελέσματος. Δημοσιοποίησε, όπως όφειλε, τα αποτελέσματα των δύο τελευταίων προεκλογικών κυμάτων της, το τελευταίο εκ των οποίων μάλιστα δεν έδινε προβάδισμα του ΣΥΡΙΖΑ 1%, αλλά 0,5%. Για όποιον γνωρίζει ελάχιστη στατιστική αυτό ισοδυναμεί με ισοπαλία. Άλλωστε, αυτό το συμπέρασμα διατυπώθηκε ρητά από μένα προσωπικά, παρουσιάστηκε μάλιστα ως «απόλυτο ντέρμπι».²⁴

«Τελευταίος με μισή ώρα διαφορά ο Σκάι και ο κ. Μαυρής παρουσίασαν την τελική εκτίμηση για διαφορά της ΝΔ με 1%.»

²⁴ Βλέπε το σχετικό video της εκλογικής εκπομπής του ΣΚΑΪ (1ο μέρος), όπ.π.

Είναι *επίσης απολύτως ψευδές*. Κάτι τέτοιο ουδέποτε συνέβη. Αντιθέτως, η *Public Issue* με βάση την επεξεργασία των πραγματικών εκλογικών αποτελεσμάτων έδωσε πρώτη, στις 20:40, την πρόβλεψη ότι η διαφορά υπέρ της ΝΔ θα προσεγγίσει τις 2,5 μονάδες.²⁵

25 Βλέπε το σχετικό video, *όπ.π.* (2ο μέρος).

2.10 Τεκμήριο 10: Επιστολή του Γιάννη Μαυρή στον Ηλία Νικολακόπουλο και στα μέλη του ΣΕΔΕΑ, σχετικά με τα προβλήματα της ισχύουσας θεσμικής ρύθμισης

Επιστολή του Γιάννη Μαυρή στον Ηλία Νικολακόπουλο και στα μέλη του ΣΕΔΕΑ, σχετικά με τα προβλήματα της ισχύουσας θεσμικής ρύθμισης και τους σημαντικούς κινδύνους που εγκυμονεί η καταχρηστική και αντιδημοκρατική εφαρμογή της (12/7/2012).

Προς

κ. Ηλία Νικολακόπουλο

Πρόεδρο Επιτροπής Ελέγχου Ελεγκτικής Δημοσκοπήσεων

Υπερείδου 7

105 58 Πλάκα

ΑΘΗΝΑ

Κοινοποίηση: Μέλη ΣΕΔΕΑ

12/07/2012

Αξιότιμε κύριε Νικολακόπουλε,

1) Η έλλειψη περιορισμών, τα κενά και η ασάφεια που εντοπίζετε στις διατάξεις του Ν. 3603/2007, ως προς το θεσμικό πλαίσιο εγγυήσεων και ελέγχου των δημοσκοπήσεων, είναι δεδομένες. Κατά τη γνώμη μου, αυτό συνιστά και τον βασικό λόγο για τον οποίο η σχετική ρύθμιση –εντελώς πρωτότυπη και μοναδική σε διεθνές επίπεδο– κινδυνεύει να οδηγηθεί σε στρεβλώσεις.

Ωστόσο, για αυτόν τον λόγο, η Ελεγκτική Δημοσκοπήσεων, της οποίας η Public Issue είναι συνιδρυτικό μέλος, εισηγήθηκε να περιληφθούν στον Κανονισμό λειτουργίας της, οι **ελάχιστες** και απολύτως εύλογες περιοριστικές προϋποθέσεις ελέγχου των δημοσκοπήσεων, όπως η τήρηση προθεσμίας, η δήλωση των προσωπικών στοιχείων του αιτούντος, η ύπαρξη έννομου συμφέροντος εκ μέρους του και βεβαίως η ουσιαστική αιτιολόγηση του αιτούμενου ελέγχου. Και τούτο, προκειμένου ακριβώς να αποτραπεί η καταχρηστική ή κακόβουλη ή χάριν αμιγώς πολιτικών σκοπιμοτήτων ενεργοποίηση της διαδικασίας ελέγχου και να αποφευχθούν οι παρενέργειες του είδους που εκθέτω στην από 5/7/2012 επιστολή μου προς την Επιτροπή.

Με αυτόν τον τρόπο, οι διατάξεις του Κανονισμού **εξειδικεύουν** ακριβώς και συμπληρώνουν τις, τυχόν, ασάφειες του Ν.3603/2007 ως προς το θεσμικό πλαίσιο λειτουργίας της Επιτροπής και συνεπώς, **ως ειδικότερες**, υπερισχύουν του νόμου. Με άλλους λόγους, η Επιτροπή έχει συσταθεί και λειτουργεί στο πλαίσιο που διέπεται από τον εν λόγω Κανονισμό, ο οποίος και πρέπει να τηρείται.

Από τα προηγούμενα προκύπτει ως αναγκαίο συμπέρασμα, ότι οι προβλεπόμενοι όροι του ελέγχου δεν είναι δυνατόν να παραβλέπονται από την Επιτροπή, με μόνη δικαιολογία την επίκληση «ευρύτητας πνεύματος», ενός όρου ο οποίος δεν απαντάται ούτε στο Νόμο, ούτε στον Κανονισμό. Είναι δυνατόν, στα πλαίσια «ευρύτητας πνεύματος», να αγνοείται το ισχύον θεσμικό πλαίσιο ή να αυτοανααιρούνται οι ουσιαστικοί περιορισμοί, τους οποίους εμείς οι ίδιοι έχουμε θέσει στον Κανονισμό, οι οποίοι εγγυώνται ακριβώς ότι αυτή η διαδικασία δεν θα εκπέσει σε «ξεκαθάρισμα λογαριασμών» οικονομικού ή πολιτικού χαρακτήρα;

2) Εκτός αυτού, η «ευρύτητα πνεύματος» δεν αρκεί να εξηγήσει **πώς η Επιτροπή κατέληξε στην**

απόφαση ελέγχου «σε κάθε περίπτωση», προτού καν ακουστούν οι απόψεις της εταιρείας. Διότι ούτε και στο εν λόγω ερώτημα δίνετε απάντηση. Αναφέρετε, σχετικά ότι: «ουδείς εξ ημών υιοθετεί όσα ο αιτών αναφέρει στην επιστολή του». Όμως, η αποδοχή εκ μέρους της Επιτροπής ενός αιτήματος ελέγχου, το οποίο συνοδεύεται από περιττές αιχμές και ανοίκειες κατηγορίες κατά του κλάδου για χρηματισμό, δεν σημαίνει ότι στην πράξη η Επιτροπή ενστερνίζεται τις εν λόγω μομφές;

3) Με την από 9/7/2012 δεύτερη επιστολή σας, αναγορεύετε πλέον σε αποφασιστικό κριτήριο για την αποδοχή διενέργειας ελέγχου, την προκαταβολή του παραβόλου των 500€, αναφέροντας ότι:

«Η Επιτροπή έκρινε περαιτέρω ότι προκειμένου να προχωρήσει ο έλεγχος ο αιτών πρέπει να γνωστοποιήσει τα πλήρη στοιχεία του σύμφωνα με το άρθρο 5.1 του Κανονισμού και να προκαταβάλει στην εταιρεία το ποσό των 500, 00 ευρώ σύμφωνα με το άρθρο 6 του Κανονισμού. Στο πλαίσιο αυτό, και για να μη θεωρηθεί ότι η Ελεγκτική Δημοσκοπήσεων ή η Επιτροπή Ελέγχου κωλυσιεργούν απεστάλη στον αιτούντα και σε εσάς σχέδιο συμβάσεως το οποίο θα υπογραφεί, όπως αναφέρεται στην επιστολή μας, εφόσον ο αιτών αποστείλει τα στοιχεία που αναφέρονται ανωτέρω και προκαταβάλει το οριζόμενο στον Κανονισμό ποσό.»

Με το εν λόγω σκεπτικό, όμως, ανατρέπεται η γνωστή και πάγια έως σήμερα δεοντολογική πρακτική της Επιτροπής, την οποία και εσείς περιγράφετε στην πρώτη, από 3/7/2012, επιστολή σας:

«Υπενθυμίζουμε ότι η Ελεγκτική Δημοσκοπήσεων, κατά πάγια πρακτική, αμέσως μετά την υποβολή του αιτήματος ελέγχου, το διαβιβάζει προς την εταιρεία που διενέργησε την έρευνα της οποίας τον έλεγχο ζητά ο αιτών, προκειμένου να διατυπώσει τις θέσεις της. Η απάντηση της εταιρείας σας θα διαβιβαστεί στον αιτούντα ο οποίος θα κληθεί εν συνεχεία να δηλώσει εάν επιθυμεί την διενέργεια του ελέγχου ή εάν η απάντηση της εταιρείας ικανοποίησε το αίτημά του».

Καθιερώνεται, δηλαδή, με αυτόν τον τρόπο μια **νέα πρακτική**, σύμφωνα με την οποία, εάν ο αιτών «πληρώσει», η εταιρεία υποχρεώνεται σε έλεγχο, χωρίς καν να έχει εκφράσει την άποψή της, όπως ίσχυε μέχρι σήμερα. Ειλικρινά, δεν κατανοώ πού ακριβώς στηρίχθηκε αυτή η νέα οπτική της Επιτροπής. Έχω δε την εντύπωση ότι παρόμοιες διατυπώσεις μάλλον περιπλέκουν, παρά αποσαφηνίζουν τη διαδικασία ελέγχου.

4) Μέχρι στιγμής δεν έχω λάβει τα στοιχεία του κ. Ν. Οικονομόπουλου, τα οποία έχω ζητήσει με την επιστολή μου, **προκειμένου να απαντήσω** στους ανυπόστατους ισχυρισμούς του. Όπως επιβεβαιώνετε και εσείς στην επιστολή σας, ο εν λόγω κύριος επιμένει στην ανωνυμία και έχει αρνηθεί να τα καταθέσει μέχρι τις 9/7/12, δηλαδή αν και έχουν μεσολαβήσει ήδη **δύο εβδομάδες** από την υποβολή του αιτήματος «ελέγχου» και πάνω από **πέντε (5) εβδομάδες** από τη δημοσιοποίηση της έρευνας της Public Issue.

Θέτω επομένως προς την Επιτροπή δύο, επιπλέον, ερωτήματα, πέραν των υπολοίπων που έχω θέσει και για τα οποία η επιστολή σας δεν τοποθετείται.

Πρώτον, θεωρεί η Επιτροπή το εν λόγω αίτημα, το οποίο μάλιστα έκρινε ως αποδεκτό με «ευρύτητα πνεύματος» (παρότι τέθηκε κατά τρόπο που παραβαίνει σαφώς τον Κανονισμό), ακόμη ενεργό και εάν ναι με ποια αιτιολογία και μέχρι πότε; Εάν το αίτημα έχει απορριφθεί με νεώτερη απόφαση της Επιτροπής, παρακαλώ ενημερώστε με σχετικά.

Δεύτερον, μήπως τελικά επιβεβαιώνεται απολύτως η ορθότητα της ειδικής πρόνοιας του Κανονισμού; Μήπως, δηλαδή, αποδεικνύεται περὶ τριπλα, ότι ένα εντελώς αυθαίρετο αίτημα ελέγχου, το οποίο δεν συνοδεύεται καν από τα προσωπικά στοιχεία του αιτούντος, δεν έπρεπε σε καμία περίπτωση να γίνει δεκτό προκαταβολικά από την Επιτροπή, διότι δημιουργεί **εξαιρετικά αρνητικό προηγούμενο**;

Εν κατακλείδι, όλα τα στοιχεία συνηγορούν, ότι η Επιτροπή αποδέχθηκε να παραλάβει και να προωθήσει μια **ανώνυμη –ουσιαστικά– καταγγελία** κατά μέλους, **ανυπόστατου περιεχομένου, χωρίς προηγουμένως να προβεί σε στοιχειώδη έλεγχο και αξιολόγηση της βασιμότητάς της**. Με κριτήρια, μάλιστα, τα οποία αναιρούν τις ασφαλιστικές δικλείδες που θέτει και ο ίδιος ο Κανονισμός.

Για τους λόγους που εκθέτω τόσο στην παρούσα, όσο και στην προηγούμενη επιστολή μου, θεωρώ ότι με βάση τη συγκεκριμένη περίπτωση, **τίθενται μείζονα ζητήματα** σχετικά με τα κριτήρια και τον τρόπο λειτουργίας της Επιτροπής. Εάν αυτά δεν αποσαφηνισθούν τώρα, είναι πολύ πιθανόν να προκύψουν εκ νέου στον επόμενο κύκλο αντιπαραθέσεων σχετικά με τις δημοσκοπήσεις, που δεν αποκλείεται να είναι σε πολύ σύντομο χρονικό διάστημα, ενδεχομένως και το προσεχές φθινόπωρο.

Τα ζητήματα που ανέκυψαν είναι ιδιαίτερα σημαντικά για το κύρος και την αυτοπρΟΣτασία του κλάδου. Για αυτό πιστεύω ότι πρέπει να ανοίξει τώρα η σχετική συζήτηση και καλώ και τα υπόλοιπα μέλη του ΣΕΔΕΑ να τοποθετηθούν επί αυτών.

Με εκτίμηση,

Γιάννης Μαυρός
Πολιτικός Επιστήμων, Ph.D.
Πρόεδρος & Δ/Σ Public Issue A.E.

2.11 Τεκμήριο 11: E-mail του ΣΕΔΕΑ, με το οποίο ματαιώθηκε η απόπειρα ελέγχου, ύστερα από την «απόσυρση» του σχετικού «αιτήματος» (19/7/2012).

Yiannis Mavris

From: SEDEA [sedea@ath.forthnet.gr]
Sent: Πέμπτη, 19 Ιουλίου 2012 11:54
To: Yiannis Mavris
Subject: RE: αίτημα ελέγχου Public Issue

Importance: High

Αξιότιμε κ. Μαυρή,

Σας ενημερώνουμε ότι ο κ. Νίκος Οικονομόπουλος απηύθυνε ηλεκτρονική επιστολή προς τον ΣΕΔΕΑ στην οποία δηλώνει ότι δεν επιθυμεί να ακολουθήσει την προβλεπόμενη στον Κανονισμό Λειτουργίας της Επιτροπής διαδικασία σε σχέση με αίτημα ελέγχου που είχε υποβάλει και κατά συνέπεια η Επιτροπή θέτει στο αρχείο τα σχετικά με αυτό έγγραφα.

Από τη Γραμματεία,
 ΣΕΔΕΑ
 Υπερείδου 7, 105 58 Αθήνα
 Τ. 210 3318065, Φ. 210 3213570
sedea@ath.forthnet.gr ,WS: www.sedea.gr

Information from ESET NOD32 Antivirus, version of virus signature database 7309
 (20120718)

The message was checked by ESET NOD32 Antivirus.

<http://www.eset.com>

2.12 Τεκμήριο 12: Ενημερωτικό e-mail της Public Issue προς τον ΣΕΔΕΑ, σχετικά με την πολιτικά σκόπιμη και αντιδεοντολογική ενέργεια του Νίκου Οικονομόπουλου

Ενημερωτικό e-mail της Public Issue προς τον ΣΕΔΕΑ, σχετικά με την πολιτικά σκόπιμη και αντιδεοντολογική ενέργεια του Νίκου Οικονομόπουλου, να αναρτηθεί μονομερώς στο Διαδίκτυο την εμπιστευτική αλληλογραφία με την Επιτροπή (2/8/2012).

Yiannis Mavris

From: Yiannis Mavris
Sent: Πέμπτη, 2 Αυγούστου 2012 16:13
To: 'sedea@ath.forthnet.gr'
Cc: Mary Antonakopoulou
Subject: RE: αίτημα ελέγχου Public Issue
Attachments: public issue(1).pdf

Προς την Ελεγκτική Επιτροπή και τον ΣΕΔΕΑ.

Σας ενημερώνω ότι ο κ.Νίκος Οικονομόπουλος δημοσιοποίησε όλη την αλληλογραφία που αντάλλαξε με τον ΣΕΔΕΑ σχετικά με το αίτημα ελέγχου της Public Issue, ακόμη και το προσχέδιο του συμφωνητικού που η επιτροπή του απέστειλε πριν η εταιρεία μας απαντήσει. Επίσης, εξακολουθεί να διατυπώνει επικριτικές κρίσεις για την Επιτροπή και το ΣΕΔΕΑ καθώς και για εταιρείες-μέλη του.

Η αλληλογραφία διατίθεται στη διεύθυνση:

<http://faylos.capitalblogs.gr/showArticle.asp?id=39081> καθώς και στο επισυναπτόμενο έγγραφο.

Αυτή τη στιγμή, γίνεται αναπαραγωγή της συγκεκριμένης «πληροφόρησης» από συγκεκριμένες ιστοσελίδες.

Είναι η δεύτερη φορά εντός του έτους, που ανακοίνωση της Επιτροπής χρησιμοποιείται για τη δημιουργία συκοφαντικών εντυπώσεων κατά της εταιρείας μας.

Θα ήθελα να γνωρίζω αν προτίθεται η Επιτροπή να τοποθετηθεί στο συγκεκριμένο ζήτημα και να απαντήσει στον εν λόγω κύριο.

Με εκτίμηση,

Γιάννης Μαυρίης
 Πολιτικός Επιστήμονας, Ph.D.
 Πρόεδρος & Δ/Σύμβουλος
 Public Issue

3. Σωστό και Λάθος στις Εκλογές της 17ης Ιουνίου²⁶

ΓΙΑΝΝΗΣ ΜΑΥΡΗΣ

Το αποτέλεσμα της 17ης Ιουνίου δεν ήταν σε καμιά περίπτωση δεδομένο εξαρχής. Αντιθέτως, η έκβαση της αναμέτρησης ήταν ανοικτή μέχρι και την τελευταία στιγμή. Η δυναμική της πρόσφατης προεκλογικής περιόδου αποδείχθηκε η μεγαλύτερη που έχει παρατηρηθεί ιστορικά μέχρι σήμερα, σαφώς μεγαλύτερη από την αντίστοιχη που παρατηρήθηκε και τον Μάιο. Οι ραγδαίες εξελίξεις των δύο εβδομάδων, που συνεχίστηκαν μέχρι και την ημέρα των εκλογών, επηρέασαν καθοριστικά το αποτέλεσμα. Κάθε καλόπιστος και μη-φανατισμένος αναγνώστης θα δεχθεί –έστω ως υπόθεση εργασίας– ότι το γεγονός πως η ΝΔ κέρδισε τελικά τις εκλογές, δεν αποδεικνύει σε καμιά περίπτωση αυτομάτως και ότι προηγείτο και μάλιστα σταθερά σε όλο το προηγούμενο διάστημα.

Μετά τις εκλογές του Μαΐου εμφανίσθηκε ένα ισχυρότατο πολυσυλλεκτικό εκλογικό ρεύμα προς τον ΣΥΡΙΖΑ, ένα κλασικό φαινόμενο εκλογικής παλίνρροιας: πρώτα πλημμυρίδα (31,5%), ύστερα άμπωτη (26,9%). Το ρεύμα υπήρξε ανοδικό μέχρι τις 30 Μαΐου, δηλαδή πριν την ανακοίνωση του προγράμματος του ΣΥΡΙΖΑ (1/6) και εν συνεχεία έντονα καθοδικό, επί 2 ½ εβδομάδες, ενδεχομένως μέχρι και την ημέρα των εκλογών. Οι λόγοι για την αποσυμπίεση του ΣΥΡΙΖΑ θα πρέπει να αναζητηθούν στο φόβο που προκάλεσε: α) το πρόγραμμά του, β) η «γκρίζα» επικοινωνιακή επίθεση της ΝΔ και κυρίως γ) η ασφυκτική κινδυνολογία και πίεση που ασκήθηκε από το εσωτερικό και το εξωτερικό. Είναι χαρακτηριστικό, ότι 2 στους 10 ψηφοφόρους της (περίπου 5% του εκλογικού σώματος) ψήφισαν ΝΔ «για να παραμείνουμε στο ευρώ», ενώ περίπου 2,5% του εκλογικού σώματος «για να μην υπάρξει χάος και αναρχία» (8% των ψηφοφόρων της). Συνυπολογίζοντας και την αυξημένη αποχή (νέοι, ετεροδημότες) ο ΣΥΡΙΖΑ έχασε συνολικά **4,5 μονάδες** και η εκλογική του επιρροή συρρικνώθηκε τελικά στο 26,9%.

Ταυτοχρόνως, στο τελευταίο 15νθήμερο υπήρξε και άνοδος της επιρροής της ΝΔ, η οποία κατά το τρίτο δεκαήμερο του Μαΐου παρέμενε καθηλωμένη. Σε μεγάλο βαθμό, η άνοδος της ΝΔ τις τελευταίες δύο εβδομάδες οφείλεται στο φαινόμενο της *ψήφου τακτικής* (*tactical voting*). Το 10% των ψηφοφόρων της δήλωσε ότι την ψήφισε «για να μην κερδίσει ο ΣΥΡΙΖΑ». Το ρεύμα αυτό (περίπου 3% των εκλογέων) προήλθε κυρίως από ψηφοφόρους της ΔΗΜΑΡ και του ΠΑΣΟΚ, για αυτό και οι τελευταίες προεκλογικές δημοσκοπήσεις υπερεκτιμούσαν σχετικά αυτά τα δύο κόμματα. Δεν έχουμε ακόμη διερευνήσει, εάν αυτό το ρεύμα αποτέλεσε μόνον *μετακίνηση της τελευταίας στιγμής* (*late swing*) ή εάν εμπεριέχει, επιπλέον, και *απόκρυψη ψήφου* υπέρ της ΝΔ, η οποία δεν μπορεί να ανιχνευθεί ούτε στις προεκλογικές δημοσκοπήσεις, ούτε βεβαίως και στο *exit poll*. Κάτι τέτοιο μπορεί να ελεγχθεί (δυστυχώς), μόνον εκ των υστέρων, δηλαδή μόνο με βάση το εκλογικό αποτέλεσμα.

Η τελευταία *εκτίμηση* της Public Issue πριν την απαγόρευση (1/6 - ΣΥΡΙΖΑ 31,5%, ΝΔ 25,5%), αποτύπωσε τις *τάσεις* που είχαν διαμορφωθεί στο εκλογικό σώμα μέχρι εκείνη τη στιγμή και δεν αποτελούσε *πρόβλεψη του τελικού εκλογικού*

²⁶ Δημοσιεύθηκε στην εφημερίδα *Η Καθημερινή* της Κυριακής 24/6/2012.

αποτελέσματος. Αντίθετα, η εκλογική επιρροή του ΣΥΡΙΖΑ, κατά τη διάρκεια των δύο εβδομάδων που ισχύει η απαγόρευση, συρρικνώνονταν διαρκώς. Η πρώτη «κρυφή» μέτρηση (1-7/6) έδειξε σημαντική μείωση της διαφοράς (2,5), ακόμη υπέρ του ΣΥΡΙΖΑ (29,5%-27%), ενώ η επόμενη (11-14/6), την Πέμπτη πριν τις εκλογές, ότι η διαφορά έχει σχεδόν εκμηδενιστεί στο 0,5 (28%, έναντι 27,5%). Δυστυχώς, λόγω της ισχύουσας απαγόρευσης, οι έρευνες δεν ήταν δυνατόν να δημοσιοποιηθούν, με αποτέλεσμα να μείνει η εσφαλμένη εντύπωση ότι η Public Issue προβλέπει νίκη του ΣΥΡΙΖΑ με 6 μονάδες. Οι δύο «κρυφές» έρευνες, που έδειχναν την συντελεσθείσα ραγδαία μεταβολή, παρουσιάστηκαν στον ΣΚΑΪ, μετά το κλείσιμο της κάλπης και πριν γίνει γνωστό το εκλογικό αποτέλεσμα.

Ωστόσο και αυτή η παρουσίαση των τελευταίων προεκλογικών ερευνών παρερμηνεύθηκε. Θεωρήθηκε αποτέλεσμα *“exit poll”*, και επομένως πρόβλεψη του εκλογικού αποτελέσματος, ενώ επρόκειτο ρητά για προεκλογικές έρευνες που αποτύπωναν τον συσχετισμό μέχρι και την Πέμπτη. Παρόλο που η Public Issue από το 2007 δεν πραγματοποιεί *exit poll*, λόγω των σοβαρών μειονεκτημάτων που έχουν διαπιστωθεί στη μέθοδο, εντούτοις, η πεποίθηση του τηλεοπτικού κοινού ότι το βράδυ των εκλογών όλοι οι αριθμοί «είναι *exit poll*» είναι τόσο ισχυρή που δεν επιτρέπει να γίνει αντιληπτή η διαφορά.

4. Για γέλια... και για κλάματα²⁷: Απάντηση στον δημοσιογράφο Γιάννη Πρετεντέρη

Απάντηση στον δημοσιογράφο Γιάννη Πρετεντέρη, που επανέλαβε την επίθεση κατά της εταιρείας, σχετικά με τις εκλογές του Ιουνίου 2012, ένα χρόνο μετά (17/9/2013).

ΓΙΑΝΝΗΣ ΜΑΥΡΗΣ

Γελάει ακόμη ο Γιάννης Πρετεντέρης, από τη στήλη του *Εμπιστευτικά* («Επιλογή Μίσους», 16/9/2013, <http://www.tanea.gr/opinions/all-opinions/article/5041099/epilogh-misoy/>) με την τελευταία δημοσιευμένη προεκλογική δημοσκόπηση της Public Issue, τον Ιούνιο του 2012.

«Θυμάμαι όταν στις 3 Ιουνίου 2012, η Public Issue έδινε 31,5% στον ΣΥΡΙΖΑ με ανοδική πορεία έναντι 25,5% στη ΝΔ με πτωτική *τάση*. Τότε προεξοφλούσαν “δυναμική υπέρ της Αριστεράς” και μια “απότομη και δυναμική μεταβολή”. Ακόμη γελάω.»

(Η *εκτίμηση* της Public Issue δόθηκε την Παρασκευή 1 Ιουνίου, τελευταία ημέρα δημοσίευσης προεκλογικών ερευνών, <http://www.publicissue.gr/2026/varometro-3o-kyma-mai-2012/>).

Το γέλιο κάνει καλό. Ιδίως σε περιόδους κρίσης σαν τη σημερινή. Είναι ευχάριστο να γελάει ο Γ. Πρετεντέρης. Κρίμα που ξεχνάει πολύ εύκολα τι γράφει ο ίδιος. Του θυμίζουμε λοιπόν τι έγραφε λίγο πριν τις πρώτες εκλογές του Μαΐου. Είναι αλήθεια ότι οι πολιτικές και δημοσκοπικές «*εκτιμήσεις*» του, για το ΠΑΣΟΚ, τη Χρυσή Αυγή, τον δικομματισμό βγάζουν πολύ γέλιο και θα τον βοηθήσουν σίγουρα να γελάσει περισσότερο:

Για γέλια (1)

«Έχει την Πολυτέλεια;» Δημοσίευση: *Τα Νέα* 2/3/2012

«Παρά τις δημοσκοπήσεις, οι περισσότεροι ειδικοί προεξοφλούν ότι [το ΠΑΣΟΚ] θα καταφέρει τελικά να βγει δεύτερο κόμμα στις επικείμενες εκλογές».

Για γέλια (2)

«Υπάρχει Σχέδιο;» Δημοσίευση: *Τα Νέα* 5/3/2012

«Κανονικά, αν κυκλοφορούσε μια δημοσκόπηση που έλεγε ότι στην επόμενη Βουλή θα μπουν εννέα κόμματα (μεταξύ των οποίων ο Καμμένος, η Χρυσή Αυγή, ίσως και η 4η Αυγούστου – αν υπάρχει ακόμη...), θα έπρεπε να ανησυχήσουμε πολύ. Προτείνω να μην ανησυχήσουμε καθόλου!»

Για γέλια (3)

«Πείτε Κάτι Σοβαρό!» Δημοσίευση: *Το Βήμα* 24/3/2012

«Ήδη τα πιο ετερόκλητα συμφέροντα παιανίζουν το ρέκβιεμ του δικομματισμού.

²⁷ Ανάρτηση στον ιστότοπο www.mavris.gr (17/9/2013).

Και επικαλούνται το φάντασμα της ακυβερνησίας. Σιγά! Ρίξτε μια ματιά στον εκλογικό νόμο: ακόμη κι αν τα δυο μεγαλύτερα κόμματα, ΝΔ και ΠαΣοΚ, συγκεντρώσουν ένα ευτελές 40% θα έχουν κάπου 160 βουλευτές στη Βουλή. Και δεν θα είναι ούτε η πρώτη ούτε η τελευταία φορά που μια κυβέρνηση στην Ελλάδα θα στηρίζεται στο 40% της λαϊκής ψήφου. Πήρα το χειρότερο σενάριο για να πω ότι χειρότερο σενάριο δεν υπάρχει. [...] Ακόμη περισσότερο που ΝΔ και ΠαΣοΚ αποκλείεται να πάρουν αθροιστικά 40%.

– Το ΠαΣοΚ μετά την εκλογή του Ευ. Βενιζέλου δίνει σημάδια ζωής και εμφανίζεται να καθαρίζει τη μάχη για τη δεύτερη θέση. Το πιθανότερο είναι ότι θα κινηθεί σε ποσοστά υπερδιπλάσια από αυτά που του δίνουν ως προσφάτως οι δημοσκοπήσεις.[...]

Με τα σημερινά δεδομένα, τα δυο μεγάλα κόμματα διεκδικούν ίσως το 50% (περίπου 180 έδρες στη Βουλή) με σοβαρό το ενδεχόμενο μιας περαιτέρω συσπείρωσης των δυνάμεων τους στη διάρκεια της προεκλογικής περιόδου. Αν πιάσουν το (καθόλου απίθανο) 55%, θα προσεγγίσουν ενδεχομένως και τις 195-200 έδρες – τα 2/3 της Βουλής... Το σημειώνω αυτό για όσους έσπευσαν και σπεύδουν να σαλπίσουν πρόωρα “το τέλος του δικομματισμού” και να εξαγγείλουν χαιρέκακα “την κατάρρευση του συστήματος”».

...και για κλάματα

Όσο γέλιο βγάζουν οι εκτιμήσεις του μαθητευόμενου δημοσκόπου Πρετεντέρη, άλλο τόσο για κλάματα είναι η απόπειρά του να συγκαλύψει την πραγματικότητα των επαναληπτικών εκλογών του Ιουνίου 2012, τι συνέβη πράγματι μεταξύ των δύο εκλογικών αναμετρήσεων στο μεσοδιάστημα Μαΐου-Ιουνίου και βέβαια ποια ήταν η τελική προεκλογική *εκτίμηση* της Public Issue, στις 2 τελευταίες εβδομάδες, όταν ίσχυε η απαγόρευση δημοσίευσης (βλέπε σχετικά την ιστοσελίδα: <http://www.publicissue.gr/2038/>).

Για τους καλόπιστους αναγνώστες (στους οποίους δεν περιλαμβάνεται προφανώς ο Γ. Πρετεντέρης) υπάρχει στον ιστότοπο της εταιρείας, αναρτημένη εδώ και ένα χρόνο, η αναλυτική διερεύνηση του εκλογικού αποτελέσματος, η αξιολόγηση των δημοσκοπήσεων, καθώς και η απάντηση στις επικρίσεις που δέχθηκε (βλέπε σχετικά: «Δημοσκοπήσεις και Εκλογές 2012. Ο απολογισμός της Public Issue», <http://www.publicissue.gr/2046/greek-elections-2012-and-polls/>).

Συνοψίζοντας την παραπάνω ανάλυση, μετά τις εκλογές του Μαΐου και ως συνέχεια της δυναμικής του εκλογικού αποτελέσματος, εμφανίσθηκε ένα ισχυρότατο πολυσυλλεκτικό εκλογικό ρεύμα προς τον ΣΥΡΙΖΑ, κυρίως εις βάρος του ΚΚΕ, αλλά και εις βάρος των δεξιών αντιμνημονιακών κομμάτων (ΑΝΕΛ και Χρυσή Αυγή): ένα κλασικό φαινόμενο εκλογικής παλίνρροιας: πρώτα πλημμυρίδα (31,5%), ύστερα άμπωτη (26,9%). Το ρεύμα υπήρξε ανοδικό στο πρώτο διάστημα της προεκλογικής περιόδου και συγκεκριμένα, από την επομένη των εκλογών της 6ης Μαΐου μέχρι και την ανακοίνωση του προγράμματος του ΣΥΡΙΖΑ (1/6/2012) και εν συνεχεία έντονα καθοδικό, επί 2½ εβδομάδες, ενδεχομένως μέχρι και την ημέρα των εκλογών.

Ο πρωταρχικός λόγος για την αντιστροφή της εκλογικής δυναμικής του ΣΥΡΙΖΑ, θα πρέπει να αναζητηθεί στην πρωτοφανή εκστρατεία φόβου –ο Γ. Πρετεντέρης υπήρξε ένας εκ των πρωταγωνιστών της– που αναπτύχθηκε εναντίον του, όταν διαφάνηκε το ενδεχόμενο εκλογικής του νίκης.

Η συντεταγμένη κινδυνολογία, αφορούσε τις καταθέσεις, τους μισθούς και τις συντάξεις, τις ελλείψεις σε φάρμακα και καύσιμα, κ.λπ., που θα προέκυπταν σε αυτήν την περίπτωση. Η πίεση που ασκήθηκε από το εσωτερικό και το εξωτερικό, με βάση το δίλημμα «ευρώ ή δραχμή», αποδείχθηκε αποτελεσματική. Ταυτόχρονα, το πρόγραμμα του ΣΥΡΙΖΑ, ιδίως τα σημεία που αφορούσαν την αστυνόμευση και την αντιμετώπιση των μεταναστών, απομάκρυναν μια μερίδα συντηρητικών αντιμνημονιακών ψηφοφόρων, οι οποίοι μετά την αρχική ευφορία του Μαΐου είχαν μεταστραφεί υπέρ του. Συνυπολογίζοντας και την επίδραση της αυξημένης αποχής (νέοι, ετεροδημότες), που φαίνεται ότι λειτούργησε επίσης εις βάρος του, ο ΣΥΡΙΖΑ απώλεσε συνολικά 4,5 μονάδες και η εκλογική του επιρροή συρρικνώθηκε τελικά στο 26,9%.

ΥΓ.: Ακόμα περιμένουμε την απάντηση του Γ. Πρετεντέρη, για τις εκλογές του 2009. Βλέπε σχετικά: «Ο Δημοσιογράφος – Δημοσκόπος κ. Ι. Πρετεντέρης» (<http://www.mavris.gr/3246/preteneteris/>).

19. Τεκμήρια για την αντιπαράθεση στις βουλευτικές εκλογές του Ιανουαρίου 2015

1. Εισαγωγή

Από τις αρχές του 2014, για τη δημοσίευση του μηνιαίου Πολιτικού Βαρόμετρου, η εταιρεία Public Issue συνεργάστηκε με την *Εφημερίδα των Συντακτών*. Στα πλαίσια αυτά, την Παρασκευή 26/9/2014 και τη Δευτέρα 29/9/2014, δημοσιεύθηκε στην εφημερίδα η έρευνα Σεπτεμβρίου και η μηνιαία *εκτίμηση εκλογικής επιρροής* της Public Issue. Η δημοσίευση προκάλεσε την αποκάλυπτη επίθεση της τότε κυβερνητικής εκπροσώπου της ΝΔ. Η Σοφία Βούλτεψη επιχείρησε να πλήξει την αξιοπιστία της έρευνας και της εταιρείας, κατηγορώντας την για «προπαγάνδα» και για προσπάθεια δόλιου «επηρεασμού» της κοινής γνώμης.

Μόλις 4 μήνες πριν από την ευρεία εκλογική νίκη του ΣΥΡΙΖΑ, τον Ιανουάριο του 2015, με δηλώσεις της στους ραδιοσταθμούς ΣΚΑΪ και *Real FM*, «αμφισβήτησε» το μεγάλο προβάδισμα (11 μονάδες) που έδινε η δημοσκόπηση δηλώνοντας ότι «κάτι τέτοιο δεν υπάρχει»!¹

Αναμενόμενα, οι δηλώσεις της κυβερνητικής εκπροσώπου αναπαρήχθησαν μαζικά και σε μεγάλη έκταση, από το Διαδίκτυο και τα Μέσα Ενημέρωσης, ενισχύοντας το αρνητικό κλίμα εις βάρος της εταιρείας με προφανή σκοπό να τη δυσφημίσουν περαιτέρω. Πρωτίστως, όμως, να «εξουδετερώσουν» τη σημασία της *εκτίμησης* της εταιρείας, που έδειχνε ότι το προβάδισμα του ΣΥΡΙΖΑ είχε πλέον παγιωθεί.

1 Το πρωτοσέλιδο της εφημερίδας παρατίθεται στο κεφάλαιο 10 του παρόντος τόμου (βλέπε Γράφημα 10.1).

2. Τεκμήρια

Τεκμήριο 1: Δηλώσεις της κυβερνητικής εκπροσώπου Σοφίας Βούλτεψη

Δηλώσεις της κυβερνητικής εκπροσώπου Σοφίας Βούλτεψη, με τις οποίες αμφισβητεί το παγιωμένο προβάδισμα του ΣΥΡΙΖΑ, το φθινόπωρο του 2014 (29/9/2014).

Το απομαγνητοφωνημένο κείμενο των δηλώσεων της κυβερνητικής εκπροσώπου έχει ως ακολούθως:²

1.1 Στον Ρ/Σ ΣΚΑΪ (εκπομπή Άρη Πορτοσάλτε) 08:00-09:00

- Δημοσιογράφος (εφεξής Δ): «Σχετικά με τις 11 μονάδες διαφορά που σας έδωσε προχθές η Public Issue, στη μέτρηση, το ότι δηλαδή εδραιώνεται η πεποίθηση ότι θα νηπτηθείτε ως ΠΑΣΟΚ και ΝΔ στις προσεχείς εκλογές, θα σας κάνει να επιμείνετε σε αυτήν τη δύσκολη πολιτική ή να βάλετε μέσα παροχές τέτοιες που να επιχειρήσετε να ανατρέψετε το υπάρχον κλίμα;»
- Κυβερνητική εκπρόσωπος (εφεξής ΚΕ): «Κατ' αρχήν, κύριε Πορτοσάλτε, αμφισβητώ την δημοσκοπήση και την αμφισβητώ απολύτως. Δεν υπάρχουν 11 μονάδες. Τώρα, τι αποφασίζει να αποδίδει η κάθε εταιρεία είναι δικό της θέμα. Και την αμφισβητώ πλήρως. Αυτό δεν υπάρχει. Σας το λέω.»

1.2 Στον Ρ/Σ Real FM (εκπομπή Νίκου Χατζηνικολάου) 10:00-12:00

- Δ: «Θα ξεκινήσω ρωτώντας για αυτό το γκάλοπ που δημοσιεύει σε δύο δόσεις, το Σάββατο και σήμερα η Εφημερίδα των Συντακτών και που εμφανίζει τον ΣΥΡΙΖΑ να προηγείται με 11 ποσοστιαίες μονάδες από τη Νέα Δημοκρατία. Θέλω να ρωτήσω πώς το είδατε αυτό το γκάλοπ και αν πιστεύετε ότι αυτή είναι μια εικόνα που έχει σχέση με την πραγματικότητα και εάν είναι μια εικόνα που μπορείτε να την αντιστρέψετε ή πλέον τα πράγματα έχουν πάρει μια άλλη τροπή.»
- ΚΕ: «...Όταν εμφανίζει μια τόσο μεγάλη διαφορά, ο κόσμος ο οποίος δεν είναι σε θέση να γνωρίζει λεπτομέρειες, γύρω από το πόσοι είναι οι αναποφάσιστοι ή γύρω από το τι η ίδια εταιρεία έδινε στις δημοσκοπήσεις πριν από τις εκλογές του 2012, που εμφάνιζε ότι ο ΣΥΡΙΖΑ είναι μπροστά, σας θυμίζω, βεβαίως ο κόσμος μπορεί να επηρεαστεί. Θεωρώ λοιπόν ότι ο σκοπός αυτού του γκάλοπ και μάλιστα με τόσο μεγάλη διαφορά είναι ακριβώς αυτός. Προπαγανδιστικός.»
- Δ: «Επομένως λέτε ότι δε την πιστεύετε τη δημοσκοπήση.»
- ΚΕ: «Όχι, βεβαίως δεν θεωρώ ότι υπάρχει τέτοιο θέμα.»
- Δ: «Πάντως και οι προηγούμενες δημοσκοπήσεις αυτής της προηγούμενης Κυριακής μιλούσαν για 3,5 έως 4,5-5 μονάδες.»
- ΚΕ: «Που σημαίνει λοιπόν ότι εδώ είναι σαφές το θέμα. Επιχειρείται να γίνει **επιβολή**. Δηλαδή πλέον να κυριαρχήσει μέσα στην κοινή γνώμη αυτή η μεγάλη, η μη-αναστρέψιμη υποτίθεται διαφορά. **Πρόκειται καθαρά για απόπειρα προπαγανδιστικής επιβολής.**»

2 Τα ηχητικά τεκμήρια των δηλώσεων βρίσκονται αναρτημένα στην ιστοσελίδα <http://www.mavris.gr/category/m/polls-and-propaganda/>, «Η πολιτική αντιπαράθεση για τις Δημοσκοπήσεις στις εκλογές του 2015 (Αφιέρωμα).»

Τεκμήριο 2: Απάντηση της εταιρείας στην κυβερνητική εκπρόσωπο με ανάρτηση στον εταιρικό λογαριασμό του Twitter (30/9/2014)

Τεκμήριο 3: Επιστολή-έκκληση του Γιάννη Μαυρή, προς τον ΣΕΔΕΑ (30/9/2014)

Επιστολή-έκκληση του Γιάννη Μαυρή, προς τον ΣΕΔΕΑ, σχετικά με τις δημόσιες δηλώσεις της κυβερνητικής εκπροσώπου Σοφίας Βούλτεψη (30/9/2014).

Ανοικτή επιστολή προς τον ΣΕΔΕΑ

Αθήνα, 30/9/2014

Αγαπητοί συνάδελφοι,

Η κυβερνητική εκπρόσωπος κ. Σοφία Βούλτεψη έχει εξαπολύσει σφοδρή επίθεση εναντίον της *Public Issue*, με αφορμή την τελευταία μηνιαία τακτική δημοσκόπηση της εταιρείας, που δημοσιεύθηκε στην Εφημερίδα των Συντακτών, στις 27 και 29 Σεπτεμβρίου.

Η εκπρόσωπος αμφισβητεί, κατά τα λεγόμενά της «απολύτως», την αξιοπιστία της εταιρείας και την κατηγορεί ανοικτά ότι «ασκεί προπαγάνδα» με τις έρευνές της. Με αυτόν τον τρόπο, πλήττει ευθέως το κύρος, την επαγγελματική αρτιότητα και την ηθική ακεραιότητα της *Public Issue*. Προφανής απόρροια της εν λόγω συκοφαντικής επίθεσης είναι να μειώνεται η εμπορική της φήμη και αξία.

Θεωρώ το θέμα μείζον για όλες ανεξαιρέτως τις εταιρείες και τον κλάδο συνολικά, όχι μόνον για την *Public Issue* που στοχοποιείται σε αυτήν την φάση, διότι αποτελεί απόπειρα επιβολής μιας μορφής **προληπτικής λογοκρισίας**.

Για τους παραπάνω λόγους, η εταιρεία απευθύνεται στον ΣΕΔΕΑ και τον καλεί να πάρει άμεσα θέση και να **υπερασπιστεί την ελευθερία της επιστημονικής έρευνας και το δικαίωμα των πολιτών στην πληροφόρηση που απειλούνται και βέβαια, αυτονότητα, το επαγγελματικό συμφέρον του κλάδου, που πλήττεται βάνανσα από αυτήν την άδικη επίθεση.**

Με εκτίμηση,

Γιάννης Μαυρής

Πολιτικός επιστήμονας, Ph.D.

Πρόεδρος & Δ/Σύμβουλος της *Public Issue*

Δυστυχώς, ούτε και αυτή τη φορά ο ΣΕΔΕΑ ανταποκρίθηκε στα αυτονόητα καθήκοντά του, αφήνοντας ουσιαστικά έκθετη την εταιρεία, απέναντι στην –απροκάλυπτα πολιτικού χαρακτήρα– κυβερνητική επίθεση. Λόγω της στάσης του κλάδου, η εταιρεία για να υπερασπιστεί την ερευνητική και επαγγελματική της αξιοπιστία, αναγκάστηκε να κινηθεί νομικά, καταθέτοντας αγωγή κατά της κυβερνητικής εκπροσώπου, ενημερώνοντας παράλληλα τις διεθνείς οργανώσεις για τις έρευνες κοινής γνώμης, στις οποίες συμμετέχει. Η υπόθεση (Δεκέμβριος 2015) εκκρεμεί δικαστικά.

Τεκμήριο 4: Απάντηση του Γιάννη Μαυρή στις κατηγορίες της κυβερνητικής εκπροσώπου Σοφίας Βούλτεψη, με άρθρο στην Εφημερίδα των Συντακτών (1/10/2014)³

«Τα ίδια Παντελάκη μου, τα ίδια Παντελή μου.

Απάντηση στην κυβερνητική εκπρόσωπο»

Η κυβερνητική εκπρόσωπος κ. Σοφία Βούλτεψη αμφισβήτησε με δηλώσεις της στους Ρ/Σ ΣΚΑΪ και REAL FM, χωρίς κανένα απολύτως επιχείρημα, το αποτέλεσμα της δημοσκοπήσης της *Public Issue*, που δημοσιεύθηκε στην Εφημερίδα των Συντακτών, που φέρει το κόμμα της αξιωματικής αντιπολίτευσης να προηγείται της ΝΔ, με διαφορά έντεκα μονάδων. Δεν είναι βέβαια η πρώτη φορά που κυβερνητικός εκπρόσωπος εμπλέκεται σε ευθεία επίθεση κατά των δημοσκοπήσεων.

Στην προεκλογική περίοδο του 2004, ο τότε κυβερνητικός εκπρόσωπος του ΠΑΣΟΚ Χρήστος Πρωτόπαπας, έφθασε στο σημείο να καταγγείλει την τηλεφωνική μέθοδο καταμέτρησης της πρόθεσης ψήφου, που είχε χρησιμοποιήσει συστηματικά η *Public Issue*, για πρώτη φορά στην Ελλάδα, ως «επιστημονικά επισφαλής και πολιτικά αναξιόπιστη»(!). Και τούτο, λόγω της «επίδρασης» που θεωρήθηκε ότι είχε, στο πολιτικό κλίμα, το αποτέλεσμα των δημοσιοποιημένων ερευνών της, δηλαδή η μεγάλη και μη-αντιστρέψιμη διαφορά ΝΔ-ΠΑΣΟΚ. Η κυβερνητική προπαγάνδα για «ντέρ-μπι» και «μικρή διαφορά» έπεσε στο κενό, γιατί όπως είναι γνωστό, η ΝΔ κέρδισε τις εκλογές με 5% διαφορά, όπως έδινε η εταιρεία (περισσότερα στην ιστοσελίδα: <http://www.mavris.gr/791/polls-2004-attack/>).

Αλλά και στις βουλευτικές του 2007, η *Public Issue* είχε δεχθεί πάλι πολιτικές επιθέσεις, διότι τα αποτελέσματα της εκτίμησής της οδηγούσαν στο συμπέρασμα, ότι η διαφορά μεταξύ των δύο μεγάλων κομμάτων θα ήταν αρκετά μεγαλύτερη από αυτή που εκτιμούσαν οι υπόλοιπες εταιρείες. Ο τότε εκπρόσωπος Τύπου της αξιωματικής αντιπολίτευσης (ΠΑΣΟΚ), Γιάννης Ραγκούσης, αμφισβήτησε για άλλη μία φορά την αξιοπιστία της εταιρείας (16-9-2007), καλώντας την μάλιστα «να λογοδοτήσει την επαύριον των εκλογών στον ελληνικό λαό»(!). Ωστόσο, το εκλογικό αποτέλεσμα του 2007, όπως, άλλωστε, και αυτό του 2004, αποτέλεσε πλήρη δικαίωση της μεθοδολογίας και των προβλέψεων της εταιρείας (περισσότερα στην ιστοσελίδα: <http://www.mavris.gr/916/polls-2007-attack/>).

Έξι δημοσκοπήσεις δημοσιεύθηκαν το τελευταίο διάστημα. Εξ αυτών, 3 δίνουν διαφορά στη διευκρινισμένη ψήφο υπέρ του ΣΥΡΙΖΑ, 5 μονάδες και μια, 8 μονάδες. Η κ. Βούλτεψη φαίνεται ότι ερμηνεύει ως «μικρές» τις διαφορές των 5 και των 8 μονάδων, αλλά «ενοχλείται» και στοχοποιεί «απολύτως» επιλεκτικά μόνον την έρευνα της *Public Issue*.

Πρόκειται για ένα γνωστό σύμπτωμα της παθολογείας του πολιτικού συστήματος και των κομμάτων. Όταν οι δημοσκοπήσεις δεν «συμφέρουν», τότε τις αμφισβητούν και μάλιστα «απολύτως» (!).

3 Δημοσιεύθηκε στην Εφημερίδα των Συντακτών (1/10/2014). Διαθέσιμο διαδικτυακά στην ιστοσελίδα <http://www.mavris.gr/4302/pollspropaganda1/>.

Τεκμήριο 5: Επιστολή «πολίτη» προς την Ελεγκτική Δημοσκοπήσεων, που κοινοποιήθηκε στην εταιρεία, ακριβώς την ίδια ημέρα με τις δηλώσεις της κυβερνητικής εκπροσώπου

Επιστολή «πολίτη» προς την Ελεγκτική Δημοσκοπήσεων, που κοινοποιήθηκε στην εταιρεία, ακριβώς την ίδια ημέρα με τις δηλώσεις της κυβερνητικής εκπροσώπου, με «αίτημα ελέγχου» της Public Issue, εξαιτίας της «μεγάλης διαφοράς» που έδινε η εκτίμηση εκλογικής επιρροής του Σεπτεμβρίου 2014, υπέρ του ΣΥΡΙΖΑ (29/9/2014).

Η επιστολή δημοσιεύεται ανώνυμα, για να καταδειχθεί το επικίνδυνο «παράθυρο» της ισχύουσας ρύθμισης, που οδηγεί στην αντιδημοκρατική αυθαιρεσία, αλλά και ως απόδειξη για άλλη μια φορά, της προβληματικής λειτουργίας της Επιτροπής.

Όπως αποκαλύφθηκε ύστερα από σχετική έρευνα, ο «πολίτης» που ζητούσε τον έλεγχο της Public Issue, ήταν ενεργό μέλος της φοιτητικής παράταξης, που πρόκειται στο κόμμα της ΝΔ, στο Πανεπιστήμιο της Θεσσαλονίκης.

Σημαντικότερο όμως είναι το γεγονός, ότι για άλλη μια φορά, η Ελεγκτική Επιτροπή όχι μόνον αποδέχθηκε δυστυχώς και νομιμοποίησε τη στρέβλωση της θεσμικής ρύθμισης, αλλά και διευκόλυνε με τη στάση της μια αυταρχική κυβερνητική επιλογή και την απόπειρα χειραγώγησης των ερευνών κοινής γνώμης, μέσω της επιβολής προληπτικής λογοκρισίας στις «ενοχλητικές» δημοσκοπήσεις.

Προς:

Τον κ. Σπύρο Ζαβιτσάνο

Πρόεδρο του Διοικητικού Συμβουλίου

Του Συλλόγου Εταιρειών Δημοσκόπησης και Έρευνας Αγοράς (ΣΕΔΕΑ)

Κοινοποίηση:

κ. Ηλία Νικολακόπουλο

Πρόεδρο

Της Ελεγκτικής Εταιρείας Δημοσκοπήσεων και Ερευνών Κοινής Γνώμης

Αξιότιμε κύριε Πρόεδρε,

Δημοσιεύθηκε σήμερα στον τύπο δημοσκόπηση της εταιρείας Public Issue, η οποία είναι μέλος του Συλλόγου σας, με αντικείμενο την αποτύπωση της παρούσας εκλογικής δύναμης των πολιτικών κομμάτων της χώρας. Η δημοσκόπηση αυτή, που διενεργήθηκε πανελλαδικά κατά το χρονικό διάστημα από 15 έως 23 Σεπτεμβρίου 2014, απέδωσε αποτελέσματα που απέχουν, σε εντυπωσιακό βαθμό, από τα αντίστοιχα αποτελέσματα πολλών δημοσκοπήσεων άλλων εταιρειών, επίσης μελών του Συλλόγου σας, που διενεργήθηκαν και είδαν το φως της δημοσιότητας κατά τις αμέσως προηγούμενες ημέρες.

Συγκεκριμένα, στην δημοσκόπηση αυτή ο ΣΥΡΙΖΑ να [sic!] προηγείται της ΝΕΑΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ με διαφορά τριπλάσια σε σχέση με τρεις δημοσκοπήσεις που δημοσιεύθηκαν την προηγούμενη εβδομάδα και τετραπλάσια σε σχέση με δύο άλλες δημοσκοπήσεις που δημοσιεύθηκαν πριν από δεκαπέντε ημέρες. Η μεγάλη αυτή απόκλιση, που κατά την γνώμη μου είναι αδικαιολόγητη ενόψει και του ουσιαστικά ταυτόσημου χρόνου διεξαγωγής όλων των παραπάνω δημοσκοπήσεων, δημιουργεί σε μένα, και ασφαλώς και σε πολλούς άλλους πολίτες, την εντύπωση ότι η δημοσκόπηση

της εταιρείας *Public Issue* είτε δεν διενεργήθηκε με βάση τους γενικά αποδεκτούς επιστημονικούς κανόνες που χρησιμοποιούνται παγίως από τις εταιρείες μέλη του Συλλόγου σας, είτε εξυπηρετεί αλλότριους σκοπούς. Η υπόνοιά μου αυτή ενισχύεται ακόμη περισσότερο από το γεγονός ότι, κατά τις τελευταίες βουλευτικές εκλογές, η συγκεκριμένη εταιρεία διαπίστωνε δημοσκοπικά ότι ο ΣΥΡΙΖΑ θα αναδειχθεί πρώτο κόμμα με διαφορά 6% από το δεύτερο, δηλαδή την ΝΕΑ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ, ενώ το αποτέλεσμα της κάλπης ανέδειξε ως πρώτο κόμμα την ΝΔ με διαφορά 3% από τον ΣΥΡΙΖΑ. Η εντελώς άστοχη αυτή πρόβλεψη της εταιρείας *Public Issue* (και μάλιστα κατά συνολικό ποσοστό 6% + 3% = 9%), μοναδική άλλωστε μεταξύ των δημοσκοπήσεων των υπολοίπων εταιρειών μελών του Συλλόγου σας οι οποίες ομοθυμωσ προέβλεπαν τότε εκλογική νίκη της ΝΔ, σε συνδυασμό με την τεράστια απόκλιση της τωρινής της δημοσκοπήσης από τις ομοειδείς και ουσιαστικά ταυτόχρονες δημοσκοπήσεις των υπολοίπων εταιρειών, μου προξενεί εξαιρετικά δυσμενείς εντυπώσεις αλλά και έντονες αμφιβολίες για την αξιοπιστία και τα πραγματικά κίνητρα της εν λόγω εταιρείας.

Ανατρέχοντας στην επίσημη ιστοσελίδα του Συλλόγου σας, πληροφορήθηκα ότι, σε περίπτωση σχετικής καταγγελίας, ο ΣΕΔΕΑ συγκροτεί ειδική Επιτροπή Δεοντολογίας και Επαγγελματικής Πρακτικής, προκειμένου να διαπιστωθεί τυχόν παράβαση των ισχυόντων Κανονισμών που διέπουν την διεξαγωγή δημοσκοπήσεων.

Με την βεβαιότητα ότι επιθυμείτε να προστατεύσετε το κύρος και την αξιοπιστία των δημοσκοπήσεων που διεξάγουν οι εταιρείες μέλη σας, αξιοπιστία που έχει άλλωστε τρωθεί επανειλημμένα σε πρόσφατες εκλογικές αναμετρήσεις (χωρίς μάλιστα, εξ όσων τουλάχιστον γνωρίζω, να έχει ελεγχθεί η εταιρεία *Public Issue* για τις παρελθούσες δημοσκοπικές της αστοχίες) σας παρακαλώ να θεωρήσετε την, επώνυμη και ενυπόγραφη, επιστολή μου αυτή ως καταγγελία κατά της εν λόγω εταιρείας *Public Issue* και να θέσετε σε κίνηση τους προβλεπόμενους ελεγκτικούς μηχανισμούς, προκειμένου να διαπιστωθεί αν η εν λόγω δημοσκοπήσή της διενεργήθηκε με τρόπο που συνάδει προς τους ισχύοντες Κανονισμούς και τον νόμο ή όχι.

Σας παρακαλώ, τέλος, να με πληροφορήσετε εγγράφως για τα αποτελέσματα της έρευνας που θα διενεργήσετε.

Με εκτίμηση,

[ΣΣ Παραλείπεται το όνομα του αποστολέα]

Τεκμήριο 6: Απάντηση της εταιρείας στην Ελεγκτική Δημοσκοπήσεων, σχετικά με το νέο «αίτημα ελέγχου» (2/10/2014)

Αγαπητέ Ηλία,

Η επιστολή του κ. [...], την οποία μου αποστέιλτε ενημερωτικά, δεν στοιχειοθετεί, κατά τη γνώμη μου, αίτημα ελέγχου.

Το γεγονός ότι ένας πολίτης θεωρεί λόγο ελέγχου μιας δημοσκόπησης τη διαφοροποίηση των αποτελεσμάτων της από άλλες, είναι κατά τη γνώμη μου εντελώς αβάσιμο. Εκπηγάξει αποκλειστικά και μόνον από την πεποίθηση ότι «οι πολλοί έχουν δίκιο και ο ένας άδικο», στοιχείο το οποίο έχει αποδειχθεί επανειλημμένως πλάνη στο εκλογικό παρελθόν (π.χ. Β2004, Β2007, κ.λπ.). Επιπρόσθετα, προσάπτει στην εταιρεία ως κίνητρο την «εξυπηρέτηση αλλότριων σκοπών», γεγονός που δημιουργεί και σε εμένα την εντύπωση ότι συντάσσεται πλήρως με την άποψη που διατύπωσε ευθέως και δημοσίως η κυβερνητική εκπρόσωπος, κ. Βούλτεψη, η οποία δυστυχώς συνεχίζει να επιτίθεται συκοφαντικά στην εταιρεία.

Η υπόνοιά μου αυτή ενισχύεται ακόμη περισσότερο από το γεγονός ότι ο εν λόγω κύριος χρησιμοποιεί την διόλου καθιερωμένη έκφραση ότι: «η δημοσκόπηση **απέδωσε αποτελέσματα**», φράση πανομοιότυπη με αυτήν της κυβερνητικής εκπροσώπου.

Με φιλικούς χαιρετισμούς,

Γιάννης Μαυρής

Πολιτικός Επιστήμονας, Ph.D.
Πρόεδρος & Δ/Σύμβουλος Public Issue

Τεκμήριο 7: Αναλυτική απάντηση της Public Issue στην Ελεγκτική Δημοσκοπήσεων, σχετικά με το ανυπόστατο του «αιτήματος ελέγχου» (7/10/2014)

Προς: Πρόεδρο της Ελεγκτικής Εταιρείας Δημοσκοπήσεων και Ερευνών Κοινής Γνώμης
Κοιν: Πρόεδρο ΔΣ του ΣΕΔΕΑ

Διευκρινίσεις, σχετικά με τη δημοσκόπηση Σεπτεμβρίου της Public Issue

Αθήνα, 7/10/2014

Σε συνέχεια της επιστολής πολίτη, σχετικά με δημοσκόπηση της εταιρείας, την οποία μας κοινοποιήσατε, μέσω μηνύματος ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, η εταιρεία Public Issue διευκρινίζει τα ακόλουθα:

1. Δεν προκύπτει έννομο συμφέρον

Με βάση τον ισχύοντα κανονισμό λειτουργίας της Επιτροπής Ελέγχου (άρθρο 5), ο έλεγχος διενεργείται κατόπιν αιτήματος «παντός τρίτου έχοντος έννομο συμφέρον». Από την επιστολή του πολίτη **δεν προκύπτει έννομο συμφέρον**.

Αντιθέτως, ο πολίτης φαίνεται να έχει την εδραιωμένη «πεποίθηση», ότι η εταιρεία «εξυπηρετεί αλλότριους σκοπούς» και εκφράζει «αμφιβολίες για την αξιοπιστία και τα πραγματικά της κίνητρα». Πρόκειται για ανυπόστατους και ακραία συκοφαντικούς υπαινιγμούς.

Ωστόσο, σεβόμενοι την ευαισθητοποίηση του πολίτη, απαντούμε στους δύο βασικούς ισχυρισμούς που επικαλείται, ως λόγους ελέγχου, δηλαδή: Πρώτον, τη διαφοροποίηση της δημοσκόπησης της PI, από τις «υπόλοιπες» και, δεύτερον, το «λάθος» της εταιρείας, στις εκλογές του Ιουνίου 2012.

2. Συγκρίνονται ανόμοια πράγματα

Ο πολίτης συγκρίνει ανόμοια πράγματα. Συγκεκριμένα, συγκρίνει τη διαφορά που προκύπτει στην αδιευκρίνιστη ψήφο, με διαφορά που προκύπτει από τη διευκρινισμένη. Εάν η σύγκριση γίνει με βάση τη διευκρινισμένη ψήφο των υπολοίπων εταιρειών και του Πανεπιστημίου Μακεδονίας, διαπιστώνει κανείς ότι οι διαφορές δεν είναι και τόσο εντυπωσιακές, όσο φαίνονται.

Η διαφορετική μεθοδολογία που ακολουθείται για την εκτίμηση της Public Issue (ανάλυση χρονοσειρών), ενδεχομένως, ερμηνεύει την όποια διαφοροποίηση από τις υπόλοιπες που χρησιμοποιούν την πολιτική στάθμιση.

Η διαφοροποίηση δημοσκοπήσεων δεν συνιστά επ' ουδενί «κατηγορία» και επαρκή λόγο ελέγχου.

Η διαφοροποίηση μιας δημοσκόπησης από άλλες, ακόμη και όταν είναι «εντυπωσιακή» (που στην πραγματικότητα δεν είναι), όπως αναφέρει στην επιστολή του ο πολίτης, δεν είναι δυνατόν να εκληφθεί ως «κατηγορία» και να θεωρηθεί λόγος ελέγχου. Η διαφοροποίηση μεταξύ αποτελεσμάτων δημοσκοπήσεων, διαφορετικών εταιρειών, είναι συνήθης και αποδεκτή διεθνώς από το σύνολο της επιστημονικής κοινότητας και την ESOMAR.

Σημαντικότερο, στην ιστορία των δημοσκοπήσεων έχει συμβεί αρκετές φορές η πλειοψηφία

των εταιρειών να σφάλλει. Κατά συνέπεια, δεν είναι ποτέ δεδομένο, εκ των προτέρων, δηλαδή πριν από τη διεξαγωγή των εκλογών, ποιος «έχει δίκιο». Και αυτονόητα, δεν μπορεί κανείς να αποφανθεί για αυτό, εάν δεν μεσολαβήσει το «τεστ πραγματικότητας» των εκλογών.

3. «Καλή» δημοσκόπηση με μικρή διαφορά, «κακή» δημοσκόπηση με μεγάλη;

Ο πολίτης στην επιστολή του είναι «πεπεισμένος», και μάλιστα εκ των προτέρων, ότι η διαφορά είναι σήμερα πράγματι «μικρή». Κάνει δηλαδή την άρρητη υπόθεση, ότι εκείνες οι δημοσκοπήσεις που δίνουν «μικρή» διαφορά είναι οι «καλές» και αυτή που δίνει τη «μεγάλη» διαφορά είναι η «κακή».

Εντούτοις, η μικρή διαφορά δεν καθιστά μια δημοσκόπηση «καλή» εκ των προτέρων. Ούτε καλή δημοσκόπηση θεωρείται αυτή που απλά συγκλίνει με τις άλλες. Καλή δημοσκόπηση είναι αυτή που προσεγγίζει καλύτερα το εκλογικό αποτέλεσμα.

Με βάση τις εκλογικές αναμετρήσεις της τελευταίας 10ετίας, ανάλογη διαφοροποίηση έχει παρατηρηθεί, π.χ. τόσο στις Β2004, όσο και εκείνες των Β2007, με το τελικό εκλογικό αποτέλεσμα να δικαιώνει τη «μεγάλη» διαφορά της VPRC/Public Issue και όχι τη «μικρή», στην οποία συνέκλιναν οι περισσότερες εκ των υπολοίπων εταιρειών.

Υπάρχει, τέλος, και το προηγούμενο του 2009, όπου το σύνολο των εταιρειών του κλάδου υποεκτίμησε το εύρος της διαφοράς, που αποδείχθηκε ακόμη μεγαλύτερη.

4. Το «λάθος» του 2012

Για την εκτίμηση της εταιρείας σχετικά με τις εκλογές του Ιουνίου 2012, ο πολίτης, βασίζεται στην υποκειμενική του κρίση, η οποία είναι εμφανώς επιλεκτική, διότι αποσιωπά την εκτίμηση του Μαΐου, και εσφαλμένη για τρεις λόγους.

1. Η δημοσκόπηση στην οποία αναφέρεται ο πολίτης επαναλαμβάνουμε (για πολλοστή φορά) **δεν συνιστούσε πρόβλεψη** (forecasting) του εκλογικού αποτελέσματος, αλλά **εκτίμηση εκλογικής επιρροής**, τη δεδομένη χρονική στιγμή διεξαγωγής της. Η διαφορά των έξι (6) μονάδων προέκυπε στο τελευταίο δημοσιευμένο κύμα της εταιρείας, **πριν την απαγόρευση** (31/5/2012) και όχι στα επόμενα δύο προεκλογικά κύματα, που ακολούθησαν, κατά το τελευταίο 15νθήμερο, στα οποία η διαφορά είχε εκμηδενιστεί. Λόγω της ισχύουσας απαγόρευσης, η εταιρεία τα δημοσιοποίησε την ημέρα των εκλογών, αμέσως μετά το κλείσιμο της κάλπης. Η εταιρεία έχει απαντήσει εκτενώς και εμπεριστατωμένα, ήδη από το 2012 και έχει δημοσιοποιήσει ευρύτατα την απάντησή της. Το σύνολο του σχετικού οπτικοακουστικού υλικού και η αντίστοιχη τεκμηρίωση είναι αναρτημένα, την τελευταία διετία, στην ιστοσελίδα της εταιρείας, αλλά και αναπαράγονται ευρύτερα στο Διαδίκτυο.

Το πραγματικό πρόβλημα που ανέδειξαν οι εκλογές του Ιουνίου δεν είναι το «λάθος» της PI, αλλά οι δυσμενέστερες συνέπειες της ισχύουσας απαγόρευσης, **η οποία δυστυχώς εξακολουθεί να ισχύει και σήμερα**.

2. Δεν υπήρξε «ομόθυμη» πρόβλεψη για τη διαφορά ΝΔ-ΣΥΡΙΖΑ, από “όλες τις υπόλοιπες εταιρείες”, ούτε καν «ομόθυμη» πρόβλεψη για νίκη της ΝΔ. Ενδεικτικά, αναφέρονται οι δημοσκοπήσεις της VPRC, της Pulse και της Metron Analysis.

3 Οι δημοσκοπήσεις εκτιμούν ποσοστά κομμάτων και όχι διαφορές. Κατά συνέπεια, η ακρίβεια μιας δημοσκόπησης δεν μετρίεται με βάση την διαφορά.

5. Διασταλτική παρανόηση του χαρακτήρα της Επιτροπής Ελέγχου

Η Επιτροπή Ελέγχου, βάσει του νόμου, έχει ως αρμοδιότητα να ελέγξει τη «γνησιότητα και την πληρότητα των στοιχείων της έρευνας» (Ν.3603/2007, άρθρο 5 §3). Ο νόμος δεν θέτει ζήτημα

αξιολόγησης ή ερμηνείας των ευρημάτων μιας έρευνας, όπως επιζητεί ο πολίτης, μη γνωρίζοντας επαρκώς το ισχύον θεσμικό πλαίσιο.

Επίλογος: Αξιολόγηση των δημοσκοπήσεων, όχι «κυνήγι μαγισσών»

Εν κατακλείδι, το ουσιαστικό ζήτημα που υπάρχει, κατά τη γνώμη μας, είναι η επιστημονική συγκριτική αξιολόγηση του συνόλου των δημοσκοπήσεων, με βάση τη διεθνή εμπειρία και βιβλιογραφία. Αποτελεί το μόνο απλό, δίκαιο και εφαρμόσιμο θεσμικό μέτρο, για την προστασία της αξιοπιστίας των δημοσκοπήσεων και των φορέων τους. Είναι, όμως, αυτονόητο ότι κάτι παρόμοιο μπορεί να πραγματοποιείται μόνο μετά τις εκάστοτε εκλογές.

Με εκτίμηση,

Γιάννης Μαυρής

Πολιτικός επιστήμονας, Ph.D.

Πρόεδρος & Δ/Σύμβουλος της Public Issue

3. Επίλογος

Η ήττα που υπέστη η ΝΔ στις ευρωεκλογές του Μαΐου 2014 και η αβεβαιότητα που δημιουργήθηκε το φθινόπωρο του ίδιου έτους, σχετικά με τον χρόνο διεξαγωγής των εκλογών, εξηγεί αλλά προφανώς δεν δικαιολογεί την πρόθεση του επικοινωνιακού επιτελείου της κυβέρνησης Σαμαρά να επιβάλει προληπτική λογοκρισία στις δημοσκοπήσεις, ώστε να «αποφύγει» έτσι τη δημιουργία αρνητικού για αυτήν πολιτικού κλίματος. Η κακότεχνη απόπειρα, θύμα της οποίας υπήρξε για άλλη μια φορά η Public Issue, έπεσε στο κενό. Όταν αποκαλύφθηκε η κοιμητική ταυτότητα του εγχειρήματος, το προσχηματικό αίτημα ελέγχου άλλη μια φορά κατέπεσε. Η στάση της εταιρείας να μη συναινέσει στη νομιμοποίηση της αυθαιρεσίας απέδωσε. Μετά και την εκκίνηση της νομικής προσφυγής, το «αίτημα ελέγχου» αποσύρθηκε.

Ωστόσο, τόσο η νέα απροθυμία του ΣΕΔΕΑ να τοποθετηθεί και να αναλάβει τις ευθύνες του απέναντι στην αποκάλυπτη και παντελώς άδικη κυβερνητικά υποκινούμενη επίθεση, όσο και η –για 2η φορά μετά το 2012– απαράδεκτη στάση της Ελεγκτικής Επιτροπής απέδειξαν τον απολύτως εσφαλμένο χαρακτήρα και το αδιέξοδο της ρύθμισης των δημοσκοπήσεων που επιβλήθηκε το 2007.

Υπάρχει όμως και το εξαιρετικά θετικό γεγονός της κατάργησης –επιτέλους– της 15νθήμερης απαγόρευσης δημοσίευσης δημοσκοπήσεων. Απαγόρευση, που σε συνθήκες πολιτικής ρευστότητας όπως αυτές που χαρακτήρισαν την εγχώρα πολιτική σκηνή μετά το 2012 αποδείχθηκε καταστροφική για τις πολιτικές δημοσκοπήσεις και ευνοϊκή μόνον για την προπαγάνδα.

20. Αποτίμηση και τεκμήρια για τις βουλευτικές εκλογές του Σεπτεμβρίου 2015

Δημοσκοπήσεις και εκλογές 20ής Σεπτεμβρίου 2015.

Ο απολογισμός της Public Issue

Με αφορμή τον θόρυβο που δημιουργήθηκε σχετικά με τις δημοσκοπήσεις, ύστερα από τις εκλογές του Σεπτεμβρίου, είναι χρήσιμο να διευκρινισθούν τα ακόλουθα:

1. Αξιολόγηση της εκτίμησης της Public Issue

Κατά τη διάρκεια της προεκλογικής περιόδου για τις εκλογές της 20ής Σεπτεμβρίου, η Public Issue διεξήγαγε συνολικά 3 «κύματα» τηλεφωνικών ερευνών. Η τελευταία προεκλογική δημοσκόπηση της εταιρείας πραγματοποιήθηκε στο διάστημα 14-17/9/2015 σε δείγμα 1.009 ατόμων και δημοσιεύθηκε το απόγευμα της Παρασκευής 18/9/2015 στον ιστότοπο της εταιρείας¹ και στον ιστότοπο της εφημερίδας Αυγή (www.avgi.gr).²

Η τελική εκτίμηση του εκλογικού αποτελέσματος της ΠΙ παρατίθεται στον Πίνακα 20.1 και το Διάγραμμα 20.1, ενώ η διαχρονική εξέλιξη της εκτίμησης εκλογικής επιρροής του ΣΥΡΙΖΑ και της ΝΔ στο Διάγραμμα 20.2.

Τα βασικά ευρήματα της εκτίμησης που προέκυψαν συνοψίζονται στα ακόλουθα:

1) Η έντονα ανοδική *τάση* του ΣΥΡΙΖΑ, σε συνδυασμό με την πτώση της ΝΔ, που καταγράφηκε την τελευταία εβδομάδα (και ουσιαστικά στασιμότητα σε σχέση με την πρώτη εβδομάδα της προεκλογικής περιόδου), οδήγησε σε καθαρό (3%) και διαρκώς διευρυνόμενο προβάδισμα του ΣΥΡΙΖΑ, έναντι της ΝΔ.

2) Η διεκδίκηση της 3ης θέσης από το ΠΑΣΟΚ και τη ΧΑ,

3) Η στασιμότητα του ΚΚΕ,

4) Η υποχώρηση του Ποταμιού και

5) Η μάχη 3 μικρότερων κομμάτων (ΛΑΕ, ΑΝΕΛ και ΕΚ) για την είσοδό τους στη Βουλή.

Το πραγματικό αποτέλεσμα επιβεβαίωσε πλήρως αυτά τα συμπεράσματα.

Ωστόσο, η εκτίμηση παρουσίασε και ορισμένα προβλήματα:

Υποεκτίμησε τον ΣΥΡΙΖΑ (2,5%) και ταυτόχρονα υπερεκτίμησε τη ΝΔ (2%). Ως αποτέλεσμα, υποεκτίμησε τη διαφορά ΣΥΡΙΖΑ-ΝΔ. Για μια ακόμη φορά πρέπει να επισημανθεί το συχνό λάθος που γίνεται από τα ΜΜΕ στην αξιολόγηση των δημοσκοπήσεων: οι δημοσκοπήσεις δεν προβλέπουν διαφορές, αλλά ποσοστά. Η αξιο-

1 Βλέπε σχετικά: Πολιτικό Βαρόμετρο 148, βουλευτικές εκλογές Σεπτέμβριος 2015, 3ο κύμα, <http://www.publicissue.gr/11892/varometro-sep-2015-3/>.

2 Βλέπε σχετικά: <http://www.avgi.gr/article/5864369/ereuna-tis-public-issue-gia-tin-augi-probadisma-nikis-gia-ton-suriza>.

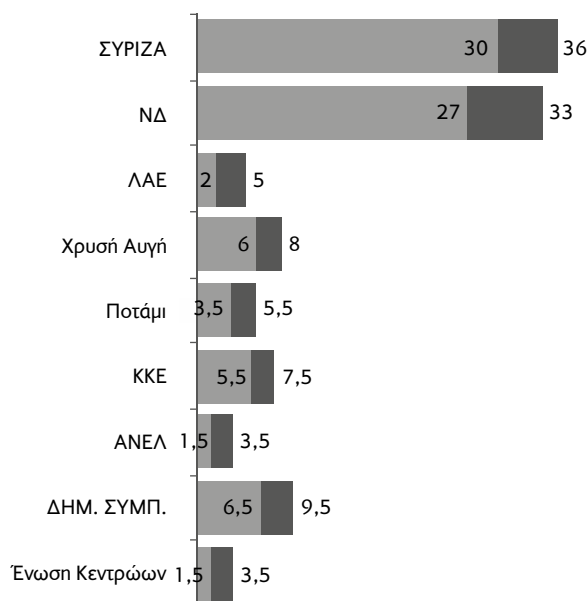
ΠΙΝΑΚΑΣ 20.1
Εκλογές 20ής Σεπτεμβρίου 2015:
τελική εκτίμηση του εκλογικού αποτελέσματος της Public Issue
(3ο κύμα, 14-17/9/2015)

	Ποσοστό	Περιθώριο σφάλματος	95% Διάστημα Εμπιστοσύνης	Εκλογικό Αποτέλεσμα
ΣΥΡΙΖΑ	33	3	30-36	35,5
ΝΔ	30	3	27-33	28,1
Χρυσή Αυγή	7	1	6-8	7
Ποτάμι	4,5	1	3,5-5,5	4,1
ΚΚΕ	6,5	1	5,5-7,5	5,6
ΑΝΕΛ	2,5	1	1,5-3,5	3,7
ΔΗΜ. ΣΥΜΠ.	8	1,5	6,5-9,5	6,3
Ένωση Κεντρώων	2,5	1	1,5-3,5	3,4
ΛΑΕ	3,5	1,5	2-5	2,9
Λοιπά κόμματα	2,5			3,4

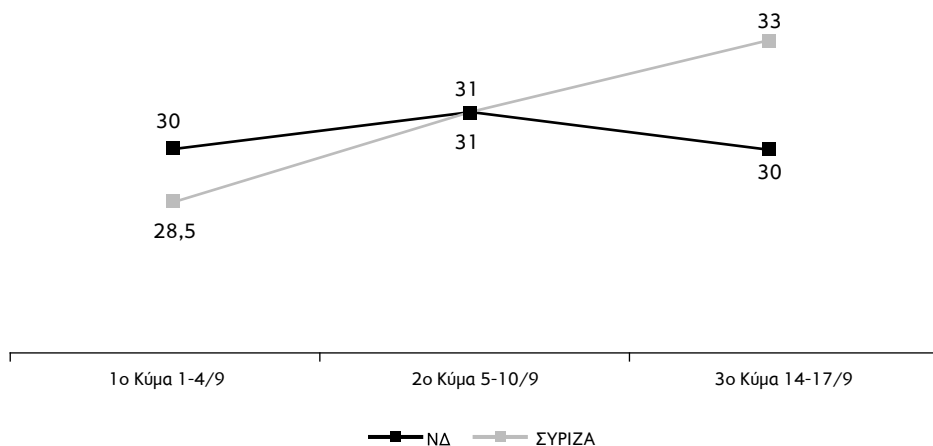
ΠΗΓΗ: Public Issue/Η Αυγή, δημοσιεύθηκε στις 18/9/2015

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 20.1

Εκτίμηση εκλογικής επιρροής βουλευτικών εκλογών 20ής Σεπτεμβρίου 2015,
95% διάστημα εμπιστοσύνης

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 20.2
Εκλογές 20ής Σεπτεμβρίου 2015:
Εξέλιξη της εκλογικής επιρροής, ΣΥΡΙΖΑ-ΝΔ, 1-17 Σεπτεμβρίου 2015

λόγηση της ακρίβειας των ερευνών, με βάση τη διαφορά 1ου - 2ου κόμματος (την περίφημη *ψαλίδα*) βρίσκει εφαρμογή μόνο σε απολύτως δικομματικά συστήματα, όπως π.χ. των ΗΠΑ. Η διαρκής άνοδος του ΣΥΡΙΖΑ μέχρι και την Πέμπτη (3 ημέρες πριν τις εκλογές) οδηγεί στην υπόθεση, ότι, η υποεκτίμηση της διαφοράς οφείλεται, τουλάχιστον εν μέρει, στην αδυναμία της έρευνας να καταγράψει τη *τάση* των τελευταίων 3 ημερών. Επίσης, υπερεκτιμήθηκε το ΠΑΣΟΚ (1,7%).

Για τα 3 μικρότερα κόμματα (ΑΝΕΛ, ΕΚ και ΛΑΕ), η *πρόβλεψη* των ποσοστών είναι πολύ δυσκολότερη και επηρεάζεται περισσότερο από το *περιθώριο σφάλματος*. Αρκεί να σκεφθεί κανείς, ότι σε ένα δείγμα 1009 ατόμων, με *αδιευκρίνιστη ψήφο* 24% (όπως στη τελευταία προεκλογική δημοσκόπηση της ΡΙ), η μισή μονάδα (από 2,5% σε 3%), η οποία μπορεί να καθορίσει την είσοδο ενός κόμματος στη Βουλή, αναφέρεται σε 2-3 άτομα!

2. Διαστήματα εμπιστοσύνης. Τι μπορεί πραγματικά να μετρήσει μια δημοσκόπηση

Η σημειακή *εκτίμηση* (ποσοστό) της εκλογικής επιρροής ενός κόμματος είναι αναμενόμενο να αποκλίνει, σε κάποιο βαθμό, από την πραγματική του εκλογική επιρροή. Το αντίστοιχο *διάστημα εμπιστοσύνης* αποτελεί σαφώς ακριβέστερη *εκτίμηση* από τη σημειακή και συνιστά επιστημονικότερο τρόπο ερμηνείας των αποτελεσμάτων μιας δημοσκόπησης, ιδίως σε περιόδους έντονης ρευστότητας, όπως η σημερινή (βλέπε Πίνακα 1 και Διάγραμμα 1).

Όταν το ποσοστό του ΣΥΡΙΖΑ εκτιμάται σε 33%, δεν σημαίνει ότι, σύμφωνα με τη δημοσκόπηση, ο ΣΥΡΙΖΑ αναμένεται να λάβει *ακριβώς* 33%. Το πραγματικό συμπέρασμα της δημοσκόπησης είναι, ότι στις 95 από τις 100 περιπτώσεις, που θα παρατηρούνταν τα *διαθέσιμα/συγκεκριμένα* στοιχεία της έρευνας, ο ΣΥΡΙΖΑ

αναμένεται να λάβει από 30% ως 36%. Ειπωμένο απλούστερα, με βάση τα στοιχεία της έρευνας και τη συγκεκριμένη μεθοδολογία *εκτίμησης* που χρησιμοποιείται, το ποσοστό του ΣΥΡΙΖΑ αναμένεται μεταξύ 30% και 36%, με πιθανότητα 95%. Το 33% είναι απλώς η κεντρική τιμή του εν λόγω διαστήματος εμπιστοσύνης. Δηλαδή, εκείνο για το οποίο μπορούμε να είμαστε σχετικά σίγουροι (με πιθανότητα 95%) είναι το *εύρος* στο οποίο κυμαίνεται η εκλογική επιρροή ενός κόμματος και όχι η *ακριβής* τιμή της.

Με βάση το κριτήριο των διαστημάτων εμπιστοσύνης, το πραγματικό εκλογικό ποσοστό των κομμάτων περιλαμβάνεται στα εκτιμώμενα όρια της τελικής *εκτίμησης*, σε όλες τις περιπτώσεις, με εξαίρεση το ΠΑΣΟΚ και τους ΑΝΕΛ. Μόνο για αυτά τα 2 κόμματα (από τα 9 ανταγωνιζόμενα), το εκλογικό αποτέλεσμα βρίσκεται –οριακά– εκτός των διαστημάτων εμπιστοσύνης.

Ο υπερβολικός –για τα πραγματικά όρια της μεθόδου– θόρυβος που δημιουργήθηκε, σχετικά με την αδυναμία των δημοσκοπήσεων να εκτιμήσουν σωστά την είσοδο ή μη των ΑΝΕΛ, της ΛΑΕ και της ΕΚ στη Βουλή αποτελεί αφορμή, για την αναθεώρηση του τρόπου δημοσίευσης των *εκτιμήσεων* για κόμματα με πολύ χαμηλά ποσοστά. Ίσως σε αυτές τις περιπτώσεις είναι ορθότερο να δημοσιοποιούνται *αποκλειστικά* τα διαστήματα εμπιστοσύνης και όχι τα συγκεκριμένα ποσοστά.

3. Τα προβλήματα των δημοσκοπήσεων στην Ελλάδα

Οι δημοσκοπήσεις στην Ελλάδα αντιμετωπίζουν μια σειρά προβλήματα, ιδίως κατά τα τελευταία χρόνια της μνημονιακής περιόδου. Πρόκειται για προβλήματα που δεν εμφανίζονται στις περισσότερες χώρες της Ευρώπης και στις ΗΠΑ, διότι τα αντίστοιχα κομματικά συστήματα δεν υπέστησαν τόσο ριζικό μετασχηματισμό:

1. Η ακανόνιστη διάρκεια του εκλογικού κύκλου.

2. Ο μεγάλος αριθμός νέων κομμάτων που δημιουργήθηκαν και διεκδικούν με αξιώσεις την είσοδό τους στη Βουλή, με αποκορύφωμα τις τελευταίες εκλογές όπου έφθασαν τα 9!

3. Η διαρκής μεταβολή του κομματικού συστήματος. Στις πρόσφατες εκλογές του Σεπτεμβρίου, σημειώθηκαν σημαντικές αλλαγές, σε σχέση με τις εκλογές του Ιανουαρίου: Διασπάστηκε το κυβερνών κόμμα και ιδρύθηκε η ΛΑΕ, η ΔΗΜΑΡ συμπαρατάχθηκε με το ΠΑΣΟΚ, ενώ το ΚΙΔΗΣΟ, ο ΛΑΟΣ και η ΤΕΛΕΙΑ, κόμματα που έλαβαν αθροιστικά 5,3% τον Ιανουάριο, δεν συμμετείχαν στις εκλογές.

Ειδικά, όμως, στις εκλογές του Σεπτεμβρίου, μια επιστημονική προσπάθεια για την *πρόβλεψη του αποτελέσματος*, είχε να αντιμετωπίσει ακόμη περισσότερα προβλήματα:

1. Το δημοψήφισμα της 5ης Ιουλίου υπήρξε ο καταλύτης μιας σειράς εξαιρετικά σημαντικών γεγονότων. Προκλήθηκε αλλαγή ηγεσίας στη ΝΔ (6/7/2015), ενώ μόλις στις 14/6/2015 με την εκλογή της Φ. Γεννηματά είχε αλλάξει και η ηγεσία του ΠΑΣΟΚ, υπογράφηκε η συμφωνία με τους δανειστές (12/7/2015), ψηφίσθηκε το 3ο Μνημόνιο (14/8/2015), παραιτήθηκε η κυβέρνηση Τσίπρα στα μέσα του καλοκαιριού (20/8/2015), διασπάστηκε ο ΣΥΡΙΖΑ (24/8/2015 κατατέθηκε στον Άρειο Πάγο η αίτηση ίδρυσης της ΛΑΕ). Όλα αυτά συνέβησαν, σε χρονικό διάστημα περίπου ενός μηνός, ενώ οι εκλογές του Σεπτεμβρίου απείχαν μόλις 2½ μήνες από το δημοψήφισμα! Όπως είναι φυσικό, δεν υπήρχε επαρκής χρόνος, ώστε να

καταγραφεί δημοσκοπικά η επίδρασή τους στο εκλογικό σώμα και –το κυριότερο– να αποκρυσταλλωθούν οι νέες τάσεις. Επομένως, κατά την έναρξη της προεκλογικής περιόδου, το πολιτικό σκηνικό ήταν εντελώς διαφορετικό, συγκριτικά με εκείνο που είχε αποτυπωθεί πριν το δημοψήφισμα.

2. Κατά τρόπο ασυνήθιστο για τα ελληνικά εκλογικά δεδομένα, η προεκλογική περίοδος ξεκίνησε μέσα στον Αύγουστο, παραδοσιακό μήνα καλοκαιρινών διακοπών. Κατά συνέπεια, ένα σημαντικό τμήμα του εκλογικού σώματος ενδιαφέρθηκε για τις εκλογές με σημαντική καθυστέρηση.

3. Ενώ το ενδεχόμενο αυξημένης αποχής θεωρήθηκε –εξ αρχής και ορθά– σχεδόν βέβαιο, εντούτοις, το ύψος, η κοινωνική σύνθεση και η πολιτική προέλευσή της αποχής ήταν αδύνατον να προσδιοριστούν επακριβώς εκ των προτέρων. Για πρώτη φορά σε βουλευτικές εκλογές μεταπολιτευτικά, πέρα από τη δεδομένη παραδοσιακή συμπεριφορά των πολιτών να μη δηλώνουν την πρόθεση αποχής τους, ιδίως στις προεκλογικές έρευνες, εμφανίσθηκε το φαινόμενο σοβαρής αβεβαιότητας αναφορικά με τη συμμετοχή. Σε αυτό συνετέλεσε, ίσως, και το γεγονός, ότι επρόκειτο για την 3η εκλογική αναμέτρηση μέσα σε 9 μήνες.

4. Οι μεροληψίες των δημοσκοπήσεων δεν είναι σταθερές διαχρονικά, αντίθετα επηρεάζονται από το πολιτικό κλίμα κάθε περιόδου. Η ευρεία νίκη του ΣΥΡΙΖΑ, τον Ιανουάριο, και η απόλυτη κυριαρχία του, κατά το πρώτο εξάμηνο του 2015, δημιούργησαν ένα πρωτόγνωρο σκηνικό, το οποίο περιπλέχθηκε περαιτέρω, ύστερα από τις εξελίξεις που οδήγησαν στις εκλογές του Σεπτεμβρίου. Σε αυτό το κλίμα, η *εκτίμηση* των μεροληψιών των ερευνών ήταν εξαιρετικά δύσκολο εγχείρημα. Οι καταγραφείσες και για αυτό γνωστές μεροληψίες των προηγούμενων εκλογικών αναμετρήσεων, δεν αποτελούσαν ασφαλή οδηγό, για την αναμέτρηση του Σεπτεμβρίου.

5. Στην Ελλάδα, η *στάθμιση* των αποτελεσμάτων με βάση την προηγούμενη ψήφο θεωρείται «επιστημονικό θέσφατο» και εξακολουθεί να αποτελεί την πιο διαδεδομένη στατιστική τεχνική «διόρθωσης» των πρωτογενών στοιχείων της πρόθεσης ψήφου. Ωστόσο, επειδή εμφανίζει σημαντικές μεθοδολογικές αδυναμίες, τείνει πλέον διεθνώς να εγκαταλειφθεί. Ιδίως σε εποχές αυξημένης εκλογικής ρευστότητας και αποδυνάμωσης του δεσμού των πολιτών με τα κόμματα, όπως η σημερινή, η μέθοδος της *στάθμισης* μπορεί –αντίθετα– να επιδεινώσει επικίνδυνα, αντί να βελτιώσει την ακρίβεια των *εκτιμήσεων*. Εάν ο στόχος των ερευνών είναι η επιστημονική βελτίωση της ποιότητας των δεδομένων, τότε η χρήση της δεν φέρνει, τις περισσότερες φορές, τα επιθυμητά αποτελέσματα και συνεπώς δεν μπορούμε να την εμπιστευτούμε ως μια αξιόπιστη μέθοδο διόρθωσης της μεροληψίας των δημοσκοπήσεων. Για αυτούς τους λόγους, η Public Issue, στη μεθοδολογία που ακολουθεί από το 2004, έχει καταργήσει τη *στάθμιση* του δείγματος με την προηγούμενη ψήφο και την έχει αντικαταστήσει με τη μεθοδολογία της *ανάλυσης χρονολογικών σειρών (time series analysis)*, της διαθέσιμης χρονοσειράς των ερευνών.³

3 Βλέπε αναλυτικότερα: «Τι είναι η *εκτίμηση εκλογικής επιρροής* της Public Issue. Έξι ερωτήσεις και απαντήσεις», <http://www.publicissue.gr/1965/vote-estimation-faq/>. Περιλαμβάνεται στον παρόντα τόμο, σελ. 377-381.

4. Σύγκριση των προεκλογικών δημοσκοπήσεων: Δεν ήταν «όλες ίδιες»

Η εντύπωση, που δημιουργήσαν οι πολιτικοί, τα ΜΜΕ και τα social media, ότι δήθεν «όλες οι δημοσκοπήσεις απέτυχαν», αγνοεί –σκόπιμα– τις σημαντικές διαφοροποιήσεις, που υφίστανται μεταξύ των εταιρειών του κλάδου. Στον Πίνακα 20.2 παρατίθενται οι τελευταίες προεκλογικές δημοσκοπήσεις των εταιρειών-μελών του ΣΕΔΕΑ (οι οποίες δεσμεύονται από τους υφιστάμενους κανονισμούς του και υπόκεινται σε έλεγχο).

Από τον Πίνακα 20.2 προκύπτει, ότι οι εταιρείες δημοσκοπήσεων μπορούν να διαχωρισθούν σε 2 ομάδες. Οι εταιρείες της πρώτης ομάδας (Public Issue, GPO, Kara Research) αποτύπωσαν το καθαρό προβάδισμα του ΣΥΡΙΖΑ, ενώ αντίθετα, οι υπόλοιπες εταιρείες, που συγκροτούν τη δεύτερη ομάδα, εκτιμούσαν ότι η διαφορά ΣΥΡΙΖΑ-ΝΔ ήταν οριακή. Συνεπώς, οι κατηγορίες εναντίον όλων συλλήβδην των δημοσκοπήσεων είναι υπερβολικές και κυρίως άδικες, καθώς είναι γενικές, χωρίς αναφορά σε εκείνες τις εταιρείες που προσέγγισαν με επιτυχία το εκλογικό αποτέλεσμα, δεδομένων και των σημαντικών προβλημάτων που περιγράφηκαν.

5. Η σημασία της προεκλογικής περιόδου

Η νίκη του ΣΥΡΙΖΑ με διαφορά 7,5%, δεν σημαίνει, σε καμιά περίπτωση, ότι ο ΣΥΡΙΖΑ προηγείτο διαρκώς και με τόσο μεγάλη διαφορά της ΝΔ.

Γενικότερα, η σημασία της προεκλογικής περιόδου δεν είναι σε κάθε εκλογική αναμέτρηση η ίδια. Υπάρχουν περιπτώσεις εκλογών, όπου οι τάσεις του εκλογικού σώματος έχουν ήδη αποκρυσταλλωθεί, αρκετό καιρό πριν τις εκλογές, αλλά και άλλες, στις οποίες η προεκλογική περίοδος μπορεί να αποβεί καθοριστική.

Η προεκλογική περίοδος δεν διαμορφώνει το εκλογικό αποτέλεσμα, όταν το 1ο κόμμα έχει ξεκάθαρο προβάδισμα, για αρκετό διάστημα πριν τις εκλογές. Η νίκη του ΣΥΡΙΖΑ τον περασμένο Ιανουάριο, π.χ., υπήρξε αποτέλεσμα της μακρόχρονης κυριαρχίας του, έναντι της ΝΔ, ήδη από τον Νοέμβριο του 2013 και κυρίως της νίκης του στις ευρωεκλογές του 2014.

Μετά την εκλογική νίκη του Ιανουαρίου 2015, λόγω της διαπραγμάτευσης με τους δανειστές, ο ΣΥΡΙΖΑ πέτυχε πρωτοφανή *επίδραση συσπείρωσης* (*rally effect*) και περαιτέρω ενίσχυση της εκλογικής του επιρροής, η οποία διήρκεσε μέχρι και τον Ιούνιο. Οι εξελίξεις που ακολούθησαν το δημοψήφισμα, όμως, ανέτρεψαν πλήρως το μετεκλογικό σκηνικό και δημιούργησαν έντονη δυσθυμία και μεγάλη ρευστότητα στο εκλογικό σώμα. Συνεπώς, το εκλογικό αποτέλεσμα του Σεπτεμβρίου διαμορφώθηκε κατά τη διάρκεια της προεκλογικής περιόδου, η οποία υπήρξε και εξαιρετικά περιορισμένη. Ο ισχυρισμός, ότι οι δημοσκοπήσεις «έπρεπε» εξαρχής να εκτιμήσουν και μάλιστα «επακριβώς» το εκλογικό αποτέλεσμα, που διαμορφώθηκε ουσιαστικά μέσα σε 15 ημέρες, είναι εμφανώς λανθασμένος και δεν λαμβάνει υπ' όψιν τις ιστορικές παρόμοιες περιπτώσεις, όπως ήταν και οι εκλογές του Ιουνίου 2012.

6. Ο ρόλος των Μέσων Ενημέρωσης

Τα Μέσα Ενημέρωσης έχουν σημαντικό μερίδιο ευθύνης, τόσο για τα σφάλματα

ΠΙΝΑΚΑΣ 20.2
Σύγκριση των τελευταίων προεκλογικών δημοσκοπήσεων των εταιρειών-μελών του ΣΕΔΕΑ

ΗΜ/ΝΙΑ	ΕΤΑΙΡΕΙΑ	ΜΕΣΟ	ΣΥΡΙΖΑ	ΝΔ	ΧΡΥΣΗ ΑΥΓΗ	ΠΟΤΑΜΙ	ΚΚΕ	ΑΝΕΛ	ΠΑΣΟΚ	ΕΚ	ΛΑΕ	ΛΟΙΠΑ	ΣΥΡΙΖΑ -ΝΔ	ΜΑΕ*
17-18/9/2015	Kapa Research	tovima.gr	33	29,9	6,8	5,4	6	3,2	6,3	3,4	3,3	2,7	3,1	0,78
16-18/9/2015	GPO	MEGA	32,4	29,5	6,9	5,5	6,5	3,4	6,8	3,2	4,4	1,4	2,9	1,14
16-18/9/2015	Rass	iefimerida.gr	31,7	30,9	7,5	4,6	6,1	2,8	6,7	3,4	3,4	2,9	0,8	1,04
15-18/9/2015	Marc	ALPHA	31,7	30,4	6,9	5,9	5,8	2,9	5,8	3,3	4	2,8	1,3	1,13
16-17/9/2015	MRB	STAR	31,7	30,6	6,6	6	5,7	3,2	5,7	4	3,9	2,6	1,1	1,22
16-17/9/2015	Metron Analysis	ANT1	31,7	31,2	7,1	5,8	6	3	6	3,1	3,4	2,7	0,5	1,16
15-17/9/2015	Pulse RC	topontiki.gr	30,5	30,5	7	5,5	5,5	2,5	7	3,5	4	4	0	1,26
15-17/9/2015	ALCO	newsit.gr	30,7	30,4	7,5	5,1	6,9	3	5,7	4,5	3,6	2,6	0,3	1,38
14-17/9/2015	Public Issue	avgi.gr	33	30	7	4,5	6,5	2,5	8	2,5	3,5	2,5	3	1,10
20/9/2015	Εκλογικό αποτέλεσμα		35,5	28,1	7	4,1	5,6	3,7	6,3	3,4	2,9	3,4	7,4	

* ΜΑΕ: Μέση Απόκλιση Εκτιμήσεων
ΠΗΓΗ: Wikipedia, http://en.wikipedia.org/wiki/Opinion_polling_for_the_Greek_legislative_election_2015

παρουσίασης των δημοσκοπήσεων, όσο και για την εσφαλμένη πρόσληψή τους από την κοινή γνώμη. Η εμμονή στη σημειακή *εκτίμηση* των ποσοστών των κοιμμάτων, και μάλιστα με έμφαση στα δεκαδικά ψηφία,⁴ η ισοπεδωτική παρουσίαση δημοσκοπήσεων υπαρκτών και ανύπαρκτων-ανεξέλεγκτων εταιρειών, η αδόκιμη σύγκριση δημοσκοπήσεων διαφορετικών εταιρειών ακόμη και δημοσκοπήσεων διαφορετικής μεθοδολογίας, ως μια «ενιαία χρονοσειρά» και η σύγκριση της *πρόθεσης ψήφου* (μαζί με την *αδιευκρίνιστη ψήφο*) με τα πραγματικά εκλογικά αποτελέσματα, στα οποία δεν υπάρχουν βέβαια αναποφάσιστοι, διαστρεβλώνουν τα αποτελέσματα των δημοσκοπήσεων και δημιουργούν υπερβολικές προσδοκίες από την κοινή γνώμη.

Το πολιτικό κλίμα που διαμορφώνουν τα Μέσα Ενημέρωσης (και όχι οι εταιρείες δημοσκοπήσεων) πολλές φορές εμποδίζει την αντικειμενική καταγραφή των τάσεων του εκλογικού σώματος. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το πρόσφατο δημοψήφισμα. Η διαρκής και ολοκληρωτική προπαγάνδα, σχεδόν του συνόλου των ΜΜΕ, υπέρ του ΝΑΙ, υπήρξε ο καθοριστικότερος παράγοντας υποεκτίμησης του ΟΧΙ στις δημοσκοπήσεις.

ΥΣΤΕΡΟΓΡΑΦΟ: Κακόβουλες διαστρεβλώσεις, ανάξιες λόγου

Στην προσπάθεια να θεμελιώσουν το «αφήγημα» της καθολικής αποτυχίας των δημοσκοπήσεων, ορισμένοι ανώνυμοι αλλά και επώνυμοι σχολιαστές δεν δίστασαν είτε να αποσιωπήσουν σκοπίμως την τελική *εκτίμηση* της εταιρείας (Παρασκευή 18/9/2015), όπως π.χ. ο αρθρογράφος της *Καθημερινής*, Κωνσταντίνος Ζούλας⁵ είτε ακόμη χειρότερα, να παρουσιάσουν ψευδώς ως τελευταία *εκτίμηση*, απλώς... την προτελευταία, δηλαδή εκείνη της προηγούμενης Κυριακής (13/9/2015)! Ενδεικτικό αυτής της λαθροχειρίας είναι και το δημοσίευμα με τίτλο: *ΚΑΙ Η ΔΗΜΟΣΚΟΠΗΣΗ ΤΗΣ ΑΥΤΗΣ ΕΠΕΞΕ ΠΑΤΑΙΩΔΩΣ ΕΞΩ!*, στο γνωστό blog *fimotro* (21/9/2015)⁶ (Γράφημα 20.1).

4 Βλέπε σχετικά το άρθρο: «Η “μανία” των δεκαδικών ψηφίων. Μια επίκαιρη ανάλυση», <http://www.publicissue.gr/11852/i-mania-ton-dekadikon/>.

5 Βλέπε σχετικά το άρθρο του: «Ερωτήματα για τις Δημοσκοπήσεις», *Καθημερινή*, 22/9/2015 - <http://www.kathimerini.gr/831783/article/epikairothta/politikh/erwthmata-gia-tis-dhmoskopheis>.

6 Βλέπε σχετικά: http://fimotro.blogspot.gr/2015/09/blog-post_8555.html.

ΓΡΑΦΗΜΑ 20.1

Μετεκλογικό δημοσίευμα στο fimotro.blogspot.gr, 21/9/2015

ΚΑΙ Η ΔΗΜΟΣΚΟΠΗΣΗ ΤΗΣ ΑΥΓΗΣ ΕΠΕΣΕ ΠΑΤΑΓΩΔΩΣ ΕΞΩ!

ΤΗΝ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ ΕΔΙΝΕ ΙΣΟΠΑΛΙΑ ΜΕ 31% ΣΕ ΣΥΡΙΖΑ-ΝΔ ΚΑΙ ΤΡΙΤΟ ΚΟΜΜΑ ΤΟ... ΠΑΣΟΚ!!!

Από τα αξιοπερίεργα αυτών των εκλογών για να μην κατηγορούμε μόνο τους δημοσκόπους που...

διενεργούν μετρήσεις για τα κανάλια.

Τρεις ημέρες πριν τις εκλογές, η κομματική εφημερίδα του **ΣΥΡΙΖΑ**, η **Αυγή**, έπεσε και αυτή παταγωδώς έξω στη δημοσκόπηση που έκανε η εταιρεία **Public Issue**. Η δημοσκόπηση που έγινε με αναγωγή αναποφάσιστων (άρα δεν υπάρχει δικαιολογία για τα λανθασμένα ποσοστά) έδινε το απόλυτη ντέρμπι και την απόλυτη ισοπαλία μεταξύ **ΣΥΡΙΖΑ-ΝΔ** με ποσοστά 31%! Μάλιστα στην ίδια δημοσκόπηση τρίτο κόμμα εμφανίζεται το ΠΑΣΟΚ! Να τα λέμε και να τα γράφουμε όλα...

Fimotro

ΜΕΡΟΣ ΠΕΜΠΤΟ

Βιβλιογραφία, Παραρτήματα, Ευρετήρια

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνόγλωσσον

- Boy, Daniel**, και **Jean Chiché**. 1999. «Η Ποιότητα των Ερευνών Πρόθεσης Ψήφου: η Περίπτωση των Δημοτικών Εκλογών 1998.» Στο VPRC, *Η Κοινή Γνώμη στην Ελλάδα, 1999-2000*. Αθήνα: Νέα Σύνορα-Α. Λιβάνης, 355-82.
- Γκαργκάνας, Νικόλαος Χ.**, και **Γεώργιος Σ. Ταβλάς**. 2001. «Νομισματικά Καθεστώτα και Επιδόσεις ως προς τον Πληθωρισμό: Η Περίπτωση της Ελλάδος.» Στο *Οικονομικές Επιδόσεις και Προοπτικές της Ελλάδος*, επιμ. Ralph C. Bryant, Νικόλαος Χ. Γκαργκάνας και Γεώργιος Σ. Ταβλάς. Αθήνα: Τράπεζα της Ελλάδος – Ουάσιγκτον: The Brookings Institute, 55-128.
- Δρεπάκης, Μανώλης**. 2004. «Μια Συνθετική Ανάλυση των 22 Δημοσκοπήσεων», *Η Καθημερινή*, 22/2/2004.
- Δρυμιώτης, Ανδρέας**, και **Ηλίας Νικολακόπουλος**. 1989. «Μέθοδοι για την Πρόβλεψη των Εκλογικών Αποτελεσμάτων.» *Κοινοβουλευτική Επιθεώρηση* 3, (Νοέμβριος-Δεκέμβριος 1989 – Ιανουάριος 1990): 16-29.
- Ζαφειρόπουλος, Κωνσταντίνος**. 1995. *Ποσοτικές Μέθοδοι στην Ανάλυση της Εκλογικής Συμπεριφοράς*. Διδακτορική Διατριβή. Θεσσαλονίκη: Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης.
- Η Καθημερινή**. 2004. *Εκλογές 2004. Πλήρη Αποτελέσματα και Πίνακες*. Ειδική έκδοση, 9/3/2004.
- Η Καθημερινή**. 2007. *Εκλογές 2007. Πλήρη Αποτελέσματα και Πίνακες*. Ειδική έκδοση, 18/9/2007.
- Κατζουράκης, Γιώργος**. 1985. *Η Σφυγμομέτρηση. Μύθος της Κοινής Γνώμης και Ιδεολογική Επιβολή*. Αθήνα: Καστανιώτης.
- Κιντής, Ανδρέας**. 1982. *Οικονομετρία*. Αθήνα: Gutenberg.
- Κουνιάς, Στρατής**, και **Γιώργος Συμεωνίδης**. 1997. «Οι Δήμοι και οι Κοινότητες ως Συστάδες στην Πρόβλεψη Εκλογικών Αποτελεσμάτων». *Ελληνικό Στατιστικό Ινστιτούτο. Πρακτικά 10ου Πανελλήνιου Συνεδρίου Στατιστικής*, Πειραιάς 28-31 Μαΐου: 265-80.
- Μαυρής, Γιάννης**. 1994α. «Η Διπλή Σημασία των Ευρωπαϊκών Εκλογών.» Ειδική έκδοση για τις Ευρωεκλογές του 1994. Εφημερίδα *Καθημερινή της Κυριακής*, 5/6/1994.
- Μαυρής, Γιάννης**. 1994β. «Η Κοινή Γνώμη Απέναντι στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.» Ειδική έκδοση για τις Ευρωεκλογές του 1994. Εφημερίδα *Καθημερινή της Κυριακής*, 5/6/1994.
- Μαυρής, Γιάννης**. 1994γ. «Δημοτικές και Νομαρχιακές Εκλογές 1994.» Ειδική έκδοση. Εφημερίδα *Η Καθημερινή*.
- Μαυρής, Γιάννης**. 1998. «Δημοσκοπήσεις και Πολιτικό Σύστημα στην Ελλάδα.» Στο *Το Σύνταγμα, Επιστημονικά Συνέδρια 1, Τα Εικοσάχρονα του Συντάγματος 1975*. Αθήνα-Κομοτηνή: Αντ. Σάκκουλας, 239-65.
- Μαυρής, Γιάννης**. 1999. «Οι Στάσεις της Ελληνικής Κοινής Γνώμης Απέναντι στη Διακυβέρνηση.» Στο *Έρευνα Διακυβέρνησης 1998*, Γιάννης Μαυρής κ.ά. Σειρά Έρευνα, αρ. 2. Αθήνα: ΙΣΤΑΜΕ, 12-26.

- Μαυρή, Γιάννης. 2002α. «Η Αμερικανική κοινή γνώμη απέναντι στην τρομοκρατία και στον πόλεμο. Μια πρώτη αποτίμηση των πολιτικών, ιδεολογικών και κοινωνικών συνεπειών της 11ης Σεπτεμβρίου.» Στο *Η κοινή Γνώμη στην Ελλάδα. Έρευνες-Δημοσκοπήσεις 2002*, επιμ. Χριστόφορος Βερναρδάκης. Αθήνα: Λιβάνης, 319-61.
- Μαυρή, Γιάννης. 2002β. «Η Μάχη της Αθήνας, 1974-2002». Εφημερίδα *Τα Νέα*, 26/10/2002.
- Μαυρή, Γιάννης. 2003α. «Πολιτικά Κόμματα, ΜΜΕ και Δημοσκοπήσεις στην Ελλάδα.» Στο *Το Μέλλον των Πολιτικών Κομμάτων*, επιμ. Δημήτρης Τσάτσος και Ξενοφών Κοντιάδης. Αθήνα: Παπαζήσης, 209-24.
- Μαυρή, Γιάννης. 2003β. «Νομαρχιακές Εκλογές 1994-2002: Εκλογές Δεύτερης Τάξεως;» *Ελληνική Επιθεώρηση Πολιτικής Επιστήμης* 21 (Μάιος): 95-105.
- Μαυρή, Γιάννης. 2004α. «Ανάλυση προεκλογικού βαρόμετρου της VPRC». *Η Καθημερινή*, 9/3/2004.
- Μαυρή, Γιάννης. 2004β. «Οι Βουλευτικές Εκλογές του 2004.» *Έμφαση* 18 (Ιανουάριος-Φεβρουάριος-Μάρτιος): 15-32.
- Μαυρή, Γ. 2004γ. «Κομματικό Σύστημα και Εκλογικός Ανταγωνισμός στην Ελλάδα. Ο Ελληνικός Δικομματισμός στη Δεκαετία 1994-2004.» Στο *Τριάντα Χρόνια Δημοκρατία: Το Πολιτικό Σύστημα της Τρίτης Ελληνικής Δημοκρατίας 1974-2004*, επιμ. Χ. Βερναρδάκης κ.ά., τόμος Α', Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης Πανεπιστημίου Κρήτης. Αθήνα: Κριτική, 118-53.
- Μαυρή, Γιάννης. 2005. «Οι Ευρωεκλογές της 13ης Ιουνίου 2004. Ο Δεύτερος Γύρος των Βουλευτικών Εκλογών.» *Πολιτική Επιστήμη* 1: 89-101.
- Μαυρή, Γιάννης. 2006. «Προπαγάνδα και Δημοσκοπήσεις.» <http://www.mavris.gr/42/propaganda-via-the-polls/>.
- Μαυρή, Γιάννης. 2010. «Η Επιρροή των Πολιτικών Δυνάμεων στις Νομαρχιακές και Δημοτικές Εκλογές του 2006.» Στο *Βαρόμετρο 2006: Οι Έρευνες Κοινής Γνώμης της Public Issue*, επιμ. Γιάννης Μαυρή. Αθήνα: Public Issue, 283-94.
- Μαυρή, Γιάννης, και Γιώργος Συμεωνίδης. 2004α. «Τα Σενάρια των Εδρών στις 7 Μαρτίου.» Εφημερίδα *Καθημερινή της Κυριακής*, 29/2/2004.
- Μαυρή, Γιάννης, και Γιώργος Συμεωνίδης. 2004β. «Ο Νέος Εκλογικός Χάρτης της Χώρας.» Εφημερίδα *Καθημερινή της Κυριακής*, 7/3/2004.
- Μαυρή, Γιάννης, και Γιώργος Συμεωνίδης. 2005α. «Βουλευτικές Εκλογές 2004: Πρόβλεψη Εκλογικού Αποτελέσματος και Επίδραση της Προεκλογικής Περιόδου.» Στο *Η Κοινή Γνώμη στην Ελλάδα 2004*, επιμ. Χρ. Βερναρδάκης. Αθήνα: Σαββάλας, 17-56. Διαθέσιμο και διαδικτυακά στην ιστοσελίδα: <http://www.mavris.gr/403/2680-prediction/>.
- Μαυρή, Γιάννης, και Γιώργος Συμεωνίδης 2005β. «Μέθοδος Εκτίμησης της Κατανομής των Βουλευτικών Εδρών και των Εκλογικών Περιφερειών. Η Περίπτωση των Ελληνικών Βουλευτικών Εκλογών της 7ης Μαρτίου 2004.» Στο *Η Κοινή Γνώμη στην Ελλάδα 2004*, επιμ. Χρ. Βερναρδάκης. Αθήνα: Σαββάλας, 199-228.
- Μαυρή, Γιάννης, και Γιώργος Συμεωνίδης. 2007. «Τέσσερα Σενάρια για τον Χάρτη των Εκλογών.» Εφημερίδα *Καθημερινή της Κυριακής*, 7/9/2007.
- Μαυρή, Γιάννης, και Γιώργος Συμεωνίδης. 2009. «Μαντεία, Προφητεία ή Επιστήμη;» Εφημερίδα *Ελευθεροτυπία*, 5/7/2009. Εκτενέστερη εκδοχή του άρθρου βρίσκεται στην ιστοσελίδα: <http://www.publicissue.gr/1193/provlepsi/>.
- Μαυρή, Γιάννης, και Γιώργος Συμεωνίδης. 2010α. «Οι Ιστορικές Τάσεις του Εκλογικού Σώματος στους Δήμους Αθηναίων, Θεσσαλονίκης, Πειραιά και στην Υπερνομαρχία Αθηνών-Πειραιώς, κατά την Περίοδο 1974-2006.» Στο *Βαρόμετρο 2006: Οι Έρευνες*

- Κοινής Γνώμης της Public Issue*, επιμ. Γιάννης Μαυρής. Αθήνα: Public Issue, 295-310.
- Μαυρής, Γιάννης, και Γιώργος Συμεωνίδης. 2010β. «Προεκλογικές Έρευνες Δημοτικών και Νομαρχιακών Εκλογών του 2006 και Πρόβλεψη του Εκλογικού Αποτελέσματος.» Στο *Βαρόμετρο 2006: Οι Έρευνες Κοινής Γνώμης της Public Issue*, επιμ. Γιάννης Μαυρής. Αθήνα: Public Issue, 311-22.
- Μαυρής, Γιάννης, και Γιώργος Συμεωνίδης. 2010γ. «Η Πρόβλεψη του Εκλογικού Αποτελέσματος και η Σημασία της Προεκλογικής Περιόδου για τις Βουλευτικές Εκλογές του 2007.» Στο *Βαρόμετρο 2007: Οι Έρευνες Κοινής Γνώμης της Public Issue*, επιμ. Γιάννης Μαυρής. Αθήνα: Public Issue, 85-125. Διαθέσιμο και διαδικτυακά, στην ιστοσελίδα: <http://www.mavris.gr/1798/tomos-meros-2-3/>.
- Μαυρής, Γιάννης, και Γιώργος Συμεωνίδης. 2010δ. «Η Πρόβλεψη εκλογικής γεωγραφίας. Η περίπτωση των ελληνικών βουλευτικών εκλογών της 16ης Σεπτεμβρίου 2007.» Στο *Βαρόμετρο 2007: Οι Έρευνες Κοινής Γνώμης της Public Issue*, επιμ. Γιάννης Μαυρής. Αθήνα: Public Issue, 143-58. Διαθέσιμο και διαδικτυακά, στην ιστοσελίδα: <http://www.mavris.gr/1830/tomos-meros-2-5/>.
- Μαυρής, Γιάννης, και Γιώργος Συμεωνίδης. 2012. «Δημοσκοπήσεις και Εκλογές 2012. Ο Απολογισμός της Public Issue.» Διαθέσιμο και διαδικτυακά, στην ιστοσελίδα: <http://www.publicissue.gr/2046/greek-elections-2012-and-polls/>.
- Μιχαλοπούλου, Καίτη. 2004. *Στην Αυτοκρατορία των Ενδείξεων. Η Ιστορία της Δειγματοληπτικής Πρακτικής στην Ελλάδα*. Αθήνα: Παπαζήσης.
- Ν**ικολακόπουλος, Ηλίας. 1995. «Οι Πολιτικές Δημοσκοπήσεις στην Ελλάδα: Κριτήρια Αξιολόγησης και Απαιτούμενες Θεσμικές Ρυθμίσεις.» *Κοινοβουλευτική Επιθεώρηση* 21-2: 28-34.
- Σ**ΚΑΪ. 2007. ΣΚΑΪ/Βαρόμετρο, ειδικό ένθετο. Εφημερίδα *Η Καθημερινή*, 22/7/2007.
- Τ**ζοβάρας, Γρηγόρης. 2007. «Ο Πόλεμος των Προγνωστικών: 7 Εταιρείες, 7 Αποτελέσματα. Πού Συγκλίνουν και πού Αποκλίνουν τα Ευρήματα των Δημοσκοπήσεων που Διεξήχθησαν το Τελευταίο Δεκαπενθήμερο.» Εφημερίδα *Το Βήμα της Κυριακής*, 24/6/2007. Διαθέσιμο και διαδικτυακά, στην ιστοσελίδα: <http://www.mavris.gr/916/polls-2007-attack/>, «Τεκμήριο 1: Εξαιρετικά αποκαλυπτική συγκριτική παρουσίαση των δημοσκοπήσεων από την εφημερίδα *Το Βήμα*, 3 μήνες πριν τις εκλογές (24/6/2007).»

Ξενόγλωσση

- Abramovitz, Alan. 2008. "Forecasting the 2008 Presidential Election with the Time-for-Change Model." *Political Science and Politics* 41 (October): 691-5.
- Achen, Christopher. 1982. *Interpreting and Using Regression*. Sage University Papers 29, London: Sage.
- Andersen, Robert. 2003. "Regression III: Advanced Methods." <http://socserv.mcmaster.ca/Andersen>.
- Andersen, Robert. 2004. "Nonparametric Regression and Generalized Additive Models Part I." Summer Programme in Data Analysis, Institute for Social Research, York University, 3 June 2004. http://www.math.yorku.ca/SCS/spida2004/nonpar/SPIDA_Andersen.pdf.
- Armstrong, J. Scott, and Andreas Graefe. 2011. "Predicting Elections from Biographical Information about Candidates: A Test of the Index Method." *Journal of Business Research* 64(7): 699-706. <http://dx.doi.org/10.1016/j.jbusres.2010.08.005>.
- Asikainen, Anna-Leena. 2003. "Long Memory and Structural Breaks in Finnish and Swedish Party Popularity Series". University of Helsinki - Department of Economics, Discussion Papers n. 586. <http://ethesis.helsinki.fi/julkaisut/val/kansa/disc/586/longmemo.pdf>.
- Auberger, Antoine. 2005. "Forecasts of the 2004 French European Election." *Swiss Political Science Review* 11(3): 61-78.
- Auberger, Antoine. 2008. "The National Front Vote and Turnout in the French Presidential Elections." *French Politics* 6: 94-100.
- Auberger, Antoine. 2010. "Popularity and Vote: Forecasting the 2007 French Presidential Election." *Canadian Journal of Political Science / Revue Canadienne de Science Politique* 43(1): 123-36.
- Baiman, Ron, Kathy Dopp, Steven F. Freeman, Brian Joiner, Victoria Lovegren, Josh Miteldorf, Campbell B. Read, Richard G. Sheehan, Jonathan Simon, Frank Stenger, Paul F. Velleman, and Bruce O'Dell. 2005. "Analysis of the 2004 Presidential Election Exit Poll Discrepancies. Response to the Edison/Mitofsky Election System 2004 Report." http://www.electionmathematics.org/em-exitpolls/Exit_Polls_2004_Edison-Mitofsky.pdf.
- Beck, Nathaniel. 1985. "Estimating Dynamic Models is Not Merely a Matter of Technique." *Political Methodology* 11: 71-89.
- Beck, Nathaniel. 1990. "Estimating Dynamic Models Using Kalman Filtering." *Political Analysis* 1: 121-56.
- Bertoncini, Yves, and Valentin Kreiling. 2013. "What Political Balance of Power in the Next European Parliament?" <http://www.institutdelors.eu/media/balanceofpower2014bertoncinikreilingerne-jdinov2013.pdf?pdf=ok>.
- Blumenthal, Mark. 2006. "Gallup & the Samplemiser". http://www.mysterypollster.com/main/2006/02/gallup_the_samp.html.
- Blumenthal, Mark. 2010. "Upgrading Pollster's Trend Lines: The Kalman Filter." http://www.huffingtonpost.com/2010/10/21/upgrading-pollsters-trend_n_772217.html.
- Blumenthal, Mark, and Jeff Lewis. 2010. "Huffington Post-Pollster Election Dashboard." <http://jakeporway.com/2010/11/huffington-post-pollster-election-dashboard/>.

- Box, George E.P., and John F. Mac Gregor. 1974. "The Analysis of Closed Loop Dynamic Stochastic Systems." *Technometrics* 16: 391-8.
- Box, George E.P., and Gwilym M. Jenkins. 1971. *Time Series Analysis, Forecasting and Control*. 2nd edition. San Francisco: Holden-Day.
- Bradburn, Norman, and Sudman Seymour. 1988. *Polls and Surveys. Understanding What They Tell Us*. San Francisco-London: Jossey-Bass Publishers.
- Brown, Lloyd, and Henry W. Chappell. 1999. "Forecasting Presidential Elections Using History and Polls." *International Journal of Forecasting* 15 (April): 127-35.
- Budge, Ian, and Dennis J. Farlie. 1983. *Explaining and Predicting Elections: Issue Effects and Party Strategies in Twenty-three Democracies*. London: George Allen & Unwin.
- Butler, David, and Donald Stokes. 1969. *Political Change in Britain. Forces Shaping Electoral Choice*. Harmondsworth-Ringwood: Macmillan.
- Byers, David, James Davidson, and David Peel. 2000. "The Dynamics of Aggregate Political Popularity: Evidence from Eight Countries." *Electoral Studies* 19(1): 49-62.
- Campbell, Angus, Philip E. Converse, Warren E. Miller, and Donald E. Stokes. [1960] 1980. *The American Voter. Unabridged Edition*. Chicago and London: The University of Chicago Press.
- Campbell, James. 1996. "Polls and Votes: the Trial-Heat Presidential Election Model, Certainty, and Political Campaigns." *American Politics Quarterly* 24 (October): 408-33.
- Campbell, James, and James C. Garand, eds. 2000. *Before the Vote. Forecasting American National Elections*. Thousand Oaks-London-New Delhi: Sage Publications.
- Campbell, James E. 1992. "Forecasting the Presidential Vote in the States." *American Journal of Political Science* 36(2): 386-407.
- Campbell, James E. 2004. "Forecasting the Presidential Vote in 2004: Placing Preference Polls in Context." *Political Science & Politics* 37(4): 763-7.
- Campbell, James E. 2006. "Forecasting the 2006 National Elections to the U.S. House of Representatives." *The Forum (Berkeley Electronic Press)* 4(2) article 2. <http://www.acsu.buffalo.edu/~jcampbel/documents/Forecast06Forum.pdf>.
- Campbell, James E. 2008a. "Evaluating U.S. Presidential Election Forecasts and Forecasting Equations." *International Journal of Forecasting* 24(2): 259-71.
- Campbell, James E. 2008b. "Editor's Introduction: Forecasting the 2008 National Elections." *Political Science & Politics* 41(4): 679-81.
- Campbell, James E. 2012. "Forecasting the 2012 American National Elections." *Political Science & Politics* 45(4): 610-3.
- Campbell, James E. 2013. "Closeness Counts in Horse Shoes, Dancing, and Forecasting." *Political Science & Politics* 46(1): 40-1.
- Campbell, James E., and Michael S. Lewis-Beck. 2008. "US Presidential Election Forecasting: An introduction." *International Journal of Forecasting* 24(2): 189-92.
- Campbell, James E., and Thomas E. Mann. 1992. "Forecasting the 1992 Presidential Election: A User's Guide to the Models." *The Brookings Review* 10(4): 22-7.
- Campbell, James E., and Thomas E. Mann. 1996. "Forecasting the Presidential Election: What Can we Learn from the Models?" *The Brookings Review* 14(4): 26-31.
- Campbell, James E., Helmut Norpoth, Michael S. Lewis-Beck, Charles Tien, Alan I. Abramowitz, Robert S. Erikson, Christopher Wlezien, Thomas Holbrook, Brad Lockerbie, Alfred G. Cuzàn, Charles M. Bundrick and Carl E. Klarner. 2009. "Fore-

- casting Recap: Assessments of the 2008 National Elections Forecasts." *Political Science & Politics* 42(1): 19-25.
- Campbell, James E., Ali Syed, and Jalalzai Farida. 2006. "Forecasting the Presidential Vote in the States, 1948-2004". *Journal of Political Marketing* 5(1-2): 33-57.
- Champagne, Patrick. 1990. *Faire l'Opinion. Le Nouveau Jeu Politique*. Paris: Les éditions de minuit. Ελλ. *Η Κατασκευή της Κοινής Γνώμης. Το Νέο Πολιτικό Παιχνίδι*. Αθήνα: Πατάκης 2002.
- Clarke, Harold D., and Marianne C. Stewart. 1995. "Economic Evaluations, Prime Ministerial Approval and Governing Party Support: Rival Models Reconsidered." *British Journal of Political Science* 25: 145-70.
- Clarke, Harold D., Marianne C. Stewart, and Paul Whiteley. 1998. "Political Change and Party Choice: Voting in the 1997 General Election." *British Elections and Parties Review* 8: 9-34.
- Clarke, Harold D., Helmut Norpoth, and Paul Whiteley. 1998. "It's about Time: Modelling Political and Social Dynamics." In *Research Strategies in the Social Sciences: A Guide to New Approaches*, eds. Elinor Scarbrough, and Eric Tanenbaum. Oxford: Oxford University Press, 127-55.
- Clarke, Harold D., David Sanders, Marianne C. Stewart, and Paul Whiteley. 2002. "Pre-Election Polls and Political Campaigns: The 2001 British Election." Presentation at the Conference on Pre-Election Polls and Political Campaigns in Contemporary Democracies, The Gallup Research Center, Washington, DC, May 2-3.
- Clarke, Harold D., Karl Ho, and Marianne C. Stewart. 2000. "Major's Lesser (not Minor) Effects: Prime Ministerial Approval and Governing Party Support in Britain Since 1979." *Electoral Studies* 19 (June): 255-73.
- Clarke, Harold D., David Sanders, Marianne C. Stewart, and Paul Whiteley. 2004. *Political Choice in Britain*. Oxford: Oxford University Press.
- Clarke, Harold D., Paul F. Whiteley, David Sanders, and Marianne C. Stewart. 2003. "Rolling Thunder: Campaign Effects in The 2001 British General Election." Paper Presented at the Annual Meeting of the American Political Science Association, Philadelphia, PA, August 27-31.
- Cochran, William G. [1953] 1963. *Sampling Techniques*. 2nd edition. New York-London-Sydney: John Wiley & Sons.
- Converse, Philip E. 1966. "The Concept of a Normal Vote." In *Elections and the Political Order*, ed. Angus Campbell, Philip E. Converse, Warren E. Miller and Donald E. Stokes. New York: Wiley.
- Commandeur, Jacques, and Siem Jan Koopman. 2007. *An Introduction to State Space Time Series Analysis*. Oxford: Oxford University Press.
- Cooper, Andrew. 2005. "Poll Methodology, Weighting And Adjustment Systems." www.britishpollingcouncil.org/pdf/andrew-cooper.pdf.
- Crespi, Irving. 1988. *Pre-election Polling. Sources of Accuracy and Error*. New York: Russell Sage Foundation.
- Crewe, Ivor. 1990. *Forecasting Election Results*. Manchester: Manchester Statistical Society.
- Crewe, Ivor, and Anthony King. 1994. "Did Major Win? Did Kinnock Lose? Leadership Effects in the 1992 Election." In *Labour's Last Chance? The 1992 Election and Beyond*, eds. Anthony Heath et al. Aldershot, Hants: Dartmouth, 125-47.
- Crewe, Ivor, Brian Gosschalk, and John Bartle. Eds. *Political Communications: Why Labour Won the General Election of 1997*. London-Portland, OR: Frank Cass.

- Curtice, John. 1997a. "So How Well did they do? The Polls in the 1997 Elections." CREST, Working Paper, No 56. www.crest.ox.ac.uk/papers/p56.pdf.
- Curtice, John. 1997b. "Can we Believe the Polls." <http://www.bbc.co.uk/election97/analysis/jcpoll.htm>.
- Cuzàn, Alfred G., Scott J. Armstrong, and Randall Jones. 2005. "Combining Methods to Forecast the 2004 Presidential Election: the Pollyvote." Prepared for Presentation at the Southern Political Science Association, New Orleans, January, 6.
- DeLurgio, Stephen A.** 1998. *Forecasting Principles and Applications*. Singapore: McGraw-Hill.
- Denver, David. 2003. *Elections and Voters in Britain*. London: Palgrave Macmillan.
- DeSart, Jay, and Thomas Holbrook. 2008. "State and National Polls in Forecasting Presidential Elections." Paper Presented at the Annual Meeting of the Western Political Science Association, Manchester Hyatt, San Diego, California, March, 20-22. [/DeSart/forecasting/papers/DeSart%20and%20Holbrook%20WPSA%202008.pdf](http://DeSart/forecasting/papers/DeSart%20and%20Holbrook%20WPSA%202008.pdf).
- DeSart, Jay, and Thomas Holbrook. 2009. "A Tale of Two Models: The DeSart and Holbrook State-Level Forecast Model in 2008." research.uvu.edu/DeSart/forecasting/wpsa2009.pdf.
- Dolado, Juan J., Jesús Gonzalo, and Laura Mayoral. 2003. "Long Range Dependence in Spanish Political Opinion Poll Series." *Journal of Applied Econometrics* 18 (March/April): 137-55.
- Donsbach, Wolfgang. 1995. "Comments on A Study of the Failure of the British Polls in 1992." *WAPOR Newsletter* 3 (August): 11-2.
- Donsbach, Wolfgang. 2001. *Who's Afraid of Election Polls? Normative and Empirical Arguments for the Freedom of Pre-Election Surveys*. Amsterdam: Foundation for Information-ESOMAR-WAPOR.
- Donsbach, Wolfgang, and Michael W. Traugott, eds. 2008. *The Sage Handbook of Public Opinion Research*. Los Angeles - London - New Delhi - Singapore: Sage Publications.
- Durbin, James, and Siem Jan Koopman. 2001. *Time Series Analysis by State Space Methods*. Oxford: Oxford University Press.
- Electoral Studies.** 2011. "Special Symposium: Electoral Forecasting Symposium". *Electoral Studies* 30 (June): 247-87.
- Erikson, Robert S., Michael B. Mackuen, and James A. Stimson. 2002. *The Macro Polity*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Erikson, Robert S., and Christopher Wlezien. 2008. "Are Political Markets Really Superior to Polls as Election Predictors?" *Public Opinion Quarterly* 72(2): 190-215.
- ESOMAR/WAPOR. 2009. *Guide to Opinion Polls and Published Surveys*. ESOMAR World Research Codes & Guidelines. http://www.esomar.org/uploads/public/knowledge-and-standards/codes-and-guidelines/WAPOR-ESOMAR_Guidelines.pdf.
- Falter, Jurgen W., and Hans Rattinger.** 1982. "Parties, Candidates and Issues in the German Federal Election of 1980: An Application of Normal Vote Analysis." *Electoral Studies* 1(April): 65-94.
- Fair, Ray C. 1996. "Econometrics and Presidential Elections." *Journal of Economic Perspectives* 10(3): 89-102.

- Fiorina, Morris P. 1981. *Retrospective Voting in American Elections*. New Haven: Yale University Press.
- Fisher, Stephen D. 2001a. "Tactical Voting and Tactical Non-Voting." CREST. Working Paper No 93 (September).
- Fisher, Stephen D. 2001b. "Extending the Rational Voter Theory of Tactical Voting." CREST. Working Paper No 94 (September).
- Fisher, Stephen D. 2001c. "Definition and Measurement of Tactical Voting: The Role of Rational Choice." CREST. Working Paper No 95 (September).
- Fisher, Stephen D., Robert Ford, Will Jennings, Mark Pickup, and Christopher Wlezien. 2011. "From Polls to Votes to Seats: Forecasting the 2010 British General Election." In Special Symposium: Electoral Forecasting Symposium (special issue). *Electoral Studies* 30 (2): 250-7.
- Fisher, Stephen D. 2014. "Predictable and Unpredictable Changes in Party Support: A Method for Long-range Daily Election Forecasting from Opinion Polls." Version 3: 10th February 2014. <http://users.ox.ac.uk/~nuff0084/ge15forecast/LongRangeElectionForecastingFeb14.pdf>.
- Foucault, Martial, and Richard Nadeau. 2012. "Forecasting the 2012 French Presidential Election." PS April: 218.
- Franklin, Mark. 2001a. "How Structural Factors Cause Turnout Variations at European Parliament Elections." *European Union Politics* (2): 309-28.
- Franklin, Mark. 2001b. "European Elections and the European Voter." In *European Union, Power and Policy-Making*, ed. Jeremy Richardson. 2nd edition. London: Routledge.
- Freedman, David. 2009. *Statistical Models: Theory and Practice. Revised Edition*. Cambridge, New York: Cambridge University Press.
- Freedman, David. 2013. "Sampling." <http://www.stat.berkeley.edu/~census/sample.pdf>.
- Gallup, George. 1944. *A Guide to Public Opinion Polls*. Princeton: Princeton University Press.
- Gerber, Alan, and Donald P. Green. 1998. "Rational Learning and Partisan Attitudes." *American Journal of Political Science* 42: 794-818.
- Graefe, Andreas, and J. Scott Armstrong. 2010a. "Predicting Elections from the Most Important Issue: A Test of the Take-the-best Heuristic." *Journal of Behavioral Decision Making*. doi: 10.1002/bdm.710.
- Graefe, Andreas, and J. Scott Armstrong. 2010b. "Forecasting Elections from Voters' Perceptions of Candidates' Ability to Handle Issues." Presented at the *Bucharest Dialogues on Expert Knowledge, Prediction, Forecasting: A Social Science Perspective*. Bucharest, November 2010.
- Graefe, Andreas, J. S. Armstrong, R. J. Jones, Jr., A. G. Cuzàn. 2011. "Combining Forecasts for Predicting U.S. Presidential Election Outcomes." Presented at *Bucharest Dialogues on Expert Knowledge, Prediction, Forecasting: A Social Science Perspective*, November 2010.
- Granger, Clive W.J., and Paul Newbold. 1977. *Forecasting Economic Times Series*. New York: Academic Press.
- Green, Donald, and Alan Gerber. 2003. "Extracting Signal from Noise in Survey Data. Filtering and Parameter Estimation Using Samplemiser 4.0." <http://www.samplemiser.com>.
- Green Donald, Alan Gerber, and Suzanna De Boef. 1999. "Tracking Opinion over Time. A

- Method for Reducing Sampling Error." *Public Opinion Quarterly* 63(2): 178-92.
- Green, Donald, Bradley Palmquist, and Eric Schickler. 1998. "Macropartisanship: A Repliation and Critique." *American Political Science Revue* 92 (December): 883-99.
- Green, Melanie C., Jon Krosnick, and Allyson Holbrook. 2001. "The Survey Response Process in Telephone and Face-to-Face Surveys: Differences in Respondent Satisficing and Social Desirability Response Bias." <http://www.clas.ufl.edu/users/kenwald/pos6757/spring02/tch62.pdf>.
- Groves, Robert M., Floyd J. Fowler, Jr., Mick P. Couper, James M. Lepkowski, Eleanor Singer, and Roger Tourangeau. 2004. *Survey Methodology*. Hoboken, NJ: John Wiley & Sons.
- Groves, Robert M., Paul P. Biemer, Lars E. Lyberg, James T. Massey, William L. Nicholls II, Joseph Waksberg, eds. 1988. *Telephone Survey Methodology*. New York-Chichester-Weiheim-Brisbane-Singapore-Toronto: John Wiley & Sons.
- Hagen, Michael G., Richard Johnston, and Kathleen Hall Jamieson. 2001. "Dynamics of the 2000 Presidential Campaign: Evidence from the Annenberg Survey." Prepared for Presentation at the Midwest Political Science Association Annual Meeting.
- Hamilton, James D. 1994. *Time Series Analysis*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Harvey, Andrew C. 1989. *Forecasting Structural Time Series Models and the Kalman Filter*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hauser, Michael A. 1998. "Maximum Likelihood Estimators for ARMA and ARFIMA Models. A Monte Carlo Study." Preprint Series / Department of Applied Statistics and Data Processing, 22. Department of Statistics and Mathematics, Abt. f. Angewandte Statistik u. Datenverarbeitung, WU Vienna University of Economics and Business, Vienna. <http://epub.wu.ac.at/794/1/document.pdf>.
- Heath Anthony, Roger Jowel, John Curtice, and Bridget Taylor. 1996. "The 1994 European and Local Elections: Abstention, Protest and Conversion." CREST. Working Paper No 46 (September).
- Heath Anthony, Ian McLean, and Bridget Taylor. 1997. "How Much is at Stake? Electoral Behaviour in Second-order Elections." CREST. Working Paper No 59 (September).
- Henn, Matt. 1998. *Opinion Polls and Volatile Electorates*. Aldershot: Ashgate.
- Hix, Simon, Michael Marsh, and Nick Vivyan. 2009. "Predicting the Composition of the New European Parliament." http://www.astrid-online.it/Documenti/Politica-i/Documenti/Burson-Marsteller_Predict09_07_04_09.pdf.
- Hix, Simon, Michael Marsh, and Nick Vivyan. 2009. "Predicting the June 2009 European Parliament Elections." www.predict09.eu (22 June 2009).
- Holbrook, Thomas M. 1996. *Do Campaigns Matter?*. Thousand Oaks-London-New Delhi: Sage Publications.
- Holleque, Matthew. 2010. "Mixed Results: An Exploratory Analysis of the 2008 Presidential Horse Race Polls." Prepared for the Political Behavior Research Group at the University of Wisconsin-Madison. March, 25. users.polisci.wisc.edu/behavior/Papers/holleque2010.pdf.
- Hudson, John. 1984. "Prime Ministerial Popularity in the UK: 1960-81." *Political Studies* 32: 86-97.
- ICM. 2014. Poll for *The Guardian*. http://www.icmresearch.com/data/media/pdf/2014_may_guardian_poll.pdf.

- Jenkins, Gwilym M. 1979. *Practical Experiences with Modeling and Forecasting Time Series*. Lancaster: GJP Publications.
- Johnston, John. 1972. *Econometrics Methods*. 2nd edition. New York: McGraw-Hill.
- Karvonen, Lauri. 2010. *The Personalization of Politics: A Study of Parliamentary Democracies*. Colchester, UK: ECPR Press.
- Key, Valdimer Orlando [1942] 1964. *Politics, Parties, and Pressure Groups*. 5th edition. New York: Crowell.
- Kish, Leslie. 1987. *Statistical Design for Research*. New York: John Wiley & Sons.
- Koutsoyiannis, Anna. 1977. *Theory of Econometrics: An Introductory Exposition of Economic Methods*. London: The MacMillan Press.
- Kramer, Gerald H. 1971. "Short-Term Fluctuations in U.S. Voting Behavior, 1896-1964." *American Political Science Review* 65 (March): 131-43.
- Lavrakas, Paul J. and Jack K. Holley. Eds. 1991. *Polling and Presidential Election Coverage*. Newbury Park-London-New Delhi: Sage.
- Lebo, Matthew, and Harold D. Clarke. 2000. "Modelling Memory and Volatility: Recent Advances in the Analysis of Political Time Series. Editor's Introduction." *Electoral Studies* 19: 1-7.
- Lebo, Matthew J., and Helmut Norpoth. 2007. "The PM and the Pendulum: Dynamic Forecasting of British Elections." *British Journal of Political Science* 37: 71-87.
- Lewis-Beck, Michael. 1980. *Applied Regression Analysis. An Introduction*. Sage University Papers, London: Sage.
- Lewis-Beck, Michael S., and Tom W. Rice. 1992. *Forecasting Elections*. Washington DC: Congressional Quarterly.
- Lewis-Beck, Michael S., and Charles Tien. 2008. "The Job of President and the Jobs Model Forecast: Obama for '08?" *Political Science and Politics* 41 (October): 687-90.
- Lewis-Beck, Michael S., Eric Bélanger, and Christine Fauvelle-Aymar. 2008. "Forecasting the 2007 French Presidential Election: Ségolène Royal and the Iowa Model." *French Politics* 6: 106-15.
- Lewis-Beck, Michael S., William G. Jacoby, Helmut Norpoth, Herbert F. Weisberg. 2008. *The American Voter Revisited*. Ann Arbor: University of Michigan Press.
- Mair, Peter. Ed. 1990. *The West European Party System*. Oxford: Oxford University Press.
- Manow, Phillip. 2005. "National Vote Intention and European Voting Behavior, 1979-2004: Second Order Effects, Election Timing, Government Approval and the Europeanization of European Elections". Max Planck Institute for the Study of Societies Cologne, Discussion Paper 05/11. http://www.mpifg.de/pu/mpifg_dp/dp05-11.pdf. (Ανακτήθηκε στις 14 Μαρτίου 2013).
- Marsh, Michael. 1998. "Testing the Second-order Election Model After Four European Elections." *British Journal of Political Science* 28: 591-607.
- Mavris, Yiannis. 2012. "Greece's Austerity Election." *New Left Review* 76 (July-August): 95-107.
- Miller, Warren E., and J. Merrill Shanks. 1996. *The New American Voter*. Cambridge, MA-London: Harvard University Press.
- Mitofsky, Warren J. 1991. "A Short History of Exit Polls." In *Polling and Presidential Elec-*

- tion Coverage, eds. Paul J. Lavrakas and Jack K. Holley. Newbury Park-London-New Delhi: Sage, 83-99.
- Moon, Nick. 1999. *Opinion Polls. History, Theory and Practice*. Manchester and New York: Manchester University Press.
- Mosteller, Frederick. 1949. "Measuring The Error." In *The Pre-election Polls of 1948: Report to the Committee on Analysis of Pre-election Polls and Forecasts*, eds. Frederick Mosteller et al. New York: Social Science Research Council, 54-80.
- Mosteller, Frederick, Herbert Hyman, Philip J. McCarthy, Eli S. Marks, and David B. Truman. 1949. *The Pre-election Polls of 1948: Report to the Committee on Analysis of Pre-election Polls and Forecasts*. New York: Social Science Research Council.
- Morgan, Gary. 1995. "Telephone Polls are Inaccurate." <http://www.roymorgan.com/~media/Files/Papers/Pre-2010/19860902.pdf>.
- Newport, Frank. 2004. *Polling Matters. Why Leaders Must Listen to the Wisdom of the People*. New York-Boston: Warner books.
- Niedermayer, Oskar. 1990. "Turnout in the European Election", *Electoral Studies* 9 (1): 45-50.
- Nielsen, François, and Gary Gaddy. 1999. "Pooled Time Series of Cross Sections." <http://www.unc.edu/~nielsen/special/s1/s1.htm>. (Ανακτήθηκε 14 Μαρτίου 2013).
- Noelle-Neumann, Elizabeth. 1993. *The Spiral of Silence. Public Opinion - Our Social Skin*. Chicago and London: The University of Chicago Press.
- Norpoth, Helmut. 1978. "Party Identification in West Germany: Tracing an Elusive Concept." *Comparative Political Studies* 11 (April, 1978): 36-61. [Reprinted in *Controversies in Voting Behavior*, eds. Richard G. Niemi and Herbert F. Weisberg, Washington D.C.: Congressional Quarterly Press, 1984.]
- Norpoth, Helmut, and Thomas Gschwend. 2003. "The Red-Green Victory: Against All Odds?" Special Issue on 2002 Bundestag Election, eds. Russell Dalton and Robert Rohrschneider. *German Politics and Society* 21 (June): 15-34.
- Olshausen, Bruno A. (2000). "Aliasing." <http://redwood.berkeley.edu/bruno/npb261/aliasing.pdf>.
- Ostrom, Charles W. 1990. *Time Series Analysis: Regression Techniques*. Beverly Hills, CA: Sage.
- Pasricha, Gurnain Kaur. 2006. "Kalman Filter and its Economic Applications." University of California, Santa Cruz. MPRA Paper No. 22734, posted May 17, 2010. <http://mpra.ub.uni-muenchen.de/22734/>.
- Pedersen, Mogens N. 1979. "The Dynamics of European Party Systems: Changing Patterns of Electoral Volatility." *European Journal of Political Research* 7(1): 1-26.
- Pedersen, Mogens N. 1990. "Electoral Volatility in Western Europe, 1948-1977." In *The West European Party System*, ed. Peter Mair. Newbury Park-London-New Delhi: Sage, 195-207.
- Perrineau, Pascal, and Colette Ysmal. 1995. *Le Vote des Douze: Les Élections Européennes de Juin 1994*. Paris: Presses de la Fondation Nationale des Sciences Politiques.
- Perrineau, Pascal, Gerard Grunberg, and Colette Ysmal. 2002. *Europe at the Polls: The European Elections of 1999*. New York: Palgrave.
- Political Science and Politics. 2008. *Symposium-Forecasting the 2008 National Elections*. PS 41(October): 679-728.

- Proietti, Tommaso. 2002. "Forecasting with Structural Time Series Models." In *A Companion to Economic Forecasting*, eds. Michael Clements and David Hendry Blackwell Publishing Ltd. chapter 5, 105-31.
- Reif, Karl. 1984a. "National Electoral Cycles and European Elections 1979 and 1984." *Electoral Studies* 3: 244-55.
- Reif, Karl, ed. 1984b. *European Elections 1979/81 and 1984. Conclusion and Perspectives from Empirical Research*. Berlin: Quorum.
- Reif, Karl. 1985a. "Ten Second-Order National Elections." In *Ten European Elections*, ed. Karl Reif. Aldershot: Gower, 1-36.
- Reif, Karl, ed. 1985b. *Ten European Elections: Campaigns and Results of the 1979/81 First Direct Elections to the European Parliament*. Aldershot: Gower.
- Reif, Karl, and Hermann Schmitt. 1980. "Nine Second-order National Elections. A Conceptual Framework for the Analysis of European Election Results." *European Journal of Political Research* 8: 3-44.
- Sanders, David. 2004. "The Political Economy of UK Party Support, 1997-2004: Forecasts for the 2005 General Election." Prepared for the Political Studies Association EPOP Annual Conference, University of Oxford, September 10-2.
- Sanders, David. 2005. "The Political Economy of UK Party Support, 1997-2004: Forecasts for the 2005 General Election." *Journal of Elections, Public Opinion and Parties* 15(1): 47-71. DOI: 10.1080/13689880500064585.
- Sanders, David. 2005. "Popularity Function Forecasts for the 2005 UK General Election." *The British Journal of Politics & International Relations* 7(2): 174-90.
- Sanders, David, Harold D. Clarke, Marianne C. Stewart, and Paul Whiteley. 2003. "The Electoral Impact of the 2001 U.K. General Election Campaigns". Prepared for Società Italiana di Studi Elettorali, VIII Convegno Internazionale, Le Campagne Elettorali, Venezia, Isola di San Servolo.
- Scarbrough, Elinor, and Eric Tanenbaum, eds. 1998. *Research Strategies in the Social Sciences: A Guide to New Approaches*. Oxford: Oxford University Press.
- Schmitt, Hermann, and Jacques Thomassen. 2000. "Dynamic Representation: The Case of European Integration." *European Union Politics* 1: 319-40.
- Selb, Peter and Simon Munzert. 2013. "Forecasting the 2013 Bundestag Election Using Data from Various Polls." http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2313845.
- Silver, Nate. 2008. "Pollster Ratings v3.0." <http://www.fivethirtyeight.com/2008/04/pollster-ratings-v30.html>.
- Silver, Nate. 2012. *The Signal and the Noise. The Art and Science of Prediction*. New York: Penguin - London: Allen Lane.
- Smith, Alastair. 2004. *Election Timing*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Sparrow, Nick. 2005. «Challenges Facing the Pollsters Next Time». www.britishpollingcouncil.org/nick-sparrow.pdf.
- Stonecash, Jeffrey M. 2008. *Political Polling. Strategic Information in Campaigns*. 2nd Edition. Lanham: Rowman & Littlefield Publishers.
- Stokes, Donald E. 1966. "Some Dynamic Elements of Contests for the Presidency." *American Political Science Review* 60: 19-28.
- Strang, Gilbert. 1986. *Introduction to Applied Mathematics*. Wellesley, MA: Wellesley-Cambridge University Press.

- Summerhill, William. R., and Clifton L. Taylor. 1992. "Selecting a Data Collection Technique", *Circular PE-21*, from Series of Program Evaluation and Organization Development, Florida Cooperative Extension Service.
- Traugott, Michael W., and Paul J. Lavrakas. 1996. *The Voter's Guide to Election Polls*. Second edition. New York-London: Chatham House Publishers.
- Tufte, Edward R. 1974. *Data Analysis for Politics and Policy*. London: Prentice-Hall International.
- UK Polling Report. *Weighting*. <http://ukpollingreport.co.uk/faq-weighting>.
- Veiga, Francisco José, and Linda Gonçalves Veiga. 2004. "Popularity Functions, Partisan Effects, and Support in Parliament." *Economics and Politics* 16(1): 101-15.
- Watkins, Leslie, and Robert M. Worcester. 1986. *Private Opinions, Public Polls*. London: Thames and Hudson.
- Weisberg, Herbert F. 2005. *The Total Survey Error Approach. A Guide to the New Science of Survey Research*. Chicago & London: The University of Chicago Press.
- Weisberg, Herbert F., Jon A. Krosnick, and Bruce D. Bowen. 1996. *An Introduction to Survey Research, Polling, and Data Analysis*. 3rd edition. Thousand Oaks-London-New Delhi: Sage Publications.
- Worcester, Robert, ed. 1983. *Political Opinion Polling. An International Review*. New York: St. Martin's Press.
- Worcester, Robert. 1991. *British Public Opinion. A Guide to the History and Methodology of Political Opinion Polling*. Oxford and Cambridge: Basil Blackwell.
- Worcester, Robert. 1992. "Political Opinion Polling in Modern Democratic Society." Paper Prepared for Hearing on Public Opinion Polling (EC & ESOMAR), 6th May.
- Worcester, Robert. 2000. "Globalization and the Future of Governance." Paper Presented in Environics Toronto, Canada, November 9th. <http://www.ipsos-mori.com/> (Aváκtnon 1/5/2003).
- Worcester, Robert, and Roger Mortimore. 2001a. *Explaining Labour's Second Landslide*. London: Politico's.
- Worcester, Robert, and Roger Mortimore. 2001b. "The 2001 British General Election. The Most Boring Election Ever." Paper prepared for EPOP Conference, University of Sussex, 14-16 September.
- Worcester, Robert, Roger Mortimore and Brian Gosschalk. 2001. "The 2001 British General Election." Paper Presented at the Annual Conference of the World Association for Public Opinion Research, Rome, 21 September.
- Yamane, Taro. 1970. *Statistics: an Introductory Analysis*. 2nd edition. New York: Harper International.
- Zaller, John R. 1992. *The Nature and Origins of Mass Opinion*. Cambridge: Cambridge University Press.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1

Έννοιες και Ορισμοί

ΣΗΜΕΙΩΣΗ

Στο Παράρτημα, περιλαμβάνονται, σε αλφαβητικά σειρά, οι βασικές θεωρητικές έννοιες και οι ορισμοί που χρησιμοποιούνται στον ανά χείρας τόμο, καθώς και η αντίστοιχη αγγλική ορολογία.

Αδιευκρίνιστη ψήφος | *Total of undecideds, abstainers and refusals*

Αδιευκρίνιστη ψήφος ονομάζεται το συνολικό ποσοστό των ερωτώμενων που δηλώνουν «πρόθεση αποχής» («δεν θα ψηφίσω»), τις εκδοχές της αντικομματικής ψήφου («θα ψηφίσω λευκό/άκυρο»), «αναποφάσιστοι» («δεν έχω αποφασίσει»), είτε αρνούνται να δηλώσουν επιλογή ψήφου («δεν γνωρίζω/δεν απαντώ»).

Αθροισμα των τετραγώνων των καταλοίπων | *Residual sum of squares*

Βλέπε Μέθοδος ελαχίστων τετραγώνων.

Αθροιστική πρόθεση ψήφου | *Combined voting intentions*

Σύμφωνα με τη μεθοδολογία της Public Issue, η αποτύπωση της πρόθεσης ψήφου πραγματοποιείται με τη βοήθεια μιας διπλής ερώτησης, αρχικά της *αυθόρμητης* πρόθεσης ψήφου και στη συνέχεια της *πιθανότερης* πρόθεσης ψήφου. Από τον συνδυασμό των δύο ερωτήσεων προκύπτει η τελική κατανομή της πρόθεσης ψήφου, η *αθροιστική* πρόθεση ψήφου.

Αθροιστικό αρχείο | *Aggregate data file*

Είναι η συνάθροιση (συνένωση) των δεδομένων από ανεξάρτητες, αλλά ομοειδείς έρευνες (π.χ. πανελλαδικές τηλεφωνικές έρευνες γενικού πληθυσμού ή προεκλογικά κύματα του Πολιτικού Βαρόμετρου κάποιας εκλογικής αναμέτρησης), σε ένα ενιαίο αρχείο. Η ενοποίηση των κυμάτων ενός προεκλογικού Βαρόμετρου σε *αθροιστικό* αρχείο, δεν προσφέρει μόνον μεγαλύτερη βάση δείγματος, αλλά και καλύπτει χρονικά ολόκληρη τη διάρκεια της προεκλογικής περιόδου, κατά την οποία πραγματοποιήθηκε η έρευνα πεδίου του συνόλου των κυμάτων.

Αιτιοκρατική τάση | *Deterministic trend*

Όταν σε μια μη-στάσιμη στοχαστική διαδικασία, που περιγράφεται από ένα υπόδειγμα ARIMA (βλέπε λήμμα), η σταθερά $c \neq 0$, η διαδικασία έχει *αιτιοκρατική τάση*, δηλαδή παρουσιάζει μια σταθερή αύξηση ($c > 0$) ή μείωση ($c < 0$), σε κάθε χρονική περίοδο. Πρακτικά, η έννοια της *αιτιοκρατικής τάσης* συνίσταται στην ύπαρξη συστηματικής ανοδικής ή καθοδικής πορείας στη διαχρονική εξέλιξη ενός φαινομένου (DeLurgio 1998).

Αμερόληπτη εκτιμήτρια | *Unbiased estimator*

Η εκτιμήτρια $T(\tilde{X})$ μιας παραμέτρου θ ενός πληθυσμού λέγεται *αμερόληπτη*, όταν $E\{T(\tilde{X})\} = \theta$. Σε διαφορετική περίπτωση, η διαφορά $b = E\{T(\tilde{X})\} - \theta$ ονομάζεται *μεροληψία* (*bias*) της εκτιμήτριας.

Αμερόληπτη πρόβλεψη | Unbiased Forecast

Βλέπε Μέσο Τετραγωνικό Σφάλμα της Πρόβλεψης.

Ανάλυση χρονολογικών σειρών | Time series analysis

Ονομάζεται το σύνολο των στατιστικών μεθόδων και τεχνικών, οι οποίες χρησιμοποιούνται για να αναλυθεί μια χρονολογική σειρά (βλέπε λήμμα), με σκοπό την ερμηνεία της διαχρονικής εξέλιξης του φαινομένου που περιγράφει και την πρόβλεψη των μελλοντικών της τιμών.

Ανεξαρτησία τυχαίων μεταβλητών | Independence of random variables

Δύο συνεχείς τυχαίες μεταβλητές X , Y είναι ανεξάρτητες, όταν η από κοινού συνάρτηση πυκνότητας πιθανότητας $f(x,y) = f_x(x)f_y(y)$, όπου $f_x(x)$ και $f_y(y)$ είναι οι αντίστοιχες συναρτήσεις πυκνότητας πιθανότητας των X και Y . Ο ορισμός της ανεξαρτησίας δύο διακριτών τυχαίων μεταβλητών είναι ανάλογος. Όταν δύο τυχαίες μεταβλητές είναι ανεξάρτητες, τότε η πιθανότητα της μίας να πάρει μια συγκεκριμένη τιμή δεν επηρεάζεται από τις τιμές της άλλης. Η έννοια της ανεξαρτησίας γενικεύεται και σε περισσότερες από δύο μεταβλητές.

Αντιεκλογικές πρακτικές | Intention to abstain or to cast a blank/invalid vote

Με τον όρο αντιεκλογικές πρακτικές χαρακτηρίζεται η επιλογή της αποχής ή της αντικομματικής ψήφου (Λευκό/Άκυρο) στην ερώτηση της πρόθεσης ψήφου μιας δημοσκόπησης.

Αντικομματική ψήφος | Anti-party vote

Βλέπε Αντιεκλογικές πρακτικές.

Αντιπροσωπευτικό δείγμα | Representative sample

Σε μια δημοσκόπηση, ένα δείγμα ονομάζεται αντιπροσωπευτικό, όταν έχει τα ίδια δημογραφικά και πολιτικά χαρακτηριστικά με τον πληθυσμό. Αυτό σημαίνει, ότι η κατανομή των μελών του δείγματος, με βάση τις δημογραφικές (φύλο, ηλικία, εκπαίδευση κ.λπ.) και τις πολιτικές (προηγούμενη ψήφος ή κομματική αυτοτοποθέτηση) μεταβλητές, πρέπει να ταυτίζεται με εκείνη του πληθυσμού. Επωμένο διαφορετικά, το δείγμα πρέπει να αποτελεί «μικρογραφία» του πληθυσμού. Εάν, π.χ., είναι γνωστό ότι ο πληθυσμός αποτελείται σε ποσοστό 50%/50% από άνδρες και γυναίκες, πρέπει, σε ένα δείγμα 1.000 ατόμων, να βρεθούν 500 άνδρες και 500 γυναίκες.

Απλή τυχαία δειγματοληψία | Simple random sampling

Είναι η πλέον απλή μέθοδος επιλογής ενός δείγματος η ατόμων, από έναν πληθυσμό μεγέθους N , κατά την οποία κάθε μέλος του δείγματος επιλέγεται από τον πληθυσμό εντελώς τυχαία. Κάθε ομάδα η ατόμων του πληθυσμού έχει την ίδια πιθανότητα επιλογής, ως δείγμα, με κάθε άλλη ομάδα η ατόμων. Όλα τα άτομα που ανήκουν στον πληθυσμό έχουν την ίδια πιθανότητα επιλογής στο δείγμα.

Απόκρυψη ψήφου | Shy Tory Factor

Με τον όρο απόκρυψη ψήφου περιγράφεται το φαινόμενο που ενδέχεται να εμφανισθεί στις δημοσκοπήσεις, σύμφωνα με το οποίο, ένα τμήμα των εκλογέων αποφεύγει να δηλώσει την πρόθεσή του να ψηφίσει ένα συγκεκριμένο κόμμα. Αυτό συμβαίνει επει-

δή οι εκλογείς, είτε αισθάνονται για κάποιους λόγους φόβο να δηλώσουν ανοικτά την προτίμησή τους είτε θεωρούν ότι η κοιμματική τους προτίμηση δεν είναι κοινωνικά αρεστή ή αποδεκτή από την πλειοψηφία του εκλογικού σώματος. Το φαινόμενο της απόκρυψης ψήφου αποδίδεται στην ορολογία των βρετανικών δημοσκοπήσεων με τον όρο «*Shy Tory Factor*». Ονομάσθηκε έτσι από τις βρετανικές εταιρείες δημοσκοπήσεων για να περιγράψει ένα φαινόμενο που παρατηρήθηκε στις εκλογές της δεκαετίας του 1990, όταν τα πραγματικά εκλογικά ποσοστά των Συντηρητικών (γνωστοί ως «*Tories*») αποδείχθηκαν σημαντικά υψηλότερα από τα ποσοστά πρόθεσης ψήφου που κατέγραφαν οι δημοσκοπήσεις. Βλέπε και Σπειροειδής της σιωπής.

Απρόβλεπτα γεγονότα | *Innovations*

Βλέπε Διαταρακτικός όρος.

Ασθενώς στάσιμη χρονοσειρά | *Weak stationary time series*

Η στοχαστική διαδικασία X_t ονομάζεται ασθενώς στάσιμη, όταν $E(X_t) = \mu$, $\forall t$ και $\text{Cov}(X_t, X_{t+k}) = \gamma_k$, δηλαδή όταν η μέση τιμή της διαδικασίας παραμένει διαχρονικά σταθερή και η συνδιακύμανσή της είναι ανεξάρτητη της χρονικής στιγμής t και συνάρτηση μόνο του χρονικού διαστήματος k . Όταν μια διαδικασία είναι ασθενώς στάσιμη, η διακύμανση $V(X_t) = \sigma^2$ είναι επίσης ανεξάρτητη της χρονικής στιγμής t . Στον παρόντα τόμο, όπου αναφέρεται η ιδιότητα της στασιμότητας εννοείται η ασθενής στασιμότητα.

Ασυμπτωτική αποτελεσματικότητα | *Asymptotic efficiency*

Μια εκτιμήτρια $T(\bar{X})$ της παραμέτρου θ ονομάζεται ασυμπτωτικά αποτελεσματική, όταν η ασυμπτωτική της κατανομή –καθώς το μέγεθος του δείγματος $n \rightarrow \infty$ – είναι κανονική, είναι συνεπής (βλέπε λήμμα) και ταυτόχρονα έχει τη μικρότερη διακύμανση, από όλες τις συνεπείς εκτιμήτριες του θ .

Ασυμπτωτικός έλεγχος | *Asymptotic test*

Ονομάζεται ένας στατιστικός έλεγχος, που στηρίζεται στην ασυμπτωτική κατανομή της αντίστοιχης στατιστικής συνάρτησης, η οποία προσδιορίζεται όταν το μέγεθος του δείγματος $n \rightarrow \infty$.

Αυθόρμητη πρόθεση ψήφου | *Voting intentions questions*

Σύμφωνα με τη μεθοδολογία της Public Issue, η αποτύπωση της πρόθεσης ψήφου πραγματοποιείται με τη βοήθεια μιας διπλής ερώτησης. Αρχικά, καταγράφεται η αυθόρμητη πρόθεση ψήφου των ερωτώμενων, χωρίς υπόμνηση των πολιτικών κομμάτων. Από τον ερευνητή σημειώνεται μόνο μια (οποιαδήποτε) αυθόρμητη απάντηση. Με βάση την αυθόρμητη πρόθεση ψήφου, καταγράφεται το ποσοστό των ερωτώμενων που δηλώνει «αναποφάσιστος/η». Στη συνέχεια, με την ερώτηση της πιθανότερης ψήφου δίδεται η δυνατότητα να διευκρινισθεί ένα τμήμα αυτής της κατηγορίας των ερωτώμενων, το οποίο, αν και δεν επιλέγει ξεκάθαρα κανένα κόμμα, εντούτοις πρόσκειται (incline) σε κάποιο κόμμα. Βλέπε αναλυτικότερα πρόθεση ψήφου.

Αυστηρώς στάσιμη χρονοσειρά | *Strictly stationary time series*

Μια στοχαστική διαδικασία X_t ονομάζεται αυστηρώς στάσιμη, όταν η από κοινού κατανομή των τυχαίων μεταβλητών $X_t, X_{t+j_1}, X_{t+j_2}, \dots, X_{t+j_n}$, εξαρτάται μόνο από τα χρονικά διαστήματα που χωρίζουν τις χρονικές στιγμές $(j_1, j_2, \dots, j_n)$ και όχι από τη χρονική στιγμή t .

Αυτοπαλίνδρομο υπόδειγμα | Autoregressive model

Ένα υπόδειγμα $ARIMA(p,0,0)$ ονομάζεται αυτοπαλίνδρομο p -τάξης και συμβολίζεται $AR(p)$. Περιγράφεται από τη σχέση:

$$X_t = c + \frac{\varepsilon_t}{(1 - \phi_1 B - \dots - \phi_p B^p)}$$

Ειδικά όταν $p=1$, ο συντελεστής ϕ_1 ονομάζεται συντελεστής αυτοπαλινδρόμησης.

Βαθμοί ελευθερίας | Degrees of freedom

Βαθμοί ελευθερίας της εκτίμησης μιας παραμέτρου ενός πληθυσμού είναι ο αριθμός των ανεξάρτητων παρατηρήσεων του δείγματος, στις οποίες στηρίζεται η εκτίμηση, μείον τον αριθμό των παραμέτρων, που χρησιμοποιούνται στην εκτίμηση, και επομένως, πρέπει να υπολογισθούν, πριν από αυτή. Για παράδειγμα, η δειγματική διακύμανση ενός πληθυσμού έχει $n-1$ βαθμούς ελευθερίας, όταν το μέγεθος του δείγματος είναι n , επειδή στον υπολογισμό της χρησιμοποιείται μια παράμετρος, που εκτιμάται αρχικά, ο δειγματικός μέσος.

Βαθμός ολοκλήρωσης | Order of integration

Βλέπε υπόδειγμα $ARFIMA$.

Βέβαιοι ψηφοφόροι | Respondents certain to vote

Το σύνολο των ερωτώμενων, οι οποίοι δηλώνουν ότι είναι βέβαιοι ή σχεδόν βέβαιοι ότι θα ψηφίσουν στις επερχόμενες εκλογές.

Βραχυχρόνιες τάσεις | Short-term voting intention trends

Ως βραχυχρόνιες τάσεις, στη διαχρονική εξέλιξη της εκλογικής επιρροής ενός κόμματος, ορίζονται στη μεθοδολογία εκτίμησης εκλογικής επιρροής της Public Issue, οι τάσεις που διαμορφώνονται κατά τη διάρκεια ενός συγκεκριμένου εκλογικού κύκλου.

Δείγμα | Sample

Ονομάζεται οποιοδήποτε υποσύνολο ενός πληθυσμού. Βλέπε Δειγματοληψία.

Δειγματοληπτικό σφάλμα | Sampling error

Στη Στατιστική, οι παράμετροι ενός πληθυσμού (π.χ., μέση τιμή) εκτιμώνται από ένα τυχαίο δείγμα (βλέπε λήμμα). Ωστόσο, με δεδομένο ότι ένα δείγμα αποτελεί υποσύνολο του αντίστοιχου πληθυσμού, οι εκτιμώμενες τιμές των παραμέτρων διαφέρουν από τις πραγματικές-πληθυσμιακές τους τιμές. Η απόκλιση μεταξύ της πληθυσμιακής και της δειγματικής τιμής μιας παραμέτρου ονομάζεται δειγματοληπτικό σφάλμα. Το δειγματοληπτικό σφάλμα δεν μπορεί να υπολογιστεί ποτέ με απόλυτη ακρίβεια, επειδή η πληθυσμιακή τιμή της παραμέτρου είναι πάντα άγνωστη. Όταν η εκτιμήτρια της παραμέτρου είναι αμερόληπτη (βλέπε λήμμα), ένα μέτρο του δειγματοληπτικού σφάλματος προκύπτει από το τυπικό σφάλμα της εκτίμησης (βλέπε λήμμα).

Ειδικά για τις δημοσκοπήσεις: Το «διευκρινισμένο» ποσοστό ενός κόμματος, στο δείγμα μιας δημοσκόπησης (p), αποτελεί μια εκτιμήτρια του πραγματικού ποσοστού του εν λόγω κόμματος, στο σύνολο του πληθυσμού αναφοράς, δηλαδή του εκλογικού σώματος (P). Υποθέτοντας ότι το p είναι αμερόληπτη εκτιμήτρια του P , δηλαδή $E(p) = P$, το τυπικό σφάλμα της εκτίμησης ταυτίζεται με την τυπική απόκλιση (βλέπε λήμμα) του p . Σε αυτή την περίπτωση, το δειγματοληπτικό σφάλμα υπολογίζεται από το τυπικό σφάλμα της

εκτίμησης και αποτελεί τη μοναδική πηγή σφάλματος στην προσπάθεια εκτίμησης του P . Όμως, για αρκετούς λόγους, το δειγματικό ποσοστό ενός κόμματος σπάνια αποτελεί αμερόληπτη εκτιμήτρια της πραγματικής του δύναμης στο εκλογικό σώμα.

Δειγματοληψία | Sampling

Η στατιστική μέθοδος με την οποία επιλέγεται ένα δείγμα από κάποιον πληθυσμό. Η μέθοδος δειγματοληψίας, βάσει της οποίας, κάθε ομάδα n ατόμων του πληθυσμού έχει μια συγκεκριμένη πιθανότητα επιλογής, ως δείγμα, ονομάζεται τυχαία δειγματοληψία. Οι διάφορες παραλλαγές της τυχαίας δειγματοληψίας αποτελούν τις συνήθεις μεθόδους επιλογής των δειγμάτων των δημοσκοπήσεων.

Δειγματοληψία κατά συστάδες | Cluster sampling

Είναι μια μέθοδος δειγματοληψίας, η οποία στηρίζεται στον διαχωρισμό του πληθυσμού σε συστάδες (clusters), πριν την επιλογή του δείγματος. Οι συστάδες αποτελούν υποομάδες του πληθυσμού, που τα μέλη τους είναι όσο το δυνατόν ανομοιογενή (διαφέρουν το ένα από το άλλο), ως προς το χαρακτηριστικό που μελετάται, ενώ είναι όσο το δυνατόν περισσότερο εσωτερικά ομοιογενείς. Κάθε μέλος του πληθυσμού πρέπει να ανήκει υποχρεωτικά σε μια μόνο συστάδα. Μετά τον διαχωρισμό του πληθυσμού σε συστάδες, επιλέγεται ένα δείγμα συστάδων, με κάποια δειγματοληπτική μέθοδο – απλή τυχαία δειγματοληψία (βλέπε λήμμα) ή δειγματοληψία με πιθανότητα ανάλογη του μεγέθους των συστάδων (βλέπε λήμμα). Όταν το σύνολο των μελών των επιλεγμένων συστάδων περιλαμβάνονται στο δείγμα, η δειγματοληψία ονομάζεται μονοσταδιακή κατά συστάδες (single stage cluster sampling). Όταν από κάθε επιλεγμένη συστάδα, επιλέγεται, σε δεύτερο στάδιο, ένα δείγμα των ατόμων που περιέχει, η δειγματοληψία ονομάζεται δισταδιακή κατά συστάδες (two-stage cluster sampling). Όταν η δειγματοληψία κατά συστάδες περιλαμβάνει περισσότερα από δύο στάδια για την επιλογή του τελικού δείγματος ονομάζεται πολυσταδιακή κατά συστάδες (multistage cluster sampling).

Δειγματοληψία με πιθανότητα ανάλογη του μεγέθους | Probability-proportional-to-size sampling

Μια από τις μεθόδους δειγματοληψίας, η οποία χρησιμοποιείται κυρίως συνδυαστικά με τη δειγματοληψία κατά συστάδες (βλέπε λήμμα). Σύμφωνα με αυτήν τη μέθοδο, η πιθανότητα επιλογής μιας συστάδας είναι ανάλογη του μεγέθους της.

Δείκτης ευαισθησίας | Sensitivity coefficient

Σε κάθε υπόδειγμα απλής γραμμικής παλινδρόμησης της μορφής $Y_i = a + bX_i$, ο συντελεστής b εκφράζει τη μεταβολή στην αναμενόμενη τιμή του Y_i , η οποία προκαλείται από μια μεταβολή της τιμής του X_i κατά 1 μονάδα. Ο δείκτης ευαισθησίας ή συντελεστής $Beta$,

$$Beta = b \frac{S_x}{S_y}$$

όπου S_x και S_y είναι οι δειγματικές τυπικές αποκλίσεις των X_i , Y_i , υποδηλώνει τη μεταβολή στην αναμενόμενη τιμή του Y_i , σε μονάδες τυπικής απόκλισης του Y_i , η οποία προκαλείται από μια μεταβολή της τιμής του X_i , κατά μια μονάδα τυπικής απόκλισης του X_i και ταυτίζεται με τον δειγματικό συντελεστή συσχέτισης των δύο μεταβλητών (DeLurgio 1998). Η τιμή του δείκτη ευαισθησίας δεν επηρεάζεται από τις μονάδες μέτρησης των δύο μεταβλητών. Συνεπώς, μέσω του εν λόγω δείκτη καθίσταται δυνατή η σύγκριση

του μεγέθους της επίδρασης που ασκεί η μεταβλητή X_t σε διαφορετικές μεταβλητές Y_t ή αντίστροφα, διαφορετικές μεταβλητές X_t στην Y_t . Ο ορισμός του *δείκτη ευαισθησίας* γενικεύεται και στα υποδείγματα γραμμικής παλινδρόμησης με περισσότερες ερμηνευτικές μεταβλητές.

Δείκτης Pedersen | Pedersen index

Ο δείκτης Pedersen (Pedersen 1979) καθιερώθηκε από τον Δανό πολιτικό επιστήμονα Mogens Pedersen και αποτελεί ένα μέτρο υπολογισμού της συνολικής εκλογικής μεταβλητότητας ή πηπικότητας (*electoral volatility*) του κομματικού συστήματος. Ο δείκτης υπολογίζεται με βάση από τον τύπο:

$$\frac{\sum |x_t - x_{t-1}|}{2}$$

όπου x_t είναι το ποσοστό ενός κόμματος σε μια εκλογική αναμέτρηση και x_{t-1} είναι το αντίστοιχο ποσοστό, κατά την προηγούμενή της.

Ο εν λόγω δείκτης είναι δυνατόν να χρησιμοποιηθεί και στις δημοσκοπήσεις. Στη μεθοδολογία της Public Issue και για τη συστηματική παρακολούθηση των διακυμάνσεων της εκλογικής μεταβλητότητας, ο δείκτης υπολογίζεται με βάση τη μεταβλητή της πρόθεσης ψήφου (βλέπε λήμμα), όπου όμως x_t είναι το ποσοστό μιας δυνατής επιλογής ψήφου, κατά τον τρέχοντα μήνα, και x_{t-1} είναι το αντίστοιχο ποσοστό κατά τον προηγούμενο μήνα.

Δημογραφική στάθμιση | Weighting by demographics

Βλέπε Στάθμιση.

Δημόσιες/Ιδιωτικές δημοσκοπήσεις | Public/Private Opinion Polls

Οι δημοσκοπήσεις διακρίνονται σε Δημόσιες (*Public Opinion Polls*), που δημοσιοποιούνται στα Μέσα Ενημέρωσης και σε Ιδιωτικές (*Private Opinion Polls*), που πραγματοποιούνται για λογαριασμό κομμάτων και άλλων φορέων επηρεασμού της πολιτικής.

Διεθνώς, τα Μέσα Ενημέρωσης είναι οι καλύτεροι πελάτες των εταιρειών δημοσκοπήσεων. Στην Ελλάδα, παρά τη μεγάλη βαρύτητα που έχουν αποκτήσει οι δημοσκοπήσεις, αυτή η τάση διήρκεσε για σχετικά περιορισμένο χρονικό διάστημα. Περιορίσθηκε δε σημαντικά κατά τη διάρκεια της τελευταίας οικονομικής κρίσης που έπληξε και τους οργανισμούς της μαζικής επικοινωνίας.

Ιδιωτικές δημοσκοπήσεις διεξάγονται, σήμερα, για λογαριασμό μιας ευρύτατης γκάμας πελατών, που περιλαμβάνει πολιτικά κόμματα, τοπικές αρχές, ομάδες πίεσης, δεξαμενές σκέψης, μη-κυβερνητικές οργανώσεις, διαφημιστικές εταιρείες, εταιρείες επικοινωνίας, ακόμη και εύπορους ιδιώτες.

Δημοσκόπηση εξόδου | Exit poll

Ονομάζεται μια δημοσκόπηση, η οποία πραγματοποιείται την ημέρα των εκλογών, με δείγμα που αποτελείται από ψηφοφόρους, που επιλέγονται κατά την έξοδό τους από τα εκλογικά τμήματα. Αντίθετα με μια προεκλογική δημοσκόπηση, η οποία ερωτά τον ψηφοφόρο ποιο κόμμα προτίθεται να ψηφίσει, μια δημοσκόπηση εξόδου ερωτά τον ψηφοφόρο τι πραγματικά ψήφισε. Επομένως, αποτυπώνει, όχι την πρόθεση, αλλά την πράξη της ψήφου. Οι δημοσκοπήσεις εξόδου χρησιμεύουν, τόσο στην πρόβλεψη, όσο και στην ερμηνεία του εκλογικού αποτελέσματος. Πατέρας της μεθόδου, η οποία

αναπτύχθηκε στη δεκαετία του '60, από τα μεγάλα αμερικανικά τηλεοπτικά δίκτυα, θεωρείται ο Αμερικανός Warren Mitofsky, επικεφαλής της ερευνητικής μονάδας του CBS. Η πρώτη πειραματική εφαρμογή της μεθόδου στις ΗΠΑ, για την *πρόβλεψη του εκλογικού αποτελέσματος*, σε συνδυασμό όμως και με άλλες πηγές πληροφόρησης (εκλογικά δεδομένα), πραγματοποιήθηκε στις πολιτειακές εκλογές του Κεντάκυ, τον Νοέμβριο του 1967 (Mitofsky 1991).

Οι *δημοσκοπήσεις εξόδου* αντιμετωπίζουν μια σειρά σημαντικών προβλημάτων:

1) Η «*κάλπη*» της *δημοσκοπήσης εξόδου* πρέπει να κλείνει ταυτόχρονα με την πραγματική *κάλπη*, στην Ελλάδα στις 7 μ.μ. Από την άλλη πλευρά, η *πρόβλεψη* που προκύπτει από αυτήν πρέπει να δημοσιοποιηθεί «ακριβώς» στις 7 μ.μ, αμέσως μετά το τέλος της ψηφοφορίας. Όπως είναι φυσικό, η *πρόβλεψη* δεν μπορεί να συμπεριλάβει την εκλογική συμπεριφορά των «*απογευματινών*» ψηφοφόρων, δηλαδή όσων ψηφίζουν συνήθως μετά τις 5 το απόγευμα.

2) Ο *πληθυσμός* αναφοράς της *δημοσκοπήσης εξόδου* είναι το πραγματικό εκλογικό σώμα, δηλαδή το σύνολο των πολιτών που τελικά θα προσέλθουν να ψηφίσουν. Όμως, τα δημογραφικά και πολιτικά χαρακτηριστικά αυτού του *πληθυσμού* δεν είναι εκ των προτέρων γνωστά, συνεπώς, η χρήση στατιστικών τεχνικών, όπως η *στάθμιση*, καθίσταται εξαιρετικά επισημής.

3) Οι *εγγενείς μεροληψίες* των δημοσκοπήσεων (π.χ. η *απόκρυψη ψήφου*, βλέπε λήμμα) παρουσιάζονται και στις *δημοσκοπήσεις εξόδου*.

4) Οι *οπαδοί* ενός κόμματος ή ενός υποψήφιου είναι συχνά περισσότερο πρόθυμοι να συμμετέχουν στην έρευνα, σε σχέση με τους οπαδούς άλλων κομμάτων και υποψηφίων. Αυτό το φαινόμενο, που είναι διεθνώς γνωστό με την ορολογία «*differential non-response*», επηρεάζει την ακρίβεια των *προβλέψεων* μιας *δημοσκοπήσης εξόδου*. Συνέπεια αυτής της *μεροληψίας* αποτελεί το γεγονός ότι, το *δείγμα* *επιλέγει τη συμμετοχή του στην έρευνα και όχι το αντίστροφο*, όπως είναι το επιστημονικά ορθό.

5) Η μέθοδος της *δημοσκοπήσης εξόδου* είναι σχετικά πρόσφατη και η διαθέσιμη εμπειρία που έχει συσσωρευτεί είναι –εκ των πραγμάτων– εξαιρετικά περιορισμένη. *Δημοσκοπήση εξόδου* μπορεί να πραγματοποιηθεί μόνο την ημέρα των εκάστοτε εκλογών, π.χ. θεωρητικά στην περίπτωση των βουλευτικών εκλογών κάθε 4 χρόνια. Από το 2004 μέχρι σήμερα (Οκτώβριος 2015) έχουν πραγματοποιηθεί στην Ελλάδα **μόλις έξι (6) exit poll** βουλευτικών εκλογών. Αντίθετα, οι τηλεφωνικές έρευνες που μπορεί να πραγματοποιηθούν στο ίδιο χρονικό διάστημα είναι πολλαπλάσιες. Κατά τη διάρκεια της ίδιας περιόδου 2004-2015, π.χ., η Public Issue έχει πραγματοποιήσει 149 κύματα τηλεφωνικού Βαρόμετρου.

Διακριτή τυχαία μεταβλητή | *Discrete random variable*

Μια *τυχαία μεταβλητή* ονομάζεται *διακριτή*, όταν οι τιμές της είναι αριθμήσιμες, δηλαδή είναι δυνατό να αντιστοιχηθούν με τους ρητούς αριθμούς. Συνήθως, οι τιμές μιας *διακριτής τυχαίας μεταβλητής* είναι ένα υποσύνολο των ακεραίων αριθμών.

Διακύμανση ή διασπορά | *Variance*

Διακύμανση ή *διασπορά* μιας *τυχαίας μεταβλητής* ονομάζεται ο αριθμός $V(X) = E\{(X - E(X))^2\}$. Η *διακύμανση* εκτιμάται από τη δειγματική *διακύμανση*

$$s^2 = \frac{\sum (x_i - \bar{X})^2}{n-1}$$

Διάστημα εμπιστοσύνης | Confidence interval

Η εκτίμηση μιας παραμέτρου θ μέσω μιας εκτιμήτριας $T(\tilde{X})$ περιέχει μια εγγενή αβεβαιότητα. Προκειμένου να μετρηθεί αυτή η αβεβαιότητα κατασκευάζεται ένα διάστημα εμπιστοσύνης, δηλαδή ένα εύρος τιμών το οποίο περιλαμβάνει την πραγματική (πληθυσμιακή) τιμή του θ με μια συγκεκριμένη πιθανότητα γ , που ονομάζεται συντελεστής εμπιστοσύνης. Το διάστημα εμπιστοσύνης έχει ως άκρα δύο στατιστικές συναρτήσεις $L(\tilde{X})$, $U(\tilde{X})$, οι οποίες προσδιορίζονται με βάση την κατανομή της $T(\tilde{X})$, ώστε να ισχύει: $P(L(\tilde{X}) \leq \theta \leq U(\tilde{X})) = \gamma$. Ο συντελεστής εμπιστοσύνης τίθεται συνήθως ίσος με 95%. Η ερμηνεία του διαστήματος εμπιστοσύνης είναι η ακόλουθη: Εάν λάβουμε 100 διαφορετικά δείγματα από τον ίδιο πληθυσμό X και κατασκευάσουμε 100 διαφορετικά διαστήματα $(L(\tilde{X})), (U(\tilde{X}))$, τότε σε γ (συνήθως 95) από αυτά θα περιέχεται η πραγματική τιμή του θ . Η σημειακή εκτίμηση της παραμέτρου θ είναι ακριβής, αλλά με μεγάλη αβεβαιότητα, ενώ η εκτίμηση μέσω διαστήματος εμπιστοσύνης είναι λιγότερο ακριβής, αλλά έχει μικρότερη αβεβαιότητα.

Διαταρακτικός όρος | Disturbance term

Σε ένα υπόδειγμα γραμμικής παλινδρόμησης ή χρονολογικών σειρών, η διαδικασία των σφαλμάτων ε_t ονομάζεται διαταρακτικός όρος (*disturbance term*). Ο διαταρακτικός όρος θεωρείται πάντα ότι είναι μια τελείως τυχαία διαδικασία (βλέπε λήμμα). Η τιμή ε_t του διαταρακτικού όρου, για μια δεδομένη περίοδο t , περιγράφει την επίδραση των απρόβλεπτων, από τη δυναμική της χρονοσειράς, γεγονότων (*innovations*), που συμβαίνουν κατά τη διάρκεια της περιόδου t . Οι τιμές $\hat{\varepsilon}_t = X_t - \hat{X}_t$, οι οποίες υπολογίζονται μετά την εκτίμηση των παραμέτρων του υποδείγματος, αποτελούν εκτιμήσεις των ε_t και ονομάζονται κατάλοιπα (βλέπε λήμμα).

Διευκρινισμένη πρόθεση ψήφου | Total responses naming a party/valid vote

Σε μια εκλογική δημοσκόπηση, διευκρινισμένη πρόθεση ψήφου ή απλούστερα διευκρινισμένη ψήφος ονομάζεται η ανακατανομή επί τοις %, μόνο των απαντήσεων των ερωτώμενων που δηλώνουν πρόθεση ψήφου για οποιοδήποτε κόμμα, δηλαδή μετά την αφαίρεση της αδιευκρίνιστης ψήφου (βλέπε λήμμα). Αυτή η απλή εμπειρική αναποσοστοποίηση επί τοις %, που διαφέρει σημαντικά από την εκτίμηση εκλογικής επιρροής (βλέπε λήμμα) περιγράφεται συνήθως ως «ψήφος επί των εγκύρων» απαντήσεων μιας δημοσκόπησης (*valid vote*) ή «αναγωγή».

Δικατάληκτος έλεγχος | Two tailed test

Ένας στατιστικός έλεγχος, του οποίου η εναλλακτική υπόθεση θεωρεί ότι η τιμή της άγνωστης παραμέτρου θ ενός πληθυσμού X είναι διάφορη μιας δεδομένης τιμής, ονομάζεται δικατάληκτος.

Διορθωμένος συντελεστής προσδιορισμού | Adjusted coefficient of determination

Βλέπε Συντελεστής προσδιορισμού.

Δισταδιακή κατά συστάδες δειγματοληψία | Two-stage cluster sampling

Βλέπε Δειγματοληψία κατά συστάδες.

Δομική μεταβολή | Structural break

Ονομάζεται μια εξωγενής παρεμβολή (βλέπε λήμμα) στη διαχρονική εξέλιξη μιας χρο-

νοσειράς, που περιγράφει την επίδραση ενός εξαιρετικά σημαντικού γεγονότος, το οποίο μεταβάλλει μόνιμα, προς τα πάνω ή προς τα κάτω, το επίπεδο των τιμών της χρονοσειράς (level shift). Η επίδραση μιας εξωγενούς παρεμβολής παραμένει σταθερή, από τη χρονική περίοδο που εμφανίζεται και ύστερα.

Εκ των υστέρων εκτίμηση εκλογικής επιρροής | *Ex post vote estimate*

Στη μεθοδολογία της Public Issue, ο όρος *εκ των υστέρων εκτίμηση εκλογικής επιρροής* περιγράφει την εκτίμηση εκλογικής επιρροής ενός κόμματος, κατά τη διάρκεια ενός εκλογικού κύκλου, που υπολογίζεται μετά την ενσωμάτωση του αντίστοιχου εκλογικού αποτελέσματος, στη χρονοσειρά της πρόθεσης ψήφου του συγκεκριμένου κόμματος. Πρόκειται για μια διόρθωση, που βελτιώνει σημαντικά τη δυνατότητα μελέτης των τάσεων του εκλογικού σώματος και της διαδικασίας διαμόρφωσής τους, πλην όμως εκ των υστέρων (*ex post*), δηλαδή μετά τις εκλογές. Αυτονόητα, αυτή η πληροφορία είναι πολύ χρήσιμη στους κοινωνικούς επιστήμονες, αλλά όχι στα Μέσα Ενημέρωσης.

Εκλογές δεύτερης τάξης | *Second order elections*

Χαρακτηρίζονται οι εκλογικές αναμετρήσεις, που έχουν περιορισμένο θεσμικό αντίκείμενο και των οποίων το διακύβευμα θεωρείται υποδεέστερο των εθνικών εκλογών που εκλέγουν κυβέρνηση. Ιστορικά, ως τέτοιες θεωρούνται οι ευρωεκλογές και οι τοπικές εκλογές (δημοτικές και νομαρχιακές/περιφερειακές).

Εκλογική μετατόπιση | *Electoral swing*

Το ποσοστό των ψηφοφόρων που μετακινείται, σε δύο διαδοχικές εκλογικές αναμετρήσεις, από ένα κόμμα σε άλλο.

Εκλογική μεταβλητότητα (πηπτικότητα) | *Electoral volatility*

Εκλογική μεταβλητότητα ή πηπτικότητα (*volatility*) ονομάζεται η συνολική καθαρή μεταβολή (*net change*), που εμφανίζεται στην εκλογική επιρροή των κομμάτων ενός κοινοπολιτικού συστήματος, μεταξύ δύο εκλογικών αναμετρήσεων (Pedersen 1979). Βλέπε και Δείκτης Pedersen.

Εκλογική ρευστότητα

Βλέπε Εκλογική μεταβλητότητα και Δείκτης Pedersen.

Εκλογικός κύκλος | *Electoral cycle*

Ονομάζεται το χρονικό διάστημα που μεσολαβεί μεταξύ δύο διαδοχικών εκλογικών αναμετρήσεων. Στην Ελλάδα, παραδοσιακά, η συνταγματική ρύθμιση καθορίζει ότι ο εκλογικός κύκλος είναι 4ετής. Όμως, στην πραγματικότητα, ο ελληνικός εκλογικός κύκλος χαρακτηρίζεται από σημαντική αστάθεια. Αυτό το αντικειμενικό γεγονός δυσχεραίνει σημαντικά τη διενέργεια των δημοσκοπήσεων στην Ελλάδα και υπονομεύει την προβλεπτική τους ικανότητα.

Εκτίμηση εκλογικής επιρροής | *Vote estimate*

Στη μεθοδολογία της Public Issue, με τον όρο *εκτίμηση εκλογικής επιρροής* εννοείται ο εκ νέου υπολογισμός των ποσοστών των κομμάτων (*repercentage*), εξαιρώντας τις μη-διευκρινισμένες απαντήσεις των ερωτώμενων (δηλαδή τις επιλογές: «δεν θα ψηφίσω», «λευκό/άκυρο» «αναποφάσιστος/η» και «δεν απαντώ»), ώστε τα αποτελέσμα-

τα κάθε δημοσκοπήσης να είναι συγκρίσιμα με τα εκλογικά αποτελέσματα. Αυτό συμβαίνει, επειδή η λεγόμενη *αδιευκρίνιστη ψήφος* δεν υπάρχει στην πραγματικότητα και δεν καταγράφεται ποτέ στην κάλπη των εκλογών. Αποτελεί μια νομτική επινόηση, η οποία «κατασκευάζεται» από την ερώτηση *πρόθεσης ψήφου* των δημοσκοπήσεων.

Η *εκτίμηση εκλογικής επιρροής* δεν πρέπει να συγχέεται με την απλή απαλοιφή της *αδιευκρίνιστης ψήφου*, που καταγράφεται σε μια δημοσκοπήση, πρακτική που συνήθως αναφέρεται ως «*αναγωγή*» ή «*ψήφος επί των εγκύρων*» απαντήσεων της δημοσκοπήσης (*valid vote*). Η *εκτίμηση εκλογικής επιρροής* δεν ταυτίζεται με τη *διευκρινισμένη ψήφο*, διότι η *κατανομή (allocation)* της *αδιευκρίνιστης ψήφου*, που προκύπτει, *δεν είναι αναλογική*.

Επιωμένο διαφορετικά, η *εκτίμηση* διαφέρει σημαντικά από μια απλή παράθεση αποτελεσμάτων δημοσκοπήσεων. Αυτονόητα, ενώ βασίζεται στα *πρωτογενή δεδομένα* των δημοσκοπήσεων, είναι αποτέλεσμα *δευτερογενούς επεξεργασίας*, βάσει σύνθετων στατιστικών τεχνικών.

Εκτιμητής του Whittle | Whittle estimator

Ο *εκτιμητής του Whittle* είναι ένας *εκτιμητής μέγιστης πιθανοφάνειας* της παραμέτρου d σε ένα υπόδειγμα $ARFIMA(p,d,q)$, του οποίου ο διαταρακτικός όρος είναι κανονικός λευκός θόρυβος. Ο *εκτιμητής του Whittle* μεγιστοποιεί τη *συνάρτηση πιθανοφάνειας* του Whittle. Η συγκεκριμένη συνάρτηση αποτελεί μια προσέγγιση της *συνάρτησης πιθανοφάνειας* της αντίστοιχης χρονολογικής σειράς $\{x_t, t \in T\}$. Ο *εκτιμητής του Whittle* αποδεικνύεται, ότι είναι *συνεπής και ασυμπτωτικά αποτελεσματικός*. Για σχετικά μικρά δείγματα, ο *εκτιμητής του Whittle* δεν παρουσιάζει συστηματική *μεροληψία* και ειδικά στην περίπτωση που $p=q=0$ αποδεικνύεται ότι είναι από τους καλύτερους *εκτιμητές* του d (Hauser 1998).

Στη μεθοδολογία της Public Issue, χρησιμοποιείται ως έλεγχος *στασιμότητας* (βλέπε λήμμα) των *χρονοσειρών των μακροχρόνιων τάσεων της πρόθεσης ψήφου*. Παρά τη μεθοδολογική επιλογή της *προσαρμογής υποδειγμάτων ARIMA* στις χρονολογικές σειρές της *τριμηνιαίας πρόθεσης ψήφου*, η *εκτίμηση του βαθμού ολοκλήρωσής τους d* (βλέπε λήμμα) με τον *εκτιμητή του Whittle* είναι ιδιαίτερα χρήσιμη. Πιο συγκεκριμένα, όταν το $\hat{d}$ προσεγγίζει ή υπερβαίνει το 1, τότε η αντίστοιχη *χρονοσειρά περιγράφεται μέσω ενός υποδείγματος ARIMA(p,1,q)*, στα πλαίσια της μεθοδολογίας *Box-Jenkins*. Προκειμένου να μην επηρεασθεί από τις *εξωγενείς παρεμβολές*, η *εκτίμηση του d* γίνεται μετά την *αφαίρεση της επίδρασής τους*, η οποία υπολογίζεται μέσω ενός *υποδείγματος AR(1)*. Ο *εκτιμητής του Whittle* για τη *χρονοσειρά κάθε κόμματος* προκύπτει *ταυτόχρονα* με την επιλογή του *καταλληλότερου*, από μια ομάδα *υποδειγμάτων ARFIMA* (βλέπε λήμμα), μέσω του *κριτηρίου του Akaike* (βλέπε λήμμα). Η ομάδα αυτή περιλαμβάνει τα εξής *υποδείγματα*: $ARFIMA(0,d,0)$, $ARFIMA(1,d,0)$, $ARFIMA(2,d,0)$, $ARFIMA(0,d,1)$, $ARFIMA(0,d,2)$, $ARFIMA(1,d,1)$, $ARFIMA(2,d,1)$, $ARFIMA(1,d,2)$.

Οι *εκτιμητές του d* είναι: 1,19 για τη ΝΔ, 0,50 για το ΠΑΣΟΚ και 0,83 για τον ΣΥΡΙΖΑ (Πίνακας 14.6). Οι τιμές στην παρένθεση είναι τα αντίστοιχα *τυπικά σφάλματα των εκτιμητών του Whittle*. Ειδικά για το ΚΚΕ, δεν εκτιμάται ο *βαθμός ολοκλήρωσης d* , λόγω της χαμηλής τιμής του *συντελεστή αυτοπαλινδρόμησης* (βλέπε λήμμα) της αντίστοιχης *χρονοσειράς*, δηλαδή της παραμέτρου ϕ_1 , αν προσαρμόσουμε ένα υπόδειγμα $AR(1)$ στη *χρονοσειρά των ποσοστών του ΚΚΕ* (DeLurgio 1998).

Εκτιμητρια μιας παραμέτρου ενός πληθυσμού | Estimator of a population's parameter

Βασικό στόχο της Στατιστικής αποτελεί η *εκτίμηση των άγνωστων παραμέτρων ενός*

πληθυσμού X (μέση τιμή, διακύμανση κ.λπ.) μέσω ενός τυχαίου δείγματος $X_1, X_2, \dots, X_n$. Μια στατιστική συνάρτηση (statistical function) των τιμών του δείγματος $T(\tilde{X})$, που χρησιμοποιείται για τον υπολογισμό της τιμής μιας παραμέτρου θ του πληθυσμού, ονομάζεται *εκτιμήτρια* ή *εκτιμητής* της θ .

Έκτροπη παρατήρηση | *Outlier*

Ονομάζεται μια σπάνια παρατήρηση μιας χρονοσειράς, εξαιρετικά υψηλή ή χαμηλή, που δεν είναι ενδεικτική των προηγούμενων ή των επόμενων τιμών. Η επίδρασή της στην εξέλιξη της χρονοσειράς τους είναι στιγμιαία, δηλαδή διαρκεί για μια μόνο χρονική περίοδο. Αυτό όμως δεν μπορεί να γίνει γνωστό εκ των προτέρων, αλλά είναι δυνατόν να εξακριβωθεί μόνον εκ των υστέρων.

Έλεγχος ARCH | *AutoRegressive Conditional Heteroskedasticity test*

Χρησιμοποιείται για να ελέγξει την ύπαρξη ετεροσκεδαστικότητας στα σφάλματα. Ο έλεγχος στηρίζεται στις τιμές των καταλοίπων και έχει ως μηδενική υπόθεση, ότι τα σφάλματα δεν παρουσιάζουν ετεροσκεδαστικότητα. Προϋποθέτει την κανονικότητα των σφαλμάτων. Ο έλεγχος είναι ασυμπτωτικός και βασίζεται στη X^2 κατανομή (βλέπε λήμμα). Η στατιστική συνάρτηση του ελέγχου είναι η LM στατιστική (Hamilton 1994). Στη μεθοδολογία της Public Issue, χρησιμοποιείται για τον στατιστικό έλεγχο των υποδείγματων των μακροχρόνιων τάσεων της πρόθεσης ψήφου. Οι τιμές στην παρένθεση δηλώνουν την κρίσιμη τιμή σε επίπεδο σημαντικότητας 95% (μονοκατάληκτοι έλεγχοι) της LM στατιστικής (Πίνακας 14.6). Αν η τιμή της LM στατιστικής είναι μεγαλύτερη της κρίσιμης τιμής (3,84) τότε απορρίπτεται η μηδενική υπόθεση.

Έλεγχος Box-Ljung | *Box-Ljung test*

Ελέγχει την υπόθεση της ανεξαρτησίας των σφαλμάτων ενός υποδείγματος χρονολογικών σειρών, μέσω της δειγματικής συνάρτησης αυτοσυσχετίσης των καταλοίπων. Η στατιστική συνάρτηση των Box-Ljung λαμβάνει υπ' όψιν τη διαφορά της συμπεριφοράς των δειγματικών αυτοσυσχετίσεων των καταλοίπων –που είναι παρατηρήσιμα– από τη συμπεριφορά των δειγματικών αυτοσυσχετίσεων των σφαλμάτων, τα οποία δεν είναι παρατηρήσιμα (DeLurgio 1998). Έχει ως μηδενική υπόθεση, ότι οι όροι της χρονοσειράς των σφαλμάτων είναι μεταξύ τους ανεξάρτητοι και προϋποθέτει την κανονικότητα των σφαλμάτων. Ο έλεγχος είναι ασυμπτωτικός και στηρίζεται στη X^2 κατανομή. Στη μεθοδολογία της Public Issue, χρησιμοποιείται για τον στατιστικό έλεγχο των υποδείγματων των μακροχρόνιων τάσεων της πρόθεσης ψήφου. Οι τιμές στην παρένθεση είναι τα αντίστοιχα p -values (μονοκατάληκτοι έλεγχοι – Πίνακας 14.6).

Έλεγχος Dickey-Fuller | *Dickey-Fuller test*

Είναι ένας έλεγχος στασιμότητας μιας χρονοσειράς y_t , ο οποίος έχει ως μηδενική υπόθεση ότι η χρονοσειρά είναι τυχαίος περίπατος (βλέπε λήμμα). Ο έλεγχος στηρίζεται στην προσαρμογή ενός υποδείγματος AR(1) της μορφής: $y_t = c + \rho y_{t-1} + u_t$, στη χρονολογική σειρά. Η υπόθεση ότι η χρονοσειρά είναι τυχαίος περίπατος ισοδυναμεί με την υπόθεση $\rho=1$. Η στατιστική συνάρτηση του ελέγχου είναι η

$$t = \frac{\hat{\rho} - 1}{\hat{\sigma}_\rho}$$

όπου $\hat{\sigma}_\rho$ είναι το τυπικό σφάλμα του εκτιμητή $\hat{\rho}$. Οι κρίσιμες τιμές του ελέγχου υπολογί-

ζονται από την κατανομή του $\hat{\rho}$ και είναι ακριβείς, όταν ο διαταρακτικός όρος u_t είναι κανονικός λευκός θόρυβος, ενώ ισχύουν προσεγγιστικά, όταν το μέγεθος του δείγματος $n \rightarrow \infty$, ακόμα και στην περίπτωση, που η κατανομή του διαταρακτικού όρου δεν είναι η κανονική.

Έλεγχος κανονικότητας Kolmogorov-Smirnov | Kolmogorov-Smirnov test

Ελέγχει την κανονικότητα των σφαλμάτων ενός υποδείγματος, δηλαδή αν η κατανομή των σφαλμάτων είναι κανονική. Ο έλεγχος στηρίζεται στις τιμές των καταλοίπων και έχει ως μηδενική υπόθεση, ότι τα κατάλοιπα ακολουθούν την κανονική κατανομή. Στη μεθοδολογία της Public Issue, χρησιμοποιείται για τον στατιστικό έλεγχο των υποδειγμάτων των μακροχρόνιων τάσεων της πρόθεσης ψήφου. Οι τιμές στην παρένθεση είναι τα αντίστοιχα p -values (δικατάληκτοι έλεγχοι – Πίνακας 14.6). Η κανονικότητα των σφαλμάτων είναι πολύ σημαντική για τους παρακάτω λόγους: Πρώτον, όταν τα σφάλματα κατανομούνται κανονικά, τότε η κατανομή των εκτιμητριών των παραμέτρων του υποδείγματος είναι ασυμπτωτικά κανονική και άρα εξασφαλίζεται η αξιοπιστία του ελέγχου της στατιστικής σημαντικότητάς τους. Δεύτερον, αυξάνει την αξιοπιστία των υπόλοιπων ελέγχων (Box-Ljung, μηδενικού μέσου σφαλμάτων και ARCH), οι οποίοι απαιτούν την κανονικότητα των σφαλμάτων. Τρίτον, η κανονικότητα των σφαλμάτων αυξάνει την εν γένει αξιοπιστία ενός υποδείγματος, καθώς, η απόκλιση των σφαλμάτων από την κανονικότητα υποδεικνύει ότι το συγκεκριμένο υπόδειγμα δεν είναι κατάλληλο για να ερμηνεύσει επαρκώς τη χρονοσειρά.

Έλεγχος για την ύπαρξη στατιστικά σημαντικής μεροληψίας | Statistical significance test for bias

Χρησιμοποιείται για να ελέγξει την ενδεχόμενη συστηματική απόκλιση-μεροληψία (bias) των προβλέψεων του υποδείγματος από τις πραγματικές τιμές της χρονοσειράς. Εάν υφίσταται συστηματική απόκλιση μεταξύ των προβλεπόμενων και των πραγματικών τιμών της χρονοσειράς, τότε υπάρχουν σημαντικά σφάλματα εξειδίκευσης (βλέπε λήμμα) στο υπόδειγμα. Είναι δυνατόν να εφαρμοστεί, τόσο στη διαδικασία της πρόβλεψης, όσο και στη διαδικασία της προσαρμογής. Στη μεθοδολογία της Public Issue, εφαρμόζεται στη διαδικασία της προσαρμογής των υποδειγμάτων μακροχρόνιων τάσεων. Ο έλεγχος στηρίζεται στις τιμές των καταλοίπων και έχει ως μηδενική υπόθεση, ότι ο μέσος των καταλοίπων είναι 0, δηλαδή ότι δεν υπάρχει συστηματική μεροληψία. Για μικρά δείγματα προϋποθέτει την κανονικότητα των καταλοίπων. Η στατιστική συνάρτηση του ελέγχου είναι η t -στατιστική του δειγματικού μέσου των καταλοίπων (DeLurgio 1998). Οι τιμές στην παρένθεση δηλώνουν την κρίσιμη τιμή σε επίπεδο σημαντικότητας 95% (δικατάληκτοι έλεγχοι) της t -στατιστικής (Πίνακας 14.6). Εάν η απόλυτη τιμή της t -στατιστικής είναι μεγαλύτερη της κρίσιμης τιμής (2), τότε απορρίπτεται η μηδενική υπόθεση.

Έλεγχος Ng-Perron | Ng-Perron test

Έλεγχος στασιμότητας μιας χρονοσειράς, ο οποίος πλεονεκτεί των κλασικών ελέγχων στασιμότητας, π.χ. του γνωστού ελέγχου Augmented Dickey-Fuller (ADF), λόγω της ικανότητάς του να διακρίνει τις σειρές με μεγάλη μνήμη (βλέπε λήμμα) από τις μη-στάσιμες σειρές (βλέπε υπόδειγμα ARIMA). Επηρεάζεται, όμως, και αυτός, όπως και οι άλλοι γνωστοί έλεγχοι στασιμότητας, από την ύπαρξη των εξωγενών παρεμβολών (βλέπε λήμμα) και ιδίως των δομικών μεταβολών. Εξαιτίας αυτού του προβλήματος, στη μεθοδολογία της Public Issue, ο έλεγχος Ng-Perron εφαρμόζεται στις χρονοσειρές μετά

την αφαίρεση της επίδρασης των εξωγενών παρεμβολών. Η επίδραση των τελευταίων υπολογίζεται μέσω της προσαρμογής ενός υποδείγματος $AR(1)$ σε κάθε χρονοσειρά. Ο έλεγχος έχει ως μηδενική υπόθεση, ότι η χρονοσειρά είναι τυχαίος περίπατος χωρίς τάση ($d=1$). Είναι ασυμπτωτικός και στηρίζεται στη στατιστική συνάρτηση των Ng-Perron (Hamilton 1994). Οι τιμές στην παρένθεση δηλώνουν την κρίσιμη τιμή σε επίπεδο σημαντικότητας 95% (μονοκατάληκτοι έλεγχοι, με εναλλακτική υπόθεση ότι $d<1$) της στατιστικής συνάρτησης των Ng-Perron. Αν η τιμή της στατιστικής συνάρτησης είναι μικρότερη της κρίσιμης τιμής (-1,98), τότε απορρίπτεται η μηδενική υπόθεση και γίνεται δεκτό, ότι η χρονοσειρά είναι στάσιμη (βλέπε λήμμα) ή έχει μεγάλη μνήμη (βλέπε λήμμα). Κατ' εξαίρεση, ο συγκεκριμένος έλεγχος δεν εφαρμόστηκε για το ΚΚΕ, λόγω της χαμηλής τιμής που λαμβάνει ο συντελεστής αυτοπαλινδρόμησης ϕ_1 (βλέπε λήμμα) της αντίστοιχης χρονοσειράς (DeLurgio 1998 – Πίνακας 14.6). Βλέπε και αυτοπαλινδρόμα υποδείγματα.

Έλεγχος στασιμότητας χρονολογικής σειράς | *Stationarity test*

Ονομάζεται κάθε στατιστικός έλεγχος, που ελέγχει εάν μια χρονοσειρά είναι ή όχι στάσιμη (βλέπε λήμμα). Από ένα ευρύ σύνολο ελέγχων στασιμότητας, στον παρόντα τόμο χρησιμοποιούνται ο έλεγχος Ng-Perron (βλέπε λήμμα), ο έλεγχος του συντελεστή αυτοπαλινδρόμησης (βλέπε λήμμα) και ο εκτιμητής του Whittle (βλέπε λήμμα).

Έλεγχος στατιστικής σημαντικότητας μιας παραμέτρου | *Statistical significance test of parameters*

Ο έλεγχος θεωρεί ως μηδενική υπόθεση, ότι η αντίστοιχη παράμετρος λαμβάνει την τιμή 0. Η στατιστική συνάρτηση του ελέγχου στατιστικής σημαντικότητας κάθε παραμέτρου είναι η t -στατιστική:

$$t = \frac{\hat{b}}{\hat{\sigma}_b}$$

όπου $\hat{b}$ είναι η εκτιμήτρια της παραμέτρου b και $\hat{\sigma}_b$ η διακύμανσή της. Οι τιμές στην παρένθεση είναι τα αντίστοιχα p -values (δικατάληκτοι έλεγχοι – Πίνακας 14.6). Συνεπώς, όσο μειώνεται το p -value, τόσο μεγαλώνει η πιθανότητα η ελεγχόμενη παράμετρος –και άρα η αντίστοιχη μεταβλητή– να είναι όντως στατιστικά σημαντική.

Έλεγχος του συντελεστή αυτοπαλινδρόμησης | *Autoregressive coefficient test*

Είναι ένας έλεγχος στασιμότητας μιας χρονολογικής σειράς. Αρχικά, εκτιμάται ο συντελεστής ϕ_1 κατά την προσαρμογή ενός υποδείγματος $AR(1)$ στις διαθέσιμες παρατηρήσεις της χρονοσειράς και κατασκευάζεται το αντίστοιχο διάστημα εμπιστοσύνης της εκτιμήτριας του, $\hat{\phi}_1$. Στη συνέχεια, εάν το παραπάνω διάστημα εμπιστοσύνης περιλαμβάνει το 1, η χρονοσειρά θεωρείται μη-στάσιμη, ενώ διαφορετικά, δηλαδή εάν το 1 δεν περιλαμβάνεται στο διάστημα εμπιστοσύνης, θεωρείται στάσιμη.

Ελλείπουσες τιμές | *Missing values*

Οι παρατηρήσεις μιας χρονοσειράς πρέπει να είναι ισαπέχουσες. Ωστόσο, συμβαίνει συχνά να μην υπάρχουν παρατηρήσεις για ορισμένες χρονικές περιόδους. Στην περίπτωση αυτή, η χρονοσειρά εμφανίζει κενά, που ονομάζονται στη Στατιστική ελλείπουσες τιμές (*missing values*). Γενικότερα, όταν παρατηρείται απουσία τιμών για μια μεταβλητή, αυτό ενδέχεται να έχει σημαντική επίδραση στα συμπεράσματα που εξαγονται, βάσει των διαθέσιμων δεδομένων.

Εναλλακτική υπόθεση | Alternative hypothesis

Σε ένα στατιστικό έλεγχο, η ισχύς της μηδενικής υπόθεσης εξετάζεται πάντα συγκριτικά με μια δεύτερη υπόθεση, που ονομάζεται *εναλλακτική υπόθεση*.

Εξομάλυνση Kalman | Kalman filtering and smoothing

Η μέθοδος εξομάλυνσης *Kalman* χρησιμοποιείται για τη διάκριση της παρατηρούμενης από τη μη-παρατηρούμενη συνιστώσα ενός δυναμικού συστήματος. Η παρατηρούμενη συνιστώσα-χρονοσειρά X_t δίδεται από τη σχέση: $X_t = \xi_t + \varepsilon_t$, όπου ξ_t είναι η μη-παρατηρούμενη συνιστώσα και ε_t το *σφάλμα μέτρησης*. Η πραγματική μεταβολή του ξ_t θεωρείται ότι περιγράφεται από ένα αυτοπαλίνδρομο $AR(1)$ υπόδειγμα της μορφής: $\xi_t = a + \gamma\xi_{t-1} + u_t$, όπου u_t είναι ο διαταρακτικός όρος. Η μέθοδος *Kalman* χρησιμοποιείται για τον υπολογισμό των $\hat{\xi}_t$, δηλαδή την *εκτίμηση* της μη-παρατηρούμενης συνιστώσας σε κάθε χρονική στιγμή t και εφαρμόζεται ακόμα και όταν οι τιμές της χρονοσειράς X_t δεν είναι χρονικά ισαπέχουσες, δηλαδή όταν υπάρχουν *ελλείπουσες τιμές* (*missing values* – Green, Gerber and De Boef 1999).

Η μέθοδος *Kalman* εφαρμόστηκε αρχικά στη μηχανική, προκειμένου να διαχωριστούν τα «σήματα» (signals) από τον «θόρυβο» (noise), αλλά επεκτάθηκε γρήγορα σε διάφορους τομείς της φυσικής, στα οικονομικά, στην πολιτική έρευνα κ.ά. Στην πολιτική έρευνα, η εξομάλυνση *Kalman* άρχισε να χρησιμοποιείται από διακεκριμένους ακαδημαϊκούς, στις αρχές της δεκαετίας του '90 (Beck 1990). Αξίζει να σημειωθεί, ότι το Ινστιτούτο Gallup χρησιμοποίησε την εξομάλυνση *Kalman* στη μηνιαία χρονοσειρά της προεδρικής αποδοχής (presidential approval), για πρώτη φορά, τον Φεβρουάριο του 2006 (Blumenthal 2006). Η μέθοδος χρησιμοποιείται όλο και πιο συχνά στην προσπάθεια πρόβλεψης εκλογικών αποτελεσμάτων. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η ιδιαίτερα επιτυχής πρόβλεψη των Fisher, Ford, Jennings, Pickup και Wlezien (2011) για τις βρετανικές εκλογές του 2010.

Εξωγενής παρεμβολή | Intervention

Εξωγενής παρεμβολή (*intervention*) ονομάζεται ένα πραγματικό γεγονός που επηρεάζει εξωγενώς τη διαχρονική εξέλιξη μιας χρονολογικής σειράς $\{X_t, t \in T\}$. Ενσωματώνεται σε ένα υπόδειγμα χρονολογικών σειρών με τη βοήθεια ψευδομεταβλητών (βλέπε λήμμα).

Επίδραση λόγω αλλαγής κομματικής ηγεσίας (αρχηγού) | Party Leader's Change effect

Η θετική μεταβολή που προκαλείται στην πρόθεση ψήφου ενός κόμματος στις δημοσκοπήσεις, λόγω της αλλαγής του αρχηγού του. Συνήθως, η αλλαγή κομματικής ηγεσίας προκαλεί αντίστοιχη αύξηση και στη δημοτικότητα του αρχηγού του κόμματος.

Επίδραση δημοσκοπήσεων | Influence of opinion polls

Σε γενικές γραμμές, οι κυριότερες μορφές επίδρασης στην ψήφο ή τη συμμετοχή και οι συνέπειες που έχουν αποδοθεί στις εκλογικές δημοσκοπήσεις μπορούν να συνοψισθούν στα ακόλουθα:

1) Παρακινούν τους εκλογείς που είχαν σκοπό να απόσχουν, να συμμετέχουν στην ψηφοφορία. Η επίδραση αυτής της μορφής ονομάζεται *Κινητοποίηση* (*Mobilization*).

2) Παρακινούν τους εκλογείς που είχαν σκοπό να ψηφίσουν, να απόσχουν. Στην υποπερίπτωση που, λόγω εφθουσιασμού, απέχουν οι υποστηρικτές του επικρατέστερου κόμματος ή αξιωματούχου ή των δύο μεγαλύτερων κομμάτων, η επίδραση ονομάζεται *Λήθαργος* (*Lethargy*). Στην υποπερίπτωση που, λόγω απογοήτευσης, απέχουν

οι υποστηρικτές των περισσότερων αδύναμων κομμάτων, η επίδραση ονομάζεται *Ηττοπαθής* (*Defeatist*).

3) Παρακινούν τους εκλογείς να ψηφίσουν το κόμμα ή τον υποψήφιο που προηγείται. Η πιθανή *επίδραση των δημοσκοπήσεων* υπέρ του ισχυρότερου κόμματος, της παράταξης ή του υποψηφίου που εμφανίζεται να διαθέτει την πλειοψηφία στις προτιμήσεις των εκλογέων είναι γνωστή ως *Επίδραση υπέρ του προβλεπόμενου νικητή* (*Bandwagon effect*). Σύμφωνα με αυτήν, πιθανολογείται, ότι οι ψηφοφόροι τείνουν να ακολουθούν τη συμπεριφορά ή την προτίμηση της πλειοψηφίας του εκλογικού σώματος, θέλοντας να ψηφίσουν «υπέρ του νικητή». Το εν λόγω φαινόμενο αναφέρεται επίσης –με τρόπο μειωτικό– ως «αγελαία συμπεριφορά» ή «ένστικτο της αγέλης», για να προσδιορίσει την *τάση* ορισμένων ψηφοφόρων να ακολουθούν, κατά τρόπο μимпτικό, το πλήθος, χωρίς να εξετάζουν κριτικά τα μειονεκτήματα ή πλεονεκτήματα του κόμματος ή του υποψηφίου που αποφασίζουν να στηρίξουν.

Στη διάρκεια της περιόδου που καλύπτει το Πολιτικό Βαρόμετρο της Public Issue, το εν λόγω φαινόμενο έχει παρατηρηθεί δύο φορές: α) Στις ευρωεκλογές του 2009, όπου η εκλογική επικράτηση του ΠΑΣΟΚ, αύξησε σημαντικά την εκλογική του επιρροή μετεκλογικά και διέυρνε το μέγεθος της νίκης του στις βουλευτικές εκλογές του ίδιου έτους που ακολούθησαν. β) Μετά την εκλογική νίκη του ΣΥΡΙΖΑ, στις ευρωεκλογές του Μαΐου 2014, παρατηρήθηκε επίσης θεαματική αύξηση της εκλογικής επιρροής του. Η άνοδος αυτή, η οποία οδήγησε στην παγίωση και διεύρυνση του προβαδίσματος του κόμματος, έναντι της ΝΔ, από το φθινόπωρο του ίδιου έτους, επισφραγίσθηκε με την εκλογική νίκη του Ιανουαρίου 2015.

4) Παρακινούν τους εκλογείς να ψηφίσουν το κόμμα, την παράταξη ή τον υποψήφιο που υστερεί στις δημοσκοπήσεις και κατά συνέπεια εμφανίζεται να χάνει στην εκλογική αναμέτρηση – ή γενικότερα τα κόμματα που εμφανίζονται ασθενέστερα. Αυτού του τύπου η επίδραση ονομάζεται *Επίδραση υπέρ του προβλεπόμενου να ηττηθεί* (*Underdog effect*). Πρόκειται για το αντίθετο του φαινομένου της *επίδρασης υπέρ του προβλεπόμενου νικητή*. Η στροφή των ψηφοφόρων, υπέρ εκείνου που χάνει έδαφος, προκαλείται συνήθως από την κινητοποίηση και συσπείρωση των ψηφοφόρων του, προ του φάσματος της ήττας ή απλώς από συμπάθεια προς εκείνον που εμφανίζεται πιο «αδύναμος».

5) Παρακινούν τους ψηφοφόρους των μικρών κομμάτων να ψηφίσουν τη δεύτερη κοινοτική τους επιλογή, για να ευνοήσουν κάποιο από τα μεγάλα κόμματα (*Γκιλοτίνα* | *Guillotine*).

6) Παρακινούν ψηφοφόρους να ψηφίσουν τη δεύτερη κοινοτική τους επιλογή, για λόγους *τακτικής* (*Ψήφος τακτικής* | *Tactical voting*). Στην υποπερίπτωση, κατά την οποία οι υποστηρικτές ενός κόμματος, ψηφίζουν κάποιο άλλο, με σκοπό να διευκολύνουν τη συγκρότηση κυβερνήσεων συνεργασίας («*ψήφος διευκόλυνσης*»), η επίδραση περιγράφεται από τον όρο *Τακτικές διευκόλυνσης* (*Facilitating tactics*). Στην υποπερίπτωση, όμως, που οι υποστηρικτές ενός κόμματος ψηφίζουν κάποιο άλλο, για να αποτρέψουν τη συγκρότηση πλειοψηφίας αντίπαλων κομμάτων («*ψήφος αποτροπής*»), η επίδραση περιγράφεται από τον όρο *Τακτικές αποτροπής* (*Preventive tactics*).

7) Δεν ασκούν καμιά επίδραση (Donsbach 2001).

Το ζήτημα της πιθανής *επίδρασης των δημοσκοπήσεων* έχει τεθεί πρώιμα, ιδίως, στην αμερικανική βιβλιογραφία, ήδη από την πρώτη δεκαετία της καθιέρωσης της μεθόδου. Η πλειονότητα των σχετικών ερευνών στη διεθνή βιβλιογραφία αποδέχεται, ότι η ανακοίνωση των αποτελεσμάτων των δημοσκοπήσεων επηρεάζει, πλην όμως, δεν είναι εκείνη που καθορίζει κατά κύριο λόγο την τελική απόφαση των ψηφοφό-

ρων. Επιπλέον, δεν είναι καθόλου βέβαιο προς ποια κατεύθυνση ασκείται αυτή η επιρροή ή αν η συνισταμένη των αντιθετικών επιρροών οδηγεί στην αλληλοεξουδετέρωσή τους (Κατζουράκης 1985, Μαυρή 1998).

Επίδραση μετεκλογικής ευφορίας | *HoneyMoon effect*

Ο όρος επίδραση μετεκλογικής ευφορίας περιγράφει το φαινόμενο που είναι γνωστό στην πολιτική ως περίοδος χάριτος, που απολαμβάνει μια νεοεκλεγείσα κυβέρνηση και το οποίο, στην αγγλοσαξονική βιβλιογραφία, αναφέρεται ως «*HoneyMoon effect*». Αναφέρεται στην αύξηση της εκλογικής επιρροής του κόμματος, το οποίο επικράτησε σε μια εκλογική αναμέτρηση, που καταγράφεται, συνήθως, στην πρόθεση ψήφου των μετεκλογικών δημοσκοπήσεων, για μια σχετικά περιορισμένη χρονική περίοδο. Το εν λόγω φαινόμενο παρατηρείται εντονότερα στις περιπτώσεις που ένα κόμμα επιστρέφει στην εξουσία, ύστερα από ένα χρονικό διάστημα στην αντιπολίτευση, σε σύγκριση με τις περιπτώσεις επανεκλογής της τρέχουσας κυβέρνησης.

Η μετεκλογική ευφορία δεν εμφανίζεται με την ίδια ένταση και διάρκεια, ύστερα από κάθε εκλογική αναμέτρηση. Υπάρχουν εκλογές, όπου το φαινόμενο εκδηλώνεται σαφώς εντονότερα και διαρκεί περισσότερο, όπως οι βουλευτικές του 2004, και άλλες, όπου η διάρκειά του είναι περιορισμένη. Στη διάρκεια της περιόδου που καλύπτει το Πολιτικό Βαρόμετρο της Public Issue, το εν λόγω φαινόμενο έχει παρατηρηθεί τρεις φορές: 1) Στις βουλευτικές εκλογές του 2004, μετά την εκλογική νίκη της ΝΔ. 2) Στις βουλευτικές εκλογές του 2009, μετά την επικράτηση του ΠΑΣΟΚ. 3) Μετά την εκλογική νίκη του ΣΥΡΙΖΑ, στις βουλευτικές εκλογές του Ιανουαρίου 2015, η κατακόρυφη αύξηση της επιρροής του, αποτελεί, μετά το 1974, μοναδικό συνδυασμό επίδρασης μετεκλογικής ευφορίας και συσπείρωσης γύρω από τη σημαία (βλέπε σχετικό λήμμα).

Επίδραση συσπείρωσης | *Rally around the flag ή Rally effect*

Βλέπε Συσπείρωση γύρω από τη σημαία.

Επίδραση συσπείρωσης υπέρ του νικητή | *Bandwagon effect*

Βλέπε Επίδραση υπέρ του προβλεπόμενου νικητή.

Επίδραση υπέρ του προβλεπόμενου να νικηθεί | *Underdog effect*

Βλέπε Επίδραση των δημοσκοπήσεων.

Επίδραση υπέρ του προβλεπόμενου νικητή | *Bandwagon effect*

Βλέπε Επίδραση των δημοσκοπήσεων.

Επίδραση υπέρ του προπορευόμενου κόμματος | *Bandwagon effect*

Βλέπε Επίδραση υπέρ του προβλεπόμενου νικητή.

Επίπεδο σημαντικότητας | *Significance level*

Βλέπε Στατιστική σημαντικότητα.

Εσφαλμένη ανάκληση | *False recall*

Ονομάζεται η εσφαλμένη απάντηση στην ερώτηση της προηγούμενης ψήφου (βλέπε λήμμα), ορισμένων ερωτώμενων μιας δημοσκόπησης, οι οποίοι δηλώνουν ότι ψήφισαν, στις προηγούμενες εκλογές, διαφορετικό κόμμα από εκείνο που ψήφισαν στην πραγματικότητα.

Ετεροσκεδαστικότητα | Heteroscedasticity

Αποτελεί παραβίαση της υπόθεσης της ομοσκεδαστικότητας (βλέπε λήμμα), σε ένα υπόδειγμα γραμμικής παλινδρόμησης ή χρονολογικών σειρών. Όταν οι όροι της διαδικασίας των σφαλμάτων δεν έχουν σταθερή διακύμανση, ονομάζονται ετεροσκεδαστικοί. Σε αυτήν την περίπτωση, οι εκτιμητές μέγιστης πιθανοφάνειας και ελαχίστων τετραγώνων δεν είναι αποτελεσματικοί (βλέπε Ασυμπτωτική αποτελεσματικότητα).

Ευμετάβλητοι (μη-σταθεροί) ψηφοφόροι | Floating voters

Οι ψηφοφόροι των οποίων η εκλογική συμπεριφορά δεν μπορεί να ερμηνευθεί σε συνάρτηση με σταθερούς παράγοντες, όπως π.χ. η κοινωνική τάξη ή οι θρησκευτικές πεποιθήσεις, αλλά επηρεάζεται από μεταβαλλόμενους παράγοντες, όπως είναι η προσωπικότητα του εκάστοτε πολιτικού αρχηγού, η τρέχουσα πολιτική-ιστορική συγκυρία, κ.λπ.

Ημερήσιες κυλιόμενες δημοσκοπήσεις/έρευνες | Rolling tracking polls

Ονομάζεται μια σειρά δημοσκοπήσεων που πραγματοποιούνται σε ημερήσια βάση, με σχετικά μικρό μέγεθος δείγματος (400-600 άτομα). Το ημερήσιο δείγμα, αν και μικρό σε μέγεθος, είναι, κατά το δυνατόν, αντιπροσωπευτικό του πληθυσμού. Οι συγκεκριμένες δημοσκοπήσεις μπορούν να αναλυθούν μόνο ως χρονοσειρά, με τη βοήθεια μεθόδων, όπως η μέθοδος των κινητών μέσων (βλέπε λήμμα) και η εξομάλυνση Kalman (βλέπε λήμμα). Η μέθοδος των ημερήσιων κυλιόμενων δημοσκοπήσεων χρησιμοποιείται κυρίως κατά τη διάρκεια των προεκλογικών περιόδων.

Καλύτερη κυβέρνηση για τη χώρα | Best Government for the country

Χρησιμοποιείται στις δημοσκοπήσεις ως δείκτης αξιολόγησης της κυβερνητικής επάρκειας των δύο ισχυρότερων κομμάτων ή συνασπισμών κομμάτων, που διεκδικούν τη διακυβέρνηση. Στις βουλευτικές εκλογές του 2004, του 2007 και του 2009, η εν λόγω μεταβλητή μετρήθηκε με την ερώτηση: «Για το μέλλον του τόπου, τι είναι καλύτερο; Μία κυβέρνηση ΠΑΣΟΚ-Γιώργου Παπανδρέου, ή μια κυβέρνηση Νέας Δημοκρατίας-Κώστα Καραμανλή;» Οι αυθόρμητες απαντήσεις «Κανένα από τα δύο» κωδικοποιήθηκαν χωριστά. Στη συνέχεια, η ερώτηση προσαρμόστηκε κατάλληλα στα δύο εκάστοτε προπορευόμενα κόμματα.

Κανονική κατανομή | Normal distribution

Μια συνεχής τυχαία μεταβλητή X ακολουθεί την κανονική κατανομή ($X \sim N(\mu, \sigma^2)$), όταν η συνάρτηση πυκνότητας πιθανότητάς της είναι

$$f(x) = \frac{1}{\sigma\sqrt{2\pi}} e^{-\frac{(x-\mu)^2}{2\sigma^2}}$$

Σε αυτήν την περίπτωση, η $E(X)$ και η $V(X) = \sigma^2$. Όταν $\mu=0$ και $\sigma^2=1$, λέμε ότι η X ακολουθεί την τυπική κανονική κατανομή.

Κανονική τελείως τυχαία διαδικασία | Normal purely random process

Βλέπε τελείως τυχαία διαδικασία.

Κανονικός λευκός θόρυβος | Gaussian white noise process

Βλέπε τελείως τυχαία διαδικασία.

Καταλληλότερος πρωθυπουργός | *Best Prime Minister*

Η μεταβλητή του καταλληλότερου πρωθυπουργού αξιολογεί την πρωθυπουργική ικανότητα των πολιτικών αρχηγών των κοινοβουλευτικών κομμάτων. Ο καταλληλότερος πρωθυπουργός συνιστά μια μεταβλητή, που χρησιμοποιήθηκε χειραγωγικά από τα ΜΜΕ, ίσως περισσότερο από οποιαδήποτε άλλη, κυρίως ως ισοδύναμο-αντίβαρο της πρόθεσης ψήφου. Πρόκειται βεβαίως για μια λανθασμένη υπόθεση εργασίας. Ωστόσο, αυτή η κατ' εξοχήν παραπλανητική χρήση της δεν αναιρεί το γεγονός, ότι εξακολουθεί να αποτελεί τον πλέον ενδεδειγμένο δείκτη για την αποτύπωση της πρωθυπουργικής ικανότητας των αρχηγών των κομμάτων διακυβέρνησης. Ταυτόχρονα, η σημασία της ενισχύεται, εξαιτίας της ολοένα αυξανόμενης προσωποποίησης της προεκλογικής εκστρατείας των πολιτικών κομμάτων. Η υιοθέτησή της από την αγγλοσαξονική βιβλιογραφία για την εμπειρική μελέτη της ελληνικής πολιτικής είναι ενδεδειγμένη, λόγω, αφενός, του (απόλυτα) δικομματικού χαρακτήρα του ελληνικού μεταπολιτευτικού κοιμματικού συστήματος, τουλάχιστον ως το 2012, και, αφετέρου, της πρωθυπουργοκεντρικής δόμησης του ελληνικού πολιτικού συστήματος.

Για τη μέτρησή της χρησιμοποιούνται δύο εκδοχές: πολυκομματική και διπολική. Στην πολυκομματική συγκρίνονται όλοι οι αρχηγοί των εκάστοτε κοινοβουλευτικών κομμάτων. Στη διπολική –που υιοθετήθηκε από την αγγλοσαξονική βιβλιογραφία– η σύγκριση πραγματοποιείται μεταξύ των αρχηγών των δύο ισχυρότερων κομμάτων διακυβέρνησης και αποκτά ιδιαίτερη σημασία κατά τη διάρκεια των περιόδων που ο δικομματισμός (ΝΔ/ΠΑΣΟΚ ή ΝΔ/ΣΥΡΙΖΑ) είναι ισχυρός. Στις βουλευτικές εκλογές του 2004, του 2007 και του 2009, η διπολική εκδοχή της ερώτησης που χρησιμοποιήθηκε ήταν της ακόλουθης μορφής: «Ανεξάρτητα από τις κοιμματικές σας προτιμήσεις, εάν είχατε να επιλέξετε για πρωθυπουργό της χώρας, ανάμεσα στον κ. Γ. Παπανδρέου και στον κ. Κ. Καραμανλή, ποιος θα λέγατε ότι είναι ο καταλληλότερος, ο κ. Κ. Καραμανλής, ή ο κ. Γ. Παπανδρέου;» Οι αυθόρμητες απαντήσεις «Κανένας από τους δύο» κωδικοποιήθηκαν χωριστά. Στη συνέχεια, η ερώτηση προσαρμόστηκε κατάλληλα στους αρχηγούς των δύο εκάστοτε προπορευόμενων κομμάτων.

Κατάλοιπα | *Residuals*

Σε ένα υπόδειγμα γραμμικής παλινδρόμησης ή ένα υπόδειγμα χρονολογικών σειρών, οι τιμές $\hat{\varepsilon}_i = X_i - \hat{X}_i$ οι οποίες υπολογίζονται μετά την εκτίμηση των παραμέτρων του υποδείγματος, αποτελούν εκτιμήσεις των σφαλμάτων ε_i και ονομάζονται κατάλοιπα (*residuals*).

Κατανομή τυχαίας μεταβλητής | *Probability distribution*

Βλέπε Συνάρτηση πιθανότητας και Συνάρτηση πυκνότητας πιθανότητας.

Κατηγορική μεταβλητή | *Categorical variable*

Ονομάζεται μια μεταβλητή που μπορεί να λάβει τιμές μόνο από ένα περιορισμένο σύνολο προκαθορισμένων τιμών. Στην περίπτωση των δημοσκοπήσεων, διαχωρίζει τους ερωτώμενους, ανάλογα με την απάντησή τους σε μια συγκεκριμένη ερώτηση, σε ξεχωριστές ομάδες, τις κατηγορίες.

Κινητοί μέσοι | *Moving averages*

Μέθοδος εξομάλυνσης και πρόβλεψης των μελλοντικών τιμών μιας χρονοσειράς, δημιουργώντας μια νέα χρονοσειρά από μέσους όρους. Με δεδομένες τις διαθέσιμες παρατηρήσεις της χρονοσειράς και τον σταθερό αριθμό των παρατηρήσεων (k), που

χρησιμοποιούνται για τον υπολογισμό των μέσων όρων, ο πρώτος κινητός μέσος προκύπτει από το μέσο όρο των πρώτων k παρατηρήσεων. Στη συνέχεια, και για κάθε νέα παρατήρηση που προστίθεται στο δείγμα, αφαιρείται η εκάστοτε πρώτη παρατήρηση και ο μέσος όρος υπολογίζεται εκ νέου, έως ότου χρησιμοποιηθεί το σύνολο των διαθέσιμων παρατηρήσεων.

Κλασματικά ολοκληρώσιμη χρονοσειρά | Fractional integrated time series

Μια χρονολογική σειρά, ονομάζεται κλασματικά ολοκληρώσιμη (*fractional integrated*), στην περίπτωση που ο βαθμός ολοκλήρωσής της $d \in (0,1)$. Βλέπε και Υποδείγματα ARFIMA και Χρονολογικές σειρές με μεγάλη μνήμη.

Κομματική στοίχιση/αποστοίχιση | Party alignment/de-alignment

Οι όροι χρησιμοποιούνται για την περιγραφή της σταθερότητας ή αστάθειας των σχέσεων που υφίστανται, ανάμεσα στους ψηφοφόρους και τα πολιτικά κόμματα. Η ύπαρξη σταθερότητας ή αστάθειας στις σχέσεις τους, προσδιορίζει, αντίστοιχα, το βαθμό παγίωσης ή αλλαγής του ιστορικά διαμορφωμένου εθνικού κομματικού συστήματος, Βλέπε και Κομματική ταύτιση.

Κομματική ταύτιση | Party identification (partisanship)

Ο δεσμός που αναπτύσσεται ανάμεσα στον ψηφοφόρο και κάποιο πολιτικό κόμμα. Η σημασία της κομματικής ταύτισης έχει επισημανθεί πρώιμα και εκτενώς στη βιβλιογραφία της εκλογικής έρευνας.

Κρίσιμη τιμή | Critical value

Ένας στατιστικός έλεγχος στηρίζεται στην κατανομή μιας στατιστικής συνάρτησης $T(\tilde{X})$, όταν ισχύει η μηδενική υπόθεση. Κρίσιμη τιμή του ελέγχου ονομάζεται μια θεωρητική τιμή της κατανομής της $T(\tilde{X})$ –υπό τη μηδενική υπόθεση– με την οποία συγκρίνεται η τιμή της $T(\tilde{X})$, που προκύπτει από το συγκεκριμένο δείγμα. Όταν η τιμή της $T(\tilde{X})$ είναι μεγαλύτερη της κρίσιμης τιμής, τότε απορρίπτεται η μηδενική υπόθεση, ενώ, όταν η τιμή της $T(\tilde{X})$ είναι μικρότερη της κρίσιμης τιμής, τότε η μηδενική υπόθεση γίνεται αποδεκτή. Η κρίσιμη τιμή υπολογίζεται με βάση το επιθυμητό επίπεδο σημαντικότητας.

Κριτήριο του Akaike | Akaike Information Criterion-AIC

Χρησιμοποιείται στην ανάλυση χρονοσειρών για την επιλογή του κατάλληλου υποδείγματος ARIMA ή ARFIMA, από μια ομάδα «υποψήφίων» υποδειγμάτων. Η τιμή του κριτηρίου για κάθε υπόδειγμα υπολογίζεται με βάση την αντίστοιχη συνάρτηση πιθανοφάνειας της παρατηρούμενης χρονοσειράς και τον αριθμό των παραμέτρων του υποδείγματος (DeLurgio 1998). Το υπόδειγμα που τελικά επιλέγεται είναι εκείνο με τη μικρότερη τιμή του κριτηρίου AIC. Στη μεθοδολογία της Public Issue, το κριτήριο χρησιμοποιείται για την επιλογή του κατάλληλου υποδείγματος ARIMA, που προσαρμόζεται καλύτερα στις διαθέσιμες παρατηρήσεις της χρονοσειράς των μακροχρόνιων τάσεων της πρόθεσης ψήφου κάθε κόμματος.

Κυλιόμενες δημοσκοπήσεις | Tracking polls

Ονομάζεται μια σειρά δημοσκοπήσεων που πραγματοποιούνται συστηματικά σε τακτικά χρονικά διαστήματα (π.χ. μήνας, τρίμηνο κ.λπ.). Οι συγκεκριμένες δημοσκοπήσεις μπορούν να αναλυθούν είτε μεμονωμένα (“stand alone” tracks), είτε ως χρο-

νοσειρά. Η μέθοδος των κυλιόμενων δημοσκοπήσεων ενδείκνυται για την ανάλυση της εξέλιξης των τάσεων της κοινής γνώμης σε σχετικά μεγάλες χρονικές περιόδους (π.χ. εκλογικός κύκλος). Το Πολιτικό Βαρόμετρο της Public Issue, που διεξάγεται ανελλιπώς κάθε μήνα από το 2004, ανήκει σε αυτή την κατηγορία ερευνών.

Λευκός θόρυβος | *White noise*

Βλέπε Τελείως τυχαία διαδικασία.

Μαθηματική εξειδίκευση | *Specification*

Ο όρος αναφέρεται στη συγκεκριμένη μορφή που λαμβάνει ένα υπόδειγμα γραμμικής παλινδρόμησης ή χρονολογικών σειρών. Χαρακτηριστικά προβλήματα που αντιμετωπίζονται κατά τη μαθηματική εξειδίκευση (*specification*) ενός υποδείγματος είναι: η επιλογή των ερμηνευτικών μεταβλητών, η επιλογή των παραμέτρων p, d, q σε ένα υπόδειγμα $ARIMA(p, d, q)$ (βλέπε λήμμα), η ενσωμάτωση μιας εξωγενούς παρεμβολής (βλέπε λήμμα) κ.λπ.

Μακροχρόνιες τάσεις | *Long-term voting intention trends*

Ως μακροχρόνιες τάσεις, στη διαχρονική εξέλιξη της εκλογικής επιρροής ενός κόμματος, ορίζονται στη μεθοδολογία εκτίμησης εκλογικής επιρροής της Public Issue, οι τάσεις που διαμορφώνονται σε ένα χρονικό διάστημα, πέραν του ενός εκλογικού κύκλου.

Μεθοδολογία Box-Jenkins | *Box-Jenkins philosophy*

Μέθοδος ανάλυσης χρονολογικών σειρών που ανέπτυξαν οι Box και Jenkins στη δεκαετία του 1970. Σύμφωνα με την προσέγγισή τους, η εύρεση του κατάλληλου υποδείγματος $ARIMA$ (βλέπε λήμμα) για την ερμηνεία της συμπεριφοράς μιας χρονοσειράς και την πρόβλεψη (*forecast*) των μελλοντικών της τιμών, στηρίζεται στη συνάρτηση αυτοσυσχέτισης (βλέπε λήμμα). Βασική αρχή της μεθόδου είναι η κατασκευή φειδωλών υποδειγμάτων (*parsimonious models*, βλέπε λήμμα), δηλαδή υποδειγμάτων που έχουν τις λιγότερες δυνατές ερμηνευτικές μεταβλητές, καθώς τα υποδείγματα με πολλές ερμηνευτικές μεταβλητές, ενώ ελαχιστοποιούν το άθροισμα των τετραγώνων των καταλοίπων, κατά τη διαδικασία της προσαρμογής (*fitting*, βλέπε λήμμα), δεν ελαχιστοποιούν το άθροισμα των τετραγώνων των σφαλμάτων πρόβλεψης, κατά τη διαδικασία της πρόβλεψης.

Μέθοδος ελαχίστων τετραγώνων | *Ordinary Least Squares method ή OLS*

Η γενική μορφή ενός υποδείγματος γραμμικής παλινδρόμησης είναι: $y_t = \alpha\beta + \varepsilon_t$, όπου x_t είναι ένα (κx1) διάνυσμα ερμηνευτικών μεταβλητών και ε_t είναι ο διαταρακτικός όρος (βλέπε λήμμα). Με δεδομένο ένα δείγμα παρατηρήσεων $y_1, y_2, \dots, y_T$, η μέθοδος ελαχίστων τετραγώνων εκτιμά το διάνυσμα των συντελεστών β ελαχιστοποιώντας το άθροισμα των τετραγώνων των καταλοίπων: $RSS = \sum_{t=1}^T (y_t - \hat{y}_t)^2$. Παρά την ευρεία χρήση της στην εκτίμηση στατιστικών υποδειγμάτων, πρέπει να σημειωθεί ότι η μέθοδος είναι αριθμητική και όχι στατιστική, καθώς δεν προϋποθέτει τη γνώση της κατανομής του πληθυσμού Y .

Μέθοδος μέγιστης πιθανοφάνειας | *Maximum likelihood estimation*

Έστω $X_1, X_2, \dots, X_n$ ένα τυχαίο δείγμα από έναν πληθυσμό X . Η συνάρτηση που υπολογίζει την πιθανότητα εμφάνισης των συγκεκριμένων τιμών $x_1, x_2, \dots, x_n$, που έχουν παρατηρη-

θεί, ονομάζεται *συνάρτηση πιθανοφάνειας* του δείγματος. Η μέθοδος εκτίμησης των άγνωστων παραμέτρων (μέση τιμή, διακύμανση κ.λπ.) ενός πληθυσμού X , η οποία στηρίζεται στη μεγιστοποίηση της συνάρτησης πιθανοφάνειας του δείγματος ονομάζεται *μέθοδος της μέγιστης πιθανοφάνειας*. Η εφαρμογή της μεθόδου προϋποθέτει γνώση της κατανομής του πληθυσμού X , δηλαδή της συνάρτησης πιθανότητας ή της συνάρτησης πυκνότητας πιθανότητας της X , ανάλογα με το εάν η X είναι διακριτή ή συνεχής τυχαία μεταβλητή.

Μέθοδος σταθμισμένων ελαχίστων τετραγώνων | *Weighted Least Squares method ή WLS*

Η γενική μορφή ενός υποδείγματος γραμμικής παλινδρόμησης είναι: $y_i = x_i\beta + \varepsilon_i$, όπου x_i είναι ένα ($k \times 1$) διάνυσμα ερμηνευτικών μεταβλητών και ε_i είναι ο διαταρακτικός όρος. Με δεδομένο ένα δείγμα παρατηρήσεων $y_1, y_2, \dots, y_T$, η μέθοδος σταθμισμένων ελαχίστων τετραγώνων εκτιμά το διάνυσμα των συντελεστών β ελαχιστοποιώντας το σταθμισμένο άθροισμα των τετραγώνων των καταλοίπων: $WRSS = \sum_{i=1}^T w_i (y_i - \hat{x}_i\beta)^2$, όπου $w_i = 1/\sigma_i^2$ και $\sigma_i^2 = V(\varepsilon_i)$. Η μέθοδος αποτελεί παραλλαγή της μεθόδου ελαχίστων τετραγώνων (OLS) και χρησιμοποιείται όταν τα σφάλματα του υποδείγματος παρουσιάζουν ετεροσκεδαστικότητα (βλέπε λήμμα).

Μέθοδος της «κάλπης» | *Secret ballot method*

Αποτελεί παραλλαγή της παραδοσιακής μεθόδου αποτύπωσης της πρόθεσης ψήφου των ερωτώμενων με ερωτηματολόγιο και προσωπικές συνεντεύξεις στα νοικοκυριά. Η λεγόμενη μέθοδος της «κάλπης» αποτελεί ελληνική (αργότερα και κυπριακή) «εφεύρεση». Υιοθετήθηκε από τις εταιρείες δημοσκοπήσεων μετά το 1974, ως επίφαση διασφάλισης της μυστικότητας της ψήφου του ερωτώμενου. Αν όμως η χρήση της θεωρήθηκε για μεγάλο διάστημα αναγκαία, λόγω των ιδιαίτερων συνθηκών ανελευθερίας, που επικρατούσαν ιστορικά στην Ελλάδα, κατά τη μετεμφυλιακή περίοδο και τη δικτατορία, δεν παύει να αποτελεί ένα «τέχνασμα». Βασίζεται στην παραπλάνηση του ερωτώμενου, ο οποίος δεν γνωρίζει ότι το ψηφοδέλτιο που συμπληρώνει, προσωπικά, επισυνάπτεται –εκ των υστέρων– από τον ερευνητή ή την εταιρεία στο ατομικό του ερωτηματολόγιο, ούτως ώστε να είναι δυνατή η συσχέτιση της ψήφου του, με τις υπόλοιπες μεταβλητές της έρευνας. Βλέπε και *Μέθοδος των προσωπικών συνεντεύξεων, πρόσωπο με πρόσωπο*.

Μέθοδος των προσωπικών συνεντεύξεων, πρόσωπο με πρόσωπο | *Face-to-face survey*

Μέθοδος συλλογής των δεδομένων μιας έρευνας κοινής γνώμης, με τη φυσική παρουσία του ερευνητή, στο νοικοκυριό του ερωτώμενου. Η συνέντευξη για τη συμπλήρωση του ερωτηματολογίου, με τον ερωτώμενο που έχει επιλεγεί στο δείγμα της έρευνας, πραγματοποιείται «πρόσωπο με πρόσωπο», δηλαδή ο ερευνητής που τη λαμβάνει βοηθά τον ερωτώμενο να απαντήσει.

Μειωμένο δειγματοληπτικό σφάλμα | *Reduced sampling error*

Η μέθοδος εξομάλυνσης *Kalman* χρησιμοποιείται σε μια σειρά κυλιόμενων δημοσκοπήσεων για να μειώσει την επίδραση του δειγματοληπτικού σφάλματος σε κάθε έρευνα και επομένως επιτρέπει τη διάκριση της πραγματικής μεταβολής ενός ποσοστού, που συνετελείται μεταξύ δύο χρονικών στιγμών, από τη μεταβολή που οφείλεται σε δειγματοληπτικό σφάλμα. Ωστόσο, η εξομάλυνση *Kalman* δεν είναι δυνατόν να απαλείψει πλήρως την επίδραση του δειγματοληπτικού σφάλματος. Το περιθώριο σφάλματος των εξομαλυσμένων τιμών ενσωματώνει, μεταξύ άλλων, και την αβεβαιότητα που προκαλείται από

το δειγματοληπτικό σφάλμα των αντίστοιχων πρωτογενών ποσοστών, είναι πάντα μικρότερο από αυτό και ονομάζεται, πολλές φορές, μειωμένο δειγματοληπτικό σφάλμα.

Μεροληψία απάντησης | Response bias

Αποτελεί μέρος της μεροληψίας της πρόθεσης ψήφου μιας δημοσκόπησης, η οποία προκαλείται από τις ανειλικρινείς απαντήσεις των ερωτώμενων ή –το σημαντικότερο– την απόκρυψη της ψήφου τους.

Μεροληψία δειγματοληψίας | Sampling bias

Είναι μέρος της μεροληψίας της πρόθεσης ψήφου μιας δημοσκόπησης, που προκαλείται από δυσκολίες που παρουσιάζονται κατά τη διάρκεια της επιλογής του δείγματος. Η μεροληψία δειγματοληψίας διακρίνεται σε δύο κατηγορίες: α) τη μεροληψία επιλογής και β) τη μεροληψία μη-απάντησης.

Μεροληψία εκτιμήτριας | Bias of an estimator

Βλέπε Αμερόληπτη εκτιμήτρια.

Μεροληψία επιλογής | Selection bias

Αποτελεί μέρος της μεροληψίας δειγματοληψίας μιας δημοσκόπησης. Προκαλείται από τη συστηματική εξαίρεση (εκούσια ή ακούσια) συγκεκριμένων ομάδων του πληθυσμού από το δείγμα της έρευνας.

Μεροληψία ετερογένειας | Heterogeneity bias

Η ύπαρξη μιας κοινής σταθεράς σε ένα συνδυαστικό υπόδειγμα χρονολογικών σειρών και διαστρωματικών στοιχείων (βλέπε λήμμα), προϋποθέτει, ότι όλες οι μονάδες εμφανίζουν διαχρονικά ομοιογενή συμπεριφορά. Συχνά, η συγκεκριμένη υπόθεση είναι εσφαλμένη και προκαλεί τη μεροληψία ετερογένειας.

Μεροληψία μη-απάντησης | Non response bias

Αποτελεί μέρος της μεροληψίας δειγματοληψίας μιας δημοσκόπησης. Προκαλείται από την άρνηση απάντησης ή αποφυγή συμμετοχής στην έρευνα κάποιων ερωτώμενων, που ενδέχεται να ανήκουν σε συγκεκριμένες κοινωνικές ομάδες ή να υποστηρίζουν συγκεκριμένα κόμματα.

Μεροληψία της πρόθεσης ψήφου | Voting intentions' bias

Μεροληψία της πρόθεσης ψήφου ονομάζεται το συστηματικό σφάλμα, που μπορεί να συνίσταται είτε σε υπερεκτίμηση είτε σε υποεκτίμηση του ποσοστού ενός κόμματος στη μέτρηση της πρόθεσης ψήφου, το οποίο δεν μπορεί να απαλειφθεί με αύξηση του μεγέθους του δείγματος ή καθώς μειώνεται η χρονική απόσταση από την ημέρα των εκλογών.

Μέση απόλυτη απόκλιση | Mean absolute deviation

Βλέπε Μέσο απόλυτο σφάλμα και Μέτρα του Mosteller.

Μέση ή αναμενόμενη τιμή | Mean or expected value

Μέση ή αναμενόμενη τιμή μιας διακριτής τυχαίας μεταβλητής X ονομάζεται ο αριθμός $E(X) = \sum x p(x)$, όπου $p(x)$ είναι η συνάρτηση πιθανότητας της X .

Μέση ή αναμενόμενη τιμή μιας συνεχούς τυχαίας μεταβλητής X ονομάζεται ο αριθμός

$E(X) = \int x f(x) dx$, όπου $f(x)$ είναι η συνάρτηση πυκνότητας πιθανότητας της X .

Η μέση τιμή $E(X)$ εκτιμάται από τον δειγματικό μέσο

$$\bar{X} = \frac{\sum x_i}{n}$$

Μέσο απόλυτο σφάλμα | Mean absolute error

Είναι ένα μέτρο της ακρίβειας των εκτιμήσεων μιας δημοσκοπήσης. Εάν μια δημοσκοπήση προσπαθεί να εκτιμήσει την επιρροή η κομμιάτων, p_i είναι το πραγματικό ποσοστό του i κόμματος και $\hat{p}_i$ το εκτιμώμενο ποσοστό του, το μέσο απόλυτο σφάλμα υπολογίζεται από τον τύπο $MAE = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n |p_i - \hat{p}_i|$. Η εφαρμογή του μέτρου ενδείκνυται μόνο για τις προεκλογικές δημοσκοπήσεις.

Μέσο τετραγωνικό σφάλμα | Mean Squared Error

Μέσο τετραγωνικό σφάλμα της εκτιμήτριας $T(\tilde{X})$ μιας παραμέτρου θ ενός πληθυσμού ονομάζεται ο αριθμός $MSE(T(\tilde{X})) = E\{(T(\tilde{X}) - \theta)^2\}$. Η τετραγωνική ρίζα του $MSE(T(\tilde{X}))$ ονομάζεται τυπικό σφάλμα (standard error) της εκτίμησης. Όταν η $T(\tilde{X})$ είναι αμερόληπτη, τότε $MSE(T(\tilde{X})) = V(T(\tilde{X}))$. Δηλαδή, όταν η $T(\tilde{X})$ είναι αμερόληπτη, η διακύμανσή της ταυτίζεται με το μέσο τετραγωνικό της σφάλμα και η τυπική της απόκλιση ταυτίζεται με το τυπικό σφάλμα της εκτίμησης.

Μέσο Τετραγωνικό Σφάλμα της Πρόβλεψης - ΜΤΣΠ | Forecast Mean Squared Error - FMSE

Σε ένα υπόδειγμα γραμμικής παλινδρόμησης ή ένα υπόδειγμα χρονολογικών σειρών, Μέσο Τετραγωνικό Σφάλμα της Πρόβλεψης - ΜΤΣΠ (Forecast Mean Squared Error - FMSE) ονομάζεται ο αριθμός $E(e^2)$, όπου e είναι το σφάλμα πρόβλεψης (βλέπε λήμμα). Υποθέτοντας ότι $E(e^2) = 0$, τότε $E(e^2) = V(e)$, δηλαδή το μέσο τετραγωνικό σφάλμα της πρόβλεψης ταυτίζεται με τη διακύμανση των σφαλμάτων πρόβλεψης. Σε αυτή την περίπτωση, η αντίστοιχη πρόβλεψη $\hat{X}$ ονομάζεται αμερόληπτη (unbiased).

Η τετραγωνική ρίζα του μέσου τετραγωνικού σφάλματος της πρόβλεψης ονομάζεται Τυπικό Σφάλμα της Πρόβλεψης - ΤΣΠ (Forecast Standard Error - FSE). Υποθέτοντας ότι τα e ακολουθούν την κανονική κατανομή και η πρόβλεψη $\hat{X}$ είναι αμερόληπτη, μπορεί να κατασκευαστεί, το αντίστοιχο διάστημα εμπιστοσύνης, με συντελεστή εμπιστοσύνης 95%. Το εν λόγω διάστημα είναι της μορφής $(\hat{X} \pm 2FSE)$.

Στη διαδικασία της προσαρμογής (fitting, βλέπε λήμμα), όταν η πρόβλεψη είναι αμερόληπτη, το μέσο τετραγωνικό σφάλμα της πρόβλεψης (ΜΤΣΠ) ταυτίζεται με τη διακύμανση του διαταρακτικού όρου και το τυπικό σφάλμα της πρόβλεψης (ΤΣΠ) με την τυπική απόκλιση του διαταρακτικού όρου. Η τυπική απόκλιση του διαταρακτικού όρου εκτιμάται από την τυπική απόκλιση των καταλοίπων, η οποία ονομάζεται τυπικό σφάλμα των καταλοίπων (residual standard error - RSE). Σε ένα υπόδειγμα χρονολογικών σειρών, ο αριθμός $2FSE$ ονομάζεται περιθώριο σφάλματος της εκτίμησης, κατά τη διαδικασία της προσαρμογής (fitting), ενώ ονομάζεται περιθώριο σφάλματος της πρόβλεψης, κατά τη διαδικασία της πρόβλεψης (forecasting).

Μετατόπιση της τελευταίας στιγμής | Late swing

Οι μετατοπίσεις (swings) ψηφοφόρων που αναπτύσσονται, ορισμένες φορές, στο εκλογικό σώμα, κατά τις τελευταίες ημέρες της προεκλογικής περιόδου. Αφορούν είτε σε τυχόν μετακινήσεις ψηφοφόρων, από ένα κόμμα σε ένα άλλο, είτε σε μεταβολή της πρόθεσης συμμετοχής/αποχής από την εκλογική αναμέτρηση.

Μετεκλογική επίδραση συσπείρωσης | HoneyMoon effect

Βλέπε Επίδραση μετεκλογικής ευφορίας.

Μέτρα του Mosteller | Mosteller measures

Αποτελούν μεθοδολογικά κριτήρια της ακρίβειας των προεκλογικών δημοσκοπήσεων. Ύστερα από την αποτυχία των δημοσκοπήσεων στις ΗΠΑ να προβλέψουν τη νίκη του Τρούμαν στις προεδρικές εκλογές του 1948, συγκροτήθηκε ειδική επιτροπή (Social Science Research Council), με επικεφαλής τον Frederick Mosteller για την ανάλυση των προβλημάτων που οδήγησαν σε αυτή την αποτυχία. Τα αποτελέσματα της έρευνας της επιτροπής Mosteller δημοσιεύθηκαν στο βιβλίο *The Pre-election Polls of 1948: Report to the Committee on Analysis of Pre-Election Polls and Forecasts*. Στο συγκεκριμένο βιβλίο προτείνονται 8 διαφορετικά κριτήρια για τη μέτρηση της ακρίβειας των προεκλογικών δημοσκοπήσεων, που έμειναν γνωστά ως *μέτρα του Mosteller*. Τα πιο γνωστά από αυτά είναι: το μέσο απόλυτο σφάλμα (Mosteller 3, βλέπε λήμμα) και η απόκλιση της δημοσκοπικής διαφοράς των δύο πρώτων κομμάτων, από την αντίστοιχη εκλογική (Mosteller 5).

Μηδενική υπόθεση | Null hypothesis

Σε έναν στατιστικό έλεγχο, η υπόθεση της οποίας εξετάζεται η ισχύ, δηλαδή εάν είναι αληθής ή όχι, ονομάζεται *μηδενική υπόθεση*. Συνήθως, σύμφωνα με τη *μηδενική υπόθεση*, η άγνωστη παράμετρος θ ενός πληθυσμού X λαμβάνει μια συγκεκριμένη τιμή (π.χ. είναι 0).

Μονοκατάληκτος έλεγχος | One tailed test

Ένας στατιστικός έλεγχος, του οποίου η εναλλακτική υπόθεση θεωρεί ότι η τιμή της άγνωστης παραμέτρου θ ενός πληθυσμού X είναι μεγαλύτερη ή μικρότερη μιας δεδομένης τιμής, ονομάζεται *μονοκατάληκτος*.

Μονοσταδιακή δειγματοληψία | Single stage cluster sampling

Βλέπε Δειγματοληψία κατά συστάδες.

Ομοσκεδαστικότητα | Homoscedasticity

Αποτελεί μια από τις σημαντικότερες υποθέσεις των υποδειγμάτων γραμμικής παλινδρόμησης και χρονολογικών σειρών. Αναφέρεται στη σταθερή διακύμανση των όρων της διαδικασίας των σφαλμάτων ε_i , δηλαδή $V(\varepsilon_i) = \sigma^2$.

Παράσταση νίκης | Expected election winner

Η *παράσταση νίκης*, αποτελεί μια κρίσιμη (ίσως την κρίσιμότερη) παράμετρο του εκλογικού ανταγωνισμού, διότι αποτυπώνει ευκρινώς τις διαμορφωθείσες εντυπώσεις της κοινής γνώμης, σχετικά με το επερχόμενο εκλογικό αποτέλεσμα (Noelle-Neumann 1993). Η εν λόγω μεταβλητή καταγράφει τις πεποιθήσεις των ερωτώμενων για τον νικητή των εκλογών, ανεξάρτητα από την προσωπική τους κομματική προτίμηση, που αντικατοπτρίζεται στην *πρόθεση ψήφου*. Μετράται με την ερώτηση: «Ανεξάρτητα από τις κομματικές σας προτιμήσεις, ποιο κόμμα πιστεύετε ότι θα κερδίσει στις εκλογές που έρχονται; Το Α, με μεγάλη διαφορά, το Β, με μεγάλη διαφορά, το Β, με μικρή διαφορά, το Α, με μικρή διαφορά;» Τα κόμματα Α, Β είναι τα δύο εκάστοτε προπορευόμενα κόμματα. Οι αυθόρμητες απαντήσεις «Κανένα από τα δύο» και «Άλλη απάντηση» κωδικοποιούνται χωριστά.

Παρατηρούμενο επίπεδο σημαντικότητας | *P-value*

Ονομάζεται η πιθανότητα σφάλματος τύπου *I* ενός ελέγχου, θεωρώντας ως κρίσιμη τιμή του ελέγχου την τιμή της στατιστικής συνάρτησης που προκύπτει από τις παρατηρήσεις του δείγματος. Όσο μειώνεται η παρατηρηθείσα τιμή της στατιστικής συνάρτησης, τόσο μεγαλώνει το *p-value* και άρα η μηδενική υπόθεση απορρίπτεται μόνο σε ελέγχους με μεγάλο επίπεδο σημαντικότητας. Αντίθετα, όσο μεγαλώνει η παρατηρηθείσα τιμή της στατιστικής συνάρτησης, τόσο μειώνεται το *p-value* και άρα η μηδενική υπόθεση απορρίπτεται ακόμα και σε ελέγχους με μικρό επίπεδο σημαντικότητας.

Παροδική μεταβολή | *Temporary change*

Ονομάζεται μια εξωγενής παρεμβολή στη διαχρονική εξέλιξη μιας χρονοσειράς, που περιγράφει την επίδραση ενός γεγονότος που μεταβάλλει προσωρινά, προς τα πάνω ή προς τα κάτω, το επίπεδο των τιμών της χρονοσειράς. Η επίδρασή της διαρκεί για περιορισμένο αριθμό χρονικών περιόδων.

Περιθώριο σφάλματος της εκτίμησης | *Margin of error of estimate*

Βλέπε Μέσο τετραγωνικό σφάλμα της πρόβλεψης.

Περιθώριο σφάλματος της πρόβλεψης | *Margin of error of forecast*

Βλέπε Μέσο τετραγωνικό σφάλμα της πρόβλεψης.

Περίοδος χάριτος

Βλέπε Επίδραση μετεκλογικής ευφορίας.

Πιθανότερη πρόθεση ψήφου | *Follow-up question*

Βλέπε Αυθόρμητη πρόθεση ψήφου.

Πληθυσμός | *Population*

Ονομάζεται το σύνολο των ανθρώπων ή των αντικειμένων, των οποίων θέλουμε να μελετήσουμε ένα χαρακτηριστικό (π.χ. την κομματική προτίμηση της ψήφου). Το σύνολο των τιμών μιας τυχαίας μεταβλητής *X* περιγράφει τις δυνατές τιμές κάποιου χαρακτηριστικού ενός πληθυσμού. Για αυτό το λόγο, πολλές φορές, η τυχαία μεταβλητή ταυτίζεται με τον πληθυσμό στον οποίο αναφέρεται και χαρακτηρίζεται επίσης ως πληθυσμός. Ειδικά στην περίπτωση των δημοσκοπήσεων, πληθυσμός θεωρείται το σύνολο του εκλογικού σώματος.

Πολιτική στάθμιση | *Political Weighting*

Βλέπε Στάθμιση.

Πολυσταδιακή κατά συστάδες δειγματοληψία | *Multistage cluster sampling*

Βλέπε Δειγματοληψία κατά συστάδες.

Πολυσταδιακή στρωματοποιημένη δειγματοληψία | *Stratified multistage sampling*

Μέθοδος δειγματοληψίας που συνδυάζει τη στρωματοποιημένη και την πολυσταδιακή κατά συστάδες δειγματοληψία. Σύμφωνα με αυτήν τη μέθοδο, ο πληθυσμός χωρίζεται σε στρώματα, κάθε στρώμα σε συστάδες και στη συνέχεια, από κάθε στρώμα επιλέγονται ορισμένες συστάδες. Κατά τη διαδικασία της δειγματοληψίας τηρούνται οι συνθήκες, τόσο της στρωματοποιημένης, όσο και της δειγματοληψίας κατά συστάδες (βλέπε λήμμα).

Πολυσυγγραμμικότητα | Multicollinearity

Όταν σε ένα υπόδειγμα γραμμικής παλινδρόμησης, οι ερμηνευτικές μεταβλητές εμφανίζουν έντονη συσχέτιση μεταξύ τους, δηλαδή οι αντίστοιχοι συντελεστές συσχέτισης είναι υψηλοί, κατ' απόλυτη τιμή, το υπόδειγμα παρουσιάζει πρόβλημα πολυσυγγραμμικότητας. Σε αυτή την περίπτωση, μειώνεται η ακρίβεια των εκτιμήσεων των παραμέτρων του υποδείγματος και η αξιοπιστία των αντίστοιχων στατιστικών ελέγχων.

Ποσοστό απόκρισης | Response rate

Η διαδικασία της δειγματοληψίας σε μια δημοσκόπηση πραγματοποιείται σε διάφορα στάδια. Αρχικά, επιλέγεται ένα δείγμα, αντιπροσωπευτικό του πληθυσμού. Ωστόσο, μεσολαβούν αρκετά στάδια ανάμεσα στην επιλογή του αρχικού δείγματος και στον προσδιορισμό του τελικού δείγματος, εξαιτίας, κυρίως, της αδυναμίας επικοινωνίας και της άρνησης συμμετοχής στην έρευνα κάποιων ερωτώμενων. Στο τελικό δείγμα περιλαμβάνονται μόνο οι ερωτώμενοι, οι οποίοι ολοκλήρωσαν το σύνολο της συνέντευξης της συγκεκριμένης δημοσκόπησης. Το τελικό δείγμα είναι σχεδόν πάντα ένα υποσύνολο του αρχικού δείγματος. Το πηλίκο του μεγέθους του τελικού δείγματος, προς το μέγεθος του αρχικού δείγματος ονομάζεται *ποσοστό απόκρισης*.

Πρόβλεψη | Forecast

Σε ένα υπόδειγμα γραμμικής παλινδρόμησης της μορφής $y_t = \hat{x}_t\beta + \varepsilon_t$, πρόβλεψη της y_t , για μια περίοδο t , ονομάζεται η τιμή $\hat{x}_t\beta$, με δεδομένες τις τιμές των ερμηνευτικών μεταβλητών x_t και των παραμέτρων β .

Στη θεωρία των χρονολογικών σειρών, μια εκτιμήτρια της X_{t+m} , με βάση τις τιμές των τυχαίων μεταβλητών $X_t, X_{t-1}, \dots$ ονομάζεται πρόβλεψη της X_{t+m} και συμβολίζεται με $\hat{X}_t(m)$. Μια σημαντική διάκριση των προβλέψεων της X_t προκύπτει με βάση το εάν η αντίστοιχη τιμή x_t περιλαμβάνεται ή όχι στο σύνολο των παρατηρήσεων. Όταν το υπόδειγμα εκτιμάται χρησιμοποιώντας και την τιμή x_t (in sample forecast), η αντίστοιχη πρόβλεψη $\hat{X}_{t-1}(1)$ που προκύπτει ονομάζεται *προσαρμογή (fitting)*. Εάν όμως, το υπόδειγμα εκτιμάται χωρίς την τιμή x_t , τότε η εκτιμήτρια $\hat{X}_{t-1}(1)$, για $m=1$, διατηρεί την ορολογία πρόβλεψη της τιμής της τυχαίας μεταβλητής (out of sample forecast – DeLurgio 1998). Η πρόβλεψη μπορεί να επεκταθεί σε μεγαλύτερο χρονικό ορίζοντα ($m>1$), ενώ η προσαρμογή υπολογίζεται μόνο για $m=1$.

Η μεθοδολογική επιλογή της συγκεκριμένης απόδοσης των όρων in sample forecast και out of sample forecast στηρίζεται, αφενός, στην ουσιαστική διαφορά που προκύπτει από την ενσωμάτωση ή μη στη χρονοσειρά της προβλεπόμενης τιμής x_t , και αφετέρου, στη σημασία του όρου πρόβλεψη στα ελληνικά. Στην περίπτωση, κατά την οποία, η τιμή x_t ανήκει στο σύνολο των παρατηρήσεων, η πρόβλεψη της τιμής της, από ένα στατιστικό υπόδειγμα, προβλέπει μια τιμή που είναι εκ των προτέρων γνωστή. Δηλαδή, στην πραγματικότητα, επιχειρεί απλώς να υπολογίσει την τιμή που θα λάμβανε η χρονοσειρά την περίοδο t , χωρίς την επίδραση του διαταρακτικού όρου (βλέπε λήμμα). Επομένως, μέσω της πρόβλεψης, «προσαρμόζουμε» στη x_t την αναμενόμενη, από το συγκεκριμένο υπόδειγμα, τιμή. Αντίθετα, όταν η τιμή x_t δεν ανήκει στο σύνολο των παρατηρήσεων, η πρόβλεψη της τιμής της από ένα στατιστικό υπόδειγμα «προβλέπει», με την κυριολεκτική σημασία του όρου, μια μελλοντική και κατά συνέπεια, πραγματικά άγνωστη τιμή. Όπου δεν υπάρχει κίνδυνος σύγχυσης, ο όρος πρόβλεψη χρησιμοποιείται με την κυριολεκτική σημασία του, δηλαδή αποδίδει τον όρο out of sample forecast.

Πρόβλεψη εκλογικού αποτελέσματος | *Forecast of elections' result*

Στη θεωρία των χρονολογικών σειρών, ο όρος πρόβλεψη (*out of sample forecast*) της τιμής μιας χρονολογικής σειράς χρησιμοποιείται, όταν η προβλεπόμενη τιμή βρίσκεται πέρα από το χρονικό διάστημα που καλύπτουν οι παρατηρήσεις (*unknown future value*). Στη μεθοδολογία της Public Issue, ο όρος πρόβλεψη εκλογικού αποτελέσματος (*forecast of elections' result*) περιγράφει την πρόβλεψη (*out of sample forecast*) του εκλογικού αποτελέσματος, όταν η εκλογική αναμέτρηση θεωρείται ως μια μελλοντική και άγνωστη τιμή της χρονοσειράς πρόθεσης ψήφου. Πραγματοποιείται με τη βοήθεια στατιστικών υποδειγμάτων και αποτελεί «προβολή» (*projection*), στο μέλλον, της συστηματικής συμπεριφοράς (*pattern*), η οποία παρατηρείται στη διαχρονική εξέλιξη της εκλογικής επιρροής των κομμάτων, τόσο στο παρελθόν, όσο και στο παρόν.

Η εκτίμηση εκλογικής επιρροής (*vote estimate*), κατά τη διάρκεια του εκλογικού κύκλου, συνιστά μια διόρθωση της πρόθεσης ψήφου των κομμάτων, κατά τη χρονική στιγμή διεξαγωγής της έρευνας. Από την άλλη, κατά τη διάρκεια της προεκλογικής περιόδου, η εκτίμηση της εκλογικής επιρροής, μπορεί να θεωρηθεί πρόβλεψη του εκλογικού αποτελέσματος, με την τρέχουσα σημασία του όρου, λόγω του χαρακτήρα των προεκλογικών ερευνών. Ωστόσο, είναι απαραίτητο να διευκρινισθεί, ότι μόνο η εκτίμηση της εκλογικής επιρροής, η οποία προκύπτει από τις τελευταίες δημοσκοπήσεις και βεβαίως υπό την προϋπόθεση ότι δεν υφίσταται περίοδος απαγόρευσης δημοσίευσης, όπως συμβαίνει π.χ. στις ΗΠΑ ή τη Μεγάλη Βρετανία, μπορεί να θεωρηθεί πρόβλεψη (*out of sample forecast*), με την κυριολεκτική έννοια, με την οποία χρησιμοποιείται ο όρος στη θεωρία των χρονολογικών σειρών (Worcester, Mortimore and Gosschalk 2001).

Προηγούμενη ψήφος | *Past vote*

Αποτελεί κατηγορική μεταβλητή, η οποία αποτυπώνει τι ψήφισαν οι ερωτώμενοι μιας δημοσκοπήσης στις αμέσως προηγούμενες βουλευτικές εκλογές. Λαμβάνει τις ακόλουθες δυνατές τιμές: «ψήφος» σε οποιοδήποτε κόμμα, «δεν ψήφισα», «λευκό/άκυρο», «δεν θυμάμαι/δεν απαντώ» και «είμαι νέος ψηφοφόρος», για όσους δεν είχαν δικαίωμα ψήφου, κατά την περίοδο διεξαγωγής των προηγούμενων βουλευτικών εκλογών. Βλέπε και Στάθμιση με προηγούμενη ψήφο.

Πρόθεση ψήφου | *Voting intentions*

Ως εννοιολογική κατηγορία, η πρόθεση ψήφου (*voting intentions*) ενσωματώνει δύο διαφορετικές μετρήσεις: Η πρώτη αποτελεί ένδειξη για το κόμμα ή τον υποψήφιο αξιωματούχο που κάποιος πολίτης προτιμά και η δεύτερη, ένδειξη για το πόσο πιθανό είναι ο πολίτης να προσέλθει στην κάλπη την ημέρα των εκλογών (Traugott and Lavrakas 1996, 15). Ωστόσο, στην Ελλάδα, για ιστορικούς λόγους (καθεστώδες υποχρεωτικής ψηφοφορίας και πολιτική κουλτούρα υψηλής συμμετοχής), η έννοια αφορά σχεδόν αποκλειστικά την πρώτη διάστασή της. Η πρόθεση ψήφου κατασκευάζεται με βάση τη σχετική ερώτηση που περιλαμβάνεται στο μεθοδολογικό εργαλείο κάθε δημοσκοπήσης, το ερωτηματολόγιο.

Στη μεθοδολογία της Public Issue, η αποτύπωση της πρόθεσης ψήφου γίνεται με τη βοήθεια μιας διπλής ερώτησης που καταγράφει αρχικά την *αυθόρμητη πρόθεση ψήφου* των ερωτώμενων (χωρίς υπόμνηση των πολιτικών κομμάτων) και εν συνεχεία, για το τμήμα εκείνων των ερωτώμενων που δηλώνει αυθόρμητα «αναποφάσιστος/η» την *πιθανότερη πρόθεση ψήφου*. Η ακριβής διατύπωση της ερώτησης έχει ως εξής: «Στις εκλογές που έρχονται, μπορείτε να μου πείτε ποιο κόμμα θα ψηφίσετε;» Από τον ερευνητή σημειώνεται

μόνο μια (οποιαδήποτε) αυθόρμητη απάντηση. «Και ποιο θα λέγατε ότι είναι πιο πιθανό να ψηφίσετε;» Από τον ερευνητή σημειώνεται μόνο μια (οποιαδήποτε) αυθόρμητη απάντηση. Η δεύτερη ερώτηση επιτρέπει να διευκρινισθεί ένα τμήμα αυτής της κατηγορίας των ερωτώμενων. Από τον συνδυασμό των δύο ερωτήσεων (αυθόρμητης και πιθανότερης πρόθεσης ψήφου), προκύπτει η τελική κατανομή της πρόθεσης ψήφου των ερωτώμενων.

Η πρόθεση ψήφου αποτελεί κατηγορική μεταβλητή (*categorical variable*) και λαμβάνει τις ακόλουθες δυνατές τιμές: πρόθεση ψήφου σε οποιοδήποτε κόμμα, «αναποφάσιτος/η», «δεν θα ψηφίσω», «λευκό/άκυρο» και «δεν γνωρίζω/δεν απαντώ». Στην εποχή της γενικευμένης χρήσης των δημοσκοπήσεων, από τα Μέσα Ενημέρωσης, συχνά παραγνωρίζεται το γεγονός, ότι δύο κατηγορίες της συγκεκριμένης μεταβλητής («αναποφάσιτος/η» και «δεν γνωρίζω/δεν απαντώ») αποτελούν «νοντική κατασκευή» των δημοσκοπήσεων και δεν υπάρχουν στην πραγματική κάλπη.

Προσαρμογή τιμής χρονοσειράς | *Fitting*

Βλέπε Πρόβλεψη.

Προσαρμογή υποδείγματος | *Fitting process*

Ονομάζεται η διαδικασία, κατά την οποία επιλέγεται το υπόδειγμα γραμμικής παλινδρόμησης ή χρονολογικών σειρών, που προσαρμόζεται καλύτερα στις διαθέσιμες παρατηρήσεις μιας χρονολογικής σειράς. Για καθένα από τα «υποψήφια» υποδείγματα, υπολογίζονται οι αποκλίσεις των «προσαρμογών» (*fitting*, βλέπε λήμμα) των τιμών της χρονοσειράς, από τις αντίστοιχες πραγματικές τιμές. Η επιλογή του κατάλληλου υποδείγματος πραγματοποιείται με βάση γνωστά στατιστικά κριτήρια, όπως ο συντελεστής προσδιορισμού (βλέπε λήμμα) και το κριτήριο του Akaike (βλέπε λήμμα).

Πρωτογενή δεδομένα | *Raw data*

Τα δεδομένα μιας έρευνας, όπως προκύπτουν κατά τη συλλογή τους. Στις δημοσκοπήσεις, με αυτόν τον όρο νοούνται τα ποσοστά που καταγράφονται σε όλες τις δυνατές απαντήσεις μιας ερώτησης, πριν από οποιαδήποτε στατιστική επεξεργασία τους (στάθμιση, εξομάλυνση κ.λπ.).

Πρωτογενή στοιχεία

Βλέπε Πρωτογενή δεδομένα.

Ρευστότητα της ψήφου

Βλέπε Εκλογική μεταβλητότητα/πτητικότητα.

Σπειροειδής της σιωπής | *Spiral of silence*

Η θεωρία της Γερμανίδας πολιτικής επιστήμονος Noelle-Neumann (1993). Σύμφωνα με αυτήν, το άτομο έχει την τάση να υιοθετεί την άποψη που το ίδιο αντιλαμβάνεται ως κυρίαρχη, εξαιτίας του φόβου της κοινωνικής απομόνωσης.

Σταδιακή παλινδρόμηση | *Stepwise method*

Μέθοδος επιλογής των κατάλληλων ερμηνευτικών μεταβλητών ενός υποδείγματος γραμμικής παλινδρόμησης, από ένα σύνολο υποψήφιων μεταβλητών. Η διαδικασία επιλογής των μεταβλητών γίνεται σταδιακά, με την εισαγωγή ή απόρριψη μιας μόνο μεταβλητής κάθε φορά, με βάση τους συντελεστές συσχέτισης μεταξύ της εξαρτημένης και των υποψή-

φίων ερμηνευτικών μεταβλητών. Τα πιο γνωστά στατιστικά προγράμματα (π.χ. το SPSS) περιλαμβάνουν έναν αυτοματοποιημένο αλγόριθμο υλοποίησης της μεθόδου. Η χρήση της μεθόδου αφαιρεί από το υπόδειγμα όσες μεταβλητές δεν είναι *στατιστικά σημαντικές* (σε κάποιο επιλεγμένο επίπεδο *σημαντικότητας*) και προσατεύει, σε σημαντικό βαθμό, το υπόδειγμα από προβλήματα *πολυσυγγραμμικότητας* (βλέπε λήμμα).

Σταθερή διαχρονική επιρροή | Constant election base

Ο όρος αναφέρεται στη διαχρονικά σταθερή εκλογική βάση ενός κόμματος στις βουλευτικές εκλογές, δηλαδή σε εκείνο το ποσοστό, περί το οποίο κυμαίνεται διαχρονικά η επιρροή του στις βουλευτικές εκλογές, σύμφωνα με τις *τάσεις* (με την ευρεία έννοια του όρου) και τα σημαντικά γεγονότα της υπό εξέταση περιόδου.

Στάθμιση | Weighting

Τα δείγματα των δημοσκοπήσεων επιλέγονται, συνήθως, χρησιμοποιώντας διάφορες παραλλαγές της *τυχαίας δειγματοληψίας* (*απλή τυχαία, στρωματοποιημένη κ.λπ.*). Ταυτόχρονα, το *δείγμα* πρέπει να είναι *αντιπροσωπευτικό* (βλέπε λήμμα) του *πληθυσμού*.

Τι γίνεται όταν, για διάφορους λόγους, το δείγμα που επιλέχθηκε, βρεθεί να αποτελείται από 200 (20%) άνδρες και 800 (80%) γυναίκες; Τότε το δείγμα «*σταθμίζεται*», ώστε το αποτέλεσμα της έρευνας να προσεγγίζει εκείνο που θα καταγράφονταν, εάν το δείγμα αποτελούσαν πράγματι από 500 άνδρες και 500 γυναίκες. Η *στάθμιση* πραγματοποιείται πολλαπλασιάζοντας τις απαντήσεις των ανδρών με συντελεστή 2,5 (50/20) και τις απαντήσεις των γυναικών με 0,625 (50/80). Σε περίπτωση που η *στάθμιση* αφορά αποκλίσεις σε δύο ή περισσότερες μεταβλητές, οι συντελεστές υπολογίζονται με βάση τη *διασταύρωση* (*cross-tabulation*) των εν λόγω μεταβλητών. Όταν η *στάθμιση* πραγματοποιείται με βάση δημογραφικές μεταβλητές ονομάζεται *δημογραφική*, ενώ όταν πραγματοποιείται με βάση την ψήφο των ερωτώμενων στις τελευταίες (βουλευτικές) εκλογές ή την κομματική τους αυτοτοποθέτηση, ονομάζεται *πολιτική στάθμιση* ή *στάθμιση με την προηγούμενη ψήφο*.

Παλιότερα, η *πολιτική στάθμιση* αποτελούσε την πιο διαδεδομένη μέθοδο βελτίωσης των πρωτογενών αποτελεσμάτων των δημοσκοπήσεων. Ωστόσο, η χρήση της *πολιτικής στάθμισης*, και ιδίως εκείνης με την *προηγούμενη ψήφο*, αντιμετωπίζει σημαντικά προβλήματα, διότι αρκετοί ψηφοφόροι δεν απαντούν ανεπιπρόσπαστοι ή ειλικρινά στην ερώτηση «*τι ψήφισαν στις τελευταίες εκλογές*» (Moon 1999, 193-195). Συμβαίνει συχνά να «*χρωματίζουν*» τις παλιότερες επιλογές τους, με βάση τη σημερινή κομματική προτίμησή τους, δηλαδή να απαντούν ότι ψήφισαν στις *προηγούμενες* εκλογές εκείνο το κόμμα που προτίθενται να ψηφίσουν στις *επόμενες* εκλογές, ή να δηλώνουν (ψευδώς) ότι ψήφισαν τον νικητή (των προηγούμενων εκλογών), ή απλώς να μη θυμούνται τι ψήφισαν στις προηγούμενες εκλογές (Boy and Chiché 1999). Είναι χαρακτηριστικό, ότι μετά τη δολοφονία του Τζ. Κέννεντυ τα 2/3 των Αμερικανών ψηφοφόρων δήλωσαν πως τον είχαν ψηφίσει στις εκλογές του 1960 (!), ενώ στην πραγματικότητα είχε εκλεγεί με ποσοστό 49,6% (Worcester, Mortimore and Gosschalk 2001). Επιπλέον, η αξία της *στάθμισης* με την *προηγούμενη ψήφο* διαρκώς μειώνεται, καθώς όλο και λιγότεροι ψηφοφόροι δηλώνουν τι ψήφισαν στις προηγούμενες εκλογές (Sparrow 2005). Η καθιέρωση πολλαπλών και διαφορετικού τύπου εκλογικών αναμετρήσεων, π.χ. ευρωεκλογές, νομαρχιακές, περιφερειακές, κατά τις τελευταίες δεκαετίες έχει ενισχύσει περαιτέρω αυτήν την *τάση* (Moon 1999, Boy and Chiché 1999).

Γενικότερα, η *πολιτική στάθμιση* μπορεί να είναι αποτελεσματική μόνο στην περί-

πτωση που η προηγούμενη ψήφος είναι σταθερή, κατά τη διάρκεια ενός εκλογικού κύκλου ή μεταβάλλεται πολύ αργά και ανεξάρτητα της πρόθεσης ψήφου. Όμως, είναι συχνότερο το φαινόμενο, η εξέλιξη της προηγούμενης ψήφου να ακολουθεί συστηματικά την ίδια διακύμανση με την εξέλιξη της πρόθεσης ψήφου και κατά συνέπεια να παρουσιάζει έντονη μεταβλητότητα. Σε αυτήν την περίπτωση, η προηγούμενη ψήφος «χρωματίζεται», εμπεριέχει δηλαδή μεροληψία (την προβολή στο παρελθόν των σημερινών προτιμήσεων).

Ως αποτέλεσμα των σημαντικών μεθοδολογικών προβλημάτων, η πολιτική στάθμιση τείνει πλέον να εγκαταλειφθεί διεθνώς από αρκετές γνωστές εταιρίες του κλάδου, με χαρακτηριστικότερα παραδείγματα την Gallup στις ΗΠΑ, από το 1989, και την Ipsos/MORI στη Μ. Βρετανία. Ακολουθώντας τη διεθνή τάση, η Public Issue έχει εγκαταλείψει την πολιτική στάθμιση από το 2004. Ιδίως σε εποχές αυξημένης εκλογικής ρευστότητας και αποδυνάμωσης του δεσμού των πολιτών με τα κόμματα, όπως η σημερινή, η μέθοδος της στάθμισης, αντί να βελτιώσει την ακρίβεια των εκτιμήσεων, μπορεί –αντίθετα– να την επιδεινώσει επικίνδυνα. Παρ' όλα αυτά, στη χώρα μας, η στάθμιση με την προηγούμενη ψήφο θεωρείται «επιστημονικό θέσφατο» και εξακολουθεί να αποτελεί την πιο διαδεδομένη στατιστική τεχνική «διόρθωσης» των πρωτογενών στοιχείων της πρόθεσης ψήφου. Ταυτόχρονα, ο τρόπος που χρησιμοποιείται αποτελεί τον κατεξοχήν ψευδο-επιστημονικό μηχανισμό χειραγώγησης των δημοσκοπήσεων και υπαγωγής τους σε πολιτικές σκοπιμότητες.

Στάθμιση με προηγούμενη ψήφο | Weighting by past vote

Βλέπε Στάθμιση.

Σταθμισμένο άθροισμα των τετραγώνων των καταλοίπων | Weighted residual sum of squares

Βλέπε Μέθοδος σταθμισμένων ελαχίστων τετραγώνων.

Στατιστικός έλεγχος | Statistical test

Ονομάζεται ένας έλεγχος που αφορά σε κάποια υπόθεση, σχετικά με έναν ή περισσότερους πληθυσμούς, ο οποίος πραγματοποιείται μέσω τυχαίων δειγμάτων από τους αντίστοιχους πληθυσμούς. Συνήθως αναφέρεται στην τιμή μιας παραμέτρου ενός πληθυσμού ή της σχέσης μεταξύ μέσω δύο παραμέτρων δύο διαφορετικών πληθυσμών.

Στατιστικοί έλεγχοι των υποδειγμάτων των μακροχρόνιων τάσεων της πρόθεσης ψήφου

Βλέπε αναλυτικά τα λήμματα: Εκτιμητής του Whittle, Έλεγχος ARCH, Έλεγχος Box-Ljung, Έλεγχος κανονικότητας Kolmogorov-Smirnov, Έλεγχος μηδενικού μέσου σφαλμάτων, Έλεγχος Ng-Perron, Έλεγχος στασιμότητας χρονολογικής σειράς, Έλεγχος στατιστικής σημαντικότητας των παραμέτρων, Έλεγχος του συντελεστή αυτοπαλινδρόμησης, Κριτήριο του Akaike.

Στάσιμη χρονοσειρά | Stationary time series

Βλέπε Ασθενώς στάσιμη χρονοσειρά.

Στατιστική σημαντικότητα | Statistical significance

Η στατιστική σημαντικότητα είναι μια θεμελιώδης έννοια της θεωρίας στατιστικών ελέγχων, που χρησιμοποιείται για την απόρριψη ή μη μιας υπόθεσης. Σε ένα στατιστικό έλεγχο, σφάλμα τύπου I ονομάζεται η απόρριψη της μηδενικής υπόθεσης, ενώ αυτή είναι αληθής. Επίπεδο σημαντικότητας (significance level) ονομάζεται η πιθανότητα του

σφάλματος τύπου I και ορίζεται συνήθως στο 5%. Η απόρριψη μιας υπόθεσης θεωρείται στατιστικά σημαντική, όταν η πιθανότητα εσφαλμένης απόρριψής της, δηλαδή η πιθανότητα σφάλματος τύπου I , περιορίζεται στο επιθυμητό επίπεδο σημαντικότητας.

Στην κατασκευή στατιστικών υποδειγμάτων, η μηδενική υπόθεση θεωρεί ότι ο συντελεστής μιας μεταβλητής είναι 0. Όταν η μηδενική υπόθεση απορρίπτεται σε μικρό επίπεδο σημαντικότητας, τότε ο συντελεστής, και κατ' επέκταση η μεταβλητή, θεωρείται στατιστικά σημαντικός και συνεπώς η μεταβλητή πρέπει να περιλαμβάνεται στο υπόδειγμα.

Στοχαστική διαδικασία | *Stochastic process*

Ονομάζεται μια συλλογή τυχαίων μεταβλητών $\{X_t, t \in T\}$, που περιγράφει τη διαχρονική εξέλιξη ενός φαινομένου (φυσικού, οικονομικού, πολιτικού κ.λπ.). Η τυχαία μεταβλητή X_t εκφράζει την τιμή του φαινομένου τη χρονική στιγμή t . Εάν το σύνολο T των τιμών της παραμέτρου t είναι ένα διάστημα της μορφής $[0, +\infty]$, τότε η στοχαστική διαδικασία είναι συνεχούς χρόνου, ενώ εάν είναι το σύνολο των ακεραίων αριθμών $\{0, 1, 2, \dots\}$, τότε η στοχαστική διαδικασία είναι διακριτού χρόνου. Η ύπαρξη συστηματικής διαχρονικής εξέλιξης (*pattern*), στις τιμές μιας στοχαστικής διαδικασίας, είναι δυνατόν να περιγραφεί από ένα μαθηματικό υπόδειγμα.

Στοχαστική διαδικασία διακριτού χρόνου | *Discrete time stochastic process*

Βλέπε Στοχαστική διαδικασία.

Στοχαστική διαδικασία συνεχούς χρόνου | *Continuous time stochastic process*

Βλέπε Στοχαστική διαδικασία.

Στοχαστική τάση | *Stochastic trend*

Όταν σε μια μη-στάσιμη στοχαστική διαδικασία, που περιγράφεται από ένα υπόδειγμα ARIMA (βλέπε λήμμα), η σταθερά $c = 0$, η διαδικασία έχει στοχαστική τάση, δηλαδή ο μέσος της μεταβάλλεται διαχρονικά, χωρίς ωστόσο, να παρουσιάζει μια σταθερή αύξηση ή μείωση, σε κάθε χρονική περίοδο.

Στρώματα | *Strata*

Βλέπε Στρωματοποιημένη δειγματοληψία.

Στρωματοποιημένη δειγματοληψία | *Stratified sampling*

Μέθοδος δειγματοληψίας, η οποία στηρίζεται στον διαχωρισμό του πληθυσμού σε στρώματα (*strata*), πριν την επιλογή του δείγματος. Τα στρώματα αποτελούν υποομάδες του πληθυσμού, που τα μέλη τους είναι όσο το δυνατόν ομοιογενή, ως προς το χαρακτηριστικό που μελετάται, ενώ είναι όσο το δυνατόν περισσότερο ανομοιογενείς (διαφέρουν η μια από την άλλη) μεταξύ τους. Κάθε μέλος του πληθυσμού πρέπει να ανήκει υποχρεωτικά σε ένα μόνο στρώμα. Μετά τον διαχωρισμό του πληθυσμού σε στρώματα, το δείγμα επιλέγεται ξεχωριστά από κάθε στρώμα. Το συνολικό δείγμα κατανέμεται στα στρώματα αναλογικά (*proportional allocation*), δηλαδή το μέγεθος του δείγματος από κάθε στρώμα είναι ανάλογο του μεγέθους του στον πληθυσμό. Συνήθως, το δείγμα κάθε στρώματος επιλέγεται με απλή τυχαία δειγματοληψία.

Σύγκλιση κατά πιθανότητα | *Convergence in probability*

Μια εκτιμήτρια $T(\tilde{X})$ της παραμέτρου θ συγκλίνει κατά πιθανότητα στην θ , όταν

$P(|T(\tilde{X}_n) - \theta| > \varepsilon) \rightarrow 0 \quad \forall \varepsilon > 0$, καθώς το $n \rightarrow \infty$ (συμβολισμός: $T(\tilde{X}) \xrightarrow{p} \theta$). Πρακτικά, αυτό σημαίνει ότι όσο μεγαλώνει το μέγεθος του δείγματος, η τιμή της εκτιμήτριας τείνει να ταυτιστεί με την πραγματική τιμή της παραμέτρου θ .

Συνάρτηση αυτοσυσχέτισης | Autocorrelation function

Σε μια στάσιμη χρονολογική σειρά, η ακολουθία των συντελεστών αυτοσυσχέτισης κ-τάξης r_k (βλέπε λήμμα) ονομάζεται συνάρτηση αυτοσυσχέτισης.

Συνάρτηση πιθανότητας | Probability function

Συνάρτηση πιθανότητας μιας διακριτής τυχαίας μεταβλητής X ονομάζεται μια συνάρτηση $p(x)$, η οποία υπολογίζει την πιθανότητα η τυχαία μεταβλητή X να λάβει ακριβώς την τιμή x , για κάθε δυνατή τιμή της X . Λαμβάνει πάντα μη-αρνητικές τιμές και το άθροισμά της, για όλες τις δυνατές τιμές της X , είναι ίσο με 1. Συνήθως, για λόγους συντομίας, ονομάζεται κατανομή της X .

Συνάρτηση πιθανοφάνειας | Likelihood function

Βλέπε Μέθοδος μέγιστης πιθανοφάνειας.

Συνάρτηση πυκνότητας πιθανότητας | Probability density function

Συνάρτηση πυκνότητας πιθανότητας μιας συνεχούς τυχαίας μεταβλητής X ονομάζεται μια συνάρτηση $f(x)$, όταν $P(a \leq X \leq b) = \int_a^b f(x)dx$. Η συνάρτηση πυκνότητας πιθανότητας $f(x)$ υπολογίζει την πιθανότητα η τιμή της αντίστοιχης τυχαίας μεταβλητής X να βρίσκεται εντός ενός συγκεκριμένου διαστήματος. Λαμβάνει πάντα μη-αρνητικές τιμές και το ολοκλήρωμά της, πάνω στο σύνολο των δυνατών τιμών της X είναι ίσο με 1. Συνήθως, για λόγους συντομίας, ονομάζεται κατανομή της X .

Σύνδρομο του νικητή

Βλέπε Επίδραση υπέρ του νικητή και Επίδραση των δημοσκοπήσεων.

Συνδιακύμανση | Covariance

Συνδιακύμανση δύο τυχαίων μεταβλητών X, Y ονομάζεται ο αριθμός $\text{Cov}(X, Y) = E\{(X - \mu_X)(Y - \mu_Y)\}$. Βλέπε και Συντελεστής συσχέτισης.

Συνδυαστικά υποδείγματα χρονολογικών σειρών και διαστρωματικών στοιχείων | Time series-cross section data models

Με τον όρο συνδυαστικά στοιχεία χρονολογικών σειρών και διαστρωματικών παρατηρήσεων (time series-cross section data) εννοούνται τα στοιχεία που συλλέγονται από την επαναλαμβανόμενη παρατήρηση συγκεκριμένων μονάδων (ατόμων, επιχειρήσεων, περιοχών, κρατών κ.λπ.), σε περιοδικά χρονικά διαστήματα. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η καταγραφή του εκλογικού αποτελέσματος των 56 ελάσσωνων εκλογικών περιφερειών, σε μια σειρά εκλογικών αναμετρήσεων. Τα υποδείγματα γραμμικής παλινδρόμησης που χρησιμοποιούνται για την ανάλυση των εν λόγω είδους δεδομένων ονομάζονται συνδυαστικά υποδείγματα χρονολογικών σειρών και διαστρωματικών στοιχείων.

Συνεπής εκτιμήτρια | Consistent estimator

Μια εκτιμήτρια $T(\tilde{X})$ της παραμέτρου θ ονομάζεται συνεπής, όταν $T(\tilde{X}) \xrightarrow{p} \theta$, δηλαδή όταν συγκλίνει κατά πιθανότητα στο θ . Πρακτικά, αυτό σημαίνει ότι όσο μεγαλώνει το

μέγεθος του δείγματος, η τιμή της εκτιμήτριας τείνει να ταυτιστεί με την αληθινή τιμή της παραμέτρου θ .

Συνεχής τυχαία μεταβλητή | Continuous random variable

Μια τυχαία μεταβλητή ονομάζεται συνεχής (*continuous*), όταν οι τιμές της είναι υπεραριθμήσιμες, δηλαδή δεν μπορούν να αντιστοιχηθούν με τους ρητούς αριθμούς. Συνήθως, οι τιμές μιας συνεχούς τυχαίας μεταβλητής είναι ένα υποσύνολο των πραγματικών αριθμών.

Συνολικό σφάλμα | Total error

Ονομάζεται η συνολική απόκλιση της διευκρινισμένης πρόθεσης ψήφου ενός κόμματος που παρατηρείται σε μια δημοσκοπήση, από το πραγματικό εκλογικό αποτέλεσμα του ίδιου κόμματος στις επερχόμενες εκλογές.

Συντελεστής αυτοπαλινδρόμησης | Autoregressive coefficient

Βλέπε Αυτοπαλίνδρομα υποδείγματα.

Συντελεστής αυτοσυσχέτισης κ-τάξης | k-order autocorrelation coefficient

Συντελεστής αυτοσυσχέτισης κ-τάξης μιας στάσιμης χρονολογικής σειράς $\{X_t, t \in T\}$ ονομάζεται ο αριθμός

$$r_k = \frac{\text{Cov}(X_t, X_{t+k})}{\sigma_x^2}$$

Λαμβάνει τιμές από -1 ως και 1. Όταν η τιμή του δείκτη είναι θετική, τότε η επόμενη παρατήρηση έχει την τάση να βρεθεί προς το ίδιο μέρος του μέσου, με την αμέσως προηγούμενη. Όταν η τιμή του δείκτη είναι αρνητική, τότε η επόμενη παρατήρηση έχει την τάση να βρεθεί προς το αντίθετο μέρος του μέσου, σε σχέση με την αμέσως προηγούμενη.

Συντελεστής Beta | Beta coefficient

Βλέπε Δείκτης ευαισθησίας.

Συντελεστής εμπιστοσύνης | Confidence coefficient

Βλέπε Διάστημα εμπιστοσύνης.

Συντελεστής προσδιορισμού | Coefficient of determination

Ο συντελεστής προσδιορισμού ενός στατιστικού υποδείγματος (γραμμικής παλινδρόμησης ή χρονολογικών σειρών) R^2 ορίζεται ως η αναλογία της συνολικής διακύμανσης της εξαρτημένης μεταβλητής που μπορεί να ερμηνευθεί από το υπόδειγμα. Ο συντελεστής προσδιορισμού υπολογίζεται πάντοτε μετά την εκτίμηση του υποδείγματος και λαμβάνει τιμές μεταξύ 0 και 1. Υψηλή τιμή του R^2 υποδηλώνει ισχυρή συσχέτιση μεταξύ της εξαρτημένης και των ερμηνευτικών μεταβλητών. Ο συντελεστής προσδιορισμού χρησιμοποιείται για την αξιολόγηση ενός υποδείγματος και, στην περίπτωση των υποδειγμάτων γραμμικής παλινδρόμησης, ως κριτήριο για την επιλογή του κατάλληλου υποδείγματος. Ωστόσο, πολλές φορές η αυθαίρετη αύξηση του αριθμού των ερμηνευτικών μεταβλητών οδηγεί σε πλασματική αύξηση του R^2 . Για τον λόγο αυτό, στην πράξη χρησιμοποιείται μια παραλλαγή του, ο διορθωμένος συντελεστής συσχέτισης $\bar{R}^2$, ο οποίος θεωρείται καταλληλότερο μέτρο της ερμηνευτικής ικανότητας ενός υποδείγματος.

Συντελεστής στάθμισης | Weighting factor

Διεθνώς, οι περισσότερες εταιρείες που σταθμίζουν με την προηγούμενη ψήφο υπερβαίνουν τα προβλήματα της μεθόδου, προσπαθώντας να εκτιμήσουν το «φυσιολογικό» ποσοστό της εσφαλμένης ανάκλησης. Στη συνέχεια, το ποσοστό-στόχος της στάθμισης, για κάθε κόμμα, υπολογίζεται από το σταθμισμένο μέσο όρο της πραγματικής και της δειγματικής προηγούμενης ψήφου. Το βάρος της πραγματικής προηγούμενης ψήφου, στο σταθμισμένο μέσο όρο, ονομάζεται συντελεστής στάθμισης.

Συντελεστής συσχέτισης | Correlation coefficient

Συντελεστής συσχέτισης (Correlation coefficient) δύο τυχαίων μεταβλητών X, Y ονομάζεται ο αριθμός

$$r(X, Y) = \frac{\text{Cov}(X, Y)}{\sigma_x \sigma_y}$$

Ο συντελεστής συσχέτισης είναι ένα μέτρο της γραμμικής εξάρτησης μεταξύ των μεταβλητών X και Y . Λαμβάνει τιμές από -1 ως και 1 . Όταν ο δείκτης έχει τιμή 1 ή -1 , τότε η μια μεταβλητή είναι γραμμικός συνδυασμός της άλλης, δηλαδή οι τιμές τους βρίσκονται πάνω σε μια ευθεία. Όταν η τιμή του είναι θετική, τότε υπάρχει θετική συσχέτιση μεταξύ των X, Y , δηλαδή, η αύξηση της μιας προκαλεί και αύξηση της άλλης. Αντίθετα, όταν η τιμή του είναι αρνητική, τότε υπάρχει αρνητική συσχέτιση μεταξύ των X, Y , δηλαδή, η αύξηση της μιας προκαλεί μείωση της άλλης. Η διαφορά του συντελεστή συσχέτισης από τη συνδιακύμανση έγκειται στο γεγονός, ότι η συνδιακύμανση επηρεάζεται από τις μονάδες μέτρησης των δύο μεταβλητών, ενώ ο συντελεστής συσχέτισης όχι, καθώς πρόκειται για ποσοστό. Βλέπε και Συνδιακύμανση.

Συσπείρωση γύρω από τη σημαία | Rally around the flag ή Rally effect

Η έννοια χρησιμοποιείται στην πολιτική επιστήμη και στις διεθνείς σχέσεις για να εξηγήσει τη βραχυπρόθεσμη αύξηση της λαϊκής υποστήριξης στον Πρόεδρο των ΗΠΑ, που εμφανίζεται κατά τη διάρκεια διεθνών κρίσεων ή πολέμων. Η πολιτική σημασία του φαινομένου είναι προφανής, διότι κατά τη διάρκειά του, η κοινωνική αποδοκίμασία από τις ασκούμενες εγχώριες πολιτικές αναστέλλεται.

Η επίδραση που ασκούν διεθνή γεγονότα ή κρίσεις στη δημοτικότητα του Προέδρου και αρκετές φορές στο σύνολο των θεσμών του πολιτικού συστήματος περιγράφεται ως *rally around the flag* ή συντομότερα *rally effect*, που έχει αποδοθεί στα ελληνικά ως *επίδραση συσπείρωσης* (Μαυρή 2002α). Η βραχυπρόθεσμη συσπείρωση γύρω από τον Πρόεδρο των ΗΠΑ έχει παρατηρηθεί αρκετές φορές ιστορικά. Με βάση την ιστορική χρονοσειρά δημοσκοπήσεων που διαθέτει ο παλαιότερος στον κόσμο αμερικανικός οργανισμός ερευνών κοινής γνώμης Gallup, προκύπτει ότι από το 1941 μέχρι το 2001 είχαν εμφανιστεί στην αμερικανική πολιτική σκηνή δεκαέξι γεγονότα που άσκησαν σημαντική επίδραση συσπείρωσης στην προεδρική δημοτικότητα, δηλαδή αύξησαν απότομα και σημαντικά την κοινωνική αποδοχή του προεδρικού έργου (Μαυρή 2002α). Οι «επιδράσεις συσπείρωσης» θεωρούνται σημαντικές, όταν η μεταβολή στην αποδοχή του προεδρικού έργου που προκαλούν είναι μεγαλύτερη από 10%, η δε διάρκειά τους ποικίλει σημαντικά. Χαρακτηριστικότερα παραδείγματα αποτελούν η αύξηση της δημοτικότητας του Φ. Ρούζβελτ, μετά την επίθεση στο Περλ Χάρμπορ (1941) και του Τζ. Μπους μετά την επίθεση στους Δίδυμους Πύργους (2001).

Στην Ελλάδα, στη διάρκεια της περιόδου που καλύπτει το Πολιτικό Βαρόμετρο της Public Issue, το εν λόγω φαινόμενο έχει παρατηρηθεί δύο φορές: 1) Η πρώτη

αφορά την αύξηση της εκλογικής επιρροής του ΠΑΣΟΚ, λόγω της ραγδαίας ανόδου του Χρηματιστηρίου, το καλοκαίρι του 1999, η οποία οδήγησε στην οριακή του νίκη στις βουλευτικές εκλογές του 2000. 2) Η δεύτερη, σημαντικότερη (μετά το 1974) και πλέον αντιπροσωπευτική για τα ελληνικά δεδομένα *επίδραση συσπείρωσης*, αφορά την εκλογική νίκη του ΣΥΡΙΖΑ, τον Ιανουάριο του 2015, και τη διαπραγμάτευση του 3ου Μνημονίου, που διεξήγαγε η νέα κυβέρνηση στους μήνες που ακολούθησαν, μέχρι το Δημοψήφισμα της 5ης Ιουλίου 2015.

Συστάδα | Cluster

Βλέπε *Δειγματοληψία κατά συστάδες*.

Συστηματικό σφάλμα | Systematic error

Βλέπε *Μεροληψία της πρόθεσης ψήφου*.

Συχνότητα παρατηρήσεων | Sampling frequency

Ο αριθμός των παρατηρήσεων που λαμβάνονται στη μονάδα του χρόνου, αποτελεί κρίσιμο μέγεθος στη μελέτη των *χρονολογικών σειρών*, διότι καθορίζει το χρονικό διάστημα μεταξύ δύο παρατηρήσεων.

Σφάλματα | Errors

Σε ένα υπόδειγμα γραμμικής παλινδρόμησης ή ένα υπόδειγμα *χρονολογικών σειρών*, *σφάλματα* ονομάζονται οι διαφορές $\varepsilon_t = X_t - \hat{X}_t$, όπου X_t είναι η εξαρτημένη μεταβλητή του υποδείγματος και $\hat{X}_t$ η τιμή της X_t που προκύπτει από τις ερμηνευτικές μεταβλητές του υποδείγματος.

Σφάλμα εξειδίκευσης | Specification error

Ο όρος αναφέρεται στο *σφάλμα* που μπορεί να πραγματοποιηθεί κατά τη διαδικασία *μαθηματικής εξειδίκευσης* (βλέπε *λήμμα*) ενός υποδείγματος.

Σφάλμα μέτρησης | Measurement error

Ονομάζεται το *σφάλμα* που καταγράφεται κατά τη μέτρηση-παρατήρηση των τιμών μιας *χρονολογικής σειράς*.

Σφάλμα πρόβλεψης | Forecast error

Σε ένα υπόδειγμα γραμμικής παλινδρόμησης ή ένα υπόδειγμα *χρονολογικών σειρών*, *σφάλμα πρόβλεψης* (*forecast error*) ονομάζεται η διαφορά $\varepsilon = X - \hat{X}$, όπου X είναι η πραγματική τιμή της εξαρτημένης μεταβλητής του υποδείγματος και $\hat{X}$ η *πρόβλεψή* της από το υπόδειγμα. Σε ένα υπόδειγμα *χρονολογικών σειρών*, το *σφάλμα πρόβλεψης* υπολογίζεται, τόσο στη διαδικασία της *προσαρμογής* (*fitting*), όσο και στη διαδικασία της *πρόβλεψης* (*forecasting*). Στην πρώτη περίπτωση, τα *σφάλματα πρόβλεψης* των παρατηρήσεων του δείγματος ταυτίζονται με τον *διαταρακτικό όρο* και εκτιμώνται από τα *κατάλοιπα*.

Σφάλμα τύπου I | Type I error

Σε ένα στατιστικό έλεγχο, *σφάλμα τύπου I* ονομάζεται η απόρριψη της μηδενικής υπόθεσης, ενώ αυτή είναι αληθής.

Τάση σύγκλισης προς τον διαχρονικά σταθερό μέσο | Mean reverting

Βλέπε *Χρονολογικές σειρές με μεγάλη μνήμη*.

Τάση - Συστηματική διαχρονική εξέλιξη | Pattern

Στη μεθοδολογία της Public Issue, ο όρος *τάση*, με την ευρύτερη έννοια, σημαίνει την ύπαρξη συστηματικής διαχρονικής εξέλιξης ενός φαινομένου (*pattern*) που μπορεί να περιγραφεί από ένα μαθηματικό υπόδειγμα, ανεξάρτητα από την ύπαρξη ή μη αιτιοκρατικής (βλέπε λήμμα) ή στοχαστικής *τάσης* (βλέπε λήμμα). Σε διαφορετική περίπτωση, η διαχρονική εξέλιξη ενός φαινομένου συνίσταται σε τυχαίες μεταβολές γύρω από ένα μέσο όρο.

Τελείως τυχαία διαδικασία | Purely random process

Η στοχαστική διαδικασία ε_t ονομάζεται *τελείως τυχαία διαδικασία* ή *λευκός θόρυβος*, όταν έχει μέσο 0 ($E(\varepsilon_t) = 0$), σταθερή διακύμανση ($V(\varepsilon_t) = \sigma^2$) και οι όροι της είναι μεταξύ τους *ασυσχέτιστοι* ($\text{Cov}(\varepsilon_t, \varepsilon_{t+k}) = 0$), $\forall k$. Εάν επιπλέον κάθε όρος ε_t ακολουθεί την κανονική κατανομή, η διαδικασία λέγεται *κανονική τελείως τυχαία διαδικασία* ή *κανονικός λευκός θόρυβος*.

Τεχνική Kalman | Kalman technique

Βλέπε *Εξομάλυνση Kalman*.

Τηλεφωνική μέθοδος | Telephone survey

Αποτελεί μια μέθοδο συλλογής των δεδομένων μιας δημοσκοπήσης. Στις τηλεφωνικές έρευνες, οι ερευνητές επικοινωνούν με τα μέλη του δείγματος μέσω τηλεφώνου, προκειμένου να τους απευθύνουν ένα σύνολο προκαθορισμένων ερωτήσεων, συγκριμένο σε κάθε έρευνα.

Τοπική Παλινδρόμηση Εξομάλυνσης του Γραφήματος | LOcally wEighted Scatterplot Smoothing – Loess regression

Η *Τοπική Παλινδρόμηση Εξομάλυνσης του Γραφήματος* είναι μια τεχνική εξομάλυνσης, η οποία ανακαλύπτει τη συνάρτηση που περιγράφει τη συστηματική διαχρονική πορεία (*pattern*) των τιμών μιας μεταβλητής, με τη βοήθεια τοπικών παλινδρομήσεων, μιας για κάθε παρατήρηση, οι οποίες πραγματοποιούνται με βάση μόνο τις γειτονικές της παρατηρήσεις.

Τροποποιημένος έλεγχος Dickey-Fuller | Augmented Dickey-Fuller test (ADF)

Αποτελεί τροποποίηση του ελέγχου *Dickey-Fuller* (βλέπε λήμμα), προκειμένου να αντιμετωπισθεί το πρόβλημα της ύπαρξης *αυτοσυσχέτισης* στο *διαταρακτικό όρο* u_t . Η τροποποίηση περιλαμβάνει την εισαγωγή χρονικών υστερήσεων της y_t , στο υπόδειγμα $AR(1)$ που προσαρμόζεται στη χρονοσειρά. Στην περίπτωση αυτή, το υπόδειγμα που προσαρμόζεται έχει τη μορφή:

$$y_t = c + \rho y_{t-1} + \sum_{j=2}^k \phi_j y_{t-j} + u_t.$$

Τυπική απόκλιση | Standard deviation

Τυπική απόκλιση μιας τυχαίας μεταβλητής ονομάζεται η τετραγωνική ρίζα της διακύμανσής της και συμβολίζεται με σ_x .

Τυπική κανονική κατανομή | Standard normal distribution

Βλέπε *Κανονική κατανομή*.

Τυπικό σφάλμα της εκτίμησης | Standard error of estimate

Βλέπε Μέσο τετραγωνικό σφάλμα.

Τυπικό σφάλμα των καταλοίπων | Residual standard error - RSE

Βλέπε Μέσο τετραγωνικό σφάλμα της πρόβλεψης.

Τυπικό σφάλμα της πρόβλεψης | Forecast Standard Error - FSE

Βλέπε Μέσο τετραγωνικό σφάλμα της πρόβλεψης.

Τυχαίο Δείγμα | Random sample

Ένα σύνολο n τυχαίων μεταβλητών $X_1, X_2, \dots, X_n$, που είναι μεταξύ τους ανεξάρτητες και έχουν την ίδια κατανομή με μια τυχαία μεταβλητή X ονομάζεται τυχαίο δείγμα του πληθυσμού X . Στην πράξη, η επιλογή ενός τυχαίου δείγματος από κάποιο συγκεκριμένο πληθυσμό πραγματοποιείται με την απλή τυχαία δειγματοληψία ή κάποια άλλη μέθοδο τυχαίας δειγματοληψίας. Οι τιμές του υπό μελέτη χαρακτηριστικού των μελών του δείγματος $x_1, x_2, \dots, x_n$ μπορούν να θεωρηθούν τιμές των αντίστοιχων τυχαίων μεταβλητών $X_1, X_2, \dots, X_n$ και συνιστούν n τυχαίες παρατηρήσεις από τον πληθυσμό X .

Τυχαία δειγματοληψία | Random sampling

Βλέπε Δειγματοληψία.

Τυχαία μεταβλητή | Random variable

Ονομάζεται μια μεταβλητή που οι τιμές της εκφράζουν τα δυνατά αποτελέσματα ενός τυχαίου πειράματος.

Τυχαίο πείραμα | Random experiment

Ονομάζεται ένα πείραμα, ένα γεγονός ή ένα φαινόμενο που το αποτέλεσμα του δεν είναι προκαθορισμένο, δηλαδή είναι τυχαίο. Στην πράξη, αυτό σημαίνει ότι η επανάληψη ενός τυχαίου πειράματος κάτω από τις ίδιες συνθήκες πολλές φορές, δεν έχει πάντα το ίδιο αποτέλεσμα.

Τυχαίος περίπατος | Random walk

Τυχαίος περίπατος ονομάζεται ένα υπόδειγμα ARIMA, όταν $d=1$ και $p=q=0$. Αν $c=0$, τότε ονομάζεται τυχαίος περίπατος χωρίς τάση, ενώ αν $c \neq 0$ ονομάζεται τυχαίος περίπατος με τάση.

Τυχαίος περίπατος με τάση | Random walk with drift

Βλέπε Τυχαίος περίπατος.

Τυχαίος περίπατος χωρίς τάση | Random walk without drift

Βλέπε Τυχαίος περίπατος.

Υπόδειγμα ARFIMA (p,d,q) | ARFIMA (p,d,q) model

Σε ένα υπόδειγμα ARIMA(p,d,q) (βλέπε λήμμα), η παράμετρος d ονομάζεται βαθμός ολοκλήρωσης και λαμβάνει ακέραιες τιμές (Hamilton 1994, 437). Μια γενίκευση των εν λόγω υποδειγμάτων προκύπτει από την υπόθεση ότι ο βαθμός ολοκλήρωσης d μπορεί να λαμβάνει και μη-ακέραιες (κλασματικές) τιμές. Στην περίπτωση αυτή, τα υπο-

δείγματα που προκύπτουν ονομάζονται υποδείγματα ARFIMA (AutoRegressive Fractional Integrated Moving Averages).

Υπόδειγμα ARIMA | AutoRegressive Integrated Moving Averages model - ARIMA

Ένα υπόδειγμα της μορφής:

$$(1 - B)^d X_t = c + \frac{(1 - \theta_1 B - \dots - \theta_q B^q)}{(1 - \phi_1 B - \dots - \phi_p B^p)} \varepsilon_t$$

όπου X_t μια στοχαστική διαδικασία και ε_t ο διαταρακτικός όρος, ονομάζεται υπόδειγμα ARIMA(p, d, q). Στην περίπτωση κατά την οποία, διάφορες εξωγενείς παρεμβολές επιδρούν στην εξέλιξη της στοχαστικής διαδικασίας, το υπόδειγμα ARIMA(p, d, q) παίρνει τη μορφή:

$$(1 - B)^d X_t = c + (1 - B)^d \text{ dummy variables} + \frac{(1 - \theta_1 B - \dots - \theta_q B^q)}{(1 - \phi_1 B - \dots - \phi_p B^p)} \varepsilon_t$$

Ως ψευδομεταβλητές εννοούνται οι κατάλληλες διχοτόμες μεταβλητές (με τιμές 0,1), που περιγράφουν τις εξωγενείς παρεμβολές (DeLurgio 1998). Όταν η στοχαστική διαδικασία είναι στάσιμη, τότε $d=0$. Όταν $d>0$, τότε η στοχαστική διαδικασία είναι μη-στάσιμη.

Υπόδειγμα γραμμικής παλινδρόμησης | Linear regression model

Ονομάζεται ένα υπόδειγμα της μορφής: $y_t = x_t' \beta + \varepsilon_t$, όπου x_t είναι ένα ($k \times 1$) διάνυσμα ερμηνευτικών μεταβλητών και ε_t ο διαταρακτικός όρος. Όταν $k=1$, το υπόδειγμα χαρακτηρίζεται ως υπόδειγμα απλής γραμμικής παλινδρόμησης. Όταν οι μεταβλητές y_t και x_t συνδέονται με ένα υπόδειγμα γραμμικής παλινδρόμησης, τότε υφίσταται μια γραμμική σχέση μεταξύ τους.

Υποδείγματα σταθερής επίδρασης | Fixed effect models

Αποτελούν ένα είδος συνδυαστικών υποδειγμάτων χρονολογικών σειρών και διαστρωματικών στοιχείων. Κύριο χαρακτηριστικό των υποδειγμάτων αυτής της μορφής αποτελεί η αντιμετώπιση της μεροληψίας ετερογένειας με τη βοήθεια κατάλληλων ψευδομεταβλητών, για κάθε μονάδα και χρονική περίοδο. Εκτιμώνται με τη μέθοδο των ελαχίστων τετραγώνων.

Υποδείγματα του χώρου καταστάσεων | State-space models

Ένα υπόδειγμα που περιγράφει ένα δυναμικό σύστημα ονομάζεται υπόδειγμα του χώρου καταστάσεων, όταν υποθέτει ότι το εν λόγω σύστημα αποτελείται από δύο μέρη: τις παρατηρούμενες και τις μη-παρατηρούμενες συνιστώσες (*observed and unobserved components*: Commandeur and Koopman 2007). Κάθε συνιστώσα περιγράφεται από μια ξεχωριστή χρονολογική σειρά.

Υπόδειγμα χρονολογικών σειρών | Time series model

Ονομάζεται ένα μαθηματικό υπόδειγμα που ερμηνεύει τη διαχρονική εξέλιξη μιας χρονολογικής σειράς και μπορεί να προβλέπει τις μελλοντικές της τιμές. Χαρακτηριστικά παραδείγματα υποδειγμάτων χρονολογικών σειρών αποτελούν τα υποδείγματα ARIMA και τα υποδείγματα του χώρου καταστάσεων.

Φασματική ανάλυση χρονολογικών σειρών | Spectral analysis

Μέθοδος ανάλυσης μιας χρονολογικής σειράς και πρόβλεψης των μελλοντικών της τι-

μών. Στηρίζεται στην περιγραφή της χρονολογικής σειράς ως άθροισμα περιοδικών κυμάτων, οι οποίες έχουν διαφορετικές περιόδους.

Φειδωλά υποδείγματα | *Parsimonious models*

Βλέπε Μεθοδολογία Box-Jenkins.

X^2 κατανομή | X^2 distribution

Μια συνεχής τυχαία μεταβλητή ακολουθεί την X^2 κατανομή, όταν μπορεί να θεωρηθεί ίση με το άθροισμα των τετραγώνων n το πλήθος ανεξάρτητων τυχαίων μεταβλητών, που ακολουθούν την τυπική κανονική κατανομή.

Χρονολογική σειρά | *Time series*

Χρονολογική σειρά $\{x_t\}$ ονομάζεται μια δειγματοληπτική διαδρομή (single realization: Hamilton 1994, 43) μιας стоχαστικής διαδικασίας $\{X_t, t \in T\}$ (βλέπε λήμμα) και αποτελεί ένα σύνολο παρατηρήσεων, που παράγονται από την αντίστοιχη стоχαστική διαδικασία, σε τακτά χρονικά διαστήματα, κατά τη διάρκεια μιας συγκεκριμένης χρονικής περιόδου. Συχνά, όταν δεν υπάρχει κίνδυνος να δημιουργηθεί σύγχυση, μια стоχαστική διαδικασία αναφέρεται και ως χρονολογική σειρά.

Χρονολογικές σειρές με μεγάλη μνήμη | *Long memory time series*

Μια χρονολογική σειρά με βαθμό ολοκλήρωσης $d=0$ (βλέπε λήμμα) είναι στάσιμη. Όταν το $d=1$, τότε η σειρά είναι μη-στάσιμη. Στην περίπτωση που το $d \in (0,1)$, τότε η χρονοσειρά ονομάζεται κλασματικά ολοκληρώσιμη (βλέπε λήμμα). Βασικό χαρακτηριστικό των κλασματικά ολοκληρώσιμων χρονοσειρών είναι η μεγάλη μνήμη (*long memory*). Δηλαδή, η επίδραση ενός απρόβλεπτου γεγονότος (*innovation*) αποσβένεται σε χρονικό διάστημα μεγαλύτερο από το αντίστοιχο των στάσιμων ($d=0$) χρονοσειρών. Όταν ο βαθμός ολοκλήρωσης είναι μικρότερος του $1/2$, η χρονοσειρά παραμένει στάσιμη, ενώ όταν βρίσκεται στο διάστημα $[1/2,1]$ η σειρά είναι μη-στάσιμη. Από την άλλη πλευρά, ακόμα και όταν το $d > 1/2$, η χρονοσειρά παρουσιάζει διαχρονικά σταθερό μέσο, προς τον οποίο έχει την τάση να συγκλίνει (*mean reverting*).

Ψαλίδα | *Gap between two leading parties*

Είναι η διαφορά στα ποσοστά της εκλογικής επιρροής, ανάμεσα στο κόμμα που προπορεύεται και το κόμμα που ακολουθεί. Το συγκεκριμένο μέγεθος, πολλές φορές αποκτά μεγαλύτερο δημοσιογραφικό και πολιτικό ενδιαφέρον από ό,τι η ίδια η εκλογική επιρροή των κομμάτων και για τούτο δημιουργεί συχνά εσφαλμένες εντυπώσεις, σχετικά με την ακρίβεια των δημοσκοπήσεων. Οι δημοσκοπήσεις δεν προβλέπουν διαφορές, αλλά ποσοστά. Η αξιολόγηση της ακρίβειας των ερευνών, με βάση τη διαφορά 1ου - 2ου κόμματος βρίσκει εφαρμογή μόνο σε απολύτως δικομματικά συστήματα, όπως π.χ. των ΗΠΑ. Επιπλέον, πρέπει να διευκρινισθεί ότι, διεθνώς, το περιθώριο σφάλματος που είναι αποδεκτό για τη διαφορά δύο κομμάτων είναι διπλάσιο από το αντίστοιχο κάθε κόμματος ξεχωριστά. Και τούτο, επειδή η διαφορά μεταξύ δύο κομμάτων είναι παράγωγο δύο διαφορετικών εκτιμήσεων, επομένως αποτελεί πολύ δυσκολότερο εγχείρημα, συγκριτικά με την εκτίμηση του ποσοστού ενός συγκεκριμένου κόμματος.

Ψευδομεταβλητή ή διχοτόμος μεταβλητή | *Dummy or dichotomous variable*

Ονομάζεται μια μεταβλητή, που λαμβάνει μόνο δύο δυνατές τιμές, 0 ή 1. Χρησιμοποιείται για να περιγράψει την πραγματοποίηση (ή μη) ενός γεγονότος.

Ψήφος επί των εγκύρων | *Valid vote*

Βλέπε *Διευκρινισμένη ψήφος*.

Ψήφος τακτικής | *Tactical voting*

Ο όρος χρησιμοποιείται για να αποδώσει την επιλογή ορισμένων ψηφοφόρων να ψηφίσουν ένα κόμμα, που δεν υποστηρίζουν συνήθως, προκειμένου να αποτρέψουν τη νίκη ενός άλλου κόμματος. Βλέπε *Επίδραση των δημοσκοπήσεων*.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2

Εκλογικά Αποτελέσματα 2004-2015 και Εκτιμήσεις της Public Issue

Στους πίνακες 1 ως 7 παρατίθενται οι *προβλέψεις* που πραγματοποίησε η Public Issue για τις εκλογικές αναμετρήσεις της περιόδου 2004-2015. Ως *προβλέψεις* θεωρούνται οι *εκτιμήσεις εκλογικής επιρροής* που δημοσιοποιήθηκαν την τελευταία ημέρα, πριν την έναρξη της περιόδου απαγόρευσης δημοσίευσης δημοσκοπήσεων που ίσχυσε κάθε φορά. (Βλέπε σχετικά το σημείο 2.2.3, στο κεφάλαιο 14 του παρόντος τόμου).

Στην Ελλάδα, απαγόρευση δημοσίευσης αποτελεσμάτων δημοσκοπήσεων καθιερώθηκε-ίσχυσε, για πρώτη φορά, στις βουλευτικές εκλογές του 1996, για το τελευταίο δεκαήμερο προ των εκλογών. Το 2003, η απαγόρευση επεκτάθηκε σε 15 ημέρες, χρονικό διάστημα που διατηρήθηκε και στον νόμο 3603/2007. Το καλοκαίρι του 2008, δηλαδή ένα χρόνο μετά την τελευταία νομοθετική επικύρωσή της, η απαγόρευση καταργήθηκε, με αποτέλεσμα να μην ισχύσει στις ευρωεκλογές του επόμενου έτους (Ιούνιος 2009). Ωστόσο, μόλις δύο μήνες μετά την ήττα της ΝΔ από το ΠΑΣΟΚ στις ευρωεκλογές, τον Αύγουστο του 2009, με νέα νομοθετική ρύθμιση, η απαγόρευση θα επανέλθει, για να ισχύσει στις επόμενες τρεις βουλευτικές αναμετρήσεις (Οκτώβριος 2009, Μάιος και Ιούνιος 2012). Δύο χρόνια αργότερα, με τον Ν. 4255/2014 επιβλήθηκε η άρση της απαγόρευσης για τις ευρωεκλογές και τις δημοτικές-περιφερειακές εκλογές, αλλά όχι για τις βουλευτικές. Εν συνεχεία, με τον νόμο 4315/2014, η κατάργηση της απαγόρευσης περιέλαβε τελικά και τις βουλευτικές.

Η μεγάλης διάρκειας απαγόρευση δημοσίευσης αποτελεί ένα σοβαρό εμπόδιο στην αξιολόγηση των δημοσκοπήσεων, διότι τις αφήνει έκθετες στις πιθανές μεταβολές του εκλογικού σώματος. Το 2012, σε συνθήκες κατάρρευσης του κομματικού συστήματος και πρωτοφανούς ρευστότητας, οι προεκλογικές δημοσκοπήσεις κρίθηκαν με βάση τις *τάσεις* που κατέγραφαν 15 ημέρες πριν.

Για τις πέντε εκλογικές αναμετρήσεις των βουλευτικών εκλογών της περιόδου 2004-2012, όλες οι *εκτιμήσεις* δημοσιεύθηκαν 15 ημέρες πριν από την ημέρα των εκλογών, δεδομένης της ισχύουσας απαγόρευσης. Αντιθέτως, οι *εκτιμήσεις* για τις βουλευτικές του Ιανουαρίου και του Σεπτεμβρίου 2015, δημοσιεύθηκαν δύο ημέρες πριν τις εκλογές.

Α. Εκτιμήσεις της Public Issue για τις βουλευτικές εκλογές, 2004-2015

ΠΙΝΑΚΑΣ 1

Εκτίμηση του αποτελέσματος των βουλευτικών εκλογών της 7ης Μαρτίου 2004

Ημερομηνία δημοσίευσης: Παρασκευή, 20/2/2004

Μέσο δημοσίευσης: Ραδιοφωνικός σταθμός ΣΚΑΪ 100,3 και εφημερίδα *Η Καθημερινή*

	Ποσοστό εκτίμησης	Εκλογικό αποτέλεσμα 7/3/2004	Απόκλιση
ΝΔ	47	45,4	+1,6
ΠΑΣΟΚ	42	40,6	+1,4
ΚΚΕ	5	5,9	-0,9
ΣΥΝ	3	3,2	-0,2
Λοιπά κόμματα	3	4,9	-1,9
Διαφορά ΝΔ - ΠΑΣΟΚ	5	4,8	+0,2
Μέση απόλυτη απόκλιση			1,2

Η έντυπη παρουσίαση της εκτίμησης είναι διαθέσιμη διαδικτυακά και στις ιστοσελίδες της *Καθημερινής*:
<http://www.kathimerini.gr/176427/article/epikairothta/politikh/sta8era-megalo-provadisma-nd> και
<http://www.kathimerini.gr/176533/article/epikairothta/politikh/h-aktinografia-toy-varometroy>.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2

Εκτίμηση του αποτελέσματος των βουλευτικών εκλογών της 16ης Σεπτεμβρίου 2007

Ημερομηνία δημοσίευσης: Παρασκευή, 31/8/2007

Μέσο δημοσίευσης: Τηλεοπτικός/Ραδιοφωνικός σταθμός ΣΚΑΪ και εφημερίδα *Η Καθημερινή*

	Ποσοστό εκτίμησης	Περιθώριο σφάλματος	Εκλογικό αποτέλεσμα 16/9/2007	Απόκλιση
ΝΔ	42	1,6	41,8	+0,2
ΠΑΣΟΚ	38	1,4	38,1	-0,1
ΚΚΕ	8,5	0,8	8,2	+0,3
ΣΥΝ	5	0,8	5	0
ΛΑΟΣ	4	1	3,8	+0,2
Λοιπά κόμματα	2,5		3,1	-0,6
Διαφορά ΝΔ - ΠΑΣΟΚ	4		3,7	+0,3
Μέση απόλυτη απόκλιση				0,2

Η τηλεοπτική παρουσίαση της εκτίμησης στον ΣΚΑΪ παρατίθεται στην ιστοσελίδα <http://www.publicissue.gr/videogallery/>. Βλέπε: «Προεκλογικό Βαρόμετρο βουλευτικών εκλογών Σεπτεμβρίου 2007, 3ο Κύμα – Τελευταία δημοσίευση πριν την απαγόρευση, Τηλεόραση ΣΚΑΪ: Κεντρικό Δελτίο Ειδήσεων (Παρασκευή, 31/8/2007)». Η εκτίμηση διατίθεται διαδικτυακά και στην ιστοσελίδα <http://www.publicissue.gr/34/electoral-baro-meter-3rd-wave-august-2007/>.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3

Εκτίμηση του αποτελέσματος των βουλευτικών εκλογών της 4ης Οκτωβρίου 2009

Ημερομηνία δημοσίευσης: Παρασκευή, 18/9/2009

Μέσο: Τηλεοπτικός/Ραδιοφωνικός σταθμός ΣΚΑΪ και εφημερίδα *Η Καθημερινή*

	Ποσοστό εκτίμησης	Περιθώριο σφάλματος	Εκλογικό αποτέλεσμα 4/10/2009	Απόκλιση
ΝΔ	35,5	1,5	33,5	+2
ΠΑΣΟΚ	41,5	2	43,9	-2,4
ΚΚΕ	8,5	1	7,5	+1
ΣΥΡΙΖΑ	4	1	4,6	-0,6
ΛΑΟΣ	6	1	5,6	+0,4
Οικολόγοι Πράσινοι	2,5	0,5	2,5	0
Λοιπά κόμματα	2		2,4	-0,4
Διαφορά ΠΑΣΟΚ - ΝΔ	6		10,4	-4
Μέση απόλυτη απόκλιση				1

Η εκτίμηση είναι διαθέσιμη διαδικτυακά στις ιστοσελίδες: <http://www.kathimerini.gr/370109/article/epikairothta/politikh/provadisma-pasok-ainigma-h-aytodynamia> και <http://www.publicissue.gr/1301/ektimisi-elections-2009/>.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4

Εκτίμηση του αποτελέσματος των βουλευτικών εκλογών της 6ης Μαΐου 2012

Ημερομηνία δημοσίευσης: Παρασκευή, 20/4/2012

Μέσο δημοσίευσης: Τηλεοπτικός/Ραδιοφωνικός σταθμός ΣΚΑΪ και εφημερίδα *Η Καθημερινή*

	Ποσοστό εκτίμησης	Περιθώριο σφάλματος	Εκλογικό αποτέλεσμα 6/5/2012	Απόκλιση
ΝΔ	21,5	1,5	18,9	+2,6
ΠΑΣΟΚ	14	1,5	13,2	+0,8
ΚΚΕ	11	1	8,5	+2,5
ΣΥΡΙΖΑ	13	1	16,8	-3,8
ΑΝΕΛ	11	2	10,6	+0,4
ΔΗΜΑΡ	9,5	1,5	6,1	+3,4
Χρυσή Αυγή	5,5	1,5	7	-1,5
ΛΑΟΣ	3	1	2,9	+0,1
Οικολόγοι Πράσινοι	3,5	1	2,9	+0,6
ΔΗΣΥ	2	1	2,6	-0,6
Λοιπά κόμματα	6		10,5	-4,5
Άθροισμα ΝΔ + ΠΑΣΟΚ	35,5		32,1	+3,4
Μέση απόλυτη απόκλιση				1,9

Η τηλεοπτική παρουσίαση της εκτίμησης στον ΣΚΑΪ παρατίθεται στην ιστοσελίδα <http://www.publicissue.gr/video-gallery/>. Βλέπε: «Πολιτικό Βαρόμετρο 104, Απρίλιος 2012, εκλογές Μαΐου, 3ο Κύμα – Τελευταία δημοσίευση πριν την απαγόρευση, Τηλεόραση ΣΚΑΪ: Κεντρικό Δελτίο Ειδήσεων (Παρασκευή, 20/4/2012)». Η εκτίμηση διατίθεται διαδικτυακά και στην ιστοσελίδα <http://www.publicissue.gr/2002/varometro-apr-2012-3o-ektakto-kyma/>.

ΠΙΝΑΚΑΣ 5Α

Εκτίμηση του αποτελέσματος των βουλευτικών εκλογών της 17ης Ιουνίου 2012

Ημερομηνία δημοσίευσης: Παρασκευή, 1/6/2012*

Μέσο δημοσίευσης: Τηλεοπτικός/Ραδιοφωνικός σταθμός ΣΚΑΪ και εφημερίδα *Η Καθημερινή*

	Ποσοστό εκτίμησης	Περιθώριο σφάλματος	Εκλογικό αποτέλεσμα 17/6/2012	Απόκλιση
ΝΔ	25,5	2,5	29,7	-4,2
ΠΑΣΟΚ	13,5	2	12,3	+1,2
ΚΚΕ	5,5	1,5	4,5	+1
ΣΥΡΙΖΑ	31,5	3	26,9	+4,6
ΑΝΕΛ	5,5	1,5	7,5	-2
ΔΗΜΑΡ	7,5	1,5	6,3	+1,2
Χρυσή Αυγή	4,5	1,5	6,9	-2,4
ΔΗΪΑΝ	2,5	1	1,6	+0,9
Λοιπά κόμματα	4		4,5	-0,5
Διαφορά ΝΔ - ΣΥΡΙΖΑ	-6		2,8	-8,8
<i>Μέση απόλυτη απόκλιση</i>				2

(*) Έναρξη της 15νθήμερης απαγόρευσης

Η τηλεοπτική παρουσίαση της εκτίμησης στον ΣΚΑΪ παρατίθεται στην ιστοσελίδα <http://www.publicissue.gr/videogallery/>. Βλέπε: «Πολιτικό Βαρόμετρο 108, Μάιος 2012, εκλογές Ιουνίου, 3ο Κύμα – Τελευταία δημοσίευση πριν την απαγόρευση, Τηλεόραση ΣΚΑΪ: Κεντρικό Δελτίο Ειδήσεων (Παρασκευή, 1/6/2012)». Η εκτίμηση διατίθεται διαδικτυακά και στην ιστοσελίδα <http://www.publicissue.gr/2026/varometro-3o-kyma-mai-2012/>.

ΠΙΝΑΚΑΣ 5Β

Τελική εκτίμηση του αποτελέσματος των βουλευτικών εκλογών της 17ης Ιουνίου 2012

Παραδόθηκε στον σταθμό την Παρασκευή, 15/6/2012*

Μέσο δημοσίευσης: Τηλεοπτικός και Ραδιοφωνικός σταθμός ΣΚΑΪ

	Ποσοστό εκτίμησης	Περιθώριο σφάλματος	Εκλογικό αποτέλεσμα 17/6/2012	Απόκλιση
ΝΔ	27,5	2,5	29,7	-2,2
ΠΑΣΟΚ	13,0	2	12,3	+0,7
ΚΚΕ	5,5	1,5	4,5	+1
ΣΥΡΙΖΑ	28	3	26,9	+1,1
ΑΝΕΛ	7,5	1,5	7,5	0
ΔΗΜΑΡ	7,5	1,5	6,3	+1,2
Χρυσή Αυγή	5,5	1,5	6,9	-1,4
ΔΗΪΑΝ	2,5	1	1,6	+0,9
Λοιπά κόμματα	4		4,5	-0,5
Διαφορά ΝΔ - ΣΥΡΙΖΑ	-0,5		2,8	-3,3
<i>Μέση απόλυτη απόκλιση</i>				1,2

(*) Λόγω της 15νθήμερης απαγόρευσης παρουσιάστηκε στον ΣΚΑΪ, την ημέρα των εκλογών, αμέσως μετά το κλείσιμο της κάλπης.

Η τηλεοπτική παρουσίαση της τελικής εκτίμησης της ΡΙ στον ΣΚΑΪ, την ημέρα των εκλογών παρατίθεται στην ιστοσελίδα <http://www.publicissue.gr/videogallery/>. Βλέπε: «Εκλογές Ιουνίου 1012, Τηλεόραση ΣΚΑΪ: Εκλογική Εκπομπή, Μέρος 1ο (Κυριακή 17/6/2012)».

ΠΙΝΑΚΑΣ 6

Εκτίμηση του αποτελέσματος των βουλευτικών εκλογών της 25ης Ιανουαρίου 2015

Ημερομηνία δημοσίευσης: Παρασκευή, 23/1/2015

Μέσο δημοσίευσης: Εφημερίδα *Η Αυγή* & ιστότοπος *Η Αυγή Online*

	Ποσοστό εκτίμησης	Περιθώριο σφάλματος	Εκλογικό αποτέλεσμα 25/1/2015	Απόκλιση
ΣΥΡΙΖΑ	35	2	36,3	-1,3
ΝΔ	29	2	27,8	+1,2
Χρυσή Αυγή	6,5	1	6,3	+0,2
Ποτάμι	7,5	1	6	+1,5
ΚΚΕ	6	1	5,5	+0,5
ΑΝΕΛ	3,5	1	4,8	-1,3
ΠΑΣΟΚ	5	1	4,7	+0,3
Λοιπά κόμματα	7,5		8,6	-1,1
Διαφορά ΣΥΡΙΖΑ - ΝΔ	6		8,5	-2,5
Μέση Απόλυτη Απόκλιση				1

Η τελευταία προεκλογική δημοσκόπηση της εταιρείας δημοσιεύθηκε την Παρασκευή 23/1/2015 στην έντυπη έκδοση της εφημερίδας *Αυγή* και στον ιστότοπό της (www.avgi.gr), βλέπε σχετικά: <http://www.avgi.gr/article/5247186/%C2%ABkleidomeni%C2%BB-i-niki-suriza-konta-stin-autodunamia>, και στον ιστότοπο της εταιρείας, βλέπε σχετικά: Πολιτικό Βαρόμετρο βουλευτικές εκλογές 25ης Ιανουαρίου 2015 – 4ο κύμα (20-23/1/2015), <http://www.publicissue.gr/10953/pol-con-jan-w4-2015/>.

ΠΙΝΑΚΑΣ 7

Εκτίμηση του αποτελέσματος των βουλευτικών εκλογών της 20ής Σεπτεμβρίου 2015

Ημερομηνία δημοσίευσης: Παρασκευή, 18/9/2015

Μέσο δημοσίευσης: Ιστότοπος *Η Αυγή Online*

	Ποσοστό εκτίμησης	Περιθώριο σφάλματος	Εκλογικό αποτέλεσμα 20/9/2015	Απόκλιση
ΣΥΡΙΖΑ	33	3	35,5	-2,5
ΝΔ	30	3	28,1	+1,9
Χρυσή Αυγή	7	1	7	0
Ποτάμι	4,5	1	4,1	+0,4
ΚΚΕ	6,5	1	5,6	+0,9
ΑΝΕΛ	2,5	1	3,7	-1,2
ΔΗΜ. ΣΥΜΠ.	8	1,5	6,3	+1,7
ΕΚ	2,5	1	3,4	-0,9
ΛΑΕ	3,5	1,5	2,9	+0,6
Λοιπά κόμματα	2,5		3,4	-0,9
Διαφορά ΣΥΡΙΖΑ - ΝΔ	3		7,4	-4,4
Μέση απόλυτη απόκλιση				1,1

Η τελευταία προεκλογική δημοσκόπηση της εταιρείας δημοσιεύθηκε την Παρασκευή 18/9/2015 στον ιστότοπο της εφημερίδας *Αυγή* (www.avgi.gr), βλέπε σχετικά: <http://www.avgi.gr/article/5864369/ereuna-tis-public-issue-gia-tin-augi-probadisma-nikis-gia-ton-suriza>, και στον ιστότοπο της εταιρείας, βλέπε σχετικά: Πολιτικό Βαρόμετρο 148, βουλευτικές εκλογές Σεπτέμβριος 2015, 3ο κύμα, <http://www.publicissue.gr/11892/varometro-sep-2015-3/>.

Β. Εκτιμήσεις της Public Issue για τις ευρωεκλογές, 2004-2014

Από το 2004 έως σήμερα έχουν διεξαχθεί στην Ελλάδα τρεις εκλογές για την ανάδειξη των μελών του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου (2004, 2009, 2014). Οι προβλέψεις του αποτελέσματος που επιχειρήσε σε αυτές η Public Issue, δίδονται στους πίνακες 8-10.

Είναι σε γενικές γραμμές γνωστό και αποδεκτό, ότι οι ευρωπαϊκές εκλογές συνιστούν μια ιδιόμορφη εκλογική διαδικασία, αρκετά διαφορετική από τις αντίστοιχες εκλογές για την ανάδειξη του Εθνικού Κοινοβουλίου, αλλά και από τις νομαρχιακές εκλογές, που πραγματοποιήθηκαν στην Ελλάδα, από το 1994 έως το 2010. (Βλέπε αναλυτικότερα για το χαρακτήρα των ευρωεκλογών, το πέμπτο κεφάλαιο του παρόντος τόμου). Κατά κανόνα, οι προεκλογικές δημοσκοπήσεις για τις ευρωεκλογές είναι λιγότερο ακριβείς και θεωρούνται (και είναι) λιγότερο αξιόπιστες από τις αντίστοιχες έρευνες για τις εθνικές εκλογές. Αυτό συμβαίνει διότι οι ψηφοφόροι, όταν απαντούν σε δημοσκοπήσεις ευρωεκλογών, συνήθως έχουν στο μυαλό τους τις εθνικές εκλογές. Ακόμη, σημαντικός αριθμός εκλογέων, αν και δηλώνει πρόθεση ψήφου, τελικά δεν προσέρχεται στην κάλπη.

Η απαγόρευση δημοσίευσης δημοσκοπήσεων ίσχυσε στις ευρωεκλογές του 2004, καταργήθηκε πριν από τις ευρωεκλογές του 2009 και δεν ίσχυσε σε αυτές, αλλά επανήλθε μετά από αυτές για να ξανακαταργηθεί πριν τις επόμενες, τον Απρίλιο του 2014. Κατά συνέπεια οι εκτιμήσεις της Public Issue για τις ευρωεκλογές του 2004 δημοσιεύθηκαν 15 ημέρες πριν, ενώ για τις ευρωεκλογές του 2009 και του 2014, δημοσιεύθηκαν 2 ημέρες πριν τις εκλογές.

Οι ευρωεκλογές του 2004, επειδή πραγματοποιήθηκαν λίγους μήνες μόνον μετά τη σημαντική πολιτική μεταβολή των βουλευτικών, ήταν περιορισμένου πολιτικού ενδιαφέροντος. Ως εκ τούτου, η εταιρεία δεν επιχειρήσε εκτίμηση εκλογικού αποτελέσματος. Επομένως, ειδικά για τις ευρωεκλογές του 2004, αντί εκτίμησης, παρατίθεται απλώς, στον Πίνακα 8, η αδιευκρίνιστη πρόθεση ψήφου της τελευταίας δημοσιευμένης προεκλογικής δημοσκόπησης.

ΠΙΝΑΚΑΣ 8

Δημοσκόπηση για τις ευρωεκλογές της 13ης Ιουνίου 2004

Ημερομηνία δημοσίευσης: Παρασκευή, 28/5/2004

Μέσο δημοσίευσης: Ραδιοφωνικός σταθμός ΣΚΑΪ 100,3 και εφημερίδα Η Καθημερινή

	Ποσοστό αδιευκρίνιστης ψήφου	Εκλογικό αποτέλεσμα 13/6/2004
ΝΔ	41,5	43,0
ΠΑΣΟΚ	33,5	34,0
ΚΚΕ	7,0	9,5
ΣΥΝ	4,0	4,2
ΛΑΟΣ	3,0	4,1
Λοιπά κόμματα	2,5	5,2
Αδιευκρίνιστη ψήφος	8,5	
Διαφορά ΠΑΣΟΚ - ΝΔ	8,0	9,0

Στις Ε2004 δεν δόθηκε εκτίμηση εκλογικής επιρροής. Τα ποσοστά του πίνακα, αναφέρονται στην απλή αδιευκρίνιστη ψήφο. Η έντυπη παρουσίαση της δημοσκόπησης είναι διαθέσιμη διαδικτυακά και στην ιστοσελίδα της Καθημερινής <http://www.kathimerini.gr/185218/article/epikairothta/politikh/provhlhma-syspeirwshs-sto-pasok>.

ΠΙΝΑΚΑΣ 9Α

Εκτίμηση του αποτελέσματος των ευρωεκλογών της 7ης Ιουνίου 2009

Ημερομηνία δημοσίευσης: Πέμπτη, 4/6/2009

Μέσο δημοσίευσης: Τηλεοπτικός/Ραδιοφωνικός σταθμός ΣΚΑΪ και εφημερίδα *Η Καθημερινή*

	Ποσοστό εκτίμησης	Περιθώριο σφάλματος	Εκλογικό αποτέλεσμα 7/6/2009	Απόκλιση
ΝΔ	32	1,5	32,3	+0,3
ΠΑΣΟΚ	37	1,5	36,7	+0,3
ΚΚΕ	7	1	8,4	-1,4
ΣΥΡΙΖΑ	6	0,5	4,7	+1,3
ΛΑΟΣ	5	0,5	7,2	-2,2
Οικολόγοι Πράσινοι	7	1	3,5	+3,5
Λοιπά κόμματα	6		7,2	-1,7
Διαφορά ΠΑΣΟΚ - ΝΔ	5		4,4	+0,6
Μέση απόλυτη απόκλιση				1,4

Η τηλεοπτική παρουσίαση της εκτίμησης στον ΣΚΑΪ, διατίθεται στην ιστοσελίδα <http://www.skai.gr/player/tv/?mmid=101147>. Η εκτίμηση διατίθεται διαδικτυακά και στην ιστοσελίδα <http://www.publicissue.gr/1156>.

ΠΙΝΑΚΑΣ 9Β

Εκτίμηση του αποτελέσματος των ευρωεκλογών της 7ης Ιουνίου 2009 (διόρθωση)

Ημερομηνία δημοσίευσης: Παρασκευή, 5/6/2009

Μέσο δημοσίευσης: www.publicissue.gr

	Ποσοστό εκτίμησης	Περιθώριο σφάλματος	Εκλογικό αποτέλεσμα 7/6/2009	Απόκλιση
ΝΔ	32,5	1,5	32,3	+0,2
ΠΑΣΟΚ	38	1,5	36,7	+1,3
ΚΚΕ	7	1	8,4	-1,4
ΣΥΡΙΖΑ	5,5	0,5	4,7	+0,8
ΛΑΟΣ	4,5	0,5	7,2	-2,7
Οικολόγοι Πράσινοι	7	1	3,5	+3,5
Λοιπά κόμματα	5,5		7,2	-1,7
Διαφορά ΠΑΣΟΚ - ΝΔ	5,5		4,4	+1,1
Μέση απόλυτη απόκλιση				1,7

Η διόρθωση της εκτίμησης διατίθεται διαδικτυακά και στην ιστοσελίδα <http://www.publicissue.gr/1156>.

ΠΙΝΑΚΑΣ 10

Εκτίμηση του αποτελέσματος των ευρωεκλογών της 25ης Μαΐου 2014

Ημερομηνία δημοσίευσης: Παρασκευή, 23/5/2014

Μέσο δημοσίευσης: www.publicissue.gr

	Ποσοστό εκτίμησης	Περιθώριο σφάλματος	Εκλογικό αποτέλεσμα 25/5/2014	Απόκλιση
ΝΔ	27	3	22,7	+4,3
ΣΥΡΙΖΑ	28,5	3	26,6	+1,9
Χρυσή Αυγή	8,5	2	9,4	-0,9
ΠΑΣΟΚ - Ελιά	9,5	2	8	+1,5
Ποτάμι	6	1,5	6,6	-0,6
ΚΚΕ	6,5	1,5	6,1	+0,4
ΑΝΕΛ	3,5	1,5	3,5	0
ΔΗΜΑΡ	2,5	1	1,2	+1,3
Λοιπά κόμματα	8	-	15,9	-7,9
Διαφορά ΣΥΡΙΖΑ - ΝΔ	1,5	-	3,9	-2,4
Μέση απόλυτη απόκλιση		-		2,1

Βλέπε σχετικά την έρευνα: Ευρωεκλογές 25ης Μαΐου 2014 – Β΄ κύμα (21-23/5/2014). Διαθέσιμο διαδικτυακά στην ιστοσελίδα <http://www.publicissue.gr/3425/european-elections-2014-wave-2/>.

Γ. Εκτιμήσεις της Public Issue για τις δημοτικές/νομαρχιακές εκλογές του 2006

Στους πίνακες 11 ως 14 παρατίθενται οι προβλέψεις της Public Issue, που δόθηκαν για τον Α΄ γύρο των δημοτικών και νομαρχιακών εκλογών του 2006 (βλέπε αναλυτικά το κεφάλαιο 2 του παρόντος τόμου). Το σύνολο των προβλέψεων δημοσιεύθηκαν 15 ημέρες πριν από την ημέρα των εκλογών.

ΠΙΝΑΚΑΣ 11

Εκτίμηση του αποτελέσματος των δημοτικών εκλογών της 15ης Οκτωβρίου 2006

Δήμος Αθηναίων

Ημερομηνία δημοσίευσης: Πέμπτη, 27/9/2006

Μέσο δημοσίευσης: Τηλεοπτικός/Ραδιοφωνικός σταθμός ΣΚΑΪ και εφημερίδα Η Καθημερινή

	Πρόβλεψη	Εκλογικό αποτέλεσμα 15/10/2006
Ν. Κακλαμάνης	48-52	46,1
Κ. Σκανδαλίδης	31-35	28,8
Α. Τσίπρας	6,5-8,5	10,5
Σ. Χαλβατζής	6,5-8,5	8,9
Άλλος	1-3	5,7

Διαθέσιμο διαδικτυακά και στην ιστοσελίδα <http://www.kathimerini.gr/263779/article/epikairothta/politikh/kaklamanhs-apo-ton-prwto-gyro>.

ΠΙΝΑΚΑΣ 12

Εκτίμηση του αποτελέσματος των δημοτικών εκλογών 15ης Οκτωβρίου 2006

Δήμος Θεσσαλονίκης

Ημερομηνία δημοσίευσης: Πέμπτη, 29/9/2006

Μέσο δημοσίευσης: Τηλεοπτικός/Ραδιοφωνικός σταθμός ΣΚΑΪ και εφημερίδα Η Καθημερινή

	Πρόβλεψη	Εκλογικό αποτέλεσμα 15/10/2006
Β. Παπαγεωργόπουλος	48-52	41,4
Χ. Αράπογλου	18,5-22,5	21,5
Ι. Μπουτάρης	13,5-17,5	16,5
Γ. Καρατζαφέρης	4-6	7,5
Α. Σαχίνης	4-6	7,4
Α. Κουράκης	2-4	4,5
Άλλος	0,5-1,5	1,2

Διαθέσιμο διαδικτυακά και στην ιστοσελίδα <http://www.kathimerini.gr/264030/article/epikairothta/politikh/epaneklogh-papagewrgopoyloy>.

ΠΙΝΑΚΑΣ 13

**Εκτίμηση του αποτελέσματος των δημοτικών εκλογών 15ης Οκτωβρίου 2006
Δήμος Πειραιά**

Ημερομηνία δημοσίευσης: Πέμπτη, 29/9/2006

Μέσο δημοσίευσης: Τηλεοπτικός/Ραδιοφωνικός σταθμός ΣΚΑΪ και εφημερίδα *Η Καθημερινή*

	<i>Πρόβλεψη</i>	<i>Εκλογικό αποτέλεσμα 15/10/2006</i>
Π. Φασούλας	39-43	45
Χ. Αγραπίδης	32-36	32,3
Θ. Δρίτσας	5,5-7,5	6,6
Ε. Παντελάκη	4-6	6,1
Π. Μελάς	5,5-7,5	5,6
Ν. Λεγάκης	4-6	3,1
Άλλος	1-3	1,3

Διαθέσιμο διαδικτυακά και στην ιστοσελίδα <http://www.kathimerini.gr/264030/article/epikairothta/politikh/epanaklogh-papagewrgopoyloy>.

ΠΙΝΑΚΑΣ 14

**Εκτίμηση του αποτελέσματος των δημοτικών εκλογών 15ης Οκτωβρίου 2006
Υπερνομαρχία Αθηνών-Πειραιώς**

Ημερομηνία δημοσίευσης: Πέμπτη, 28/9/2006

Μέσο δημοσίευσης: Τηλεοπτικός/Ραδιοφωνικός σταθμός ΣΚΑΪ και εφημερίδα *Η Καθημερινή*

	<i>Πρόβλεψη</i>	<i>Εκλογικό αποτέλεσμα 15/10/2006</i>
Φ. Γεννηματά	42-46	43,3
Α. Ντινόπουλος	33,5-37,5	34,1
Γ. Μαυρίκος	8,5-10,5	10,5
Ι. Πανούσης	5-7	5,7
Ε. Παπαδόπουλος	2-4	3,9
Άλλος	1-3	2,5

Διαθέσιμο διαδικτυακά και στην ιστοσελίδα <http://www.kathimerini.gr/263866/article/epikairothta/politikh/pros-epanaklogh-fwfhs-gennhmata>.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 3

Exit Poll: Προβλήματα της μεθόδου και εναλλακτικές λύσεις

Εισαγωγή

Στην πατρίδα του *exit poll*, τις ΗΠΑ, μετά τις διαδοχικές αποτυχίες του 2000 και του 2004, στην προεδρική αναμέτρηση του 2008, οι τηλεοπτικοί σταθμοί δεν αποτόλμησαν να δώσουν πρόβλεψη, αλλά αρκέστηκαν μόνον στην ανάλυση των δημογραφικών της ψήφου, αντικείμενο για το οποίο το *exit poll* είναι σαφώς περισσότερο χρήσιμο και ασφαλές.

Στις τελευταίες προεδρικές εκλογές (2012), προκειμένου να αντιμετωπισθούν τα προβλήματα των προηγούμενων αναμετρήσεων, η πρόβλεψη του νικητή στηρίχθηκε σε «τοπικά» *exit poll*, δηλαδή σε 51 ξεχωριστές δημοσκοπήσεις εξόδου, μια για κάθε Πολιτεία. Το συνολικό δείγμα προσέγγισε τα 120.000 άτομα!¹

Τα τελευταία χρόνια, η κριτική αντιμετώπιση των δημοσκοπήσεων εξόδου έχει διευρυνθεί διεθνώς. Και τούτο, διότι πρόκειται για μέθοδο αρκετά επισφαλής, η οποία διακινδυνεύει τη φήμη και την αξιοπιστία τόσο των ερευνητικών φορέων, όσο και των τηλεοπτικών σταθμών. Τους εκθέτει σε άσκοπο κίνδυνο, μόνο και μόνο για χάρη του τηλεοπτικού ανταγωνισμού. Η επιστημονική και εταιρική αξιοπιστία, που κτίζεται επί μια δεκαετία, μπορεί –ανάιτια– να εξανεμιστεί μέσα σε λίγα λεπτά.

1. Κοινό exit poll – κοινό λάθος

Στα καθ' ημάς, δημοσκοπήσεις εξόδου διεξάγονται από τη δεκαετία του '90. Προηγήθηκαν οι ιδιωτικοί σταθμοί και ακολούθησε (1996) η Δημόσια Τηλεόραση. Ωστόσο, στις ευρωεκλογές του 2009 καθιερώθηκε κοινό *exit poll* των τηλεοπτικών σταθμών, με την εξαίρεση του ΣΚΑΪ, ύστερα από αρνητική πρόταση της Public Issue, με την οποία ο σταθμός συνεργάζονταν τότε, για λόγους που η εταιρεία είχε, εξ αρχής, διευκρινίσει δημοσίως. Σημειώνεται, παρενθετικά, ότι από το 2007, η Public Issue έχει εγκαταλείψει τη μέθοδο της *δημοσκόπησης εξόδου (exit poll)*, λόγω των σοβαρών προβλημάτων που έχουν ανακύψει, αλλά και των αμφιβολιών που δημιουργήθηκαν, από την εφαρμογή της συγκεκριμένης μορφής έρευνας, τόσο διεθνώς, όσο και με βάση την περιορισμένη εγχώρια εμπειρία (βλέπε αναλυτικά παρακάτω).

Στις εκλογικές αναμετρήσεις που ακολούθησαν, αυτές οι αμφιβολίες αποδείχθηκαν βάσιμες. Το γεγονός βέβαια ότι η έρευνα πραγματοποιείται «από κοινού», διασπείρει μεν τις επιπτώσεις ενός πιθανού λάθους, μεταξύ των εταιρειών που συμμετέχουν, αλλά εάν τελικά υπάρξει λάθος, η μοναδική εσφαλμένη εκτίμηση πολλαπλασιάζει τις εσφαλμένες εντυπώσεις (στο βαθμό που κανείς άλλος δεν λέει τίποτα διαφορετικό) και καταδικάζει συνολικά και τη μέθοδο και τον κλάδο.²

1 Βλέπε σχετικά: <http://www.edisonresearch.com/edison-successfully-conducts-the-2012-national-election-exit-polls/>.

2 Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η σημαντική υπερεκτίμηση του ποσοστού της Ρένας

2. Η φθίνουσα σημασία της μεθόδου του *exit poll*

Για σημαντικούς λόγους, η σημασία της μεθόδου του *exit poll* για την πρόβλεψη του εκλογικού αποτελέσματος διαχρονικά μειώνεται:

1) Μέχρι σήμερα, με εξαίρεση τις πρόσφατες βουλευτικές του Σεπτεμβρίου 2015 και τις ευρωεκλογές του 2009, η πραγματική αποχή στην Ελλάδα (όχι η «λογιστική» που οφείλεται απλώς στη μη-εγκαθάρσιση των εκλογικών καταλόγων) παρέμενε σχετικά περιορισμένη, κάτω από 33%. Παρά τη μακροχρόνια τάση αύξησής της, εξακολουθεί να κυμαίνεται σε αρκετά χαμηλότερα επίπεδα από ό,τι στις ΗΠΑ, αλλά και τις περισσότερες χώρες της Ευρώπης. Επομένως, η απόκλιση του πληθυσμού των προεκλογικών ερευνών (δυνητικό εκλογικό σώμα) και πραγματικού εκλογικού σώματος είναι μικρή. Το σύννηθες είναι, ότι αυτοί που απαντούν στην πρόθεση ψήφου των προεκλογικών ερευνών τελικά ψηφίζουν. Άλλη χρησιμότητα έχει, μέχρι σήμερα, η δημοσκοπήση εξόδου σε χώρες, όπως οι ΗΠΑ, όπου η συμμετοχή κυμαίνεται περί το 50-60% και άρα το εκλογικό σώμα διαφέρει ουσιαστικά από τον γενικό πληθυσμό και άλλη, σε χώρες όπου η συμμετοχή προσεγγίζει το 70-80%. Ασφαλώς, εάν η τάση ραγδαίας «αποχώρησης» από το ελληνικό εκλογικό σώμα επαναληφθεί ή παγιωθεί, αυτός ο λόγος δεν θα εξακολουθήσει να ισχύει στον ίδιο βαθμό.

2) Τα τελευταία χρόνια, οι τεχνολογικές εξελίξεις επιτρέπουν την ταχύτερη μετάδοση των εκλογικών αποτελεσμάτων. Ιδίως σε μια μικρή χώρα, όπως η Ελλάδα, όπου το ενεργό εκλογικό σώμα δεν ξεπερνά τα 6-7 εκ. ψηφοφόρους, το εκλογικό αποτέλεσμα γνωστοποιείται πολύ γρήγορα. Άλλη είναι η χρησιμότητα της μεθόδου σε ένα εκλογικό σώμα των 100 εκατ. και σε μια χώρα η οποία εκτείνεται από τον Ατλαντικό έως τον Ειρηνικό, με διαφορές 3 ωρών στο κλείσιμο των καλών, μεταξύ ανατολικών και δυτικών Πολιτειών.

3) Υπάρχουν εναλλακτικές και σαφώς οικονομικότερες μέθοδοι, οι οποίες στηριγμένες στα πραγματικά εκλογικά αποτελέσματα δίδουν πολύ ακριβέστερες προβλέψεις, σε σχετικά σύντομο χρόνο μετά το κλείσιμο της κάλπης.³ Ήδη η εταιρεία Singular Logic, με το σύστημα SRT (επιλογή δείγματος εκλογικών τμημάτων) είναι σε θέση να δώσει ασφαλή πρόβλεψη, δύο ώρες μετά την ολοκλήρωση της ψηφοφορίας και με την περαιτέρω βελτίωση του συστήματος, ο χρόνος μπορεί να συντομωθεί περισσότερο.

3. Τα μεθοδολογικά προβλήματα των δημοσκοπήσεων εξόδου

1. Η χρονική πίεση

Το σύνολο του δείγματος ενός *exit poll* πρέπει να έχει τέτοια χρονική διασπορά, ώστε να περιλαμβάνει όλους τους ψηφοφόρους. Δηλαδή, η «κάλη» του *exit poll* πρέπει να κλείνει ταυτόχρονα με την πραγματική κάλη, στην Ελλάδα στις 7 μ.μ. Από την άλλη πλευρά, οι ανάγκες του αδυσώπητου τηλεοπτικού ανταγωνισμού επιβάλλουν την ανακοίνωση της πρόβλεψης του *exit poll* «ακριβώς» στις 19:00, αμέσως μετά το τέλος της ψηφοφορίας. Όπως είναι φυσικό, η πρώτη πρόβλεψη δεν έχει συμπεριλάβει την εκλογική συμπεριφορά των

Δούρου, στον Α΄ γύρο των περιφερειακών εκλογών το 2014. Ενώ έλαβε το 23,8% των ψήφων στην Περιφέρεια Αττικής, το κοινό *exit poll* των τηλεοπτικών σταθμών πρόβλεπε ποσοστό από 27% ως 31% (<http://www.newsbomb.gr/ekloges/story/446748/apotelesmata-eklogon-2014-to-exit-poll-gia-tin-perifereia-attikis>).

3 Βλέπε την απόλυτα επιτυχή πρόβλεψη της Public Issue για τις βουλευτικές εκλογές του Ιανουαρίου 2015, που αναρτήθηκε στις 20:45 της 25ης Ιανουαρίου στην ιστοσελίδα <http://www.publicissue.gr/10974/forecast-b2015/>.

«απογευματινών» ψηφοφόρων, δηλαδή όσων ψηφίζουν συνήθως μετά τις 5 το απόγευμα. Υπό την πίεση του τηλεοπτικού ανταγωνισμού, οι εταιρείες είναι υποχρεωμένες να δίνουν πρόωρα την εκτίμησή τους, είτε χρησιμοποιώντας μερικό τμήμα του δείγματος (περίπου το 75-80%), είτε, χειρότερα, συντομεύοντας τη συλλογή των δεδομένων, κατά 1-2 ώρες, χάνοντας δηλαδή ψηφοφόρους της απογευματινής ζώνης ή της «τελευταίας στιγμής», τα δημογραφικά και πολιτικά χαρακτηριστικά των οποίων ενδέχεται σοβαρά να είναι διαφορετικά. Αυτή η εγγενής αδυναμία μπορεί να οδηγήσει σε εσφαλμένες εντυπώσεις για τον νικητή των εκλογών και γενικά για το εκλογικό αποτέλεσμα. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν οι βουλευτικές εκλογές του 2000.

Εξίσου σοβαρό πρόβλημα είναι και το γεγονός ότι δεν υπάρχει επαρκής χρόνος για την ανάλυση και αξιολόγηση των στοιχείων από τους ερευνητές, πολλές φορές ούτε καν για απλή παρατήρηση των δεδομένων.

2. Ο πληθυσμός αναφοράς (το εκλογικό σώμα)

Ο πληθυσμός αναφοράς μιας συνθησιμένης τηλεφωνικής έρευνας είναι το σύνολο του πληθυσμού της χώρας από 18 ετών και άνω με δικαίωμα ψήφου. Τα δημογραφικά (φύλο, ηλικία κ.λπ.) και πολιτικά (προηγούμενη ψήφος) χαρακτηριστικά αυτού του πληθυσμού είναι πάντα εκ των προτέρων γνωστά, γεγονός που επιτρέπει τη στατιστική επεξεργασία των απαντήσεων των ερωτώμενων (π.χ. με τη βοήθεια *σταθμίσεων*). Αντίθετα, ο πληθυσμός αναφοράς του *exit poll* είναι το πραγματικό εκλογικό σώμα, δηλαδή το σύνολο των πολιτών που τελικά θα προσέλθουν να ψηφίσουν. Όμως, τα δημογραφικά και πολιτικά χαρακτηριστικά αυτού του πληθυσμού δεν είναι εκ των προτέρων γνωστά. Άλλωστε, ένας βασικός λόγος διενέργειας των *exit poll* είναι αυτή ακριβώς η καταγραφή του «προφίλ» του πραγματικού εκλογικού σώματος. Συνεπώς, η χρήση στατιστικών τεχνικών, όπως η *στάθμιση*, καθίσταται εξαιρετικά επισφαλής. Για παράδειγμα, εάν διαπιστωθεί μειωμένη συμμετοχή των νέων 18-24 ετών, πράγμα που ήδη συμβαίνει και συνέβη σε μεγαλύτερο βαθμό π.χ. τον Ιούνιο του 2012 ή τον Σεπτέμβριο του 2015, για λόγους εποχικούς (εποχική απασχόληση σε τουριστικά επαγγέλματα), είναι λάθος να «σταθμιστεί» (να διορθωθεί) η ηλικία του δείγματος, διότι η «υπο-εκπροσώπηση» των νέων στο εκλογικό σώμα (λόγω μεγαλύτερης αποχής τους) θα είναι πραγματική. Το ίδιο πρόβλημα εμφανίζεται σήμερα οξύτερο, λόγω της νέας ελληνικής μετανάστευσης, που πλήττει κυρίως τις παραγωγικές ηλικίες του εκλογικού σώματος (π.χ. 25-55 ετών).

3. Δεν αποφεύγονται οι εγγενείς μεροληψίες των δημοσκοπήσεων

Εάν στις προεκλογικές δημοσκοπήσεις υπάρχουν μεροληψίες ή *απόκρυψη ψήφου*, το πιθανότερο είναι να εμφανισθούν και την ημέρα των εκλογών, ίσως μάλιστα και εντονότερα στο *exit poll*, όταν ο ερωτώμενος είναι φορτισμένος συναισθηματικά σε πολύ μεγαλύτερο βαθμό. Στις εκλογές του Ιουνίου 2012, το μέγεθος του «κρυφού» ρεύματος από τη ΔΗΜΑΡ και το ΠΑΣΟΚ προς τη ΝΔ (*tactical voting*) και, κατά συνέπεια, το μέγεθος της ανόδου της ΝΔ υποεκτιμήθηκε, τόσο στις προεκλογικές δημοσκοπήσεις, όσο βεβαίως και στο *exit poll*, διότι και στις δύο περιπτώσεις υπήρξε *απόκρυψη ψήφου*.

4. Εθελοντική συμμετοχή

Για να ερμηνεύσουν την αστοχία που παρατηρήθηκε το 2014, στον Α΄ γύρο των περιφερειακών εκλογών της Αττικής (υπερεκτίμηση του ποσοστού της Ρένας Δούρου), οι οργανωτές του *exit poll* επικαλέστηκαν το (ορθό) επιχείρημα της «εθελοντικής συμμετοχής» των πολιτών στην κάλπη της *δημοσκοπήσης εξόδου*. Ωστόσο, αυτό το φαινόμενο δεν εί-

ναι καινούριο. Οι οπαδοί ενός κόμματος ή ενός υποψηφίου μπορεί να είναι περισσότερο πρόθυμοι να συμμετέχουν στην έρευνα, σε σχέση με τους οπαδούς άλλων κομμάτων και υποψηφίων. Αυτό το φαινόμενο, που είναι διεθνώς γνωστό με την ορολογία *differential non-response*, παρουσιάζεται αρκετά συχνά και επηρεάζει την ακρίβεια των προβλέψεων ενός *exit poll*. Συνέπεια αυτής της *μεροληψίας* αποτελεί το γεγονός ότι, το δείγμα επιλέγει τη συμμετοχή του στην έρευνα και όχι το αντίστροφο, όπως είναι το επιστημονικά ορθό. Παρόμοιο φαινόμενο «εθελοντών» είχε παρατηρηθεί ήδη από το πρώτο *exit poll* της Δημόσιας Τηλεόρασης (ΕΡΤ), που οργάνωσε το 1996, η εταιρία VPRC. Η εταιρεία αντιμετώπισε τότε το πρόβλημα, σημειώνοντας τα ερωτηματολόγια και αφαιρώντας τα από το τελικό δείγμα, καθώς διαπίστωσε ότι αλλοίωναν σημαντικά το αποτέλεσμα της *δημοσκοπήσης εξόδου*.

Αντίστοιχο πρόβλημα ενδέχεται να εμφανισθεί και στις προεκλογικές τηλεφωνικές έρευνες, αλλά σε μικρότερο βαθμό. Ωστόσο, η δυνατότητα ελέγχου και διόρθωσης, ως ένα βαθμό, του προβλήματος σε ένα τηλεφωνικό κέντρο είναι απείρως μεγαλύτερη, από ένα διάσπαρτο σύνολο ερευνητών ανά την επικράτεια.

5. Περιορισμένη ερευνητική εμπειρία

Η μέθοδος του *exit poll* είναι σχετικά πρόσφατη (καθιερώθηκε ουσιαστικά κατά τη δεκαετία του '80) και η διαθέσιμη εμπειρία που έχει συσσωρευτεί είναι –εκ των πραγμάτων– εξαιρετικά περιορισμένη. *Exit poll* μπορεί να πραγματοποιηθεί μόνο την ημέρα των εκάστοτε εκλογών. Θεωρητικά, στην περίπτωση των βουλευτικών εκλογών, κάθε 4 χρόνια. Από το 2004 μέχρι σήμερα έχουν πραγματοποιηθεί μόλις έξι (6) *exit poll* βουλευτικών εκλογών. Αντίθετα, οι τηλεφωνικές έρευνες που μπορεί να πραγματοποιηθούν στο ίδιο χρονικό διάστημα είναι πολλαπλάσιες. Π.χ. στην ίδια περίοδο, 2004-2015 (Οκτώβριος), η Public Issue έχει πραγματοποιήσει 149 κύματα τηλεφωνικού Βαρόμετρου.

Τα προβλήματα που αναφέρθηκαν συνοπτικά παραπάνω δεν παρουσιάζονται βεβαίως μόνο στην Ελλάδα. Ενδεικτικό –μεταξύ πολλών– της δυσπιστίας, με την οποία αντιμετωπίζονται πλέον τα *exit polls* ακόμα και στην πατρίδα τους, είναι το άρθρο: «Ten Reasons Why You Should Ignore Exit Polls», του διάσημου εκλογικού αναλυτή Nate Silver, στο οποίο αναπτύσσονται περιληπτικά τα προβλήματα των αμερικανικών δημοσκοπήσεων εξόδου.⁴

4 Βλέπε σχετικά: <http://fivethirtyeight.com/features/ten-reasons-why-you-should-ignore-exit/>.

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΠΙΝΑΚΩΝ

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.1	B2004: Αυθόρμητη και Πιθανότερη πρόθεση ψήφου (αστάθμιστα στοιχεία – διευκρινισμένη ψήφος)	38
ΠΙΝΑΚΑΣ 1.2	B2004: Πρόθεση ψήφου (αστάθμιστα στοιχεία – διευκρινισμένη ψήφος)	39
ΠΙΝΑΚΑΣ 1.3	B2004: Παράσταση νίκης για τη ΝΔ και το ΠΑΣΟΚ (αστάθμιστα στοιχεία)	40
ΠΙΝΑΚΑΣ 1.4	B2004: Καταλληλότερος πρωθυπουργός για τη χώρα (αστάθμιστα στοιχεία)	40
ΠΙΝΑΚΑΣ 1.5	B2004: Καλύτερη κυβέρνηση για τη χώρα: ΝΔ ή ΠΑΣΟΚ; (αστάθμιστα στοιχεία)	41
ΠΙΝΑΚΑΣ 1.6	Αξιολόγηση της πρόβλεψης του αποτελέσματος των βουλευτικών εκλογών του 2004 (αστάθμιστα στοιχεία – διευκρινισμένη ψήφος)	41
ΠΙΝΑΚΑΣ 1.7	B2004: Μέση ποσοστιαία μεταβολή από κύμα σε κύμα της έρευνας	46
ΠΙΝΑΚΑΣ 1.8	B2004: Πρόβλεψη εκλογικού αποτελέσματος με βάση τις τηλεφωνικές έρευνες της VPRC (αστάθμιστα στοιχεία – διευκρινισμένη ψήφος)	48
ΠΙΝΑΚΑΣ 2.1	Δ2006: Δήμος Αθηναίων. Πρόθεση ψήφου (αστάθμιστα στοιχεία – διευκρινισμένη ψήφος)	65
ΠΙΝΑΚΑΣ 2.2	Δ2006: Δήμος Θεσσαλονίκης. Πρόθεση ψήφου (αστάθμιστα στοιχεία – διευκρινισμένη ψήφος)	65
ΠΙΝΑΚΑΣ 2.3	Δ2006: Δήμος Πειραιά. Πρόθεση ψήφου (αστάθμιστα στοιχεία – διευκρινισμένη ψήφος)	66
ΠΙΝΑΚΑΣ 2.4	N2006: Υπερνομαρχία Αθηνών-Πειραιώς. Πρόθεση ψήφου (αστάθμιστα στοιχεία – διευκρινισμένη ψήφος)	66
ΠΙΝΑΚΑΣ 2.5	Δ2006: Δήμος Αθηναίων. Βαθμός κομματικής συσπείρωσης (αστάθμιστα στοιχεία)	67
ΠΙΝΑΚΑΣ 2.6	Δ2006: Δήμος Θεσσαλονίκης. Βαθμός κομματικής συσπείρωσης (αστάθμιστα στοιχεία)	68
ΠΙΝΑΚΑΣ 2.7	Δ2006: Δήμος Πειραιά. Βαθμός κομματικής συσπείρωσης (αστάθμιστα στοιχεία)	68
ΠΙΝΑΚΑΣ 2.8	N2006: Υπερνομαρχία Αθηνών-Πειραιώς. Βαθμός κομματικής συσπείρωσης (αστάθμιστα στοιχεία)	68
ΠΙΝΑΚΑΣ 2.9	Δ2006: Δήμος Αθηναίων. Παράσταση νίκης υποψηφίων δημάρχων	69
ΠΙΝΑΚΑΣ 2.10	Δ2006: Δήμος Θεσσαλονίκης. Παράσταση νίκης υποψηφίων δημάρχων	69
ΠΙΝΑΚΑΣ 2.11	Δ2006: Δήμος Πειραιά. Παράσταση νίκης υποψηφίων δημάρχων	69
ΠΙΝΑΚΑΣ 2.12	N2006: Υπερνομαρχία Αθηνών-Πειραιώς. Παράσταση νίκης υποψηφίων	69

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.1	Μέγιστη και ελάχιστη εκλογική επιρροή της ΝΔ (1981-2006)	72
ΠΙΝΑΚΑΣ 3.2	Μέγιστη και ελάχιστη εκλογική επιρροή του ΠΑΣΟΚ (1981-2006)	73
ΠΙΝΑΚΑΣ 3.3	Σχέση βουλευτικών-δημοτικών εκλογών στον Δήμο Αθηναίων, 1975-2006	76
ΠΙΝΑΚΑΣ 3.4	Σχέση βουλευτικών-δημοτικών εκλογών στον Δήμο Θεσσαλονίκης, 1975-2006	78
ΠΙΝΑΚΑΣ 3.5	Σχέση βουλευτικών-δημοτικών εκλογών στον Δήμο Πειραιά, 1975-2006	81
ΠΙΝΑΚΑΣ 3.6	Σχέση βουλευτικών-νομαρχιακών εκλογών στην Υπερνομαρχία Αθηνών-Πειραιώς, 1994-2006	81
ΠΙΝΑΚΑΣ 4.1	B2007: Πρόθεση ψήφου (αστάθμιστα στοιχεία – διευκρινισμένη ψήφος)	94
ΠΙΝΑΚΑΣ 4.2	B2007: Παράσταση νίκης για ΝΔ - ΠΑΣΟΚ (αστάθμιστα στοιχεία)	97
ΠΙΝΑΚΑΣ 4.3	B2007: Καταλληλότερος πρωθυπουργός για τη χώρα (αστάθμιστα στοιχεία)	99
ΠΙΝΑΚΑΣ 4.4	B2007: Καλύτερη κυβέρνηση για τη χώρα: ΝΔ ή ΠΑΣΟΚ (αστάθμιστα στοιχεία)	99
ΠΙΝΑΚΑΣ 4.5	Αξιολόγηση της πρόβλεψης της Public Issue για το αποτέλεσμα των βουλευτικών εκλογών του 2007	100
ΠΙΝΑΚΑΣ 4.6	B2007: Σύγκριση των τελευταίων δημοσιοποιημένων προεκλογικών δημοσκοπήσεων	101
ΠΙΝΑΚΑΣ 4.7	B2007: Σύγκριση των βασικών μεταβλητών κατά μήνα της προεκλογικής περιόδου	108
ΠΙΝΑΚΑΣ 5.1	E2009: Πρόθεση ψήφου στο ημερήσιο δείγμα (αστάθμιστα στοιχεία – αδιευκρίνιστη ψήφος)	119
ΠΙΝΑΚΑΣ 5.2	E2009: Πρόθεση ψήφου στο ημερήσιο δείγμα με εξομάλυνση τυχαίου περιπάτου (αστάθμιστα στοιχεία μετά την αφαίρεση της πρόθεσης αποχής και των αρνήσεων)	120
ΠΙΝΑΚΑΣ 5.3	E2009: Πρόθεση ψήφου στο ημερήσιο δείγμα με εξομάλυνση τυχαίου περιπάτου (αστάθμιστα στοιχεία – διευκρινισμένη ψήφος)	121
ΠΙΝΑΚΑΣ 5.4	E2009: Πρόθεση ψήφου στο ημερήσιο δείγμα – βέβαιοι ψηφοφόροι (αστάθμιστα στοιχεία – αδιευκρίνιστη ψήφος. Βάση: Όσοι δηλώνουν βέβαιοι ότι θα ψηφίσουν στις επερχόμενες ευρωεκλογές)	123
ΠΙΝΑΚΑΣ 5.5	E2009: Πρόθεση ψήφου στο ημερήσιο δείγμα με εξομάλυνση τυχαίου περιπάτου – Βέβαιοι ψηφοφόροι (αστάθμιστα στοιχεία μετά την αφαίρεση της πρόθεσης αποχής και των αρνήσεων. Βάση: Όσοι δηλώνουν βέβαιοι ότι θα ψηφίσουν στις επερχόμενες ευρωεκλογές)	124
ΠΙΝΑΚΑΣ 5.6	E2009: Πρόθεση ψήφου στο ημερήσιο δείγμα με εξομάλυνση τυχαίου περιπάτου – βέβαιοι ψηφοφόροι (αστάθμιστα	

	στοιχεία – διευκρινισμένη ψήφος. Βάση: Όσοι δηλώνουν βέβαιοι ότι θα ψηφίσουν στις επερχόμενες ευρωεκλογές) 125
ΠΙΝΑΚΑΣ 5.7	Αξιολόγηση της πρόβλεψης του εκλογικού αποτελέσματος της Public Issue, στις ευρωεκλογές του 2009 125
ΠΙΝΑΚΑΣ 5.8	E2009: Σύγκριση των τελικών προεκλογικών εκτιμήσεων 128
ΠΙΝΑΚΑΣ 5.9	E2009: Σύγκριση της πρόβλεψης της Public Issue και των προβλέψεων των δημοσκοπήσεων εξόδου (7/6/2009) 128
ΠΙΝΑΚΑΣ 6.1	Αξιολόγηση της πρόβλεψης της Public Issue για το αποτέλεσμα των βουλευτικών εκλογών του 2009 141
ΠΙΝΑΚΑΣ 6.2	B2009: Σύγκριση των τελικών προεκλογικών εκτιμήσεων 141
ΠΙΝΑΚΑΣ 6.3	Απόκλιση προεκλογικών Βαρόμετρων της Public Issue από τα πραγματικά εκλογικά αποτελέσματα στις βουλευτικές εκλογές 2004, 2007 και 2009 (αστάθμιστα στοιχεία – διευκρινισμένη ψήφος) 146
ΠΙΝΑΚΑΣ 6.4	Σύγκριση του τελευταίου κύματος του τακτικού Βαρόμετρου (9/2009) με το αθροιστικό αρχείο του προεκλογικού Βαρόμετρου 148
ΠΙΝΑΚΑΣ 6.5	B2009: Πρόθεση ψήφου στο ημερήσιο δείγμα (αστάθμιστα στοιχεία – διευκρινισμένη ψήφος) 148
ΠΙΝΑΚΑΣ 6.6	B2009: Πρόθεση ψήφου στο ημερήσιο δείγμα με εξομάλυνση τυχαίου περιπάτου (αστάθμιστα στοιχεία – διευκρινισμένη ψήφος) 149
ΠΙΝΑΚΑΣ 8.1	Σύγκριση των τελευταίων δημοσιοποιημένων προεκλογικών δημοσκοπήσεων των βουλευτικών εκλογών της 6ης Μαΐου 2012 188
ΠΙΝΑΚΑΣ 8.2	Σύγκριση των των τελευταίων δημοσιοποιημένων προεκλογικών δημοσκοπήσεων των βουλευτικών εκλογών της 17ης Ιουνίου 2012 189
ΠΙΝΑΚΑΣ 8.3	B2012: Πρόθεση ψήφου, Ιανουάριος-Ιούνιος 2012 (αστάθμιστα στοιχεία – διευκρινισμένη ψήφος) 198
ΠΙΝΑΚΑΣ 8.4	B2012: Πρόθεση ψήφου, Ιανουάριος-Ιούνιος 2012. Εξομαλυσμένα ποσοστά με τη μέθοδο Kalman, μετά και την ενσωμάτωση των εκλογικών αποτελεσμάτων (αστάθμιστα στοιχεία – διευκρινισμένη ψήφος) 198
ΠΙΝΑΚΑΣ 8.5	Εκ των υστέρων υπολογισμός της μεροληψίας των προεκλογικών ερευνών της Public Issue, για τις εκλογές του Μαΐου-Ιουνίου 2012 199
ΠΙΝΑΚΑΣ 8.6	B2012 - Ιούνιος: Διευκρινισμένη πρόθεση ψήφου, προεκλογικές έρευνες Ιουνίου 2012. «Διόρθωση» με χρήση πολιτικής στάθμισης. 199
ΠΙΝΑΚΑΣ 8.7	Σύγκριση της εκτίμησης της Public Issue με την πρόβλεψη του exit poll, Μάιος-Ιούνιος 2012 (7 μμ) 200
ΠΙΝΑΚΑΣ 8.8	Πρόβλεψη κατά την ημέρα των εκλογών, με βάση

	την επίσημη ροή ανακοίνωσης των εκλογικών αποτελεσμάτων, Μάιος-Ιούνιος 2012	201
ΠΙΝΑΚΑΣ 8.9	Χρόνος απόφασης ψήφου, 2009-2012	201
ΠΙΝΑΚΑΣ 8.10	Διευκρινισμένη πρόθεση ψήφου, προεκλογικές έρευνες 2004, 2007, 2009. «Διόρθωση» με χρήση πολιτικής στάθμισης.	214
ΠΙΝΑΚΑΣ 9.1	Δημοτικές-περιφερειακές εκλογές 2010: Συμμετοχή α' και β' γύρου	224
ΠΙΝΑΚΑΣ 9.2	E2014: Σύγκριση των τελευταίων δημοσιοποιημένων προεκλογικών δημοσκοπήσεων	225
ΠΙΝΑΚΑΣ 9.3	Σύγκριση εκτιμήσεων εκλογικής επιρροής βουλευτικών εκλογών και ευρωεκλογών, Απρίλιος - Μάιος 2014	228
ΠΙΝΑΚΑΣ 9.4	Υπολογισμός της πραγματικής αποχής στις ευρωεκλογές, 2004-2014	229
ΠΙΝΑΚΑΣ 9.5	Απόκλιση του προεκλογικού Βαρόμετρου της Public Issue από το πραγματικό εκλογικό αποτέλεσμα, στις ευρωεκλογές 2004, 2009 και 2014 (αστάθμιστα στοιχεία – διευκρινισμένη ψήφος)	230
ΠΙΝΑΚΑΣ 10.1	B2015: Σύγκριση των τελευταίων δημοσιοποιημένων προεκλογικών δημοσκοπήσεων	241
ΠΙΝΑΚΑΣ 10.2	Σύγκριση των δημοσκοπήσεων του φθινοπώρου 2014 (Σεπτέμβριος)	242
ΠΙΝΑΚΑΣ 10.3	B2015: Σύγκριση προεκλογικής εκτίμησης εκλογικής επιρροής και «διόρθωσης» με χρήση πολιτικής στάθμισης (διευκρινισμένη πρόθεση ψήφου)	246
ΠΙΝΑΚΑΣ 11.1	B2004: Πρόβλεψη εδρών – Σενάρια εδρών με άθροισμα δικομματισμού 87%	252
ΠΙΝΑΚΑΣ 11.2	B2004: Πρόβλεψη εδρών – Σενάρια εδρών με άθροισμα δικομματισμού 88%	252
ΠΙΝΑΚΑΣ 11.3	B2004: Πρόβλεψη εδρών – Σενάρια εδρών με άθροισμα δικομματισμού 89%	253
ΠΙΝΑΚΑΣ 11.4	B2004: Πρόβλεψη εδρών – Σενάρια εδρών με άθροισμα δικομματισμού 90%	253
ΠΙΝΑΚΑΣ 11.5	B2004: Πρόβλεψη εδρών – «Ακραία» σενάρια	254
ΠΙΝΑΚΑΣ 11.6	B2004: Πρόβλεψη εδρών – «Οριακά» σενάρια	254
ΠΙΝΑΚΑΣ 11.7	B2004: Πρόβλεψη εδρών – Σενάρια με βάση τις προεκλογικές δημοσκοπήσεις	255
ΠΙΝΑΚΑΣ 11.8	B2004: Πρόβλεψη ενδεχόμενων απωλειών ΠΑΣΟΚ σε εκλογικές περιφέρειες, με βάση υποθετικά σενάρια για το εκλογικό αποτέλεσμα	255
ΠΙΝΑΚΑΣ 11.9	B2004: Πρόβλεψη του νικητή στις ελάχιστονες εκλογικές περιφέρειες. Σενάρια εκλογικού χάρτη, με βάση τη διαφορά α' /β' κόμματος.	256
ΠΙΝΑΚΑΣ 11.10	Σύγκριση κατανομής βουλευτικών εδρών, με βάση το εκλογικό αποτέλεσμα της 7ης Μαρτίου και την πρόβλεψη της Public Issue	263

ΠΙΝΑΚΑΣ 11.11	B2004: Δείκτες ευαισθησίας για τις μείζονες εκλογικές περιφέρειες	266
ΠΙΝΑΚΑΣ 11.12	B2004: Δείκτες ευαισθησίας για τις ελάσσονες εκλογικές περιφέρειες	267
ΠΙΝΑΚΑΣ 11.13	B2004: Πρόβλεψη της επιρροής των κομμάτων, κατά ελάσσονα εκλογική περιφέρεια	268
ΠΙΝΑΚΑΣ 12.1	B2007: Πρόβλεψη νικητή σε ένδεκα (11) «αμφίρροπες» ελάσσονες εκλογικές περιφέρειες, με βάση υποθετικά σενάρια για το εκλογικό αποτέλεσμα	270
ΠΙΝΑΚΑΣ 12.2	B2007: Δείκτες ευαισθησίας για τις ελάσσονες εκλογικές περιφέρειες	281
ΠΙΝΑΚΑΣ 13.1	B2009: Πρόβλεψη του νικητή στις ελάσσονες εκλογικές περιφέρειες	287
ΠΙΝΑΚΑΣ 13.2	B2009: Δείκτες ευαισθησίας για τις ελάσσονες εκλογικές περιφέρειες	288
ΠΙΝΑΚΑΣ 14.1	Η διάρκεια εκλογικού κύκλου στην Ελλάδα, 1974-2012	303
ΠΙΝΑΚΑΣ 14.2	Υποδείγματα υπολογισμού της μεροληψίας της πρόθεσης ψήφου	313
ΠΙΝΑΚΑΣ 14.3	Αδιευκρίνιστη ψήφος κατά εκλογικό κύκλο	314
ΠΙΝΑΚΑΣ 14.4	Υποδείγματα εξομάλυνσης Kalman για τις εκλογές του Ιουνίου 2012	321
ΠΙΝΑΚΑΣ 14.5	Εξωγενείς παρεμβολές της περιόδου 1996-2012	326
ΠΙΝΑΚΑΣ 14.6	Υποδείγματα μακροχρόνιων τάσεων της πρόθεσης ψήφου	328
ΠΙΝΑΚΑΣ 14.7	Η μεροληψία των δημοσκοπήσεων κατά εκλογικό κύκλο, 1996-2012. Εκτιμώμενη απόκλιση των πραγματικών εκλογικών αποτελεσμάτων από τις τιμές της χρονοσειράς των ερευνών, κατά τη διάρκεια του τριμήνου διεξαγωγής των εκλογών	334
ΠΙΝΑΚΑΣ 15.1	Σύγκριση των προεκλογικών δημοσκοπήσεων 2000-2004	342
ΠΙΝΑΚΑΣ 16.1	Βουλευτικές εκλογές 2007 – Σύγκριση των τελευταίων δημοσιοποιημένων προεκλογικών δημοσκοπήσεων	363
ΠΙΝΑΚΑΣ 17.1	Η πρόβλεψη του εκλογικού αποτελέσματος στις ΗΠΑ. Παρουσίαση 16 ακαδημαϊκών μοντέλων για τις προεδρικές εκλογές του 2008. (Ποσοστό % των Ρεπουμπλικάνων επί του αθροιστικού ποσοστού Δημοκρατικών και Ρεπουμπλικάνων – two party votes)	371
ΠΙΝΑΚΑΣ 17.2	Η πρόβλεψη του εκλογικού αποτελέσματος στις ΗΠΑ. Οι προβλέψεις των εταιρειών δημοσκοπήσεων για τις προεδρικές εκλογές του 2008.	372
ΠΙΝΑΚΑΣ 17.3	Η εκτίμηση της εκλογικής επιρροής στη Μ. Βρετανία	373

ΠΙΝΑΚΑΣ 17.4	Η <i>εκτίμηση της εκλογικής επιρροής</i> στη Γερμανία	375
ΠΙΝΑΚΑΣ 20.1	Εκλογές 20ής Σεπτεμβρίου 2015: Η τελική <i>εκτίμηση</i> του εκλογικού αποτελέσματος της Public Issue (3ο κύμα, 14-17/9/2015)	430
ΠΙΝΑΚΑΣ 20.2	Σύγκριση των τελευταίων προεκλογικών δημοσκοπήσεων των εταιρειών-μελών του ΣΕΔΕΑ	435
ΠΙΝΑΚΕΣ ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΟΣ 2		
ΠΙΝΑΚΑΣ 1	<i>Εκτίμηση</i> του αποτελέσματος των βουλευτικών εκλογών της 7ης Μαρτίου 2004	496
ΠΙΝΑΚΑΣ 2	<i>Εκτίμηση</i> του αποτελέσματος των βουλευτικών εκλογών της 16ης Σεπτεμβρίου 2007	496
ΠΙΝΑΚΑΣ 3	<i>Εκτίμηση</i> του αποτελέσματος των βουλευτικών εκλογών της 4ης Οκτωβρίου 2009	497
ΠΙΝΑΚΑΣ 4	<i>Εκτίμηση</i> του αποτελέσματος των βουλευτικών εκλογών της 6ης Μαΐου 2012	497
ΠΙΝΑΚΑΣ 5Α	<i>Εκτίμηση</i> του αποτελέσματος των βουλευτικών εκλογών της 17ης Ιουνίου 2012	498
ΠΙΝΑΚΑΣ 5Β	Τελική <i>εκτίμηση</i> του αποτελέσματος των βουλευτικών εκλογών της 17ης Ιουνίου 2012	498
ΠΙΝΑΚΑΣ 6	<i>Εκτίμηση</i> του αποτελέσματος των βουλευτικών εκλογών της 25ης Ιανουαρίου 2015	499
ΠΙΝΑΚΑΣ 7	<i>Εκτίμηση</i> του αποτελέσματος των βουλευτικών εκλογών της 20ής Σεπτεμβρίου 2015	499
ΠΙΝΑΚΑΣ 8	Δημοσκόπηση για τις ευρωεκλογές της 13ης Ιουνίου 2004	500
ΠΙΝΑΚΑΣ 9Α	<i>Εκτίμηση</i> του αποτελέσματος των ευρωεκλογών της 7ης Ιουνίου 2009	501
ΠΙΝΑΚΑΣ 9Β	<i>Εκτίμηση</i> του αποτελέσματος των ευρωεκλογών της 7ης Ιουνίου 2009 (διόρθωση)	501
ΠΙΝΑΚΑΣ 10	<i>Εκτίμηση</i> του αποτελέσματος των ευρωεκλογών της 25ης Μαΐου 2014	502
ΠΙΝΑΚΑΣ 11	<i>Εκτίμηση</i> του αποτελέσματος των δημοτικών εκλογών της 15ης Οκτωβρίου 2006. Δήμος Αθηναίων	503
ΠΙΝΑΚΑΣ 12	<i>Εκτίμηση</i> του αποτελέσματος των δημοτικών εκλογών 15ης Οκτωβρίου 2006. Δήμος Θεσσαλονίκης	503
ΠΙΝΑΚΑΣ 13	<i>Εκτίμηση</i> του αποτελέσματος των δημοτικών εκλογών 15ης Οκτωβρίου 2006. Δήμος Πειραιά	504
ΠΙΝΑΚΑΣ 14	<i>Εκτίμηση</i> του αποτελέσματος των δημοτικών εκλογών 15ης Οκτωβρίου 2006. Υπερνομαρχία Αθηνών-Πειραιώς	504

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1.1	B2004: Πρόθεση ψήφου για τη ΝΔ και το ΠΑΣΟΚ (αστάθμιστα στοιχεία – διευκρινισμένη ψήφος)	42
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1.2	B2004: Παράσταση νίκης για τη ΝΔ και το ΠΑΣΟΚ (αστάθμιστα στοιχεία)	43
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1.3	B2004: Καταλληλότερος πρωθυπουργός για τη χώρα (αστάθμιστα στοιχεία)	44
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1.4	B2004: Καλύτερη κυβέρνηση για τη χώρα: ΝΔ ή ΠΑΣΟΚ; (αστάθμιστα στοιχεία)	45
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1.5	B2004: Πρόθεση ψήφου για τη ΝΔ και το ΠΑΣΟΚ με εξομάλυνση τυχαίου περιπάτου (αστάθμιστα στοιχεία – διευκρινισμένη ψήφος)	50
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1.6	B2004: Πιθανότερη πρόθεση ψήφου για τη ΝΔ και το ΠΑΣΟΚ με εξομάλυνση τυχαίου περιπάτου (αστάθμιστα στοιχεία – διευκρινισμένη ψήφος)	50
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1.7	B2004: Πρόθεση ψήφου για το ΚΚΕ και τον ΣΥΝ με εξομάλυνση τυχαίου περιπάτου (αστάθμιστα στοιχεία – διευκρινισμένη ψήφος)	51
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1.8	B2004: Πρόθεση ψήφου για τη ΝΔ και το ΠΑΣΟΚ με εξομάλυνση loess regression (αστάθμιστα στοιχεία – διευκρινισμένη ψήφος)	51
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1.9	B2004: Πιθανότερη πρόθεση ψήφου για τη ΝΔ και το ΠΑΣΟΚ με εξομάλυνση loess regression (αστάθμιστα στοιχεία – διευκρινισμένη ψήφος)	52
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1.10	B2004: Πρόθεση ψήφου για το ΚΚΕ και τον ΣΥΝ με εξομάλυνση loess regression (αστάθμιστα στοιχεία – διευκρινισμένη ψήφος)	52
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1.11	B2004: Παράσταση νίκης για τη ΝΔ και το ΠΑΣΟΚ με εξομάλυνση τυχαίου περιπάτου (αστάθμιστα στοιχεία)	53
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1.12	B2004: Παράσταση νίκης για τη ΝΔ και το ΠΑΣΟΚ με εξομάλυνση loess regression (αστάθμιστα στοιχεία)	53
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1.13	B2004: Καταλληλότερος πρωθυπουργός για τη χώρα με εξομάλυνση τυχαίου περιπάτου (αστάθμιστα στοιχεία)	54
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1.14	B2004: Καταλληλότερος πρωθυπουργός για τη χώρα με εξομάλυνση loess regression (αστάθμιστα στοιχεία)	55
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1.15	B2004: Καλύτερη κυβέρνηση για τη χώρα, ΝΔ ή ΠΑΣΟΚ; με εξομάλυνση τυχαίου περιπάτου (αστάθμιστα στοιχεία)	56
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1.16	B2004: Καλύτερη κυβέρνηση για τη χώρα, ΝΔ ή ΠΑΣΟΚ; με εξομάλυνση loess regression (αστάθμιστα στοιχεία)	56
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1.17	B2004: Σύγκριση των μεταβλητών της ανάλυσης για τη ΝΔ (εξομαλυσμένες τιμές με loess regression)	57
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1.18	B2004: Σύγκριση των τιμών των μεταβλητών για το ΠΑΣΟΚ (εξομαλυσμένες τιμές με loess regression)	58

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3.1	Η εκλογική επιρροή ΝΔ - ΠΑΣΟΚ στον Δήμο Αθηναίων, 1974-2006	72
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3.2	Η εκλογική επιρροή ΝΔ - ΠΑΣΟΚ στον Δήμο Θεσσαλονίκης, 1974-2006	73
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3.3	Η εκλογική επιρροή ΝΔ - ΠΑΣΟΚ στον Δήμο Πειραιά, 1974-2006	76
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3.4	Η εκλογική επιρροή ΝΔ - ΠΑΣΟΚ στην Υπερνομαρχία Αθηνών-Πειραιώς, 1981-2006	78
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.1	B2007: Πρόθεση ψήφου ΝΔ και ΠΑΣΟΚ (αστάθμιστα στοιχεία – διευκρινισμένη ψήφος)	95
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.2	B2007: Πρόθεση ψήφου ΚΚΕ, ΣΥΡΙΖΑ, ΛΑΟΣ και Λοιπών κομμάτων (αστάθμιστα στοιχεία – διευκρινισμένη ψήφος)	96
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.3	B2007: Πρόθεση ψήφου ΝΔ και ΠΑΣΟΚ με εξομάλυνση τυχαίου περιπάτου (αστάθμιστα στοιχεία – διευκρινισμένη ψήφος)	97
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.4	B2007: Πρόθεση ψήφου ΚΚΕ, ΣΥΡΙΖΑ, ΛΑΟΣ και Λοιπών κομμάτων (αστάθμιστα στοιχεία – διευκρινισμένη ψήφος)	98
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.5	B2007: Παράσταση νίκης για τη ΝΔ και το ΠΑΣΟΚ με εξομάλυνση τυχαίου περιπάτου (αστάθμιστα στοιχεία)	100
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.6	B2007: Καταλληλότερος πρωθυπουργός για τη χώρα με εξομάλυνση τυχαίου περιπάτου (αστάθμιστα στοιχεία)	101
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.7	B2007: Καλύτερη κυβέρνηση για τη χώρα με εξομάλυνση τυχαίου περιπάτου (αστάθμιστα στοιχεία)	102
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.8	B2007: Εκτίμηση εκλογικής επιρροής ΝΔ και ΠΑΣΟΚ Ιανουάριος-Σεπτέμβριος 2007	103
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.9	B2007: Εκτίμηση εκλογικής επιρροής υπόλοιπων κομμάτων Ιανουάριος-Σεπτέμβριος 2007	104
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.10	B2007: Πρόθεση ψήφου και προηγούμενη ψήφος ΠΑΣΟΚ (αστάθμιστα στοιχεία – διευκρινισμένη ψήφος)	105
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.11	B2007: Πρόθεση ψήφου και προηγούμενη ψήφος ΝΔ (αστάθμιστα στοιχεία – διευκρινισμένη ψήφος)	106
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 5.1	E2009: Πρόθεση ψήφου ΠΑΣΟΚ και ΝΔ στο ημερήσιο δείγμα με εξομάλυνση τυχαίου περιπάτου (αστάθμιστα στοιχεία – διευκρινισμένη ψήφος)	126
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 5.2	E2009: Πρόθεση ψήφου ΚΚΕ, ΣΥΡΙΖΑ, ΛΑΟΣ και Οικολόγων Πράσινων στο ημερήσιο δείγμα με εξομάλυνση τυχαίου περιπάτου (αστάθμιστα στοιχεία – διευκρινισμένη ψήφος)	127
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 5.3	E2009: Πρόθεση ψήφου ΠΑΣΟΚ και ΝΔ στο ημερήσιο δείγμα με εξομάλυνση τυχαίου περιπάτου - βέβαιοι ψηφοφόροι (αστάθμιστα στοιχεία – διευκρινισμένη ψήφος. Βάση: Όσοι δηλώνουν βέβαιοι ότι θα ψηφίσουν στις επερχόμενες ευρωεκλογές)	129
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 5.4	E2009: Πρόθεση ψήφου ΚΚΕ, ΣΥΡΙΖΑ, ΛΑΟΣ και Οικολόγων Πράσινων στο ημερήσιο δείγμα με εξομάλυνση τυχαίου περιπάτου - βέβαιοι ψηφοφόροι	

	(αστάθμιστα στοιχεία – διευκρινισμένη ψήφος. Βάση: Όσοι δηλώνουν βέβαιοι ότι θα ψηφίσουν στις επερχόμενες ευρωεκλογές)	130
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 6.1	Εκ των υστέρων εκτίμηση της εκλογικής επιρροής. Βραχυχρόνιες τάσεις 2007-2009	153
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 6.2	Εκ των υστέρων εκτίμηση της εκλογικής επιρροής. Μακροχρόνιες τάσεις, 2007-2009	154
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 6.3	Εκ των υστέρων εκτίμηση της εκλογικής επιρροής. Σταθμισμένος μέσος όρος βραχυχρόνιων και μακροχρόνιων τάσεων, 2007-2009	155
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 6.4	Σύγκριση δημοσιευμένης και διορθωμένης εκτίμησης εκλογικής επιρροής, 2007-2009	156
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 6.5	B2009: Πρόθεση ψήφου ΠΑΣΟΚ και ΝΔ στο ημερήσιο δείγμα με εξομάλυνση τυχαίου περιπάτου	160
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 6.6	B2009: Πρόθεση ψήφου ΚΚΕ, ΣΥΡΙΖΑ, ΛΑΟΣ και Οικολόγων Πράσινων στο ημερήσιο δείγμα με εξομάλυνση τυχαίου περιπάτου (αστάθμιστα στοιχεία – διευκρινισμένη ψήφος)	161
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 8.1	B2012 - Μάιος: Προεκλογική εκτίμηση της εκλογικής επιρροής ΝΔ, ΣΥΡΙΖΑ, ΠΑΣΟΚ, ΚΚΕ, ΑΝΕΛ και ΔΗΜΑΡ	185
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 8.2	B2012 - Μάιος: Προεκλογική εκτίμηση της εκλογικής επιρροής ΛΑΟΣ, Οικολόγων Πράσινων και Χρυσής Αυγής	186
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 8.3	B2012 - Ιούνιος: Προεκλογική εκτίμηση της εκλογικής επιρροής ΝΔ και ΣΥΡΙΖΑ	191
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 8.4	B2012-Ιούνιος: Προεκλογική εκτίμηση της εκλογικής επιρροής ΠΑΣΟΚ, ΑΝΕΛ, ΚΚΕ, ΧΑ και ΔΗΜΑΡ	193
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 8.5	B2012 - Ιούνιος: Μετατοπίσεις των ψηφοφόρων Μαΐου 2012 από ΠΑΣΟΚ, ΑΝΕΛ, ΚΚΕ, ΧΑ και ΔΗΜΑΡ προς τον ΣΥΡΙΖΑ	194
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 8.6	B2012 - Ιούνιος: Γιατί ψήφισαν το κόμμα προτίμησης	194
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 8.7	B2012: Πρόθεση ψήφου ΝΔ και ΣΥΡΙΖΑ με «εκ των υστέρων» εξομάλυνση Kalman, Ιανουάριος - Ιούνιος 2012 (αστάθμιστα στοιχεία – διευκρινισμένη ψήφος)	208
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 8.8	B2012: Πρόθεση ψήφου ΠΑΣΟΚ, ΚΚΕ, ΔΗΜΑΡ, ΑΝΕΛ και ΧΑ. Διόρθωση με εκ των υστέρων εξομάλυνση Kalman, Ιανουάριος - Ιούνιος 2012 (αστάθμιστα στοιχεία – διευκρινισμένη ψήφος)	209
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 8.9	Πρόθεση ψήφου και προηγούμενη ψήφος ΣΥΡΙΖΑ, 2009-2012 (αστάθμιστα στοιχεία – διευκρινισμένη ψήφος)	210
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 8.10	Πρόθεση ψήφου ΝΔ και ΣΥΡΙΖΑ, Μάιος-Ιούνιος 2012. Διόρθωση των δεδομένων του Πολιτικού Βαρόμετρου, με πολιτική στάθμιση	210

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 10.1	Δημοσιευμένη εκτίμηση εκλογικής επιρροής ΣΥΡΙΖΑ και ΝΔ, 2012-2015	244
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 10.2	Εκ των υστέρων εκτίμηση εκλογικής επιρροής ΣΥΡΙΖΑ και ΝΔ. Βραχυχρόνιες τάσεις, 2012-2015	245
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 10.3	Πρόθεση ψήφου ΣΥΡΙΖΑ και ΝΔ, 2012-2015. Εξομαλυσμένα ποσοστά με τη μέθοδο Kalman	246
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 10.4	Παράσταση νίκης βουλευτικών εκλογών. Αθροιστικές απαντήσεις. (Ιανουάριος-Δεκέμβριος 2014)	247
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 20.1	Εκτίμηση εκλογική επιρροής βουλευτικών εκλογών 20ής Σεπτεμβρίου 2015, 95% διάστημα εμπιστοσύνης	430
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 20.2	Εξέλιξη της εκλογικής επιρροής, ΣΥΡΙΖΑ-ΝΔ, 1-17 Σεπτεμβρίου 2015	431

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΧΑΡΤΩΝ

ΧΑΡΤΗΣ 11.1	B2004: <i>Πρόβλεψη</i> περιφερειών με βάση τα εκτιμώμενα όρια εκλογικής επιρροής: ΝΔ (45%-48%), ΠΑΣΟΚ (41%-43,5%) (πρώτο κόμμα κατά ελάχισσωνα εκλογική περιφέρεια) 257
ΧΑΡΤΗΣ 11.2	B2004: <i>Πρόβλεψη</i> περιφερειών - Σενάριο διαφοράς ΝΔ-ΠΑΣΟΚ, 1%-2% (πρώτο κόμμα κατά ελάχισσωνα εκλογική περιφέρεια) 258
ΧΑΡΤΗΣ 11.3	B2004: <i>Πρόβλεψη</i> περιφερειών - Σενάριο διαφοράς ΝΔ-ΠΑΣΟΚ, 3%-4% (πρώτο κόμμα κατά ελάχισσωνα εκλογική περιφέρεια) 259
ΧΑΡΤΗΣ 11.4	B2004: <i>Πρόβλεψη</i> περιφερειών - Σενάριο διαφοράς ΝΔ-ΠΑΣΟΚ, 5%-6% (πρώτο κόμμα κατά ελάχισσωνα εκλογική περιφέρεια) 260
ΧΑΡΤΗΣ 12.1	B2007: <i>Πρόβλεψη</i> περιφερειών με βάση τα εκτιμώμενα όρια εκλογικής επιρροής: ΝΔ (41%-43,5%), ΠΑΣΟΚ (37,5%-40%) (πρώτο κόμμα κατά ελάχισσωνα εκλογική περιφέρεια) 271
ΧΑΡΤΗΣ 12.2	B2007: <i>Πρόβλεψη</i> περιφερειών - Σενάριο διαφοράς ΝΔ-ΠΑΣΟΚ, 1%-2% (πρώτο κόμμα κατά ελάχισσωνα εκλογική περιφέρεια) 273
ΧΑΡΤΗΣ 12.3	B2007: <i>Πρόβλεψη</i> περιφερειών - Σενάριο διαφοράς ΝΔ-ΠΑΣΟΚ, 3% (πρώτο κόμμα κατά ελάχισσωνα εκλογική περιφέρεια) 274
ΧΑΡΤΗΣ 12.4	B2007: <i>Πρόβλεψη</i> περιφερειών - Σενάριο διαφοράς ΝΔ-ΠΑΣΟΚ, 4% (πρώτο κόμμα κατά ελάχισσωνα εκλογική περιφέρεια) 275
ΧΑΡΤΗΣ 12.5	B2007: <i>Πρόβλεψη</i> περιφερειών - Σενάριο διαφοράς ΝΔ-ΠΑΣΟΚ, >4% (πρώτο κόμμα κατά ελάχισσωνα εκλογική περιφέρεια) 276
ΧΑΡΤΗΣ 13.1	B2009: <i>Πρόβλεψη</i> του νικητή στις 56 ελάχισσωνες εκλογικές περιφέρειες (πρώτο κόμμα κατά εκλογική περιφέρεια) 289

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΓΡΑΦΗΜΑΤΩΝ

ΓΡΑΦΗΜΑ 1.1	Βουλευτικές εκλογές 2004. Τελευταίο δημοσιευμένο κύμα του προεκλογικού Βαρόμετρου της Public Issue / VPRC (<i>Η Καθημερινή</i> , 19 Φεβρουαρίου 2004) 32
ΓΡΑΦΗΜΑ 1.2	Η καθιέρωση της μεταβλητής του καταλληλότερου πρωθυπουργού στις δημόσιες ελληνικές δημοσκοπήσεις (<i>Τα Νέα</i> , 10 Σεπτεμβρίου 1996) 36
ΓΡΑΦΗΜΑ 4.1	B2007: Η τελευταία εκτίμηση εκλογικής επιρροής και εδρών της Public Issue/VPRC, πριν την απαγόρευση. Παρουσιάστηκε στο κεντρικό δελτίο ειδήσεων του ΣΚΑΪ (Παρασκευή 31 Αυγούστου 2007). 91
ΓΡΑΦΗΜΑ 4.2	Η άφισα του ΣΚΑΪ για την επιτυχή πρόβλεψη του εκλογικού αποτελέσματος του 2007 92
ΓΡΑΦΗΜΑ 6.1	Η εκτίμηση της Public Issue για τις βουλευτικές εκλογές του 2009, στην εφημερίδα <i>Η Καθημερινή</i> (18/9/2009) 140
ΓΡΑΦΗΜΑ 7.1	Προπαγάνδα μέσω δημοσκοπήσεων στις εκλογές του 2004. Πώς η διαφορά των πέντε μονάδων εμφανιζόταν ως... ντέρμπι. 165
ΓΡΑΦΗΜΑ 7.2	Προπαγάνδα μέσω δημοσκοπήσεων το 2006. Το ΠΑΣΟΚ εμφανίζεται να προηγείται στις δημοσκοπήσεις, ωστόσο θα χάσει με μεγάλη διαφορά τόσο τις δημοτικές /περιφερειακές του Οκτωβρίου 2006, όσο και τις βουλευτικές εκλογές του επόμενου έτους. 166
ΓΡΑΦΗΜΑ 7.3	Προπαγάνδα μέσω δημοσκοπήσεων στις εκλογές του 2007. Πώς η διαφορά των τεσσάρων μονάδων εμφανιζόταν τώρα ως... ισοπαλία. 167
ΓΡΑΦΗΜΑ 7.4	Εφημερίδα <i>Αυριανή</i> (12/4/2009) 167
ΓΡΑΦΗΜΑ 7.5.1	Παράδειγμα επιλεκτικής χρήσης του Πολιτικού Βαρόμετρου από τον ιστότοπο <i>Antinews</i> , 2011-2012 173
ΓΡΑΦΗΜΑ 7.5.2	Παράδειγμα επιλεκτικής χρήσης του Πολιτικού Βαρόμετρου από τον ιστότοπο <i>Antinews</i> , 2011-2012 174
ΓΡΑΦΗΜΑ 7.6	Εφημερίδα <i>Το Βήμα</i> (24/6/2007) 179
ΓΡΑΦΗΜΑ 8.1	Προπαγάνδα μέσω δημοσκοπήσεων στις βουλευτικές εκλογές του Μαΐου 2012 187
ΓΡΑΦΗΜΑ 10.1	<i>Η Εφημερίδα των Συντακτών</i> . Η μηνιαία εκτίμηση εκλογικής επιρροής της Public Issue (Σεπτέμβριος 2014) 236
ΓΡΑΦΗΜΑ 20.1	Μετεκλογικό δημοσίευμα στο fimotro.blogspot.gr , 21/9/2015 437

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΚΥΡΙΩΝ ΟΝΟΜΑΤΩΝ

Ελληνόγλωσσα

Αβραμόπουλος, Δημήτρης 75-7, 326, 328
Αγραπίδης, Χρήστος 63, 66, 68-9, 80-1, 504

Ακριβοπούλου, Κατερίνα 384, 389, 405

Ακριτίδης, Νίκος 78-9

Αλαφούζος, Γιάννης 155, 169, 171, 174

Ανδριανόπουλος, Ανδρέας 54, 81

Αράπογλου, Χρύσα 63, 65, 67, 69, 70, 78-9, 503

Αρσένης, Γεράσιμος 326

Βενιζέλος, Ευάγγελος 184, 392-3, 415

Βούγιας, Σπύρος 78, 79

Βουλόδημος, Αναστάσιος (Τάσος) 79, 81

Βούλτεψη, Σοφία 235-6, 417-8, 420-1, 424

Γεννηματά, Φώφη 63-4, 66, 68-9, 80-1, 95-6, 99, 106-7, 432, 504

Γιαννούσης, Θανάσης 74, 78

Γκαργκάνας, Νίκος 176, 314, 441

Γωγώσης, Β. 77

Δαμανάκη, Μαρία 76-7

Δημαράς, Γιάννης 77

Δούρου, Ρένα 506-7

Δρεπτάκης, Μανώλης 255, 263, 441

Δρίτσας, Θοδωρής 66, 68, 504

Δρυμιώτης, Ανδρέας 249, 441

Έβερτ, Μιλτιάδης 74, 76

Ερντογάν, Ταγίπ 264

Ζαβιτσάνος, Σπύρος 387, 395, 422

Ζάννας, Δ. 77

Ζαφειρόπουλος, Κωνσταντίνος. 441

Ζούλας, Κωνσταντίνος 436

Ιλχάν, Αχμέτ 278

Κακλαμάνης, Νικήτας 63-5, 67, 69, 76, 503

Καμμένος, Πάνος 186, 190, 392, 414

Καρακούσης, Αντώνης 343, 345

Καραμανλής, Κώστας 35-6, 45-6, 55, 57-8, 95, 98-9, 101-2, 107-8, 115, 153, 155, 169, 223, 234, 264, 326, 328, 331, 471-2

Καραπαναγιώτης, Λέων 16

Καρατζαφέρης, Γιώργος 65, 67, 70, 80, 171, 174, 503

Κατζουράκης, Γιώργος 17, 470, 441

Κατριβάνος, Θεόδωρος 81

Κέννεντυ, Τζον 89, 212, 299, 483

Κέρι, Τζον 143

Κεφάλας, Χαράλαμπος 80-1

Κιντής, Ανδρέας 441

Κοσιώνη, Σία 178

Κοσμιόπουλος, Κωνσταντίνος 78

Κούβελας, Σωτήρης 74, 78-9, 250

Κουλουμπής, Ευάγγελος 80-1

Κουνιάς, Στρατής 249, 441, 523

Κουράκης, Αναστάσιος (Τάσος) 64-5, 67, 70, 503

Κυριακάκος, Γ. 79, 81

Λαζαρίδης, Θρασύβουλος 78-9

Λεγάκης, Νίκος 66, 68-9, 504

Λεμούσιας, Μ. 70

Λεούσης, Π. 79, 81

Λογοθέτης, Στέλιος 80-1

Λούλης, Γιάννης 133, 169

Μακείν, Τζον 143, 372

Μαναβής, Θεοχάρης 74, 78

Μάνος, Στέφανος 54

Μαυρής, Γιάννης 17, 32, 47-9, 75, 79-80, 85-6, 90, 104, 113-5, 133, 142, 157-8, 164, 168, 170, 172, 176-8, 191-2, 203, 205, 249, 269, 277, 302, 314, 341, 343, 345, 347, 350, 353-60, 363, 365, 377, 379, 384, 387-9, 395, 398, 401-2, 405, 407, 409, 420-1, 427, 441-3, 470, 488

Μαυρίκος, Γιώργος 64, 66, 68, 504

Μαύρος, Δημήτρης 32, 343

Μελάς, Παναγιώτης 66, 68-9, 80, 504
 Μελίδης, Αλέξανδρος 168, 353-6, 358-9,
 362

Μερκούρη, Μελίνα 75-7

Μιχαλοπούλου, Καίτη 17, 443

Μιχελής, Σ. 79

Μπακογιάννη, Ντόρα 76

Μπέης, Δημήτρης 76

Μπεντενιώτης, Μανώλης 80-1

Μπους, Τζορτζ 143, 488

Μπουτάρης, Γιάννης 65, 67, 70, 79, 503

Νικολακόπουλος, Ηλίας 16-7, 35, 249,
 382-3, 387-8, 395, 402, 407, 422,
 441, 443

Ντινόπουλος, Αργύρης 63, 66, 68-9, 80-1,
 504

Οικονομόπουλος, Νίκος 384, 386-9,
 391, 394-8, 400-1, 403-5, 408, 411

Ομπάμα, Μπαράκ 143, 372

Οτσαλάν, Αμπντουλάχ 326-8

Πάγκαλος, Θεόδωρος 76-7

Πανούσης, Γιάννης 64, 66, 68, 504

Παντελάκη, Ελένη 66, 68, 421, 504

Παπαγεωργόπουλος, Βασίλης 63-5, 67,
 69-70, 78-9, 503

Παπαδήμος, Λουκάς 173, 184

Παπαδόπουλος, Ε. 66, 68, 504

Παπαδόπουλος, Μιχάλης 74, 77-9

Παπαθεοδώρου, Γιάννης 74-6

Παπανδρέου, Γιώργος 35-6, 42-6, 49,
 54-5, 57-8, 95, 98-9, 101-2, 106-8, 172,
 327, 331, 392, 471-2

Παπαπολίτης, Σωτήρης 81

Παπασπύρου, Γιάννης 80-1

Παπουτσή, Χρήστος 76-7

Πάσχος, Σ. 77

Πάχτας, Χρήστος 33, 42-5, 54

Πλυτάς, Γεώργιος 74, 76

Πορτοσάλτε, Άρις 418

Πουτζικογλου, Γ. 77

Πρετεντέρης, Γιάννης 133, 170, 186,
 365-8, 414-6

Πρωτόπαπας, Χρήστος 31, 86, 168,
 348, 350, 363, 421

Ραγκούσης, Γιάννης 86, 168-9, 221,
 363, 421

Ρούζβελτ, Φραγκλίνος 488

Σαμαράς, Αντώνης 331, 384, 389, 392,
 405, 428

Σαχίνης, Απόστολος 65, 67, 70, 503

Σημίτης, Κώστας 36, 49, 55, 164, 306,
 331

Σκανδαλίδης, Κώστας 63, 65, 67, 69,
 76-7, 358, 503

Σκυλίτσης, Αριστείδης 79, 81

Συμεωνίδης, Γιώργος 85-6, 90, 133, 142,
 157-8, 168, 170, 176, 178, 181, 191,
 203, 205, 249, 269, 277, 314, 353, 363,
 377, 379, 441-2

Ταβλάς, Γεώργιος 176, 314, 441

Τζανετάκης, Τζαννής 76

Τζανετάκος, Γιάννης 80-1

Τζιοβάρας, Γρηγόρης 86, 108, 178, 443,
 524

Τριανταφύλλου, Έλλη 350

Τρίτσος, Αντώνης 76

Τσίπρας, Αλέξης 64, 65, 67, 384, 389,
 405, 432, 503

Τσίρος, Κωνσταντίνος 77-8

Φασούλας, Παναγιώτης 63-4, 66, 68-9,
 80-1, 504

Φατούρος, Δημήτρης 78-9

Φιλιππάκος, Ι. 79

Φωτίου, Χρήστος 80-1

Χαλβατζής, Σπύρος 64-5, 67, 503

Χασαπόπουλος, Νίκος 133, 169

Χατζηνικολάου, Νίκος 418

Ξενόγλωσσα

A
Abramovitz, Alan 19, 146, 370-1, 444-5
Achen, Christopher 444
Andersen, Robert (Bob) 43, 321, 444
Armstrong, J. Scott 19, 89, 333, 371, 444, 447-8
Asikainen, Anna-Leena 323, 444
Auberger, Antoine 20, 117, 370, 444

B
Baiman, Ron 143-4
Bartle, John 446
Beck, Nathaniel 176, 314, 444, 468
Bélanger, Eric 20, 450
Bertoncini, Yves 20, 444
Biemer, Paul 449
Blumenthal, Mark 90, 176, 314, 322, 444, 468
Bowen, Bruce 453
Box, George 88, 322, 329, 445, 464-6, 474, 484, 493
Boy, Daniel 89, 212, 254, 299, 441, 483
Bradburn, Norman 445
Brown, Lloyd 90, 249, 302-3, 445
Budge, Ian 249, 445
Bundrick, Charles 371, 445
Butler, David 35, 445
Byers, David 323, 445

C
Campbell, Angus 302, 445-6
Campbell, James 303, 370-1, 445-6
Campbell, Jim 19
Champagne, Patrick 17, 446
Chappell, Henry 90, 249, 302-3, 445
Clarke, Harold 35, 90, 361, 446, 450, 452, 525
Chiché, Jean 89, 299, 441, 483, 525
Cochran, William 446
Commandeur, Jacques 315, 446, 492
Converse, Philip 302, 445-6
Cooper, Andrew 446
Couper, Mick 449
Crespi, Irving 298, 446
Crewe, Ivor 249, 446
Curtice, John 33, 143, 447, 449
Cuzàn, Alfred 89, 333, 371, 445, 447-8

D
Davidson, James 445
De Boef, Suzanna 37, 42, 45, 68, 82, 93, 118, 157, 175, 205, 309, 314-6, 319, 361, 448, 468
Delors, Jacques 20
DeLurgio, Stephen 37, 82, 96, 265, 280, 296, 307-8, 315-6, 322-4, 333, 337, 378, 447, 455, 459, 464-7, 473, 480, 492
Denver, David 447
DeSart, Jay 311, 371, 447
Dewey, Thomas 22, 143
Dolado, Juan 90, 249, 447
Donsbach, Wolfgang 143, 447, 469
Dopp, Kathy 444
Durbin, James 151, 447

E
Erikson, Robert 329, 371, 378, 445, 447

F
Fair, Ray 249, 371, 447
Falter, Jürgen 302, 447
Farida, Jalalzai 446
Farlie, Dennis 249, 445
Fauvelle-Aymar, Christine 20, 450
Fiorina, Morris 302, 448
Fisher, Stephen 20, 176, 206, 315, 448, 468
Ford, Robert 176, 206, 315, 448, 468
Foucault, Martial 20, 448
Fowler, Floyd Jr. 449
Franklin, Mark 114, 448
Freedman, David 295, 448
Freeman, Steven 444

G
Gaddy, Gary 451
Gallup, George 17, 448
Garand, James 445
Gerber, Alan 37, 42, 45, 68, 82, 93, 118, 157, 175, 205, 309, 314-6, 319, 361, 448, 468
Gonzalo, Jesús 90, 249, 447
Gosschalk, Brian 20, 33, 89, 212, 238, 297, 299, 312, 361, 446, 453, 481, 483, 525
Graefe, Andreas 19, 371, 444, 448
Granger, Clive 448

Green, Donald 37, 42, 45, 66, 68, 82, 93,
118, 157, 175, 205, 309, 314-6, 319,
361, 448, 468

Green, Melanie 33, 449

Groves, Robert 449

Grunberg, Gerard 451

Gschwend, Thomas 20, 90, 204, 249,
302-3, 370, 451, 525

Hagen, Michael 449

Hamilton, James 82, 305, 310, 316, 322,
449, 465, 467, 491, 493

Harvey, Andrew 314, 449

Hauser, Michael 449, 464

Haynes, Stephen 371

Heath, Anthony 114, 446, 449

Henn, Matt 449

Hibbs, Douglas 371

Hix, Simon 20, 116, 371, 449

Ho, Karl 90, 446

Holbrook, Allyson 33, 449

Holbrook, Thomas 311, 371, 445, 447,
449

Holleque, Matthew 314, 449

Holley, Jack 450-1

Hudson, John 35, 449

Hyman, Herbert 451

Jacoby, William 450

Jamieson, Kathleen Hall 449

Jan Koopman, Siem 151, 315, 446-7, 492

Jenkins, Gwilym 88, 322, 445, 450, 464,
474, 493

Jennings, Will 176, 206, 315, 448, 468

Johnston, John 310, 450

Johnston, Richard 449

Joiner, Brian 444

Jones, Randall 89, 333, 447-8

Jowel, Roger 449

Karvonen, Lauri 36, 87, 450

Key, Valdimir Orlando 302, 450

King, Anthony 35, 361, 446

Kish, Leslie 450

Klarner, Carl 371, 445

Koutsoyiannis, Anna 450

Kramer, Gerald 302, 450

Kreilinger, Valentin 20, 444

Krosnick, Jon 33, 449, 453, 526

Lavrakas, Paul 450-1, 453, 481

Lebo, Matthew 66, 82, 90, 450

Lepkowski, James 449

Lewis-Beck, Michael 19-20, 249, 302,
370-1, 445, 450

Lewis, Jeff 322, 444

Lichtman, Alan 371

Lockerbie, Brad 371, 445

Lovegren, Victoria 444

Lyberg, Lars 449

Mac Gregor, John 445

Mackuen, Michael 329, 447

Mair, Peter 450

Mann, Thomas 445

Manow, Phillip 116, 450

Marks, Eli S. 143, 451

Marsh, Michael 20, 116, 249, 371, 449,
450

Massey, James 449

Mavris, Yiannis 192, 450

Mayoral, Laura 90, 249, 447

McCarthy, Philip 143, 451

McLean, Ian 449

Miller, Warren 445-6, 450

Mitofsky, Warren 450, 461

Mitteldorf, Josh 444

Moon, Nick 89, 212, 298-9, 359, 451, 483

Morgan, Gary 33, 64, 451, 526

Mortimore, Roger 20, 33, 89, 212, 238,
297, 299, 312, 361, 453, 481, 483, 526

Mosteller, Frederick 139, 143, 451, 478

Munzert, Simon 20, 452, 526

Nadeau, Richard 20, 448

Newbold, Paul 448

Newport, Frank 451

Nicholls II, William 449

Niedermayer, Oskar 114, 451, 526

Nielsen, François 117, 451, 526

Noelle-Neumann, Elizabeth 35, 87, 295,
451, 478, 482, 526

Norpoth, Helmut 20, 66, 82, 90, 204, 249,
302-3, 370-1, 445-6, 450-1, 526, 547

O'Dell, Bruce 444

Olshausen, Bruno 304, 451, 526

Ostrom, Charles 451

Palmquist, Bradley 66, 448

Pasricha, Gurnain Kaur 176, 314, 451,
526

Pedersen, Mogens 451, 460, 463

Peel, David 445

Perrineau, Pascal 114, 451, 526

Pickup, Mark 176, 206, 315, 448, 468

Proietti, Tommaso 323, 452, 526

Rattinger, Hans 302, 447

Read, Campbell 444

Reif, Karl 114, 452, 526

Rice, Tom W. 249, 450

Richardson, Jeremy 448

Sanders, David 19, 66, 90, 361, 370, 446,
452

Scarbrough, Elinor 446, 452

Schickler, Eric 66, 448

Schmitt, Hermann 114, 451-2, 526

Selb, Peter 20, 452, 526

Shanks, Merrill 450

Sheehan, Richard 444

Silver, Nate 144, 239, 294, 378, 452, 508,
526

Simon, Jonathan 444

Singer, Eleanor 449

Smith, Alastair 452

Sparrow, Nick 89, 211, 299, 360-1, 452,
483, 526

Stenger, Frank 444

Stewart, Marianne 35, 90, 446, 452, 526

Stimson, James 329, 447

Stokes, Donald 35, 302, 445-6, 452, 526

Stone, Joe 371

Stonecash, Jeffrey 452

Strang, Gilbert 314, 452, 526

Sudman, Seymour 445

Summerhill, William 33, 453, 526

Syed, Ali 446

Tanenbaum, Eric 446, 452

Taylor, Bridget 449

Taylor, Clifton 33, 452

Thatcher, Margaret 35

Thomassen, Jacques 114, 452, 526

Tien, Charles 371, 445, 450

Tourangeau, Roger 449

Traugott, Michael 447, 453, 481

Truman, David 143, 451

Truman, Harry 22, 143

Tufte, Edward 453

Veiga, Francisco José 66, 453

Veiga, Linda Gonçalves 66, 452

Velleman, Paul 444

Vivyan, Nick 20, 116, 371, 449

Waksberg, Joseph 449

Watkins, Leslie 453

Weisberg, Herbert 450-1, 453

Whiteley, Paul 446, 452

Wlezien, Christopher 176, 206, 315, 371,
378, 445, 447-8, 468

Worcester, Robert 20, 33, 89, 143, 212,
238, 297-9, 302, 312, 361, 452-3, 481,
483, 526

Yamane, Taro 310, 453, 526

Ysmal, Colette 114, 451, 526

Zaller, John R. 453

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΟΡΩΝ

Ελληνόγλωσσοι

Αδιευκρίνιση ψήφος 34, 67-8, 86-7, 90, 93, 101, 108, 115, 119, 121, 123, 157, 175-6, 181, 188-9, 239, 242, 294-7, 299, 314, 319, 341, 355-6, 361, 363-4, 367, 372, 377, 379, 425, 431, 436, 455, 462, 464

άθροισμα των τετραγώνων των καταλοίπων 455, 474

αθροιστική πρόθεση ψήφου 35, 37, 455

αθροιστικό αρχείο 41, 47, 60, 110, 137, 144, 146, 148, 158, 162, 192, 213, 228-9, 250, 283, 310-1, 314, 319, 455

αυτοκρατική τάση 37, 42, 45, 60-2, 93, 96, 110, 118, 157, 307, 455, 490

αμερόληπτη εκτιμήτρια 294, 455, 458-9, 476-7

αμερόληπτη πρόβλεψη 456, 477

ανάλυση χρονολογικών σειρών 70, 74-5, 82, 86-7, 136, 147, 175, 177, 203, 211, 215, 227, 240, 296, 301, 305, 322, 356, 359, 361, 363, 372, 374, 377-8, 380, 425, 433, 456, 473-4, 492

ανεξαρτησία τυχαίων μεταβλητών 456

αντικλογικές πρακτικές 115, 456

αντικωματική ψήφος 294, 314, 353, 455-6

αντιπροσωπευτικό δείγμα 33, 118, 214, 346, 456, 471, 480, 483

απλή τυχαία δειγματοληψία 456, 459, 485, 491

απόκρυψη ψήφου 144, 183, 193, 206-7, 217, 230, 295, 412, 456-7, 461, 476, 507

απρόβλεπτα γεγονότα 159, 307, 316, 329, 332, 457, 462, 493

ασθενώς στάσιμη χρονοσειρά 306, 457, 484

ασυμπτωτική αποτελεσματικότητα 457, 464, 471

ασυμπτωτικός έλεγχος 457, 465, 467

αυθόρμητη πρόθεση ψήφου 34-5, 37-8, 49, 87, 455, 457, 479, 481-2

αυστηρώς στάσιμη χρονοσειρά 306, 457

αυτοπαλίνδρομο υπόδειγμα 37, 62, 205, 307, 315, 458, 467-8, 487

Βαθμοί ελευθερίας 323, 458

βαθμός ολοκλήρωσης 328, 458, 464, 473, 491, 493

βέβαιοι ψηφοφόροι 121-7, 129-34, 136, 458

βραχυχρόνιες τάσεις 88, 90, 93, 144, 147, 150-3, 155, 158, 160, 175, 180-1, 203-4, 238, 244, 301-4, 306, 309, 318, 320, 330, 333, 335-8, 361, 458

Δειγματοληπτικό σφάλμα 37, 43-5, 61, 64, 68, 88-90, 93, 111, 118, 134-5, 144, 159, 197, 205, 294, 296-8, 310, 314-5, 317-20, 322, 325, 330, 337-8, 380, 458, 475-6

δειγματοληψία 85, 205, 214, 240, 294, 312, 347, 458-9, 479-80, 485, 491

δειγματοληψία κατά συστάδες 459, 462, 478-9, 489

δειγματοληψία με πιθανότητα ανάλογη του μεγέθους 459

δείκτης Pedersen 460, 463

δείκτης ευαισθησίας 265-7, 277-8, 280-4, 286, 288, 459-60, 487

δημογραφική στάθμιση 298, 360, 460

δημόσιες/ιδιωτικές δημοσκοπήσεις 460

δημοσκόπηση εξόδου 128, 132-3, 143, 197, 217, 249, 345, 460-1, 505-8

διακριτή τυχαία μεταβλητή 461, 476, 486

διακύμανση ή διασπορά 89, 133-4, 138, 159, 213, 300, 306-9, 317-8, 321, 329, 333, 337, 457-8, 461, 465, 471, 475, 477-8, 484, 487, 490

διάστημα εμπιστοσύνης 91, 132, 139, 143, 159, 200, 284, 309, 337, 374, 380, 430-2, 462, 467, 477, 487

διαταρακτικός όρος 307-9, 315-8, 332-3,
337, 457, 462, 464, 466, 468, 474-5,
477, 480, 489-90, 492

διευκρινισμένη πρόθεση ψήφου 60-1,
110, 162, 199, 214, 228, 246, 294, 297,
311, 318, 462, 487, 500

διευκρινισμένη ψήφος 38-9, 41-2, 48,
50-2, 65-6, 89, 94-8, 105-6, 121, 125-7,
129-30, 146, 148-9, 157-8, 161, 198,
208-10, 229, 242, 294, 296, 337, 421,
425, 462, 464, 494, 500

δικατάληκτος έλεγχος 313, 329, 462,
466-7

διορθωμένος συντελεστής
προσδιορισμού 462

δισταδιακή κατά συστάδες δειγματοληψία
203, 459, 462

δομική μεταβολή 306, 315-6, 326-7, 332,
462, 466

Εκλογές δεύτερης τάξης 114, 463

εκλογική μεταβλητότητα (πιπτικότητα) 460,
463, 482

εκλογική μετατόπιση 463

εκλογική ρευστότητα 159, 183, 299, 377,
433, 463, 484

εκλογικός κύκλος 74, 85-8, 93, 114-6,
139, 142, 144-7, 149, 150, 152-3, 156,
158-9, 163, 168, 175, 178, 180, 216,
233, 272, 293, 295, 300-4, 309-10,
312-4, 316, 319-20, 330-6, 432, 458,
463, 474, 481, 484

εκτίμηση εκλογικής επιρροής 85-7, 90-1,
103-4, 117, 122, 127, 134-5, 144-6,
150-2, 156, 158-9, 163, 170-1, 175-7,
181, 185-6, 190-1, 193, 195, 203-5,
207-8, 211, 215, 217, 228, 236, 238,
243, 246, 295-9, 301-2, 308-9, 318,
320, 322, 332-3, 335-6, 355-8, 360-2,
365-7, 372-3, 375-9, 381, 401, 417,
422, 426, 429-30, 433, 458, 462-4, 474,
481, 495, 500

εκτιμητής του Whittle 328, 464, 467, 484

εκτιμήτρια μιας παραμέτρου ενός
πληθυσμού 464

έκτρωση παρατήρηση 44, 306, 315, 321,
465

εκ των υστέρων εκτίμηση εκλογικής
επιρροής 152-5, 205, 207, 211, 238,
244, 463

έλεγχος ARCH 329, 465, 484

έλεγχος Box-Ljung 329, 465-6, 484

έλεγχος Dickey-Fuller 465, 490

έλεγχος Ng-Perron 328, 466-7, 484

έλεγχος για την ύπαρξη στατιστικά
σημαντικής μεροληψίας 466

έλεγχος κανονικότητας Kolmogorov-Smirnov
313, 329, 466, 484

έλεγχος μηδενικού μέσου σφαλμάτων 329,
484

έλεγχος στασιμότητας χρονολογικής
σειράς 328, 464-7, 484

έλεγχος στατιστικής σημαντικότητας μιας
παραμέτρου 467, 484

έλεγχος του συντελεστή
αυτοπαλινδρόμησης 467, 484

ελλείπουσες τιμές 82, 315, 319, 467, 468

εναλλακτική υπόθεση 462, 467-8, 478

εξομάλυνση Kalman 37, 42-3, 68, 82,
88-90, 93-4, 97, 99, 107, 118, 121, 125,
133-4, 144, 157, 175-6, 198, 205,
207-9, 219, 226, 245, 309, 314-22,
337-8, 356, 361, 380, 468, 471, 475,
490

εξωγενής παρεμβολή 33, 49, 82, 88,
305-7, 315-6, 322-7, 329-30, 332, 336,
462-4, 466-8, 474, 479, 492

επίδραση δημοσκοπήσεων 468-70, 486,
494

επίδραση λόγω αλλαγής κομματικής
ηγείας (αρχηγού) 468

επίδραση μετεκλογικής ευφορίας 470,
478-9

επίδραση συσπείρωσης 155, 326, 332, 434,
470, 488-9

επίδραση συσπείρωσης υπέρ του νικητή
470

επίδραση υπέρ του νικητή 486

επίδραση υπέρ του προβλεπόμενου νικητή
469, 470

επίδραση υπέρ του προπορευόμενου
κόμματος 31, 147, 155, 306, 470

επίπεδο σημαντικότητας 138, 465-7, 470,
473, 479, 483-5

εσφαλμένη ανάκληση 212, 299-300, 470, 488

ετεροσκεδαστικότητα 137-8, 465, 471, 475
ευμετάβλητοι (μη-σταθεροί) ψηφοφόροι 471

Ημερήσιες κυλιόμενες δημοσκοπήσεις 113, 117-8, 121-2, 126-7, 129, 132-3, 139, 157, 160, 471

Καλύτερη κυβέρνηση για τη χώρα 34, 36-7, 41, 45-6, 55-6, 58, 85, 87, 95, 98-9, 102, 109, 346, 471

κανονική κατανομή 82, 307-8, 311, 323, 466, 471, 477, 490

κανονική τελείως τυχαία διαδικασία 471, 490

κανονικός λευκός θόρυβος 307, 311, 322, 464, 466, 471, 490

καταλληλότερος πρωθυπουργός 34-7, 40, 44-6, 54-5, 61, 85, 87, 99, 101, 109, 346, 472

κατάλοιπα 308, 321, 462, 465-6, 472, 477, 489

κατανομή τυχαίας μεταβλητής 472

κατηγορική μεταβλητή 294, 472, 481-2

κινητοί μέσοι 118, 471-3

κλασματικά ολοκληρώσιμη χρονοσειρά 473, 493

κομματική στοίχιση/αποστοίχιση 473

κομματική ταύτιση 89, 360, 370, 473

κρίσιμη τιμή 465-7, 473, 479

κριτήριο του Akaike 324, 464, 473, 482, 484

κυλιόμενες δημοσκοπήσεις 37, 205, 314, 473-5

Λευκός θόρυβος 212, 300, 474, 490

Μαθηματική εξειδίκευση 142, 315-6, 337, 474, 489

μακροχρόνιες τάσεις 88, 90, 93, 144-5, 147, 150-2, 154-5, 175, 180-1, 203, 301-6, 322-5, 328, 330, 332-3, 335-7, 361, 464-6, 473-4, 484, 506

μεθοδολογία Box-Jenkins 88, 322, 464, 474, 493

μέθοδος ελαχίστων τετραγώνων 322, 455, 471, 474-5, 492

μέθοδος μέγιστης πιθανοφάνειας 316, 322, 464, 471, 474-5, 486

μέθοδος σταθμισμένων ελαχίστων τετραγώνων 137-8, 320-1, 475, 484

μέθοδος της «κάλπης» 34, 85, 343, 347, 475

μέθοδος των προσωπικών συνεντεύξεων, πρόσωπο με πρόσωπο 31, 33, 164, 304, 345, 475

μειωμένο δειγματοληπτικό σφάλμα 125, 475-6

μεροληψία απάντησης 144, 213-4, 216, 240, 295, 300, 312, 330-2, 379, 476

μεροληψία δειγματοληψίας 212, 214, 216, 295, 300, 311-2, 476

μεροληψία εκτιμήτριας 476

μεροληψία επιλογής 144, 295, 476

μεροληψία ετερογένειας 117, 476, 492

μεροληψία μη-απάντησης 144, 295, 379, 476

μεροληψία της πρόθεσης ψήφου 213, 295, 300, 309-10, 313, 330-2, 335, 360, 476, 489

μέση απόλυτη απόκλιση 41, 100, 128, 141, 146, 476, 496-9, 501-2

μέση ή αναμενόμενη τιμή 457-9, 465, 475-7

μέσο απόλυτο σφάλμα 125, 130, 140, 181, 184, 227, 238, 476-8

μέσο τετραγωνικό σφάλμα 89, 308-9, 333, 335, 477, 491

μέσο τετραγωνικό σφάλμα της πρόβλεψης - ΜΤΣΠ 89, 308-9, 335, 456, 477, 479, 491

μετατόπιση της τελευταίας στιγμής 412, 477

μετεκλογική επίδραση συσπείρωσης 230, 311, 326-8, 332, 478

μετεκλογική ευφορία 313, 470

μέτρα του Mosteller 22, 139, 476, 478

μηδενική υπόθεση 465-8, 473, 478-9, 484-5, 489

μονοκατάληκτος έλεγχος 311, 329, 465, 467, 478

μονοσταδιακή δειγματοληψία 459, 478

Ομοσκεδαστικότητα 471, 478

Παράσταση νίκης 34-5, 37, 40, 43-6, 53, 55, 58-9, 61, 64-5, 70, 85, 87, 95, 97-100, 102-3, 107, 109, 206-7, 214, 233, 246, 346, 478

παρατηρούμενο επίπεδο

σημαντικότητας 479

παροδική μεταβολή 306, 315-6, 479

περιθώριο σφάλματος 125, 134-5, 139, 141, 159, 181, 201, 211, 284, 309, 318, 333, 337-8, 380, 430-1, 475, 477, 479, 493, 496-9, 501-2

περιθώριο σφάλματος της εκτίμησης 89, 91, 100, 125, 152, 159, 181, 309, 333, 336-8, 380, 477, 479

περίοδος χάριτος 470, 479

πιθανότερη πρόθεση ψήφου 34-5, 37-8, 50, 52, 87, 455, 479, 481-2

πληθυσμός 60, 71, 110, 117-8, 137, 142, 144, 158, 162, 203, 224, 230, 250, 294-5, 298, 336, 346, 369, 374, 379, 455-6, 458-9, 461-2, 464-5, 471, 474-80, 483-5, 491, 506-7

πολιτική στάθμιση 89, 168, 184, 199, 210-6, 219, 239-40, 246, 298-301, 360-1, 372, 378, 401, 425, 479, 483-4

πολυσταδιακή κατά συστάδες δειγματοληψία 459, 479

πολυσταδιακή στρωματοποιημένη

δειγματοληψία 60, 110, 137, 162, 479

πολυσυγγραμμικότητα 138, 480, 483

ποσοστό απόκρισης 480

πρόβλεψη 31, 41, 45-8, 61-4, 66, 68-70, 85-91, 93, 100, 113-7, 121-2, 125-33, 135-6, 139-43, 146-7, 149, 151-2, 157-60, 163, 168-71, 176-8, 180-2, 195-7, 199-203, 205, 211, 226, 233, 238, 249-66, 268-71, 273-80, 283-7, 289, 296-7, 301, 303-4, 308-9, 314-5, 320, 323, 325, 332, 335-6, 356-9, 367, 369-72, 374, 376, 378, 388, 400, 402-3, 406, 421, 423, 426, 431, 456, 460-1, 466, 468, 472, 474, 477, 479-82, 489, 491-2, 495, 503-4, 506

πρόβλεψη εκλογικού αποτελέσματος 29, 45-6, 61-4, 63-4, 66, 70, 85-9, 92,

113-4, 117, 121, 133, 136, 142, 144, 151, 168-9, 176-7, 196, 202, 211, 227, 238, 249, 255, 263, 265, 283, 286, 297, 304, 315, 320, 335-6, 369-74, 376, 378-9, 403, 412-3, 432, 461, 481, 500

προηγούμενη ψήφος 87, 89, 93, 105-6, 168, 175, 210-7, 239-40, 298-300, 311-2, 332, 347, 356-60, 456, 470, 481, 483-4, 488, 507

πρόθεση ψήφου 31-7, 39, 42, 44-52, 54-5, 57-8, 60-2, 64-8, 70, 85-90, 93-9, 102-3, 105-7, 110, 115-6, 118-27, 129-31, 133-6, 139, 142, 144-5, 147-51, 156-61, 163-4, 170, 175-6, 198, 203-11, 213-6, 219, 226-8, 230, 237, 245, 254-5, 263, 293-7, 299-300, 302, 304-6, 308-12, 315-9, 322-5, 327-31, 333-7, 345-6, 350, 353-7, 360, 363, 367, 370, 373, 377, 379-80, 421, 433, 436, 455-7, 460, 462-6, 468, 470, 472-3, 475-6, 478-9, 481-2, 484, 489, 500, 506

προσαρμογή 89, 296-7, 308-9, 318, 323, 330, 332-3, 335, 466, 474, 477, 480, 482, 489

προσαρμογή τιμής χρονοσειράς 482

προσαρμογή υποδείγματος 323, 330-3, 337, 464-7, 482

προωπουργική καταλληλότητα 58, 95, 102, 106-7

πρωτογενή δεδομένα 45, 91, 93, 121, 134, 144, 158, 204, 206, 215-6, 218, 239, 293, 296, 298, 301, 338, 345, 372, 378-9, 464, 482

πρωτογενή στοιχεία 98, 102, 134, 147, 156, 159, 183, 208, 211, 215, 217-9, 299, 309-10, 323, 361, 378-9, 433, 482, 484

Ρευστότητα της ψήφου 194, 482

Σπειροειδής της σιωπής 457, 482

σταδιακή παλινδρόμηση 138, 482

σταθερή διαχρονική επηρροή 72-3, 75, 483

στάθμιση 91, 168, 176, 212-9, 240, 298-9, 345, 347, 356-61, 363-4, 372-3, 378, 433, 460-1, 479, 482-4, 488, 507

στάθμιση με προηγούμενη ψήφο 87, 89,
93, 175, 211-2, 215, 239, 246, 298-300,
311, 356-8, 372, 374, 377-9, 433, 481,
483-4

σταθμισμένο άθροισμα των τετραγώνων
των καταλοίπων 475, 484

στάσιμη χρονοσειρά 306, 484

στατιστική σημαντικότητα 82, 316, 323-4,
467, 470, 484

στατιστικός έλεγχος 82, 327, 457, 462,
465-8, 473, 478, 480, 484, 489

στοχαστική διαδικασία 305-8, 323, 455,
457, 485, 490, 492-3

στοχαστική διαδικασία διακριτού
χρόνου 306, 485

στοχαστική διαδικασία συνεχούς
χρόνου 485

στοχαστική τάση 307, 329, 485, 490

στρώματα 60, 110, 137, 162, 203, 300,
346, 384, 389, 392, 405, 479, 485

στρωματοποιημένη δειγματοληψία 60, 110,
137, 162, 300, 479, 483, 485

σύγκλιση κατά πιθανότητα 485-6

συνάρτηση αυτοσυσχέτισης 465, 474, 486

συνάρτηση πιθανότητας 472, 475-6, 486

συνάρτηση πιθανοφάνειας 137, 321, 464,
473, 475, 486

συνάρτηση πυκνότητας πιθανότητας 456,
472, 477, 486

συνδιακύμανση 214, 306, 486, 488

σύνδρομο του νικητή 486

συνδυαστικά υποδείγματα χρονολογικών
σειρών και διαστρωματικών
στοιχείων 486

συνεπής εκτιμήτρια 486

συνεχής τυχαία μεταβλητή 471, 475-6,
486-7, 493

συνολικό σφάλμα 294, 309-10, 312, 330,
487

συντελεστής Beta 265, 280, 459, 487

συντελεστής αυτοπαλινδρόμησης 62, 82,
307, 316, 458, 464, 467, 484, 487

συντελεστής αυτοσυσχέτισης κ-τάξης
487

συντελεστής εμπιστοσύνης 309, 337, 462,
477, 487

συντελεστής προσδιορισμού 462, 482, 487

συντελεστής στάθμισης 212, 299-300,
379, 488

συντελεστής συσχέτισης 213, 265, 280,
300, 459, 486-8

συσπείρωση γύρω από τη σημαία 470,
488

συστάδα 202-3, 459, 479, 489

συστηματικό σφάλμα 144, 295, 476,
489

συχνότητα παρατηρήσεων 304, 489

σφάλμα εξειδίκευσης 466, 489

σφάλμα μέτρησης 468, 489

σφάλμα πρόβλεψης 125, 308, 318, 333,
337, 474, 477, 489

σφάλμα τύπου I 484, 489

σφάλματα 82, 137-9, 142-3, 182, 205, 227,
294-5, 307-8, 311-2, 318, 321, 323,
329, 333, 337, 379, 430, 434, 459, 462,
464-6, 471-2, 474-5, 477-9, 484-5, 489

Τάση σύγκλισης προς τον διαχρονικά
σταθερό μέσο 329, 489, 493

τάση - συστηματική διαχρονική εξέλιξη 37,
42-3, 49, 54-5, 58, 61, 64-5, 68, 70, 75,
83, 85, 87-9, 93, 96, 103, 107, 109-10,
114, 116, 118, 122, 133, 135, 139,
150-1, 156-9, 163, 168, 171, 182-5,
190, 195, 202, 207, 211-3, 215, 219,
226, 231, 233, 239, 254, 265-6, 269,
278-80, 282, 294, 297-302, 304-5, 308,
311-2, 315-6, 319, 322, 327, 336, 341,
354, 380, 392-3, 401, 412, 414, 429,
431, 433-4, 436, 458, 460, 463, 467,
469, 474, 483-4, 489-91, 495

τελείως τυχαία διαδικασία 307, 462, 471,
474, 490

τεχνική Kalman 356, 490

τηλεμαχία 55, 96, 107

τηλεφωνική μέθοδος 31, 33, 46, 63, 85,
163-4, 168, 175, 177, 304, 343, 346,
363, 369, 421, 490

Τοπική Παλινδρόμηση Εξομάλυνσης του
Γραφήματος 38-44, 48-9, 51-3, 55-8,
61-2, 320-2, 356, 361, 490

τροποποιημένος έλεγχος Dickey-Fuller 490

τυπική απόκλιση 265, 280, 294, 308-9, 329,
458-9, 477, 490

τυπική κανονική κατανομή 471, 490, 493
 τυπικό σφάλμα της εκτίμησης 61, 294, 323, 458, 465, 477, 491
 τυπικό σφάλμα της πρόβλεψης 308-9, 477, 491
 τυπικό σφάλμα των καταλοίπων 308, 477, 491
 τυχαία δειγματοληψία 459, 483, 485, 491
 τυχαία μεταβλητή 305-6, 308, 456-7, 461, 471-2, 475-6, 479-80, 485-8, 490-1, 493
 τυχαίο δείγμα 458, 465, 474, 491
 τυχαίο πείραμα 491
 τυχαίος περίπατος 38-9, 42, 46, 50-1, 53-4, 56, 97, 100-2, 120-1, 124-7, 129-30, 149, 160-1, 308, 465, 491
 τυχαίος περίπατος με τάση 308, 315, 491
 τυχαίος περίπατος χωρίς τάση 42, 93, 118, 157, 308, 315-6, 467, 491

Υπόδειγμα ARFIMA (p, d, q) 458, 464, 473, 491-2

υπόδειγμα ARIMA 60-2, 65, 74-6, 78, 81-2, 88-9, 110, 144, 307-8, 322-5, 327, 330-3, 335, 337, 356, 361, 380, 455, 458, 464, 466, 473-4, 485, 491-2

υπόδειγμα γραμμικής παλινδρόμησης 64, 67, 113, 116-7, 121-2, 126-7, 129, 131, 135-6, 203-4, 226-8, 250, 261, 266, 272, 307-8, 310, 460, 462, 471-2, 474-5, 477-8, 480, 482, 486-7, 489, 492

υπόδειγμα χρονολογικών σειρών 88-9, 134, 296, 306, 308, 322, 337, 380, 465, 468, 472, 476-7, 487, 489, 492

υποδείγματα σταθερής επίδρασης 492

υποδείγματα του χώρου καταστάσεων 315, 318, 335, 337, 492

Φασματική ανάλυση χρονολογικών σειρών 304, 492

φειδωλά υποδείγματα 323, 327, 474, 493

χ^2 κατανομή 465, 493

χρονολογικές σειρές με μεγάλη μνήμη 329, 473, 489, 493

χρονολογική σειρά 60, 63, 68, 70, 82-3, 86-8, 95, 110, 117, 134, 151-2, 175, 177, 212, 238, 249, 296-7, 300, 304-8,

323, 325, 361, 378, 456, 462, 464-5, 467-8, 471-4, 476-8, 480-2, 484, 486-7, 489, 492-3

Ψαλίδα 49, 59, 90, 143, 147, 154, 174, 176-8, 217, 234-5, 237, 239, 251, 262, 272, 341, 355, 362, 373, 431, 493
ψευδομεταβλητή ή διχοτόμος μεταβλητή 82, 88, 117, 138, 144-5, 306-7, 311-3, 316, 322, 324-5, 327, 330-1, 468, 492-3
ψήφος επί των εγκύρων 462, 464, 494
ψήφος τακτικής 193, 412, 469, 494

Ξενόγλωσσοι

Adjusted coefficient of determination 462

aggregate data file 144, 228, 310, 455

Akaike Information Criterion - AIC 473

alternative hypothesis 468

anti-party vote 456

ARFIMA (p,d,q) model 458, 464, 473,
491-2

asymptotic efficiency 457

asymptotic test 457

Augmented Dickey-Fuller test - ADF 466,
490

autocorrelation function 486

autoregressive coefficient 487

autoregressive coefficient test 467

AutoRegressive conditional

Heteroskedasticity test 465

AutoRegressive Integrated Moving Averages

model - ARIMA 60-2, 65, 74-6, 78,

81-2, 88-9, 110, 144, 307-8, 322-5, 327,

330-3, 335, 337, 356, 361, 380, 455,

458, 464, 466, 473-4, 485, 491-2

autoregressive model 458

Bandwagon effect 32, 147, 155, 180, 234,
306, 326, 469, 470

best government for the country 471

best prime minister 472

Beta coefficient 265, 280, 459, 487

bias of an estimator 476

Box-Jenkins philosophy 474

Box-Ljung test 329, 465-6, 484

Categorical variable 294, 472, 482

cluster 459, 489

cluster sampling 459

coefficient of determination 487

combined voting intentions 455

confidence coefficient 309, 337, 462, 487

confidence interval 309, 337, 462

consistent estimator 486

constant election base 483

continuous random variable 487

continuous time stochastic process 485

convergence in probability 485

correlation coefficient 300, 488

covariance 486

critical value 473

Debate 55, 107

degrees of freedom 323, 458

deterministic trend 37, 45, 60-1, 64, 96,
110, 122, 135, 304, 307, 316, 455

Dickey-Fuller test 465

discrete random variable 461

discrete time stochastic process 485

disturbance term 307, 332, 462

dummy or dichotomous variable 82, 88,
138, 144, 306-7, 316, 322, 492-3**Electoral cycle** 301, 463

electoral swing 463

electoral volatility 460, 463

estimation sample 316

estimator of a population's parameter
464

ex post vote estimate 463

exit poll 132-3, 143, 169-70, 181, 193-4,
196-7, 200-2, 206, 217, 219, 249, 346,
364, 384, 388-9, 402-5, 412-3, 460-1,
505-8

expected election winner 478

Face-to-face survey 31, 33-4, 41, 47,147, 163, 175, 304-5, 326-7, 329,
347, 475

false recall 89, 212-3, 299-300, 470

fitting 89, 296, 308, 323, 332, 474, 477,
480, 482, 489

fitting process 482

fixed effect models 117, 492

floating voters 471

follow-up question 479

forecast 47, 87, 177, 195, 296-7, 308,
323, 325, 332, 335, 369, 374, 378, 426,
474, 480

forecast error 489

Forecast Mean Squared Error - FMSE 89,
308, 335, 477

forecast of elections' result 481

Forecast Standard Error - FSE 308, 477,
491

fractional integrated time series 473

Gap between two leading parties 493
 gaussian white noise process 307, 471

Heterogeneity bias 117, 476
 heteroscedasticity 137, 471
 homoscedasticity 478
 honeymoon effect 230, 311, 327, 332,
 470, 478

In sample forecast 296, 308, 480
 independence of random variables 456
 influence of opinion polls 468
 innovations 151, 159, 307, 316, 323, 329,
 332, 337, 457, 462, 493
 intention to abstain or to cast a blank
 /invalid vote 456
 intervention 82, 88, 305, 306, 315, 322,
 323, 468

Kalman filtering and smoothing 37, 42-3,
 68, 82, 88-90, 93-4, 97, 99, 107, 118,
 121, 125, 133-4, 144, 157, 175-6,
 198, 205, 207-9, 219, 226, 245, 309,
 314-22, 337-8, 356, 361, 380, 468,
 471, 475, 490

Kolmogorov-Smirnov test 313, 329, 466,
 484

k-order autoCorrelation coefficient 487

Late swing 68, 118, 226, 412, 477
 leadership effect 35
 likelihood function 137, 486
 linear regression model 310, 492
 LOcally wEighted Scatterplot
 Smoothing - Loess regression 38-44,
 48-9, 51-3, 55-8, 61-2, 320-2, 356, 361,
 490

long memory time series 493
 long-term voting intention trends 302,
 322, 474

Margin of error of estimate 89, 309,
 337, 479
 margin of error of forecast 309, 479
 maximum likelihood estimation 474
 mean absolute deviation 476
 mean absolute error 140, 477

mean or expected value 476
 mean reverting 329, 489, 493
 mean squared error 477
 measurement error 489
 missing values 37, 82, 315, 319, 467-8
 Mosteller measures 22, 478
 moving averages 118, 472
 multicollinearity 138, 480
 multistage cluster sampling 459, 479

Ng-Perron test 328, 466-7
 non response bias 144, 205, 295, 379,
 476
 normal distribution 471
 normal purely random process.
 Βλέπε purely random process
 null hypothesis 478

One tailed test 478
 order of integration 458
 Ordinary Least Squares method - OLS
 474-5
 out of sample forecast 63, 205, 296, 308,
 480-1
 outlier 44, 306, 315, 321, 465

Parsimonious models 323, 327, 474,
 493
 party alignment/de-alignment 473
 party identification (partisanship)
 298, 473
 party leader's change effect 468
 past vote 298, 481
 pattern 37, 44, 65, 75, 83, 85, 87-8, 118,
 133, 139, 185, 215, 226, 296, 301-2,
 305, 320, 481, 485, 490
 Pedersen index 460
 political weighting 479
 population 479
 probability density function 486
 probability distribution 472
 probability function 486
 probability-proportional-to-size
 sampling 459
 public/private opinion polls 460
 purely random process 307, 471, 490
 P-value 313, 329, 465-7, 479

Rally around the flag - rally effect 332, 434, 470, 488

random experiment 491

random sample 491

random sampling 491

random variable 491

random walk 308, 491

random walk with drift 308, 491

random walk without drift 42, 93, 118, 157, 308, 315, 491

raw data 218, 293, 482

reduced sampling error 125, 475

representative sample 456

Residual Standard Error - RSE 308, 477, 491

residual sum of squares 455

residuals 308, 472

respondents certain to vote 458

response bias 89, 144, 205, 213-4, 295, 300, 379, 476

response rate 480

rolling tracking polls 113, 118, 139, 157, 471

Sample 458

sample realizations 337

sampling 459

sampling bias 205, 212, 214, 240, 295, 300, 476

sampling error 64, 89, 134, 144, 159, 294, 337, 380, 458

sampling frequency 304, 489

second order elections 114, 463

secret ballot method 475

selection bias 144, 295, 379, 476

sensitivity coefficient 459

short-term voting intention trends 301, 309, 458

shy tory factor 456, 457

significance level 470, 484

simple random sampling 456

single stage cluster sampling 456, 459, 478

specification 142, 315-6, 337, 474

specification error 489

spectral analysis 304, 492

spiral of silence 482

standard deviation 490

standard error of estimate 477, 491

standard normal distribution 490

state-space models 315, 492

stationarity test 467

stationary time series 484

statistical significance 484

statistical significance test for bias 466

statistical significance test of parameters 467

statistical test 484

stepwise method 138, 482

stochastic process 305, 323, 485

stochastic trend 307, 329, 485

strata 485

stratified multistage sampling 479

stratified sampling 485

strictly stationary time series 306, 457

structural break 306, 315, 332, 462

systematic error 144, 295, 489

Tactical voting 193, 206, 412, 469, 494, 507

telephone survey 490

temporary change 306, 315, 479

time series 486, 493

time series analysis 87, 175, 212, 296, 301, 377, 433, 456

time series-cross section data models 117, 486

time series model 492

total error 294, 487

total of undecideds, abstainers and refusals 294, 455

total responses naming a party/valid vote 294, 462

tracking polls 314, 473

two-stage cluster sampling 459, 462

two tailed test 462

type I error 489

Unbiased estimator 455

unbiased forecast 456

underdog effect 55, 469-70

Valid vote 296, 462, 464, 494

variance 461

vote estimate 175, 295, 309, 322, 463, 481

voting intentions 294, 481

voting intentions' bias 476

voting intentions questions 457

W*weak stationary time series* 457

Weighted Least Squares method - WLS

137, 321, 475

weighted residual sum of squares 484

weighting 218, 298, 483

weighting by demographics 460

weighting by past vote 484

weighting factor 299, 488

white noise 212, 300, 307, 474

Whittle estimator 464

X² *distribution* 493

ΓΕΝΙΚΟ ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ

Ελληνόγλωσσο

Αθήνα. Βλέπε Δήμοι: Αθηναίων

Αμερική. Βλέπε ΗΠΑ

αντιπροσώπευση 71, 222

αξιωματική αντιπολίτευση 86, 107, 223,

235, 237, 239-40, 331, 421

αποδημοκρατικοποίηση 222

Βαρόμετρο. Βλέπε Πολιτικό Βαρόμετρο

Βουλή 21, 23, 37, 48, 54, 58-9, 91, 104,

113, 139-40, 157, 181-2, 186, 190, 218,

238, 251-3, 263, 331, 350, 365, 376,

380, 414-5, 429, 431-2, 500

Γαλλία

Βουλευτικές εκλογές 19, 370

Γ' Ελληνική Δημοκρατία 131

Γερμανία

Βουλευτικές εκλογές 19, 31, 297, 370,

375, 380

Δήμοι

Αθηναίων 63-5, 67, 69, 71-2, 74-7, 79,

82, 231, 387, 395, 503

δήμαρχοι 70, 76, 78, 81, 223-4

δημοτικοί σύμβουλοι 222

Θεσσαλονίκης 63-5, 67, 69-70, 73-5,

77-9, 82, 251, 261, 284-5, 422, 503

Καλλικρατικοί 223

Καποδιστριακοί 202-3

Πειραιά 63-4, 66, 68-9, 71, 74-6, 79-82,

284, 504

Δημοκρατία 18, 221, 360, 392

δημοσιογράφοι 18, 20, 25, 86, 142, 170,

172, 186, 197, 296, 365-8, 374, 384,

389, 405, 414-6, 418

δημοσκοπήσεις

leadership effect 35

Metron Forum 157

Mosteller 3 141, 146, 227, 478

αναποφάσιστοι 15, 21, 34, 37, 87,

118-121, 123-4, 134-5, 147, 151,

160, 177-8, 204, 237, 294-5, 310-4,

341, 355-7, 362, 363-4, 377, 418,

436, 455, 457, 463, 481-2

απαγόρευση δημοσίευσης 20-1, 31-2, 60,

63, 85, 91, 110, 113, 118, 132, 162,

177, 183, 185, 190-2, 195-6, 203-4,

206, 215-6, 218-9, 238, 250, 270,

297, 382, 388, 396-7, 400-3, 405,

412-3, 415, 426, 428, 481, 495-8,

500

δεοντολογία δημοσκοπήσεων, κώδικες

343, 346, 350

δημοσκόπηση εξόδου 26, 128, 132-3,

143, 197, 217, 249, 345, 460-1,

505-6, 508

δημοτικότητα 17, 19, 35, 353-4, 370,

468, 488

εικόνα κόμματος 17, 36, 86-7, 107, 353-4

εικόνα πολιτικού αρχηγού 35, 55, 57,

172, 353

ερωτηματολόγιο 34, 294, 379, 401, 475,

481, 508

κάλη, μέθοδος της 34, 41, 85, 168, 175,

263, 304, 341, 343, 345, 347, 461,

475, 506-7

κριτήρια ψήφου 139

κυλιόμενες 37, 62, 113, 117-8, 121-2,

126-7, 129, 132-3, 139, 157, 160,

205, 314, 471, 473-5

λάθος 21-2, 139, 143, 195, 374, 382,

425-6, 505

μεταβλητή 17, 19, 34-7, 42-6, 49, 55,

57-8, 61, 65, 85-7, 93, 102, 107-8,

113, 116, 135, 137-8, 147, 168,

212-4, 227, 265, 280, 294, 298,

300, 303, 305-8, 310-3, 320, 322-3,

329-30, 346, 356, 360, 370, 456-7,

459-61, 467, 471-2, 474-83, 485-93

μέτρα του Mosteller 22, 139, 476, 478

προεκλογικές - μη προεκλογικές 18, 20,

22, 31, 87, 101, 113, 115, 128, 131,

133, 141, 177-8, 184, 188-91, 193,

219, 225, 227-8, 230, 237-9, 241,

- 249-51, 255, 263, 283, 293, 297,
303, 310-1, 314, 319, 325, 335,
341-2, 347, 363, 396, 400, 412, 414,
429, 431, 434-5, 460, 477-8, 481,
495, 499-500, 507
- πρόθεση ψήφου 15-20, 25, 31-9, 44-50,
52, 54-5, 57-8, 60-2, 64, 66-8, 70,
85-90, 93, 95-6, 98-9, 102-3, 107,
110, 115-6, 118, 122, 129, 131,
133-6, 139, 142, 144-5, 147, 149-51,
156-60, 162-4, 170, 175-6, 199,
203-7, 211, 213-6, 219, 226-8,
230, 237, 246, 254-5, 263, 293-7,
299-300, 302, 304-6, 308-13, 315-9,
322-5, 327-37, 343, 345-6, 350,
353-7, 360, 363, 367, 370, 373, 377,
379-80, 421, 433, 436, 455-7, 460,
462-6, 468, 470, 472-3, 475-6,
478-9, 481-2, 484, 487, 489, 500,
506
- ψαλίδα, δημοσκοπική 16, 49, 59, 90,
143, 147, 154, 174, 176-8, 217,
234-5, 237, 239, 251, 262, 272, 341,
355, 362, 373, 431
- δημοσκόποι 18-9, 133, 164, 169-70, 174,
350, 358, 365-8, 370, 376, 415-6
- δημοψήφισμα 23, 432-4, 436, 489
- Δίδυμοι Πύργοι 488
- Διεθνής Έκθεση της Θεσσαλονίκης ΔΕΘ
95-6, 107, 145, 153, 169, 178
- Εκλογές**
- αποχή 23, 37, 113, 115-8, 120-1, 124,
127, 131, 134, 137, 147, 150-1, 160,
169-70, 181, 183-4, 192, 201-2, 206,
222, 224, 230-1, 294, 310, 312-3,
341, 412, 416, 433, 455-6, 477,
506-7
- βουλευτικές 1996 82, 250, 265, 269,
280, 282-3, 310, 324, 326-8, 334,
495
- βουλευτικές 2000 82, 153, 155, 250-1,
261-3, 265, 269, 280, 282, 284, 324,
326, 334, 341-2, 351, 489, 507
- βουλευτικές 2004 24-5, 31-3, 35, 38-46,
48-59, 67-8, 82, 85-6, 88, 90, 109,
139, 146, 153, 158, 163, 165, 168,
175-8, 180-2, 190, 213-4, 249-60,
263-70, 272, 278, 280, 282-3, 286,
304, 309, 324-7, 331, 334, 336, 342,
354-5, 358, 361, 363, 374, 424, 426,
470-2, 496
- βουλευτικές 2007 24-5, 74, 85-6, 88-109,
117, 131, 139, 142, 145-6, 150, 152,
158, 163, 167-9, 177-8, 182, 190,
213-4, 269-78, 280-1, 283-4, 286-7,
314, 319-20, 324, 326-7, 334, 353,
363-4, 421, 424, 426, 471-2, 496
- βουλευτικές 2009 24-5, 128, 130-1, 133,
135-6, 139-42, 144-51, 153, 158-63,
169-70, 178, 180-3, 194, 196-7, 201,
213-4, 233-4, 238, 283, 286-9, 314,
319, 324, 326-7, 334, 336, 365, 376,
416, 470-2, 495, 497
- βουλευτικές 2012 - Ιούνιος 19, 24, 181,
183-4, 188-91, 193-5, 197-9, 201,
203-6, 208-10, 213-9, 223, 226, 233,
238, 240, 309, 311, 319-21, 324-5,
327-8, 336, 377, 382, 391, 396,
399-403, 405, 408, 411-2, 414-5,
418, 425-6, 434, 495, 498, 507
- βουλευτικές 2012 - Μάιος 24, 181,
183-90, 195, 197-9, 201-6, 208-10,
213-9, 223, 226, 233, 238, 240, 309,
311, 314, 319-20, 325, 327, 336,
377, 391, 396, 399-402, 405, 408,
411-2, 414-5, 418, 495, 497
- βουλευτικές 2015 - Ιανουάριος 24, 183,
190, 221, 233-6, 238-42, 246, 417-8,
434-5, 469-70, 489, 499, 506
- βουλευτικές 2015 - Σεπτέμβριος 21, 23-4,
190, 221, 233-4, 238-42, 246, 417-8,
429, 430-1, 435, 495, 499, 506-7
- δημοτικές 24, 63-82, 163, 166, 168,
221-4, 227-8, 231, 351, 358, 463,
495, 503-4
- εκλογικά τμήματα 132, 201-3, 460, 506
- εκλογικές περιφέρειες 25, 67, 117, 136,
138, 247, 249-51, 255-77, 279-89,
486
- εκλογικές τάσεις 15, 156
- εκλογική αναμέτρηση 15, 23-5, 33,
48-9, 63, 71, 74-5, 80, 88-91, 93,
108, 114, 117, 131-3, 138, 142, 145,

- 147, 149-51, 155, 163, 168, 170,
176, 180-1, 183-4, 190, 196-7,
204-6, 211-3, 215, 221-3, 228,
230-1, 234, 237, 250, 269-70, 278,
280, 283, 286, 295, 299, 301-3, 306,
310-3, 320, 324-5, 330-6, 353, 361,
363, 373, 379, 393, 404, 415, 423,
426, 433-4, 455, 460, 463, 469-70,
477, 481, 483, 486, 495, 505
- εκλογική γεωγραφία 24, 269, 272, 283,
286
- εκλογική διαδικασία 17, 113, 221,
223-4, 376, 500
- εκλογική επιτροπή 15-6, 20-1, 24-5,
67, 71-4, 76, 78-9, 82, 85-8, 90-1,
103-5, 107, 115-8, 122, 127, 134-5,
144, 146, 149-56, 158-9, 163, 171-2,
175-7, 181-2, 184-6, 190-1, 193,
195, 203-5, 207-8, 211, 215, 217-9,
228, 236-9, 243-4, 246, 250, 257,
262, 269, 271, 279, 283, 291, 293-9,
301-2, 308-9, 312, 315, 317-8, 320,
322-5, 330-3, 335-7, 355-8, 360-2,
365-9, 372-81, 401, 413, 417, 422,
426, 429-33, 458, 462-4, 469-70,
474, 481, 489, 493, 495, 500
- εκλογική έρευνα 33-6, 85, 87, 146, 224,
234, 249, 345, 473
- εκλογική μεταστροφή 147, 169, 171, 234,
264, 353
- εκλογική συμπεριφορά 19, 49, 90, 117,
137, 250, 264, 266, 269, 279, 301,
312, 331, 370, 461, 471, 506
- εκλογικό αποτέλεσμα 15, 18-22, 24-6, 29,
31, 35, 41, 45-9, 57, 59, 61, 63-68,
70, 73, 76, 78, 82, 85-93, 103, 107,
109, 113, 116-7, 122, 125, 128, 130,
132-6, 139, 141-6, 150-2, 154-5,
157-9, 168-70, 175-8, 181, 185,
190-3, 195-6, 198, 201-6, 211, 213,
215, 217, 219, 224, 226-7, 229-30,
233, 237-40, 249, 251, 255, 263-7,
270, 278, 281-3, 286, 288, 293-7,
302-4, 309-12, 315-6, 320, 324-5,
330-1, 334-6, 339, 341, 345, 356,
358-9, 361-7, 369-74, 376-9, 396,
400-3, 405-6, 412-3, 415, 421, 426,
429-30, 432, 434, 436, 460-1,
463-4, 468, 478, 481, 486-7, 500,
506-7
- εκλογικό δικαίωμα 23
- εκλογικό σώμα 16, 23-4, 33, 49, 60, 65,
70, 71, 74, 77, 104, 107-10, 114,
116-8, 122, 126, 131-3, 136-7, 139,
147, 150, 158-9, 162-3, 168-9,
171-2, 180, 182-3, 190, 193, 195,
215, 222-4, 226, 233-5, 237, 239,
262, 269, 294, 297, 310, 317, 376,
380, 396, 412, 433-4, 436, 457-9,
461, 463, 469, 477, 479, 495,
506-7
- εκλογικοί κατάλογοι 222, 262, 269, 506
- εκλογικός κύκλος 18, 20, 22, 74, 85-8,
93, 114-6, 139, 142, 144-7, 149-50,
152-3, 156, 158-9, 163, 168, 175,
178, 180, 216, 233, 272, 293, 295,
300-4, 309-10, 312-4, 316, 319-20,
330-6, 432, 458, 463, 474, 481, 484
- εκλογικός χάρτης 249-50, 256, 269-70,
277, 283
- ετεροδημότες 192, 206, 222, 224, 412,
416
- ευρωεκλογές 1981 117, 145, 222
- ευρωεκλογές 1984 82, 117
- ευρωεκλογές 1989 117, 145, 222
- ευρωεκλογές 1994 117, 137
- ευρωεκλογές 1999 74, 82, 117, 137, 324,
326, 334
- ευρωεκλογές 2004 20, 24, 88, 114-5,
117, 131, 137, 145, 150, 229-30,
311, 324, 326, 334, 352, 500
- ευρωεκλογές 2009 20, 24, 113, 115-7,
119-21, 123-31, 133, 135-6, 139,
145, 147-8, 150, 163, 169-70, 197,
223, 227, 229-31, 234, 306, 324,
326, 334, 369, 376, 469, 500-1,
505-6
- ευρωεκλογές 2014 24, 221-4, 226-31,
233-4, 237, 239, 246, 428, 434, 469,
502
- μεταδημοτεύσεις 222
- νομαρχιακές 24, 63-6, 70-3, 75, 80-2,
88-9, 104, 113-4, 150, 163, 212,
262, 299, 324, 326, 328, 331, 334,

- 354, 358, 463, 483, 500,
503
- περιφερειακές 24-5, 117, 166, 212,
221-4, 226-8, 231, 299, 310, 324,
327, 331, 334, 463, 483, 495,
506
- προεκλογική εκστρατεία, ρόλος-διάρκεια
36, 55, 85, 87, 109, 115, 184, 191,
222, 472
- προεκλογική περίοδος 18, 20, 31, 33-4,
37, 42, 45-9, 54, 57-9, 61, 63, 68,
79, 85-7, 93, 95-6, 99, 102-9, 111,
113, 115, 117-8, 122, 126, 131,
133-6, 156-60, 163, 169, 175, 177-8,
183-5, 190-3, 195, 200, 205, 207-8,
213, 216, 218-9, 222, 230, 235,
237-9, 250, 270, 293, 297, 311-4,
316, 319-20, 325, 336, 341, 343,
347, 354-5, 363, 366, 401, 412, 415,
421, 429, 433-4, 455, 477, 481
- τάσεις εκλογικού σώματος 16, 49, 70-1,
107, 159, 168, 182, 233, 239, 297,
380, 434
- εκλογικός νόμος**
νόμος Κούβελα Ν.1907/1993 250
σταυρός προτίμησης 222
ψηφοδέλτιο επικρατείας 96, 98-9, 102,
106-7
- εκπρόσωπος Τύπου 86, 421
- εκστρατεία επικοινωνίας 18
- ελάσσονες εκλογικές περιφέρειες** 25, 117,
136, 138, 250-1, 256-71, 273-6, 279-81,
283-4, 287-9
- Α΄ Αθηνών 251, 256-60, 266-8, 271,
273-6, 281-2, 284-5, 287-9
- Α΄ Θεσσαλονίκης 251, 255-61, 267-8,
271, 273-6, 281, 284, 287-9
- Α΄ Πειραιώς 251, 256-60, 267-8, 271,
273-4, 281, 284, 287-9
- Αιτωλοακαρνανίας 251, 255-61, 267-8,
271, 273-8, 281, 284, 287-9
- Αργολίδος 256, 267-8, 271, 273-4, 281,
284-5, 287-9
- Αρκαδίας 256-60, 267-8, 271, 273-6,
281-2, 284-5, 287-9
- Αρτης 256, 267-8, 271, 273-6, 278, 281,
284-9
- Αττικής 231, 251, 256-60, 267-8, 271,
273-6, 281, 284, 287-9, 506-7
- Αχαΐας 256-61, 267-8, 271, 273-6, 281,
284, 287-9
- Β΄ Αθηνών 255-60, 262, 267-8, 270-7,
281, 284, 288-9
- Β΄ Θεσσαλονίκης 251, 256-60, 267-8,
271, 273-6, 281, 284-5, 288-9
- Β΄ Πειραιώς 256-60, 267-8, 271, 273-6,
281, 284, 288-9
- Βοιωτίας 255-60, 262, 267-8, 270-7,
281, 284, 287-9
- Γρεβενών 255-61, 263, 266-8, 270-7,
281, 284, 287-9
- Δράμας 256-60, 267-8, 271, 273-6, 281,
284-9
- Δωδεκανήσου 256-61, 267-8, 271,
273-6, 281, 284, 287-9
- Έβρου 256-60, 267-8, 271, 273-6, 281,
284-5, 287-9
- Ευβοίας 255-62, 267-8, 270-7, 281, 284,
287-9
- Ευρυτανίας 256-60, 262, 266-8, 271,
273-8, 281-2, 284, 287-9
- Ζακύνθου 251, 255-62, 264, 267-78,
281-82, 284, 287-9
- Ηλείας 251, 256-62, 267-8, 271, 273-6,
281, 284, 287-9
- Ημαθίας 251, 255-61, 267-8, 271,
273-6, 281, 284, 287-9
- Ηρακλείου 251, 256-61, 267-8, 271,
273-6, 281, 284, 287-9
- Θεσπρωτίας 255-60, 262-3, 267-8,
270-7, 281-2, 284, 287-9
- Ιωαννίνων 255-61, 267-8, 270-7, 281,
284, 287-9
- Καβάλας 256-60, 267-8, 271, 273-8,
281, 284, 287-9
- Καρδίτσας 256, 267-8, 281, 284, 287-9
- Καστοριάς 256-60, 265-8, 271, 273-6,
281-2, 284-5, 287-9
- Κερκύρας 255-60, 262, 267-8, 270-7,
281, 284, 287-9
- Κεφαλληνίας 255-60, 262-3, 267-8,
270-6, 281, 284, 287-9
- Κιλκίς 251, 256-60, 267-8, 271, 273-6,
278, 281, 284-5, 287-9

Κοζάνης 256-60, 267-8, 271, 273-6, 281, 284-9
 Κορινθίας 255-61, 267-8, 271, 273-6, 281, 284, 287-9
 Κυκλάδων 256-60, 267-8, 271, 273-6, 281, 284-5, 287-9
 Λακωνίας 256-60, 267-8, 271, 273-6, 281, 284-5, 287-9
 Λαρίσης 256, 267-8, 281, 284, 287-9
 Λασιθίου 251, 256-61, 266-8, 271, 273-6, 281-2, 284, 287-9
 Λέσβου 255-60, 262, 267-8, 271-7, 281, 284, 287-9
 Λευκάδος 251, 256-60, 262-3, 266-8, 270-7, 281-2, 284, 287-9
 Μαγνησίας 256-60, 267-8, 271, 273-6, 281, 284, 287-9
 Μεσσηνίας 256-60, 267-8, 271, 273-6, 278, 281, 284-5, 287-9
 Εάνθης 256-60, 266-8, 271, 273-8, 281-2, 284, 287-9
 Πέλλης 251, 256, 267-8, 281, 284, 287-9
 Περίας 251, 256-60, 267-8, 271, 273-6, 281, 284-5, 287-9
 Πρεβέζης 256, 267-8, 281, 284, 287-9
 Ρεθύμνης 251, 257-61, 267-8, 271, 273-8, 281, 284, 287-9
 Ροδόπης 256-61, 264-9, 271, 273-8, 281-2, 284, 287-9
 Σάμου 255-62, 267-8, 271, 273-6, 281, 284-9
 Σερρών 256-60, 267-8, 271, 273-6, 281, 284-5, 287-9
 Τρικάλων 256-60, 267-8, 271, 273-6, 281, 284, 287-9
 Φθιώτιδος 256-60, 267-8, 271, 273-6, 281, 284-5, 287-9
 Φλωρίνης 256, 266-8, 278, 281-2, 284-9
 Φωκίδος 256-60, 262, 267-8, 271, 273-6, 281, 284-5, 287-9
 Χαλκιδικής 54, 256-60, 267-8, 271, 273-6, 278, 281, 284-9
 Χανίων 256-61, 266-8, 271, 273-6, 281-2, 284, 287-9
 Χίου 251, 256-61, 267-8, 271, 273-8, 281-2, 284, 287-9

Ελεγκτική Εταιρεία Δημοσκοπήσεων 382-3, 387-8, 395, 399-400, 402, 407-8, 422, 424-5

Ελλάδα 15-8, 20, 22-3, 26, 31, 33-5, 63, 85, 89-91, 113-4, 146, 159, 163-4, 171-2, 175-6, 185, 217, 221-2, 237, 251, 293, 297-9, 301, 303, 314, 324, 350, 355-7, 360-1, 363, 371, 373, 378, 380, 392-4, 397, 415, 421, 432-3, 460-1, 463, 475, 481, 495, 500, 506, 508

Ελληνική πολιτική ιστορία

Δικτατορία 34, 475
 Μεταπολίτευση, περίοδος της 15, 17, 24, 79, 163, 172, 212, 222, 295
 μετεμφυλιακή περίοδος 34, 475
 Μνημόνιο 18, 23-4, 170-1, 181, 194, 233, 306, 327, 393, 432, 489

Επιτροπή Συνταγματικών Υποθέσεων του Ευρωπαϊκού βουλίου 221

έρευνα

καταναλωτικής εμπιστοσύνης 163
 κοινής γνώμης 31, 35, 85, 87, 164, 205, 251, 298, 302, 377, 396, 420, 422, 475, 488

έρευνες εξόδου. Βλέπε exit poll
 εσφαλμένη ανάκληση 212, 299-300, 488

εταιρείες δημοσκοπήσεων

ALCO - ALKO 101, 128, 141, 157, 188-90, 192, 207, 225, 241-2, 341-2, 363, 400, 435
 Allensbach 143, 375
 BVA 346
 Communicate Research (ComRes) 373
 Crossley 22, 143
 DATA RC 189, 192, 400
 Emnid 375
 E-Voice 225, 227, 241-2
 Forsa 143, 375
 Forsch'gr. Wahlen 375
 GALLUP 17, 22, 35, 89-90, 143, 164, 176, 181, 211, 298, 303, 314, 346, 360-1, 372, 376, 378, 468, 484, 488
 GMS 375
 GPO 101, 128, 132, 157, 188-90, 192, 207, 225, 227, 241, 363, 400, 434-5

- HARRIS 346
 ICM 89, 143, 211-2, 299, 357, 359-60, 373
 IFOP 346
 Infratest dimap 375
 Interview 241
 Ipsos MORI 211, 299, 346, 372-3, 378, 484
 Kapa Research 128, 157, 188-90, 192, 207, 225, 241, 342, 434, 435
 MARC Marketing Sciences 132, 178, 188-90, 192, 207, 225, 241, 373, 400
 Metrisi 241
 Metron Analysis 31, 113, 128, 141, 157, 177, 184, 188-9, 192, 201, 225, 241-2, 342, 363, 400, 426, 435
 MORI 89, 143, 211, 299, 302, 346, 360, 372, 378, 484
 MRB 31, 35, 101, 128, 141, 163, 177-8, 188-9, 192, 201, 225, 241-2, 341-3, 363, 400, 435
 NOP 346
 Opinion 31, 188-9, 200, 218, 237, 241-2, 342, 435, 460
 Palmos Analysis 225, 237, 239, 241-2
 ProRata 241
 Pulse 188-9, 192, 225, 241, 400, 426, 435
 Rass 31, 168, 188-90, 192, 207, 225, 241-2, 363, 400, 435
 Research CP 372
 Roper Center 22
 SOFRES 346
 VPRC 15-6, 25, 32-3, 35, 41, 47-9, 65, 88, 91, 128, 132, 141, 175, 184, 188-9, 192, 207, 225, 310, 341-3, 345, 347, 350, 352-6, 358-62, 388, 400-1, 426, 508
 YouGov 373
 Zogby 89, 211, 360, 372
 Πανεπιστήμιο Μακεδονίας (ΠΑΜΑΚ) 241-2
 Ευρωβαρόμετρο 163
 Ευρωκοινοβούλιο. Βλέπε Ευρωπαϊκή Ένωση: Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο
 Ευρωπαϊκή Ένωση 20, 114, 221, 371, 393-4
 Ευρωπαϊκή Επιτροπή στην Ελλάδα 163
 Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο 20, 114, 221, 371, 500
 Ευρωπαϊκό Λαϊκό Κόμμα 264
 Ευρωπαϊκό Συμβούλιο 221
 Ευρώπη 19, 22-3, 118, 164, 176, 207, 211, 346, 350, 367, 370, 373, 394, 397, 432, 506
 εφημερίδες
 Guardian 357, 373
 Independent 373
 Real News 242
 Sunday People 373
 Telegraph-Sunday Telegraph 373
 Αυγή 238, 429, 430, 436, 499
 Αυριανή, η 154, 167, 169, 180
 Βήμα, το 86, 108, 133, 157, 169-70, 178, 179, 342, 365, 414
 Έθνος 157, 188, 342, 363
 Ελεύθερος Τύπος 128, 133, 169, 188-9
 Ελευθεροτυπία 170, 342, 369
 Εφημερίδα των Συντακτών 225-6, 235, 242, 417-8, 420-1
 Καθημερινή, Η 16, 24, 31-2, 41, 47, 63, 85, 104, 115, 118, 129, 140, 156, 163, 169, 172, 177, 180, 184, 192, 195, 249, 250, 255, 269-70, 278, 284, 341-5, 349, 353-6, 359, 364, 384, 389, 395, 401, 404-5, 412, 436, 441, 496-8, 500-1, 503-4
 Νέα, Τα 16, 35-6, 75, 186, 188-9, 342, 362, 414
 Παραπολιτικά 225, 242
 Ποντίκι, Το 188-9, 225
 Πρώτο Θέμα 157, 242
 Φιλελεύθερος Κύπρου 388, 402
 ΗΠΑ 19-20, 22, 31, 45, 89, 118, 164, 176, 181, 196, 211, 297, 298, 346, 350, 366, 370-2, 376, 378, 380, 431-2, 461, 478, 481, 484, 488, 493, 505-6
 IOBE 163
 ιστοσελίδες
 antinews 170-1, 17-5

avgi.gr 241, 429, 435, 499
 iefimerida.gr 435
 makeleio.gr 241
 newpost.gr 225, 241
 newsit.gr 189, 435
 parapolitika.gr 241
 paraskhnio.gr 225
 pelop.gr 189
 protothema.gr 225
 provocateur.gr 241
 real.gr 189
 topontiki.gr 435
 tovima.gr 133, 169-70, 241, 365-8, 435
 tvxs.gr 128, 141, 225, 241

Κατανομή εδρών 25, 249, 251, 263

κοινή γνώμη 16-7, 31, 33, 35, 37, 42, 49,
 57, 59, 64, 68, 85, 87, 93, 103, 105,
 107, 109, 115, 135, 142, 159, 164, 196,
 205, 234, 237, 251, 297-8, 302, 350,
 361-2, 369, 377, 379-80, 396, 417-8,
 420, 422, 436, 474-5, 478, 488

Κοινοβούλιο. Βλέπε Βουλή

κοινωνική δυσαρέσκεια 114, 221-4, 234,
 237

κοινωνική έρευνα 24, 164, 351

κοινωνικός μετασχηματισμός 18

κοινωνιολογία 17, 71

κομματικό σύστημα

δικομματικό σύστημα 36, 196, 223, 431,
 493
 δικομματισμός 16, 23-4, 47, 96, 103-8,
 128, 141, 145, 149, 153, 177, 184-6,
 190, 202, 204, 217, 219, 223, 226-8,
 233, 251-3, 263, 280, 326-7, 329,
 353, 392, 414-5, 472
 εθνικά κομματικά συστήματα 23
 καρτέλ 21, 374

Κυβέρνηση

καλύτερη (μεταβλητή) 34, 37, 41, 45-6,
 55-6, 58, 61, 85, 87, 99, 102, 109,
 346, 471
 Καραμανλή 115
 κυβερνητική στρατηγική 223, 235
 κυβερνητικός εκπρόσωπος 31, 86, 168,
 343, 348, 350, 363, 421
 Παπαδήμου 173, 184

Παπανδρέου 327

Τσίπρα 23, 432

Λογοκρισία 383, 402, 420, 422, 428

Μεγάλη Βρετανία

Βουλευτικές εκλογές 19, 22, 143, 176,
 315, 360, 370, 373, 468

μεθοδολογία

δείκτες ευαισθησίας 265-7, 277-8,
 280-4, 286, 288, 459, 460
 διασπορά 461, 506
 προσωπικές συνεντεύξεις 31, 33-4, 88,
 168, 175, 304, 475
 στάθμιση 89, 93, 184, 210-9, 240,
 298-301, 345, 356-7, 359-60, 372,
 374, 377-9, 425, 433, 460-1, 479,
 481-4, 507
 στρωγγυλοποίηση 21, 298, 380
 συνεντεύξεις πρόσωπο-με-πρόσωπο 31,
 33, 164, 304, 345, 475
 τηλεφωνική μέθοδος 15, 31, 33, 46, 63,
 85, 163-4, 168, 175, 177, 304, 343,
 346, 363, 369, 421, 490
 χαρτογραφική μέθοδος 25
 Μέσα Ενημέρωσης 15-6, 18, 20-1, 25, 31,
 36, 46, 86, 135, 159, 164, 168, 171,
 177, 185, 190, 192, 207, 222, 240, 295,
 302, 347, 353, 355, 358-60, 363, 400,
 417, 429, 434, 436, 460, 463, 472, 482

μετανάστευση 507

μετανάστες 192, 222, 416

ΜΜΕ. Βλέπε Μέσα Ενημέρωσης

Μονής Βατοπεδίου, υπόθεση 154

μοντέλα πρόβλεψης 146, 370, 371

μουςουλμανική μειονότητα 261, 264,
 269, 278

ΝΕΠΟΦ 384, 387-9, 391

νοικοκυριά 33-4, 41, 49, 295, 347, 475

νόμος

907/1993 250
 3603/2007 407, 426, 495
 4242/2014 222
 4249/2014 222
 4255/2014 222, 495
 4257/2014 222

- νόμος για τον Καλλικράτη 221
νόμος Ραγκούση 221
- Οικονομική κρίση** 23, 460
Ολυμπιακοί Αγώνες 2004 326, 328, 332
Όμιλος Αλαφούζου 171, 174
Οτσαλάν, υπόθεση 326-8
- Παρίσι** 235, 237
Πάσχα 224, 366
Παυλίδη, υπόθεση 154, 365
Πάχτα, υπόθεση 33, 42-5, 54
- Περιφέρεια**
Αν. Μακεδονίας-Θράκης 266
Αντιπεριφερειάρχες 222
Αττικής 231, 266, 506-7
Βορείου Αιγαίου 266
Δυτικής Ελλάδας 266
Δυτικής Μακεδονίας 266
Ηπείρου 266
Θεσσαλίας 266
Ιονίων 266
Κεντρικής Μακεδονίας 266
Κρήτης 224, 266
μειζόνες εκλογικές περιφέρειες 250, 264-6, 280, 409
Νοτίου Αιγαίου 224, 266
Πελοποννήσου 266
Περιφερειάρχες 223-4
Στερεάς Ελλάδας 266
- Περλ Χάρμπορ 488
Πολεοδομικό Συγκρότημα Θεσσαλονίκης ΠΣΘ 251
Πολεοδομικό Συγκρότημα Πρωτευούσης ΠΣΠ 16, 251
- πολιτικά κόμματα**
CDU/CSU 375
DIE LINKE 375
FDP 375
GRÜNE 375
SPD 375
Ανεξάρτητοι Έλληνες - ΑΝΕΛ 23, 184-5, 188-9, 192-4, 198-202, 206-7, 209, 225, 229-30, 241-2, 305-6, 320-1, 325, 392, 415, 429-32, 435, 497-8, 499, 502
ΑΝΤΑΡΣΥΑ 206
ΔΗΚΚΙ 37, 48, 74, 77, 80, 250-5
ΔΗΜΑΡ 23, 184-5, 188-9, 193-4, 198-201, 206-9, 215, 225, 229, 321, 327, 380, 391, 394, 397, 412, 432, 497-8, 502, 507
Δημοκρατική Παράταξη 164
Δημοκρατικοί, ΗΠΑ 181, 376
ΔΗΜ. ΣΥΜΠ. 430, 499
ΔΗΞΑΝ 23, 189, 201, 206, 498
ΔΗΣΥ 23, 188, 206, 497
διαδοχή ηγεσίας 49, 57, 331
διακυβέρνησης, της 36, 74, 87, 98, 114, 122, 130, 132, 145, 164, 172, 185, 233, 237, 251, 353, 471-2
Δράση 23
Ένωση Κεντρώων 23, 334, 429-32, 435, 499
ΚΕΠ 326, 328
ΚΙΔΗΣΟ 23, 241, 432
ΚΚΕ 38-9, 41, 46-8, 51-2, 57-8, 60-1, 64, 67-8, 94-6, 98, 100, 101, 104-6, 108, 110-1, 116, 119-28, 130, 136-7, 141-2, 146, 148-9, 157, 161, 185, 188-9, 192-4, 198-201, 209, 225, 229, 241-2, 250-5, 263, 266-7, 270, 295, 310, 313, 321-2, 325-9, 334-5, 353-4, 363, 380, 415, 429, 430, 435, 464, 467, 496-502
Κοινωνική Συμφωνία 23
κομματικές προτιμήσεις - Κόμμα προτίμησης 18, 194, 213, 300, 397
κομματική ταύτιση 19, 89, 360, 370, 473
κομματικοποίηση 18
Λαϊκή Ενότητα - ΛΑΕ 23, 429-32, 435, 499
Λαϊκός Ορθόδοξος Συναγερμός - ΛΑΟΣ 23, 37, 67-8, 94-6, 98, 100-1, 104-8, 110, 116, 119-25, 127-8, 130, 132, 141-2, 146, 148-9, 157-8, 161, 170-4, 184, 186, 188, 199-201, 227, 229-30, 250-5, 270, 353-4, 363, 380, 432, 496-7, 500-1
Λοιπά κόμματα 41, 46-7, 57-8, 60-1, 95-6, 100-1, 108, 110, 125, 128, 141, 148, 157, 199, 201, 270, 363, 375, 496-2
Νέα Δημοκρατία - ΝΔ 23-4, 32, 35-61, 63-4, 67-9, 71-82, 86, 93-110, 116,

- 119-30, 132-7, 139, 141-2,
144-60, 168-9, 171-4, 177-8, 180,
182, 184-5, 188-9, 191-6, 198-202,
204-8, 210-1, 213-19, 221, 223, 225,
227-30, 233-46, 250-64, 266-8,
270-8, 280-2, 284-8, 300, 305,
310-1, 313, 318, 320-2, 325-9,
331-2, 334-6, 341-2, 353-4, 363-8,
380, 384, 388-9, 393-4, 396-7,
400-3, 405-6, 412, 414-5, 417-8,
421-3, 426, 428-32, 434-5, 464,
469-72, 495-502, 507
εκλογή Καραμανλή 326, 328
εκλογή Σαμαρά 24
Οικολόγοι Πράσινοι 115-6, 119-25,
127-8, 130-3, 136, 141-2, 148-9,
157, 161, 170, 180, 186, 188,
199-201, 206, 229-30, 380, 497, 501
ΠΑΣΟΚ 23-4, 31-2, 35-61, 63-4, 67-8,
70-82, 86, 93-111, 113, 116,
119-137, 139, 141-2, 144-60, 166,
168-9, 171-4, 177-8, 180, 182,
184-6, 188-90, 193-4, 198-202,
204, 206-9, 213-5, 217-9, 221, 223,
225-6, 228-30, 233-4, 241-2, 250-68,
270-8, 280-2, 284-8, 300, 306, 310,
313, 320-2, 325-9, 331-2, 334-5,
341-2, 348, 353-6, 362-8, 380,
392-4, 397, 412, 414, 418, 421, 429,
431-2, 435, 464, 469, 470-2, 489,
495-502, 507
διαδοχή Κ. Σημίτη 49, 331
εκλογή αρχηγού 54, 57
εκλογή Γ. Παπανδρέου 24, 42-5, 54
εκλογή Φ. Γεννηματά 432
συνέδριο 42-5
Ποτάμι, το 225, 229, 241-2, 429-30,
435, 499, 502
Ρεπουμπλικάνοι, ΗΠΑ 181, 376
ΣΥΝ, ΣΥΡΙΖΑ - Συνασπισμός 23-4,
38-9, 41, 46-8, 51-2, 55, 57-8, 60-1,
64, 67-8, 75, 77, 79-80, 94-6, 98,
100-1, 104, 108, 110-1, 116, 119-28,
130, 132, 135, 137-8, 141-2, 146,
148-9, 153-4, 157, 161, 184-6,
188-96, 198-202, 204-8, 210-1,
213-9, 221, 225-9, 233-46, 250,
252-5, 263, 266-8, 270, 300, 310,
313, 320-2, 325-9, 334-6, 353-4,
363, 380, 382, 384, 389, 393, 396,
400-1, 403-5, 412-8, 421-3, 426,
429-35, 464, 469-70, 472, 489,
496-502
Τελεία 23, 432
Χρυσή Αυγή - ΧΑ 186, 188-9, 193-4,
198-201, 209, 225, 229-30, 241-2,
320-1, 391, 429-30, 435, 497-9, 502
- πολιτική**
πολιτικές δυνάμεις 24, 115, 222, 233,
394, 397
πολιτική επιστήμη 17, 19, 359, 370, 376,
488
πολιτική έρευνα 15, 33, 90, 164, 176,
314, 468
πολιτική σκηνή 15, 24, 115, 163, 171-2,
233, 393, 428, 488
πολιτική συγκυρία 23, 114, 302-3
πολιτικοί 17, 20, 35, 172, 434
πολιτικοί αρχηγοί 35-6, 42-5, 55, 107,
472
πολιτικό σύστημα 15, 18, 22, 35-6, 345,
421, 472, 488
Πολιτικό Βαρόμετρο 16, 24-5, 32, 34-5,
37-58, 60, 62, 65-8, 70, 86, 88, 91,
93-108, 110, 115-6, 118-27, 129-31,
134, 137, 139, 146-9, 153-64, 169,
171-5, 178, 182-6, 191-5, 197-9, 203-6,
208-11, 213, 215-6, 218-9, 226, 228-30,
233-5, 243-6, 250, 270, 283, 300-4,
309, 311, 314, 320, 325, 336, 353-6,
361, 364-7, 377, 381, 401, 417, 429,
455, 461, 469-70, 474, 488, 496-9, 508
πρόβλεψη εδρών 25, 250, 252-5
πρόβλεψη του εκλογικού αποτελέσματος
15, 19-20, 22, 24-5, 29, 45-6, 61-4,
66-8, 70, 85-8, 90, 92-3, 113, 117, 125,
133, 136, 142, 144, 146, 151, 157-8,
168-70, 177, 196, 202, 211, 238, 249,
263, 283, 286, 297, 304, 320, 335-6,
339, 356, 369-72, 376, 378-9, 403, 413,
461, 481, 506
- προεδρικές εκλογές ΗΠΑ**
presidential approval 90, 176, 314, 372,
468

προπαγάνδα 18, 31, 163-7, 171, 183, 185, 187, 190, 215, 235, 297, 301, 358-9, 405, 417, 420-1, 428, 436

Πρωθυπουργός

δημοτικότητα, καταλληλότερος (μεταβλητή),
πρωθυπουργική ικανότητα,
πρωθυπουργική καταλληλότητα 17,
34-7, 40, 44, 46, 54-5, 61, 85, 87,
99, 101, 109, 346, 472

Ραδιοφωνικοί σταθμοί

Real FM 188, 236, 417-8, 421
Κόκκινο, στο 241
ΣΚΑΪ (100,3) 16, 31, 63, 70, 118, 156,
236, 250, 270, 348, 350, 384, 389,
395, 404-5, 417-8, 421, 496-8,
500-1, 503-4

Ραδιόφωνο 16, 384, 389, 404-5

ΣΕΔΕΑ 32, 85-6, 168, 341, 343-7, 350,
382-3, 386-7, 395, 407, 409-11, 420,
422-3, 425, 428, 434-5

στατιστική 37, 196-7, 200, 458, 464, 467
συγκυβέρνηση 171-2, 174, 221, 223,
233-4, 239

Συμβούλιο για την Έρευνα των
Κοινωνικών Επιστημών (Social
Science Research Council) 22, 143,
478

Συμμαχική Αποστολή για την
παρακολούθηση των ελληνικών
εκλογών του 1946 (AMFOGE) 17
συμμετοχή 114-7, 127, 144, 172-3, 181,
222-4, 231, 250, 251, 295, 312-3, 433,
461, 468, 476-7, 480-1, 506-8

σφυγμομέτρηση. Βλέπε δημοσκοπήσεις

Τηλεμαχία 42-5, 55, 95, 107

τηλεοπτικοί σταθμοί

action24 241
Alpha 101, 128, 141, 189, 197, 225,
241, 363, 435
Alter 101, 128, 141, 342, 363
CNN 372
MEGA 101, 128, 188-9, 197, 241, 363,
367, 435
STAR 225, 241, 435

ANT1 101, 128, 141, 189, 197, 225,
363, 435

Βεργίνα TV 241

ET3 128

NERIT 241

NET 128, 197

ΣΚΑΪ 16, 24, 31, 63, 70, 85, 91-2, 101,
104, 118, 128, 141, 156-7, 163, 178,
184, 188-9, 195-7, 203-4, 236,
241-2, 250, 270, 348, 350, 355,
363-4, 384, 389, 395-6, 401, 403-5,
413, 417-8, 421, 443, 496-8, 500-1,
503-5

τηλεόραση

δημόσια 505, 508

ιδιωτική 17

τρομοκρατία

τρομοκρατική επίθεση 235, 237

Τύπος, μεταπολιτευτικός 16

Υπερνομαρχία Αθηνών-Πειραιώς 63-9,
70-1, 74-5, 78, 80-2, 504

υποδείγματα - μοντέλα - models

Bread and Peace model 371
DeSart and Holbrook 311, 371
Jim Campbell 19, 370-1
The fiscal model (Alfred Cuzan and
Charles M. Bundrick) 371
“The Keys to the White House” (Alan
Lichtman) 371
The primary model (Helmut Norpoth) 371
Time-for-change model
(Alan I. Abramowitz) 371

υποκλοπών, υπόθεση 105, 306, 326, 329,
332, 354, 364

υπουργείο Εσωτερικών 150, 388, 403

Ψήφος

αδιευκρίνιστη 15, 20, 34, 86-7, 90, 93,
101, 108, 115, 119, 121, 123, 157,
175-6, 181, 188-9, 239, 242, 294-7,
299, 314, 319, 341, 355-6, 361,
363-4, 367, 372, 377, 379, 425, 431,
436, 455, 462, 464, 500
αθροιστική 35, 37, 455
αυθόρμητη 34-5, 37-8, 49, 87, 455, 457,
479, 481-2

διαμαρτυρίας 221, 234, 354
 διευκρινισμένη 38-9, 41-2, 48, 50-2,
 60-1, 65-6, 89, 94-8, 105-6, 110,
 121, 125-7, 129-30, 146, 148-9,
 157-8, 161-2, 198-9, 208-10, 214,
 228-9, 242, 246, 294, 296-7, 311,
 318, 337, 421, 425, 462, 464, 487,
 494
 ετεροδημότες 192
 λευκό/άκυρο 15, 115, 118, 294-5,
 310-1, 341, 455-6, 463, 481-2
 μεταναστών 222
 ομογενών 222, 251
 πρόθεση 15-20, 25, 31-9, 42, 44-52,
 54-5, 57-8, 60-2, 64-8, 70, 85-90,
 93-9, 102-3, 105-7, 110, 115-6,
 118-27, 129-31, 133-6, 139, 142,
 144-5, 147-51, 156-64, 170, 175-6,
 198-9, 203-6, 207-11, 213-6, 219,
 226-8, 230, 237, 245-6, 254-5, 263,
 293-7, 299-300, 302, 304-6, 308-13,
 315-9, 322-5, 327-37, 343, 345-6,
 350, 353-7, 360, 363, 367, 370, 373,
 377, 379-80, 421, 433, 436, 455-7,
 460, 462-6, 468, 470, 472-3, 475-6,
 478-9, 481-2, 484, 487, 489, 500,
 506
 ρευστότητα 194, 482
 ψήφος - εκλογικό δικαίωμα 481, 507
 δικαίωμα ψήφου μεταναστών 222
 δικαίωμα ψήφου ομογενών 222

Ξενόγλωσσο

American Political Science Association
 (APSA) 19, 370

Debate 55, 96, 107

ESOMAR 218-9, 346, 382, 425, 447

Eurostat 224, 230

exit poll 18, 26, 133, 169, 201, 249, 346,
 364, 384, 389, 405, 505, 508

Forecasters 19, 370

Gallup Political Index 35

Index models 19

National Election Pool 143, 181

Pew Research Center 372

pollsters 19, 370

private polling 183

Public Issue 15-6, 23-5, 31-5, 37-48, 50-8,
 63-8, 70, 85-6, 88-91, 93-106, 108, 110,
 113, 115-6, 118-21, 123-30, 132-3, 137,
 139-42, 144, 146-63, 168-70, 172,
 175-8, 180-6, 188-211, 213-9, 224-30,
 233, 235-9, 240-6, 250, 252-60, 263,
 266, 268, 270-1, 273-6, 283, 285, 287,
 289, 293, 296, 298, 300-1, 303-4,
 308-11, 314, 320, 324-5, 327, 336, 342,
 353-6, 359-65, 367, 369, 374, 376-7,
 379, 381-4, 387-91, 395-409, 411-5,
 417-8, 420-31, 433-5, 455, 457-8,
 460-1, 463-6, 469-70, 473-4, 481, 484,
 488, 490, 495-6, 498, 500, 503, 505-6,
 508

Rockefeller, ίδρυμα 17

Samplemiser 42, 361

social media 196, 434

SRT, σύστημα 202, 506

WAPOR 218

Ο παρών τόμος καλύπτει τρία διακριτά, πλην όμως άρρηκτα συνδεδεμένα μεταξύ τους, αντικείμενα: Πρώτον, τις θεωρητικές αφετηρίες και τη μεθοδολογία της πρόβλεψης του εκλογικού αποτελέσματος, με χρήση πολιτικών δημοσκοπήσεων. Δεύτερον, τη διαχρονική παρακολούθηση και ανάλυση της πολιτικής σκηνής και των εκλογικών τάσεων του κομματικού συστήματος της ύστερης Μεταπολίτευσης. Τρίτον, το συγκρουσιακό περιβάλλον και τις συνεχείς πολιτικές αντιπαραθέσεις, που είναι αδιαχώριστες από την εισαγωγή, την καθιέρωση της χρήσης και τη θεσμική ενσωμάτωση των δημοσκοπήσεων στο ελληνικό πολιτικό σύστημα.

Η εξέλιξη της μεθοδολογίας για την πρόβλεψη του εκλογικού αποτελέσματος, δεν προέκυψε μόνο χάρη στην ερευνητική εμπειρία της Public Issue, αλλά και μέσα από έντονες αντιπαραθέσεις. Οι συχνές διαμάχες, σχετικά με τις δημοσκοπήσεις, που χαρακτηρίζουν την ελληνική περίπτωση, δεν είναι καθόλου τυχαίες. Οφείλονται, αντιθέτως, στον ιδιαίτερα αυξημένο πολιτικό και ιδεολογικό ρόλο που απέκτησαν οι τελευταίες στην Ελλάδα, εξαιτίας της χειραγωγικής χρήσης τους από τα Μέσα Ενημέρωσης και τα πολιτικά κόμματα, στην εποχή της μέσης και της ύστερης Μεταπολίτευσης.

Τα δημοσιευμένα και αδημοσίευτα κείμενα που περιλαμβάνονται στην έκδοση, καλύπτουν χρονικά περίπου την τελευταία δεκαετία (2004-2015). Καταθέτουν έναν θεωρητικό και όχι μόνον απολογισμό μιας 20ετούς και άνω διαδρομής και της μεθοδολογικής εμπειρίας στην πρόβλεψη του εκλογικού αποτελέσματος που αποκτήθηκε, κατά την περίοδο 1994-2015. Ο ανά χείρας τόμος στοχεύει να συμβάλει σε μια νηφάλια κατανόηση των πραγματικών δυνατοτήτων, των δυσχερειών και της χρησιμότητας των δημοσκοπήσεων από το αναγνωστικό κοινό.

ISBN 978-960-99150-3-8

